PUNJAB VIDHAN SABHA DEBATES

1964

(FEBRUARY- MARCH- APRIL SESSION)

VOL. I Nos. 1-9

(PART I)

Dated :

18th February, 1964

19th February, 1964

20th February, 1964

21st February, 1964.

24th February, 1964

25th February, 1964

26th February, 1964

2nd March, 1964

3rd March, 1964

Punjab Vidhan Sabha Debates

18th February, 1964

Vol. I—No. 1

OFFICIAL REPORT

CONTENTS

Price :

P.T.O.

Price : Rs 0.10 paise

ERRATA

TO

PUNJAB VIDHAN SABHA DEBATES, VOL. I, No. 1,
DATED THE 18TH FEBRUARY, 1964

Read	*for*	*page*	*line*
पर्सैंटेज	पसटेज	(1)10	14
called	oalled	(1)10	2 from below
बिफिटिंग	वि फिटिंग	(1)12	27
word	work	(1)14	11 from below
डीफैंड	डीफेड	(1)21	17
Government	Governmen	(1)21	11 from below
A. I. Gs.	A. Is. G.	(1)26	S. No. 2
Head Constables	Head Constabies	(1)28	Sub-Heading
Constables	Constabies	(1)28	Sub-Heading
श्री सैफुद्दीन किचलू	श्री सैफद्दीन किचलू	(1)51	2 from below
a couple	acouple	(1)52	12 from below
set aside	set side	(1)57	34
चौधरी रिज़क राम	चौधरो रिज़क राम राय	(1)58	1
point	pgint	(1)63	6 from below
means	measns	(1)72	30
destitute	destituly	(1)76	13 from below
preservation	pre ervation	(1)80	33
हमारे	हमारो	(1)84	3 from below
दूसरा	दूसर	(1)84	2 from below
Add That an address be presented to the Governor in the following terms :—		(1)95	*after* line 19
amending	amendng	(1)96	20 from below

PUNJAB VIDHAN SABHA

Tuesday, the 18th February, 1964

The Vidhan Sabha met in the Assembly Chamber, Sector 1, Chandigarh, at 2.00 p.m. of the Clock. Mr. Speaker (Shri Prabodh Chandra) in the Chair.

Starred Questions and Answers

Selection of Officers of State Civil Services for promotion in I.A.S. Cadre

***4881. Sardar Ajaib Singh Sandhu,** : Will the Chief Minister be pleased to state :—

(a) whether there are any rules according to which officers of the State Civil Services are selected for promotion to the I.A.S. Cadre ; if so, a copy thereof be laid on the Table of the House ;

(b) the composition of the Selection Committee, if any, constituted by Government in the State for making such selection ;

(c) the names of the officers of the Punjab Government who served on the said Committee since its inception, year-wise, separately;

(d) the name of the authority who nominates officers of the Government on such Committee ;

(e) the year when selection to the I.A.S. Cadre as mentioned in part (a) was started ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) Yes ; copy of the Indian Administrative Service (Appointment by Promotion) Regulations, 1955, is laid on the Table of the House.

(b) In so far as the State of Punjab is concerned, its composition is as under :—

(i) Chairman of the Union Public Service Commission or any other member of the Commission representing it.

(ii) Chief Secretary to Government, Punjab.

(iii) Two senior officers among the holders of the posts of Financial Commissioners, Punjab.

(iv) Two senior officers among the holder of the posts of Commissioners of Divisions and other posts of the rank of Commissioners.

(c) It is not in the public interest to disclose this information.

(d) State Government in respect of members other than the Chairman of the Union Public Service Commission or its members.

(e) 1949.

THE INDIAN ADMINISTRATIVE SERVICE (APPOINTMENT BY PROMOTION) REGULATIONS, 1955

In pursuance of sub-rule (1) of rule 8 of the Indian Administrative Service (Recruitment) Rules, 1954, the Central Government , in consultation with the State Governments and the Union Public Service Commission, hereby makes the following regulations namely :—

1. *Short Title.*—These regulations may be called the Indian Administrative Service (Appointment by Promotion) Regulations, 1955.

[Chief Minister]

2. *Definitions.*—(1) In these regulations unless the context otherwise requires,—

(a) 'Cadre Officer' means a member of the Service ;

(b) 'Cadre Post' means any of the posts specified as such in the regulations made under sub-rule (1) of rule 4 of the Cadre Rules ;

(c) 'Cadre Rules' means the Indian Administrative Service (Cadre) Rules, 1954 ;

(d) 'Committee' means the Committee set up in accordance with regulation 3;

(e) 'Commission' means the Union Public Service Commission ;

(f) 'Recruitment Rules' means the Indian Administrative Service (Recruitment) Rules , 1954 ;

(g) 'Schedule' means a Schedule appended to these regulations ;

(h) 'Service' means the Indian Administrative Service ;

(i) 'State ' means a State specified in the First Schedule to the Constitution and includes the Union Territories;

(j) 'State Civil Service' means any service or services approved for purpose of the Recruitment Rules by the Central Government in consultation with the State Government a member of which normally holds for purposes of revenue and general administration charge of a sub-division of a district or a post of higher responsibility;

(k) 'State Government' means—

(i) in relation to a State in respect of which a separate cadre of the Service exists the Government of such State ; and

(ii) in relation to a group of States in respect of which a joint cadre of the Service is constituted, the Government of one of such States nominated by the Governments of the States forming that group to represent them in relation to the application of the regulations;

(iii) in relation to a group of Union Territories, in respect of which a joint cadre of the Service is constituted, the Central Government.

(2) All other words and expressions used in these regulations but not defined shall have the meanings respectively assigned to them in the Recruitment Rules.

3. *Constitution of the Committee to make selection.*—(1) There shall be constituted for each of the States or for the group of Union Territories specified in column 2 of Schedule, a Committee consisting of the Chairman of the Commission or where the Chairman is unable to attend, any other member of the Commission representing it and other members specified in the corresponding entry of column 3 of the said Schedule :

Provided that—

(i) no member of the Committee other than the Chairman or the member of the Commission shall be a person who is not a member of the Service ;

(ii) the Central Government may after consultation with the State Government concerned, amend the Schedule.

(2) The Chairman or the member of the Commission shall preside at all meetings of the Committee at which he is present.

4. *Condition of Elegibility for Promotion.*—(1) Each Committee shall meet at intervals ordinarily not exceeding one year and consider the cases of all substantive members of the State Civil Service who on the first day of January of that year had completed not less than eight years of service (whether officiating or substantive) in a post of Deputy Collector or any other post or posts declared equivalent thereto by the Government.

Explanation.—In computing the period of qualifying service of eight years, any service rendered in any former Indian State, a Part 'B' State or the State of Vindhya Pradesh as it existed before the coming into force of the Constitution (Seventh Amendment) Act, 1956 in any post which the State Government considers equivalent to that of Deputy Collector shall be taken into consideration.

5. *Preparation of a list of Suitable Officers.*—(1) The Committee shall prepare a list of such members of the State Civil Service as satisfy the condition specified in regulation 4 and as are held by the Committee to be suitable for promotion to the Service.

(2) The selection for inclusion in such list shall be based on merit and suitablity in all respects with due regard to seniority.

(3) The names of the officers included in the list shall be arranged in order of seniority in the State Civil Service :

Provided that any junior officer who in the opinion of the Committee is of exceptional merit and suitability may be assigned a place in the list higher than that of officers senior to him.

(4) The list so prepared shall be reviewed and revised every year.

(5) If in the process of selection, review or revision it is proposed to supersede any member of the State Civil Service, the Committee shall record its reasons for the proposed supersession.

6. *Consultation with the Commission.*—The list prepared in accordance with regulation 5 shall then be forwarded to the Commission by the State Government along with—

(i) the records of all members of the State Civil Service included in the list;

(ii) the records of all members of the State Civil Service who are proposed to be superseded by the recommendations made in the list ;

(iii) the reasons as recorded by the Committee for the proposed supersession of any member of the State Civil Service ; and

(iv) the observations of the State Government on the recommendations of the Committee.

7. *Select List.*—(1) The Commission shall consider the list prepared by the Committee along with the other documents received from the State Government and, unless it considers any change necessary, approve the list.

(2) If the Commission considers it necessary to make any changes in the list received from the State Government, the Commission shall inform the State Government of the changes proposed and after taking into account the comments, if any, of the State Government, may approve the list finally with such modification, if any, as may, in its opinion, be just and proper.

(3) The list as finally approved by the Commission shall form the Select List of the members of the State Civil Service.

(4) The Select List shall ordinarily be in force until it is reviewed or revised in occordance with sub-regulation (4) of regulation 5 :

Provided that in the event of a grave lapse in the conduct of performance of duties on the part of any member of the State Civil Service included in the Select List, a special review of the Select List may be made at any time at the instance of the State Government and the Commission may, if it so thinks fit, remove the name of such member of the State Civil Service from the Select List.

8. *Appointment to Cadre Posts from the Select List.*—Appointment of members of the State Civil Service from the Select List to posts borne on the State Cadre or the joint Cadre of a group of States, as the case may be, shall be made in accordance with the provisions of rule 9 of the Cadre Rules. In making such appointments the State Government shall follow the order in which the names of such officers appear in the Select List

[Chief Minister]

Provided that where administrative exigencies so required, a member of the State Civil Service whose name is not included in the Select List or who is not next in order in that Select List may, subject to the aforesaid provisions of the Cadre Rules, be appointed to a cadre post if the State Government is satisfied—

(i) that the vacancy is not likely to last for more than three months ; or

(ii) that there is no suitable cadre officer available for filling the vacancy.

9. *Appointments to the Service from the Select List.*—(1) Appointments of members of the State Civil Service to the Service against the quota reserved for them under sub-rule (1) of rule 8 of the Recruitment Rules shall be made by the Central Government on the recommendation of the State Government in the order in which the names of members of the State Civil Service appear in the Select List for the time being in force.

(2) It shall not ordinarily be necessary to consult the Commission before such appointments are made, unless during the period intervening between the inclusion of the name of a member of the State Civil Service in the Select List and the date of the proposed appointment there occurs any deterioration in the work of the member of the State Civil Service which, in the opinion of the State Government, is such as to render him unsuitable for appointment to the Service.

10. *Saving.*—Nothing in these regulations shall apply to appointments to be made to the Service from among officers belonging to the State Civil Service included in List II prepared by the Special Recruitment Board under the Indian Administrative Service (Extension to States) Scheme.

SCHEDULE

[*See* Regulation 3(1)]

Serial No.	Name of State	Other Members of the Committee
	X	X X X
12	Punjab	(1) Chief Secretary to the Government of Punjab.
		(2) Two senior officers among the holders of the posts of Financial Commissioner, Punjab.
		(3) Two senior officers among the holders of the posts of Commissioners of Divisions and other posts of the rank of Commissioners.
X	X	X X X X

Sardar Ajaib Singh Sandhu : It has been stated in reply to part (b) of the question :

"(iii) Two senior officers among the holders of the posts of Financial Commissioners, Punjab ;

(iv) Two senior officers among the holders of the posts of Commissioners of Divisions and other posts of the rank of Commissioners".

Does it mean the senior most officers or the juniormost ones ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ: ਜੂਨੀਅਰ ਜਾਂ ਸੀਨੀਅਰ ਦਾ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ, ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ ਬਦਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ: ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪਾਰਟ (ਸੀ) ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਉਂ ਡਿਸਕਲੋਜ਼ ਕਰਨਾ ਪਬਲਿਕ ਇੰਟਰੈਸਟ ਵਿਚ ਨਹੀਂ। ਜਦ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋ ਸੀਨੀਅਰ ਫਿਨਾਂਸ਼ਲ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਦੋ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਤੇ ਇਕ ਯੂ. ਪੀ. ਐਸ. ਸੀ. ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਹੋਣਗੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਫਸਰਾਂ ਦੇ ਨਾਉਂ ਦਸਣ ਲਗਿਆਂ ਕੀ ਦਿਕਤ ਪੇਸ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ?

Mr. Speaker : You can have this information from the record.

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ: ਕੀ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਅਫਸਰ ਫਿਨਾਂਸ਼ਲ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਵਗੈਰਾ ਗੌਰਮੈਂਟ ਇਸ ਸਿਲੈਕਸ਼ਨ ਬੋਰਡ ਵਿਚ ਨਾਮੀਨੇਟ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਆਇਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀ ਸੀਨੀਆਰਟੀ ਦਾ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕੀ ਉਹ ਬੰਦੇ ਲਾਉਣੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਨ ਜਿਹੜੇ ਸ਼ੈਡਿਊਲਡ ਕਾਸਟਸ ਦੇ ਇੰਟਰੈਸਟ ਨੂੰ ਇਗਨੋਰ ਕਰਨ ?

Mr. Speaker : No please, it is a far-fetched idea.

श्री मंगल सेन : क्या यह हकीकत है कि मुख्य मन्त्री साहिब इस कमेटी में केवल उन्हीं आदमियों को एप्वाएंट करते रहे हैं जो इन्हें पसन्द थे और जो इन की इच्छा के मुताबिक काम करते थे ?

Mr. Speaker : No please, this question does not arise.

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਫਿਨਾਂਸ਼ਲ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਨੂੰ ਬਾਈ ਰੋਟੇਸ਼ਨ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੀ ਕੋਈ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਸੀਨੀਅਰ ਫਿਨਾਂਸ਼ਲ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਵੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਤਕ ਕਦੇ ਵੀ ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ ਸਾਰੇ ਹੀ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਕੀ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਸੀਨੀਅਰ ਮੋਸਟ ਫਿਨਾਂਸ਼ਲ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਕੌਣ ਕੌਣ ਹਨ ?

Sardar Gurnam Singh : May I know whether the rule associating the senior officers among the holders of the posts of Financial Commissioner, in the Committee for the selection of officers, is strictly adhered to by Government ?

Chief Minister : I think so.

Mr. Speaker : The Chief Minister has stated that the minimum qualifications are that he should be a Financial Commissioner and they have been appointed by rotation. No body has been ignored on the ground that the man does not suit the Chief Minister.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ: ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰਾ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਖਾਸ ਖਿਆਲ ਰਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੀਨੀਅਰ ਮੋਸਟ ਨੂੰ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਟੇਟ ਵਿਚ ਸੀਨੀਅਰ ਮੋਸਟ ਫਿਨਾਂਸ਼ਲ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਕੌਣ ਕੌਣ ਹਨ ?

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ: ਇਹ ਤਾਂ ਰਿਕਾਰਡ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਏਗਾ। (It can be ascertained from the record.)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ: ਬਾਈ ਨੇਮ ਸਵਾਲ ਪੁਟ ਕਰ ਲੈਣ ਦਿਓ।

Mr. Speaker : I think it will be better if you avoid names.

Chaudhri Hardwari Lal : The Chief Minister was pleased to say that it is not in public interest to disclose the names of the officers of the Punjab Government who serve on the Selection Committee. May I know whether even after the meeting of this Committee, the names of the officers are treated as confidential ?

Chief Minister : Their names are not disclosed according to the good convention that is being carried on in this respect.

Chaudhri Hardwari Lal : I do not think if any public interest is involved in not disclosing their names.

Chief Minister : That is the convention.

Mr. Speaker : I cannot force the Chief Minister to give the reply.

Sardar Ajaib Singh Sandhu : It is stated in sub-para (5) of para 5 of the Indian Administrative Service (Appointment by Promotion) Regulations, 1955, regarding preparation of a list of suitable officers :

> "If in the process of selection, review or revision it is proposed to supersede any member of the State Civil Service, the Committee shall record its reasons for the proposed supersession".

ਕੀ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਰਿਕਾਰਡ ਦੇਖਕੇ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਅਫਸਰ ਸੁਪਰਸੀਡ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੇਸਿਜ਼ ਵਿਚ ਰੀਜ਼ਨਜ਼ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ?

Mr. Speaker : It has been categorically stated by the Chief Minister that in case of supersession, reasons will be given. If there is any such definite case, where a departure has been made, you can bring that case to the notice of the Government.

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਆਇਆ ਇਹ ਰਿਕਾਰਡ ਦੇਖ ਕੇ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਕਿਹੜੇ ਕਿਹੜੇ ਕੇਸ ਵਿਚ ਰੀਜ਼ਨਜ਼ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ?

Mr. Speaker : The Chief Minister has not got the record with him at present. If you want to enquire about any specific person, you may ask about him separately.

Promotions to I.A.S. Cadre

*4882. **Sardar Ajaib Singh Sandhu** : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the number and names of officers of the P.C.S. and other State Services who have so far been promoted to the I.A.S. Cadre, year-wise, together with dates of their appointment in the P.C.S. or other State Service ;

(b) the number and names of the persons among those mentioned in part (a) above who belong to the Scheduled Castes and the year in which they were promoted in each case ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) A statement is laid on the Table of the House.

(b) None.

STATEMENT

Serial No.	Name of the P.C.S./State Service Officer	Appointed to the I.A.S. during the year	Date of appointment to the P.C.S./other State Service
1	Shri Ram Nath Luthra ..	1949	5-2-1923
2	Shri Kanahaya Lal ..	1949	24-4-1922
3	Shri Narinder Singh ..	1949	10-10-1922
4	Shri Raushan Lal ..	1949	18-2-1926
5	Shri Mangat Rai Khullar ..	1949	9-12-1926
6	Shri Sant Ram Maini ..	1949	24-1-1928
7	Shri Sant Ram Verma ..	1949	26-1-1929
8	Shri Jaswant Singh Basur ..	1949	27-1-1933
9	Shri H. D. Shourie ..	1949	12-3-1936
10	Shri Chand Narain ..	1952	14-4-1927
11	Shri Raghbir Singh ..	1952	4-4-1927
12	Shri Vikram Singh ..	1952	18-4-1927
13	Shri D.D. Kapila ..	1952	26-1-1928
14	Shri Lakshmi Chand Vashishat ..	1952	1-2-1928
15	Shri I.N. Chib ..	1953	15-5-1928
16	Shri Pritmohinder Singh ..	1955	7-10-1937
17	Shri Damador Dass ..	1955	15-2-1935
18	Shri Surjit Singh ..	1955	29-5-1936
19	Shri Prem Sarup ..	1955	12-12-1934
20	Shri Krishan Lal Kapur ..	1956	1-12-1927
21	Shri Jaswant Singh Uppal ..	1956	26-1-1928
22	Shri R.D. Badhwar ..	1956	13-5-1928
23	Shri Kanwal Nain ..	1956	1-3-1929
24	Shri Lal Singh ..	1957	28-7-1930
25	Shri Rattan Singh ..	1957	29-10-1932
26	Shri Harkishan Singh Minhas ..	1957	21-6-1933
27	Shri Sapuran Singh ..	1957	16-7-1934
28	Shri A.R. Malhotra ..	1957	6-9-1934
29	Shri V.P. Gautama ..	1957	14-3-1935
30	Shri P.N. Bhalla ..	1957	3-7-1935
31	Shri Harkishan Singh Achhreja ..	1957	2-8-1935

[Chief Minister]

Serial No.	Name of the P.C.S./State Service Officer		Appointed to the I.A.S. during the year	Date of appointment to the P.C.S./ other State Service
32	Shri Bhim Singh Ahlwat	..	1957	17-8-1935
33	Shri Prem Kumar	..	1957	4-4-1938
34	Shri Iqbal Singh	..	1957	2-12-1935
35	Shri Gobinder Singh	..	1957	20-11-1940
36	Shri S.N. Vasudeva	..	1957	11-4-1933
37	Shri Mohinder Singh Bedi	..	1957	25-7-1934
38	Shri Bachitar Singh	..	1957	2-12-1935
39	Shri P.L. Ohri	..	1957	24-6-1937
40	Shri Sube Singh	..	1957	30-10-1937
41	Shri Rattan Singh Guleria	..	1957	1-1-1929
42	Shri Bhag Singh	..	1957	16-11-1932
43	Shri Gurbakash Singh	..	1957	11-7-1935
44	Shri Mathura Dass Ahuja	..	1957	25-5-1936
45	Shri Gandharav Raj Vij	..	1957	20-3-1937
46	Shri Balwant Singh Ghuman	..	1957	15-5-1937
47	Shri Kishan Partap Singh	..	1957	6-8-1937
48	Shri Daljeet Singh	..	1957	13-11-1937
49	Shri D.C. Verma	..	1957	13-2-1947
50	Shri B.L. Ahuja	..	1957	16-4-1942
51	Shri Paramjit Singh	..	1957	10-1-1949
52	Shri P.N. Sahni	..	1957	4-1-1947
53	Shri P.S. Multani	..	1958	1-7-1936
54	Shri A.P. Baghai	..	1958	13-1-1938
55	Shri Sher Jasjeet Singh	..	1958	28-10-1938
56	Shri D.D. Sharma	..	1958	14-5-1939
57	Shri Asa Singh	..	1958	23-5-1930
58	Shri R.S. Phoolka	..	1959	20-7-1939
59	Shri Sher Jang Singh	..	1959	6-10-1939
60	Shri S.C. Jain	..	1959	17-7-1939
61	Shri Banwari Lal Kukar	..	1959	26-7-1939
62	Shri S.C. Chhabra	..	1960	27-11-1939

Serial No.	Name of the P.C.S. /State Service Officer		Appointed to the I.A.S. during the year	Date of appointment to the P.C.S./ other State Service
63	Shri V.P. Malhotra	..	1960	3-10-1940
64	Shri I. E. N. Chauhan	..	1960	3-10-1940
65	Shri J.D. Sharma	..	1960	12-10-1940
66	Shri P.C. Suri	..	1960	18-12-1940
67	Shri S.S. Bedi	..	1960	31-1-1941
68	Shri Kulwant Singh Ahluwalia	..	1960	9-2-1942
69	Shri P.L. Chhabra	..	1960	9-2-1942
70	Shri R.D. Malhotra	..	1960	5-2-1942
71	Shri Sunder Singh	..	1961	12-2-1942
72	Shri S.P. Jain	..	1961	21-2-1942
73	Shri R.L. Mehta	..	1961	29-4-1942
74	Shri S.N. Bhanot	..	1961	17-4-1942
75	Shri P.L. Sondhi	..	1961	20-4-1943
76	Shri J.S. Sarohia	..	1961	5-4-1946

Total 76

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਜਿਹੜੀ ਲਿਸਟ ਮੈਨੂੰ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਕੇਵਲ 1961 ਤਕ ਦੇ ਨਾਉਂ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਕੀ 1961 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਕੋਈ ਪਰੋਮੋਸ਼ਨ ਹੋਈ ਹੈ ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਈ ਹੈ, ਮੈਂ ਪੁਛ ਕੇ ਦਸ ਦਿਆਂਗਾ।

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਪੀ. ਸੀ. ਐਸ. ਅਫਸਰ 8 ਸਾਲ ਦੀ ਸਰਵਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਈ. ਏ. ਐਸ. ਵਾਸਤੇ ਐਲਿਜੀਬਲ ਹੋਵੇਗਾ। ਕਈ ਸ਼ੈਡਿਊਲਡ ਕਾਸਟਸ ਦੇ ਅਫਸਰ ਅਜਿਹੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ 8 ਸਾਲ ਸਰਵਿਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਇਗਨੋਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਕੀ ਵਜ੍ਹਾ ਹੈ ?

Mr. Speaker : This question does not arise.

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਕੀ ਸ਼ੈਡਿਊਲਡ ਕਾਸਟ ਦੀ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਗੌਰਮੈਂਟ ਇਸ 8 ਸਾਲ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਨੂੰ ਰੀਲੈਕਸ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੀ ?

Mr. Speaker : It is a suggestion for action.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਕੀ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਲਿਸਟ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕੀ ਇਸ ਵਿਚ ਅਜਿਹੇ ਆਈ ਏ. ਐਸ. ਅਫਸਰ ਵੀ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਲਈ ਐਲਿਜੀਬਲ ਨਹੀਂ ਹਨ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਸਾਰਾ ਨਵਾਂ ਸਵਾਲ ਦੇ ਦਿਓ, ਪੁਛ ਕੇ ਸਾਰੀ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਦੇ ਦਿਆਂਗਾ। ਸੈਂਟਰਲ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੀ ਹਿਦਾਇਤ ਹੈ ਕਿ ਆਈ.ਏ.ਐਸ. ਲਈ ਕੋਈ ਪਰੋਮੋਸ਼ਨ ਵਾਧੂ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ। ਬਾਕੀ ਦੇ ਅਫਸਰਾਂ ਲਈ ਅਸੀਂ 10 ਫੀ ਸਦੀ ਅਗੇ ਹੀ ਦੇ ਦਿਤੀ ਹੈ।

श्री जगन्नाथ : स्पीकर साहिब, सरदार प्रताप सिंह यहां के चीफ मिनिस्टर हैं . . . .

Mr. Speaker : Please put a direct supplementary.

श्री जगन्नाथ : मैं पूछना चाहता हूं कि क्या यह सच नहीं है कि यह उन की प्रोमोशन इस लिये नहीं कर रहे. . . .

Mr. Speaker : No, please. In view of the yesterday's gentleman's agreement, there should be no reflection unless you are very sure about your grounds. I am talking about Shri Jagan Nath.

बाबू अजीत कुमार : स्पीकर साहिब, हमें इनफर्मेशन पूरी नहीं मिलती। 176 पी.सी.एस. अफसर प्रोमोट किए गए हैं। मैं पूछना चाहता हूं कि आया गर्वनमैंट इन का नम्बर बढ़ाने के लिए कुछ विचार कर रही है ताकि शैड्यूल्ड कास्टस अफसरों की रैज़र्वेशन की प्रसटेज पूरी हो जाए ?

मुख्य मन्त्री : असल बात यह है कि यह बात पंजाब गर्वनमैंट के अख्तियार में नहीं है बल्कि सैंट्रल गवर्नमैंट के अख्तियार की बात है। उन के रूल्ज़ बने हुए हैं। हमारी गवर्नमैंट के सिर्फ ऐडवाईजर्ज़ ही होते हैं। यूनियन पब्लिक सर्विस कमीशन के आदमी चेयरमैन हैं, वही फाईनल अथारिटी हैं। हमें कोई आख्तियार नहीं है कि उन के रूल्ज़ को आगे पीछे कर सकें।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਮੈਂ ਇਹ ਗਲ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪੁਛੀ ਸੀ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਸ਼ੈਡਿਊਲਡ ਕਾਸਟ ਪੀ. ਸੀ. ਐਸ. ਅਫਸਰਾਂ ਦੇ ਕੇਸ ਇਹ ਇਥੋਂ ਰਿਕਮੈਂਡ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਐਡਵਾਈਜ਼ਰ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਨਿਗਲੈਕਟ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਆਈ. ਏ. ਐਸ. ਬਣਨ ਦੇ ਫਿਟ ਹੋਵੇ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਉਥੇ ਕਿਸੇ ਅਫਸਰ ਦੀ ਫਾਈਲ ਛੁਪਾਈ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਸਭ ਕੁਝ ਕਮੀਸ਼ਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਰ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕੇਸ ਰਿਕਮੈਂਡ ਵੀ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਵੀ ਕਮੀਸ਼ਨ ਵਾਲੇ ਉਹਦੀ ਫਾਈਲ ਮੰਗਵਾ ਕੇ ਵੇਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਰੀਵਾਲ : ਕੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਗੌਰਮਿਟ ਵਲੋਂ ਫਾਈਲ ਹੀ ਭੇਜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਹਿਕਮੇ ਵਲੋਂ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਜ਼ਬਾਨੀ ਸੁਨੇਹਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਵੀ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ?

Mr. Speaker : No, please. It need not be replied.

(Mr. Speaker had oalled for the next question on the list when Babu Ajit Kumar stood up and began to Speak.)

WALK-OUT

(*Interruptions*)

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਇਹ ਸ਼ੈਡਿਊਲਡ ਕਾਸਟਸ ਦੇ ਅਫਸਰਾਂ ਨਾਲ ਬੜੀ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਹੈ ।

(*Interruptions*) (*Repeated Interruptions*)

I stage a walk-out against the attitude of the Chief Minister and the Government.

(*At this stage the following nine hon. Members staged a walk-out :—*

1. *Babu Ajit Kumar.*
2. *SardarAjaib Singh Sandhu.*
3. *Sardar Tara Singh Lyallpuri.*
4. *Sardar Teja Singh.*
5. *Comrade Hardit Singh Bhathal.*
6. *Sardar Kultar Singh.*
7. *Shri Jagan Nath.*
8. *Comrade Bhan Singh Bhaura.*
9. *Comrade Didar Singh.*)

Mr. Speaker : The hon. Members can stage a walk-out but there is no occasion for it.

STARRED QUESTIONS AND ANSWERS (RESUMPTION)

Enquiry against Chief Minister

***4429. Sardar Gurdial Singh Dhillon :** Will the Chief Minister be pleased to state —

(a) whether some opposition parties have levelled charges of corruption against the Chief Minister and submitted charge-sheet to the President of India demanding an enquiry by a regular Enquiry Commission ;

(b) whether any such Commission has been appointed ;

(c) whether State Government has decided to defend the Chief Minister; if so, the reasons for such a decision ;

(d) whether such charges have been made against the Chief Minister in his individual capacity or as a leader of a party or as Chief Minister ?

Home Minister : (a) Yes, certain allegations were made.

(b) Yes. A Commision of enquiry was appointed by the Central Government under the Commission of Enquiry Act, 1952.

(c) Yes. Regarding points relating to official acts, the Chief Minister is being defended officially and at public expense.

(d) The allegations levelled are mainly in respect of his acts as Chief Minister.

Sardar Gurdial Singh Dhillon : Supplementary, Sir.

(*Interruptions*) (*Noise*)

श्री मंगल सेन : स्पीकर साहिब, बिना किसी कारण ही ये लोग बोले जा रहे हैं ।
(कांग्रेसी मेम्बरों की तरफ इशारा करके)

Sardar Gurnam Singh : Sir, you have to control people who disturb the proceedings of the House.

Mr. Speaker : Unless I hear myself, how can I take notice of it.

श्री मंगल सेन : On a point of order, Sir. जनाब, मेरा प्वायंट आफ आर्डर यह है कि क्या कोई आनरेबल मेम्बर दूसरे मेम्बर को यह कह सकता है कि यहां से बाहिर चले गए हो....

Mr. Speaker : I wish you to take it in a sportsman's spirit.

Sardar Gurdial Singh Dhillon : Will the Home Minister be pleased to state whether before these charges were submitted to the Commission, the President of India asked for some explanation or some clarification from the Chief Minister ?

Home Minister: I will have to ascertain it. It is not in my knowledge.

Sardar Gurdial Singh Dhillon : Will the Chief Minister be pleased to state whether he was called by the President or any other authority of the Government of India to explain his conduct ?

Minister: Not to my knowledge. I will have to ascertain it as already stated.

Sardar Gurdial Singh Dhillon : The Chief Minister himself could please reply to this question. He would be in a better position to reply it.

Minister : It will be just proper if a question, which relates to his person, is answered by me and not by him. It will be rather embarrassing to answer questions which relate to his own person.

श्री बलरामजी दास टंडन : On a point of order, Sir. मेरा प्वायंट आफ आर्डर यह है कि अभी अभी होम मिनिस्टर साहिब ने कहा है कि अगर किसी आदमी की ज़ात के बारे में कोई सवाल है तो यह अच्छा नहीं है कि वह खुद जवाब दे। मैं इस के बारे में आप की रूलिंग चाहता हूं कि अगर किसी केस का नालिज चीफ मिनिस्टर साहिब को है, उन के बारे में ही वह सवाल है और अनुपूरक प्रश्न भी उन के बारे में ही पूछा गया है तो क्या यह वि फिटिंग नहीं है कि वह खुद ही जवाब दें ?

Mr. Speaker : So far as the first part is concerned, the Home Minister has replied to it. As regards the second part, the Home Minister could get the information from the Chief Minister and then give a reply.

Sardar Gurdial Singh Dhillon : While replying to my question, the Home Minister was pleased to state that the allegations were levelled against the Chief Minister in his capacity as the Chief Minister. So it should be possible for the Home Minister to reply to all the questions.

Minister : The State Government came into the picture when these charges were sent to us and examined here. I have no knowledge as to what happened earlier. That will have to be ascertained.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਚਾਰਜਿਜ਼ ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਬਤੌਰ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਜਾਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਐਸੇ ਚਾਰਜਿਜ਼ ਵੀ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਬਤੌਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਕੈਰੋਂ ਦੇ ਲਗਾਏ ਗਏ ਹੋਣ।

Mr. Speaker : I think this thing could be decided if the hon. Chief Minister could tell whether or not he met the President in this regard.

Chief Minister: No, I did not meet the President in this regard, though I did meet the President in some other connection.

Mr. Speaker : I think it should suffice.

Sardar Gurnam Singh : May I know from the Home Minister if the charges against the Chief Minister, given to the President, also contain charges of corruption against him (Chief Minister) ?

Home Minister : There are a number of charges which are lengthy ones . Therefore, the hon. Member could see them all himself.

Sardar Gurnam Singh : Mr. Speaker, in case a Government official is charged with corruption, then he is not defended at State level as that is not considered to be an action in the discharge of his official duties. In the light of this thing, when the Government has decided to defend the Chief Minister at State expense, I would like to know whether the charges of corruption also came within the official duties of the Chief Minister ?

Minister : I am sorry, the hon. Member did not catch my point. I have stated in answer to this question that the allegations levelled are mainly in respect of his acts as Chief Minister. I never said that all the charges made out against him relate to his actions as Chief Minister.

श्री बलराम जी दास टंडन : क्या गृह मंत्री साहिब बताएंगे कि गर्वनमैंट ग्राफ इंडिया ने जो इन्क्वायरी इंस्टीच्यूट की है वह कैरों साहिब के खिलाफ बतौर चीफ मिनिस्टर की गई है या सरदार प्रताप सिंह की ज़ात के खिलाफ की गई है ?

Mr. Speaker : No distinction could be made between Sardar Partap Singh Kairon as an individual and as the Chief Minister. The charges are in the discharge of his official duties, as stated by the Home Minister and the Government have decided to defend him.

Sardar Gurdial Singh Dhillon: May I presume from the answer given that the Prime Minister or the President of India did not deem it proper to bring it to the notice of the Punjab Government and seek clarification and that the charges levelled by the Opposition were very strong ?

Minister : Well, Sir, what the Prime Minister or the President of India thought proper, they did. It is not for me to say what they thought proper and I am not in a position to answer this question.

Sardar Gurdial Singh Dhillon: When these allegations were forwarded to the Punjab Government, did the Government try to convince, the Government of India or the President that all these allegations were baseless ? If any such communication/reference was made to the President may I know what are the contents of that reference ?

Minister : Sir, I am sorry, I have not been able to make myself clear. These charges came to the Punjab Government after they were entrusted to the Commission for enquiry.

Sardar Gurdial Singh Dhillon : Did the Punjab Government lodge a protest with the President or the Government of India for not having been consulted before forwarding the charges to the Commission ?

Minister : There is no question of our protesting at all.

Sardar Gurdial Singh Dhillon : Did you resent it ?

Home Minister: There is no question of our expressing resentment.

Sardar Gurdial Singh Dhillon : Sir, when I see the proceedings before the Dass Commission, in the Press, I find that it is not only the Chief Minister in his capacity as such (Chief Minister) who is involved, but a number of his friends, relatives and others are involved. How could the Government make out this thin line between the Chief Minister as Chief Minister and as an individual when his sons, relatives, etc., are also involved, for defending the case ? Could we know the reasons for adoption of this case by the State Government for defence ?

Minister : Well, it is a very simple matter. The enquiry is evidently against nobody else but the Chief Minister. The other actions came by process only. The actions of the Chief Minister which were challenged in that enquiry related to his official acts of various Departments and for that reason the State Government came in, just to defend those points.

श्री बलरामजी दास टंडन : स्पीकर साहिब, जब इन्क्वायरी चीफ मिनिस्टर साहिब के खिलाफ बतौर एक इंडिविजुअल हो रही है तो फिर स्टेट गवर्नमेंट उस के लिए क्यों खर्च कर रही है ?

Mr. Speaker : The hon. Minister has already stated the position.

श्री बलरामजी दास टंडन : मैं जानना चाहता हूं कि गवर्नमेंट आफ इंडिया ने जो नोटीफिकेशन किया है उस में यह कहां लिखा है कि सरदार प्रताप सिंह के खिलाफ जो इन्क्वायरी इंस्टीच्यूट हुई है वह बतौर चीफ मिनिस्टर के हो रही है ।

गृह मन्त्री : इस का मुझे पता नहीं आप नोटीफिकेशन देख सकते हैं ।

श्री बलरामजी दास टंडन : उस में यह लिखा है कि enquiry has been instituted against Sardar Partap Singh as an individual.

Mr. Speaker : The hon. Minister has already stated that it is being done as Chief Minister.

Shri Balramji Dass Tandon: Under what circumstances did the Government decide to come to the aid of the person of the Chief Minister ?

Mr. Speaker : They say that the enquiry is against Sardar Partap Singh Kairon as Chief Minister for certain actions in the discharge of his official duties.

Besides, there is no work "as individual" used in that reference.

Sardar Gurnam Singh : May I know from the Home Minister whether any list of the charges in which the Chief Minister is to be defended by the State Government has been prepared ? What amount has been sanctioned for defending the poor Chief Minister ?

Minister : Well, so far as the question of listing of charges is concerned, the answer is that all charges which related to his actions as Chief Minister are to be defended by the State Government. In regard to the expenses, nothing can be said at this stage because we have yet to receive the bills, etc., from the lawyer, which will be considered and gone into at the appropriate stage.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਇੰਡੀਵਿਜੁਅਲ ਕਪੈਸਿਟੀ ਵਿਚ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ ਬਲਕਿ ਬਤੌਰ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਗਰ ਸਾਰੀ ਚੀਜ਼ ਆਫੀਸ਼ੀਅਲ ਹੈ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੋ ਕੁਝ ਪ੍ਰਿੰਟ ਕਰਵਾ ਕੇ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਹ ਸਾਰਾ ਹਾਊਸ ਦੇ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਮੰਤਰੀ : ਅਗਰ ਤੁਸੀਂ ਲੋੜ ਸਮਝੋਗੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਦਸ ਦਿਆਂਗੇ।

श्री बलरामजी दास टंडन : मैं जानना चाहता हूं कि क्या पंजाब सरकार ने दास कमीशन के पास रिक्वैस्ट की थी कि उन को भी पार्टी बनाया जाए ?

Minister : Sir, I require notice to answer this question.

Shri Balramji Das Tandon : Sir, it is within the knowledge of the Home Minister because he is the head of the Law Department. He applied for the Punjab Government being made a party, and that application was rejected. It was published in the papers.

Mr. Speaker : How can I force the hon. Minister to give a particular answer ?

श्री बलरामजी दास टंडन : स्पीकर साहिब, इनकी यह बात सुन कर मुझे यह कहने के लिए मजबूर होना पड़ता है कि यह (* * * * * * * * *) (शोर)।

(*At this stage a number of hon. Members rose on a point of order.*)

Shri Mangal Sein : On a point of order, Sir.

Mr. Speaker : Order, please.

Home Minister : Sir, I take strong objection to the use of these objectionable words * * * *

Mr. Speaker : Who used these words ?

श्री बलरामजी दास टंडन : स्पीकर साहिब, मैं इस बात को जो बिल्कुल सही है ज़रूर कहूंगा और मैं इसे विदड्रा करने के लिए तैयार नहीं हूं। मैं फिर कहूंगा कि यह (* * * * * *) (शोर)।

Minister : Sir, I wish to point out.....

Mr. Speaker : The hon. Member will have to withdraw these words. I would request him to withdraw them as a sportsman.

श्री बलरामजी दास टंडन : मुझे अफसोस इस बात का है कि होम मिनिस्टर जो लॉ के महकमा के इंचार्ज हैं ऐसी बात करते हैं ... ... (शोर)

Mr. Speaker : There are certain rules and conventions of this House which must be strictly observed by every one here. If you feel that he has given you wrong information you can say that it is incorrect but you cannot

---

**Note*.—Expunged as ordered by the Chair.

[Mr. Speaker]

use this unparliamentary word. So please withdraw it. If you are not satisfied with the reply given by the Home Minister then other remedies are available. You can give notice for raising half an hour discussion on this question. If you convince me that what he has stated is incorrect I will admit your motion.

श्री बलरामजी दास टंडन : मैं यह अर्ज़ करना चाहता हूं .....

Voices from Treasury Benches : Withdraw, withdraw .. .. .. (*noise*) .. ..

Mr. Speaker : Please withdraw this word (*Noise and shouts of withdraw, withdraw*).

श्री बलरामजी दास टंडन : अगर यह इस तरह हूट करते हैं तो........ Sir, I would submit hundred times to the Chair but not to [* * * *]

Home Minister : Sir, I take objection to the use of the expression [* * * * * *] by the hon. Member.

Mr. Speaker : I would request the hon. Member Shri Balramji Dass Tandon to withdraw the unparliamentary word used by him.

श्री बलरामजी दास टंडन : मैं आपके हुकम को ज़रूर मानूंगा और मानता हूं और मैं यह कहूंगा कि अगर [* * *] कहने के बजाये गलत कहना ठीक है तो मैं कहता हूं कि इन्होंने सौ गुना गलत ब्यानी की है। (शोर)

Mr. Speaker : I would request the Leader of the Opposition to see that no Member from his side uses any unparliamentary language.

Sardar Gurnam Singh : Certainly, I would request my friends to keep restraint and not to use any unparliamentary expression.

गृह मन्त्री : मैं यह अर्ज़ करूंगा कि इस तरफ से कोई ऐसी बात नहीं हुई है और हम सारी चीज़ बड़े सबर से देख रहे हैं। आपने डिसिप्लन का हवाला दिया है तो आप नोट करें कि उस तरफ क्या बातें की जा रही हैं। इस तरफ से कोई बात नहीं हुई जिस से एक्साइटमैंट हो।

श्री मंगल सेन : आन ए प्वायंट आफ आर्डर। अध्यक्ष महोदय, जब टंडन साहिब की पंडित मोहन लाल से बात चल रही थी तो सरदार जैइन्द्र सिंह ने कहा कि [* * * * *] जब तक यह इस लफ्ज़ को वापिस नहीं लेते तब तक आगे कोई बात नहीं हो सकती।

ਸਰਦਾਰ ਜੈ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ [* * * *] ਦਾ ਲਫ਼ਜ਼ ਵਾਪਿਸ ਕਰਾਇਆ ਜਾਵੇ।

Mr. Speaker : I think, hon. Member has withdrawn that word.

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਾਂ ਤਾਂ ਟੰਡਨ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਫ਼ਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਕਰਾਇਆ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਫੇਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰੋਸੀਡਿੰਗ ਵਿਚੋਂ ਐਕਸਪੰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

Mr. Speaker : These will be considered to have been withdrawn and will not be used in the record of the proceedings.

**Note.*—Expunged as ordered by the Chair.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਕੀ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿਚ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਕਿਤਨੇ ਵਕੀਲ ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਿਹੜੇ ਕਿਹੜੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਪੇਮੈਂਟ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਕਿਤਨੀ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਐਲ. ਆਰ. ਤੇ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ ਨੂੰ ਪਰੋਸੀਡਿੰਗਜ਼ ਵਾਚ ਕਰਨ ਲਈ ਤੇ ਪੈਰਵੀ ਕਰਨ ਲਈ ਡਿਪਿਊਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

Chaudhri Hardwari Lal : Is it a fact that the Advocate General and the Legal Remembrancer made applications for impleading as a party or to be allowed to appear on behalf of the State Government and those applications were rejected by the Das Commission ?

Minister : I need a separate notice to answer this question. As a matter of fact, I do not know the position offhand. If I had known, I would have informed the House. I can, however, say that the Government did take a decision to defend the Chief Minister for such acts which he did in his official capacity and we had deputed the Legal Remembrancer and the Advocate General there to watch the proceedings of the Commission. I shall ascertain the position whether or not they made any application, asked for by the hon. Member.

Mr. Speaker : The hon. Minister will find it out and let the House know it.

Next question please.

Chaudhri Ram Singh : Is it a fact that some of the allegations are that Sardar Partap Singh Kairon acted for the benefit of his children, family members, relatives, etc., in his capacity as Chief Minister ?

Minister : Well, Sir, there is nothing more and all that I can say is that all the charges were properly got examined by the Law Department and by the Government. We have examined all those charges very minutely and after going into them the Home Department and the Law Department arrived at this conclusion.

Sardar Gurdial Singh Dhillon : Sir, the Home Minister has stated that the Chief Minister is being defended officially and at public expense for the actions done in his official capacity. Acts are done in two capacities, official as well as individual. I would like to know what criterion was adopted in judging whether any particular act was done in individual capacity or in official capacity ?

Minister: This is, Sir, the normal test. Whatever orders the Chief Minister passes as head of this Government or as a Minister fall under his official capacity.

Enquiry against Chief Minister, Punjab

***4299. Sardar Gurdial Singh Dhillon :** Will the Home Minister be pleased to state —

(a) whether it is a fact that the State Government has taken a decision to partially bear the expenses being incurred to defend the Chief Minister in the enquiry being conducted by the Das Commission into the allegations levelled against him; if so, the details of the decision, the expenditure so far incurred by Government on this account and the Budget head to which it has been debited ;

(b) whether the charges levelled against the Chief Minister by the opposition parties in their charge-sheet presented to the President were levelled against him in his individual

[Sardar Gurdial Singh Dhillon]

capacity or as the leader of his party or in his official capacity as Chief Minister ?

Shri Mohan Lal : (a) Yes. Sir. Regarding points relating to official acts the Chief Minister is being defended officially and at public expense. The fee of the Counsel is yet to be paid which will be debited to the head '21—Administration of Justice—Law Officers—English Law Officers (Contingencies and Others)'.

(b) The allegations levelled against S. Partap Singh Kairon are mainly in respect of his acts as Chief Minister.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਸਵਾਲ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਮੇਨਲੀ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ ਤੇ ਐਲ. ਆਰ. ਵੀ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗਲਤ ਬਿਆਨੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੋਰ ਵੀ ਐਡਵੋਕੇਟ ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਠੀਕ ਗਲ ਦਸਣ ਤਾਕਿ ਗਲਤ ਫਹਿਮੀ ਦੂਰ ਹੋਵੇ, ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਆਪ ਦੀ ਰੂਲਿੰਗ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।

Mr. Speaker : I would request the hon. Home Minister to kindly clarify the position ?

Home Minister : There is not much of confusion. The point is this. If only the hon. Members were to take the trouble of seeking clarification there would not have been any difficulty in understanding the position. The party, as I have stated, to this enquiry by name is the Chief Minister. His acts, as Minister or as Chief Minister in his official capacity, have been challenged. We have deputed our law officers to defend him for those acts. Although we are not directly a party, yet we give all assistance to explain those allegations which have been made against him and in that respect we watch the proceedings. We help in giving necessary information to the Counsel who has been engaged on behalf of the Chief Minister to conduct those proceedings. We brief him. We also at particular moments give relevant instructions so far as those actions are concerned. There is, therefore, nothing which is in confusion. There is no contradiction. Nothing of the kind.

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਰਨਲ ਅਤੇ ਐਲ. ਆਰ. ਦੇ ਅਲਾਵਾ ਹੋਰ ਵੀ ਕੋਈ ਐਡਵੋਕੇਟ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿਚ ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ?

(The point of order raised by the hon. Member was whether any other advocates had also been engaged in this case in addition to the Advocate General and the Legal Remembrancer?)

मंत्री : इस केस में एडवोकेट जनरल और एल.आर. के अलावा दूसरे एडवोकेट्स मुकर्रर हुए हैं। यह तो एडवोकेट्स की काम में मदद करते हैं।

Mr. Speaker : Will they be paid by Government ?

Home Minister : They will be paid to some extent and not entirely.

Mr. Speaker : If the intention is to get clarification there can be no difficulty. But if the intention is to pin point over a little thing here or there then there will be difficulty.

Sardar Gurnam Singh : Sir, this was my first question. We want to have it clearly stated by the Minister whether the charges of the private counsels engaged by the Government to defend the Chief Minister have been settled and who are they ?

Mr. Speaker : The hon. Minister has stated that no charges have so far been settled. So far as names are concerned, he can give them, if he so likes.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਕੀ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਐਡ-ਵੋਕੇਟਸ ਨੂੰ ਐਂਗੇਜ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਕਿੰਨੀ ਫੀਸ ਸੈਟਲ ਕੀਤੀ ਸੀ ?

ਮੰਤਰੀ : ਅਜੇ ਤਕ ਕੋਈ ਸੈਟਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜੇ ਤਕ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਡੀਟੇਲਜ਼ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀਆਂ ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਵਕੀਲਾਂ ਨੂੰ ਫੀਸ ਸੈਟਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਕਰਰ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ?

Mr. Speaker : The Government will settle the fees with the lawyers later on. They can depend upon the Government.

The hon. Member, Dr. Mangal Sein, should not have side talks. I will have to change the seats of the hon. Members, Dr. Mangal Sein and Sardar Jai Inder Singh.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ : ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰਾ ਖਰਚ 21—Administration of Justice—Law Officers —English Law Officers (Contingencies and others) ਦੇ ਹੈਡ ਵਿਚ ਡੈਬਿਟ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਾਰਜਿਜ਼ ਲਈ ਡੀਫੈਂਡ ਕਰਨ ਦਾ ਖਰਚ ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਡੈਬਿਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਦਕਿ ਇਹ ਚਾਰਜਿਜ਼ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਪਰਸਨਲ ਕਪੈਸਿਟੀ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਹਨ। ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਰਡਰਜ਼ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਹਨ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਰਡਰਜ਼ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੜਕਿਆਂ ਅਤੇ ਫੈਮਲੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਫਿਰ ਵੀ ਇਸੇ ਹੈਡ ਵਿਚ ਖਰਚ ਡੈਬਿਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ?

मंत्री : यह चार्जिज़ ऐसे हैं जो कि चीफ मिनिस्टर साहिब की फैमिली के साथ डायरेक्टली या इनडायरैक्टली सम्बन्ध नहीं रखते हैं। आनरेबल मेम्बर साहिब को ऐसे सवाल पुट करना मुनासिब नहीं देता, क्योंकि यह सारे चार्जिज़ उन की आफिशयल कैपेसिटी में लगे हैं। इस लिए इन चार्जिज़ का उन की फैमिली के साथ डायरैक्टली या इनडायरैक्टली कोई सम्बन्ध नहीं है ।

Sardar Gurdial Singh Dhillon : It is definitely there. I have read it myself.

Mr. Speaker : At the meeting of the Business Advisory Committee held yesterday, it was agreed that the Members would not press these points too much. The Das Commission is not a court in the true sense of the word but prudence demands that the hon. Members should be little cautious in putting supplementary questions. They should confine themselves in eliciting information and not cross-examining the Home Minister.

Chaudhri Hardwari Lal : Sir, so far as I recollect, what we decided at the meeting referred to by you was that we would not refer too often to the charges or closely to the charges. But, Sir, these are general questions and I hope you will permit us to put a few more supplementaries.

[Chaudhri Hardwari Lal]

Sir, the Home Minister has said that Government will bear the expense of the enquiry. It is a unique case. I would like to know what will happen if the verdict of the Commission is against the Chief Minister ? Will he be made to pay back the money ? Has the Cabinet, while taking that decision, kept all these possibilities in view ?

Minister : There is no question of taking/demanding back the money. As I have stated, we have gone to defend or to explain the acts of the Government whether they were done by the Chief Minister or any other officer/official of the Government . In other words, we have gone to defend our own orders and actions and, therefore, there is no question of getting back the money from any body.

Chaudhri Hardwari Lal : Sir, the Home Minister has stated a very fantastic proposition. Supposing the verdict of the Commission goes against the Chief Minister, I want to know whether it will be against him or will it be against the Government or Kairon ?

Minister : The question, Sir, is equally fantastic because the point is so simple and I have not been able to understand why the hon. Member has not been able to still follow the exact position. The exact position is, as I have already stated, that many of the acts which have been challenged are Government acts done in official capacity.

Mr. Speaker : Pandit ji, all that the hon. Members want is to make a distinction between the Punjab Government and the Chief Minister. I suppose the hon. Member wants to know whether they are the official acts of the Chief Minister or of the Punjab Government

Chaudhri Hardwari Lal Yes, Sir .

Minister : Sir, the Chief Minister is the head of the Government. Whatever orders he passes in his capacity as Chief Minister are the orders of the Government .

Mr. Speaker : A verdict against the Chief Minister will not be a verdict against the Government. It will be a verdict against the Chief Minister as Chief Minister and other Ministers will not be victimised.

Minister : I have not been able to appreciate, Sir, as to whether it is a subject-matter of suppl mentary questions at all. Have we to decide this question in this way ? The aenquiry is going on by an order passed by the Central Government. Are we to determine what its effect is going to be ? Are we judging all this by supplementary questions ?

Mr. Speaker : The hon. Minister may not reply to this question.

Expenditure incurred in connection with Das Enquiry Commission

***4700. Dr. Baldev Parkash (put by Shri Balramji Dass Tandon)** : Will the Chief Minister be pleased to state the total expenditure so far incurred, item-wise, by the Punjab Government in connection with the enquiry being held by the Dass Commission?

Shri Mohan Lal : The time and labour involved in collecting the information will not be commensurate with any possible bene fit to be obtained.

श्री बलरामजी दास टंडन : स्पीकर साहिब, इस मामले के बारे में, जो इतना इम्पार्टेंट मामला है, जिस में न सिर्फ इस स्टेट का, बल्कि इस देश की दूसरी स्टेट्स का बल्कि दुनिया के दूसरे मुल्कों का हर आदमी इंट्रेस्टिड है, मैं आप की रूलिंग चाहता हूं कि इन का यह कहना कि इस सवाल का जवाब तैयार करने में जो मेहनत खर्च होगी, वह इस से फायदा प्राप्त होने से कहीं ज्यादा होगी, क्या यह जायज है ? स्पीकर साहिब, every body is interested in this case.

Mr. Speaker : Whatever my personal opinion may be, I have to accept the Home Minister's reply as I cannot ask him to give the reply in this or that way. As Home Minister whatever he says, I have to accept that.

श्री बलरामजी दास टंडन: लेकिन स्पीकर साहिब , गवर्नमेंट को हमेशा जुडीशस व्यू लेना चाहिए। इस का यह मतलब नहीं कि पावर इन के हाथ में आ गई है तो किसी चीज़ का जवाब भी न दें।

Mr. Speaker : It is a convention all over the world that the Speaker has to accept the word of the Minister.

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या होम मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि क्या गवर्नमेंट ने यह फैसला किया है, कि जो चार्जिज चीफ मिनिस्टर साहिब के लड़कों के खिलाफ लगाए गए हैं उन को डीफेंड करने के लिए भी सरकार खर्च करे ?

गृह मन्त्री : कोई ऐसा फैसला करने का सवाल पैदा ही नहीं होता।

श्री बलरालजी दास टंडन : स्पीकर साहिब, अगर मैं आप के नोटिस में यह बातें लाऊं जिन से मालूम हो कि पंजाब गवर्नमेंट पंजाब में म्युनिसिपल कमेटियों और इम्प्रूवमेंट ट्रस्टों में अपने आदमी भेजती रही है, और वे वहां जा कर कई फाईलें लाए हैं और खर्चा पंजाब सरकार ने बरदाश्त किया है तो क्या . . . . .

Mr. Speaker : How do this supplementary question and the speech arise out of the main question ?

श्री बलरामजी दास टंडन : स्पीकर साहिब, मेरे पास सबूत है और मैं हाउस के सामने पेश कर सकता हूं. . . . .

Mr. Speaker : The hon. Member can see me in my Chamber and convince me about it. If any money is being spent by the Governmen in defending the sons of the Chief Minister, I can consider the matter again.

Minister : Sir, there is no enquiry against the sons of the Chief Minister.

श्री बलरामजी दास टंडन : मेरे पास सबूत मौजूद है और मैं अभी हाउस में पेश कर सकता हूं।

स्पीकर साहिब, अगर आप कहें तो मैं अभी यहां पेश कर सकता हूं। I have got the photographs with me.

Mr. Speaker : The position is that there is no enquiry against the sons or against other relations of the Chief Minister.

श्री बलरामजी दास टंडन : लेकिन इस बात की इनक्वायरी तो हो रही है कि इन के लड़कों ने यह तमाम रकम जो इन के पास है कैसे इकट्ठी की है।

Mr. Speaker : The hon. Member can say that during the course of discussion on the Governor's Address and not as a supplementary question.

चौधरी देवी लाल : इस बात का जवाब, स्पीकर साहिब यह दिया गया है कि इन पर यह चार्जिज़ इन दी कैपैसिटी आफ चीफ मिनिस्टर लगाए गए हैं तो मैं पूछता हूं कि लुधियाना से जो 51 हज़ार रुपए इकट्ठे किए गए वह किस कैपैसिटी में इकट्ठे किए गए थे ?

Mr. Speaker : The hon. Member should confine to the supplementary question arising out of the reply. In the reply it is stated that the time and labour involved in collecting the information will not be commensurate with any possible benefit to be obtained. If the hon. Member wants to put a supplementary question in this connection, I can allow it.

ਸਰਦਾਰ ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਰਿਆਸਤੀ : ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿਚ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਨੂੰ ਡੀਫੈਂਡ ਕਰਨ ਲਈ ਜੋ ਖਰਚਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੋ ਰੁਪਿਆ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਖਰਚ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਕੀ ਉਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੰਜਾਬ ਭਰ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵੀ ਰੁਪਿਆ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ?

Mr. Speaker : It does not arise.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਕੀ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਕੀ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਨੂੰ ਡੀਫੈਂਡ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਲਾ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਜੋ ਇਸ ਨੇ ਹੋਰ ਵਕੀਲ ਕਰ ਲਏ ਹਨ ?

Mr Speaker : This is a question of opinion.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਲਾ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿਚ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਨੂੰ ਡੀਫੈਂਡ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਬਲ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੀ ਜੋ ਇਸ ਨੇ ਹੋਰ ਵਕੀਲ ਲਾ ਲਏ ਨੇ ?

Mr. Speaker : Does the hon. Member think that the Government will say that? They have to do normal work also. They are too busy.

Chaudhri Hardwari Lal : Mr. Speaker, the Home Minister has said that it will take too much time to collect this information. Is it a fact that the money already spent is so much that they cannot collect the figures very easily ?

Home Minister : That is not the position. The position is this that to prepare the statements, etc. to explain the position a large number of officers had to be called from different districts. If I have to collect this information, I will have to get information in regard to every single pie that was disbursed on this account in respect of those officers/officials.

Mr. Speaker : The question hour is over.

Chaudhri Hardwari Lal : We may be permitted to put supplementary questions tomorrow.

Mr. Speaker : All right.

UNSTARRED QUESTIONS AND ANSWERS

Documents presented to Estate Officer, Capital Project, Chandigarh for Execution of Conveyance Deeds

1207. Comrade Ram Piara : Will the Minister for Excise, Taxation and Capital be pleased to state—

(a) whether it is a fact that 286 documents (instruments) were presented by different parties to the Estate Officer, Capital Project, Chandigarh, on 29th November, 1960 for the execution of conveyance deeds; if so, the names of the persons who submitted these documents, the numbers of the plots involved and the sectors in which these are situated;

(b) the number and details of documents (instruments) referred to in part (a) above which carried the Stamp Duty at the enhanced rate as also the number and details of those which carried the Stamp Duty at the rate in force prior to 29th November, 1960 ;

(c) the number of documents out of those referred to in part (a) above in respect of which the conveyance deeds have been executed together with the number of those in respect of which these have not so far been executed ?

Subject.—Unstarred Assembly Question No. 1207 by Com. Ram Piara, M.L.A., Documents presented to the Estate Officer, Capital Project for execution of Conveyance Deeds.

The answer to Assembly Question No. 1207 appearing in the list of Unstarred Questions on the 18th February, 1964 in the name of Comrade Ram Piara is not ready. The reply will be submitted as soon as the relevant information has been collected.

R. S. C. MITTAL,
Minister-in-Charge.

U. O. No. C-735-64/II, dated the 17th February, 1964.

Persons registered with Employment Exchanges

@1208. Sardar Gurdial Singh Dhillon : Will the Home Minister be pleased to state—

(a) the total number of persons registered by the Employment Exchanges in the State for various jobs, category-wise ; during the year 1962-63 and from 1st April, 1963 to 31st December, 1963 ;

(b) the total number of vacancies notified to the exchanges during the said period together with the number of applicants who were absorbed against those vacancies and the number of those whose cases are still pending ;

(c) the number of applicants, if any, who applied through the Employment Exchanges for various jobs in the Air Force and Raksha Dal since October, 1962 and the number of those who were absorbed ;

(d) the number of applicants, if any, who applied during the period referred to in part (a) above through the Exchanges and were absorbed in the Central P.W.D. in connection with the construction of Government Offices in Faridabad and the construction/execution of Canals, Drains, Roads and Electricity Schemes, etc., in the State ?

@*Note.*—For final reply to Unstarred Question No. 1028 please see Appendix to this Debate.

The answer to Assembly Question No. 1208 in the list of Unstarred Questions on the 18th February, 1964, in the name of Sardar Gurdial Singh Dhillon, M.L.A., is not ready. The reply will be submitted as soon as the relevant information has been collected.

(Sd.) . . .,
Home Minister, Punjab.

U.O. No. 2003-2-Lab-I-64, dated the 17th February, 1964.

Landowners in village Ramgarh Dhani, district Sangrur

1209. Comrade Ram Piara : Will the Minister for Revenue be pleased to state—

(a) the names of the landowners in village Ramgarh Dhani, district Sangrur, along with the area of land in the name of each as on 12th July, 1962 and at present, according to the revenue records ;

(b) the date when the work of assessment of surplus area was started in the said village together with the date, when it was completed ;

(c) the names of the villages in Sangrur District where the work of the assessment of the surplus areas has not so far been completed together with the reasons, if any, for the delay in its completion and the approximate date by which it is expected to be completed ?

Subject.—Unstarred Assembly Question No. 1209 asked by Com. Ram Piara, M.L.A. regarding landowners in village Ram Garh Dhani, district Sangrur.

The answer to Unstarred Assembly Question No. 1209 appearing in the list of Unstarred Assembly Questions on the 18th February, 1964, in the name of Com. Ram Piara, M.L.A. is not ready. The reply will be submitted as soon as the relevant information has been collected.

(Sd) . . .,
Revenue Minister, Punjab.

U. O. No. 1357-ARII(I)-64/827, dated 14th February, 1964.

Settlement of Harijan Families, etc. on surplus areas of land in the State

@1210. Comrade Babu Singh Master : Will the Minister for Local Government and Welfare be pleased to state—.

(a) the total number of Harijan families settled on the surplus area in each district of the State since 1953, yearwise :

(b) the total number of landless tenants excluding Harijans settled on surplus area in the State since 1953, districtwise and yearwise ?

Subject.—Unstarred Assembly Question No. 1210 by Com. Babu Singh Master, M.L.A., regarding settlement of Harijan families, etc., on surplus areas of land in the State.

The answer to Unstarred Assembly Question No. 1210 appearing in the list of Unstarred Questions on the 18th February, 1964, in the name of Com. Babu Singh Master, M.L.A. is not ready.

2. The reply will be submitted as soon as the relevant information is collected.

(Sd) . . .,
Local Government and Welfare Minister,
Punjab.

U.O. No. 1355-WGI(ASO3)-64, dated 13th/14th February, 1964.

@*Note.*—For final reply to Unstarred Question No. 1210 please see Appendix to this Debate.

Industrial Disputes

1211. Comrade Babu Singh Master : Will the Home Minister be pleased to state the approximate period generally allowed to the Chief Conciliation Officer for putting up his recommendations in an industrial dispute case after the receipt of failure report from the field Conciliation Officers under section 12(4) of the Industrial Disputes Act, 1947 ?

Shri Mohan Lal : No time limit has been prescribed under the law for the Chief Conciliation Officer for putting up his recommendations in industrial dispute cases.

Employees in the Police Department

1235. Babu Ajit Kumar : Will the Home Minister be pleased to state—

the total number of employees, rankwise, i.e., Foot Constables, Head Constables, *A.S.Is.*, Inspectors, D.S.Ps., A.I.Gs., and D.I.Gs., working at present *in the* Police Department in the State and the number of those amongst them belonging to the Scheduled Castes rankwise and districtwise ?

Shri Mohan Lal : Information asked for is in corporated in the statement as follows :—

Police Department **Punjab Police**

STATEMENT

Part A.—Total number of employees rankwise with the number of Scheduled Castes amongst them

Rank		Total No.	Scheduled Castes
1. D.I.G.	..	6	..
2. A. Is. G.	..	4	..
3. Superintendents of Police	..	59	3
4. Deputy Superintendents of Police	..	165	5
5. Inspectors	..	296	5
6. Sub-Inspectors	..	1,291	29
7. Assistant Sub-Inspectors	..	1,865	47
8. Head Constables	..	6,180	408
9. Constables	..	36,733	5,480

Part B.—Total number of employees, district-wise, with the number of Scheduled Castes amongst them

Unit/District	*SPs*		*DSPs*		*Inspectors*		*Sub-Inspectors*		*A.S.Is*		*Head Constables*		*Constables*	
	Total	S.C.	Total	S.C.	Total	S.C.	Total	S.C.	Total	S.C.	Total	S.C.	Total	S.C.
1. P.A.P.	26	2	86	3*	155	4	357	22	352	24	2,949	306	15,500	2,832
2. C.I.D.	9	..	13	..	37	..	161	3	156	..	219	4	440	21
3. G.R.P.	1	..	3	..	6	..	37	..	43	1	161	1	815	62
4. Wireless	1	..	2	..	4	..	53	..	191	3	162	5	616	47
5. P.T.S.	1	..	3	..	6	..	24	..	13	..	36	..	35	4
6. CATC, Ambala	..	..	1	..	..	..	2	..	4	..	61	..	8	1
7. R.T.C., Jehan Khelan	..	..	1	..	1	..	3	..	39	..	50	4	20	..
8. Hissar	1	..	3	1	5	..	39	..	51	..	124	1	1,160	128
9. Rohtak	1	..	2	..	3	..	32	..	46	1	104	..	847	110
10. Gurgaon	1	..	3	..	3	1	35	1	54	1	139	1	893	103
11. Karnal	1	1	3	..	3	..	47	..	53	..	154	2	1,050	84
12. Ambala	1	..	4	..	11	..	53	..	75	..	201	2	1,846	256
13. Simla	1	..	1	..	1	..	15	..	19	1	91	3	564	92
14. Jullundur	1	..	2	..	5	..	39	2	66	2	165	41	1,240	240
15. Hoshiarpur	1	..	2	..	3	..	30	..	49	3	127	7	827	138

Unit/District	SPs		DSPs		Inspectors		Sub-Inspectors		ASIs		Head constabies		Constabies	
	Total	S.C.	Total	SC	Total	SC	Total	SC	Total	SC	Total	SC	Total	SC
16. Kangra	1	..	3	..	3	..	28	..	34	2	100	1	522	47
17. Ludhiana	1	..	3	..	4	..	35	..	69	1	150	11	1,122	181
18. Kapurthala	1	..	..	..	3	..	13	..	18	..	60	1	419	67
19. Keylong (L&S)	1	..	..	..	..	..	4	..	7	1	12	..	117	12
20. Ferozepore	2	..	5	..	10	..	56	..	83	1	222	2	1,537	147
21. Amritsar	2	..	6	..	9	..	60	1	132	2	258	5	2,327	259
22. Gurdaspur	1	..	3	..	5	..	37	..	68	1	140	..	903	197
23. Patiala	1	..	5	..	7	..	32	..	77	..	182	7	1,319	200
24. Sangrur	1	..	6	..	5	..	45	..	70	2	152	1	1,243	116
25. Bhatinda	1	..	4	1*	5	..	39	..	72	1	140	..	936	110
26. Mohindergarh	1	..	1	..	2	..	15	..	24	..	76	3	427	36
Total	59	3	165	5	296	5	1,291	29	1,865	47	6,180	408	36,733	5,480

*includes 1 each on deputation.

Land acquired under the East Punjab utilization of Lands Act, 1949 and allotted to Scheduled Castes

1237. Babu Ajit Kumar : Will the Minister for Revenue be pleased to state

(a) the total area of land so far acquired by the Government under the East Punjab Utilization of Lands Act, 1949, district-wise ;

(b) the total area of land mentioned in part (a) above allotted to the Scheduled Castes in the State, districtwise ;

(c) the total number of persons referred to in part (b) above who were allotted the said land (ii) and the criteria kept in view of the said allotment ?

Sardar Ajmer Singh : (a), (b) & (c) (1) A statement is given below:—

(2) The following priorities are observed in the allotment of culturturable waste land taken over under the East Punjab Utilization of Lands Act, 1949 :—

(i) Cooperative Societies of landless Harijans ;

(ii) Individual landless Harijans ;

(iii) Co-operation Societies of Hrijans owning less than five standard acres of irrigated land or 10 standard acres of brani land ;

(iv) Individual Harijans owning less than five standard acres of irrigated land or 10 standard acres of barani land ;

(v) Co-operative Societies of landless and small peasants other than Harijans ; and

(vi) Individual landless and small peasants other than Harijans.

STATEMENT

Serial No.	Name of the District		Area of land of which possession has been taken over under the East Punjab Utilization of Lands Act, 1949 (in ordinary acres)	Area of land mentioned in part (a) which has been allotted to Scheduled Castes (in ordinary acres)	Number of persons to whom area mentioned in part (b) hss been allotted
			(a)	(b)	(c)(i)
1	Hissar	..	13,610	13,586	2,715
2	Rohtak	..	500	300	37
3	Gurgaon	..	4,523	4,523	594
4	Karnal	..	34,505	15,556	1,525
5	Ambala	..	604	189	9
6	Simla	..	..	..	..
7	Kangra	..	..	..	..
8	Hoshiarpur	..	278	..	..

Serial No.	Name of the District		Area of land of which possession has been taken over under the East Punjab Utilization of Lands Act, 1949 (in ordinary acres)	Area of land mentioned in part (a) which has been allotted to Scheduled Castes (in ordinary acres)	Number of person to whom area mentioned in part (b) has been allotted
9	Jullundur	..	..	..	..
10	Ludhiana	..	8,110	6,471	641
11	Ferozepore	..	13,794	13,464	1,388
12	Amritsar	..	35,751	17,789	1,779
13	Gurdaspur	..	3,861	3,431	334
14	Kulu	..	..	..	..
15	Lahaul and Spiti	..	..	..	..
16	Patiala	..	1,598	1,079	130
17	Sangrur	..	954	103	16
18	Bhatinda	..	251	248	45
19	Mohindergarh	..	..	..	..
20	Kapurthala	..	609	390	44
	Total	..	118,948	77,129	9,257

Note 1.—About 21,500 acres of land of which possession has been taken under the East Punjab Utilization of Lands Act, 1949, is lying unutilized in the State. Most of this area is in Amritsar, Karnal, Sangrur and Kapurthala Districts and is reported to be uncultivable.

Note 2.—About 20,000 acres of land has been leased out to landless and small peasants other than Harijans.

Shortage of Doctors in the State

1238. Sardar Kulbir Singh : Will the Minister for Finance be pleased to state—

(a) the total number of Government Hospitals, districtwise, in the State at present without doctors, and the period for which, in each case, the same have remained without a doctor ;

(b) the expenses being incurred annually on such hospitals ?

Dr. Gopi Chand Bhargava : (a) Part I—125.

Part II—A statement containing the requisite information is as follows:—

(b) Information is being collected.

Statement containing the names of Government hospitals, dispensaries and primary health centres which are functioning without Doctors

Serial No.	Name of Dispensary/Health Centre	Date from which vacant
	DISTRICT HISSAR	
1	R.D. Badopal	.. 12th April, 1963.
2	R.D. Bahal,	.. 1st June, 1963.
3	P.H.C., Naquipur	.. 1st August, 1963.
4	P.H.C., Odhan	.. 22nd February, 1963.
5	P.H.C., Ratia	.. 19th December, 1963.
6	Canal Dispensary, Kalanwali	.. August, 1961.
7	Canal Dispensary, Panjuana	.. Ditto
8	Canal Dispensary, Suniana	.. Ditto
9	Canal Dispensary, Sirsa	.. Ditto
10	R.D., Bhawani Khera	.. 1st May, 1963.
	ROHTAK DISTRICT	
11	P.H.C., Kahanaur	.. 5th August, 1963.
12	P.H.C., Nahar	.. April, 1963.
13	P.H.C., Dhakla	.. 11th November, 1963.
14	R.D., Sanghi	.. 1st June, 1963.
15	R.D., Jakhauli	.. 23rd December, 1963.
16	Canal Dispensary, Bainse	.. Year 1961.
17	Civil Dispensary, Bhalot	.. ..
18	Rural Dispensary, Farmana	.. 30th October, 1963.
	GURGAON DISTRICT	
19	P.H.C., Ghangaula	.. 27th July, 1962.
20	P.H.C., Dadola	.. 24th January, 1963.
21	R.D., Solhra	.. Year 1963.
22	Civil Dispensary, Ferozepur Jhirka	.. 22nd January 1963.
23	Rural Dispensary, Tigaon	.. 13th August, 1963.
24	Rural Dispensary, Dahina Bainabad	.. 23rd March, 1963.
25	Rural Dispensary, Bhangroula	.. 22nd June 1963.
26	R.D. Ujina	.. 19th March, 1963.

Serial No.	Name of Dispensary/Health Centre	Date from which vacant
	KARNAL DISTRICT	
27	Canal Dispensary, Mundri	.. August, 1961.
28	Canal Dispensary, Munak	.. Ditto
29	Canal Dispensary, Binjohal	.. Ditto
30	P.H.C., Kaul	.. 1st June. 1963.
31	P.H.C., Ahar	.. 1st December, 1962.
32	P.H.C., Nissang	.. 3rd August, 1963.
33	R.D., Chhattar	.. 3rd August, 1960.
34	R.D., Naultha	.. 2nd May, 1963.
35	R.D., Dhatrath	.. ..
36	R.D., Madlauda	.. 16th November, 1963.
	AMBALA DISTRICT	
37	Canal Dispensary, Dadupur	.. 7th August, 1963.
38	Canal Dispensary, Morinda	.. November, 1961.
39	P.H.C., Bilaspur	.. 19th July, 1963.
40	R.D., Morni	.. 12th August, 1962.
41	Muleed Dispensary, Morni	.. ..
42	Civil Dispensary, Boothgarh	.. ..
43	High Court Dispensary, Chandigarh	.. 1st October, 1963.
	SIMLA DISTRICT	
44	R.D., Chausa	.. ..
45	P.A.P., Kausampti	.. August, 1963.
	KANGRA DISTRICT	
46	P.H.C., Bursar	.. 21st March, 1963.
47	P.H.C., Bhorani	.. 24th February, 1963.
48	R.D., Re	.. 3rd August, 1960.
49	R.D., Khundian	.. 14th September, 1962.
50	R.D., Baroh	.. 5th November, 1962.
51	R. D., Kango	.. 1st July, 1963.
52	R.D., Rehan	.. 1st January, 1964.
53	Leprosy Hospital, Kandbari	.. 4th May, 1963.
54	R.D., Garli	.. Year 1961.

Serial No.	Name of Dispensary/Health Centre		Date from which vacant
55	Civil Dispensary, Maclodganj	..	4th June, 1962.
56	R.D., Saini	..	23rd February, 1962
57	P.A.P., Nogli	..	August, 1963.
58	P.A.P., Palampur	..	Ditto
	LAHAUL AND SPITI DISTRICT		
59	C.D., Sangam	..	1st April, 1962.
60	C.D., Kaza	..	..
	KULU DISTRICT		
61	P.A. P. Kulu	..	8th August, 1963.
62	V.D., Team, Kulu	..	22nd May, 1963.
	HOSHIARPUR DISTRICT		
63	R.D., Bhunga	..	15th July, 1962.
64	P.H.C., Budhabar	..	15th November, 1963.
65	P.H.C.. Behbalpur	..	1st January, 1964
66	V.D. Hoshiarpur	..	1st December, 1962.
67	Anti-Hookworm Unit, Hoshiarpur	..	6th January, 1963.
68	P.R.T.C. Dispensary, Jahan Khelan	..	..
69	R.D., Naru Nangal	..	9th May, 1963.
	JULLUNDUR DISTRICT		
70	Canal Dispensary, Nawan Shaher	..	26th March, 1962.
71	P.A.P. Jullundur	..	9th January, 1964.
	LUDHIANA DISTRICT		
72	Canal Dispensary, Ludhiana	..	Year 1961.
73	P.H.C., Hathur	..	5th May, 1963.
74	P.H.C. Kum Kalan	..	18th September, 1963.
75	Canal Dispensary, Rampur	..	..
76	Rural Dispensary, Gujjrawal	..	19th May, 1963.
	FEROZEPORE DISTRICT		
77	Canal Dispensary, Ferozeshah	..	5th May, 1963.
78	Canal Dispensary, Muktsar	..	..
79	P.H.C., Thathi Bhai	..	3rd May, 1963.
80	R.D., Kanianwali	..	3rd August, 1960.

Serial No.	Name of Dispensary/Health Centre	Date from which vacant
81	R.D. Ladukha	.. 4th May, 1963.
82	R.D. Lambachar	.. 4th May, 1962.
83	R.D. Malor	.. ..
	AMRITSAR DISTRICT	
84	P.H.C., Nashehra Panuan	.. 1st June 1963.
85	P.H.C., Radoke	.. 1st June, 1963.
86	R.D., Jasrar	.. 3rd May, 1963.
87	R.D., Batala	.. 1st February, 1963.
88	R.D., Baba baqala	.. 15th February, 1963.
89	R.D., Sohal Thathi	.. 12th May, 1962.
90	R.D., Bhindi Aulakh	.. Year, 1960.
91	R.D., Sarangdev	.. 11th January, 1963.
92	R.D., Khem Karan	.. 21st March, 1963.
93	R.D., Chahar Pur	.. Year 1961.
	GURDASPUR DISTRICT	
94	P.H.C. Mand	.. 1st May, 1963.
95	Anti Hookworm Unit, Gurdaspur	.. 12th January, 1962.
96	R.D., Bhagowal	.. 3rd August, 1960.
97	Civil Dispensary, Marara	.. 20th May, 1963.
	PATIALA DISTRICT	
98	Pepsu Bhakra Canal Coloney, Patiala	.. Year 1963.
99	P.H.C., Harpal Pur	.. 13th January, 1964.
100	R.D. Kalaran	.. 3rd August, 1960.
101	P.H.C., Kauli	.. 4th December, 1963.
102	R.D., Kalyan	.. 1st July, 1962.
103	Civil Dispensary, Bahadergarh Fort	.. 18th February, 1963.
104	R.D., Ghanaur	.. 8th February, 1964.
	SANGRUR DISTRICT	
105	Canal Dispensary, Lada	.. 24th August, 1961.
106	Canal Dispensary, Harigarh	.. 3rd May, 1963.
107	Canal Dispensary, Dayalpura	.. 24th August, 1961.

* Statement printed as supplied by Government.

Serial No.	Name of Dispensary/Health Centre	Date from which vacant
	Sangrur District—*Concld*	
108	R.D., Fatehgarh	.. 24th May, 1962.
109	R.D., Herika	.. 24th August, 1961.
110	R.D., Mastuana	.. 11th January, 1963
111	C.D., Hadiaya	.. 11th January, 1963.
	BHATINDA DISTRICT	
112	Canal Dispensary, Bhatinda	.. Year, 1961.
113	Canal Dispensary, Dhaipai	.. Ditto
114	Canal Dispensary, Sardulgarh	.. 4th May, 1963.
115	P.H.C., Balianwali	.. 4th May, 1963.
116	P.H.C., Nathana	.. February, 1964.
117	R.D., Boha	.. 30th January, 1963.
118	R.D., Golewala	.. 30th April, 1963.
	KAPURTHALA DISTRICT	
119	P.H.C., Begowal	.. 4th May, 1963.
120	R.D., Dhariwal	.. 1st June, 1963.
121	R.D., Talwandi Chaudhrian	.. June, 1962.
122	P.H.C., Dhilwan	.. February, 1964.
123	R.D., Bhullar Rai	.. 2nd November, 1962.
	MOHINDERGARH DISTRICT	
124	P.H.C., Gopi	.. 12th January, 1963.
125	4th Touring Dispensary, Mohindergarh	.. 1st March, 1963.

Land acquired under Sutlej Channelisation Schemes in tehsil Rupar, district Ambala

1239. Comrade Shamsher Singh Josh : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state —

(a) the number and names of landowners, villagewise in tehsil Rupar, district Ambala whose lands are being acquired or have been acquired under the Sutlej Channelisation Scheme ;

(b) the amount of compensation payable to each of the landowners mentioned in part (a) above ;

(c) whether there has been any delay in the payment of the compensation; if so, the reasons therefor ;

(d) the approximate time by which compensation to each of the landowners referred to in part (a) above is likely to be paid ;

[Comrade Shamsher Singh Josh]

(e) the purposes for which the lands mentioned in part (a) above are proposed to be utilised ?

Chaudhri Ranbir Singh : (a) The land acquisition work of Sutlej bed Reclamation in tehsil Rupar is at preliminary stage and the information can only be made available after the preparation of documents.

(b) The amount of compensation can be intimated after completion of the work referred to in part (a) above and announcement of the awards by the Land Acquisition Collector.

(c) No.

(d) The payment will be made after preparation of documents under section 6 and announcement of awards by the L.A.C.

(e) The land will be reclaimed for ensuring higher production and utilized in the manner to be decided.

Panches and Sarpanches in Ambala District

1240. Comrade Shamsher Singh Josh : Will the Chief Minister be pleased to state —

(a) the names of Panches and Sarpanches of all the Panchayats of Ambala District Panchayat-wise and Samiti-wise together with their postal addresses ;

(b) the names of Gram Panchayats amongst those referred to in part (a) above where elections have been not held during the recent Panchayat elections, together with the reasons therefor ;

(c) whether the Deputy Commissioner, Ambala has received any complaints regarding irregularities or excesses committed in the recent Panchayat elections held in the district; if so, the action taken or proposed to be taken thereon ;

(d) the number and names of Panchayats referred to above in the said district, if any, where unopposed elections have taken place recently ;

(e) whether Government propose to grant any special concession to the Panchayat referred to in part (d) above; if so, what?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) 4,325. Sarpanches and Panches have been elected in district Ambala, during the recent General Elections to Panchayats. It is not possible to compile a list showing the names and postal addresses of these members after collecting this information in a short time, nor does the labour involved seem proportionate to the value of the information.

(b) The Statement I, giving this information is as follows:

(c) 6 complaints were received out of which 4 are being enquired into while in the remaining two cases the petitioners have since been advised to file election petitions, if they wish.

(d) Statement II giving this information is as follows:

(e) No.

STATEMENT I

The names of Gram Panchayats amongst those referred to in part (a) above where elections have not been held during the recent Panchayat Elections together with the reasons therefor

Serial No.	Name of Panchayat	Block	Elections where not held	Reasons
1	Majhauli ..	Nalagarh	Due to non-completion of three years	
2	Kirpalpur ..	Do	Ditto	
3	Malpur ..	Do	Ditto	
4	Chamdar ..	Do	Ditto	
5	Lug ..	Do	Ditto	
6	Lunus ..	Do	Ditto	
7	Majri ..	Rupar	Ditto	
8	Pathereri Jattan ..	Do	Elections to this Panchayat had to be postponed as there was complaint regarding serious irregularities in the scrutiny of nomination papers. The Government has been requested to accord sanction for re-election by S.D.O. (C), Rupar	
9	Binjalpur ..	Barara	All the contestants withdrew their nomination papers when the time for withdrawal was already over	
10	Anandpur Jalbehra	Ambala	No vote was cast though there were candidates seeking election	

STATEMENT II

Serial No.	Gram Panchayats where elections were unopposed	Serial No.	Gram Panchayats where elections were unopposed
1	Jagatpur.	6	Dhang.
2	Kundlu.	7	Mittian.
3	Jokheri.	8	Ratwari.
4	Malan.	9	Baglehar.
5	Kiar Kanaitan.	10	Badhokhri.

[Chief Minister]

Serial No.	Gram Panchayats where elections were unopposed	Serial No.	Gram Panchayats where elections were unopposed
11	Baruna.	42	Fool pur Grewal.
12	Dhela.	43	Kotla Niangn.
13	Lehi.	44	Panjoli.
14	Manpura.	45	Samolepur.
15	Barrian.	46	Rangilpur.
16	Khillian.	47	Gandhon Kalan.
17	Bairchha.	48	Akalgarh
18	Mastanpura.	49	Bidnrakh.
19	Baila.	50	Babani Bari.
20	Koedi.	51	Kishanpura.
21	Saur.	52	Purkhali.
22	Doli.	53	Ramour.
23	Pole da Khala.	54	Haripur.
24	Nand.	55	Hirdapur.
25	Dharmana.	56	Bardar.
26	Khera.	57	Bhhoti Haveli.
27	Bhatauli Kalan.	58	Band Mehal.
28	Kishan pura.	59	Bhakoo Majra.
29	Karsauli.	60	Balsanda.
30	Sai.	61	Solkhiana.
31	Bari Jakhian.	62	Ferozepur.
32	Chanaula.	63	Katlaur.
33	Chanauli.	64	Dehar.
34	Nuhon.	65	Chuher Majra.
35	Patiala.	66	Mehtot.
36	Katli.	67	Bhurra.
37	Dakala.	67-A	Bada Badechh.
38	Lohgarh.	68	Khanpur.
39	Chak Debra.	69	Gaggon.
40	Bahadurpur.	70	Bela.
41	Lodi Majra.	71	Hafizabad.

Serial No.	Gram Panchayats where elections were unopposed	Serial No.	Gram Panchayats where elections were unopposed
72	Talapur.	104	Barri.
73	Sandhuian.	105	Kurarri.
74	Rattangarh (H.B. No. 309).	106	Mojpur.
75	Mandauli Khurd.	107	Baliali.
76	Chhoti Rauni.	108	Behlana.
77	Dhanauri.	109	Lambe.
78	Bamnara.	110	Dhurk-Khurd.
79	Badwali.	111	Landiali.
80	Doomchheri.	112	Karsan.
81	Samana Khurd.	113	Kandala.
82	Makrona Kalan.	114	Ballomajra.
83	Todarpur.	115	Chajjumajra.
84	Maneli, Sarpanch only.	116	Attawa.
85	Zindanpur, Panches only.	117	Niamian.
86	Behbalpur, Panches only.	118	Jhungian.
87	Chalaki, Panches only.	119	Rudiala.
88	Balongi.	120	Desumajra.
89	Raipur.	121	Bajheri.
90	Jandpur.	122	Motemajra.
91	Shakrullapur.	123	Haibatpur.
92	Sowara.	124	Marranwala.
93	Saidpur.	125	Nada.
94	Chilla.	126	Kanthela.
95	Bairmajra.	127	Surajpur.
96	Tangori.	128	Mauli Nali.
97	Shekhanmajra.	129	Pinjore.
98	Sayo.	130	Ledi Travedi Camp (Mubarikpur).
99	Makran.	131	Kheranwali.
100	Kambala.	132	Bhankarpur.
101	Kumbran.	133	Kundi.
102	Lakhnaur.	134	Bitna.
103	Rurka.	135	Zeerakpur.

[Chief Minister]

Serial No.	Gram Panchayats where elections were unopposed	Serial No.	Gram Panchayats where elections were unopposed
136	Hari pur.	167	Bhoj Rajpura.
137	Dara Kharono.	168	Bhoj Kudana.
138	Sialba.	169	Bhoj Koti.
139	Dhakoran.	170	Bhoj Dharti.
140	Shahpur.	171	Piarewala.
141	Salamatpur.	172	Bheron.
142	Mundhon Sangtia.	173	Klal Majri.
143	Mundhon Bhagsingh.	174	Khetpurali.
144	Mianpur.	175	Bhoj Plassara.
145	Majrian.	176	Mankan.
146	Dhianpura.	177	Kot.
147	Bhagat Majra.	178	Hangaula.
148	Jhingran.	179	Ferozepur.
149	Dulluwan.	180	Dhandardu.
150	Bhagowal.	181	Garhi Kotaha.
151	Rurki Kham.	182	Baragarh.
152	Mirzapur.	183	Haripur.
153	Rampur.	184	Kherwail/Palwala.
154	Therwa.	185	Kazam pur.
155	Bichpari.	186	Khanpur Brahmanan, only the Sarpanch was elected unopposed.
156	Gazi pur.	187	Kheri. Only the Sarpanch was elected unopposed.
157	Samru.	188	Kakrali, only Panches were elected unopposed.
158	Regaur.	189	Nagal, only the Panches were elected unopposed.
159	Batwal.	190	Bari Bassi, only the Panches were elected unopposed.
160	Kami.	191	Natwal, only the Panches were elected unopposed.
161	Bhagwan pur.	192	Fatehpur.
162	Rehna.	193	Shakarpura.
163	Bhud.	194	Lalpur.
164	Bhoj Mataur.		
165	Bunga.		
166	Bhoj Nagal.		

Gram Panchayats where elections were unopposed	Serial No.	Gram Panchayats where elections were unopposed
Nakhrauli.	227	Tala Kaur.
Lakhnaura.	228	Dayal Garh.
Nanhera.	229	Chaneti.
Bari Rasaur.	230	Mandoli.
Kherki Jattan.	231	Dhundhla.
Badauli.	232	Aurangabad.
Beri Berkheri.	233	Landhora.
Rajauli.	234	Amadalpur.
Kalalmajra.	235	Rattan Garh.
Nagla Jattan.	236	Saran.
Salaula.	237	Gadhauli.
Kanipla.	238	Telipura.
Ismailpur.	239	Dusam.
Shampur.	240	Akbarpur.
Sabhapur.	241	Naharpur.
Kalyanpur Attari.	242	Lawana.
Islamnagar.	243	Sudhail.
Thaska.	244	Golanpur.
Todarpur.	245	Bakarpur.
Salehpur.	246	Quaimpura.
Ketla.	247	Guglon.
Mehmudpur.	248	Ratauli.
Udhamgarh.	249	Khajuri.
Laharpur.	250	Khurdi.
Derra.	251	Dhaurang.
Laha.	252	Uncha Chandna.
Dudhli.	253	Jhar Chandna.
Khanpur Rajputan.	254	Lawani.
Ujjal Majri.	255	Panjeton.
Manhri.	256	Udhamgarh.
Kotar Kahana.	257	Mehr Majra.
Daulatpur Malian.	258	Fatehgarh.

[Chief Minister]

Serial No.	Gram Panchayats where elections were unopposed	Serial No.	Gram Panchayats where elections were unopposed
259	Khadri.	290	Nagla Khalsa.
260	Dadupur Cantt.	291	Mussimble Musalmanan.
261	Baran Damanpura.	292	Gianewala.
262	Kanyanwala.	293	Piruwala.
263	Deodhar.	294	Bootgarh.
264	Bhud Kalan.	295	Nagal Patti Machhrauli.
265	Jaidhri.	296	Sandhai.
266	Jaidhar	297	Kathgarh.
267	Nahr Taharpur.	298	Ranipur.
268	Shahjahanpur.	299	Pipliwala.
269	Tarnwala.	300	Manglaur.
270	Kalesar.	301	Bankat.
271	Tajewala.	302	Shergarh.
272	Nagal Patti Milk.	303	Bhagwanpur.
273	Khizri.	304	Ibrahimpur.
274	Chuharpur Kalan.	305	Dehra Salempur.
275	Kishanpura.	306	Sewan Majra.
276	Mazafat Kalan.	307	Talheri Rangran.
277	Bhagpat.	308	Raomajra.
278	Bakarwala.	309	Sohata.
279	Tibi Rayan.	310	Adhoi.
280	Malikpur Bangar.	311	Tandwali.
281	Salempur Banger.	312	Tandwal.
282	Ghahron.	313	Rajokheri.
283	Mandkheri.	314	Dahiya Majra.
284	Kot Mushtarka.	315	Phusyala.
285	Dhakwala.	316	Haldri.
286	Shahazadwala.	317	Chudyali.
287	Jaitpur.	318	Dhurala.
288	Taharpur Kalan.	319	Rampur.
289	Dhalaur.	320	Sherpur.

ial o.	Gram Panchayats where the elections were unopposed	Serial No.	Gram Panchayats where elections were unopposed
321	Sahila.	344	Tarmastpur.
322	Sahlepur.	345	Rattanheri.
323	Sardaheri.	346	Mohri.
324	Alipur.	347	Khudda Kalan.
325	Bikonpur.	348	Bhanokheri.
326	Dhanauri (H.B. No. 261.)	349	Behbalpur.
327	Dhanaura.	350	Sondha.
328	Tangail·	351	Batrohan.
329	Dulyana.	352	Lautan.
330	Dulyani.	353	Nan-eola.
331	Talheri Gujran.	354	Kot Kachwa Khurad.
332	Ramgarh.	355	Fazail Pur.
333	Gokalgarh.	356	Nur Pur.
334	Phalelmajra.	357	Nandiali.
335	Dukheri.	358	Nandheri.
336	Singhwala.	359	Sulher.
337	Rollan.	360	Baknore.
338	Matheri Sheikhan·	361	Ghel.
339	Dhulekot	362	Khatauli.
340	Jansui.	363	Rawalan.
341	Boh.	364	Manglai.
342	Sonta.	365	Mirza Pur.
343	Barnala.	366	Ismailpur.

Bus Service on Amritsar-Mehta Road

1259. Comrade Makhan Singh Tarsikka : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the timings of the buses of the private transport company and Punjab Roadways plying on Amritsar-Mehta Road, at present ;

(b) whether the above-mentioned buses are being run on 50 : 50 basis ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) A statement is as follows.

(b) Yes, if the word "basis" in the question means the "scheme".

[Chief Minister]

STATEMENT

List of timings of buses of the private Transport Company and Punjab Roadways plying on Amritsar-Mehta Road

AMRITSAR-MEHTA

Departure from Amritsar	*Arrival at Mehta*	
8.45	9.45	Punjab Roadways, Amritsar
9.40	10.40	Randhawa Transport Co. (P) Ltd.
11.00	12.00	Ditto
11.50	12.50	Punjab Roadways, Amritsar
12.45	13.45	Ditto
13.40	14.40	Randhawa Transport Company (P) Ltd.
14.35	15.35	Ditto
16.05	17.05	Punjab Roadways, Amritsar
16.45	17.45	Randhawa Transport Company (P) Ltd.
17.30	18.30	Ditto

MEHTA-AMRITSAR

Departure from Mehta	*Arrival at Amritsar*	
7.15	8.15	Punjab Roadways, Amritsar
8.00	9.00	Randhawa Transport Company (P) Ltd.
9.15	10.15	Ditto
10.15	11.15	Punjab Roadways, Amritsar
11.15	12.15	Randhawa Transport Company (P) Ltd.
12.15	13.15	Ditto
13.35	14.35	Punjab Roadways, Amritsar
14.30	15.30	Ditto
15.15	16.15	Randhawa Transport Company (P) Ltd.
16.15	17.15	Ditto

Consolidation of Holdings Operations in Villages Tarsikka and Jandiala Guru, Tehsil/District Amritsar

1262. Comrade Makhan Singh Tarsikka: Will the Minister for Revenue be pleased to state—

(a) whether the schemes in respect of Consolidation in villages Tarsikka and Jandiala Guru, tehsil district Amritsar, have since been finalised ;

(b) if the reply to part (a) above be in the negative, the number of objetions raised/changes suggested before to the Consolidation Officer and the Settlement Officer, respectively :

(c) the names of the persons who made suggestions and raised objections referred to in part (b) above ;

(d) copies of the scheme referred to in part (a) above be laid on the Table of the House ?

Sardar Ajmer Singh : (a) No.

(b) The number of objections raised before the Consolidation Officer in villages Tarsikka and Jandiala Guru is 135 and 138, respectively.

(c) The lists are* enclosed.

(d) Copies are* enclosed.

Land Owners in the State

1263. Pandit Mohan Lal Datta : Will the Minister for Revenue be pleased to state—

(a) the total area of agricultural land cultivated and uncultivated land, separately in the State ;

(b) the number of landowners in the State ;

(c) the number of owners of land who cultivate the land with their own hands ;

(d) the number of tenant-cultivators of land in the State ;

(e) the number of agricultural labourers in the State ;

(f) the number of non-cultivating owners of land who are wholly or mainly rent-receivers ;

(g) the number of owners who are partly owners and partly tenants.

Sardar Ajmer Singh : (a), (b), (c), (d), (e), (f) and (g). The time and labour involved in collecting and compiling the information would not be commensurate with any possible benefit to be obtained from the reply.

Cases registered in Police Stations in Hissar District

1264. Shri Amar Singh : Will the Home Minister be pleased to state—

(a) the number of cases registered at each of the Police Stations in Hissar district, separately, during the period from 15th December, 1962 to-date together with the date of registration of each ;

(b) the number of the offence committed in each of the cases mentioned in part (a) above togetherwith the result of each ?

Shri Mohan Lal : The time and labour involved in collecting the information will not be commensurate with the benefits sought to be derived by the Member.

The reply can be furnished regarding any specific case, if called.

Grants and loans to Harijans in Ferozepore and Hissar Districts

1265. Shri Amar Singh : Will the Minister for Local Government and Welfare be pleased to state the total amounts of grants/loans given by the Harijans Welfare Department to the Harijans in Ferozepore and Hissar Districts from 1st January, 1962 to date, for different purposes stating the name, parentage and address of each grantee/loanee togetherwith the amount received by each ?

The answer to Assembly Question No. 1265 appearing in the list of Unstarred Question on the 18th February, 1964, in the name of Shri Amar

*Passed in the library.

[Minister for Local Government and Welfare]

Singh, M.L.A., is not ready. The reply will be submitted as soon as the relevant information has been collected.

(Sd.) . . .

Local Government and Welfare Minister, Punjab,

U. O. No. 1122-WGI-AS-O-2-64, dated 17th February, 1964.

Tehsil Welfare Officers

1271. Shri Ram Dhari Balmiki : Will the Minister for Local Government and Welfare be pleased to state—

(a) the total number of Tehsil Welfare Officers appointed in the State during the last six months, community-wise ;

(b) the number of Tehsil Welfare Officers, if any, who have been suspended or whose services have been terminated during the said period community-wise ?

Sardar Gurbanta Singh (a)

(1) Ram Dasia	..	3
(2) Chamar	..	2
(3) Mazhbi Sikh	..	1
(4) Megh	..	1
Total	..	7

(b)

(1) Balmiki	..	1 (suspended)
(2) Ram Dasia	..	1 (services terminated)

Electrification of villages in Gohana Sub-Division District Rohtak

1272. Shri Ram Dhari Balmiki : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

(a) the total number of villages in Gohana Sub-Division, district Rohtak which were proposed to be electrified during the year 1963-64 together with the number of villages actually electrified so far ;

(b) the reasons for which the remaining villages in the said sub-division have not so far been electrified ?

Chaudhri Ranbir Singh : (a) There was no proposal to electrify any village in Gohana Sub-Division during the year 1963-64. But, the electrification of one village has been taken in hand and the same is likely to be electrified by the end of this financial year.

(b) Does not arise in view of (a) above.

Names of Panches and Sarpanches of Block Samitis in Ambala District

1274. Sardar Ajaib Singh Sandhu : Will the Chief Minister be pleased to state the names and addresses of the present Panches and Sarpanches, Chairmen and Members of all the Block Samitis in Ambala District indicating separately those who belong to the Scheduled Castes ?

Sardar Partap Singh Kairon : There are about 4,400 Sarpanches and Panches and 281 members of the Panchayat Samitis in Ambala District including the Chairmen and Vice-Chairmen. The time and labour involved in compiling this information and preparing copies thereof will not be commensurate with any possible benefit to be derived therefrom.

Lambardars in Ambala District

@1275. Sardar Ajaib Singh Sandhu : Will the Minister for Revenue be pleased to state—

(a) the names and addresses of the Harijan and other Lambardars at present in Ambala District, tehsilwise ;

(b) whether all the Lambardars referred to in part (a) above, are given Panchotra, if not, the reasons therefor ?

Subject :—Unstarred Assembly Question No. 1275 regarding Lambardars in Ambala District.

The answer to Assembly Question No. 1275 appearing in the list of Unstarred Questions on the 18th February, 1964, in the name of Shri Ajaib Singh Sandhu, M.L.A., is not ready. The reply will be submitted as soon as the relevant information has been collected.

(Sd.)......,
Revenue Minister, Punjab.

U. O. No. 974-R-I-64/831, dated the 17th February, 1964.

Revenue Chowkidars in Kangra District

1278. Shri Rup Singh Phul : Will the Minister for Revenue be pleased to state the names and addresses of the Revenue Chowkidars, tehsil-wise, in district Kangra at present ?

Shri Mohan Lal : The time and labour involved in collecting the information will not be commensurate with any possible benefit to be obtained. If however, the hon. Member wants information in respect of any particular case, the same shall be supplied.

श्री मंगल सैन : जनाब यह मुझे कह रहे हैं कि दास कमिशन..... (*interruption*) ....

Mr. Speaker : We are referring to something very sacred now. No interruptions please.

OBITUARY REFERENCES

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ (ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਕੈਰੋਂ): ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਆਪ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਾਲ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੁਝ ਮਹਾਪੁਰਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਸਾਬਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਹਾਂ, ਜੋ ਸਾਥੋਂ ਵਿਛੜ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਹੁਣ ਜੋ ਜਿਸਮਾਨੀ ਤੌਰ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾ ਸਕਣਗੇ ਭਾਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਪਿਰਿਟ ਦਾ ਅਸਰ ਸਾਡੇ ਤੇ ਪੈਂਦਾ ਰਹੇਗਾ।

ਬਾਬਾ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਉਹ ਬਹਾਦਰ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਦੀ ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰਖਣ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਸਰੀਰਕ ਸੁਖ ਅਤੇ ਧਨ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ, ਹਿੰਮਤ ਅਤੇ ਦਲੇਰੀ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵਿਚ ਸਦਾ ਜ਼ਿੰਦਾ ਰਹੇਗਾ।

ਸ੍ਰੀ ਸੈਫੂਦੀਨ ਕਿਚਲੂ ਡਾਕਟਰ ਸਤਪਾਲ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬਹਾਦਰ ਜਰਨੈਲ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਜਦੋ-ਜਹਿਦ ਵਿਚ ਮਹਾਨ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕਾਂਸਪੀਰੇਸੀ ਕੇਸ ਵਗੈਰਾ ਚਲਦੇ ਰਹੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਆਣਪ, ਬਹਾਦਰੀ ਅਤੇ ਜੋਸ਼ ਦੀ ਜਿੰਨੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਸਦਾ ਹੀ ਰੋਸ਼ਨ ਰਹੇਗਾ।

@*Note*.I— For final reply to Unstarred Question No. 1275, please see appendi x to this Debate.

Note. II.— For Unstarred Question No. 1277 and reply thereto, please see appendix to this debate.

[ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ]

ਰਾਜਾ ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੇ ਬੜੇ ਸਿਆਣੇ ਮੈਂਬਰ ਸਨ। 1947 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਸਾਂਗਰੀ ਦੇ ਰਾਜੇ ਵੀ ਰਹੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਪਹਾੜ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਰਹੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਦਰਦ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਤਾਂਹ ਚੁਕਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਲਗਨ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਿਛੜੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਪਰ ਚੁਕਣ ਲਈ ਉਹ ਇਕ ਬੜੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕੜੀ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਛੜ ਜਾਣ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਬੜਾ ਦੁਖ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਸ ਵੇਲੇ ਜਨਰਲ ਦੌਲਤ ਸਿੰਘ, ਜਨਰਲ ਬਿਕਰਮ ਸਿੰਘ, ਏਅਰ ਵਾਈਸ ਮਾਰਸ਼ਲ ਪਿੰਟੋ, ਬਰਗੇਡੀਅਰ ਨਾਨਾਵਤੀ ਅਤੇ ਫਲਾਈਟ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਸੋਢੀ ਜਿਹੇ ਹੰਢੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਸਿਆਣੇ ਫੌਜੀ ਅਫਸਰਾਂ ਦੇ ਸਾਥੋਂ ਵਿਛੜ ਜਾਣ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਬੜਾ ਧੱਕਾ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੈ। ਖਾਸ ਕਰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਜਦ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗਵਾਂਢੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਚੀਨ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਲੋਂ ਹਰ ਵਕਤ ਹਮਲੇ ਦਾ ਖਤਰਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣੇ ਚੰਡੇ ਹੋਏ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਖਿਆ ਦੇ ਢੰਗਾਂ ਦਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਿਆਨ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਾਨ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ ਲਗਾ ਕੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਅਤੇ ਲਦਾਖ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਜ਼ਰ ਜਾਣਾ ਬੜੇ ਦੁਖ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਮਾਰਸ਼ਲ ਪਿੰਟੋ ਇਕ ਨੌਜਵਾਨ ਲੜਕਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਹਵਾਈ ਬੇੜੇ ਨੂੰ ਬੜੀ ਕਾਬਲੀਅਤ ਨਾਲ ਦੁਸ਼ਮਨ ਦੇ ਹਵਾਈ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਰਾਖੀ ਲਈ ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿਆਰ ਰਖਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਦੂਰ ਅੰਦੇਸ਼ੀ ਅਤੇ ਹੌਸਲੇ ਦਾ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ।

ਸਰਦਾਰ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਇਥੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਆਫ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਲਾਭ ਪੁਜਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਵੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸੂਬੇ ਦੀ ਜ਼ਰਾਇਤ ਨੂੰ ਦਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥੋਂ ਵਿਛੜ ਜਾਣ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਬੜਾ ਦੁਖ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੌਰ ਉਹ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਰਾਜਘਰਾਨੇ ਦਾ ਸੁਖ ਛਡ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਜਾਨ ਦਿੱਤੀ। ਇਸਤਰੀਆਂ, ਜੋ ਪਛੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਨੂੰ ਉਪਰ ਉਠਾਉਣ ਲਈ, ਰੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਅਰੋਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੋ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਉਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਜਾਣ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਘਾਟਾ ਪਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਨੱਤੀ ਦੀਆਂ ਤਹਿਰੀਕਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੈ।

ਬੰਬਈ ਦੇ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸ੍ਰੀ ਕੰਨਮਵਾਲ ਦਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 1923 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਸੀ, ਸਾਥੋਂ ਵਿਛੜ ਜਾਣ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਅਤੇ ਬੰਬਈ ਪਰਾਂਤ ਨੂੰ ਬੜਾ ਘਾਟਾ ਪਿਆ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਵੀ. ਟੀ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਮਚਾਰੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਲੈਨਿੰਗ ਕਮੀਸ਼ਨ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕੀਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਥੋਂ ਜੁਦਾ ਹੋ ਜਾਣ ਦਾ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨੂੰ ਦੁਖ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਸਾਥੋਂ ਜੁਦਾ ਹੋ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਸਾਡੇ ਤੇ ਇਕ ਬੋਝ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਜ ਸਾਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਅਤੇ ਸਿਆਣਪ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਲਈ ਇਹ ਬੜੀ ਕਰੜਾਈ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ, ਇਮਤਿਹਾਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰਖਣਾ ਹੈ ਤਾਕਿ ਅਸੀਂ ਦਲੇਰੀ ਨਾਲ ਅਤੇ ਕਰੜਾਈ ਨਾਲ ਇਸ ਇਮਤਿਹਾਨ ਵਿਚੋਂ ਪਾਸ ਹੋ ਸਕੀਏ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੈਂ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪਰਧਾਨ ਜੌਹਨ ਐਫ. ਕੈਨੇਡੀ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਸਚਮੁਚ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਸਤੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸਨ ਜੋ ਸਦੀਆਂ ਮਗਰੋਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ, ਫਿਰ ਲਿੰਕਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸ੍ਰੀ ਕੈਨੇਡੀ ਨੇ ਨੀਗਰੋ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਹੱਕ

ਦਿਵਾਉਣ ਲਈ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿਚ ਬਿਲ ਲਿਆਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਸਲੀ ਅਤੇ ਰੰਗ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਦਬੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਪਰ ਉਠਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਿਊਕਲੀਅਰ ਵੈਪਨਜ਼ ਦੇ ਖਤਰੇ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਰੂਸ ਦਾ ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਾਇਆ ।

ਤਾਂ ਮੈਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਇਹ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਮਨ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਮਗਰ ਹਾਊਸ ਦਾ ਹੋਰ ਸਮਾਂ ਨਾ ਲੈਂਦਾ ਹੋਇਆ ਇਹੀ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਸਜਣਾਂ ਦੇ ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਕੈਨੇਡੀ ਦੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਲੋਂ ਪੱਤਰ ਲਿਖ ਦੇਣਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥੋਂ ਵਿਛੜ ਜਾਣ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਦੁਖ ਹੈ। ਇਤਨਾ ਹੀ ਕਹਿ ਕੇ ਮੈਂ ਬੈਠਦਾ ਹਾਂ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ (ਰਾਏਕੋਟ): ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਬੜਾ ਹੀ ਬੁਰਾ ਅਤੇ ਨਭਾਗਾ ਦਿਨ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਏਸ ਲੈਜਿਸਲੇਚਰ ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਜ਼ਰ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮਹਾਨ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਦੇ ਮੁਤੱਲਿਕ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਪਿਆ ਹੈ । ਬੜੀਆਂ ਅਫਸੋਸਨਾਕ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਇਥੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਕੌਰ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਬੜੇ ਅਮੀਰ ਘਰਾਨੇ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਜਿਹੜਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਉਹ ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਮੁਲਕ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੜੀਆਂ ਹੀ ਤਕਲੀਫਾਂ ਝਲਣੀਆਂ ਪਈਆਂ । ਬਾਬਾ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਦੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੀ ਬੜੀ ਹੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਵੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੌਰ ਨੇ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿ ਕੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਬੜੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਨਿਸਟਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਬੜੇ ਬੜੇ ਨੇਕ ਕੰਮ ਕੀਤੇ। ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਸਾਰੇ ਕੰਮਾਂ ਤੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਪਾਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਵਕਤ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਇਤਨਾ ਹੀ ਕਹਿਣਾ ਕਾਫੀ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਤੇ ਇਸ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਬੜਾ ਹੀ ਘਾਟਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਡਾਕਟਰ ਸੈਫੁਦੀਨ ਕਿਚਲੂ ਜੀ ਵੀ ਇਸ ਮੁਲਕ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਜਦੋ-ਜਹਿਦ ਵਿਚ ਬੜੇ ਵਡੇ ਸਿਪਾਹੀ ਸਨ। ਉਹ ਬੜੇ ਦਿਆਨਤਦਾਰ ਸਨ । ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਬੜੇ ਹੀ ਅਫਸੋਸ ਨਾਲ ਕਹਿਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕੰਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੀਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਿਲੇ ਵਜੋਂ ਆਖਰੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਇਸ ਮੁਲਕ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਉਤਸ਼ਾਹ ਜਾਂ ਉਹ ਸਲੂਕ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿ ਉਹ ਡੀਜ਼ਰਵ ਕਰਦੇ ਸਨ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀਆਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਤਦੇ ਹੀ ਫਾਇਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਇਹ ਕਾਗਜ਼ੀ ਨਾ ਹੋਣ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਅਸਲੀਅਤ ਹੋਵੇ। ਅਸਲੀਅਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖ ਕੇ ਕੰਮ ਕੀਤੇ, ਅਸੀਂ ਵੀ ਉਸੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਤੇ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਹੀ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਕਸ਼ੇ ਕਦਮ ਤੇ ਚਲੀਏ ਤਾਂ ਹੀ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਕਸ਼ੇ ਕਦਮ ਤੇ ਨਹੀਂ ਚਲਦੇ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਫੌਜੀ ਅਫਸਰਾਂ ਦਾ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਥੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਜ਼ਰ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਘਾਟਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਮੁਲਕ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਬੜੀ ਜਦੋ-ਜਹਿਦ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਸਰਦਾਰ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਰਹੇ, ਉਹ ਪਹਿਲੇ ਫਰੂਟ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਮਜ਼ਮੂਨ ਬਾਰੇ ਸਪੈਸ਼ਲ ਨਾਲਜ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲਜ ਤੋਂ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਉਠਾਇਆ। ਜਿਹੜਾ

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ]

ਕਿ ਇਸ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦੇ ਮੁਤੱਲਿਕ ਨਿਹਾਇਤ ਹੀ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਮਜ਼ਮੂਨ ਦੀ ਬੜੀ ਸਟਡੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਤੇ ਇਸ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਬੜਾ ਹੀ ਘਾਟਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਰਾਜਾ ਰਘੁਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਕੋਈ ਜ਼ਾਤੀ ਵਾਕਫੀਅਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੋ ਲਫਜ਼ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਕਹੇ ਹਨ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਈਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਆਫ ਬੰਬੇ ਦੇ ਗੁਜ਼ਰ ਜਾਣ ਦਾ ਵੀ ਇਸ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਅਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਬੰਬਈ ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਸੀ ਨੂੰ ਬੜਾ ਹੀ ਘਾਟਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਵੀ. ਟੀ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਮਾਚਾਰੀ ਜੀ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਪਲੈਨਿੰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਇਕ ਵੱਡੇ ਕਾਰਕੁਨ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਜ਼ਰ ਜਾਣ ਨਾਲ ਵੀ ਇਸ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਬੜਾ ਘਾਟਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਜਾਨ ਕੈਨੇਡੀ ਦੇ ਮੁਤੱਲਿਕ ਮੈਂ ਇਤਨਾ ਹੀ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਨਾ ਸਿਰਫ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਇਕ ਦੋਸਤ ਹੀ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਬਲਕਿ ਉਹ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਇਕ ਦੋਸਤ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਕੈਨੇਡੀ ਨੇ ਅਮਨ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਗਰ ਸਾਰੇ ਲੀਡਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਕਸ਼ੇ ਕਦਮ ਤੇ ਚਲਣ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਅਮਨ ਕਾਇਮ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ (ਤਰਨ ਤਾਰਨ): ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਨੇ ਜਿਹੜਾ ਇਹ ਸ਼ੋਕ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਰਖਿਆ ਹੈ ਇਹ ਬੜਾ ਹੀ ਨਾਖੁਸ਼ਗਵਾਰ ਫਰਜ਼ ਹੈ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬੜੇ ਹੀ ਅਫਸੋਸ ਨਾਲ ਇਸ ਮਤੇ ਤੇ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਜਾਨ ਐਫ. ਕੈਨੇਡੀ ਮੌਜੂਦਾ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਦੇ ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਸਨ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੰਮ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਤਫਾਕ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਆਪ ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਬਣੇ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਮੈਂ ਓਥੇ ਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦਾ ਵੀ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਜਿਥੇ ਉਹ ਇਕ ਨਿਹਾਇਤ ਹੀ ਖੂਬਸੂਰਤ ਔਰ ਦਿਲ ਖੁਸ਼ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਸੀ ਓਥੇ ਉਹ ਲਿੰਕਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਦੂਜੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਅਗੇ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਜਾਨ ਕੈਨੇਡੀ ਇਕ ਐਸੇ ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਅਗਵਾਈ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਰੇਸ਼ਲ ਮਸਲੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਲ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ। ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਅਤੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਇਸ ਫਰਕ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਸ਼ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਡਿਸਆਰਮਾਮੈਂਟ ਲਈ ਬੜਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ, ਬੈਕਵਰਡ ਤੇ ਅੰਡਰਡੀਵੇਲੇਪਡ ਕੰਟਰੀਜ਼ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਬੜਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਖਾਲਫਾਂ ਤੋਂ ਮੁਖਾਲਫ ਕਾਮਰੇਡ ਖਰੂਸਚੇਵ ਵਰਗੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਬਲੀਅਤ ਦਾ ਅੱਜ ਸਿੱਕਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦੋਸਤ ਅੱਜ ਸਾਥੋਂ ਵਿਛੜ ਗਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਰ ਔਕੜ ਸਮੇਂ ਇਸ ਮੁਲਕ ਦੀ ਇਮਦਾਦ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਇਮਦਾਦ ਕਮਰਸ਼ਲ ਮਸਲਿਆਂ ਲਈ ਅਤੇ ਇਕਤਸਾਦੀ ਮਸਲਿਆਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੋਈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੌਰ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਕੰਮ ਸ਼ਵਾਸਥ ਦੇ ਮਸਲੇ ਤੇ ਕੀਤਾ ਉਸ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਬੜਾ ਹੀ ਮਾਣ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਕਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੰਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉੱਚਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਸ ਤੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਹੀ ਮਾਣ ਹੈ ਬਲਕਿ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤੇ ਮਾਣ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਕਾਫੀ ਦੇਰ ਤਕ ਵਜ਼ੀਰ ਵੀ ਰਹੇ ਅਤੇ ਉਥੇ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਮੁਲਕ ਦੀ ਬੜੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਆਪ ਜੀ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਇਸ ਮੁਲਕ ਦੀ ਕਾਫੀ ਚਿਰ ਤੱਕ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੁਹਜਾਨ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵੱਲ ਰਿਹਾ। ਨਾ ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੁਹਜਾਨ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰਿਹਾ ਬਲਕਿ ਸਪੋਰਟਸ ਵਿਚ, ਰੈਡ ਕਰਾਸ ਵਿਚ ਅਤੇ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਬੜਾ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ

ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਰਲਡ ਹੈਲਥ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਬੜਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਬਜ਼ੁਰਗ ਭੈਣ ਦੇ ਚਲਾਣੇ ਉਤੇ ਬੜਾ ਹੀ ਅਫਸੋਸ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖਿਦਮਾਤ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਜਿਹੜਾ ਮਿਸ਼ਨਰੀ ਕੰਮ ਜਨਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚਲਾਇਆ ਸੀ ਉਹ ਅੱਜ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਵਗੋਚਾ ਦੇ ਗਏ ਹਨ, ਇਹ ਇਕ ਨਾ ਪੂਰਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਘਾਟਾ ਹੈ।

ਬਾਬਾ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕੌਣ ਪੰਜਾਬੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ਉਹ ਇਕ ਸੱਚੇ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਅਤੇ ਦਿਆਨਤਦਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਸਨ। ਜਿਹੜਾ ਕੰਮ ਵੀ ਉਹ ਕਰਦੇ ਸਨ ਉਹ ਬੜੀ ਦਰਿੜ੍ਹਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਜਿਹੜੀ ਗਲ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤੇ ਘਟਾਉਂਦੇ ਸਨ।

ਡਾਕਟਰ ਕਿਚਲੂ ਦੀ ਮੌਤ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸ਼ੋਕ ਹੈ। ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕੌਮੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਉਸਰਈਏ ਸਨ ਤੇ ਜਲ੍ਹਿਆਂਵਾਲਾ ਬਾਗ ਦੀ ਘਟਨਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਰੌਸ਼ਨ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਕਾਲਤ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਮੈਨੂੰ ਤਿੰਨ-ਚਾਰ ਸਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੂਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੜੇ ਨੇੜਿਉਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ। ਉਹ ਬੜੇ ਮਹਿਮਾਨ ਨਵਾਜ਼, ਗ਼ਰੀਬ ਨਵਾਜ਼ ਤੇ ਮਿਤਰ ਪਾਲ ਸਨ।

ਰਾਜਾ ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨੀ ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾਣ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਸਖਤ ਅਫਸੋਸ ਹੈ। ਉਹ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਆਏ, ਡਿਪਟੀ ਮਨਿਸਟਰ ਵੀ ਰਹੇ, ਔਰ ਕੁਲੂ ਦੀ ਜਨਤਾ ਦੀ ਬੜੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ, ਲੇਕਿਨ ਇਕ ਮਾਮੂਲੀ ਜਿਹੇ ਹਾਦਸੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮ੍ਰਿਤੂ ਹੋ ਗਈ, ਇਸ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਕੁੱਲੂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬੜਾ ਅਫਸੋਸ ਹੈ।

ਸਰਦਾਰ ਲਾਲ ਸਿੰਘ, ਜਿਥੇ ਉਹ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਤੇ ਹੌਰਟੀਕਲਚਰ ਦੇ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਰਖਦੇ ਸਨ, ਉਥੇ ਉਹ ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਬੜੀ ਨਿਡਰਤਾ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲਾਤ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਲੇਕਿਨ ਆਖਰੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਗੁਮਨਾਮੀ ਦੇ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਉਠਾ ਸਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਾਣਾ ਕਰਨ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਬੜਾ ਅਫਸੋਸ ਹੈ।

ਸਾਡੇ ਜਨਰਲ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਇਕ ਮਮੂਲੀ ਜਿਹੇ ਹਾਦਸੇ ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾਣ ਦਾ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਬੜਾ ਅਫਸੋਸ ਹੈ। ਜਨਰਲ ਬਿਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੱਦਾਖ ਵਿਚ ਬੜੇ ਬੜੇ ਕਾਰਨਾਮੇ ਕੀਤੇ ਔਰ ਜਨਰਲ ਦੌਲਤ ਸਿੰਘ ਜਿਸ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਬੜਾ ਮਾਣ ਸੀ, ਉਹ ਵੀ ਉਸੇ ਹਾਦਸੇ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਗਏ, ਇਸ ਦਾ ਸਖਤ ਅਫਸੋਸ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਨਰਲ ਪਿੰਟੋ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀ, ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਉਸੇ ਦਿਨ, ਉਸੇ ਵਕਤ ਉਸੇ ਹਾਦਸੇ ਦੇ ਵਿਚ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਚਲੇ ਗਏ, ਇਸ ਦਾ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਬੜਾ ਅਫਸੋਸ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਕੰਨਮਵਾਰ ਦੀ ਮ੍ਰਿਤੂ ਬਾਰੇ ਜੋ ਖਿਆਲਾਤ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਰਖੇ ਹਨ, ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ, ਔਰ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਰਾ ਹਾਊਸ ਔਰ ਸਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੈ, ਔਰ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਇਸ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਨ।

श्री अध्यक्ष : पिछली लड़ाई के दौरान एक बात बहुत प्रचलित थी

"So few, so much for so many".

कि गिन्ती के कुछ आदमियों ने बहुत से आदमियों के लिए बहुत कुछ किया। इस कहावत को दृष्टि में रखते हुए ऐसा लगता है कि जिन बजुर्गों के लिए हम श्रद्धांजलि भेंट करने के लिए खड़े हैं, उन्होंने अपने अपने वक्त में अपने अपने दौर में इतना काम किया कि शायद ही किसी एक आदमी ने इतना किया हो । पंजाब के लिए, बाबा जी, और श्री सैफद्दीन किचलू ने जितना काम किया, उसका मुकाबला शायद ही कोई और कर सके। इसी तरह राजकुमारी अमृत कौर का कार्य जो उन्होंने

[श्री अध्यक्ष]

सोशल लाइफ में, और रैडक्रास में, व पिछड़े हुए भाइयों को उठाने में किया, वह भी मैचलैस है ।

जान कैनेडी ने तो अपनी छोटी सी उम्र में अपने मुल्क को नहीं बल्कि सारी दुनियां को यह बता दिया कि दुनियां समझने लगी थी कि चन्द ही सालों में, संसार लड़ाई से मुक्त हो जाएगा । लेकिन ईश्वर को कुछ और ही मंजूर था । वह आज इस संसार से जुदा हो गए ।

जैसा कि सरदार गुरनाम सिंह जी ने कहा कि सच्ची श्रद्धांजलि यही है कि हम उनके दिखाए हुए रास्ते पर चलें और बहुत नहीं तो कुछ ही हिस्सा, उनकी टीचिंग्ज़ का अपनी ज़िन्दगी में पाएं ताकि हम जिस वक्त दुनियां को छोड़ कर जाएं तो वह उस से ज्यादा खूबसूरत दुनियां हो जो हमें विरसे में मिली है । इन अलफाज़ के साथ लीडर आफ दी हाऊस और लीडर आफ दी आपोज़ीशन और सरदार गुरदयाल सिंह जी के जज़बात के साथ अपने आप को शामिल करता हूं और ईश्वर से प्रार्थना करता हूं कि जो बिछड़ी हुई आत्माएं हैं उन को शान्ति मिले ।

मैं सब मैंबर साहिबान से रिक्वैस्ट करूंगा कि वह दो मिनट के लिए अपनी सीटों पर खड़े हो जाएं ।

(At this stage the House stood in silence as a mark of respect to the memory of the deceased.)

आप की इजाज़त हो तो हाउस के जज़बात इनके लवाहकीन के पास पहुंचा दिए जाएं । क्या सब की इजाज़त है ?

(सारे हाउस ने अनुमति दी)

(The adage "so few, so much for so many" was very popular during the last world war, meaning thereby that a few persons had accomplished so much for so many. Keeping this adage in view, it appears to me that the elderly statesmen to whom we are paying our tributes here have done so much in their life time that a single person could have hardly accomplished so much. Baba Kharak Singh and Shri Kitchlew have done unprecedented service to Punjab. Similarly the services of Raj kumari Amrit Kaur in the social sphere, Red Cross work and uplift of backward people are unique.

John Kennedy had convinced not only his own countrymen but the whole world in the very prime of his life that war would be totally banished from the world in acouple of years but the Providence willed otherwise and he is no more in this world.

I associate myself with the sentiments expressed by Sardar Gurnam Singh that the appropriate way of paying tributes is to follow the footprints of these personages and to imbibe in one-self at least some of their qualities if not all, so that when we leave this world we leave it happier than what we inherited. With these words I associate myself with the sentiments expressed by the Leader of the House, the Leader of the Opposition and Sardar Gurdial Singh Dhillon and pray for peace to the departed Souls.

I would request all the hon. Members to observe two minutes' silence by rising in their seats.)

(*At this stage the House stood in silence as a mark of respect to the memory of the deceased.*)

(If the House agree the sentiments expressed by the House be conveyed to the bereaved families.)

(*The House agreed.*)

ADJOURNMENT MOTIONS

ਕਾਮਰੇਡ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿਕਾ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਨੂੰ ਹੈਰਾਨੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਇਥੇ ਮਿਟੀ ਦੀ ਮਾਧੋ ਬਣੀ ਬੈਠੀ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਤਬਾਹੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ....*

(*Interruptions*)

श्री अध्यक्ष : मैं ने लीडर आफ दी हाउस को इस बात के लिये कहा है और पंडित जी को भी कह दिया है कि यह सीरियस मामला है, इस पर डिस्कशन के लिये वक्त निकाल लें या बैठकर कोई रास्ता निकाल लें कि यह सिचुएशन समझ ली जाए। यह ऐसी चीज़ नहीं है कि जिस के लिए सिर्फ मक्खन सिंह जी के दिल में ही दर्द हो, और किसी को इस का फ़िक्र ही न हो।

(I have already talked to the Leader of the House and Pandit Mohan Lal that it is a serious matter and time should be fixed for its discussion or some other way out should be found out to deal with this situation. It is not a matter that aches Shri Makhan Singh's heart alone and the others may not be having any concern for it.)

(*Interruptions by Sardar Jai Inder Singh*)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰੋ ਕੁਝ ਇਹ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

श्री अध्यक्ष : हमारे पास कुछ एडजर्नमेंट मोशन्ज़ आई हैं। वैसे तो बजट सैशन में इन की इजाज़त नहीं दी जाती लेकिन मैं यह समझता हूं कि यह मसला इतना अहम है कि जिस की वजह से इस पर कोई न कोई विचार होना ज़रूरी है। इस से पंजाब के लोगों के दिलों में बड़ी परेशानी है। मैं ने चीफ मिनिस्टर साहिब को कहा है कि वह कोई न कोई वक्त निकाल कर इस पर बहस करेंगे या कोई ब्यान देंगे।

(I have received some adjournment motions which cannot be allowed ordinarily during the Budget Session but I feel that it is an urgent matter which should be discussed. I have already asked the Chief Minister to find out some time for discussion or to make a statement thereon).

मुख्य मन्त्री : मैं समझता हूं कि सिचुएशन सीरियस है और इस का मुकाबला करना है। एक बार पहले भी ऐसा हो चुका है कि गन्ना मारा गया था। इस

---

*Comrade Makhan Singh Tarsikka M.L.A. to ask for leave to make a motion for the adjournment of the business of the House to discuss a definite matter of urgent public importance, namely, the situation created in the State by the ruination of standing crops i. e. all sugrcane, fodder and wheat crops (early sowings) by the severe cold wind and due to failure of seasonal rains as a result of which the price of wheat has gone up to Rs 30/- per maund while the spiralling prices had already brought the people to semistarvation condition and now they have been forced to starve and there is a great hue and cry throughout the State.

[मुख्य मन्त्री]
पर जो भी दिन बहस के लिए रखा जाए, वह बजट स्पीच हो जाने के बाद रखा जाए क्योंकि मैं बजट स्पीच में कोई न कोई स्कीम बना रहा हूं।

श्री जगन्नाथ : ग्रान ए प्वाइंट ग्राफ ग्रार्डर सर ! क्या चीफ मिनिस्टर साहिब 10 दिन के बाद स्कीमें बनाएंगे ? जब तक इन का फैसला हो जाएगा।

(*Laughter by Opposition*)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਰੀਵਾਲ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਮੈਨੂੰ ਵਕਤ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਕ ਮੋਸ਼ਨ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਕ ਥਾਨੇਦਾਰ ਨੇ ਕੋਰਟ ਵਿਚ A.D.M. ਨੂੰ ਗਾਲੀ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਬੜਾ ਅਹਿਮ ਮਸਲਾ ਹੈ। ਇਕ ਥਾਨੇਦਾਰ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢੇ ਇਹ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਗਲ ਹੈ।

Mr. Speaker : I will permit you extra two or three minutes in your speech.

QUESTIONS OF PRIVILEGE

Mr. Speaker : There are some Privilege Motions given notice of. One of them given notice of by Chaudhri Hardwari Lal relates to the leakage of Governor's Address before it was delivered to the Members of both Houses assembled together on the 17th February, 1964.

Chaudhri Hardwari Lal (Bahadurgarh) : Mr. Speaker, yesterday, the Governor started to address the Joint Session of the Legislature exactly at 2-30 P.M. But the contents of the Address were briefly announced from the All-India Radio at 1-30 P.M. The leakage of the contents before the Address had been delivered in the House constitutes a serious breach of privilege of the House.

I have to bring this matter to the notice of the House not only because this in itself constitutes a breach of privilege of this House, but also because the Government has been in the habit of being discourteous to the House on a number of occasions. I would not refer to those occasions now, but I do say, Mr. Speaker, that the Government must change its attitude towards this House. I would respectfully demand an apology from the Chief Minister to the House and also an assurance that this kind of thing will not be repeated. If, however, the Chief Minister is not inclined to tender an apology to the House, then of course the matter might be referred to the Privileges Committee.

Mr. Speaker : The Chief Minister does not come in the picture. यह कनवेंनशन है कि गवर्नर साहिब के एड्रेस पढ़ने से कुछ ग्रर्सा पहले उस की कापियां सब प्रेस वालों को ग्रौर ए. ग्राई. ग्रार. के एडीटर को दे दी जाती हैं ताकि उस की पब्लिसिटी हो जाए लेकिन पब्लिक रिलेशन डीपार्टमेंट की तरफ से उस पर एम्बार्गो लगा दिया जाता है कि जब तक गवर्नर साहिब ग्रपना एड्रेस न पढ़ लें तब तक उसे पब्लिश न किया जाए। इस दफा भी ऐसी पाबंदी लगाई गई थी। लेकिन जो कापी एडीटर ए. ग्राई. ग्रार. को भेजी गई उस पर से वह चिट किसी तरह उतर गई होगी। इस लिए ए. ग्राई. ग्रार. वालों ने गलती से खबर भेज दी। लेकिन उन के एडीटर साहिब से मुझे टैलीग्राम ग्राई है जिस में उन्हों ने ग्रनक्वालिफाईड एपालोजी पेश की है ग्रौर उन्हों ने यह भी कहा है कि मैं हाउस के सामने

आ कर भी एपालोजाईज़ करने के लिए तैयार हूं। इस के पेशे नज़र मैं समझता हूं कि हमें इस मामले को प्रेस नहीं करना चाहिए। In view of this, I would request Chaudhri Hardwari Lal and other hon. Members to accept the apology in the spirit in which it is offered. (The Chief Minister does not come in the picture. There is a convention that before the Governor Addresses the Legislature the copies of the Address are distributed to the Press Correspondents and the Editor of All-India Radio so as to give publicity to it but the Public Relations Department puts an embargo on it that the contents of the address should not be published until and unless the Governor addresses the Legislature. This time, too, such an embargo was imposed but, somehow, the chit attached to that seems to have got removed. The A.I.R. has probably flashed the news inadvertently. The Editor of A.I.R. has tendered his unqualified apology to me and offered to apologise even before the House. Keeping this in view, I think we should not press this matter further. In view of this I would request Chaudhri Hardwari Lal and other hon. Members to accept the apology in the spirit in which it is offered.)

सरदार गुरदयाल सिंह ढिल्लों : स्पीकर साहिब, आप की बात ठीक है, जब उस एडीटर ने रिगरेट किया है तो यह मामला प्रिविलेज कमेटी के पास नहीं जाना चाहिए। बाकी यह कोई नई बात नहीं हुई है। मेरे इल्म में है कि इलैक्शन्ज़ के रिज़ल्ट बाद में निकले लेकिन कैंडीडेट्स की सफलता की खबरें पहले ही बता दी गईं।

श्री बलरामजी दास टण्डन (अमृतसर शहर, पश्चिम): स्पीकर साहिब, इस हाउस के सदर होने के नाते आप इस हाउस में सब से बड़े प्रतिनिधि के तौर पर काम करते हैं लेकिन अफ़सोस की बात है कि पिछले दिनों दास इन्क्वायरी के सिलसिले में सरदार प्रताप सिंह कैरों ने, अप्पर हाउस के कुछ मेम्बरान ने और कुछ एम. एल. ए. साहिबान ने इस हाउस की इज्ज़त को हाथ डालने की कोशिश की है उस में आप की ज़ात का सवाल नहीं है इस लिए आप इस मामले को बतौर इंडिविजुअल के डील करने की कोशिश न करें। यह हमारे इस हाउस की रिस्पेक्ट का सवाल है। इस लिए यह बात बहुत अहमियत रखती है। मैं समझता हूं कि पंजाब की किस्मत बनाने वाला जो सब से बड़ा हाउस है उस की सदारत की कुर्सी पर आप बैठे हैं उस की इज्ज़त को हाथ डालने की इजाज़त यह हाउस किसी को भी नहीं दे सकता चाहे वह चीफ मिनिस्टर हो या कोई और हो। इस लिए मेरी इस चेयर से गुज़ारिश है कि यह जो कंटेम्पट आफ दि हाउस की गई है उसे प्रिविलेज कमेटी के सामने पेश किया जाए और उनको मौज़ूं सज़ा दी जाए।

गृह मन्त्री (**श्री मोहन लाल**) : स्पीकर साहिब, इससे पहले कि मैं इस प्रिविलेज मोशन पर कुछ अर्ज़ करूं मैं गवर्नमेंट की तरफ से आप को सिदक दिली से यकीन दिलाना चाहता हूं कि ट्रेज़री बैंचिज़ चेयर की इज्ज़त के लिए उतना ही मज़बूती से महसूस करते हैं जितना कि विरोधी दल का कोई भी मैम्बर साहिब। इस लिए, मैं खुद इस बात को कहता हूं कि गवर्नमेंट बैंचिज सरकार की किसी ढंग से कोई बेइज्ज़ती हो उसे किसी शकल में बर्दाश्त करने के लिए तैयार नहीं है। लेकिन जहां तक इस मोशन का सम्बंध है इसके

[गृह मन्त्री]

सिलसिले में रूल्ज़ आफ प्रोसीजर के चैप्टर XXI के रूल 270 की तरफ हाउस का ध्यान दिलाना चाहता हूं :

> "270. The right to raise a question of privilege shall be goveined by the following conditions ; —"

इस में नम्बर (i) और (ii) रैलेवेंट नहीं हैं इसलिए मैं उन को नहीं पढ़ता । नम्बर (iii) पढ़ता हूं :—

> "(iii) the matter requires the intervention of the Assembly."

इसके बारे में मैं यह अर्ज़ करूंगा कि हाउस की इंटरवैंन्शन का सवाल उसी वक्त पैदा होगा जिस वक्त कि आपके मुताल्लिक कोई ऐसी बात कही गई हो जिस का सम्बन्ध बतौर चेयर, बतौर स्पीकर उनके फंक्शनज़ के साथ हो। मैं इस सिलसिले में बहुत बारीकी में जाकर डिस्टिंक्शन नहीं करना चाहता । आप इस हाउस में बहुत काम करते हैं लेकिन इस के इलावा आपकी एक इंडिविजुअल और पर्सनल कैपैसिटी भी है । जहां तक आप इस हाउस को प्रिजाईड करते हैं उस बारे में मैं अर्ज़ करता हूं कि आपके जो रूलिंग्ज़ होते हैं वह बतौर चेयर, स्पीकर के होते हैं जोकि माने जाते हैं और मानने ज़रूरी हैं क्योंकि उस वक्त आप बतौर स्पीकर फंक्शन करते हैं । बाहर आपकी इंडिविजुअल कैपैसिटी भी है । इस लिए मैं अर्ज़ करूंगा कि इस बात में हाउस का कंसर्न इस ढंग से नहीं बनता । इस सिलसिले में मैं आपका ध्यान 'मेज़ पार्लियामेंट्री प्रैक्टिस' की तरफ दिलाना चाहता हूं जो कि अथारिटी मानी जाती है । इसमें लिखा है........

Mr. Speaker : It is a very serious matter and I would request the hon. Members to listen to the Home Minister very attentively.

Home Minister (Shri Mohan Lal) : Sir, at page 124 of the May's Parliamentary Practice (16th Edition) it is stated—

> "*Reflections upon members* :—.......
>
> (b) But to constitute a breach of privilege a libel upon a member must concern the character or conduct of the member in that capacity. (c) As examples of speeches and writings which have been held to constitute breaches of privilege may be mentioned:
>
> Reflections on the character of the Speaker and accusations of partiality in the discharge of his duties. ...."

मैं बड़ी संजीदगी के साथ यह बात कहना चाहता हूं कि यह बड़ा गम्भीर मसला है इस लिए इसे बड़ी संजीदगी के साथ सोचना होगा। जिस ऐफीडैविट का अभी मैम्बर ज़िकर कर रहे थे मैं उसकी तफसील में नहीं जाना चाहता । लेकिन इतना ज़रूर कहना चाहता हूं कि जो ऐफ़ीडैविट चीफ़ मिनिस्टर साहिब ने दिया है वह किसी सूरत में नहीं कहा जा सकता कि वह आपके बतौर स्पीकर फंक्शन्ज़, ऐक्ट्स और काम जो आप यहां करते हैं उनके बारे में दिया गया है । इस लिए मैं अर्ज़ करना चाहता हूं कि जहां तक उस ऐफीडैविट का सम्बन्ध है वह किसी भी तरह आप पर बतौर स्पीकर रिफ्लेक्शन नहीं डालता है । यह चीज़ रूल्ज़ के मुताबिक, पार्लियामेंट्री कनवेन्शन्ज़ के मुताबिक किसी तरीके से भी आप पर बतौर स्पीकर कोई रिफ्लेक्शन नहीं डालती है कि जिस में यह हाउस इंटरवीन करे । इस लिए मैं अर्ज़ करूंगा कि यह मामला प्रिविलेज मोशन में नहीं आता है, इस लिए आप इसे एडमिट न करें ।

Mr. Speaker : I did not wish to have any discussion on this matter but since one side has taken the lead, I will have naturally to listen to the other side also.

Sardar Gurnam Singh (Raikot) : Sir, I am very happy to note that the Hon. Home Minister has become conscious now, which he was not a few minutes ago, that something which should be done in the discharge of duties should be defended. That was exactly the point that I raised during the question hour when the question of defence of the Chief Minister came as an issue before the House. I have read the affidavits very carefully. Two or three things have been said against the Chair. A veiled threat is insinuated in the affidavit of the Chief Minister, viz., if the Speaker does not understand he can be dealt with as in the year 1957 when he was dropped by the Chief Minister from his Ministry. It is quite clear to my mind that this is a warning in his affidavit to the Speaker that if the Speaker does not act in this House as desired by the Chief Minister he may have to suffer the consequences which he suffered in 1957. Sir, from all precedents it is quite clear that the Chief Minister will not hesitate to act in this way as he has already acted in the past against one Speaker. Again, Sir, it has been stated, it is really sad, in these affidavits which the Chief Minister has secured from his friends and associates, that the Speaker was acting like this to hide his own sins of omission and commission. Is this not contempt of the House to over-awe the Speaker ? It is. What else is contempt, I entirely agree with the May's Parliamentary Practice. But what is contempt of the House ? If any party or individual tries to over-awe the speaker, to impede him, to obstruct him from the discharge of his official duties honestly, conscientiously and without fear or favour he is guilty of contempt of the House. Therefore, I would humbly request you, as has been said by the mover of the motion, to please consider the matter objectively and not bring in your person. It is not Mr. Prabodh Chandra with whom we are dealing. We are dealing with the Chair—the Speaker and with the conduct of men who hold responsible posts in the Government. In attacking the Speaker, I have no manner of doubt, that they have brought the whole House into contempt. Therefore, Mr. Speaker, I would request you to set side your personal feelings and to act as Speaker of the House in order to save the honour and diginity of the House as well as of the Chair. This is, Sir, a relevant case which should be sent to the Committee of Privileges of the House. (*Thumping from the Opposition*).

चौधरी रिज़क राम (राय) : स्पीकर साहिब, यह जो मोशन हाउस के सामने है यह बड़ा डैलीकेट है । इस के दो पार्टस हैं जो बड़े अहम हैं । एक तो आप की ज़ात से ताल्लुक रखता है जैसा कि होम मिनिस्टर साहिब ने अभी फरमाया है । जहां तक इस हाउस का ताल्लुक है जिस पर आप प्रिज़ाईड करते हैं उसकी डिगनिटी और रिस्पेक्ट को कायम रखना हर एक मैम्बर का पूरा फ़र्ज़ है, मैं इस बात से पूरी तरह मुतफिक हूं । दूसरा सवाल यह है कि यह जो हाउस की इंटरवेन्शन पैदा करने की बात की जा रही है इस मोशन के ज़रिए जो मामला कि आपके और लीडर आफ़ दी हाउस के दरम्यान है उस बारे मैं अर्ज़ करूंगा कि यह बड़ा नाज़ुक मसला है जिस पर हमें बड़ी संजदीगी से विचार करना चाहिए । जहां तक इस बात के लीगल आस्पेक्ट का ताल्लुक है उस बारे होम मिनिस्टर साहिब ने सारी पोज़ीशन ब्यान कर दी है । मैं भी यह अर्ज़ करना चाहता हूं कि आप के स्पीकर होते हुए भी क्या हम यह सजैस्ट कर सकते हैं कि आपके जो दूसरे

[चौधरी रिज़क राम राय]

आस्पैक्ट्स सोशल, पुलिटीकल और पर्सनल वे सब इलिमिनेट हो जाते हैं या कुछ आस्पेक्ट्स आपके स्पीकर होते हुए भी बाकी रहते हैं ।

स्पीकर साहिब, जहां तक आप का आफ़ीशल कैपैसिटी का सम्बन्ध है और जब आप स्पीकर की चेयर पर बैठ कर काम करते हैं और अपने फरायज को सरअंजाम देते हैं उसके सम्बन्ध में इस हाउस के हरेक मेम्बर का फर्ज़ है कि आप की पूरी इज्ज़त करे । लेकिन जहां तक इस प्रिविलेज मोशन के द्वारा ऐफीडेविट का ज़िक्र हुआ है उसके बारे में मेरी अर्ज़ यह है कि यह ऐफीडेविट आप के बरखिलाफ स्पीकर के ओहदे पर बैठे हुए नहीं है बल्कि एक इंडिविजुअल के तौर पर है । जब कोई स्पीकर बन जाता है तो उसके ताल्लुक पार्टी के साथ नहीं टूट जाते । इसके बारे में मैं आपके सामने एक उदाहरण पेश करना चाहता हूं । जिस समय 1952 में इलैक्शन हुए उस वक्त जो स्पीकर चुने गए, वह एक माने हुए स्पीकर तसलीम किए गए जिनकी हम सब इज्ज़त करते हैं । उस से दरियाफ्त किया गया कि जब आप स्पीकर होते हुए, कांग्रेस की तरफ से कैंडीडेट के तौर पर इलैक्ट हुए तो क्या आपका कांग्रेस से सम्बन्ध खत्म हो गया ? तो उन्होंने फरमाया कि मेरा स्पीकर बन जाने के पश्चात पार्टी से सम्बन्ध खत्म हो गया हो ऐसी बात नहीं है । मेरा अपनी पार्टी के साथ सम्बन्ध है । मैं अर्ज़ करना चाहता हूं कि इस ऐफीडैविट का आप की चेयर के साथ कोई सम्बन्ध नहीं है बल्कि यह आप का व्यक्तिगत मामला है । मैं समझता हूं कि यह बिल्कुल ग़लत है और ऐसी कनवैन्शन हिन्दुस्तान में नहीं है और न ही पैदा हुई है ।

मैं अर्ज़ करना चाहता हूं कि उस वक्त के स्पीकर साहिब स्वर्गीय डाक्टर सत्य पाल जी ने साफ कहा था कि मेरा पार्टी के साथ सम्बन्ध है, स्पीकर होते हुए भी मैं कांग्रेसी हूं ।

कांग्रेसी होने का नाता स्पीकर बनने से कतई तौर पर टूट नहीं जाता इस लिए मैं फिर यही अर्ज़ करना चाहता हूं कि जो ऐफीडैविट दिया गया है वह बतौर कांग्रेसी होने के नाते तथा बाहिर की एक्टिविटीज़ के मुताल्लिक दिया गया है । मैं चाहता हूं कि इस कंट्रोवर्शियल इशू को ज़्यादा बढ़ाया न जाए । इस ऐफीडेविट का आप के बतौर स्पीकर के फंक्शन करने से कोई सम्बन्ध नहीं है । मैं चाहता हूं कि इस मोशन को मन्ज़ूर नहीं करना चाहिए क्योंकि इस में ऐसी कोई बात नहीं है जो कि स्पीकर के ओहदे पर कोई रिफ्लैक्शन डालती हो ।

स्पीकर साहिब, मैं 'मेज़ पार्लियामेंट्री प्रैक्टिस' के बारे में जिक्र करना चाहता हूं ।

आवाज़ें : इस का सफ़ा कितना है और कौन सा एडीशन है ?

चौधरी रिज़क राम : इस का सफा 125 और इस का एडीशन 15 वां है :—

"*Reflections upon members*.— ....

(b) But to constitute a breach of privilege a libel upon a member must concern the character or conduct of the member in that capacity, and the conduct or language on which the Libel is based must be actions performed or words uttered in the actual transaction of business of the House...."

Mr. Speaker, the words"..........the conduct or language on which the libel is based must be actions performed or words uttered in the actual transaction of business of the House" are very important. Therefore, Sir, the privilege motion as presented is not at all in order and I would request that this should not be allowed.

Mr. Speaker : Kindly wind up.

चौधरी रिज़क राम : इसी बारे में श्री मावलंकर से भी दरियाफ्त किया गया। उन्होंने जो कुछ कहा था वह भी आपके सामने पढ़ कर सुनाना चाहता हूं ।

Mr. Mavalankar while explaining why he had sought re-election (1952) as a congress candidate instead of as an independent candidate made the following observation which is self-explanatory—

> "To expect the Speaker to be out of politics altogether without corresponding functions is perhaps entertaining contradictory expectation."

Therefore, Mr. Speaker, I would submit that your capacity as an individual, as a social being, as a critic cannot be altogether eliminated. This has been held by all the Parliamentarians including the May's Parliamentary Practice and Mr. Mavalankar and other authorities on the subject.

Sardar Gurdial Singh Dhillon (Tarn Taran) : Mr. Speaker, the movers of this motion have raised a very delicate issue questioning your dignity *vis-a-vis* the Chief Minister. Sir, you have three capacities, viz., citizen of the State, Member and from Member to the office of the Speaker. As Speaker, you have inherited all those rights and privileges which accrue to us from the British Constitution. When the Queen commands the House of Commons to elect the Speaker, that is ordered according to the ancient privileges and ancient rights and when the Speaker is elected he goes to the Bar of the House of Lords to get the Queen's approbation. That is the custom followed in U. K.

Now, Mr. Speaker, as we found it very difficult to separate the personality of the Chief Minister from his individual personality, similar is the case with you, Sir, as Speaker of the House. It is very difficult to separate your individual and official entities. When you have been elected as Speaker, you have to keep up certain status of the House in two ways according to the precedents followed in U. K. and followed by us too. You have two capacities as Speaker, a representative of this House inside and outside the House and the Speaker--Presiding Officer--inside the House. So, your privileges are related to both your capacities, a representative of the House inside and outside the House and as Presiding Officer.

Sir, I read in the papers a week ago that some controversy is going on between yourself and the Chief Minister. It is our misfortune. But yesterday, I found certain Members running about in Hostels collecting signatures and approaching the Members, I do not know for what ? That must be your own party affair. But the position is like this. Chaudhri Rizaq Ram has tried to make out a case that you are not an individual or Speaker or representative of the House but sitting as a congressman. But, Sir, if you go through the proceedings of the Presiding Officer's Conference you will find a decision that as soon as a Member assumes the office of the Speaker, he ceases to be a party man. Therefore, for the last three years you have ceased to be a party man.

This is the latest position. You ceased to be a party man the moment you were elected as Speaker of the House. You, therefore, represent the whole House. The position taken up by Chaudhri Rizaq Ram is utterly untenable. I have gone through the pages of parliamentary law, but I have not been able to find any such parallel. You had a pleasant past.

[Sardar Gurdial Singh Dhillon]

You should have thought over the matter before occupying this office. I warned you on the very first day you occupied this Chair. It requires a lot of tact to continue in this post. I had my experience after the passage of a considerable time, but you had to face things in such a short time. I warn you that it is bringing only humiliation.

Irrigation and Power Minister (Chaudhri Ranbir Singh) : Can any Honourable Member warn the Chair ?

Mr. Speaker : Do not take it seriously please.

Sardar Gurdial Singh Dhillon : I meant slur, Sir.

सिंचाई तथा विद्युत मन्त्री (चौधरी रणबीर सिंह) : अध्यक्ष महोदय, हिन्दुस्तान के बाहर की, पार्लियामेंटों की जो कनवैंनशन्ज़ रही हैं मैं उनके बारे में कुछ नहीं कहना चाहता लेकिन आज़ाद हिन्दुस्तान में स्पीकरों के बारे में क्या कनवैंनशन्ज़ रही हैं, उनकी तरफ आप का ध्यान दिलाना चाहता हूं ।

4.00 p.m

हिन्दुस्तान की कान्स्टीचुएंट असैम्बली के प्रधान, स्वर्गीय डाक्टर राजेन्द्र प्रसाद, सैंट्रल कैबिनेट के एग्रीकल्चर मिनिस्टर रहे । अगर कोई यह समझता है कि किसी तरह का क्रिटिसिज़म करना, जो कि किसी दूसरी जगह पर किया जा सकता है, वह चेयर की बेइज्ज़ती हो गयी, तो मैं समझ नहीं सकता । इसके अलावा, अध्यक्ष महोदय, मैं माननीय मेम्बर की जानकारी के लिए अर्ज़ करना चाहता हूं कि उन का मेम्बर के नाते बहुत थोड़ा तजरुबा है । उन्हें पता नहीं कि हिन्दुस्तान का सबसे बड़ा प्रदेश है जिस का नाम उत्तर प्रदेश है । वहां के स्पीकर बाबू पुरुषोत्तम दास टण्डन थे । वह स्पीकर ही नहीं थे, स्पीकर रहते हुए वह कई साल तक उत्तर प्रदेश कांग्रेस के प्रधान भी रहे । अगर कोई भाई यह तवक्को करे........

Mr. Speaker : He was a Congressman and not a President.

सिंचाई तथा विद्युत मन्त्री : अध्यक्ष महोदय, मैं आप को याद दिलाना चाहता हूं कि वह स्पीकर भी रहे और कांग्रेस के प्रधान भी रहे । दोनों ही साथ साथ रहे ।

श्री अध्यक्ष : कांग्रेस के मेम्बर रहे, प्रधान नहीं । (He remained a member of the Congress Party and not its President).

सिंचाई तथा विद्युत मन्त्री : अध्यक्ष महोदय, मैं पूरी जानकारी के साथ स्टेटमेंट दे रहा हूं । वह स्पीकर भी रहे और प्रधान भी रहे ।

सरदार लच्छमन सिंह गिल : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, सर । मेरा प्वायंट आफ आर्डर यह है कि मिनिस्टर कह रहा है कि वह कांग्रेस के प्रधान भी रहे और प्रिज़ाईडिंग अफ़सर कह रहे हैं कि वह प्रधान नहीं रहे । हमें पता लगना चाहिए कि दोनों में से कौन सी बात सही है ।

श्री अध्यक्ष : दोनों सही हैं । चौधरी साहिब, आप वाइंड अप कीजिए (Both are correct. I would request the hon. Minister to wind up.)

सिंचाई तथा विद्युत मन्त्री : इस के अलावा, अध्यक्ष महोदय, हिन्दुस्तान के अन्दर अब तक जितने भी स्पीकर रहे हैं उन में से बहुत से कांग्रेस पार्टी के मेम्बर रहे हैं । कांग्रेस

पार्टी के मेम्बर के नाते कोई भाई उनकी प्रंशसा भी कर सकता है, श्लाघा भी कर सकता है और उन के खिलाफ भी कुछ कह सकता है (Voices from the Opposition : *No, no.*)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ : ਇਹ ਸਪੀਕਰ ਹਨ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਐਸ. ਡੀ. ਓ. ਨਹੀਂ । (*Interruptions*)

सिंचाई तथा विद्युत मन्त्री : सरदार गुरदयाल सिंह ढिल्लों भी इस सभा के स्पीकर थे । वह भी कांग्रेस पार्टी के मेम्बर रहे हैं । कांग्रेस पार्टी के मेम्बर का जनसंघी भाई भी क्रिटिसिज़्म कर सकता है ।

Sardar Gurdial Singh Dhillon : I had certain suggestions to make which would have led to peace between you and others. But, I am being interrupted. I must say, however, again that you ceased to be a party man when you occupied this Chair.

Chaudhri Hardwari Lal : Sir, obviously, in the shape, which the matter has assumed, it has a number of aspects. Unfortunately, the first aspect of the matter to which I shall make a reference, concerns yourself. I hope you will not mind my putting it that way. I shall quote from May's Parliamentary Practice. It relates to your own discretion in the matter. It is rather important, Sir.

Mr. Speaker : As a Speaker, I cannot act arbitrarily. I have to go by certain Rules, etc.

Chaudhri Hardwari Lal : Our scheme of privileges is based on the scheme of privileges of the House of Commons. At page 382 of the May's Parliamentary Practice, it is said :—

> "**Speaker's Discretion in permitting matter to be raised.**—As a motion taken at the time for matters of privilege is hereby given precedence over the prearranged programme of public business, the Speaker requires to be satisfied, both that there is a *prima facie* case that a breach of privilege has been committed ; and also that the matter is being raised at the earliest opportunity. If he is not so satisfied when the circumstances are first brought to his attention privately, he may inform the member that he is not entitled to raise the matter as a question of privilege, or he may allow him to make a statement with a view to ascertaining whether or not a *prima facie* case can be made out .... "

Your attention, Sir, is further invited to :

> "It has often been laid down that the Speaker's function in ruling on a claim of breach of privilege is limited to deciding the formal question whether the case conforms with the conditions which alone entitle it to take precedence of the notices of motions and orders of the day standing in the order paper of public business ; and does not extend to deciding the question of substance, whether a breach of privilege has in fact been committed— a question which can only be decided by the House itself ...."

It is rather important. I do not want to question your authority. At the same time, we should be aware of the limits which the Parliamentary Practice in Great Britain places on the Speaker's authority. That is the first aspect of the question, Sir, which I wanted to put before you. The next question is whether it is a *prima facie* case. Chaudhri Rizaq Ram has quoted from the old edition of May's Parliamentary Practice. I have with me the 16th Edition which is the latest edition. He was quoting from the 15th edition about the reflection on Members. I invite attention to

[Chaudhri Hardwari Lal]

page 123 (bottom) of the May's Parliamentary Practice, 16th Edition, wherein it is said : —

> "*Acts tending indirectly to obstruct Members in the discharge of their duty.*—
>
> Conduct not amounting to a direct attempt to influence a Member in the discharge of his duties, but having a tendency to impair his independence in the future performance of his duty, will also be treated as a breach of privilege......"

There is another point to be noted in this connection. This refers to all the Members of the House and not only to the Speaker. Now, when the person concerned happens to be the Speaker of the House, the matter assumes a particular relevance. You would recall, Sir, the remarks which the Chief Minister made in the course of the affidavits filed by him before the Das Commission. He stated :

> "Mr. Ram Piara belongs to a group of which Mr. Prabodh Chandra is the leader"

The Home Minister was at pains to draw distinction between your capacity occupying this Chair and your capacity as Mr. Prabodh Chandra. In all such cases, there is always a thin border line between different capacities. During the Question Hour the Home Minister was trying to argue that certain allegations before the Das Commission against the Chief Minister had been made mainly in his capacity as Chief Minister. It is rather difficult to understand that line of logic. Well, you are Mr. Prabodh Chandra occupying this Chair and that is one capacity. When you leave this House you assume another capacity. But, that is not the question. When the Chief Minister says that you are the Leader of the Group, which is opposed to him, obviously, Sir, he is casting grave reflections upon the impartiality of the Speaker. Obviously, if that view is accepted, permit me, Sir, to be a little rude, you will not be fit to hold your present office. That is the question. You can hold the Chair if we all believe and we all know that you are above groups and that you are above parties.

Mr. Speaker : Please wind up.

Chaudhri Hardwari Lal : I shall wind up. But it is a very important question. It is totally irrelevant for the Home Minister to make out that the Chief Minister, in the course of filing his affidavits before the Das Commission, has not made any reference to your work as Speaker or to your duties as Speaker. He has ignored the fact that your chief duty as Speaker is to be impartial. There are so many other duties which you have to perform, but your chief duty is to be impartial and if the Chief Minister describes you to be a leader of the Group in this House opposed to him, obviously, Sir, permit me again to be a little rude—you will not be fit to occupy the office that you hold. That is the second aspect of the matter. After all, it is not a personal matter.

It is certainly not a matter between the Chief Minister and yourself. It is not a matter concerning two individuals. It is a matter between the Chief Minister and the House. Mr. Speaker, you are the spokesman of the House and when the conduct of the spokesman of the House is questioned, it is entirely a matter to be decided by the whole House. Therefore, I strongly urge, Sir, that this matter should be referred to the Committee of Privileges.

Thank you, Sir.

Minister for Revenue (Sardar Ajmer Singh) : Mr. Speaker, as has been stated by some hon. Friends, it is really a very delicate matter and before you pronounce your ruling one way or the other, you will give a careful thought as to what action should be taken. Well, Sir, I will have to

ask whether the mover of the motion is purely actuated by a motive to protect the rights of the Speaker or..........

Sardar Gurnam Singh : Mr. Speaker, the hon. Minister should not impute motives.

Mr. Speaker : Let the Revenue Minister complete the sentence.

Minister for Revenue : Sir, what I mean to say is that your person is sought to be dragged in for some other purpose. (*Interruptions*). Supposing Sir, one Member says something to another hon. Member, out side the Assembly which is disrespectful, should that Member come round and complain to you that he has been accused and his rights should be protected by you ? Sir, I am of the opinion that all our actions which are performed or done in this House, or in the precincts of this House or on the platform-somebody criticising another person or otherwise, do not come within the purview of this Privileges Committee. (*Interruptions*)

Mr. Speaker, for your kind information I want to say one thing more, which has not been said by any of the speakers so far and that is that supposing you refer this matter to the Committee of Privileges, what will be the result ? There will be an enquiry by the Committee of Privileges simultaneously with the enquiry against the Chief Minister at present going on before the Das Commission. In this connection I may further submit that there are certain allegations against the Chief Minister and he has to conduct the defence or defend himself. When a man is to defend himself, he is absolutely protected by law and in order to put forward his defence he is to advance all sorts of things which he possibly thinks to be of use in his defence.

Now Sardar Gurnam Singh considered this action of the Chief Minister in filing affidavit in support of his defence, a veiled threat to the Speaker so that he will not be able to discharge his functions properly.

Mr. Speaker : Perhaps he did not know that threats have no place in my life.

Minister for Revenue : Well, Sir, would it be desirable to refer this matter to the Committee of Privileges when the enquiry is going on with the Das Commission. The same reasons will be advanced before the Committee of Privileges and the Das Commission and supposing, Sir, the Committee comes to a conclusion one way or the other, will that not affect the enquiry before the Das Commission?

So, Sir, I submit that before you come to any conclusion on the point now being discussed, you will take these things into consideration.

Sardar Gurnam Singh : This is a poor defence.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਸਰ। ਸਰਦਾਰ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਸੁਣ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਗ਼ਲਤੀ ਲਗ ਗਈ ਹੈ। ਕੀ ਦਾਸ ਕਮੀਸ਼ਨ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪ ਤੇ ਵੀ ਚਾਰਜਿਜ਼ ਲਗੇ ਹੋਏ ਹਨ।

Mr. Speaker : He means to say that the Privileges Committee will go into the details. (*Interruptions*)

श्री बलराम जी दास टंडन : जनाब, मैं ने जवाब देना है। (*Interruptions*)

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਵੀ ਕੁਝ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਹਿਣਾ ਹੈ। (*Interruptions*)

श्री बलरामजी दास टंडन : मेरी रिक्वैस्ट सुन तो लें । (*Interruptions.*)

Mr. Speaker : Tandon Jee, you have no right of reply because the motion had not been admitted. Whatever has been said, I wanted to avoid it. But since Pandit Jee started, I had to allow some hon. Members sitting on the other side also.

Shri Balramji Dass Tandon : Sir, I may be given some time so that I may reply to the points raised by the hon. Minister.

Mr. Speaker : There is no question of reply in this case. We have enough of it now.

There is a lot of weight in what Sardar Ajmer Singh has said and if the matter had been left to the extent that Sardar Partap Singh Kairon had filed an affidavit accusing me of party manoeuvring, the position would have been quite different. One could have thought that the legal exigencies demanded such an attitude. But I may state for the information of Sardar Ajmer Singh and many of the other Friends in this House that not only affidavit has been filed by Sardar Partap Singh Kairon, but eight affidavits have been procured from my district alleging that I had resorted to such action in order to hide my sins of omission and Commission. (*Voices*: *Shame Shame*).

Supposing for a minute that I am a robber, a thief or a scoundrel, how does it help Sardar Partap Singh Kairon in his defence ? Is that the defence that because I am a bad man, he is a good man ? I do not think if there was any occasion for bringing me in. The hon. Members will agree with me as to how can I function on this Chair properly if certain hon. Members of this House at the instance of Chief Minister level charges that I am doing anything maliciously.

(*Voices*: *shame, shame*).

I am not very clear on the issue whether or not this can be admitted as a privilege motion, but there is absolutely no doubt that a reflection has been cast on the Chair. Supposing a Judge is trying a case and inside the Court room you say nothing against the conduct of that Judge but outside you say that the Judge is in league with one of the parties appearing before him in that case, does it not impair the impartiality of that Judge. There is the May's Parliamentary Practice and I have also taken advice of the highest authority in the country and outside on this point ? The affidavits of the kind that have been filed before the Das Commission leaving apart the question whether technically a motion can or cannot be admitted do certainly cast a reflection on the Chair, and it should have been avoided, more so by the Leader of the House.

Ordinarily when a high functionary of the State is involved in any s ch matter, it is the Government that defends him. I remember an instance when something was written against Master Gurbanta Singh. The Government took up the cudgels and filed a case against the

printers. But it is my misfortune that I have to defend against the person who is the Chief Minister of the State. To whom can I go for defence when the Chief Minister says that I am the Leader of a group and taking sides etc. ? When I was not the Speaker, I had been taking part in active politics. But I swear before man and God that after occupying this Chair of Speaker, I did not do anything which can impute the motive that I take sides. I am prepared to face an enquiry by a Judge of the High Court and if it is found even by remotest implication directly or indirectly that I was instrumental in levelling charges, I shall be prepared to vacate the Chair. But if per chance some people attach something as annexure to their charge-sheet how can I be bl..med ? I have been assuring the Chief Minister and I assure him now, as well as this House that after occupying this Chair I had been absolutely impartial.

Home Minister : Sir, may I make a submission ? I would respectfully submit that there is no occasion, no procedure and no Rule under which you can be authorised to make this statement with a view to making your position clear in this regard. (*Interruptions*).

Mr. Speaker : I may inform the hon. Home Minister that the Speaker can make observations any time on a motion before the House. There is no bar to the Speaker. On that point, I am absolutely clear.

Home Minister. : Sir, I want to make a request at this stage.

Mr. Speaker : I have caught the point of the hon. Home Minister and may inform him that the Rules permit me to do that. I am not unaware of the Rules and am not transgressing them.

Home Minister : Sir, since you are on your legs, I cannot get up and speak though it could be argued otherwise.

Mr. Speaker : If the hon. Home Minister listens to what I am going to say, he will have nothing to feel sorry.

A very large number of notices of motions to raise question of Privilege against the Leader of this House and two hon. Members have been received from different Members belonging to Government and Opposition Benches on the ground that they have in their affidavits filed before Shri S.R. Das Commission appointed to enquire into certain allegations against Sardar Partap Singh Kairon, Chief Minister, made statements alleging that I am the Leader of the Group to which, Comrade Ram Piara, who is his most vocal and bitter enemy, belongs. It is most unfortunate that the subject-matter of these motions should relate, on the one hand to the Speaker and on the other hand to the Leader, functionaries both of which are, necessary for the conduct of business of this House.

I have been described as the Leader of the Group which is hostile to the Chief Minister. This is a serious charge against me and there is only one way known to the procedure of a democratic House such as ours in which action may be taken. I am not aware of any other way direct or indirect in which a person elected by the consent of the House as Speaker can be attacked, so long as he occupies the high position entrusted to him.

While I am reluctant to give my consent to the raising of these questions, not because I hold that they do not involve to an extent matters of privilege, but because the parties involved are of so pre-eminent a character in the organisation of this House that the involvement of either of them would lead to baneful consequences of a far reaching effect. Besides, I do not want to do anything in relation to these because of personal reasons. I would, however, offer to the Leader of the House to refer this matter to the Chief Justice of the Punjab High Court and I would abide by his decision. (*Cheers*)

[Mr. Speaker]

I have been an active politician all my life and yet from the day that this House did me the honour of elevating me to this Chair, I forswore all participation in politics. I became, as a matter of choice, and have steadfastly remained ever since, a no party man, because I hold that prestige, dignity and traditions of this office transcend individuals however high they be, whether Speaker or the Leader of the House. It has been my sacred duty to preserve its prestige, dignity and traditions and the moment I feel that I am no longer capable of doing so, I shall vacate the Chair. (*Cheers*). This Chair is permanent among all of us impermanent beings.

Before my election to this office I was a party man, moved to action by party influences or my own political judgment. Whatever I did, I did in response to the dictates of my conscience, not because I was afraid of anyone nor because I was tempted to do so as a result of frustration as has been alleged. If the charges against me related to the period before I became the Speaker, I would have had no grievance,but the charge laid as it is,is against me as the Speaker and I refute it in the most vehement terms. I challenge anyone to prove it and if even a fraction of it is proved, I will vacate this Chair in favour of anyone who may be worthy of it. (*Thumping*).

It has distressed me beyond words to find that certain outside individuals have been influenced to level similar charges against me in their affidavits and these charges like those levelled against me by the hon. Leader of this House are just as baseless. If I were free to do so untrammelled by the limitations imposed upon me by this office, I could answer back, perhaps more effectively. But suffice it to say now that democracy and its traditions instead of teaching us responsibility and an understanding of each other, has taught us only recriminations and intolerance. It is a sad day for us that even the Speaker who belongs to the entire House and who has, I make bold to say, done his duty honestly and conscientiously should have been thus involved in an unhappy controversy.

// A notice being in order is one thing but before acceptance of such notices the Speaker has to give thought and consideration to various other matters. As I am personally concerned and very directly concerned, I believe it is expected of me to exercise all possible restraint and control that is due from the Chair. There is another reason for this restraint and it is that although it is a matter of privilege, the allegation made by the Chief Minister is also a matter under consideration before one of the highest Tribunals of the country constituted to look into and give a finding on a very serious matter affecting the State and its people.// I have come to the conclusion that whatever be the merits of the case and the truth or otherwise of the allegations it should be the Das Commission who should give a finding thereon and for the moment I must give up the job of having the Privilege motions discussed in the House although there is quite a good deal of justification whatsoever so far as this House is concerned. My point is that in order to enable the Das Commission to come to a free finding on the point on the relevancy of the allegation made against me and perhaps on its truth or otherwise, it is only just and fair that the motions should not be discussed in this House. However, I should not be taken to mean that so far as I am personally concerned, I entertain even the slightest doubt about the worth and merit of the allegations made against me not only in the affidavits of the Chief Minister but also through some other affidavits of other persons which were secured presumably in support of the allegations made by the Chief Minister carrying with them the unmistakable imputation of misconduct against me. Many of these affidavits have also been

cyclostyled and printed and what not and there is also no doubt that the allegations made against me have a public character but I must inform the House that in the interests of the Das Commission of Inquiry, in the interests of this House and its functional integrity and adequacy and especially because I am personally involved, I do not relish the prospect and I have decided not to allow the noti es.

ਸ੍ਰੀ ਹਰਬੰਸ ਲਾਲ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਅਸੀਂ ਇਕ ਬੜੀ ਹੀ ਅਫਸੋਸਨਾਕ ਗੱਲ ਵੇਖੀ ਹੈ ਔਰ ਮੈਨੂੰ ਬੜਾ ਹੀ ਦੁਖ ਹੈ ਕਿ (*Interruptions*)

Capt. Rattan Singh : On a point of order , Sir.

Sardar Gurnam Singh : Mr. Speaker, what is the business before the House ?

Mr. Speaker : He is on a point of order.

Sardar Gurnam Singh :. There is no point of order.

Mr. Speaker : Kindly listen to him.

कैप्टन रतन सिंह : मेरा प्वायंट ग्राफ ग्रार्डर तो यह है कि अगर आप प्रिपेयर्ड स्टेटमेंट न देते तो आप की इम्पार्शेलिटी ऐस्टैबलिशड रहती । (*Interruptions*).

Mr. Speaker : This is no point of order.

(*At this stage Deputy Speaker occupied the Chair*).

श्री मँगल सैन : ग्रान ए प्वायंट ग्राफ ग्रार्डर, मैडम । डिप्टी स्पीकर साहिबा, मेरा प्वायंट ग्राफ ग्रार्डर यह है कि आया इस हाउस में कोई मेम्बर चेयर के बारे में कुछ कह सकता है ? आया कोई रूलिंग जो चेयर की तरफ से दिया जाये उसे कोई मेम्बर पार्शल या इम्पार्शल करार दे सकता है ?

उपाध्यक्षा : स्पीकर साहिब अपना रूलिंग देकर चले गये हैं । जो बात थी वह तो अब खत्म ही हो गई है । (Hon. Speaker has left the House after giving his ruling. The matter has therefore ended).

श्री मंगल सैन : मैं तो आप से रूलिंग चाहता हूं ।

उपाध्यक्षा : मेम्बर साहिबान को इस हाउस का और चेयर का मान रखना चाहिए । क्या चेयर में कोई फर्क होता है, आखिर चेयर तो चेयर ही होती है । रूलिंग देकर तो स्पीकर साहिब चले गये अब और क्या रूलिंग हो सकती है । अब जो एजंडे पर चीज़ है उसके मुताबिक चलें । (The hon. Members are expected to honour the Chair irrespective of the fact as to who occupies the chair. After all the Chair is to be honoured as Chair. The hon. Speaker has left the House after giving his ruling and no further ruling can be given. Let us proceed according to agenda now.)

श्री हरबंस लाल : डिप्टी स्पीकर साहिबा, यह हाउस, स्पीकर साहिब, चीफ़ मिनिस्टर और हम सभी रूल्ज़ आफ बिज़नैस के पाबंद है । हम चाहते हैं कि चेयर की पूरी डिगनिटी होनी चाहिए । (*Interruptions*).

उपाध्यक्षा : सरदार गुरनाम सिंह, मैं आप की हैल्प् सीक करती हूं । आखिर जो कुछ मैम्बर कहना चाहता है उसे कहने तो दिया जाये ।
(I seek the help of Sardar Gurnam Singh. After all, Members should be allowed to have their say).

श्री हरबंस लाल : जहां तक मैं समझ पाया हूं इन रूल्ज़ आफ प्रोसीजर में एक रूल 109 है । (*Interruptions*)

उपाध्यक्षा : मुझे खुशी होती है कि आप के पास रूलज़ की कापी है और आप इस में से पढ़ना चाहते हैं । मगर जब एक बात खत्म ही हो गई तो मैं समझ नहीं सकी की आप और कहना क्या चाहते हैं ।
(I am glad that the hon. Member has a copy of the Rules of procedure with him and he wants to quote it but I fail to understand as to what the hon. Member wants to say when the matter has already ended).

श्री हरबंस लाल : मैं सिर्फ एक अर्ज़ करना चाहता हूं । (*Interruptions*)

उपाध्यक्षा : आप मेहरबानी कीजिये । बार बार इंटृप्ट न करें ।
(I would request the hon. Members not to interrupt again and again).

सरदार गुरचरन सिंह : मैं यह पूछना चाहता हूं कि आया यह लेक्चर दे रहे हैं या किसी प्वायंट आफ आर्डर पर खड़े हैं । (*Interruptions*)

उपाध्यक्षा : सरदार गुरनाम सिंह जी अगर आप की तरफ के मेम्बरान का यही रवैया रहा तो हाउस का काम नहीं चल सकता ।
(I may point out to Sardar Gurnam Singh that if the hon. Members sitting on his side continue to adopt such an attitude the business of the House cannot be transacted).

सरदार गुरनाम सिंह : इस का मतलब यह नहीं कि इन्होंने ऐसा किया है । ये तो यह पूछना चाहते हैं कि whether the hon. Member Shri Harbans Lal is rising on a point of order.

Deputy Speaker : The hon. Speaker has given his ruling. I do not want any points of order being raised thereon.

सरदार लच्छमन सिंह गिल : श्री हरवंस लाल जी भी आप के खड़े होने पर भी अपनी सीट पर खड़े हैं, मैं यह पूछना चाहता हूं की आया आपने कोई ऐसा फैसला कर दिया है ।

(No reply was given).

उपाध्यक्षा : पंडित मोहन लाल जी के हाथ में भी एक किताब थी । आप भी कुछ रूल्ज़ के मुताल्लिक कहना चाहते थे (*Interruptions*) अगर उस वक्त कुछ कहा जाता जब स्पीकर साहिब थे और उन्होंने कोई रूलिंग दिया नहीं था तो ठीक

था लेकिन अब तो वह बात ही खत्म हो गई है । खाहमखाह इस को बढ़ाया जा रहा है इस का कोई फायदा नहीं है । (Pandit Mohan Lal had also a copy of the Rules of procedure with him and he also wanted to say something (*Interruptions*). It could be quoted at that time when the hon. Speaker had not given his ruling. But it is no use to point out now when the matter has ended).

ਸ੍ਰੀ ਹਰਬੰਸ ਲਾਲ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ (*Interruptions*)

Deputy Speaker : I don't want any interruptions please.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਤੁਸੀਂ ਹੁਣੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਗਲ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। (*Interruptions*)

ਸ੍ਰੀ ਹਰਬੰਸ ਲਾਲ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਅਜੇ ਮੈਂ ਅਪਣਾ ਪੁਆਇਂਟ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ ਹੈ । (*Interruptions*)

बाबू अजीत कुमार : आन ए प्वायंट आफ आर्डर । मेरा प्वायंट आफ आर्डर यह है कि अब इस हाउस के सामने बिज़नैस क्या है ? मैं देख रहा हूं कि हाउस का टाइम खाहमखाह जाया किया जा रहा है ।

श्री हरबंस लाल : मेरा प्वायंट आफ आर्डर यह था कि स्पीकर साहिब ने जो रूलिंग दिया उस के मुताल्लिक रूल 109........(*Interruptions*)

सरदार गुरदयाल सिंह ढिल्लों : मेरा प्वाइंट आफ आर्डर यह है कि खाह कुछ भी आबजर्वेशंज़ हुई हों लेकिन जब स्पीकर साहब एक दफा फैसला कर गए तो फिर श्री हरबंस लाल जी किस बात की लकीर पीट रहे हैं ?

उपाध्यक्षा : हरबंस लाल जी, अगर इसके अलावा कोई प्वाइंट आफ आर्डर हो तो कहिए । बेहतर यह होता कि आपको पहले मौका मिलता कि आप रूल कोट कर सकते लेकिन जब बात खत्म हो गई तो अब उसको दुहराना ठीक नहीं । (The hon. Member Shri Harbans Lal can raise point of order on any other matter other than this. It would have been better if he could get an opportunity of quoting the rule beforehand but it is no use reiterating this point when the matter has already ended).

ਸ੍ਰੀ ਹਰਬੰਸ ਲਾਲ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਦੀ ਤਵੱਜੋ ਰੂਲ ੧੦੯ ਆਫ ਦੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਰੂਲਜ਼ ਵਲ ਦਿਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ :—

> "109. (1) The Speaker may himself, on a point being raised or a request made by a member, address the Assembly at any time on a matter under consideration in the Assembly with a view to aid members in their deliberations, and such expression of views shall not be taken to be in the nature of a decision."

According to this section the Speaker's statement could not form part of the proceedings of the House. (*Thumping by Treasury Benches*)

उपाध्यक्षा : कितने अफसोस की बात है कि आप इतने जिम्मेदार मैम्बर साहिबान है और इस तरह से शोर कर रहे हैं । (It is really regrettable that responsible Members like you are creating a noise in the House.)

(*Many hon. Members rose to raise their voices but the Deputy Speaker did not allow them to speak.*)

Chaudhri Hardwari Lal : Madam Deputy Speaker, there are still two more privilege motions which I have to move.

Deputy Speaker: The hon. Members may please let me see the file before me.

चौधरी साहिब मेरे पास यह file आई है जिस में स्पीकर साहिब का आर्डर है इस लिए मैं इस के बारे में कुछ नहीं कर सकती।
(I have received a file in which the hon. Speaker has passed an order Therefore, I cannot do anything in this matter.)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਮੈਡਮ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਚੇਅਰ ਦੇ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਹੋ ਲੇਕਿਨ ਰੂਲਿੰਗ ਤੁਸੀਂ ਬਾਹਰੋਂ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਫਾਈਲ ਜੋ ਆਈ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਦੇਖ ਕੇ ਦੇ ਰਹੇ ਹੋ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰੂਲਿੰਗ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਚਲੇ ਜਾਉਗੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ।

Deputy Speaker : The hon. Member has been Speaker of this House for eight years. How can I give my ruling over the ruling of the Speaker on the same subject?

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਚੇਅਰ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹੋਵੋ ਰੂਲਿੰਗ ਆਪਣੀ ਵਲੋਂ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਚਾਹੇ ਤੁਸੀਂ ਫਾਈਲ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਹੀ ਦਿਉ।

Governor's address

Deputy Speaker : In pursuance of Rule 18 of the Rules of Procedure and Conduct of Business in the Punjab Legislative Assembly, I have to report that the Govenor had addressed Members of both the Houses of the State Legislature assembled together on the 17th February, 1964, under Article 176(1) of the Constitution.

5.00 p.m.

A copy of the Address is laid on theTable of the House.

(*Interruptions*)

FRIENDS,

This is my second Budget Session of the Legislature in this State, and I take the opportunity to extend to you all a warm welcome to this important occasion. It has been my privilege to serve this State now for over a year and a quarter, and much has happened in this period. We have been through a serious Emergency and are still not out of the wood. The enemy is poised menacingly at our borders, so we must keep ourselves fully vigilant and more and more prepared for meeting any challenge as well as undertaking any sacrifice for the defence of our motherland. It is a matter of great pride that our people of the Punjab have already risen to the occasion and answered the challenge so far magnificently.

2. As a border State, the Punjab had a special role to play in this time of crisis. It had, therefore, to gear up all its resources for the main purpose of defence. In this, the Government was ably assisted by various Committees such as the State Defence Committee, the State Citizens' Council, the Legislators' Defence Consultative Committee, the Women's Defence Council and similar Committees in the District. You will be pleased to learn that our State gave a lead in the matter of contributions to the National Defence Fund. A sum of Rs 5,66,00,000 has come into this Fund, besides donations of 1,93,000 grams of gold and 10,000 grams of

silver. Amenities, such as woollens, cotton textiles, medicines, foodstuffs, etc., have also been liberally donated to the extent of Rs. 45 lacs in value. Apart from cash awards for the recipients of 'Param Vir Chakra (Rs 10,000), 'Maha Vir Chakra' (Rs. 7,500) and 'Vir Chakra' (Rs 3,000), my Government has sanctioned *ex-gratia* grants of Rs. 5,000 for officers, Rs. 3,000 for JCOs and Rs. 2,000 for other ranks killed or disabled or missing presumed killed. For personnel with disability below 50 per cent, the grant will be halved. Liberal eductional concessions to the children of such personnel have also been given. My Government has been and will always be fully solicitous of the welfare of our serving and retired Defence personnel.

For preparing our youth, thirty Pre-Selection Training Centres have coached 5,346 persons for Emergency Commissions. Similarly, our Flying Clubs are imparting training for Air Force Commissions. We also have a programme for training Craftsmen for the Defence Services. All possible help has been readily extended to the Defence authorities in the matter of recruitment, transport, etc.

In respect of ex-servicemen and Members of the Territorial Army, the period of approved Military Service will count for increments, seniority and pension in Civil employment. Widows of deceased Servicemen, wives of those who become disabled and children of deceased or disabled Servicemen will be considered sympathetically everywhere for Civil employment.

3. The Punjab Home Guards have been reorganised into two units. One of the units is the Gram Raksha Dal, which has done much useful work in training, enthusing and equipping a large number of citizens. Preliminary and advanced training has been imparted to a large number of volunteers. Auxiliary Civil Defence Services are being trained in certain towns, and other necessary measures have been taken in this behalf.

4. The law and Order position was well maintained and heinous crime declined. During the year 1963, in all 51,723 cases were registered as against 46,711 during the preceding year . The increase of 5,012 is due primarily to greater detection under the Excise Act as a result of a special drive launched for the eradication of illicit distillation. In 1963, 19,988 Excise cases were detected, as against 16,405 in 1962 and 15,570 in 1961. At the border there were 19 armed encounters with smugglers in which 21 persons were killed. As many as 457 smugglers were caught and property worth Rs. 7,27,229 was taken over.

Scientific facilities were utilised increasingly in the detection of crime. The Forensic Laboratory at Chandigarh gave a good account of itself in the investigation of cases on scientific lines. It examined 7,424 exhibits in 1963, and its mobile van rushed to various scenes of crime and collected useful evidence that led to convictions in the cases. The Dog Squads also functioned well at Chandigarh and Jullundur and helped to trace out some 28 cases.

During the year, nearly 10,000 persons were recruited and trained, in order to meet the large -scale expansion in the Police Force.

5. The Vigilance Department conducted preliminary enquiries in 405 cases, as a result of which ultimately 161 Government employees were punished.

6. The State Plan also had to be re-orientated in the context of the Emergency and greater stress was laid on industrial development technical training and agricultural production. The Plan expenditure during the year 1962-63 was Rs 40.46 crores against the revised outlay of Rs. 38.82 crores. The expenditure in 1961-62 was Rs. 36.97 crores, in 1962-63 Rs. 40.46

crores and in 1963-64 Rs. 41.81 crores, giving a total of Rs. 119.24 crores, which constituted 51.5 per cent of the Third Plan outlay of Rs. 231.39 crores. We are determined to implement in full the rest of the Plan in the remaining two years. The outlay for the year 1964-65 has been fixed at Rs. 55.50 crores. A detailed mid-term appraisal of the Third Plan was under taken last year, so that the results of this critical review could be utilised to ensure that the planned targets are reached in full during the remaining period of the Third Plan. With this special objective in view, the State's administrative machinery for Planning has been suitably strengthened.

7. Agricultural development requires our special attention since 80 per cent of our population lives in villages. During 1963-64, special programmes were formulated and executed. Package programmes were started in respect of cotton, oil-seeds and rice and cultivators persuaded to use improved seeds, fertilizers and agricultural methods. A scheme for the introduction of grape cultivation has been started. Substantial sums have been provided for minor irrigation, particularly in sugarcane areas and for plant protection.

At the organizational level, a great deal of necessary co-ordination has been achieved between the concerned Departments and the Panchayati Raj institutions by placing these departments in the charge of one Minister. At the official level, the Financial Commissioner, Agricultural Production and Rural Development, is now in over-all charge of the various Departments concerned with agricultural production.

Soil conservation measures costing Rs. 16 lakhs and covering 21,000 acres, have been taken in hand.

The Forest Department continued its activities in regard to the increase of forest wealth and conservation of soil. Modernisation of timber extraction is being planned and given special emphasis.

On the Animal Husbandry side, it is proposed to regularise and control the export of high quality milch cattle from the State by measns of a Bill which will be placed before the Legislature. Negotiations have been completed with the Government of India, the UNICEF and the FAO for the establishment of a composite milk plant at Ludhiana.

The improvement of breeds in buffaloes and cows is being specially pursued. Quality rams from Russia, New Zealand and Kashmir have been imported and a sheep-breeding farm has been set up in Kulu Valley.

8. Our Co-operative Movement maintained its tempo of progress, and most of our villages are now covered by Agricultural Credit and Service Societies. There are 19,389 such societies, with a membership of 15.36 lacs and a working capital of Rs. 28.23 crores. The total membership of all types of co-operatives has risen during the year from 23.76 lacs to 25.92 lacs, with a gross working capital of over Rs. 96 crores.

Two Co-operative Sugar Mills at Morinda and Batala have gone into production.

Consumers Co-operative Stores have been started in 16 cities, where they have achieved a membership of 38,000 and sales worth Rs. 24 lacs. These were started with the purpose of maintaining the price line and have helped in that context.

9. There has been marked progress in the industrial field in both large and small-scale sectors as well as in rural areas. In the large-scale sector, the State has come farward as an entrepreneur by participating in four projects for Air Rifles, Steel Castings, Seamless steel Tubes and Pig Iron, involving a capital investment of nearly Rs. 14 crores. More such ventures

are envisaged in the near future, involving partnership between private and public investment.

Special stress has been laid on export promotion, and for this purpose an Export Corporation has been set up in our State.

A Defence Production Section is looking after orders of the value of nearly Rs. 60 lacs.

In the rural sector, Government have announced a subsidy of 20 per cent of capital assets for industries located there.

In the co-operative sector, the Wool Combing Plant at Ludhiana, the Co-operative Tea Factory at Palampur and the Finishing and Dyeing Plant at Faridabad are nearing completion.

The Punjab State Small Industries Corporation was set up with an authorised capital of Rs. 40 lacs and paid up capital of Rs. 20 lacs subscribed by the Punjab Government . In its very first year of working it declared a dividend of 5.5 per cent.

Special emphasis was laid on the improvement of quality and designs of products in the sphere of small-scale industries. Steps have been taken to link up the small -scale units as ancillaries to large-scale factories, so as to make the working of the former more viable. Nearly 1,500 new units, with a capital investment of Rs. 25 lacs and an employment potential for 5,000 workers, were set up giving a 30 per cent increase over the previous year.

10. The Department of Industrial Training opened 21 new Industrial Training Institutes during the year, with a seating capacity of 3,196. This has increased the total number of institutes from 26 to 47, and the seating capacity from 7,388. to 10,584. The stipend has also been enhanced from Rs. 25 to Rs 40 per mensem.

The Apprenticeship Scheme for training in factories has progressed well. As many as 454 apprentices have been sent outside the State for training in selected factories in Bombay, Canpore, Calcutta, Baroda and other places. Technical training for girls is in hand, and 5 new schools were opened during the year.

Special efforts were made to get the approval of the Government of India for increased admissions in the Engineering Colleges as there was no provision for it in our Third Plan. As a result of these efforts, the intake of students in all the Engineering Colleges in the State increased from 480 to 840. You will be glad to know that a new Engineering College meant for Kurukshetra has started functioning as a Guest Institution in the Colleges at Patiala and Chandigarh.

The Punjab Engineering College, Chandigarh, has started two modern courses in Engineering, namely, Electronic Electrical Communication and Metallurgy. It has also been recognised by the Government of India as an institution suitable for Post-Graduate Courses in Power Engineering, Irrigation and Hydraulics (River Valley Projects), Structural Engineering and Rotodynamics. Our aim is ultimately to raise this college to the status of a National Institute.

A four-year Production Engineering Course was started a year ago with 60 seats for training small entrepreneurs. Its intake has been increased to 120.

At the Diploma level, the Annual Plan had provided for an increased intake of 250 students by starting two new Polytechnics at Guru Teg Bahadur Garh and Hamirpur and by increased admissions in the Polytechnics at Jhajjar, Sirsa and Rohtak. On account of the National

Emergency, an additional intake of 240 seats, not included even in the Third Five-Year Plan , was provided in the Polytechnics at Ludhiana, Jullundur, Ambala and Nilokheri. A new course in Diploma in Architecture was started in the Chandigarh College of Architecture.

11. An important landmark in the progress of the State was the completion of the Bhakra Dam and its dedication to the nation by the Prime Minister on the 22nd October, 1963.

Preliminary work connected with the Beas Project (Pong Dam and Beas-Sutlej Link) has also progressed satisfactorily. An *ad hoc* agreement for sharing the cost and power of the Project between the Punjab and Rajasthan has been arrived at.

As regards the various floods protection works and drains, full efforts are being made for completing them according to phased programmes.

The capacity of Grid Sub-stations at Chandigarh, Patiala, Jagadhri, Indri, Karnal and Pinjore was augmented, and new 33 K.V. Grid Sub-stations were set up at Narnaul, Mansa, Morinda, Lehra Gaga, Nawanshahr, Dehra Gopipur and Rampura Phul. New 33 K.V. lines have been erected from Delhi to Badarpur and from Delhi to Bahadurgarh. The transformer capacity of the 132 K.V. Sub-stations at Jullundur, Ludhiana, Moga, Muktsar, Pathankot and Kangra has also been augmented. The total availability of power has thus increased by about ten per cent.

In our efforts to take the electric power to all corners of the State, even the remote and far-flung area of Lahaul and Spiti has been energised with the commissioning on the 15th August, 1963, of the Billing Nullah Power House near Keylong. Science and determination aided by Engineering skill have thus brought new light and warmth to areas that lay inaccessible and backward till now.

In order to curb and check Power thefts, an Enforcement Organisation was set up in April, 1963, which checked 88,105 connections.

12. In the Capital Project, in spite of cuts necessitated by economy, the buildings on 47 bays and 23 shop- cum-offices have been completed for housing various departments. The Government of India are also expected to construct some offices here.

Road construction work has proceeded a pace, and about 235 miles are likely to be completed by the end of the year despite the Emergency. Improvement of communications in hilly areas has received particular attention.

Two major projects of over Rs $2\frac{1}{2}$ crores, involving construction of high level bridges on the G.T. Road across the rivers Beas and Sutlej, are in hand.

Town and Country Planning has been much in the forefront. Important areas around towns where rapid urbanisation is expected, are being declared controlled areas under the Scheduled Roads and Controlled Areas Restriction of Unregulated Development Act, 1963. Master Plans for Faridabad and Manali have been finalised, while those for Amritsar, Jullundur and Ludhiana are well advanced. An Industrial- cum-Housing Estate at Faridabad has been set up. A sum of Rs. 28.70 lacs has been advanced to various Local Bodies for construction of 765 tenements for slum dwellers. Government intend to devote further attention to all Housing Schemes during the next year.

13. In the field of education, steady progress has been maintained at all levels. For free and compulsory education, we have covered children in the age-group 6—9 years.

In our State, education is now free up to the middle classes in all Government schools. In the 9th and 10th Classes in Government High Schools, in the 9th, 10th and 11th classes of Government Higher Secondary Schools and in Government J.B.T. Schools, education is free for Harijan and notified Backward Classes students whose parents or guardians have income up to Rs. 1,800 per annum. Similarly, free education is also provided to children whose parents or guardians have incomes less than Rs. 1,000 per annum. Further, in these high classes children of serving Defence personnel and also of Defence personnel killed or disabled in the current Emergency, are not charged any tuition fee.

Additional teachers have been provided and higher training has been given to a number of them at the Panjab University. A Punjab Institute of English has also been set up in Chandigarh.

The question of introducing compulsory physical education is under consideration. The College of Sports for Boys started in 1961 at Jullundur has functioned well. The College of Sports for Girls has also been started at Kurukshetra. N.C.C. training is now compulsory for all able-bodied boys in affiliated colleges. This will be extended to girls also, next year.

The College of Home Science at Chandigarh is now in full swing and is meeting the demand for teachers in Home Science in Schools and Colleges.

There are now four Universities functioning in the State.

The State Museum is being constructed at Chandigarh. An Archaeological Cell has been set up in the Museum, and a Regional Records Survey Committee has been appointed by Government to locate and collect documents, manuscripts, etc., of historical and cultural interest. This Committee will thus usefully feed the Punjab State Archives at Patiala.

The Department of Languages continued its work of compilation of Dictionaries and translation of standard works into Panjabi and Hindi. Over 6,000 standard forms were translated along with Government reference material such as Manuals, Codes, Acts, etc.

14. In order to provide an integrated service, the cadres of the Public Health and Medical Services have been amalgamated. At the District level, a new officer, called the Chief Medical Officer, will replace the present Civil Surgeon. The number of Primary Health Centres and Dispensaries has increased. The programme for the eradication of Malaria has covered the whole State, while the Smallpox Eradication Programme has gone over half of the State. Family Planning has received due attention and 203 Family Clinics run by various agencies are rendering useful service. Thirteen B.C.G. Teams are in action in the field. The number of beneficiaries under the Employees' State Insurance Scheme is now about 3.2 lakhs.

Water-Supply has been made available in 60 towns and sewerage in 38. A loan of Rs. one crore from the Life Insurance Corporation has been arranged for Local Bodies for their Water and Sewerage Schemes.

Medical Education and Research has been expanded and intensified. The hospital attached to the Institute for Post-Graduate Medical Education and Research, Chandigarh, was inaugurated by the Prime Minister of India, and there open-heart surgery and brain surgery are now properly attended to. An Institute of Public Health has also been set up.

15. The Community Development Programme now covers the whole State with a total of 228 blocks. During the past year, public participation amounted to Rs. 86.3 thousand per Block, against the All-India average of Rs. 36 thousand.

The year 1963-64 was a year of great achievement in the matter of implementation of the Applied Nutrition and Rural works Programme.

Three Regional Centres and 13 Block Centres for Poultry have been set up, with equipment, procured from the UNICEF.

Thirty Poultry Intensive Blocks have also been set up, where seven hundred and fifty Harijan families have been advanced interest-free loans to establish them in this occupation. The problem of poultry feed is being met satisfactorily.

Fifteen Central Piggery Units have also been set up for the breeding of Yorkshire pigs.

Major and minor equipment is being obtained from the UNICEF, in order to develop Fish Culture on a large scale.

After the institution of Panchayati Raj in 1961, the first Panchayat Elections have been held this year without any major incident or conflict. Out of 13,452 Panchayats in the State, election were completed in 13,310 Panchayats. In 3,750 Panchayats, Sarpanches and Panches were elected unanimously. The voting at these elections showed an awakening interest and enthusiasm among villagers.

The development of hill areas received careful attention, and programmes of agricultural production, intensive horticulture, road construction, improvement of animal stock and setting up of forest-based industries were undertaken. Fruit plantations include apple cultivation in Parbati Valley. A Sheep Breeding Farm at Sainj in Kulu District, and a Jersey Cattle Breeding Farm at Palampur, have now been set up. Schemes for providing drinking water in hilly areas, and for making hill stations more attractive for tourists have been implemented.

The importance and status of Simla have been kept up by locating certain Departmental offices there. It has also been decided that there should be an organised and consolidated Government move, with minimum dislocation, from Chandigarh to Simla for some period in the summer months every year.

16. The promotion of sports both at headquarters and in the field, was also duly attended to. One hundered and eightyeight Coaching Camps were run for school and college students, and a large number of young men and women were trained. The State Sports Council gave grants amounting to Rs. 1.49 lacs to various recognised Sports Associations in the State. The Physical Culture and Yoga Centre at Chandigarh continued to function during the year.

17. The Social Welfare Department continued to look after the welfare of the socially and physically handicapped.

A scheme of 'Old Age Pensions' and a Foster Care Service Scheme for orphaned and destituly children has been launched. The Indira Holiday Home Programme has become very popular among low-income group families.

Various schemes for the economic uplift, health and education of the Scheduled Castes, Backward Classes and De-notified Tribes were put through. We have adopted an economic criterion for determining backwardness of a community. In the matter of promotion to higher posts (except the All India Services), a reservation of 10 per cent has been kept for members of these communities in order to ensure that they are duly represented at all levels.

The scheduled Tribes areas of Lahaul and Spiti have been opened up by the construction of roads on which Government Transport is now operating. The percentage of School-going children there has increased from

16 to 23. In order to render special economic help to the people of this area, the export of *Kuth*, a medicinal herb, has been taken in hand by the State Small Industries Corporation and new markets in South-East Asia have been tapped successfully.

18. Our Public Relations Department did good work during the Emergency. It was the first to offer a cultural troupe for the entertainment of our *Jawans* in the forward areas, and their performances given in the NEFA and LADAKH were highly appreciated.

The Tourist Department completed a 50-bed Holiday Home at Simla, and Tourist Camps were constructed in Manali. Ten Tourist Information Centres were also started.

For the first time, a weekly air-conditioned tourist coach service between Delhi-Pinjore-Chandigarh-Nangal was introduced.

The Transport Department trained 2,950 drivers for the Armed Forces. The increasing traffic demands of the hill routes have also been met well by the new Roadways Depot at Pathankot. The Punjab Roadways buses are now running on a total daily operational mileage of 111,720 as against 97,984 in the previous year.

The State Government have started well in encouraging Civil Aviation. The Aviation Club at Patiala, which was included in the Indian Air Force Training Scheme, has trained about 200 Air Force Cadets this year. An Air-field , with a hangar, a club house and a control tower, has been constructed at Hissar.

19. Since floods are now an annual feature, special attention has to be paid to their control and to relief work necessitated by their occurrence. In 1963, the Punjab suffered a total loss of Rs. 5.98 crores in this account ; and to alleviate distress, Rs. 1,25,78,405 were allocated to districts for food and other items, besides granting special remissions of land revenue, abiana and electricity dues on tube-wells. Another Rs. 68 lacs were made available to Deputy Commissioners for distribution of taccavi loans to agriculturists.

Test relief works have been sanctioned in the drought-affected districts of Hissar, Gurgaon, Rohtak and Mahendragarh, where subsidised fodder has also been made available, besides providing fodder loans worth Rs. 24½ lacs.

The Sub-Division of Kulu was converted into a full-fledged District in July, 1963, in order to promote concentrated development of this far-off area, to increase its administrative efficiency and provide all convenience to the public.

The work of Consolidation of Holdings continued to progress effectively. Against a target of 18 lac acres for repartitioning in 1962-63, the achievement was 22.15 lac acres. The progressive total up to this time is 197.30 lac acres against 225.50 lac acres to be consolidated.

As regards rehabilitation of displaced persons, the major work is practically over and only the loose ends of some cases are being tied up.

20. For holding the price line, the State Government at their level have kept full vigilance and taken all possible measures. A Vigilance Committee reviews prices from time to time. The Commodities Price Marking and Display Order remained in operation and has helped. The Government Fair Price Shops at Chandigarh were thrown open to the general public in September last. Twenty-five similar shops have been opened in other towns through the trade.

As a result of the national policy regarding free trading and free movement of foodgrains, the export of wheat from the State was rather large, which resulted in depletion of the stocks of indigenous wheat in the State. There was a consequent unusual rise in wheat prices in the market. So the

Government machinery was immediately set in motion to arrange distribution of wheat flour to the consumers at cheap rates. About 6,000 fair shops in various parts of the State are operating to supply wheat atta to the consumers at the rate of 44 nP. per kilogram, the off take in a day being of the order of about 1,500 tonnes per day. This has afforded substantial relief to the consumer against high prices of indigenous wheat.

As for sugar, its distribution was controlled, and gur was imported from U. P.

21. I have discussd briefly above the working of the main organisations in the Government. In the other Departments also, not mentioned specifically there has been steady progress throughout the year. What I have stated above, merely high-lights some of the important achievements of which we can be justly proud. We seem to have weathered the severe storm well lately, but we cannot, nay must not, allow ourselves to become complacent in the future. We shall have to bear heavy rsponsibilities, which each one of us will have to shoulder cheerfully and effectively, in the interest of defence, progress and general well-being of our State and the country. In your present Session you will have to consider the Budget, certain urgent legislative measures and other very important items of work before you, to which I have no doubt you will devote yourselves with zeal and sincerity. In this your important task, I wish you all good luck and success.

JAI HIND !

POINT OF ORDER

श्री बलराम जी दास टंडन : आन ए: प्वायंट आफ आर्डर, मैडम, डिप्टी स्पीकर साहिबा मेरा एक काल अटैनशन नोटिस था ।

Deputy Speaker : Your call attention notice is lying with the hon. Speaker for consideration and will be taken up tomorrow (*noise*).

Order please.

ANNOUNCEMENTS BY THE DEPUTY SPEAKER

Deputy Speaker : The Committee of privileges was entrusted to examine and report on the matters relating to :—

(i) the publication of editorial comments in the issue of the Daily 'Paradeep' Jullundur, dated the 10th April, 1963 ;

(ii) the presence of C.I.D. personnel in the precincts of the Legislature Building ; and

(iii) the Status of Members *vis-a-vis* the Executive.

I have to inform the House that the Committee could not complete its work by the date, i. e., 31st January, 1964 prescribed for the purpose and on being approached by the Committee the hon. Speaker extended the date for the making of the Report upto the 15th of March, 1964 as the Vidhan Sabha was not in Session when the request was made to him.

PANEL OF CHAIRMEN

Deputy Speaker : Under Rule 13 (1) of the Rules of procedure and Conduct of Business in the Punjab Legislative Assembly, I nominate the following Members to serve on the Penal of Chairmen :—

1. Sardar Gurnam Singh.

2. Shri Chiranji Lal Sharma.
3. Shrimati Dr. Parkash Kaur.
4. Sardar Harinder Singh.

Deputy Speaker : Now, the Secretary will make an announcement.

ANNOUNCEMENT BY THE SECRETARY

Secretary : I beg to lay on the Table a statement showing the Bills which were passed by the Punjab State Legislature during 4th (Autumn) Session of the Third Punjab Vidhan Sabha and which have since been assented to by the President/Governor.

Statement showing the bills which were passed by the Punjab State Legislature during its autumn Session 1963, *which have since been assented to by the President/Governor*

1. The Punjab Entertainments Duty (Amendment) Bill, 1963.
2. The Punjab Khadi and Village Industries Board (Amendment) Bill, 1963.
3. The Punjab Legislative Council Chairman's and Deputy Chairman's Salaries and Allowances (Amendment) Bill, 1963.
4. The Punjab Legislative Assembly Speaker's and Deputy Speaker's Salaries (Amendment) Bill, 1963.
5. The Punjab Motor Vehicles Taxation (Amendment) Bill, 1963.
6. The Punjab Courts (Amendment) Bill, 1963.
7. The Punjab Passengers and Goods Taxation (Second Amendment) Bill, 1963.
8. The Punjab Betterment Charges and Acreage Rates (Amendment) Bill, 1963.
9. The East Punjab Holdings (Consolidation and Prevention of Fragmentation) Amendment and Validation Bill, 1963.
10. The Punjab Agricultural Produce Markets (Amendment) Bill, 1963.
11. The East Punjab Urban Rent Restriction (Amendment) Bill, 1962.
12. The Punjab Scheduled Roads and Controlled Areas Restriction of Unregulated Development Bill, 1963.
13. The Punjab Excise (Second Amendment) Bill, 1963.
14. The Punjab State Faculty of Ayurvedic and Unani Systems of Medicine Bill, 1963.
15. The Punjab Ayurvedic and Unani Practitioners Bill, 1963.

PAPERS LAID ON THE TABLE BY THE HOME MINISTER

(i) **Home Minister (Shri Mohan Lal) :** Madam, I beg to lay on the Table the Punjab Ordinance No. 12 of 1963.

(ii) **Home Minister (Shri Mohan Lal) :** Madam, I beg to lay on the Table five Notifications Nos. 12413 3HT-63/21564, dated the 23rd September, 1963, 3510—2HT-63/17969 dated the 6th September, 1963, 12817-2HT-63/22163, dated the 11th October, 1963, 10542-3HT-63/23058, dated the 29th October, 1963 and 14838-3HT/63/25182, dated the 8th November, 1963, as required under Section 133(3) of the Motor Vehicles Act, 1959.

(iii) **Home Minister (Shri Mohan Lal) :** Madam, I beg to lay on the Table the Annual Administration Report of the Punjab State Electricity Board, for the year 1962-63 , as required under Section 75 (IA) of the Electricity (Supply) Act, 1948.

(iv) **Home Minister (Shri Mohan Lal) :** Madam, I beg to lay on the Table five Notifications Nos. GSR-231/P.A.10/55/S-20 Amd(8)/63, dated the 8th October, 1963, GSR 248/P.A. XVI/55/S-20 Amd (9) 63, dated the 11th October, 1963, G.S.R. 246/P.A. XVI/55/S.20/Amd (10)/63, dated the 4th November, 1963, G.S.R.262/PA.XVI/55/S.20/Amd (11) /63, dated the 11th

[Home Minister]

November, 1963 and GSR/272/P.A. 16/55/S-20/Amd (12) 1963, dated the 22nd November, 1963 as required under Section 20 (3) of the Punjab Entertainments Duty Act, 1955.

(v) **Home Minister (Shri Mohan Lal) :** Madam, I beg to lay on the Table Notification No. S.O. 483/P.A.XVI/55/S. 3/1963, dated the 12th November, 1963, as required under Section 3 (4) of the Punjab Entertainments Duty Act, 1955.

(vi) **Home Minister (Shri Mohan Lal) :** Madam, I beg to lay on the Table the Annual Report and Accounts of the Punjab State Warehousing Corporation for the year, 1961-62, as required under Section 42(9) of the Agricultural Produce (Development and Warehousing) Corporations Act, 1950.

(vii) **Home Minister (Shri Mohan Lal) :** Madam, I beg to lay on the Table the Eleventh Report of the Commissioner for Scheduled Castes and Scheduled Tribes (Parts I and II) for the year 1961-62.

BILLS (LEAVE TO INTRODUCE)

THE PUNJAB CATTLE PRESERVATION BILL, 1964.

Minister for Local Government and Welfare : (Sardar Gurbanta Singh) : Madam, I beg to move for leave to introduce the Punjab Cattle Preservation Bill, 1964.

Deputy Speaker : Motion moved—

That leave be granted to introduce the Punjab Cattle Preservation Bill, 1964.

Deputy Speaker : Question is—

That leave be granted to introduce the Punjab Cattle Preservation Bill, 1964.

The leave was granted.

Minister for Local Government and Welfare : Madam, I introduce the Punjab Cattle Preservation Bill, 1964.

Minister for Local Government and Welfare : Madam, I also beg to move—

that the Punjab Cattle Preservation Bill be referred to the Regional Committees with a direction to make a report by the 20th October, 1964.

Deputy Speaker : Motion moved—

That the Punjab Cattle Pre ervation Bill be referred to the Regional Committees with a direction to make a report by the 20th October, 1964.

Deputy Speaker : Question is—

That the Punjab Cattle Preservation Bill be referred to the Regional Committees with a direction to make a report by the 20th October, 1964.

The motion was carried.

THE PUNJAB PROFESSIONS, TRADES, CALLINGS AND EMPLOYMENTS TAXATION (AMENDMENT) BILL, 1964.

Home Minister (Shri Mohan Lal) : Madam, I beg to move for leave to introduce the Punjab Professions, Trades, Callings and Employments Taxation (Amendment) Bill, 1964.

Deputy Speaker : Motion moved—

That leave be granted to introduce the Punjab Professions, Trades, Callings and Employments Taxation (Amendment) Bill, 1964.

Deputy Speaker : Question is—

That leave be granted to introduce the Punjab Professions, Trades, Callings and Employments Taxation (Amendment) Bill, 1964.

The leave was granted.

Home Minister : I introduce the Punjab Professions, Trades, Callings and Employments Taxation (Amendment) Bill, 1964.

THE PUNJAB HOMOEOPATHIC PRACTITIONERS BILL, 1964.

Home Minister : (Shri Mohan Lal) : Madam, I beg to move for leave to introduce the Punjab Homoeopathic Practitioners Bill, 1964.

Deputy Speaker : Motion moved —

That leave be granted to introduce the Punjab Homoeopathic Practitioners Bill, 1964.

Deputy Speaker : Question is —

That leave be granted to introduce the Punjab Homoeopathic Practitioners Bill, 1964.

(The leave was granted)

Home Minister : Madam, I introduce the Punjab Homoeopathic Practitioners Bill, 1964.

PRESENTATION OF REPORT BY THE CHAIRMAN, PUBLIC ACCOUNTS COMMITTEE

Comrade Ram Chandra : Madam, I beg to present the Nineteenth Report of the Public Accounts Committee on the Appropriation Accounts for the year 1961-62 and the Audit Report 1963 and the Finance Accounts for the year 1961-62.

PRESENTATION OF REPORT BY THE CHAIRMAN OF THE COMMITTEE OF PRIVILEGES

Shrimati Dr. Parkash Kaur : Madam, I beg to present the Report of the Committee on Privileges on the question of privilege relating to the publication of an article in the 'Indian Observer' New Delhi, dated the 18th March, 1963.

Shrimati Dr. Parkash Kaur : Madam, I also beg to move—

That the Report of the Committee of Privileges on the question of privilege relating to the publication of an article in the ''Indian Observer' New Delhi, be taken into consideration.

Deputy Speaker : Motion moved—

That the Report of the Committee of Privileges on the question of privilege relating to the publication of an article in the 'Indian Observer' New Delhi be taken into consideration.

Deputy Speaker : Question is —

That the Report of the Committee of Privileges on the question of privilege relating to the publication of an article in the 'Indian Observer' New Delhi, be taken into consideration.

The motion was carried.

Shrimati Dr. Parkash Kaur : Madam, I further beg to move —

That this House having considered the Report of the Committee of Privileges agrees with the recommendations contained therein.

Deputy Speaker : Motion Moved—

That this House having considered the Report of the Committee of Privileges agrees with the recommendations contained therein.

Deputy Speaker : Question is—

That this House having considered the Report of the Committee of Privileges agrees with the recommendations contained therein.

The motion was carried.

बाबू बचन सिंह : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, मैडम, अर्ज़ यह है कि यह रिपोर्ट हमें अभी अभी मिली है और हम ने इसे अभी तक देखा नहीं है । जब तक हम इसे पढ़ न लें, इन पर गौर न कर लें हम किस तरह इस पर अपने विचार रख सकते हैं । हमें इसे पढ़ने का मौका दिया जाए फिर इस पर विचार करने के लिए वक्त मुकर्रर किया जाए ।

उपाध्यक्षा : रूल्ज़ के मुताबिक जब तक रिपोर्ट हाउस में पेश न हो जाए उस वक्त तक उस की कापी किसी को नहीं दी जा सकती । (According to the rules unless the report is presented to the House a copy thereof cannot be given to anyone.)

बाबू बचन सिंह : तो फिर इस पर इसी वक्त बहस कैसे हो सकती है ?

कामरेड राम चन्द्र : डिप्टी स्पीकर साहिबा, अभी तक तो रिपोर्ट हाउस के सामने पेश है उस बारे अभी आपने यह नहीं कहा कि वह मन्ज़ूर हो गई है । यह हमें अभी अभी दी गई है और हम ने इसे पढ़ा तक नहीं है । इस लिए हमारा यह कहना बजा है कि इस पर बहस कल तक मुल्तवी कर दी जाए ।

उपाध्यक्षा : आप ने ध्यान से सुना नहीं है । मैं ने तो वह मोशन पुट भी कर दी और वह पास हो गई है । (The hon. Member was perhaps not attentive. I have put that motion to the vote of the House and it has been carried.)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਮੈਡਮ । ਅਰਜ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਕਾਪੀ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਹੁਣੇ ਹੀ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਇਸਨੂੰ ਅਜੇ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ। ਇਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹੇ ਬਗੈਰ ਅਸੀਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਡੇ ਬਗੈਰ ਪੜ੍ਹੇ ਤੇ ਪੁਛੇ ਹੀ ਇਸ ਦਾ ਕਿਵੇਂ ਫੈਸਲਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਇਸਤੇ ਕਲ੍ਹ ਗੌਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ।

Deputy Speaker : This motion has already been passed by the House just now.

DISCUSSION ON GOVERNOR'S ADDRESS

श्री अमर नाथ शर्मा (कांगड़ा) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं आप की इजाज़त से, राज्यपाल महोदय ने कल 17 फरवरी, 1964 को दोनों सदनों के मुश्तरका इजलास में जो एड्रैस पढ़ा है उस के लिए धन्यवाद का प्रस्ताव पेश करता हूं ।

Madam, I beg to move —

That an Address be presented to the Governor in the following terms :—

"That the members of the Vidhan Sabha assembled in this Session are deeply grateful to the Governor for the Address which he has been pleased to deliver to both the Houses, of the State Legislature assembled together on the 17th February, 1964"

डिप्टी स्पीकर साहिबा, लोक राज के कुछ रिवाज होते हैं, फंक्शन होते हैं और लोक राज में लोगों की अपनी सरकार हुआ करती है, जनता की अपनी सरकार हुआ करती है । राज्यपाल महोदय जनता की सरकार के आईनी हैड, कॉंस्टीच्यूशनल हैड हुआ करते हैं । राज्यपाल महोदय जनता की सरकार की साल भर की तमाम कारगुज़ारी को संक्षेप में ही दोनों सदनों के सदस्यों के सामने रखते हैं । कांस्टीच्यूशनल हैड होने के नाते सदन के तमाम सदस्यों को उनके अभिभाषण पर तथा उनके आगे अपना सिर झुकाना ही पड़ेगा । उन पर विश्वास करना पड़ेगा और उनका धन्यवाद करना पड़ेगा । यह एक रसम ही हुआ करती है लेकिन मैं रसमी तौर से इस प्रस्ताव को पेश नहीं करना चाहता हूं । मैं समझता हूं कि हमारे राज्यपाल महोदय भारत के अच्छे और सुलझे हुए नागरिक हैं । उन्होंने अपने अभिभाषण में अपने विचारों को एक सूत्र के रूप में हमारे सामने अच्छी तरह से रखा है । यह अभिभाषण बहुत ही अच्छा है । हमारे राज्यपाल महोदय वाकई मुबारकबाद के मुस्तहक हैं । (कांग्रेस बैंचों की तरफ से तालियां)

डिप्टी स्पीकर साहिबा, किसी लोक राज के अन्दर किसी सरकार की कारगुज़ारियों की बहुत प्रशंसा हुआ करती है । हमारी सरकार ने देश की सीमा की रक्षा के लिए क्या कुछ किया है उस का जिक्र मैं करना चाहता हूं । जब सीमा सुरक्षित होगी तभी देश के अन्दर अमन और कानून काबू में रह सकते हैं । इसके साथ ही विकास योजनाएं भी अच्छी तरह से चल सकती हैं और देश में से अनपढ़ता भी दूर होगी । अगर गवर्नर साहिब के एड्रैस का ग़ौर से मुताल्या किया जाए तो पता चलेगा कि हमारी सरकार ने सीमा की रक्षा के लिए बहुत कुछ किया है । जब हमारे देश पर आक्रमण हुआ और दुश्मन हमारी सीमा को उत्तर तथा पश्चिम में बुरी आंखों से देख रहा था तो पंजाब सरकार ने हिन्दुस्तान की तमाम सरकारों से देश की रक्षा के मसले में लीड ली । हमारी सरकार ने डिफैंस के मामले में सब से अच्छा काम किया है । इस सम्बन्ध में सरकार की राज्य रक्षा समिति, जो कि मुख्तलिफ पार्टियों के सदस्यों की बनायी गई हैं राज्य नागरिक परिषद, लैजिस्लेशन सलाहकार समिति, राज्य नागरिक परिषद् तथा स्त्री रक्षा परिषद ने हर प्रकार से इमदाद की है । इस बारे में भारत की अन्य सरकारें ही नहीं बल्कि बाहिर के रहने वाले लोगों ने पंजाब सरकार की इस मामले में प्रशंसा की है । पंजाब सरकार ने इस कोष में 5 करोड़, 7 हज़ार रुपए की रकम इकट्ठी की ।

डिप्टी स्पीकर साहिबा, अगर इतना ही होता तो मैं राज्यपाल महोदय का और अपनी सरकार का शुक्रिया अदा न करता । यकीनी तौर पर पंजाब सरकार को 1,93,000 ग्राम सोना और 10,000 ग्राम चांदी भी प्राप्त हुई है । इसके अलावा परमवीर चक्र, महावीर चक्र तथा वीर चक्र पाने वाले पंजाबी सैनिकों को नकद इनामों के अलावा पंजाब सरकार ने युद्ध में शहीद हुए या अशक्त हुए तथा शहीद हुए माने गए लापता अफ़सरों को ग्रांट्स देना मंजूर किया है । यह सब कुछ भारत सरकार के रिवार्ड के अलावा है । इस के लिए हमारी सरकार ने उन को क्रमश: 5,000 रुपए, 3,000 रुपए तथा बाकियों को 2,000 रुपए ग्रांट्स के तौर पर दिए हैं । डिप्टी स्पीकर साहिबा, इतना ही नहीं पंजाब सरकार ने उन के बच्चों के लिए शिक्षा का प्रबन्ध भी किया है । उनको फ्री एजूकेशन दे रही है । नौजवानों

[श्री अमर नाथ शर्मा]

को तैयार करने के लिए पंजाब के लोगों के लिए ज़्यादा से ज़्यादा एमर्जेंसी कमीशन के लिए ट्रेनिंग दी है । हमारी सरकार ने 30 ट्रेनिंग सेंटर खोले हैं जिस में 5,400 नौजवानों को सीलैक्शन के लिए तैयार किया । हमारी सरकार ने हर नौजवान को जो कि स्कूल में पढ़ता हैं फौजी माइंडिड बनाने के लिए यत्न किया है । एन.सी. सी. की ट्रेनिंग देनी शुरु कर दी है । हमारी सरकार जनता को बहुत प्रोत्साहन दे रही है । हमारी सरकार ने फलाइंग क्लबें खोली हैं जो वायु सैना कमीशन के लिए लोगों को तैयार कर रही हैं । इसके अलावा हमारी सरकार दस्तकारी की ट्रेनिंग भी दे रही है जिस से डिफैंस के काम में मदद हो सके । हमारी सरकार ने भारत सरकार को भर्ती में भी सहायता की है ताकि नैशनल एमर्जैंसी का मुकाबला किया जा सके । हमारी सरकार ने सीमा की सुरक्षा के लिए पूरा सहयोग दिया है ।

डिप्टी स्पीकर साहिबा, हमारी सरकार ने ला एंड आर्डर को अच्छी तरह से मेनटेन किया है । यह सुन कर आप को खुशी होगी कि राज्यपाल महोदय ने अपने एड्रैस में इस बात को स्पष्ट कर दिया है कि 1963 में ला एंड आर्डर पूरी तरह से काबू में रहा और स्टेट में अमन रहा। उन्होंने अपने एड्रैस में यह भी कह दिया कि पिछले साल के मुकाबले में काफी ज़्यादा केसिज़ रजिस्टर हुए । मैं अर्ज़ करना चाहता हूं कि पिछले साल की निस्बत 5 हज़ार ज़्यादा केस रजिस्टर हुए । वह कैसे हुए ? उस की वजह यह है कि लोग नाजायज़ शराब निकालते थे और नाजायज़ शराब रखने के लिए आबकारी महकमा के अधिकारियों ने यह केस पकड़े । इस लिए इतनी ज़्यादा संख्या बढ़ गई । मैं आप के द्वारा इस सदन के सामने और आंकड़े रखता चाहता हूं । हमारे राज्य में 1959 में 905 कत्ल हुए । 1962 में 565 कत्ल हुए और 1963 में 533 कत्ल हुए । इसी तरह डकैती की वारदातें सन् 1959 में 6, सन् 1962 में 6 और सन् 1963 में 5 हुईं । रोबरी के केसिज़ सन् 1959 में 102, सन् 1962 में 55 और सन् 1963 में 54 हुए। इतना ही नहीं, मिनिस्ट्री आफ होम एफेयर्ज़, गर्वनमेंट आफ इंडिया का जो इन्टैलिजैंस ब्योरो है, उसकी जो लेटेस्ट किताब है क्राईम्ज़ वगैरा के सिलसिले में, उसमें पंजाब की बहुत तारीफ की गई है । उसमें बताया गया है कि मर्डर्ज़ के सिलसिले में पंजाब नौवें नम्बर पर है यानी बाकी सूबों में से आठ सूबों में पंजाब से भी ज़्यादा मर्डर हुए । डकैतियों में पंजाब का नम्बर पंद्रहवां है, यानि अठारह सूबों में से पंद्रहवां नम्बर । इस से साफ ज़ाहिर है कि पंजाब के अन्दर अमन और शांति को किस ढंग से कायम रखा गया है । यही नहीं, अग़वा के मामलों में हमारा नम्बर पंद्रहवां है, रायटिंग में भी हमारी पोज़ीशन पंद्रह नम्बर पर है । इसके अलावा आप स्मगलिंग के केसिज़ को देखें जिन के बारे में यहां इसी हाउस में बहुत हल्ला पड़ा करता था। यह 19 थे । 21 स्मगलर्ज़ मारे गए, 475 को गिरफ्तार किया गया, स्मगल की हुई सात लाख रुपए की प्रापर्टी को पकड़ा गया जिसमें सोना, अफीम और बाकी चीज़ें शामिल हैं ।

हमारी सरकार ने सब से बड़ा कारनामा जो किया वह होमगार्ड्ज़ से सम्बन्ध रखता है जिसका ज़िक्र राज्यपाल महोदय ने अपने एड्रैस में भी किया । मैं निवेदन करूं कि हमारा सूबे के अन्दर होमगार्ड के दो विंग काम कर रहे हैं । एक है होमगार्ड यूनिट नम्बर एक और दूसर होमगार्ड यूनिट नम्बर दो जो कि पंजाब में ग्राम रक्षा दल के नाम से मशहूर है । एक बार्डर

डिस्ट्रिक्टस की सिक्योरिटी के लिए है..अमृतसर, फिरोज़पुर और गुरदासपुर के ज़िले जो कि पाकिस्तान की सीमा के साथ लगते हैं, वहां पर होमगार्ड्ज़ के 9,872 ऐसे नौजवान तैयार किए गए हैं जो कि वक्त पर भगवान न करे अगर हमें दुश्मन से लड़ना पड़े या मुकाबला हो जाए..स्टेट की सिक्योरिटी का काम करेंगे। दूसरा है उन शहरों के लिए जो कि ऐसी स्थिति में हैं जहां पर किसी तरह से हवाई हमले का खतरा हो सकता है। वहां पर 504 कम्पनियां काम कर रही हैं। ठीक है कि उन को अभी तक पूरी तरह से ट्रेनिंग नहीं दी जा सकी लेकिन सरकार ने राज्यपाल के भाषण द्वारा यह वादा किया है कि सन् 1964 में उन तमाम कम्पनियों में ट्रेनिंग ले रहे वालंटियर्ज़ को पूरी पूरी ट्रेनिंग दी जाएगी। ग्राम रक्षा दल इसलिए तैयार किया है ताकि अवाम में मोरेल, उन में कौमप्रस्ती के जज़बात को पैदा किया जाए और उन्हें सैकंड डिफैंस लाईन के तौर पर पूरी तरह से तैयार किया जा सके। अगर मैं इस सम्बन्ध में आंकड़े आप के सामने रखूं तो आपको जानकर खुशी होगी कि कितने नौजवानों को इस वक्त इब्तदाई शिक्षा दी जा रही है। 4,56,626 में से 13,981 नौजवानों को शस्त्रों की पूरी ट्रेनिंग देकर उनको इसलिए तैयार किया गया है ताकि ज़रुरत के वक्त वह फौज के लिए काम में आ सकें। हम राज्यपाल महोदय के इसलिए भी आभारी हैं कि उन्होंने हमें इस बात से भी आगाह किया कि हमारी पंजाब सरकार सोई हुई नहीं है। जहां पर यह अवाम की इक्तसादी हालत को बेहतर बनाना चाहती है, उत्पादन को बढ़ाना चाहती है, ज़रायत और सनअत को आगे बढ़ाना चाहती है वहां रक्षा के लिए और जनता के मोरेल को ऊंचा करने के लिए, उन में राष्ट्रीयता के जज़बात को भरने के लिए पूरी तरह से तत्पर है।

डिप्टी स्पीकर साहिबा, जिस सूबे में पूरी तरह से अमन कायम हो, जिस सूबे में रक्षा के पूरे इन्तज़ाम हों, भला उस सूबे की इकानोमी क्यों न आगे बढ़े। देश के अन्दर ऐमरजेंसी आई और जैसा कि राज्यपाल महोदय ने बताया सरकार ने अपनी प्लैन के अन्दर कुछ नुमायां तब्दीलियां कीं। प्लैन में बेशक थोड़ी बहुत तब्दीलियां कीं लेकिन प्लैन को छोड़ा नहीं। मैं आप के सामने उन आंकड़ों को भी रखूंगा जिन से यह स्पष्ट हो जाता है कि रक्षा का काम करते हुए भी, होमगार्ड्ज़ का काम करते हुए भी, प्लैन को नहीं छोड़ा और उस दिशा में भी अग्रसर रही। हमारी तीसरी पांच साला प्लान का आऊटले 231.39 करोड़ है। हम तीन वर्षों के अन्दर 119.24 करोड़ रुपया खर्च कर चुके हैं और सरकार ने राज्यपाल के भाषण द्वारा सूबे के लोगों के साथ वादा किया है कि सन 1964-65 में 55.50 करोड़ रुपया डिवैल्पमेंट के कामों पर खर्च किया जाएगा ताकि हम अपनी योजनाओं को मुकम्मल करके देश में अपना सिर ऊंचा कर सकें। इस दिशा में काम करते हुए हमारी सरकार ने प्लैन में कुछ महत्वपूर्ण तब्दीलियां कीं। ऐग्रीकल्चरल डिवैल्पमेंट के लिए, इंडस्ट्रियल डिवैल्पमेंट के लिए, टैक्निकल ट्रेनिंग के लिए और शिक्षा के प्रबन्ध पर प्रबल ज़ोर दिया गया। इस सम्बन्ध में तेज़ी के साथ काम करने के लिए ऐग्रीकल्चर का महकमा, पंचायत राज का महकमा, इंडस्ट्रीज़ का महकमा कोआप्रेशन का महकमा चीफ मिनिस्टर साहिब ने खुद अपने पास लेकर जनता के साथ यह वादा किया कि पंजाब की ऐग्रीकल्चरल पैदावार को इस तीसरी प्लैन के अन्त तक दुगना करके दिखाना है। यह शरफ चीफ मिनिस्टर साहिब को ही हासिल है कि जो ज़मीन अभी तक वेस्ट पड़ी है, उसको काश्तकारी के काबल बनाने जा रहे हैं। डिप्टी स्पीकर साहिबा, हमारी सरकार ने सूबे में कृषि के उत्पादन को बढ़ाना है, उन लोगों की इक्तसादी हालत को

[श्री अमर नाथ शर्मा]

सुधारना है जो कि गांव के अन्दर रहते हैं और जिनकी गिनती 80 फीसदी है । यह तब तक मुमकिन नहीं हो सकता जब तक कि फार्मिंग के तरीकों में सुधार न किया जाए, जब तक कि उन को अच्छे इम्पलीमैंट्स मुहैया न किए जाएं । इसलिए सरकार इस काम में अग्रसर हुई है। अच्छे बीज, अच्छे इम्पलीमैंटस, अच्छी खाद किसानों को मुहैया करने का वादा किया है । सायल कन्ज़र्वेशन के लिए 12,00,000 एकड़ ज़मीन निकालने के लिए तैयार हो गई है ताकि वह भी काबले काश्त बनाई जा सके और पैदावार को बढ़ाया जा सके । यही नहीं, माइनर इरीगेशन के लिए मेरी सरकार ने एक योजना बनाई है कि तमाम वह ज़मीन जो काबले काश्त है....कहीं पानी की कमी की वजह से ऐसे ही न पड़ी रहे...चाहे ट्यूबवैल लगाएं, डैम बनाए या किसी लिफट इरीगेशन का इन्तज़ाम करना पड़े, उसे हर हालत में काबले काश्त बनाया जाए। इस सम्बन्ध में सरकार ने 182 लाख रुपया अगले साल खर्च करने के लिए प्लैन में रखा है ।

बाबू बचन सिंह : क्या बजट आ गया है ?

श्री अमर नाथ शर्मा : मेरा ख्याल है कि मेम्बर साहिब अखबारों का मुताल्या नहीं करते । अगर करते भी हैं तो गलत अखबारें पढ़ते हैं । अगर सही अखबारें पढ़ें तो उन को पता लग जाएगा कि सरकार क्या कुछ कर रही है ।

उपाध्क्षा : पंडित जी, आप अपने घुटने टेबल पर न रखें । (I would request the hon. Member not to rest his knees on the Table.)

श्री अमर नाथ शर्मा : डिप्टी स्पीकर महोदया, मेरी सरकार ने ऐग्रीकल्चर यूनिवर्सिटी खोली जिसका वर्णन गवर्नर साहिब ने किया । इस स्टेट में इस वक्त चार युनिवर्सिटीज़ काम कर रही हैं...तीन तो जेनरल ऐजुकेशन की हैं और चौथी ऐग्रीकल्चरल यूनिवर्सिटी है जिस में ज़रायत के सम्बन्ध में रिसर्च का काम हो रहा है और वह यूनीवर्सिटी बाबू बचन सिंह जी के शहर लुध्याना में है । उसमें ऐजुकेशन का काम भी हो रहा है और अनुसन्धान का भी । लोगों को वहां पर ट्रेंड किया जाएगा ताकि वह हार्टीकल्चर का काम करें, गार्डनिंग का काम करें, एग्रीकल्चर को बढ़ाएं जिस से सूबे की पैदावार में इज़ाफा हो । यही नहीं कि सरकार सिर्फ कृषि की तरफ ही ध्यान दे रही है, जिसका ज़िक्र ऐड्रेस में किया है। बल्कि सनअती उत्पादन बढ़ाने की तरफ भी इस सरकार ने पूरा पूरा ध्यान दिया है । सनअती उत्पादन कितना बढ़ा है मैं कुछ आंकड़ें इस बारे में आप के द्वारा सदन के सामने रखता हूं जो आप सुन कर हैरान होंगे । चार मेजर प्राजेक्ट सरकार ने अपने हाथ में लिए हैं । इन प्राजेक्ट्स के पूरे होने पर पहले जो फारेन एक्सचेंज पर खर्चा होता था वह बच जाएगा । ये प्राजेक्ट्स ऐसे साधन मुहैया करेंगे जिन से हमारे देश के फारेन एक्सचेंज में बचत होगी । ये प्राजेक्ट्स हैं एयर राइफल फैक्टरी, स्टील कास्टिंग फैक्टरी, सीमलैस पाइप्स की फैक्टरी और पिग आयरन की प्रोडक्शन का इंतज़ाम । यह तो आप को मालूम ही है कि लुधयाना, फगवाड़ा, बटाला और अमृतसर के कारखानेदारों को पिग आयरन की बड़ी ज़रूरत रहती है जो कि अब यह सरकार अपने सूबे से ही पूरी करेगी और इस से भी बहुत सी फारेन एक्सचेंज में बचत की जा सकेगी । यह एक बहुत बड़ा शानदार काम हमारी सरकार ने किया है जिस से

हमारे प्रान्त का सनअती उत्पादन बढ़ सकेगा । इन प्राजेक्ट्स पर 14 करोड़ रुपया इनवेस्ट होगा । इसके अलावा यहां पर 15 स्माल स्केल इण्डस्ट्रियल यूनिट्स खोले गए हैं जिन में पांच हज़ार वर्कर्ज़ काम कर रहे हैं और 25 लाख रुपया इन युनिट्स पर खर्च किया गया है और इन की वजह से बाईसिकलों की प्रोडक्शन और सिलाई की मशीनों की प्रोडक्शन में बड़ा इज़ाफा हुआ है । पहले से अब 4,40,000 साइकल ज़्यादा तैयार होंगे और 72,900 सिलाई की मशीनों का उत्पादन बढ़ा है । इस तरह से इन चीज़ों की प्रोडक्शन पहले की निसबत अब तीन गुना बढ़ गई है । मेरे आपोज़शन के भाइयों को इन चीज़ों की तरफ ध्यान देना चाहिए, यह कितनी खुशनुमा तसवीर है और इस से कितनी सुगंध आती है । यदि वे इन चीज़ों की तरफ ध्यान दें तो इन का दिल कैसे ठण्डा हो और दिमाग़ कैसे ठण्डा हो।

उपाध्यक्षा : आप और कितना टाईम लेंगे ? (How much time more the hon. Member wiii take ?)

श्री अमर नाथ शर्मा : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं ज़्यादा वक्त नहीं लूंगा । मैं अर्ज़ कर रहा था कि बाईसिकलों की प्रोडक्शन में तकरीबन पांच लाख का इज़ाफा हुआ है और यह 9.3 करोड़ के ज्यादा तैयार होने लगे हैं । इसी तरह से 72,900 सिलाई की मशीनें पहले से ज़्यादा तैयार होने लगी हैं ।

यही नहीं, डिप्टी स्पीकर साहिबा हमारी सरकार ने कुछ लड़कों को इंडस्ट्रियल ट्रेनिंग के लिए भी तैयार किया है । पहले बहुत थोड़े इंडस्ट्रियल ट्रेनिंग स्कूल थे लेकिन आप सुन कर बहुत खुश होंगी कि जैसा कि राज्यपाल महोदय ने अपने एड्रैस में बताया है कि यहां अब 47 इंडस्ट्रियल ट्रेनिंग स्कूल खुले हुए हैं और इन स्कूलों में 3,196 सीटिंग कैपेसिटी है और इन स्कूलों के विद्यार्थियों को प्रती विद्यार्थी 40 रुपए माहवार वज़ीफा दिया जा रहा है । डिप्टी स्पीकर साहिबा, यही नहीं हमारी सरकार ने 475 लड़कों को इण्डस्ट्रियल ट्रेनिंग के लिए बतौर एपरेंटिस के कलकत्ता, बम्बई, अहमदाबाद, और कानपुर के कारखानों में भेजा है और इन लड़कों को सरकार 75 रुपए फी लड़का स्टाइपैण्ड दे रही है——

सरदार लछमण सिंह गिल : यह सब खद्दरपोशों को दिए जाते हैं ।

श्री अमर नाथ शर्मा : हम आप को भी खद्दर पहनाएंगे ।

तो डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं अर्ज़ कर रहा था कि जो तसवीर आप के सामने रखी गई है, पंजाब की तरक्की की, वह बड़ी काबले तारीफ है । लेकिन सारी चीज़ें पूरी नहीं हो सकतीं जब तक जो हमारी समाज का ढांचा है जिसे हम समाजवादी बनाने चले हैं वह समाजवादी बन नहीं जाता और यह तब तक नहीं बन सकता जब तक इसके लिए काम न किए जाएं, जो मुनाफा हो वह बराबर तकसीम न हो और तमाम लेबर का उस में हिस्सा न हो । आप यह सुन कर खुश होंगी और आप के द्वारा इस सदन के मेम्बर भी यह सुन कर खुश होंगे कि पंजाब ने इस मतलब के लिए कोआप्रेटिव मूवमेंट में बड़ी शानदार तरक्की की है । इस स्टेट में 21,775 गांव हैं और इनमें से सिर्फ 187 गांव ऐसे रह गए हैं जिन में किसी प्रकार की कोआप्रेटिव सोसाइटी नहीं बनी बाकी हरेक गांव में किसी न किसी रूप में कोआप्रेटिव सोसाइटीज़ काम कर रही है और डिप्टी स्पीकर साहिबा, इन की कितनी मेम्बरशिप है और कितना कैपिटल इन में लगा हुआ है अगर मैं आप के ज़रिए यह तमाम चीज़ें हाउस के सामने रखूं तो यह तसवीर कितनी शानदार लगेगी और इन को मालूम हो

[श्री अमर नाथ शर्मा]

जाएगा कि यहां पर कितनी कोआप्रेटिव सोसाइटीज़ किसी न किसी शक्ल में काम कर रही हैं, कितना इन के ज़रिए लोगों को लोन मिल रहा है । यह सब जान कर शायद इन का दिल दहल जाएगा और यह कहने लग जाएंगे कि हम तो कुछ और ही चिल्लाते थे लेकिन होता कुछ और रहा है और यह खाहमखाह शकोशुबा कर रहे थे--

उपाध्यक्षा : पंडित जी, आप कितना समय और लेंगे ? (Pandit ji, how much more time you will take ?)

श्री अमर नाथ शर्मा : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं ने बड़ी मेहनत की है, बड़े बड़े पोथे पढ़े हैं मुझे कम अज़ कम 15 मिनट और बोलने दें ।

तो मैं अर्ज़ कर रहा था कि पंजाब में एग्रीकल्चर क्रैडिट एण्ड सर्विस सोसाइटीज़ 1939 से काम कर रही हैं जिन के ज़रिए ज़मींदारों को फर्टीलाइज़र मिलता है, शूगर की डिस्ट्रीब्यूशन भी उन्हीं के ज़रिए की जा रही है, सस्ता आटा भी उन्हीं कोआपरेटिव सोसाइटीज़ की मार्फत लोगों को मिल रहा है । इन सोसाइटीज़ की मेम्बरशिप 15.36 लाख तक पहुंच चुकी है, पंजाब की कुल आबादी का एक तिहाई हिस्सा लोग इस से फायदा उठा रहे हैं और इन सोसाइटीज़ का वर्किंग कैपीटल 28 करोड़ 23 लाख तक पहुंच चुका है ।

डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं आप के द्वारा इस सदन के मैम्बरों को बतलाना चाहता हूं कि इन क्रैडिट सोसाइटीज़ के ज़रिय शार्ट और मीडियम टर्म लोन किसानों को एग्रीकल्चरल प्रोडक्शन को बढ़ाने के लिए 12.68 करोड़ के दिए गए हैं । लांग टर्म लोन 67 लाख रुपए के उन्हें मार्टगेज बैंकों द्वारा दिए गए हैं ताकि वे अपनी ज़मीन की हालत बेहतर बना सकें और उसमें काम कर सकें । यहीं पर बस नहीं । इस के अलावा सरकार कोआप्रेटिव शूगर मिल्ज़ और लगा रही है । जहां पर पहले तीन इस तरह की शूगर मिलें काम कर रही थीं वहां अब दो और कोआप्रेटिव शूगर मिल्ज़ एक बटाला में और एक मोरिंडा में लगाई गई हैं जहां इस साल से किसानों से गन्ना ले कर काम शुरु कर दिया गया है और खाण्ड बननी शुरु हो गई है । इस के अलावा तीसरी शूगर मिल नवांशहर दोआबा में लगाई जा रही है । इस तरह से पंजाब में कोआप्रेटिव बेसिज़ पर 6 शूगर मिलें काम करने लग जाएंगी जिन से हमारे किसान भाइयों को फायदा पहुंचेगा क्योंकि वहां पर उनका गन्ना अच्छे भाव पर बिकेगा । इसी तरह से, डिप्टी स्पीकर साहिबा, शहर के लोगों के फायदे के लिए सरकार ने कोआप्रेटिव कन्ज़यूमर स्टोर्ज़ खोले हैं जिन के ज़रिए खाण्ड और आटे के अलावा दूसरी रोज़मर्रा की ज़रुरियात की चीज़ें लोगों को सस्ते दामों पर दी जाती हैं और इसके साथ ही साथ उन सोसाइटीज़ के जो मैम्बर्ज़ होते हैं उन्हें फायदा भी मिल रहा है । इस वक्त इस तरह के 78 कन्ज़यूमर स्टोर्ज़ पंजाब के मुख्तलिफ शहरों में काम कर रहे हैं और उनकी टोटल मेम्बरशिप इस वक्त 38,000 है और वहां पर पिछले साल में 24,00,000 रुपए की सेल हुई है । (विघ्न)

इस के अलावा, डिप्टी स्पीकर साहिबा, ज़मींदारों के खेती बाड़ी के काम को इकट्ठा करने के लिए ज्वांयट फार्मज़ बनी हुई हैं । इस वक्त ज्वांयट फार्मिंग सोसाइटीज़ की गिनती 861 है जिन की टोटल मेम्बरशिप 14,322 है और उनके पास एक लाख 17 हज़ार एकड़ ज़मीन इकट्ठी हुई हुई है ।

डिप्टी स्पीकर साहिबा, कोआप्रेटिव बेसिज़ पर ही लुधियाने में एक वूल कोम्बिंग प्लांट, फरीदाबाद में फिनिशिंग और डाईंग प्लांट, बीड़, तहसील पालमपुर में टी फैक्टरी भी कोआप्रेटिव बेसिज़ पर ही लगाई गई है । इस तरीके से दौलत का बटवारा हो रहा है ।

मैं थोड़ा सा वक्त ऐजुकेशन के बारे कहने में ज़रूर लूंगा । इस पंजाब में चार यूनिवर्सिटीज़ हैं । दो लाख लड़के हाई स्कूलों में पढ़ते हैं । 3,100 मिडल और हाई स्कूल हैं जो 1949 में सिर्फ 442 थे । यह हालत है इस की तेज़ रफतारी की । यहीं नहीं, मिडल तक ऐजुकेशन फ्री है । जिन की सालाना आमदनी एक हज़ार रुपए तक है उन के बच्चों की पढ़ाई ग्यारहवीं जमात तक ही फ्री है । बैकवर्ड क्लासिज़ के उन बच्चों की भी पढ़ाई ग्यारहवीं तक मुफ्त है जिन के गार्डियन्ज़ की आमदन 1,800 रुपए तक है । यही हालत लड़कियों की तालीम की है । फिर इन्जिनियरिंग कालिजों को देखें, पौलीटेकनिक्स को देखें । जहां भी आप देखेंगे आप को शानदार ही शानदार पहलू दिखाई देंगे । इन शब्दों के साथ मैं राज्यपाल महोदय को उन के अभिभाषण के लिये मुबारकबाद देता हूं और आप के द्वारा अपनी सरकार को भी बधाई देता हूं कि वह बहुत ही शानदार काम कर रही है ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਮੈਡਮ। ਮੈਂ ਪੰਡਤ ਜੀ ਤੋਂ ਇਹ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਖੰਡ ਦਾ ਤਾਂ ਕੰਟ੍ਰੋਲ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਸਸਤੀ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਗਲ ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ ਵਿਚ ਕਹਿ ਲੈਣਾ। (The hon. Member may say this thing in his turn.)

ਗਿਆਨੀ ਜ਼ੈਲ ਸਿੰਘ (ਫਰੀਦਕੋਟ): ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਸ਼ਰਮਾ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਰਾਜ-ਪਾਲ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਐਡਰੈਸ ਲਈ ਜੋ ਮਤਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਮੈਂ ਉਸ ਦੀ ਤਾਈਦ ਕਰਨ ਲਈ ਖੜਾ ਹੋਇਆ ਹਾਂ। (ਵਿਘਨ) ਇਸ ਐਡਰੈਸ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਵਿਚ ਹੋਏ ਕੰਮ ਅਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਲ ਵਿਚ ਜੋ ਉਮੀਦਾਂ ਲਾਈਆਂ ਹਨ ਉਹ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਐਡਰੈਸ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜੋ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੌਰ ਕਰਕੇ ਫ਼ਖਰ ਅਤੇ ਮਾਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਐਮਰਜੈਂਸੀ, ਕੁਦਰਤੀ ਆਫਤਾਂ ਜਿਹੀਆਂ ਭਾਰੀ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਤਰੱਕੀ ਵਲ ਕਦਮ ਵਧਾਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਕੋਈ ਮਾਮੂਲੀ ਗਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਬੂਰ ਕਰਦੀ ਹੋਈ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਤਰੱਕੀ ਵਲ ਕਦਮ ਵਧਾਉਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਵਿਚ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਪਾਸੋਂ $5\frac{3}{4}$ ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਦਿਤਾ। (ਵਿਘਨ) ਹੜ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਫਤ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ 5 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਉਠਾਉਣਾ ਪਿਆ ਹੈ। (ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਆਪ ਦੀ ਮਾਰਫਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੈਂਬਰ, ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਪਰਾਰਥਨਾ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਬੈਠੇ ਬੈਠੇ ਨਾ ਬੋਲਣ। ਜੇ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ਕਰਕੇ ਬੋਲ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਵਰਨਾ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹੋਗੇ ਕਿ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸੁਣਨ। ਇਹ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜਿਥੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਬਹੁਤ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਥੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਇਕ ਆਨੈਸਟ ਤੇ ਐਫੀਸ਼ੈਂਟ ਐਡਮਿਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਬਾਕੀ ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀ ਅਕਸਰੀਅਤ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਆਨੈਸਟ ਅਤੇ ਐਫੀਸ਼ੈਂਟ ਹਨ। (ਤਾੜੀਆਂ) ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਨੇ ਜਿਸ ਮਿਹਨਤ, ਦਲੇਰੀ ਅਤੇ ਸਿਆਣਪ ਨਾਲ ਪਲੈਨਿੰਗ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਹੈ ਉਹ ਕਾਬਲੇ

[ਗਿਆਨੀ ਜ਼ੈਲ ਸਿੰਘ]

ਤਾਰੀਫ ਹੈ। ਫਿਰ ਅਜ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਫੌਜੀ ਜਵਾਨ ਰੀਟਾਇਰ ਹੋ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਹਥ ਵਿਚ ਬੰਦੂਕ ਫੜ ਕੇ ਕਿਸੇ ਬੈਂਕ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਅਗੇ ਖੜੋਕੇ ਆਉਣ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਬਲੈਕ ਮਾਰਕੀਟੀਆਂ ਨੂੰ ਸਲੂਟ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਸੀ। (ਵਿਘਨ) ਪਰ ਅਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਫੌਜੀ ਜਵਾਨ, ਜੋ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਰਖਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਮਾਨ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਆਮ ਆਦਮੀ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਧਾ ਦਿਤਾ ਹੈ। (ਤਾੜੀਆਂ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਿਆਂ ਦਾ ਦਰਜਾ ਬਹੁਤ ਵਧਾ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਬਾਪ ਬਣ ਕੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਨਾਮ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। (ਤਾੜੀਆਂ)। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਮਾਨ ਦਿਤਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। (ਤਾੜੀਆਂ) ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਕੋਈ ਮਾਮੂਲੀ ਗਲ ਨਹੀਂ ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡੀ ਗਲ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਏਕਤਾ ਲਿਆਂਦੀ ਹੈ, ਹਿੰਮਤ ਲਿਆਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਫ਼ਿਰਕੇਦਾਰੀ ਦੀ ਅਗ ਬੜੇ ਜ਼ੋਰਾਂ ਨਾਲ ਸੁਹਲੇ ਛਡਦੀ ਸੀ ਉਹ ਦੱਬ ਹੀ ਨਹੀਂ ਗਈ ਬਲਕਿ ਬੁਝ ਗਈ ਹੈ। (ਤਾੜੀਆਂ) ਫਿਰਕੇਦਾਰੀ ਦੇ ਸੱਪਾਂ ਦੇ ਦੰਦ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਢ ਦਿਤੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨੇਤਾ ਨੇ ਜੋਗੀ ਬਣ ਕੇ ਬੀਨ ਬਜਾਈ ਤਾਂ ਇਹ ਆਪਣੀਆਂ ਖੁਡਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਆਏ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੰਦ ਕਢ ਦਿਤੇ। ਜਿਹੜੇ ਸਪੋਲੀਏ ਖੁਲੇ ਆਮ ਫਿਰਕੇਦਾਰੀ ਦਾ ਜ਼ਹਿਰ ਉਗਲਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕੋ ਹੀ ਪਟਾਰੀ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਰਖ ਦਿਤਾ ਹੈ। (ਤਾੜੀਆਂ) ਅਜ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨੇਤਾ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਕਰਕੇ ਇਥੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਟਮਾਸਫੀਅਰ ਹੈ ਕਿ ਵਡੇ ਤੋਂ ਵਡਾ ਫਿਰਕੇਦਾਰ ਦਲੇਰੀ ਨਾਲ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਹ ਫਿਰਕੇਦਾਰ ਹੈ ਬਲਕਿ ਉਹ ਲੁਕਦਾਫਿਰਦਾ ਹੈ। (ਤਾੜੀਆਂ) (ਵਿਘਨ)

[*Pandit Chiranji Lal Sharma in the Chair.*]

ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰਾ ਇਰਾਦਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹਿਟ ਕਰਨ ਦਾ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਅਸਲੀਅਤ ਆਪ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਣ ਦਾ ਹੈ। ਫਿਰਕੇਦਾਰੀ ਦੇ ਸਪੋਲੀਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਦੌਰ ਦੌਰਾ ਸੀ ਅਜ ਪਟਾਰੀ ਵਿਚ ਪਏ ਸੁਕ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਕਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਜਨ ਸੰਘ ਦੇ ਲੀਡਰ ਅਜ ਇਕ ਹੀ ਪਟਾਰੀ ਵਿਚ ਪਏ ਇਹ ਬੀਨ ਸੁਣ ਰਹੇ ਹਨ। (ਤਾਲੀਆਂ) ਇਹ ਗਲ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਲੁਕੀ ਛੁਪੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। (ਵਿਘਨ) ਮੇਰੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਬੜਾ ਘਾਟਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰੋ। ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਜਦੋਂ ਫਸਲ ਤੇ ਗੜੇ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਰਬ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਸਮਝ ਕੇ ਸਹਿ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਇਕ ਹੀ ਬੰਦੇ ਦਾ ਖੇਤ ਮਾਰਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਤੇ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਰੋੜਾ ਬਣਨ ਦੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਤੇ ਜਦੋਂ ਮਾਰ ਹੋਈ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਕਠੇ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਸਟ ਨੂੰ ਭੁਲ ਸਕਦੇ ਹਾਂ (ਤਾਲੀਆਂ) ਇਕਲੇ ਇਕਲੇ ਗੜਿਆਂ ਦੀ ਮਾਰ ਨਹੀਂ ਸਹਿ ਸਕਦੇ। ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮਿਲਵਰਤਨ ਮਿਲੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਵੀ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਬਲਾਕਾਂ ਵਿਚ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰ ਬਲਾਕ ਵਿਚ 36 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਦੀ ਇਹ ਰਿਪੋਰਟ ਹੈ ਉਥੇ ਤੁਸੀਂ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਵੋਗੇ ਕਿ ਇਕਲੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹਰ ਬਲਾਕ ਵਿਚ 86 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਕ ਝਲਕ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਕਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਉਨਤੀ ਦੇ

6-00 P.M.

ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਐਪਰੀਸ਼ੀਏਟ ਕਰਦੇ ਹਨ। (ਪ੍ਰਸੰਸਾ) (ਵਿਰੋਧੀ ਦਲ ਵਲੋਂ ਵਿਘਨ)

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਇਕ ਸੁੱਚੀ ਅਤੇ ਸੱਚੀ ਐਡਮਨਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਜ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਨੌਕਰੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮੈਰਿਟ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। (ਪ੍ਰਸੰਸਾ) (ਵਿਘਨ) ਬੜੇ ਤੋਂ ਬੜੇ ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਲੜਕੇ ਅਤੇ ਲੜਕੀਆਂ ਮੈਡੀਕਲ ਅਤੇ ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮੈਰਿਟ ਨਾਲ ਦਾਖਲਾ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕਿੰਨਾ ਉਚਾ ਆਦਰਸ਼ ਹੈ ਇਸ ਲੋਕ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਚ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਅਗਾਂਹ ਵਧਣ ਲਈ ਮੌਕੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਤਰੱਕੀ ਕਰਨ ਦੇ ਮੌਕੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਗਲ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਿ ਰਿਸ਼ਵਤ ਨੂੰ ਜੜ੍ਹੋਂ ਪੁੱਟਣਾ ਹੈ ਫਿਰ ਵੀ ਕਿਤੇ ਇਕੇ ਦੁਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੋਧੀ ਦਲ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਮਿਤਰ ਅਤੇ ਦੋਸਤ ਦਾਅ ਲਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਪ੍ਰਸੰਸਾ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ ਮੈਂ ਆਪ ਦਾ ਧਿਆਨ ਇਸ ਗਲ ਵਿਚ ਦਿਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਿਨਾ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ 405 ਮੁਕਦਮੇ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਨੂੰ ਪੜਤਾਲ ਲਈ ਭੇਜੇ ਅਤੇ ਇਸ ਪੜਤਾਲ ਤੋਂ ਬਾਦ 161 ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਅਜ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਪਾਸ ਚਲੇ ਜਾਉ ਉਹ ਹਥ ਜੋੜਨ ਲਗ ਪਏਗਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੀ ਗੱਲ ਨਾ ਕਰੋ (ਵਿਘਨ) (ਸ਼ੋਰ)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ : ਤੇ ਜਿਹੜੀ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਤੁਸੀਂ ਫਰੀਦਕੋਟ ਵਿਚ ਦਿਤੀ ਸੀ ਉਸ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ 90 ਫੀ ਸਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਰਿਸ਼ਵਤ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਜਨਾਬ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਮੇਰਾ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਮੈਂਬਰ ਆਪਣੇ ਹੀ ਬਿਆਨ ਤੋਂ ਗਲਤ ਜਾ ਕੇ ਇਥੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ। (ਵਿਘਨ) (ਸ਼ੋਰ)।

Mr. Chairman : There was some statement made by the President of the Provincial Congress Committee that 80 per cent of Government servants are corrupt. The hon. Member also made a similar statement.

ਗਿਆਨੀ ਜ਼ੈਲ ਸਿੰਘ : ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਕੋਈ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ 40 ਫੀ ਸਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਰਿਸ਼ਵਤ ਖੋਰ ਹਨ ਅਤੇ ਕੁਰਪਟ ਹਨ ਇਹ ਗਲ ਮੈਂ ਹੁਣ ਵੀ ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ ਕਿ 40 ਫੀ ਸਦੀ ਕੁਰਪਟ ਹਨ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ 60 ਫੀ ਸਦੀ ਆਨੈਸਟ ਵੀ ਹਨ (ਪ੍ਰਸੰਸਾ) ਅਕਸਰੀਅਤ ਅਜਿਹੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀ ਹੈ ਜੋ ਰਿਸ਼ਵਤ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ। ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਵਤ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਘਟ ਗਈ ਹੈ। ਅਤੇ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਵਧ ਗਈ ਹੈ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (ਵਿਘਨ) (ਸ਼ੋਰ)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰਾ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਕਿਸ ਬੈਰੋਮੀਟਰ ਨਾਲ ਨਾਪਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਵਤ ਘਟ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਆਨੈਸਟ ਬਣ ਗਏ ਹਨ। ਕੀ ਇਹ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਦਾ ਬੈਰੋਮੀਟਰ ਹੈ ਜਾਂ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਦਾ। ਜਾਂ ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਅੰਕੜੇ ਦਿਤੇ ਹਨ ਕਿ 40 ਫੀ ਸਦੀ ਅਫਸਰ ਕੁਰਪਟ ਹਨ ਅਤੇ 60 ਫੀ ਸਦੀ ਆਨੈਸਟ ਹਨ ? (ਵਿਘਨ)।

ਗਿਆਨੀ ਜ਼ੈਲ ਸਿੰਘ : ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਘਨ ਪਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁਖ ਹੈ ਕਿ ਰਿਸ਼ਵਤ ਕਿਉਂ ਘਟ ਗਈ ਹੈ। ਰੋਂਦੀ ਯਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਾਂ ਲੈ ਲੈ ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁਖ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਕੁਰੱਪਟ ਅਫਸਰ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਹੁਣ ਮੁਸ਼ਕਲ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਕੰਮ ਕਰਵਾ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਕਰਾਉਣ ਵਿਚ ਔਖ ਅਨੁਭਵ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਇਹ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੇ ਕੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਢਵਾ ਸਕਦੇ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। (ਵਿਘਨ) (ਸ਼ੋਰ)

Sardar Lachhman Singh Gill : The hon. Member should withdraw these words.

Mr. Chairman : The Honourable Member should withdraw these words. He is a senior Member of the House.

ਗਿਆਨੀ ਜ਼ੈਲ ਸਿੰਘ : ਜਨਾਬ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਬੜੇ ਅਦਬ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਗਲ ਕਹਿਣ ਲਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸਾਂ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਿਘਨ ਪਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁਖ ਹੋਇਆ। ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸ ਹਦ ਤਕ ਰਿਸ਼ਵਤ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਨਹੀਂ ਇਹ ਤਾਂ ਆਪ ਠੇਕੇਦਾਰ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਿਸ਼ਵਤ ਲੈਣੀ ਵੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਦੇਣੀ ਵੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਆਪ ਵੀ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਹੈ ਕਿ ਰਿਸ਼ਵਤ ਇਹ ਹੁਣ ਦੇ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਇਹ ਆਪ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸ ਹਦ ਤਕ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਵਿਚੋਂ ਰਿਸ਼ਵਤ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। (ਵਿਘਨ) (ਸ਼ੋਰ) ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਕ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਅਸੀਂ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਸਮਾਜਵਾਦ ਦਾ ਜੋ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਪਣਾਇਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਹਦ ਤਕ ਸਫਲ ਹੋਏ ਹਾਂ। ਇਹ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵਸਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰਖਿਆ ਜਾਵੇ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਕਾਨ ਦਿਤੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦਿਆ ਦੇਣ ਦੇ ਯੋਗ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤੇ ਜਾਣ।

ਸਿਹਤ ਦੇ ਬਾਰੇ ਜੇਕਰ ਧਿਆਨ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਪਿਛੇ 16 ਮੌਤਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ ਹੁਣ 11 ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਮੌਤਾਂ 120 ਤੋਂ ਘਟ ਕੇ 45 ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜਿਹੜੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ 1951 ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਉਸ ਵਿਚ ਔਸਤ ਉਮਰ 32 ਸਾਲ ਸੀ ਲੇਕਿਨ ਅਜ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਔਸਤ ਉਮਰ 42 ਸਾਲ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਪਰ ਆਪ ਸੁਣ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਵੋਗੇ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜੋ ਕਦਮ ਸਿਹਤ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰਖਣ ਲਈ ਚੁਕੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫਲ ਸਰੂਪ ਸਾਡੀ ਔਸਤ ਉਮਰ 47 ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਪਲੇਗ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ 14 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਪਲੇਗ ਦਾ ਕੇਸ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਸੰਨ 1948 ਵਿਚ ਮਲੇਰੀਏ ਦੇ ਨਾਲ 7 ਲਖ ਬੀਮਾਰ ਪਏ ਸਨ ਅਤੇ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਵਿਚ ਆਏ ਸਨ ਲੇਕਿਨ ਅਜ 1963 ਵਿਚ ਕੇਵਲ 466 ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਬੀਮਾਰੀ ਹੋਈ (ਵਿਘਨ) ਬੀਮਾਰੀ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਾਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਅਤੇ ਵਿਘਨ ਪਾਉਂਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਾਂ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸਾਦ ਛਕਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। (ਵਿਘਨ) (ਸ਼ੋਰ)

ਆਵਾਜ਼ਾਂ : ਇਹ ਲਫਜ਼ ਵਾਪਸ ਲਉ । (ਵਿਘਨ) ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ: ਜਨਾਬ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ[* * * * * *] ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਇਹ ਲਫ਼ਜ਼ ਵਾਪਸ ਲਵੇ।

Mr. Chairman : It was not within my hearing. If he has said these words, he should withdraw them.

ਗਿਆਨੀ ਜ਼ੈਲ ਸਿੰਘ: ਜਨਾਬ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਜੇਕਰ ਇਸ ਨੂੰ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਣਾ ਮਾੜਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਫਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ: [* * * * * * *] ਅਜ ਲਗਾ ਹੈ ਸਾਨੂੰ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦਸਣ।

ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ: ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ਸਰ। ਮੇਰਾ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਮੈਂਬਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਬੂਟ ਚਟਦਾ ਆਇਆ ਹੈ।

ਗਿਆਨੀ ਜ਼ੈਲ ਸਿੰਘ: ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਜਾਰੀ ਪੁਆਇੰਟ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਵੀ ਜਾਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ। ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਗੱਲ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਕਾਫੀ ਅਕਲਮੰਦ ਬੰਦੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਹਨ। ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਐਡਰੈਸ ਵਿਚ ਕਈ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ (ਵਿਘਨ)।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ: ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ਸਰ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਕਲਮੰਦ ਬੰਦੇ ਇਧਰ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਹਨ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਅਜੇ ਅਕਲ ਓਧਰ ਹੋਰ ਬਾਕੀ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ? (ਹਾਸਾ)

[*Deputy Speaker in the Chair.*]

ਗਿਆਨੀ ਜ਼ੈਲ ਸਿੰਘ: ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੇਰਾ ਵਕਤ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਜ਼ਾਇਆ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਿਤਨੇ ਅਫਸੋਸ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਲੜਨ ਦਾ ਪੱਕਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਿਸ ਗਲ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਸਾਥ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਤੋਂ ਬਾਦ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਤਕਰੀਬਨ 4 ਹਜ਼ਾਰ ਫੇਅਰ ਪਰਾਈਸ ਸ਼ਾਪਸ ਖੋਲੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਫਾਇਦਾ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਨਤੀਜਾ ਨਿਕਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗਰੀਬ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਮਿਲਣ ਲੱਗ ਪਈ ਹੈ। ਪਰ ਅਜੇ ਇਹ ਖਤਰਾ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਪਾਸੇ ਅਜੇ ਹੋਰ ਧਿਆਨ ਦੇਵੇ। ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਐਡਰਸ ਵਿਚ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਪਾਸੇ ਹੋਰ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਕੀਮਤਾਂ ਵਧਣ ਦਾ ਇਕ ਕਾਰਨ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਬਲੈਕ ਮਾਰਕਿਟ ਜਦੋਂ ਵਪਾਰੀ ਤਬਕੇ ਰਾਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (ਵਿਘਨ) ਇਹ ਬਹੁਤੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਵਧਦੀ ਹੈ ਕਿ ਵਪਾਰੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਤੇ ਇਕ ਆਦਮੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੈਕਿੰਗ ਤੇ ਇਨਸਪੈਕਰਾਂ ਦੀ ਧਾੜ ਹੈ। ਸੇਲਜ਼ ਟੈਕਸ ਇਨਸਪੈਕਟਰ, ਇਨਕਮ ਟੈਕਸ ਇਨਸਪੈਕਟਰ, ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਇਨਸਪੈਕਟਰ, ਹੋਰ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਐਸੇ ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਕ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਖੁਦ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾ ਲਉ ਜੇ ਵਪਾਰੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਘਰ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਕੰਮ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਰੀ ਰਖ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੋਸ਼ਾਕ ਜਿਹੜੀ ਇਹ ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਪਹਿਨਦੇ ਹਨ ਇਸ ਤੋਂ ਹੀ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜ ਕਲ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਇਕ 200 ਰੁਪਏ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਲੈਣ

*Note.—Expunged as ordered by the hon. Speaker.

[ਗਿਆਨੀ ਜ਼ੈਲ ਸਿੰਘ]

ਵਾਲਾ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਕਿਵੇਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਗੁਜ਼ਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਵਪਾਰੀ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਨਸਪੈਕਟਰਾਂ ਦਾ ਹੋਣਾ ਵਪਾਰੀਆਂ ਲਈ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਕਸ਼ਟ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਸ ਕਸ਼ਟ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਜਿਥੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਟੇਟ ਟਰੇਡਿੰਗ ਦਾ ਕੰਮ ਇਤਨਾ ਮਹਾਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਨਸਪੈਕਟਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਦੇ ਵੀ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਯਤਨ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਨਫੇ ਤੇ ਚੀਜ਼ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਵੀ ਨੌਕਰ ਰੱਖੇ ਜਾਣ ਉਹ ਬੜੇ ਨੇਕ ਨੀਅਤ ਵਾਲੇ ਹੋਣ। ਪਰ ਹੁੰਦਾ ਕੀ ਹੈ ਕਿ ਘਟ ਤੋਂ ਘਟ ਤਨਖਾਹ ਦੇ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਜ਼ੁਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਕੰਮ ਸੌਂਪੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਫਾਇਦੇ ਦੀ ਬਜਾਏ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਵਪਾਰੀਆਂ ਦੀ ਇਮਦਾਦ ਵਾਸਤੇ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਸਰਮਾਇਆ ਇਹ ਬਿਜ਼ੀਨੈਸਮੈਨ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਤੌਰ ਤੇ ਲਗਾਕੇ ਵਪਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਮਦਾਦ ਦੇਵੇ, ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਕਦਮ ਸਮਾਜਵਾਦ ਦੀ ਤਰਫ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵੱਡਾ ਕਦਮ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਨਾਲ ਵਪਾਰੀ ਤਬਕੇ ਦਾ ਬੜਾ ਭਲਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇ ਬਲੈਕ ਮਾਰਕਿਟ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਥੋੜੀ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। (ਵਿਘਨ) ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ 1947 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਜਿਸ-ਟਰਡ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਮਹਿਜ਼ 600 ਸੀ ਜਿਹੜੀ ਹੁਣ 4653 ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਤਨੀ ਭਾਰੀ ਉਨਤੀ ਇੰਡਸਟਰੀਅਲਿਸਟ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਅਕਲ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇੰਡਸਟਰੀ ਦੀ ਤਰਫ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬੜਾ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕਦਮ ਉਠਾਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਉਹ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਦੀ ਮੁਸਤਹਿਕ ਹੈ (ਵਿਘਨ) ਪਰ ਕੁਝ ਇਕ ਇਸ ਪਾਸੇ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਕਦਮ ਉਠਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂ ਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਛੋਟੇ ਇੰਡਸਟ੍ਰੀਅਲਿਸਟ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿਗ ਆਇਰਨ ਦਾ ਫ੍ਰੀ ਕੋਟਾ ਬਹੁਤ ਘਟ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬੜੇ ਬੜੇ ਇੰਡਸਟ੍ਰੀਅਲਿਸਟ ਇਸ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਪਰਮਿਟ ਹਾਸਿਲ ਕਰਕੇ ਛੋਟੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬਲੈਕ ਵਿਚ ਸੇਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਖਤਮ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਛੋਟੇ ਇੰਡਸਟਰੀਅਲਿਸਟਸ ਨੂੰ ਕੱਚਾ ਮਾਲ ਮਿਲਣ ਦੀ ਪੂਰੀ ਪੂਰੀ ਸਹੂਲਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪਰਮਿਟ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਇਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਗਰੀਬ ਆਦਮੀ ਦਾ ਕੋਈ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸੁਧਾਰ ਕਰਕੇ ਐਸਾ ਤਰੀਕਾ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਖਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਆਮ ਇੰਡਸਟਰੀ ਵਾਲੇ ਵੀ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾ ਸਕਣ।

ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਖੇਤੀ-ਬਾੜੀ ਦਾ ਮਸਲਾ ਬੜੀ ਦੇਰ ਤੋਂ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅੱਜ 1947-48 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੁਗਣੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਅਸੀਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਨਾਜ ਦਾ ਬੜਾ ਹੀ ਘਾਟਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪਾਸ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਬਹੁਤੇ ਨੁਕਸ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਲੈਂਡ-ਲਾਰਡਜ਼ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਕਰਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰੇ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦਾ ਹੱਕ ਮਾਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਤਹਿਕੀਕਾਤ ਕਰੇ। ਲੈਂਡ ਲਾਰਡਜ਼ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਤੇ ਨਵੀਆਂ ਤੋਂ ਨਵੀਆਂ ਚੋਟਾਂ ਮਾਰੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ

(ਵਿਘਨ) ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਸਾਡੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਜਿਹੜਾ ਦੁਗਨੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਮੈਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਿਚ ਕਪਾਹ, ਅਨਾਜ ਅਤੇ ਗੰਨਾ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ (ਵਿਘਨ) ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਹੜਾ ਅਨਾਜ ਨਿਕਲਦਾ ਸੀ ਉਹ ਮੰਡੀਆਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਕੋਈ ਸਿਧੇ ਰਸਤੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਅਤੇ ਲੋਕੀ ਵਪਾਰੀ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਭਾਓ ਤੇ ਵੇਚ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਅਜ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਮੁਸਤਹਿਕ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸੜਕਾਂ ਦਾ ਜਾਲ ਵਿਛਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕੀਆਂ ਅੱਜ ਉਹ ਪੱਕੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਬਣ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਫਿਰ ਮੈਂ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਬਠਿੰਡਾ, ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਸੰਗਰੂਰ ਅਤੇ ਹਿਸਾਰ ਤੇ ਨਾਰਨੌਲ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਬਾਕੀ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਪਛੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਲਈ ਫੰਡਜ਼ ਦੀ ਡਿਸਟਰੀਬੀਊਸ਼ਨ ਕਰੇ। ਇਥੇ ਅਨਾਜ ਦੀ ਵੀ ਕਮੀ ਹੈ ਅਤੇ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਡੀਵੈਲਪਮੈਂਟ ਦੀ ਵੀ ਬੜੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਭਾਵੇਂ ਹੋਰ ਵੀ ਗੱਲਾਂ ਕਹਿਣੀਆਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸਾਂ ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਹੁਣ ਵਾਈਂਡ ਅਪ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਅਫਸੋਸ ਰਹੇਗਾ ਕਿ ਆਪ ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਚੁਪ ਨਹੀਂ ਕਰਾ ਸਕੇ। ਮੈਂ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਹਾਊਸ ਦੀ ਡਿਗਨਿਟੀ ਬਰਕਰਾਰ ਰਖਣ ਲਈ ਤੁਹਾਡੀ ਨਰਮਾਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗੀ। ਆਪ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਔਰ ਮੁਨਾਸਿਬ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਦਮ ਉਠਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਫਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਤਕਰੀਰ ਖਤਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ **ਰਾਏ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ** ? (ਹਾਸਾ)

Deputy Speaker : Motion moved —

That the members of the Vidhan Sabha assembled in this Session are deeply grateful to the Governor for the Address which he has been pleased to deliver to both the Houses of the State Legislature assembled together on the 17th February, 1964.

I have received several amendments to the motion of Thanks which has been moved by Pandit Amar Nath Sharma. These will be deemed to have been read and moved and can be discussed alongwith the main motion.

1. **Comrade Jangir Singh Joga :**
2. **Comrade Bhan Singh Bhaura :**
3. **Comrade Shamsher Singh Josh :**
4. **Sardar Ajaib Singh Sandhu :**
5. **Comrade Hardit Singh Bhathal :**
6. **Comrade Gurbax Singh Dhaliwal :**
7. **Comrade Makhan Singh Tarsikka :**

That in the motion, the following be added at the end namely :—

"but regret that no mention has been made—

(i) about the un-precedented damage caused to crops by recent cold and frost ;

(ii) regarding the recent sudden spurt in prices of essential consumer goods ;

(iii) to improve the lot of low paid employees ;

(iv) to implement the Bhubneshwar Resolution on "Socialism and Democracy" and

(v) for giving immediate relief in taxation to the poorer sections of the community despite the rise in consumer index."

8. **Shri Babu Dyal Sharma :**

That in the motion, the following be added at the end, namely :—

"but regret that no mention has been made regarding the cold wave that has damaged the rabi crops through out the State, enormously and measures of relief adopted by the Governmment in this respect to kisans of the State."

9. **Babu Ajit Kumar :**

That in the motion, the following be added at the end, namely :—

[Babu Ajit Kumar]

"but regret that no mention has been made—

(i) to appoint a Vigilance Commission in the State to probe into matters of corruption and amassing of wealth by unfair means by Ministers, Legislators and High Officials ;

(ii) to appoint a Committee to examine and assess the working of welfare schemes in regard to Scheduled Castes, Tribes, denotified tribes, other Backward Classes and Backward Areas of the State ; and

(iii) to enhancing the D. A. and Compensatory Allowance of Government Employees due to rocketing prices of necessities of life."

10. Babu Bachan Singh:

That in the motion, the following be added at the end, namely :—

"but regret that no mention has been made—

(i) to double the agricultural production in the State in the next two years ;

(ii) to eradicate the prevalent corruption in the political and administrative set up;

(iii) to introduce Socialism in the State ; and

(iv) to implement the policy of prohibition with full force in the State ."

11. Sardar Kulbir Singh :

Thatin the motion, the following be added at the end, namely :—

"but regret that no mention has been made :—

(i) that lands owned by the Rehabilitation Department and Nazool etc. will not be auctioned but will be given to the tillers on easy instalments who are already tilling these lands ;

(ii) to ameliorate the condition of classes III and IV Government employees who are unable to pull on life owing to unusual rise in the price of corns and other essential consumer goods ;

(iii) to apply the Police Commission recommendations regarding service conditions, pay and leave, etc. to the Jail Warders ; and

(iv) regarding deterioration in law and order and beginning of political murders in the State ."

12. Shri Rup Singh Phul :

That in the motion, the following be added at the end,namely :—

"but regret that no mention has been made to :—

1. establish a Sainik School in District Kangra at suitable place like Sujanpur Tira ;
2. start classes in the Government College Hamirpur by the ensuing academic session ;
3. separate judiciary from the executive through-out the State ;
4. bring complete land reforms in the State earlier to save the interests of the tenants ;
5. adopt means with a view to ushering in an era of democratic socialism in the State ;
6. adopt effective means to ameliorate the condition of Harijans ;
7. accelerate the pace of development of hilly areas ;
8. give proprietary rights to the classified tenants of Kangra by amendng the Punjab Security of Land Tenures Act, 1953 ;
9. start M. A. and M. Sc. Classes in Government College, Dharamsala ;
10. establish a Sports Stadium in District Kangra at Sujanpur Tira ;
11. complete the roads in Tehsil Hamirpur which were scheduled to be completed during the Second Five-Year Plan period during the current Plan period ;
12. afford better transport facilities in the Hilly areas especially in Hamirpur by starting more motor services on new routes ;
13. control the price line of essential commodities ;
14. enhance the salaries of classes III and IV Government employees ;
15. enhance the industrial development of the hilly areas ;
16. provide electric facilities in the rural areas of Kangra where from power is generated ;
17. start educatinal and vocational guidance in Government Higher Secondary School, Hamirpur ;
18. impart free education up to High and Higher Secondary standard in the Hilly areas ;
19. start Ayurvedic-cum-Pharmaceutic College in Kangra District in order to utilise the medicinal herbal wealth of this hilly area ;

20. provide facilities for the teaching of Urdu in the various schools in the State ;

21. convert the Primary Health Centre, Hamirpur into a Referral Hospital ;

22. establish a Sainik Rest House in Hamirpur ;

23. establish more dispensaries in the hilly areas ;

24. open fair price shops in hilly areas where prices of essential commodities are still higher than those in the plains ; and

25. start pre-selection training centres at Hamirpur the leading recruiting centre

13. Comrade Ram Chandra :

That in the motion the following be added at the end, namely —

"but regret that no mention has been made :—

1. about the picture of socialism ;
2. to arrest the rocketing prices ;
3. for taking steps to end the corruption ;
4. to improve the living condition of the poor elements in the society ; and
5. about any proposals before the Government to open a boys College or a girls College or any Technical Institute in Nurpur Constituency."

ਸਰਦਾਰ ਲੱਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ (ਜਗਰਾਉਂ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਕਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਪਾਲਿਸੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਔਰ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਦੋਸਤ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਨ ਦਾ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਰਖਿਆ। ਗਿਆਨੀ ਜ਼ੈਲ ਸਿੰਘ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਈਦ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਖੇਚਲ ਕਰਕੇ ਇਥੇ ਆਏ ਔਰ ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ ਦਾ ਤਕਾਜ਼ਾ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਇਹ ਦਸ ਸਕੇ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਜਨਤਾ ਲਈ ਕੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਔਰ ਅੱਗ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਿਹੜੇ ਕਿਹੜੇ ਕੰਮ ਜਨਤਾ ਦੀ ਭਲਾਈ ਦੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਉਹ ਵੀ ਦਸਦੇ ਲੇਕਿਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਐਡਰੈਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਸੁਣ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਲਈ ਧੰਨਵਾਦ ਦੇ ਮਤੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਤਸਵੀਰ ਦਾ ਇਕ ਰੁਖ ਪ੍ਰਿੰਟ ਕਰਾ ਕੇ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਤਾ ਹੈ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਥੇ ਪੜ੍ਹ ਦਿੱਤਾ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਵਿਚ ਦਸੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਕੋਰੀਆਂ ਹਨ।

ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਭੁਵਨੇਸ਼ਰ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਜਲਸਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਦਾ ਜੋ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਪਾਸ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਸ ਹੋਈ ਸੀ ਕਿ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਕੁਝ ਹੋਵੇਗਾ ਔਰ ਸ਼ੋਸ਼ਲਿਸਟਿਕ ਰਾਜ ਇਥੇ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ ਪਰ ਹਕੀਕਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਹੁਕਮਰਾਨ, ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਵਡੇ ਵਡੇ ਲੀਡਰ ਉਥੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ 16 ਸਾਲ ਦੇ ਵਿਚ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟ ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਸਕੇ ਔਰ ਉਸ ਮਹਾਨ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਜਿਸ ਨੇ ਇਹ ਆਦਰਸ਼ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਹਰ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਮਕਾਨ, ਕਪੜਾ ਅਤੇ ਖੁਰਾਕ ਮੁਹਈਆ ਕੀਤੀ ਜਾਏਗੀ, ਉਸ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਤੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਚਲ ਸਕੇ। ਔਰ ਜਿਹੜਾ ਭਾਰਤ ਦਾ ਕਾਨਸਟੀਚਿਊਸ਼ਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ

[ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ]

ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਬਿਲਕੁਲ ਅਮੀਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਔਰ ਨਾ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਰਹੇਗਾ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਗ਼ਰੀਬ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਗ਼ਰੀਬ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਜੇ ਇਹ ਸਪਰਿਟ ਇਸ ਐਡਰੈਸ ਵਿਚ ਮਿਲਦੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਸ ਧੰਨਵਾਦ ਦੇ ਮਤੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੁੰਦਾ ਲੇਕਿਨ ਅਗਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਸ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਐਸੋਸ਼ਿਏਟ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।

Deputy Speaker: The House stands adjourned till 9.00 A. M. tomorrow.

6-30 p. m.

(Sardar Lachhman Singh Gill was still on his legs when the House adjourned.)

The Sabha then adjourned till 9.00 a.m. on Wednesday, the 19th February 1964.

24552 P.V.S.—387—5-8-64—C.,P.&S. Pb., Chandigarh.

APPENDIX

TO

Punjab Vidhan Sabha Debates, dated the 18th February, 1964

Persons registered with Employment Exchanges

1208. Sardar Gurdial Singh Dhillon : Will the Home Minister be pleased to state—

(a) the total number of persons registered by the Employment Exchanges in the State for various jobs, category-wise, during the year 1962-63 and from 1st April, 1963 to 31st December, 1963;

(b) the total number of vacancies notified to the Exchanges during the said period together with the number of applicants who are absorbed against those vacancies and the number of those whose cases are still pending ;

(c) the number of applicants, if any, who applied through the Employment Exchanges for various jobs in the Air Force and Raksha Dal since October, 1962 and the number of those who were absorbed;

(d) the number of applicants, if any, who during the period referred to in part (a) above applied through the Exchanges and were absorbed in the Central P.W.D. in connection with the construction of Government Offices in Faridabad and the construction/execution of canals, drains, roads and electricity schemes, etc., in the State ?

Shri Mohan Lal : (a) The total number of persons registered by the Employment Exchanges for various jobs—

(i) during 1962-63 .. 2,88,104

(ii) from 1st April, 1963 to 31st December, 1963 .. 2,23,142

Category-wise information is not available.

(b) (1) The total number of vacancies notified to the Exchanges —

(i) during 1962-63 .. 83,639

(ii) from 1st April, 1963 to 31st December, 1963 .. 77,880*

(2) Number of persons who were absorbed against the above vacancies—

(i) during 1962-63 .. 44,941

(ii) from 1st April, 1963 to 31st December, 1963 .. 39,094

(3) Number of applicants whose cases are still pending (on 31st December, 1963) .. 83,236

(c) (1) Number of applicants who applied through the Employment Exchanges for various jobs—

(i) in the Air Force since October, 1962 .. 2,562

(ii) in the Raksha Dal since October, 1962 .. 898

(2) Number of applicants who were absorbed—

(i) in the Air Force since October, 1962 .. 440

(ii) in the Raksha Dal since October, 1962 .. 153

(d) (1) Number of applicants who applied through the Exchanges in the C.P.W.D. in connection with the construction of Government Offices in Faridabad—

(i) from 1st April, 1962 to 31st March, 1963 .. 35

(ii) from 1st April, 1963 to 31st December, 1963 .. 127

*Not legible in Government reply.

(2) Number of applicants who were placed in the C.P.W.D., in connection with the construction of Government Offices in Faridabad—

(i) from 1st April, 1962 to 31st March, 1963 .. 14

(ii) from 1st April, 1963 to 31st December, 1963 .. 26

(3) Information regarding the number of applicants who, during the year 1962-63 and from 1st April, 1963 to 31st December, 1963, applied through and were placed in connection with the construction/execution of canals, drains, roads and electricity schemes, etc., in the State is not available.

Settlement of Harijan Families on Surplus Areas of Land in the State

1210. Comrade Babu Singh Master : Will the Minister for Local Government and Welfare be pleased to state:—

(a) the total number of Harijan families settled on the surplus area in each district of the State since 1953, year-wise ;

(b) the total number of landless tenants excluding Harijans settled on surplus area in the State since 1953, district-wise and year-wise ?

Sardar Gurbanta Singh : (a) and (b) Two Statements containing the requisite information are laid on the Table of the House.

STATEMENT I

TOTAL NUMBER OF HARIJAN FAMILIES SETTLED ON THE SURPLUS AREA IN EACH DISTRICT SINCE 1953 YEAR-WISE

Serial No.	District	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964
1	Gurdaspur ..	..	..	..	..	..	..	..	..	52	1,105	1,221	..
2	Kangra ..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	59	..	..
3	Simla ..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
4	Kulu ..	..	..	..	..	..	..	..	..	44	..	..	..
5	Sangrur ..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	96	99	11
6	Bhatinda ..			..	..	..	..	..	..	..	250	137	..
7	Kapurthala ..	..	..	..	..	..	..	..	5	55	22	8	..
8	Amritsar ..		..	..		..	..	..	..	..	48	296	40
9	Ferozepur ..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	118	52	..
10	Patiala ..	..	..	..	..	..	..	..	..	27	49	72	..
11	Jullundur ..	..	..	..	..	..	..	..	70	371	154	177	..
12	Hissar ..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	380	725	24
13	Ludhiana ..	..	..	..	..	..	..	..	..	11	9	..	..
14	Rohtak ..	..	..	..	..	..	24	..	11	11	22	30	..
15	Gurgaon ..	..	..	..	..	..	..	..	21	182	155	45	3
16	Hoshiarpur ..	..	..	..	..	..	..	..	135	515	402	120	..
17	Narnaul ..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	42	..
18	Ambala ..	..	..	..	..	..	..	..	1	6	95	517	26

STATEMENT II

TOTAL NUMBER OF LANDLESS TENANTS EXCLUDING HARIJANS SETTLED ON SURPLUS LAND IN EACH DISTRICT SINCE 1953 YEAR-WISE

Serial No.	District	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964
1	Gurdaspur	..	..	..	..	..	..	..	..	52	1,105	1 421	..
2	Kangra	..	..	..	..	..	..	..	..	..	29	..	..
3	Simla	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
4	Kulu	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
5	Sangrur	..	..	..	..	..	..	..	..	..	165	259	34
6	Bhatinda	..	..	..	..	..	..	..	..	..	625	525	..
7	Kapurthala	..	..	..	..	..	..	..	12	64	60	8	..
8	Amritsar	..	..	..	..	..	..	..	..	15	215	506	72
9	Ferozepur	..	..	..	..	..	..	..	..	18	1,731	995	..
10	Patiala	..	..	..	..	..	..	..	..	330	13	88	..
11	Jullundur	..	..	..	..	..	..	..	122	441	194	212	..
12	Hissar	..	..	..	..	..	..	..	..	38	1,356	1,775	40
13	Ludhiana	..	..	..	..	..	..	..	..	137	55	..	..
14	Rohtak	..	..	..	..	..	..	..	..	25	43	105	..
15	Gurgaon	..	..	..	..	..	..	..	554	1,181	1,605	1,933	51
16	Hoshiarpur	..	..	..	..	..	..	..	42	726	507	373	11
17	Narnaul	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	186	240
18	Ambala	..	..	..	..	..	..	..	2	1	215	459	24

Lambardars in Ambala District

1275. Sardar Ajaib Singh Sandhu : Will the Minister for Revenue be pleased to state—

(a) the names and addresses of the Harijan and other Lambardars at present in Ambala District, tehsil-wise;

(b) whether all the Lambardars referred to in part (a) above, are given Pachotra, if not, the reasons therefor?

Sardar Ajmer Singh : (a)—

Name of Tahsil		Number of Non-Harijan Lambardars	Number of Harijan Lambardars
1. Ambala	..	763	2
2. Kharar	..	675	86
3. Rupar	..	733	123
4. Naraingarh	..	638	28
5. Nalagarh	..	469	9
6. Jagadhri	..	856	127

A list of Harijan Lambardars is attached. The time and labour involved in collecting information about Non-Harijan Lambardars will not be commensurate with any possible benefit to be obtained.

(b) No. Harijan Lambardars, except two who collect land revenue, are not entitled to pachotra as they do not collect land revenue.

List of Harijan Lambardars of Ambala District

Serial No.	Name of Village		Name of Lambardar (Harijan)
	1. TEHSIL AMBALA		
1	Dhin	..	Su rat Singh
2	Adhoi	..	Te lu Ram
	2. TEHSIL KHARAR		
1	Mouli Baidwan	..	Jaimal Singh
2	Kumbra	..	Norata
3	Maloya	..	Aurjan Singh
4	Daddumajra	..	Sawan
5	Danas	..	Naranjan Singh
6	Togan	..	Teja Singh
7	Tiara	..	Piara Singh
8	Baraimajra	..	Inder Singh
9	Jandpur	..	Fakar Singh

Serial No.	Name of Village	Name of Lambardar (Harijan)
	2. TEHSIL KHARAR—CONTD	
10	Ballomajra	.. Bir Singh
11	Sohana	.. Gopal Singh
12	Landran	.. Rattan Chand
13	Behrampur	.. Kirpa Singh
14	Bhagomajra	.. Basta Singh
15	Saidpur	.. Sadhu Singh
16	Rasanheri	.. Mansha Singh
17	Jhanjheri	.. Hari
18	Dharak Kalan	.. Assa Singh alias Ram Singh
19	Majatri	.. Kartar Singh
20	Chuni Khurd	.. Ishar Singh
21	Chuni Kalan	.. Balwant Singh
22	Sukhrullapur	.. Basta Singh
23	Badali	.. Charan Singh
24	Pir Sohana	.. Allah
25	Rurki Phukta	.. Bhaktawar Singh
26	Bhagomajra	.. Basant Singh
27	Teur	.. Gurdit Singh
28	Allahpur	.. Bhajan Singh
29	Bhanjeoli	.. Ram Singh
30	Sohoran	.. Parkash Singh
31	Hassanpur	.. Aurjan Singh
32	Lakhnaur	.. Ronak Singh
33	Shahpur	.. Chanchal Singh
34	Singhpura	.. Teja Singh
35	Dosarna	.. Hazura Singh
36	Chanalon	.. Gurbachan Singh
37	Goslan	.. Jiwa Singh
38	Chitamli	.. Rattan Singh
39	Paprali	.. Mota Singh
40	Kurali	.. Teja Singh
41	Adhrera	.. Kapur Singh
42	Fatehgarh	.. Bakshish Singh
43	Khera	.. Uttam Singh
44	Sialba	.. Piaray Lal
45	Kambala	.. Hirda Ram
46	Paintpur	.. Gungu
47	Sainimajra	.. ..
48	Gandholi	.. Gurbaksha
49	Palheri	.. Mehma Singh
50	Khanpur	.. Janak Singh
51	Kharar	.. Dheru
52	Satemajra	.. Dass
53	Khunimajra	.. Ram Singh
54	Badla Naishaher	.. Harcharan Singh
55	Kehlon	.. Dheru Ram
56	Chaparchiri Khurd	.. Nathi
57	Shahpur	.. Jaimal Singh
58	Hallomajra	.. Nasib Singh
59	Burail	.. Kartar Singh
60	Kambala	.. Nikha
61	Kamba	.. ..
62	Kandala	.. Kehar Singh
63	Phabat	.. Mian Ram
64	Banqarpur	.. Santu
65	Naggal	.. Mehar Chand
66	Barwala	.. Kartar Singh
67	Bataur	.. Kutab Ram
68	Pharheli	.. Karta Ram
69	Jewarheri	.. Ganga Ram
70	Baqarpur	.. Matu Singh alias Mehtab Singh
71	Manoli	.. Talok Singh

Serial No.	Name of Village		Name of Lambardar (Harijan)
	2. TEHSIL KHARAR—Concld		
72	Kurri	..	Mehru
73	Shekammajra	..	Amar Singh
74	Tangori	..	Gurbachan Singh
75	Gurana	..	Sucha Singh
76	Chudiala	..	Sawan Singh
77	Manakpur Sharif	..	Tilak Ram
78	Majra	..	Magh Singh
79	Parol	..	Mai Dita
80	Mullanpur	..	Ujagar Singh
81	Kansal	..	Teja Singh
82	Mirpur	..	Chabil Ram
83	Mubarikpur	..	Sohanlal
84	Pandwala	..	Chanan Singh
85	Darra Khurani	..	Daulat Ram
86	Kalka	..	Sant Ram
	3. RUPAR TEHSIL		
1	Choti Jhakhian	..	Shri Daya Ram
2	Awankot	..	Shri Maghi Ram
3	Ghanauli	..	Shri Ram Chand
4	Nuhan	..	Shri Uttam Singh
5	Malikpur	..	Shri Ram Singh
6	Khawaspur	..	Shri Sant Ram
7	Hussainpur	..	Shri Banta Ji
8	Rupar	..	Shri Ram Asra
9	Baddi Haveli	..	Shri Daya Ram
10	Railon Kalan	..	Shri Mangal Singh
11	Mansuha Kalan	..	Shri Pritam Singh
12	Bhani	..	Shri Kartara
13	Malan	..	Shri Mansa Singh
14	Choti Jhallian	..	Shri Mitha Singh
15	Kamalpur	..	Shri Chet Ram
16	Bhoje Majra	..	Shri Nanak Singh
17	Bhoreon Majra	..	Shri Rati Ram
18	Jagatpur	..	Shri Sarwan
19	Bhallian	..	Shri Baroo
20	Suleman Shikho	..	Shri Uttam Singh
21	Muzi-din-pur	..	Shri Sirya
22	Bada Sultanpur	..	Shri Maghi Singh
23	Taprian Gharispur	..	Shri Gurbax Singh
24	Rashidpur	..	Shri Ram Asra
25	Kalewal	..	Shri Bant Singh
26	Makowal	..	Shri Kartara
27	Behrampur	..	Shri Sawan Ram
28	Kahanpur	..	Shri Munshi Ram
29	Mehtot	..	Shri Sardar Singh
30	Hafzabad	..	Shri Hazura Singh
31	Dhamelwal	..	Shri Waryama
32	Chumar Majra	..	Shri Atma.
33	Kandhola	..	Shri Sarwan Singh
34	Chamkaur Sahib	..	Shri Surta Singh
35	Daher	..	Shri Bachna
36	Gagon	..	Shri Sital Singh
37	Santpur	..	Shri Cheta
38	Railo Majra	..	Shri Ram Asra
39	Durgi	..	Shri Mal Singh
40	Belesandha	..	Shri Santa Singh
41	Jhallian Kalan	..	Shri Mitha Singh
42	Patheri Jattan	..	Shri Gurbax Singh
43	Bara	..	Shri Gurbax Singh
44	Kotla Nihang	..	Shri Mahi Ditta

Serial No.	Name of Village		Name of Lambardar (Harijan)

3. RUPAR TEHSIL—Contd

45	Sympal Jhallian	..	Shri Pritam Singh
46	Lakhmipur	..	Shri Ram Singh
47	Ranginpur	..	Shri Bachan Singh
48	Thonna	..	Shri Joginder
49	Mianpur	..	Shri Bachan Singh
50	Kalal Majra	..	Shri Kartara
51	Bhagwantpur	..	Shri Badan Singh
52	Khabra	..	Shri Kehar Singh
53	Solkhian	..	Shri Gurpal Singh
54	Behrampur	..	Shri Gurbax Singh
55	Sehon Majra	..	Shri Chanan Singh
56	Mughal Majra	..	Shri Arur Singh
57	Sotal	..	Shri Lachman Singh
58	Goslan	..	Shri Ishar Singh
59	Dulchi Majra	..	Shri Hari Singh
60	Bur Majra	..	Shri Rachan Singh
61	Dhanori	..	Shri Gurdit Singh
62	Kakrali	..	Shri Kushal Singh
63	Bammara	..	Shri Kartar Singh
64	Nathalpur	..	Shri Chanan Singh
65	Gopal pur	..	Shri Joginder Singh
66	Kainore	..	Shri Munshi Ram
67	Fatehgarh	..	Shri Sarwan Singh
68	Saheri	..	Shri Bhag Singh
69	Rangian	..	Shri Gango
70	Dangrali	..	Shri Ran Singh
71	Chutamla	..	Shri Ishar Singh
72	Baddi Mandoli	..	Shri Partap Singh
73	Rattangarh	..	Shri Santokh Singh
74	Badwali	..	Shri Inder Singh
75	Kulheri	..	Shri Ujagar Singh
76	Norinda	..	Shri Gurbax Singh
77	Doom Chheri	..	Shri Amar Singh
78	Booth garh	..	Shri Ujagar Singh
79	Panj Koha	..	Shri Hazoora Singh
80	Khant	..	Shri Ram Asra
81	Kotli	..	Shri Kaka Singh
82	Manpur	..	Shri Juma
83	Kalaran	..	Shri Ronki
84	Mundian	..	Shri Jagir Singh
85	Sarhana	..	Shri Maghi
86	Sandhari Majra	..	Shri Karora Singh
87	Badda Sidhupur	..	Shri Arjan Singh
88	Kalemajra	..	Shri Ishar Singh
89	Amrali	..	Shri Pritam Singh
90	Lutheri	..	Shri Bachan Singh
91	Chalan	..	Shri Banta Singh
92	Oind	..	Shri Chanan Singh
93	Dumna	..	Shri Jagir Singh
94	Samana Kalan	..	Shri Gurbax Singh
95	Salimpur	..	Shri Joginder Singh
96	Bada Makrona	..	Shri Rachan Singh
97	Makrona Khurd	..	Shri Fateh Singh
98	Pipal Majra	..	Shri Niranjan Singh
99	Harsalpur	..	Shri Paras Ram
100	Bhurah	..	Shri Gopi
101	Siwan	..	Shri Tara Singh
102	Ratangarh	..	Shri Bachan Singh
103	Mareli	..	Shri Didar Singh
104	Dhanaula	..	Shri Kartara
105	Manela	..	Shri Asa Singh
106	Badda Badechh	..	Shri Basta Singh
107	Hawara	..	Shri Daya Ram

Serial No.	Name of Village	Name of Lambardar (Harijan)
	3. RUPAR TEHSIL—CONCLD	
108	Pirthipur	.. Shri Mangal Singh
109	Badi Jhakhian	.. Shri Anant Ram
110	Bada Pind	.. Shri Mathu
111	Bharatgarh	.. Shri Hari Singh
112	Chanola	.. Shri Atu
113	Dhangoli	.. Shri Amar Singh
114	Dugri	.. Shri Daya Singh
115	Majri	.. Shri Tota
116	Akbarpur	.. Shri Hari Singh
117	Badhal	.. Shri Faquria
118	Bhoglan	.. Shri Chamel Singh
119	Kakot	.. Shri Naranjan Singh
120	Kheri	.. Shri Dhera Singh
121	Hirdapur	.. Shri Rakha Singh
122	Purkhali	.. Shri Hari Singh
123	Rampur	.. Shri Mehma Singh
	4. NARAINGARH TEHSIL	
1	Raipur Rani	.. Shri Kehru Singh
2	Raiwali	.. Shri Parbhu
3	Jatwar (Beron)	.. Shri Gariby
4	Bharog	.. Shri Bachan Singh
5	Patwar	.. Shri Suria
6	Korwa Khurd	.. Shri Bisakhi
7	Gharauli	.. Shri Sawan
8	Naggal	.. Shri Sodagar
9	Majra	.. Shri Yad Ram
10	Baragaon	.. Shri Nanu Singh
11	Bakhola	.. Shri Dhuman
12	Lakhnora	.. Shri Basakhi
13	Nanduwali (Lakhoora)	.. Shri Diya
14	Shahpur	.. Shri Sunder Lal
15	Sarwan	.. Shri Badman
16	Gadholi	.. Shri Antu
17	Sadhaura (Ambli)	.. Shri Krishna Ram
18	Dehar (Sadhaura)	.. Shri Ram Rakha
19	Mahamadpur	.. Shri Chhitru
20	Majri	.. Shri Koora
21	Saidpur	.. Shri Gariboo
22	Kanepla	.. Shri Budhu Ram
23	Pando	.. Shri Nathu Ram
24	Rajpur	.. Shri Jhanda
25	Sadeqpur	.. Shri Bachana
26	Sultanpur	.... Shri Manglu
27	Noshehra	.. Shri Biru
28	Shampur	.. Shri Baru
	5. NALAGARH TEHSIL	
1	Bhatia	.. Shri Kartar Singh, son of Rulia
2	Kishanpura	.. Shri Ram Ditta, son of Pohlu
3	Majra	.. Shri Chhitroo
4	Thanna	.. Shri Jethoo
5	Dharmpur	.. Shri Puran, son of Shiboo
6	..	.. Shri Sukhdev Singh, son of Chohar
7	Katloo	.. Shri Tulsi Ram
8	Mitya	.. Shri Dhani Ram, son of Rirhkoo
9	Salhedan	.. Shri Rirkhoo, son of Safria

Serial No.	Name of Lambardar Harijan	Name of Village
	6. JAGADHRI TEHSIL	
1	Shri Telu Ram	.. Khizri
2	Shri Santu Ram	.. Bajauli
3	Shri Rati Ram	.. Safil Pur
4	Shri Shanker	.. Manglaur
5	Shri Badama	.. Banse Wala
6	Shri Nihala	.. Manakpur
7	Shri Nathu Ram	.. Chahar Wala
8	Shri Wasakha Ram	.. Amb Wala
9	Shri Nanku Ram	.. Azizpur
10	Shri Nahi Dass	.. Kalawar
11	Shri Gamna Dass	.. Maheshri
12	Shri Singi	.. Nagla Jagir
13	Shri Rulia Ram	.. Sabarpur Jattan
14	Shri Bhurro	.. Badhaula
15	Shri Wadhawa	.. Sabarpur
16	Shri Kalu Ram	.. Ghari Gusain
17	Shri Jhandu Ram	.. ..
18	Shri Ram Kishan	.. Mustafabad
19	Shri Gariboo	.. Sultan Pur
20	Shri Molu Ram	.. Saran
21	Shri Tungla Ram	.. Koolpur
22	Shri Rulia Ram	.. Syalba
23	Shri Bishana Ram	.. Golhani
24	Shri Santu Ram	.. Hassan Pur
25	Shri Chhajju Ram	.. Bari Kahanri
26	Shri Antu Ram	.. Bhambhol
27	Shri Fattu Ram	.. Khanpur
28	Shri Dasaundhi Ram	.. Khanpur
29	Shri Saunkoo Ram	.. Kahanri Khurd
30	Shri Nandu Ram	.. Gadhauli
31	Shri Bhichha Ram	.. Masimble Hinduan
32	Shri Bichha Ram	.. Bari Pawani
33	Shri Dasaundhi Ram	.. Bari Pawani
34	Shri Koora	.. Guda Jatta
35	Shri Gitu	.. Ghane Wala
36	Shri Kirpa Ram	.. Aziz pur
37	Shri Jhandu Ram	.. Marwan Kalan
38	Shri Bakhtiwra	.. Machhrauli
39	Shri Jhandu Ram	.. Milak Khas
40	Shri Manohar Lal	.. Kakrauni
41	Shri Kundan Lal	.. Khera Brahmnan
42	Shri Nanak Ram	.. Ram Kheri
43	Shri Garib Dass	.. Chanda Kheri
44	Shri Bhagwan Dass	.. Chamnauli
45	Shri Jetha Ram	.. Dharam kot
46	Shri Nandu Ram	.. Leda Khas
47	Shri Ghasi Ram	.. Man Kheri
48	Shri Basakhi Ram	.. Panjeton
49	Shri Mukhtiar	.. Amadal Pur
50	Shri Saharoo	.. Bhagwangarh
51	Shri Jetha Ram	.. Dharam Kot
52	Shri Mangal Ram	.. Ghari Banjara
53	Shri Koora Ram	.. Makarab Pur
54	Shri Telu Ram	.. Deli Pura
55	Shri Antu Ram	.. Chaharon
56	Shri Jiwana	.. Arnauli
57	Shri Nand Ram	.. Mahlan Wali
58	Shri Jhandu	.. Kath Wala
59	Shri Antu Ram	.. Gulabgarh
60	Shri Chhaju Ram	.. Ghari Mundon

Serial No.	Name of Lambardar Harijan		Name of Village
	6. JAGADHRI TEHSIL—CONCLD		
61	Shri Bahadoo Ram	..	Jagadhri
62	Shri Jhandoo Ram	..	Jarauda
63	Shri Jamna Ram	..	Bhatauli
64	Shri Bhadu	..	Khera
65	Shri Paji Ram	..	Kail
66	Shri Chhajju Ram	..	Sudhail
67	Shri Nathi Ram	..	Sasauli
68	Shri Santa Ram	..	Kansepur
69	Shri Nandu	..	Ratauli
70	Shri Biroo	..	..
71	Shri Jhandu	..	Gobindpura
72	Shri Puna Ram	..	Tejli
73	Shri Puna Ram	..	Darwa
74	Shri Nandu	..	Gadauli
75	Shri Rulia Ram	..	Chandpur
76	Shri Antu Ram	..	Farakh Pur
77	Shri Nano	..	Mandeber
78	Shri Nihala Ram	..	Auranga Bad
79	Shri Kaloo Ram	..	Ror Chhaper
80	Shri Sikhana Ram	..	Hargarh
81	Shri Kuriya	..	Galauli
82	Shri Udmi Ram	..	Damla
83	Shri Mam Raj Singh	..	Rattangarh
84	Shri Antu Ram	..	Sukhpura
85	Shri Bholu Ram	..	Bahadurpur
86	Shri Rangoo Ram	..	Khazuri
87	Shri Mangal Ram	..	Jaidhar
88	Shri Kartara	..	Chuhar Pur Kalan
89	Shri Ant Ram	..	Balauli
90	Shri Telu Ram	..	Singhpura
91	Shri Telu Ram	..	Sherpur
92	Shri Moloo Ram	..	Mugal Pur
93	Shri Kaloo Ram	..	Ledi
94	Shri Desaundhi	..	Tibi Araian
95	Shri Antu Ram	..	Bakar Wala
96	Shri Nandu	..	Bhangra
97	Shri Antu Ram	..	Mughal Wala
98	Shri Bishana	..	Sandhai
99	Shri Nanoo	..	Mamli
100	Shri Rulia	..	Salempur
101	Shri Bhola Ram	..	Tehi Jattan
102	Shri Basakhi Ram	..	Marwakhurd
103	Shri Koora Ram	..	Panju Pura
104	Shri Jethu Ram	..	Pansra
105	Shri Hira Lal	..	Tigri
106	Shri Dasaundhi	..	Karhera Khurd
107	Shri Shanker	..	Naharpur
108	Shri Shaktu	..	Tigra
109	Shri Bhola Ram	..	Mandauli
110	Shri Nihala	..	Mandauli
111	Shri Nandu	..	Dasani
112	Shri Antu	..	Mandi
113	Shri Ralla Ram	..	Badhi
114	Shri Saunkoo Ram	..	Fatch Pur
115	Shri Mangloo	..	Naya Gaon
116	Shri Kundan Lal	..	Ghorion
117	Shri Rulia Ram	..	Bakarpur
118	Shri Kalu Ram	..	Dadu Pur Chhawani
119	Shri Kirpa Ram	..	Jairam Pur
120	Shri Kura Ram	..	Khadri
121	Shri Nathu Ram	..	Bhol Kheri
122	Shri Jiwna	..	Deodhar
123	Shri Raja Ram	..	Bahadur Pur
124	Shri Daulat Ram	..	Kishan Pura
125	Shri Jiwna	..	Karkauli
126	Shri Kirpa Ram	..	Basatian Wala
127	Shri Karta Ram	..	Bhamnauli

Lambardars in Kangra District

1277. Shri Rup Singh Phul : Will the Minister for Revenue be pleased to state the names and addresses of Harijan and non-Harijan Lambardars separately, tahsil-wise in district Kangra at present ?

Sardar Ajmer Singh : (a)—

Name of Tehsil		Number of Non-Harijan Lambardars	Number of Harijan Lambardars
1. Kangra	..	161	3
2. Nurpur	..	228	39
3. Hamirpur	..	127	37
4. Palampur	..	163	50
5. Dehra	..	257	23

(b) A list of Harijan Lambardars is attached. The time and labour involved in collecting information about non-Harijan Lambardars will not be commensurate with any possible benefit to be obtained.

List of Harijan Lambardars in Kangra District

Serial No.	Name of Mauza	Name of Lambardar	Father's Name
		1. TEHSIL KANGRA	
1	Chari	.. Nant Ram	.. Munshi Ram
2	Narwana	.. Mehlu Ram	.. Gurditta
3	Nagrota	.. Sadho Ram	.. Bhakat Ram
		2. TEHSIL NURPUR	
1	Dol	.. Runko Ram	.. Birju
2	Nadholi	.. Makhno Ram	.. Bhagi
3	Bali	.. Phelu Ram	.. Lakhu Ram
4	Sohlda	.. Santo	.. Lohku
5	Pundar	.. Jaru Ram	.. Banku Ram
6	Kothi Wandan	.. Charu	.. Mathanu
7	Bhadwar	.. Mahlu	.. Kirpu
8	Dani	.. Nathu Ram	.. Billu Ram
9	Saliali	.. Garib Dass	.. Rabhu
10	Khani	.. Shankar Dass	.. Dhanu
11	Khani	.. Santo	.. Dauala
12	Ghainlagor	.. Bandhu Ram	.. Jagtu
13	Panjara	.. Nathal	.. Nadar
14	Sadrer	.. Dallo	.. Lala

Serial No.	Name of Mauza	Name of Lambardar	Father's Name
		2. NURPUR TEHSIL—CONCLD	
15	Chatroli	Pheu	Lakhu
16	Gangeth	Bura Ram	Labho Ram
17	Anoh	Punu Ram	Sangra
18	Mazra	Balando	Barraru
19	Palohra	Ruvel Singh	Ram Saran
20	Chalwara	Nathu	Makhnu
21	Jawali	Ram Dittu	Nandu
22	Jawali	Mehar Chand	Porkhi Ram
23	Barot	Kushi Ram	Makoru
24	Rahen	Bolu Ram	Jameeta Ram
25	Golwan	Milkhi Ram	Godhu Ram
26	Chatter	Chet Ram	Batohlu
27	Lehrun	Gakal Ram	Lakhi Ram
28	Bagroli	Malo Ram	Ranju
29	Bheri	Bansi Lal	Matabu
30	Badoli	Mathu Ram	Galabu Ram
31	Mangwal	Nandu Ram	Jai Lal
32	Mohtali	Durga Dass	Bihari Lal
33	Bari	Mahlu Ram	Hiru
34	Phoh	Harnam Singh	Jethu Ram
35	Indpur	Maru Ram	Phangan
36	Kathgar	Charan Dass	Kirpa Ram
37	Sararwan	Situ Ram	Kodu Ram
38	Bhadpur	Baintu Ram	Sakhnu
39	Re	Kishan Chand	Chaju
		3. HAMIRPUR TEHSIL	
1	Bhalet	Bankhu Ram	Gurdeu
2	Mehlta	Bhagar Ram	Chintu Ram
3	Ugialta	Laturia Ram	Shiama
4	Sapahal	Khalela Ram	Lohka
5	Saproh	Findu Ram	Kalah
6	Rangar	Bhagar Ram	Ram Ditta
7	Banjuri	Kashmir Singh	Kirpa Ram
8	Chaniara	Chepu Ram	Zulfi
9	Mewa	Shankar Dass	Surjan
10	Mati Tira	Bishanu Ram	Churu Ram
11	Dooh	Kohku Ram	Sidhu Ram
12	Tihra	Mehthu Ram	Bardu Ram
13	Rewar	Milkhi Ram	Ananta
14	Resar	Juttu Ram	Anata
15	Dabholi	Lohku Ram	Jhanda Ram
16	Nhanwana	Jauhandu Ram	Faquria
17	Dhag	Kheru	Niru
18	Nani	Sahuru	..
19	Baldugak	Ghebo	..
20	Garli	Basu Ram	..
21	Garli	Jondu Ram	Dasaundhi
22	Panjgran	Pohlo	Panj Gran
23	Kohla	Milkhi Ram	..
24	..	Baju Ram	Gurditta
25	Bauli	Dhimun	Nathu
26	Naalan	Nasib Singh	Findu
27	Pahlu	Hoshnaki Ram	Achharu
28	Jalari	Memlu Ram	Jhangru
29	..	Nikku Ram	Sahnu
30	Gharthui	Madho Ram	Jwahar Singh
31	Ghangrer	Kirpa Ram	Sihnu
32	Jhareri	Chaudhari Ram	Basant Ram

Serial No.	Name of Mauza	Name of Lambardar	Father's Name
	3. HAMIRPUR TEHSIL—CONCLD		
33	Kashmir	Ramalu Ram	Gushain
34	Galor	Ram Singh	Charhtu
35	Choru	Bardu Ram	Longu
36	Khagal	Mahant Ram	Sidhu
37	Bankar	Durga Dass	Bhagat Ram
	4. TEHSIL PALAMPUR		
1	Bir	Sukhia Ram	Bhirbatu
2	Bhatu	Santu	Ghasita
3	Sansal	Dasondi	Joli
4	Deol	Kirpu Ram	Khalailu
5	Kand Bari	Gohandu Ram	Rijhu
6	Bandla	Charaga	Khaku Ram
7	Kandi	Hushiar Singh	Beli Ram
8	Chachian	Dina Nath	Chhaju
9	Paprola	Tphusa	Kaniahalkara
10	Nahri	Sali	Johri
11	Jandpur	Jamoo Ram	Naul
12	Agojer	Jhonfi	Jat
13	Tikker	Arjan Dass	Rijha
14	Thandol	Nandoo	Chalnoo
15	Maniara	Joban Ram	Navratroo
16	Suliana	Gulaba Ram	Kishan
17	Patti	Nankoo	Charandoo
18	Holta	Jhonfi	Rehnoo
19	Banoori	Khazana Ram	Gobind
20	Panner	Sohan Singh	Harnam Singh
21	Bhawarna	Gulaba Ram	Lahnoo Ram
22	Hanja	Phinja	Kharkoo
23	Raipur	Sant Ram	Kharkoo
24	Jassu Samoola	Sunka	Bhanson
25	Saloh	Dinno Ram	Ghangya
26	Lahla	Manga	Bhaloo
27	Darang	Khazana	Phandoo
28	Ghaneta	Bhagat Ram	Gurdass
29	Kharot	Kaloo	Hoshanaki
30	Panapri	Gurditta	Sonoo
31	Dheera	Kehroo	Gado
32	Naura	Kirpa Ram	Rijha Ram
33	Parba	Niroo Ram	Sidhoo
34	Bachawai	Dasondhi Ram	Dohal
35	Alampur	Bhatoo	Dhollo
36	Thural	Kirpa Ram	Hoshanakoo
37	Bandahoo	Lobhi Ram	Sawnoo
38	Barram	Musa Ram	Gatari
39	Lambagoan	Kiroo Ram	Khamdi Ram
40	Chadhiar	Bangali Ram	Niroo Ram
41	Tikari	Bansi	Sutiyagar
42	Sagoor	Mangat Ram	Faujoo
43	Kosari	Jhanfi alias Gurparshad	Peroja Ram
44	Daraman	Rankaroo	Jodha
45	Lahat	Brij Lal	Chatroo
46	Bhoada	Gohpa	Daloloo
47	Garh Jamula	Shikaroo	Doola
48	Moohndi	Thal	Sawanoo
49	Daroh	Rupp Singh	Teg Ram
50	Nanawn	Pannoo	Jodha

Serial No.	Name of Mauza	Name of Lambardar	Father's Name
		5. DEHRA TEHSIL	
1	Tiamal	.. Sant Ram	.. Chetu
2	Sawana	.. Chhaju Ram	.. Basant Ram
3	Sunhet	.. Garib Singh	.. Chipal
4	Dhaliara	.. Gian Singh	.. Hiru Ram
5	Har	.. Garib Singh	.. Khazana Ram
6	Kuhana	.. Pritu	.. Mangat Ram
7	Tatahn Khurd	.. Makhanu Ram	.. ..
8	Gheuri	.. Nikku Ram	.. ..
9	Tippri	.. Prem Chand	.. ..
10	Gangot	.. Sant Singh	.. ..
11	Ghurial	.. Dalip Chand	.. ..
12	Baungta	.. Mangat Ram	.. ..
13	Katnaur	.. Faqir Chand	.. ..
14	Mohara	.. Rasila Ram	.. ..
15	Haripur	.. Dalip Chand	.. Bonu
16	Bilaspur	.. Gurditta Mal	.. Hari Chand
17	Badhopal	.. Mangal Singh	.. ..
18	Bhatoli Phakorian	.. Churu alias Braham Dass	..
19	Gummar	.. Nandu Ram	.. ..
20	Paisa	.. Chanja Ram	.. ..
21	Dehra	.. Mangat Ram	.. ..
22	Habrol	.. Sant Ram	.. ..
23	Garli	.. Atma Ram	.. ..

24552/P.V.S.—386—11-8-64—C.,P & S. Pb., Chandigarh

Published under the authority of the Punjab Vidhan Sabha and printed by the Controller, Printing & Stationery, Punjab, Chandigarh.

Punjab Vidhan Sabha Debates

19th February, 1964

Vol I—No. 2

OFFICIAL REPORT

CONTENTS

Wednesday, the 19th February, 1964

Punjab Vidhan Sabha Secretariat Chandigarh

Price Rs. 4.65 paise

ERRATA

TO

PUNJAB VIDHAN SABHA DEBATES, VOL. I– NO. 2,
DATED THE 19TH FEBRUARY, 1964.

Read	*For*	*Page*	*Line*
absolutely	abs lutely	(2)10	10 from below
withdraw	wihdraw	(2)15	12 from below
19th Februaiy, 1964	19th February, 196	(2)20	Heading
permission	permisision	(2)21	20
been	beeen	(2)22	34
Ram Lal-Sham Lal	Ram Lal-Sharma Lal	(2)23	21
ਪੰਜਾਬ	ਪਜਾਬ	(2)39	9 from below
speak	spek	(2)40	13 from below
ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ	ਬਜ਼ਰਗਾਂ	(2)41	9 from below
arrangement	ar argement	(2)42	2 from below
ਰਗੜੇ	ਰ ਰੜੇ	(2)43	Last
ਮੁੰਡੇ	ਮੁਡੇ	(2)44	2 from below
ਢਠਿਡੇ	ਬਠਿਡੇ	(2)48	Last
ਗੌਰਮਿੰਟ	ਗਰਮਿੰਟ	(2)50	13
ਬਾਰੇ	ਬਾ	(2)73	4
Sardar Gurdial Singh Dhillon	Sardar Gurdial Singh D illon	(2)76	7 from below
pointed	appointed	(2)77	5
19th February, 1964	19th February, 1963	(2)66, 74, 76, 78	Heading.
ਹਾਲ	ਗੱਲ	(2)81	3
proposed	porposed	viii	29

PUNJAB VIDHAN SABHA

Wednesday, the 19th February, 1964

The Vidhan Sabha met in the Assembly Chamber, Sector 1, Chandigarh, at 9.00 a.m. of the clock. Mr. Speaker (Shri Prabodh Chandra) in the Chair

STARRED QUESTIONS AND ANSWERS

SUPPLEMENTARIES TO STARRED QUESTION NO. 4700*

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या होम मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि दास कमिशन की इन्क्वायरी के सिलसिले में सरकार ने जो अब तक खर्चा किया है उस का ब्यौरा क्या है ?

गृह मन्त्री : इस के बारे में मैं ने कल रिटन रिप्लाई दे दिया था।

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या होम मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि जो खर्चा अब तक गवर्नमेंट ने किया है वह कितना है ?

(No reply)

श्री मंगल सेन : क्या होम मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि एडवोकेट जनरल और एल. आर. के अलावा जो और वकील इंगेज किये गये हैं उन के साथ कितनी फीस तय की है ?

Mr. Speaker : The Government has not settled any fee so far.

श्री मंगल सेन : स्पीकर साहिब, आप जानते हैं कि बिना फीस तय करने के वकील कैसे काम करने के लिए तैयार हो सकता है।

Mr. Speaker : The hon. Minister has already replied that the time and labour involved in collecting the information will not be commensurate with any possible benefit to be obtained.

Chaudhri Hardwari Lal : Could the hon. Home Minister kindly give broad items of likely expenditure ?

Home Minister : I am sorry, I am not in a position to give this broad idea even.

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या होम मिनिस्टर साहिब पता करके दो तीन दिन में बता सकेंगे कि उन वकीलों के साथ कितनी फीस तय की है ?

(No reply)

Mr. Speaker : It does not arise out of the main question.

---

*Starred Question No. 4700 along with its reply appears in the P.V.S. Debates, Volume I, No. 1, dated the 18th February, 1964.

Comrade Ram Piara : Sir, the House is entitled to have full information from the Government, i.e., the expenditure being incurred on lawyers engaged to defend the Chief Minister. as also other expenditure incurred in this regard.

Mr. Speaker : The House will know after the payment has been made.

Comrade Ram Piara : Will the Home Minister be pleased to state whether it is the policy of the Government not to decide the fee at the time of engaging the Advocates ?

Mr. Speaker : No insinuation please.

कामरेड राम प्यारा : क्या होम मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि वकीलों के साथ फीस तय न करने की क्या वजूहात हैं ?

Mr. Speaker : I would request the hon. Member to avoid such expression which may provoke the other side.

श्री मंगल सेन : क्या होम मिनिस्टर साहिब बतायेंगे कि कौन कौन से वकील चीफ मिनिस्टर साहिब को डिफेंड करने के लिए इन्गेज किए गए हैं ?

मन्त्री : गवर्नमैंट की तरफ से एडवोकेट जनरल और एल. आर. डिफेंड करने के लिए दास कमिशन में पेश होते हैं ।

Mr. Speaker : The hon. Minister stated perhaps yesterday that some more advocates have been engaged.

मन्त्री : मैं ने यह कहा था कि जो वकील इस वक्त चीफ मिनिस्टर साहिब की तरफ से इन्गेज्ड है उन को हम जितना हमारा प्रोपोर्शनेट शेअर होगा पे करेंगे । वह गवर्नमैंट ने अपनी तरफ से सीधे इन्गेज नहीं किए हुए ।

श्री मंगल सेन : उन के नाम क्या हैं ?

मन्त्री : एक तो श्री जय गोपाल सेठी हैं और दूसरे श्री कपूर हैं । बाकी का मुझ इलम नहीं ।

श्री बलरामजी दास टंडन : होम मिनिस्टर साहिब ने कहा है कि बाद में जो प्रोपोर्शनेट फीस बनेगी वह गवर्नमैंट पे कर देगी । मैं जानना चाहता हूं कि उस प्रोपोर्शनेट बांट का क्या क्राइटेरिया होगा ?

मन्त्री : उसे ला डिपार्टमेंट डिटरमिन करेगा ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜੇ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੇ ਪ੍ਰੋਪੋਰਸ਼ਨੇਟ ਫ਼ੀਸ ਦੇਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਫ਼ੇਰ ਗੌਰਮੈਂਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੱਸਣ ਤੋਂ ਕਿਉਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ ?

Mr. Speaker : The Home Minister admits that there are more than two lawyers but he is not aware about the names of all of them.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਕੀਲਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਤਾਂ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨੰਬਰ ਹੀ ਦੱਸ ਦੇਣ ।

Minister : The hon. Members can give a separate notice for this question.

Mr. Speaker : If the hon. Home Minister agrees, may I permit a short notice question on this point ? I think, the information will be readily available with the Government.

Minister : Sir. I cannot say anything now. When it comes to us, we will examine it.

Mr. Speaker : If it is just a question of getting names of the Advocates engaged in this case and if the Home Minister knows that this information is available with the Legal Remembrancer here, I can satisfy the Members who want to have this information, that they will get it after about three or four days.

Minister : I cannot say it at this stage. We will see to it when the notice comes.

Voices : We want this information definitely.

Mr. Speaker : Well, it is for the hon. Members to draw their own conclusions.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ: ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਪੋਰਸਨੇਟ ਫ਼ੀਸ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਾਂਗੇ ਕਿ ਆਫ਼ੀਸ਼ੀਅਲ ਕਪੈਸਿਟੀ ਦੇ ਵਿਚ ਕਿਤਨਾ ਦੇਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੰਡੀਵਿਜੁਅਲ ਕਪੈਸਿਟੀ ਦੇ ਵਿਚ ਕਿਤਨਾ ਦੇਣਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਹ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇੰਡੀਵਿਜੁਅਲ ਤੋਂ ਕੀ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਕੁਝ ਐਸੇ ਚਾਰਜਿਜ਼ ਹਨ ਜੋ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਆਫ਼ੀਸ਼ਿਅਲ ਕਪੈਸਿਟੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਲੈਵਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਕੁਝ ਐਸੇ ਹਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੰਡੀਵਿਜੁਅਲ ਕਪੈਸਿਟੀ ਦੇ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ: ਕੀ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫੈਮਿਲੀ ਵੀ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਨਵਾਲਵਡ ਹੈ : ਅਗਰ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹੜੇ ਕਿਹੜੇ ਵਕੀਲ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ ?

Mr. Speaker : No, they are not involved.

Comrade Ram Piara : They are involved, Sir. They have filed affidavits.

Mr. Speaker : They might have filed affidavits. It is natural . But they are not involved.

Comrade Ram Piara : They are involved. If they are not involved, let the Chief Minister say so.

Chaudhri Hardwari Lal : Did the Government, while deciding to bear expenses of this enquiry before the Das Commission, decide the items in respect of which they will bear the expenses ; if so. what is the number of charges which are being defended by the Government ?

Mr. Speaker : It has not as yet been decided. They have yet to decide this point.

Chaudhri Hardwari Lal : When the Government decided that they will defend the Chief Minister in respect of actions performed by him in his official capacity, did they decide the broad items in regard to which the Government will be defending the Chief Minister at State expense?

Mr. Speaker : Even if the hon. Member had been on the Treasury Benches, he woud not have been able to take a decision about the particular items at this stage.

Chaudhri Hardwari Lal : I am only asking about the items for which they will bear the expenses. Will the Government be able to state the broad items in respect of which they have decided to bear the defence expenses ?

ਕਾਮਰੇਡ ਮਖੱਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ: ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ, ਸਰ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਸਾਨੂੰ ਇਥੇ ਕਾਲੇ ਪਾਣੀ ਬਿਠਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਹਰ ਵਾਰ ਬੋਲਣ ਲਈ ਉਠਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਸਾਡੀ ਵਾਰੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬੋਲ ਸਕੀਏ ਅਤੇ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਪੁਛ ਸਕੀਏ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਡੇ ਗਰੁਪ ਵਾਸਤੇ ਵਜ਼ਾਰਤੀ ਬੈਂਚਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪਰਬੰਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੇ ਬਾਕੀ ਗਰੁਪਾਂ ਦੇ ਪਿਛੇ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਬੈਂਚ ਖਾਲੀ ਪਏ ਹਨ। ਪਰਜਾ ਤੰਤਰੀਏ ਕੁਲ 12 ਹਨ ਤੇ ਪੰਜ ਮੋਹਰਲੇ ਬੈਂਚਾਂ ਤੇ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਇਹ ਅੱਗੇ ਪਿਛੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਪੀ. ਆਈ. ਪੀ. ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ: ਤੁਸੀਂ ਵਾਰੀ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਹੀ ਕਾਫੀ ਬੋਲ ਲੈਂਦੇ ਹੋ (ਹਾਸਾ)। (The hon. Member speaks much even out of turn.) (Laughter)

चौधरी देवी लाल: होम मिनिस्टर साहिब ने बताया है कि एक तरफ तो चीफ मिनिस्टर या गवर्नमैंट की तरफ से एल. आर. साहिब बैठते हैं और दूसरी तरफ सरदार प्रताप सिंह कैरों की तरफ से श्री सेठी और श्री कपूर बैठते हैं। मैं यह पूछना चाहता हूं कि क्या यह फैसला करते वक्त चीफ मिनिस्टर * * * से मश्वरा कर लेते हैं।

Mr. Speaker: I will not permit the use of this word. This is not to be brought on record and is expunged.

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼: ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਡਿਫੈਂਡ ਕਰਨ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਕੁਝ ਖਰਚ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇਵੇਗੀ। ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਹੜੀਆਂ ਮੱਦਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਤੇ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਾਂਝ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ?

Mr. Speaker: They are not in a position to give this information at the moment.

Comrade Shamsher Singh Josh: Sir, if they are not in a position to state the detailed position, let them tell the House the items in respect of which the State Government will bear the expenses.

Mr. Speaker: The hon. Member should give a separate notice.

Comrade Ram Chandra: Did the Government take the decision to defend the Chief Minister in respect of any definite allegations that have been levelled against him?

Mr. Speaker: The Government has decided to defend the Chief Minister in respect of charges levelled against him for actions performed in his official capacity. I think this is the position.

Home Minister: This is exactly the position. As I stated yesterday, the Government will defend the Chief Minister in respect of charges levelled against him for actions performed by him in his official capacity.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ: ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਉਹ ਕਿਹੜੇ ਐਕਟਸ ਹਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਤੌਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਕੈਰੋਂ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਬੰਧੀ ਡਿਫੈਂਡ ਕਰਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਕੀਲ ਕੀਤੇ ਹਨ?

Mr. Speaker: It does not arise.

---

*Expunged as ordered by the Chair.

Sardar Lachhman Singh Gill : It certainly arises because the Government has decided to bear a certain portion of the expenses to be incurred by the Chief Minister. ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਕਿਹੜੇ ਕੰਮ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬਤੌਰ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਕੀਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਕਿਹੜੇ ਐਕਟਸ ਹਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਤੌਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਕੈਰੋਂ ਕੀਤੇ ਹਨ ? (ਸ਼ੋਰ)

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਹ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁਛ ਲਓ। (The hon. Member may enquire this from the hon. Minister.)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਮੈਂ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਹੀ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ [* * *] ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ......................(ਸ਼ੋਰ)

Mr. Speaker : This word is expunged from the record of the proceedings of the House.

Home Minister : Sir, I would request you to ask Sardar Lachhman Singh Gill to withdraw this word.

Mr. Speaker : The use of this remark was absolutely uncalled for and this should be expunged.

Sardar Gurdial Singh Dhillon : Will the Home Minister be pleased to state whether the Government is prepared to draw a line between the legal rights for defence and propriety ?

Home Minister : It is both legal and proper to defend those actions which have been done or alleged to be challenged, in the official capacity of the Chief Minister.

श्री बलरामजी दास टंडन : आखिर हमारा यह हक है कि हम इस हाउस में यह जानें कि चीफ मिनिस्टर साहिब ने प्राईवेट कैपैसिटी में क्या किया है और........

Mr. Speaker : Order please. This question is continuing since yesterday and we have been able to dispose of only four or five questions of the list meant for yesterday. I am sorry if you still say that I do not allow you to get information from the Government.

आवाजें : जवाब तो उधर से मिलता ही नहीं।

Mr. Speaker : That I cannot help.

श्री बलरामजी दास टंडन ; हमें पता तो लगना चाहिए। क्या यह स्टेट एक्सचेकर का जितना मर्जी पैसा खर्च करते जाएं ?

Mr. Speaker : The hon. Member will have time to say all these things at the time of discussion on the Governor's Address.

Next question please.

AFFIDAVITS FILED BY OFFICIALS IN SUPPORT OF CHIEF MINISTER BEFORE DAS COMMISSION

*4562. **Babu Ajit Kumar** : Will the Chief Minister be pleased to state —

(a) the names and designations of the officials of the State Government who filed their affidavits in support of the Chief Minister before the Das Commission, New Delhi ;

---

*Expunged as ordered by the Chair.

[Babu Ajit Kumar]

(b) whether the absence of the said officials from the Headquarters for the purpose mentioned in para (a) above will be treated as official tour to New Delhi ?

Shri Mohan Lal (Home Minister) : (a) The names and designations of the officials who filed their affidavits are contained in the statement, a copy of which is placed on the table of the House.

(b) The officials referred to in para (a) of the question did not go to Delhi for presenting affidavits before the Commission. The affidavits were presented by the Counsel for the Chief Minister. As such, treating the journeys for the purpose mentioned in the question as official tours does not arise.

STATEMENT

Statement showing the names of officers/officials of Punjab Government who filed affidavits in support of the Chief Minister, Punjab, before Shri S.R. Das, Commission of Inquiry, New Delhi, on 21st December, 1963

Serial No.	Name of Officer/Official	Designation of Officer/Official
1	Shri Prem Kumar, I.A.S. ..	Additional Secretary to Government, Punjab, Capital Project
2	Shri B.B. Vohra, I.A.S. ..	Secretary to Government, Punjab, Agriculture Department
3	Shri R.S. Randhawa, I.A.S. ..	Additional Secretary to Government, Punjab, Revenue Department
4	Shri Hardev Singh Chhina, I.A.S. ..	Secretary to Government, Punjab, Vigilance Department
5	Shri Gurdial Singh ..	Inspector-General of Police, Punjab
6	Shri P.N. Bhalla, I.A.S. ..	District Magistrate, Amritsar
7	Shri Sunder Singh ..	District Magistrate, Patiala
8	Shri J.S. Bawa, I.P.S. ..	Assistant Inspector-General of Police, Punjab
9	Col. Sultan Singh ..	Commandant, Punjab Home Guards
10	Shri Kuldip Singh Virk ..	District Magistrate, Gurgaon
11	Shri Balbir Singh ..	Director, Town and Country Planning, Chandigarh
12	S. Iqbal Singh, I.A.S. ..	District Magistrate, Hissar
13	Shri S.L. Verma, P.C.S. ..	Under-Secretary to Government, Punjab, Health Department
14	Shri Daljit Singh, I.A.S. ..	Excise and Taxation Commissioner
15	Shri S.C. Chhabra, I.A.S. ..	Provincial Transport Controller, Punjab
16	Shri P.N. Sahni, I.A.S. ..	Director, Industries, Punjab
17	Shri Bishan Behari Lal ..	Excise and Taxation Officer, Amritsar
18	Dr. Amrik Singh Cheema ..	Director, Agriculture, Punjab

Serial No.	Name of Officer/Official	Designation of Officer/Official
19	Shri A.N. Kashyap, I.A.S.	.. Home Secretary to Government, Punjab
20	Shri Manmohan Singh, I.P.S.	.. Superintendent of Police, Bhatinda
21	S. Jagjit Singh	.. Legal Remembrancer and Secretary to Government, Punjab, Legislative Department
22	Shri H.S. Achreja, I.A.S.	.. Secretary to Government, Punjab, Scheduled Castes and Backward Classes Department
23	Shri Avtar Singh Brar	.. Director, Consolidation of Holdings, Punjab, Jullundur
24	Shri R.S. Talwar, I.A.S.	.. Industries Commissioner and Secretary to Government, Punjab, Industries Department
25	Dr. D. Bhatia	.. Director, Health Services, Punjab
26	Sirdar G.S. Kahlon, I.C.S.	.. Chief Secretary to Government, Punjab
27	Mrs. Serla Grewal, I.A.S.	.. Secretary to Government, Punjab, Medical and Health Department
28	Shri Ram Singh, P.C.S.	.. Magistrate, Karnal
29	Shri Prithipal Singh	.. Additional Principal Secretary to Chief Minister, Punjab
30	Shri O.P. Malhotra	.. Superintending Engineer, P.W.D., Buildings and Roads, Amritsar Circle, Amritsar
31	Shri V.P. Jauhar, I.A.S.	.. Registrar, Co-operative Societies, Punjab, Chandigarh
32	Shri R.S. Bhatnagar, I.A.S.	.. Additional Deputy Commissioner, Patiala
33	Shri Jaipal Singh Gupta	.. Executive Engineer, B.&R. Provincial Division, Patiala
34	Shri C.P. Saharwal	.. S.D.O., Drainage Division, Patiala
35	Shri S.K. Jain	.. Deputy Secretary to Government, Punjab, Transport Department
36	Bakshi Jaswant Singh, I.P.S.	.. Superintendent of Police, Vigilance, Chandigarh
37	Shri M.K. Luthra, I.P.S.	.. Superintendent of Police, Crime (C.I.D.), Punjab, Chandigarh
38	S. Ujagar Singh, I.P.S. (Retd.)	.. Chairman, S.S.S. Board, Punjab
39	Shri Balmukand	.. Deputy Secretary to Government, Punjab, Rehabilitation Department
40	Shri K.K. Mukerjee	.. Deputy Secretary to Government, Punjab, Organisation and Methods Department
41	Shri L.R. Dawar	.. Director, Food and Supplies Department, Punjab, Chandigarh

[Home Minister]

Statement showing the names of Officers/Officials of the Punjab Government who filed affidavits in support of the Chief Minister, Punjab, before Shri S.R. Das Commission of Inquiry, New Delhi on 26th December, 1963

Serial No.	Name of Officer/Official	Designation of Officer/Official
1	Shri A.C. Kohli	.. Joint Director, Industries, Punjab
2	S. Hardev Singh Chhina, I.A.S.	.. Secretary to Government, Punjab, Vigilance Department
3	S. Dalip Singh, I.A.S.	.. Deputy Secretary to Government, Punjab. Revenue Department
4	Master Charanjit Singh	.. Special Collector, Stamp Evasion, Chandigarh
5	Shri Amarjit Singh, P.C.S.	.. Under Secretary to Government, Punjab, Forest Department
6	Shri Ajit Singh	.. Deputy Secretary to Government, Punjab. Consolidation Department
7	Sirdar G.S. Kahlon, I.C.S.	.. Chief Secretary to Government, Punjab
8	S. Amrik Singh Cheema	.. Director, Agriculture, Punjab
9	Shri Sukhdev Parshad	.. Joint Director, Industries
10	S. Ranjit Singh, I.P.S.	.. Deputy Commandant General, Home Guards, Punjab
11	Shri Gurbhagat Singh Gill, I.P.S.	.. Senior Superintendent of Police, Amritsar
12	Dr. P.N. Chuttani, M.D.	.. Director-Professor of Medicine, Institute of Post-graduate Medical Education and Research, Chandigarh
13	Shri Man Singh	.. Assistant Sub-Inspector of Police, Criminal Investigation Agency, Amritsar
14	Shri Ujagar Singh	.. Deputy Transport Controller
15	Shri Harbans Lal	.. Naib-Tehsildar, Rehabilitation Department, Ludhiana
16	Shri Prem Kumar, I.A.S.	.. Additional Secretary to Government, Punjab, B.&R. Department, Chandigarh
17	Shri Jagat Singh	.. Additional Assistant, Excise and Taxation Commissioner, Patiala
18	Shri L.R. Dawar	.. Director, Food and Supplies Department, Punjab
19	Shri Amar Singh	.. Director, Vigilance Department, Punjab
20	Shri J.S. Bawa	.. Assistant Inspector-General of Police, Punjab

Serial No.	Name of Officer/Official	Designation of Officer/Offcial
21	Shri J.D. Sharma, I.A.S.	.. Director, Public Instruction, Punjab
22	Shri Bahal Singh	.. Superintendent of Police, C.I.D., Punjab, Chandigarh
23	Shri S.C. Chhabra, I.A.S.	.. Provincial Transport Controller, Punjab
24	Shri G.R. Vij, I.A.S.	.. Deputy Secretary to Government, Punjab, Irrigation and Power Department
25	Shri O.P. Jain	.. Senior District Industries Officer, Gurgaon
26	Shri S.D. Khanna	.. Deputy Secretary to Government, Punjab Local Department
27	S. Mohinder Singh	.. Private Secretary (Political) to Chief Minister, Punjab
28	Shri Balmukand	.. Deputy Secretary to Government, Punjab, Rehabilitation Department
29	Shri Sunder Singh	.. Deputy Commissioner, Patiala
30	Shri S.K. Jain	.. Deputy Secretary to Government, Punjab, Transport Department
31	Shri J.D. Khanna	.. Deputy Secretary to Government, Punjab, Home Department
32	Shri P.N. Bhalla	.. District Magistrate, Amritsar
33	Shri G.R. Bhai	.. Officer on Special Duty, Hilly Areas
34	Shri V.P. Jauhar	.. Registrar, Co-operative Societies, Punjab
35	Shri R.K. Berry	.. Executive Engineer, Amritsar Provincial Division, Amritsar
36	Shri Kuldip Singh Virk	.. Deputy Commissioner, Gurgaon
37	Shri P.N. Sahni	.. Director, Industries, Punjab
38	Shri Abheraj Singh, I.A.S.	.. Additional Deputy Commissioner, Ludhiana
39	Shri Harjit Singh, I.P.S.	.. Superintendent of Police, Ludhiana
40	Shri B.R. Kapoor	.. Addititonal Controller of Stores, Punjab
41	Shri Iqbal Singh	.. District Magistrate, Hissar
42	Shri C.D. Khanna	.. Deputy Secretary to Government, Punjab, Agriculture Department
43	Shri D.N. Dhir	.. Deputy Secretary to Government, Punjab, Scheduled Tribes
44	Shri Balwant Singh	.. Accounts Officer, Punjab Vidhan Sabha
45	S. Prithipal Singh	.. Additional Principal Secretary to Chief Minister, Punjab

[Shri Mohan Lal]

Serial No.	Name of Officer/Official		Designation of Officer/Official
46	Shri Net Ram	..	Director of Panchayats, Punjab
47	S. Iqbal Singh	..	Under-Secretary to Government, Punjab Rehabilitation Department
48	Shri B.K. Malhotra	..	Executive Engineer
49	Shri S.P. Punhani	..	S.D.O., P.W.D., B & R, Ludhiana
50	Shri L.R. Khosla	..	Senior District Industries Officer, Ludhiana
51	Shri Dalip Singh, I.P.S.	..	Superintendent of Police, Kapurthala
52	Shri M.S. Bedi, I.A.S.	..	Deputy Commissioner, Karnal
53	Miss V. Prabh Dayal	..	Youth Welfare Officer, Punjab Education Department, Chandigarh
54	Col. Sultan Singh	..	Commandant, Punjab Home Guards
55	Shri Kulwant Singh	..	District Magistrate, Jullundur

श्री बलरामजी दास टंडन : ग्रान ए प्वायंट ग्राफ ग्रार्डर। स्पीकर साहिब, शुरू से कायदा यह रहा है कि सारे सवालात ग्रौर उन के जवाबात टेबल पर रख दिये जाते हैं ताकि मैम्बरान उन को पढ़ कर सप्लीमेंट्रीज़ कर सकें। यह जो जवाब अभी पढ़ा गया है इस का एक पार्ट तो टेबल पर रखा है लेकिन दूसरा पार्ट यहां पर नहीं रखा गया है।

Mr. Speaker: The procedure is that a copy of the reply is sent to the Member concerned and lengthy replies are placed on the Table, which has been done in this case also. Short replies are read out by the Minister.

श्री बलरामजी दास टंडन : हमेशा से ऐसा ही होता ग्राया है कि ग्रापके पास भी सारे जवाब होते हैं ग्रौर यहां टेबल पर भी होते हैं।

Mr. Speaker : This is absolutely in order.

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਅਫਸਰ ਐਫੀ-ਡੇਵਿਟਸ ਫਾਈਲ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਅਤੇ ਐਲ. ਆਰ. ਤੇ ਵਕੀਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਗਏ ਹਨ। ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀ ਲਿਸਟ ਮੈਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 15 ਅਫਸਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸਟਾਫ ਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਗ ਬੁਕਸ ਤੋਂ ਜੇਕਰ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਦਿਨ ਦਿੱਲੀ ਗਏ ਹਨ ਤਾਂ ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਿਆ ਆਵੇਗੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ?

Mr. Speaker : If you can prove this we will consider it.

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸ ਦਿਨ ਚੀਫ ਸੈਕਟਰੀ, ਹੋਮ ਸੈਕਟਰੀ, ਐਫ ਸੀ. ਤੇ ਇਕ ਜ਼ਿਲੇ ਦੇ ਡੀ. ਸੀ. ਉਥੇ ਸਨ, ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਲੈ ਗਏ ਸਨ। ਇਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਨਹੀਂ ਗਏ ਹਨ ?

Mr. Speaker : It is not a question of challenges. As I stated yesterday, I am bound by Rules, and have to accept as true whatever the Minister says. But if the hon. Member has anything to the contrary in his possession, he shall come to me in my Chamber and show that to me. Then I shall see what I can do.

Sardar Gurnam Singh : Is it or is it not a fact that some officers of the Government were present in Delhi on the day on which the affidavits were filed ?

Home Minister : The question here is whether any officer made mention of in the reply went to Delhi for the purpose of filing the affidavit. Officers did go in those days to Delhi but they went there in connection with other duties excepting, of course, the Legal Remembrancer. the Chief Secretary and perhaps the Home Secretary.

श्री बलरामजी दास टंडन : आन ए प्वायंट आफ आर्डर सर। अभी होम मिनिस्टर साहिब ने कहा है कि अफसरों के टी. ए. के बारे में इन्फर्मेशन देने का सवाल पैदा नहीं होता क्योंकि वह अफसर वहां पर नहीं गए। इस के साथ इन्होंने कहा कि चीफ सैक्रेटरी, होम सैक्रेटरी और एल. आर. वहां पर गये क्योंकि उन को और कोई काम था, इन में से कौन सी बात ठीक है ।

श्री अध्यक्ष : उन्होंने जो जवाब दिया है उस में कहा है कि ऐफीडैविट फाइल करने के लिये नहीं गए। (The hon. Minister has stated in the reply that the officers did not go there to file affidavits.)

श्री बलरामजी दास टंडन : वहां पर तीन अफसर गए थे। आप रिपोर्ट मंगवा कर देख लें, पोज़ीशन क्लीयर हो जाएगी ।

Home Minister : My answer is very simple. The Legal Remembrancer was there in connection with helping in the conduct of proceedings. The Chief Secretary was there in connection with certain other duties also . .

Voices : What other duties ?

Minister : He went there in connection with the meeting of the Planning Commission and incidentally he was also to co-ordinate all the affidavits. So, he was there in connection with the meeting of the Planning Commission primarily as well that of co-ordination of affidavits. This is what I have said. Nobody went there simply for filing affidavits.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਕੀ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਕੀ ਚੀਫ਼ ਸੈਕਟਰੀ ਅਤੇ ਹੋਮ ਸੈਕਟਰੀ ਨੇ ਵੀ ਐਫੀਡੈਵਿਟਸ ਦਾਖਿਲ ਕੀਤੇ ਹਨ ?

ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਫ਼ਸਰ ਐਫੀਡੈਵਿਟਸ ਦਾਖਿਲ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿੱਲੀ ਨਹੀਂ ਗਏ, ਬਲਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਕੋਲ ਹੋਰ ਕੰਮ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਦਿੱਲੀ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਐਲ. ਆਰ. ਦੇ ਨਾਲ ਐਫੀਡੈਵਿਟਸ ਨੂੰ ਕੋਆਰਡੀਨੇਟ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਸੀ।

Sardar Gurnam Singh : The Home Minister has said that some of the officers did participate in the matter of co-ordination of affidavits. I would like it to be made clear as to what work they exactly did in that connection ?

Mr. Speaker : Putting them in order. The word co-ordination is self-explanatory.

श्री मंगल सेन : ग्रान ए प्वायंट ग्राफ ग्रार्डर, सर। ग्राप ने कल भी कहा था कि ग्रगर कोई मैम्बर तथा मिनिस्टर गलत बयानी करता है तो उस के लिए कोई रैमिडी ढूंडी जाएगी। लेकिन इस वक्त भी ग्राप के सामने होम मिनिस्टर साहिब ने सवाल के शुरु में कहा कि कोई ग्रफसर इस काम के लिये देहली नहीं गया। उन्होंने देहली जाकर कोई एफीडेविट फाइल नहीं किया। सप्लीमेंटरी सवाल पूछने पर उन्होंने बताया कि कुछ ग्रफसर प्लैनिंग कमीशन में ग्राफिशल ड्यूटी पर देहली गए ग्रौर वह वहां पर यह देखने के लिये गए कि ग्राया ऐफीडेविट्स ठीक हैं। होम मिनिस्टर साहिब कंट्राडिक्टरी इंफर्मेशन दे रहे हैं। मैं इस बारे में ग्राप की रूलिंग चाहता हूं।

Mr. Speaker : I have heard the point of the hon. Member. There is no contradiction in what the Home Minister said previously and what he has said in reply to the supplementary question.

(*Interruptions by Shri Mangal Sein*).

श्री ग्रध्यक्ष : मैं ने ग्राफिस को ग्रार्डर कर दिये हैं कि ग्राप की ग्रौर सरदार जय इन्दर सिंह की सीटस बदल दी जाएं। (I have ordered my office to change the seats of the hon. Member and that of Sardar Jai Inder Singh.)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : ਕੀ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਐਫੀ-ਡੇਵਿਟ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਲਈ ਖਾਸ ਜਗ੍ਹਾ ਫਿਕਸ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ? ਇਹ ਕਿਸ ਅਥਾਰੇਟੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਲਏ ਗਏ ਹਨ ? ਕਿਸ ਜਗ੍ਹਾ ਸਾਰੇ ਐਫੀਡੇਵਿਟਸ ਦੀ ਅਟੈਸਟੇਸ਼ਨ ਹੋਈ ਹੈ ? ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਾਰੀ ਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਕਲੀਅਰ ਕਰਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।

गृह मन्त्री : ग्राप इस बारे में इंक्वायरी करवा कर देख लें मुझे कोई एतराज नहीं है। इस बारे में पोजीशन यह है कि जिन डिपार्टमैंट्स के साथ ऐलीगेशन्ज़ का सम्बन्ध है, उन ग्रफसरों ने ग्रौर उस डिपार्टमैंट के सैक्रेटरीज़ ने ऐफीडैविट्स दिए हैं, चाहे वह ग्रफसर यहां पर थे या बाहिर थे, उन्होंने एफीडैविट्स दिये क्योंकि उन्होंने उन ऐलीगेशन्ज़ के मुताल्लिक ऐफीडेविट्स में इन्फरमेशन दी थी।

सरदार गुरदयाल सिंह ढिल्लों : स्पीकर साहिब, मेरे सवाल का जवाब नहीं दिया गया।

श्री ग्रध्यक्ष : मैं होम मिनिस्टर साहिब को जवाब देने के लिये कैसे मजबूर कर सकता हूं। (How can I compel the Home Minister to answer ?)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਪੁਛਿਆ ਸੀ, ਕਿ ਕੀ ਸਾਰੇ ਅਫਸਰ ਐਫੀਡੈਵਿਟਸ ਫਾਈਲ ਕਰਨ ਲਈ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, ਦਿੱਲੀ ਯਾ ਗੁੜਗਾਵਾਂ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ? ਕਿਸ ਜਗ੍ਹਾ ਸਾਰੇ ਐਫੀਡੈਵਿਟਸ ਦੀ ਅਟੈਸਟੇਸ਼ਨ ਹੋਈ ਸੀ ?

ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ : ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਇਸ ਵੇਲੇ ਪੂਰੀ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਮੈਂ ਇੰਨਾ ਦੱਸ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟਸ ਦੇ ਨਾਲ ਐਲੀਗੇਸ਼ਨਜ਼ ਦਾ ਸਬੰਧ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟਸ ਦੇ ਹੈਡਜ਼ ਤੇ ਸੈਕਰੇਟ੍ਰੀਜ਼ ਨੇ ਮਿਲ ਕੇ, ਦੇਖ ਕੇ ਐਫੀਡੈਵਿਟਸ ਫਾਈਲ ਕੀਤੇ ਹਨ ।

Sardar Gurnam Singh : Is it or is it not a fact that either all or some of the affidavits were attested at Delhi ?

Home Minister : Sir, I cannot give any information in regard to all the affidavits off hand. If the hon. Member gives a separate notice, I will find out the position and give a reply.

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਕਲ ਵੀ ਇਕ ਸਵਾਲ ਸੀ, ਖੈਰ ਉਸ ਦਾ ਨੋਟਸ ਅਸੀਂ ਅਲੱਗ ਦੇਵਾਂਗੇ । ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬੜੀ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਛੁਪਾਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਇਹ ਹਾਊਸ ਦੇ ਪ੍ਰਿਵਿਲਿਜ਼ ਤੇ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਛਾਪਾ ਹੈ । ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਝੂਠ ਬੋਲ ਕੇ ਬੜੀ ਸਫ਼ਾਈ ਨਾਲ ਹਕੀਕਤ ਨੂੰ ਛੁਪਾਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ....

Mr. Speaker : Please withdraw the word "Jhooth".

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਜਨਾਬ, ਮੈਂ ਵਿਦਡ੍ਰਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਇਹ ਗ਼ਲਤ ਬਿਆਨੀ ਕਰਕੇ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਮਿਸਲੀਡ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਜੇਕਰ ਇਹ ਗਲ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਵੇ ਕਿ 30—35 ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਐਫੀਡੇਵਿਟ ਬਣਾ ਕੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਟੈਸਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੀ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਵੀ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਜਾਣਗੇ..... ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਐਫੀਡੇਵਟਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਹਨ ।

Mr. Speaker : Please withdraw the word "Chalana."

ਮੰਤਰੀ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜਿਹੜੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੀ ਸਪਿਰਿਟ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਨਟੇਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਪਰ ਉਸ ਤਰਫੋਂ ਲਿਮਿਟ ਨੂੰ ਐਕਸੀਡ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । There must be some restraint on these Members from the Chair. My friends in the Opposition Benches are making undignified and uncalled for observations, After all there is a limit to every-body's patience.

Mr. Speaker : I accept your view. I accept that they are going beyond limits. Inspite of my repeatedly requesting them they are doing so. What can I do ?

ਮੰਤਰੀ : ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੀ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਮੰਨ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਸਿਪਿਰਟ ਨੂੰ ਮੇਨਟੇਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਜੋ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਉਹ ਉਧਰੋਂ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ।

Mr. Speaker : I have already paid compliments to you.

ਮੰਤਰੀ : ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਪੁਛਣ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਐਕਸਪਲੇਨ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ ।

Mr. Speaker : I would request the hon. Members on the Opposition Benches not to put me in an embarrassing position. The hon. Members on the Treasury Benches have shown more restraint than the members on the Opposition Benches.

Sardar Gurnam Singh : Mr. Speaker, it is quite obvious that the prevarication in answering the questions by the Minister upsets the Members. If straight answers are given, every thing will be all right.

Mr. Speaker : I would once again request the hon. Members on both the sides to have restraint.

ਮੰਤਰੀ : ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਇਸ ਕੁਐਸਚਨ ਦਾ ਤਅੱਲੁਕ ਹੈ ਜੇ ਕਰ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਪੁਛਣ ਤਾਂ ਮੈਂ ਐਕਸਪਲੇਨ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ.....

Officers mentioned in part (a) of the reply did not go to Delhi for presenting affidavits before the Commission.

ਅਫਸਰਾਂ ਦੇ ਐਫੀਡੇਵਿਟ ਅਟੈਸਟ ਹੋਏ ਹਨ, ਮੈਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ......ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ .... (ਵਿਘਨ)

(Thumping from the Opposition Benches.) (ਵਿਘਨ)

ਗ੍ਰਿਹ ਮੰਤਰੀ : ਕਿਹੜੀ ਮੱਲ ਮਾਰ ਲਈ ਹੈ.........(ਵਿਘਨ)

Mr. Speaker : The hon. Members must at least give him credit. They asked him to give a straight reply and he has given that. Inspite of that a rowdy scene was created.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਜੇ ਕਰ ਅਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਇਹ ਦਰੁਸਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ।

ਗ੍ਰਿਹ ਮੰਤਰੀ : ਉਹ ਛੱਡੋ ।

Sardar Lachhman Singh Gill : Mr. Speaker, what is he ? I too care a hoot for him. He is absolutely a scoundrel. He is a first class 'firkaprast' in the State. He is ruining the State. Till he is alive, he is a 'pacca firka-prast'.

(Interruptions and noise)

Chief Minister : Sir, I beg to move that the member may be expelled from the House for the remaining period of the Session for using such undignified words.

Sardar Lachhman Singh Gill : What does the Home Minister think of himself ?

Sardar Gurnam Singh : Mr. Speaker, it means that if a member abuses another Member of this House and the Chief Minister moves a motion that the man who has abused should be removed from the House, it is keeping with his own traditions.

Mr. Speaker (Addressing Sardar Lachhman Singh Gill) : I am sorry that I am being put in an embarrassing position. You fight among yourselves and the onus and blame comes on me. The Hon. Members of this House are decent members and they should maintain decorum in the House. If he has done anything wrong the hon. Member should have pointed that out to the Chair.

Home Minister : Mr. Speaker, have you heard what is alleged to have been said by me ?

Mr. Speaker : I have not heard anything.

Chief Minister : Mr. Speaker, I would request you to ask the Member to withdraw from the House. The Chair should maintain the dignity of the House.

Mr. Speaker : I am sorry. The Leader of the House has put a slur on me also. I am ready to step aside for some time and allow anyone to occupy the Chair to see if he can conduct the House in a better way. I am trying my best to conduct the proceedings in the best possible way.

Chief Minister : You have certain powers. I would request you to make use of them . . . . . .

Mr. Speaker : I will exercise them . . . (noise).

Chief Minister : Then as I have already stated, the hon. Member be expelled from the House for the remaining period of the session.

Mr. Speaker : I am giving final warning to the hon. Member Sardar Lachhman Singh Gill. If he does not act properly, I will be forced to name him.

Chief Minister : No, Sir. He has used very nasty words. He has used the word 'scoundrel' and so many other words. I would request you to maintain the dignity of the House and to try to do the things in a normal way.

ਸ੍ਰੀ ਬਲਰਾਮਜ਼ੀ ਦਾਸ ਟੰਡਨ : ਜਨਾਬ, ਉਸ ਪਾਸਿਓਂ ਰੋਜ਼ ਅਜਿਹੇ ਲਫਜ਼ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਪਰ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਅਪਣੀ ਮੈਜਾਰਿਟੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਬਲ ਬੋਤੇ ਤੇ ਇਹ ਮੋਸ਼ਨ ਮੂਵ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

Mr. Speaker : I can say without any fear of contradiction that the Government Benches have shown greater restraint than the members on the other side. I have already observed that the entire blame will come on me that I am allowing all this knowingly. I feel deeply hurt if the hon. Member, Shri Gill, has used the word 'scoundrel' as the Leader of the House has said and I would request him to withdraw this word.

Chief Minister : Mr. Speaker, that will not do. He has used so many unparliamentary and undignified words and mere asking him to withdraw those will not do. I would request you to keep the dignity and decorum of the House. Such things do not enhance the prestige of the House.

Mr. Speaker : But what can I do ? The hon. Members before I check them, say certain unpalatable things.

Would the hon. Member, Sardar Gill, kindly withdraw those words ?

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਗਲ ਨਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਦੀ ਤੌਹੀਨ ਹੋਵੇ। ਜੇਕਰ ਪੰਡਤ ਜੀ ਆਪ ਇਹ ਕਹਿ ਦੇਣ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਲਫ਼ਜ਼ ਨਹੀਂ ਆਖੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਲਫਜ਼ ਵਿਦਡਰਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ।

Mr. Speaker : The hon. Member should withdraw the words gracefully.

Sardar Lachhman Singh Gill : Sir, he should first withdraw the words.

Mr. Speaker : What did he say ?

Sardar Lachhman Singh Gill : He said 'I care a hoot for you'.

Home Minister : It is absolutely wrong and a mis-statement.

Mr. Speaker : I would seek the assistance of the Leader of the Opposition. We must try to keep some decorum. Such things do not bring any credit to the House. So far gentlemen's agreement has been kept by the members on the Treasury Benches except, of course, Sardar Jai Inder Singh.

[Mr. Speaker]

If the Government does not reply or they do not want to give a reply. the rules do not permit me to ask them to do so. There is no remedy with me. I cannot force the Government to give a reply.

The other point is that the Chief Minister has his own way of dealing with things. I do not believe in extreme actions straightway. In the first instance, we should deal with matters calmly and if things do not improve, then I will use the maximum authority to maintain the decorum and dignity of the House.

Chief Minister : Mr. Speaker, it is the vulgarity and the language used that I am objecting to. I protest against the language used by the hon. Member.

Mr. Speaker : I entirely agree with you and I will seek your advice.

(Interruptions and noise in the House)

Chief Minister : Mr. Speaker, I can assure you that this can be handled. The entire House is behind you. If such things are allowed to continue, there will be no end to them.

श्री यशपाल : ग्रान ए प्वायंट ग्राफ ग्रार्डर, सर। स्पीकर साहिब, ग्रभी २ लीडर ग्राफ दी हाउस ने एक मोशन की थी कि एक ग्रानरेबल मेम्बर को फार दी रीमेनिंग पीरियड ग्राफ दी सैशन हाउस से ऐक्सपैल कर दिया जाए। मैं यह जानना चाहता हूं कि वह मोशन मूव हुई है या कि नहीं अगर मूव हुई है तो उसका क्या हशर हुग्रा है? (विघ्न) जब भी कोई वाजिब ढंग से बात होनी शुरू हो तो ग्रापोज़ीशन के मैम्बर ग्रपनी ग्रादत के मुताबिक शोर मचाना शुरू कर देते हैं। ग्राखिरकार हर बात की कोई हद होती है। हम इन की सारी बातों को इतमीनान के साथ सुनते हैं लेकिन यह हमारी सीधी सी बात को भी सुनने के लिये तैयार नहीं। बहर हाल, मैं उस मोशन के बारे में ग्राप की रूलिंग चाहता हूं कि उसके बारे में ग्राप ने क्या फैसला किया है ग्रौर ग्रगर कोई फैसला नहीं किया तो फैसला होना चाहिए।

Mr. Speaker : Unfortunately that will be an extreme step. I would like to watch such a situation for a little while more before taking the extreme step.

Captain Rattan Singh : Mr. Speaker, a few minutes ago, you were pleased to remark, "what can I do". Sir, can the Presiding Member show his helplessness if any hon. Member becomes unruly ?

Mr. Speaker : What I said was that what can I do when an hon. Member says something before I check him.

Captain Rattan Singh : Sir, you can name him.

Mr. Speaker : I will name him.

(Noise and interruptions in the House)

I will request the Leader of the Opposition to control the members of the Opposition.

Sardar Gurnam Singh : Sir, you will not have anything from this side. I would request you kindly to control some corners from the other side.

पंडित चिरंजी लाल शर्मा : On a point of order Sir. The hon. Member, Shri Yash Pal has used the words "ग्रपोज़ीशन के मेम्बर

अपनी आदत के मुताबिक शोर मचाना शुरू कर देते हैं" मैं आप से इस बात की रूलिंग चाहता हूं कि क्या एक आनरेबल मेम्बर का हक है कि सारी आपोज़ीशन को इस किस्म के अलफाज़ कहे ?

Chief Minister: Excluding yourself.

श्री अध्यक्ष : जो कुछ इस वक्त हो रहा है उस की लाईट में तो वह अलफाज़ सही मालूम होते हैं (In the present trend of the proceedings his remarks seem to be correct) (*Cheers from the Treasury Benches.*)

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰਾ ਜਿਹੜਾ ਸਵਾਲ ਸੀ ਉਸ ਦੀ ਅਸਲੀ ਗਲ ਨੂੰ ਸਾਈਡ ਟਰੈਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਮੇਰਾ ਸਵਾਲ ਇਹ ਸੀ—

> "the names and designations of the officials of the State Government who filed their affidait in support of the Chief Minister before the Das Commission, New Delhi;"

ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਪਰੈਜ਼ੈਂਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜਾਂ ਨਹੀਂ । ਇਸ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀ ਗਲਤ ਬਿਆਨੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਉਸੇ ਬਾਰੇ ਮੇਰਾ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ਹੈ।

Mr. Speaker : The hon. Member can put a supplementary question and get a clarification.

Chief Minister : Sir, how can you proceed further till the hon. Member (Sardar Lachhman Singh Gill) tenders unconditional apology ?

Mr. Speaker : He has withdrawn the words.

Voices : He has withdrawn.

Chief Minister : He has not.

Sardar Gurnam Singh : This happened long time ago.

Chief Minister : We want to see the record of the proceedings of the House.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਇਹ ਤਾਂ ਦਾਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਕਮਰਿਆਂ ਵਿਚ ਫਿਰਦੇ ਸੀ । (ਵਿਘਨ)

श्री अध्यक्ष : उन्होंने वह अल्फाज़ वापस ले लिए हैं (He has withdrawn those words.)

Chief Minister : But has anybody heard ? Is it in the record of the proceedings of the House ?

Sardar Gurnam Singh : It is on record. It happened long time ago. The proceedings of the House cannot be stopped.

Mr. Speaker : It is on record that the hon. Member has withdrawn the words.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਤਾਂ ਦਾਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਕਮਰਿਆਂ ਵਿਚ ਫਿਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ । (ਵਿਘਨ)

ਸਰਦਾਰ ਜੈ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਇਹ ਗਲ ਵਿੱਚ ਪੱਲਾ ਪਾ ਕੇ ਮਾਫ਼ੀ ਮੰਗਣ।

Chief Minister : May I know what have you done about my motion He has not apologised. Apology should be unconditional.

Mr. Speaker : He has withdrawn the objectionable words.

(*Noise and interruptions*)

ਸਰਦਾਰ ਜੈ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਫ਼ੀ ਮੰਗਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਤੇਰੇ ਜਿਹੇ ਕਈ ਤੁਰੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ।

Mr. Speaker (Addresing the hon. Member Sardar Lachhman Singh Gill) : It is on record that you have unconditionally withdrawn the words.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, kindly give me a minute ਮੈਂ ਇਹ ਲਫ਼ਜ਼ ਕਹੇ ਸਨ ਕਿ ਜੇਕਰ ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਖ਼ੁਦ ਉਠ ਕੇ ਇਹ ਕਹਿ ਦੇਣ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਹ ਲਫ਼ਜ਼ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਹੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਲਫ਼ਜ਼ ਵਿਦਡਰਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਜੇਕਰ ਉਹ ਕਹਿ ਦੇਣ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਹ ਲਫ਼ਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਹੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਅਨਕੰਡੀਸ਼ਨਲ ਤੌਰ ਤੇ ਆਪਣੇ ਲਫ਼ਜ਼ ਵਿਦਡਰਾ ਕਰਾਂਗਾ ਲੇਕਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਹ ਲਫ਼ਜ਼ ਜ਼ਰੂਰ ਕਹੇ। ਇਹ ਗ਼ਲਤ ਬਿਆਨੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।

Mr. Speaker : Two wrongs do not make one right. That does not entitle you to use wrong words.

Sardar Lachhman Singh Gill : Sir, I withdraw, I have almost withdrawn the words already.

(*Noise and interruptions in the House*)

Chief Minister : It is a pity that an hon. Member who used abusive language has been allowed to withdraw it. You will see, Sir, that he used the word 'scoundrel' after 4 or 5 sentences. The Home Minister did not utter any objectionable word which ought to have provoked the hon. Member. You can, Sir, see the record of the proceedings of the House. The objectionable word has been used by the hon. Member deliberately.

Mr. Speaker : He should not have said so. There was no justification.

Shri Gian Chand : The hon. Member has deliberately abused another hon. Member. Is withdrawal of thos e words by him sufficient ?

Mr. Speaker : I think, it was for the first time.

(At this stage, some hon. Members rose on points of order).

कामरेड राम प्यारा : सप्लीमेंटरी, जनाब ।

श्री अध्यक्ष : पहले उन्हें प्वायंट आफ आर्डर कर लेने दें। आप बैठ जाइए ।

(Let him first raise his point of order. The hon. Member should please resume his seat)

कामरेड राम प्यारा : जनाब, मैं तो बीस दफा सप्लीमेंटरी सवाल पूछने के लिये खड़ा हुआ हूं ।

ਸਰਦਾਰ ਜੈਇੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਇਹ ਤਾਂ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਹੈ ।

Chief Minister : The hon. Member should not have said this. He should withdraw.

(*Noise and Interruptions in the House*)

श्री यश पाल : स्पीकर साहिब, पेशवर तो हर आदमी है जो कोई काम करता है....

Sardar Gurnam Singh : I do not want to intervene. But the hon. Member has said something wrong and the Chief Minister has asked him to withdraw. He has not even withdrawn the objectionable words. Let us see what happens.

Chief Minister : The hon. Member should withdraw the words.

ਸਰਦਾਰ ਜੈ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਲਫਜ਼ ਵਿਦਡਰਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

Sardar Gurnam Singh : Is it enough, Mr. Speaker ?

Chief Minister : The words used by the hon. Member from this side of the House were not so unpalatable. They were lesser in intensity·

Sardar Gurnam Singh : Does the Chief Minister think that a lesser abuse is not an abuse ?

Chief Minister : He should not have used these words.

ਗਿਆਨੀ ਜ਼ੈਲ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਾਹੀਆਤ ਗਲਾਂ ਕਰਦੇ ਨੇ ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਉਹ ਦੇਖੋ, ਸਾਡੇ ਲਈ ਵਾਹੀਆਤ ਦਾ ਲਫਜ਼ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ । What do you expect from us ?

(*Noise in the House*)

Mr. Speaker : At least the front benchers should behave.

ਗਿਆਨੀ ਜ਼ੈਲ ਸਿੰਘ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕੁਝ ਕਿਹਾ ਕਰੋ, ਸਾਨੂੰ ਹੀ ਕਹੀ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ।

Mr. Speaker : The hon. Member should please resume his seat. He should understand what he is saying. He is going beyond the limits of decency. He is even casting reflection on the Chair.

ਗਿਆਨੀ ਜ਼ੈਲ ਸਿੰਘ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਦਰਖਾਸਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਮਿਸਬੀਹੇਵ ਕਰਦੇ ਨੇ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸੀਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਤੁਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਜਾਏ ਠੰਡਾ ਕਰਨ ਦੇ ਸਗੋਂ ਗਰਮ ਕਰਦੇ ਹੋ । (The hon. Member also did not lag behind in this. Instead of pacifying them he is rather provoking them.)

ਗਿਆਨੀ ਜ਼ੈਲ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਹਰ ਗੱਲ ਮੰਨਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਠੰਡੇ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ।

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਅਫਸਰ ਦਿੱਲੀ ਗਏ ਸੀ, ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਿੱਲੀ ਜਾਣਾ ਆਫ਼ੀਸ਼ੀਅਲ ਟੂਰ ਕੰਸਿਡਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਅਨਆਫ਼ੀਸ਼ੀਅਲ ?

ਗ੍ਰਿਹ ਮੰਤਰੀ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪਲੈਨਿੰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਨਾਲ ਡਿਸਕਸ਼ਨਜ਼ ਚਲ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਕੁਝ ਅਫ਼ਸਰ ਇਸ ਮਤਲਬ ਲਈ ਆਲਰੈਡੀ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਜਿਹੜੇ ਅਫ਼ਸਰ ਉਥੇ ਮੌਜੂਦ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਐਫੀਡੇਵਿਟਸ ਉਥੇ ਅਟੈਸਟ ਕਰਾ

[ਗ੍ਰਿਹ ਮੰਤਰੀ]

ਲਏ ਗਏ ਸਨ। ਉਹ ਉਥੇ ਇਸ ਪਰਪਜ਼ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਗਏ ਸਨ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਪਹਿਲੇ ਐਕਸਪਲੇਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕੋਈ ਅਫ਼ਸਰ ਉਥੇ ਸਪੈਸਿਫੀਕਲੀ ਇਸ ਪਰਪਜ਼ ਲਈ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਿਹੜੇ ਅਫਸਰ ਉਥੇ ਮੌਜੂਦ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਐਫੀਡੇਵਿਟ ਉਥੇ ਦਿਵਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਇਥੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਥੇ ਦਿਵਾ ਦਿੱਤੇ ਸਨ।

Mr. Speaker : Did they draw their T.A. from their respective budget heads ?

Chief Minister : Yes, they did.

ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ। ਮੈਂ ਆਪ ਦੀ ਤਵੱਜੁਹ ਇਸ ਗੱਲ ਵਲ ਦਿਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਕ ਘੰਟੇ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਦੋ ਹੀ ਸਵਾਲ ਭੁਗਤ ਸਕੇ ਹਨ। ਕੀ ਤੁਹਾਡੇ ਖਿਆਲ ਵਿਚ ਇਹ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਟਾਈਮ ਨਹੀਂ ਲਗ ਰਿਹਾ ? ਕੀ ਇਤਨਾ ਟਾਈਮ ਲਗਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ? ਜੇ ਨਹੀਂ ਲਗਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਤਾਂ ਕੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਪਰੋਸੀਜਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਤਬਦੀਲੀ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ?

Mr. Speaker : The hon. Member should please resume his seat. The matter will be discussed in the meeting of the Business Advisory Committee and maximum number of Supplementary Questions will be fixed. One question, however, should not take so much time.

* * * * * *

Mr. Speaker : It is an insinuation.

Comrade Ram Piara : Sir, my question is very important. I would like to know from the Government...............

Mr. Speaker : The hon. Member should please first satisfy me and then he can put his supplementary question.

Chief Minister : Mr. Speaker, you allow these hon. Members to carry on propaganda. The case is before the Commission and it is the duty of the Speaker that undue propaganda is not carried on in this connection.

Mr. Speaker : The other day, I requested every one of them that even if the matter is not *sub-judice,* we must exercise prudence and we should not put too many questions.

* * * * * *

Mr. Speaker : Disallowed. It is a sheer propaganda. The hon. Member should first satisfy me, if he has got anything. He is throwing mud.

Capt. Rattan Singh : Sir, you have just now ruled that what the hon. Member Comrade Ram Piara has said is a mere propaganda. I request that this should not form part of the proceedings of the House.

Mr. Speaker : The Supplementary Question which has been disallowed will not form part of the proceedings.

Sardar Gurnam Singh : Will the Home Minister be pleased to tell us the number and names of the officers who went to Delhi in connection with the Planning Commission work ?

Home Minister : I am sorry, I cannot answer this question off hand.

Sardar Gurnam Singh : Sir, he has got everything with him.

---

*Expunged as ordered by the Chair.

Mr. Speaker : But not here.

Sardar Gurnam Singh : The Home Minister, Sir, has told us that the Officers went to Delhi for the Planning Commission work. He has got the information with him.

Mr. Speaker : But not here at the moment.

Sardar Gurnam Singh : Let the Home Minister give some approximate number ?

Mr. Speaker : The Question Hour is over. There will be no more supplementary questions on this Question.

UNSTARRED QUESTIONS AND ANSWERS*

Handling of Industrial Disputes by the Chief Conciliation Officer

1212. Comrade Babu Singh Master : Will the Home Minister be pleased to state the authority from whom the Chief Conciliation Officer has to seek permission in case he wants to deviate from the standing instructions issued by the Government from time to time regarding handling of the industrial disputes ?

Shri Mohan Lal : There is no occasion for deviation from the Standing instructions of Government by the Chief Conciliation Officer. As such the question of seeking permisision in this behalf does not arise.

Time taken by the Chief Conciliation Officer in making his recommendations in Industrial Disputes from 12th June, 1962 to date

1213. Comrade Babu Singh Master : Will the Home Minister be pleased to state—

(a) the time taken by the Chief Conciliation Officer for making his recommendations after the receipt of the failure report in the case of each industrial dispute during the period from 12th June, 1962 to date ;

(b) the total number of industrial disputes referred to in part (a above where the said officer was successful in bringing about settlements and the total number of the disputes where he was unsuccessful together with the number of meetings called by him in each case ?

Shri Mohan Lal : The time and labour involved in collecting the information will not be commensurate with any possible benefit to be obtained.

Land purchased for Harijans

1236. Comrade Ram Piara : Will the Minister for Local Government and Welfare be pleased to state with reference to part (a) of the reply to unstarred question No. 224 included in the list of questions for 5th November, 1962—

(a) whether the proceedings of the meetings of the Land Approval Committee held on (i) 12th May, 1962, (ii) 21st/22nd May, 1962, (iii) 28th/29th May, 1962, (iv) 2nd/3rd June,

---

*Note.—Please also see appendix for replies to unstarred questions received late from Government.

[Comrade Ram Piara]

1962, (v) 5th June, 1962, (vi) 12th July, 1962 and (vii) 17th July, 1962 were recorded ; if so, by whom, and a copy each of the proceedings be laid on the Table of the House ;

(b) the names of the places where each of the meetings mentioned in part (a) of the reply to the said question was held ;

(c) whether any Travelling Allowance /Dearness Allowance was paid to the members of the State Land Approval Committee who attended the meetings referred to in part (b) above, if so, the amount so, paid to each member; if not paid, the reasons therefor ;

(d) whether any of the meetings referred to in part (b) above was/were held in Chandigarh ; if so, when, together with the names of the persons who presided over it/them and acted as its /their Secretary and recorded its/their proceedings separately ;

(e) whether it is a fact that Comrade Shamsher Singh, a member of the State Land Approval Committee, also attended the meetings held at Chandigarh ; if so, on what dates ?

The answer to the Assembly Question No. 1236 appearing in the list of unstarred questions on the 19th February, 1964, in the name of Comrade Ram Piara, M.L.A., is not ready. The reply will be submitted as soon as the relevant information has been collected.

(Sd) . . .

Local Government and Welfare Minister.

U.O. No. 1098-WGI(ASOI)-64, dated 14th/18th February, 1964.

Construction of Science Block for Government Higher Secondary School, Purkhali, District Ambala

1241. Comrade Shamsher Singh Josh : Will the Home Minister be pleased to state—

(a) whether it is a fact that a Science Block has been sanctioned for the Government Higher Secondary School, Purkhali, in Ambala District and Science apparatus worth Rs 25,000 has beeen lying there for the last one year ;

(b) whether it is a fact that the construction of building for the Science Block referred to in part (a) above has not yet been taken in hand; if so, the time by which the same is likely to be constructed ?

Shri Mohan Lal : (a) (i) No Science Block has been sanctioned so far for the Government Higher Secondary School, Purkhali.

(ii) Yes. But the Science apparatus has been stored in a room and is being utilised when needed.

(b) Yes. The matter regarding construction of a Science Block in the said School will be considered during the IV Five-Year Plan if funds permit.

Representation for taking over National Middle School, Mianpur, District Ambala

1242. Comrade Shamsher Singh Josh : Will the Home Minister be pleased to state whether Government have received any representations from the Management of the National Middle School, Mianpur, tehsil Rupar, district Ambala during the years 1961-62, 1962-63 or 1963-64 requesting the Government to take over the said institution; if so, the dates when such representations were received together with the action taken or proposed to be taken thereon ?

Shri Mohan Lal : (a) Only one representation dated 23rd November, 1961, was received on 29th November, 1961.

(b) The case of the school for its taking over will be considered on merit after the National Emergency is over.

Residential/Commercial Plots at Chandigarh

1250. Comrade Ram Piara : Will the Minister for Excise, Taxation and Capital with reference to the reply to Unstarred Question No. 1141 included in the list of questions for 16th September, 1963, be pleased to state—

(a) whether any penalty other than the amount shown in part (d) of reply to the said question has been charged from M/s Cineramas and M/s Ram Lal-Sharma Lal ; if so, how much in each case and the dates when the amounts of the penalty were deposited in the Estate Office ;

(b) the reasons for the resumption of each of the 338 plots mentioned in Annexure 'B' referred to in part (b) of the reply to the question under reference together with the period in each case during which the plot holders could not pay the instalments due ;

(c) whether in all cases of the original plot holders the penalty has been charged at the rate of $4\frac{1}{2}$ per cent per annum as indicated in the reply to part (c) of the said question or in any case it has been charged at a higher rate; if so, the number of such plot holders who have paid penalty at a higher rate ;

(d) whether in any cases at Chandigarh other than those mentioned in part (c) of the reply to the question mentioned above penalty has been charged from any plot holder at a rate higher than $4\frac{1}{2}$ per cent per annum ; if so, the total number of such cases together with the reasons for charging penalty at a higher rate ?

Subject. —Unstarred Assembly Question No. 1250 by Com. Ram Piara, M.L.A., Residential Commercial Plots at Chandigarh.

The answer to Assembly Question No. 1250 appearing in the list of Unstarred Questions in the 19th February, 1964, in the name of Com. Ram Piara is not ready. The reply will be sent as soon as the relevant information has been collected.

(Sd.) R. S. C. MITTAL,
Minister-in-charge.

U.O. No. G-852-64/II, dated 18th February, 1964.

Construction of Bridges on Patti and Kasur Nallahs at certain places

1258. Comrade Makhan Singh Tarsikka : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state :—

(a) Whether Government is considering any proposal to construct in Amritsar District, etc., bridges—

(i) On Patti Nallah between Tarsikka and Deriwala.
(ii) On Patti Nallah between Taragarh, and Timbowal.
(iii) On Kasur Nallah between Jand and Fatehpur Rajputan.
(iv) On Kasur Nallah between Varpal and Bandala.
(v) On Kasur Nallah between Fattu Bhilla and Chawinda Devi.
(vi) On Khilchian Drain between Mehsampur and Bhallaipur.
(vii) On Khilchaian Drain between Bhutari and Dhulka.
(viii) On Patti Nallah between Rana Kala and Jabowal.
(ix) On Patti Nallah between Malowal and Talwandi.
(x) On Kasur Nallah between Manga and Dodhala.

(b) If the reply to part (a) above be in the affirmative, the estimated cost of each bridge and the approximate date by which the construction of each is likely to be taken in hand ?

Chaudhri Ranbir Singh : (a) Yes, there is a proposal to construct the bridges in Amritsar District, etc., at the following sites :—

(i) V.R. Bridge, R.D. 229,000, Patti Nallah connecting village Tarsikka Deriwala and Jalalusman.
(ii) V.R. Bridge, R.D. 176,000 connecting village Taragarh, Timbowal, Dharar and Khela Khurd.
(iii) D.R. Bridge, R.D. 289,600, Kasur Nallah connecting village Jand and Fatehpur Rajputan, etc.
(iv) V.R. Bridge, R.D. 244,000, Kasur Nallah connecting village Verpal Bandala and Cheetha.
(v) D.R. Bridge, R.D. 336,000 Kasur Nallah connecting village Fatto Bhilla and Chawinda Devi and Balowal.
(vi) V.R. Bridge, R.D. 85,800, Khilchian Drain connecting village Mehsampur, Bhallaipur and Radhan.
(vii) V.R. Bridge, R.D. 57,950, Khilchian Drain connecting village Bhutari, Dhulka and Baba Bakala.
(viii) V.R. Bridge, R.D. 200,150, Patti Nallah connecting village Rana Kalan, Jabowal and Narain Garh.
(ix) V.R. Bridge, R.D. 213,500, Patti Nallah connecting village Malowal, Talwandi and Shahpur.
(x) V.R. Bridge, R.D. 323,100, Kasur Nallah connecting village Manga, Kathunangal, Dodhala and Dadda.

(b) The approximate cost of each V.R. Bridge and D.R. Bridge will be about Rs 1 lac and Rs 1·30 lacs, respectively. There is a programme to construct the D.R. Bridges during the year 1964-65 whereas the construction of V.R. Bridges has been deferred for the present by the Government.

As regards D.R. Bridges, R.D. 289,600, Kasur Nallah, it is stated that the bridge already exists at site.

Loans and grants given to Harijans

1266. Shri Amar Singh : Will the Minister for Local Govern ment and Welfare be pleased to state—

(a) the total number of Harijans, district-wise, who have been given loans/ grants under the Harijan Welfare Scheme and other Schemes by the Harijan Welfare Department from January,

1960 to date and the criteria kept in view while sanctioning these loans/grants ;

(b) whether it is a fact that some of the Harijan communities have not been given such loans/grants; if so, the steps so far taken to ensure that all such communities get equal share ;

(c) the total amount of loans/grants given to Harijans by the Harijan Welfare Department during the said period, district-wise ?

The answer to Assembly Question No. 1266 appearing in the list of Unstarred Questions on the 19th February, 1964, in the name of Shri Amar Singh, M.L.A. is not ready. The reply will be submitted as soon as the relevant information has been collected.

(Sd.) ....,
Local Government and Welfare Minister, Punjab.

U.O. No. 1121-WGI-ASO2-64, dated 17th February, 1964

Repair of building of Government High School, Kathura, district Rohtak

1273. Shri Ram Dhari Balmiki : Will the Home Minister be pleased to state—

(a) whether it is a fact that during the recent floods the building of the Government High School, Kathura, district Rohtak, was badly damaged ;

(b) if the reply to part (a) above be in the affirmative, whether any steps have so far been taken for carrying out repairs to the said building ; if so, what and if not, the reasons therefor ?

Subject: —Repairs of building of Government High School, Kathura, district Rohtak—Unstarred Assembly Question No. 1273.

The answer †to Unstarred Assembly Question No. 1273 appearing in the list of Unstarred Questions on the 19th February, 1964, in the name of Shri Ram Dhari Balmiki, M.L.A. is not ready.

The reply will be submitted as soon as the relevant information has been collected.

(Sd.) Home Minister, Punjab.

U.O. No. 163-A-EDIV(1E)64, dated 18th February, 1964

Villages electrified/proposed to be electrified in Kharar and Rupar Tehsils, District Ambala

1276. Sardar Ajaib Singh Sandhu : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state—

(a) the number and names of the villages so far electrified in tehsils Kharar and Rupar, district Ambala ;

(b) the number and names of villages in the said tehsils, proposed to be electrified during the year 1964-65 ?

Chaudhri Ranbir Singh : (a) Tehsilwise break up of villages electrified is available only up to 1960-61, and the same is mentioned in Appendix 'A'.

(b) The programme for 1964-65 has not yet been finalized.

APPENDIX 'A'

No. of villages electrified up to 1960-61

Tehsil Kharar (22 *Nos.*)

Bariy, Kanthla, Kalka (Railway Workshop), Kurali, Morinda, Manimajra, Pinjore, Kalran, Abdullapur, Akbarpur Rattangarh, Chamkaur Sahib, Chandimander, Punchkula, Khanpur' Dumna, Majri, Model Town, Manimajra, Devi Nagar, Surajpur, Railly, Kharar.

---

†*Note*: For final reply please see Appendix to this debate.

[Minister for Irrigation and Power]

Tehsil Rupar (42 *Nos.*)

Bada Samana, Bharoa, Jhallian, Garden Kalan, Mainipur, Salkhian, Daudpur (Canal Colony), Taprian, Nanreri, Fatehgarh Jatora, Panjkoha, Bela, Mainpur, Kota Nihang, Behora, Manak Majra, Madhpura, Panjoli, Ramgarh, Akalgarh, Lakhmipur, Behrampur, Sukhrampur, Singh (Bhagwant pura), Simbal Jhallian, Gandow, Bara, Pathar Majra, Khabra, Brahman Majra, Bande Mahl Kalan, Balsanda, Shampura, Phul Khurd, Kh era Bed, Bhakoo Majra, Railon Khurd, Gobindpura, Jhallian Kalan, Haveli Khurd, Sanget Pura, Bande Mahl Khurd.

Panches and Sarpanches

1280. Shri Rup Singh Phul : Will the Chief Minister be pleased to state the names and addresses of Surpanches and Panches separately elected during the recent Panchayat Elections, tehsil-wise together with the names and addresses of those amongst them who are Harijans ?

Sardar Partap Singh Kairon : A statement giving separately the number of Sarpanches and Panches elected and those belonging to the Schedule Castes during the recent Panchayat Elections is attached.

As regards the supply of names and addresses of the elected Sarpanches and Panches all over the State, the time and labour involved in collecting this information in respect of 77,593 Sarpanches and Panches and preparing copies thereof will not be commensurate with any possible benefit to be derived therefrom. However, if the Honourable Member wants this information in respect of any particular district or area, the same can be collected immediately and supplied to him.

Statement showing the number of Sarpanches and Panches elected during the recent General Elections to Panchayats and those belonging to Scheduled Castes, District-wise

Serial No.	Name of district	*Sarpanches*			*Panches*		
		Harijans	Others	Total	Harijans	Others	Total
1	Amritsar ..	19	986	1,005	1,110	3,747	4,857
2	Jullundur ..	88	737	825	1,157	2,730	3,887
3	Ludhiana ..	21	636	657	854	2,167	3,021
4	Ferozepur ..	17	1,024	1,041	1,089	3,844	4,933
5	Gurdaspur ..	35	757	792	833	2,739	3,572
6	Hoshiarpur ..	75	1,030	1,105	1,277	3,503	4,780
7	Kangra ..	8	614	622	674	2,318	2,992
8	Kulu ..	3	110	113	125	414	539
9	Ambala ..	53	894	947	1,076	3,249	4,325
10	Rohtak ..	6	699	705	939	2,914	3,853
11	Hissar ..	16	803	819	911	3,648	4,559

Serial No.	Name of district		Sarpanches			Panches		
			Harijans	Others	Total	Harijans	Others	Total
12	Karnal	..	22	926	948	1,101	3,453	4,554
13	Gurgaon	..	6	846	852	900	3,032	3,932
14	Simla	..	8	61	69	89	208	297
15	Patiala	..	11	754	765	837	2,477	3,314
16	Kapurthala	..	10	223	233	297	769	1,066
17	Bhatinda	..	8	577	585	786	2,059	2,845
18	Sangrur	..	6	816	822	1,023	2,977	4,000
19	Mohindergarh	..	1	403	404	420	1,440	1,860

Cases of Murder and Dacoities, etc., registered in the State

1286. Pandit Amar Nath Sharma, : Will the Home Minister be pleased to state—

(a) The total number of cases of murder, dacoity, theft, kidnapping and abduction registered at the different police stations in the State, districtwise, during the years, 1960-61, 1961-62, 1962-63 and 1963-64 upto 31st January, 1964 ;

(b) the number of cases mentioned above district-wise which have been decided by the Courts, together with the number of cases in which the accused were convicted and acquitted separately ;

(c) the number of cases referred to in part (a) above which are still under investigation by the Police, district-wise ;

(d) the number of cases referred to in part (a) above which were dropped ?

Shri Mohan Lal : Time and labour involved in collecting the information will not be commensurate with the benefits sought to be derived by the hon'ble Member.

The reply can be furnished regarding any specific case, if called.

Funds Allocated Under Certain Schemes by the Education Department

1287. Pandit Amar Nath Sharma : Will the Home Minister be pleased to state the details of the funds allocated for the years, 1959-60, 1960-61, 1961-62 and 1962-63, by the Government or on its recommendations by the Union Government, districtwise, under the following schemes :—

(i) grants for assistance to the Voluntary Educational Institutions by the Union Government and loans for the constructions of hostels under the above scheme ;

(ii) grants under the Youth Welfare Programme for :—

(a) Social Service Camps ;

(b) Student tours and the ;

(c) development of playgrounds ;

(d) grants under the Higher Secondary and Multipurpose Schemes for (1) Science equipment ; (2) agriculture ; (3) Commerce ; (4) Fine Arts ?

The answer to Assembly Question No. 1287 †appearing in the list of Unstarred Questions on the 19th February, 1964 in the name of Shri Amar Nath Sharma, M.L.A. is not ready. The reply will be submitted as soon as the relevant information has been collected.

(Sd.) Home Minister.

U.O. No. 1917-EDV(Co-op-64, dated 17th February, 1964)

Auction of One-third of Panchayat Land by Certain Panchayats in Ferozepore District

1288. Shri Satya Dev : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the number and names of the Panchayats in Khuian Sarvar, Abohar and Fazilka Blocks, respectively, in Ferozepore District which have not so far auctioned one-third of the Panchayat lands to the Harijans together with the action, if any, taken thereon ;

(b) the area of the Shamlat lands given to each Panchayat in the villages of the said blocks ;

(c) the area of lands mentioned in part (b) above which is irrigated, barani and banjar separately together with the area under cultivation which is to be auctioned ;

(d) the names of the Panchayats in the said Blocks which have not so far been given the possession of the Shamlat lands together with the time by which the possession thereof is likely to be given to them ?

Subject :—Unstarred Assembly Question No. 1288 asked by Shri Satya Dev, M.L.A.

The answer †to Assembly Question No. 1288 appearing in the list of Unstarred Questions on the 19th February, 1964, in the name of Shri Satya Dev, M.L.A., is not ready. The reply will be submitted as soon as the relevant information has been collected.

(Sd.) Chief Minister.

U.O. No. Q (1) Assembly CMP 64, Dated the 18th Feb., 1964

Construction of Roads in Ambala District

1289. Sardar Ajaib Singh Sandhu: Will the Minister for Planning and Public Works be pleased to state the names of the Roads with the mileage of each proposed to be constructed tehsil-wise in Ambala District during the year 1964-65 and during the Third Five Year Plan separately.

---

†*Note*: For final reply please see Appendix to this Debate.

Sardar Darbara Singh : The requisite information is given in the enclosed statement as follows :—

PUNJAB P.W.D., B & R. BRANCH

Tehsil-wise Statement of Ambala District Roads showing their total length as provided in Third Five-Year Plan and Mileage likely to be constructed during the year 1964-65

Serial No.	Name of Road[1]	Total length as provided in Third Five-Year Plan (Miles)	Mileage likely to be constructed during 1964-65	REMARKS
1	2	3	4	5
	I. *Ambala Tehsil*			
1	Ambala-Jagadhri Road ..	3.65	Work completed	
2	Mohri-Kesri ..	3.90	Ditto	
3	Ambala-Naraingarh Road ..	8.25 (Widening etc.)	2.00 miles	Likely to be completed by 31st March, 1966
4	Ambala-Pehowa Road ..	(Widening work 6.00	1/2 length likely to be completed	Ditto
5	Ambala Cantt. to village Babial	1.50	..	Ditto
6	Ambala Cantt. to village Bobi ..	1.50	..	To be completed during 4th plan depending upon availability of funds
7	Kesri to Bhita ..	1.21	..	Ditto
8	Naneola to Ambala-Pehowa ..	8.00	..	Ditto
	II. *Naraingarh Tehsil*			
9	Raipur Rani-Naraingarh-Bilaspur-Jagadhri (Section Sadhaura-Bilaspur)	7.44	Completed Major Bridges	Bridges to be completed during 4th Plan
10	Chhajjumajra-Raipur Rani ..	1.00	Completed	
11	Naraingarh-Sadhaura Road ..	9.90	..	To be completed in 4th Plan
12	Ramgarh to Ambala-Kalka Road	3.00	Completed	
	III. *Nalagarh Tehsil*			
13	Pinjaur-Nalagarh-Bilaspur ..	34.00	2.00	22 miles to be completed by 31st March, 1966. Balance will be taken up in 4th Plan
14	Ramshahr-Nareli ..	7.00	2.00	Likely to be completed by 31st March, 1966

Serial No.	Name of Road		Total length as provided in Thrid-Five-Year Plan (Miles)	Mileage likely to be construct-ed during 1964-65	REMARKS
1	2		3	4	5
15	Nalagarh-Bharatgarh Road	..	10.00	..	To be ecompleted in 4th Plan depending upon availability of funds
	IV. *Rupar Tehsil*				
16	Village Ramgilpur on Rupar-Chandigarh Road Mianpur		1.50	0.25	Ditto
17	Rupar to Chamkaur Sahib	..	6.00	..	Ditto
	V. *Jagadhri Tehsil*				
18	Ambala-Jagadhri Road (Mile 26/4 near Jagadhri)		2.00 (Widening)	1.00	Ditto
19	Railway Station Kalanaur to village Kamalpur Tapu		1.50	..	Ditto
20	Model Town Jagadhri to Kuru-kshetra-Saharanpur Road		2.50	..	Ditto
21	Village Rajpur to Darajpur Rail-way Station		4.50	..	Ditto
22	Link road from village Kharwan to Chhachhrauli-Kharwan		3.00	..	Ditto
23	Link road from Chhachhrauli-Paonta Road to Chhachhrauli-Kot Road		2.11	..	Ditto
24	Additional amount required to make Jagadhri-Bilaspur, Sadhaura-Naraingarh-Raipur-Barwala Road all weather		Improve-ment	..	Ditto
	VI. *Kharar Tehsil*				
25	Chandigarh to Mulanpur Garibdas		3.41	Since completed	
26	Kurali Siswan	..	10.10	1.00 miles	Likely to be comple-ted by 31st March, 1966
27	Chandigarh-Landhran	..		Completed	
28	Chandigarh to Kurali Siswan Road (Section Mulanpur to Kurali-Siswan Road)		3.50	0.50	Likely to be comple-ted by 31st March. 1966
29	Chandigarh-Siswan-Nalagarh		3.00	1.00	Ditto
30	Kharar-Banur Road	..	11.50 (Widening)	4.00	Ditto

Serial No.	Name of Road	Total length as provided in Third Five-Year Plan (Miles)	Mileage likely to be constructed during 1964-65	REMARKS
1	2	3	4	5
31	Kurali-Morinda-Alampur Road (Section Sirhind-Kurali)	10.00 (Widening)	0.50	Likely to be completed by 31st March, 1966
32	Khanpur to Kharar-Morinda Road	1.00	Completed	
33	Morinda Rest-House to Main Road (Ludhiana-Chandigarh Road)	0.30	..	To be completed in 4th Plan depending upon the availability of funds.
34	Village Kambhra to Chandigarh-Sirhind Road	0.50	..	Ditto
35	Siswan to Pinjore-Nalagarh Road (Section District Boundary to Siswan)	3.00	..	Ditto
36	Nalagarh-Ramshahr-Diggal Road	10.00	..	Ditto
37	Ramshahr Saen-Baddi Road ..	20.00	..	Ditto
38	Approach Road to Garden Colony Khanpur to Kharar-Morinda Road	1.00	Completed	Ditto

Metalling of Hissar-Rajgarh Road

1294. Chaudhri Net Ram : Will the Minister for Planning and Public Works be pleased to state whether there is any proposal under the consideration of Government to metal the Hissar-Rajgarh Road; if so, the estimated expenditure to be incurred thereon and the approximate time by which it is likely to be metalled ?

Sardar Darbara Singh : Yes, it is under consideration with the Government of India. The estimated cost is Rs 10.13 lakhs. If the proposal as submitted is approved, the road is likely to be metalled by 1966-67 subject to availability of funds.

Loss of Cattle, etc., due to Famine Conditions in Tehsil Bhiwani, District Hissar

1295. Chaudhri Net Ram : Will the Minister for Revenue be pleased to state —

(a) the total number of cattle that died due to shortage of fodder in tehsil Bhiwani, district Hissar, during the period from 1st October, 1963 to 31st January, 1964;

(b) the details of the relief, if any, given by the Government in the said area during the said priod ;

(c) whether the said area has been declared as famine stricken area, if not, the reasons therefor ?

Sardar Ajmer Singh : (a) Twelve.

(b) A note showing the details of the relief measures adopted by the Government in tehsil Bhiwani, district Hissar, during the said period is as follows.

(c) No. Famine conditions have not yet developed. Condition is one of scarcity due to drought.

Note givng details of the relief measures adopted by the Government in Bhiwani Tehsil

The Government has taken all necessary measures for alleviating the sufferings of the people. Relief works such as construction of roads and kunds have been sanctioned to provide gainful employment to people in the affected areas. The amount so far sanctioned for this purpose and other relief measures taken are given below :—

		Rs
1. Construction of Roads—		
(i) Kairu-Bahal-Jhompa Road	..	1,50,000
(ii) Tosham-Siwani Road	..	1,50,000
(iii) Bahl-Tosham Road	..	4,00,000
Total	..	7,00,000
2. Construction of Kunds	..	2,00,000
3. Grant for the supply of fodder at Rs 10 per cattle	..	3,00,000
4. Soil conservation works (contour bunding)	..	25,000

5. Fodder on subsidised basis is to be made available. Requisite funds will be placed at Deputy Commissioner's disposal on receipt of his demand to meet fodder requirements till on set of monsoons. Under this subsidised system, fodder should be made available at a price to be fixed by the Deputy Commissioner.

6. Taccavi loan for the purchase of fodder Rs 4,00,000

7. Remission of land revenue as follows :—

(a) Where damage is more than 50 per cent—Total remission.

(b) Where damage is below 50 per cent but more than 25 per cent—75 per cent remission.

8. Additional works to provide employment in drought areas of following categories :—

(i) Village tanks.
(ii) Village water works.
(iii) Contour bunding and soil conservation schemes.
(iv) Tree plantations.

Note.—D.C., has been asked to send his requirement of funds to undertake such works.

9. Priority to be given to rural electrification in the affected area.

10. Division of blocks into Relief Circles and the opening of Fair Price Shops and Fodder Depots in each circle so that villagers do not have to travel more than 3 to 5 miles to get fodder and other essential necessities.

Each such circle is also to have a programme of relief works.

11. Formation of Relief Committees at Block and District levels with non-official and official members to ensure better co-ordination between official and non-official agencies, to raise funds for relief and to enable non-official agencies to undertake relief measures.

12. An amount of Rs 25,000 has been sanctioned by the Chief Minister Punjab out of his Relief Fund for distribution amongst the destitute families of the drought affected area.

Cases of Illicit Distillation and Theft, etc., registered at Certain Police Stations of Ferozepur District

1304. Shri Satya Dev : Will the Home Minister be pleased to state—

(a) the total number of cases of illicit distillation registered at police stations Khuiyan Sarvar, Abohar and Fazilka in district Ferozepur during the year 1963 together with the names of the culprits who were convicted and the details of punishments awarded to each of them ;

(b) the total number of thefts committed in the areas referred to in part (a) above during the year 1962-63 together with the dates when those thefts were committed ;

(c) the total number of thefts referred to in part (b) above which were traced and the number of cases in which culprits were convicted ;

(d) the total number of cases referred to in part (b) above which are still under investigation and since when ;

(e) the names and full addresses of bad characters, included since 1947 in Basta 'A' and Basta 'B' of the Police Station mentioned in part (a) above ?

Shri Mohan Lal : The time and labour involved in collecting the information will not be commensurate with the benefits sought to be derived by the Member.

The reply can be furnished regarding any specific case, if called.

Adjournment Motion

10.00 a.m.

Mr. Speaker : There is an adjournment motion given notice of by Comrade Bhan Singh Bhaura and some other Communist Members, asking for the adjournment of the business of the House to discuss a definite matter of urgent public importance, namely, panic among poor people due to non-supply of atta in Government Depots in Hindi Region and particularly at Hissar. I disallow this motion on the ground that the Members concerned could refer to this matter during the course of the general discussion on the Budget.

Questions of Privilege

Comrade Shamsher Singh Josh : Sir, I beg to raise a question of privilege regarding the Government's refusal to grant 'A' Class to the detained Members of this Sabha and the Council during 1962 and 1963.

Mr. Speaker : Your motion is before me. The matter is already before the Committee of Privileges. You may, if you so desire, contact the Chief Minister in this connection.

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਬੀ ਕਲਾਸ ਤਾਂ ਹਰ ਇਕ ਸਵਿੰਡਲਰ ਨੂੰ ਅਤੇ ਆਮ ਮੁਜਰਮ ਨੂੰ ਵੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਾਸਤੇ ਡਿਸਟਿੰਕਸ਼ਨ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਕਦੇ ਮਨਿਸਟਰ ਵੀ ਕੈਦ ਵਿਚ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ; ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮੋਸ਼ਨ ਹੈ ।

Mr. Speaker : The hon. Member may take this motion to the Privileges Committee.

(Interruption by Sardar Jai Inder Singh)

ਕਾਮਰੇਡ ਮਖਨ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ : ਜਨਾਬ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਜੇ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਫਿਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਇਸ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਪੰਜ ਸਤ ਜੜ ਦਿੱਤੀਆਂ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਨਾ ਰੋਕਣਾ । (interruption) (noise) ਇਹ ਹਰ ਵਕਤ ਆਪੋਜੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਉਚੀ ਉਚੀ ਗਾਲਾਂ ਕਢਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

Mr. Speaker : No interruptions please. I want the leader of the House to control this man. (Interruptions)

Mr. Speaker : Comrade Makhan Singh Tarsikka has sought to raise a question of privilege regarding the press statement made by some Members of the House challenging the ruling given by me pertaining to the affidavits filed by the Chief Minister before the Das Commission. I keep it pending till the Honourable Member supplies the Newspaper on which he has based his notice.

Shri Harbans Lal : Yesterday, I moved a substantive motion. May I know what has happened to that ?

Mr. Speaker : That is under consideration.

Shri Harbans Lal : How much time will it take ?

Mr. Speaker : I cannot say about the time. It is a very ticklish matter. *Prima facie* there is no substance in it. I am, however, looking into the matter.

Shri Harbans Lal : May I request, Sir, that it should be fixed for discussion at an early date ?

Mr. Speaker : I am sorry, I cannot be hustled to fix a date. I will certainly try to dispose of the matter early.

Shri Harbans Lal : May I presume that it will be decided within a day or two ?

Mr. Speaker : No, I cannot say it definitely.

Shri Harbans Lal : Will you fix a date by which you will be able to take a decision ?

Mr. Speaker : Well, the matter is being examined. But it is not possible for me to say whether I will be able to take a decision by tomorrow or within two or three days. I will certainly try to decide it at the earliest. It is in my own interest to decide it early.

Shri Harbans Lal : May I hope that as has been the practice, time will be given to us to bring home certain points which are for the admissibility of such a notice?

Mr. Speaker : Before I take a decision, I will certainly hear the hon. Members.

Chaudhri Hardwari Lal : Mr. Speaker, I gave notice of two privilege motions for the 18th February. When, in your absence, I got up to move those motions, I was told that they would be taken up today. At a press conference at Chandigarh on 12th February the Chief Minister passed certain remarks about the Members belonging to the Opposition.

Mr. Speaker : I have no doubt that what is said either by the Chief Minister or any other Member against a Member in the House can form the subject matter of a privilege motion. But I do not think if it would be proper to raise a question of privilege on the basis of what is said outside the House. However, I am making a reference to the hon. Chief Minister in this regard, and thereafter will let the hon. Member know the position.

Chaudhri Hardwari Lal : Sir, this question of Privilege has precedence over any other business. Therefore, I would request you to please give your consent and put it to the House.

Mr. Speaker : *Prima facie* I do not think if speeches made outside the House can form the basis of privilege motions. If such statements were to form the basis of privilege motions, the number of such motions will become very large. Often something is said by the Members of the Opposition against the Government or the Chief Minister or the party in power and *vice versa*. Again the notices of these motions have been given on the basis of Press reports. The best course would have been that the hon. Member should have written to the Chief Minister enquiring whether or not he made those remarks.

Captain Rattan Singh : What about the motion given notice of by me ?

Mr. Speaker : I thought, you have heard it. Those motions are of similar nature. So, your motion will also be taken up along with that of Shri Harbans Lal, i.e., I will give my ruling on these motions together.

(At this stage Chaudhri Hardwari Lal rose to speak).

Mr. Speaker : As stated earlier, it would have been better for the hon. Member to write to the Chief Minister about the speeches. Further *Prima facie* I feel that whatever is said outside the House either by the Opposition or by the Government side, cannot form the subject matter of breach of privilege (Interruptions).

Order please. Even so many things are said by the Members of the Opposition against the Government, and if they were to form the subject matter of privilege motions in the House, there will be no end. Anyway let us wait for a reply from the Chief Minister to my communication in this regard and thereafter I will give my ruling.

Chaudhri Rizaq Ram : Mr. Speaker, I also gave notice of a substantive motion yesterday. What about that ?

Mr. Speaker : That motion is also identical to the one given notice of by Shri Harbans Lal and others. So, the hon. Member will have to wait for some time before I give a decision on that.

Chaudhri Rizaq Ram : It has just now been said that anything said either by the Government side or by the Members of the Opposition outside the House does not form the subject matter of a privilege motion. Does it also apply to the affidavits filed by the Chief Minister and others before the Das Commission ?

Mr. Speaker : No. I would request the hon. Member to come out with the point that is in his mind. Why beat about the bush ?

Chaudhri Rizaq Ram : I take objection to the imputation of any motive. I have no motive.

Mr. Speaker : I do not impute motives. I only requested the hon. Member to let me know plainly what he wants to say.

Chaudhri Rizaq Ram : The learned Chair just now remarked that anything done by a Member outside the House cannot be the subject matter of the privilege motion.

Mr. Speaker : I have not given my ruling, as yet.

Chaudhri Rizaq Ram : Sir, by your observations that anything said by Member outside the House does not form the subject matter of a privilege motion, you have rejected all your observations made yesterday.

Mr. Speaker : I have not given my ruling. What I have said is that it will be a very embarrassing position and there will be no limit to it, if the speeches which are made by the Minister or the party in power and the Opposition outside the House are to form the subject matter of a privilege motion. So far as the Chair is concerned, the hon. Member will have to draw a distinction between it (the Chair) and the other Members.

Chaudhri Rizaq Ram : The rights of the Members and the Chair are identical and you as Speaker of the House are custodian of the rights of the Members as well as of the Chair. There is no distinction between the rights of the Members and the Chair. The learned Chair was pleased to point out that anything said by the Members outside the House cannot form the subject matter of a privilege motion.

Mr. Speaker : I have not given my ruling on that matter. I just said that *prima facie* there was no breach of privilege. But I have to give my ruling after considering the matter, after I get a reply from the Chief Minister.

Sardar Gurdial Singh Dhillon : Mr. Speaker, Chaudhri Rizaq Ram tried to put in your mouth what you never said or intended to say. I am sorry, Sir, and if you would not mind, the utterances that are made outside the House, if they somehow or other reflect upon the conduct or actions of the Members, which ultimately interfere with the discharge of their duties as Members of this august body, must be considered as subject matter of breach of privilege.

So, Mr. Speaker, anything said outside the House, whether it appeared in the Press, if it interferes with the discharge of duties as Members of this House, do come within the ambit of breach of privilege. So far as the point raised by Chaudhri Rizaq Ram about the affidavits filed by the Chief Minister before the Das Commission is concerned, it is not the conduct outside the House and as reported in the Press. Everything we asked on the floor of this House related to his conduct as Chief Minister of the State, as admitted by the Home Minister.

Mr. Speaker : My point was that a certain statement made by the Chief Minister or any of his colleagues criticising in any way certain Members of this House should not be brought in as a matter of breach of privilege, as such statements are made by many Members on both the sides.

Sardar Gurdial Singh Dhillon : If they like they may raise objection to anything said by other Members against them outside the House.

Mr. Speaker : So, I have given my opinion on the motion given notice of by Chaudhri Hardwari Lal but I have not given my ruling. I am having the matter examined and also waiting for a reply from the Chief Minister. The hon. Member will have to wait till he gets an authentic decision.

Comrade Shamsher Singh Josh : Mr. Speaker, my hon. Friend, Chaudhri Rizaq Ram, while addressing the Chair said 'the learned Chair' whereas the parliamentary convention has been that the word "honourable' is used before the word 'Speaker'. So, I would like your ruling on this point whether the use of the word 'learned' is proper ?

Mr. Speaker : I am not very touchy about this thing.

Chaudhri Rizaq Ram : Let it be learned and honourable.

चौधरी चांद राम : स्पीकर साहिब, मेरी सबस्टांटिव मोशन थी । उस का क्या हुआ है ?

Mr. Speaker : The hon. Member will have to wait for some time till I decide about it.

CALL ATTENTION NOTICES

Mr. Speaker : There is a Call Attention Notice by Shri Balramji Dass Tandon regarding the statement of the Home Minister describing the Opposition Parties as Agents of Foreign Powers. The Home Minister has already made this position clear that the report in the Press was not correct, and that he was misreported. Anyhow, will the Home Minister like to say anything in this connection ?

गृह मन्त्री : इस सिलसिले में एक सवाल आ रहा है उस वक्त जो कुछ यह पूछना चाहें पूछ लें।

श्री बलरामजी दास टंडन : जैसा कि, स्पीकर साहिब, आपने कहा है वैसा होम मिनिस्टर नहीं कह रहे हैं।

Mr. Speaker : I read in the papers that he was misreported.

गृह मन्त्री : मैं ने पहले ही अर्ज़ किया है कि एक सवाल इसी सम्बन्ध में आया हुआ है और उस वक्त इसका मुकम्मल जवाब आ जाएगा। स्टेटमैन्ट के बारे में पहले ही कहा जा चुका है। उस क्वेस्चन का जवाब देते समय I will explain the position.

श्री बलरामजी दास टंडन : जनाब, हम तो आज की पोज़ीशन के बारे में जानना चाहते हैं कि अब क्या पोज़ीशन है। क्वेस्चन तो बाद में आएगा। (विघ्न)

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਜਨਾਬ, ਮੇਰੀ ਇਹ ਕਾਲ ਅਟੈਨਸ਼ਨ ਮੋਸ਼ਨ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ; ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ 15 ਜਾਂ 16 ਤਰੀਕ ਨੂੰ ਸਬਾਰਡੀਨੇਟ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਹੋਈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਲਾਸ ਥਰੀ ਅਤੇ ਫੋਰਥ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਵਲੋਂ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਮਹਿੰਗਾਈ ਬਹੁਤ ਵਧ ਗਈ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੇਸਿਕ ਪੇ 25 ਫ਼ੀ ਸਦੀ ਵਧਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਗੌਰਮੈਂਟ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦਾ ਅਲ਼ਾਉਂਸ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ; ਇਸ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇੰਨੀ ਮਹਿੰਗਾਈ ਵਧ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਤਨਖਾਹ ਵਧਾਈ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮੋਸ਼ਨ ਹੈ।

Mr. Speaker : It is for the Government to consider. Anyhow, the matter can be discussed during the course of the general discussion on the Budget.

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਜਨਾਬ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਇੰਟਰੈਸਟ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵੀ ਗੌਰਮੈਂਟ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਵਾਂਗ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਵਧਾਣ ਦਾ ਇਲਾਨ ਕਰਨ। ਮਹਿੰਗਾਈ ਨਾਲ ਲੋਕ ਤਬਾਹ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

Mr. Speaker : There is a *call attention notice by Shri Tarsikka regarding the separation of Judiciary from the Executive.

There is a separate question about the separation of judiciary from the executive. Last time, the Chief Minister made a statement about it. I would request him to give his views on the subject.

Chief Minister : The question is clear. There is every willingness on the part of the Government to separate judiciary from the executive and to bring that time immediately. The Home Minister had also stated

*Comrade Makhan Singh Tarsikka, M.L.A. to draw the attention of the Government to discuss the effects on Punjab State by the recent Statement of hon'ble Chief Justice, Mr. Gajendragadkar, Chief Justice Supreme Court of India made in Circuit bench Bar Association New Delhi "for not separating excutive and judiciary in Punjab State" on 14-2-64,

[Chief Minister]

that the Government were considering the matter. The Government will honour any directive given in the Constitution for this purpose.

Sardar Gurnam Singh : Some period may be specified within which a decision to this effect will be taken.

Home Minister : A meeting of the Commissioners and Deputy Commissioners was to be held to consider this matter. Unfortunately that meeting has not been convened so far. It will be held soon and a decision taken in the matter.

ਕਾਮਰੇਡ ਮਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ : ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਤਾਂ ਮੂੰਹ ਕਾਲਾ ਆਂਧਰਾ ਦੇ ਕੇਸ ਨੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਆਂਧਰਾ ਦਾ ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਰੀਮਾਰਕਸ ਤੇ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਸਾਡੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਵਿਰੁੱਧ 14, 15 ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿਚ ਰੀਮਾਰਕਸ ਹੋ ਚੁਕੇ ਹਨ। ਇਥੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਵਰਡਿਕਟ ਨੂੰ ਭੀ ਮੰਨਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ । ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਵਿਚ ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਨੰਗਾ ਦਖਲ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਬਾਹਰ ਦੇ ਸੂਬਿਆਂ ਵਾਲੇ ਸਾਡਾ ਮਖੌਲ ਉੜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਕੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। (ਵਿਘਨ)

Mr. Speaker : Will you please withdraw these words ?

ਕਾਮਰੇਡ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ : ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਫਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦਡਰਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

श्री बलरामजी दास टंडन : जनाब स्पीकर साहिब, यह बात हर बार कही जाती है कि it is the matter of time. अब भी गवर्नमैंट ने कहा है और पहले भी कहा है। हकूमत ने कभी भी यह नहीं कहा कि हम इसे कब तक पूरा कर देंगे। हो सकता है इस बात में 10 साल तक सरकार कोई फैसला न करे।

Mr. Speaker : It has been stated by the Home Minister that the proposed meeting could not be held so far. They will now hold the meeting and give you the time.

Home Minister : I may state that it will be possible to hold the meeting in May or June this year. ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਲਈ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਅਤੇ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਮੀਟਿੰਗ ਹੁਣ ਬੁਲਾਈ ਜਾਣੀ ਔਖੀ ਹੈ । ਮਈ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੀਟਿੰਗ ਬੁਲਾਣੀ ਪਾਸੀਬਲ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਮੀਟਿੰਗ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਦਿਨਾਂ ਤਕ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਉਸ ਮੀਟਿੰਗ ਤੋਂ ਬਾਦ ਹੀ ਹੋ ਸਕੇਗਾ । ਇਹ ਮੀਟਿੰਗ ਮਈ-ਜੂਨ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : ਮੈਂ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਇਹ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਕੀ ਡੈਫੀਨੇਟ ਸਟੈਪ ਲਏ ਹਨ ਜਾਂ ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਸਕੀਮ ਬਣਾਈ ਹੈ ਕਿ ਸਟੈਪ ਬਾਈ ਸਟੈਪ ਇਸ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਕਿੰਨਾ ਵਕਤ ਲਗ ਜਾਵੇਗਾ ?

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਲੀਡਰ ਆਫ ਦੀ ਹਾਉਸ ਨੇ ਅਤੇ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮੀਟਿੰਗ ਮਈ ਵਿੱਚ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ; ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਈ ਡੀਸੀਜ਼ਨ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਇਸ ਗਲ ਵਿਚ ਕੋਈ ਇੰਟੈਂਨਸ਼ਨਲ ਡੀਲੇ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ । They will hold the meeting in May or June, when a decision will be taken in the matter. (The Leader of the House and the Home Minister have already informed the House that the meeting will be convened in the month of May next and that no decision can be taken before that meeting. They have also said that the Government is not making any delay intentionally in this connection. They will hold the meeting in May or June, when a decision will be taken in the matter.)

ਕਾਮਰੇਡ ਹਰਦਿਤ ਸਿੰਘ ਭਠਲ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰਾ ਧਿਆਨ ਦਵਾਊ ਮਤਾ ਆਟਾ ਨਾ ਮਿਲਣ ਬਾਰੇ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਇਹ ਮਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿੰਨੀਆਂ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜੀਵਨ ਲਈ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਬਹੁਤ ਵਧ ਗਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰ ਪਾਸੇ ਹਾਹਾਕਾਰ ਮਚ ਗਈ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਪਾਸੇ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਅਗਾਂਹ ਤੋਰਨਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਪਰ ਤੁਹਾਡਾ ਮਤਾਂ ਤਾਂ ਹੋਰ ਸੀ ਕਿ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਬਰਬਾਦੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਦੀ ਤੇ ਕੋਰੇ ਨਾਲ ਫ਼ਸਲਾਂ ਤਬਾਹ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਭੱਠਲ ਸਾਹਿਬ ਤੁਹਾਡੇ ਮਤੇ ਬਾਰੇ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। (But the hon. Member had given notice of another motion which related to the damage to crops due to cold wave and frost. I have written about this matter to the Government.)

ਕਾਮਰੇਡ ਹਰਦਿਤ ਸਿੰਘ ਭੱਠਲ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਕੋਰੇ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਫ਼ਸਲ ਮਾਰੀ ਗਈ ਹੈ; ਨਾ ਨੀਰਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਚਾਰਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਦਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ । 2-3 ਘੰਟੇ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਤੇ ਬਹਿਸ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਭੱਠਲ ਸਾਹਿਬ, ਜਿਤਨਾ ਤੁਸੀਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹੋ ਉਤਨਾ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਵੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਕਿਸੇ ਨਤੀਜੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣਗੇ। (The Government realises the position as much as the hon. Member does. I have written to the Government in this connection. They will definitely arise at some decision.)

ਕਾਮਰੇਡ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ : ਰਾਈਜ਼ਿੰਗ ਪ੍ਰਾਈਸਿਜ਼ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਇਕ ਕਾਲ ਅਟੈਨਸ਼ਨ ਨੋਟਿਸ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਬਾਰੇ ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਤਕ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵੀ ਆਪ ਨੂੰ ਇਕ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦੱਸ ਦੇਣਗੇ। (The hon. Home Minister will explain the whole position in a statement about it as well.)

ਕਾਮਰੇਡ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ : ਮੇਰਾ ਕਾਲ ਅਟੈਨਸ਼ਨ ਨੋਟਿਸ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮਹਿੰਗਾਈ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ; ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਗੁੜ ਤੇ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਨੀਤੀ ਹੈ, ਇਹ ਇਕ ਬੜੀ ਹੀ ਗਲਤ ਨੀਤੀ ਹੈ। ਯੂ.ਪੀ. ਦਾ ਗੁੜ ਇੰਪੋਰਟ ਕਰਨ ਦੇ ਲਾਇਸੈਂਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੇ। ਉਹ ਬਲੈਕ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗੁੜ ਭੀ ਹੁਣ ਦੋ ਰੁਪੈ ਕਿਲੋ ਤੱਕ ਓਪਨ ਮਾਰਕਿਟ ਵਿੱਚ ਪੁਜ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : You can discuss it at the time of discussion on the Budget.

ਮੈਂ ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਨੂੰ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਕਾਲ ਅਟੈਨਸ਼ਨ ਨੋਟਿਸਿਜ਼ ਜਾਂ ਐਡਜਰਨਮੈਂਟ ਮੋਸ਼ਨਜ਼ ਨੂੰ ਐਨਾ ਚੀਪ ਨਾ ਬਣਾਉ। ਤੁਸੀਂ ਟੂ ਦੀ ਪੁਆਇੰਟ ਗੱਲ ਕਰੋ ਅਤੇ ਕੰਮ ਅਜ਼ ਕੰਮ ਵਕਤ ਲੈ ਕੇ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲ ਜਾਵੇ। ਮਹਿੰਗਾਈ ਵਧਣ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਗਵਰਮੈਂਟ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਮਹਿੰਗਾਈ ਬਹੁਤ ਹੈ, ਮੈਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਵਾਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ ਤੇ ਉਹ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਬਿਆਨ ਜ਼ਰੂਰ ਦੇਣਗੇ। ਮੈਂ ਉਮੀਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਮੁਆਮਲੇ ਤੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਜ਼ਰੂਰ ਚੁਪ ਰਹਿਣਗੇ। (You can discuss it at the time of discussion on the Budget. I will request both sides that call attention notices and the notices of Adjourment motions should not be made so cheap. The Hon'ble Members should try to speak to the point within the least possible time so that every member may have the chance of speaking. I have written to the Government regarding the rising prices. I too feel it. The hon. Home Minister has promised to make a statement in this respect. I hope that all the Members will keep quiet on this matter.)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰ ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਸੀਂ ਫਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਐਡਜਰਨਮੈਂਟ ਮੋਸ਼ਨ ਜਾਂ ਕਾਲ ਅਟੈਨਸ਼ਨ ਨੋਟਿਸ ਇਸ ਮੁਆਮਲੇ ਲਈ ਪ੍ਰਾਪਰ forum ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਪਰ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਤੇ ਨਿਰਾ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਦੇਣਾ ਵੀ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਖਾਸ ਟਾਈਮ ਅਲਾਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤੇ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲੇ। (Interruption)

(*Interruptions by Comrade Makhan Singh Tarsikka*)

Mr. Speaker : Mr. Tarsikka, I have shown you lot of latitude, but you are exploiting that. (*Interruptions*)

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ । ਮੈਂ ਇਹ ਰਿਕੁਐਸਟ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਸਭ ਪਾਰਟੀਜ਼ ਦੇ ਰਿਪਰੈਜ਼ੈਂਟੇਟਿਵਜ਼, 5—10 ਆਦਮੀ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਤੇ ਕਨਸਟਰਕਟਿਵ ਸੁਜੈਸ਼ਨਜ਼ ਦੇਣ ਤਾਂ ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੋਵੇਗੀ ।

(It will be of no use. I would request that five or ten representatives from all parties should meet the Government and give constructive suggestions in the matter. This will be a good thing.)

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ: ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਲਣ ਦਾ ਇਸ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ । ਬਜਟ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਸੁਜੈਸ਼ਨ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਐਸ ਮੌਕੇ ਸਾਨੂੰ ਵਕਤ ਲਾਂਭੇ ਨਹੀਂ ਗਵਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ: ਮੇਰਾ ਕਹਿਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮਸਲੇ ਤੇ ਜੋ ਵੀ ਕੋਈ ਸੁਜੈਸ਼ਨ ਆਵੇ ਉਹ ਕੰਸਟ੍ਰਕਟਿਵ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਐਵੇਂ ਗੈਲਰੀਜ਼ ਨੂੰ ਪਲੇ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ।That approach will be more constructive than to make speeches in the House. (I mean to say that any suggestion made on this subject should be constructive. It should not be made just to play to the galleries only. That approach will be more constructive than to make speeches in the House.)

श्री जगन् नाथ : स्पीकर साहिब, मेरा एक काल अटैंशन नोटिस जिला हिसार, नार-नौल और महेंद्रगढ़ में जो पशु तड़प कर मर रहे हैं, आया है। मैं चाहता हूं कि इन मर रहे पशुओं के मुतालिक कोई न कोई बंदोबस्त जरूर होना चाहिए। (विघ्न) गवर्नमैंट जो खामोश है मैं उस से यह पूछना चाहता हूं कि आया गवर्नमैंट यह चाहती है कि वह सब के सब मर जाएं।

Mr. Speaker : This matter has already been discussed at length. I will not allow you to speak any more.

Chief Minister : Please request the Member to be quiet. He should not be allowed to act in an irresponsible manner.

Mr. Speaker : He will have to behave properly, otherwise I will take a serious note of it.

श्री जगननाथ : मेरे हलका में, स्पीकर साहिब, पशु धड़ा धड़ मर रहे हैं मगर यहां पर जवाब तक नहीं दिया जाता।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਮੇਰਾ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ਇਹ ਹੈ ਜੀ ਕਿ ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਹੋਈ ਲੀਡਰ ਆਫ ਦੀ ਹਾਊਸ ਨੇ ਇਕ ਲਫਜ਼ ਬਾਦਸ਼ਾਹੋ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਇਆ ਇਹ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦਾ ਲਫਜ਼ ਹੈ ਜਾਂ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦਾ । [ਹਾਸਾ]

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ ਇਹ ਪਿਆਰ ਦਾ ਲਫਜ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਹੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ ।

This expression denotes affection and has been used for the hon. member as such.

श्री जगन नाथ : मैं अपने मोशन के मुतालिक पूछना चाहता हूं।

Mr. Speaker : I will not permit you to speak. Will you please sit down.

श्री जगन् नाथ : हज़ारों पशु मर रहे हैं......

Mr. Speaker : The Honourable Member will have to be sent out of the House if he continues to behave in such a shameful manner. I will not allow him to make any more speech. He should resume his seat.

ਕਾਮਰੇਡ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ : ਤੁਸੀਂ ਹੁਣੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਕਿ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਦੇਵੇਗੀ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਮਸਲੇ ਤੇ ਬਹਿਸ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕੌਂਸਲ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਕ ਦਿਨ ਮੁਕਰੱਰ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਮਸਲੇ ਤੇ ਬਹਿਸ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਦਿਨ ਮੁਕੱਰੱਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਪਾਲੇ ਨਾਲ ਗੰਨਾ, ਅਗੇਤੀਆਂ ਕਣਕਾਂ ਅਤੇ ਪੱਠੇ ਬਿਲਕੁਲ ਮਾਰੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰ ਵਿਚਾਰ ਹੋਵੇ।

Mr. Speaker : Will you please take your seat. There are Call Attention Notices by Chaudhri Inder Singh Malik, Chaudhri Ram Singh and Shri Mangal Sein regarding rise in food-grains, prices etc., affecting the poor classes. The Honourable Member may express his viewpoint during the course of the general discussion on the Budget.

Comrade Ram Chandra : These are important matters and should be discussed separately.

Mr. Speaker : I have already requested the Government to either discuss these matters or to make a statement in regard thereto on the floor of the House.

श्री मंगल सेन : स्पीकर साहिब, मैं ने एक और *काल एटैंशन नोटिस दिया था।

Mr. Speaker : Yes, some other hon. Members have also given Call Attention Notices to that effect. The Chief Minister will touch upon that point in his speech.

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਫੈਮਿਨ ਕੰਡੀਸ਼ਨਜ਼ ਅਤੇ ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਣ ਨਾਲ ਜੋ ਸਕੇਅਰਸਿਟੀ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਦਵਾਉਣ ਲਈ ਕਾਲ ਅਟੈਂਸ਼ਨ ਨੋਟਿਸ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵੇਟ ਕਰਨ, ਮੈਂ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਦੀ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਵਾਜ਼ਾ ਤੌਰ ਤੇ ਬਿਆਨ ਕਰਾਂਗਾ।

Mr. Speaker : This is what they want.

[*Deputy Speaker in the Chair*]

GOVERNOR'S ADDRESS (RESUMPTION OF DISCUSSION)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ (ਜਗਰਾਉਂ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਕੱਲ ਮੈਂ ਬੋਲਣ ਹੀ ਲਗਾ ਸੀ ਲੇਕਿਨ ਹਾਊਸ ਉਠ ਖਲੋਤਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅਸੀਂ ਮਾਣ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਾਡੀ ਸਟੇਟ ਦੇ ਹੈਡ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਸ਼ੁਕਰੀਏ

---

*Shri Mangal Sein M. L. A. to draw the attention of the Minister concerned to the famine conditions of which are prevailing in Districts of Mohindergarh, Hissar and Gurgaon especially in Tehsil Bhiwani. The Government have not made any satisfactory arrangement for providing relief to the distressed residents of the said areas.

ਦੇ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਸ਼ਾਮਿਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਹੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੌਰ ਤੇ ਮੰਨੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੋਈ ਰੋਸ਼ਨੀ ਨਹੀਂ ਪਾਈ । ਇਹ ਇਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਸਾਵੀ ਮੌਕਾ ਮਿਲੇਗਾ, ਜਿਹੜੇ ਗਰੀਬ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਪਿੱਠੂ ਬਣ ਕੇ ਗਰੀਬਾਂ ਦਾ ਖ਼ੂਨ ਚੂਸ ਕੇ ਅਮੀਰ ਬਣੇ ਹੋਏ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਕੇ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ । ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਅਸੀਂ ਇਹ ਦੇਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਕਿਤਨੇ ਕੁ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਏ ਹਾਂ । ਸਾਡੇ ਵਿਧਾਨ ਨੇ ਆਜ਼ਾਦ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਵਿਚ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਤਕਰੀਰ ਅਤੇ ਤਹਿਰੀਰ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਕਿਸੇ ਜੰਗੋਜਦਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਬਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਬਲਕਿ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅਵਾਮ ਨੂੰ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਦੇ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਏਥੇ ਭੇਜਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਇਥੇ ਆਏ ਹੋਏ ਹਾਂ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣੀ ਬੈਠੀ ਹੈ ਇਹ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਦੁਖ ਦੇ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਕੋਈ ਗਲ ਪੁਛਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ । ਮੈਂ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਆਪ ਦੀ ਮਾਰਫਤ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਗਿਆਤ ਲਈ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ 80 ਫ਼ੀ ਸਦੀ ਜਨਤਾ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਸਬੰਧੀ ਐਡਰੈਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਤਕ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਪਹੁੰਚਾਉਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਬੇ ਇਨਸਾਫ਼ੀ ਹੈ। ਅਜ ਇਸ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਇਨਸਾਨਾਂ ਇਨਸਾਨਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਪਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਹਿਸਿੱਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵੰਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਸਾਡੇ ਆਈਨ ਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਹਰ ਆਦਮੀ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰਾਈਮ ਮਨਿਸਟਰ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਵਡੇ ਤੋਂ ਵਡਾ ਅਫ਼ਸਰ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਲਿਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਨੀਅਤ ਤਾਂ ਸਾਫ਼ ਸੀ ਲੇਕਿਨ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਘੱਟਾ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ । ਅਜ ਤੁਸੀਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਸਾਡੀ 80 ਫ਼ੀ ਸਦੀ ਆਬਾਦੀ ਵਸਦੀ ਹੈ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਵੇਖੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਐਸੇ ਸਕੂਲ ਮਿਲਣਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਛੱਤਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਬੈਠਣ ਲਈ ਕੋਈ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਕਈ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਟੀਚਰ ਨਹੀਂ । ਜੇ ਕਿਤੇ ਟੀਚਰ ਹੈ ਵੀ ਤਾਂ ਉਹ ਉਤਨਾ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਨਹੀਂ ਜਿਤਨਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਕੀ ਇਹ ਸ਼ਰਮ ਵਾਲੀ ਗਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ? ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਕਿਸੇ ਗ਼ੁਲਾਮ ਮੁਲਕ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵੀ ਐਸਾ ਸਲੂਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਡੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਪੇਂਡੂ ਜਨਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਕੀ ਇਸ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ ਕਿ ਇਸ ਪਾਸੇ ਵੱਲ ਫੌਰੀ ਧਿਆਨ ਦੇਵੇ ? ਜਦੋਂ ਮਾਲੀ ਬਾਗ ਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਬੂਟਾ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਵਕਤ ਸਿਰ ਪਾਣੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਕਤ ਨਾਲ ਗੋਡੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਫਲ ਲਗੇ। ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਕੋਈ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਇਹ ਇਨਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਫਲਦੇ ਫੁਲਦੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਤਾਲੀਮ ਦਾ ਖਾਤਰਖਾਹ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਨਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹੜਾ ਐਸਾ ਗੁਨਾਹ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਗ਼ੁਲਾਮੀ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਰਗੜੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸੇ ਬੁਰੇ ਤਰੀਕੇ ਦੇ

[ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ]

ਨਾਲ ਰਗੜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਨਿਹਾਇਤ ਹੀ ਅਫਸੋਸ ਵਾਲੀ ਗਲ ਹੈ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਸੂਬੇ ਦੀ ਬਾਗਡੋਰ ਉਸ ਆਦਮੀ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਇਹ ਨਾਅਰਾ ਲਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਸੁਧਾਰਾਂਗਾ, ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਬਣਾਵਾਂਗਾ। ਲੇਕਿਨ ਮੈਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਕਿ ਅਜ ਉਹ ਉਸ ਵਾਅਦੇ ਨੂੰ ਭੁਲ ਚੁਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਹੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਵਲ ਲਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਜ ਉਸ ਨੂੰ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਹਮਦਰਦੀ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ, ਹਰ ਦਫਾ ਐਡਵਾਈਜ਼ਰੀ ਕਮੇਟੀ ਆਨ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਕੰਸਟੀਚਿਊਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹੁਣ ਤਕ ਤਿੰਨ ਦਫਾ ਇਹ ਕਮੇਟੀ ਕੰਸਟੀਚਿਊਟ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਵੀ ਮੈਂਬਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਲੇਕਿਨ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਤਿੰਨਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਉਸ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਇਕ ਵੀ ਮੀਟਿੰਗ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਜਿਥੇ ਇਹ ਹਾਲ ਹੋਵੇ ਉਥੇ ਤਾਲੀਮ ਸਬੰਧੀ ਕੀ ਫਾਇਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਸਾਡਾ ਸਿਰਫ ਇਤਨਾ ਹੀ ਫਰਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਏਥੇ ਆ ਕੇ ਬਹਿਸ ਮਬਾਹਿਸੇ ਕਰਕੇ ਚਲੇ ਜਾਈਏ, ਅਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰਿਪਰੀਜ਼ੈਂਟ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਾਡਾ ਇਹ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਠੋਸ ਚੀਜ਼ ਕਰੀਏ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕੁਝ ਫਾਇਦਾ ਹੋਵੇ। ਮੈਂ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਪਾਰਟੀ ਇਸ ਗਲ ਦੇ ਮੁਦਈ ਹਾਂ ਕਿ ਪੇਂਡੂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਜੋ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਕਿਸੇ ਗੁਲਾਮ ਮੁਲਕ ਦੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀ। ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜੇ ਉਸਤਾਦ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਹੈਂਡ ਰਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਮੁਫਾਦ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖ ਕੇ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਚਿਆਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਐਸੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਜੋ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਚੰਦ ਦਿਨ ਹੋਏ ਡੀ. ਪੀ. ਆਈ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਅਤੇ ਚੰਦ ਹੋਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੁਝ ਸਕੂਲ ਅਪਗਰੇਡ ਕਰ ਦਿਉ। ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਲਗੇ ਕਿ 8 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਜਮਾ ਕਰਵਾ ਦਿਉ, ਬਿਲਡਿੰਗ ਬਣਾਉ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੀ ਗਲ ਮੰਨ ਲਵਾਂਗੇ। ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਲੁਧਿਆਣੇ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ? ਕੀ ਵਜਾਹ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਲੈ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਇਥੇ ਮਜਾਰਿਟੀ ਬਣਾ ਕੇ ਬੈਠੇ ਹੋ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਲੂਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਰੁਪਿਆ ਕਿਸ ਲਈ ਮੰਗਦੇ ਹੋ? ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਕਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵੇਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ? ਮੈਂ ਗੁਜ਼ਾਰਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਤਕ ਚੰਗਾ ਸਲੂਕ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਉਸ ਵਕਤ ਤਕ ਇਹ ਅਸਲੀ ਤੇ ਸਹੀ ਮਾਅਨਿਆਂ ਵਿਚ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਅੰਗਰੇਜ਼ ਚਲੇ ਗਏ ਅਤੇ ਕਾਲੇ ਆ ਗਏ। ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡਾ ਆਪਣਾ ਰਾਜ ਭਾਗ ਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਆਪਣੀ ਹਕੂਮਤ ਬਣੀ। ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਤੇ ਫ਼ਖ਼ਰ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਆਜ਼ਾਦੀ ਬਰਕਰਾਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਜਦੋਂ ਤਕ ਇਸ 80 ਫੀ ਸਦੀ ਆਬਾਦੀ ਵਲ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦੇਵੋਗੇ। ਤੁਸੀਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਬੜੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਕਾਲਿਜ ਬਣਾਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਲਖਾਂ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕਰ ਦਿੱਤੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿ ਬਲੈਕ ਮਾਰਕਿਟੀਆਂ ਦੇ ਮੁੰਡੇ, ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਪੜ੍ਹਨਗੇ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਚਾਰ ਪੰਜ ਸੌ ਰੁਪਿਆ ਮਹੀਨਾ ਖਰਚ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਲ

ਤੁਹਾਡਾ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਥੋਂ ਕਿ ਗ਼ਰੀਬ ਪੇਂਡੂਆਂ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਤੇ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ । ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਲਰਕੀ ਦੇ ਲੈਵਲ ਤੋਂ ਉਪਰ ਨਹੀਂ ਉਠਣ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ? ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਕਰੈਡਿਟ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਿਡਾਂ ਵਿਚ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰੋ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਹੋ ਸਲੂਕ ਕਰੋ ਜਿਹੜਾ ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਹਿਰੀਆਂ ਨਾਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ।

ਦੂਸਰਾ ਮਸਲਾ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਸਿਹਤ ਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਵੇਖੋ ਉਥੇ ਕੀ ਹਾਲਤ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀਆਂ ਰੂੜੀਆਂ ਵੇਖ ਲਓ, ਗਲੀਆਂ ਵੇਖ ਲਓ, ਆਦਮੀ ਵੇਖ ਲਓ, ਜਾਨਵਰ ਵੇਖ ਲਓ; ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਅਗੇ ਨਾਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਦ ਤੋਂ ਬਦਤਰ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਪਾਸੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਅੱਜ ਤੱਕ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ । ਮਾਨਯੋਗ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਐਡਰੈਸ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸੀਵਰੇਜ ਲਗਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦਾ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਫਿਕਰ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਜੋ 80 ਫ਼ੀ ਸਦੀ ਆਬਾਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਸਿਹਤ ਵੱਲ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ । ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬਹੁਤ ਤਾਦਾਦ ਵਿਚ ਪਰਾਇਮਰੀ ਹੈਲਥ ਸੈਂਟਰ ਤੇ ਹਸਪਤਾਲ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਵੀ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਹਲਕੇ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘੁੰਮ ਫਿਰ ਕੇ ਵੇਖੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿੱਚ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਬੜਾ ਭਿਆਨਕ ਮਖੌਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਤਾਂ ਕੁਦਰਤ ਹੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਵਰਨਾ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਬਹ ਕਰਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜਤਨ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਤਬਾਹ ਹੋਈ ਤਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜੋ ਆਵਾਜ਼ ਉਠੇਗੀ ਉਸ ਨਾਲ ਤਬਾਹ ਹੋਵੇਗੀ । ਉਹ ਲੋਕ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦੇਣਗੇ ਕਿ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਲਈ ਥਰੋ ਅਊਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਤ ਦਾ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਡਿਸਪੈਂਸਰੀਆਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਤਾਂ ਜਾ ਕੇ ਵੇਖੋ ਕਿ ਕੀ ਹਾਲਤ ਹੈ । ਮੈਂ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਚੈਲੇਂਜ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਚਲ ਕੇ ਵੇਖਣ ਕਿ ਕੀ ਹਾਲਤ ਹੈ । ਅੱਵਲ ਤਾਂ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬੈਡਜ਼ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹਨ ਅਤੇ ਜੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸੀਟਸ ਦੇਖੋ ਕਿ ਕੀ ਇਨਸਾਨਾਂ ਦੇ ਲੈਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬੀਮਾਰ ਹਨ ? ਫਿਰ ਉਹ ਔਜ਼ਾਰ ਵੇਖੋ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਬਹ ਕਰਦੇ ਹਨ। (ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਜ਼ਬਹ ਹੀ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਪਰੇਸ਼ਨ ਤਾਂ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਇਨਸਾਨ ਜ਼ਬਹ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗੇਗਾ ਕਿ ਕਿਤਨੀ ਗ਼ਫਲਤ ਵਰਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ । ਕਿਤਨੀ ਸ਼ਰਮਨਾਕ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਹਸਪਤਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਅੱਜ ਵੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਚੀਨ ਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਉਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਉਥੇ ਕੋਈ ਮੈਡੀਸਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਮੈਡੀਸਨ ਹੈ ਤਾਂ ਡਾਕਟਰ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਮੇਰੇ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਡੇਢ ਲੱਖ ਆਦਮੀ ਵਸਦੇ ਹਨ । ਉਥੇ ਇਕ ਹਸਪਤਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਇਕ ਸਾਲ ਤੋਂ ਕੋਈ ਡਾਕਟਰ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਜਦੋਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਪੋਸਟਿੰਗ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਡਾਕਟਰ ਇਥੇ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੀ ਤਬਦੀਲੀ ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੀ ਜਗਾਹ ਕਰਵਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਦੀ ਵਜਾਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਵਿਸ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਜੇਬਾਂ ਭਰਨ ਲਈ ਰੁਪਏ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦੇ । ਮੈਂ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ

[ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ]

ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਫਾਈਲ ਮੰਗਾ ਕੇ ਵੇਖ ਲੈਣ ਕਿ ਕਿਤਨੀ ਦਫ਼ਾ ਪੋਸਟਿੰਗ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਰੁਕੀ ਹੈ।

ਤੀਸਰੀ ਗਲ ਮੈਂ ਸੜਕਾਂ ਬਾਰੇ ਕਰਨੀ ਹੈ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਜਾਲ ਵਿਛਾਏ ਹਨ। ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਆਵਾਜਾਈ ਦੇ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਸੜਕਾਂ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਅਸੂਲ ਹੋਰ ਹੈ। ਉਥੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਸੜਕ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਇਤਨੇ ਰੁਪਏ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਾਉ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਹਲਕੇ ਦੀ ਇਕ ਸੜਕ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਚੂਹੜਚਕ ਤੋਂ ਨਵੇਂ ਚੂਹੜਚਕ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਦੋ ਮੀਲ ਦਾ ਫਾਸਲਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਸ ਸੜਕ ਤੇ ਇਕ ਲਖ 50 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਪਾਈ ਅਤੇ 16 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਜਮ੍ਹਾਂ ਵੀ ਕਰਾਇਆ ਲੇਕਿਨ ਉਹ ਸੜਕ ਇਕ ਮੀਲ ਹੀ ਬਣੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਉਸ ਦੀ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕਰਾਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਾਲ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸ ਤੇ ਚੌਥਾ ਹਿਸਾ ਮੈਟੀਰੀਅਲ ਵੀ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਰੁਪਿਆ ਮਿਸਯੂਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੋ ਇਕ ਮੀਲ ਦਾ ਟੋਟਾ ਬਣਿਆ ਵੀ ਸੀ ਉਹ ਵੀ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਗ਼ਰੀਬ ਦਿਹਾਤੀਆਂ ਦਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਜ਼ਰੀਆ ਮੁਆਸ਼ ਨਹੀਂ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਰੁਪਿਆ ਲੈ ਕੇ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਕੀ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸੜਕਾਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਵੀ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ? ਕੀ ਸਾਰੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਪਰਾਈਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਦੂਜੇ ਬਾਹਰੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵਖਾਣ ਲਈ ਹੀ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ? ਕੀ ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਧੱਕਾ ਨਹੀਂ ਹੈ? ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਬਾਹਰ ਤੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਸਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕੁਝ ਦੱਸੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੋਟ ਲੈ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਇਥੇ ਹਕੂਮਤ ਬਣਾਈ ਬੈਠੇ ਹੋ। ਮੈਂ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇਕ ਪੰਚਾਇਤੀ ਪਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ ਇਕ ਰਿਕਾਰਡ ਸੁਣਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਤੇ ਚਾਉ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਲੇਕਿਨ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜਜ਼ਬਾਤ ਦਿਖਾਵੇ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਹ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ ਜੋ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਇਹ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੈ, ਆਤਮਾ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਆਪ ਦੀ ਉਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮਰ ਚੁਕੀ ਹੈ। ਆਪ ਦੀ ਉਸ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਰਦ ਗਿਰਦ ਘੁਮਣ ਵਾਲੇ ਖਾ ਰਹੇ ਹਨ ਜਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਵਾਲੇ ਖਾ ਰਹੇ ਹਨ..............

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਨਾ ਕਰੋ। (The hon. Member should not say such things.)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਮੈਂ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਗੁਸੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਚੁਕਣ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ, ਪੰਚਾਂ ਤੇ ਸਰਪੰਚਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਸ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕਾਰਨਾਮੇ ਦੱਸੇ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਸਭ ਸੁਣ ਕੇ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਲੇਕਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਜ਼ਬਾਤ ਨਾਲ ਜਨਤਾ ਦੀ ਕੋਈ ਤਸੱਲੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਜਦੋਂ ਤਕ ਲੋਕ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਖੁਦ ਨਾ ਵੇਖ ਲੈਣ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕੰਮ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਹੈ। ਮੈਂ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦੀ ਕੀ ਹਾਲਤ ਹੈ।

ਪਿਡਾਂ ਵਿੱਚ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦੀ ਪ੍ਰੋਡੈਕਸ਼ਨ ਅੱਗੇ ਨਾਲੋਂ ਘਟੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਐਗਰੀ-ਕਲਚਰ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅੰਡਰ ਲੈ ਲਿਆ ਹੈ ਤਾਕਿ ਐਗਰੀ-ਕਲਚਰ ਦੀ ਪ੍ਰੋਡੈਕਸ਼ਨ ਵਧ ਸਕੇ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਟੈਕਟਿਕਸ ਇਹ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਰਹੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਪ੍ਰੋਡੈਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਵਧੇਗੀ। ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਰੂਟ ਤਕ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ ਬਲਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਫ਼ਸਰ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਮੁਲਾਹਜ਼ੇ ਵਾਲੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਮੰਨ ਕੇ ਇੰਪਲੀਮੈਂਟ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਚੀਜ਼ ਗ਼ਲਤ ਹੀ ਹੋਵੇ। ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਹਰੇਕ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਰੂਟ ਤੱਕ ਮੁਤਾਲਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਇੰਪਲੀਮੈਂਟ ਕਰਨ ਤਾਂ ਕਿ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦੀ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਵਧ ਸਕੇ। ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦੇ ਮਨਿਸਟਰ ਉੱਤੇ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦੀ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਘਟ ਜਾਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਆਇਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਉੱਤੇ ਟੈਕਸ ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਉਹ ਟੈਕਸ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ। ਉਹ ਟੈਕਸਾਂ ਦੇ ਭਾਰ ਨਾਲ ਇੰਨੇ ਲੱਦੇ ਹੋਏ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਲਈ ਖਰਚ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹਮਦਰਦੀ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਅਗਰ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੇ 2 ਪੈਸੇ ਵੀ ਟੈਕਸ ਲਗਾ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਾ ਦਿੰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਕੁਝ ਵੀ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵਲੋਂ ਹਟ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਵੱਲ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਹੀਰੋ ਸਮਝੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਪਰ ਹੁਣ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਟੈਕਸਾਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਜ਼ਿਬ੍ਹਾ ਕਰਨ ਤੇ ਉਤਰੂ ਹਨ। ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਉੱਤੇ ਇੰਨੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿਚ ਖ਼ੂਨ ਦਾ ਕਤਰਾ ਵੀ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਹਰ ਪਹਿਲੂ ਤੋਂ ਖਿਲਵਾੜ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਦਸਣ ਵਿਚ ਦੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹਰ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਇਕ ਪੈਰੇਲਲ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾ ਰੱਖੀ ਹੈ। ਉਸ ਵਿਚ ਹਾਰੇ ਹੋਏ ਕਾਂਗ੍ਰਸੀ ਮੈਂਬਰ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਫ਼ਾਇਦਾ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਅਵਾਮ ਦੀ ਕੋਈ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਬਲਕਿ ਜਿਹੜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਝੋਲੀ ਚੁਕਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੇ ਲੈਜਿਸਲੇਟਰਜ਼ ਦੀ ਕੋਈ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਕੋਈ ਸਲਾਹ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ ਬਲਕਿ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਿਲਕੁਲ ਪਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰੋ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੋਰੇਲ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਅਤੇ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਫ਼ਾਇਦਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਪਾਲੇਸੀ ਬਦਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰਿਲੀਫ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਰਾਈਟਸ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ ਹਨ (ਵਿਘਨ)। ਕੋਈ ਅਫ਼ਸਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਬਰਖਿਲਾਫ਼ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਹਿਮੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਸਿਰਫ਼ ਬਠਿੰਡੇ ਦੇ ਐਸ. ਪੀ. ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਕ ਆਦਮੀ ਦੀ ਰੀਪੋਰਟ ਕਰਕੇ ਭੇਜੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਮਗਲਰ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮਗਲਰਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ 10 ਨੰਬਰ ਦੇ ਬਦਮਾਸ਼ਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਅਫ਼ਸਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਿਸੀ ਆਦਮੀ ਦੀ ਕੋਈ ਰਿਪੋਰਟ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਅਗਰ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਬਦਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਗਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੱਸ ਚਲੇ ਤਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਭੇਜਵਾ ਦੇਣ।

Deputy Speaker : Kindly wind up.

सरदार लछमण सिंह गिल: डिप्टी स्पीकर साहिबा, मुझे कुछ और वक्त दिया जाए क्योंकि मैं ने अभी तक बहुत सी बातें सरकार के नोटिस में लानी हैं ।

उपाध्यक्षा : मैं आप को ज़्यादा टाईम नहीं दे सकती क्योंकि गवर्नर के अड्रैस पर बाकी मैम्बरों ने भी अपने विचार रखने हैं । यह मेरे लिए ज़रूरी नहीं है कि कल जिन सदस्यों ने गवर्नर के अड्रैस में भाग लिया उन का टाइम बताऊं । फिर भी मैं बता देना चाहती हूं कि श्री अमर नाथ शर्मा 30 मिनट, ज्ञानी ज़ैल सिंह 30 मिनट और आप 27 मिनट बोल चुके हैं । इस लिए आप वाइंड अप करें । (I cannot allow the hon. Member more time to speak as the other hon. Members have also to express their views on the Governor's Address. It is not obligatory on me to tell the amount of time taken by the hon. Members who spoke yesterday on the Governor's Address. Still I may tell him that Shri Amar Nath Sharma and Giani Zail Singh spoke for thirty minutes each and the hon. Member, has taken 27 minutes therefore he should please wind up now).

Sardar Gurnam Singh : Madam, with due respect I would say that yesterday two members from the Treasury benches spoke on the discussion which started round about 5.30 p.m. They finished their speeches at about 6. 30. p.m.

Voices : The discussion started at 5 p.m.

Sardar Gurnam Singh : All right, let it be 5'0 clock. Even then, Madam, if you calculate their time you will find that they spoke for nearly one and a half hours. But from this side the speech of Sardar Lachhman Singh, who is the Deputy Leader is the opening speech. I would request you to show him some consideration when he is quite relevant to the subject matter under discussion.

उपाध्यक्षा : सरदार गुरनाम सिंह जी, मैं आप से इस बारे में मदद चाहती हूं । और उमीद करती हूं कि आप मेरी सहायता करेंगे । मेरे कहने का मतलब यह है कि सरदार लछमण सिंह गिल जो 27 मिनट बोल चुके हैं और बाकी सदस्यों ने भी अभी तक अपने विचार प्रकट करने हैं । इस लिए मैं ने इन को वाइंड अप करने के लिए कहा है । (I hope the Leader of the Oppostion Sardar Gurnam Singh would help me in this regard. The hon. Member Sardar Lachhman Singh Gill has spoken for 27 minutes. The other hon. Members have also to express their views, I have therefore asked him to wind up).

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਮਨ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੇ ਇਕ ਮੈਂਬਰ ਦੇ ਬਰਖਿਲਾਫ਼ 19 ਸਫੇ ਦੀ ਰੀਪੋਰਟ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । ਉਸ ਮੈਂਬਰ ਨੇ 3, 4 ਗਜ਼ ਲੰਬਾਂ ਕੋਟ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ।

ਗਿਆਨੀ ਜ਼ੈਲ ਸਿੰਘ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ, ਮੈਡਮ। ਇਹ ਉਸ ਐਮ. ਐਲ. ਏ. ਦਾ ਨਾਉਂ ਤਾਂ ਦੱਸਣ ਜਿਸ ਦੇ ਬਰਖਿਲਾਫ਼ ਉਸ ਐਸ. ਪੀ. ਨੇ ਰੀਪੋਰਟ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਥੇ ਬਠਿੰਡੇ ਦੇ 8 ਮੈਂਬਰ ਚੁਣ ਕੇ ਆਏ ਹਨ। (ਵਿਘਨ)

उपाध्यक्षा : Order please, किसी पर पर्सनल अटैक नहीं करना चाहिए । (Order please. Do not refer to the personal matters.)

ਗਿਆਨੀ ਜ਼ੈਲ ਸਿੰਘ ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰ **ਨੇ ਦੱਸਿਆ** ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਮੈਂਬਰ ਨੇ 3,4 ਗਜ਼ ਲੰਬਾ ਕੋਟ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰਫ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ ਕਿਹਾ ਹੈ । ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਫੇਰ ਵੀ ਉਹ **ਪੋ**ਜੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਕਲੀਅਰ ਕਰਨ !

उपाध्यक्षा : क्या आप ने 'लम्बा कोट' का लफ्ज़ इस्तेमाल किया है, अगर किया है तो वापिस लें, (Has the hon. Member used the words 'long coat' If so he should withdraw them)

सरदार लछमन सिंह गिल : मैं यह लफ्ज़ वापिस लेता हूं ।

Deputy Speaker : Kindly wind up now.

सरदार लछमन सिंह गिल : आप मुझे 5 मिनट और दे दें क्योंकि **प्वांयट्स** आफ आर्डर में 5 मिनट निकल गए हैं, अगर मुनासिब समझें तो 5 मिनट हमारी पार्टी को कम समय दे दें ।

Deputy Speaker: Please wind up, It cannot be possible to do so.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਪੰਚਾਇਤੀ ਰਾਜ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਹਾਂ । ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਾਵਰਜ਼ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ । ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਲੇਕਿਨ ਉਸ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਗੜਬੜ ਹੋਈ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਐਸੇ ਅਫ਼ਸਰ ਲਗਾਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ਰਾਬਾਂ ਪੀ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨੌਮੀਨੇਸ਼ਨ ਫਾਰਮ ਗਲਤ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਕਈ ਬੈਲਟ ਬਕਸਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵੋਟਾਂ ਮਿਲੀਆਂ ਹਨ । ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਥੌਰੋ ਇਨਵੈਸਟੀਗੇਸ਼ਨ ਕਰਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅਗਰ ਫੇਅਰ ਇਨਵੈਸਟੀਗੇਸ਼ਨ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪਾਰਟ ਉੱਤੇ ਠੀਕ ਹੈ।

11.00 a.m. ਇਹ ਗਲ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ ਕਿ ਮੈਂ ਪੰਚਾਇਤੀ ਰਾਜ ਦਾ ਮੁਦੱਈ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਇਹ ਕਹਾਂ ਕਿ ਇਕ ਧੜੇ ਨੂੰ ਜਾਂ ਦੂਸਰੇ ਧੜੇ ਨੂੰ ਜਿਤਾਣ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਪਰ ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਜ਼ਰੂਰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਪੰਚਾਇਤੀ ਰਾਜ ਦਾ ਇਹ ਮਕਸਦ ਸੀ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਕਾਂਸ਼ਸਨੈਸ ਆਵੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜਾਗ੍ਰਿਤੀ ਆਵੇ । ਪਰ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਮਕਸਦ ਵਾਸਤੇ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੁਨੇਹੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਹੋ, ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਟਾਊਟ ਨਹੀਂ ਹੋ, ਆਏ ਹੋਏ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ਾਮਦ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਬਲਕਿ ਆਪਣੇ ਮਾਮਲੇ ਨਿਡਰਤਾ ਨਾਲ ਤੁਸਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਰਖਣੇ ਹਨ। ਲੇਕਿਨ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਹੈ ਨਹੀਂ । ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਦੀ ਡਿਗਨਿਟੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਫ਼ਸਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਰਲੀ ਟ੍ਰੀਟ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ । ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਦੀ ਕੀ ਗਲ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਐਮ. ਐਲ. ਏਜ਼ ਦੀ ਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਟ੍ਰੀਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ । ਜਿਹੜੇ ਅਫ਼ਸਰ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਰਤਦੇ ਹਨ, ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪੈਸੇ ਖਰਚਦੇ ਹਨ । ਮੁਅਜ਼ਿਜ਼ ਪੰਚਾਂ ਅਤੇ ਸਰਪੰਚਾਂ ਨੂੰ ਨਿਗਲੈਕਟ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਅਫ਼ਸਰ ਐਨੀ ਜੁਰਅਤ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਹਿੰਮਤ ਵਾਲੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਰਖੋ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ

[ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ]

ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪਰ ਮੈਂ ਇਹ ਗਲ ਸਾਫ ਦਸ ਦੇਵਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਆਦਮੀ ਪਬਲਿਕ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਰਖ ਸਕਦਾ ਉਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਰਖ ਸਕਦਾ। ਤੁਹਾਡੀ ਆਤਮਾ ਦੀ ਕੋਈ ਆਵਾਜ਼ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। (ਵਿਘਨ) ਪੰਜਾਬ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੇ ਉਹ ਗਫਲਤਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਮੁਆਫੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਇਸਤੀਫੇ ਨਹੀਂ ਮੰਗਣੇ ਚਾਹੀਦੇ। ਡੈਮੋਕ੍ਰੇਸੀ ਵਿਚ ਇਸਤੀਫੇ ਨਹੀਂ ਮੰਗੇ ਜਾਂਦੇ। ਜੇ ਕਰ ਮਨਿਸਟਰਾਂ ਕੋਲੋਂ ਕੋਈ ਨੈਗਲੀਜੈਂਸ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਆਨਰੇਬਲੀ ਆਪਣੀ ਡਿਊਟੀ ਤੋਂ ਪਿਛੇ ਹਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਪੋਹ ਅਤੇ ਮਾਘ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਰਾਤਾਂ ਨੂੰ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਤਕਲੀਫ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਹ ਦਾਣੇ ਲੈ ਕੇ ਮੰਡੀਆਂ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਦਾਣੇ 15-16 ਰੁਪਏ ਮਣ ਵਿਕਦੇ ਹਨ। ਲੇਕਿਨ ਹੁਣ ਉਹੋ ਕਣਕ 28—30 ਰੁਪਏ ਮਣ ਵਿਕ ਰਹੀ ਹੈ। ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਨਰੀ ਇਨਸਾਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਕਰ ਵਾਕਈ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਨਰੀ ਇਨਸਾਨ ਕਹਿਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਦਮੀਆਂ ਦਿਆਂ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜ ਦੇਣ ਜਿਹੜੇ ਹੁਣ 75—78 ਰੁਪਏ ਕੁਇੰਟਲ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਕਣਕ ਵੇਚ ਰਹੇ ਹਨ। ਗਰੁਮਿੰਟ ਨੇ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਤਵੱਜੋਹ ਇਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਨਹੀਂ ਦਿਵਾਈ। ਐਡ੍ਰੈਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਿਵਿਲ ਸਪਲਾਈ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅਫਸਰਾਂ ਦਾ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਤਅੱਲੁਕ ਹੈ, ਹੱਲਾ ਮਾਰੋ ਅਤੇ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲਓ। ਸੈਂਟਰ ਦੇ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਨੰਦਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜੁਰਅਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲਖਾਂ ਰੁਪਿਆਂ ਦਾ ਮਾਲ ਨਿਕਲਿਆ। ਇਹ ਗਲ ਬਿਲਕੁਲ ਦਰੁਸਤ ਹੈ। 75-76 ਰੁਪਏ ਕੁਇੰਟਲ ਕਣਕ ਖਰੀਦ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕੀਂ ਨਹੀਂ ਜਿਉਂ ਸਕਦੇ। ਕੋਈ ਕਲਰਕ, ਕੋਈ ਕਾਂਸਟੇਬਲ, ਜਾਂ ਹੈਡ ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਜਾਂ ਕੋਈ ਟ੍ਰੱਕ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕਾਮਨ ਇਨਸਾਨ ਐਨੀ ਮਹਿੰਗੀ ਕਣਕ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਰੀਦ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਐਥੇ 95 ਫੀ ਸਦੀ ਅਜਿਹੇ ਇਨਸਾਨ ਹਨ। ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕਰ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੁਖ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿਚੋਂ ਇਸਤੀਫਾ ਦੇ ਕੇ ਚਲਿਆ ਜਾਵਾਂ। ਕਿੰਨੀ ਸ਼ਰਮ ਵਾਲੀ ਗਲ ਹੈ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਖੰਡ ਘਟ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਖੰਡ ਜ਼ਿਆਦਾ। ਕੀ ਉਥੇ ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਐਥੇ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੈ? (ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਵਲੋਂ ਸ਼ੇਮ ਸ਼ੇਮ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ) ਤੁਹਾਡਾ ਕੋਈ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਜਾਂ ਸਗਾ ਸਬੰਧੀ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਵੇਖੋ। ਉਹ ਤੰਗ ਹਾਲੀ ਨਾਲ ਕੁਚਲੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਹ ਕੀ ਕਾਰਣ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਮਨਿਸਟਰ ਉੱਤੇ ਖੋਤੇ ਦਾ ਬੋਝ ਲਦਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹੋ ਆਦਮੀ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਹੈ, ਜੇਲ ਮਨਿਸਟਰ ਹੈ, ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਵੀ ਹੈ, ਲਾ ਮਨਿਸਟਰ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਵਿਲ ਸਪਲਾਈ ਮਨਿਸਟਰ ਵੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਉਹ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਲਗਾ ਹੈ ਕਿ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਕਦੋਂ ਬਣੇਗਾ। ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਉਸ ਆਦਮੀ ਵਿਚ ਕਿਹੜਾ ਖਾਸ ਗੁਣ ਹੈ, ਕਿਉਂ ਉਸ ਦੇ ਉਪਰ ਐਨ ਬੋਝ ਪਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਪਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਵਲੋਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਾਲ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਆਪਣੇ ਮਹਿਕਮੇ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਫਿਰਕਾ ਪ੍ਰਸਤੀ ਉਪਰ ਬਣੀ ਹੈ। ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖ ਲਓ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖ ਲਓ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਮਹਿਕਮੇ ਨੂੰ ਵੀ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖ ਕੇ ਵੇਖ ਲਓ, ਬੜੀ ਦਿਠਾਈ ਅਤੇ ਫਿਰਕਾ-ਪ੍ਰਸਤੀ ਦੇ ਬੇਸਿਜ਼ ਤੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਚੈਕ ਕਰਨਾ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ।

ਸਿਵਿਲ ਸਪਲਾਈ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਧੱਕਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਰ ਸਿਵਿਲ ਸਪਲਾਈ ਦੇ ਹੈਡ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਿਲਣ ਜਾਏ ਤਾਂ ਉਹ ਬਲੱਡ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਦਾ ਮਰੀਜ਼ ਹੈ........... (ਘੰਟੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼) ਮੈਂ, ਜੀ, ਸਿਰਫ ਇਕ ਮਿੰਟ ਹੋਰ ਲਵਾਂਗਾ। I am closing it.

ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਮਹਿਕਮਾ ਮੁਕੰਮਲ ਤੌਰ ਤੇ ਫੇਲ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਨਿਕੰਮੇ ਅਤੇ ਨਾਅਹਿਲ ਆਦਮੀ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਰਖੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਨਤਾ ਦੀ ਤਕਲੀਫ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ, ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਿੰਘਾਸਣਾਂ ਨੂੰ ਛਡ ਦਿਉ, ਜੇਕਰ ਆਪ ਨਹੀਂ ਛਡਦੇ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਮੌਕਾ ਦਿਉ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹਟਾ ਦੇਈਏ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਜਨਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਸਕੀਏ। ਹੋਰ ਕੋਈ ਇਲਾਜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦਰੁਸਤ ਕਰ ਲੈਣ, ਆਪਣੇ ਖੁਸ਼ਾਮਦੀਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਲੈ ਜਾਣ ਅਤੇ ਆਪ ਵੀ ਹਟ ਜਾਣ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਮੌਕਾ ਦੇਣ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾ ਦੇਈਏ (ਵਿਘਨ)। ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਸਿਵਿਲ ਸਪਲਾਈ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਤਫੱਰਕੇ ਪਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਕਾਬਿਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੀਟਾਂ ਤੇ ਬੈਠ ਸਕੇ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਇਹ ਸੀਟਾਂ ਖਾਲੀ ਕਰ ਦੇਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ।

पंडित चिरंजी लाल शर्मा (गनौर) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, कल से गवर्नर के एड्रेस पर डिस्कशन शुरू है। इस रैज़ोल्यूशन के मूवर पंडित अमर नाथ शर्मा ने कल फरमाया था कि यह एक प्रकार की रस्म पूरी की जाती है। है भी हकीकत कि यह एक रसम ही बन चुकी है। जो कुछ गवर्नमैंट करती है या जो कुछ गवर्नमैंट ने करना होता है उस को छाप कर गवर्नर साहिब को दे दिया जाता है। He is the mouth piece of the Government. खैर, कल से बहस जारी है। 16 सफे का एड्रेस है जो कि गवर्नर साहिब ने पढ़ा है। इस के 21 पैरे हैं जो कि वेरियस सबजैक्ट्स से डील करते हैं।

इस में कोई शक नहीं है कि जहां तक डिफैंस का ताल्लुक है हमारा पंजाब पीछे नहीं रहा। क्या कुलैक्शंज़ हुईं, कितना रुपया इकट्ठा किया गया, कितना सोना कन्ट्रीब्यूट किया गया, इसपर अब से पहिले काफी कुछ कहा जा चुका है कि कहां से कितना रुपया आया और कितना रुपया दिखाया गया। बहर हाल, लोगों को मिलिटैरिली तैयार करने के लिए जो कुछ भी गवर्नमैंट ने किया है उसके लिए मैं उसे मुबारिकबाद भी देता हूं लेकिन किया कम जाए और दिखाया ज्यादा जाए यह एक मायुसकुन बात है। 5,66,00,000 रुपया नैशनल डिफैंस फंड में दिखाया गया है। इसमें से, अगर मैं ग़लती नहीं करता तो गवर्नमैंट के दिए हुए जवाब की बिना पर कहने की जुर्रत करता हूं कि मैजारिटी आफ दिस एमाऊंट, कोआप्रेटिव सोसाइटीज़ ने पंचायत समितियों ने, ज़िला परिषदों ने, मार्किट कमेटियों ने, इम्प्रूवमैंट ट्रस्टों ने और म्यूनिसिपल कमेटियों ने दिया। मेरे पास गवर्नमैंट का दिया हुआ एक सवाल का जवाब है, पिछले सैशन का यह सवाल है, जिसमें दिखाया गया कि 5,66,00,000 रुपया लोगों से इकट्ठा करके पंजाब इस मामले में सारे हिन्दुस्तान भर में टाप पर रहा है।

बाबू बचन सिंह : बुक ट्रांस्फर।

पंडित चिरंजी लाल शर्मा : यह पेपर ट्रांजैक्शन ज़रूर हुई । इसी तरह सोने का हाल है। देश के प्रधान मन्त्री पंडित जवाहर लाल नेहरू को सोने में तोलने के लिए कहां कहां से सोना लिया गया, यह चीज़ राज़ में नहीं है। बहर हाल, डिप्टी स्पीकर साहिबा, हमारी हकूमत इस सिलसिले में मुबारिकबाद की मुस्तहिक है कि मिलिटैरिली हिन्दुस्तान के अन्दर पंजाब को एक खास जगह हासिल है । हमारे नौ-जवानों ने कुरबानियां की हैं । उनकी इज्ज़त अफ़ज़ाई के लिए, उनकी हौसला अफ़ज़ाई के लिए, उन के बच्चों को सम्भालने के लिए हमारी गवर्नमैंट ने जो नेक काम किया है, जो सहूलियात दी हैं उन पर मैं हकूमत को मुबारिकबाद देता हूं ।

डिप्टी स्पीकर साहिबा, इस सिलसिले में मैं ज्यादा कुछ नहीं कहना चाहता । ला एंड आडर की बाबत भी मैं एक खास मिसाल देकर हकूमत को मुबारिकबाद देता हूं । इस दफा समगलिंग. . . .गुड़ और खांड की समगलिंग बहुत शुरू हुई । जब मेरे अपने सब डिविज़न में यह चीज़ हुई, मेरे नोटिस में आई कि अफसरान पुलिस ने खुद इस सिलसिले में खासा अन्धेर मचाया तो मैं खुद आई. जी. साहिब से मिला और मुझे यह कहते हुए खुशी होती है कि उन्होंने मेरी शिकायत पर प्राम्प्ट ऐक्शन लिया । उसी वक्त डी. आई. जी. , सी. आई. डी., को टैलीफोन किया, विजीलैंस डिपार्टमैंट हरकत में आया, जितने भी कन्सर्न्ड लोग थे, ऐस. एच. ओ., तीनों थानों के ए. ऐस. आई. थे उन्हें पी. ए. पी. में ट्रांस्फर कर दिया । जहां तक डिस्ट्रिक्ट के ऐस. पी. का ताल्लुक है उसे भी पी. ए. पी. में तब्दील कर दिया। इसलिए मैं समझता हूं कि कन्स्ट्रक्टिव तौर पर हकूमत जो काम करती है, अच्छा काम करती है उस के लिए उसे ज़रूर मुबारिक-बाद देनी चाहिए । समगलिंग को डिस्करेज करने के लिए हकूमत ने यह एक नेक काम किया है। लेकिन इस के साथ ही साथ मैं यह भी अर्ज़ करना चाहता हूं कि मेरे अपने सब डिविज़न सोनीपत के अन्दर दो तीन कत्ल ऐसे हुए हैं जो ट्रेस होने को नहीं आते। दिन के नौ बजे गांव के गोर में वहां की एक नौजवान लड़की को कत्ल किया गया जो अपने मामा के हां आई हुई थी । लोकल पुलिस को पता है कि कातिल कौन है लेकिन अफसोस का मुकाम है कि मशीनरी हरकत में नहीं आ रही । वह लड़की उस नौजवान की बीवी थी जो कि लद्दाख में हमारे देश की सेवा कर रहा है। मैं उस लड़के को ज़ाती तौर पर जानता हूं । होम मिनिस्टर साहिब खुद दो तारीख को भठगांव पहुंचे, उन्होंने फरमाया कि ऐस. पी. को इस सिलसिले में आर्डर देंगे लेकिन कुछ नहीं हुआ । इसी तरह सोनीपत शहर के अन्दर थाने के पास, पुलिस की नाक के नीचे, एक घर के अन्दर एक लड़की और एक बूढ़ा कत्ल किए जाते हैं मगर उन के कातिलों का कोई ट्रेस नहीं होता है। यह मायूसकुन चीजें हैं । आन दी होल, इसमें शक नहीं कि अगर दूसरे सूबों से कम्पेयर किया जाए तो क्राईम्ज़ को कम करने के लिए हमारे सूबा के अन्दर ड्रास्टिक स्टैप्स लिए जा रहे हैं. . . .यह एक हकीकत है. . . .लेकिन मैं यह कहना चाहता हूं कि दिन दिहाड़े थाने के पास कत्ल हो, सुबह के नौ बजे गांव के अन्दर कत्ल हो, पुलिस को पता हो कि कातिल कौन है और वह अपने आप यह कहे

कि "हम मजबूर हैं" तो मैं समझ नहीं सकता कि उन की मजबूरी क्या है। आम तौर पर कहा जाता है कि खून कभी छुपता नहीं लेकिन हमारे यहां यह दो तीन कत्ल ऐसे हुए हैं कि हकूमत के पास कोई जवाब नहीं । मैं क्यों कहूं कि किसने कराए हैं ? इस बात का जवाब खुद हकूमत दे क्योंकि वही ला एण्ड आर्डर को मेनटेन करने की ज़िम्मेदार है।

ऐग्रीकलचरल इम्प्रूवमैंट के सिलसिले में बहुत कुछ कहा गया है । लेकिन मैं तो नहीं समझता कि यह हकीकत है । गवर्नर साहिब के ऐड्रेस में अंगूरों का ज़िक्र आया है । इस में लिखा है...... scheme for the introduction of grapes plantation मैं अर्ज़ करता हूं कि जिस स्टेट में जवार बाजरा खाने को न मिलता हो, जिस स्टेट में गन्दम इतने बढ़े हुए भाव पर बिक रही हो जिसकी बाबत देश के इतिहास में सुनने में भी न आया हो, जिस स्टेट में कहत पड़ रहा हो, जिस स्टेट में लोगों की भूख और प्यास भयानक सूरत अख्तियार कर रही हो वहां पर यह क्लेम किया जाए कि ऐग्रीकल्चरल डिवैलपमैंट बहुत हो रही है, मैं समझता हूं कि हकीकत को डिस्टार्ट करना है। ऐग्रीकल्चरल डिवैलपमैंट हो कहां से ? ऐग्रीकल्चर में वृद्धि तो तब हो सकती है जब कि जहां पर ज़मीन को पानी की ज़रूरत हो वहां पर पानी दिया जाए, जहां ज़मीन को पानी ने तबाह कर दिया है उसे तबाही से बचाने के लिए कोई उपाय किए जाएं लेकिन अफसोस के साथ कहना पड़ता है कि इस सम्बन्ध में कोई उपाय नहीं किए गए । मैं अपने इलाके के मुताल्लिक कह सकता हूं, पिछले सैशंज़ के दौरान भी इस सिलसिले में एडजर्नमैंट मोशंज़ आईं कि वह इलाका फलड्ज़ की वजह से तबाह हो रहा है । पिछले सैशन में इस मामले पर एक दिन डिस्कशन भी हुआ। यह फलड्ज़, मैं समझता हूं कि एक तरह से कहर हो रहा है तब से जबसे इस हकूमत ने वज़ारत में कदम रखा है। इन फलड्ज़ को रोकने के लिए इस हकूमत ने कतअन कुछ नहीं किया, अट्टरली फेल हुई है। मैं पूरी ज़िम्मेदारी के साथ कह सकता हूं कि गुज़श्ता फलड्स से हमारे इलाके में जो गांव तबाह हुए उनमें से कई एक गांवों में पानी खड़ा है, गांव के गांव पानी में घिरे हुए हैं लेकिन हमारे मन्त्री महोदय ने जो इस वक्त यहां पर जलवा अफरोज़ नहीं और जो बड़े २ बुलन्द वादे किया करते हैं, कुछ नहीं किया । मुझे बड़े अफसोस के साथ कहना पड़ता है कि यह बात हमारे लिए एक बदनुमा धब्बा है कि पंजाब का इरीगेशन और पावर मनिस्टर हमारे इलाके का हो, हमारे ज़िला रोहतक का हो फिर भी वहां के गांव में खड़े पानी के निकास का कोई इन्तज़ाम न हो । मेरे इलाके में बोहला गांव है । वहां पर ऐक्स. ई. ऐन. ऐस. डी. ओ. और ओवरसीयर 28 अगस्त, 1963 को गए । तमाम गांव पानी में घिरा हुआ था । कह गए कि दो दिन में पानी निकालने की मशीन लगा देंगे लेकिन कितने अफसोस की बात है कि मशीन लगानी तो दरकिनार उसके बाद वहां पर किसी अफसर ने शक्ल तक नहीं दिखाई और पानी वैसे का वैसा खड़ा रहा । डिप्टी स्पीकर साहिबा, फलडज़ ने हमारे इलाके को तबाह कर दिया है और अफसरान फिक्र कर रहे हैं ड्रेन नम्बर 8 की, ड्रेन नम्बर ६ की । जो रूट काज़ है उसका पता नहीं किया

[पंडित चिरंजी लाल शर्मा]

जाता। सब-डिविज़नल लैवल पर ऐडवाईज़री कमेटीज़ हैं, डिस्ट्रिक्ट ऐडवाईज़री कमेटियां हैं; वहां पर इन मामलात को उठाया जाता है। लेकिन यह अफसोस का मकाम है कि सिविल ऐडमिनिस्ट्रेशन और इरीगेशन डिपार्टमैंट के दरम्यान कोई कोआर्डीनेशन नहीं। जब मुख्तलिफ डिपार्टमैंट्स के अन्दर तालमेल न हो तो काम कैसे आगे बढ़ सकता है कैसे वहां के लोगों की शिकायात को रफा किया जा सकता है। सवाल यह है कि वहां पर असल समस्या क्या है? हमारे यहां पानी कोई बाहर से नहीं आता। जो गांव है वहां का लोकल पानी ही इकट्ठा होकर नुक्सान करता है। उसके निकास का कोई इन्तज़ाम नहीं। ड्रेन नम्बर 8 खुदा रहे हैं लोगों को तबाह करने के लिए। जब तक कि छोटी छोटी लिंक ड्रेन्ज़ निकालकर गांव के खड़े पानी को बाहर नहीं निकाला जाता, जब तक उस पानी के निकास के लिए लोकल ड्रेन्ज़ नहीं होंगी तब तक ड्रेन नम्बर 6 और ड्रेन नम्बर 8 से क्या फायदा होगा ? जब कि जमुना से पानी उल्टा उन में जाता है। तो, डिप्टी स्पीकर साहिबा, सिवल डीपार्टमैंट्स अपने आप को बिल्कुल हैल्पलेस पाते हैं। मैं ने सब-डिवीयनल आफिसर को तार दिया, एक्स. ई. एन. को तार दिया

But, they said "you write to the Government, you write to the Chief Minister or the Chief Secretary".

लेकिन, डिप्टी स्पीकर साहिबा, मुझे अफसोस होता है शिकायत कर के कि सरकार के महकमों में कतअन कोई कोआरडीनेशन नहीं है, न ही कोई कोआपरेशन ही है और फ्लड्ज़ के कन्टरोल करने में यह हकूमत बुरी तरह से फेल हुई है।

इस के अलावा हकूमत ने यह फैसला किया कि फ्लड सटरिकन जो लोग हैं उन की मदद की जाएगी और कहा गया कि उन की मदद रुपए की शक्ल में की जाएगी। डिप्टी स्पीकर साहिबा, यह चीज़ अखबारात में भी निकाल दी गई लेकिन असलीयत यह है कि आज तक तीन कौड़ी की भी मदद नहीं की गई। हां उस वक्त जिन लोगों के मकान फलड्ज़ की वजह से गिर गए थे उन को 25, 25 रुपए ज़रूर दिए गए थे जिस काम के लिए 10 दिन तक तहसीलदार और एस० डी० एम० और दूसरे अफसरान गांवों में धक्के खाते रहे थे और उन फ्लडज़दा लोगों को कुल 25, 25 रुपए मकानों के लिए देकर उन के साथ इस सरकार ने मज़ाक किया था। मैं समझता हूं कि सरकार ने इस तरह से उन की खुददारी पर हमला किया है। इस के अलावा अभी तक उन्हें कोई इमदाद नहीं दी गई। (चौधरी रिज़क राम : अभी अभी रुपया वहां गया है) डिप्टी स्पीकर साहिबा, चौधरी रिज़क राम जी कह रहे हैं कि अब रुपया जा रहा है। चार पांच महीने हो चुके हैं लोगों को तबाह हुए और यह बता रहे हैं कि रुपया आ रहा है। मैं समझता हूं कि यह सरकार लोगों को इस तरह से रुपया दे कर घसयारा बना रही है। पता नहीं इस ने क्यों यह पालीसी अख्तियार कर रखी है? मैं समझता हूं कि यह जो एड दी जाती है यह लोगों को तबाह करने वाली बात है। मैं इस सरकार को इस बारे में यह सुझाव देना चाहता हूं कि यह जो हर साल तीन चार करोड़ रुपया फ्लड्ज़ एफेक्टिड लोगों की इमदाद करने के लिए खर्च करती है

यह इस की बजाए यही रकम सीरियसली इस मसले को हल करने पर खर्च करे। लेकिन असल बात यह है कि यह इस मसले को हल करना ही नहीं चाहती । इन की यह चाल है। यह इमदाद यह सरकार हरिजनों को और बैकवर्ड क्लासिज़ को ही देती है। इस में एक पोलिटीकल साज़िश है जो सब साहिबान को पता है । डिप्टी स्पीकर साहिबा, यह कहते हैं कि हरिजन वेलफेयर के लिए इन्होंने बहुत कुछ किया है और बैकवर्ड कलासिज़ के लिए इन्हों ने बहुत कुछ किया है। लेकिन असलीयत यह है कि इन्हों ने किया कराया कुछ भी नहीं । मैं आप को बताता हूं कि इन्हों ने हरिजन वैलफेयर आफीसर्ज़ जो बनाए हैं उन की क्या इज्जत होती है। हमारे ज़िले में एक डिस्ट्रिक्ट ऐग्रीकलचरल आफीसर वहां के डिप्टी कमिश्नर को मिलने के लिए गया ।

The D. C. enquired who he was. He replied that he was E. A. D. A. The D.C. said, "You may be A to Z but what does this E.A.D.A. mean" On this he stated that he was Extra Assistant Director of Agriculture".

उस के बाद गवर्नमैंट ने उस का नाम डिस्ट्रिक्ट Agriculture आफिसर रखा । इसी तरह हरिजन वेलफेयर आफीसर का हाल है नाम तो रख दिया फूल कंवार खुशबु नहीं कौंहदरे जितनी भी । इनको तन्खाह दी जाती है सिर्फ 80 रुपए । कहते तो हैं कि हरिजनों के वेलफेयर के काम कर रहे हैं लेकिन बृटिश सामराज्य के वक्त की बातें कर रहे हैं । उस वक्त भी हरिजनों को अछूत समझ कर गांवों के बाहर की तरफ रखा जाता था और अब भी उन्हें जो मकानों के लिए ज़मीन के प्लाट काट कर दिए जाते हैं वह गांवों के बाहर दिए जाते हैं । आम तौर पर देखने में आया है कि उन्हें नीची ज़मीनों में मकान बनाने के लिए जगह दी गई है जहां फ्लड के पानी का सब से ज्यादा एफेक्ट हुआ है। उन के जो कच्चे कोठे बने हुए थे वह सब के सब इस फ्लड में तबाह हो गए जिस के लिए वह एड लेने के लिए अपनी दरखास्तें तसदीक कराते रहते हैं । मेरी तो दो सालों में उन की दरखास्तें तसदीक करते करते कलम भी घिस गई है लेकिन उन बेचारों का कुछ भी नहीं बन पा रहा । देखा गया है कि नौ बाई नौ फुट के कमरे में 8, 8 आदमी रहते हैं । वहीं उन के बच्चे हैं और वहीं उस की कट्टरी बन्धी रहती है । उन के सांस लेने के लिए भी जगह नहीं होती और न रहने के लिए घर होता है । हालांकि उन के लिए यहां पर टैक्स लगाए जाते हैं । परोफेशनल टैक्स की शक्ल में इन्हों ने सब से टैक्स वसूल किया है

even the cobbler sitting on the roadside mending shoes has to pay tax.

उन से भी 28, 28 रुपए ले लिए गए थे, लेकिन उस टैक्स से वसूल किया हुआ रुपया यह खर्च नहीं कर रहे । वह रुपया यह 1966-67 में निकाल लाएंगे और इस वक्त उसे खर्च नहीं करेंगे । डिप्टी स्पीकर साहिबा, यहां पर इस वक्त न तो रेवेन्यू मिनिस्टर साहिब हैं और न ही दूसरे बहुत सारे मिनिस्टर ही बैठे हैं । मैं उन से यह पूछना चाहता था कि हरिजनों के लिए यह अकट्ठा किया हुआ रुपया क्यों खर्च नहीं करते । पहले तो हमें बताया गया था कि उस रुपए में से दो दो हज़ार रुपए के हरिजनों के लिए पक्के मकान बनवाए जाएंगे लेकिन वह भी नहीं बनवाए गए । जो कहार हैं, जो कुमहार हैं या इसी तरह क और लोग हैं उन से

[पंडित चिरंजी लाल शर्मा]

30, 30 और 40, 40 रुपए कर के यह टैक्स वसूल किया गया था । उन की हालत पहले ही बड़ी खराब थी । उन के बच्चे आप को पढ़े हुए नहीं मिलेंगे । वे भी बैक्वर्ड क्लासिज़ में से हैं जिन की तरक्की का दावा किया जाता है। मैं चेलेंज करता हूं और विद सैंस आफ रिसपान्सिबिलटी आन दी फलोर आफ दी हाउस कहता हूं कि जब से देश आज़ाद हुआ है तब से आज तक इस ग़रीब तबके के लिए कुछ भी नहीं किया गया । कुछ उन के लिए रिज़रवेशन कर दी या कुछ मुलाज़मतें दे दीं इस से उन की तरक्की नहीं हो सकेगी, जब तक उन की भूख का मसला हल नहीं होगा या उन के पास तन ढांकने के लिए सामान नहीं होगा । इस से उन की तरक्की नहीं हो जाएगी । अगर उन के दो या तीन फी सदी बच्चे पढ़ जाएंगे या कुछ मुलाज़म हो जाएंगे इस तरह से उन का कुछ नहीं बन सकेगा। तो, डिप्टी स्पीकर साहिबा, It is a fraud that is being played on these people. तो डिप्टी स्पीकर साहिबा यह जो हरिजनों और बैकवर्ड क्लासिज़ का मसला है इस के हल करने में मैं समझता हूं कि यह सरकार बिलकुल फेल हुई है।

फिर इस एड्रेस में पंचायती राज्य का ज़िक्र किया गया है। पंचायती राज्य का असूल जो है वह ठीक है। मैं इस के खिलाफ नहीं हूं लेकिन इस बारे में मैं इतनी अर्ज़· ज़रूर करूंगा कि पिछले दिसम्बर में जो पंचायतों के इलेक्शन्ज़ हुए हैं, जिन में स्कूलों के मास्टरों को प्रिज़ाइडिंग आफीसर और रिर्टनिंग आफीसर लगा दिया था वह बहुत नावाजिब चीज़ हुई है। उन मास्टरों को बहुत ज्यादा पावर्ज़ हासल थीं।

Those Returning Officers had so very wide powers that they could make the man a woman and a woman a man.

वहां पर इतने तक हुआ है कि कई पंच और सरपंच जिन्होंने पहले उन मास्टरों से मिल लिया था बगैर इलैक्शन के चुन लिए गए हैं । मेरे हल्के में एक गांव मीमारपुर है और वह छोटा सा गांव है। वहां पर कहा गया कि उस गांव में पंचों का चुनाव बगैर इलेक्शन के कराएंगे । पौने छ: बजे तक उन लोगों को बातों में लगाए रखा और उन लोगों को जिन्हों ने इलेक्शन लड़नी थी घेर कर बैठाए रखा । जिन लोगों के साथ वह मिले हुए थे कोई यह कह कर कि पेशाब करने जा रहा है और कोई और कुछ कह कर वहां से निकल गए और अपने नामीनेशन पेपर्ज़ देने के लिए तैयारी करने लगे । जब छः बजने में तीन मिनट रह गए तो कहने लगे कि अगर तुम्हारा कोई फैसला नहीं होता तो हम नामीनेशन पेपर्ज़ लेंगे और सिर्फ उन्हीं आदमियों के नामीनेशन पेपर्ज़ लिए जो पहले उन से मिले हुए थे ; बाकी को कह दिया गया कि टाइम ओवर हो चुका है, अब नामीनेशन पेपर्ज़ नहीं ले सकते । तो क्या हुआ ? अखबारों में आ गया कि अनअपोज्ड इलेक्शन करा दिए गए हैं और प्रिज़ाइडिंग आफीसर ने तार दे दी कि मीमारपुर की इलेक्शन बगैर मुकाबला के हो गई है।

उपाध्यक्षा : आप जैसे अच्छा बोलने वाले को रोकते हुए मुझे भी तकलीफ होती है लेकिन घड़ी मजबूर कर देती है। (I do not want to stop such

a good speaker like the hon. Member but I am bound by the time.)

पंडित चिरंजी लाल शर्मा : जब आप ने दूसरे मैम्बर को 40 मिन्ट दिए हैं तो कम अज़ कम मुझे आप आधा टाइम तो दें । I do not defy the Chair. तो मैं यह अर्ज़ कर रहा था कि इस तरह से पंचायतों के इलेक्शन कराए गए हैं अब समितियों के इलेक्शन्ज़ होंगे और वह इन्हीं पंचों और सरपंचों के द्वारा होंगे । जब किसी मकान की बुनियाद ही ठीक न हो तो क्या आप उम्मीद कर सकते हैं कि उस की छत ठीक तरह से ठहर सकेगी ? अब जो तमाशा इन मास्टरों ने पंचायतों की इलेक्शन में खड़ा किया है इस से सरकार सबक ले । जितने गज़ेटिड आफीसर लगाए गए उन्हों ने पंद्रह और बीस दिन जो कुछ किया वह सब जानते हैं । उन्हें अनफैटर्ड पावर्ज़ दी गईं और जो इलज़ामात उन पर लगाए गए वह ठीक हैं, वहां पर शराबें उड़ीं, और एक हज़ार रुपया खाया गया। मैं इन बातों को साबत कर सकता हूं, लेकिन यह प्रूफ की इंटरप्रैटेशन के अन्दर नहीं आते, मैं ने यह बात लोकल अफसरों के नोटिस में लाई, डिप्टी कमिश्नर को कहा कि यह किस तरीके का अंधेर मचा हुआ है।

अब मैं डिपार्टमैंट आफ इन्डस्ट्रियल ट्रेनिंग के बारे में ज़िक्र करना चाहता हूं । इस में शक नहीं कि हमारे पंजाब के अन्दर इन्डस्ट्रियल ट्रेनिंग के लिए बहुत इन्तज़ाम किया गया है। इसके लिए मैं हकूमत को मुबारिकबाद देता हूं क्योंकि जब तक हमारा प्रांत इन्डस्ट्रीयली डिवेलप नहीं करता भूख का मसला हल नहीं होगा । लेकिन इस में जो नुकस हैं उनकी तरफ ध्यान नहीं दिया गया । हमारे हां जो इन्डस्ट्रीयल ट्रेनिंग इन्स्टीच्यूट खोले गए हैं वहां पर जैसा कि कल पंडित अमर नाथ जी शर्मा ने फरमाया है कि 40 रुपए माहवार स्टाईपण्ड दिया जाता है यह बात हरेक केस में नहीं है। He is probably misinformed. चालीस रुपए सब को नहीं, कुछ ट्रेनीज़ को दिए जाते हैं। लेकिन एक बात और बहुत ज़रूरी है कि जो ट्रेनीज़ इन इन्स्टीच्यूट्स से निकलते हैं उनकी एम्प्लाएमेंट का कोई इन्तज़ाम सरकार की तरफ से नहीं किया गया। आज सैंकड़ों इलैक्ट्रीशन्ज़ फिर रहे हैं जिन्हों ने इन इन्स्टीच्यूटों में ट्रेनिंग ली है। यह दाअवा हमारी सरकार ने किया था कि हम तमाम हिन्दुस्तान को ट्रेनीज़ सप्लाई करेंगे लेकिन आज वह बेकार फिर रहे हैं। मेरी अर्ज़ यह है कि जितने भी इन्डस्ट्रीयल ट्रेनिंग इन्सटीच्यूट खोले जा रहे हैं उनके ट्रेनीज़ को एबज़ारब करने और इन्हें मुलाजमत में रखने के बारे में हकूमत को सिमीलर प्रबन्ध करने चाहिएं । यह सोने पै सुहागे का काम होगा । इस में शक नहीं कि पंजाब इन्डस्ट्रयली डिवैल्प कर रहा है लेकिन हमारे इलाके में यह इन्स्टीच्यूट बहुत कम हैं (विघ्न) हर घर तीन जगहों का नाम लिया जाता है—फरीदाबाद, सोनीपत और लंगड़ा सा बहादुरगढ़ । लेकिन दूसरी तरफ आप अम्बाले से अमृतसर तक चले जाइए हर जगह इन्डस्ट्री की चिमनियों के धूएं आपको दिखाई देंगे, I am not jealous of it लेकिन दूसरी तरफ सोनीपत

[पंडित चिरंजी लाल शर्मा]

का ज़िक्र किया जाता है। और सरकार की तरफ से एलान किया गया था कि वहां पर 102 इन्डस्ट्रीज़ लगाई जाएंगी, लेकिन अगर आज आप वहां तशरीफ ले जाएं तो पता चलेगा कि 102 इन्डस्ट्रीज़ वाली योजना पूरी नहीं हुई और खोखे पड़े हुए हैं। इन्डस्ट्रीयल शैड हैं लेकिन न तो उन्हें कोटा दिया जाता है, न इलेक्ट्रीसिटी दी जाती है और न परमिट दिए जाते हैं। Bawa Industries, Bawa Glass Company, Bawa Iron Factory और कई और इन्डस्ट्रीज़ बेकार पड़ी हैं।

इसके इलावा, डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं एजूकेशन की तरफ जाना चाहता हूं। यह ठीक है कि पंजाब के अन्दर सरकार ने मिडल स्टेंडर्ड तक फीस माफ कर दी है। और आहिस्ता आहिस्ता 9th, 10th, and 11th की क्लासों में भी यह कन्सेशन दिया जा रहा है। यह कन्सेशन गवर्नमैंट स्कूलों में है। इस को अगर क्रिटीकली एनेलाईज़ किया जाए तो यह इम्तयाज़ करना मुश्किल होगा कि जहां गवर्नमैंट स्कूल हैं वहां क्यों फ्री एजूकेशन हो और दूसरे स्कूलों में क्यों न हो। जहां पर बहुत से स्कूल गवर्नमैंट की तर्फ से हैं वहां पर एडिड स्कूलों में भी यह कन्सैशन होना चाहिए। एडिड स्कूलों में गवर्नमैंट स्कूलों के मुकाबले में कम पढ़ाई नहीं होती। मिसाल के तौर पर सोनीपत शहर है जहां पर 50 हज़ार की आबादी है लेकिन शर्म से सिर झुक जाता है कि वहां पर गवर्नमैंट हाई स्कूल और गवर्नमैंट हायर सैकण्डरी स्कूल नहीं है। वह इन्डस्ट्रीयल टाऊन है और वहां पर शरणार्थी बहुत बसते हैं और बेशुमार हैं लेकिन वहां पर एक भी सरकारी सकूल नहीं है। हिन्दू हाई स्कूल, जाट हाई स्कूल, और हरयाना हाई स्कूल हैं; वहां पर कोई सरकारी स्कूल नहीं है। तो फिर मैं यह कहूंगा कि फ्री एजूकेशन का तो एक ढोंग है। एडिड स्कूलों में 70 से 80 फी सदी तक लड़के जो तालीम हासल करते हैं उन्हें फ्री एजूकेशन और दूसरी एमेनेटीज़ नहीं दी जाती। इस तरह की तमीज़ नहीं होनी चाहिए।

ज्ञानी जी ने फरमाया था कि फिरकापरस्ती को खत्म किया गया है। मैं यह कहता हूं कि यह सरासर ग़लत बात है। कौमपरस्ती के साए में यह जो फिरकापरस्ती करते हैं मैं उसके बारे में आपको मिसालें देना चाहता हूं (प्रशंसा)

हमारे ज़िले की डिस्ट्रिक्ट कांग्रेस कमेटी के प्रेज़ीडेन्ट की इलेक्शन होनी थी तो उसके लिए श्री राम चन्दर खड़े हुए। वह वकील भी हैं और इन्टक के सैक्रेटरी भी रहे हैं। तो यहां से एक मन्त्री महोदय वहां पर तशरीफ ले गए। मैं उनका नाम नहीं लेना चाहता क्योंकि वह हमारे ज़िला के रहने वाले हैं। (विघ्न) मैं इनकी कौमप्रस्ती की मिसाल देना चाहता हूं, तो वह कहने लगे कि भाई तुम इस परसराम की औलाद को क्यों सिर पर बिठा रहे हो। (विरोधी दल की ओर से शेम शेम) तो यह आज कौमपरस्ती के नाम से फिरकाप्रस्ती खुद करते हैं (प्रशंसा)।

एक और मिसाल, डिप्टी स्पीकर साहिब, आपको दूं कि मास्टर तारा सिंह ने कुछ अर्सा हुआ भूख हड़ताल की थी और इनके मुकाबला में श्री सूर्य देव ने भी

भूख हड़ताल की थी। जब भूख हड़ताल खत्म हो गई तो हकूमत की तरफ से सब महकमों को इन्स्ट्रक्शन चली गईं कि तमाम जगहों पर जहां श्री सूर्य देव जाएं वहां पर सरकारी जलसे किए जाएं। मैं श्री सूर्य देव के खिलाफ नहीं लेकिन मैं यह पूछना चाहता हूं कि अगर यह फिरकाप्रस्ती की निशानी नहीं और कौमपरस्ती का ढौंग नहीं तो मास्टर तारा सिंह के लिए इस तरह की इन्स्ट्रक्शन्ज़ क्यों जारी नहीं की गई? अगर आप कौम परस्ती का दम भरते हैं तो जहां श्री सूर्य देव को कौम प्रस्त कहा जा सकता है वहां मास्टर तारा सिंह को भी कहा जा सकता है। (घंटी) (विघ्न)

(विरोधी पक्ष की ओर से प्रशंसा)

पंडित चिरंजी लाल शर्मा : बातें तो और बहुत सी थीं लेकिन आप का हुक्म है इस लिए यहीं पर अपनी स्पीच को खत्म करता हूं और इस धन्यवाद के प्रस्ताव का विरोध करता हूं।

ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ (ਗੜ੍ਹ ਸ਼ੰਕਰ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਵਸਾਤਤ ਨਾਲ ਜੋ ਐਡਰਸ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਹਾਉਸ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਖੂਬੀਆਂ ਦਾ ਬਿਆਨ ਕਰਾਂ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਵਕਤ ਲਗ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਐਡਰਸ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਹੀ ਜ਼ਿਕਰ ਆਪ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਹਾਉਸ ਵਿਚ ਕਰਾਂਗਾ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਕਿਸੇ ਹਕੂਮਤ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਵਾਸਤੇ ਦੋ ਚਾਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਅਸੀਂ ਇਹ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸੂਬੇ ਨੇ ਕਿਸ ਹਦ ਤਕ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸੂਬੇ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਜਰਮਨੀ ਨਾਲ ਕਰਾਂ ਜਾਂ ਜਾਪਾਨ ਨਾਲ ਕਰਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਗਲ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਹੋਰਨਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਨਾਲ ਜੇਕਰ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਾਂ ਤਾਂ........ (ਵਿਘਣ)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ : ਤੂੰ ਜਿੰਨੀ ਬਲੈਕ ਮਾਰਕਿਟ ਕਰਕੇ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ।

ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਬਲੈਕ ਮਾਰਕਿਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੈ ਪਰ ਤੂੰ ਸਮਗਲਿੰਗ ਬਹੁਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਜੇਕਰ ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨਗੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਪੱਥਰ ਨਾਲ ਦੇਣਾ ਪਏਗਾ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਗਰ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੋਹਾਈ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਇਟ ਦਾ ਜਵਾਬ ਪੱਥਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਹੀ ਬੋਲਦਾ ਜਾਵਾਂਗਾ।

उपाध्यक्षा : आपने जो कुछ भी कहना है कहें। जो यह कहेंगे वह मैं समझूंगी। (The hon. Member should continue his speech. I will see if there is any interruption.)

ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ : ਜੇ ਕਰ ਅਜ ਮੈਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਹੋਰਨਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਰਾਂ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਸਿਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਉੱਚਾ ਰਹੇਗਾ (ਤਾੜੀਆਂ)। ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਤੌਰ ਤੇ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਅਜ ਜਿਥੇ ਕਿਧਰੇ ਵੀ ਚਲੇ ਜਾਉ ਕਿਸੇ ਬਾਹਰਲੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾਉ ਹਰ ਇਕ

[ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ]

ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਇਹੋ ਕਹੇਗੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਬੜੀ ਹੀ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਜਿਥੇ ਇਹ ਅੱਜ ਇਤਨੀ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਥੇ ਇਹ ਪੁਲੀਟੀਕਲੀ ਲੜਦਾ ਵੀ ਬੜਾ ਹੈ ਇਹ ਮਿਸਾਲ ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ ਜੇ ਇਹ ਕੋਆਪਰੇਸ਼ਨ ਕਰਨ ਤਾਂ ਅਜ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਅੱਗੇ ਨਿਕਲ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਕਰ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਕੁਆਪਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦੇਣ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ 5—7 ਸਾਲ ਤਕ ਜਰਮਨੀ ਅਤੇ ਜਾਪਾਨ ਦਾ ਵੀ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ: ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਤਰੱਕੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਪਰ ਅਮਲੀ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਬੜਾ ਹੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ।

ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ: ਏਥੇ ਮੈਂ ਇਕ ਜ਼ਿਕਰ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦਾ ਵੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਇਕ ਐਸਾ ਪਹਿਲੂ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜੇ ਕਰ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਵਲੋਂ ਕੁਆਪਰੇਸ਼ਨ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੁਗਣੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਦੁਗਣੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਇਹ ਤਿਗਣੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਪਾਲੀਸੀ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਐਡਰੈਸ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਕੀਤੀ ਹੈ ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਤਰੱਕੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਸਬੰਧੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 2-3 ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਵਸਾਤਤ ਨਾਲ ਕੁਝ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਸ੍ਰੀ ਚਿਰੰਜੀ ਲਾਲ ਨੇ ਵੀ ਏਥੇ ਗਰੇਪ-ਵਾਈਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ। ਜੇ ਕਰ ਕੋਈ ਹੋਰ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਵੀ ਯਕੀਨ ਕਰ ਲੈਂਦਾ। (ਵਿਘਨ)

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ: ਜੋ ਕੁਝ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿਹਾ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਤਾਂ ਨਾ ਦਿਉ। (The hon. Member has had his say, but he should not reply to what Pandit Chiranji Lal Sharma had said.)

ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ: ਗਰੇਪ-ਵਾਈਨ ਦੇ ਬਾਰੇ ਜੇ ਕਰ ਕੋਈ ਐਗਰੀਕਲਚਰਿਸਟ ਗੱਲ ਕਰਦਾ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਜ਼ਰੂਰ ਗੌਰ ਨਾਲ ਸੁਣਦਾ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਦੱਸਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਕ ਏਕੜ ਵਿਚ ਗਰੇਪਸ ਕਾਮਿਆਬ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਉਥੇ ਸੱਤ-ਅੱਠ ਸੌ ਮਣ ਦਾਣਿਆਂ ਦੇ ਮੁੱਲ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਤੇ ਇਸ ਫ਼ਸਲ ਨੂੰ ਬੜੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧਾਇਆ ਵੀ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। (ਵਿਘਨ)। ਮੈਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ 5-6 ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਫਰਟੀਲਾਈਜ਼ਿੰਗ ਦੀ ਮੁਹਿਮ, ਇਸ ਦੀ ਖਪਤ ਅਗੇ ਨਾਲੋਂ $1\frac{1}{2}$ ਜਾਂ ਕਹੋ ਦੁਗਣੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਫਸਲਾਂ ਅਗੇ ਨਾਲੋਂ ਕਈ ਗੁਣਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਫਰਟੀਲਾਈਜ਼ਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਏਥੇ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਰ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਐਤਕੀ ਕੋਰਾ ਪੈ ਗਿਆ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਤਨਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪਰ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠੇ ਸਾਥੀ ਤਾਂ ਇਹੋ ਕਹਿਣਗੇ ਕਿ ਇਹ ਕੋਰਾ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੇ ਹੀ ਪਾਇਆ ਹੈ (ਹਾਸਾ)। ਮੈਂ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਜ ਸਾਡੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਦਾ ਬੜਾ ਹੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਤਨੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਪਾਸ ਇਤਨਾ ਅਨਾਜ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਹ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਵੀ ਭੇਜੇ ਤਾਂ ਇਸ ਪਾਸ ਕਾਫੀ ਅਨਾਜ ਬਚ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਇਥੇ ਇਕ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਮਹਾਵਰਾ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਸਾਉਣ ਦੇ ਅੰਨ੍ਹੇ ਨੂੰ ਹਰਾ ਹੀ ਹਰਾ ਦਿਸਦਾ ਹੈ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਚੰਗੀ ਚੀਜ਼ ਵੀ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਭਰਾ ਸ਼ਕ ਭਰੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਤਕਦੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਅੱਜ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਕੋਲ ਇਤਨਾ ਅਨਾਜ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਉਹ

ਮੰਡੀਆਂ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾ ਕੇ ਵੇਚਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਮੁਲ 70 ਰੁਪਏ ਕੁਇੰਟਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਿਵਿਲ ਸਪਲਾਈ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹਰ ਗਰੀਬ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ ਹੈ। (ਵਿਘਨ) ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਨੇ 50 ਹਜ਼ਾਰ ਟਨ ਗੱਲਾ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਆਟਾ 44 ਪੈਸੇ ਫੀ ਕਿਲੋ ਦੇ ਭਾਉ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਰ ਇਹ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਨਾ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਹੋ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਵੇਖ ਕੇ ਬੜਾ ਦੁਖ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਵੀਰ ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਬਜਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਉਹ ਤਾਰੀਫ ਕਰਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਤੇ ਉਲਟਾ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਚੀਜ਼ ਅਸੀਂ ਖੁਦ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਉਦੋਂ ਤਕ ਤਰੱਕੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਜਦੋਂ ਤਕ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਚਾਈ ਨਾਲ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰੀਏ; ਐਵੇਂ ਝੂਠ ਤੂਫਾਨ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਮਿਸ਼ਨ ਵਿਚ ਕਾਮਿਆਬ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ।

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ, ਸਰ। ਮੈਂ ਇਹ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਇਹ ਲਫਜ਼ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੜਾ ਝੂਠ ਤੂਫਾਨ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਹੈ? ਕੀ ਇਹ ਲਫਜ਼ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਹਨ?

उपाध्यक्षा : जो भी कहा जाये उसके लिए नरमाई के शब्द इस्तेमाल होने चाहिए। (The hon. Members should speak politely.)

(*Interruption by Sardar Gurcharan Singh*)

Deputy Speaker : Sardar Gurcharan Singh, let me perform my duties. Capt. Rattan Singh may please continue his speech.

कैप्टन रतन सिंह : मैंने कहा है कि हमें अपना फर्ज़ पहिचानना चाहिए। और मैं यह बात सच कहता हूं कि हम जो पालिटीशन्ज हैं लोगों को धोखा देते हैं। हमें धोके बाज़ी से बाज़ आना चाहिए अगर हम ने इस देश को बचाना है।

Sardar Gurnam Singh : Madam, he should be asked not to use such unparliamentary expressions. Rather he should withdraw the unparliamentary expression used by him.

उपाध्यक्षा : कैप्टेन रतन सिंह जो बात नामुनासिब हो, चाहे यह किसी से भी ताल्लुक रखती हो, उसे विदड्रा कर लीजिए। (I would ask Captain Rattan Singh to please withdraw the undesirable expression whom soever it may concern.)

ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ; ਜਨਾਬ, ਮੈਂ ਜਜ਼ਬਾਤ ਵਿਚ ਆਕੇ ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਕਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਸਹੀ ਸਮਝ ਕੇ ਕਹੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਜੇਕਰ ਇਸ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੁਖ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਵਿਦਡਰਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਜਿਹੜੀ ਫੂਡ ਪ੍ਰਾਈਸਿਸ ਦੀ ਗਲ ਹੈ ਇਸਦਾ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਸਖਤ ਅਫਸੋਸ ਹੈ। ਇਹ ਮੈਂ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਈਸਿਜ਼ ਨੂੰ ਚੈਕ ਕਰਨ ਲਈ

[ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ]

ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਫੈਕਟਿਵ ਇਕਦਾਮਾਤ ਲੈਣੇ ਪੈਣਗੇ ਲੇਕਿਨ ਡੈਮੋਕਰੇਟਿਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਤਰੀਕਾ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਇਹ ਕੀਮਤਾਂ ਰੋਕਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ । ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਕ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਸਰਕਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕਦਮ ਚੁਕਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਵਾਲੇ ਸਾਥੀ ਰੁਕਾਵਟ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਔਰ ਕੀਮਤਾਂ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਲੁਧਿਆਣੇ ਦਾ ਵਾਕਿਆ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਥੇ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਇਕ ਰੇਡ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਕੁਝ ਲੋਕ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤੇ ਮਗਰ ਉਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਹੜਤਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ । ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਵਾਲੇ ਸਾਥੀਆਂ ਵਲੋਂ ਹੜਤਾਲੀਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਕਰਕੇ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਪੇਸ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਹਾਊਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਅਖਤਿਆਰ ਦੇ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਹਾਲਾਤ ਛੇਤੀ ਦਰੁਸਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ।

Deputy Speaker : Please wind up within two minutes.

ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ : ਬਹੁਤ ਅੱਛਾ ਜੀ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਇਕ ਗੱਲ ਕਹਿ ਕੇ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਉਹ ਇਹ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਫੌਜੀ ਭਾਈ ਪਹਾੜਾਂ ਉੱਤੇ ਸਾਡੇ ਫਰੰਟੀਅਰ ਨੂੰ ਡਿਫੈਂਡ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਹਨ ਕਿ ਜਿਉਂਦੀ ਰਹੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ, ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਜਿਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫੈਮਿਲ਼ੀਜ਼ ਨੂੰ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ ।

ਆਖਿਰ ਵਿਚ ਮੈਂ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਰਾਹਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ।

उपाध्यक्षा : मैं इस हाउस की मदद चाहती हूं । हरएक मेम्बर यह चाहता है कि बोलने के लिए टाईम दिया जाये । इसलिए ग्रुप लीडर्स और लीडर्स आफ दी ओपोजीशन मिलकर सलाह दें कि कुछ टाईम परोपोरशनेटली फिक्स कर दिया जाये। (I want to seek the help of the Leader of the Opposition and the Group Leaders in fixing up the time for every hon. Member who want to speak.)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : 20 ਮਿੰਟ ਗਰੁਪ ਲੀਡਰਾਂ ਨੂੰ ਅਤੇ 15 ਮਿੰਟ ਦੂਸਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਉ, ਤਾਂ ਠੀਕ ਰਹੇਗਾ ।

Deputy Speaker : Agreed.

ਸ੍ਰੀ ਬਲਰਾਮਜੀ ਦਾਸ ਟੰਡਨ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਅਗਰ ਤੁਹਾਡੀ ਅਜਾਜ਼ਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ

12.00 noon

ਤੁਹਾਨੂੰ ਰਾਏ ਦਿਆਂ। ਮੇਰੀ ਇਹ ਰਾਏ ਹੈ ਕਿ ਯਾ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਗਰੁਪ ਲੀਡਰਜ਼ ਨੂੰ 25, 25 ਮਿੰਟ ਦੇ ਦਿਉ ਅਤੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ 15, 15 ਮਿਨਟ ਦੇ ਦਿਉ। ਜੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਟੋਟਲ ਟਾਈਮ ਜਿਤਨਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪਰੋਪੋਰਸ਼ਨੇਟਲੀ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਲੀਡਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਉ, ਉਹ ਚਾਹੇ ਸਾਰਾ ਟਾਈਮ ਆਪਣੇ ਇਕ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਦੇ ਦੇਣ, ਚਾਹੇ ਵੰਡ ਕੇ ਬੋਲਣ।

Deputy Speaker : But the hon. Members do not adhere to that arrangement.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ (ਤਰਨਤਾਰਨ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣ ਤੇ ਕਾਫੀ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਬਹਿਸ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਬੈਂਚਾਂ ਵਲੋਂ ਮਾੜੀਆਂ

ਗਲਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਚੰਗਾ ਹੀ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ । (ਵਿਘਨ) ਗਲ ਵੀ ਠੀਕ ਹੈ, ਇਹ ਆਪਣੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਬੁਰਾ ਵੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਬੁਰਾ ਕਹਿਣਗੇ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਏਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਆ ਕੇ ਬੈਠਣਗੇ । ਏਸ ਹਾਊਸ ਦੇ ਵਿਚ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਐਡਰੈਸ ਸੁਣਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ । ਹੁਣ ਜੋ ਐਡਰੈਸ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਵੀ ਸੁਣਿਆ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਕੋਈ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਨਾ ਸਮਝ ਲਏ ਕਿ ਮੇਰਾ ਉਧਰੋਂ ਇਧਰ ਆ ਕੇ ਕੁਝ ਨਜ਼ਰਿਆ ਬਦਲ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ । ਐਸੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਮੈਰਿਟਸ ਤੋਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ । ਇਤਨਾ ਫਿੱਕਾ ਔਰ ਬੇਮਜ਼ਾ ਐਡਰੈਸ ਮੈਂ ਅੱਜ ਤਕ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ । ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੁਟੀਨ ਦੇ ਵਿਚ ਦਫਤਰਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਸਾਡੇ ਵਿਧਾਨ ਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਲ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਪਹਿਲਾ ਸੈਸ਼ਨ ਹੋਵੇਗਾ ਉਸ ਨੂੰ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਐਡਰੈਸ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਲ ਦੀ ਜੋ ਪਾਲੀਸੀ ਹੈ, ਜੋ ਲੈਜਿਸਲੇਸ਼ਨ ਹੈ ਤੇ ਜੋ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਹੋਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਸ ਐਡਰੈਸ ਵਿਚ ਕੁਝ ਝਲਕ ਨਜ਼ਰ ਆਵੇਗੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜੋ ਹਕੂਮਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਤਬਦੀਲ ਸ਼ੁਦਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਜੋ ਹੋਵੇਗਾ ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵੀ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਦਸਣਗੇ । ਸਾਰੀਆਂ ਅੱਛੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤਾਂ ਪੰਡਿਤ ਅਮਰ ਨਾਥ ਹੋਰਾਂ, ਗਿਆਨੀ ਜ਼ੈਲ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਅਤੇ ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਦੱਸੀਆਂ ਹਨ । ਅਤੇ ਜੇ ਕੋਈ ਕਸਰ ਰਹਿ ਗਈ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠੇ ਦੋ ਸਜਣ ਪੂਰੀ ਕਰ ਦੇਣਗੇ । ਲੇਕਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ, ਮੇਰਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕੈਪਟਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ, ਜੋ ਕੁਝ ਫਰਮਾਇਆ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ ਹਾਂ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਵਾਏ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਰੀਮਾਰਕਸ ਕਰਨ ਦੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਾਲੀਟੀਸ਼ਨ ਹਾਂ, ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਬੁੱਧੂ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਅਸਲੀ ਡਿਊਟੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਚੱਜ ਦੀ ਗਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ । ਜਦੋਂ ਉਹ ਬੋਲ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਵਲੋਂ ਜਜ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਾ ਕਰੋ । ਮੇਰਾ ਇਹ ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਭਾਉ ਵਧਣ ਦੇ ਨਾਲ ਥਲੇ ਦੀ ਕਲਾਸ ਦੇ ਵਿਚ ਇਕਤਸਾਦੀ ਤੌਰ ਤੇ ਜੋ ਡਿਪਰੈਸ਼ਨ ਆਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੋ ਮੁਤਾਲਬਾਤ ਵਧੇ ਹਨ ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਸਰਕਾਰ ਜ਼ਰੂਰ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਦੱਸੇਗੀ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਦੱਸਦੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਾਂਗੇ । ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਵਿਚ ਛੋਟੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਯੂਨੀਅਨਜ਼ ਬਣਾਈਆਂ ਹੋਇਆਂ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੋ ਦਫਾ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨਜ਼ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਇਹ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸਾਡੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਵਧਾਈਆਂ ਜਾਣ । ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਉ ਕਿ ਜਿਸ ਆਦਮੀ ਦੀ ਤਨਖਾਹ 60, 65 ਰੁਪਏ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਕੁਇੰਟਲ ਕਣਕ ਦਾ ਮੁਲ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਅੱਜ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਮੌਕੇ ਤੇ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਆਈ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਤੇ ਖਾਸ ਬਹਿਸ ਹੋਵੇ ਲੇਕਿਨ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁਨਾਸਿਬ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ।

(ਇਸ ਸਮੇਂ ਸ੍ਰੀ ਮਤੀ ਡਾਕਟਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੌਰ ਪੈਨਲ ਆਫ ਚੇਅਰਮੈਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰ, ਚੇਅਰ ਤੇ ਬੈਠੀ)

ਖੰਡ ਦੇ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਦੇਹਾਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਕੀ ਕੋਟਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਬਲੈਕ ਦੀ ਕੀਮਤ ਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੰਟਰੋਲ ਦੀ ਕੀਮਤ ਕੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਵਿਚ ਅੱਧੇ ਕਿਲੋ ਤੋਂ ਘਟ ਵੀ ਕੁਨਬਾ ਖੰਡ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ। ਜਦੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਹੋਣ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ]

ਕਿ ਇਹ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠੇ ਸੱਜਣ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਰੀਫਾਂ ਕਰ ਨਹੀਂ ਥਕਦੇ। ਮੈਂ ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹੰਗਾਮੀ ਹਾਲਾਤ ਦੇ ਵਿਚ ਕਈ ਐਸੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਚਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਥੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਲੇਕਿਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਗਲਾਂ ਸਿਵਲ ਦੇ ਨਾਲ ਤਅੱਲੁਕ ਰਖਦੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਬਾਰਡਰ ਏਰੀਆਜ਼ ਬਾਰੇ ਇਕ ਸਵਾਲ ਰਾਹੀਂ ਪੁਛਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਥੇ ਕਿਤਨੀਆਂ ਡਰੇਨਾਂ ਪਿਛਲੇ ਫਲੱਡਾਂ ਵਿਚ ਟੁਟੀਆਂ, ਕਿਤਨੀਆਂ ਪੁਲੀਆਂ ਟੁਟੀਆਂ ਅਤੇ ਕਿਤਨੇ ਰਸਤੇ ਬੰਦ ਹੋਏ। ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਬਾਰਡਰ ਏਰੀਆਜ਼ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਗਲ ਦਸਣਾ ਪਬਲਿਕ ਇੰਟਰੈਸਟ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਥੇ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਡਰੇਨਾਂ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਜਾਣ ਲਈ ਕੋਈ ਰਾਹ ਨਹੀਂ। ਮੈਨੂੰ ਬਾਕੀ ਥਾਵਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਪਰ ਸਾਡੇ ਤਾਂ ਕਮਊਨੀਕੇਸ਼ਨ ਦਾ ਟੈਂਪਰੇਰੀ ਜ਼ਰੀਆ ਨਹੀਂ। ਸਾਡੇ ਹੁਡਿਆਰਾ ਡਰੇਨ ਦੇ 3, 4, ਪੁਲ ਟੁਟੇ ਹਨ ਪਰ ਲੰਘਣ ਦਾ ਅਜੇ ਤਕ ਕੋਈ ਜ਼ਰੀਆ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦਾ ਵੀ ਜੋ ਹਾਲ ਹੈ ਉਸਦੀ ਵੀ ਗਲ ਨਾ ਪੁਛੋ। ਪਰੋਵਿੰਸ਼ਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਆਫ ਸਕੂਲਜ਼ ਜੋ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਉਹ ਐਕਸਪੀਡੀਐਂਸੀ ਜਾਂ ਜਰੂਰਤ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖਕੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਬਲਕਿ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਸ਼ੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਕਈ ਚੀਜ਼ਾਂ ਆਈਆਂ ਅਤੇ 3 ਆਨੇ ਤੇ 15 ਆਨੇ ਦਾ ਕਾਫੀ ਝਗੜਾ ਚਲਿਆ। ਪੰਜਾਬ ਬਾਰੇ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਪਰ ਕੈਪਿਟਾ ਇਨਕਮ ਬਾਕੀ ਸੂਬਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਵਧ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਚੰਦਾ ਡੀਫੈਂਸ ਫੰਡ ਵਿਚ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਚੰਦੇ ਦੀ ਵੀ ਗਲ ਸੁਣ ਲਓ। ਇਸ ਐਡਰੈਸ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਨੇ 5 ਕਰੋੜ 66 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਇਸ ਵਿਚ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸੇ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਇਕ ਸਵਾਲ ਰਾਹੀਂ ਪੁਛਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮਾਰਕਿਟ ਕਮੇਟੀਆਂ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪਰੀਸ਼ਦਾਂ, ਬਲਾਕ ਸੰਮਤੀਆਂ ਤੇ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਵਲੋਂ ਕਿਤਨਾ ਰੁਪਿਆ ਇਸ ਫੰਡ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਅਮੈਲਗਾਮੇਟਿਡ ਫੰਡ ਵਿਚੋਂ ਕਿਤਨੇ ਰੁਪਏ ਲਏ ਗਏ ਹਨ। ਉਸ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ 4 ਕਰੋੜ 47 ਲੱਖ ਦੇ ਕਰੀਬ ਰੁਪਿਆ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਡੀਜ਼ ਕੋਲੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾ ਲਉ ਕਿ ਕਿਤਨਾ ਪੈਸਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੇ ਇਹ ਫਖਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਸ ਤੇ ਅਸੀਂ ਫਖਰ ਕਰੀਏ। ਮੇਰੇ ਆਪਣੇ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੂਜਿਆਂ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਗਰਾਂਟਾਂ ਮਿਲੀਆਂ ਹਨ। ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਪਾਸ ਉਹ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਇਸੇ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਖੁਦ ਉਹ ਗਰਾਂਟਾਂ ਦੇ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨੈਸ਼ਨਲ ਡੀਫੈਂਸ ਫੰਡ ਵਿਚ ਬੁਕ ਟਰਾਂਸਫਰ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਰਹਿ ਗਈ ਗਲ ਸੋਨੇ ਦੀ; ਉਹ ਵੀ ਸੁਣ ਲਉ। ਇਹ ਗਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਐਫੀਡੇਵਿਟ ਵਿਚ ਵੀ ਆ ਚੁਕੀ ਹੈ ਕਿ 144 ਪੌਂਡ ਸੋਨਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੰਡਿਤ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਜੀ ਨੂੰ ਤੋਲਿਆ ਗਿਆ ਉਹ ਕਿਥੋਂ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਗਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਜ਼ਹ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੈ ਕਿ 144 ਪੌਂਡ ਵਿਚੋਂ 140 ਪੌਂਡ ਸੋਨਾ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਚਲੋ ਇਹ ਗਲ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਬਸ ਦੀ ਸੀ, ਲੇਕਿਨ ਅਫਸੋਸ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗਵਰਨਰ ਸ਼੍ਰੀ ਥਾਨੂੰ ਪਿਲੇ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਵੀ ਵਿਚ ਲੈ ਆਂਦਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਇਹ ਗਲ ਕਹਾ ਦਿਤੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਐਨਾਂ ਰੁਪਿਆ ਅਤੇ ਸੋਨਾ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਹ ਫਖਰ ਕਿਸ ਗਲ ਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਹ ਖੁਦ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ

ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿਰਫ ਚਾਰ ਪੌਂਡ ਸੋਨਾ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੀ ਦਫਾ ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਇਕ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਦੱਸ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਤਨਾਂ ਪੈਸਾ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵਜ਼ ਵਲੋਂ ਆਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਗਲ ਤੇ ਬੜੀ ਲੈ ਦੇ ਹੋਈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਉਂ ਇਹ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਦੇ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਸਹੀ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਕਿਵੇਂ ਲੁਕਾ ਕੇ ਰਖ ਸਕਦੇ ਸਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਾਰੇ ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਸਨ।

ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਬਾਰੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਗੇ ਨਾਲੋਂ ਐਨੇ ਕੇਸ ਘਟ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਐਨੇ ਵਧ ਗਏ ਹਨ। ਵਧੇ ਹੋਇਆਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਇਹ ਐਕਸਪਲਾਨੇਸ਼ਨ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਐਕਸਾਈਜ਼ ਰੇਡਜ਼ ਬਹੁਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਛਾਪੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਮਾਰੇ ਅਤੇ ਹੁਣ ਹੀ ਕਿਉਂ ਮਾਰੇ ਗਏ ਹਨ। ਮੈਂ ਇਹ ਗਲ ਛਡਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਦੀ ਹੀ ਗਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਸਾਫ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੜਕਾਂ ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਕੀ ਇਹ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਦਾ ਹੀ ਨਮੂਨਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਚੰਨਨ ਸਿੰਘ ਦੋਰਾਹਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖੇਤ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਮੁਲਜ਼ਮ ਆ ਕੇ ਦਿਨ ਦਿਹਾੜੇ ਮਾਰ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਉਸ ਵਕਤ ਤਕ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰੀ ਵਲੋਂ ਹਦਾਇਤ ਨਹੀਂ ਆਈ ? ਕੀ ਇਹ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਹੈ ਕਿ ਸਰਹਾਲੀ ਵਿਚ ਜਿਥੋਂ ਕਿ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਆਏ ਹਨ, ਬਸ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਇਕ ਆਦਮੀ ਨੂੰ 40 ਸਵਾਰੀਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸ਼ੂਟ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਤਨੀ ਈਵ ਟੀਜ਼ਿੰਗ ਵਧ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਲੜਕੀਆਂ ਦਾ ਸਕੂਲ ਜਾਣਾ ਮੋਹਾਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੁਦ ਛਿਤਰਾਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁੰਡਿਆਂ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਕਰਨੀ ਪਈ ਹੈ ?

ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਪੁਲਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਬਠਾਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਤ ਵੀ ਕੀਤੀਆਂ ਲੇਕਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਰਸ਼ਲ ਇੰਮਲੀਮੈਂਟੇਸ਼ਨ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਰਜਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਤੇ ਚਾਲਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਏਜੰਸੀ ਤੋਂ ਇਨਵੈਸਟੀਗੇਸ਼ਨ ਏਜੰਸੀ ਅਲਹਿਦਾ ਕਰ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ਪਰ ਅਜੇ ਤੱਕ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਨਾ ਕੁਝ ਹੋਣ ਦੀ ਕੋਈ ਉਮੀਦ ਹੀ ਹੈ। ਸੈਪੇਰੇਸ਼ਨ ਆਫ ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਬਾਰੇ ਦਿਮਾਗ ਸੋਜ਼ੀ ਕਰਦਿਆਂ ਤਾਂ ਕਈ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਆਈਨੀ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਹੋ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਲੇਕਿਨ 16-17 ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਪਰ ਇਸਦੇ ਅਲਹਿਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਸਕੀਮ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਤੱਕ ਤਾਂ ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸੈਪੇਰੇਸ਼ਨ ਤਾਂ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਵਰਕ ਟਰਾਂਸਫਰ ਕਰਕੇ । ਸੈਪੇਰੇਸ਼ਨ ਆਫ ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਕਾਂਸਟੀਚੂਸ਼ਨ ਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਸੂਲ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਇਹ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਸੂਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਤੇ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਲੇਖ ਲਿਖੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ । ਹੁਣ ਇਹ ਮੰਨਣ ਤਾਂ ਲਗ ਪਏ ਹਨ ਕਿ ਸੈਪੇਰੇਸ਼ਨ ਕਰਾਂਗੇ ਲੇਕਿਨ ਬਹਾਨਾਸਾਜ਼ੀ ਇਹ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਚੂੰਕਿ ਇਥੇ ਫਸਾਦ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨਾਂ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਸੈਪੇਰੇਸ਼ਨ ਛੇਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਇਸ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਸੈਪੇਰੇਸ਼ਨ ਆਫ ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਮਿਸਟਰ ਕਪੂਰ ਤੇ ਮਿਸਟਰ ਗਰੇਵਾਲ ਉਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੇਸ ਨਾ ਬਣਦੇ, ਸਰਦਾਰ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਤੁੜ ਉਤੇ ਮਰਡਰ ਦੇ ਤੇ ਹੋਰ ਸੰਗੀਨ ਕਿਸਮ ਦੇ 50 ਕੇਸ ਨਾ ਬਣਦੇ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਬਾਦ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬੜੀ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਵਾਪਿਸ ਲੈ ਲਏ ਗਏ ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ ਦਾ ਇਹ ਹਾਲ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਸਭ ਨੂੰ ਮਾਲੂਮ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਥੇ ਸੈਪੇਰੇਸ਼ਨ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਇਤਨੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਪਾਸ ਦਰਖਾਸਤਾਂ ਲੈ ਕੇ ਨਾ ਜਾਂਦੇ ਕਿ ਸਾਡੇ ਕੇਸ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ]

ਭੇਜ ਦਿਤੇ ਜਾਣ। (ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤਕ ਇਸ ਕੁਰਸੀ ਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹਨ, ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਜੀ ਤੁਸੀਂ ਜਿਤਨੀਆਂ ਮਰਜ਼ੀ ਅੱਡੀਆਂ ਰਗੜ ਲਓ ਇਥੇ ਕਦੇ ਵੀ ਸੈਪੇਰੇਸ਼ਨ ਆਫ ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇਗੀ। ਇਥੇ ਤਾਂ ਰੂਲ ਆਫ ਲਾ ਦਾ ਗਲਾ ਹੀ ਘੁਟ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। (ਚੀਅਰਜ਼) ਸੈਪੇਰੇਸ਼ਨ ਆਫ ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦਫਤਰ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਚੀਫ ਸੈਕਟਰੀ ਨੇ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ ਫਲਾਣਾ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਦੇ ਕੇਸ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਫਲਾਣਾ ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਦੇ ਕੇਸ ਕਰੇਗਾ। ਠੀਕ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਸੈਪੇਰੇਸ਼ਨ ਹੋ ਗਈ ਪਰ ਇਹ ਜੋ ਵਿਜ਼ੀਲੈਂਸ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾਂ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਐਡਮਿਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਕਟਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ 405 ਕੇਸ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਨੇ ਪਕੜੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 161 ਦਰੁਸਤ ਕਰ ਦਿਤੇ ਗਏ। ਜੇਕਰ ਇਸ ਸਾਰੀ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋਵੋਗੇ ਕਿ ਵਰਸਟ ਟਾਈਪ ਆਫ ਵਿਕਟੇਮਾਈ-ਜ਼ੇਸ਼ਨ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨੋਸੈਂਟ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਰਗੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਗੜਨਾ ਹੋਇਆ ਇਸ ਗਲ ਕੱਟੂ ਮਹਿਕਮੇ ਨੂੰ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਸਾ ਲਓ। ਮੇਰੇ ਇਲਮ ਵਿਚ ਐਸੇ ਇਨੋਸੈਂਟ ਅਫਸਰ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਰਾਬ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕਹੋ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਸ ਸਕਦਾ ਹਾਂ, ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਜਾਵੇਗੀ, ਇਸ ਲਈ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ। ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਵੀ ਇਲਮ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਦ-ਦਿਆਨਤ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਪਰੋਟੈਕਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਮਰਕਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੀਆਂ ਸਟੇਟਸ ਨੂੰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਬਣਾਨ। ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਕਮਿਸ਼ਨ ਇਥੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣੇਗਾ, ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਬੜੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਕ ਸਵਾਲ ਵੀ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਬਣਤਰ ਕੀ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣੇਗਾ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਕਮਿਸ਼ਨ ਪਬਲਿਕ ਸਰਵਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨ, ਸੁਬਾਰਡੀਨੇਟ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਸੀਲੈਕਸ਼ਨ ਬੋਰਡ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਬਣਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਸਟੇਟ ਦੀ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਹੀ ਰਾਖੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਦੀ ਤਾਰੀਫ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੇ 405 ਕੇਸ ਪਕੜੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 161 ਦਰੁਸਤ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ 161 ਉਹ ਆਦਮੀ ਹੋਣੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਐਫੀਡੇਵਿਟਸ ਨਹੀਂ ਫਾਈਲ ਕੀਤੇ ਹੋਣੇ ਬਾਕੀ ਤਾਂ ਐਫੀਡੇਵਿਟਸ ਦੇ ਕੇ ਖਲਾਸੀ ਕਰਾ ਗਏ ਹੋਣੇ ਹਨ। (ਹਾਸਾ)

ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਨੂੰ ਪੰਡਤ ਭਗਵਤ ਦਿਆਲ ਸੂਖਾ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕਹਿਣ ਲਗੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਫਿਰ ਵਾਪਿਸ ਆ ਜਾਉ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਗਰ ਤੁਸੀਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਬਾਰੇ 3-4 ਸਹੀ ਸਟੇਟਮੈਂਟਾਂ ਦੇ ਦੇਵੋ ਤਾਂ ਮੈਂ ਦੇਖਾਂਗਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਪੰਜਾਬ ਪਰਦੇਸ ਦੀ ਕਾਂਗਰਸ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਰਹਿ ਸਕੋਗੇ ਯਾ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਹੀ ਹਾਲਤ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਅਗਰ ਉਹ ਸਹੀ ਹਾਲਤ ਬਿਆਨ ਕਰ ਦੇਣ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਜਲਦੀ ਹੀ ਕੱਢ ਦਿਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਉਹ ਵੀ ਇਸ ਤਰਫ ਆ ਜਾਣਗੇ। (ਹਾਸਾ)

ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਜ਼ੈਲ ਸਿੰਘ ਨੇ, ਜੋ ਸਾਡੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਲ ਆਪਣੇ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿਚ ਝੂਠੀ ਖੁਸ਼ਾਮਦ ਕੀਤੀ। ਮੈਂ ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੁਖਾਲਫਤ ਨਾ ਕਰੋ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹ

ਮੰਨਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕਾਂਗ੍ਰਸ ਨੂੰ ਹਵਾ ਵਿਚ ਐਵੇਂ ਹੀ ਉੜਾ ਦੇਵਾਂਗੇ, ਪਰ ਹੁਣ ਉਹ ਉਸ ਤਰਫ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਕੁਝ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣ ਕੀ ਕੁਝ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਕੈਰੋਂ ਨੇ ਕਈ ਮੋਜ਼ੇ ਦਿਖਾਏ, ਕਈ ਲਾਲਚ ਦਿਤੇ ਅਤੇ ਕੁਝ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਤਰਫ ਲੈ ਗਏ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਬਾਕੀ ਮਾਂਦਾ ਚੂਚਿਆਂ ਨੂੰ ਟੋਕਰੀ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਬਹੁਤ ਭਾਰ ਨਾਲ ਦਬਾ ਕੇ ਲੁਕਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤਾਕਿ ਇੱਲ੍ਹ ਆ ਕੇ ਲੈ ਨਾ ਜਾਵੇ। (ਹਾਸਾ) ਅਸੀਂ ਉਸ ਟੋਕਰੇ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਵਜ਼ਨ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਉਸ ਟੋਕਰੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਚੂੰ ਚਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੁਕਾਣ ਦੇ ਯਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ (ਹਾਸਾ)। 3-4 ਦਿਨ ਹੋਏ ਕਿ ਚੌਧਰੀ ਦੇਵੀ ਲਾਲ ਜੀ ਦੀ ਟੋਕਰੀ ਵਿਚੋਂ ਦੋ ਚੂਚੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੀ ਕੱਢ ਕੇ ਲੈ ਗਏ। (ਵਿਘਨ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਇਹ ਗਲਾਂ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਖਤਰਨਾਕ ਬਿੱਲੀ, ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ, ਇਥੇ ਬੈਠੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਪੰਡਤ ਜੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਚਲਣਗੇ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਰੂਟ ਪਰਮਿਟ ਦਾ ਲਾਲਚ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੀ ਤਰਫ ਲਿਆ ਰਹੇ ਹੋ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵਜ਼ੀਫੇ ਕੈਂਸਲ ਕਰਨ ਦੀ ਧਮਕੀ ਦੇ ਕੇ ਅਤੇ ਸੈਨੀਟੋਰੀਅਮ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਦੇਣ ਦੀ ਧਮਕੀ ਦੇ ਕੇ ਅਤੇ ਲਾਲਚ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਟੈਕਟਿਕਸ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭੀ ਸ਼ੋਭਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਹਰੀਜਨ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਕੋਟੇ ਦੇ ਲਾਲਚ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੀ ਤਰਫ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਪਰ ਗ਼ਰੀਬ ਹਰੀਜਨ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿੰਨੇ ਕੋਟੇ ਦੇਵੋਗੇ ? (ਵਿਘਨ)

ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਕਹਿਣੀਆਂ ਆਪ ਨੂੰ ਸ਼ੋਭਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀਆਂ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ : ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਤੁਸੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ ਉਹ ਆਪ ਨੂੰ ਭੀ ਸ਼ੋਭਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ। ਅਗਰ ਆਪ ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਤਰਫ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਬੇਸਿਜ਼ ਤੇ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਆਈਡਿਆਲੋਜੀ ਦੇ ਬੇਸਿਜ਼ ਤੇ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਏ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣਾ ਮੇਰਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰੋ। ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਚੰਗੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਰਖੋ। ਆਈਡਿਅਲਜ਼ੀ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰੋ। ਕੋਟੇ ਦੇਣ ਨਾਲ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਚਲੇਗਾ।

(*Interruptions by Pandit Bhagirath Lal*)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ : ਜੈ ਹੋ, ਮਹਾਰਾਜ ਧੰਨ ਹੋ ਧੰਨ ਹੋ ਮਹਾਰਾਜ (ਹਾਸਾ)। ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬਾ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੰਜ-ਸਾਲਾ ਪਲੈਨਾਂ ਦੀ ਬੜੀ ਤਾਰੀਫ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜ-ਸਾਲਾ ਪਲੈਨ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇੰਪਲੀਮੈਂਟ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੀ ਇੰਪਲੀ-ਮੈਂਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ? (ਵਿਘਨ) ਡਾਕਟਰ ਗੋਪੀ ਚੰਦ ਭਾਰਗਵ ਬਹੁਤ ਬਜ਼ੁਰਗ ਹਨ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਇਜ਼ਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਪਰ ਉਹ ਇਕ ਸਿੰਬਾਲਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਬੈਠਦੇ ਹਨ। ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਜੀ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਦੇ ਵਜ਼ੀਰ ਰਹੇ ਹਨ। (ਵਿਘਨ) ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਫਾਈਵ ਈਅਰ ਪਲੈਨ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾਂ ਇੰਮਪਲੀਮੈਂਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਪਲੈਨ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਖਤਮ ਹੋ ਚੁਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ 50% of the total outlay ਖਰਚ ਕਰ ਚੁਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਤੇ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਮਾਣ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਣਗੇ। ਅਗਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਗਵਰਨਰ ਦੇ ਐਡਰੈਸ ਵਿਚ ਮੈਨਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਵੀ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਲੈ ਆਏ ਹਨ ? ਅਗਰ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਐਡਰੈਸ ਵਿਚ ਇਨਕਾਰਪੋਰੇਟ ਨਾ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਉਹ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਗਲ ਸੀ। ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬਾ,

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ]

ਗਵਰਨਰ ਦੇ ਐਡਰੈਸ ਵਿਚ ਪੰਚਾਇਤੀ ਰਾਜ ਦੀ ਬਹੁਤ ਤਾਰੀਫ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਦੇ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਜਿੰਨੀ ਦਿਆਨਤਦਾਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਆਪ ਵੀ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਰਖਦੇ ਹੋ। ਅਸੀਂ ਪੰਚਾਇਤੀ ਰਾਜ ਦੀ ਜੋ ਆਸ ਲਗਾਈ ਬੈਠੇ ਸਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਮੀਦਾਂ ਤੇ ਪਾਣੀ ਫਿਰ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਿਸਟਮ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਦੀਆਂ ਇਲੈਕਸ਼ਨਾਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਸਭ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਫਸਰਾਂ ਦੇ ਨਾਉਂ ਭੀ ਦਸ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਇਥੇ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਇਥੋਂ ਇੰਸਟਰਕਸ਼ਨਜ਼ ਸਿਧੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਇਲੈਕਸ਼ਨਾਂ ਸਰਬ-ਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ। ਅਗਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਕੰਟੈਸਟ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਹੈਰਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਗਰ ਕੋਈ ਸ਼ਰਾਰਤ ਕਰੇਗਾ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਪਟ ਲਵਾਂਗੇ। ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਐਸ. ਪੀ. ਅਤੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੇ ਨਾਲ ਗਲ ਬਾਤ ਕੀਤੀ ਪਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਿਆ। ਵੋਟਰਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਸਟਾਂ ਇਲੈਕਸ਼ਨਾਂ ਤੋਂ 24 ਘੰਟੇ ਪਹਿਲਾਂ ਪਬਲਿਕ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਵੋਟਾਂ ਆਖਰੀ ਦਿਨ ਤਕ ਬਣਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਥਾਣਾ ਝਬਾਲ, ਪਿੰਡ ਬੁਰਜ ਵਿਚ ਆਖਰੀ ਦਿਨ ਤਕ ਵੋਟਾਂ ਬਣਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਦੋਨੋਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿਚ ਲੜਾਈ ਹੋ ਗਈ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਦੋਵਾਂ ਧੜਿਆਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਭੇਜ ਦਿਤਾ। ਛਡਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਅੰਦਰ ਕਰ ਦਿਤਾ।

ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਜੀ ਬਹੁਤ ਸੁਲਝੇ ਹੋਏ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟੇਰੀਅਨ ਹਨ, ਉਹ ਨਵੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਉਤੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਪਾਉਂਦੇ ਤਾਂ ਚੰਗੀ ਗਲ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਨਕਸ਼ੇ ਕਦਮ ਤੇ ਨਹੀਂ ਚਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਫੂਡ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਦੇ ਬਾਰੇ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਦੁਗਣੀ ਕਰਨ ਦਾ ਸਲੋਗਨ ਲਾਇਆ ਹੈ। ਸਲੋਗਨਜ਼ ਲਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ, ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਦੁਗਣੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੁਲੀਸ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ, ਤਹਿਸੀਲਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟਾਂ ਨੂੰ ਆਰਡਰ ਕੀਤੇ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਨੂੰ ਦੁਗਣੀ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੇਵੋ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮਜਿਸਟਰੇਟ, ਪੋਲੀਸ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਅਤੇ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ ਵਗੈਰਾ ੨ ਆਲਰੈਡੀ ਓਵਰ ਵਰਕਡ ਹਨ। ਉਹ ਇਸ ਵਲ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਿਆਨ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਅਤੇ ਹਾਰਟੀਕਲਚਰ ਦੇ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਹਰੀ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਦੁਗਣੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੋਰੀਏ ਅਤੇ ਗੰਨੇ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕੀ ਪਤਾ ਹੈ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕੀ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਖਾਦ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਉਣੀ ਹੈ? ਇਹ ਅਫ਼ਸਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਦਸਣਗੇ?

ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਵਲੋਂ ਕੁਝ ਹੈਡ ਆਫ ਦੀ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟਸ ਨੂੰ ਸੀਲੈਕਟ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿੱਲੀ ਭੇਜਿਆ। ਅਸੀਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਤਿਆਰੀ ਕਰਕੇ ਗਏ ਕਿਉਂਕਿ ਉਥੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲਰਨਿਡ ਆਦਮੀ ਆਏ ਸਨ। ਉਥੇ Selection Board ਵਿਚ ਜੋ distinguished economist ਆਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਪਲਾਨਿੰਗ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਤੇ ਰੀਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਦਾ ਡਿਪਟੀ ਮੈਨੇਜਰ ਵੀ ਸਨ। ਹੋਰ ਵੀ economist ਸਨ। ਉਥੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਪੁਛਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਦੁਗਣੀ ਕਿੰਨੇ ਚਿਰ ਵਿਚ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਤਾਂ ਜਵਾਬ ਆਇਆ ਕਿ ਚਾਰ ਪਲਾਨ ਪੀਰੀਅਡ ਤੋਂ ਬਾਦ। ਜੇਕਰ ਇੰਨੇ ਬੜੇ economist ਦੀ ਇਹ ਰਾਏ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਅਜਜ਼ਾ ਕਰਕੇ ਵਖਾਣਗੇ ਅਤੇ ਚਾਰ ਪਲਾਨ ਪੀਰੀਅਡ ਦਾ ਕੰਮ ਦੋ ਸਾਲ ਦੇ ਅਰਸੇ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਲੈਣਗੇ। ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬਾ, ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪਰ ਕੈਪੀਟਾ ਇਨਕਮ 300 ਤੋਂ ਵਧਾ ਕੇ 700 ਕਰ ਦੇਵਾਂਗੇ, ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਅੰਡੇ ਵੀ ਸਪਲਾਈ ਕਰਾਂਗੇ। ਇਹ ਤਾਂ 2 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਦੁਗਣੀ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ 4 ਗੁਣਾ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗੇ। ਇਹ ਤਾਂ ਜ਼ਬਾਨੀ ਗੱਲਾਂ ਹਨ। ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਦੁਗਣੀ

ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ । ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਹਿਕਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿੰਨੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਕਿਨੀ ਮੈਨਿਊਰ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ । (ਵਿਘਨ)

ਇਹ ਵੇਖ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਬੜੀ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਗਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ.............(ਵਿਘਨ) ਮਾਸਟਰ ਗੁਰਬੰਤਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਤਾਂ ਵਿਚਾਰੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ........

ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ : ਅਜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵਾਹ ਨਹੀਂ ਪਿਆ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : ਵਾਹ ਪੈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੈ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਉਲਝੇ ਹੋਏ ਹੋ । ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਬੜੇ ਚੰਗੇ ਬੰਦੇ ਹੋ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਗਲਤ ਰਸਤੇ ਤੇ ਪਏ ਹੋਏ ਹੋ।

ਸਥਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਤੇ ਭਲਾਈ ਮੰਤਰੀ : ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਸਿੱਧੇ ਰਸਤੇ ਤੇ ਪੈ ਗਏ ਹੋ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ: ਹਾਂ, ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਟਾਈਮ ਦਸੇਗਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਿਧੇ ਰਸਤੇ ਤੇ ਪਏ ਹਾਂ ।

ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਫੂਡ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਡਬਲ ਹੋਵੇਗੀ । ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸ ਅਥਾਰਿਟੀ ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਫੂਡ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਡਬਲ ਹੋ ਜਾਏਗੀ ? ਕਿਸ ਐਕਸਪਰਟ ਔਪੀਨੀਅਨ ਦੀ ਬੇਸਿਜ਼ ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਡਬਲ ਹੋ ਜਾਏਗੀ ? (ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਟਨ ਫਰਟੇਲਾਈਜ਼ਰ ਨਾਲ ਕਿੰਨੀ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਉਹ ਕਿੰਨੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਪੈ ਸਕਦੀ ਹੈ ? ਗਲਤ ਆਦਾਦੋ ਸੁਮਾਰ ਬਣਾਈ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। (ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਪੱਟੀ ਵਿਚ ਤਕਰੀਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ । ਲੋਕ ਝੰਡੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਲਈ ਭਜੇ ਜਾਣ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੈਠੇ ਰਹੋ, ਉਹ ਜੰਗਲਾਤ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਰਖਤ ਲਗਾਉਣੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਬਜ਼ ਬਾਗ ਤਿਆਰ ਕਰਨੇ ਹਨ। ਬੈਠੇ ਰਹੋ, ਪਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰੋ ।

ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕੇਬਲ ਗਲ ਕਰੋ । ਮੈਂ ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਹੋਰਾਂ ਦਾ ਬੜਾ ਰੀਗਾਰਡ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਸਵੇਰੇ ਗਿੱਲ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਕਹਿ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਵਾਂਗਾ ਕਿ ਨਾ ਲੜਿਆ ਕਰੋ । ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਬੜੀਆਂ ਆਸਾਂ ਲਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ । ਪੰਡਤ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਖਾਉਣ । ਜੇ ਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਉਸੇ ਲਾਈਨ ਤੇ ਚਲਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗਲ ਸ਼ੋਭਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ।

ਇਹ ਗਲ ਕਹਿ ਕੇ ਮੈਂ ਖਤਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਗਲਾਂ ਬਜਟ ਦੀ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਦੇ ਵਕਤ ਕਹਾਂਗਾ ।

प्रिंसिपल रला राम (मुकेरियां) : माननीय सभापति महोदया, राज्यपाल महोदय ने यह एड्रेस लैजिसलेचर के सामने पढ़ा है। उस के लिए जो बधाई का रेजोल्यूशन पेश किया गया है उस के समर्थन के लिए मैं खड़ा हुआ हूं। इस अभिभाषण में इस बात को बिल्कुल स्पष्ट किया गया है कि जो काम इस स्टेट के अन्दर वार एफर्ट्स को आगे ले जाने के लिए और अपनी देश-रक्षा के लिए मुनासिब प्रबन्ध करने की कोशश की गई, वह बहुत सराहनीय है। इस में दो राएं नहीं हो सकतीं कि जितना प्रयत्न इस बार्डर स्टेट ने मिल्टिरी एफर्ट्स को आगे ले जाने के लिया किया है वह काबले फख्र है और हमें करना भी चाहिए क्योंकि इस बात से कोई इनकार नहीं कर सकता कि अगर कोई हमला फिर इस देश पर होता है तो पाकिस्तान भी ज़रूर हम पर हमला करेगा। अब तो कोई शुबह इस बात में नहीं रहा और बतौर बार्डर स्टेट होने के और

[प्रिंसिपल रला राम]

पाकिस्तान के साथ लगने के ज्यादा असर भी हम पर ही पड़ेगा । इस लिए इस स्टेट में होम गार्ड की शक्ल में और विलेज रक्षा दल की शक्ल में जो भी प्रयत्न किया गया है वह बड़ा ही सराहनीय है। जहां तक उस रकम का ताल्लुक है जो कि वार एफर्ट्स को आगे बढाने के लिए ली गई, इस सम्बन्ध में यह कहा जाता है कि बहुत सारी कोआप्रेटिव सोसाईटियों और दूसरी संस्थाओं से ली गई । इस बात से इन्कार नहीं हो सकता । लेकिन इस के साथ यह समझना कि आम लोगों ने अपनी हिम्मत के मुताबिक नहीं दिया या बाज़ ने हिम्मत से भी बढ़ कर ज्यादा नहीं दिया, ठीक नहीं है। जहां पर महकमों ने और दूसरे तीसरे बड़े आदमियों ने बढ़ चढ़ कर इस बात में हिस्सा लिया और वह इस मैदान में पीछे नहीं रहे वहां यह भी स्वीकार करना होगा कि एक आम पंजाबी ने भी बढ़ चढ़ कर इस में हिस्सा लिया है और अपना अंशदान, कंट्री-ब्यूशन इस के अंदर दी है। मैं समझता हूं कि यह बात भी आम पंजाबी जनता के लिए बड़ी सराहनीय है। लेकिन जैसा कि यह कहा गया है, अभी इस एफर्ट को और भी आगे, और विशेषकर पंजाब राज्य में, ले जाने की जरूरत है । इस सम्बन्ध में मैं यह कहना चाहूंगा कि हमारी सरकार को अभी इस तरफ और भी बढ़ चढ़ कर ध्यान देना होगा । हमारे माननीय सदस्यों ने यह बात अखबार में पढ़ी होगी कि पाकिस्तान 75,000 गुरीलाज़ तैयार कर रहा है। इस लिए मैं चाहूंगा कि पंजाब के अन्दर भी गुरीला ट्रेनिंग, होम गार्ड और ग्राम रक्षा दल के साथ ही दिलाई जाए । ऐसा करने से हमारी सरकार न केवल पंजाब स्टेट की ही बल्कि सारे भारत की बड़ी भारी सेवा करेगी । जहां पर पहले ऐसे प्रयत्न किए गए हैं जो कि बहुत ही सराहनीय हैं वहां मैं आप के जरिए अपनी सरकार से यह बात कहना चाहता हूं कि अगर इस के साथ ही साथ गुरीला ट्रेनिंग भी शुरू कर दे तो पंजाब सरकार देश की और पंजाब की खास कर बड़ी भारी आवश्यकता को पूरा करेगी।

जहां तक क्राईम सिचुएशन का ताल्लुक है, सभापति महोदया, यह हमारे लिए बड़ी खुशी की बात है कि पंजाब के अन्दर संगीन जरायम, सीरियस जरायम की तादाद में घटौती हुई है। जैसे कि राज्यपाल ने अपने अभिभाषण में कहा, यह ठीक है कि जो केस रिपोर्ट हुए उन के अन्दर पांच हजार का इज़ाफा हुआ । लेकिन यह स्पष्ट कर दिया गया है कि वह एक्साइज़ के सम्बन्ध में रेड्ज़ ज्यादा होने की वजह से इज़ाफा हुआ । जहां तक संगीन जरायम का ताल्लुक है, यह बड़े फख्र की बात है और इस के लिए मैं समझता हूं कि हमारे होम मिनिस्टर साहिब बधाई के पात्र ह। उन्हों ने प्रयत्न किया कि पंजाब के अन्दर संगीन जरायम कम हो जाएं और उस प्रयत्न के अन्दर उन को सफलता मिली है। इस के लिए मैं उन को हार्दिक बधाई देता हूं। यह बात ठीक है कि हमारी पुलिस अब प्रयत्न कर रही है कि जरायम को साइंटिफिक तरीके से ट्रेस कर के ज्यादा से ज्यादा कनविकशन्ज़ की जाएं । मेरा यह अपना अनुभव है और विचार है कि जहां तक सांईंटिफिक इनवैस्टीगेशन का ताल्लुक है हमारी पुलिस इस मैदान में पीछे है। मेरे अपने हलके के अन्दर भी और कई और केसिज़ भी मेरे

नोटिस में आए हैं। उन से मैं ने यह अनुभव किया है कि उन को सांइंटिफिक और अच्छे तरीके से हैंडल नहीं किया गया, इस लिए कई मर्डर्ज़ भी ट्रेस नहीं हो सके इस लिए मैं आप के ज़रिए, सभापति महोदया, होम मिनिस्टर साहिब को कहना चाहता हूं कि जो फौरैंज़िक लबारेटरी बनाई गई है वह बड़ी सराहनीय है लेकिन फिर भी इस बारे में पंजाब पुलिस को सांइंटिफिक फील्ड में आगे बढ़ने की बड़ी जरूरत है क्योंकि कई सीरियस केसिज में, मैं समझता हूं, पूरी और प्रापर इनवैस्टीगेशन न होने की वजह से पुलिस मुजरिमों को सजा नहीं दिलवा सकती या कनविकशन्ज़ हासिल नहीं कर सकती। इस बारे में विशेष ध्यान देने की जरूरत है। मेरी यह पक्की राए है कि जहां तक सांइंटिफिक और साईकोलौजीकल इनवैस्टीगेशन का ताल्लुक है हमारी पुलिस के मैथड्स अभी तक क्रूड हैं और सांइंटिफिक पाए के नहीं हैं।

जहां तक इरीगेशन का ताल्लुक है, पंजाब के सूबे के लिये बड़ी खुशी का मुकाम है। दो बड़े भारी प्रॉजेक्ट हैं, एक तो मुकम्मल हो गया है। दूसरे बयास डैम प्रॉजैक्ट पर काम तेज़ी के साथ आगे बढ़ रहा है। यह बड़ी खुशी की बात है और इस के लिए सरकार की, शासन की जितनी सराहना की जाए वह थोड़ी है। लेकिन इस के साथ साथ मैं आप के द्वारा अपने शासन का ध्यान इस बात की तरफ दिलाना चाहता हूं कि आज अन्न की समस्या हमारे सामने है। इस सम्बन्ध में बहुत से मेम्बर साहिबान ने अपने भाषणों में इस बात पर जोर दिया कि प्राईसिज़ जो बढ़ रही हैं यह नहीं बढ़नी चाहिएं। ठीक है, कौन यह चाहता है कि प्राईसिज़ बढ़ें ? इस का पब्लिक के मोरेल पर बहुत बुरा असर पड़ता है, इस बात से भी इनकार नहीं किया जा सकता। लेकिन प्राईसिज़ को तभी बढ़ने से रोका जा सकता है जब कि एक तरफ गवर्नमैंट मशीनरी. . . .ठीक है कि सही ढंग से काम करने लगे और दूसरी तरफ प्रोडक्शन में बढ़ौतरी हो। जब तक अन्न की उपज हमारे राज्य के अन्दर नहीं बढ़ती हम इन प्राईसिज़ को कन्ट्रोल कर के नीचे लाने में सफल नहीं हो सकते। उस के लिए मैं यह सुझाव देना चाहता हूं कि सूबे के अन्दर माईनर इरीगेशन की तरफ, ट्यूबवैल इरीगेशन की तरफ मुनासिब ध्यान दिया जाए, अभी तक इस तरफ पूरे तौर पर ध्यान नहीं दिया गया।

अभी पिछले दिनों कुहरे की बड़ी भारी आफत आई जिसकी वजह से, ठीक है कि हमारे पंजाब प्रान्त के सामने एक बड़ी गम्भीर समस्या खड़ी हो गई क्योंकि यह राज्य न केवल अन्न के सम्बन्ध में अपनी ही ज़रूरतों को पूरा करता है बल्कि भारत के लिए ग्रेनरी है। इसलिए भी आवश्यक है कि इस प्रकार की जो आफतें आती हैं उन का मुकाबिला करने के लिए पहिले से ही तैयार रहा जाए।

ਸਰਦਾਰ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ। ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਰਿਜਨਲ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਹਨ ਪਰ ਤਕਰੀਰ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਗਲਤ ਚੀਜ਼ ਹੈ।

प्रिंसिपल रला राम : यह दोनों भाषाएं बहनें हैं इसलिए इसमें कोई फर्क नहीं पड़ता। तो मैं यह बताने जा रहा था कि मैंने अपने हलके में देखा है कि बावजूद इस कुहरे के जहां पर ज़मींदार अपनी अपनी ज़मीनों को पानी दे पाए, माईनर इरीगेशन

[प्रिंसिपल रला राम]

के ज़रिए या ट्यूबवैल्ज़ के ज़रिए, वहां पर कई फसलें अपने पांव पर खड़ी हैं, वह हरी भरी खड़ी हैं । इसलिए जहां पर हम अपने राज्यपाल को इस शानदार भाषण के लिए बधाई देते हैं, वहां यह भी जरूरी है कि गवर्नमैंट माइनर इरीगेशन और ट्यूबवैल इरीगेशन के लिए फौरी तौर पर मुनासिब कदम उठाए (घंटी)

हमारे मुख्य मन्त्री जी ने दावा किया है, ऐलान किया है कि ऐग्रीकल्चरल प्रोडक्शन को दुगना करेंगे । यह हम सब के लिए खुशी और प्रसन्नता की बात है क्योंकि ऐसा करके पंजाब केवल अपने मसले ही हल नहीं करेगा बल्कि दूसरे सूबों के लिए भी अन्न मुहैया करेगा । उसके लिए जहां दूसरे प्रयत्न किए जाएंगे वहां यह भी ज़रूरी है कि किसानों, ज़मींदारों को फर्टेलाईज़र जिस कीमत पर इस वक्त मिल रहा है उस से आधी कीमत पर मिले । अगर उन को फर्टेलाइज़र उसी कीमत पर मिलेंगे जिस पर कि अब मिलते हैं तो मुझे शक है कि हम अन्न की पैदावार को दुगना नहीं कर पाएंगे। पंजाब में जहां कहीं भी, कम से कम अपने हलके में जहां कहीं भी मैं गया हूं मैंने ज़मींदारों को यह मांग करते हुए सुना है जो कि मैं समझता हूं कि सही है कि फर्टेलाईज़र आज से आधी कीमत पर मिलना चाहिए । इसलिए मैं यह कहूंगा कि यह प्रोग्राम बड़ा सराहनीय है लेकिन इसमें कामयाबी तभी हो सकती है जब कि हम ज़मींदारों की इस जायज़ मांग को पूरा करें ।

इस के साथ साथ पंजाब के अन्दर खेतीबाड़ी के ही सिलसिला में स्ट्रे कैटल की समस्या भी है। जब तक इस समस्या को हल नहीं किया जाएगा अन्न की बढ़ौतरी बड़ी कठिन होगी । यह हमारे सूबा में एक भारी मैनेस है । ज़मींदारों को इस तरह से बड़ी भारी मुसीबत का सामना करना पड़ रहा है। इस तरफ भी मुनासिब कदम उठाने की बड़ी भारी आवश्यकता है।

ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਲਾਇਲਪੁਰੀ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਮੈਂ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਐਡਰੇਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਵਾਕ ਆਊਟ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬੋਲੇ । ਮੈਂ ਹੁਣ ਵੀ ਵਾਕ ਆਊਟ ਕਰ ਜਾਵਾਂਗਾ ਜੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਨਾ ਬੋਲਿਆ । ਜਾਂ ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਰਿਜਨਲ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਨਾ ਰਹਿਣ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਬੋਲਣ ।

प्रिंसिपल रला राम : तो मैं कह रहा था कि स्ट्रे कैटल की समस्या को भी हल करना निहायत ज़रूरी है। (विघ्न)

सभापति : प्रिंसिपल साहिब, अब आप बैठ जाइए। (I would request the hon. Member to resume his seat now.)

प्रिंसिपल रला राम : मैं वाइंड अप कर रहा हूँ।

Chairman : No please. Your time is over now. Please resume your seat. Now I call upon Sardar Shamsher Singh Josh to speak.

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ (ਰੋਪੜ) : ਮਾਨਯੋਗ ਪਰਧਾਨ ਜੀ.......... (ਵਿਘਨ)

PERSONAL EXPLANATION BY SARDAR PIARA SINGH

सरदार प्यारा सिंह : On a point of personal explanation, Madam. मेरी गैर हाज़री में कुछ बातें मेरे मुतल्लिक कही गई। मैं उनके बारे में पर्सनल ऐक्सप्लेनेशन देना चाहता हूं। (विघ्न)

ਚੇਅਰਮੈਨ : ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਬੋਲ ਸਕਦੇ। ਜਦ ਤੁਹਾਨੂੰ ਟਾਈਮ ਮਿਲੇਗਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਬੋਲ ਲੈਣਾ। ਹੁਣ ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ ਬੋਲਣਗੇ। (He cannot speak like this. He may speak on it when he is called upon to speak. Now Comrade Shamsher Singh Josh will have his say).

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਐਡਰੈਸ ਉਤੇ ਬੋਲਣ ਲਈ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਇਆ ਹਾਂ.........(ਵਿਘਨ)

Chairman : No interruptions, please.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ, ਮੈਡਮ। ਮੇਰਾ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਇਕ ਮੈਂਬਰ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਪਰਸਨਲ-ਐਕਸਪਲੇਨੇਸ਼ਨ ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੀ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਰਾਈਟ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣਾ ਪਰਸਨਲ ਐਕਸਪਲੇਨੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸਕੇ ?

ਚੇਅਰਮੈਨ : ਠੀਕ ਹੈ, ਮੈਂਬਰ ਆਪਣਾ ਪਰਸਨਲ ਐਕਸਪਲੇਨੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(That is right. The hon. Member can give his personal explanation.)

Comrade Ram Chandra : On a point of order. May I know when a Member has been called upon to speak, can any other member rise on Personal Explanation ?

ਚੇਅਰਮੈਨ : ਕਾਮਰੇਡ ਸਾਹਿਬ, ਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ ਰੇਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇਕ ਮੈਂਬਰ ਪਰਸਨਲ ਐਕਸਪਲੇਨੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਦੀ ਰੂਲਿੰਗ ਵਿਚ ਮੈਂ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪਰਸਨਲ ਐਕਸਪਲੇਨੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ। (Comrade Sahib, the position is that a point of order was raised to the effect whether an hon. Member could give his personal explanation or not. I have given the ruling that he could do so).

कामरेड राम चन्द्र : लेकिन जब चेयर ने किसी दूसरे मेम्बर को बोलने के लिए काल अपॉन कर लिया हो तो फिर कैसे उसी बीच में वह अपना पर्सनल ऐक्सप्लेनेशन दे सकते हैं।

ਚੇਅਰਮੈਨ : ਉਹ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੋਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।

(He could do so because the other hon. Member had not started making his speech).

चौधरी नेत राम : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, मैडम। मेरा प्वायंट आफ आर्डर यह है कि जब जिस के बारे कोई लफ्ज़ कहे गए, उस वक्त वह हाऊस में हाजिर न हो तो पर्सनल ऐक्स्प्लेनेशन कैसे दिया जा सकता है।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਸੁਜੈਸ਼ਨ ਦਿਆਂਗਾ ਕਿ ਅਗੇ ਤੋਂ . . . .

Chairman : No suggestion please.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ, ਮੈਡਮ............(ਵਿਘਨ)

ਚੇਅਰਮੈਨ : ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪਰਸਨਲ ਐਕਸਪਲੇਨੇਸ਼ਨ ਦੇ ਲੈਣ ਦਿਓ। (Let him first give his personal explanation).

(*Deputy Speaker in the Chair*)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਪਹਿਲਾਂ ਮੇਰਾ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ ਸੁਣ ਲਓ........

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸੀਂ ਤਸ਼ਰੀਫ਼ ਰਖੋ। ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਰਸਨਲ ਐਕਸਪਲੇਨੇਸ਼ਨ ਸੁਣ ਲੈਣ ਦਿਓ। (The hon. Member may please resume his seat. Let me first listen to his personal explanation).

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੀ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਗਲ ਵਿਚ ਪਰੈਸੀਡੈਂਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

उपाध्यक्षा : आप मेरी बात सुनिए। (Please listen to me.)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਰੂਲਜ਼ ਐਰ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨਜ਼ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖੋ। ਜੋ ਮੇਰਾ ਰਾਈਟ ਹੈ . . . .

उपाध्यक्षा : आप की चेयर पर कोई अनपढ़ नहीं बैठा हुआ। मुझे रूल्ज़ और रेगुलेशन्ज़ का पता है (The Chair is not occupied by an illiterate person. I am conversant with rules and regulation.)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ ਰੇਜ਼ ਕਰਨਾ ਮੇਰਾ ਰਾਈਟ ਹੈ ?

(*Interruptions*)

Deputy Speaker : I have asked the Honourable Member to resume his seat. He should please sit down.

(*Chaudhri Net Ram rose to speak*)

उपाध्यक्षा : चौधरी नेत राम जी, आप को इस तरह से नहीं उठना चाहिए। मुझे सुनने दें कि सरदार प्यारा सिंह क्या कहते हैं। (Chaudhri Net Ram should not please rise in his seat. Let me first hear Sardar Piara Singh.)

चौधरी नेत राम : आन ए प्वाइंट आफ आर्डर, मैडम। मैं इसी परसनल एक्सपलेनेशन के मामले में आप की रूलिंग चाहता हूं कि......

उपाध्यक्षा : मैं आप को इस तरह से इजाजत नहीं दे सकती। (I cannot allow the hon. Member to interrupt like this.)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ, ਮੈਡਮ। ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਪਰਸਨਲ ਐਕਸਪਲੇਨੇਸ਼ਨ ਨਾਲੋਂ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੂਲਜ਼ ਵਿਚ ਤਰਜੀਹ ਦਿਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਆਪ ਮੇਰਾ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਣ ਲਓ।

Deputy Speaker : Sardar Gurnam Singh Ji, I seek your help.

Sardar Gurnam Singh : This happened like this. The Chairman, in your absence, called upon Mr. Josh to speak. When he started speaking, the Honourable Member Sardar Piara Singh got up.

(*Interruptions*)

Deputy Speaker : Pandit Mohan Lal Ji, I seek your help also.

(*Interruptions*)

(ਕੁਝ ਆਵਾਜ਼ਾਂ : ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਬੋਲੋ)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਮੰਨ ਕੇ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਕਹਿ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਬੀਬੀ ਪਰਕਾਸ਼ ਕੌਰ ਨੇ ਜੋਸ਼ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਬੋਲਣ ਵੀ ਲਗ ਪਏ ਤਾਂ ਸਰਦਾਰ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਪਰਸਨਲ ਐਕਸਪਲੇਨੇਸ਼ਨ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ। ਬੀਬੀ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੜੀ ਦਫਾ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੈਠ ਜਾਵੋ ਪਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਬੈਠੇ। ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਢਿਲੋਂ ਸਾਹਿਬ ਬੋਲ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਯਾਦ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਥੇ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਤਾਂ ਪਤਾ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇਕ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਲਈ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਹ ਬੋਲਣ ਵੀ ਲਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਦੂਜੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਪਰਸਨਲ ਐਕਸਪਲੇਨੇਸ਼ਨ ਦੇਣ ਲਈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤਕ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਤਕ ਪਹਿਲਾ ਆਦਮੀ ਆਪਣੀ ਸਪੀਚ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਲੈਂਦਾ। ਫਿਰ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਢਿਲੋਂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਰਿੰਸੀਪਲ ਰਲਾ ਰਾਮ ਵੀ ਬੋਲ ਚੁਕੇ ਸਨ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਪਰਸਨਲ ਐਕਸਪਲੇਨੇਸ਼ਨ ਵਾਸਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਹੁਣ ਵੀ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸੀ। ਜਦ ਚੇਅਰਮੈਨ ਨੇ ਜੋਸ਼ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਲਈ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਤਾਂ ਚੇਅਰ ਦੀ ਡਿਗਨਿਟੀ ਵੀ ਇਸੇ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੋਲ ਲੈਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਓ।

Deputy Speaker : Before I allow any Member to speak, I would request the Lady Chairman to explain the position.

ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਡਾਕਟਰ ਪਰਕਾਸ਼ ਕੌਰ: ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪਰਿੰਸੀਪਲ ਰਲਾ ਰਾਮ ਜੀ ਬੋਲ ਚੁਕੇ ਸਨ ਤਾਂ ਮੈਂ ਦੂਜੇ ਮੈਂਬਰ ਦਾ ਨਾਂ ਬੁਲਾਲਿਆ ਸੀ। ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਵਿਚ ਇਹ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ ਰੇਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਧਿਆਨ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਵਲ ਦਿਵਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਪਰਸਨਲ ਅਕਸਪਲੇਨੇਸ਼ਨ ਤੇ ਬੋਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਲਈ ਟਾਈਮ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਮੇਰੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਸਰਦਾਰ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਪਰਸਨਲ ਐਕਸਪਲੇਨੇਸ਼ਨ ਤੇ ਪਹਿਲੇ ਬੋਲ ਲੈਣ।

उपाध्यक्षा : सरदार लछमन सिंह की बात ठीक है--(noise) आर्डर प्लीज़ ! क्या आप यह हाउस का अच्छा नमूना पेश कर रहे हैं ?

चेयरमैन जो मौजूद हैं, उन्हों ने जो एक बार इजाज़त दे दी तो मेरा यह फर्ज़ बन जाता है कि उसी को बोलने दूं । लेकिन सरदार प्यारा सिंह से मैं कहूंगी कि जब वह सरदार गुरदयाल सिंह जो उन के बारे में कह गए हैं, का जवाब देना चाहते हैं तो इन्हें यह उस वक्त कहना चाहिए जब ढिल्लों साहिब यहां मौजूद हों । (शोर) आर्डर प्लीज़, यदि यही हालत रही तो मुझे हाउस एडजर्न करना पड़ेगा । सरदार प्यारा सिंह चूंकि उस वक्त मौजूद नहीं थे जब ढिल्लों साहिब ने उन के बारे में कुछ कहा था, इस लिए अगर वह मुनासिब समझें तो उस वक्त बोल लें जिस वक्त ढिल्लों साहिब यहां मौजूद हों, उस वक्त जवाब देने का अपना राइट रिज़र्व रखें ।

(Sardar Lachhman Singh was right ———(Noise). Order please. Can the hon. Members feel proud of the way in which they are behaving now in this House ?

It becomes my duty to allow that very hon. Member to continue his speech, whom the hon Lady Member who is present here and was occupying the Chair just before me, had called to speak. But I would suggest to Sardar Piara Singh, to reserve his right to speak on personal explanation and use it at some other occasion when Sardar Gurdial Singh Dhillon, who had said something about him, is present here. (Noise).

Order please. If the hon. Members continue to behave like this, I will have to adjourn the House.

I was suggesting to Sardar Piara Singh that as he was not present here when Sardar Gurdial Singh Dhillon has said something about him it would, therefore, be proper for him to explain his position in this regard when Dhillon Sahib is present in the House).

ਸਰਦਾਰ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਆਪ ਦਾ ਬੜਾ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ ਜੋ ਆਪ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪਰਸਨਲ ਐਕਸਪਲੇਨੇਸ਼ਨ ਦੇਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਮੇਰੀ ਗੈਰਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਢਿਲੋਂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬੜੀਆਂ ਵਾਹੀਆਤ ਅਤੇ ਫ਼ਜ਼ੂਲ ਗੱਲਾਂ ਕਹੀਆਂ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਮੈਂ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। (ਬੜਾ ਸ਼ੋਰ)

उपाध्यक्षा : आप ने खड़े होते ही कहा है कि आप की ग़ैर हाज़री में कुछ बातें कही गई हैं । यह आप को मालूम होना चाहिए कि जो बातें ग़ैर हाज़री में कही जाती हैं वह लड़ाने के लिए कही जाती हैं । आप को दूसरों के लिए अच्छे शब्द इस्तेमाल करने चाहिएं । (The hon. Member, while speaking at the very start, has admitted that Sardar Gurdial Singh Dillon had said something in his absence which I had already pointed out to him. Therefore, I would like to impress upon him that things which might have been said in one's absence are likely to cause misunderstadings when conveyed to him by others. He should speak politely about others.)

श्री देव राज ग्रानन्द : ग्रान ए प्वायंट ग्राफ ग्रार्डर, मैडम : सरदार प्यारा सिंह ने जो लफज़ 'वाहियात' इस्तेमाल किया है यह उन्हें विदड्रा करना चाहिए । उन्हें पहले पता तो कर लेना चाहिए कि ढिल्लों साहिब ने क्या कहा है ।

उपाध्यक्षा : मैं ने पहले ही उन्हें कह दिया है । (I have already appointed it out to the hon. Member.)

श्री देव राज ग्रानन्द : ग्राप उन से कहें कि वह पहले ढिल्लों साहिब से दरयाफ़त कर लें कि उन्हों ने क्या कहा है ।

ਸਰਦਾਰ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਥੇ ਦੋ ਗਲਾਂ ਮੇਰੀ ਗ਼ੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ ਨੇ ਕਹੀਆਂ ਹਨ...........

1.00 p.m.

(ਵਿਘਨ) (ਸ਼ੋਰ) ।

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ, ਮੈਡਮ । ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਇਕ ਮੈਂਬਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਕੋਈ ਗੱਲ ਕਹੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪ ਉਹ ਗੱਲ ਨਾ ਸੁਣੀ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿਚ ਸਰਦਾਰ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪ ਆਪਣੇ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਗਲ ਨਹੀਂ ਸੁਣੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਆਪ ਹਾਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਸਨ ਤਾਂ ਕੀ ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਪਰਸਨਲ ਐਕਸਪਲੇਨੇਸ਼ਨ ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ? ਇਹ ਕਿਸ ਗੱਲ ਤੇ ਪਰਸਨਲ ਐਕਸਪਲੇਨੇਸ਼ਨ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ?

उपाध्यक्षा : मैं ने तो पहले ही कह दिया है कि अगर किसी मेम्बर ने खुद बात न सुनी हो तो किसी दूसरे के सुनाने पर यहां पर पर्सनल एक्सप्लेनेशन पर खड़ा नहीं होना चाहिए । इस केस में पैनल ग्राफ चेयरमैन के एक चेयरमैन ने अगर सरदार प्यारा सिंह को इजाजत दे दी है तो मैं उसे ग्रानर करती हूं । सरदार प्यारा सिंह एक दो मिन्ट में जो कुछ कहना चाहें कह लें । (Interruptions) (I have already informed the house that in case an hon. Member has not heard any thing with his own ears and if anything has been conveyed to him by another hon. Member he should not rise at a point of personal explanation. In this case a member of the Penal of chairmen has permitted Sardar Piara Singh to rise on a point of personal explanation and I honour that ruling Sardar Piara Singh may have his say for one or two minutes. (*Interruption*)

[*X X X]

उपाध्यक्षा : मैं इस हाउस से यही कहूंगी कि इस मामला पर इस हाउस में जो कुछ भी इस अर्सा में हुग्रा है वह सभी कारवाई एक्सपंज हो जानी चाहिए । यह निहायत ही शर्मनाक वाक्या है । क्या हाउस की सैन्स है ?

(I would request the House that whatever has been said during this time on this matter should be expunged. This is the most disgraceful thing that has happned here.

*Note.—Expunged as ordered by the Chair.

[उपाध्यक्षा]

Is it the sense of the House that portion relating to this incident should be expunged from the proceedings) ?

आवाजें : जी हाँ।

सरदार प्यारा सिंह : यह वक्त की आवाज है ! मैं इसे बयान करना अपना फर्ज समझता हूं। मेरी अदम मौजूदगी में ढिल्लों साहिब ने 2,3 बातें कीं जो कि बिल्कुल गलत थीं। एक तो यह कि सरदार प्रताप सिंह ने मेरी बीवी का सरकारी बैड छीनने की मुझे धमकी दी थी क्योंकि वह हस्पताल में टी. बी. की मरीज थी इस लिए मैं कांग्रेस में आया हूं यह बिल्कुल ही गलत है। नंबर २ यह कि मुझे इलैक्शन से पहले 50 रुपए वज़ीफा दिया जाता रहा है। अब चूंकि मैं एम. एल. ए. हो गया हूं और 300 रुपया पाने लगा हूं इस लिए मुझे कहा गया कि यह 50 रुपए महीना बंद कर दिए जाएंगे इस लिए मैं कांग्रेस में आया हूं मुझे समझ में नहीं आया कि ढिल्लों साहिब क्यों ऐसी ऊट पटांग बातें कहते हैं। डिप्टी स्पीकर साहिबा, यह तमाम बातें गलत और बे-बुनियाद हैं। मैं नहीं चाहता कि मैं इन के मुतल्लिक कुछ कहूं। मैं भी जानता हूं कि यह क्या कुछ करते रहे हैं। इन इलज़ामात को या तो यह वापस लें वरना मेरी तरफ से भी आगे तमाम बातें सुनने को तैयार रहें।

सरदार गुरदयाल सिंह ढिल्लों : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं ज़रा काऊंटर ऐक्स-प्लेनेशन देने लगा हूं। इस के लिए मैं आप की इजाजत चाहता हूं। बात यह है कि मैं ने तो एक साथी के तौर पर कहा है; वह चाहे कुछ भी कहें। लेकिन मैं यह बात कह सकता हूं कि हम इधर उन के इनसैंटिव पर आये हैं। उन्हों ने हमें कहा कि हमें यह यह तकलीफें हैं जो मैं ने बयान कीं। अगर अब यह उधर जा बैठें हैं तो यह बात जुदा है। यह उन का ईमान है। आप उन का और हमारा ईमान जज कर लें कि जिस ईमान से वह हमें यहां लाए हैं और अब हमें छोड़ कर उधर जा बैठे हैं आप हमारा और उनका ईमान जज कर लें।

सरदार प्यारा सिंह : यह बिल्कुल ही बोगस और गलत बात है।

ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਸਾਹੋਕੇ : ਜਨਾਬ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਹ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਬੋਲਦਿਆਂ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ ਨੇ (*Interruptions*)

ਗ੍ਰਿਹ ਮੰਤਰੀ : ਸਾਹੋਕੇ ਸਾਹਿਬ, ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਚੇਅਰ ਤੋਂ ਅਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀਂ ਤੁਸੀਂ ਉਤਨਾ ਚਿਰ ਨਾ ਬੋਲੋ। ਜੇ ਅਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਤਾਂ ਬੋਲੋ। (ਵਿਘਨ)

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਮੈਂ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਸਭਾ ਫੈਮਲੀ ਅਫੇਅਰਜ਼ ਡਿਸਕਸ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਹੈ ਜਾਂ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਸਲਿਆਂ ਦੇ ਹਲ ਕਰਨ ਲਈ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ ?

ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਸਾਹੋਕੇ : ਮੈਂ ਪਰਸਨਲ ਐਕਸਪਲੇਨੇਸ਼ਨ ਤੇ ਕੁਝ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਜੀ। (ਵਿਘਨ)

Captain Rattan Singh: On a point of order, Madam

(*interruption*)

GOVERNOR'S ADDRESS (Resumption of Discussion)

Deputy Speaker : I ask Comrade Shamsher Singh Josh to speak on the Governor's Address only.

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ (ਰੋਪੜ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਪਿਛਲੇ ਇਕ ਸਾਲ ਦੀ ਗ਼ੈਰ ਹਾਜ਼ਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਸਭਾ ਵਿਚ ਆਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ । ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਆਪਣੇ ਹਲਕੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਜੋ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਮੇਰੇ ਉਪਰ ਲਾਈਆਂ ਸਨ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ । ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿਣ ਵਿੱਚ ਰੱਤੀ ਵੀ ਝਿਜਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਐਕਟ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਬੜੀਆਂ ਸ਼ਰਮਨਾਕ ਗਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਐਕਟ ਦੀ ਦੁਰ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਅੱਜ ਇਸ ਸਭਾ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹਕੇ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਇਹ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਜਿਤਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਏ ਸਨ, ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਇਕ ਵੀ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ? ਜੇ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਦਰੁਸਤ ਹਨ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਜ਼ਾ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ ; ਉਹ ਮੇਰੇ ਖਿਲਾਫ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਮੁਕਦਮੇਂ ਚਲਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਓਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨਹੀਂ ਚਲਾਏ । ਹੁਣ ਜਦ ਕਿ ਅਸੀਂ ਰਿਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਾਂ, ਤਦ ਵੀ ਅਸੀਂ ਆਫਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ, ਜਾਂ ਸਾਡੇ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜੋ ਜੁਰਮ ਸਾਡੇ ਜ਼ਿੰਮੇ ਲਗਾਏ ਸਨ ਉਹ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਜੇ ਅਸੀਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਧ੍ਰੋਹੀ ਸਾਬਿਤ ਹੋਈਏ ਤਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਗੋਲੀ ਦੇ ਹਕਦਾਰ ਹਾਂ । ਲੇਕਿਨ ਜੇ ਉਹ ਜੁਰਮ ਸਾਬਿਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜਾਂ ਜਿਸ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਉਹ ਜੁਰਮ ਲਾਏ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਲਾਏ ਸਨ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਹ ਇਥੇ ਰਹਿਣ ਦੇ ਕਾਬਿਲ ਨਹੀਂ...........

(Thumping from the Opposition Benches.)

ਜੇ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ, ਜਾਂ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਾਬਿਤ ਕਰ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਸ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੀ ਸੀਟ ਤੋਂ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਦੇਵਾਂਗਾ ।

(*Interruptions*)

ਮੈਂ ਇਸ ਸਭਾ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀਆਂ ਵਲ ਦਿਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਬੜੇ ਨਿਰਮੂਲ ਤੇ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ । ਅਤੇ ਇਹ ਅਪੀਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਸਰਕਾਰ ਇੰਨੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਕਸੂਰ ਦੇ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਇਥੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਹਕ ਨਹੀਂ ਰਖਦੀ ।

ਮੈਂ ਜਦ ਇਹ ਐਡਰੈਸ ਪੜ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਮਾਲੂਮ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਥੋਥਾ ਤੇ ਦਿਲ ਢਾਊ ਐਡਰੈਸ ਹੈ । ਇਸ ਐਡਰੈਸ ਵਿਚ ਕਿਧਰੇ ਵੀ ਉਹ ਚੀਜ਼ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਦਾ ਸਵਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦਰਪੇਸ਼ ਹੈ । ਔਰ ਉਹ ਇਹ ਕਿ ਇਥੇ ਦਾ ਕਿਸਾਨ ਫਸਲ ਦੀ ਤਬਾਹੀ ਨਾਲ ਰੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜ਼ਮੀਨ ਖਰਾਬ ਹੋਣ ਨਾਲ ਤੇ ਪੈਲੀਆਂ ਸੁਕ ਜਾਣ ਨਾਲ ਰੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਉਸ ਦੇ ਛੋਲੇ ਸੁਕ ਗਏ ਹਨ, ਮਗਰ ਇਥੇ ਰਾਜ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।

[ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼]

ਕੁਹਰੇ ਦੇ ਨਾਲ ਅਤੇ ਕੜਾਕੇ ਦੀ ਸਰਦੀ ਨਾਲ ਜਿਹੜੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਬਰਬਾਦ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਕੀ ਕਰੇਗੀ ਇਹ ਕਿਧਰੇ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਐਡਰੈਸ ਮਹਿਜ਼ ਇਕ ਰਸਮੀ ਐਡਰੈਸ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਬਿਊਰੋਕਰੇਸ਼ੀ ਦੇ ਅਫਸਰਾਂ ਨੇ 3, 4 ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤਿਆਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਉਹੋ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਥੇ ਪੜ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ।

ਹੁਣੇ ਕੁਝ ਦਿਨ ਹੋਏ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਭਵਨੇਸ਼ਵਰ ਵਿਚ ਇਜਲਾਸ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ, ਸਮਾਜਵਾਦ ਤੇ ਪ੍ਰਜਾਤੰਤ੍ਰ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਆਸ ਬਝੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਕਾਂਗ੍ਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਵੀ ਗਵਰਨਰ ਐਡਰੈਸ ਵਿਚ ਇਸੇ ਪੈਟਰਨ ਤੇ ਆਪਣੀ ਪਾਲੀਸੀ ਫਰੇਮ ਕਰਨ ਦਾ ਜਾਂ ਇਕਦਾਮਾਤ ਉਠਾਉਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਦਾ ਟੱਚ ਹੋਵੇਗਾ, ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਤੋਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਗੱਲ ਕਰੇਗੀ ਪਰ ਐਡਰੈਸ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਕਿਧਰੇ ਵੀ ਦਰਜ ਹੋਈ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਈ।

ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਕਾਂਗ੍ਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਭਵਨੇਸ਼ਵਰ ਵਿਚ ਜੋ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ, ਅਸੀਂ ਉਸ ਦਾ ਸੁਆਗਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਲੰਗੜਾ ਹੈ, ਫਾਲਟੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਦੀ ਰਾਹ ਤੇ ਚਲੇ ਬਗੈਰ ਇਹ ਮੁਲਕ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਵਧ ਸਕਦਾ । ਗਰੀਬ ਨੂੰ ਬਗੈਰ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਦੇ, ਰੋਟੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀ, ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀ । ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਪੱਧਰ ਉੱਚਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ । ਜਦ ਤਕ ਇਹ ਗੌਰਮਿੰਟ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਆਪਣੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਰਖਦੀ ਉਦੋਂ ਤਕ ਸਾਡਾ ਸੂਬਾ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਤਰੱਕੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ । ਅਸੀਂ ਇਸ ਲਈ ਸੁਆਗਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਕਾਂਗ੍ਰਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ 16 ਸਾਲਾਂ ਮਗਰੋਂ ਇਹ ਸਮਝ ਆਈ ਕਿ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਹੀ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਕਲਿਆਣ ਕਰ ਸਕੇਗਾ । ਲੇਕਿਨ ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਕਿ ਗੱਲਾਂ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਦੀਆਂ ਤੇ ਕੰਮ ਜਾਗੀਰਦਾਰਾਂ ਦੀ ਪਿੱਠ ਠੋਕਣ ਦੇ, ਗੱਲਾਂ ਸਮਾਜਵਾਦ ਦੀਆਂ ਤੇ ਕੰਮ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਦੀ ਪਿੱਠ ਠੋਕਣ ਦੇ।

ਜੇ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਦਾ ਇਲਾਨ ਇਕ ਪਵਿਤ੍ਰ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਅਪੀਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਹੁਣ ਵੀ ਸੋਚਣ ਅਤੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਕ ਰਾਹ ਰਖਣ ਕਿ ਇਸ ਤੇ ਚੱਲ ਕੇ ਸਾਡਾ ਸੂਬਾ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਤੁਰਾਂਗੇ । ਸੂਬੇ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਸੀਂ ਅੱਗੇ ਵਧਾਂਗੇ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਮ ਜਨਤਾ ਦੀ ਹਾਲਤ ਗਿਰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਲਾਸ ਥ੍ਰੀ ਤੇ ਕਲਾਸ ਫੋਰ ਦੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਹੈ । ਇਹ ਠੀਕ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਵੀਪਰਾਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਵਧਾ ਕੇ 85 ਰੁਪਏ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਪਰ ਜੇ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਵਾਰਡਰ ਚਪੜਾਸੀ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਛੋਟੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਵੀ ਘੱਟੋ ਘੱਟ 85 ਰੁਪਏ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਜਦੋਂ ਕਿ ਮਹਿੰਗਾਈ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਲੱਕ ਤੋੜ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਸੈਂਟ੍ਰਲ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਤਾਂ ਡੀ. ਏ. ਕਰ ਦਿੰਦੀ, ਇਹ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ । ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ 16, 16 ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਗ੍ਰੇਡ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਇਕਦਾਮਾਤ ਉਠਾਉਂਦੀ । ਅੱਜ ਸਾਰੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਉਤਸ਼ਾਹ ਹੀਨ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ।

ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਫੂਡ ਕਰਾਈਸਿਜ਼ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅਨਾਜ ਦਾ ਸੰਕਟ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਜ਼ਰਾਇਤ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਨੂੰ ਡਬਲ ਕਰਨ ਦੀਆਂ

ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੀ ਹੈ । ਅੱਜ ਦੂਜੀ ਸਭਾ ਦੇ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਇਕ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਕਿ 1961-62 ਵਿਚ ਫੂਡਗ੍ਰੇਨ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ 62 ਲੱਖ 10 ਹਜ਼ਾਰ ਟਨ ਸੀ, ਔਰ ਉਹ 1962-63 ਵਿਚ 56 ਲੱਖ 99 ਹਜ਼ਾਰ ਟਨ ਰਹਿ ਗਈ । ਇਹ ਹੈ ਗੱਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੀ ਬੜ੍ਹੌਤਰੀ ਦਾ ਕਿ ਇਕ ਸਾਲ ਵਿਚ 6 ਲੱਖ ਟਨ ਘੱਟ ਪੈਦਾਵਾਰ ਹੋਈ ਹੈ ! ਲੇਕਿਨ ਗੱਲਾਂ ਚਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੁਗਣੀ ਕਰ ਦਿਆਂਗੇ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੰਡ ਦੀ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ 28 ਲੱਖ ਟਨ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸੀ, ਹੁਣ 20 ਲੱਖ ਟਨ ਹੀ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ । ਸ਼ੂਗਰ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵੀ ਘਟ ਰਹੀ ਹੈ, ਵ੍ਹੀਟ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਘਟ ਰਹੀ ਹੈ, ਫੌਡਰ ਦਾ ਕਾਲ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਕ ਬੜਾ ਭਾਰਾ ਸੰਕਟ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਚ ਫੂਡਗ੍ਰੇਨ ਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਕਦਾਮਾਤ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਲੈ ਆਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਾਤ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਅੱਜ ਕਣਕ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ, ਖੰਡ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ, ਜੀਵਨ ਲੋੜਾ ਦੀਆਂ ਦੂਜੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਅਸਮਾਨ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਚੌਹਾਂ ਪਾਸੇ ਹਾਹਾਕਾਰ ਮਚੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਐਡਰੈਸ ਦੇ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੇ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫੀ ਕਦਮ ਪੁਟੇ ਹਨ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗਲਤ ਬਿਆਨੀ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਹਲ ਕਰਨ ਲਈ ਜਿਤਨੇ ਇਕਦਾਮਾਤ ਚੁਕੇ ਹਨ ਉਹ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ । ਹਾਂ, ਜੋ ਕੁਝ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਅਸੀਂ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਛੇ ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਫੇਅਰ ਪਰਾਈਸ ਸ਼ਾਪਸ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ ਹਨ । ਇਹ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ । ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ 17 ਰੁਪਏ ਮਣ ਕਣਕ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਾਹਿਰ ਦੂਸਰੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਤੇ 27, 28 ਰੁਪਏ ਮਣ ਭਾਉ ਹੈ । ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਵੀ ਮਸਲਾ ਹਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਇਕਾਨਮੀ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇਕ ਪੱਕਾ ਅੰਗ ਬਣਾ ਦੇਵੇ ਤਾਕਿ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਇਸ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾ ਸਕਣ ।

(The hon. Member was still in possession of the House when it adjourned)

(The Sabha then adjourned till 9.00 A. M. on Thursday the 20th February, 1964)

24554 PVS—00000—6-7-64—C., P, & S., Pb.,, Chandigarh.

APPENDIX

(Please *see* foot-note at page 25 of this debate)

Repair of Building of Government High School, Kathura, District Rohtak

1273. Shri Ram Dhari Balmiki : Will the Home Minister be pleased to state —

(a) whether it is a fact that during the recent floods the building of the Government High School, Kathura, district Rohtak, was badly damaged ;

(b) if the reply to part (a) above be in the affirmative , whether any steps have so far been taken for carrying out repairs to the said building ; if so, what and if not, the reasons therefor ?

Shri Mohan Lal : (a) Yes.

(b) Yes, the Headmaster has already taken up the matter with the P.W.D. authorities.

Tenants in Kangra District

1279. Shri Rup Singh Phul : Will the Minister for Revenue be pleased to state the total number of tenants, tehsil-wise, in Kangra District at present together with the number of those out of them, who are known as 'classified tenants', tehsil-wise ?

Sardar Ajmer Singh : (1) The required information is given below :—

(1) Name of Tehsil		(2) Total number of tenants	(3) Number of Classified Tenants out of those shown in column 2
Kangra	..	55,837	2,752
Nurpur	..	44,783	1,010
Palampur	..	82,541	1,118
Dehra	..	45,544	1,144
Hamirpur	..	45,162	3,246
Total	..	2,73,867	9,288

(Please *see* foot-note at page 28 of this debate)

Funds allotted under certain schemes by the Education Department

1287. Pandit Amar Nath Sharma : Will the Home Minister be pleased to state the details of funds allocated for the years 1959-60, 1960-61, 1961-62 and 1962-63 by the Government or on its recommendations by the Union Government, district-wise, under the following schemes :—

(i) Grants for assistance to the Voluntary Educational Institutions by the Union Government and loans for the construction of hostels under the above scheme.

(ii) Grants under the Youth Welfare Programme for—

(a) Social Service Camps ;

(b) Student Tours; and the

(c) Development of Play-grounds ;

(d) Grants under the Higher Secondary and Multipurpose Schemes for (1) Science equipment, (2) Agriculture, (3) Commerce, (4) Fine Arts ?

Shri Mohan Lal : The requisite information is as follows :—

(i) (a) Statement showing the funds allocated district-wise for Assistance to Voluntary Educational Organisations.

District	1959-60	1960-61		1961-62		1962-63	
	Rs		Rs		Rs		Rs
1. Ferozepur Khalsa Basic Training College, Muktsar	8,000		..		..	(i) Dev Samaj Girls Higher Secondary School, Ferozepur City	15,000
						(ii) Khalsa Training College, Muktsar	3,000
2. Ludhiana ..	..		..	Malwa Training College, Ludhiana	3,000		..
3. Kapurthala ..	..		..	Ramgarhia Training College, Phagwara	3,000	Ramgarhia Training College, Phagwara	2,400
4. Amritsar ..	..	Government Girls Higher Secondary School, Kairon	41,250		..		..
5. Gurgaon ..	..	Bhagwat Bhagti, Ashram, Rewari	44,591	Teachers Training College, Rewari	5,000	Teachers Training College, Rewari	10,400
6. Rohtak ..	..	Kanya Gurukul High School, Khanpur Kalan	31,353			(1) Kanya Gurukul High School, Khanpur Kalan	3,000
						(2) Jat Heroes Memorial High School, Rohtak	3,000
7. Ambala ..	..	Arya Kanya Vidayala, Kharar	37,500		..	Servants of Peoples' Society, Chandigarh	20,000

(i) (b) Statement showing the funds allocated district-wise for loans for the Construction of Hostels

District	1959-60		1960-61		1961-62		1962-63	Remarks
		Rs		Rs		Rs		
1. Rohtak ..	C.R. College of Education, Rohtak	35,000	C.R. College of Education, Rohtak	70 ,000	..		..	
2. Ludhiana ..	(i) Khalsa Basic Training College, Sidhwan Khurd	33,000	1. Khalsa Basic Training College, Sidhwan Khurd	16,500	..		..	
	*(ii) Malwa Training College, Ludhiana	30,000	2. G.H.G. Khalsa College, Gurusar Sadhar	50,000			..	*The payment of Rs 30,000 meant for Malwa Training College, Ludhiana has not yet been released due to some technical hitches
3. Ambala ..	Dev Samaj College for Women , Ambala City	25,000		..	Dev Smaj College for Women, Ambala	5,000	..	
4. Amritsar ..	D.A.V. College , Amritsar	10,000		..	..		..	

(2) (a) **Statement showing the funds allocated for Social Service Camps**

District		1959-60	1960-61	1961-62	1962-63
		Rs	Rs	Rs	Rs
1. Gurgaon	..	..	1,200	..	3,025
2. Karnal	..	..	3,875	..	..
3. Ambala	..	..	..	5,000	..

Rs 39,000 sanctioned by Government of India for conducting A.C.C. Labour and Social Service Camps could not be utilized due to National Emergency and the amount is being refunded to Government of India.

(ii) (b) **Statement showing the funds allocated for students tour**

District		1959-60	1960-61
1		2	3
		Rs	Rs
Ambala	..	3,052	4,125
Ferozepore	..	939	1,291
Ludhiana	..	557	6,047
Amritsar	..	256	1,312
Hoshiarpur	..	611	821
Rohtak	..	761	2,074
Gurdaspur	..	645	..
Bhatinda	..	778	1,736
Karnal	..	..	3,127
Patiala	..	..	4,485

District	1959-60	1960-61
1	2	3
Gurgaon ..	..	1,267
Hissar ..	..	2,180
Jullundur ..	..	1,743
Mohindergarh ..	..	415
Sangrur ..	..	438
Total ..	7,599	31,061

(ii) (c) **Statement showing the funds allocated for Development/Purhase of Play Grounds**

District	1959-60	1960-61	1961-62	1962-63
	Rs	Rs	Rs	Rs
1. Amritsar ..	5,250	12,250	..	..
2. Ludhiana ..	17,750	16,000	..	..
3. Jullundur ..	14,750	13,000	..	..
4. Ferozepur ..	3,000	6,000	..	..
5. Kangra ..	5,400	5,450	..	..
6. Hoshiarpur ..	4,000	2,300	..	..
7. Sangrur ..	3,000	16,500	..	..
8. Patiala ..	10,000	5,250	..	..
9. Karnal ..	8,750	21,500	..	..
10. Gurgaon ..	7,600	24,000	..	..
11. Rohtak ..	11,000	26,550	..	..
12. Hissar ..	8,500	17,000	..	..
13. Ambala ..	6,000	19,750	..	..
14. Mohindergarh ..	..	9,000	..	..
15. Bhatinda ..	..	21,500	..	..
16. Gurdaspur ..	..	8,000	..	..
17. Kapurthala ..	1,000	..	..	..

(ii) (d) Statement showing the funds allocated (Districtwise) under the Higher Secondary and Multipurpose Schemes for the Science Equipment, Agriculture, Commerce and Fine Arts from 1959-60 to 1962-63 (Rupees in lacs)

District	*Science equipment*				*Agri-culture*	*Com-merce*	*Fine Arts*
	1959-60	1960-61	1961-62	1962-63	From 1959-60 to 1962-63	From 1959-60 to 1962-63	From 1959-60 to 1962-63
1	2	3	4	5	6	7	8
	Rs	Rs	Rs	Rs	Rs	Rs	Rs
1. Ambala ..	1.00	1.50	1.50	0.60	..	..	..
2. Karnal ..	2.00	2.00	2.50	0.15	..	..	..
3. Rohtak ..	0.25	0.75	3.00	0.45	..	..	..
4. Gurgaon ..	0.75	1.25	2.00	0.75	..	..	..
5. Hissar ..	0.75	1.00	2.50	0.15	..	..	..
6. Ferozepur ..	1.00	1.25	2.00	0.75	..	..	..
7. Amritsar ..	1.25	0.50	3.00	0.75	..	..	..
8. Gurdaspur ..	0.25	1.00	1.25	..	..	..	..
9. Ludhiana ..	1.00	0.75	1.75	0.60	..	..	..
10. Kangra ..	1.75	4.00	3.50	0.30	..	..	..
11. Jullundur ..	0.75	1.25	1.25	0.60	..	..	..
12. Hoshiarpur	...	1.00	1.75	0.15	..	..	..
13. Simla ..	..	1.00	1.75	0.15	..	..	..
14. Kapurthala ..	..	0.25	1.00	1.25	..	..	..
15. Bhatinda ..	1.25	0.75	1.25	0.30	..	..	..
16. Patiala ..	1.25	1.50	1.00	0.45	..	..	..
17. Sangrur ..	0.50	1.00	2.25	0.45	..	..	...
18. Mohindergarh ..	0.75	0.25	1.50	0.15	..	..	..

(Please *see* foot-note at page 28 of this debate)

Auction of one Third of Panchayat Land by Certain Panchayats in Ferozepur District

1288. Shri Satya Dev : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the number and names of the Panchayats in Khuian Sarvar, Abohar and Fazilka Blocks, respectively, in Ferozepore District which have not so far auctioned one third of the Panchayat lands to the Harijans together with the action, if any, taken thereon ;

(b) the area of the shamilat lands given to each panchayat in the villages of the said blocks ;

(c) the area of lands mentioned in part (b) above which is irrigated, barani and banjar separately together with the area under cultivation which is to be auctioned ;

(d) the names of the Panchayats in the said Blocks which have not so far been given the possession of the shamilat lands together with the time by which the possession thereof is likely to be given to them ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) (i) Lists of Panchayats are given below :—

(ii) defaulting Panchayats have been asked to comply with the rules and instructions.

(b) The requisite information is given below :—

	A	K	M
(c) Irrigated ..	2,023	1	17
Barani ..	1,717	2	17
Banjar ..	2,623	5	16
Under cultivation which is porposed to be auctioned ..	3,024	6	4

(d) (i) List is as follows :—

(ii) no definite time can be given. Efforts are, however, continuing to put the Panchayats in possession of their lands as early as possible.

List of Panchayats of Khuian Sarawar, Abohar and Fazilka Blocks who have not auctioned one-third areas of shamilat land to Harijans, referred to in part (a)

Khuian Sarwar Block.

1. Ghurriwala Dhana.
2. Daulat Pura
3. Dewan Khera
4. Burkee.
5. Dalmir Khera.
6. Danewala Satkosi
7. Dhinganwali
8. Ghillu
9. Hari pura.
10. Jhirar Khera.
11. Jhadwala Hanuwanta.
12. Khartwan.
13. Khullar Khera.
14. Katchara.

15. Kirppanwali.
16. Killianwali.
17. Khuian Sarwar.
18. Mauj Garh.
19. Kutama.
20. Nihar Khera.
21. Qabul Shah
22. Patti Bihla.
23. Panjawa.
24. Panjkosi.
25. Panniwala Mahil.
26. Rup Nagar.
27. Ran Kot.
28. Shere Wala.
29. Sher Garh.
30. Sahuana.
31. Shiwana.
32. Sayad Wala.
33. Sappan Wala.
34. Tutwala.
35. Usman Khera.
36. Waryam Khera.

Abohar Block—

1. Alamgarh.
2. Bhangala.
3. Bajidpura.
4. Bhagsar.
5. Bhagu.
6. Chanan Khera.
7. Dode Wala.
8. Dharang Wala.
9. Dangar Khera
10. Rajyan Wali.
11. Kundal.
12. Gobind Garh.
13. Balluana.
14. Ram Sara.
15. Bassin.
16. Kera Khera.
17. Rajpura.
18. Jodhpur.
19. Dhaban Kokarian.
20. Kala Tibba.
21. Ram Pura.
22. Dotran Wali.
23. Sito Gannu.
24. Modikhera.
25. Khubhan.
26. Ahmedpur alias Wahab Wala.
27. Meharana.
28. Himmat Pura.
29. Sardar Pura.
30. Khair Pura.
31. Nikar Khera.
32. Kandh Wala Amarkot.
33. Rajpura.
34. Narain Pir

Fazilka Block—

1. Kashui Khera.
2. Pacce Chisti.
3. Jhangar.
4. Rana.
5. Alam Shah.

6. Ganjuana.
7. Depulana.
8. Lakho Ke Uttar.
9. Kotha.
10. Qabul Shah Hithar
11. Mumbeke.
12. Korian Wali.
13. Mohd. Amir.

Area of land given to Panchayats in Khuian Sarwar, Fazilka and Abohar Blocks as referred to in part (b)

Name of Panchayat		Area of Shamilat Land given		
		A	K	M
Khuian Sarwar Block				
1. Azamwala.	..	24	5	10
2. Bhanga Khera	...		..	..
3. Bukain Wala	...	57	6	1
4. Bodi Wal Pitha	..	42	2	13
5. Bandi Wala	..	53	3	14
6. Bajid Purkhattian Wali	..	47	7	9
7. Chuhri wala Dhanna	..	337	2	5
8. Dharam Pura	...	46	2	11
9. Daulatpur	..	40	2	15
10. Dewan Khera	...	29	9	15
11. Bahreke	...	53	3	5
12. Dalmir Khera		14	5	6
13. Danewala Satkosi	...	38	5	0
14. Dinganwali	...	...	...	...
15. Giddranwali	...	..	...	...
16. Gumjal	..	...	...	...
17. Ghalu	..	100	3	8
18. Haripura	..	204	4	15
19. Jhunar Khera	..	50	1	12
20. Jandwala Hanuwanta	...	40	3	5
21. Jandwala Mira Sangla	...	62	2	5
22. Khatwan	..	30	0	0
23. Kaller Khera	...	112	1	10

Name of Panchayat		Area of Shamilat Land given		
		A.	K.	M.
Khuian Sarwar Block				
24. Kathara	..	167	1	1
25. Kuppion Wali	..	51	1	10
26. Killianwali Lal Singh	..	61	1	4
27. Khuian Sarwar	..	78	4	7
28. Kheo Wali Dhab	..	129	2	10
29. Sukhewali Dhab	..	564	7	5
30. Maujgarh	..	91	0	0
31. Kuthera	..	167	1	1
32. Muradwala Bhomgi	..	44	6	3
33. Mamu Khera	..	40	2	11
34. Nihal Khera	..	98	3	15
35. Wabul Shah	..	103	6	13
36. Pati Bihala	..	32	0	0
37. Panjawa	..	..	..	..
38. Patrewala	..	86	2	11
39. Panjkosi	..	214	0	10
40. Panniwala Mahil	..	24	0	0
41. Roop Nagar	..	34	5	15
42. Rikan Pura	..	..	..	..
43. Ram kot	..	95	2	12
44. Sher Garh	..	38	2	5
45. Sherwala	..	52	0	5
46. Shatirwala	..	56	1	11
47. Sabuana	..	69	7	5
48. Shiwana	..	29	0	0
49. Sayad Wala	..	78	1	15
50. Sappanwali	..	83	5	0
51. Tutwala	..	28	3	15
52. Usman Khera	..	138	3	10
53. Waryam Khera	..	..		..

Name of Panchayat		Area of Shamilat Land given		
		A.	K.	M.
Fazilka Block				
1. Ganujuana	..	38	7	16
2. Ranga	..	44	2	11
3. Alam Shah	..	19	1	13
4. Depulana	..	34	3	12
5. Ojhanwali	..	23	4	11
6. Chhurianwali	..	123	2	13
7. Koharianwali	..	135	5	8
8. Arinwala Shekh Subhan	..	49	0	7
9. Kandwala Hazar Khan	..	97	2	4
10. Ahal Bodla	..	22	1	10
11. Banna wala	..	50	1	4
12. Dabwali Kalan	..	74	4	7
13. Islamwala	..	94	6	4
14. Karnikhera	..	57	7	10
15. Suresh Wala	..	74	5	10
16. Muthianwala	..	48	0	17
17. Miranwali	..	41	1	4
18. Begganwali	..	86	2	14
19. Slim Ashah	..	255	3	9
20. Muradwala Dal Singh	..	98	3	6
21. Mulianwali	..	84	2	13
22. Bujran Hanumangarh	..	52	0	15
23. Dhippanwali	..	98	0	3
24. Then Qalender	..	38	4	17
25. Alianan	..	23	7	18
26. Jhotianwali	..	49	0	0
27. Ghattianwali Jattan	..	69	3	9
28. Ghattianwali Bodla	..	40	6	19
29. Singhpura	..	72	6	0

Name of Panchayat		Area of Shamilat Land given		
		A.	K.	M.
	Fazilka Block—concld.			
30. Mahunwala Bodla	..	98	4	2
31. Jora Jand	..	28	7	18
32. Chahanwali	..	54	6	10
33. Abhun	..	108	3	19
34. Odinan	..	36	0	8
35. Chandmari	..	72	0	4
36. Killianwala	..	49	3	5
37. Kotha	..	45	5	18
38. Awa	..	20	3	19
39. Lakhey Ke Uttar	..	34	3	18
40. Chak Banwala	..	24	4	16
41. Jaurki Andhwali	..	32	6	19
42. Jaurki Kanerwali	..	44	1	13
43. Lalanwali	..	34	4	2
44. Kikar Wali Rupa	..	68	3	18
45. Jand Wala Kharta	..	46	7	13
46. Chak Dale Wala	..	129	6	16
	Abohar Block			
1. Alam Garh	..	65	2	0
2. Amar Pura	..	46	7	16
3. Bhadar Khera	..	54	0	0
4. Bhangalan	..	..	..	..
5. Bazid pur	..	54	4	0
6. Bishan Pura	..	80	0	5
7. Bhag Sar	..	124	2	13
8. Bhagoo	..	70	5	0
9. Chanan Khera	..	..	..	..
10. Dode Wala	..	33	3	0
11. Dharang Wala	..	51	4	10
12. Buri Mohar	..	35	0	0
13. Danger Khera	..	83	1	0

Name of Panchayat		Area of Shamilat Land given		
		A.	K.	M.
Abohar Block—contd.				
14. Rajain Wali	..	49	1	0
15. Patti Taja	..	25	1	10
16. Jhumian Wali	..	49	0	3
17. Kundal	..	49	1	15
18. Gobindgarh	..	..	..	..
19. Baluana	..	20	0	0
20. Ram Sara	..	25	0	15
21. Gadhah Dab	..	36	7	18
22. Bassian	..	..	..	..
23. Kera Khera	..	35	1	0
24. Rai Pura	..	19	6	10
25. Mulook Pur	..	41	0	14
26. Jodh Pur	..	27	3	0
27. Pala Tiba	..	26	5	5
28. Ram Pura	..	71	1	0
29. Rurian Wali	..	50	0	0
30. Ram Garh	..	26	0	0
31. Dotarian Wali	..	8	6	15
32. Sukh Chain	..	80	4	10
33. Sito Gunnu	..	107	7	0
34. Modi Khera	..	..	..	..
35. Kularan	..	76	5	5
36. Narain Pura	..	63	0	3
37. Raj Pura	..	47	2	5
38. Khuban	..	36	0	0
39. Kandwala Amarkot	..	13	1	10
40. Kiker Khera	..	48	0	0
41. Wahab Wala	..	14	5	15
42. Kher Pura	..	144	4	10
43. Mehrana	..	83	2	5

Name of Panchayat		Area of Shamilat Land given		
Abohar Block—concld		A.	K.	M.
44. Himat Pura	..	36	7	15
45. Dhaban Kokarian	..	59	7	10
46. Sardar Pura	..	49	0	5

List of Panchayats of Khuian Sarwar, Abohar and Fazilka Blocks which have not so far been given the possession of shamilat lands referred to in part (d)

Khuian Sarwar Block—

1. Bhanger Khera
2. Churriwala Dhana
3. Daulat Pura
4. Dewan Khera
5. Bureke
6. Dalmir Khera
7. Dane Wala Sat Khera
8. Giddaranwali
9. Dhinganwali
10. Gunjal
11. Jhyrar Khera
12. Jandwala Hanwanta
13. Khatwan
14. Kuller Khera
15. Krippan Wali
16. Kilianwali
17. Khuian Sarwar
18. Mauj Garh
19. Kathera
20. Mamo Khera
21. Qabul Shah Khuban
22. Battt Bitta
23. Panjawa
24. Panj Kosi
25. Parian Wala Mohalla
26. Rup Nagar
27. Rukan Pura
28. Ran Kat
29. Shere Wala
30. Sher Garh
31. Shatir Wala
32. Shiwarna
33. Sayad Wala
34. Sappan Wali
35. Tutwala
36. Usman Khera
37. Waryam Khera

Abohar Block—

1. Burj Moharwala
2. Bhagsar
3. Dharangwala
4. Kikar Khera
5. Narain Pura

Fazilka Block—

1. Saleem Shah
2. Ghattianwala Jattan
3. Shajrana

24554—PVS—386 21-7-64—C,.P. and S., Pb., Chandigarh.

Published under the authority of the Punjab Vidhan Sabha and printed by the Controller, Printing & Stationery, Punjab, Chandigarh.

Punjab Vidhan Sabha Debates

20th February, 1964

Vol. I—No. 3

OFFICIAL REPORT

CONTENTS

Thursday, the 20th February, 1964

Punjab Vidhan Sabha Secretariat Chandigarh.

Price: Rs. 5.40 paise

ERRATA

To

PUNJAB VIDHAN SABHA DEBATES, VOL. I, NO.3, DATED THE 20TH FEBRUARY, 1964

Read	*For*	*Page*	*Line*
सबार्डीनेट	सबाडर्डिनेट	(3)2	7
कम्पैरिजन	कमपैरिजन	(3)8	3 from below
श्री अध्यक्ष	श्री अध्यक्षा	(3)11	10
ਹੋ	ਹੈ	(3)11	last
be taken	betakne	(3)25	2
filed	field	(3)26	S. No. 74, Col. 5
Amritsar	mritsar	(3)27	2
Serial	Serlai	(3)28	Sub-Heading
motions	mot ons	(3)35	35
श्री अध्यक्ष	श्री उपाध्यक्ष	(3)42	Sub-Heading
मैंने	मैं	(3)43	12
dictating	dicating	(3)53	10 from below
ਪੁਟੈਕਸ਼ਨ	ਪੋਟੈਕਸ਼ਨ	(3)54	4
Delete bracket,	after 'know'	(3)55	24
Read bracket ')'	after 'Member'	(3)55	25
?	.	(3)56	8 from below
his	hi	(3)57	30
discussed	discudssed	(3)57	32
Interruption	Intrruption	(3)57	36
वर्ष	बर्ष	(3)58	3 from below
बरषा	वर्षा	(3)59	25
विशियस	विशियल	(3)60	19
एड	ऐड	(3)65	4 from below
आर्डर्ज़	आर्डज़	(3)67	last
ਵਾਊਂਠਠ	ਵਾਊਂਠ	(3)70	5 from below
appraisal	apraisal	(3)77	11 from below
1959-60	1959- 0	xvi	4 do
Jagadhri	Jagad ri	xvi	2 do
Jagadhri	Do	xviii	S. No. 15, Col. 3
Kharwan	Do	xviii	S. No. 15, Col. 7
1961-62	1961-72	xix	9
in	n	xxiv	1

PUNJAB VIDHAN SABHA

Thursday, the 20th February, 1964

[The Vidhan Sabha met in the Assembly Chamber, Sector 1, Chandigarh, at 9.00 a.m. of the clock. Mr. Speaker (Shri Prabodh Chandra) in the Chair.]

STARRED QUESTIONS AND ANSWERS

Starred Question No. 4562

Comrade Shamsher Singh Josh : Supplementary question, Sir.

Mr. Speaker : We decided yesterday not to have any more supplementaries on this question.

Affidavits before the Das Commission

*4873. **Chaudhri Devi Lal** : Will the Chief Minister be pleased to state the number and name of the officers, if any, who were asked to file affidavits in favour of the Chief Minister, but refused to do so ?

Shri Mohan Lal (Home Minister) : None.

श्री बलराम जी दास टंडन : अभी बताया गया है कि किसी अफसर ने ऐफीडैविट देने से इन्कार नहीं किया है । क्या होम मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि जिन अफसरों के बारे में उन्हों ने जवाब दिया है क्या उन में वह अफसर भी शामिल हैं जो म्युनिसिपल कमेटियों, डिस्ट्रिक्ट बोर्डों और इम्प्रूवमैंट ट्रस्टों से सम्बन्ध रखते हैं ?

मन्त्री : आम तौर पर अफसरों का मतलब सरकारी कर्मचारियों से होता है जो गवर्नमैंट के होते हैं । अगर कमेटियों के अफसरों की बात करनी हो तो कमेटियों के अफसरों का हवाला देकर कहना चाहिए और सवाल पूछना चाहिए ।

श्री बलरामजी दास टंडन : यहां पर लिखा है :

"............The number and names of the officers. ...."

तो इस का मतलब क्या हुआ ? इस में तो सारे अफसर आते हैं । सवाल यह था :

> Will the Chief Minister be pleased to state the number and names of the officers, if any, who were asked to file affidavits in favour of the Chief Minister, but refused to do so......

Mr. Speaker : Officers under the jurisdiction of the Punjab Government.

श्री बलरामजी दास टंडन : इन बाडीज़ के भी बहुत से अफसर हैं जिन को गवर्नमेंट ही मुकर्रर करती है । क्या वह इस सवाल में कवर नहीं होते हैं ?

Mr. Speaker : He has made it clear that he has confined his reply to the officers under the Punjab Government.

कामरेड राम प्यारा : कई केसिज़ में एफीडेविट्स हैड्ज़ आफ डीपार्टमेंट्स से लिए गए हैं लेकिन कई केसिज़ में हैड्ज़ आफ डीपार्टमेंट्स से न ले कर उन के सबार्डिनेट अफसरों से लिए गए हैं । क्या वज़ीर साहिब बताएंगे कि उन सबार्डिनेट अफसरों से एफीडेविटस इस लिए लिए गए हैं क्योंकि हैडज़ आफ डीपार्टमेंट्स ने देने से इन्कार कर दिया था ?

मन्त्री : कोई ऐसी बात नहीं हुई है जहां किसी से एफीडेविट्स देने के लिए कहा गया हो या किसी ने इन्कार किया हो । जैसा कि मैं ने पहले भी एक्सप्लेन किया है कि जो जो ऐलीगेशन जिस जिस महकमें से सम्बन्ध रखती थी उस को दे दी गई और जिस जिस ने फाइल्ज़ के मुताबिक एफीडेविट देना मुनासिब समझा उस उस ने दे दिया । किसी को मजबूर नहीं किया गया है ।

श्री जगन्नाथ : क्या मंत्री जी बताएंगे कि क्या यह ठीक है कि जिन अफसरों ने एफीडेविट्स दिए हैं उन को आप ने कहा था कि अगर एफीडेविट्स दोगे तो आप की प्रोमोशन्ज़ कर देंगे ?

Mr. Speaker : The hon. Member should confine himself to the question before the House.

Comrade Ram Piara : Will the Home Minister be pleased to state whether it is a fact that the Excise and Taxation Commissioner refused to file an affidavit and in his place the affidavit was obtained from E.T.O., Amritsar ?

Minister : It is absolutely wrong.

श्री मंगल सैन: क्या गृह मंत्री महोदय बताएंगे कि क्या उन अफसरों ने एफीडेविट्स अपने आप दे दिए हैं या आप के कहने पर दिए हैं ?

मन्त्री : मैं ने पहले भी बताया है अब फिर दुहरा देता हूं कि जो जो जिस जिस महकमे से बात सम्बन्ध रखती थी उस के रैलेवेंट एक्स्ट्रेक्ट्स उस उस महकमे को भेज दिए और उन महकमों के अफसरों ने वाक्यात और फाइल्ज़ के मुताबिक जिस जिस ने मुनासिब समझा एफीडेविट्स दे दिए ?

श्री मंगल सैन : मेरा सवाल तो यह था कि क्या उन्होंने आप के प्रेस करने पर ऐफीडेविट्स दिए या अपने आप ही दे दिए ?

Mr. Speaker : Certain matters which concerned the particular officers were referred to them for explanation and they filed their affidavits. Is this the position ?

Minister : Yes, Sir.

Sardar Gurnam Singh : Did the officers themselves draft the affidavits or were they drafted and placed before them for signatures ?

Minister : There are a number of affidavits. I cannot be expected to state everything about each and every affidavit off-hand whether that was drafted by one officer or another.

Mr. Speaker : The question of the hon. Member was whether the affidavits filed by the officers were drafted by them or were they drafted by somebody else ?

मन्त्री : हर एक महकमे में तीन चार अफसर होते हैं और फिर नीचे सुपरिनटेंडेंट्स और असिस्टेंट होते हैं । जो बात जिस महकमे से सम्बन्ध रखती है उस महकमे को चली जाती है । अब यह कहना मुश्किल है कि उस महकमें में किस ने एफीडेविट तैयार किया । हो सकता है कि नीचे असिस्टेंट ने फाइल्ज़ के मुताबिक किया हो या ऊपर किसी ने बनाया हो और उस से ऊपर दूसरों ने देखा हो । मेरे लिए यह कहना मुश्किल है कि किस किस ने उसे तैयार किया ।

Sardar Gurnam Singh : Is it or is it not a fact that the affidavits were drafted at the instance of the Chief Minister by his counsel and ready drafts were placed before the respective officers for signatures ?

Minister : That is wrong.

Sardar Gurdial Singh Dhillon : May I know whether these affidavits were at any stage examined by the Home Minister or the Chief Minister and approved ?

Minister : No, not by me atleast.

Mr. Speaker : Before we proceed further I would like to have the permission of the House to put some limit on the supplementary questions on a question. I think 10 supplementaries on a qustion will be a reasonable number otherwise it will not be possible to finish the list of one day even.

Sardar Gurdial Singh Dhillon : Mr. Speaker, I quite agree with you. But this is a matter on which the whole State is feeling agitated and that is why more time has been taken on these questions.

Mr. Speaker : I think 10 supplementaries are quite reasonable.

Sardar Gurdial Singh Dhillon : May I ask the Home Minister whether these affidavits purely concerned the official acts of the officers or their individual actions were also stated in those affidavits ?

Minister : Sir, I have only to repeat what I have already stated, that the allegations concerning the respective departments were referred to them. I have not gone into the affidavits and, therefore, I cannot say with definiteness about the contents of each and every affidavit. But by and large I can say that the subject matter of the affidavits was the matters referred to them.

Chaudhri Hardwari Lal : Supplementary question, Sir.

Mr. Speaker : This will be the last question.

Comrade Shamsher Singh Josh : On a point of order, Sir. If you are allowing a limited number of the supplementaries on a question then I would request you to see that the interests of the various groups are safeguarded.

Mr. Speaker : The hon. Member will be permitted to put a question after Chaudhri Hardwari Lal.

Chaudhri Hardwari Lal : The Home Minister has stated that the affidavits were not prepared by the Legal Remembrancer or the Advocate-General. I want to know if the officers in question were assisted in preparing the affidavits either by the legal experts or by the Personal Staff of the Chief Minister or were they left to prepare the affidavits unaided ?

Minister : I have explained the procedure that these affidavits were prepared by the Departments concerned. The Legal Remembrancer might have vetted those in the light of giving them legal shape or might have made verbal amendments. I cannot exclude the possibility of suggesting certain legal amendments, etc., by the Law Department because they were seen by them.

Comrade Shamsher Singh Josh : Will the Home Minister be pleased to state whether previous permission of the Speaker was sought before getting the affidavit of Sardar Balwant Singh, Accounts Officer, Punjab Vidhan Sabha ?

Mr. Speaker : It will be better if the hon. Member does not bring in the Vidhan Sabha Secretariat.

Comrade Shamsher Singh Josh : I am bringing it in because the Vidhan Sabha Secretariat is a separate Secretariat. The Home Minister has stated that while getting the affidavits of subordinate officers, the Heads of those Departments were asked to procure those affidavits. I think, the Speaker is the Head of the Vidhan Sabha Secretariat and, therefore, I want to know whether his previous permission was sought before getting the affidavit of the Accounts Officer of this Secretariat ; if not, whether the Home Minister or the Punjab Government had any authority to interfere in the affairs of this Secretariat ?

Mr. Speaker : I had issued general instructions to the Secretary to give all possible information to everyone irrespective of the party affiliation. Whatever information we had was given to everyone whether he belonged to the Opposition or the Treasury Benches. No particular permission was necessary for the affidavit.

Shri Balramji Dass Tandon : Mr. Speaker, you have observed that you had issued general instructions to all your officers......

Mr. Speaker : Not all but the Secretary.

Shri Balramji Dass Tandon : I would like to know from the Home Minister, if he can, or from the Chair whether necessary permission was sought before obtaining that affidavit because filing of an affidavit is quite different from giving information. The affidavit was required to assist the Chief Minister in the enquiry before the Commission. स्पीकर साहिब, मेरा आप को एनौये करने का कोई सवाल नहीं है, जैसा कि अभी होम मिनिस्टर साहिब ने कहा है कि उन्हों ने वेरियस प्वायंट्स को क्लीयर करने के मुताल्लिक हैड आफ दी डीपार्टमैंट्स से पूछा ताकि ठीक पोज़िशन का पता चल सके; सवाल तो यह है कि इन्हों ने आप से आप के दफ्तर की इंफर्मेशन ऐफीडैविट के रूप में देने के लिए इजाज़त ली थी कि नहीं ?

Mr. Speaker : I would request the hon. Member not to drag the Chair and the Vidhan Sabha Secretariat in this matter.

श्री बलरामजी दास टंडन : स्पीकर साहिब, सवाल तो यह है कि होम मिनिस्टर साहिब ने कहा कि हर एक हैड आफ दी डिपार्टमैंट को फैक्च्युअल इंफर्मेशन देने के लिए कहा गया । .... (विघ्न)

Mr. Speaker : There could be an honest error of judgment. I had instructed the Secretary to give all possible assistance to the parties to the dispute. Whatever information we had was not denied to anybody. There were a large number of files on the subject and instead of sending them,

an affidavit of two lines namely that the T.A. was drawn by the Chief Minister according to the rules, has been filed.

(At this stage Sardar Gurdial Singh Dhillon rose to speak)

Mr. Speaker: I would request the hon. Member to guide me by his mature experience ?

Sardar Gurdial Singh Dhillon : Sir, you are quite mature and rich in experience yourself by now. The position is like this. If the matter concerns the activities which are purely confined to the legislature as legislature then it is all right. But there have been cases when our files were called for by the courts and our officers were also called by the courts to appear as witnesses. In those cases it did not remain within the bounds of privileges claimed on matters concerning the Vidhan Sabha. I do not question your right to deal with matters concerning your own Secretariat. But in this case certain affidavit has been filed to defend the Chief Minister. Therefore, it does not remain purely confined to the jurisdiction of your functions as Speaker or those functions which have been delegated to your Secretary. We have that privilege to know what were the contents of the affidavit.

Mr. Speaker : It was just a formal sort of an affidavit. The information that we had has not only been supplied to the Chief Minister but to the Opposition also. Whatever the contents of the speeches were, they were supplied to Members of the Opposition. I was out of station and the Secretary used his discretion. He explained to me that since there were large number of files on the subject, instead of sending them, an affidavit of two lines that the T.A. drawn by the Chief Minister was according to the rules and regulations, has been filed. The reference was whether the T.A. drawn by the Chief Minister was according to rules and in reply to that that affidavit was filed.

Captain Rattan Singh : Can the hon. Member refer to the Hon. Speaker as Head of the Department ?

Mr. Speaker : In a sense I am the Head of the Assembly Secretariat as Chief Minister is the head of the Civil Secretariat.

श्री बलरामजी दास टंडन : स्पीकर साहिब, मैं होम मिनिस्टर साहिब से पूछना चाहता हूं कि उन्होंने सैक्रेटरी साहिब से इस बात की पोज़ीशन क्लीयर करने के लिए कहा था, जबकि आप चण्डीगढ़ से बाहिर गए हुए थे।

A Voice : Secretary is the Head of Office.

Shri Balramji Dass Tandon : If Secretary is the Head of office......

Mr. Speaker : I am told that Secretary is the Head of the Department as also the Administrative Secretary in respect of the Vidhan Sabha Secretariat and he was within his rights to take that particular line of action.

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या सैक्रेटरी साहिब ने ऐफीडैविट देने से इन्कार किया था ?

Mr. Speaker : Rather he offered to give the affidavit. Instead of sending large number of files an affidavit of two lines by the Accounts Officer was filed. It was in fact a factual information and an innocent type of affidavit. There was not much in it.

Sardar Gurdial Singh Dhillon : Sir, you are the Head of the Assembly Secretariat and as Head of the Department you have delegated certain powers to the Secretary.

Mr. Speaker : Not that. He is Head of the Department in relation to the Vidhan Sabha Secretariat.

Sardar Gurdial Singh Dhillon : Sir, you are the Head of the Assembly Secretariat. Is that not the position ?

Captain Rattan Singh : He is the Speaker.

Sardar Gurdial Singh Dhillon : He is incharge and Head of the executive functioning of the Secretariat. He has, however, delegated certain powers to the Secretary. In the meetings Secretary is known as Head of the Department representing the Speaker.

Home Minister : I am sorry. The position is that Head of the Department is absolutely a different thing. For example, the Director of Industries is the Head of the Industries Department. Similar is the case in respect of the Director of Food and Supplies and the Director of Agriculture Departments. The Administrative Secretaries of those Departments are not the Heads of those Departments. It is the Secretary who is the Head of the Administrative Department.

Sardar Gurnam Singh : Let us proceed further to some good questions. This is an unnecessary question.

चौधरी देवी लाल : मैं यह पूछना चाहता हूं कि आप की तरफ से हिदायात होने के बावजूद भी इस सैशन की कार्यवाही जो कि बतौर एम. एल. एज़. के मिलनी चाहिए वह भी मैमोरियलिस्ट्स को नहीं मिली, इस का क्या कारण है ?

Mr. Speaker : No one has ever complained to me that any information was denied to him. You have said this for the first time. The Secretary also says that no information was denied to anybody.

चौधरी देवी लाल : डीबेट की कापियां भी नहीं मिलीं ।

श्री अध्यक्ष : क्या आप सैक्रेटरी साहिब के पास गए हैं या किसी और के पास गए हैं, और क्या आप को किसी ने इन्कार किया है ? (Did the hon. Member see the Secretary or some body else in this connection and did anybody refuse to give any information to him?)

चौधरी देवी लाल : मैं सैक्रेटरी साहिब के पास गया था। उस के बाद आप को भी लिखा तो हम को वह दी गईं । अगर पहले ही से हिदायत होती तो पहले ही मिल जाती ।

Mr. Speaker : I can assure the hon. Member that so far as this Secretariat is concerned, it is neither for this side nor for that side of the House. But we are for both sides of the House.

Sardar Gurdial Singh Dhillon : Sir, may I know the difference between a Memorialist and a Member of this House ?

Mr. Speaker : Next question please.

Printing of Affidavits in Book form, filed before the Das Commission

***4874. Chaudhri Devi Lal :** Will the Chief Minister be pleased to state whether Government have printed any volumes containing affidavits filed before the Das Commission in connection with the enquiry being held into the charges levelled against the Chief Minister ; if so, the number of volumes together with the number of copies of each volume so printed and the total cost incurred on their printing ?

Shri Mohan Lal (Home Minister) : The requisite information is laid on the Table of the House.

Statement

Serial No.	Description of Job	No. of copies	Cost (including paper)
1	2	3	4
			Rs. nP.
1	Affidavit, volume I	200	168.34
2	Affidavit, volume III	200	2,703.94
3	Affidavit, volume IV	200	4,214.18
4	Affidavit, volume V	200	2,782.65
5	Affidavit, volume VI	200	4,379.43
6	Affidavit, volume VI (Part II)	200	3,592.40
7	Annexure	200	1,769.94
		Total	19,610.88

चौधरी देवी लाल : क्या मैं पूछ सकता हूं कि यह कापियां किस गर्ज़ के लिए छपवाई गई थीं और किन किन को तकसीम की गईं, और क्या यह मेज पर रखी गईं या कि नहीं ?

मन्त्री : यह कापियां जस्टिस दास की सजैशन पर छपवाई गई थीं । दोनों पार्टियों के रूबरू उन्हों ने यह सजैशन प्रोसीडिंग्ज़ के होते हुए दी थी । उन्हों ने कहा था कि चूंकि रिकार्ड बहुत बड़ा है, वोल्यूमीनस है इस लिए मुनासिब होगा, यूज़फुल होगा कि यह कापियां छपवा ली जाएं । चुनांचि उन की इस खाहिश के मुताबिक यह कापियां छपवाई गई थीं । कुछ कापियां उन को भेज दी गई हैं । बाकी उन की हिदायत के मुताबिक जहां जहां वे कहेंगे भेज दी जाएंगी ।

कामरेड राम प्यारा : क्या होम मिनिस्टर साहिब बतलाएंगे कि यह जो एफीडैविट छपवाए हैं और जो एफीडैविट सरदार प्रताप सिंह कैरों ने दिए हैं यह दोनों ही एक हैं या इन में कुछ फर्क है ?

Mr. Speaker : They are exact copies.

Comrade Ram Piara : Let the Home Minister say this. I want this commitment from him. मैं दोबारा अपना सवाल रिपीट करता हूं कि क्या जो एफीडैविट छपवाए गए हैं और जो एफीडैविट सरदार प्रताप सिंह कैरों ने दिए हैं वे सब एक हैं या कि उन में कुछ फर्क है ?

श्री अध्यक्ष : क्या आप ने सवाल पढ़ा है ? (Has the hon. Member read the question ?)

कामरेड राम प्यारा : जी हां।

Mr. Speaker: The question is—

> "..whether Government have printed any volumes containing affidavits filed before the Das Commission in connection with the enquiry being held into the charges.."

Comrade Ram Piara : Will the Home Minister say 'yes' or 'no'? If he has any courage he should say 'yes' or 'no'. I can challenge.

Mr. Speaker : Please........

(*Noise and interruptions in the House.*)

Mr. Speaker : There should be no interruptions in the House. I would request the hon. Member Comrade Ram Piara to say things in a little milder way. The question is about the number of copies of the affidavits that have been printed and the Home Minister has told the number of copies printed. If the hon. Member has information in his possession that the affidavits filed are different from the affidavits that have been printed, he may first satisfy me.

Comrade Ram Piara : Sir, let the Home Minister say 'yes' or 'no' and then I will prove. He is representing the Government. Government has spent lakhs of rupees on the printing of affidavits.

Mr. Speaker : No. Only Rs 19 thousand and odd have been spent by the Government.

Sardar Lachhman Singh Gill : This amount is almost equal to the revenue collected from 19 villages.

Comrade Ram Piara : Money has been spent from the State exchequer.

Mr. Speaker : I cannot force the Home Minister to give his reply.

Comrade Ram Piara : On a point of order, Sir......

Minister : Sir, I will glady reply to any and every question provided it is not put in an excited and challenging mood. If the hon. Member is in a mood to elicit information, I will give him that information. But if challenges are thrown before any information is supplied to him, then I am helpless.

श्री अध्यक्ष : यह ज़रा बोलते ज़ोर से हैं। (The hon. Member speaks in a loud voice.)

मन्त्री : आप इन पर सोबरिंग इन्फलुएंस एक्सरसाइज़ करें ताकि यह ज़रा आराम से बोलें।

एक आवाज़ : इन को माफ कर दो।

कामरेड राम प्यारा : मैं इन की माफी का मुहताज नहीं हूं।

मन्त्री : क्या आप यही कहलवाना चाहते थे ? कुएस्चन आवर में एक्साईटमेंट के ज़रिए इनफर्मेशन इलिसिट नहीं की जा सकती। मेरी अर्ज़ यह है कि जो कापियां इन्होंने प्रिंट करवाई हैं मैं ने पर्सनली इन का कमपैरिज़न नहीं किया। They are presumed to be correct copies of the statements that are filed before the Das Commission.

अगर किसी मैम्बर साहिबान को कोई इनएकुरेसी नज़र आई हो तो वह हमें बता दें हम पता कर लेंगे ।

Sardar Gurnam Singh : I would like to know whether Mr.Justice S.R. Das suggested to the Punjab Government to get these documents printed ? I would also like to know who conveyed that suggestion to the Punjab Government ?

Minister : The Officers of the Punjab Government—L.R. and the Home Secretary were present there when this desire was communicated by Mr. Das.

चौधरी देवी लाल : होम मिनिस्टर साहिब ने बताया है कि यह कापियां कमीशन की सजैशन पर छपवाई गई थीं । मैं पूछना चाहता हूं कि क्या उन की सजैशन के बाद यह ज़रूरी नहीं था कि मैमोरियल के सिगनेटरीज़ को भी कापियां दी जातीं ? इस की क्या वजह है कि उन्हों ने मैमोरियल के सिगनेटरीज़ को कापियां नहीं दीं ?

मन्त्री : मैं ने अर्ज़ कर दिया है कि हमें कोई एतराज़ नहीं है । कमीशन जिस को कहेगा हम उन को कापियां दे देंगे । We are at their disposal.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਜੈਸ਼ਨ ਸੀ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਐਲ. ਆਰ. ਨੇ ਇਹ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਜਾਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ ਉਹ ਪ੍ਰੋਸੀਡਿੰਗਜ਼ ਦਾ ਪਾਰਟ ਹੈ ?

मन्त्री : मैंने वह प्रोसीडिंगज़ नहीं पढ़ीं लेकिन एल० आर० और होम सैक्रेटरी ने बताया है । जो प्रोसीडिंग्ज़ उन्होंने रिकार्ड की है उन में वह नोट है ।

सरदार गुरदयाल सिंह ढिल्लों: होम मिनिस्टर साहिब ने बताया है कि जितने भी एफीडैविट दिए गए हैं वे सारे प्रिंट करवाए गए हैं । कुछ एफीडैविट तो सरकार की तरफ से दिए गए हैं और कुछ उन के दूसरे खैरखाहों की तरफ से दिए गए हैं जैसे दुर्गा दास भाटिया, प्रेज़ीडैंट म्युनिसिपल कमेटी, सरदार ठाकुर सिंह फाईन आर्ट कालेज वाले, राम लुभाया शर्मा, बार ऐसोसिएशन वाले और सरदार जयइन्द्र सिंह ने भी तकलीफ की हैं । क्या यह सारे ही एफीडैविट छपवाए गए हैं ?

गृह मन्त्री : इस के मुताल्लिक मेरी यह अर्ज़ है कि मुझे एल. आर. और होम सैक्रेटरी ने डिफरेंट वोल्यम के बारे में बताया है कि कमीशन ने अलग अलग एफीडैविट के बारे में अलग अलग सजैशन दी थी कि फलां इस तरह से हो फलां इस तरह से हो। उस सजैशन को सामने रखते हुए उन को छपवाया गया है।

श्री हरबंस लाल : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, सर । आज यह सवाल पूछे गए हैं कि जो एफीडैविट्स दास कमिशन के सामने पेश हुए वह प्रिंट हुए– वह उनकी सजैशन पर हुए या आर्डर पर, उनकी क्या हैसियत है, वह कम प्रिंट हुए या ज्यादा हुए वग़ैरा, वग़ैरा । मैं यह समझता हूं कि ......

It is, Sir, indirectly a discussion on the proceedings of the Das Commission.

(*Noise and interruptions in the House*).

[Shri Harbans Lal]

Technically that court may not be a court of law and it may not be considered that the matter is *sub-judice*. But my request to you is that this matter may not be discussed here in the House in any form.

Mr. Speaker : It is not a question of going into the merits or demerits of the case. Information has been sought whether affidavits have been printed or not.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ। ਕੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਗਲ ਤੇ ਰੌਸ਼ਣੀ ਪਾਉਣਗੇ ?

Mr Speaker : What ! the Speaker ?

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਜੀ ਹਾਂ ਮੇਰਾ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ਚੂੰਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਗਲ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਗਲ ਤੇ ਰੌਸ਼ਣੀ ਪਾਉ। ਮੇਰੀ ਰਾਏ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਦਾਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਹੈ ਉਹ ਮੀਅਰਲੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਹੈ , ਅਦਾਲਤ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਲਈ ਕੋਈਂ ਕਾਰਵਾਈ ਜਾਂ ਪ੍ਰੋਸੀਡਿੰਗਜ਼ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਐਸਾ ਨਹੀਂ; ਕੋਈ ਗਲ ਐਸੀ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜੀ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਤੇ ਮੈਂ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਡੈਫੀਨਿਟ ਰੂਲਿੰਗ ਕੀ ਹੈ ? ਕੀ ਦਾਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਅਦਾਲਤ ਹੈ ਜਾਂ ਮੀਅਰਲੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ?

Mr. Speaker : Strictly speaking Das Commission is not a court of law in the real sense of the word. But as it was explained in the meeting of the Business Advisory Committee the other day, prudence demands that there should be as little discussion on those proceedings as possible. This Commission has got certain civil rights and powers of the civil court. I can give you a number of instances where a gentlemen's agreement was reached not to discuss the proceedings of such Commissions as freely as other questions.

चौधरी देवी लाल : ये सात वॉल्यूम्ज़ छपवाए गए हैं । मैं पूछना चाहता हूं कि 258 ऐफीडैविट्स बाद में दिए गए वह कौन सी वॉल्यूम में हैं ?

Mr. Speaker : The hon. Members can see thev olumes. The Home Minister cannot say off hand.

Sardar Lachhman Singh Gill : No volume is before the hon. Member.

चौधरी देवी लाल : उन में वह ऐफीडैविट्स भी आते हैं जो कि आफीशल नहीं नान-आफीशल हैं । क्या मैं पूछ सकता हूं कि नान-आफीशल ऐफीडैविट्स को छपवाने के लिए सरकारी पैसा क्यों खर्च किया गया ?)

श्री अध्यक्ष : छपी हुई कापियां इस वक्त उन के पास नहीं हैं । आफ हैंड कैसे बता सकते हैं ? (He has not got the printed copies with him at the moment. How can he reply to this question off hand ?)

Capt. Rattan Singh : On a point of order, Sir. The Chair was pleased to observe that not more than 10 supplementary questions will be allowed on one question.

(*Interruptions and noise*)

Mr. Speaker : I am calling the next question.

(*At this stage some hon. Members rose to put supplementary questions.*)

Mr. Speaker : I allow Dr. Mangal Sein to put his supplementary question and it will be the last supplementary on this question.

चौधरी नेत राम : स्पीकर साहिब, मैंने एक बहुत जरूरी बात पूछनी है ।

श्री अध्यक्ष : आप की कोई बात ज़रूरी नहीं हो सकती । (There can be no urgency in what the hon. Member wants to say.)

चौधरी नेत राम : मैं पहली दफा ही बात करने के लिए खड़ा हुआ हूं । एक बहुत जरूरी बात है ।

श्री अध्यक्षा : आप ने गवर्नर साहिब के ऐड्रेस के मौके पर काफी कुछ कर लिया था । (The hon. Member has already made enough of demonstration at the time of the Governor's Address.)

श्री मंगल सैन : क्या होम मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि जैसा कि उन्होंने फरमाया कि ऐफीडैविट्स के वॉल्यूम जस्टिस दास साहिब की हिदायत या सुझाव पर छपवाए गए उन ऐफीडैविट्स पर जो कि मुख्य मन्त्री जी के दोस्तों, मित्रों और सहानुभूति रखने वालों के हैं, किस अथारिटी से सरकारी खजाना में से रुपया खर्च किया ?

गृह मन्त्री : यह स्टेट की अपनी अथारिटी है ।

कामरेड राम प्यारा : आन ए प्वायंट आफ आर्डर सर । स्पीकर साहिब, यह जो ऐफीडैविट्स छपवाए गए हैं इन की कापियां हाउस की मेज पर नहीं रखी गई । कल को वह तब्दील हो सकते हैं । इस लिए अगर जो कुछ मैंने कहा वह पूरा नहीं हो सकता तो मैं चाहूंगा कि उनकी एक कापी यहां मेज़ पर रख दी जाए ।

सरदार लछमन सिंह गिल : उन को क्या एतराज़ हो सकता है, उन्होंने कोई हेराफेरी थोड़े ही करनी है ।

Mr. Speaker : The hon. Member Comrade Ram Piara may, if he desires, give notice of a question asking the Government to lay a copy on the Table of the House.

चौधरी नेत राम : क्या मन्त्री महोदय बताने की कृपा करेंगे कि कमिशन ने जो इन हल्फिया ब्यानों को छपवाने का सुझाव दिया, यह मुख्य मन्त्री की दरखास्त पर दिया या अपनी मर्ज़ी से दिया ?

गृह मन्त्री : उन्होंने अज़खुद अपनी मर्ज़ी से यह सजैशन दिया था, मुख्य मन्त्री ने कोई ऐसी दरखास्त नहीं की ।

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ: ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ, ਸਰ। ਜਿਹੜਾ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜਸਟਿਸ ਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਜੈਸ਼ਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਐਫੀਡੈਵਿਟਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਿੰਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਇਹ ਗਲਤ ਗਲ ਹੈ। ਮੈਂ ਖ਼ੁਦ ਉਥੇ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਪ੍ਰੋਸੀਡਿੰਗਜ਼ ਵੀ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਔਰ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਗਲਤ ਗਲ ਹੈ ਕਿ ਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸੁਜੈਸ਼ਨ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਿੰਟ ਕਰਾਓ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਆਫਿਸ ਦਾ ਰੀਕਾਰਡ ਮੇਨਟੇਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਆਪਣਾ ਆਪਣਾ ਕਰ ਲਉ ਤਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਡਿਫਰੈਂਸ

[ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ]

ਨਾ ਹੋਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹਰਗਿਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਐਫੀਡੈਵਿਟਸ ਨੂੰ ਛਪਵਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਐਨਾ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਕੋਈ ਇੰਸਟਰਕਸ਼ਨਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਕਿ ਫਲਾਂ ਫਲਾਂ ਅਥਾਰਿਟੀਜ਼ ਨੂੰ ਇਹ ਪ੍ਰਿੰਟਿਡ ਕਾਪੀਆਂ ਭੇਜੀਆਂ ਜਾਣ। ਉਥੋਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰੋਸੀਡਿੰਗਜ਼ ਦਾ ਰੀਕਾਰਡ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਮੌਜੂਦ ਹੈ।

Mr. Speaker : I have explained to the hon. Member time and again that whatever may be my personal feelings and even if I have got information contrary to what the Government say, I have to accept their version. The information given by the Government is to be accepted as gospel truth.

Sardar Gurbakhsh Singh (Dhariwal) : But if the hon. Member can contradict what the Government says on the basis of some records, what will be the position ?

Mr. Speaker : The Home Minister has said that the Officers of the Government—Legal Remembrancer and the Home Secretary—were there and they took notes of the proceedings. If the hon. Member Babu Ajit Kumar has got anything contrary to what the Home Minister has said, he can write to the Commission. I will supply to him the relevant portion of the proceedings of the House. He can write to the Commission to the effect that the Home Minister has stated on the floor of the House that the affidavits have been printed on the suggestion of the Commission.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਕੀ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਸੁਜੈਸ਼ਨ ਮੰਨਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ ਕਿ ਹੋਮ ਸੈਕਟਰੀ ਔਰ ਐਲ. ਆਰ. ਦੀਆਂ ਰੀਕਾਰਡ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਪ੍ਰੋਸੀਡਿੰਗਜ਼ ਦੀ ਕਾਪੀ ਆਪ ਨੂੰ ਦਿਖਾ ਦੇਣ ?

Mr. Speaker : Does the hon. Member mean that the records will not be shown ?

Sardar Lachhman Singh Gill : Sir, it is the duty of the Government to bring all these records in your room and convince you.

(*Interruptions and noise in the House*)

Shri Gian Chand : On a point of Order, Sir. May I know whether the discussion has again started on this very question ?

Mr. Speaker : No.

Comrade Shamsher Singh Josh : The hon. Home Minister has informed the House that these affidavits have been printed on a suggestion made by the Das Commission. When a document is printed on the suggestion of a Court, I think it becomes a public document and no longer remains a confidential document. Sir, may I know the justification for withholding the supply of copies of these affidavits when they have become public property ? Such documents should be put on sale.

Mr. Speaker : There are only 200 copies of the affidavits that have been printed.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ (ਧਾਰੀਵਾਲ) : ਕੀ 19,000 ਰੁਪਏ ਵਿਚ ਸਿਰਫ ਦੋ ਸੌ ਕਾਪੀਆਂ ਹੀ ਛਪੀਆਂ ?

Mr. Speaker : They are voluminous documents. The Home Minister has already agreed that they are prepared to supply copies to anyone to whom the Das Commission recommends. The hon. Member may, if he so desires, write to the Das Commission. There are thousands of persons who would like to have copies of these affidavits and there are only 200 copies with the Government.

चौधरी नेत राम : ग्रान ए प्वायंट ग्राफ ग्रार्डर सर । स्पीकर साहिब इन्होंने कहा है कि दास कमिशन की सजैशन पर कैरों साहिब के हक में जो ऐफीडैविट्स दिए गए वे छपवाए गए ग्रौर उन पर गवर्नमैंट की तरफ से खर्च किया गया । क्या जो कैरों साहिब के खिलाफ चार्जिज़ हैं उनकी छपाई का खर्च सरकार करेगी ?

श्री ग्रध्यक्ष : जो उनके खिलाफ चार्जिज़ हैं वे भी छप गए हैं । (The charges levelled against the Chief Minister have also been printed.)

Mr. Speaker : Next question (4893) stands in the name of Shrimati Prasanni Devi. She may put her question.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ। ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੀ ਇਹ ਪਰੈਕਿਟਸ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਅਗਰ ਕੋਈ ਮੈਂਬਰ ਕੋਈ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਦੇਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਸਟੇਟ-ਮੈਂਟ ਨੂੰ ਚੈਲੈਂਜ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅਨਰੇਬਲ ਚੇਅਰ ਦਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਹ ਰਵੱਯਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਚੈਂਬਰ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਕਨਵਿੰਸ ਕਰਾਓ, ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਦਿਓ, ਮੈਨੂੰ ਸੈਟਿਸਫਾਈ ਕਰੋ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਅਨਰੇਬਲ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਇਕ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਦਿਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਸ੍ਰੀ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਚੈਲੈਂਜ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਬਜ਼ਾਤੇ ਖੁਦ ਉਥੇ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਪਿਛਲੀ ਜਿੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਡਾਊਟ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਡਾਊਟ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਹੋਮ ਸੈਕਟਰੀ ਅਤੇ ਐਲ. ਆਰ. ਨੇ ਦਿਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਇਥੇ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਦਿਤੀ ਹੈ ਜਨਾਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਣੇ ਚੈਂਬਰ ਵਿਚ ਕੰਪੈਰੇਜ਼ਨ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਦਸਣ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਹੜੀ ਠੀਕ ਹੈ । ਅਗਰ ਗਲਤ-ਬਿਆਨੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਮੁਆਮਲਾ ਸੰਬੰਧਤ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । It is a very important issue and I request the Chair to give the ruling.

Home Minister : Sir, this fact has been personally ascertained by me from L. R. and from my Home Secretary, who talked to me personally about the matter. They are very responsible officers of this Government. I have full reliance upon the statement that they made, and there is absolutely nothing for me to doubt the statement made by them.

सरदार लछमन सिंह गिल : मैं ने यह नहीं कहा कि ऐल. ग्रार. ग्रौर होम सैक्रेटरी पर कोई डाऊट है ग्रौर न ही मैं यह कहता हूं कि एल. ग्रार. ग्रौर होम सैक्रेटरी ने गल्त इनफरमेशन दी है। मुझे यह शक इसलिए पड़ा क्योंकि ग्रानरेबल मेम्बर बाबू ग्रजीत कुमार ने कुछ ग्रौर इत्तला दी है। उन के पास दास कमिशन की प्रोसीडिंगज़ की कापी मौजूद है। होम सैक्रेटरी ग्रौर एल. ग्रार. की रिपोर्ट पर डाऊट नहीं। लेकिन ग्रगर उस की कापी यहां रखी जाए तो ठीक होगा। मैं तो ग्रानरेबल होम मिनिस्टर की पोजीशन साफ कराना चाहता हूं ; होम सैक्रेटरी ग्रौर ऐल. ग्रार. पर कोई डाऊट नहीं।

गृह मन्त्री : मेरी पोज़ीशन साफ है।

सरदार लछमन सिंह गिल : ग्रापकी पोज़ीशन तो सनलाइट साबुन से धोई हुई है।

Home Minister : The hon. Member should not use such words for me.

Mr. Speaker : I was really very sorry and felt ashamed to read the proceedings of yesterday, when I was not present. I would very respectfully request the Members to maintain some dignity and decorum of the House. We will have to accept the position as stated by the L.R. and Home Secretary to the Home Minister.

Comrade Shamsher Singh Josh : May I know from the Home Minister whether the position explained by the hon. Member Shri Ajit Kumar is correct or not ?

Home Minister : I would like to state very categorically that I fully rely upon the information which has been supplied to me personally by the L.R. and the Home Secretary. I have no comments to make on what the hon. Member has stated.

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਆਨਰੇਬਲ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਫਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਐਲ. ਆਰ. ਅਤੇ ਹੋਮ ਸੈਕਟਰੀ ਨੇ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਬਾਨੀ ਗਲ ਦਸੀ ਹੈ ਉਸ ਉਤੇ ਰਿਲਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਬਿਆਨ ਉਤੇ ਰਿਲਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਐਲ. ਆਰ. ਅਤੇ ਹੋਮ ਸੈਕਟਰੀ ਨੇ ਨੋਟ ਦਿਤੇ ਹਨ । (L. R. and the Home Secretary have given their notes.)

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਦਾਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਡੇ ਟੂ ਡੇ ਪ੍ਰੋਸੀਡਿੰਗਜ਼ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਨੋਟਸ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਗਲ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਐਫੀਡੇਵਿਟ ਫਾਈਲ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ, ਦਾਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਤੋਂ ਪੁਛ ਲਿਆ ਜਾਵੇ, ਅਗਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਪਰਿੰਟ ਕਰਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਰੀਕਾਰਡ ਮੇਨਟੇਨ ਕਰੋ। ਅਗਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਪਰਿੰਟ ਕਰਾਓ ਤਾਂ ਮੈਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਾਂ। If what ever I say is proved wrong, I am ready to resign the membership of this House. I am also prepared to face the consequences.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰੀ ਇਕ ਸਬਮਿਸ਼ਨ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਵਲੋਂ ਮਿਸਟਰ ਖੁਰਸ਼ੀਦ ਅਹਿਮਦ ਉਥੇ ਕਾਊਂਸਲ ਵੀ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣ ਲਿਆ ਜਾਵੇ । ਉਹ ਉਥੇ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਤੁਸੀਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਵਾਲਿਊਮਜ਼ ਥੋੜੇ ਹਨ। (ਵਿਘਨ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਲਿਊਮਜ਼ ਦੀ ਕਾਪੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ। ਕਮ ਅਜ਼ ਕਮ ਅਸੀਂ ਲਜਿਸਲੇਚਰ ਦੀ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਲਈ ਤਾਂ ਇਸ ਦੀ ਕਾਪੀ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਰਿਕੁਐਸਟ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ।

Mr. Speaker : I will request them to give at least one copy for the Library.

Home Minister : I have no objection to supply as many copies as are required by you.

Mr. Speaker : Only one copy will be sufficient.

Home Minister : All right, Sir, I will supply.

Chaudhri Khurshed Ahmed : The only arrangement to be made was that the affidavits submitted by the Chief Minister or those submitted on his behalf were to be arranged in a separate Volume No. 2, whereas those submitted by the memorialists were to be arranged in Volume No. 1. There was no patent or latent suggestion that these should be printed or published. Home Minister's assertion is absolutely wrong.

Captain Rattan Singh : What is the harm if these affidavits have been printed ? (*Interruption*)

Mr. Speaker : I will have to disperse the meeting of the Sabha if the Members persist to behave in this way. The objection raised is not as to why the affidavits have been got printed. The objection is as to whether there was any suggestion from the Das Commission that these should be got printed.

Captain Rattan Singh : It has been stated by Shri Ajit Kumar that they should be printed in Volumes I and II.

Voices from the Opposition : No, no.

चौधरी रिज़क राम : ग्रान ए प्वायंट ग्राफ ग्रार्डर, सर । मेरी गुज़ारिश यह है कि जनाब ने ग्रभी फरमाया था कि गर्वनमैंट की तरफ से जो वर्शन ग्राई है उसको ही मानना पड़ेगा । मैं कहता हूं कि क्या क्वेस्चन ग्रावर में इस बात की रैगुलर तहकीकात की जाएगी कि ग्राया जो वर्शन गवर्नमैंट की तरफ से ग्राई है वह ठीक है या जो दूसरों ने फरमाया है वह ठीक है ?

Mr. Speaker : I have to accept the reply given by the Government. But, if somebody challenges it in a categorical manner, I will have to satisfy myself about its correctness.

चौधरी रिज़क राम : इन्क्वायरी के तौर पर तहकीकात होगी या कोई दूसरा तरीका ग्रख्तियार किया जाएगा ?

Mr. Speaker : It depends upon the nature of the case. I have to satisfy whether there was any suggestion from any quarter regarding the printing of these affidavits.

Home Minister : I would respectfully submit to you Sir, not to involve your person in any enquiry, which is not warranted by Parliamentary practice. So far as I know no hon. Speaker has involved himself in any such matter to make personal enquiries. Therefore, I would request you to keep your person away from such controversial matters.

Mr. Speaker : I did not say that I will make an enquiry. What I said was that these people should satisfy me as to the suggestion of printing these affidavits. It is for the parties concerned to give affidavits or rebut their statements.

चौधरी देवी लाल : ग्रान ए प्वायंट ग्राफ ग्रार्डर, सर । होम मिनिस्टर साहिब ने कहा था कि दास कमिशन की सजैशन पर ऐसा किया गया । मैं ने पूछा था कि किन किन को . . . .

(*At this stage Shrimati Sarla Devi rose on a Point of Order.*)

Mr. Speaker : Have you got up on a Point of Order ? Let the hon. Member on his legs first complete his point. After that you can raise your Point of Order.

Chaudhri Rizaq Ram : On a Point of Order, Sir. You have already called the next Question. So, no supplementary question can be allowed on this question .

Mr. Speaker : No, it is my discretion.

चौधरी देवी लाल : मैं यह पूछ रहा था कि होम मिनिस्टर साहिब ने कहा था कि दास कमिशन की सजैशन पर ये प्रिंट किए गए थे । जब मैं ने पूछा कि वे किन किन को तकसीम किए गए हैं तो जवाब यह मिला कि जो दास कमिशन को दरखास्त देंगे उन को इसकी कापी देंगे । ये 7 वाल्यूमज़ हैं ग्रौर हर एक वाल्यम् की 200 कापियां हैं यानी कुल 1,400 कापियां

[चौधरी देवी लाल]

हैं। इन पर 19,610 रुपये खर्च हुए हैं। तो मैं यह पूछना चाहता हूं कि आया जिन जिन को तकसीम किए गए हैं वे दास कमिशन की परमिशन ले कर दिए गए हैं? जो किताब तकसीम की गई है यह किस की दरखास्त पर की गई है और यह वाल्यूम्ज़ किन किन को दी गई है? इसका जवाब नहीं दिया गया?

गृह मन्त्री : मैं यह अर्ज़ करूंगा कि कमिशन ने जिस जिस को डायरेक्शन दीं कापियां दे दी गईं। आप भी जिन जिन को डायरेक्शन देंगे हम कापियां देने को तैयार हैं। जो भी सम्बन्धित पार्टियां हैं आप जिनको मुनासिब समझें हुकम दें तो हम कापियां देने को तैयार हैं।

Mr. Speaker : I am not interested in it.

Chaudhri Hardwari Lal : I rise on a point of order, Sir, to suggest to you the desirability of being even more indulgent to us in the matter of supplementaries relating to the Das Commission Enquiry. This is a unique case dominating the public life as well as the administration. More consideration should be shown to us. I am rising for the 30th time, but have not been able to put even a single supplementary. Would you kindly consider the desirability of allowing us to put supplementaries ?

Mr. Speaker : I shall think over it.

Appointment of Assistant Commissioners in the State

***4893. Shrimati Prasanni Devi** : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether Government appointed some Assistant Commissioners in the State during the years 1962-63 and 1963-64; if so, their names and the names of places where they were posted ;

(b) the date when the said posts were created ?

Revenue Minister : A statement embodying the required information is laid on the Table of the House.

STATEMENT

(a) Yes.

	1962-63	*Place of posting*
1.	Shri Tejindra Khanna	.. Amritsar
2.	Shri Vineet Nayar	.. Gurgaon
3.	Shri Kanwaljit Singh Bains	.. Jullundur
4.	Shri Amalendu Banerjee	.. Gurdaspur
5.	Shri Ganga Vishnu Gupta	.. Ambala
6.	Shri Gopala Krishnan Bala Krishnan	.. Amritsar
7.	Shri Kantipudi Padmanabhaiah	.. Gurdaspur
8.	Shri Siveshankar Nagarajan	.. Ferozepore
9.	Shri Sada Nand	.. Ludhiana
10.	Shri Lakshman Das Kataria	.. Jullundur

	1963-64		*Place of posting*
11.	Shri Amrik Singh Pooni	..	(Revenue Training School, Chandigarh)
12.	Shri Man Mohan Singh	..	Ditto
13.	Shri Hanuman Dass Bansal	..	Ditto
14.	Shri Hardial Singh	..	Ditto
15.	Shri Madhusudan Mukerjee	..	Ditto
16.	Shri S.G. Sundaram	..	Ditto
17.	Shri Krishna Kant Sharma	..	Ditto
18.	Shri Ashoke Chandra Sen	..	Ditto
19.	Shri Hari Ram	..	Ditto
20.	Shri Maniyan Kuttappan	..	Ditto

(b) No specific posts were created for them. They were treated under training against junior posts/training reserve posts provided in the I.A.S. cadre.

Complaints against Deputy Commissioner, Karnal

***4391. Comrade Ram Piara :** Will the Chief Minister be pleased to state, with reference to the reply to part (b) of Starred Question No. 3909 included in the list of questions for 13th September, 1963, whether the matter has since been looked into; if so, the name and designation of the officer who looked into it and a copy of this report/findings be laid on the Table; if not, the reasons therefor ?

Sardar Partap Singh Kairon : *Ist Part.*—Yes. The allegations were found baseless.

2nd Part.—It is not in the public interest either to disclose the name and designation of the officer who looked into the matter or to place a copy of his report/findings on the Table of the House.

कामरेड राम प्यारा : क्या रेविन्यू मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि क्या जिस ने कम्पलेन्ट की थी उसको इन्क्वायरी के दौरान एसोशिएट किया गया था ?

Revenue Minister (Sardar Ajmer Singh) : I am sorry I cannot give any information on this point at present. The hon. Member may give a separate notice for it.

Sardar Gurbakhsh Singh (Dhariwal) : Is it not the general practice that the complainant should be given a chance to substantiate what he complains.

Mr. Speaker : The hon. Minister has not got the information with him at the moment.

Comrade Ram Piara : Sir, he is making a mis-statement. I was the complainant. I wanted to substantiate, but I have not been given the opportunity. क्या रेविन्यू मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि जिस अफसर ने इन्क्वायरी की उसका नाम डिसक्लोज़ करने में गवर्नमैंट को क्या डर है और उस इन्क्वायरी की कापी को टेबल पर रखने में क्या एतराज़ है ?

Revenue Minister : It is the right of the Government which has been exercised by them.

Mr. Speaker : The Question Hour is over. More supplementaries can be asked tomorrow.

UNSTARRED QUESTIONS AND ANSWERS

Officers authorized to hold conciliation talks regarding Industrial Disputes

1214. Comrade Babu Singh Master : Will the Home Minister be pleased to state whether some other officers of the Labour Department excepting the six Conciliation Officers, have also been authorised to arrange and hold conciliation talks in connection with the industrial disputes in the State ; if so, their designations ?

Shri Mohan Lal : Yes. Besides the six Conciliation Officers, the following officers of the Labour Department, have also been declared as Conciliation Officers :—

(1) The Labour Commissioner, Punjab.
(2) The Joint Labour Commissioner, Punjab.
(3) The Deputy Labour Commissioner, Punjab.
(4) The Assistant Labour Commissioner, Punjab.
(5) The Officer On Special Duty, Labour Department, Punjab.
(6) All the Labour Officers and Labour Inspectors.

Recognition of Unions under the Code of Discipline

1215. Comrade Babu Singh Master : Will the Home Minister be pleased to state—

(a) the total number of Unions which applied for registration under the Code of Discipline since 1959 to date and the names of the Unions and the establishments to which they belong ;

(b) the latest position in respect of recognition of each of the said Unions ?

Shri Mohan Lal : (a) There is no provision under the Code of Discipline. However 123 Unions which applied for recognition under the Code of Discipline since 1959 to date are enumerated in the enclosed statement along with the names of the establishments to which they belong.

(b) The latest position in respect of recognition of each of the said Unions is indicated in the enclosed statement.

Statement

Serial No.	Name of Union	Name of concern	Date when applied	Latest positon
1	2	3	4	5
1	H. A. C. Workers Union, Faridabad	Hindustan Air-Conditioning Corporation , Faridabad	11-9-59	Recognised
2	Sewing Machine Workers Union, Bassi Pathanan	The R. S. Sewing Machine Co., Bassi Pathanan	16-9-59	The management had not ratified the code of discipline. They could not be pressed to give recognition
3	Factory Labour Union, Patiala ..	M/s Imperial Electric Industries, Patiala	16-9-59	Due to closure of factory in 1961, the question of recognition could not be persuaded further
4	Sewing Machine Workers Union, Bassi Pathanan	M/s Ramji Dass-Harbans Lal Sewing Machine Co., Bassi Pathanan	16-9-59	Recognised
5	District Transport Workers Union, Rohtak	M/s Rohtak Dehlti Transport Co., Rohtak	25-8-59	The management did not agree to recognise on account of the non-co-operative attitude of the Union
6	District Transport Workers Union, Rohtak	M/s Gohana Bus Service, Rohtak	25-8-59	Ditto
7	District Transport Workers Union, Rohtak	M/s Rohtak-Hansi Transport Co., Rohtak (Group Kishan Parkash)	25-8-59	Ditto
8	District Transport Workers Union, Rohtak	M/s Rohtak-Hansi Transport Co., (P) Ltd.	25-8-59	Ditto
9	District Transport Workers Union, Rohtak	M/s Haryana Ex-Servicemen Motor Transport Co-operative Goods Carrier Society Ltd., Rohtak	25-8-59	Ditto

Serial No.	Name of Union	Name of concern	Date when applied	Latest position
1	2	3	4	5
10	Motor Transport Workers Union, Rupar	M/s Ambala Bus Syndicate, Rupar	.-.-59	Filed as the Union did not give necessary information
11	Dhariwal Karkhana Workers Union, Registered, Dhariwal	M/s New Egerton Woollen Mills, Dhariwal	2-4-59	Case was placed before the State Evaluation and Implementation Committee. As it did not mean recognition it was filed
12	Textile Mazdoor Ekta Union, Amritsar	New India Embroidery Mills, Amritsar (Chhehrata)	15-12-59	Recognised
13	Textile Mazdoor Ekta Union, Amritsar	M/s Lal Textile Finishing Mills (P) Ltd., Amritsar	10-12-59	Recognised
14	Textile Mazdoor Ekta Union, Amritsar	M/s Niemla Textile Finishing Mills (P) Ltd., Amritsar	15-12-59	Recognised
15	Textile Mazdoor Ekta Union, Amritsar	M/s Parkash Woollen Mills, G. T. Road, Chhehrata	10-12-59	The application was made to the management. As the parties could not come to any settlement, the matter was taken up by the Labour Department. It is now pending before the State Evaluation and Implementation Committee
16	Amritsar Rayon and Silk Mills Mazdoor Union (Regd.), Chhehrata	M/s Amritsar Rayon and Silk Mills (P) Ltd., Amritsar	..	Recognised
17	Textile Mazdoor Ekta Union (Regd.), Amritsar	M/s Himalaya Woollen Mills, G. T. Road, Chhehrata	15-12-59	Recognised
18	Textile Mazdoor Ekta Union (Regd.), Amritsar	M/s Punjab Worsted Spinning Mills, Chhehrata	10-12-59	The Evaluation and Implementation Sub-Committee in the meeting held on 14th August, 1961, felt that the claim of the Union was not justified

19	Ditto ..	India Woollen Textile Mills (P) Ltd., Chhehrata	10-12-59	Recognised
20	Universal Screw Factory Mazdoor Union, Amritsar	M/s Universal Screw Factory, Chhehrata	9-3-60	The management stated that there are three Unions in their Factory and they had asked for the membership, which was not supplied. Hence filed
21	Textile Mazdoor Ekta Union (Regd..), Amritsar	M/s G. K. Industries, Jail Road, Amritsar	10-12-59	Management has not ratified the code of discipline. As such the case was filed
22	Textile Mazdoor Ekta Union (Regd.), Amritsar	Model Woollen and Silk Mills, Verka	10-12-59	The management was asked to recognise the Union, but they did not agree. The Union also did not pursue the matter. Hence no further action could be taken
23	Ditto ..	M/s Hindustan Embroidery Mills (P) Ltd., Chhehrata	12-12-59	The matter was considered by the Evaluation and Implementation Committee finally on 11th June, 1963 and it could not uphold the claim of the Union. Hence filed
24	Ditto ..	India Calico-Printing Mills, Chhehrata	10-12-59	The management has since decided to recognise the Union
25	Ditto ..	Surindra Textile Mills, Chhehrata	10-12-59	The case was also discussed by the Implementation and Evaluation Committee and it was observed that the efforts made to get the matter settled proved fruitless. However, the matter is still being persuaded for the same and it is pending before the State Evaluation and Implementation Committee
26	Ditto ..	M/s Khanna Silk Mills (P) Ltd., Amritsar	10-12-59	As the Union was found to have violated the Code, the claim was filed but allowed the Union to take up the case a fresh if it wanted On taking up the matter again the Union did not co-operate in investigation and has intimated that it will go to the Central Evaluation and Implementation Committee. Hence the case afresh has been filed by the Labour Department

Serial No.	Name of Union	Name of concern	Date when applied	Latest position
1	2	3	4	5
27	M/s Textile Mazdoor Ekta Union (Regd.), Amritsar ..	M/s New Punjab Woollen Mills, G. T. Road, Chhehrata	15-12-59	The management are not willing to recognise the Union. The T.M.A. to which the management are affiliated are also not helpful in the matter. However, the management is still being persuaded and the matter is pending before the State Evaluation and Implementation Committee
28	Woollen Mazdoor Sabha, Bhiwani	M/s Raj Woollen Mills, Panipat	22-6-60	Management had refused to recognise the Union. As the management had not ratified the Code, neither they agreed to ratify the same, no further action could be taken
29	District Motor Transport Workers Union, Karnal	M/s Indian Motor Transport Co. (P) Ltd., Karnal	28-5-60	Already recognised
30	Ditto ..	M/s Karnal Kaithal Co-operative Society Ltd., Karnal	31-5-60	Management had already recognised Karnal Transport Employees Union, Karnal. Hence the claim of this Union could not be considered
31	Transport Workers Union, Gurgaon	M/s The Modern Transport Co-operative Society, Gurgaon	10-8-60	The case is not persuaded by the Union
32	Hissar District Transport Union, Hissar	M/s Kapur Bus Service, Hansi ..	19-1-60	Filed. The Union did not pursue the case
33	Faridabad Power House Workers Union, Faridabad	M/s Resident Engineer, Punjab State Electricity Board, Undertaking Division, Faridabad	25-8-60	Ditto
34	Karamachari Union, Sugar Mills, Panipat (INTUC)	M/s Panipat Co-operative Sugar Mills Ltd., Panipat	3-5-60	Recognised

35	Factory Labour Union, Patiala	M/s Navyug Trading Corporation, Patiala	.-.-60	The Union withdrew the case on 3rd Jnne, 1961
36	Ditto ..	M/s Hindustan Wire Products Ltd., Patiala	.-.-60	As the management had not ratified the Code. They could not be further pressed to grant recognition to the Union
37	Punjab Government Class IV Medical Employees Union, Chandigarh	Director, Research and Medical Education, Punjab	3-5-60	Recognised
38	Metal Mazdoor Sabha, Jagadhari..	M/s Janta Metal Industries, Jagadhari	.-.-60	The establishment dissolved on 9th February, 1961. Hence no further action could be taken
39	Jagadhari Metal Mazdoor Sabha, Jagadhari	M/s Darshan Metal Industries, Jagadhari	.-.-60	As the management had not ratified the code neither they agreed to do so, no further action could be taken. The union also did not pursue the case further, hence filed
40	Ditto ..	M/s New Channa Metal Industries, Jagadhari	.-.-60	Ditto
41	Jagadhari Electric Supply Co. Workers Union, Jagadhari	M/s Jagadhari Electric Supply Co. (P) Ltd., Jagadhari	21-5-60	Ditto
42	Jagadhari Metal Mazdoor Sabha, Jagadhari	M/s Krishana Metal Works, Jagadhari	.-.-60	Ditto
43	Ditto ..	M/s Vishkarma Metal Works, Jagadhari	.-.-60	Ditto
44	Ditto ..	M/s Hira Metal Works, Jagadhari	.-.-60	Ditto
45	Ditto ..	M/s Shibu Metal Works, Jagadhari	1-6-60	Ditto
46	Municipal Employees Union, Shahbad	M/s Municipal Committee, Shahbad	5-5-60	Recognised
47	Shri Gopal Paper Mills Labour Union, Regd., Yamunanagar	M/s Shri Gopal Paper Mills Ltd., Yamunanagar	4-6-60	Recognised

Serial No.	Name of Union	Name of concern	Date when applied	Latest position
1	2	3	4	5
48	Sukhjit Starch Mills Mazdoor Union (Regd.), Phagwara	M/s Sukhjit Starch and Chemicals Ltd., Phagwara	16-4-60	Comments of the management were invited through, the Labour Inspector, Phagwara, on 24th August, 1960. Thereafter the union did not pursue, hence no further action was taken
49	District Iron and Steel Rolling Mills Workers Union, Sangrur	M/s Sawan Mal Shibu Mal Steel Rolling Mills, Dhuri	8-10-62	Management refused to recognise the union. They could not be pressed to grant recognition as they had not ratified the code
50	Hosiery Workmen Association, Ludhiana	M/s Kishana Hosiery Factory, Ludhiana	5-5-60	Ditto
51	Metal Mazdoor Union, Goraya	M/s Newage Works, G.T. Road,	17-4-60	Rejected, as the union had no support of the requisite number of workmen of the factory
52	The Punjab Cine Employees Association (Regd.), A.S.R., Ludhiana	All the Cinemas at Ludhiana .. Goraya	1-6-60	None of the managements of the cinemas at Ludhiana had ratified the Code or agreed to do so, so they could not be pressed to give recognition
53	Municipal Mechanical Workers (Regd.), Ludhiana	Municipal Committee, Ludhiana	6-5-60	Recognised
54	Municipal Subordinate Services Federation, Raikot	M/s Municipal Committee, Raikot	17-5-60	Municipal Committee, Raikot, had not ratified the code as such they could not be pressed to grant recognition to the Union
55	Ferozepure Transport Workers Union, Moga	M/s Janta Transport Co., Bhatinda	3-3-60	Recognised
56	Malwa Sugar Mills Workers Union, Dhuri	M/s Malwa Sugar Mills, Co., Ltd., Dhuri	4-4-60	Recognised
57	The Ferozepure Transport	M/s Pepsu Transport Company,	30-8-60	As the management had not ratified the code, nor

	Workers Union, Moga	Kotkapura		didthey agree to do so, no further action could betakne
58	Ditto	M/s Malwa Bus Service (P) Ltd., Moga	10-8-60	Recognised
59	Punjab State Board Workers Union, Nangal	M/s Punjab Electricity Board, Patiala	29-7-63	This union was not given recognition on the grounds that there was already a recognised Union named Technical Services Union
60	Pathankot Amritsar Transport Workers Union (Regd.) Amritsar	M/s Amritsar-Pathankot Operators Union, Amritsar	16-4-60	Recognised
61	Pathankot Flour Mills Workers Union, Pathankot	M/s Bharat Flour Mills, Pathankot	3-9-60	Management had not ratified the code of discipline as such they could not be pressed to do the needful
62	Amritsar Transport Workers Union, Amritsar	New Velly View Transport (P) Ltd., Pathankot	29-2-60	The management had refused to recognise the Union and as the case was not pursued by the union, it was filed
63	Punjab Pressmen Union (Regd.) Pathankot	Not available in file ..	9-4-60	The union did not mention the name of the establishment and was asked to do the needful on 5th April, 1960. No reply by Union. Hence dropped
64	Pathankot Transport Workers Union, Amritsar	Jublee Highway Transport (P) Ltd., Pathankot	18-3-60	Since 16 workers out of 24 were not the members of Transport Employees Union the case was filed
65	Beopari Labour Union (Regd.), Pathankot	Mam Raj-Payare Lal, c/o Railway Quarry, Pathankot	12-9-60	The union was asked to produce the record but they did not do so and also further did not pursue. Hence the matter filed
66	Ditto	The Pathankot Co., Pathankot ..	12-9-60	Ditto
67	Ditto	M/s Wah Store and Lime Quarry Co., Pathankot	12-9-60	Ditto
68	Ditto	M/s Tirlok Chand Sharma, Bajri Contractor, Pathankot	12-9-60	Ditto
69	Cinema Employees Union (Regd.), Pathankot	M/s Ramnik Kala Mandir, Pathankot	3-9-60	The management has not ratified the c ode of disciplie as such they could not be pressed to give recognition

Serial No.	Name of Union	Name of concern	Date when applied	Latest position
1	2	3	4	5
70	Cinema Employees Union (Regd.), Pathankot	M/s New Empire Cinema, Pathankot	3-9-60	The management has not ratified the code of discipline as such they could not be pressed to give recognition.
71	A.I.T.U.C. Pathankot Amritsar Transport Workers Union	Pathankot	23-3-60	On enquiry it was found that the workers of the company were not the members of the union demanding recognition and hence the matter stands dropped and the union was informed.
72	Distillery Mazdoor Union, Khasa	M/s Punjab Distillery Industries, Khasa	4-5-60	Since the management had not ratified the code and the union was not interested. The case was filed.
73	Punjab Cine Employees Association (Regd.), Amritsar	M/s Ashoka Talkies, Amritsar ..	12-9-60	Union did not pursue the claim and the case was closed
74	Ditto	M/s Adrash Theatre, Amritsar ..	12-9-60	Union did not pursue the claim and the case was field
75	Ditto	M/s Amrit Talkies, Amritsar ..	12-9-60	Ditto
76	Ditto	M/s Chitra Talkies, Amritsar ..	12-9-60	Ditto
77	Ditto	M/s Regent Talkies, Amritsar ..	12-9-60	Ditto
78	Ditto	M/s Rialto Cinema, Amritsar ..	12-9-60	Ditto
79	Ditto	M/s City Light Cinema, Amritsar	12-9-60	Ditto
80	Ditto	M/s Nishat Talkies. Amritsar ..	12-9-60	Ditto
81	Ditto	M/s Parkash Cinema, Amritsar	12-9-60	Ditto
82	Ditto	M/s Liberty Cinema, Amritsar ..	12-9-60	Ditto

83	Punjab Cine Employees Association (Regd.), mritsar ..	M/s Krishana Theatre, Amritsar	12-9-60	Union did not pursue the claim and the case was filed.
84	Textile Mazdoor Ekta Union, Amritsar	M/s Podar Textile Mills, Amritsar	3-2-60	As the management are not agreeable to give recognition, the matter was placed before the Evaluation and Implementation Committee.
85	Municipal Mazdoor Sabha (Regd.), Amritsar	M/s Municipal Committee, Amritsar	29-4-60	The case was discussed by the State Labour Advisory Board and it was decided that the same should be taken up with Local Government Department. The case was under consideration of the Municipality and Local Government Department when the Municipal Labour Union (Regd.), Amritsar, asked for recognition. Municipal Mazdoor Sabha, Amritsar, was asked to get their membership verified but they did not produce the records. However, they have again been given an opportunity to get the verification.
86	Sweepers Union, Bhiwani ..	M/s Municipal Committee, Bhiwani	..	No action was taken. Filed
87	Woollen Mazdoor Sabha, Bhiwani	M/s Swastika Woollen Mills, Panipat	8-7-61	The management had agreed to give recognition. As they had not verified the code, they could not persuade to give recognition
88	Gum and Guar Factory Mazdoor Sangh, Bhiwani	M/s Gum and Guar Factory, Hansi, Bhiwan i	10-8-61	Factory closed with effect from 28th November, 1961. Hence case filed
89	Hospital Mazdoor Union, Bhiwani	M/s Ganpatrai Matri Sewasadan Bhiwani	29-5-61	A back reference was made to the union on 10th July, 1961 to which they never replied and case was filed
90	Dalmia Dadri Cement Factory Mens Union Charki Dadri	M/s Dalmia Dadri Cement Ltd., Charkhi Dadri	16-8-61	Recognised
91	The Tribune Employees Union, Ambala Cantt.	M/s The Tribune, Ambala	18-8-61	Since the establishment has not ratified the code they could not be persuaded successfully to recognise the union
92	Madan Flour Mills Workers Union, Jullundur	M/s Madan Flour Mills, Jullundur	27-7-61	Since the management had not ratified the Code no action could be taken

Serlai No.	Name of Union	Name of concern	Date when applied	Latest position
1	2	3	4	5
93	Municipal Labour Union (Regd.), Amritsar	M/s Municipal Committee, Amritsar	8-12-61	The case for the grant of recognition to the Municipal Mazdoor Sabha (Regd.), Amritsar, is also under consideration. The Conciliation Officer has been deputed for verification of members/representative character of the union and his report is still awaited
94	Municipal Employees Union, Charkhi Dadri	M/s Municipal Committee, Charkhi Dadri	9-7-62	Recognised by the Municipal authorities *vide* resolution No. 17, dated 16th May, 1963
95	State Bank of Patiala Employees Union, Patiala	M/s State Bank of Patiala, Patiala	1-8-62	The State Bank of Patiala had its venue of business and establishment in more than one States, therefore, the union was advised to approach the Central Government for the purpose on 21st August, 1962
96	General Labour Union, Ambala	M/s Punjab Roadways, Ambala	1962	The management intimated that they have recognised Government National Motor Transport Workers Union, therefore, they were not ready to grant recognition to this Union. The Union was informed accordingly
97	Scientific Engineering Workers Union, Ambala	M/s Hargolal and Sons, Ambala Cantt	3-12-62	The union did not pursue its case and hence no further action was indicated and filed
98	Flour Mills Workers Union, Patiala	M/s Patiala Flour Mills, Patiala..	29-12-62	The management did not agree to recognise the Union. As they had not ratified the code they could not be pressed to grant recognition to the Union. The Union was informed accordingly on 29th October, 1963
99	Jagatjit Kapra Mills Mazdoor Union (Regd.), Phagwara	M/s Jagatjit Cotton Textile Mills Ltd., Phagwara	9-3-62	The matter could not be finalised as the union failed to produce the relevant record before the Labour

				Officer, Jullundur, for getting verification of membership of the union in the factory
100	Faridabad Paper and Stationery Workers Union (Regd.), Faridabad	M/s Bharat Carbon and Ribbon Manufacturing Co., Ltd., Faridabad	17-6-63	Another union is already recognised. Further enquiries are still being made into the matter
101	The Meters and Instruments Workers Union, Chandigarh	M/s Meters and Instruments Private Ltd., Chandigarh	13-7-63	The management alleged that the union has violated the Code of Discipline by resorting to strike on 1st May, 1963. The Union was asked to clarify their position but no reply was received from the union. Therefore the case was filed
102	Basal Tool Co. Workers Union, Patiala	M/s Basal Tool Company, Patiala	16-9-63	It has been reported by the Labour Inspector, Patiala, that the Union is not furnishing him the requisite information and due to lack of co-operation this case is hanging fire. The Labour Inspector has recommended that the case be dropped
103	Engineering Workers Union, Patiala	M/s Beegee Group of Industries, Patiala	..	The Union failed to get their membership verified by the Labour Inspector. The management have already recognised another Union by means of an agreement under section 18(1). No action is indicated in this case and the union has been informed accordingly on 27th January, 1964
104	Ditto	M/s Escorts Ltd., Bahadurgarh ..	16-9-63	The union has got its membership verified on 15th January, 1964. The management is not ready to recognise the Union bacause the union is stated to have violated code of discipline in their sister concern, i.e., M/s Goetze India Ltd., Bahadurgarh. Persuasive efforts are in progress
105	Milk Food Factory Workers Union, Nabha	Hindustan Milk Food M/s Ltd., Nabha	14-11-63	The matter is under investigation with the Labour Inspecor, Patia la
106	Municipal Employees Union, Patiala	M/s Municipal Committee, Patiala	17-8-63	Ditto
107	Pepsu Road Transport Corporation Workers Union, Patiala	M/s Pepsu Road Transport Corporation, Patiala	17-8-63	The matter has since been referred to Government in Transport Department by the Secretary, Labour Department. The management had imposed some condition with regard to the recognition of the union, which the union is not ready to accept

Serial No.	Name of Union	Name of concern	Date when applied	Latest position
1	2	3	4	5
108	Engineering Workers Union, Patiala	M/s Goetee (India) Ltd., Bahadurgarh (Patiala)	16-9-63	The management could not be made to agree to recognise the union because the union have violated the provision of code of discipline by resorting to undesirable attitude, i.e, the workers did not resume their duties from 16th September, 1963 onwards. The action of the union was not in accordance with the spirit of Code of Discipline
109	Oil and Natural Gas Commission Employees Union, Hoshiarpur	M/s Oil and Natural Gas Commission, Hoshiarpur	11-6-63	The Officer-in-charge of Oil and Natural Gas Commission, Hoshiarpur, has recommended to their Directorate for the recognition of the union in their letter dated 24th January, 1964
110	Food Specialities Employees Union, Moga	M/s Food Specialities, Moga ..	17-6-63	Since the management has not ratified the code nor they are members of any Central Organisation of employers no action could be taken
111	Sutlej Flour Mills Workers Union, Ferozepore City	M/s Sutlej Flour Mills, Ferozepore City	6-6-63	As in serial No. 110
112	Punjab P.W.D. Motor Drivers Union, Nangal	M/s Beas Project, Talwara ..	..	The union was not recognised on the grounds that it was representing only a section of employees, i.e, the drivers only
113	Beas Dam Workers Union, INTUC	Ditto		Recognised by the management
114	Hoshiarpur Transport Workers Union, Hoshiarpur	M/s Hoshiarpur National Transporters, Hoshiarpur	..	The union did not supply the necessary particulars. Hence the application was filed
115	Ditto	M/s Hoshiarpur Azad Transport, Hoshiarpur	..	As stated in serial No. 114

116	Ditto	M/s Hoshiarpur Doaba Transport Co., Hoshiarpur	..	As in serial No. 114
117	Hoshiarpur Transport Workers Union, Hoshiarpur	M/s Hoshiarpur Express Transport Co., Hoshiarpur	..	As in Serial No. 114
118	Ditto	M/s Shawalik Transport Co., Hoshiarpur	..	Ditto
119	Metal Mazdoor Union, Goraya	M/s Amin Chand and Son, Landra	6-6-63	Since the management had not ratified the code, no action could be taken
120	Cotton Mill Mazdoor Union, Abohar	M/s Shree Bhiwani Cotton Mills Ltd., Abohar	..	The management refused to recognise the union stating that they have violated the provisions of Code of Discipline
121	Co-operative Sugar Mill Mazdoor Union, Batala	M/s The Co-operative Sugar Mills Batala	1963	The matter is under consideration
122	Indian Hardware Workers Union (INTUC), Faridabad	M/s Indian Hardware Industry Ltd., Faridabad	14-1-64	Case has been taken up with the management
123	Textile Labour Association, Amritsar	M/s Dayalbagh Weaving and Spinning Mills, Amritsar	31-2-62	The management stated that the workers violated the code of discipline at so many times during the last one year and they, therefore, are not prepared to recognise the Union. Union was asked to send their comments, but no response. Hence the case was closed

Morinda Co-operative Sugar Mill, district Ambala

1244. Comrade Shamsher Singh Josh : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the names of (i) individuals, village-wise and (ii) Co-operative Societies who are share-holders in the Morinda Co-operative Sugar Mill in Ambala District ;

(b) the total share money of the share-holders and of the Government in the said Mill, separately ;

(c) the total amount of loans so far advanced by Government to the above-mentioned Sugar Mill ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) The time and labour involved in collecting the requisite information will not be commensurate with the benefit sought to be derived therefrom.

(b) Position as on 31st December, 1963—

Category		Number of share-holders	Paid-up share capital
			Rs
(i) Cane-growers	..	11,657	15,17,050
(ii) Individual non-growers	..	89	4,900
(iii) Co-operative Banks	..	4	3,80,000
(iv) Co-operative Societies	..	847	4,59,000
(v) Punjab Government	..	1	25,00,000
Total	..	12,598	48,60,950

(c) Nil.

Complaint regarding land declared surplus in village Goli, district Karnal

1251. Comrade Ram Piara : Will the Minister for Revenue be pleased to state with reference to the reply to Unstarred Question No. 761 included in the list of Questions for 5th March, 1963—

(a) the total area which was declared surplus before the receipt of the complaint dated 28th January, 1963 (Annexure 'A' to the reply to the said question) (ii) together with the reasons, if any, for declaring less area as surplus in the first instance ;

(b) whether any enquiry has been held to fix responsibility for the lapse referred to in part (a) above ; (ii) if so with what result, (iii) if not the reasons therefor ;

(c) the date when the permission of the Commissioner, Ambala Division was obtained for the review of the orders already passed by the Collector, Karnal ;

Note.—For reply to unstarred Question No. 1243 please see Appendix to this Debate.

(d) the total area under the ownership of Mandir Thakur Jugal Kishore of village Goli, district Karnal ;

(e) whether the surplus area now declared has been utilised ; (ii) if so, when ; (iii) and if not, the reasons therefor ?

Sardar Ajmer Singh : (a) (i) 5 Standard Acres and 1½ Units.

(a) (ii) The less area declared in the first instance was due to mis-calculation of the area under the old tenants and inclusion of the area with the lessees.

(b) The matter was enquired into and no *malafide* intention could be attributed to any official/officer.

(c) 17th April, 1963.

(d) 368-5½ standard acres on 15th April, 1953.

(e) (i) No.

(ii) Question does not arise.

(iii) According to the present policy of the Government agricultural lands attached with the religious institutions can be declared surplus but cannot be utilized for the resettlement of tenants for the present.

Allotment of surplus land to tenants in the State

1297. Chaudhri Net Ram : Will the Minister for Revenue be pleased to state —

(a) the number of ejected tenants in the State who have been allotted surplus land so far ;

(b) the number of ejected tenants at present who have not been allotted surplus land so far ;

(c) the measures, if any, proposed to be taken by the Government for the rehabilitation of the tenants referred to in part (b) above ?

Sardar Ajmer Singh : (a) 6,106 tenants who were ejected through Courts and were eligible for resettlement on surplus area have been allotted surplus land. In all 53,984 eligible ejected/ejectable tenants have been allotted surplus area so far.

(b) Tenants eligible for allotment of surplus area are dispossessed from their tenancy only when surplus area is allotted to them. As such there is no tenant who has been ejected by Court and if eligible for the allotment of surplus area, has not been allotted any land so far.

(c) In view of the reply to (b) above, the question does not arise.

ADJOURNMENT MOTIONS

श्री बलरामजी दास टंडन : स्पीकर साहिब, मेरी एक एडजर्नमेंट मोशन है जो कि closure of dozen of cloth printing factories, due to harassment created by the Central Excise authorities के बारे में है। आज चूंकि प्राईवेट मेम्बर्ज डे है इस लिये मैं ने यह प्वायंट रेज़ किया है ता कि इस पर बहस हो सके।

10.00 a.m.

Mr. Speaker : All the adjournment motions given notice of are out of order. It does not make any difference whether it is an official or a non-official day. It is a general policy with Legislatures all over the country

---

Note—For replies to Starred Questions Nos. 1252, 1290, 1291, 1293 and please *see* Appendix to this Debate.

[Mr. Speaker]

that no adjournment motion is admitted during the Budget Session. The hon. Members will have enough time to discuss these things during the discussion on the Governor's Address as also during discussion on the Budget etc.

श्री बल रामजी दास टंडन : आज कपड़े के प्रिंटिंग के सभी कारखाने बन्द हो गये हैं और लोगों को हरैस किया जा रहा है। हमें सैंट्रल गवर्नमैंट पर ज़ोर देना चाहिए कि (विघ्न)

श्री अध्यक्ष : आप पहले पंडित जी से मिल लें। (The hon. Member should first see the Home Minister in this matter.)

श्री बल रामजी दास टंडन : यह तो पंजाब सरकार को चाहिए कि वह सैंट्रल सरकार पर ज़ोर दे।

Mr. Speaker : I say, the hon. Member should meet Pandit Jee and explain to him the position.

POINT OF ORDER

Captain Rattan Singh : On a point of order, Sir, I had given notice of a short-notice question. What is the position in regard to that ?

Mr. Speaker : I have not got that so far. When did you send the notice of that question ?

Captain Rattan Singh : I sent the notice yesterday.

Mr. Speaker : The procedure is that after a short-notice question is received it is sent to the Government. When the Government intimates the date when they can answer it, it is brought on the agenda paper.

ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਲਾਇਲਪੁਰੀ: ਜਨਾਬ ਮੇਰੀ ਵੀ ਇਕ ਐਡਜਰਨਮੈਂਟ ਮੋਸ਼ਨ ਹੈ ?

Mr. Speaker: No adjournment motion will be discussed.

ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਲਾਇਲਪੁਰੀ: ਜਨਾਬ ਇਹ ਬੜੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕਲ ਨੂੰ ਪੱਟੀ ਦੀ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਜ਼ੀਰ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੇ ਖਰਚੇ ਤੇ ਉਥੇ ਕੈਨਵੈਸਿੰਗ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਰਡਰ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਨਾਜਾਇਜ ਸ਼ਰਾਬ ਕਢਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਤੇ ਕੋਈ ਛਾਪਾ ਨਾ ਮਾਰਿਆ ਜਾਏ ।

Mr. Speaker : No please.

CALL ATTENTION NOTICES

Sardar Shamsher Singh Josh : Sir, I gave notice of a Call Attention Motion on 18th February, 1964, relating to a matter of urgent public importance, namely :—

> "to draw the attention of the Minister concerned towards the deep and widespread resentment against the failure of the Government to acquire land in time and construct a new building for the Government Girls Higher Secondary School, Rupar, funds for which have been provided from the last year and shifting it partially in a rush through and suspicious manner to the Field Hostel Building which is a mile outside the population of the city and is adjacent to S.D.O. and Judicial Magistrate's Courts...."

Mr. Speaker : We have not been able to get a reply from the Government in this regard. So we will take it up tomorrow.

श्री बलरामजी दास टंडन : मैं ने एक काल अटैंशन नोटिस दिया था।

"I have to draw the attention of the Government to the orders of the Supreme Court reinstating Shri R. P. Kapur, the Ex-Commissioner, Patiala Division. It is strange that in spite of the orders passed by the Supreme Court no action has been taken by the State Government in this direction. This impression that the State Government does not care even for the orders passed by the Supreme Court is really strange and abnoxious. The people of the country in general..........

Mr. Speaker : The hon. Member has not to read it and should not have read it till I admit the motion. The Government have not reinstated him because they have, I think, once again recommended to the Central Government to suspend him. This is the position.

श्री बलरामजी दास टंडन : अगर इसे मिनिस्टर साहिब ऐक्सपलेन करदें तो अच्छा है।

गृह मन्त्री : अनफार्चूनेटली जिस दिन की कोई आइटम हो उस दिन वही ली जाती है और किसी दूसरे दिन की कोई आइटम नहीं ली जाती। यह आइटम चूंकि कल की थी इस लिये यह इस वक्त इस बारे में मेरे पास मैटर नहीं है। लेकिन फिर भी मैं यह कह सकता हूं कि इस के मुतल्लिक गवर्नमेंट ने गवर्नमेंट आफ इंडिया को रैफर किया है। इसी लिए हमारी सरकार इस पर कोई ऐक्शन नहीं ले सकती।

Mr. Speaker : There is another Call Attention Notice by Shri Net Ram regarding the supply of foodgrains to the scarcity-stricken areas of Hissar District. I have ruled it out of order on the ground that the Member concerned would have an opportunity to discuss the matter during the general discussion on the budget.

SUBSTANTIVE MOTIONS/QUESTION OF PRIVILEGE

Sardar Gurnam Singh : Mr. Speaker, I have to move a motion of privilege. Notices of three *substantive motions have been given by Sarvshri Harbans Lal, Rizaq Ram and Rattan Singh.

Mr. Speaker : Their number is not three but more.

Sardar Gurnam Singh : May be more, but I do not know.

Mr. Speaker, certain allegations were made against the hon. Speaker in the affidavits given by the Chief Minister and in certain affidavits procured by him from certain friends and associates.

Mr. Speaker : No decision has been taken one way or the other on the motions given notice of by Shri Harbans Lal, Chaudhari Rizaq Ram, Captain Rattan Singh and others, reference to which has been made by the Leader of the Opposition. Since copies of those motions have not been circulated, the Leader of the Opposition has perhiaps placed his reliance on the newspapers reports, which cannot form basis of any kind of motions. However, when I decide about their motions as to whether they are in order or not, I will also check up if the Members who gave notice are guilty of breach of privilege or not. The same is the case of the motion given notice of by Comrade Makhan Singh Tarsikka. He has also desired to raise the question of breach of privilege on almost similar grounds. He has also supplied to me the newspaper reports. I will check up the whole matter.

**Note.*--Please see the P.V.S. Debate, Vol. I, No. 8, dated 2nd March, 1964 and Vol. I, No. 9, dated 3rd March, 1964 for further reference on the subject.

Home Minister : Mr. Speaker, with your permission I would like to make one submission. The privilege motion to which a reference has been made by the hon. Leader of the Opposition just now, has not been received by us. We have not received any copy of that motion. Even on earlier occasion too copies of the privilege motions that were moved by certain hon. Members had not been made available to the Government.

So, I would request that a copy of the privilege motion just now referred to by the ex-Justice, Mr. Gurnam Singh, the Leader of the Opposition as well as copies of the privilege motions which were received by you earlier may be made available to us. We are not in a position to make any comments whatsoever unless we know what is the substance.

Mr. Speaker : At present I am not asking for any comments. I would like to know if you have received a copy of the privilege motion given notice of by Sardar Makhan Singh Tarsikka.

Home Minister : My submission is that the normal practice is that copies of motions are supplied to the Government in time. They should be made available to us so that we may be able to know the position.

Mr. Speaker : Pandit Jee, if I were to go exactly according to the procedure, then so many times as well the motions which are sponsored by the Government not received in time could not be taken up. But I have waived off the condition about the time for the receipt of notice. So far as the motion of Sardar Gurnam Singh Jee is concerned, I got it just now which is identical to the motion given notice of by Comrade Makhan Singh Tarsikka. I think a copy of the motion given notice of by Sardar Makhan Singh is with you.

Home Minister : Perhaps, I have not received it.

Mr. Speaker : The Chief Parliamentary Secretary might have received it.

Voices : On a point of order, Sir.

Mr. Speaker : One at a time please.

Captain Rattan Singh : Sir, you were just pleased to remark that you had received notice of a privilege motion from Shri Tarsikka earlier. Was it not proper to call Shri Tarsikka first to move his motion ? Was it not incorrect to call upon Sardar Gurnam Singh first ?

Mr. Speaker : Whatever the hon. Member has said may be technically correct, but when there were two notices for identical motions, it does not matter who is called first.

Captain Rattan Singh : Another point of order, Sir. Nothing can be admitted which is anticipated.

Mr. Speaker : I am sorry. What happened is that I had asked my office not to put up these motions for today. I do not know how it was placed before me again. I had said that all these privilege motions, including the motion given notice of by Captain Rattan Singh would be taken up together and decided upon.

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਆਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕਾਮਰੇਡ ਮਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਮੋਸ਼ਨ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ।

Mr. Speaker : You will get copies of all these motions.

श्री बलरामजी दास टंडन : स्पीकर साहिब, प्रिविलेज मोशन अभी तक मेरे भी पास नहीं आई। मगर आपको ज़रूर मिली है, तो मैं यह पूछना चाहता हूं कि वह किस बेसिज़ पर दी गई है।

Mr. Speaker : In fact I had asked my office not to put up those motions before me for discussion today because I wanted to consult some authorities in this regard, as I took time to consult in respect of notices given by other friends. These were identical motions. Comrade Makhan Singh Tarsikka was also to supply the newspaper reports referred to in his notice of motion. So I were to take up all these together. I am sorry that this was again mentioned here. The papers were placed before me though I had given strict instructions not to place them on today's agenda.

श्री बलरामजी दास टंडन : On a point of order, Sir. मेरा प्वायंट आफ आर्डर यह है कि मिसाल के तौर पर जो मोशन पहले आनरेबल मैम्बर श्री हरबंस लाल ने दी है या दूसरे मैम्बर साहिबान ने दी है, उसके खिलाफ जो भी रूलिंग होता है अगर उस के बारे में कोई मोशन दी जाए तो क्या यह breach of the privilege of the House है या कि नहीं ?

Mr. Speaker : How does the hon. Member know these motions ? They were not circulated. Perhaps the hon. Member got them from the newspapers.

श्री बलरामजी दास टंडन : आप ने भी इस के बारे में कहा है और उन्होंने भी इस के मुताल्लिक कहा है।

Mr. Speaker : The only thing that can form the basis of adjournment motion, privilege motions, etc., is either the agenda circulated or the statements made on the floor of the House or some other authentic papers etc. However, these two motions given notice of will also be taken up along with the motions in respect of which these have been given.

Home Minister : May I request vou, Sir, kindly to give your decision, whatever it may be, at the earliest because this is a matter on which all the Members are feeling very much.

Mr. Speaker : I think, the hon. Member remembers, that I took ten days on an earlier motion, to give my ruling.

Home Minister : I know that very well.

ਕਾਮਰੇਡ ਮਖੱਨ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ : ਮੇਰੀ ਜਿਹੜੀ ਪ੍ਰਿਵਿਲੇਜ ਮੋਸ਼ਨ ਹੈ ਇਸ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੌਰ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ (ਵਿਘਨ)

Mr. Speaker : I cannot take notice of what happens in the lounge.

ਕਾਮਰੇਡ ਮਖੱਨ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਵੈਸਟਰਨ ਕੰਟਰੀਜ਼ ਵਿਚ ਇਹ ਕਨਵੇਨਸ਼ਨ ਹੈ ਕਿ ਐਸੀਆਂ ਮੋਸ਼ਨਜ਼ ਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਗੌਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਖਬਰ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲੀ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਇਹ ਮੋਸ਼ਨ ਨਾਮਨਜ਼ੂਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੀ ਕੰਟੈਂਪਟ ਕੀਤੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਤੇ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਗੌਰ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ਅਤੇ ਹਾਊਸ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯੋਗ ਸਜ਼ਾ ਦੇਵੇ।

श्री अध्यक्ष : आप अपना मुंह माइक से पीछे रखें, क्योंकि जो कुछ आप कहते हैं, मैं समझ नहीं सकता। वैसे जो बात हाउस के बाहर हुई है, मैं उसका नोटिस नहीं ले सकता। अगर आपने कुछ कहना है तो जो कार्रवाई हाउस में हुई हो, उसको आधार मान कर कहिए। और पंडित मोहनलाल की तरफ से जो जल्दी करने के लिए बात कही गई है, मैं, उसके लिए पहले से ही पर्टिकुलर हूं। I am more anxious than Pandit Jee might be, to take a decision. But this is the first motion of its kind in the country where a ruling or observations by the Speaker are sought to be expunged. There will be no democracy in the country... (*Interruptions and Noise*)

Order please. There will be far-reaching consequences if such motions are allowed to be moved. However, I will try to decide the matter at the earliest. As a matter of fact I want to get or take maximum guidance on the subject and that is why I am taking time and not for any other reason.

(Please keep your self a bit away from the mike as I cannot follow what you say. I cannot take notice of what takes place outside the House. If the hon. Member wants to say something, he should say on the basis of the proceedings of the House. And as to what has been said by Pt. Mohan Lal Jee to take an early decision, I am already particular about that. I am more anxious than Pandit Jee might be, to take a decision. But this is the first motion of its kind in the country where a ruling or observations of the Speaker are sought to be expunged. There will be no democracy in the country... (*Interruptions and Noise*)

Order please. There will be far-reaching consequences if such motions are allowed to be moved. However, I will try to decide the matter at the earliest. As a matter of fact I want to get or take maximum guidance on the subject and that is why I am taking time and not for any other reason.)

ਕਾਮਰੇਡ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ : ਜਨਾਬ, ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਮੋਸ਼ਨ ਜ਼ਰੂਰ ਟੇਕ ਅਪ ਕੀਤੀ ਜਾਏ ।

गृह मन्त्री : अभी अभी आपने फरमाया है कि यह ऐसा मोशन है जो पहली बार आया है, ऐसी बात नहीं है, इसलिए मैं अर्ज़ करूंगा कि इस से पहिले कि आप अपना माईंड बनाएं ... You will kindly give an opportunity to the hon. Members who have given notice of these motions because it is not a fact that it is the first motion of its kind in the country. There have been precedents both in the Parliament of the country as well as in the House of Commons. Therefore, it is not at all an unprecedented motion. There are precedents and the hon. Members would like to convince you on this point.

Mr. Speaker : They can come to me in my Chamber any time and I will certainly hear them.

Home Minister : I have suggested this because this motion is in accordance with the parliamentary practice. There are precedents to this effect and there is nothing novel in it.

Mr. Speaker : You can come to my Chamber any time Pandit Jee and convince me. I am open to conviction (*Cheers*).

Sardar Gurnam Singh : Sir, this is entirely a futile discussion.

Shri Harbans Lal : Mr. Speaker, two days back you were pleased to make some statement . . .

Mr. Speaker : I did not make a statement. Would the hon. Member try not to misrepresent me. I gave my ruling.

Shri Harbans Lal : I have risen on a Point of Order and I am just making a reference.

Mr. Speaker : I will not listen to anything on that point. I will not have any further discussion either on your motion or on two privilege motions notices of which have been received. I have reserved my ruling on these motions and the hon. Member will get ample opportunity before I decide them one way or the other.

चौधरी रिज़क राम : स्पीकर साहिब, आपने फरमाया है कि जो मोशन होम मिनिस्टर के मुताल्लिक आया था, उसमें 10 दिन लगे थे । आप कितना ही टाइम ले लें इसमें कोई एतराज नहीं लेकिन वह मोशन जो आया था. . . . that was allowed to be presented to the House. इस के लिए भी मेरी गुज़ारिश है कि यह मोशन भी हाऊस के सामने आए ताकि हम उस पर कुछ कह सकें । लेकिन तीन दिन से नोटिस दिया हुआ है . . . and it is being felt why these have not been presented to the House. Therefore, I hope you will be pleased to present it to the House.

Mr. Speaker : I may tell the hon. Member that *prima facie* there is no weight in these motions. But before I give my ruling, I would ask the hon. Member to let me thoroughly examine these motions.

चौधरी नेत राम : स्पीकर साहिब, एक तरफ चोरियां कर रहे हैं और दूसरी तरफ जनता भूक से मर रही है ।

Mr. Speaker : The hon. Member is in the House and not in the chowk outside. He must know what he is saying.

Captain Rattan Singh : He should withdraw those words.

(*Interruptions*)

Mr. Speaker : Sardar Gurnam Singh Ji, I will have to adjourn the House if the things go on like this.

Captain Rattan Singh : I would request you, Sir, to ask the Member to withdraw those words.

Mr. Speaker : What did he say ? I have not heard anything.

ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਚੌਧਰੀ ਨੇਤ ਰਾਮ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਚੋਰੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਲਫਜ਼ ਵਾਪਿਸ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ।

Mr. Speaker : The hon. Member should withdraw these words.

चौधरी नेत राम : मैं विदड्रा करता हूं लेकिन मेरा मतलब यह था कि यह राजनैतिक चोरियां करते हैं ।

श्री जगन्नाथ : स्पीकर साहिब, चौधरी नेत राम जी ने जो कहा था कि यह चोरियां करते हैं यह कोई बुरी बात नहीं कही । अगर यह चोरी न करते होते तो इन को चार्ज-शीट क्यों किया जाता ।

Mr. Speaker : Please sit down.

चौधरी नेत राम : स्पीकर साहिब, मैं ने कल 8 बजे एक काल अटैंशन मोशन दिया था कि हिसार के ज़िले से मुझे जनता की तार आई है कि वहां पर सरकारी दुकानों पर आटा नहीं मिल रहा। वहां 15 लाख लोगों को 32 रुपए मन गेहूं खरीदनी पड़ती है। एक तरफ तो लोग भूखे मर रहे हैं और दूसरी तरफ मुख्य मन्त्री के खिलाफ जो चार्ज लगाए गए हैं उन को डिफैंड करने के लिए लाखों रुपए खर्च किए जा रहे हैं। मुझे जो तार आई है मैं वह हाउस में पेश करना चाहता हूं (शोर)

Mr. Speaker : I shall have to order the hon. Member to get out of the House if he behaves in this manner in future.

Minister for Revenue : Mr. Speaker, in the interest of parliamentary functioning, I would submit that some decency and decorum should be observed in this House. Not a day has passed since the present Session when utterly disgraceful, defamatory words have not been uttered by one or the other Member from the Opposition. I vouchsafe that not a single Member from this side of the House has said anything for which he would be taken to task. Mr. Speaker, I would enquire from you whether you will be content with this much only that the Member who used such words and when he is asked, withdraws them. I feel that the dignity of the House cannot be maintained unless strict action is taken against the Members of the Opposition who indulge in such things. We are here as hon. Member has observed and rightly so, for some other purposes and not for abusing each other or behaving in this manner. We are here to discuss the budget and other important matters. I would, therefore, respectfully submit that stern action should be taken, which you can take, to improve things otherwise we cannot pull on like this.

Sardar Gurnam Singh : Mr. Speaker, I, with all the emphasis at my command, contradict the statement of the Revenue Minister. We are seeing for the last one hour how the Chair is being defied and I think the Treasury Benches should feel ashamed of themselves. The Revenue Minister has been watching the Members from his side talking like that. We have seen one Member after the other rising in defiance of your orders. You have, Sir, made it clear that those motions will be considered later and that you would give your ruling but inspite of that the Members on that side and the Ministers have been acting against all decency and decorum of the House. I thought that they would understand it. But now I realise that even Ministers are responsible for the creation of all this disturbance. (*Thumping from the Opposition Benches*) I have been watching all this since yesterday but I did not want to open my lips. I find that there is a definite move from the Treasury Benches to create disturbance in the House. I do not wish to name those Members who have been rising one after the other and saying what they should not have said because they are known to every body in this House. I think, Sir, that this is sufficient for me to say and I tell them firmly that if they behaved in that manner, they will be retaliated by the Opposition.

वित्त मन्त्री (डाक्टर गोपी चन्द भार्गव) : स्पीकर साहिब, मैं कुछ कहना तो नहीं चाहता था लेकिन हालात ने मुझे मजबूर किया है कि मैं भी कुछ बोलूं। मैं यह तो नहीं कह सकता कि मैं सब मैम्बरान से ज़्यादा काबल हूं लेकिन इतना ज़रूर कह देना चाहता हूं कि ब्रिटिश गवर्नमैंट के ज़माने में मैं पहले कौंसिल में मैम्बर रहा उस के बाद असेम्बलियों में मैं ने

Deputy Speaker : No interruptions please. Let the hon. Member Shri Yashpal proceed with his speech.

श्री यश पाल : आप की इजाज़त से मैं एक बहुत ही अहम रेजोल्यूशन इस सदन में सोच विचार के लिए पेश करना चाहता हूं । मेरा प्रस्ताव यह है ।

Sardar Lachhman Singh Gill : Madam, I would like to know whether the first Resolution on the Agenda has been withdrawn ?

(*Noise and disorderly scenes in the House.*)

ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਲਾਇਲਪੁਰੀ : ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰ ਦਾ ਹੈ ....(ਵਿਘਨ)

(*Interruption by Babu Ajit Kumar, Shri Mangal Sein and other Members.*)

Deputy Speaker : How can so many members speak at one and the same time ? The mover member of that Resolution is not in the House.

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਉਹ ਤਾਂ ਤਿਆਰ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੂਵ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਦਿਤਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਅਗਵਾ ਕਰਕੇ ਲੈ ਗਏ ਹਨ।

Deputy Speaker : Then what should I do; Should I adjourn the House ? (*Interruptions*)

बाबू बचन सिंह : आन ए प्वायंट आफ़ आर्डर, मैडम । अर्ज़ यह है कि आज जो एजेंडा हमें तकसीम किया गया है उस एजेंडे पर पहली आईटम जो है. . . .

Deputy Speaker : If the hon. Member in whose name the first Resolution on the order paper stands is not present here in the House where from should I get him?

ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਲਾਇਲਪੁਰੀ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਮੈਂਬਰ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲੇਕਿਨ ਜਦ ਤਕ ਚੇਅਰ ਵਲੋਂ ਇਹ ਰੂਲਿੰਗ ਨਾ ਆ ਜਾਏ ਕਿ ਕਿ ਪਹਿਲਾ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਮੂਵ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮੈਂਬਰ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਔਰ ਅਗਲਾ ਮੈਂਬਰ ਆਪਣਾ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਪੇਸ਼ ਕਰੇ, ਯਸ਼ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣਾ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਮੂਵ ਕਰ ਸਕਦੇ। (ਵਿਘਨ)

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਜਦ ਕੋਈ ਮੈਂਬਰ ਜਿਸਨੇ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਮੂਵ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਚੇਅਰ ਅਗਲੇ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਕਾਲ ਅਪੌਨ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਯਸ਼ ਜੀ ਨੂੰ ਕਾਲ ਅਪੌਨ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। (When a Member in whose name a resolution stands is not present in the House, the Chair can call upon the next Member to move his resolution. I called upon Shri Yash to move his resolution.)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਮੈਡਮ। (ਵਿਘਨ) (ਸ਼ੋਰ)

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸੀਂ ਸਿਆਣੇ ਆਦਮੀ ਹੋ ਜ਼ਰਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੇ ਕਾਬੂ ਰਖੋ (The hon. Members are good parliamentarians. They should exercise restraint.)

श्री यश पाल: डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं यह रेज़ोल्यूशन पेश करता हूं कि—

With a view to establish Socialism in the Society, this Assembly recommends to Government to take immediate steps so as to provide (a) necessities of life. . . . .

(*Interruptions and noise. Some hon. Members rose simultaneously to Speak.*)

श्री यशपाल : जब तक मुझे डिप्टी स्पीकर साहिबा की इजाज़त है, मैं बोलूं गा....

(*Interruptions*)

उपाध्यक्षा : सरदार लछमन सिंह जी, आप बैठ जाइए । मेहरबानी करके काम होने दीजिए । (I would request Sardar Lachhman Singh Gill to please resume his Seat. Kindly let the proceedings go on.)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਮਦਦ ਲਈ ਹੀ ਖੜਾ ਹੋਇਆ ਹਾਂ ।

उपाध्यक्षा : मुझे आप की मदद नहीं चाहिए । (I do not need your help.)

(*Interruptions*)

Shri Jagan Nath : I rise on a point of Order.

Deputy Speaker : Mr. Jagan Nath, will you please take your seat ?

Sardar Gurbakhsh Singh : I rise on a point of Order, Madam.

(*Interruptions*)

Shri Jagan Nath : I rise on a point of Order.

Deputy Speaker : Jagan Nath Ji, will you take your seat ?

(*Interruptions*)

(*At this stage, Sardar Lachhman Singh Gill rose to speak*)

Shri Jagan Nath : On a Point of Order, Madam.

Deputy Speaker : Jagan Nath Ji, take your seat. You are interrupting the proceedings of the House.

(*Interruptions*)

उपाध्यक्षा : सरदार गुरनाम सिंह जी, आप इन को समझाइए कि हाउस का डैकोरम भी कोई चीज़ है । क्या इसी तरह से शोर शराबा चलता रहेगा ? (I would request Sardar Gurnam Singh to persuade them to maintain the decorum of the House. Will this noise and interruptions continue like this ?)

[*At this Stage Shri Ram Dhari Balmiki entered the House*]

श्री जगन्नाथ : डिप्टी स्पीकर साहिबा, वह देखिए रामधारी भी आ गए ।

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਧਾਰੀ ਵੀ ਆ ਗਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁਛੋ ਕਿ ਉਹ ਮੂਵ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ । (*Interruptions*)

Sardar Lachhman Singh Gill : Shri Ram Dhari Balmiki is present now and he may move his resolution.

(*Interruptions*)

Deputy Speaker : I cannot force anybody.

(*Noise in the House and interruptions by Shri Ajit Kumar*)

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਗਵਾ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ । (*Noise*)

उपाध्यक्षा : यश जी ने अपना रेज़ोल्यूशन मूव कर लिया है । उसपर डिस्कशन हो लेने दीजिए उसके बाद श्री राम धारी का रेज़ोल्यूशन ले लिया जाएगा ।

(Shri Yash has moved his resolution. Let it be discussed. Thereafter the resolution standing in the name of Shri Ram Dhari will be taken up.)

(*Interruptions*)

(*A Number of Members rose to make observations but their observations were drowned in the noise.*)

Deputy Speaker : I adjourn the House for half an hour.

(*The Sabha then adjourned and reassembled at 11-35 A. M.*)

Deputy Speaker : Now Shri Yash Pal will proceed with his speech.

Sardar Ajaib Singh Sandhu : On a point of Order, Madam.

Deputy Speaker : I would not allow any point of Order.

Sardar Tara Singh Lyallpuri : On a point of Order, Madam.

Deputy Speaker : Will the hon. Member please take his seat ?

(*Interruptions*) (*Noise*)

Chaudhri Inder Singh Malik : On a point of order, Madam.

(*Interruputions*) (*Noise*)

Babu Ajit Kumar : On a point of Order, Madam.

उपाध्यक्षा : मैं नहीं चाहती थी कि अब आधे घन्टे की एडजर्नमेंट के बाद कुछ कहूं । हाउस को इसी लिए एडजर्न किया गया था कि जो कुछ हमने सोचा है और आप ने भी सोचा है उसके मुताबिक हमें हाउस की कार्रवाई को चलने देना चाहिए । आप सब मुझ से ज्यादा समझदार हैं । बाज़ दफ़ा किसी बात पर गर्मी आ जाती है तो कुछ वकफ़ा अगर सोचने का मिल जाए तो गर्मी खत्म हो जाती है । तो मैं सब आनरेबल मेम्बर साहिबान से कहना चाहती हूं और पूरी ताकत से रिक्वैस्ट करना चाहती हूं कि हमें अपने फरायज़ की अदायगी संजीदगी से करनी चाहिए । हमारे मालिक जिन्हों ने हमें यहां पर चुन कर भेजा है क्या कहेंगे कि हम यहां पर क्या कुछ करते हैं । हमें कुछ उनकी भलाई का भी ख्याल करना चाहिए । रूल 112 में दिया हुआ है कि प्वांयट आफ आर्डर कैसे उठाया जाए । इस का मतलब यह नहीं कि जब जी चाहे खड़े हो जाएं ।

इस लिए मैं सारे हाउस का तुआवन चाहती हूं ताकि हाउस की कार्रवाई को चलाया जा सके । इतनी मुद्दत से मैं काम कर रही हूं । अपोज़ीशन में भी रही हूं । और हमेशा इस बात की कोशिश करती रही हूं कि हाउस की डिगनिटी को कायम रखा जाए । मुझे उम्मीद है कि सब आनरेबल मेम्बरान इस चीज़ का अहसास करेंगे और हाउस की डिगनिटी को कायम रखने में मुझे तुआवन देंगे । (*Interruptions*) (*Noise*)

(I did not intend to make any observations after the adjournment of the House for half an hour. I adjourned the House so that we may be able to transact the business of the House normally after we meet again. The hon. Members are well aware of their responsibilities. It sometimes so happens that the heat generated in the House cools down when some time is given to think about it. I would, therefore, now request the hon. Members

[उपाध्यक्षा]

with all the vehemence at my command that we should discharge our duties in a most sober manner. What will our masters—the electorate—think about our working here. We should also think of the welfare of the electorate. Rule 112 clearly lays down as to how a Point of Order is raised. It does not mean a license for an hon. Member to rise any time he likes. I, therefore, seek the co-operation of the whole House in conducting the proceedings of this House. I have been the Member of this House for quite a long time and I have worked in the Opposition too but I have always tried to keep the dignity of the House. I am sure all the hon. Members will extend their co-operation to me in maintaining the Dignity of the House.)

(*Interruptions*) (*Noise*)

ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਲਾਇਲਪੁਰੀ : ਜਨਾਬ, ਮੇਰਾ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ਹੈ। (ਸ਼ੋਰ) (ਵਿਘਨ)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ : ਜਨਾਬ, ਇਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਤਕ ਪਹਿਲੇ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਦੂਜਾ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇ (ਵਿਘਨ) (ਸ਼ੋਰ)

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਬੜੇ ਸਿਆਣੇ ਹੋ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਹਾਊਸ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾ ਚਲੇ ? (Sardar Gurcharan Singh, you are a wise man. Do you want that the House should not proceed further ? (*Interruptions*) (*Noise*)

ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਲਾਇਲਪੁਰੀ : ਜਨਾਬ, ਮੇਰਾ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਜਨਾਬ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਮਤੇ ਬਾਰੇ ਰੂਲਿੰਗ ਦਿਤੀ ਹੈ ਉਹ ਠੀਕ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਕਿਸ ਰੂਲ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ ? (ਸ਼ੋਰ, ਵਿਘਨ)।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਕਿਉਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇੰਟਰਪਟ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ ? ਹਾਊਸ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਚਲਣ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ? (Why are you interrupting in this way ? Why don't you want us to proceed?)

ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਲਾਇਲਪੁਰੀ : ਜਨਾਬ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਪ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਰੂਲਿੰਗ ਦਿਉ ਕਿ ਕੀ ਇਕ ਮੈਂਬਰ ਜਿਸ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਦ ਤਕ ਆਪ ਆ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਦਡਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਤਦ ਤਕ ਦੂਜਾ ਮੈਂਬਰ ਦੂਜਾ ਮਤਾ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਤੇ ਬੋਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ? (ਵਿਘਨ) (ਸ਼ੋਰ)

Deputy Speaker : Order please. Let me hear what Sardar Tara Singh has said.

ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਲਾਇਲਪੁਰੀ : ਜਨਾਬ, ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਇਤਨੀ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਮੈਂਬਰ ਦਾ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਇਹ ਸਰਕਾਰੀ ਬੈਂਚਾਂ ਵਾਲੇ ਲੈ ਗਏ ਹਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਉਠਾ ਕੇ ਲੈ ਗਏ ਹਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਅਗਵਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਤੇ ਜਦ ਤਕ ਉਸ ਨੂੰ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪ ਆ ਕੇ ਪਹਿਲੇ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਨੂੰ ਵਾਪਿਸ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ ਦੂਜੇ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਦੇ ਮੂਵ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹੋ ਮੈਂ ਸੁਣ ਲਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਮੇਰੀ ਵੀ ਸੁਣੋਗੇ ਜਾਂ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਘਨ ਪਾਉਂਦੇ ਰਹੋਗੇ ? ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹੋ ਮੈਂ ਅਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਣ ਰਹੀ

ਹਾਂ। ਜਿਸ ਮੈਂਬਰ ਦਾ ਇਹ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਮੈਂ ਕਾਲ ਕਰ ਚੁਕੀ ਹਾਂ ਪਰ ਉਹ ਇਥੇ ਹੈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਦੂਜਾ ਰੂਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੇਕਰ ਉਹ ਮੈਂਬਰ ਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। (I have heard the hon. Member. Will he please now listen to me or will continue to interrupt ? I have got his point. I have called upon the hon. Member in whose name this Resolution stands. Since he was not present in the House the second resolution on the Agenda has been taken up. In case the hon. Member returns to the House, I will again ask him to move the Resolution after we deal with the second resolution which is before the House now.) (*Noise*) (*Interruptions*)

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਤੁਸਾਂ ਜੋ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਸੀਂ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਅਗਵਾ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਲਈ ਬਾਹਰ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਪ੍ਰੋਟੈਕਸ਼ਨ ਦਿਉਗੇ ? (ਸ਼ੋਰ, ਵਿਘਨ)।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਲਫ਼ਜ਼ ਵਾਪਸ ਲਉ। ਇਹ ਚੇਅਰ ਤੇ ਇਕ ਰੀਫਲੈਕਸ਼ਨ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਫਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦਡਰਾ ਕਰੋ। (Mr. Ajit Kumar should withdraw these words. It is a reflection on the Chair. He should please withdraw these words.)

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : ग्रान ए प्वायंट ग्राफ ग्रार्डर, मैडम। डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं ग्राप से यह ग्रर्ज़ करना चाहता हूं कि .....

उपाध्यक्षा : मैं ने ग्राप को बोलने की इजाज़त नहीं दी। ग्राप मेहरबानी करके बैठ जाएं। मैं उनको बुलाती हूं; उनका रेज़ोल्यूशन यहां ग्राएगा। (I have not permitted the hon. Member to speak. He may please resume his seat. I am calling the hon. Member Shri Ram Dhari Balmiki back to the House and shall see that his resolution is moved.)

ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਲਾਇਲਪੁਰੀ : ਮੈਂ ਇਹ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੋ ਰੂਲਿੰਗ ਤੁਸੀਂ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਉਹ ਠੀਕ ਹੈ ਜਾਂ ਗਲਤ ਹੈ ?

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁਦਾ ਹਾਂ ......

Deputy Speaker: Babu Ajit Kumar should not exceed the limit. Is he dicating the Chair ?

Shri Yash Paul : Madam, I beg to move—

"With a view to establish socialism in the Society...."

(*Noise*)

Voices : We cannot allow it to be moved.

(*Interruptions*)

श्री यशपाल : डिप्टी स्पीकर साहिबा, यह जो रेज़ोल्यूशन मैंने ग्रभी ग्रापकी इजाज़त से पेश किया है ....

(*Interruptions by Sardar Gurcharan Singh and some other hon. Members.*)

Deputy Speaker : The hon. Member Sardar Gurcharan Singh should please maintain some decorum. Is he not going to help me? He should respect the Chair.

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ: ਮੈਂ ਰਿਕੁਐਸਟ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਚੂੰਕਿ ਤੁਸੀਂ ਪੋਟੈਕਸ਼ਨ ਦਿੰਦੇ ਹੋ, ਇਸ ਲਈ ਜੋ ਮੈਂਬਰ ਅਗਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਬੁਲਾਓ। (ਸ਼ੋਰ)

उपाध्यक्षा : पहले आप मुझे समझाएं कि आप क्या कहते हैं। (शोर) (The hon. Member may please first let me know as to what he wants to say.) (*noise*)

श्री राम प्रकाश : जब मूवर हाउस में नहीं तो क्या हाउस की कार्यवाही रुकी रहेगी ? मैं इस पर आपकी रूलिंग चाहता हूं।

ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਲਾਇਲਪੁਰੀ : ਜਦ ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਖੜਾ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ?

उपाध्यक्षा : क्या हाउस की पोज़ैशन आपके पास है ? जब मर्ज़ी हो खड़े हो जाते हैं। (Is the hon. Member in possession of the House? The hon. Member rises at random.)

ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਲਾਇਲਪੁਰੀ : ਮੈਂ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਇਆ ਆਪ ਦੀ ਰੂਲਿੰਗ ਸਹੀ ਹੈ ਜਾਂ ਗਲਤ ਹੈ।

उपाध्यक्षा : तारा सिंह जी, चेयर की रूलिंग चैलंज नहीं किया करते। (The hon. Member should know that the ruling of the Chair is not challenged.)

ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਲਾਇਲਪੁਰੀ : ਮੈਂ ਇਹ ਪੁਛਣਾ ਹੈ .....

उपाध्यक्षा : आप चेयर के साथ झगड़ा कर रहे हैं। (The hon. Member is joining issue with the Chair.)

ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਲਾਇਲਪੁਰੀ ; ਮੈਂ ਤਾਂ ਏਨਾ ਹੀ ਪੁਛਣਾ ਹੈ ਕਿ...

उपाध्यक्षा : आप बैठ जाइए। (The hon. Member should resume his seat.)

सरदार तारा सिंह लायलपुरी : आप बता दीजिए कि आपकी रूलिंग ग़लत है या सही है।

उपाध्यक्षा : तारा सिंह जी, आप बैठ जाइए। (The hon. Member Sardar Tara Singh should please resume his seat.)

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਤੁਹਾਡੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿਚ ਚੁਕਕੇ ਲੈ ਜਾਣ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰੋਟੈਕਸ਼ਨ ਹੈ ?

उपाध्यक्षा : बड़े अफ़सोस की बात है कि आप चेयर पर रिफ्लेक्शन करते हैं। पहले यह शब्द वापस लें कि उसे मेरे सामने उठा कर ले गए हैं। क्या उसे इस हाउस से ले गए हैं? आपको पता भी है कि उसको छुपाया हुआ है? आप उसे बुलाएं। I will send for him. It is a matter of great regret that the hon. Member is casting reflection on the Chair. He should please first withdraw the words that the hon. Member has been taken away in my presence. Has the hon. Member been taken away from the House ? Is the hon. Member Babu Ajit Kumar sure that Shri Ram Dhari Balmiki has been deliberately detained somewhere. He should be called here. I will send for him.)

(*Interruptions*)

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸੀਂ ਕਿਹੜੀ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਮੈਂ ਵੀ ਵੇਖ ਲਵਾਂ। ਸ੍ਰੀ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ ਜੀ, ਪਹਿਲਾਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਕਹੇ ਸ਼ਬਦ ਵਾਪਿਸ ਲਉ। (Let me know the book the hon. Member wants to quote from. I would ask Shri Ajit Kumar to first withdraw his remarks.)

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਮੈਂ ਵਾਪਿਸ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ।

Deputy Speaker : Now what has the hon. Member to say .

बाबू अजीत कुमार : वह मेम्बर यहां पर मौजूद था और अपने रैज़ोल्यूशन को मूव करना चाहता था फिर उसे उठा कर ले गए और यह सब आपके सामने......

उपाध्यक्षा : आप फिर मुझ पर रिफ्लेक्शन करने लगे। मैंने इसी लिए हाउस को एडजर्न किया था। (The hon. Member is again making a reflection on the Chair. That is why I adjourned the House.)

बाबू अजीत कुमार: जनाब, मैं तो गुज़ारिश कर रहा हूं कि उस मेम्बर को ले गए...

(विघ्न) (शोर)

उपाध्यक्षा : सरदार गुलाब सिंह जी, कहां है वह आदमी? (May I know) from Sardar Gulab Singh as to where is that hon. Member.

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ (ਸਰਦਾਰ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ): ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜੀ ਪਤਾ ਕਿ ਮੈਂਬਰ ਕਿਥੇ ਗਿਆ ਹੈ। (ਵਿਘਨ)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ: ਜਨਾਬ, ਮੈਂ ਨਾਂ ਦਸ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਹੜੇ ਆਦਮੀ ਉਸ ਨੂੰ ਲੈ ਗਏ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਆਦਮੀ ਭੇਜ ਕੇ ਉਸ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ: ਪੁਲਿਸ ਭੇਜ ਕੇ ਮੰਗਵਾ ਲਓ।

WALK-OUT

ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਲਾਇਲਪੁਰੀ: ਜਨਾਬ ਆਪ ਨੇ ਗਲਤ ਰੂਲਿੰਗ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਗਲ ਦੀ ਕੋਈ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਵਾਕ ਆਊਟ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

(*At this stage Sardar Tara Singh Lyallpuri staged a walk-out*)

RESOLUTION RE. ESTABLISHMENT OF SOCIALISM IN THE SOCIETY

चौधरी नेत राम : जनाब, यह बहुत ज़रूरी रैज़ोल्यूशन है जिस को छोड़ा जा रहा है। गरीब जनता के दिलों की धड़कनों को सुना जाए। (विघ्न) (शोर) इस अन्याय के खिलाफ

[चौधरी नेत राम]

भूख हड़ताल करनी चाहिए आज क्या हालत हो रही है और आप इस रैज़ोल्यूशन को छोड़ कर अगला रेज़ोल्यूशन ले रहे हैं । (विघ्न) (शोर)

श्री यशपाल : मेरा रैज़ोल्यूशन यह है कि.....

(विघ्न) (शोर)

श्री जगन्नाथ : ऑन ए प्वायंट आफ आर्डर, मैडम, । जनाब, जब तक पहले रैज़ोल्यूशन का फैसला नहीं होता दूसरा रैज़ोल्यूशन कैसे लिया जा सकता है ?

(विघ्न) (शोर)

बाबू अजीत कुमार : आप उस मेम्बर को बुलवा लें तो मसला हल हो जाए ।

उपाध्यक्षा : मैं ने तो कह दिया है मैं उसको खींच कर कैसे बाहर से ला सकती हूं ? The maximum I can do is that I can send for him. (I have already told that I cannot force the hon. Member to come to the House. The maximum I can do is that I can send for him.)

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ: ਜਨਾਬ, ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚੋਂ ਡਿਸਆਰਡਰਲੀ ਮੈਨਰ ਵਿਚ ਇਕ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਇਹ ਉਠਾ ਕੇ ਲੈ ਗਏ ਹਨ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸ ਕੋਈ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕੋਈ ਪਾਵਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸ ਤਾਂ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮਾਰਸ਼ਲ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਉਹ ਸਾਡੇ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਗਲ ਲਈ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਇਥੇ ਬਾਹਰ ਤੋਂ ਲੈ ਆਵੇ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ: ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਦਰਖਾਸਤ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਆਪ ਜਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਲੈ ਆਓ। (I request you to go and bring him in the House.)

(*Interruptions*) (*Noise*)

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ: ਜਨਾਬ, ਜੇਕਰ ਉਹ ਮੈਂਬਰ ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਇਸ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਨੂੰ ਵਿਦਡਰਾ ਕਰ ਲਵੇ ਤਾਂ ਕੀ ਹਰਜ ਹੈ ? (ਵਿਘਨ)

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ: ਸਾਨੂੰ ਕਿਉਂ ਉਥੇ ਬਾਹਰ ਜਾਕੇ ਲੜਾਂਦੇ ਹੋ ? ਉਸ ਮੈਂਬਰ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੰਦੇ ਖੜੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ। (ਵਿਘਨ) (ਸ਼ੋਰ)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ : ਜਨਾਬ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਹਾਊਸ ਦਾ ਪ੍ਰਿਵਿਲੇਜ ਭੰਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਇਥੋਂ ਧਰੂ ਕੇ ਬਾਹਰ ਲੈ ਗਏ ਹੋਣ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਪੀਕਰ ਅਤੇ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਪਾਸ ਇਖਤਿਆਰ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਮਾਰਸ਼ਲ ਦੀ ਹੈਲਪ ਲੈ ਲੈਣ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਕੀ ਤੁਹਾਡਾ ਵੀ ਕੋਈ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ? ਕੀ ਤੁਹਾਡਾ ਫਰਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਿ ਚੇਅਰ ਦੇ ਕਹਿਣ ਦਾ ਇਹਤਰਾਮ ਕਰੋ । (Is there any duty of the hon. Member ? Is it not your duty to obey the Chair.)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ : ਸਾਡਾ ਵੀ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਚੇਅਰ ਦਾ ਇਹਤਰਾਮ ਕਰੀਏ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇਹਤਰਾਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਜਿਥੇ ਐਸੇ ਹਾਲਾਤ ਹੋ ਜਾਣ ਕਿ ਇਕ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਇਨਸਾਈਡ ਦੀ ਚੈਂਬਰ ਤੋਂ ਖਿਚ ਕੇ ਬਾਹਰ ਲੈ ਜਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਚੈਂਬਰ ਦੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੁਕਮ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹੋ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਮਾਰਸ਼ਲ ਰਾਹੀਂ ਮਨਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ।

पण्डित भगीरथ लाल : जनाब, यह कहना उस मेम्बर की तौहीन है कि उसे हाउस में से खींच कर ले गए । यह लफ़्ज़ वापस लेने चाहिएं ।

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਤਕ ਦਸ ਸਕਦਾ ਹਾਂ।

ਸਰਦਾਰ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ: (ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ) : ਜਨਾਬ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਜੇਕਰ ਆਨ-ਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਰੂਲਜ਼ ਨੂੰ ਵੇਖ ਲੈਣ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਲ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਰੂਲਜ਼ ਨੂੰ ਐਬਾਈਡ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ (ਵਿਘਨ)

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਜੇਕਰ ਉਹ ਮੈਂਬਰ ਆਪ ਆਣ ਕੇ ਵਾਪਿਸ ਲੈ ਲਏ ਤਾਂ ਕੀ ਹਰਜ਼ ਹੈ ?

(ਵਿਘਨ) (ਸ਼ੋਰ)

Minister for Revenue : According to the Rules of Procedure and Conduct of Business in the Punjab Legislative Assembly, even if an hon. Member is present in the House and he does not rise to move his resolution, he cannot be forced to do that.

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ: ਆਨ ਏ ਪੁਆਇਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਮੈਡਮ (ਵਿਘਨ) (ਸ਼ੋਰ)।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਸਰਦਾਰ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੁਸੀਂ ਰੂਲ ਕੋਟ ਕਰ ਦਿਉ ਤਾਂ ਜੋ ਮੈਂ ਵੀ ਪੜ੍ਹ ਲਵਾਂ। Let the hon. Minister quote the relevant rule for my reference.

Minister for Revenue : Madam, the allegation is that the hon. Member in whose name the resolution at item No. 1 of the agenda for today stands has been forcibly removed. I may submit that there is no power or authority with the Deputy Speaker or anybody to investigate whether or not he was removed from the House, or to bring him in the House. The hon. Members raising the point of orders know full well that it is not possible. So you were perfectly correct that you cannot force Shri Ram Dhari Balmiki to be present in the House.

(*At this stage Shri Ram Dhari Balmiki, M.L.A. came and occupied his seat*

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਹੁਣ ਆ ਗਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹੋ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣਾ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲੈਣ। (ਵਿਘਨ)।

Minister for Revenue : Madam, Deputy Speaker, this shows that the hon. Member was not under any duress. Now supposing he does not move the resolution standing in hi name, nobody can force him to do that. Therefore, the only other alternative is that the second resolution on the agenda should be moved and discudssed.

Deputy Speaker : Now, I will not allow any point of order on this point.

(*Shri Ram Dhari Balmiki did not move his resolution*).

श्री यशपाल (जालन्धर शहर, दक्षिण-पश्चिम) : मेरा ख्याल था कि इस रैज़ोल्यूशन का सब स्वागत करेंगे । (Intrruption) जब भी कोई बात लोगों की बेहतरी और भलाई के लिए आती है तो उसके रास्ते में रुकावट डाली जाती है । कुछ ग़लत फहमी मेरे भाइयों को हो गई है कि शायद पहला रैज़ोल्यूशन न ला कर किसी के साथ कोई ज़बरदस्ती की गई है । यह ग़लत बात है । इस रैज़ोल्यूशन में वह बात आ जाती है जो श्री रामधारी जी के रैज़ोल्यूशन में थी । अगर आप दोनों रैज़ोल्यूशन पढ़ें तो आपको पता चलेगा कि उनमें कितनी समानता है। मेरा रैज़ोल्यूशन यह है जो मैं पेश करता हूं ।

[श्री यशपाल]

With a view to establish socialism in the society, this Assembly recommends to Government to take immediate steps so as to provide—

(a) necessities of life at reasonable prices ;

(b) free education up to the highest level ;

(c) free medical aid ;

(d) means of employment for all in the State .

This Assembly further recommends to Government to place before it by the 31st of March, 1965, at the latest, a detailed plan indicating the time by which the above mentioned facilities could be provided and the sources from which the expenditure to be incurred thereon would be met.

Now Madam, the resolution standing in the name of Shri Ram Dhari Balmiki was—

In view of a sharp rise in the prices of essential commodities, this Assembly recommends to the Government to increase with immediate effect the salaries /dearness allowance of Class III and IV Government employees in the State.

अब आप देखेंगे कि यह जो दूसरा रैज़ोल्यूशन है जो मैंने मूव किया है इस में यह सारी बात आ जाती है इसलिए हम दोनों ने ही मिलकर यह फैसला किया है । मुझे उन्होंने ही यह रैज़ोल्यूशन मूव करने की इज़ाजत दी है । जब हम दोनों ने यह सारा फैसला कर लिया है तो मेरी समझ में नहीं आता कि लुध्याने वाले साहिबान को क्या एतराज़ है (Interruptions.)

उपाध्यक्षा : आप यहां लुध्याने की या अम्बाले की बात न करें, आप अपनी ही बात कहें ।(The hon. member should not mention about the Members from Ludhiana or Ambala. He may please proceed with his speech.)

श्री यशपाल : बहुत बेहतर, मैं अर्ज़ कर रहा था कि इस हाउस में जितने भी मैम्बर हैं चाहे उनका ताल्लुक किसी पार्टी से भी हो, किसी ग्रुप से हो सब को इस प्रस्ताव के मकासिद के साथ हमदर्दी है । जो प्रस्ताव मैंने पेश किया है अगर उसके मकासिद पूरे हो जायें चाहे वह किसी भी तरीके से पूरे हों तो हम अपने वायदे को पूरा कर सकेंगे । जब हमने आज़ादी ली थी तो महज़ इस लिये नहीं ली थी कि किसी ग़ैर कौम को निकालना है । आज़ादी दरअसल रास्ता है कि हम उस मंजिल तक पहुंच सकें कि जहां हर व्यक्ति खुशहाली की ज़िंदगी बसर कर सके । अगर हम आज़ादी के रास्ता पर चल कर खुशहाली की इस मंज़िल तक पहुंच न सकें तो मैं समझता हूं कि आज़ादी का पूरा फायदा हम नहीं उठाते हैं जितना कि हमें उठाना चाहिए । जिस रास्ता पर हम 10-15 साल से चले आ रहे हैं इस पर चल कर हमने कोई ग़लती नहीं की बल्कि जो भी कदम उठाए हैं उनको बड़ी कामयाबी के साथ हम आगे ही आगे बढ़ाते चले गए हैं । लेकिन इस बर्ष जब भुवनेश्वर में हिन्दुस्तान के तमाम नेता इकट्ठे हुए तो यह तय किया गया कि हम इस देश के अन्दर मुकम्मल तौर पर समाजवाद कायम करेंगे । अगर सोशलिज़्म की नीति की तमाम सूबाई

सरकारें अपनायें तो कोई वजह नहीं कि लोगों की दिक्कतें दूर न हों । यह बातें कह देने मात्र से नहीं होतीं जब तक उनपर अमली तौर पर कदम न उठाये जायें । लोगों को ज्यादा से ज्यादा सहूलतें मिलें । एजुकेशन का ज्यादा से ज्यादा इंतजाम हो । देहातों में ज्यादा से ज्यादा स्कूल हों, मैडीकल ऐड हो । यह बात तो कही नहीं जा सकती है कि पिछले वर्षों में हमें इसमें कोई कामयाबी नहीं हुई । हमारी पहली योजना बड़ी कामयाबी के साथ मुकम्मल हुई हैं और यह तीसरी योजना बड़ी कामयाबी के साथ आगे बढ़ रही है लेकिन अभी तक हम जिस मंजिल तक पहुंचना चाहते हैं ; पहुंच नहीं पाये । इस मंजिल तक पहुंचने के लिए हमारा फर्ज है कि हम एक दूसरे को सहयोग दें । इस रास्ते के सवाल पर मतभेद हो सकता है, मगर इस मंजिल के पहुंचने के सवाल पर किसी को भी इख्तलाफ़ नहीं हो सकता । कौन नहीं चाहता कि मंहगाई दूर हो ऐजूकेशनल सहूलतें मिलें । फ्री मेडीकल एड हो, खेती बाड़ी के साधनों के लिए आला से आला इम्पलीमैंट्स का होना और हर जरूरतमंद के लिए होना यह ज़रूरी है । यह रेज़ोल्यूशन तो इस पार्टी की तरफ से है मैं कहता हूं कि जहां तक देश के बेहतर बनाने का सम्बन्ध है अगर इस तरह का रेज़ोलयूशन अपोज़ीशन पार्टी की तरफ से भी लाया गया होता तो हम इसकी डट कर हमायत करते क्योंकि इस का प्रत्येक व्यक्ति की जिंदगी के साथ सीधा सम्बन्ध है । जब तक हम अपने देश के अन्दर बड़े से बड़े आदमी से लेकर छोटे से छोटे आदमी के दरमियान डिसपैरिटीज़ हैं वह दूर नहीं करते हम मंजिले मकसूद तक पहुंच नहीं सकते । लोगों की आमदनी में इतना बड़ा फर्क है उस फर्क को हमने सोशलिज़म से दूर करना है । पंजाब की यह खुशकिस्मती है कि यहां वैसे बड़े बड़े व्यापारी या सरमायेदार नहीं हैं जिन के पास 1,400 करोड़ रुपए तक का सरमाया है । इस लिये अगर इनका उन लोगों के साथ मुकाबला करें जिनकी आमदनी मुकाबिलतन कम है तो भी यह एक बहुत भारी फर्क है । इसलिए हमारा फर्ज है कि जो यह डिसपैरिटी है हमें इसे दूर करने की कोशिश करनी चाहिए । इस का मतलब यह नहीं है कि यह सब कुछ हम एक दूसरे से छीन झपट कर दें बल्कि हम उस ढंग से करें जो एक सुलझे हुए सभ्य संसार के तरीके हैं । जिन लोगों की आमदन कम है हमें उनकी आमदनी बढ़ानी चाहिए और यह चाहे जिस किसी भी ढंग से हो मगर आमदनी में इजाफा हर हालत में होना चाहिए । मगर हमारे मुल्क की क्या हालत है ? लोग सिर्फ शोर मचाना चाहते हैं हंगामा बर्पा करना चाहते हैं किसी तामीरी काम के लिए तैयार नहीं होते । वह उन तरीकों को नहीं अपनाते जिन से उनकी आमदन में इज़ाफा हो सके । यह इज़ाफा अगर हम खेतों में खड़े हो कर नारे लगायें, ज़ोर ज़ोर से चीखें तो इस से पैदावार नहीं बढ़ सकती । पैदावार उसी वक्त बढ़ेगी जब हम नए से नए एग्रीकल्चरल इम्पलीमैंटस मासिज़ तक पहुंचाने की कोशिश करेंगे । महज़ नारे लगाने से काम नहीं बनेगा ।

इससे पहले कि मैं यह बताऊं कि आमदनी कैसे बढ़ सकती है, मैं इन चार मतालबात की तरफ आना चाहता हूं जो मैंने रखे हैं । मैं निहायत नम्रता के साथ निवेदन करना चाहता हूं, कि वैसे तो हम लड़ते रहते हैं लेकिन इस बात पर हम सब इत्तिफाक राए हो जाएं तो ठीक रहेगा । पहली चीज़ यह है कि जिंदगी की ज़रूरियात जो हैं उनकी कीमतें रीज़नेबल हों, इस बात की कोशिश की जाए । मैंने इसको फर्स्ट प्रिफरेंस इसलिए दी है कि यह हमारी रोज़मर्रा की जिंदगी से ताल्लुक रखती हैं । हम और तमाम चीज़ों को दूर फेंक सकते हैं लेकिन अगर जरूरियात

[श्री यशपाल]

जिन्दगी की कीमतें अगर रीजनेबल न हुई तो हमारी बेचैनी दूर नहीं होगी। यह न सिर्फ किसी एक आदमी तक ही सीमित नहीं है, बल्कि इनका असर कौमी करैक्टर पर भी पड़ता है। सारे देश के अन्दर एक कमज़ोरी पैदा होती है। खासतौर पर जब हिन्दुस्तान की सरहद्दों पर चीन और पाकिस्तान अपनी तोपें तान कर बैठे हुए हैं, उनका मुकाबला करने के लिए लोगों के अन्दर जज़बा पैदा करने के लिए यह ज़रूरी है कि रोज़ बढ़ती जा रही इस मंहगाई का इलाज किया जाए। लेकिन इसका इलाज होना साधारण बात नहीं है। यह टेढ़ा मसला है। और हक़ीक़त यह है कि अब तक जितना इलाज मंहगाई को रोकने के लिए किया गया उस में हमारी एप्रोच बुनयादी तौर पर ग़लत ही है। हम एक खास किस्म के विशियस सरकल में फंस गए। हर एक आदमी जब कुछ बेचता है, वह चाहता है कि उसके सामान की ज्यादा कीमत मिले और जब वह अपनी चीज़ के पैसे ज्यादा लेने लगता है तो चक्र चल पड़ता है जिनको ज्यादा पैसे ज़रूरत की चीज़ों के देने पड़े इन्होंने अपने सामान या अपनी प्रोडक्शन को ज्यादा मंहगा कर के बेचना शुरु किया। और जो नौकर पेशा थे उन्होंने भी ज्यादा पैसों की मांग करना शुरु की। कपड़े वाला कपड़े की कीमत ज्यादा चार्ज करने लगा, अनाज वाला अनाज की कीमत और इसी तरह से और आदमी दूसरे सामानों को मंहगा कर कर के बेचने लगे और एक विशियस सर्कल बन गया। जब ऐसा हो जाता है तो महदूद आमदनी वाले आदमी मुतालबा करते हैं कि उनकी तनखाहें बढ़ाई जाएं। उनकी मांग भी नाजायज़ नहीं, क्योंकि उन्हें हर चीज़ के लिए ज्यादा देना पड़ता है। रामधारी जी ने जो मांग की वह बिल्कुल उचित है कि तीसरे चौथे दर्जे की नौकरियों वालों की तनखाह भी बढ़े। तो मैं विशियल सर्कल की बात कर रहा था। मुझे याद है कि दिल्ली में जब गवर्नमेंट ने मंहगाई भत्ता बढ़ाया तो एकदम चीज़ें मंहगी हो गई। दुकानदारों ने जानबूझ कर कीमतें इसलिए बढ़ा ली कि मंहगाई भत्ता बढ़ गया तो मंहगाई बढ़नी चाहिए। तो इस तरह से जो भत्ता बढ़ाया गया उससे किसी को फायदा नहीं हुआ। क्योंकि चीज़ें मंहगी हो गईं। मैं विश्वास के साथ कह सकता हूं कि अगर इस विशियस सर्कल को रोकने की कोशिश नहीं करते तो मंहगाई का इलाज नहीं कर सकते। मैं एक ठोस मिसाल देता हूं। कोयले की कानों में काम करने वालों ने तनखाह बढ़ाने का मतालबा किया और गवर्नमेंट ने उनकी बात तसलीम कर ली और उनकी उजरत बढ़ा दी गई। जब ऐसा हुआ तो कोयले के कानों के मिल मालकान कहने लगे कि आपने इतना बोझ डाल दिया तो अब कोयले की कीमत बढ़ाने की इजाज़त दे दीजिए। और जब कोयला मंहगा हुआ तो उसका असर आप देख लीजिए कि हर एक आदमी पर पड़ा जो इससे किसी न किसी प्रकार से वाबस्ता है। जब कोयले का भाव बढ़ा तो इस का असर और चीजों पर पड़ा और फिर एक विशियस सर्कल बन गया। अभी तक हम इस विशियस सर्कल को तोड़ने में किसी तरह से समर्थ नहीं हो सके। मैं यह बतलाना चाहता हूं कि हम इस मंहगाई को रोज़ रोज़ बढ़ाने वाले विशियस सर्कल को तोड़ क्यों नहीं पाते। बात यह है कि हमारे देश के अन्दर बहुत सी बलैक मनी है, जिसके बारे में कुछ लोगों का अन्दाज़ा है कि 300 करोड़ के लगभग ब्लैक मनी है। मैं ठीक ठीक रकम नहीं बतला सकता क्योंकि मेरे पास कोई साधन ऐसा नहीं जिससे इस ब्लैक मनी के बारे में ठीक-ठीक रकम बताई जा सके लेकिन लगभग 300 करोड़ रुपए के करीब ऐसा रुपया है। जिनके पास यह

रुपया है वह उसको जायज़ तरीके से तो इस्तेमाल नहीं कर सकते । इसलिए उस रुपया का इस्तेमाल यों होता है कि कीमतें बढ़ाई जाती हैं । जैसे एक आदमी जिसके पास है ही दो रुपए तो किसी चीज़ को 4 रुपए देकर नहीं खरीद सकता चाहे कितनी ही ज़रूरत उसे क्यों न हो लेकिन अगर जिस के पास ज्यादा रुपया है यानी ब्लैक मनी है वह उसको 4 रुपए में भी खरीद लेगा । और इस तरह से चीज को बेचने वाला अपनी ज़रूरत वाली चीज़ के 4 रुपए फिर 6 रुपए फिर 8 रुपए बढ़ाता चला जाएगा और इस तरह से किसी चीज़ की कीमत बढ़ती चली जाएगी । इसलिए सब से पहले विशियस सरकिल को तोड़ने के लिए ब्लैक मनी पर कोई पाबन्दी लगानी पड़ेगी ।

एक बात यह और है कि गंदम की कीमतें पहले 14 से 16 रुपए मन थीं लेकिन बाद को 18 और 20 रुपए मन तक बिका और अब 27–28 रुपए मन तक चला गया । और अगर यही हाल रहा कीमते बढ़ने का तो पता नहीं कि कीमतें कहां तक बढ़ जाएं । अगर आप यह कहें कि गेहूं की कास्ट आफ प्रोडक्शन बढ़ गई ऐसी बात नहीं है । बात यह बताई जाती है कि हमारे सूबे की गंदम बाहर के सूबों में भेज दी गई और यह बात सही भी है । लेकिम अब सवाल यह है कि क्या हम दूसरे सूबों में भेजने से इनकार कर सकते हैं ? अगर हम बाहर गंदम भेजने से इनकार करते हैं तो दूसरे सूबे वाले कहते हैं कि अगर आप गंदम नहीं भेज सकते तो हम दूसरी चीजें क्यों आपके सूबे को भेजें । मुझे दिल्ली में एक आला अफ़सर मिला तो कहने लगा कि अगर आपको 200 करोड़ रुपया गवर्नमेंट आफ इंडिया से न मिलता तो क्या आप यह भाखड़ा डैम बना सकते थे और यह तरक्की कर सकते थे ? यह बात भी सही है । कुछ बातें नैशनल पालिसी की होती हैं और फूड हमारी नैशनल पालिसी के अन्दर आता है । आज कल तो न सिर्फ नैशनल बल्कि इंटरनैशनल भाईचारे की भावना फैलती जा रही है और हरएक देश यह चाहता है कि ह्यूमैनिटी के भले के लिए जिस मुल्क को जो जरूरत हो उसको वह चीज़ देना चाहिए और इसीलिए चाहे अमेरिका हो, चाहे रूस हो, वह इस कंसिड्रेशन पर अनाज देते हैं । तो मैं यह कहना चाहता हूं कि अनाज बाहर गया और भेजना पड़ गया । इससे भी कीमतें बढ़ गई । व्यापारियों ने इसमें भाग लिया क्योंकि उनके जरिए ही बाहर माल भेजा गया । तो कीमतें तो बढ़ी लेकिन अब अगर हम उनको रोकने के लिए या नीचे लाने के लिए बुनयादी तौर पर कोई कदम नहीं उठाते तब तक मैं नहीं समझता कि यह मसला आसानी से हल हो सके । इसलिए जब मैं यह रैजोल्यूशन यहां पेश कर रहा हूं तो इस बात की तवक्को करता हूं कि जितने भाई इस प्रस्ताव पर बोलें तो वह कंस्ट्रक्टिव सुझाव दें ।

अब जिस ढंग से इस मसले को हल करना चाहिए वह मैं अर्ज़ करता हूं । पहली बात तो यह है कि हमें विशियस सर्कल को तोड़ना चाहिए, इस के अलावा ब्लैक मनी को कंट्रोल करना चाहिए । इस के अलावा टेक्सेशन का भी महंगाई के साथ ताल्लुक है । आज कल जिस ढंग से हमारे देश में टेक्स लगाए जा रहे हैं उस का वही पुराना ढांचा चला आ रहा है वक्त पर नए टेक्स तो लगाए गए लेकिन उस पुराने ढांचे को तबदील करने की कोशिश नहीं की गई । उसका असर यह होता है कि जब यह पता लगता है कि फलां जगह लीकेज हो रही है तो उसे रोकने के लिए और स्टाफ रख दिया जाता है और कुछ कानून बना दिया जाता है । लेकिन बाद में पता लगता है कि फिर और लीकेज होने लगी है । मैं अर्ज करना चाहता हूं कि जब तक हम एक ही कमॉडिटी पर बार बार टेक्सिज़ लगाते जाएंगे तब तक लीकेज होती रहेगी । इसके साथ एक और भी कारण है । यह कारण बताने से पहले मैं निवेदन करूंगा कि यह बात मैं किसी को

[श्री यशपाल]

एक्यूज़ करने के लिए नहीं कहता सब का एक जैसा ही कैरेक्टर है। वह ब्यान करने लगा हूं। हमारे जितने भी आदमी टैक्स वसूल करने वाले हैं, असैस करने वाले हैं या जो टैक्स देने वाले हैं वह जो कुछ करते हैं, आप जानते हैं इन सब चीज़ों को देखते हुए मैंने पिछले बजट सेशन में भी तजवीज़ रखी थी और अब फिर कहता हूं कि एक टैक्सेशन इन्क्वायरी कमीशन मुकर्रर किया जाए जो अच्छी तरह पड़ताल कर के अपने सुझाव दे कि किस तरीके से टैक्स लगाए जाएं जिससे लीकेज कम हो और इन्कम बढ़े। मेरा अपना अंदाज़ा है कि बहुत से टैक्सिज़ ऐसे हैं जिन का कि उतना फायदा नहीं जितना कि प्रोपोर्शनेटली उनकी कोलेक्शन पर खर्च आ जाता है। अब मैं ठोस मिसाल दे कर बताता हू कि इस से मंहगाई किस तरह बढ़ती है। आप जानते हैं कि आज कल कई तरह के इन्स्पेक्टर्ज हैं जो व्योपारियों, दुकानदारों, मिलों और कारखानेदारों के साथ डील करते हैं। हर दुकानदार या बिज़नेसमैन यह चाहता है कि वह 10–20 रुपए खर्च करके इन इन्स्पेक्टरों को खुश रखे ताकि उनको ज़्यादा टैक्स न देना पड़े। तो इस से क्या होता है, दुकानदार जो इस तरह का खर्चा करते हैं उसे कीमतों पर डाल देते हैं जिस से कीमतें बढ़ जाती हैं। तो यह तीन चीज़ें हैं जिन का अगर हल कर लिया जाए तो कीमतें काफी कंट्रोल में रह सकती हैं। इसके अलावा मुनाफेखोरी को भी कंट्रोल करना लाज़मी है। इस सिलसिले में मैं अर्ज़ करना चाहता हूं कि हमारी पंजाब सरकार ने तजरुबा करने के लिए पंजाब के व्यापारियों के प्रतिनिधियों की एक कमेटी मुकर्रर की है जिस के कनवीनर डायरेक्टर, फूड एंड सिविल सप्लाईज़ हैं। व्यापारियों ने आपस में इस बात का फैसला कर लिया है कि हम ज़्यादा से ज़्यादा अनाज पर इतना मुनाफा लेंगे ताकि अनाज की कीमतें स्टेबल रहें। इसी तरीके से अगर बाकी ज़रूरी सामान के बारे में भी मुनाफे की शरह को मुकर्रर कर लिया जाए तो कीमत पर कंट्रोल हो सकता है। सोशलिज़्म का यह मतलब नहीं होता कि हम किसी की चीज़ छीन लें बल्कि सोशलिज़्म का यह मतलब है कि हम लोगों को ज़्यादा मुनाफा न कमाने दें।

Deputy Speaker: Please wind up now.

श्री यश पाल : मैं प्रार्थना करूंगा कि मुझे कुछ और वक्त दिया जाए। अब मैं ऐजुकेशन के बारे में कुछ अर्ज़ करना चाहता हूं। ऐजुकेशन जो है यह सब के लिए फ्री होनी चाहिए। ऐजुकेशन से मेरी यह मुराद नहीं कि केवल एम. ए. तक तालीम मुफ्त हो बल्कि टेक्नीकल ऐजुकेशन और मैडिकल कालिजों में भी ऊंचे स्तर तक शिक्षा मुफ्त होनी चाहिए क्योंकि अभी तक हमारे सूबे के लोग खर्चे को बरदाशत नहीं कर सकते। कुछ लोगों को गवर्नमेंट वज़ीफे वगैरह तो देती है लेकिन सब को वज़ीफे नहीं मिल सकते इसलिए ज़रूरी है कि हम हर तरह की शिक्षा मुफ्त कर दें।

इसके साथ साथ यह भी ज़रूरी है कि हम यह फैसला करें कि किस जगह पर किस किसम की तालीम देनी है और किस लैवल की तालीम देनी चाहिए। इस सिलसिले में मैं टैक्नीकल एजूकेशन का ज़िक्र करना चाहता हूं। इसकी बड़ी डीटेल्ड प्लैनिंग की ज़रूरत होती है। अगर हम यह समझें कि खाली इन्सटीच्यूशनज़ में बिठाकर टैक्नीकल, वोकेशनल इंजिनियरिंग वगैरा की ट्रेनिंग देकर बात खत्म हो गई तो यह बात बनती नहीं है, तरीका असली ट्रेनिंग देकर

फायदा उठाने का यह है कि जिस ट्रेड की जहां ट्रेनिंग देनी हो उसका वहां पर ही कारखाना भी होना चाहिए । फर्ज करो हम जालंधर में पौलीटैकनीक इन्सीच्यूट खोल देते हैं लेकिन कारखाना है उस ट्रेड का रोहतक में तो उसका कोई फायदा नहीं होगा क्योंकि वहां इतनी दूर कोई जाएगा नहीं और इस तरह ट्रेनिंग देने पर जो इतना खर्च आएगा वह सारा ज़ाया जाएगा । पहाड़ी इलाकों में भी टैक्नीकल ऐजूकेशन का फायदा पहुंचाना चाहते हैं लेकिन यह फायदा तभी पहुंच सकेगा अगर हम वहां पर उस ट्रेड के कारखाने लगाएंगे । अगर हम हमीरपुर में पौली-टैकनिक संस्था खोल देते हैं लेकिन कारखाना हम उसका गुड़गांव में लगाते हैं तो उनको उसका कोई फायदा नहीं पहुंचता है । हर एक आदमी को ट्रेनिंग उस जगह देनी चाहिए जहां कि उसे काम मिल जाए । मैं जापान की बात जानता हूं कि वहां पर बड़ी डीटेल्ड प्लैनिंग होती है । वह 50 साल की advance प्लैनिंग कर लेते हैं कि पांच साल में कौनसा कारखाना कहां लगना है और 10 साल में कहां लगना है और कितनी कहां कौनसी इन्डस्ट्री पनप सकती है। वह फिर वहां पर ट्रेनिंग देने का सारा इन्तज़ाम करते हैं । हमारे देश में भी इसी तरह से किया जाना चाहिए ।

अब मैं फ्री मैडिकल एड के बारे कुछ अर्ज़ करना चाहता हूं । हमारे देश में जो रुपया जोड़ने की बड़ी आदत है उसके दो तीन कारण हैं एक तो इसलिए पैसा जोड़ा जाता है कि बीमारी के वक्त खर्च किया जा सके और दूसरे बुढ़ापे के गुज़ारा के लिए लोग रुपया जोड़ते हैं । यह दो मोटी वजूहात हैं रुपया जोड़ने की । तो हम यह ऐलान कर दें कि किसी भी आदमी को अगर मैडीकल एड की ज़रूरत पड़ेगी तो सरकार उसे फ्री देगी और उसे अपने पास से खर्च करने की ज़रूरत नहीं होगी । इसी तरह बुढ़ापे में पैन्शन दी जानी जरूरी है । ऐसा करने से यह सारा मसला हल हो जाता है ।

चौथी बात जो मैं करनी चाहता हूं वह है **means of employment for all in the State.** यह बहुत बहुत ही गम्भीर मसला है जिस की तरफ अब तक जितनी कोशिशें की गई हैं हल करने के लिए उसमें हमें कामयाबी नहीं मिली है । कुछ तो इसलिए नहीं मिली है कि आबादी बहुत बढ़ जाती है और कुछ इसलिए भी कि जितनी हम तवक्को करते हैं एम्पलायमेंट के ज़रिये निकालने की उतने निकलते नहीं हैं । अगर हम कोई ऐसा ढंग निकाल सकें कि लोगों को जिस जगह जिस काम की ज़रूरत हो वह मुहैय्या किया जाए तो यह मसला काफी हल हो सकता है । इस मसले के साथ कृषि उत्पादन का मसला भी जुड़ा हुआ है । किसी भी देश की माली हालत सिर्फ खेती बाड़ी से ही ऊंची नहीं हो सकती । अगर सारे लोग खेती बाड़ी में लगे रहें तो काम नहीं चलता है क्योंकि खेती बाड़ी से किसान खाना तो खा सकता है, मामूली तौर पर तन भी ढांप सकता है मगर बाकी ज़रूरियात पूरी नहीं कर सकता है । अगर खेती बाड़ी को छोड़ दें तो भी बात बिगड़ती है । तो इस में हमें रैश्नेलाइज़ेशन करने की ज़रूरत है कि लोग खेती बाड़ी भी कर सकें और दूसरे धंधे भी कर सकें । खेती बाड़ी का काम 12 महीने नहीं होता है साल में थोड़े अर्सा के लिए होता है । बाकी सारी की सारी लेबर जो है वह ज़ाया जाती है । अगर हम खेती बाड़ी करने वालों के लिए खेती बाड़ी के साथ साथ दूसरे काम दे दें तो जो वक्त उनका बरबाद जाता है वह भी बच सकता है और उनकी आमदनी भी बढ़ सकती है और देश की बेरोजगारी का मसला भी हल हो सकता है । वहां पर

[श्री यशपाल]

पिग्गरीज़, पोल्टरी और दूसरे छोटे छोटे उद्योग धंधे चालू किए जा सकते हैं (घंटी) आप मुझे कम से कम 15 मिन्ट दें मैं खत्म कर दूंगा । तो आखिर में मैंने गवर्नमेंट से इल्तजा की है कि यह काम किस तरह हो सकते हैं और यह सारा खर्च कैसे पूरा हो सकता है इस बारे में वह 31 मार्च, 1965 तक अपना सारा प्लान इस सदन के सामने रखे । मैं यह कहना चाहता हूं कि यह ज़रूरी नहीं है कि अगर खर्च बढ़ें तो नए टैक्स लगाने ज़रूरी हैं। नए टैक्स लगाए बगैर भी हम यह सारा खर्च पूरा कर सकते हैं । अगर हम टैक्सेशन इन्क्वायरी कमीशन बिठा दें जो सारी पड़ताल करे और टैक्स को इकट्ठा करने के पुराने ढांचे को देखे जो टैक्स का बहुत सा हिस्सा खर्च के तौर पर खा जाता है तो सरकार का काफी खर्च घट जाएगा और आमदनी बढ़ जाएगी । कुछ तरीके और भी हैं आमदनी बढ़ाने के जो मैं अर्ज़ करता हूं । सब से पहली बात तो यह है कि राजाओं महाराजाओं के जो प्रीवीपर्सिज़ हैं वह बंद होने चाहिएं.................शोर.........

आवाज़ें:—पहले बेगम साहिबा से तो पूछ लें ।

श्री यश पाल : दूसरी चीज़ यह है कि यह जो टैक्स को इकट्ठा करने का और लगाने का ढांचा है इसको रैशनेलाइज़ कर देना चाहिए । हमें इससे कई साधन आमदनी बढ़ाने के मिल जाएंगे । यह जो टैक्स लगाने का तरीका है कि एक ही आदमी पर और जायदाद पर इतने सारे टैक्स और उनको इकट्ठा करने के लिए उतनी ही एजेंसियां हैं इस चीज़ को रैशनेलाइज़ेशन करना चाहिए । इतने सारे टैक्स प्रापर्टी टैक्स, हाउस टैक्स, मरला टैक्स, इन्कम टैक्स, प्राफैशनल टैक्स वगैरा वगैरा न जाने कितने टैक्स हैं कि पता नहीं लगता कि किस आदमी को कितना टैक्स लगाना चाहिए और कितना नहीं लगना चाहिए । तीसरी सजैशन मेरी यह है कि क्राप इन्शोरेंस अनिवार्य होनी चाहिए । इसके कई फायदे हैं हर साल हम भारी घाटा हड़ों, सूखे और फ्रास्ट वगैरा की वजह से बरदाशत करते हैं इससे लोगों को भी फायदा होगा और सरकार को भी इससे पैसा आएगा । चौथी चीज़ यह है कि ज़रायत पर जो हम ने मालिया लगा रखा है इसकी एग्रीकल्चर इन्कम के मुताबिक टैक्स लगना चाहिए और यह पुराना तरीका बदलना चाहिए । इसके साथ ही यह बात आती है कि हमने पीछे ज़मीनों पर बैटरमेंट लैवी लगाई थी क्योंकि बहुत जगह नहरों वगैरा की वजह से ज़मीन की कीमत बढ़ गई । तो मैं अर्ज़ करता हूं कि इसी तरह दूसरी जायदाद की कीमत भी बढ़ गई है । उन जायदादों पर भी एप्रीसियेशन टैक्स लगना चाहिए.....

ਆਵਾਜ਼ਾਂ : ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੀ ਨੈਸ਼ਨਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਦੀ ਵੀ ਗੱਲ ਕਰੋ ।

श्री यश पाल : अब कुछ बातें और हैं जिनका ताल्लुक भारत सरकार से है । पहली बात तो यह है कि यह जो बैंक हैं यह नैशनलाइज़ करने चाहिएं । दूसरे जनरल इन्शोरेंस जो है उसे नैशनलाइज़ करना चाहिए । फिर यह जो इम्पोर्ट ट्रेड है जिसमें कि लोग लाइसैंस लेकर वेच देते हैं यह ट्रेड नैशनालाइज़ कर देनी चाहिए । इसके साथ ही जितनी हैवी इंडस्ट्री है इसे नैशनेलाइज़ कर देना चाहिए । लोगों को भी बाकायदा इम्पीटस देने के लिए एक करोड़ रुपए तक की इन्डस्ट्री की छूट प्राइवेट सैक्टर को दे देनी चाहिए । इसी तरह ट्रांस्पोर्ट को भी

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਅਜ ਜਿਹੜੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮੀਨ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਮੰਗਾਂ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਗੌਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਗਲ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹਿੱਲ ਅਲਾਉਂਸ ਰੈਸਟੋਰ ਕੀਤਾ; ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਈ ਕਿ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਜਿਹੜੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ $12\frac{1}{2}$ ਪਰਸੈਂਟ ਕੰਮਪੇਨਸੇਟਰੀ ਅਲਾਉਂਸ ਨੂੰ ਅਜੇ ਤਕ ਕਿਉਂ ਰੈਸਟੋਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਆਸ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦੇ ਇਸ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਇਸ ਮੰਗ ਨੂੰ ਕਬੂਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਮੈਂ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰੀ ਰੋਪੜ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਕਾਨਸਟੀਚੁਐਂਸੀ ਹੈ ਇਹ ਵੀ ਹਿੱਲੀ ਏਰੀਆ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਹਿੱਲ ਅਲਾਉਂਸ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਉਹ ਵੀ ਇਸ ਸੂਬੇ ਦਾ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਉਹ ਸਹੂਲਤ ਔਰ ਰਿਆਇਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਬਾਕੀ ਦੇ ਹਿਲ ਏਰੀਆਜ਼ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਹੈ।

ਅੰਤ ਵਿਚ ਮੈਂ ਆਪ ਦਾ ਬੜਾ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬੋਲਣ ਲਈ ਸਮਾਂ ਦਿਤਾ। ਬੈਠਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਯਸ਼ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸਭਾ ਤੋਂ ਪਾਸ ਕਰਾਉਣ ਔਰ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਅਮਲ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਜਿੰਨੇ ਕਦਮ ਚੁਕਣਗੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਸਾਥ ਦੇਵੇਗੀ।

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ (ਮੋਰਿੰਡਾ, ਐਸ. ਸੀ.): ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਦੇ ਬਾਰੇ ਜਿਹੜਾ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਯਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਿਆ ਹੈ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਵਲੋਂ ਇਸ ਦਾ ਪੂਰੇ ਤੌਰ ਤੇ ਸਵਾਗਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਹੋਰ ਗਲਾਂ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਗਲ ਜ਼ਰੂਰ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਔਰ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਦਿਤਾ ਗਿਆ, ਮੈਂ ਸ੍ਰੀ ਯਸ਼ ਜੀ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਇਸ ਤੇ ਬਹਿਸ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਲਕਿ ਇਹ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਨੂੰ ਇਸ ਹਾਊਸ ਤੋਂ ਸਮੁਚੇ ਤੌਰ ਤੇ ਪਾਸ ਕਰਾਕੇ ਗੌਰਮਿੰਟ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਪਾਉਣ ਕਿ ਇਸ ਉਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਮਲ ਹੋਵੇ।

ਇਸ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੀਆਂ ਬੇਸ਼ਿਕ ਨੈਸੈਸਟੀਜ਼ ਆਫ ਲਾਈਫ਼ ਹਨ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੁਹਈਆ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ ਔਰ ਜਿਹੜੀਆਂ ਵਧ ਰਹੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦਾ ਬੰਦੋਬਸਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਜੇ ਅਜ ਅਸੀਂ ਪਰਾਈਸਿਜ਼ ਵੱਲ ਵੇਖੀਏ ਤਾਂ ਇਹ ਬਹੁਤ ਵਧ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਕਣਕ ਅਜ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ 77 ਜਾਂ $77\frac{1}{2}$ ਰੁਪਏ ਕਵਿੰਟਲ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਮਿਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ 17 ਤਾਰੀਖ ਦੀ ਅਖਬਾਰ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਵਿਚ ਕੁਝ ਅੰਕੜੇ ਵੀ ਛਪੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਦਾਲਾਂ, ਕਣਕ ਔਰ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਭਾ ਪਹਿਲੇ ਔਰ ਹੁਣ ਦੇ ਦਸੇ ਹਨ। ਇਹ ਇਤਨੀ ਮਹਿੰਗਾਈ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਭਾ ਤੇ ਇਕ ਆਮ ਆਦਮੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਖਰੀਦ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਅਜ ਦੀ ਅਖਬਾਰ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਣਕ ਮੰਡੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਉੜਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਮਤਾ ਯਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਢਲੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਨਹੀਂ। ਅਜਿਹੇ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਤਾਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਮਹਾਨ ਪਾਰਟੀ ਕਾਂਗਰਸ 1929 ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਹੁਣ ਤਕ ਆਪਣੇ ਵਖੋ ਵਖ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿਚ ਪਾਸ ਕਰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਵੀ ਪਿਛਲੇ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਭੁਵਨੇਸ਼ਵਰ ਵਿਖੇ ਅਜਿਹਾ

[ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ]

ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਹੁਣ ਵੀ ਮਨੋਰਥ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਪਾਸ ਕਰਨਾ ਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਾਂਗਾ ਕਿ ਹਾਥੀ ਦੇ ਦਦ ਖਾਣ ਦੇ ਹੋਰ ਤੇ ਦਿਖਾਉਣ ਦੇ ਹੋਰ ਹਨ।

ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਦੂਜੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਇਸ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਫਰੀ ਮੈਡੀਕਲ ਏਡ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਸਾਡੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਇਕ ਸੁਪਨਾ ਸੀ। ਇਸ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀਆਂ ਨੇ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਆਸ ਸੀ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਮੁਢਲੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਅਜ ਤਕ ਜੋ ਹੋਇਆ ਸੋ ਹੋਇਆ, ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਪਾਰਟੀ ਵਾਲੇ ਇਸ ਗਲ ਤੇ ਬੜੇ ਖੁਸ਼ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਇਕ ਚੰਗੇ ਨੇਤਾ ਨੂੰ ਹੋਸ਼ ਆਈ ਕਿ ਇਸ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਨੂੰ ਇਥੇ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਮੈਡੀਕਲ ਫੈਸਿਲੇਟੀਜ਼ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਮੈਂ ਇਕ ਸੁਝਾਵ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਤਕ ਮੈਡੀਕਲ ਬਜਟ ਦਾ 75 ਫੀ ਸਦੀ ਰੁਪਿਆ ਮੈਡੀਕਲ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟਸ ਖੋਲ੍ਹਣ ਤੇ ਖਰਚ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਉਤਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਜਦ ਤਕ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਡਿਸਪੈਨਸਰੀਆਂ, ਹਸਪਤਾਲਾਂ, ਡਾਕਟਰਾਂ ਔਰ ਦਵਾਈਆਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਅਜ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਦਵਾਈਆਂ ਨਹੀਂ, ਡਾਕਟਰ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕਮੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ 75 ਫੀ ਸਦੀ ਮੈਡੀਕਲ ਦਾ ਖਰਚ ਡਾਕਟਰ ਔਰ ਦਵਾਈਆਂ ਪਰੋਵਾਈਡ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਵਕਤ ਮੈਡੀਕਲ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਲਈ ਇਤਨਾ ਭਾਰੀ ਖਰਚਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹ ਵੀ ਇਕ ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਗਲ ਹੈ.........

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ: ਇਸ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਨਾਲ ਮੈਡੀਕਲ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਦਾ ਕੀ ਸੰਬੰਧ ਹੈ? (What is the relevancy of a reference to the Medical Institute with this Resolution ?)

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ: ਸ਼ੋਰ ਤਾਂ ਬੜਾ ਮਚਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਦੇ ਨਾਅਰਿਆਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ, ਜਦ ਤਕ ਅਸੀਂ ਠੋਸ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੈਜ਼ੋ-ਲਿਊਸ਼ਨਜ਼ ਪਾਸ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵੀ ਗਲਾਂ ਕਹੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਐਮ. ਏ. ਤਕ ਜਾਂ ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਵੀ ਹੋ ਸਕੇ ਵਿਦਿਆ ਮੁਫਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸਪੋਰਟ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨੈਸ਼ਨਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਆਫ ਬੈਂਕਸ ਦੇ ਮੁਤੱਲਿਕ ਕਿਹਾ ਹੈ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸਪੋਰਟ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਯਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਅਤੇ ਸਰਦਾਰ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਜਿੰਨੀਆਂ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਥੋੜੀਆਂ ਜਿਹੀਆਂ ਉਤੇ ਵੀ ਅਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਹੁਣ ਮੈਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਬਾਰੇ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਰੈਜ਼ੋਲਿ-ਊਸ਼ਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਤੱਲਿਕ ਸੀ। ਅਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਵਲ ਨਿਗਾਹ ਮਾਰੋ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਇਕ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਨੂੰ 65 ਰੁਪਏ ਮਹੀਨਾ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਮਹੀਨਾ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਵੀ ਹੈ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਅਸੀਂ 1929 ਤੋਂ ਪਾਸ ਕਰਦੇ ਆਏ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਵੀ ਪਾਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਲੇਕਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨਜ਼ ਨਾਲ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ। ਜਿਹੜੀ ਲੇਬਰ ਦੀ ਪੰਦਰਵੀਂ ਕਾਨਫਰੰਸ ਹੋਈ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ

ਹੁਣ ਦੇ ਹੋਮ ਮਨਿਜਟਰ ਸ੍ਰੀ ਜੀ. ਐਲ. ਨੰਦਾ ਜੀ ਨੇ ਪਰੀਜ਼ਾਈਡ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 1957 ਵਿਚ ਸਫਾਰਸ਼ਾਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਉਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਨੇ ਸਰਬ ਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀ, ਚਾਹੇ ਸਰਕਾਰੀ ਯਾ ਪਰਾਈਵੇਟ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਮੁਕੱਰਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਉਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਸਾਡੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮੰਨਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਸਮੁਚੇ ਤੌਰ ਤੇ ਆਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਭਲਾਈ ਵਿਚ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਵਿਚ ਇਹ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਹੜੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਮੁਕੱਰਰ ਹੋਣੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਹਿਲੀ ਚੀਜ਼ ਇਹ ਹੈ :

"(i) In calculating the minimum wage, the standard of working class family should be taken to comprise of three consumption units for one earner, the earning of women children and adolescents being disregarded.

(ii) Minimum food requirements should be calculated on the basis of a net intake of calories as recommended by Dr. Aykroyd for an average Indian adult of moderate activity.

(iii) Clothing requirements should be estimated on the basis of a per capita consumption of 18 years per annum which would give the average of workers' family of four a total of 72 yards.........."

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਦੋ ਤਿੰਨ ਹੋਰ ਸਫਾਰਸ਼ਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਦਰਵੀਂ ਲੇਬਰ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੀਆਂ ਸਫਾਰਸ਼ਾਂ ਮੰਨਜ਼ੂਰ ਕਰੇ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਕਰਮਚਾਰੀ, ਚਾਹੇ ਸਰਕਾਰੀ ਜਾਂ ਗੈਰ ਸਰਕਾਰੀ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਫਤਰਾਂ ਅਤੇ ਇਸਟੈਬਲਿਸ਼ਮੈਂਟਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਪਾਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਇਸ ਮੇਈਅਰ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਾਈਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਘਟੋ ਘਟ 100 ਰੁਪਿਆ ਮਹੀਨਾ ਤਨਖਾਹ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਦੀ ਤਨਖਾਹ 1,000 ਰੁਪਏ ਮਹੀਨਾ ਤੋਂ ਵਧ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਯਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਘਟੋ ਘਟ ਤਨਖਾਹ 125 ਰੁਪਏ ਮਹੀਨਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਅੰਕੜੇ ਦੇਖੀਏ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਘਟੋ ਘਟ ਤਨਖਾਹ 145 ਜਾਂ 146 ਰੁਪਏ ਮਹੀਨਾ ਦੇ ਕਰੀਬ ਬੈਠਦੀ ਹੈ। ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਘਟੋ ਘਟ 125 ਰੁਪਏ ਮਹੀਨਾ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਤਨਖਾਹ 1,000 ਰੁਪਿਆ ਮਹੀਨਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਨੈਸ਼ਨਲਾਈਜ਼ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ (ਘੰਟੀ) ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਇਕ ਗਲ ਹੋਰ ਕਹਿ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਯਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਰਾਜਿਆਂ ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਭੱਤੇ ਬੰਦ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਓਧਰੋਂ ਮੇਰੀ ਇਕ ਸਤਿਕਾਰ-ਯੋਗ ਭੈਣ ਜੀ ਨੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਯਸ਼ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਲਿਆਉਣ ਵਾਸਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰੋ ਜਿਹੜੀਆਂ ਅਸਲ ਵਿਚ ਸੋਸਲਿਜ਼ਮ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਪਾਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਬਾਲਮੀਕੀ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਹੋਵੇ, ਭਾਵੇਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਪਟਿਆਲਾ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਹੋਵੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਤਾਲੀਮ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਅਜੇ ਵੀ ਬੇਕਾਰ ਫਿਰ ਕੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੱਤੇ ਬੰਦ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਜੋਸ਼ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਯਸ਼ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਤਾਈਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

श्री राम किशन (जालन्धर शहर, उत्तर पूर्व) : डिप्डी स्पीकर साहिबा, जो प्रस्ताव कांग्रेस पार्टी के भुवनेश्वर के ऐतिहासिक अधिवेशन में इस भारत की आर्थिक रूप रेखा बनाने के लिए पास किया था और जिसकी एक हलकी सी झलकी मेरे दोस्त श्री यश जी ने अपने प्रस्ताव के ज़रिए इस हाउस में पेश की है उसकी मैं ताईद करता हूं। चन्द और सजैशन्ज के साथ ये मेरी एमेण्डमेंट्स हैं, डिप्टी स्पीकर साहिबा, पार्ट (डी) में :

"After part (d) add—

(e) drinking water to all the rural areas in the State ;

(f) for slum clearance and top priority to Housing Programme ;

(g) for the formulation of the Fourth Plan of the State in such a way that poverty, disease and ignorance are eliminated at the end of the said plan period ;

(h) for the removal of disparity in income from top to bottom and between pay scales of low and high services in the State;

(i) for the revision of the tax structure of the State so that poor man gets immediate relief.

डिप्टी स्पीकर साहिबा, जिस तरह से श्री यश जी ने और दूसरे दोस्तों ने अपने ख्यालात का इज़हार किया है इस सम्बन्ध में मुझे आप से यह अर्ज़ करनी है कि आज जो हमारे देश की स्थिति है इस सम्बन्ध में इंडीपैंडेंस के बाद कांग्रेस सरकार ने, जिसके हाथ में हकूमत आई थी, कुछ स्टेप्स लिए हैं। लेकिन ये स्टेप्स लेने के बावजूद आज हमारी स्थिति क्या है और उस स्थिति को मद्दे नज़र रखते हुए अपने अगले प्रोग्राम के सम्बन्ध में हम ने क्या क्या स्टेप्स उठाने हैं, किस मार्ग पर हम ने चलना है, उसको मद्दे नज़र रखना है। डिप्टी स्पीकर साहिबा, 16 साल के बाद आज हमारी पोज़ीशन यह है। इस बात में रत्ती भर भी शक नहीं कि इस प्रस्ताव में four freedoms of the world रखी हैं। दुनियां में हर राष्ट्र ने, जिसने आज़ादी हासिल की अपने कन्स्टीच्यूशन के और डायरेक्टिव प्रिंसिपल्ज़ के ज़रिए एलान किया कि हम अपना राज लाने के बाद four freedoms of the world—free education, free medical aid, shelter, etc., यह सारी चीज़ें देंगें। लेकिन आज हमारी पोज़ीशन क्या है ? जहां तक हमारी खुराक का सम्बन्ध है हम ने ज्यादा से ज्यादा खुराक पैदा की। लेकिन आज हम उस स्थिति तक नहीं पहुंच सके जहां पहुंचना ज़रूरी है। फर्स्ट और सैकंड प्लैन में गवर्नमैंट आफ इंडिया और हिन्दुस्तान की सूबाई सरकारों ने जितना एग्रीकलचर पर खर्च किया था उस से कहीं ज्यादा 1961-62 में जो दो करोड़ टन गंदम हम ने अमरीका से मंगाई है उसका जितना शिप फ्रेट है वह कहीं ज्यादा खर्च हुआ जो हम ने फर्स्ट सैकंड प्लैन में एग्रीकल्चर आऊटले में खर्च किया। तो इस से पता चलता है कि इस देश की स्थिति क्या है। मैं इसकी वज़ाहत करना चाहता हूं। जहां तक हमारी नैसेसिटीज़ आफ लाईफ का सम्बन्ध है, जिनकी ओर यश जी ने तवज्जो दिलाई है वह अहम चीज़ है। लेकिन सवाल यह है कि इन सारी नैसैसिटीज़ आफ लाईफ — के सम्बन्ध में 16 साल में हमने क्या किया ? पहली प्लैन में जितनी हमने सारे देश में टेक्सेशन लगाई थी वह 150 करोड़ रुपया से ज्यादा की टेक्सेशन थी। दूसरी प्लैन में 500 करोड़ रुपया ज्यादा टेक्सेशन सारे देश में लगाई।

इस तीसरी प्लान में हम 1,710 करोड़ रुपया के टैक्स लगाने जा रहे हैं। इस लिहाज़ से अगर देखा जाए तो, डिप्टी स्पीकर साहिबा, मालूम होगा कि इस डिकेड में 183 प्रतिशत डायरेक्ट टैक्सेशन और 240 प्रतिशत इनडायरैक्ट टैक्स ज़्यादा लगाए गए हैं। लेकिन इसके मुकाबले में दूसरी ज़रूरी बात का आप अन्दाज़ा लगाएं। इस बात का एलान किया गया था कि तीसरी प्लान के अन्दर देश के अन्दर हर नर नारी को 18 औंस अनाज रोज़ाना मिलेगा जहां सन 1958 में दूसरी प्लान के अन्दर 15.7 औंस रोज़ाना खुराक मिलती थी। 1961-62 में 15.7 औंस की बजाए 15.4 औंस के ऊपर आ गई है। न सिर्फ यह अनाज की ही हालत है बल्कि और चीज़ों के बारे में, भी मैं, डिप्टी स्पीकर साहिबा, आंकड़े बताना चाहता हूं।

इसके इलावा कहा था कि जहां तक ज़रूरियाते ज़िन्दगी का सम्बन्ध है इस बात का हर जगह एलान किया गया था कि तीसरी प्लान के आखीर में 18 गज़ कपड़ा हरेक व्यक्ति को मिलेगा, हिन्दुस्तान के हर बशर को दिया जा सकेगा। आज इस की पोज़ीशन क्या है? 18 गज़ की बजाए सन 1958 में हर आदमी को 15 गज़ कपड़ा था और आज 15 गज की बजाए 14 गज़ हो गया है। तो इस तरह तीसरी प्लान के आखिर तक स्थिति गम्भीर हो गई है जिस के ऊपर पूरी तरह से विचार करने की ज़रूरत है। और यह देखना ज़रूरी है कि इन हालात में क्या कदम उठाने चाहिएं, क्या steps लिए जाएं और आर्थिक और सामाजिक ढांचे को किस शक्ल में लोगों के सामने लाया जाए।

यश साहिब ने ब्लैक मनी का ज़िक्र किया है। जिस के बारे में Financial and economic experts का कहना है कि आज सारे हिन्दुस्तान के अन्दर 3,000 करोड़ रुपया ब्लैक मनी की शक्ल में मौजूद है। इसको किस ढंग से खत्म करना है? डिप्टी स्पीकर साहिबा, तीसरी प्लान को शुरु करते हुए प्लानिंग कमीशन ने कहा था कि देश के अन्दर कम से कम आय तीस रुपए माहवार है और इस से महज़ ज़रूरियातें ज़िन्दगी ही पूरा हो सकती हैं और अगर हम प्लानिंग कमीशन की mid term apraisal को देखें, खाह वह पंजाब की है और खाह वह सारे देश की है या अन्य राज्य की सरकारों की, इन सब के बारे में दर्ज है 3rd Plan की mid-term appraisal के इलावा रूरल सैम्पल सर्वे और एग्रेरियन इन्क्वायरी कमीशन की reports हमारे सामने है। इन से पता चलता है कि आज 10 प्रतिशत आबादी की आय, डिप्टी स्पीकर साहिबा, 30 रु० सालाना से कम है। अगर इसको हम विस्तार से देखें तो पता चलता है कि आज 6 करोड़ आदमियों की रोज़ाना आमदनी 5 आने रोज़ाना से ऊपर नहीं और 2 करोड़ आदमियों को 3 आना रोज़ाना से ऊपर उजरत नहीं मिलती। यह हालत है आज इस देश के अन्दर। बड़े बड़े देशों की इन्क्वायरी कमेटियों ने वैल्थ की एक्युमुलेशन के बारे में पड़ताल की है। हमारे देश में भी वैल्थ की कंसेंट्रेशन के बारे में पड़ताल की गई है और बताया गया है कि ऐसे 10 हाउसिज़ of the country हैं जिन्हों ने 85 प्रतिशत मैनुफेक्चरिंग पावर के ऊपर अपना तसल्लत जमाया हुआ है।

[श्री राम किशन]

डिप्टी स्पीकर साहिबा, यह हालत है ग्राज देश के ग्रन्दर कि 10 कैपिटलिस्ट के हाथ में सारी वैल्थ है। सरकार की ग्रामदनी भी कैपिटलिस्ट की ग्रामदनी है। जब यह हालत है तो, डिप्टी स्पीकर साहिबा, इस सारी हालत को बदलने के लिए यह ज़रूरी है कि ग्रगर ज़रूरी हो तो इस देश की कांस्टीट्यूशन को बदलो, इस देश के लाज़ को तबदील करो। ग्रगर ड्रास्टिक स्टेप्स उठाने हैं तो उठाग्रो। यह सारी चीज़ें बेसिक डैमोक्रेटिक ढंग से कब तक बर्दाश्त करेंगे।

डिप्टी स्पीकर साहिबा, ग्राप इकनामिक ग्रोथ को लें। प्लानिंग कमीशन ने इसके बारे में रिपोर्ट दी है। खाह हमारे पंजाब की हो खाह हमारे देश की, ग्रगर ग्राप देखें तो पता चलता है कि 2.3 per cent annual नैशनल इकनामिक ग्रोथ हुग्रा है। बाकी पिछले डिकेड में ग्राबादी की ग्रोथ 21 से 23 प्रतिशत तक हुई है।

श्री टी. टी. कृष्णमाचारी ने चौथे प्लान के ग्राखिर तक हाउसिंग की तकलीफ को खत्म करने का ग्रंदाज़ा लगाया है। भुवनेश्वर के ऐतिहासिक प्रस्तावों के ग्रनुसार पांचवें प्लान में यानी 1976-77 तक हाउसिंग की शार्टेज को पूरा किया जाएगा। बिजली पूरी मिलेगी ग्रौर फ्री एजुकेशन भी करेंगे लेकिन, डिप्टी स्पीकर साहिबा, इस बात को ग्राप नज़र-ग्रन्दाज नहीं कर सकते कि 1976-77 में ग्राबादी की ग्रोथ क्या होगी। जिस पर्सेंटेज से ग्राबादी बढ़ रही है इस हिसाब से देश के ग्रन्दर 16-17 करोड़ ग्राबादी ग्रौर बढ़ जाएगी। तीसरे प्लान के ग्रन्दर एलान किया गया कि हम 70 लाख ग्रादमियों को रोज़गार देंगे लेकिन हम सिर्फ 47 लाख को employment दे पाए हैं। इसके मुकाबले में 1 करोड़ 10 लाख ऐसे हैं जिन को फुल टाइम या पार्ट टाइम एम्पलाएमेंट की ज़रूरत है। ग्राबादी की नैचरल ग्रोथ को सामने रखते हुए नैशनल इकनामिक ग्रोथ 2-3 per cent है ग्रौर 18 ग्रौंस जो ज़रूरत ग्रनाज की थी उसकी जगह ग्राज हमें 15.4 ग्रौंस रोज़ाना दिया जा रहा है जब कि जेल में राशन 16 ग्रौंस है। इस तरह से तो इस सदी के ग्राखीर तक शायद टारगेट पूरा कर सकेंगे।

इसी तरह डिप्टी स्पीकर साहिबा, प्राइस इंडेक्स की हालत यह है कि जब प्राइस इंडेक्स 100 point से बढ़ कर 136 तक जा चुकी हो तो एक एक चीज के ग्रांकड़ों का मुकाबला करने की ज़रूरत है ग्रौर जहां तक ग्रनाज का इन्तजाम है, ग्रौर ज़रूरियातें जिन्दगी का सम्बन्ध है हर चीज़ को देखना ज़रूरी है। गन्दम की कीमत में 67 प्रतिशत की बढ़ौती हुई है। जहां तक कौस्ट ग्राफ लिविंग का सम्बन्ध है दूसरी कई चीज़ों के भाव 20 प्रतिशत से 110 प्रतिशत तक गए हैं। इस तरह फैमिली बजट में ग्रनाज ज़रूरी है ग्रौर सिर्फ इसी एक ग्राइटम पर काफी खर्च बढ़ गया है।

इसी तरह, डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं ग्रर्ज़ करूं कि गवर्नमैंट ग्राफ इंडिया की टैक्स रिसर्च की ग्रौर इकनामिक एफेयर्ज़ मिनिस्ट्री की रिपोर्ट से पता चलता है कि 1951 में शहरों ग्रौर दिहातों के ग्रन्दर एक रुपया के पीछे 7 नए पैसे टैक्स चले जाते थे।

Deputy Speaker : Please wind up (*Interruptions*)

श्री राम किशन : यह तो डिप्टी स्पीकर साहिबा, एक ऐसा ग्रहम सब्जैक्ट है कि इस पर घंटों तक बोला जाए तो भी कम है। ग्राखिर उस के लिए कुछ न कुछ तो बताने का मौका मिलना चाहिए। डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं रिसर्च यूनिट की बात कर रहा था, वह यह कि

अगर कोई शख्स एक रुपए की चीज़ लेता है तो उस के पल्ले 93 नये पैसे की चीज़ पड़ती है। इस सारी चीज़ को मद्दे नजर रखते हुए इस अहम सवाल पर गौर किया गया कि उसे इस घाटे से बचाया जाये। जो समाजवाद का ढांचा हम अपने देश में कायम करना चाहते हैं उस में काफी चीजें हैं जिन की तरफ मैं आप की तवज्जुह दिलाना चाहता हूं। अगर हम देश की सारी चीजों को लोगों की जरूरत के मुताबिक पूरा न कर सके तो सोशलिस्ट समाज के ये सब नैक्चर धरे के धरे ही रह जायेंगे। आज जहां तक निसैसीटीज़ आफ लाइफ का सम्बन्ध है, पंजाब सरकार सब चीजों की कीमतें रीज़नेबल रेट तक लाने की कोशिश कर रही है। मैं इस सम्बन्ध में 3-4 बातें आपकी सेवा में पेश करना चाहता हूं। और इस सिलसिले में एक चीज़ पर आना चाहता हूं। जहां तक गवर्नमैंट का सम्बन्ध है उन्हों ने कंज्यूमर कोआप्रेटिव स्टोर खोले हुए हैं, मगर वह इतने थोड़े हैं जैसा कि आज ही आप ने अखबारात के अन्दर पढ़ा है कि पंजाब के अन्दर आटा नहीं मिल रहा। मैं आटे की कीमतों पर जाना नहीं चाहता, लेकिन जब हम देश को सोशलिस्ट समाज की तरफ ले जाना चाहते हैं तो हम ने दो चीज़ों को मद्दे नज़र रखना है। बाहर के कंटरीज़ इंगलैंड और जर्मनी ने इस सिलसिले में एक बड़ा भारी कदम उठाया है। उन्हों ने सब तरह के छोटे छोटे मुलाज़िमों को, वर्करों को इकट्ठा करके बड़े बड़े सैंटरल स्टोर्ज़ खोले हैं, कोआपरेटिव स्टोर्ज़ खोले हैं और माल की सप्लाई होती है। अगर आज पंजाब के अंदर भी इस तरह से स्टोर खोल दिये जायें तो मैं यह बात दावे से कह सकता हूं कि पंजाब के अन्दर 24 घंटे के अन्दर यह जो प्राईसिज़ की फलक्चुएशन है बन्द की जा सकती है। पंजाब के अन्दर अनाज की कमी नहीं है, एक लाख मन गंदम पंजाब के गोदाम में है और 30 हज़ार टन गंदम गवर्नमैंट आफ इंडिया से हर महीने आ रही है लेकिन इसके बावजूद भी हम कमी महसूस करते हैं।

(*Comrade Ram Kishan was still in possession of the House, when it adjourned.*)

Deputy Speaker: The House stands adjourned till 9.00 a.m. tomorrow.

1.30 p.m.

The Sabha then adjourned till 9.00 a.m. on Friday the 21st February, 1964.

2494/P.V.S. 387—10-8-64—C.P. & S., Pb., Chandigarh.

APPENDIX

Please see page 33 of the debate dated the 20th February, 1964

Civil Hospital, Purkhali, District Ambala

1243. Comrade Shamsher Singh Josh : Will the Minister for Finance be pleased to state —

(a) whether it is a fact that a Civil Hospital was sanctioned for Purkhali in tehsil Rupar, district Ambala, many years ago ;

(b) whether it is also a fact that no qualified doctor has so far been posted at the said hospital, if so, the reasons therefor and the time by which one is likely to be posted there ?

Dr. Gopi Chand Bhargava: (a) Yes. The then District Board, Ambala (now Zila Parishad), sanctioned a rural dispensary at Purkhali about 3-4 years back.

(b) Yes. The reason is that no request for the posting of a doctor was ever received by Government from the Zila Parishad, Ambala.

Loans granted for Construction of Residential Houses at Chandigarh

1252. Comrade Ram Piara : Will the Minister for Excise, Taxation and Capital be pleased to state —

(a) the number and names of persons to whom loans of Rs. 30,000 or more have been advanced for the construction of houses/kothis/ bungalows, etc., for residential purposes at Chandigarh during the period from 1st January, 1956 to date, datewise ;

(b) the names of persons among those referred to in part (a) above who could not deposit their 1st instalment and then subsequent instalments in time and thus became defaulters ;

(c) the names of those persons amongst them who are defaulters at present together with the amount of arrears outstanding against each ;

(d) whether penal interest has been charged from any of the loanees mentioned in part (a) above ; if so, their names and the rate of penal interest charged from them ?

Shri Ram Saran Chand Mital : (a) The requisite information is detailed at Annexure 'A', column 'a'.

No loan has been advanced in excess of Rs. 30,000 in any case.

(b) The requisite information is detailed at Annexure 'A', column 'b'.

(c) The requisite information is detailed at Annexure 'A', column 'c'

(d) The requisite information is detailed at Annexure 'A',column 'd'.

ANNEXURE 'A'

List showing names of loanees to whom loan of Rs 30,000 or above has been advanced

(a)				(b)		(c)		(d)
Serial No.	Name of loanees	Amount advanced	Date of advance	(i) Whether 1st instalment paid in time or not Yes/No	(ii) Whether became defaulter or not subsequently Yes/No	(i) Whether defaulter or not at presen Yes/No	(ii) Amount in arrear outstanding	Whether penal interest has been charged
		Rs					Rs	
1	Shri Lachhman Dass ..	30,000	1-11-58	No	Yes	No	Nil	Penal interest from the defaulters is being charged at double the rate of normal interest as and when the arrears are cleared as in the cases of Shri Satya Dev and Shri Amrit Lal appearing at Serial No. 25 and 31.
2	Shri S. B. Lal ..	30,000	15-11-57	Full amount with interest refunded		No	Nil	
3	Shri Baldev Singh ..	30,000	23-11-57	No	Yes	No	Nil	
4	Shri Sita Ram ..	30,000	13-12-57	Full amount with interest refunded			Do	
5	Shri Roop Chand ..	30,000	22-1-58	No	Yes	Yes	1,590	
6	Shri Hazara Singh ..	30,000	22-1-58	No	Yes	Yes	1,767	
7	Shri Dilbagh Rai ..	30,000	30-1-58	No	Yes	No	Nil	

8	Shri Bachittar Singh ..	30,000	20-12-57	No	Yes	Yes	4,167	
9	Shri Dwarka Nath ..	30,000	30-1-58	No	Yes	No	Nil	
10	Shri Badri Nath ..	30,000	3-1-58	Yes	No	No	Nil	
11	Shri Ajit Singh ..	30,000	6-2-58	No	Yes	No	Nil	
12	Shri Hira Lal ..	30,000	22 1-58	No	Yes	No	Nil	
13	Shri Ranjit Singh ..	30,000	Do	No	Yes	Yes	1,389	
14	Shri Budh Singh ..	30,000	18-1-58	Yes	No	No	Nil	
15	Shri Harnam Singh ..	30,000	13-3-58	No	Yes	No	Nil	
16	Shri Ram Lal ..	30,000	3-7-58	No	Yes	Yes	8,334	
17	Shri A. N. Juj ..	30,000	Do	Full amount with interest re funded			..	
18	Shri Sant Ram ..	30,000	Do	No	Yes	Yes	8,518	
19	Shri Satya Pal ..	30,000	15-7-58	No	Yes	Yes	4,167	
20	Shri Makhan Singh etc. ..	30,000	25-7-58	No	Yes	Yes	7,600	
21	Shri S. Nath ..	30,000	15-7-58	No	Yes	Yes	2,778	
22	Shri Arjan Singh ..	30,000	6-10-58	Yes	No	No	Nil	
23	Shri Kewal Krishan ..	30,000	9-10-58	No	Yes	Yes	2,778	
24	Shri Satya Pal ..	30,000	23-11-58	No	Yes	Yes	1,389	
25	Shri Satya Dev ..	30,000	9-3-59	No	Yes	No	Nil	(Paid Rs 165.17 as penal interest)
26	Shri Peshora Singh ..	30,000	3-3-59	No	Yes	Yes	8,723	
27	Shri Sumer Nath ..	30,000	28-3-56	No	Yes	No	Nil	
28	Shri M. M. Singh ..	30,000	9-3-56	No	Yes	No	Nil	

Serial No.	(a) Name of loanees	Amount advanced	Date of advance	(b) (i) Whether 1st instalment paid in time or not Yes/No	(b) (ii) Whether became defaulter or not subsequently Yes/No	(c) (i) Whether defaulter or not at present Yes/No	(c) (ii) Amount in arrear outstanding	(d) Whether penal interest has been charged
		Rs					Rs	
29	Shri Ranjit Singh ..	30,000	24-3-56	Full amount with interest refunded			..	
30	Shri Hans Raj ..	30,000	29-3-56	No	Yes	Yes	7,725	
31	Shri Amrit Lal ..	30,000	31-3-56	No	Yes	No	Nil	(Paid Rs 2,654.43 on account of penal interest)
32	Shri Tirath Singh etc. ..	30,000	23-3-57	No	Yes	Yes	694	
33	Shri Harbans Singh ..	30,000	29-3-57	No	Yes	Yes	2,223	
34	Shri Balbir Singh ..	30,000	29-6-58	Yes	No	No	Nil	
35	Shri Vimla Bakshi ..	30,000	13-8-59	Yes	No	No	Nil	
36	Shri Madan Lal ..	30,000	8-9-59	Yes	No	Yes	4,167	
37	Shri Kartar Singh ..	30,000	29-9-59	Yes	No	No	Nil	
38	Shri A. S. Kahla ..	30,000	20-11-59	Yes	No	No	Nil	
39	Shri Justice Shamsher Bahadur	30,000	19-7-60	Yes	No	No	Nil	

40	Shri Kartar Singh	..	30,000	27-11-59	Yes	No	No	Nil
41	Shri Gurmohan Singh	..	30,000	14-11-59	Yes	No	Yes	1,389
42	Shri Amarjit Singh	..	30,000	Do	Yes	No	Yes	1,t389
43	Shri Kundan Lal	..	30,000	19-12-59	Yes	No	No	Nil
44	Shri Gautam Sehgal	..	30,000	4-1-60	Yes	No	No	Nil
45	Shri Jaspal Singh	..	30,000	8-1-60	Yes	No	No	Nil
46	Shri Arjan Singh	..	30,000	21-1-60	Yes	No	No	Nil
47	Shri Sudarshan Kumar	..	30,000	Do	Yes	No	No	Nil
48	Shri Ram Sarup	..	30,000	23-1-60	No	Yes	Yes	8,612
49	Shri Harbans Singh	..	30,000	3-2-60	No	Yes	Yes	1,389
50	Shri Kidar Nath	..	30,000	23-2-60	No	Yes	No	Nil
51	Shri Sant Ram	..	30,000	1-3-60	No	Yes	No	Nil
52	Shri Raghbir Chand	..	30,000	Do	Yes	No	No	Nil
53	Shri Agya Ram	..	30,000	28-3-60	No	Yes	No	Nil
54	Shri K. N. Gaind	..	30,000	31-3-60	No	Yes	No	Nil
55	Shri Hardeep	..	30,000	Do	No	Yes	No	Nil
56	Shri Hans Raj	..	30,000	Do	No	Yes	No	Nil
57	Shri Gurdas Ram	..	30,000	23-5-60	Yes	No	No	Nil
58	Shri Sharam Singh	..	30,000	Do	No	Yes	No	Nil
59	Shri Jaswant Singh	..	30,000	Do	No	Yes	No	Nil
60	Shri Balu Parshad	..	30,000	26-5-60	No	Yes	No	Nil

				(b)		(c)		(d)
(a)				(t)	(ii)	(i)	(ii)	
Serial No.	Name of loanees	Amount advanced	Date of advance	Whether 1st instal-ment paid in time or not Yes/No	Whether became defaulter or not subse-quently Yes/No	Whether defaulter or not at present Yes/No	Amount in arrear out-standing	Whether penal interest has been charged
		Rs					Rs	
61	Shrimati Jamuna Devi ..	30,000	20-6-60	Yes	No	No	Nil	
62	Shri Gurcharan Singh ..	30,000	8-7-60	No	Yes	No	Nil	
63	Shri Brij Mohan ..	30,000	19-7-60	No	Yes	No	Nil	
64	Shri Partap Singh ..	30,000	Do	No	Yes	No	Nil	
65	Shrimati Harbans Kaur ..	30,000	20-7-60	No	Yes	Yes	2,778	
66	Shri Harnam Singh ..	30,000	10-8-60	Yes	No	No	Nil	
67	Shri Sewak Singh ..	30,000	7-10-60	No	Yes	No	Nil	
68	Shri Lal Singh ..	30,000	11-10-60	No	Yes	No	Nil	
69	Shri Yash Pal ..	30,000	14-10-60	No	Yes	No	Nil	
70	Shrimatt Vimla Kalia ..	30,000	18-10-60	No	Yes	No	Nil	
71	Shrimati Baldev Kaur ..	30,000	14-11-60	No	Yes	No	Nil	
72	Shri Jiwan Singh ..	30,000	Do	No	Yes	No	Nil	

73	Shri Sunder Singh ..	30,000	Do	No	Yes	No	Nil
74	Shrimati Jagdish Kaur ..	30,000	14-11-60	No	Yes	No	Nil
75	Shri Dyal Singh ..	30,000	21-11-60	No	Yes	No	Nil
76	Shri Surrinder Singh ..	30,000	24-11-60	No	Yes	Yes	5556
77	Shri Jagat Singh ..	30,000	22-12-60	No	Yes	No	Nil
78	Shrimati Avinder Singh ..	30,000	10-1-61	No	Yes	Yes	2,778
79	Shri Kartar Singh ..	30,000	Do	No	Yes	No	Nil
80	Shri Bagirath Dass ..	30,000	17-1-61	No	Yes	No	Nil
81	Shri Harinder Singh ..	30,000	24-1-61	No	Yes	No	Nil
82	Shri K. P. Singh ..	30,000	2-2-61	No	Yes	No	Nil
83	Shrimati Bhupinder Kaur ..	30,000	16-3-61	No	Yes	No	Nil
84	Shri Kanti Narain ..	30,000	30-3-61	No	Yes	No	Nil
85	Shri Jatander Paul Singh ..	30,000	30-3-61	Yes	No	No	Nil
86	Shri Beni Chand ..	30,000	15-5-61	No	Yes	No	Nil
87	Shri Ram Lal ..	30,000	Do	No	Yes	Yes	4,167
88	Shrimati Davinder Jaswant	30,000	17-5-61	No	Yes	No	Nil
89	Shri Rattan Singh ..	30,000	22-5-61	No	Yes	No	Nil
90	Shri Sant Singh ..	30,000	1-6-61	Yes	No	No	Nil
91	Shrimati Prabha Vati ..	30,000	Do	No	Yes	No	Nil
92	Sunder Singh etc. ..	30,000	10-6-61	No	Yes	Yes	1 389

Serial No.	Name of loanees	Amount advanced	Date of advance	Whether 1st instalment paid in time or not Yes/No	Whether became defaulter or not subsequently Yes/No	Whether defaulter or not at present Yes/No	Amount in arrear outstanding	Whether penal interest has been charged
	(a)			(b) (i)	(b) (ii)	(c) (i)	(c) (ii)	(d)
		Rs					Rs	
93	Shri Brish Bhan ..	30,000	14-6-61	No	Yes	Yes	1,389	
94	Shri Charanjit Singh ..	30,000	28-6-61	Yes	No	No	Nil	
95	Shrimati Amar Darshan Kaur	30,000	9-8-61	No	Yes	Yes	5,556	
96	Shri Daya Sarup ..	30,000	2-9-61	No	Yes	No	Nil	
97	Shri Abdul Haqq ..	30,000	15-9-61	Yes	No	Yes	1,389	
98	Shri Jagmohan Singh ..	30,000	Do	Yes	No	No	Nil	
99	Shri Harnam Singh ..	30,000	27-9-61	No	Yes	No	Nil	
100	Shrimati Satya Gupta ..	30,000	27-9-61	No	Yes	No	Nil	
101	Captain Jaswant Singh ..	30,000	6-10-61	No	Yes	No	Nil	
102	Shri Sampuran Singh ..	30,000	13-10-61	No	Yes	No	Nil	
103	Shri Paramjit Singh ..	30,000	19-1-62	No	Yes	No	Nil	

104	Shri Jaswant Singh	..	30,000	27-2-62	No	Yes	Yes	1,817
105	Shri Mohan Singh	..	30,000	19-3-62	No	Yes	Yes	4,167
106	Shrimati Nirlap Kaur	..	30,000	Do	No	Yes	Yes	1,389
107	Shrimati Harjit Kaur	..	30,000	Do	Yes	No	No	Nil
108	Shri Bhupinder Singh	..	30,000	25-5-62	Yes	No	No	Nil
109	Shri Atma Ram	..	30,000	31-5-62	Yes	No	No	Nil
110	Shri Thakur Singh	..	30,000	4-6-62	Yes	No	No	Nil
111	Shri Mahabir	..	30,000	25-6-62	Yes	No	No	Nil

Land Beneficiaries selected by District *ad hoc* Committee for Harijans Welfare in Ambala District

1290. **Sardar Ajaib Singh Sandhu :** Will the Minister for Local Government and Welfare be pleased to state —

(a) the names of the land beneficiaries selected tehsil wise by the District *ad hoc* Committee for Harijans welfare in Ambala District since the inception of the scheme, year wise ;

(b) the names of the persons out of those mentioned in part (a) above who have not so far been settled on land together with the year of their selection ;

(c) the reasons for not settling the beneficiaries mentioned in part (b) above so far ?

Sardar Gurbanta Singh: (a), (b) and (c) Statements containing the requisite information are laid on the table of the House.

Serial No.	Year	Tehsil	Name of the approved beneficiary	Parentage	Village	Name of village where settled on land	Reasons for not settling so far
1	2	3	4	5	6	7	8
				1956-57			
1	1956-57	Naraingarh	Baksha Singh	Shri Lehna Singh	Hangoula	Dheen	..
2	1956-57	Do	Kalloo Ram	Shri Daula Ram	Do	Duliani	..
3	1956-57	Do	Shankar	Shri Ramu	Karva Klan	Dheen	..
4	1956-57	Do	Gurdial	Shri Narata	Rochhara	Do	..
5	1956-57	Do	Phagoo Ram	Shri Jiwan Ram	Tandwala	Do	..
6	1956-5	Rupar	Munshi Ram	Shri Rodu Ram	Gurdaspur	Duliani	..
7	1956-57	Do	Uttam Singh	Shri Jiwan Singh	Ratan	Dheen	..
8	1956-57	Do	Dharam Singh	Shri Ralla Singh	Harchi Klan	Do	..
9	1956-57	Do	Surjan Ram	Shri Sahib Singh	Rupar	Do	..
10	1956-57	Jagadhri	Shantu Ram	Shri Chhaju Ram	Majra Ghasi	Do	..
11	1956-57	Do	Wassakhi Ram	Shri Budh Ram	Panjetan	Duliani	..
12	1956-57	Do	Jamana Ram	Shri Budh Ram	Kurera Khurd	Duliani	..
13	1956-57	Do	Hans Raj	Shri Nand Ram	Sahbupur	Do	..
14	1956-57	Do	Ram Dia	Shri Mangu Ram	Duipur	Do	..

Serial No.	Year	Tehsil	Name of the approved beneficiary	Parentage	Village	Name of village where settled on land	Reasons for not settling so far
1	2	3	4	5	6	7	8
15	1956-57	Kharar	Lachhman Singh	Shri Kaula Singh	Landran	Dheen	..
16	1956-57	Do	Hazara Singh	Shri Harnam Singh	Badali	Do	..
17	1956-57	Do	Sapuran Singh	Shri Chuhar Singh	Chatanwala	Do	..
18	1956-57	Do	Rachhan Singh	Shri Hardit Singh	Chatani Wali	Do	..
19	1956-57	Ambala	Rura Ram	Shri Biroo Ram	Duliani	Duliani	..
20	1956-57	Do	Kartar Ram	Shri Phautu Ram	Balana	Do	..
21	1956-57	Do	Kehar Singh	Shri Sodha Ram	Kalu Majra	Do	..
22	1956-57	Do	Tungal Ram	Shri Chhatu Ram	Ratan Heri	Dhin	..
23	1956-57	Do	Sunder Dass	Shri Nanak Chand	Ambala City	Duliani	..
24	1956-57	Naraingarh	Munshi Ram	Shri Jiuna Ram	Baroli	Dhin	..
				1957-58			
1	1957-58	Rupar	Pritam Singh	Shri Nagina Singh	Akharpur	Brara	..
2	1957-58	Do	Chanan Singh	Shri Buja Singh	Bhaji Majra	Do	..
3	1957-58	Do	Gurbux Singh	Shri Tulsa Singh	Makran Khurad	Do	..
4	1957-58	Naraingarh	Tilak Singh	Shri Kirpa Singh	Dhanaur	Do	..

5	1957-58	Do	Ranuqi Ram	Shri Jug Ram	Jeoli	Do	..
6	1957-58	Do	Norata Ram	Shri Kundan Ram	Singhpura	Do	..
7	1957-58	Do	Budh Ram	Shri Joir Ram	Sadhaura	Do	..
8	1957-58	Do	Sunder	Shri Raja Ram	Nagal Ghaloti	Do	..
9	1957-58	Kharar	Ramkishen	Shri Gobind Ram	Shaman	Do	..
10	1957-58	Kharar	Harnam Singh	Shri Toivi	Sialba Majri	Do	..
11	1957-58	Do	Gajjan Singh	Shri Attar Singh	Fatehgarh	Do	..
12	1957-58	Do	Ramkishan	Shri Bansta	Daun	Do	..
13	1957-58	Do	Parsa Ram	Shri Kirpa Ram	Mauli Badwan	Do	..
14	1957-58	Do	Norata Singh	Shri Jota Singh	Loharau	Jamal Majra	..
15	1957-58	Ambala	Dharam Singh	Shri Nasib Singh	Soller	Barara	..
16	1957-58	Do	Bachua Ram	Shri Telu Ram	Kalerm	Do	..
17	1957-58	Do	Diwan Chand	Shri Ladha Ram	Ratan Garh	Do	..
18	1957-58	Do	Mansha Ram	Shri Jora Ram	Gokalgarh	Do	..
19	1957-58	Do	Prithi	Shri Lachhman	Ambala	Do	..
20	1957-58	Do	Faqiria	Shri Baru	Jalbehra (Anand-pur)	Do	..
21	1957-58	Do	Shanker	Shri Duni Ditta	Sarangpur	Do	..
22	1957-58	Ambala	Ramji Dass	Shri Faquir Chand	Balmiki Basti, Ambala	Do	..
23	1957-58	Jagadhri	Parsina Ram	Shri Bhulu Ram	Nalo Garhka Majra	Do	..
24	1957-58	Do	Antu	Shri Bogi Ram	Mandi	Jamal Majra	...
25	1957-58	Do	Punu Ram	Shri Nank Chands	Haurida	Do	..
26	1957-58	Rupar	Sham Singh	Shri Munsha Singhs	Pathrarian	Do	..
27	1957-58	Ambala	Mangal Ram	Shri Basti Ram	Tal Heri	Brara	..

Serial No.	Year	Tehsil	Name of the approved beneficiary	Parentage	Village	Name of village where settled on land	Reasons for not settling so far
1	2	3	4	5	6	7	8
				1958-59			
1	1958-59	Kharar	Paras Ram	Shri Bansant Ram	Mankpur Sharif	Tamrauli	..
2	1958-59	Do	Joginder Singh	Shri Chanan Singh	Chuni Khurad	Lotan	..
3	1958-59	Do	Parbhoo	Shri Jamal Singh	Sohali	Do	..
4	1958-59	Do	Prem Singh	Shri Mangal Singh	Balolpur	Do	..
5	1958-59	Naraingarh	Chittar	Shri Rulia	Badhili	Tamrauli	..
6	1958-59	Do	Sudager Mal	Shri Chhuni Ram	Sadeqpur	Lotan	..
7	1958-59	Do	Inder Ram	Shri Assa Ram	Naraingarh	Do	..
8	1958-59	Do	Her Sarup Singh	Shri Kartar Singh	Fatehpore	Do	..
9	1958-59	Rupar	Mangal Singh	Shri Ujagar Singh	Manpore	Tamrauli	..
10	1958-59	Do	Ramgopal	Shri Inder	Morinda	Do	..
11	1958-59	Do	Santok Singh	Shri Chanan Singh	Ratangarh	Lotan	..
12	1958-59	Ambala	Ganga Ram	Shri Gopal	Bibial	Tamrauli	..
13	1958-59	Do	Kundan	Shri Santoo	Sabibpore	Do	..

14	1958-59	Do		Kanshi Ram	Shri Matria		Dokheri	Do	..
15	1958-59	Do		Bishni, w/o	Sawan		Ram Bhag	Lotan	..
16	1958-59	Do		Sadhu Singh	Shri Norata Singh		Langar Chhina	Land now found under selection	..
17	1958-59	Do		Ajmer Singh	Shri Sawan Singh		Sarangpure	Ditto	..
18	1958-59	Jagadhri		Sukh Ram	Shri Shadi Ram		Kurera Khured	Tamrauli	..
19	1958-59	Do		Gainda Ram	Shri Bhulu Ram		Jadajattan	Do	..
20	1958-59	Jagadhri		Prema	Shri Sant Ram		Bhagwanpur	Tamrauli	..
21	1958-59	Do		Ganda Ram	Shri Jhandu Ram		Chappar	Do	..
22	1958-59	Do	..	Manohar	Shri Budhan		Langori	Lotan	..
23	1958-59	Do		Parsa Ram	Shri Kura		Dehal	Do	..
24	1958-59	Naraingarh		Sadi Ram	Shri Jiwan Ram		Raipur Rani	Do	..
25	1958-59	Jagadhri		Karter Singh	Shri Nihala		Mehtabgarh	Tamrauli	..
26	1958-59	Rupar		Chanan Singh	Shri Chuhar Singh		Sehon Majra	Lotan	..
27	1958-59	Nalagarh		Sampuran Singh	Shri Bhagwan Singh		Jhihira	Land not found yet	..
28	1958-59	Do		Gian Singh	Shri Karam Singh		Behrampore	Ghaunali	..
29	1958-59	Do		Mallara Singh	Shri Mohinder Singh		Chandpore	Land selected not approved	..
					1959-60				
1	1959-60	Ambala	..	Pritam Singh	Shri Nanak Singh		Baknaur	Tamrauli	..
2	1959-60	Do		Sardari Lal	Shri Shadi Ram		Ratanagarh	Do	..
3	1959-60	Do		Lehna Ram	Shri Shanta Ram		Kalipi	Tamrauli	..
4	1959-60	Do		Muni Ram	Shri Parkh Dyal	..	Ram Dass Nager	Do	..

Serial No.	Year	Tehsil	Name of the approved beneficiary	Parentage	Village	Name of village where settled on land	Reasons far not settling so for
1	2	3	4	5	6	7	8
5	1959-60	Ambala	Walaiti Ram	Shri Sant Ram	Jausui, Ambala	Lotan	..
6	1959-60	Do	Nanak Singh	Shri Bishan Singh	Ambala City	Pathi Kalan (Ambala City)	..
7	1959-60	Do	Kanshi Ram	Shri Puran	Khuda Klan	..	..
8	1959-60	Ambala	Chander	Shri Lakhmira	Ougala	..	..
9	1959-60	Do	Chuni	Shri Tachhia	Nassatpure	..	..
10	1959-60	Rupar	Maghi	Shri Chhota	Fatehpore	..	..
11	1959-60	Do	Teja Singh	Shri Uttam Singh	Morinda	..	..
12	1959-60	Do	Sarup Singh	Shri Sawan Singh	Majri	Akbarpore	..
13	1959-60	Do	Surta Singh	Shri Bhagwan Singh	Chamkaur Sahib	..	..
14	1959-60	Kharar	Gurbax Singh	Shri Isher Singh	Mubarakpore	..	..
15	1959-60	Do	Jit Singh	Shri Nagina Sin	Allahpore	..	..
16	1959-60	Do	Soda Ram	Shri Faqir Chand	Balupore	..	..
17	1959 0	Do	Bir Singh	Shri Chet Singh	Ballu Majra	..	..
18	1959-60	Do	Sun er Singh	Shri Ram Singh	Khanpore	Khanpur	..
19	1959-60	Jagad ri	Shanker Lal	Shri Ghisu Ram	Milk Khas	Kharwan	..
20	1959-60	Do	Bhulu Ram	Shri Fatu Ram	Bamnauli	Do	..

21	1959-60	Do	Singu	Shri Ralah	Sohapur	Do	..
22	1959-60	Do	Bholu Ram	Shri Hari Ram	Garhi Gosian		..
23	1959-60	Narraingarh	Sucha	Shri Baksha	Badhol i	Tamrauli	..
24	1959-60	Naraingarh	Jiwna Ram	Shri Kapuria Ram	Pathreri	Nagawan	..
25	1959-60	Do	Mela Ram	Shri Mangal Ram	Monghar	..	..
26	1959-60	Do	Telu Ram	Shri Baru Ram	Hussanpur	..	
				1960-61			
1	1960-61	Kharar	Kharaiti Ram	Shri Tala	Jaloli	..	..
2	1960-61	Do	Bakshish Singh	Shri Bakhtwar Singh	Rurki Pukhtan	Khanpur	..
3	1960-61	Do	Anoop Singh	Shri Bishan Singh	Barwala	..	..
4	1960-61	Do	Nasib Singh	Shri Sudager Singh	Chingran Kalan	..	..
5	1960-61	Do	Chhota Singh	Shri Rala Singh	Nawangram	..	..
6	1960-61	Rupar	Jiwa Singh	Shri Mangal Singh	Behrampore	Behrampore	..
7	1960.61	Do	Mehr Singh	Shri Natha Singh	Morinda	..	..
8	1960-61	Do	Raunq Singh	Shri Hira Singh	Khant	..	..
9	1960-61	Do	Puran Singh	Shri Partap Singh	Sanaur	..	..
10	1960-61	Naraingarh	Kharaiti Ram	Shri Chittru Ram	Tharwa	Mahtabgarh	..
11	1960-61	Do	Rulia Ram	Shri Budh Ram	Panjlassa	..	..
12	1960-61	Do	Sukh Ram	Shri Sadhoo Ram	Laha	..	..
13	1960-61	Do	Yad Ram	Shri Chhaju Ram	Shazadpore	..	..
14	1960-61	Jagadhri	Ami Chand	Shri Sadhu Ram	Buria	Kharwan	..

Serial No.	Year	Tehsil	Name of the approved beneficiary	Parentage	Village	Name of village where settled on land	Reasons for not settling so far
1	2	3	4	5	6	7	8
15	1960-61	Do	Nandu Ram	Shri Jathu Ram	Jagadhri	Do	..
16	1960-61	Do	Antu Ram	Shri Chetu Ram	Khizri	Do	..
17	1960-61	Do	Bakhtawera	Shri Parsa Ram	Shan-Kauas	..	..
18	1960-61	Ambala	Kartara Ram	Shri Mangta Ram	Brara	..	..
19	1960-61	Do	Kishna Ram	Shri Mangal Ram	Ghasitpore	Mahmudpore	..
20	1960-61	Do	Ram Singh	Shri Narata Singh	Panjokhra	..	..
21	1960-61	Do	Sapuran Singh	Shri Natha Singh	Dinarpore	Dinarpore	..
22	1960-61	Do	Chanan Singh	Shri Basant Singh	Bhurangpore	..	..
23	1960-61	Do	Phunsi Ram	Shri Gaud	Tal Heri	..	..
24	1960-61	Do	Gurmukh	Shri Chota Ram	Balana	..	..
25	1960-61	Do	Buta Singh	Shri Sunder Singh	Balmik Nagar (Ambala)	..	..
26	1960-61	Do	Nikka Ram	Shri Assa Ram	Mohra	..	..
27	1960-61	Do	Punu Ram	Shri Nathu Ram	Malakpore	..	..
28	1960-61	Nalagarh	Soda Singh	Shri Rulda Singh	Mahsa Tiba	Ghanauli	..
29	1960-61	Do	Gurdial Singh	Shri Budh Singh	Lakhanpore	Do	..

1961-62

1	1961-62	Kharar	Matu Ram	Shri Ram Ditta	Manuli	..	..
2	1961-62	Do	Mehma Singh	Shri Gopal Singh	Dasarna	..	..
3	1961-62	Do	Bhan Singh	Shri Mohan Singh	Dhakoran	Ghanauli	..
4	1961-62	Do	Ajmer Singh	Shri Pritam Singh	Ghataur	..	..
5	1961-62	Do	Kehru	Shri Rura	Chatauli	..	..
6	1961-62	Rupar	Manna Singh	Shri Asa Singh	Morinda	Ghanauli	..
7	1961-62	Do	Tara Singh	Shri Nanak Singh	Mianpore	Do	..
8	1961-62	Do	Kartar Singh	Shri Chhotu	Kaujla	..	..
9	1961-72	Do	Madhoo Singh	Shri Maghi	Dugari	..	..
10	1961-62	Do	Surjit Singh	Shri Narinjan Singh	Ram Bagh, Morinda	..	..
11	1961-62	Do	Dasundi Ram	Shri Kanshi Ram	Chandpore	..	..
12	1961-62	Do	Rala Singh	Shri Kirpa Singh	Bharon Majra	Ghaunali	..
13	1961-62	Ambala	Budh Singh	Shri Balwant Singh	Tamnauli	Do	..
14	1961-62	Do	Kharaiti Ram	Shri Baru Ram	Ghel Kalan	Tamuante	..
15	1961-62	Do	Inder Ram	Shri Matoo Ram	Boh	..	..
16	1961-62	Do	Pishna Ram	Shri Kirpa Ram	Chadiala	..	..
17	1961-62	Do	Phul Chand	Shri Norata Ram	Salah Heri	..	..
18	1961-62	Jagadhri	Sudagar Mal	Shri Sher Chand	Saran	Baknaur	..
19	1961-62	Do	Sadhoo Ram	Shri Nandu Ram	Panjaton	Kharwan	..
20	1961-62	Do	Sardha Ram	Shri Buta Ram	Taramwala	..	..

Serial No.	Year	Tehsil	Name of the approved beneficiary	Parentage	Village	Name of village where settled on land	Reasons for not settling so for
1	2	3	4	5	6	7	8
21	1961-62	Rupar	Mahdoc Singh	Shri Daya Ram	Harawa Kalan	Ghaunali	..
22	1961-62	Naraingarh	Diwan Chand	Shri Buta Ram	Dhamoli	Dhamoli Upparli	..
23	1961-62	Do	Dajan Ram	Shri Kura Ram	Balmajra	..	..
24	1961-62	Do	Ami Chand	Shri Nihala Ram	Lotan	Lotan	..
25	1961-62	Do	Mukandi Ram	Shri Rulia Ram	Klal Majri	Bilaspur	..
26	1961-62	Do	Kundan	Shri Raman	Dera	..	..
27	1961-62	Nalagarh	Sadhu Singh	Shri Trilok Singn	Jhiran	..	..
28	1961-62	Do	Rattan Singh	Shri Bishan Singh	Teliwala	..	..
				1962-63			
1	1962	Naraingarh	Rakha Ram	Shri Maghi Ram	Kherki Jattan	Magarpur	..
2	1962	Do	Jagat Singh	Shri Hira Singh	Handi Khera	Dhamauli	..
3	1962	Do	Ramdia	Shri Paira Ram	Hassanpore	..	..
4	1962	Do	Phagu Ram	Shri Kurria	Sirawan	..	..
5	1962	Rupar	Pritam Singh	Shri Madho Singh	Rupar	..	..
6	1962	Do	Parsu	Shri Nagar	Akberpore	..	..

7	1962	Do	Mangal Singh	Shri Pakhar Singh	Pirthipur	..	..
8	1962	Do	Surjan Singh	Shri Suba Singh	Samana Klan	..	..
9	1962	Jagadhri	Budha Ram	Shri Biru Ram	Khadri	Kharwan	..
10	1962	Do	Nathu Ram	Shri Chetu Ram	Bilaspore	Do	..
11	1962	Do	Chetu Ram	..	Khundiwala	..	..
12	1962	Do	Khusi Ram	Shri Tallo Ram	Hargarh	Kharwan	..
13	1962	Do	Sadhu Ram	Shri Manohar Lal	Pawani	..	..
14	1962	Do	Nand Ram	Shri Chaul	Mehlan Wali	..	..
15	1962	Nalagarh	Rur Singh	Shri Amir Singh	Lakhanpur	..	..
16	1962	Do	Ishwar Singh	Shri Chuhar Singh	Do	..	..
17	1962	Kharar	Naghia Singh	Shri Atra	Maujpur	..	..
18	1962	Do	Tilok Singh	Shri Basant Singh	Bhago Majra	..	..
19	1962	Do	Sunder	..	Allahpur	..	..
20	1962	Do	Shadi Singh	Shri Chandu	Jhingran	..	..
21	1962	Do	Sardar Singh	Shri Rala Singh	Majat	..	..
22	1962	Ambala	Prem	Shri Narata	Sarasgarh	..	..
23	1962	Do	Jethu Ram	Shri Ram Bux	Sheeku Pura	..	..
24	1962	Do	Shankar	Shri Kalu	Salahpur	..	..
25	1962	Do	Jetha Ram	Shri Jiwan Ram	Dhin	..	..
26	1962	Do	Lachhmi Chand	Shri Nandu Ram	Dhanura	..	..

Serial No.	Year	Tehsil	Name of the approved beneficiary	Parentage	Village	Name of village where settled on land	Reasons for not settling so for
1	2	3	4	5	6	7	8
			1963-64				
1	1963	Rupar	Jetha Singh	Shri Chota Singh	Ferozepur	..	..
2	1963	Do	Sita Singh	Shri Bhawan Singh	Allowal	..	..
3	1963	Do	Sarwan Singh	Shri Bhagwan Singh	Fanjola	..	..
4	1963	Kharar	Ramji Dass	Shri Sampuran Singh	Fateh Pur	..	..
5	1963	Do	Antoo Ram	Shri Tahlu Ram, Balmiki	Pathrari	Tehsil Naraingarh	..
6	1963	Do	Tilokas	Shri Chuhar Chamar	Khanpur Bet,	Tehsil Kharar	..
7	1963	Ambala	Chambela Ram	Shri Daula Ram	Saha	..	..
8	1963	Do	Fitna Ram	Shri Mohar	Adoya	..	..
9	1963	Do	Naurangi Ram	Shri Rulia Ram, Balmiki	Ghorsian	..	..
10	1963	Jagadhri	Shiv Ram	Shri Nandu Ram	Shaha-ub-dinpur	..	..
11	1963	Do	Lal Singh	Shri Dasondhi	Naniwala	..	..
12	1963	Naraingarh	Bhangi Ram	Shri Nanau Ram	Ramgarh	..	..
13	1963	Nalagarh	Joginder Singh	Shri Chuhar Singh	Lakhanpur	..	..
14	1963	Do	Munshi Ram	Shri Bhangu Ram	Rajpur	..	..
15	1963	Do	Siri Ram	Shri Bihari	Chahowal	..	..

16	1963	Do	.. Sarwan	.. Shri Munshi	.. Kirpal Pur ..	..	
17	1963	Jagadhri	.. Ajmer Singh	.. Shri Parsa (Sansi)	.. Shahkumesh Pur	..	..
18	1963	Kharar	.. Kartar	.. Shri Kirpa (Sansi)	.. Sahauran ..	..	..

Note.—Original reply at serial No. 5 & 6 by the Minister reads as follows :—

5.	Kharar	.. Parkash Singh	.. Shri Sant Singh	.. Kharar
6.	Kharar	.. Gurbachan Singh	.. Shri Tilok Singh	.. Tangouri

The reply as printed in the statement above was sent by the Minister afterwards in substitution of the original reply.

Amount sanctioned for drinking water Facilities n Ambala District

1291. Sardar Ajaib Singh Sandhu : Will the Minister for Local Government and Welfare be pleased to state :—

(a) the amount sanctioned tehsil-wise by the District *adhoc* Committee for Harijan Welfare, Ambala under the scheme formulated for providing drinking water facilities together with the names of villages for which it was sanctioned and the amount given in each case, year-wise, uptodate ;

(b) the particular Community of the Scheduled Castes for whose benefit the amount mentioned in part (a) above was sanctioned ;

(c) whether the amount mentioned in part (a) above has been utilised, if so, the number of cases in which it has been utilised, if not, the reasons thereof in each case ?

Sardar Gurbanta Singh : (a) (b) & (c) Statements are laid on the table of the House.

Name of Tehsil	Year of sanction	Name of village	Name of Community for which the amount was sanctioned	*Amount sanctioned for* New well	Repair	Hand pump	Whether the amount has been utilised; if not, reasons therefor
1	2	3	4	5	6	7	8
				Rs	Rs	Rs	Rs
			1956-57				
Ambala ..	1956	Matheri	Ramdasia	300.00	..	..	Completed
Do ..	1956	Ambala City	Balmiki	..	..	170.00	Do
Do ..	1956	Dhagidhani	Ramdasia	..	100.00	..	Do
Kharar ..	1956	Sundran	Do	900.00	..	..	Do
Do ..	1956	Kurra	Do	..	..	250.00	Do
Rupar ..	1956	Harijan Basti Rupar	Do	..	..	239.00	Do
Do ..	1956	Raipur		..	..	256.00	Do
Naringarh ..	1956	Handi Khera	Balmik i	700.00	..	..	Do
Do ..	1956	Nakhnoli	Do	850.00	..	..	Do
Jagadhri ..	1956	Pothgarh	Chamar	800.00	..	..	Do
Do ..	1956	Fakir Majri	Do	..	..	260.00	Do
Do ..	1956	Gopal Mochan	Do	..	..	175.00	Do
			1957-58				
Naraingarh ..	1957	Kanwar Majra	Chamar ..	..	85.00	..	Completed
Do ..	1957	Chhaju Majra	Do ..	510.00	..	..	Do

Name of Tehsil	Year of sanction	Name of village	Name of Community for which the amount was sanctioned	*Amount sanctioned for* New Well	Repair	Hand Pump	Whether the amount has been utilised; if not, reasons therefor
1	2	3	4	5	6	7	8
Ambala ..	1957	Naneyola	Ramdasia ..	..	165.75	..	Completed
Do ..	1957	Balmik Nagar	Balmiki ..	..	119.00	..	Do
Do ..	1957	Matheri	Ramdasia ..	..	340.00	..	Do
Do ..	1957	Dhea Colony Ambala City	Dhea ..	..	..	127.50	Do
Do ..	1957	Burang Pur	Ramdasia ..	..	..	119.00	Do
Do ..	1957	Chasit Pur	Chamar ..	..	255.00	..	Do
Do ..	1957	Dhin	Ramdasia ..	..	..	148.75	Do
Rupar ..	1957	Jatana	Ramdasia ..	..	148.75	..	Do
Do ..	1957	Chatamala	Balmiki ..	..	170.00	..	Do
Do ..	1957	Ahmadpur	Ramdasia ..		170.00	..	Do
Do ..	195	Maneli	Do ..	..	148.75	..	Do
Do ..	1957	Kalheri	Do ..	..	21.25	..	Do
Do ..	1957	Rattangarh	Do ..	..	106.25	..	Do
Jagadhri ..	1957	Bansanwala	Chamar ..	595.00	..	..	Do
Do ..	1957	Kathgarh	Do ..	..	425.00	..	Do

Kharar	..	1957	Gadali		Do		..	..	127.50	Do
Do	..	1957	Patton		Do	..	..	148.75	..	Do
Do	..	1957	Mani Majra		Ramdasia	..	..	170.00	..	D
Do	..	1957	Sialba Majri		Sansi	..	..	148.75	..	Do
						1958-59				
Ambala		1958-59	Bil Pura	..	Chamar	..	..	200.00	..	Completed
Do		1958-59	Dhin	..	Balmiki	..	..	175.00	..	In completed
Do		1958-59	Sars Garh	..	Chamar	..	..	..	140.00	Completed
Do		1958-59	Jalal Pur		Do	..	..	..	150.00	Do
Do		1958-59	Baknaur	..	Ramdasia	..	..	..	150.00	Do
Do		1958-59	Sondha	..	Do	..	..	165.00	..	Do
Naraingarh		1958-59	Shazadpur	..	Do		..	..	150.00	Do
Do		1958-59	Mirza Pur	..	Chamar		..	..	150.00	Do
Do	..	1958-59	Sadhaura		Balmiki	..	..	..	150-00	Do
Do	..	1958-59	Hangali		Do	..	..	..	500.00	Do
Rupar	..	1958-59	Jhallian Khurd		Ramdasia		..	..	104.50	Completed
Do	..	1958-59	Bando Mahal Kalan		Do	..	..	200.00	..	Do
Do	..	1958-59	Ram Garh		Do	..	..	150.00	..	Do
Do	..	1958-59	Khant		Do	..	..	181.00	..	Do
Do	..	1958-59	Kajauli		Do	..	..	33.50	..	Do
Jagadhri	..	1958-59	Bhagwan Pur		Chamar	..	..	200.00	..	Do
Do	..	1958-59	Bilaspur Balmiki Majri		Balmiki	..	..	175.00	..	Do

Name of Tehsil	Year of sanction	Name of village	Name of Community for which the amount was sanctioned	*Amount sanctioned for* New Well	Repair	Hand Pump	Whether the amount has been utilised; if not, reasons therefor
1	2	3	4	5	6	7	8
				1958-59			
Jagadhri ..	1958-59	Ranipur	Balmiki		..	150.00 ..	Completed
Do ..	1958-59	Bilaspur Ramdasia Majri	Ramdasia	..	175.00	..	Do
Do ..	1958-59	Bilaspur	Chamar	..	..	150.00	Do
Kharar ..	1958-59	Barwala	Balmiki	..	..	175.00	Do
Do ..	1958-59	Mubarak Pur	Chamar	..	200.00	..	Subsidy amount mis-used.
Do ..	1958-59	Bhajanli	Ramdasia	..	200.00	..	Completed
Do ..	1958-59	Ghalaur	Do	..	200.00	..	Do
Do ..	1958-59	Majra	Do	..	..	250.00	Do
				1959-60			
Kharar ..	1959	Parch	Chamar	1,600.00	..	..	Completed
Do ..	1959	Khan Pur	Do	..	150.00	..	Do
Do ..	1959	Mir Pur	Do	300.00	..	..	Do
Jagadhri ..	1959	Rai Pur	Do	..	..	150.00	Do
Do ..	1959	Kath Garh	Do	400.00	..	..	Do

Do	..	1959	Marwa Kalan	Balmiki	..	100.00	..	Do
Do	..	1959	Golab Nagar	Do	..	150.00	..	Do
Naraingarh	..	1959	Kala Majra	Chamar	..	..	..	Do
Do	..	1959	Kala Majri	Do	..	200.00	150.00	Do
Do	..	1959	Baloli	Do	150.00	..	..	Do
Do	..	1959	Rataur	Do	..	..	150.00	Do
Do	..	1959	Shazad Pur	Balmiki	..	..	150.00	Do
Do	..	1959	Kahri Kalan	Chamar	..	..	150.00	Do
Ambala	..	1959	Dhin	Ramdasia	..	..	150.00	Do
Do	..	1959	Gola	Balmiki	150.00	..	..	Do
Do	..	1959	Shikhu Pur	Ramdasia	..	..	150.00	Do
Do	..	1959	Jansui	Balmiki	..	..	200.00	Do
Rupar	..	1959	Samoon Kalan	Sansi	..	..	100.00	Do
Do	..	1959	Sherkhu Pura	Ramdasia	150.00	..	..	Do
Do	..	1959	Fateh Pur	Do	150.00	..	..	Do
Do	..	1959	Solkhian	Balmiki	150.00	..	..	Do
				1960-61				
Ambala	..	1960	Nanhra	Chamar	..	200.00	..	Completed
Do	..	1960	Ogala	Balmiki	..	150.00	..	Do
Do	..	1960	Bars	Chamar	..	150.00	..	Do
Do	..	1960	Ambala City	Vimukat Jatis	..	..	150.00	Do

Name of Tehsil	Year of sanction	Name of village	Name of Community for which the amount was sanctioned	*Amount sanctioned for* New well	Repair	Hand-pump	Whether the amount has been utilised, if not, reasons therefor
1	2	3	4	5	6	7	8
Ambala ..	1960	Dalyani	Harijan Colony	1960-61	..	150.00	Completed
Do ..	1960	Jansui	Chamar	..	..	150.00	Do
Jagadhri ..	1960	Shahpur ..	Do	..	..	150.00	Do
Do ..	1960	Gopal Mochan ..	Do	..	..	150.00	Do
Do ..	1960	Milak Khar ..	Ramdasia	..	200.00	..	Do
Do ..	1960	Jagadhri ..	Balmiki	..	..	150.00	Do
Do ..	1960	Mustabad ..	Do	..	200.00	..	Do
Naraingarh ..	1960	Rasoor ..	Chamar	500.00	..	..	D9
Do ..	1960	Gullapur ..	Do	..	150.00	..	Do
Do ..	1960	Phrali ..	Do	..	150.00	..	Do
Do ..	1960	Sahabpur ..	Do	..	..	200.00	Do
Rupar ..	1960	Chamkaur Sahib ..	Ramdasia	..	190.00	..	Do
Do ..	1960	Mangarh Rakauli	Do	..	..	100.00	Do
Do ..	1960	Prathipur ..	Do	460.00	..	..	Do
Do ..	1960	Dhangrali ..	Community Centre	..	..	150.00	Do

Do	..	1960	Mehloot	..	Ramdasia		..	150.00	..	Completed
Kharar	..	1960	Rampur	..	Chamar		..	..	400.00	Do
Do	..	1960	Shukraulipur	..	Ramdasia		750.00	..	..	Do
Nalagarh	..	1960	Chamdar	..	Chamar		..	450.00	..	Do
Do	..	1960	Nissal	..	Do		..	250.00	..	Do
Do	..	1960	Ghat	..	Do		..	250.00	..	Do
Nalagarh	..	1960	Gholawal	..	Do		..	200.00	..	Do
Do	..	1960	Nagal	..	Do		..	350.00	..	Do
Do	..	1960	Pargany	..	Do		300.00	..	..	Do
Do	..	1960	Jamgal	..	Do		..	200.00	..	Do
					1961-62					
Kharar	..	1961	Dau Majra	..	Ramdasia		..	200.00	..	Completed
Do	..	1961	Khanpur	..	Balmiki		..	..	150.00	Do
Do	..	1961	Jhangran Kalan	..	Chamar		..	200.00	..	Do
Do	..	1961	Mauli Bdwan	..	Ramdasia		..	200.00	..	Change recommended for Maru Kalan
Do	..	1961	Mastgarh	..	Do		..	..	150.00	for Balmiki. Teh. Rupar
Do	..	1961	Wadala	..	Do		..	200.00	..	Ditto
Rupar	..	1961	Manoli	..	Ramdasia	..	..	200.00	..	Completed
Do	..	1961	Malowal	..	Do	..	..	200.00	..	Work in progress
Do	..	1961	Taj Pur	..	Do	..	..	200.00	..	Completed

Name of Tehsil	Year of sanction	Name of village	Name of Community for which the amount was sanctioned	*Amount sanctioned for*			Whether the amount has been utilised if not reasons therefor.
				New well	Repair	Hand-pump	
1	2	3	4	5	6	7	8
Do	1961	Rattangarh	Balmiki	..	200.00	..	Completed
Do	1961	Tallapur	Do	..	..	150.00	Do
Do	1961	Chautawala	Do	..	200.00	..	Do
Do	1961	Man Kheri	Do	..	..	150.00	Do
Do	1961	Mainpur	Chamar	..	200.00	..	Do
Do	1961	Samana Kalan	Sansi	..	..	50.00	Do
Do	1961	Pirtihipur	Chamar	..	200.0	..	Do
Do	1961	Raja Majra	Balmiki	..	..	150.00	Do
Jagadhri	1961	Mustafabad	Chamar	400.00	..	..	Do
Do	1961	Farak Pur	Do	..	..	150.00	Do
Do	1961	Salilpur Jattan	Do	..	200.00	..	Do
Do	1961	Tarapur	Do	800.00	..	..	Work in progress
Do	1961	Chaherwal	Do	..	..	150.00	Completed
Do	1961	Chachhrauli	Do	..		200.00	Do

Do	..	1961	Munda Khera	..	Sansi	..	..	..	150.00	Work in progress
Do	..	1961	Ranjitpur	..	Chamar	..	..	..	150.00	Ditto
Do	..	1961	Ghatt	..	Do	..	400.00	..	..	Ditto
Do	..	1961	Majupurgana	..	Chamar, New Bali		450.00	..	..	Ditto
Do	..	1961	Narwal	..	Harijan Colony	..	1,000.00	..	..	Ditto
Ambala	..	1961	Langar Chhani	..	Chamar	..	..	..	150.00	Ditto
Do	..	1961	Sarak Pur	..	Do	..	..	200.00	..	Ditto
Do	..	1961	Telheri Rangran	..	Do	..	..	200.00	..	Dirto
Do	..	1961	Ralo Malheri	..	Do	..	..	200.00	..	Ditto
Do	..	1961	Rattanheri	..	Do	..	..	200.00	..	Ditto
Do	..	1961	Pikhani	..	Balmiki	..	..	..	150.00	Ditto
Do	..	1961	Nagal	..	Do	..	..	150.00	..	Ditto
Do	..	1961	Lotan Khurchanpur		Harijan Colony	..	..	..	150.00	Ditto
Do	..	1961	Malwa	..	Chambars	..	..	..	150.00	Ditto
Do	..	1961	Babiyal	..	Do	..	..	300.00	..	Ditto
Do	..	1961	Patarheri	..	Do	..	..	200.00	..	Dttto
Do	..	1961	Khal Mola	..	Do	..	800.00	..	..	Change recommended for Tarapur Ram-dasia Tehsil Kharar

1962-63

Do	..	1962	Chhabiana	..	Chamar	..	..	..	150.00	Work in prog ress
Do	..	1962	Langar Chhani	..	Do	..	..	200.00	..	Ditto

Name of Tehsil	Year of sanction	Name of village	Name of Community for which the amount was sanctioned	Amount sanctioned for			Whether the amount has been utilised if not reasons therefor
				New well	Repair	Hand-pump	
1	2	3	4	5	6	7	8
Ambala ..	1962	Kalpi ..	Balmiki ..	300.00	..	..	work in Progress
Do ..	1962	Bikionpur ..	Chamar ..	..	200.00	..	Ditto
Do ..	1962	Sarangpur ..	Bazigar ..	..	..	150.00	Ditto
Do ..	1962	Dadiana ..	Balmiki ..	..	200.00	..	Ditto
Kharar ..	1962	Sahauran ..	Ramdasia ..	..	..	200.00	Completed
Do ..	1962	Chuni Kalan ..	Do ..	..	..	400.00	Do
Do ..	1962	Makrran ..	Do ..	..	..	200.00	Do
Do ..	1962	Kharar ..	Do ..	..	..	150.00	Do
Do ..	1962	Badali ..	Balmiki ..	..	200.00	..	Do
Do ..	1962	Barri ..	Ramdasia ..	..	150.00	..	Work is in progress
Rupar ..	1962	Rupar ..	Ramdasia ..	..	800.00	..	Completed
Do ..	1962	Phugala ..	Do ..	..	..	300.00	Do
Do ..	1962	Lakhmipur ..	Balmiki ..	..	200.00	..	Do
Do ..	1962	Thona ..	Chamar ..	..	200.00	..	Not utilised R.T.R.
Naraingarh ..	1962	Bhrauli ..	Chamar ..	..	..	400.00	Work is in progress
Do ..	1962	Naraingarh ..	Do ..	..	..	200.00	Ditto

Do	1962	Rampur	Do	..	..	200.00	Ditto
Do	1962	Shahzadpur	Vimukat Jaties	..	..	200.00	Ditto
Jagadhri	1962	Mazafat Kalan	Chamar	..	150.00	..	Ditto
Do	1962	Marva Kalan	Do	..	..	150.00	Ditto
Do	1962	Massibal	Do	..	..	250.00	Completed
Do	1962	Pawani	Do	..	..	250.00	Do
Do	1962	Bhamnauli	Do	..	250.00	..	Do
Nalagarh	1962	Pallassari	Ramdasia	(Completion of Tank)	300.00	..	Do
Do	1962	Saipargana	Do	New well	500.00	..	Do
Do	1962	Kirpalpur	Do	..	200.00	..	Do
			1963-64				
Rupar	1963	Kalaran	Ramdasia	..	..	150.00	The amount in respect of wells scheme for 1963-64, has been remitted to the District Welfare Officer in January, 1964 and the work is still to be taken in hand
Do	1963	Rattangarh	Do	..	200.00	..	
Do	1963	Ghanauli	Balmiki	..	200.00	..	
Do	1963	Kanepla	Ramdasia	..	200.00	..	
Kharar	1963	Nawa Shahar	Do	..	..	150.00	
Ambala	1963	Soara	Do	..	..	150.00	
Do	1963	Kalpi	Do	100.00	..	..	
Do	1963	Molanla	Chamar	..	200.00	..	
Do	1963	Tamrauli	Harijan Colony	..	150.00	..	
Do	1963	Ghel Kalan	Chamar	..	..	150.00	

Name of Tehsil	Year of sanction	Name of village	Name of Community for which the amount was sanctioned	Amount sanctioned for			Whether the amount has been utilised if not reasons therefor
				New well	Repair	Hand-pump	
Chamal	1963	Adhoya	Chamar	..	200.00	..	
Jagadhri	1963	Farkhpur	Sansi	..	..	150.00	
Do	1963	Nainwala	Chamar	..	..	150.00	
Do	1963	Kalasher	Do	..	..	150.00	
Naraingarh	1963	Bhurewal	Do	..	..	150.00	
Do	1963	Nek Nama	Do	..	..	150.00	
Do	1963	Kanepla	Ramdasia	..	200.00	..	
Nalagarh	1963	Chaskar	Chamar	1,000.00	..	..	
Do	1963	Bairson	Do	..	300.00	..	

Action/Transfer of unallotted Evacuee Land in tehsil Una district Hoshiarpur

1293. **Pandit Mohan Lal Datta :** will the Minister for Revenue be pleased to state :—

(a) the total area of unallotted evacuee land, at present, in tehsil Una, district Hoshiarpur, together with the details of the area village-wise ;

(b) the area referred to in part (a) above, which has been auctioned together with the amount realized as sale price at the said auctions ;

(c) the total amount for which the area referred to in part (b) was purchased by the state Government from the Union Government ;

(d) the number of Harijans to whom the land referred to in part (a) above was transferred at reserve price ?

Sardar Ajmer Singh :(a) A statement showing village-wise break-up of the unallotted evacuee area, at present, available in tehsil Una is placed on the table ;

(b) Up to the 20th February, 1964, area to the following extent has been auctioned for Rs 3,80,354.00nP :—

Barani .. 315 Ordinary Acres.
Banjar .. 247 Ordinary Acres.
Ghairmumkin .. 256 Ordinary Acres.

(c) Government of India have agreed to transfer the available area to the State Government at the following rates for disposal :—

Cultivated area .. at Rs 445 per Standard Acre.
Banjar area .. at Rs 5 per Ordinary Acre.
Ghairmumkin area .. at Rs 100 token price.

(d) 14(fourteen).

Statement

Part (a)

Area available in tehsil Una on 20th February, 1964

Serial No.	Name of the village		Area available in Ordinary Acres		
			Barani	Banjar	Ghair Mumkin
1	Marwari	..	3	13	..
2	Dharamsala	..	1	..	..
3	Fatehpur	..	1	..	..
4	Dal Bangwalan	..	..	..	..
5	Lohara	..	10	..	..
6	Band Bakhshi	..	..	..	2
7	Nahan	..	7	6	2
8	Kotehra	..	5	2	2
9	Dhar Gujran	..	11	..	..
10	Tehaya	..	..	..	..
11	Chaksarai	..	6	..	..
12	Nehri Khalsa	..	15	..	..
13	Dehaki	..	1	..	..
14	Girgir	..	4	..	..

Area available, in tehsil Una on 20th February, 1964

Serial No.	Name of the village	*Area available in Ordinary Acres*		
		Barani	Banjar	Ghair Mumkin
15	Landial Chank	3	1	..
16	Akror	1	..	..
17	Berh Jaswan Kanshi	..	..	4
18	Kherla	..	..	2
19	Babir	16	1	..
20	Daulatpur	1	..	1
21	Dangoh Khas	4	17	4
22	Barho Bhadar Kali	1	..	1
23	Chalait	7	5	1
24	Ambooa	24	19	..
25	Gaundpur	1	2	..
26	Harwal	2	..	..
27	Basal	2	..	..
28	Pandoga	54	28	10
29	Ispur	19	16	3
30	Bharsali	6	..	1
31	Saloh	6	2	1
32	Badera	9	17	5
33	Arniali	..	..	2
34	Tabba	3	..	..
35	Basara	2	..	..
36	Jankaur	5	..	..
37	Kandarh	1	1	..
38	Deoli	5	1	5
39	Sanghnai	9	5	2
40	Amhota	2	..	..
41	Maknohi	2	..	..
42	Anity	..	1	..
43	Amb	..	15	3
44	Andora	..	..	3
45	Kaloh	..	4	..
46	Oel	8	5	1
47	Kohan Khurd	1	..	6
48	Sakarli	2	..	..
49	Thathal	4	..	1
50	Kathiari	11	3	4
51	Bigapur	2	..	..
52	Tatehra	5	..	..
53	Maen Sendia	54	2	..
54	Loharli	16	2	..
55	Churru	1	..	..
56	Jadla	2	4	..
57	Sairi	4	7	..
58	Dalwaf	5	..	..
59	Dehlan	1	..	..
60	Sasan	3	..	1
61	Tagaru	1	..	..
62	Fatehpur	..	..	76
63	Udepur	6	4	8
64	Charatgarh	3	..	..
65	Jakhera	1	..	1
66	Sanoli	1	..	..
67	Bhalari	..	..	17
68	Plassi	..	..	1
69	Bhalan	6	1	18

Area available in tehsil Una on 20th February, 1964

Serial No.	Name of the village	Area avaiable in Ordinary Acres			
		Barani	Barani		Ghair Mumkin
70	Raisara	..	1	9	9
71	Raipur	..	1	..	..
72	Sabaur	..	1	..	..
73	Basawal	..	30	..	..
74	Bangewal	..	3	..	..
75	Magara	..	2	..	..
76	Rampur	..	13	..	..
77	Jagin	..	122	..	99
78	Ghanari	..	4	23	2
79	Kuneran	..	6	9	..
80	Bhanjal	..	2	1	8
81	Diara	..	7	4	..
82	Sathethar	..	2	..	..
83	Lamob	..	12	1	2
84	Panuawar	..	28	30	10
85	Daulatpur	..	3	..	..
86	Khad	..	13	25	6
87	Bacheli	..	6	5	2
88	Bhafari	..	14	8	7
89	Nanwal	..	5	..	..
90	Tarapur	..	27	2	6
91	Dhanera	..	8	27	3
92	Baloli	..	5	..	..
93	Meendwan	..	5	..	..
94	Raipur Saini	..	1	..	..
95	Jaiwal	..	3	..	..
96	Hiranpur	..	1	1	..
97	Aganpur	..	..	..	9
98	Kotla	..	3	..	..
99	Gajepur	..	7	1	5
100	Ganj	..	1	..	..
101	Gandpur	..	1	1	..
102	Amapur Belu	..	13	1	..
103	Nothanpur	..	1	..	..
104	Jatpur	..	..	52	50
105	Jhanjari	..	..	..	21
106	Majara	..	1	..	..
107	Saskaur	..	1	..	..
108	Takhatgarh	..	..	..	1
109	Asalpur	..	1	..	..
110	Narial	..	1	..	..
111	Sarai	..	1	..	..
112	Saheron	..	3	..	..
113	Santhala	..	4	..	..
114	Bajrur	..	..	..	4
115	Nangal	..	..	1	1
116	Abiankalan	..	1	1	..
117	Batarla	..	..	1	..
118	Dhirpur	..	1	..	..
119	Basoli	..	..	..	2
120	Chetara	..	..	33	..
121	Maidala	..	..	..	2
122	Kangar	..	..	..	5
123	Sainsewal	..	..	1	..
124	Dharampura	..	4	..	..
125	Rora Balewal	..	26	7	..
126	Samnal	..	34	9	..

Area available in tcshil Una on 20th February, 1964

Serial No.	Name of village	*Area available in Ordinary Acres*		
		Barani	Barani	Ghair Mumkin
127	Palakwa	1	..	..
128	Bathoo	1	..	..
129	Bahuri	1	..	..
130	Gochar	3	7	4
131	Raisara	19	38	2
132	Kalwan	2	..	..
133	Ghami Majra	3	..	..
134	Rawpur	..	..	5
135	Hiatpur	2	..	..
136	Nurpur Khurd	2	5	..
137	Kangar	3	..	..
138	Barari	3	..	..
139	Raj-giri	1	11	..
140	Kathana	3	..	..
141	Guh Baga	10	..	..
142	Kothar	10	..	..
143	Polian	1	48	..
144	Kangart	1	1	1
	Total	881	549	454

LOANS GRANTED FOR INSTALLATION OF TUBE WELLS AND PURCHASE OF TRACTORS IN TAHSIL FAZILKA, DISTRICT FEROZEPORE

1322. Shri Satya Dev : Will the Chief Minister be pleased to state :—

(a) the names and full addresses of the persons of tahsil Fazilka, district Ferozepore who have been granted loans for the installation of tube wells and the purchase of tractors up-to-date together with the amount of loan granted in each case and the time by which the same is repayable ;

(b) whether any loan for tube-wells and tractors is proposed to be given in the said Tahsil during the next financial year ?

Sardar Partap Singh Kairon, : (a) It is not in public interest to disclose the names of individual loanees.

(b) Not yet decided finally.

24594PVS—387—13-8-64—C.P. & S., Pb., Chandigarh.

Published under the authority of the Punjab Vidhan Sabha and printed by the Controller, Printing & Stationery, Punjab, Chandigarh.

PUNJAB VIDHAN SABHA
DEBATES

21st February, 1964

Vol. I No. 4

OFFICIAL REPORT

CONTENTS

Friday, the 21st February, 1964

Punjab Vidhan Sabha, Secretariat, Chandigarh.

Price Rs. 5·50

ERRATA

TO

Punjab Vidhan Sabha Debates, Vol. I, No. 4, dated the 21st February, 1964

Read	*For*	*Page*	*Line*
PAGE	PAG	Title	8
Comrade	omrade	(4) 1	14
Comrade	Com de	(4) 1	22
1964	196	(4) 6	Heading
ਮੰਤਰੀ	ਮਤਰੀ	(4) 9	6
ਮੁੱਖ	ਮਖ	(4) 10	19
श्री बलरामजी दास टंडन	बलरामजी दास टंडन	(4) 10	26
को	की	(4) 12	7 from below
not	no	(4) 13,17	15, 23
the	he	(4) 13	19
ਕਾਪੀ	ਕਾਪ	(4) 20	21
लैटर	लटर	(4) 20	28
Tehsil	ehsil	(4) 24	1
SEPTEMBER,	SEPTEMB R,	(4) 35	2
Rasulpur Kalan	Ras lpur	(4) 35	3 Col. 3
together	ogether	(4) 38	13
sugarcane	Sugercane	(4) 43	8 from below
Minister	Miniater	(4) 45	2
ਸਬਮਿਸ਼ਨ	ਸਬਮਸ਼ਨ	(4) 45	9
ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ	ਡੈਮੋਕਰੇਸ	(4) 49	17
ਐਜ਼	ਅਜ	(4) 50	11 from below
ਔਰ	ਅ	(4) 53	4 from below
ਸਪੈਸ਼ਲ	ੈਸ਼ਲ	(4) 55	12
ਮਿਸਾਲ	ਸਾਲ	(4) 55	13

Read	*For*	*Page*	*Line*
ਸ਼੍ਰੀ ਸੰਜੀਵਾ ਰੈਡੀ	ਸ਼੍ਰੀ ਸਜੀਵਾ ਰੈਡੀ	(4) 56	3
दृष्टिकोण	दृषि कोण	(4) 56	16
ਤੋਂ	ਤੰ	(4) 65	23
ਰਹੀ	ਰਹ	(4) 65	29
ਰੀਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ	ਰੀਜ਼ਰਵਸ਼ਨ	(4) 66	20
ਪ੍ਰੋਮੋਟ	ਪਰੋਮਟ	(4) 66	3 from below
ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਦ ਕੀਤ	(4) 67	11
मुराआत	मुरआत	(4) 68	26
इमदाद	इकदाद	(4) 68	3 from below
चेयरमैन	चेयरमन	(4) 71	1
उन	न	(4) 72	11
आगे	आग	(4) 72	27
दिखाने	दिखान	(4) 76	17
सोते	सोत	(4) 76	19
बुलाते	बलात	(4) 78	5 from below
ट्रूस	ट्रस	(4) 82	4
ट्रूस	टूस	(4) 83	3
जायेगा	गाएगा	(4) 85	5 from below
ਫਰਾਸਟ	ਫਰ ਸਟ	(4) 87	22
होने	होनों	(4) 90	4 from below
ਲੋਕਾਂ	ਲਕਾਂ	(4) 95	24
ਬਿਲਡਿੰਗ	ਬੰਡਿੰਗ	(4) 95	4 from below
Shri Joginder Singh	Shri Joginder Sing	iii	6 from below
Chamar	Chama	v	11

PUNJAB VIDHAN SABHA

Friday, the 21st February, 1964

The Vidhan Sabha met in the Assembly Chamber, Sector 1, Chandigarh at 9-00 a.m. of the Clock. Mr. Speaker (Shri Prabodh Chandra) in the Chair.

STARRED QUESTIONS AND ANSWERS

SUPPLEMENTARIES TO STARRED QUESTION No. *4391

कामरेड राम प्यारा : क्या चीफ मिनिस्टर साहब यह बतलाएंगे कि डिप्टी कमिश्नर करनाल के खिलाफ जो कम्पलेण्ट हुई और उसके बाद जो इन्क्वायरी हुई तो उस इन्कवायरी में इन्कवायरी अफसर ने यह लिखा कि 15 अगस्त के दिन उस डिप्टी कमिश्नर ने ड्रिंक कर के...............

Mr. Speaker : No please.

Comrade Ram Piara : Sir, enquiry was to be made.......

Mr. Speaker : Has the hon. Member got a copy of the Report?

Comrade Ram Piara : It is with the Government. The question is whether an enquiry has been held in the matter; if so, a copy thereof be laid on the Table of the House. The Government has not laid a copy of that Report on the Table of the House and they have also not disclosed the name of the Enquiry Officer. I would like to know whether the Deputy Commissioner was drunk when he came to the function और उस ने शराब में मस्त हो कर रेडियो आर्टिस्ट की कलाई को पकड़ा ?

Mr. Speaker : The reply is that the charges are baseless.

Comrade Ram Piara : The Government is not prepared to disclose the name of the Enquiry Officer.

Mr. Speaker : Who lodged the report ?

Comrade Ram Piara : I lodged the report. I requested the Government to call me and I will substantiate the charges.

Mr. Speaker : I would request the hon. Member not to lose temper. May I know from the Government the policy as to whether a complainant is invited to substantiate his charges ?

Chief Minister : The hon. Member may give a fresh notice, if he has not been invited and I will look into the matter. How can I say off hand whether he was invited or he was not invited. I will find out if he brings this fact to my notice.

---

*Starred Question No. 4391 alongwith its reply appear, in P. V. S. Debates Vol. I. No. 3 dated 20th February, 1964.

Sardar Gurnam Singh : I am at a loss to understand what notice is needed by the Chief Minister. Yesterday, it was stated that the complainant was not invited.

(*Noise in the House*).

Mr. Speaker : There were, on previous occasions, so many ugly scenes in the House. At least I could not sleep last night. We should feel ashamed of this. We should not lose tempers, much less decorum and dignity of the House.

I have ordered that mike should be removed from the seat of the hon. Member Comrade Ram Piara as he speaks so loud that he does not require it.

कामरेड राम प्यारा : जनाब स्पीकर साहब, गवर्नमैंट ने उस वक्त यह जवाब दिया था कि इन्क्वायरी इज़ स्टिल इन प्राग्रेस । लेकिन अब इनक्वायरी हुए 3, 4 महीने हो गए हैं, मगर गवर्नमैंट इन्क्वायरी अफसर का नाम बताने की जुरअत नहीं कर रही.....

Mr. Speaker : There should be no insinuations. The Chief Minister has categorically stated that the matter be brought to his notice and he will look into it.

Comrade Ram Piara : Sir, it is only a time passing device.

Mr. Speaker : No. The hon. Member may give notice of a short-notice question and he will get the reply within two or three days. He will get time for supplementary questions also.

Comrade Ram Piara : I have already written to the Chief Minister.

Mr. Speaker : He should not go by what has been done by him already. In the light of the assurance given by the Chief Minister, the hon. Member can give notice of a Short-notice Question. There will be no more supplementary questions on this question.

कामरेड राम प्यारा : जनाब, गवर्नमैंट को इन्क्वायरी अफसर का नाम बताने में क्या एतराज़ है ?

Mr. Speaker : The hon. Member may, if he likes, give notice of a Short-notice Question and he will be invited by Government to substantiate the charges.

श्री बलराम दास टण्डन : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, सर। स्पीकर साहिब, जो सवाल पहले ही एडमिट हो चुका है, और जिस में यह दर्ज है कि रिपोर्ट क्या है और इन्क्वायरी करने वाला अफसर कौन है और उसका क्या डेज़िगनेशन है तो फिर इस के बाद अब नोटिस की क्या जरुरत रह जाती है ?

गृह मंत्री : गवर्नमैंट इन्क्वांयरी रिपोर्ट पबलिश नहीं करती और न ही पबलिक इंट्रेस्ट में इन्क्वायरी अफसर का नाम पब्लिश करती है । यह गवर्नमैंट की प्रैक्टिस नहीं है ।

Chief Minister : The Home Minister has stated the matter in a general way. The hon. Member may, if he so desires, put in a Short-Notice Question and I will find out the matter.

Mr. Speaker : I think the matter should end here.

Comrade Ram Piara : A copy of my complaint was addressed to the Chief Minister and it is on record.

Mr. Speaker : If the hon. Member will put in a Short-Notice Question, he will get reply and he has also got the right to put supplementary questions.

So far as the contention of the Home Minister is concerned, I am afraid, I do not agree with him. A copy of the Enquiry Report may not be laid on the Table of the House. But so far as the name of the Enquiry Officer is concerned, I think, it is the policy of the Government to invite the complainant to substantiate the charges.

Home Minister : I referred only to the name of the Enquiry Officer. The normal practice is that the name of the Enquiry Officer is not disclosed. I don't say that it is not the policy of the Government to invite the applicant or the complainant.

श्री अध्यक्ष : जब आप कम्पलेनेण्ट को बुला लेंगे तो उसको नाम का पता तो चल ही जाएगा। (When the complainant is called he will come to know the name of the Enquiry Officer.)

गृह मंत्री : गवर्नमैंट की ऐसी पालिसी नहीं है कि किसी का नाम प्रेस में आ जाए। और अगर वैसे मेंम्बर साहबान जान जांए तो कोई बात नहीं है।

Comrade Ram Piara : I do not know what more is needed by the Chief Minister..........

Mr. Speaker : If the hon. Member persists, I will not permit his Short Notice Question.

Comrade Ram Piara : I am referring to the Debate of the Assembly. I submitted an application to the Chief Minister and he ordered an enquiry. Record to this effect is available.

Mr. Speaker : What difference will it make if the hon. Member will give notice of a Short-Notice Question.

मुख्य मंत्री : यह कब कहता है प्रताप सिंह कि मुझे अर्ज़ी नहीं मिली। बात तो यह है कि कम्पलेनेण्ट को बुलाया गया या नहीं। आप इन्हें समझा दिया करो।

श्री अध्यक्ष : सरदार साहिब, ठीक है, मैं किसी को समझा नहीं सकता। (Sardar Sahib, it is right I cannot make any body understand.)

सरदार लछमन सिंह गिल : जनाब स्पीकर साहिब, एक अफसर जिस के कंडक्ट से हमारे देश के कलाकारों का कंडक्ट और उनकी इज्जत दूषित हो, और उस के बारे में एक हाउस का आनरेबल मैम्बर रिपोर्ट करे, उस पर होम मिनिस्टर साहिब, यह कहें कि हाउस को नाम नहीं बतलाया जा सकता है तो फिर इसके लिए आप क्या रूलिंग देते हैं ?

Mr. Speaker : The hon. Member may give notice of a substantive motion against the Home Minister, if he is not satisfied. I am helpless.

Comrade Shamsher Singh Josh : On a point of Order, Sir, Mr. Speaker, the Home Minister has stated that the name of the Enquiry Officer and the Enquiry Report are not divulged. I think the position is quite the reverse. Only in abnormal cases, the name of the Enquiry Officer is not divulged. The Enquiry Report in such cases is also not disclosed. In this particular case, the Government has informed the House that the charges against that officer were baseless. I think the Government has no justification..........

Mr. Speaker : Is this a point of Order ?

Comrade Shamsher Singh Josh : Yes. I am on a point of Order. The Home Minister has stated wrong things here.

Mr. Speaker : There are other remedies available to the hon. Member. He can give notice of a substantive motion against the Home Minister.

————

CHIEF MINISTER'S RELIEF FUND

*4282. **Sardar Kulbir Singh** : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the amount contributed to the Chief Minister's Relief Fund year-wise since its inception;

(b) the categories of persons and organisations entitled to get aid out of the said fund, together with the rules and regulations governing such aids;

(c) the names and designations, if any, of the recipients of aid from the said Fund along with the amount received by each of them during the year 1963;

(d) whether the accounts of the said fund were checked and audited during the years 1961-62 and 1962-63; if so, by whom; and copies of the audit reports be laid on the Table;

(e) the names of persons/parties who contributed towards the said fund during the years 1961-62 and 1962-63;

(f) whether any irregularities have ever been pointed out in the administration of the said Fund by the auditors or some other officers, if so, the details thereof ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a), (c), & (e) (f) The time and labour involved in collecting the information will not commensurate with any possible benefit to be obtained. However, the hon. Member is welcome to see *Cash Book* maintained for this purpose for information on any specific item, which he wants to have.

(b) No categories of persons or organisations entitled to get aid out of the Chief Minister's Relief Fund, are specified. Each case is examined on merit.

(d) No. The Accountant General, Punjab has, however, been requested to depute Audit Party for the inspection of the accounts.

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਯੀਅਰ ਵਾਈਜ਼ ਟੋਟਲ ਅਮਾਊਂਟ ਪੁਛੀ ਹੈ । ਕੈਸ਼ ਬੁਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਇਹ ਕਲਰਕ ਨੂੰ ਪੁੱਛ ਕੇ ਬੜੀ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਦਸ ਸਕਦੇ ਹਨ ।

Mr. Speaker : As you are helpless so am I.

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਇਹ ਜਾਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਅਕਾਊਂਟਸ ਕਦੇ ਵੀ ਅਜ ਤਕ ਆਡਿਟ ਹੋਏ ਹਨ; ਅਗਰ ਆਡਿਟ ਨਹੀਂ ਕਰਾਏ ਗਏ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਕੀ ਵਜਾਹ ਹੈ ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਮੇਰਾ ਇੰਪਰੈਸ਼ਨ ਸੀ ਕਿ ਆਡਿਟ ਹੁੰਦੇ ਪਏ ਹਨ, ਲੇਕਿਨ ਜਦੋਂ ਸਵਾਲ ਆਇਆ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਆਡਿਟ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ । ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਕਿਹੜੇ ਸਾਲ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਡੀਟੇਲਜ਼ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਨੋਟਿਸ ਦੇ ਦਿਉ ਮੈਂ ਦਸ ਦਿਆਂਗਾ ।

श्री बलराम जी दास टण्डन : इस सवाल के पार्ट (सी) में लिखा है।

"the names and designations, if any, of the recipients of aid from the said Fund alongwith the amount received by each of them during the year 1963".

यह बताने में सरकार को क्या एतराज़ है कि 1963 में इतने आदमियों ने लिया । बेशक यह हमें टोटल नंबर ही बता दें।

मुख्य मंत्री : अगर आप स्पेसिफिकली किसी के बारे में पूछेंगे तो मैं बता दूंगा ।

श्री बलराम जी दास टण्डन : मुख्य मंत्री साहिब ने फरमाया था कि जो भी मैम्बर चाहे कैश बुक देख सकता है। क्या चीफ़ मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि इस के लिए वह किस अफसर को कंटैक्ट करे और आया उस अफसर को इस सम्बन्ध में इन्स्ट्रक्शन्ज़ इशू कर दी गई हैं ?

मुख्य मंत्री : आप चीफ़ मिनिस्टर के आफिस के सुप्रिटेंडैंट को मिल सकते हैं।

चौधरी इन्दर सिंह मलिक : क्या इस फंड म से सरदार प्यारा सिंह को भी 50 रुपए माहवार दिया जाता रहा है।

मुख्य मंत्री : मुझे ज़बानी याद नहीं ।

Mr. Speaker : I would request the hon. members not to mention the names of any one.

सरदार प्यारा सिंह : स्पीकर साहिब, सन् 1961 में मैं अपनी लड़की के लिए 50 रुपए महीना लेता रहा हूं।

STARRED QUESTION No. *4684 (Postponed)

Mr. Speaker : The hon. Minister could collect this information on the phone. I would request him to supply this information within two days.

STARRED QUESTION No. *4448 (POSTPONED)

Mr. Speaker There was nothing difficult to supply the information asked for in this question.

मुख्य मंत्री : स्पीकर साहिब, मैं मेसुरी से जवाब तो दे सकता था लेकिन गांव वालों से पूछ कर I wanted to be sure कि मामला किस स्टेज पर है।

Comrade Shamsher Singh Josh : The question is whether it is a fact that the Chief Minister laid the foundation-stone of Shaheed Kanshi Ram Memorial at village Marauli Kalan, Tahsil Rupar, District Ambala; if so, when? The Chief Minister himself........

Mr. Speaker : The Chief Minister has stated that he will look into the matter. There is nothing that he wants to hide.

Comrade Shamsher Singh : Sir, it is scandalous. I would like to invite the attention of the Chief Minister........

Mr. Speaker : There are so many scandals here. I would request the hon. Member not to talk of scandals here.

कामरेड राम चन्द्र : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, सर। स्पीकर साहिब, बहुत से सवालात का जवाब दिया जाता है कि अगर आप कहें तो मैं इन को लुक इंटू करूंगा लेकिन यह नहीं बताया जाता कि कितने दिनों में जवाब देंगे। इस तरह से मैं समझता हूं कि गवर्नमैंट टालने की कोशिश करती है। इस के लिये टाईम की पाबंदी होनी चाहिए कि इतने दिनों में जवाब दिया जाएगा।

Mr. Speaker : I will send a reminder.

Chief Minister : Sir, the hon. Member should know that when a request for the extension is applied, the next date for answering that question is given.

Comrade Ram Chandra : But the information is not supplied.

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਸੈਕਰੇਟੈਰੀਏਟ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਪਤਾ ਕਰ ਕੇ ਦਸ ਸਕਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨ ਸਟੋਨ ਰਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਨਹੀਂ।

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਬ, ਸ੍ਰੀ ਕਾਂਸ਼ੀ ਰਾਮ ਜੀ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਗ਼ਦਰ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸੈਕਟਰੀ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸੋਂ ਪੈਸਾ ਫੜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਉਹ ਪੈਸਾ ਮਿਲ ਜਾਵੇ। ਗ਼ਾਲਬਨ ਉਹ ਪੈਸਾ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਲਈ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਨੀਂਹ ਰਖਵਾਈ ਸੀ ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਪੈਸਾ ਐਵੇਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਪੁਲਿਟੀਕਲ ਚੀਜ਼ਾਂ ਇਨਵਾਲਵਡ ਹਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਪਿੰਡ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕੰਸਲਟ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਜੋ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫੇਰ ਮੈਂ ਜਵਾਬ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹਾਂ । (ਸ਼ੋਰ) ਇਹ ਪੁਲਿਟੀਕਲ ਕੁਐਸਚਨ ਹੈ ; ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਾਰੀ ਚੀਜ਼ ਪਤਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸਾਰੀ ਇਤਲਾਹ ਦੇਵਾਂਗਾ (ਵਿਘਨ)

Mr. Speaker No interruptions please. Some decency and decorum should be observed.

(*At this stage, comrade Shamsher Singh Josh rose to speak*)

Mr. Speaker : The Chief Minister is not giving way. The Honourable Member should resume his seat.

ALLOTMENT OF DISCRETIONARY GRANTS BY THE MINISTERS/DEPUTY MINISTERS FOR KARNAL TOWN

***4341. Comrade Ram Piara** : Will the Minister for Planning and Public Work be pleased to state with reference to the reply to Starred Question No. 3996 included in the list of Starred Questions for 17th September, 1963 :

(a) whether the details of the accounts in respect of items mentioned at serial Nos. 3, 5, 7 and 10 of the statement appended to the said reply have since been submitted to the Deputy Commissioner, Karnal, if so, when, if not, the reasons therefor;

(b) the names of the office bearers of the four institu tions mentioned at the serial Nos. referred to above ;

(c) whether the office bearers of any of the said institutions responsible for submission of the accounts were summoned by the D. C./G. A. Karnal D. D. P. O. or any other officer concerned, if so, when and with what result;

(d) whether it is a fact that the Sweepers Welfare Centre(s) Karnal mentioned at serial Nos. 7 and 10 to which grants of Rs. 2,000 and Rs. 2,000 respectively were given has/have been closed down or the schools running under it/them have been closed down, if so, when and the reasons therefor ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) Serial No. 3 Yes, on 8th November, 1962.

Serial Nos. 5, 7 and 10 No. These three items relate to Hind Sweepers Sewak Samaj Karnal. The convener and the General Manager of these institutions were called for by the D. D. P. O. 19 times, to produce the accounts but they have not done the needful so far. Necessary action is being taken by the authorities to secure the accounts.

(b) The names of the office bearers are :—

1. Convener ... Shri Kartar Singh, M. C., Karnal

2. General Manager ... Shri Ram Kishan Azad.

[Chief Minister]

(c) The office bearers of the institutions referred to at Serial Nos. 5, 7 and 10 responsible for the submission of the accounts were summoned by the District Development and Panchayat Officer Karnal on the dates indicated below but they did not turn up to produce their accounts :—

1. 6-11-62
2. 24-11-62
3. 1-1-63
4. 23-1-63
5. 24-4-63
6. 3-6-63
7. 17-6-63
8. 1-7-63
9. 6-7-63
10. 9-7-63
11. 19-7-63
12. 5-8-63
13. 29-8-63
14. 10-9-63
15. 27-9-63
16. 16-11-63
17. 3-12-63
18. 10-1-64
19. 31-1-64

(d) Yes. The centres were closed down in June and December, 1963 due to lack of finances.

कामरेड राम प्यारा : इस सवाल के जवाब में बताया गया है कि आफिस बेअरर्ज़ को 19 दफा बुलाया गया है लेकिन वे नहीं आए तो मैं चीफ मिनिस्टर साहिब से पूछना चाहता हूं कि क्या सरकार हैल्पलैस और पावरलैस हो गई है कि 19 दफा बुलाने के बावजूद वे गवर्नमैंट के दिए हुए रुपए का हिसाब देने नहीं आते हैं ?

मुख्य मंत्री : मुझे अफसोस है कि लोग अफसरों के नाम में और सरकार के नाम में फर्क नहीं समझते । जब सवाल करते हैं हमें तो तब पता लगता है कि किस अफसर ने कहां कोताही की है, वैसे हमें कैसे पता लग सकता है । यह सवाल करने पर ही तो हमें पता हुआ कि उनको 19 दफा बुलाया गया और इसी लिए मैं ने कहा है कि necessary action is being taken. सवाल करने का मतलब ही यह होता है कि अगर कहीं रुकावट पड़ती है तो हमारे ध्यान में लाई जाए। I am not here to defend the officers. I have to say what the correct thing is.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ, । ਮੈਂ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਜਾਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਤਜਰਬਾ ਲੁਧਿਆਣੇ ਦਾ ਵੀ ਹੈ. . . .

Mr. Speaker : No interruptions please.

Sardar Lachhman Singh Gill : I want to know whether the officers constitute a Government or not.

Chief Minister : Not in the sense the Honourable Member has asked for.

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਸੀ·ਐਮ· ਸਾਹਿਬ ਵੇਖਣਗੇ ਕਿ 6-11-62 ਤੋਂ ਲੈਕੇ 31-1-64 ਤਕ (The hon. Chief Minister will see that from 6th November, 1962 to 31th Jaunary, 1964........)

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਸਵਾਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਆਦ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰੀ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਣ ਐਕਸ਼ਨ ਲੈ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਜਿਸ ਵਕਤ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਹੀ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਹ ਸਵਾਲ ਪਿਛਲੇ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਵੀ ਆਇਆ ਸੀ । (This question was asked during the last session as well.)

X X X X X

कामरेड राम प्यारा : चीफ मिनिस्टर साहिब ने फरमाया है कि इन के नोटिस में अभी यह बात आई है। मैं इनका ध्यान इस तरफ दिलाना चाहता हूं कि यही सवाल मैं ने पिछले सैशन में भी किया था और उसी की रफ़ैंस दे कर मैं ने अब फिर पूछा है और चार पांच महीने गुज़र जाने के बाद भी इस तरह जवाब दे रहे हैं । इसी लिए मैं पूछता हूं कि क्या सरकार उनके मुकाबले में इतनी पावरलेस हो गई है कि 19 दफा बुलाने पर भी उनको नहीं बुला सकी है ?

मुख्य मंत्री : सरकार पावरलेस नहीं है। अभी पता चला है। हम अब एकशन लेंगे।

कामरेड राम प्यारा : क्या चीफ मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि जिन दो आफिस बेअरर्ज़ राम किशन आज़ाद और श्री करतार सिंह का नाम उन्हों ने लिया है उनके बुलावे पर इन्हों ने अपनी पिछली विज़िट म वहां चाय पी है या नहीं ?

Mr. Speaker : No reply is called for.

कामरेड राम प्यारा : मेरी अर्ज़ यह है कि राम किशन आज़ाद हिस्ट्री शीटर है और करतार सिंह के खिलाफ पिछले साल से मुकद्दमे चल रहे हैं और यह उनके पास चाय और ज़ियाफतें उड़ाते हैं।

Mr. Speaker : No. I will not allow this question.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਕੌਣ ਚਾਹ ਪੀ ਕੇ ਆਏ ਹਨ ?

कामरेड राम प्यारा : सरदार प्रताप सिंह और मोंहन लाल ।

Mr Speaker : I have already stated that I will not allow Honourable Member to say such things. He may contact the Chief Minister in his office for any information that he wants.

Comrade Ram Piara : I am not prepared to go to his office. I have already reported the matter in detail.

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਕਿਸੇ ਦੇ ਮੱਥੇ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹਿਸਟਰੀ ਸ਼ੀਟਰ ਹੈ ?

**Note.*—Expunged as ordered by the hon. Speaker.

कामरेड राम प्यारा : बहुत सारे मास्टर और मास्टरानियों को तनखाह नहीं मिली है उनको कब तक तनखाह मिल जाएगी ?

Mr. Speaker : No, I will not permit this question.

SUGGESTIONS FOR THE BETTERMENT OF AGRICULTURAL PRODUCTION IN THE STATE.

***4768 Comrade Makhan Singh Tarsikka,** : Will the Chief Minister be pleased to state whether Government has received, any suggestions or proposals from the Punjab Agricultural University, Ludhiana for increasing the agricultural production of the State, if so the details thereof, be laid on the Table of the House ?

Sardar Partap Singh Kairon :

Part-I. Yes, a University expert has prepared a note after discussion with me.

Part-II. A copy of the pamphlet containing the note is *laid on the Table of the House.

ਕਾਮਰੇਡ ਮਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ : ਕੀ ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੋਂ ਟੈਕਸਾਂ ਦਾ ਭਾਰ ਲਾਹਣ ਬਾਰੇ ਜੋ ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਉਸ ਤੇ ਕੀ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਇਹ ਕਿਹੜੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਕਾਮਰੇਡ ਮਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ : ਮੈਂ ਇਸੇ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਰੋਡਕਸ਼ਨ ਲਈ ਇਹ ਵੀ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੋਂ ਟੈਕਸਾਂ ਦਾ ਬੋਝ ਘਟਾਇਆ ਜਾਵੇ ।

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਵੇਖਾਂਗਾ ਕਿ ਇਹ ਕਿਹੜੀ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਦੀ ਤੇ ਕਿਸ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

Mr. Speaker : I hope the Government will conside: this matter.

बलरामजी दास टंडन : क्या मुख्य मंत्री जी बताएंगे कि यह जो स्कीम उन्हों ने दो सालों के अन्दर डबल एग्रीकल्चरल प्रोडक्शन करने की बनाई है उस के बारे में क्या कदम उठाए जा रहें हैं ?

Mr. Speaker : The supplementary does not arise out of it.

मुख्य मंत्री : यही नोट पढ़ लें तो आप को पता लग जाएगा कि यही तरीका है डबल प्रोडक्शन करने का।

श्री जगन्नाथ : एक तरफ तो यह कहते हैं कि प्रोडक्शन डबल कर देनी है लेकिन इन के यह कहते कहते इस साल प्रोडक्शन आगे से आधी हो गई है। क्या सी० एम० साहिब बताएंगे कि यह जो डबल की बजाए अब आधी प्रोडक्शन हो गई है वह किस रिपोर्ट की सिफारिश से की गई है? (हंसी)

Mr. Speaker. This is not a supplementary.

**Note*—Placed in the Library.

ਕਾਮਰੇਡ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ : ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਡਬਲ ਪਰੋਡਕਸ਼ਨ ਦਾ ਸਲੋਗਨ ਸਿਰੇ ਵੀ ਚੜ੍ਹ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਪਰੋਡਕਸ਼ਨ ਤਾਂ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਘਟਦੀ ਹੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ । ਹੁਣ ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਲਾਂਭੇ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਸਲੋਗਨ ਮੋਂਗਰਿੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

Mr. Speaker : No need to reply this question. However, if the Chief Minister wants he may do so.

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਜਦੋਂ ਦੁਨੀਆ ਇਸ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹੇਗੀ ਜੋ ਡਬਲ ਪਰੋਡਕਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਹੈ ਤਾਂ what opinion will they form about us?

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਕੀ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਕੀ ਇਸ ਪੈਂਫਲਿਟ ਵਿੱਚ ਨਹਿਰਾਂ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਬਾਰੇ ਜੋ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਵੀ ਅਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਏਗਾ ?

Mr. Speaker : How can he reply to this off-hand?

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਪਲੀਮੈਂਟਰੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦੀ ਦੁਗਣੀ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਲਾ ਰਹੀ ਹੈ ਇਕ ਪਾਸੇ ਨਹਿਰਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਫਸਲਾਂ ਨੂੰ ਸਪਲਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਫਸਲਾਂ ਕੋਰੇ ਨਾਲ ਤਬਾਹ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ । ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਨੂੰ ਦੁਗਣੀ ਕਰਨ ਦੇ ਕਿਵੇਂ ਨਾਹਰੇ ਲਗਾ ਰਹੀ ਹੈ ?

ਕਾਮਰੇਡ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ : ਕੀ ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ ਦੱਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਕੋਈ ਐਕਸਪਰਟਸ ਆਫ ਦੀ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਯੂਨੀਵਰਸਟੀ ਲੁਧਿਆਣਾ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਦੁਗਣੀ ਪਰੋਡਕਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਲੈਜਿਸਲੇਟਰਜ਼ ਨੂੰ ਵੀ ਲੈਕਚਰ ਦੇਣਗੇ ਤਾਕਿ ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਅਸੀਂ ਰੀਅਲ ਫੈਕਟਸ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੋ ਸਕੀਏ ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਹੀ ਲੈਜਿਸਲੇਟਰਜ਼ ਨੂੰ ਲੈਕਚਰ ਦੇਵਾਂਗਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਲੈਜਿਸ-ਲੇਟਰਜ਼ ਨੂੰ ਲੈਕਚਰ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ ਦੱਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਯੂਨੀਵਰਸਟੀ ਦੇ ਐਕਸਪਰਟਸ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਐਕਸਪਰਟ ਹਨ ।

(ਵਿਘਨ) (ਸ਼ੋਰ)

(Interruption by Sardar Lachhman Singh Gill)

श्री मंगल सैन : क्या मुख्य मंत्री कृपया बताएंगे कि वह विधान सभा के सदस्यों को खेती की पैदावार को दुगनी करने के बारे में लैक्चर दास कमीशन के फैसले के बाद देंगे ?

Mr. Speaker : No, no please. I will not permit this question. The next three questions by Chaudhri Multan Singh have been withdrawn. Thereafter the Question is from Chaudhri Khurshed Ahmed.

MANAGING DIRECTOR OF EXPORT PROMOTION CORPORATION

*4503. **Chaudhri Khurshed Ahmad** : Will the Chief Minister be pleased to state :—

(a) the date when the former Joint Director, Rural Industries, Punjab and now Managing Director of Export Promotion Corporation entered Government service;

(Chaudhri Khurshed Ahmad)

(b) the names of various posts which he has held along with the grades of these posts before his appointment as Joint Director, Rural Industries?

Sardar Partap Singh Kairon :

(a) 9th May, 1940

(b) A statement is laid on the Table of the House.

Statement showing the names and grades of various posts held by the former Joint Director, Rural Industrialisation, Punjab; and now Managing Director, Punjab Export Corporation, Limited, Chandigarh.

S. No.	Name of the post	Grade
		Rs
1.	Junior Clerk	40—2½—75/2—85
2.	Stenographer	80—4—120
3.	Stenographer	110—7—145/8—225
4.	Junior Clerk	40—2½—75/2—85
5.	Stenographer	80—4—120
6.	Junior Clerk	40—2½—75/2—85
7.	Stenographer	110—7—145/8—225
8.	Stenographer	100—8—180/10—250
9.	Stenographer	150—10—200/10—300
10.	Personal Assistant	300—25—600
11.	Private Secretary	350—25—500/30—650
12.	Secretary to Minister	800—40—1,000

कामरेड राम प्यारा : क्या मुख्य मंत्री कृपया बताएंगे कि उन को कुछ ही सालों में इतनी ज़ियादा प्रोमोशन दी गई है उस की क्या वजह है; और क्या उस का केस पब्लिक सर्विस कमीशन को भी रैफर किया गया था?

मुख्य मंत्री : अगर रूल्ज़ प्रोवाइड करते होंगे तो उस का केस ज़रूर पब्लिक सर्विस कमीशन को भेजा गया होगा ।

Comrade Ram Piara : This is no reply, Sir.

इस की क्या वजह है कि उस को इतनी ज़ियादा प्रोमोशन कुछ ही सालों में दी गई जबकि वह 40 रुपए से शुरू हुआ और अब 1,000 रुपए ड्रा कर रहा है, इस की क्या वजह है?

Chief Minister : He has put in 20 or 25 years service. It goes to his credit that he is getting so much pay.

कामरेड राम प्यारा : क्या मुख्य मंत्री बताएंगे कि उस की इतनी ज़ियादा प्रोमोशन कुछ सालों के अन्दर क्यों दी गई? क्या इस का केस पब्लिक सर्विस कमीशन को भी कभी रैफर किया गया? अगर नहीं भेजा गया तो क्या वजह है? आप स्टेटमैंट की आइटम नम्बर 9 देखें। उस वक्त उस का ग्रेड 150-10-200/10-300 था, आइटम नम्बर 10 मे इस का ग्रेड 300-25-600, आइटम नम्बर 11 में उस का ग्रेड 350-25-500/300-650, और आइटम नम्बर 12 में उस का ग्रेड 800-40-1,000 हो गया इस की क्या वजह है?

Mr. Speaker : The Chief Minister has already stated that the case must have been referred to the Public Service Commission if the Rules so provided. As regards his rapid promotion, the Chief Minister has also referred to it already.

Chaudhri Hardwari Lal : Will the Chief Minister be pleased to state whether it was a promotion in the same line or it was a promotion in a different line?

Chief Minister : Please give me a separate notice for it.

Chaudhri Hardwari Lal : There is no question of giving a separate notice. I want to know whether it was a fact that it was not a promotion in the same line.

Chief Minister : The man went up for selection for I. A. S. He is a brilliant officer. He could go into the other line, but I do not remember the procedure.

Chaudhri Hardwari Lal : That is no my question. I am not asking about the procedure. I am only asking whether it was a promotion in the same line or not.

Mr. Speaker : The Honourable Member may read the reply given. The promotion is not in 'he same line.

Chaudhri Hardwari Lal : If that is so, was the case referred to the Public Service Commisson for opinion?

Chief Minister : It must have been done. But, I do not remember this.

Mr. Speaker : No more supplementaries please. I think that is enough, when the officer is not here.

Chaudhri Hardwari Lal : These are very important questions, Sir, from the administrative point of view. The entire Administration is being wrecked.

Chief Minister : I object to this.

Mr. Speaker : The Honourable Member may put the last supplementary.

Chaudhri Hardwari Lal : These are basic questions concerning the Administration. Let me put more Supplementaries please.

Mr. Speaker : How can I allow so many supplementaries on this Question?

Chaudhri Hardwari Lal : Sir, is it a fact that the officer in question was first and the last incumbent in this post ?

Mr. Speaker : How can the hon. Chief Minister know that ?

Chaudhri Hardwari Lal : Sir, I want to know if he was really the first and the last incumbent in this post. Is it a fact ? Let the Chief Minister say it is not.

Mr. Speaker : The hon. Member can ask, if he is likely to be the last incumbent.

Chaudhri Hardwari Lal : No, Sir. The post was created for him.

Mr. Speaker : Supposing an officer unfortunately dies, do you mean to say hat the post will be aboli ed ?

Chaudhri Hardwari Lal : This kind of thing has happened. According to my information the post was abolished after he relinquished the charge of this post. Let the honourable Chief Minister say, it is not so.

Chief Minister : Give me a separate notice and I shall let the hon. Member know.

Chaudhri Hardwari Lal : Sir, he happens to be the Chief Minister and the post about which questions are being put is an important one viz. the Joint Director, Rural Industries. He should know all these things.

Chief Minister : I have not been in service. Hence I do not know all these things.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ; ਜਨਾਬ, ਮੇਰੀ ਇਹ ਸਬਮਿਸ਼ਨ ਹੈ ਕਿ ਇਕੋ ਸਵਾਲ ਪਿਛਲੇ 40 ਮਿੰਟਾਂ ਤੋਂ ਡਿਸਕਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਉਧਰੋਂ ਜਵਾਬ ਦਿਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਏਧਰੋਂ ਸਵਾਲ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ । ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਅਸਾਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਤੁਹੱਮਲ ਮਜ਼ਾਜੀ ਨਾਲ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣਾ ਹੈ । ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਵੇਖੋ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਪਿਛਲੇ 40 ਮਿੰਟਾਂ ਤੋਂ ਜਵਾਬ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿ ਟਾਲ ਮਟੋਲ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਜੇ ਕਰ ਟਾਲ ਮਟੋਲ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਅਸੀਂ ਬਾਹਰ ਚਲੇ ਜਾਈਏ। ਜੇ ਕਰ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਹੀ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਇਖਲਾਕੀ ਫ਼ਰਜ਼ ਹੈ । ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਾਲ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਰੂਲਿੰਗ ਦਿਉ ਕਿ, ਕੀ ਇਹ ਫੇਅਰਲੀ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ ।

Mr. Speaker : I have already told the House so many times that whatever my personal feelings may be, I am bound by the Rules that the House has laid for me. The Rules do not provide for me to interfere in the reply given by the Government. I have to accept as correct whatever replies are given by the Government and have no other alternative.

सरदार लछमन सिंह गिल : क्या पहले भी ऐसे होता रहा है या आज ही हो रहा है ?

Chaudhri Hardwari Lal : Mr. Speaker, I am very very sorry for your expression of helplessness and we are in sympathy with you. In that case it is certainly within your power to allow us to put as many supplementary questions as we can and let us extract the correct information from the Government, if possible.

Mr. Speaker : I doubt if the hon. Member will get anything out of it. Moreover it is only yesterday when it was decided that the maximum number of supplementaries on any question should be ten.

Chaudhri Hardwari Lal : Sir, is that the understanding even if the Government is not fair ? Moreover that is not a standing agreement.

Mr. Speaker : Even one day's questions have not been answered during these four days and if we go on with this speed, we will hardly be able to cover the lists of questions for two days during the whole session. Anyway one more supplementary question please.

Chaudhri Hardwari Lal : That will be unfair to us. We want to put more supplementary questions.

Mr. Speaker : On the one side I am blamed to be unfair, by the Treasury Benches and on the other side I am blamed to be unfair to the Opposition side. As for myself, I am unfair to none.

Comrade Ram Chandra : Mr. Speaker, the difficulty is that the answers given by the Government are not direct, straight forward or precise and clear. What can be done in such circumstances ?

Mr. Speaker : I am sorry, there is no remedy with me.

Comrade Ram Chandra : You may please allow us to go on with our supplementary questions.

कामरेड राम प्यारा : मैं यही पूछना चाहता हूं कि जिस तरह से बलदेव कपूर.....................

Mr. Speaker. I say dont bring in Baldev Kapur.

कामरेड राम प्यारा : जनाब, इस केस में गवर्नर ने फाईल मंगवाई है कि नहीं, मैं यही पूछना चाहता हूं।

Mr. Speaker : I would request the hon. Member not to bring in the Governor here.

Next question please.

Chaudhri Khurshed Ahmed : Sir, I have not been allowed to put even a single supplementary question on my question.

Mr. Speaker : The hon. Member did not get up.

Chaudhri Khurshed Ahmed : I did get up but did not catch the eye of the Chair. So please allow me to ask a supplementary question.

Mr. Speaker : All right, the hon. Member may put one or two supplementary questions.

Chaudhri Khurshed Ahmed : How many other officers of the Punjab Government were considered along with the officer in question, for making selection for appointment on this post ?

Chief Minister : Give me a separate notice.

Mr. Speaker : Put as many supplementaries as you like and get the same reply.

Next question please.

MANAGING DIRECTOR EXPORT PROMOTION CORPORATION

***4501. Chaudhri Khurshed Ahmed**: Will the Chief Minister be pleased to state :—

(a) the qualifications of the present Managing Director of the Export Promotion Corporation and his total emoluments per month ;

(b) the details of experience, if any, in export-import matters which the said officer possessed at the time of his appointment as the Managing Director ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) B. A. (Hons) LLB. He was working as Joint Director in the Directorate of Industries prior to his appointment as Managing Director, Export Corporation. His total monthly emoluments including deputation allowance are Rs. 1,260.

(b) As Joint Director of Industries he was, in addition to other duties, also looking after exports from the State and thus had the necessary background to take up the present assignment.

Chaudhri Hardwari Lal : Sir, I would like to know what were the duties of the Joint Director Rural Industries ?

Chief Minister : Just give me a notice and I will let you know. How do you expect me to know all these things off hand ?

Chaudhri Hardwari Lal : Sir, he is the Chief Minister of the State and should know something at least. (Voices : Hear, hear)

* * * * *
* * *
* *

Mr. Speaker : Did the Governor take the hon. Member into confidence ? How did the hon. Member get this information ?

* * * * * *
* * * * * *

Chief Minister : Mr. Speaker, I assure you that it is not to my knowledge.

* * * * *
* * * * *
* * * * *

Chief Minister : I do not recollect anything. If the hon. Member wants to know when the case was sent to the Governor, he should give a separate notice for that. ਜ਼ਬਾਨੀ ਚੇਤਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ।

**Note* : Expunged as ordered by the Chair.

* * * * * * * *

* * * * * * * *

Mr. Speaker : Mr. Ram Piara, I shall have to name you.

* * * * * * * *

* * * * * * * *

Mr. Speaker : The hon. Member may go out and that will solve much of my difficulties.

* * * * * * * *

* * * * * * * *

Mr. Speaker : The Reporters should not take note of what has been said by Comrade Ram Piara during the last two or three minutes.

Sardar Gurnam Singh Jee, would you kindly ask the hon. Members on your side to keep restrained and not use offending language.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਾਣ ਦਿਉ।

* * * * * * * *

* * * * * * * *

Mr. Speaker : From where does the question of court come in ? The hon. Member had been the Leader of the Opposition. He should raise a proper point of order.

* * * * * * * *

Mr. Speaker : This is no Point of Order. I have nothing to do with the Court.

Chief Minister : Mr. Speaker, whatever has been stated is no proper. I resent the insinuation. I filed correct affidavits. Therefore will you, Mr. Speaker, please expunge remarks made by the hon. Members ?

* * * * * * * * * *

* * * * * * * * * *

Mr. Speaker : Please, please. Order please.

Comrade Ram Chandra :Mr. Speaker, the question is that information is being concealed from the House.

Chief Minister : It is absolutely wrong.

Comrade Ram Chandra : It is absolutely correct.

(*Interruptions and Noise*).

Chief Minister : Mr. Speaker, this sort of propaganda should not be allowed here in the House but you are permitting it.

Mr. Speaker : The Leader of the House has made an insinuation against the Chair, which I will not permit.

Home Minister : Mr. Speaker......

Mr. Speaker : Would you please sit down, Pandit Jee ?

* Note : Expunged as ordered by the Chair.

Sardar Gurnam Singh : It is another method of the Leader of the House to do propaganda against the hon. Speaker.

Mr. Speaker : If the Leader of the House feels that I am not able to handle the situation, let some one else take the Chair now.

Chief Minister : All right, Sir, I will never rise to draw your attention to such things.

Chaudhri Hardwari Lal : Mr. Speaker, you are the custodian of the rights and privileges of the Members. Do you not feel outraged at the attitude of the Government ?

Mr. Speaker : The hon. Member is very much responsible for this kind of attitude by the Chief Minister.

Sardar Lachhman Singh Gill : Mr. Speaker, we are not getting replies to our questions. We are not sitting here as slaves. The information should be supplied to us.

Sardar Gurnam Singh : Mr. Speaker, we protest against the remarks of the Chief Minister that you are allowing or permitting this sort of propaganda in the House. It is totally untrue.

Shri Gian Chand : Mr. Speaker, Mr. Ram Piara be asked to withdraw the unparliamentary expressions used by him.

Mr. Speaker : I have already said that anything objectionable said by Comrade Ram Piara and Chaudhri Devi Lal should be expunged from the proceedings of the House. That is not to come on record.

कामरेड राम प्यारा : इस में अनपार्लियामेंटरी बात क्या थी ?

Mr. Speaker : I would request Comrade Ram Piara to please leave the House.

Comrade Ram Piara : I am leaving. But I repeat those very allegations.

(*At this stage Comrade Ram Piara left the House.*)

Chaudhri Hardwari Lal : What are the duties of the post of Managing Director of the Export Corporation ?

Chief Minister : If the hon. Member wanted this information, he should have given notice of another question in this regard. How does the hon. Member think that I have got the answer to this question without notice ?

Chaudhri Hardwari Lal: Mr. Speaker, I shall read out part (b) of this question (No. 4501). It reads—

"(b) the details of experience, if any, in export-import matters which the said officer possessed at the time of his appointment as the Managing Director ?"

So, it is obvious, Mr. Speaker, that the Chief Minister is expected to know what are the duties of the Managing Director as also the duties that were performed by the Joint Director, Rural Industries

Chief Minister : As Joint Director of Rural Industries, the Officer in question, in addition to other duties, had also to look after the export and thus has the necessary background to perform the duties of the Managing Director, Export Corporation.

श्री मंगल सैन : क्या मुख्य मंत्री साहिब बताएंगे कि ऐक्सपोर्ट प्रोमोशन कारपोरेशन कब से फार्म किया गया ?

Chief Minister : I am not to carry on the duties in my head.

Chaudhri Khurshed Ahmed : Is the Chief Minister carrying on any thing in his head except a six yards khaddar piece around his head ?

Comrade Ram Chandra : Mr. Speaker, I would request that the Treasury Benches should come prepared to answer questions on all relevant matters, with files etc.

Chief Minister : The hon. Member should know how to put a question.

Comrade Ram Chandra : The relevant files must be brought by the Ministers to enable them to answer the supplementary questions.

Chaudhri Hardwari Lal : Mr. Speaker, I am sorry, the Chief Minister has not given me the details of duties of the post which the officer in question is at present holding. Would he give those details ?

Mr. Speaker : His duties are to encourage export etc.

Chaudhri Hardwari Lal : Mr. Speaker, I have before me a statement showing the names and grades of various posts held by the former Joint Director of Rural Industries, that has been supplied by the Chief Minister in reply to question No. 4503. It will be seen from that list that the said officer held the posts of Junior Clerk, Stenographer from Item No. 1 to Item No. 9 and in Item Nos. 10 to 12 he is shown to have held the posts of P. A., Private Secretary and Secretary to Minister.

Mr. Speaker : But are we not at question No. 4501 ?

Chaudhri Hardwari Lal : The list was supplied in answer to the earlier question but it relates to this very Officer. This list shows the posts up to the Secretary to Minister held by him. The last post held by him, before apointment as Managing Director, was the Joint Director Rural Industries. May I know the duration for which he remained as Joint Director of Rural Industries ?

Chief Minister : I think it was five months.

Sardar Gurnam Singh : Does the hon. Chief Minister remember that the Officer in question held the post of Joint Director, Rural Industries, for a period of five months ?

Chief Minister : It is given in the statement attached to the reply.

Mr. Speaker : It is not given in the reply, copy of which is supplied to me. Is the Chief Minister having a different answer and not the one that is supplied to the Sabha Secretariat ?

Chief Minister : Sir, the details are given in the pad. I just turned the page and from the paid I have found out that this Officer held the post of Joint Director for a period of five months. It is by mistake that I have said that it is given in the reply. I am sorry it is not given in he answer. But it is given in the pad to this question and I took it as a reply.

Chaudhri Hardwari Lal : What were the duties of the Joint Director, Rural Industries, the post held by the Officer in question before his appointment as Managing Director ?

Chief Minister : I do not recollect the duties because there are three or four Joint Directors. So I cannot recollect all these details.

Sardar Gurdial Singh Dhillon : May I know from the Chief Minister the duration of the intervening period when he joined the post of Junior Clerk and the Managing Director of Export Organisation ?

Chief Minister : I think it is 23 years.

Chaudhri Khurshed Ahmed : How long did this Officer hold the post of Junior Clerk during this period of 23 years ?

Mr. Speaker : I think the details are given in answer to the previous question.

Sardar Gurdial Singh Dhillon : May I know from the Chief Minister if up to the time of Chaudhri Sunder Singh as Minister, this Officer was working as P. A. etc. and it is only five or six years back that Chaudhri Sunder Singh left the Cabinet ?

Chief Minister : Chaudhri Sunder Singh left the Cabinet about 8 or 9 years back.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ, ਸਰ । ਮੇਰਾ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਜਵਾਬ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਕੀ ਉਸੇ ਦੀ ਕਾਪ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਕੋਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫ਼ਰਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਜਿਹੜਾ ਜਵਾਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹੀ ਕਾਪੀ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਆਉਂਦੀ ਹੈ । (A copy of the same reply is sent to me).

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਜੋ ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਹੈ ਕੀ ਉਹ ਉਹੀ ਹੈ ਜੋ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੇ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ?(*Interruption*)

चौधरी देवी लाल : क्या चीफ मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि यह वही शख्स है जो आनरेबल राओ बीरेन्द्र सिंह का पी० ए० था जिस ने गवर्नर के लैटर का जवाब ड्राफ्ट कर के दिया था ?

Mr. Speaker : How can the Chief Minister be expected to remember all this?

Chaudhri Khurshed Ahmed: Mr. Speaker.......

Mr. Speaker : Question hour is over.

Chaudhri Hardwari Lal : Will we be allowed to put supplementary questions on the next working day ?

Mr. Speaker : We move on to this question on the next day.

UNSTARRED QUESTIONS AND ANSWERS

CONTRACT FOR THE SUPPLY OF AGRICULTURAL IMPLEMENTS

1216. Comrade Babu Singh Master : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether it is a fact that the Controller of Stores Purchase, Punjab, has recently given a contract to some firms of Patiala for the supply of Agricultural Implements ;

(b) whether it is also a fact that some complaints against the said firms were pending with the Government before the said contract was given to them, if so, the reasons therefor ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) Yes.

(b) No.

CHALLANS LODGED BY THE WAGE INSPECTOR, GOBINDGARH

1217. Comrade Babu Singh Master : Will the Home Minister be pleased to state the total number of challans lodged by the Wage Inspector Gobindgarh during the years 1962 and 1963 in respect of tehsils Sirhind and Rajpura and the result of each such challan?

Shri Mohan Lal : Number of challans lodged by the Wage Inspector Gobindgarh during the years 1962 and 1963, Tehsilwise is as under :—

	1962	1963
Tehsil Sirhind	59	41
Tehsil Rajpura	16	19
Total	75	60

GRAND TOTAL :— 135

Out of 135 challans, 110 cases were decided and a total amount of Rs 1510 was deposited as fines by the defaulters. There were 25 cases pending at the close of the year 1963.

[Home Minister]

As regards result of each challan, a statement is as follows:—

STATEMENT OF CHALLANS LODGED BY THE WAGES INSPECTOR MANDI GOBINDGARH

Serial No.	Name of Establishment	Result — Fine imposed	Remarks
	TEHSIL RAJPURA—1962		
		Rs	
1.	M/s Janindra Printing Press, Rajpura ..	15	
2.	M/s Bharat Industrial Co-operative Society, Rajpura ..	10	
3.	M/s Verma Brothers, Engineering Works Rajpura ..	5	
4.	M/s Janindra Printing Press, Rajpura ..	20	
5.	M/s Verma Brothers, Engineering Works, Rajpura	10	
6.	M/s Verma Brothers, Engineering Works, Rajpura	10	
7.	M/s Verma Brothers, Engineering Works, Rajpura	10	
8.	M/s Verma Brothers, Engineering Works, Rajpura	10	
9.	M/s Bharat Ind trial Co-operative, Society, Rajpura ..	15	
10.	M/s Bharat Industrial Co-operative, Society, Rajpura ..	15	
11.	M/s Bharat Industrial Co-operative Society, Rajpura ..	10	
12.	M/s Bharat Industrial Co-operative Society, Rajpura ..	10	
13.	M/s Janindra Printing Press, Rajpura ..	15	
14.	M/s Janindra Printing Press, Rajpura ..	15	
15.	M/s Janindra Printing Press, Rajpura ..	10	
	List of pending cases Tehsil Rajpura		
1.	M/s Rajpura Metal Industry, Rajpura		
	TEHSIL RAPJURA—1963		
		Rs	
1.	M/s Ganesh Factory, Rajpura ..	6	
2.	M/s Jain Industry, Rajpura ..	6	
3.	M/s Himalya Co-operative Industries Society, Ltd. Rajpura ..	15	

Serial No.	Name of Establishment	Result Fine imposed	Remarks
1	2	3	4
	TEHSIL RAJPURA—1963—*contd*		
		Rs.	
4.	M/s Annant Co-operative Multipurpose Society, Rajpura ..	10	
5.	M/s Verma Brothers, Engineering Works, Rajpura	15	
6.	M/s Verma Brothers, Engineering Works, Rajpura	10	
7.	M/s Rajpura Metal Industry, Rajpura ..	20	
8.	M/s Ganesh Factory, Rajpura ..	10	
9.	M/s Kapur Singh-Hari Singh, Rajpura ..	20	
	List of pending cases Tehsil Rajpura 1963		
1.	M/s Rajindra Metal Industries, Rajpura.		
2.	M/s Rakha Ram-Hari Ram, Saw Mills, Rajpura.		
3.	M/s Rakha Ram-Hari Ram, Saw Mills, Rajpura.		
4.	M/s Jain Industries, Rajpura.		
5.	M/s Banta Singh-Ram Kishan, Rajpura.		
6.	M/s Banta Singh-Ram Kishan, Rajpura.		
7.	M/s. Banta Singh-Ram Kishan, Rajpura.		
8.	M/s Banta Singh-Ram Kishan, Rajpura.		
9.	M/s Banta Singh-Ram Kishan, Rajpura		
10.	M/s Banta Singh-Ram Kishan, Rajpura.		
	TEHSIL SIRHIND (1962)		
1.	M/s Surjan Engineering Works, Bassi ..	15	
2.	M/s Prem Foundry Works, Doraha ..	40	
3.	M/s Prem Foundry Works, Doraha ..	40	
4.	M/s Krishana Iron and Steel Rolling Mills, Mandi Gobindgarh ..	15	
5.	M/s Swastik Iron and Steel Rolling Mills Mandi Gobindgarh ..	15	
6.	M/s Swastik Iron and Steel Rolling Mills Mandi Gobindgarh ..	15	
7.	M/s Prem Foundry Works, Doraha ..	15	
8.	M/s Khalsa Iron and Steel Rolling Mills, Mandi Gobindgarh ..	15	
9.	M/s Deshmesh Iron and Steel Rolling Mills Mandi Gobindgarh ..	14	

[Home Minister]

Serial No.	Name of Establishment	Result Fine imposed	Remarks
1	2	3	4
	TEHSIL SIRHIND—1962—*contd*		
		Rs	
10.	M/s. Battan Lal Aggarwal Iron and Steel Rolling Mills, Mandi Gobindgarh ..	10	
11.	M/s. Hans Raj and Sons., Bassi ..	10	
12.	M/s. Surajan Engineering Works, Bassi ..	10	
13.	M/s Assa Ram-Khusi Ram Iron and Steel Rolling Mills, Amloh		
14.	M/s. Assa Ram-Khusi Ram Iron and Steel Rolling Mills, Amloh	35	
15.	M/s. Assa Ram-Khusi Ram Iron and Steel Rolling Mills, Amloh		
16.	M/s. Durga Iron and Steel Rolling Mills, Amloh	10	
17.	M/s. Sun Rise Industries, Sirhind ..	20	
18.	M/s. Modi Wire Products, Mandi Gobindgarh	20	
19.	M/s. Gupta Steel Rolling Mills, Gobindgarh ..		
20.	M/s. Gupta Steel Rolling Mills, Gobindgarh ..	60	
21.	M/s. Gupta Steel Rolling Mills, Gobindgarh ..		
22.	M/s. Modi Oil & General Mills, Mandi Gobindgarh. ..	20	
23.	M/s. Balu Ram Harnam Dass, Steel Rolling Mills, Mandi Gobindgarh. ..	20	
24.	M/s. Prem Foundry, Doraha. ..	5	
25.	M/s. Durga Iron and Steel Industry, Amloh. ..	15	
26.	M/s. Mohindra Foundry, Sirhind. ..	15	
27.	M/s. Tandon Oil Mills, Doraha. ..	10	
28.	M/s. Surjan Engg. Works, Bassi. ..	10	
29.	M/s. Mohindra Foundry, Sirhind. ..	10	
30.	M/s. Charnji Lal Sewing Parts, Bassi. ..	5	
31.	M/s. Ganesh Ginning Oil Mills, Sirhind. ..	15	
32.	M/s. Ganesh Ginning Oil Mills, Sirhind. ...	10	
33.	M/s. Indian Ball Bearing Industries, Sirhind. ..	10	
34.	M/s. Indian Ball Bearing Industries, Sirhind. ..	10	
35.	M/s. Thapper Oil Mills, Doraha. ..	10	

Sl. No.	Name of establishment	Result — Fine imposed	Remarks
		Rs.	
	Tehsil Sirhind 1962—Concld		
36.	M/s. Thapper Oil Mills, Doraha ..	10	
37.	M/s. Thapper Oil Mills, Doraha ..	10	
38.	Municipal Committee, Gobindgarh ..	10	
39.	Municipal Committee, Amloh ..	Acquitted	
40.	Municipal Committee, Amloh ..	Acquitted	
41.	Municipal Committee, Amloh ..	Acquitted	
42.	M/s. Ganga Ram Assa Ram Iron and Steel Rolling Mills, Mandi Gobindgarh ..	10	
43.	M/s. Ganga Ram Dhani Ram, Amloh ..	1	
44.	M/s. Shiv Saraswati Steel Rolling Mills, Mandi Gobindgarh ..	10	
45.	M/s. Shiv Saraswati Steel Rolling Mills, Mandi Gobindgarh ..	10	
46.	M/s. Shiv Saraswati Steel Rolling Mills, Mandi Gobindgarh ..	40	
47.	The Iron Factory, Mandi Gobindgarh ..	10	
48.	M/s. Devgan Iron Rolling Mills, Gobindgarh ..	10	
49.	M/s. Tandon Oil & General Mills, Doraha ..	10	
50.	M/s. Tandon Oil & General Mills, Doraha ..	10	
51.	M/s. Tandon Oil & General Mills, Doraha ..	10	
52.	M/s. Assa Ram Khusi Ram I. & S. Rolling Mills, Amloh ..	10	
53.	M/s. Ganga Ram Dhani Ram Steel Rolling Mills, Amloh ..	10	
54.	M/s. Ram Tirath I. and S. Mills, Gobindgarh ..	25	
55.	M/s. Krishna Steel Rolling Mills, ..	50	

List of pending cases Tehsil Sirhind

1. M/s. Polo Ram Hans Raj, Iron and Steel Rolling Mills, Bassi
2. M/s. Polo Ram Hans Raj, Iron and Steel Rolling Mills, Bassi
3. M/s. Hira Bus Service, Amloh
4. M/s. Calcutta Bus Service, Mandi Gobindgarh

[Home Minister]

STATEMENT OF CHALLANS LODGED BY THE WAGE INSPECTOR, MANDI GOBINDGARH.

Sl. No.	Name of establishment	Result Fine imposed	Remarks
		Rs.	
	TEHSIL SIRHIND (1963)		
1.	M/s. Surjan Engg. Works, Bassi ..	15	
2.	M/s. Gobind Steel Rolling Mills, Mandi Gobindgarh. ..	15	
3.	M/s. Gobind Steel Rolling Mills, Mandi Gobindgarh. ..	25	
4.	M/s. Modi Wire Products, Gobindgarh. ..	15	
5.	M/s. Iron Foundry, Gobindgarh. ..	30	
6.	M/s. Gupta Steel Rolling Mills, Gobindgarh. ..	40	
7.	M/s. Malwa Toka Foundry, Gobindgarh. ..	20	
8.	M/s. Shanker Iron and Steel Rolling Mills, Amloh. ..	20	
9.	M/s. Assa Ram Khusi Ram, Steel Rolling Mills, Gobindgarh. ..	20	
10.	M/s. Krishna Iron & Steel Rolling Mills, Gobindgarh. ..	20	
11.	M/s. Gupal Mills, Gobindgarh. ..	15	
12.	M/s. Saraswati Steel Rolling Mills, Mandi Gobindgarh. ..	20	
13.	M/s. Balu Ram Harnam Dass Iron and Steell Rolling Mills, Mandi Gobindgarh. ..	20	
14.	M/s. Sawastik Iron and Steel Rolling Mills, Mandi Gobindgarh. ..	30	
15.	M/s. Mohindra Foundry, Sirhind. ..	10	
16.	M/s. Indian Ball Bearing Industries, Sirhind. ..	7	
17.	M/s. Saraswati Iron and Steel Rolling Mills, Mandi Gobindgarh. ..	15	
18.	M/s. United Iron and Steel Rolling Mills, Mandi Gobindgarh. ..	14	
19.	M/s. Vishwakarma Iron and Steel Rolling Mills, Mandi Gobindgarh. ..	18*	
20.	M/s. Gobind Rolling Mills, Gobindgarh. ..	18	
21.	M/s. Deshmash Iron and Steel Mills, Gobindgarh. ..	7	
22.	M/s. Modi Wire Products, Gobindgarh. ..	7	

*Not legible in Government reply.

Sl. No.	Name of establishment	Result — Fine Imposed	Remarks
	Tehsil Sirhind 1963—Concld.		
		Rs.	
23.	M/s. Gupta Steel Rolling Mills, Gobindgarh ..	7	
24.	M/s. Goyla Steel Rolling Mills, Gobindgarh ..	7	
25.	M/s. Assa Ram Khusi Ram, Iron and Steel Rolling Mills, Amloh ..	14	
26.	M/s. Gupta Steel Rolling Mills, Mandi Gobindgarh ..	21	
27.	M/s. Harnam Singh Surjit Singh Saw Mills, Amloh ..	14	
28.	M/s. Gopal Iron and Steel Works, Gobindgarh ..	15	
29.	M/s. Devgan Iron and Steel Rolling Mills, Mandi Gobindgarh ..	20	
30.	M/s. Assa Ram Khusi Ram Iron and Steel Rolling Mills, Amloh ..	14	
31.	M/s. Sawastik Iron and Steel Rolling Mills, Gobindgarh ..	7	
		524	

List of pending Cases Tehsil Sirhind

1.	M/s. Ganesh Iron and Steel Rolling Mills, Mandi Gobindgarh	..
2.	M/s. Ganesh Iron and Steel Rolling Mills, Mandi Gobindgarh	..
3.	M/s Patiala Ayurvedic Pharmacy, Sirhind	..
4.	M/s. Assa Ram Khusi Ram, Iron and Steel Rolling Mills, Amloh	..
5.	M/s. Shanker Iron and Steel Rolling, Amloh	..
6.	M/s. Modi Wire Products, Mandi Gobindgarh	..
7.	M/s. Assa Ram Khusi Ram Iron and Steel Rolling Mills, Amloh	..
8.	M/s. Suraj Steel Industries, Gobindgarh	..
9.	M/s. Deshmash Iron and Steel Rolling Mills, Mandi Gobindgarh	..
10.	M/s. Gurmail Singh and Brothers, Doraha	..

COMPLAINT AGAINST THE TAX COLLECTOR PANCHAYAT SAMITI, RUPAR

1246. Comrade Shamsher Singh Josh : Will the Home **Minister be** pleased to state whether the S. P. Ambala received any complaint during the month of January, 1962 against the conduct of the Tax Collector, Panchayat Samiti, Rupar, if so, the action, if any, so far taken thereon **and** lay a copy of the complaint on the Table of the House ?

Shri Mohan Lal : (a) No.

(b) The question does not arise.

LOANS GRANTED TO ‡HARIJANS FOR PURCHASE OF EVACUEE LAND IN THE STATE

1253. Comrade Ram Piara : Will the Minister for Revenue be pleased to state :—

(a) whether any amount was placed at the disposal of the Deputy Commissioners in the State for advancing loans to Harijans for the purchase of evacuee lands in open auctions or otherwise from the Rehabilitation Department during the year 1963-64 ; if so, how much, in each case ;

(b) the total number of applications submitted by the Harijans for the grant of loans for the purchase of evacuee lands during the said year together with the number of applications recommended by the Tehsildars (Sales) district-wise ;

(c) the number of the said applicants to whom loans were granted by the Deputy Commissioners/Government, district-wise, during the said period ;

(d) the total number of applicants to whom loans have been actually disbursed, district-wise and the amount thereof, in each case ?

The answer to Assembly Question No. 1253, appearing in the list of Unstarred Questions on the 21st February, 1964, in the name o Comrade Ram Piara, M. L. A. is not ready. The reply will be submitted as soon as the relevant information has been collected.

Sd/-

Revenue Minister, Punjab.

U. O. No. 1413TL-III-64/964, dated the 20th February, 1964.

INTEREST‡-FREE LOANS GRANTED BY DISTRICT *ad-hoc* COMMITTEE FOR HARIJANS WELFARE, AMBALA

1292. Sardar Ajaib Singh Sandhu : Will the Minister for Local Government and Welfare be pleased to state :—

(a) the names of persons with their addresses in Ambala District tehsil-wise who have been granted interest-free loans by the District *ad-hoc* Committee for Harijans Welfare, Ambala, year-wise, since the inception of the scheme ;

(b) the name of the profession or industry for which the said loans have been sanctioned ?

Subject:—Unstarred Assembly Question No. 1292 asked by Shri Ajaib Singh Sandhu, M. L. A. regarding interest-free loans granted by District *ad hoc* Committee for Harijan Welfare, Ambala.

The *answer to Unstarred Assembly Question No. 1292 appearing in the list of unstarred questions on the 21st February, 1964 in the name of Shri Ajaib Singh Sandhu, M.L.A. is not ready.

---

‡Unstarred Questions No. 1247 and 1254 alongwith their answers are printed in the Appendix to this Debate.

*For final reply please see Appendix to this debate

2. The reply will be submitted as soon as the relevant information is collected.

Sd/-

Local Government and Welfare Minister,
Punjab.

To

The Secretary,
Punjab Vidhan Sabha,
Vidhan Sabha Secretariat, Chandigarh.

U. O. No. 1157-WGI(ASO 3)-64 dated the 19th February, 1964.

RECLAMATION OF LAND IN THE STATE

1298. **Chaudhri Net Ram** : Will the Chief Minister be pleased to state :—

(a) whether there are any lands in the State which are not under cultivation at present but which can be reclaimed, if so, the area thereof and the names of the places where these are situated;

(b) whether there is any proposal under the consideration of the Government to reclaim the land referred to in part (a) above, if so the time by which the same is likely to be implemented?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) Part I, Yes.

Part II, As the survey of such lands has not been completed, the area and the places cannot be indicated.

(b) Part I. Reclamation of culturable waste lands is already being taken up by the Agriculture Department on year to year basis and the Irrigation and Power Departments have taken up the reclamation of Alkaline and Saline Lands in the State.

Part II. No target date can be indicated.

PERMITS OF SUGUR ISSUED BY B. D. O., TARSIKKA BLOCK, DISTRICT AMRITSAR

1307. **Comrade Makhan Singh Tarsikka** . Will the Chief Minister be pleased to state —

(a) whether it is a fact that some complaints have been received by the officers concerned in Tarsikka Block, Amritsar District to the effect that some persons are getting sugar by misrepresentation;

(b) the names of the persons who were issued sugar permits by the B.D.O. Tarsikka Block up to 31st October, 1963, in connection with marriages since the enforcement of the control on sugar ;

[Comrade Makhan Singh Tarsikka

(c) the quantities of sugar allowed to each of the persons mentioned in part (b) above, the names of the depot-holders by whom it was issued and the names of the boys or girls for whose marriages the permits were issued;

(d) whether it is also a fact that candidates for the recent Panchayat elections in Tarsikka Block were given special quotas of sugar ; if so, the names of such persons together with the quantity of sugar issued and the names of the villages to which such persons belong in each case with special reference to villages Dhulka, Tarsikka, Lola, Mattewal ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) No.

(b) List is as follows.

(c) The quantity issued is mentioned in the enclosed list. The sugar was issued by Tarsikka Patti Batt Co-operative Agricultural Service Societies, Tarsikka. The names of boys and girls for whose marriages, the permits were issued, are not available from the applications.

(d) No.

LIST

For the month of July, 1963

S. No.	Name of applicant	Village		Purpose	Quantity
					Kg.
1.	Shri Dara Singh, s/o Shri Labh Singh	Roopowali	D.	Marriage	60
2.	Shri Ganda Singh, s/o Shri Banta Singh	Chandanke	S.	„	40
3.	Shri Joginder Singh, s/o Shri Hazara Singh	Jabbowal	D.	„	60
4.	Shri Ishar Singh, s/o Shri Chetu	Bhoewal 2	D.	„	100
5.	Shri Sewa Singh, s/o Shri Sudagar Singh	Lola	S.	„	40
6.	Shri Mathra, s/o Shri Shama	Khidowali	D.	„	60
7.	Shri Nazar Singh, s/o Shri Sunder Singh	Bhorshi Br.	D.	„	60
8.	Shri Tara Singh, s/o Shri Boor Singh	Ramanachak	S.	„	40
9.	Shri Sardul Singh, s/o Shri Dhanna	Chajjaalwadi	Br.	„	40
10.	Shri Ram Murti, s/o Shri Lakh Raj	Malak Nangal	Sister	„	60
11.	Shri Ishar Singh, s/o Shri Chotu Singh	Bhoewal 2	S.	„	100
12.	Shri Chanan Singh, s/o Shri Bhola Singh	Uchoke Kala	Sister	„	60

S. No.	Name of applicant	Village	Purpose		Quantity
					Kg.
13.	Shri Sunder Singh, s/o Shri Kharku	Uchoke Kala	Sister	Marriage	60
14.	Shrimati Veroo, w/o Shri Nanak Chand	Uchoke Kala	Do	„	60
15.	Shri Mehar Singh, s/o Shri Jaimal Singh	Udhonangal	Do	„	60
16.	Shri Budh Singh, s/o Shri Waryam Singh	Malak Nangal	Boy	„	40
17.	Shri Darshan Singh, s/o Shri Ujagar Singh	Sidhwan	Boy	„	40
18.	Shri Karnail Singh, s/o Shri Teja Singh	Raipur	G.	„	60
19.	Shri Gurdit Singh, s/o Shri Boor Singh	Bhorshi Raj	G.	„	60
20.	Shri Sohan Singh, s/o Shri Nand Singh	Mehsumpur	Br.	„	40
21.	Shri Mohan Singh, s/o Shri Nand Singh	Bathuchak	D.	„	60
22.	Shri Sohan Singh, s/o Shri Wadhawa Singh	Thothian	D.	„	60
23.	Shri Buta Singh, s/o Shri Chattar Singh	Thothian	S.	„	60
24.	Shri Jaswant Singh, s/o Shri Kesar Singh	Bhoewal	Br.	„	40
25.	Shrimati Lacho, w/o Shri Teja Singh	Mattewal	B.	„	40
26.	Shri Jassa Singh, s/o Shri Karam Singh	Saidpur	B.	„	40
27.	Shri Jarnail, s/o Shri Banta Singh	Tarsikka	G.	„	60
28.	Shri Mian Singh, s/o Shri Baj Singh	Jabbowal	G.	„	60
29.	Shri Ajit Singh, s/o Shri Naranjan Singh	Jharunangal	B.	„	40
30.	Shri Teja Singh, s/o Shri Sohan Singh	Kaleke	G.	„	60
31.	Shri Kartar Singh, s/o Shri Isher Singh	Mehsumpur	B.	„	40
32.	Shri Fauja Singh, s/o Shri Mangal Singh	Tarsikka	G.	„	40
33.	Shri Parkash Singh, s/o Shri Mohan Singh	Jaspal	G.	„	60
34.	Shri Ujagar Singh, s/o Shri Mangtu	Jaspal	G.	„	60
35.	Shri Kundan Singh, s/o Shri Botta Singh	Mehsumpur Kal	G.	„	60

[Chief Minister]

S. No.	Name of applicant	Village	Purpose		Quantity
					Kg.
36.	Shrimati Kango, w/o Shri Gurdas Singh	Bhoe	D.	Marriage	60
37.	Shri Inder Singh, s/o Shri Khushal Singh	Jodhanagri	B.	„	40
38.	Shri Jawala Singh, s/o Shri Gian Singh	Tahrpur	B.	„	40
39.	Shri Joginder Singh, s/o Shri Jagat Singh	Tarsikka	B.	„	40
40.	Shri Charan Singh, s/o Shri Nand Singh	Saidpur	G.	„	60
41.	Shri Ruldu s/o Shri Buta Singh	Muchhal	G.	„	60
42.	Shri Rattan Singh	Chajjalwadi	B.	„	40
43.	Shri Jiwan Singh, s/o Shri Rattu Singh	Boparai	B.	„	40
44.	Shri Zinder Singh, s/o Shri Khushal Singh	Jodhanagri	G.	„	60
45.	Shri Ratta Singh, s/o Shri Paul Singh	Muchhal	B.	„	40
46.	Shri Bhola Singh, s/o Shri Lal Singh	Udhoke	G.	„	60
47.	Shri Sadhu Singh, s/o Shri Attar Singh	Jabbowal	B.	„	40
48.	Shri Fauja Singh, s/o Shri Sunder Singh Majbi	Mattewal	B.	„	40
49.	Shri Dharam Singh, s/o Shri Bhagat Singh	Kaleke	G.	„	60
50.	Shri Majar Singh, s/o Shri Surain Singh	Singpura	G.	„	60
51.	Shri Bachan Singh, s/o Shri Sunder Singh	Dehriwala	G.	„	60
52.	Shri Ujagar Singh, s/o Shri Budh Singh	Bhorshi Raj	B.	„	40
53.	Shri Jiwan Singh, s/o Shri Hira Singh	Udhonangal	B.	„	40
54.	Shri Charan Singh, s/o Shri Ujagar Singh	Mattewal	B.	„	40
55.	Shri Sunder Singh, s/o Shri Hukam Singh	Salk Bala Pain	G.	„	60
56.	Shri Inder Singh, s/o Shri Thakar Singh	Jabbowal	B.	„	40
57.	Shri Gurdip Singh, s/o Shri Bhan Singh	Boparai	B.	„	40

S. No.	Name of applicant	Village		Purpose	Quantity
					Kg.
58.	Shri Dalip Singh, s/o Shri Jagat Singh	Saidpur	G.	Marriage	60
59.	Shri Harbans Singh, s/o Shri Udho Ram	Chandanke	G.	„	60
60.	Shri Harnam Singh s/o Shri Ishar Singh	Udhonangal	B.	„	40
61.	Shri Harnam Singh	Mattewal	G.	„	60
62.	Shri Gurbachan Singh, s/o Shri Mohan Singh	Rasulpur	B.	„	40
63.	Shri Ujagar Singh, s/o Shri Buta Singh	Chajjalwadi	B.	„	40
64.	Shri Gura Singh, s/o Shri Kesar Singh	Khidowali	B.	„	40
65.	Shri Sunder Singh, s/o Shri Swaran Singh	Akalgarh Bhapian	B.	„	40
66.	Shri Arjan Singh, s/o Shri Harnam Singh	Chandanke	G.	„	60
67.	Shri Roor Singh, s/o Shri Labh Singh	Akalgarh Dhap.	G.	„	60
68.	Shri Gaggan Singh, s/o Shri Lehna Singh	Sidawan	B.	„	40
69.	Shri Nazar Singh, s/o Shri Gurdit Singh	Kot Kehra	G.	„	60
70.	Shri Thana Ram	Tarsikka	B.	„	40
71.	Shri Wassan Singh, s/o Shri Inder Singh	Dehriwala	G.	„	60
72.	Shri Bishan Singh, s/o Shri Bhagat Singh	Chajjalwadi	B.	„	40
73.	Shri Hirdial Singh, s/o Shri Dharam Singh	Muchhal	B.	„	40
74.	Shri Boota Singh, s/o Shri Dial Singh	Ram Dewali Mus.	B.	„	40
75.	Shri Bahdur Singh, s/o Shri Sher Singh	Tarsikka	G.	„	60
76.	Shri Gulzar Singh, s/o Shri Amar Singh	Lola	G.	„	60
77.	Shri Karam Singh, s/o Shri Dia Singh	Bhoewal	B.	„	40
78.	Shri Mohinder Singh, s/o Shri Gujar Singh	Madhepur	B.	„	40
79.	Shri Makhan Singh, s/o Shri Mit Singh	Sarja	B.	„	40
80.	Shri Mahkan Singh, s/o Shri Sunder Singh	Dhulka	G.	„	60

S. No.	Name of applicant	Village	Purpose		Quantity
					Kg.
81.	Shri Mahkan Singh, s/o Shri Hakam Singh	Mehsumpur Kalan	B.	Marriage	40
82.	Shri Sant Singh, s/o Shri Piara Singh	Udhoke	G.	,,	60
83.	Shri Tehal Singh, s/o Shri Mangal Singh	—	B.	,,	40
84.	Shri Santokh Singh s/o Shri Hira Singh	Rasulpur Kalan	Br.	,,	40
85.	Shri Dewan Chand, s/o Shri Har Gopal	Mattewal	B.	,,	40
	AUGUST, 1963				
86.	Shri Bhagat Singh, s/o Shri Wadhawa Singh	Tanel	D.	,,	60
87.	Shri Dara Singh, s/o Shri Nihal Singh	Kot Khera	D.	,,	70
88.	Shri Waryam Singh, s/o Shri Bakshish Singh	Dehriwala	B.	,,	40
89.	Shri Noora Singh, s/o Shri Husna	Muchhal	D.	,,	80
90.	Shri Bakshish Singh, s/o Shri Jawala Singh	Saidolehal	D.	,,	80
91.	Shrl Tara Singh, s/o Shri Amar Singh	Kot Hayat	B.	,,	40
92.	Shri Kartar Singh, s/o Shri Sajjan Singh	Kot Khera	B.	,,	40
93.	Shri Mohan Singh, s/o Shri Kesar Singh	Dhulka	B.	,,	40
94.	Shrimati Gurdip Kaur, w/o Shri Sant Singh	Chajj.	D.	,,	80
95.	Shri Kartar Singh, s/o Shri Bhagat Singh	Muchhal 2	D.	,,	150
96.	Shri Inder Singh, s/o Shri Gurdit Singh	Bathochak	D.	,,	80
97.	Shri Puran Singh, s/o Shri Dita Singh	Akalgarh	B.	,,	40
98.	Shri Boor Singh, s/o Shri Chanda Singh	Sarja	B.	,,	40
99.	Shri Kishan Singh, s/o Shri Attar Singh	Tangra	B.	,,	40
100.	Shri Mohan Singh, s/o Shri Bainku	Ram Dewali	D.	,,	80
101.	Shri Harbans Singh, s/o Shri Sohan Singh	Bhoe	Self	,,	40

S. No.	Name of applicant	Village	Purpose	Quantity
				Kg.
	SEPTEMBER, 1963			
102.	Shri Massa Singh, s/o Shri Mula Singh	Rasulpur Kalan	S. Marriage	40
103.	Shri Roor Singh, s/o Shri Mehna Singh	Tarsikka	Self ,,	40
104.	Shri Lakha Singh, s/o Shri Gujjar Singh	Tarsikka	Self ,,	40
105.	Shri Dharam Singh, s/o Shri Wadhawa Singh	Bhorshi Br.	D. ,,	80
106.	Shri Teja Singh, s/o Shri Nihal Singh	Chajjalwadi	D. ,,	80
107.	Shri Rugoo, Shri Waryama	Bhatike	D. ,,	80
108.	Shri Balwant Singh, s/o Shri Sunder Singh	Ram Dewali	Self ,,	40
109.	Shri Jaggat Singh, s/o Shri Bhagat Singh	Bagga	S. ,,	40
110.	Shri Milkha Singh, s/o Shri Sohan Singh	Rattangarh	D. ,,	80
111.	Shri Mehnga Singh, s/o Shri Lala Singh	Chajjalwadi	D. ,,	80
112.	Shri Harnam Singh s/o Shri Roor Singh	Kotla	S. ,,	40
113.	Shri Khazan Singh, s o Shri Ujaggar Singh	Muchhal	D. ,,	80
114.	Shri Kartar Singh, s/o Shri Bhagwan Singh	Tangra	D. ,,	60
115.	Shri Swaran Singh, s/o Shri Sulakhan Singh	Uchoke	D. ,,	80
116.	Shri Mukhtar Singh, s/o Shri Lachaman Singh	Uchoke	D. ,,	80
117.	Shri Fauja Singh, s/o Shri Ganda Singh	Kaleke	S. ,,	40
118.	Shri Ghula Singh, s/o Shri Ishar Singh	Arganmanga	S. ,,	40
119.	Shri Badhu Singh, s/o Shri Arjan Singh	Arganmanga	S. ,,	40
120.	Shri Dalip Singh, s/o Shri Hari Singh	Sarja	D. ,,	70
121.	Shri Charan Singh, s/o Shri Roor Singh	Kot Khera	B. ,,	40
122.	Shri Amar Singh, s/o Shri Lakha Singh	Kot Khera	D. ,,	70
123.	Shri Gurbax Singh, s/o Shri Bir Singh	Dehriwala	D. ,,	80

[Chief Minister]

S. No.	Name of applicant	Village	Purpose		Quantity
					Kg.
124.	Shri Gulzar Singh, s/o Shri Natha Singh	Tarsikka	D.	Marriage	80
125.	Shri Fauja Singh, s/o Shri Balwant Singh	Akalgarh	B.	,,	40
126.	Shri Veroo, s/o Shri Sa dari Lal	Udhonangal	D.	,,	70
127.	Shri Joginder Singh, s/o Shri Charan Singh	Saidolahal	B.	,,	40
128.	Shri Dalbir Singh, s/o Shri Bahadur Singh	Dharmuchak	S.	,,	80
129.	Shri Teja Singh, s/o Shri Attar Singh	Makaknangal	D.	,,	80
130.	Shri Shinda Singh, s/o Shri Ram Singh	Rasulpur Kalan	S.	,	40
131.	Shri Hazaru Singh, s/o Shri Daula	Dhulka	S.	,,	40
132.	Shri Jawala Singh, s/o Shri Natha Singh	Mehsumpur Kalan	S.	,,	80
133.	Shri Kesar Singh, s/o Shri Sharan Singh	Mallowal	S.	,,	40
134.	Shri Pritam Singh, s/o Shri Wadhawa Singh	Tahpura	S.	,,	40
135.	Shri Tara Singh, s/o Shri Narain Singh	Tahpura	S.	,,	40
136.	Shri Tara Singh, s/o Shri Partap Singh	Ramdewali	B.		40
	OCTOBER, 1963				
137.	Shri Atma Singh, s/o Shri Thakur Singh	Mattewal	B.	,,	40
138.	Shri Buta Singh, s/o Shri Banta Singh	Tangra	B.	,,	40
139.	Shri Inder Singh, s/o Shri Gurdit Singh	Kaleke	B.	,,	40
140.	Shri Harnam Singh, s/o Shri Partap Singh	Tangra	B.		40
141.	Shri Mohan Singh, s/o Shri Jagat Singh	Tarsika	G.	,,	80
142.	Shri Ujjagar Singh, s/o Shri Gurdit Singh	Tangra	S.	,,	40
143.	Shri Wadhawa Singh, s/o Shri Ganda Singh	Kotla	B.	,,	40
144.	Shri Mohinder Singh, s/o Harnam Singh	Bhorshi Br.	B.	,,	40

S. No.	Name of applicant	Village	Purpose	Quantity
				Kg.
145.	Shri Tara Singh, s/o Shri Wasawa Singh	Dehriwala	D. Marriage	80
146.	Shri Shingara Singh, s/o Shri Kesar Singh	Dehriwala	S. „	40
147.	Shrimati Kishan Kaur, c/o Waryam Singh	Udhonangal	D. „	80
148.	Shri Teja Singh, s/o Shri Mehnga Singh,	Bhorshi Raj	B. „	30
149.	Shri Sucha Singh, s/o Shri Bahadur Singh	Bhorshi Br.	D. „	80
150.	Shri Sadhu Singh, s/o Shri Jagat Singh	Tarsika	S. „	40
151.	Shri Sommund Singh, s/o Shri Chanda Singh	Singhpura	D.	80
152.	Shri Shankar Singh, s/o Shri Surain Singh	Dehriwala	S. „	40
153.	Shri Garib Singh, s/o Shri Bawa Singh	Lola	Sister „	80
154.	Shri La hhman Singh, s/o Santa ingh	Kohala	D. „	80
155.	Shri Soh n Singh, s/o Shri Vir Si gh	Kohala	B. „	40
156.	Shri G haran Singh, s/o Tha Si gh	Jabowal	S. „	40
157.	Shr Joginder Singh, s/o Shri S r Singh	Jabowal	B. „	40
158.	Shri Gurdit Singh, s/o Shri Santa Singh	Kohala	D. „	80
159.	Shri Bhan Singh, s/o Shri Rattan Singh	Udhonangal	D. „	80

INSPECTION AND AUDIT REPORTS OF CERTAIN SCHOOLS IN AMRITSAR

1308. Comrade Makhan Singh Tarsikka, : Will the Home Minister be pleased to state whether the annual inspections of (1) Government Higher Secondary School, Jandiala Guru, (2) Government Higher Secondary School, Chhijalwadi, (3) Government High School, Varpal, (4) Government High School, Ram Diwali Muslmana and (5) Government High School for Girls, Jandiala Guru, district Amritsar, were made by the officers concerned of the Education Department during the years 1962-63 and 1963-64 ; if so, the details of the inspection reports in so far as these relate to the teaching and general working in the said schools, be laid on the Table of the House ?

The Answer to Assembly Question No. 1308 appearing in the list of unstarred questions on the 21st February, 1964 in the name of Comrade

[Home Minister]

Makhan Singh Tarsikka, M.L.A. is * not ready. The reply will be submitted as soon as the relevant information has been collected.

Sd/-

Home Minister, Punjab.

The Secretary.
Punjab Vidhan Sabha,
Chandigarh.

U.O. No. 1365-ED IV-64 dated Chandigarh, the 19th February, 1964.

INCOME FROM FORESTS IN DISTRICT KANGRA

1312. **Comrade Jangir Singh Joga** : Will the Minister for Local Government and Welfare be pleased to state the total income from forests in Kangra District during the period from 1961 to 1963, year-wise ogether with the amount out of it paid to the Panchayat each year ?

The * answer to the Vidhan Sabha Question No. 1312 appearing in the list of unstarred questions on 21st February, 1964 in the name of Comerade Jangir Singh Joga, M.L.A. is not yet ready. The reply will be submitted as soon as the relevant information has been collected.

Sd/-

Minister-in-charge.

The Secretary,
Punjab Vidhan Sabha, Chandigarh.

U.O. No. 1181-Ft. II-64/1735, Chandigarh dated the 19th February, 1964.

INCOME FROM COMMON LANDS IN DISTRICT KANGRA

1313. **Comrade Jangir Singh Joga** : Will the Minister for Revenue be pleased to state—

(a) the total income from the village common lands during the period from 5th May, 1961 to 31st December, 1963 in Kangra District under various heads ;

(b) whether the possession of the said lands was given to the respective panchayats in the said district, if not, the reasons therefor ;

(c) whether any part of the said income was given to the Panchayats; if so, the names of the Panchayats to which it was given ?

Subject :—Unstarred Assembly Question No. 1313 asked by Comrade Jangir Singh Joga, M.L.A.

---

*For final replies please see Appendix to this Debate.

The answer to Assembly Question No. 1313 appearing in the list of unstarred questions on the 21st February, 1964 in the name of Comrade Jangir Singh Joga, M.L.A. is not ready. The reply will be submitted as soon as the relevant information has been collected.

Sd/-

Chief Minister, Punjab.

To,

The Speaker,
Punjab Vidhan Sabha, Chandigarh.

U.O. No. 1694-IG(DP)-64/6725 dated the 19th February, 1964

ASSESSMENTS MADE UNDER THE PUNJAB GENERAL SALES TAX ACT, 1948

1320. Chaudhri Sunder Singh : Will the Minister for Excise, Taxation and Capital be pleased to state—

(a) the total number of Assessing Authorities in the State and the total number of cases assessed by them under the Punjab General Sales Tax, Act, 1948 in respect of the following years :—

1960-61 ;
1961-62 ;
1962-63 ;

(b) the number of assessment cases , if any, out of those mentioned in part (a) above in which action for re-assessment/revision had been taken as a result of incorrect or under-assessment made by the Assessing Authorities in each year ;

(c) the total number of cases referred to in part (b) above, in which it was found as a result of re-assessment that in the original assessment the loss of revenue to the State was

(i) less than Rs. 1,000 ;

(ii) between Rs 1,000 and Rs 2,000 ;

(iii) between Rs 2,000 and Rs 3,000 ;

(iv) between Rs 3,000 and Rs 5,000 ; and

(v) more than Rs 5,000 ;

(d) whether any action was taken against the Assessing Authorities for under-assessment mentioned in part (c) above; if so, the number of cases in which the punishments as detailed below awarded :—

(i) mere warnings ; (ii) censures ; (iii) stoppage of increments ; (iv) reductions in rank ; (v) removal from service, and (vi) dismissals from service ;

[Excise, Taxation and Capital Minister]

(e) the total number of cases of under assessments ; if any, in which no adverse notice was at all taken and the reason therefor ?

Subject :—Unstarred Assembly question No. 1320.

The * answer to Assembly question No. 1320 appearing in the list of Unstarred Questions on the 21st February, 1964 in the name of Chaudhri Sunder Singh, M.L A. is not ready yet. The reply will be submitted as soon as the relevant information has been collected.

Sd/-

Excise, Taxation and Capital Minister.

To

The Secretary,
Punjab Vidhan Sabha,
Chandigarh.

U.O. No. 1062-E&T(I)-64/813 Chandigarh dated the 20th February, 1964.

BHAKRA CANAL

1323. Shri Satya Dev : Will the Minister for Irrigation and Power be pleased to state :—

(a) the time by which water is proposed to be released in the Bhakra Canal to its full capacity and its supply made perennial ;

(b) whether the expenditure incurred on the construction of outlets on the distributaries of the Bhakra Canal is realised from the zamindars or is borne by the Government ;

(c) whether the iron pipes about 20 to 25 feet in length which are being fitted in place of outlets will be permanent fixtures or these will be replaced by some other arrangements; if so, the nature thereof and the date by which this is likely to be done ?

Chaudhri Ranbir Singh : (a) Supply on Bhakra Canals is already perennial. Water is released according to discharge available from storage at Gobind Sagar.

(b) Outlets are constructed at the cost of Government except in cases where the beneficiaries willingly aecept to bear the cost of alterations.

(c) Pipe outlets are of temporary nature and will be ultimately replaced by masonry outlets of A. P. M., open flume types etc. after the Chakbandi is finalised.

---

*For final reply please see Appendix to this Debate.

ADJOURNMENT MOTIONS

10 a. m.

Mr. Speaker : There is an adjourment motion by Comrade Babu Singh and four others about protest fast against rising prices by 400 Punjab Trade Unionists in the State.

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਸਾਡੀ ਇਕ ਐਡਜਰਨਮੈਂਟ ਮੋਸ਼ਨ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਹੱਦ ਤੋਂ ਵੱਧ ਚੜ੍ਹ ਜਾਣ ਬਾਰੇ ਜੋ ਪਰੋਟੈਸਟ ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਉਸ ਬਾਰੇ ਹੈ । ਇਹ ਬਹੁਤ ਅਹਿਮ ਮਸਲਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਟਰੇਡ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਚਾਰ ਸੌ ਤੋਂ ਵੱਧ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਭਰ ਵਿੱਚ ਕੱਲ੍ਹ ਤੋਂ ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਇਹ ਬੜਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਵਾਲ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਤੇ ਬਹਿਸ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰ ਸਮਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

श्री अध्यक्ष : इस मसले पर बोलने के लिए इस सेशन में आप को बहुत मौके मिलेंगे । गवर्नर एड्रेस पर हो रही बहस में भी आप इस मसले पर बोल सकते हैं । Unfortunately no adjournment motion is allowed during the Budget Session. (The hon. Members will get many chances during this Session to discuss this problem. They can discuss it during the Discussion on the Governor's Address. Unfortunately no adjournment motion is allowed during the Budget Session.)

श्री मंगल सैन : स्पीकर साहिब, मेरी एडजर्नमेंट मोशन नंबर 1 पर थी ।

Mr. Speaker : What was it all about ?

श्री मंगल सेन : जनाब, वह यह थी कि हिसार में आटा नहीं मिलता और कहत पड़ गया है । इन हालात के बारे में फूड मनिस्टर साहिब को बताना चाहिए कि वह क्या कर रहे हैं ।

श्री अध्यक्ष : आप की एडजर्नमेंट मोशन भी चौधरी नेत राम की काल एटेंशन मोशन की तरह है । यह बात आप अपनी बजट स्पीच में कह सकते हैं, काल एटेंशन मोशन्ज को इस तरह मज़ाक नहीं बनाना चाहिए । Adjournment motion is not permissible during Budget Session. (The Adjournment Motion given notice of by the hon. Member is identical to the Call Attention Notice of Chaudhri Net Ram. The hon. Member can make a mention of this matter in his Budget Speech. The Call Attention Notices should not be made so cheap. Adjournment Motion is not permissible during the Budget Session.)

चौधरी नेत राम : जनाब, यह गम्भीर मसला है । अपर हाउस में इस के लिए एक दिन अलग रखा गया है । यहां पर भी अलग टाइम अलाट करना चाहिए ।

Mr. Speaker. We will try to find out some time.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਵੀ ਇਸੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਇਕ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਹੈ । ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡਾਕਟਰ ਮੰਗਲ ਸੈਨ ਅਤੇ ਚੌਧਰੀ ਨੇਤ ਰਾਮ ਨੂੰ ਤਾਰਾਂ ਆਈਆਂ ਹਨ ਕਿ ਖੁਰਾਕ ਦੀ ਕਮੀ ਹੈ; ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਤਾਰਾਂ ਮਿਲੀਆਂ ਹਨ । ਆਪ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਬਜਟ ਅਤੇ ਜਨਰਲ ਐਡਮਨਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਤੇ ਬੋਲਦਿਆਂ ਕਹੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਮਸਲਾ ਬਹੁਤ ਅਹਿਮੀਅਤ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਅਲਹਿਦਾ ਵਕਤ ਰਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਮਸਲਾ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਫੂਡ ਸਿਚੂਏਸ਼ਨ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡਿਸਕਸ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਣ । ਇਸ ਲਈ ਜੇਕਰ ਆਪ ਅਲਹਿਦਾ ਟਾਈਮ ਮੁਕਰਰ ਕਰ ਦਿਉ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੈ ।

Mr. Speaker : I will have a talk with the Government about it, if they can find some time.

ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਲਾਇਲਪੁਰੀ : ਜਨਾਬ, ਮੇਰੀ ਐਡਜਰਨਮੈਂਟ ਮੋਸ਼ਨ ਪੱਟੀ ਦੇ ਹਲਕੇ ਸਬੰਧੀ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਤੇ ਦੂਜੇ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਜ਼ਿਟਸ ਬਾਰੇ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨੀ ਹੈ ਕਿ ਪੱਟੀ ਦੀਆਂ ਇਲੈਕਸ਼ਨਾਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੱਜ ਰਾਤ ਤੱਕ ਫਿਰ ਉਥੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ । ਵਜ਼ੀਰ ਸਰਕਾਰੀ ਖਰਚ ਤੇ ਉਥੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਨਾਲ ਬਾਕੀ ਦੇ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਵੋਟਰਾਂ ਤੇ ਅਸਰ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਮੁਕਾਮੀ ਅਫਸਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾ ਕਰਨ ।

Mr. Speaker : The hon. Member can write to the Election Commission about it.

ਸਰਦਾਰ ਲੱਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਜਨਾਬ, ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਤਾਂ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਪਰ ਇਹ ਜੋ ਉਥੇ ਸਰਕਾਰੀ ਵਿਜ਼ਿਟ ਰੱਖ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਨਾਲ ਇਥੋਂ ਦਾ ਸਟਾਫ ਵੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਆਪਣੇ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਕਨਵੈਸ ਕਰਨ ਦੇ ਕੰਮ ਤੇ ਲਗਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਇਸਤੇਮਾਲ ਹੈ ਸਰਕਾਰੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦਾ ਇਹ ਕਰੱਪਟ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਬੰਦ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ।

Mr. Speaker : The hon. Member can write to the Election Commission about it because they are the right authority to interfere. I have nothing to do in the matter.

ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ : ਜਨਾਬ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਇਸ ਲਈ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਇਆ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਇਹ ਗਲ ਜੋ ਆਖੀ ਗਈ ਹੈ ਅਨਰੀਬਟਿਡ ਹੀ ਨਾ ਚਲੀ ਜਾਵੇ । ਮੈਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਵਿਜ਼ਿਟ ਤੇ ਗਿਆ ਸਾਂ, ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਕਾਰ ਤੇ ਗਿਆ ਸਾਂ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸੋਂ ਕੋਈ ਟੀ. ਏ. ਨਹੀਂ ਲਿਆ । ਇਹ ਸਾਡਾ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਖਰਚ ਸੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਵਿਜ਼ਿਟ ਸੀ ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਜਨਾਬ, ਜਨਰਲ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਵੇਲੇ ਜੋ ਰੂਲਜ਼ ਕੈਬੀਨਟ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਲਈ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸਨ ਉਹ ਹੁਣ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹਨ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਢੰਗ ਵਰਤ ਕੇ ਅਜਿਹਾ ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਕਰ ਸਕਣ । Kindly see that these are expunged. This is not the way.

Sardar Lachhman Singh Gill : We have definite proof about it.

Mr. Speaker : The right place for all these complaints is the Election Commission. This House has nothing to do with it.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਸਰਕਾਰੀ ਅਫ਼ਸਰ ਜਾਂ ਵਜ਼ੀਰ ਉਥੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੌਰਾ ਸਰਕਾਰੀ ਹੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਰੈਸਟ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਥਾਂ ਰੀਜ਼ਰਵ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਮੁਕਾਮੀ ਅਫਸਰ ਮੌਜੂਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਪਿਛੇ ਜਿਹੇ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬੰਤਾ ਸਿੰਘ ਓਧਰ ਚਲੇ ਗਏ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਛੁਡਵਾਣਾ ਪਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਜੰਗਲਾਤ ਦੇ ਵਜ਼ੀਰ ਹਨ, ਇਥੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਸਬਜ਼ ਬਾਗ ਲਗਾ ਕੇ ਦੇਣ ਆਏ ਹਨ । (ਹਾਸਾ)

CALL ATTENTION NOTICES

Mr. Speaker : There are a number of Call Attention Notices. The first is from Chaudhri Net Ram. It is about detention of two labourers of Hissar Textile Mill namely, Shri Prem Kumar and Shri Bacho Mal etc.

The attention of the Government has been drawn to this matter.

It is not so important a matter as to form the subject matter of a call attention notice.

The other call attention notice is also from Chaudhri Net Ram. It is about scarcity of foodgrains and fodder in Hissar, Gurgaon, Mahendragarh and Rohtak Districts.

The hon. Member can refer this matter during the course of his speech on the Governor's Address or the Budget etc.

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰੀ ਵੀ ਇਕ ਕਾਲ ਅਟੈਂਨਸ਼ਨ ਮੋਸ਼ਨ ਹੈ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕੋਟ ਕਪੂਰੇ ਦੀ ਮਿਊਨਿਸਪਲ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਲ ਦਿਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਉਥੋਂ ਦੇ ਸਾਰਿਆਂ ਮਿਊਨਿਸਪਿਲ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਨੇ ਮੈਂਬਰੀ ਤੋਂ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਇਕ ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਅਫਸਰ ਉਤੋਂ ਥੋਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਹਾਲਤ ਗੰਭੀਰ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ ...

Mr. Speaker : The hon. Member has drawn the attention of the Government. It is up to them to take notice of it.

The other call attention notice is from Comrade Makhan Singh Tarsikka. It reads—

> "......to draw the attention of the Minister concerned to the situation created by State Government by not arranging seed of sugercane as all the standing crops are ruined in the State due to cold wave and failure of seasonal rains. The seed must be arranged from Southern provinces immediately to save Punjab State".

ਮੁਖ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਅਸੀਂ ਤਕਾਵੀਆਂ ਦੇ ਦਿਆਂਗੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਹ ਬੀਜ ਜਿਥੋਂ ਮਰਜ਼ੀ ਲੈ ਲੈਣ । ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਰਿਸਕ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬੀਜ ਮੰਗਵਾ ਕੇ ਦੇਈਏ ਤੇ ਮਗਰੋਂ ਤੁਸੀਂ ਆਖੋ ਕਿ ਬੀਜ ਮਾੜਾ ਲੈ ਆਏ ਨੇ । ਇਸ ਲਈ ਤਕਾਵੀਆਂ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਜਿਤਨਾ ਮਰਜ਼ੀ ਆਵੇ ਰੁਪਿਆ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਨ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ : ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਗੰਨਾ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਾ ਗੰਨਾ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਗੰਨੇ ਦਾ ਬੀਜ ਬਿਲਕੁਲ ਮਿਲ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮਦਰਾਸ ਤੇ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਬੀਜ ਲਈ ਗੰਨਾ ਮੰਗਵਾ ਕੇ ਦੇਵੇ। ਜੇਕਰ ਉਹ ਮੰਗਵਾ ਕੇ ਦੇਵੇਗੀ ਤਾਂ ਗੰਨੇ ਦੀ ਫਸਲ ਬੀਜੀ ਜਾ ਸਕੇਗੀ ਵਰਨਾ ਨਹੀਂ ਬੀਜੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਗੰਨਾ ਖੰਡ ਦੀ ਥੁੜ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅੰਗ ਹੈ।

श्री अध्यक्ष : चीफ मिनिस्टर साहिब ने कहा है कि बजाए गन्ना मंगवा कर देने के वह किसानों को रुपया देने के लिए तैयार हैं। वह इस लिए गन्ना नहीं मंगवा कर देते क्योंकि वह सोचते हैं कि अगर गन्ना मंगवा कर दिया तो आप कह न दें कि यह महंगा है या घटिया है। Therefore I suggest that the cultivators should form co-operative societies for this purpose and after getting the money from the Government, they may themselves bring it. (The Chief Minister has offered to give taccavis for this purpose to the cultivators instead of sugar-cane seed. He is not prepared to procure sugar-cane as he apprehends that if the Government makes arrangement for its supply, the Opposition may accuse the Government for supplying it at high rates or of inferior quality. Therefore, I suggest that the cultivators should form Co-operative Societies for this purpose and after getting the money from the Government, they may themselves arrange to bring it.

Chief Minister: We cannot take the responsibility of buying Seed. We can provide taccavi liberally.

Mr. Sperker: The Chief Minister has observed that they can give the money but they cannot take the responsibility of buying seed.

श्री बलराम जी दास टण्डन : स्पीकर साहिब, इस सिलसिले में मैं एक रिकुवेस्ट चीफ मिनिस्टर साहब से करना चाहता हूं कि वह इस बात की तरफ ध्यान दें कि अगर हरेक किसान तकावी ले कर दूसरे सूबे में से गन्ना लेने जाए तो तकावी में मिल रुपये तो उस के आने जाने में ही खर्च हो जाएंगे। इस तरह वह गन्ना कैसे ले आएगा? फिर हरेक किसान कैसे यह सब कर सकता है? इस लिए ज़्यादा डीज़ायरेबल यही होगा कि सरकार बल्क स्पलाई लाए और डिपोज़ खोल कर किसानों को दे।

Mr. Speaker : There is a good deal of weight in what the Chief Minister has said क्योंकि अगर गवर्नमैंट कुछ मंहगे भाव पर देगी तो आप एतराज़ करेंगे और कहेंगे कि गवर्नमैंट के अफसर खा गए हैं। आप सोसाइटीज़ बना लें और बीज मंगवाने का इंतज़ाम कर लें। सरकार रुपए से

जितनी भी मदद कर सकेगी करेगी । (There is a good deal of weight in what the Chief Miniater has stated as the Opposition will criticise the Government, if it supplies the sugarcane seed at a bit high rates and would also accuse its officers for corruption. Therefore, the public would be well advised to form societies for arranging its supply. The Government will help them by advancing loans to the maximum possible extent.)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਮੇਰੀ ਸਬਮਸ਼ਨ ਹੈ ਕਿ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਵੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਪਰੋਡਕਸ਼ਨ ਦੁੱਗਣੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਵੀ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਥੋੜਾ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਵੀ ਰਖਦੇ ਹਨ । ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟਾਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਾ ਕਰਨ । ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਸ ਵੇਲੇ ਗੰਨੇ ਦਾ ਬੀਜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ । ਗੰਨਾ ਇਸੇ ਫੱਗਣ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਹੀ ਬੀਜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਜੇਕਰ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕਮਾਦ ਦੀ ਫਸਲ ਬੀਜੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕੇਗੀ ।

Mr. Speaker: The hon. Member can see the Chief Minister and find out some via-media which may be acceptable. He will try to help.

श्री ओम प्रकाश अग्निहोत्री : स्पीकर साहब, मेरी एक काल एटेन्शन मोशन है । जगजीत काटन टैक्सटाईल मिल, फगवाड़ा की मैनेजमेंट ने श्री अवतार नारायण गुजराल का एवार्ड नहीं माना था और यूनियन लीडर्ज़ को नौकरी से बरखास्त कर दिया था................

Mr. Speaker: But it is not a matter of very great public importance I.......

श्री ओम प्रकाश अग्निहोत्री : नहीं जनाब, यह मामला बड़ा अहम हो । यह झगड़ा तब पैदा हुआ जब वहां के वर्कर्ज़ ने जन्म अष्टमी की छुटी मांगी थी और उन्हों ने नहीं दी । वहां इण्डस्टरियल पीस को बड़ा भारी खतरा है । इस लिए मैं सरकार का ध्यान इस तरफ दिलाना चाहता हूं । इस का कोई न कोई फैसला किया जाना चाहिए ।

Mr. Speaker: I have over ruled it. It is not a matter of very great public importance. The hon. Member can refer to this matter during the course of his speech.

The next call attention notice is from Shri Balramji Dass Tandon regarding plight of poor tenants residing in Nabha House, Simla.

श्री बलराम जी दास टण्डन : स्पीकर साहब, नाभा हाउस शिमला से 270 फैमिलीज़ को मकानों से निकाला जा रहा है, और ऐसे मौके पर निकाला जा रहा है जब उन के बच्चों की पढ़ाई के दिन हैं । कम से कम उन्हें वहां पहली अप्रैल तक रहने दिया जाए ताकि उन के बच्चों की पढ़ाई का नुकसान न हो । वहां आज हालत यह है कि शिमला में उन्हें और कहीं रहने को जगह नहीं मिल रही । इस लिए मैं गवर्नमैंट से दरखास्त करना चाहता हूं कि वह इस बात को सोचें और लोगों को इस

[श्री बलरामजी दास टंडन]

मौके पर अब रुट न करे। कम अज कम अप्रैल तक उन्हें वहां रहने दिया जाए। इसी वजह से मैं ने यह काल एटेनशन मोशन दी है।

Mr. Speaker: There are other remedies available to them. They can go to a court of law.

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼: ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰੀ ਵੀ ਇਕ ਕਾਲ ਅਟੈਨਸ਼ਨ ਮੋਸ਼ਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਕਲ ਤੁਸਾਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਬਾਰੇ ਆਪ ਦੇ ਪਾਸ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਜੁਆਬ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਅਤੇ ਇਹ ਕਲ ਟੇਕ ਅਪ ਕਰਾਂਗੇ। ਮੇਰੀ ਇਹ ਮੋਸ਼ਨ ਲੜਕੀਆਂ ਦੇ ਹਾਇਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ, ਰੋਪੜ ਦੇ ਬਾਰੇ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਅਧੇ ਮੀਲ ਤੇ ਫੀਲਡ ਹੋਸਟਲ ਬਿਲਡਿੰਗ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਇਤਨੀ ਦੂਰ ਐਸ. ਡੀ. ਓ. ਤੇ ਜੁਡੀਸ਼ੀਅਲ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ ਸਾਹਮਣੇ ਤੋਂ ਲੰਘ ਕੇ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਥੋਂ ਦੀ ਜਨਤਾ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹੈ। ਮੈਂ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਵੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਲੜਕੀਆਂ ਦੇ ਮਫਾਦ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਵਲ ਫੌਰੀ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੜ ਹੈ।

Mr. Speaker: I think the hon. Member has made himself clear. If the Government want to give a reply they can do so.

गृह मंत्री: इस के मुताल्लिक जोश साहिब मुझे मिल चुके हैं और डैपूटेशन भी मिल चुका है। मैं ने इन्हें सारी बात समझाई थी। अगर वह कुछ और जानना चाहें तो दोबारा मिल लें। वहां पर जो जगह है वही सकूल के लिए मुनासिब है, और कोई आलटर्नेटिव जगह नहीं और in the interest of the education of the girls ऐसा किया गया है।

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼: ਜਨਾਬ, ਮੇਰੀ ਤਾਂ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ 55 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਪੰਜਾਬ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੇ ਸੈਂਕਸ਼ਨ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜ ਦੋ ਸਾਲ ਤੋਂ ਉਪਰ ਦਾ ਅਰਸਾ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ ਪਰ ਅਜੇ ਤਕ ਪੱਕੀ ਇਮਾਰਤ ਨਹੀਂ ਬਣਾਈ ਗਈ। The site has also been selected. ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਵੀ ਦਸਿਆ ਹੈ ਪਰ ਮੇਰੀ ਤਸੱਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਈ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਇਥੇ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ।

Mr. Speaker: You can discuss this matter with the Home Minister privately.

Home Minister: He has already seen me.

RESOLUTION(S) TO REMOVE THE SPEAKER

Mr. Speaker: There are three motions from Captain Rattan Singh, Giani Zail Singh and Sardar Lakhi Singh expressing lack of confidence in the Speaker.

(Voices from Opposition : Shame, Shame.)

श्री चांद राम: पीकर साहिब, मैं ने भी इसी बारे में एक मोशन दी हुई है।

Mr. Speaker: आपने किस को दी है ? (Would you tell me to whom you gave your motion ?)

श्री चांद राम : यह साढ़े आठ या पौने नौ बजे की बात है कि मैं ने मोशन भेजी थी।

Mr. Speaker: The Secretary was in his room till half-past-nine. The hon. Member should not make the same remarks about my office which he generally makes about Shri Mangal Sein; however the hon. Member's name will also be included.

The resolution of Captain Rattan Singh is :

"That this House being of the opinion that Shri Prabodh Chandra in the discharge of his duties and functions as Speaker of the Punjab Legislative Assembly failed to conduct himself in an impartial manner and in consonance with the Rules of Procedure and Conduct of Business in the Punjab Legislative Assembly (hereinafter referred to as 'the Rules') as detailed below :—

(i) that on the 18th of February, 1964, on a question, alleged to involve a breach of privilege, raised by Shri Balramji Dass Tandon, a Member of this House, the Speaker, without giving his consent under Rule 268 of the Rules and without holding that the matter proposed to be raised was in order, called upon the said Member and further allowed discussion on the question of the alleged privilege, which was in contravention of rule 271 of the Rules,

(ii) that the Speaker, inspite of his attention having been drawn to the Rules, took out a lengthy typed statement, obviously prepared beforehand, and read out the same in contravention of the Rules,

(iii) that the said statement made by the Speaker, related to a matter extraneous or un-connected with the business of this House and in no way related to a matter requiring intervention of this House,

(iv) that in the said statement the Speaker made such observations as were likely to prejudicially affect the course of proceedings before the Commission of Inquiry, appointed by the Central Government, to enquire into certain allegations against the Chief Minister,

(v) that on the 30th of September, 1963, on a question of privilege being raised by Comrade Ram Chandra and six other Members, the Speaker, in defiance of the express provisions of the Rules, as contained in Chapter XXI, read out a lengthy statement ordering the expunction of certain portions from the Statement, relating to the case of Dr. Partap Singh, which was placed by the Home Minister on the Table of the House, and also the expunction of some parts of the speech made by the Home Minister in that connection on the Floor of this House,

(vi) that Shri Prabodh Chandra has been making public speeches criticising the party in power and the Government, which was not in keeping with the dignity of the office of Speaker held by him and the impartiality expected of him in that capacity,

(vii) that Shri Prabodh Chandra has been associating with groups and factions opposed to the party in power and has thereby failed to maintain his impartiality as a Speaker,

(viii) that the amendment made by the Speaker in Rule 250 (7) (a) of the Rules, by modifying the previous provision, according to which, if the Deputy Speaker was a member of a Committee he/she had to be appointed Chairman of the Committee, was not bonafide and was made to enable Comrade Ram Chandra, in whom he was interested, to be appointed Chairman of the Committee on Public Accounts, in preference to Shrimati Shanno Devi, Deputy Speaker,

(ix) that the Speaker in the matter of allowing supplementaries to questions and time for speeches has been showing discrimination between different members of this House which was not consistent with his impartiality as Speaker,

[Mr. Speaker]

(x) that on the 19th of February, 1964, the Speaker expressed his inability and helplessness to conduct the proceedings in an orderly manner by exercising due control and authority on some of the members of this House who were interrupting the proceedings. His open expression of his inability and helplessness was indicative of a tendency to shirk shouldering his responsibilities as a Speaker,

(xi) that notices of certain substantive motions were given on the 18th of February, 1964, and the said motions have yet to be moved. The Speaker has in advance given out his opinion that the said motions are without substance, which act of the Speaker was not in consonance with the Rules,

(xii) that the acts of Shri Prabodh Chandra specified in (i) to (xi) above, constitute abuse of his office as Speaker, are indicative of his partiality, tendency to shirk shouldering the responsibilities enjoined on him as Speaker and have lowered the prestige and dignity of the high office which he is holding,

hereby resolves that Shri Prabodh Chandra be removed from the office of the Speaker of the Punjab Legislative Assembly."

The resolution from Giani Zail Singh is—

"That this House, having taken into consideration the conduct of the Speaker of this House, feels that he has ceased to maintain an impartial attitude necessary to command the confidence of all sections of the House; that in his partisan attitude he disregards the rights of members of the House and makes pronouncements and gives rulings calculated to affect and undermine such rights, thereby constitute a serious danger to the proper functioning of this House, and, therefore, resolves that he be removed from his office."

The resolution from Sardar Lakhi Singh is :—

"That this House being of the opinion that Shri Prabodh Chandra in the discharge of his duties and functions as Speaker of the Punjab Legislative Assembly failed to conduct himself in an impartial manner and in consonance with the Rules of Procedure and Conduct of Business in the Punjab Legislative Assembly (hereinafter referred to as 'the Rules') as detailed below :—

(i) that on the 18th of February, 1964, on a question, alleged to involve a breach of privilege, raised by Shri Balramji Dass Tandon, a Member of this House, the Speaker, without giving his consent under Rule 268 of the Rules and without holding that the matter proposed to be raised was in order, called upon the said Member and further allowed discussion on the question of the alleged privilege, which was in contravention of Rule 271 of the Rules,

(ii) that the Speaker, in spite of his attention having been drawn to the Rules, took out a lengthy typed statement, obviously prepared before hand, and read out the same in contravention of the Rules,

(iii) that the said statement made by the Speaker, related to a matter extraneous or un-connected with the business of this House and in no way related to a matter requiring intervention of this House,

(iv) that in the said statement the Speaker made such observations as were likely to prejudicially affect the course of proceedings before the Commission of Inquiry, appointed by the Central Government, to enquire into certain allegations against the Chief Minister,

(v) that on the 30th September, 1963, on a question of privilege being raised by Comrade Ram Chandra and six other Members, the Speaker, in defiance of the express provisions of the Rules, as contained in Chapter XXI, read out a lengthy statement ordering the expunction of certain portions from the statement, relating to the case of Dr. Partap Singh, which was placed by the Home Minister on the Table of the House, and also the expunction of some parts of the speech made by the Home Minister in that connection on the Floor of this House,

(vi) that the acts of the Speaker specified in (i) to (v) above, constituted abuse of his office and were indicative of his partiality,

(vii) that Shri Prabodh Chandra has been associating with groups and factions opposed to the party in power and has thereby failed to maintain his impartiality as a Speaker and the prestige and dignity attached to the said office,

hereby resolves that Shri Prabodh Chandra be removed from the office of the Speaker of the Punjab Legislative Assembly.

श्री बलरामजी दास टण्डन : स्पीकर साहिब, यह मोशन कब तक सर्कुलेट हो जायेगी ?

Mr. Speaker: Have the hon. Members the leave of the House to move these resolutions ?

(Eightly,-five Members rose in favour of leave being granted)

The leave was granted

Voices from the Opposition Benches : Shame, shame
(Intrruptions)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ: (ਸਰਕਾਰੀ ਬੈਂਚਾਂ ਨੂੰ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ) ਇਹ ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ ਦੇ ਕਾਤਲ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਹਨ ।

Capt. Rattan Singh: This House being of the opinion that———

Mr. Speaker: The hon. Member should please resume his seat. It seems, he does not know the Rules.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ: ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਹੀ ਅਨਪੜ੍ਹ ਹਨ । (ਹਾਸਾ)

Mr. Speaker: The hon. Member Captain Rattan Singh should not make a laughing stock of himself.

Leave has been granted by the House for these resolutions to be moved. The time for the discussion of these resolutions is to be appointed by the Leader of the House. I was very anxious to have the debate on these resolutions as early as possible and I requested the Secretary to find out if we can discuss the matter in a day or two. But unfortunately the Constitution of India provides that no resolution for the removal of the Speaker from his office shall be moved unless at least fourteen days' notice has been given of the intention to move the resolution. Fourteen days must elapse between the day when the leave is granted by the House and the day to be fixed by the Leader of the House for the discussion of the resolutions. So, we have to wait for fourteen days. The point before me is whether I should go on presiding over the meetings of the Assembly when these resolutions are before the House.

Sardar Gurnam Singh: Certainly.

Mr. Speaker: Technically, there is nothing which debars me and I can preside over the meetings of the House. But I would be in the Chair for as little a time as possible. I asked the Secretary to find out the procedure. He has informed me that there was a no-confidence move against Shri Mavalankar, the then Speaker of Lok Sabha and he used to preside over the meetings of the Lok Sabha till the day of the discussion of the resolution. He did not occupy the Chair only on the day when the resolution was moved and discussed in the Parliament.

Voices from the Opposition Benches: This is the correct procedure.

Mr. Speaker : Whatever be the technical aspect of the matter, I would be in the Chair for as little a time as possible. I do not shirk responsibility but I do not want to give any chance to the hon. Members who have given notices of their intention to move resolutions for want of confidence in the Chair that I am biased in my attitude while presiding over the meetings of the House. So, I will seek the indulgence of the House if I am not present in the House to preside over the meetings for a long time during the next fortnight.

Chaudhri Hardwari Lal: In the circumstances, Mr. Speaker, I request that the House be adjourned for fourteen days.

Mr. Speaker: It is not for me.

Chaudhri Hardwari Lal: Mr. Speaker, this is my suggestion that the House be adjourned for fourteen days.

Mr. Speaker: The work of the House cannot suffer because of one individual.

ਸ਼ਰਦਾਰ ਤਿਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਰਿਆਸਤੀ : ਜਨਾਬ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜੋ ਕੁਝ ਅੱਜ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਮੈਂ ਹੰਗਰ ਸਟ੍ਰਾਈਕ ਤੇ ਬੈਠਦਾ ਹਾਂ ।

(*Noise in the House*).

Mr. Speaker: This is not the proper way of dealing with such situations. I would request the hon. Member not to take this step.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : There is one man rule in the State. ਮਿਸਟਰ ਸਪੀਕਰ, ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਨੋ ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਮੋਸ਼ਨ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਰਾਈਟ ਹੈ, ਲਿਆਉਣ ਪਰ ਮੈਂ ਇਹ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਸਟੇਟ ਵਿਚ ਇਕ ਆਦਮੀ ਦਾ ਰਾਜ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਿਹੜਾ ਉਸ ਦੀ ਗੱਲ ਨਾ ਮੰਨੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਔਹੁਦੇ ਤੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ।

Mr. Speaker: I am more happy than yourself.

WALK-OUT

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ: ਰੂਲਿੰਗ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਇਸ ਰਵੱਈਏ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਅਸੀਂ ਅਜ਼ ਏ ਪ੍ਰੋਟੈਸਟ ਐਨਬਲਾਕ ਵਾਕ ਆਊਟ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ।

Mr. Speaker: I would request the Leader of the Opposition not to put me in an embarrassing position.

Sardar Gurnam Singh: In order to record our protest we are staging a walk-out.

Comrade Ram Chandra: The Constitution and Democracy in the State have been subverted and whatever has been left is being Subverted now. We, in protest, stage a walk-out.

(*At this stage, all the Members of the Oposition staged a walk-out. Comrade Shamsher Singh, Josh, however, re-occupied his seat. There was noise in the House when the Members staged a walk-out.*)

PAPERS LAND ON THE TABLE

Home Minister (Shri Mohan Lal) : Sir, I beg to lay on the Table of the House—

(i). The Punjab Probation of Offenders (First Amendment) Rules, 1963, as required under Section 17 (3) of the Probation of Offenders Act, 1958.

(ii). Notification No. 12590-5HT-63/26121, dated the 21st November, 1963, issued under Section 15 of the Punjab Motor Vehicles Taxation Act, 1924.

(iii) The Punjab Land Improvement Schemes Rules, 1963, as required under Section 30 (3) of the Punjab Land Improvement Schemes Act, 1963.

PRELIMINARY REPORT ON THE PUNJAB MUNICIPAL CORPORATIONS BILL, 1963

श्री अमर नाथ (सभापति, हिंदी प्रादेशिक समिति): मैं पंजाब नगर-निगम विधेयक पर हिन्दी प्रादेशक समिति का प्रारम्भिक प्रतिवेदन सविनय पेश करता हूँ।

I beg to present the Preliminary Report of the Hindi Regional Committee (on the Punjab Municipal Corporations Bill).

EXTENSION OF TIME FOR THE PRESENTATION OF THE REPORT ON THE PUNJAB MUNICIPAL CORPORATION BILLS BY THE HINDI REGIONAL COMMITTEE

Minister for Local Government and Welfare (Sardar Gurbanta Singh): Sir, I beg to move —

That the time fixed for the presentation of the Report by the Hindi Regional Committee on the Punjab Municipal Corporations Bill be extended up to 31st December, 1964.

Mr. Speaker: Motion moved—

That the time fixed for the presentation of the Report by the Hindi Regional Committee on the Punjab Municipal Corporations Bill be extended up to 31st December, 1964.

Mr. Speaker: Question is—

That the time fixed for the presentation of the Report by the Hindi Regional Committee on the Punjab Municipal Corporations Bill be extended up to 31st December, 1964.

The motion was carried.

PRELIMINARY REPORT ON THE PUNJAB MUNICIPAL BILL, 1963

श्री अमर नाथ शर्मा (सभापति हिंदी प्रादेशिक समिति): मैं नगर पालिका विधेयक पर हिंदी प्रादेशिक समिति का प्रारम्भिक प्रतिवेदन सविनय पेश करता हूँ।

(I beg to present the Preliminary Report of the Hindi Regional Committee on the Punjab Municipal Bill, 1963.)

EXTENSION OF TIME FOR THE PRESENTATION OF THE REPORT ON THE PUNJAB MUNICIPAL BILL BY THE HINDI REGIONAL COMMITTEE

Minister for Local Government and Welfare (Sardar Gurbanta Singh): Sir, I beg to move—

> That the time fixed for the presentation of the Report by the Hindi Regional Committee on the Punjab Municipal Bill be extended upto 31st December, 1964.

Mr. Speaker: Motion moved—

> That the time fixed for the presentation of the Report by the Hindi Regional Committee on the Punjab Municipal Bill be extended up to 31st December, 1964.

Mr. Speaker: Question is—

> That the time fixed for the presentation of the Report by the Hindi Regional Committee on the Punjab Municipal Bill be extended up to 31st Dec mber, 1964.

The motion was carried-

DISCUSSION OF GOVERNOR'S ADDRESS (RESUMPTION)

Mr. Speaker: Now the House will resume discussion on the Governor's Address. Comrade Shamsher Singh Josh was in possession of the House when it adjourned the other day. He may resume his speech.

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ (ਰੋਪੜ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਗਵਰਨਰ ਦੇ ਐਡਰਸ ਤੇ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਜਦ ਸਭਾ ਉਠ ਗਈ ਸੀ । 19 ਤਰੀਕ ਨੂੰ ਬੋਲਦੇ ਹੋਇਆਂ ਮੈਂ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਐਡਰੈਸ ਤੇ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ । (*Deputy Speaker in the Chair*) ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਤੇ ਕੁਝ ਕਹਾਂ, ਅੱਜ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਜੋ ਕੁਝ ਵਾਕਿਆ ਹੋਇਆ, ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ, ਉਸ ਉਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਪਸੰਦ ਪੰਜਾਬੀ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ । ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਰਵਾਇਤਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਅੱਜ ਦਾ ਦਿਨ ਬਲੈਕੇਸਟ ਦਿਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾਏਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਬਹੁ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਹੈਂਗਮੈਨ ਆਫ਼ ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ ਸਾਬਿਤ ਹੋਈ ਹੈ । ਇਸ ਸਭਾ ਦੇ ਵਿਚ ਨੋ-ਕਾਨਫਿਡੈਂਸ ਦਾ ਮੋਸ਼ਨ ਲਿਆ ਕੇ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਕਦਮ ਪੁਟਿਆ ਹੈ ।

उपाध्यक्ष : कामरेड शमशेर सिंह, गवर्नर के एड्रेस पर बोलिए। (Comrade Shamsher Singh should confine himself to the Governor's Address.)

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਜਨਾਬ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਸ ਰੂਲਿੰਗ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਹੁਣੇ ਹੀ ਜੋ ਘਟਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਇਸ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਬੜੇ ਸ਼ਾਇਸਤਾ ਲਫ਼ਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਬਾਰੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਦਾ ਅਤੇ ਖੂਬੀਆਂ ਦਾ ਜਾਇਜ਼ਾ ਲੈਣਾ ਸੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਸਰਕਾਰੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਕਦਮ ਪੁਟਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਚ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਲਈ ਫੈਟਲ ਸਾਬਿਤ ਹੋਵੇਗਾ, ਮਟ-ਡਰਸ ਸਾਬਿਤ ਹੋਵੇਗਾ । ਅੱਜ ਤਕ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਕਿਸੇ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਕਿਧਰੇ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਨੋ-ਕਾਨਫਿਡੈਂਸ ਦਾ ਮਤਾ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ।

Deputy Speaker : Kindly speak on the Governor's Address.

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਮੈਂ ਉਥੇ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਗਵਰਨਰ ਐਡਰੈਸ ਵੇਖਿਆ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਪੱਖ ਹੀ ਦਿਸਿਆ ਹੈ ।

ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਬੜਾ ਫੈਲਾਉ ਹੋਇਆ, ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਟੈਕਨੀਕਲ ਪੱਖ ਉਤੇ ਬੜਾ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਹਕੀਕਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਸਕੂਲ ਹਨ ਉਥੇ ਬਿਲਡਿੰਗ ਨਹੀਂ, ਜਿਥੇ ਬਿਲਡਿੰਗ ਹੈ ਉਥੇ ਕੋਈ ਸਟਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਜਿਥੇ ਸਾਮਾਨ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ, ਉਥੇ ਬਿਲ-ਡਿੰਗ ਨਹੀਂ ਬਣੀ । ਮੇਰੇ ਆਪਣੇ ਹਲਕੇ ਵਿਚ 25 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦਾ ਸਾਇੰਸ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਲੇਕਿਨ ਅਜੇ ਤਕ ਉਥੇ ਸਾਇੰਸ ਦਾ ਬਲਾਕ ਸੈਂਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ । ਉਸ ਦੇ ਸੈਂਕਸ਼ਨ ਹੋਣ ਲਈ ਦੋ ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵਧ ਲਗਣਗੇ ਤਦ ਤਕ ਉਹ ਸਾਮਾਨ ਟੁਟ ਭੱਜ ਜਾਵੇਗਾ । ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਥੇ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਪਸਾਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਐਜੂ-ਕੇਸ਼ਨ ਦਾ ਮਿਆਰ ਉਚਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮੈਡੀਕਲ ਅਤੇ ਹੈਲਥ ਸਬੰਧੀ ਜਿਹੜੀ ਪਾਲਿਸੀ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਇਸ ਸਿਲ-ਸਿਲੇ ਦੇ ਵਿਚ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਗਲਤ ਤਰੀਕੇ ਤੇ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ । ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਵਿਚ ਮੈਡੀਕਲ ਸਾਇੰਸ ਦੀ ਰਿਸਰਚ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲ ਕਿਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ । ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਸਾਡੇ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਚ ਸੈਂਕੜੇ ਐਸੇ ਹਸਪਤਾਲ ਹਨ ਜਿਥੇ ਡਾਕਟਰ ਨਹੀਂ, ਜੇਕਰ ਕਿਤੇ ਡਾਕਟਰ ਹੈ ਤਾਂ ਉਥੇ ਦਵਾਈ ਕੋਈ ਨਹੀਂ । ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਮੈਡੀਕਲ ਏਡ ਦੇਣ ਲਈ ਜੋ ਬਜਟ ਪਰੋਵਿਜ਼ਨ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਬਹੁਤ ਥੋੜੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਵਿਚ 6 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਕਰਕੇ ਮੈਡੀਕਲ ਰਿਸਰਚ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਤੁਸੀਂ ਸੁਣ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਵੋਗੇ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਡਾਕਟਰ ਨਹੀਂ ਲੇਕਿਨ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਮੈਡੀਕਲ ਰਿਸਰਚ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਦੇ ਵਿਚ 300 ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਭਰਤੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਔਰ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਉਥੇ ਦੋ ਸੌ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਇਕ ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਸਾਲ ਦਾ ਖਰਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ । ਇਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਤੇ ਡਿਗਰੀ ਲੈਣ ਲਈ 50 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਆਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਕਿ ਐਫ਼. ਆਰ. ਸੀ. ਐਸ. ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਲੈਣ ਦੇ ਵਾਸਤੇ 20 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਕਰਕੇ ਕੰਮ ਸੰਵਰ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਰਿਸਰਚ ਤਾਂ ਸੈਂਟਰ ਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । ਕੀ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਅਗਰ ਇਹ ਰੁਪਿਆ ਬਚਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਡਾਕਟਰ ਭੇਜ ਅਤੇ ਦਵਾਈਆਂ ਸਪਲਾਈ ਕਰਦੇ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਇਸ ਪਾਲਿਸੀ ਨੂੰ ਰਿਵਾਈਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਜਿਤਨਾ ਰੁਪਿਆ ਇਸ ਰਿਸਰਚ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਤੇ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਗਰ ਉਸ ਦਾ 75% ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜਨਤਾਂ ਨੂੰ ਮੈਡੀਕਲ ਫੇਸਿਲਿਟੀਜ਼ ਵੀ ਮਿਲ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਅ ਰ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਿਜ ਹੋਰ ਖੋਲ੍ਹੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਰਿਸਰਚ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਦੇ ਵਿਚ ਰਿਸਰਚ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ? ਇਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 62 ਸਾਲ ਦਾ ਬੁਢਾ ਡਾਕਟਰ ਤੁਲਸੀ ਦਾਸ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਰਿਸਰਚ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਉਸ ਨੂੰ 3 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਹੋਰ ਐਕਸਟੈਂਸ਼ਨ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ

[ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼]

ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਿਊਰੋ ਸਰਜਰੀ ਦਾ ਡਾਕਟਰ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਜਿਹੜਾ ਮਰੀਜ਼ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਸਮਸ਼ਾਨ ਭੂਮੀ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਅੰਨ੍ਹਾਂ ਕਾਣਾ ਹੋ ਕੇ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਡਾਕਟਰ ਦੇ ਕੋਲ ਪਿੰਡ ਬੂਥਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਇਕ ਔਰਤ ਆਈ ਸੀ, ਉਹ ਅੰਨ੍ਹੀ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੈਕਰੀਟੇਰੀਏਟ ਦੇ ਇਕ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਦੀ ਲੜਕੀ ਦੀ ਬਰੇਨ ਸਰਜਰੀ ਹੋਈ, ਉਹ ਵਿਚਾਰੀ ਅਨਕਾਨਸ਼ਸ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ ।

Deputy Speaker : Please wind up now.

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਡੀਕਲ ਅਤੇ ਹੈਲਥ ਦੇ ਬਾਰੇ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਾਲਿਸੀ ਰਿਵਾਈਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਟੈਕਸੇਸ਼ਨ ਦੀ ਪਾਲਿਸੀ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਸਿਆ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਕੀ ਸੁਧਾਰ ਕਰੇਗੀ । ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟ ਪਾਲਿਸੀ ਅਪਨਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਗਰੀਬਾਂ ਤੋਂ ਟੈਕਸ ਦੇ ਬਰਡਨ ਨੂੰ ਘਟ ਕਰਕੇ ਅਮੀਰਾਂ ਤੇ ਟੈਕਸ ਵਧਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਪਬਲਿਕ ਸੈਕਟਰ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਅਜ ਕਲ ਜਿਹੜੀਆਂ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਵਧਾ ਰਖੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਘਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਰਿਸ਼ੋਰਸਿਜ਼ ਐਂਡ ਰਿਟਰੈਂਚਮੈਂਟ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਕਈ ਜਿਹੜੇ ਚੰਗੇ ਸੁਝਾਉ ਦਿਤੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟੈਕਸੇਸ਼ਨ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇ ਜਿਹੜੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰੇ ਕਿ ਕਿਹੜੇ ਟੈਕਸ ਘਟਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਹੜੇ ਵਧਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੂੰ ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟ ਵਿਚੋਂ ਡੇਢ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਪ੍ਰਾਫਿਟ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੂੰ ਅਗਰ ਗੌਰਮੈਂਟ ਆਪਣੇ ਹਥ ਵਿਚ ਲੈ ਲਏ ਤਾਂ 5.7 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਵਧ ਜਾਵੇਗੀ । ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ੂਗਰ ਇੰਡਸਟਰੀ ਨੂੰ ਵੀ ਅਗਰ ਨੈਸ਼ਨੇਲਾਈਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ 3 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਪਹੁੰਚੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜੇਲਾਂ ਦੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਧਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਨੇ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਅਸੀਂ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਲੇਬਰ ਲਾਜ਼ ਤੇ ਅਮਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੀ । ਮੈਂ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਟੈਕਸਟਾਈਲ ਇੰਡਸਟਰੀ ਵਿਚ ਮਿਨੀਮਮ ਵੇਜਿਜ਼ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਰਿਆਇਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ।

ਅੰਤ ਵਿਚ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ when there is no reason for it. ਬਗੈਰ ਵਜ੍ਹਾ ਤੋਂ ਹੀ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਦਬਾ ਕੇ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਫਾਇਦੇ ਉਠਾਉਣ ਦੀ ਕਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਹਟਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ । ਜੋ ਜੋ ਮੈਂ ਸੁਝਾਉ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਬੰਧੀ ਇਕਦਾਮ ਚੁਕੇ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਸਹਿਕਾਰੀ ਤਹਿਰੀਕ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਬੈਂਚਾਂ ਤੇ ਬੈਠੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ੍ਰੀ ਭਗਵਤ ਦਿਆਲ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਕਲਾਸ III/IV ਐਂਪਲਾਈਜ਼ ਦੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੇ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ 90% ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਸੋਸਾਈਟੀਆਂ ਬੋਗਸ ਹਨ ਅਤੇ 80% ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਕੁਰੱਪਟ

ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੇ ਖੁਦ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ 90% ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਸੋਸਾਇਟੀਆਂ ਬੋਗਸ ਹਨ । ਇਸ ਤੋਂ ਵਧ ਹੋਰ ਕੀ ਇੰਡਿਕਟਮੈਂਟ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇਂ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਹਿਤ ਲਈ ਵਰਤਦੀ ਹੈ । ਜਿਹੜੀਆਂ ਜਾਇਜ਼ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਸੋਸਾਇਟੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸਾਲ ਸਾਲ ਰਜਿਸਟਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਲੇਕਿਨ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਬੋਗਸ ਲਾਰਕਸ ਹੋਟਲ ਸੋਸਾਈਟੀ ਬਣਾ ਦਿਤੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਇਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਰਜਿਸਟਰ ਹੋਈ ਔਰ 7 ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 40 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਕਰਜ਼ਾ ਦੇ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਲੇਬਰ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਹਨ । ਉਸਨੇ ਸਰਕਾਰੀ ਅਸਰ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹਫਤੇ ਵਿਚ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਸੋਸਾਈਟੀ ਖੜ੍ਹੀ ਕਰ ਲਈ ਹੈ । ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਸੋਸਾਈਟੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਕਾਫੀ ਤਵੱਜੋ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਐਡਰੈਸ ਦੇ ਵਿਚ ਹਿਲੀ ਏਰੀਆਜ਼ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਰਿਆਇਤ ਦੇਣ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ । ਜੇ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਨੂੰ ਸਪੈਸ਼ਲ ਰਿਆਇਤ ਨਾ ਦਿਤੀ ਤਾਂ ਉਥੇ ਸਨਅਤ ਤਰੱਕੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ । ਮੈਂ ਰੋਪੜ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ । ਉਥੇ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ 8/10 ਲਖ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਕਰਕੇ ਇੰਡਸਟਰੀ ਚਾਲੂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਕੋਲੋਂ ਹੈਲਪ ਮੰਗੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ ਕਿ ਰੂਲ ਐਸੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੀ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ । ਉਹ ਵਿਚਾਰੇ ਉਥੇ ਦੇ ਉਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਗਏ । ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਹਿਲੀ ਏਰੀਆਜ਼ ਨੂੰ ਡੀਵੈਲਪ ਕਰਨ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਾਲਿਸੀ ਲਿਬਰਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਖਾਸ ਰਿਆਇਤਾਂ ਦੇਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਅਜ ਜੋ ਹਾਲਾਤ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਛੇਤੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੇ ਇਕਦਾਮ ਕਰੇ । (ਘੰਟੀ), ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਤੁਹਾਡਾ ਬੜਾ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਬੋਲਣ ਲਈ ਟਾਈਮ ਦਿਤਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਮੈਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਦੋ ਚਾਰ ਮਿੰਟ ਹੋਰ ਦਿਓ ਤਾਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਗਲ ਖਤਮ ਕਰ ਸਕਾਂ । ਅਜ ਸਭ ਵੇਖ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਦੀ ਕੀ ਹਾਲਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ । ਹੋਰ ਤਾਂ ਛਡੋ, ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਸੂਬੇ ਤੇ ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੇ ਵਕਾਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਨੀਵਾਂ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਮੈਂਬਰ ਇਕ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਟਿਕਟ ਤੇ ਚੁਣ ਕੇ ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਦੂਜੀ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਕੁਰੱਪਸ਼ਨ ਦਾ ਮੰਬਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਹਾਊਸ ਦਾ ਵਕਾਰ ਗਿਰਦਾ ਹੈ ਚਾਹੇ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚੋਂ ਪਰਜਾਤੰਤਰ ਵਿਚ ਚਲਾ ਜਾਵੇ, ਜਾਂ ਪਰਜਾਤੰਤਰ ਪਾਰਟੀ ਤੋਂ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਚਲਾ ਜਾਵੇ । ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਵਕਾਰ ਤੇ ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੇ ਵਕਾਰ ਨੂੰ ਉਚਾ ਕਰਨ ਲਈ ਚੰਗੀਆਂ ਰਵਾਇਤਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਡਤ ਮੋਹਣ ਲਾਲ ਦੱਤ ਜੀ ਨੇ 1952 ਤੇ 1957 ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਕਾਂਗਰਸ ਛਡੀ ਤਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੀ ਸੀਟ ਤੋਂ ਵੀ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਦਿਤਾ ਸੀ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੋ ਮੈਂਬਰ ਗਿਰਗਟ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਰਟੀ ਕਲਰਜ਼ ਬਦਲਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਮਿਸਾਲ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਲੋਕ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਪਾਰਟੀ ਛਡਦੇ ਹਨ ਨਾਲ ਹੀ ਅਪਣੀ ਸੀਟ ਵੀ ਖਾਲੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਜਿਸ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਉਹ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਸਦੇ ਟਿਕਟ ਤੇ

[ਕਾਮਰੇਡ ਸਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼]

ਦੁਬਾਰਾ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵੋਟਸ ਲੈਕੇ ਇਥੇ ਆਉਣ । ਅੰਤ ਵਿਚ ਮੈਂ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਵੀ ਇਕ ਸਲਾਹ ਦੇਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਂਧਰਾ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਸਜੀਵਾ ਰੈਡੀ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਇਧਰ ਉਧਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ ਹੋ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹੋਰ ਟਾਈਮ ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਸੀ । ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਬੈਠ ਜਾਓ । (The hon. Member is becoming irrelevant now. He was not given more time for this purpose. He may please resume his seat.)

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਚੰਗਾ ਜੀ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਅਪਣ ਸੀਟ ਤੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ।

डाक्टर बाल कृष्ण (हुशयारपुर) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं आपका बहुत शुकरगुज़ार हूं जो आपने मुझे इस सदन में अपने ख्यालात का इज़हार करने का मौका दिया है। (Shrimati Dr. Parkash Kaur; a Member of the Panel of Chairmen in the Chair.) तीन-चार दिन से इस सदन में गवर्नर साहिब के अभिभाषण पर बहस चल रही है और मैम्बर साहबान ने अपने मुख्तिलफ नजरिए से इस एड्रेस को पढ़ा और देखा, धड़े बंदी के दृष्टि कोण के मुताबिक अपने ख्यालात का इज़हार किया है । गवर्नर एड्रेस में सरकार की पिछले साल की स्फलताओं का और उसकी आयंदा पालिसी का रिफलैक्शन होता है इस लिए वह उसको बड़े मुख्तसिर तौर पर ही पेश कर सकते हैं । पंजाब राज्यपाल ने (i)defence fund and defence measures,(ii)reorganisation of Home Guards and Gram Raksha Dal के मुताल्लिक भी काफी बजाहत से कहा है । ला एंड आर्डर की बाबत उन्हों ने ज़िक्र किया है। इस के अलावा उन्हों ने activities of Vigilance Department, agricultural development, soil conservation, animal husbandry, co-operative movement, development in the field of industry and industrial training, completion of Bhakra Dam, Capital Project, Community Development, flood control, holding of price line, Public Health, Medical education and research work का इस एड्रेस में ज़िकर किया है। लेकिन मैं सिर्फ दो चीज़ों यानी पब्लिक हैल्थ, मैडीकल एजूकेशन एंड रिसर्च वर्क और ऐग्रीकल्चर की बाबत अपने ख्यालात का इज़हार करूंगा। पिछले साल एस्टीमेट्स कमेटी ने अपनी रिपोर्ट के सफा 9 पर यह सिफारिश की थी कि ज़िला हैडकुआटर्ज़ में जो सिवल सर्जन और डी. एम. एच. की दो पोस्टें हैं उनको अमैलगामेट कर दिया जाए ताकि काम सही ढंग से हो और एफीशैंसी भी बढ़े। पहले वहां पर डी. एम. एच. के पास rural dispensaries; primary health centres, maternity welfare, vaccination, sanitation, का काम होता था और सिवल सर्जन के पास local bodies hospitals, civil dispensaries वगैरह होती थीं, इस के अलावा ज़िला के सदर मुकाम पर malaria eradication staff, small-pox eradication staff and B.C.G

teams होती थीं, लेकिन उन के लिए न सिवल सर्जन ज़िम्मेदार था और न डी. एम. एच. बल्कि उनका ताल्लुक बराहे रासत चंडीगढ़ से था, इस लिए उन का एडमनिस्ट्रेशन अच्छी तरह नहीं हो सकता था। मुझे खुशी है कि सरकार ने हमारी ऐस्टीमेट्स कमेटी की सिफारिश को मान कर जो अमैलगामेशन करने का कदम उठाया है वह बड़ा नेक और काबिले तारीफ है। मैं इसके लिए सरकार को वधाई देता हूं। अब पहली जनवरी, 1964 से अमैलगामेशन हो ही गई है और सिवल सर्जन को सी. एम. ओ. का नाम दिया जाएगा। प्रीवेंटिव साईड पर उस के पास हैल्थ अफसर होंगे और उन के पास स्माल पाक्स और बी. सी. जी. वगैरह की टीमें होंगी। Curative side पर medical, surgical, specialists and E. N. T. and Eyes specialists होंगे, यह बहुत अच्छी चीज़ है। इस से एडमनिस्ट्रेशन में एफीशैंसी भी बढ़ेगी और मरीज़ जो भटकते फिरते थे उनको भी सहूलत मिले गी। आज के अखबार में मैं ने पढ़ा है कि सरकार ने इस सिलसिले में एक और कुमैंडेबल कदम उठाया है। पहले सरजीकल साईड पर सरजरी और कलीनीकल सरजरी और मैडीसन साइड पर मैडीसन और कलीनीकल मैडीसन के यूनिट्स होते थे। अब सरकार ने इनका एक एक यूनिट और बढ़ा दिया है। हर एक के लिए अलहदा अलहदा प्रोफैसर, असिस्टैंट प्रोफैसर और रजिस्ट्रार होगा। इस के लिए मैं सरकार को वधाई देता हूं। Post-Graduate Training and Medical Research Institute जो काम कर रही है वह काबिले तारीफ है। मेरे एक दोस्त ने इस बारे में कई कुछ कहा है। मैं समझता हूं कि उन्हों ने जो कुछ कहा है नावाकफियत की वजह से कहा है। उनको शायद पता नहीं कि वहां ओपन हार्ट सरजरी होनी शुरू हो गई है। अभी-अभी दो महीने का जिकर है कि एक 14 साल के बच्चे की बड़ी काम्याबी के साथ ओपन हार्ट सरजरी की गई है। मैं ने खुद अपनी आंखों से उस बच्चे को हस्पताल में जा कर देखा है। यह सरजरी हिन्दुस्तान में पहली मिसाल है। तो इस तरह के अच्छे काम वहां पर हो रहे हैं। इस में शक नहीं कि ऐसी इन्सटीच्यूटस पर पहले करोड़ों रुपए खर्च होते हैं। उसके बाद ही ऐसे काम हो सकते हैं। मेरे आपोज़ीशन के दोस्त यहां से चले गए हैं। मैं उनको बताना चाहता था कि उन्हों ने गल्तब्यानी की है कि वहां 300 डाक्टर हैं और 200 मरीज़ हैं। मैं बताना चाहता हूं कि जिस वक्त यह इन्स्टीच्यूट फुलफलेज्ड हो जाएगी उस वक्त भी डाक्टरों की तादाद 200 होगी। इस वक्त फुलफलेज्ड नहीं हुई है। इस लिए यह फिगर्ज़ जो दी गई हैं मुबालगा आ मेज़ हैं।

11.00a.m.

मेरे एक माननीय सदस्य ने डाक्टर तुलसी दास, जो कि आजकल मैडीकल इंस्टीच्यूशन के डायरेक्टर लगे हुए हैं, के बारे में कहा है कि वह 62 साल के बूढ़े हो चुके हैं, अब वह अच्छी तरह से काम नहीं कर सकते। मैं उन की जानकारी के लिए कह देना जरूरी समझता हूं कि जो कुछ उन्हों ने उन के बारे में कहा है, वह उन की शान के विरुद्ध है। वह बहुत ही काबिल डाक्टर हैं। मैं एक डाक्टर की हैसियत से माननीय सदस्य को कहना बहुत ही जरूरी समझता हूं कि वह अपने काम में बहुत ही निपुण हैं। उन की सेहत उस माननीय सदस्य से कहीं अच्छी है, वह उन से ज़्यादा अच्छा काम कर सकते हैं। मैं समझता हूं कि उन जैसे काबिल डाक्टर हमें

[डाक्टर बाल कृष्ण]

काम ही मिलेंगे जो इतनी खुशग्रसलूबी से काम कर रहे हैं। उन्होंने सारी उमर एक मिशनरी स्पिरिट ग्रौर टीम के साथ काम किया ग्रौर ग्रब भी कर रहे हैं। माननीय सदस्य ने उस इंस्टीच्यूशन का एक ही पक्ष हमारे सामने रखा है। जो कुछ ग्रच्छा काम हुग्रा उस को तो उन्हों ने बिल्कुल टच ही नहीं किया। यह बहुत ही ग्रच्छा इंस्टी-च्यूशन है ग्रौर वहां पर बड़े पैमाने पर काम हो रहा है। वहां ब्रेन की सरजरी का काम हो रहा है। मैं इस सदन में माननीय सदस्यों की जानकारी के लिए ग्रर्ज़ करना चाहता हूं कि ब्रेन का ग्राप्रेशन बहुत ही डैलीकेट होता है। वहां पर इस बारे में रिसर्च हो रही है। ऐसे डेलीकेट ग्राप्रेशनों में ग्रगर एक दो में सफलता नहीं होती तो उस से किसी को इतना दु:ख नहीं होना चाहिए। ब्रेन में कई नर्वज़ होती है ग्रौर डाक्टर बहुत पेशेंटली ग्रौर गौर से ग्राप्रेशन करते हैं। ग्रगर ग्राप्रेशन के वक्त किसी नर्व को (जोकि बहुत बारीक होती है) कुछ जोफ पहुंच गया हो तो हो सकता है कि किसी रोगी की ग्रांखों की रोश्नी चली गई हो। ब्रेन का ग्राप्रेशन बहुत ही नाजुक होता है। ग्रगर इस तरह से कुछ ग्रादमियों की मृत्यु हो गई हो ग्रौर कुछ की ग्रांखों की रोश्नी चली गई हो तो इस कारण ही इस इंस्टीच्यूशन की निन्दा नहीं कर देना चाहिए।

चेयरमैन साहिबा, माननीय सदस्य ने कहा कि पंजाब के कई हस्पतालों में डाक्टर भी मौजूद नहीं हैं। इस के बारे में मैं ग्रर्ज़ करना चाहता हूं कि जो कुछ उन्हों ने कहा वह बहुत ही बढ़ा चढ़ा कर कहा। हो सकता है कि पंजाब के कुछ ही कम हस्पतालों में डाक्टर मौजूद न हों। मैं इस बात से इन्कार नहीं करता। मैं ने एस्टी-मेट्स कमेटी में मैडीकल डिपार्टमैंट को बहुत ही नज़दीक से इग्ज़ामिन किया है। मेरे पास इस बारे में फैकट्स एंड फिगर्ज़ मौजूद हैं जिन की बिना पर मैं कह सकता हूं कि पंजाब के कुछ ही हस्पताल हैं जहां पर डाक्टर मौजूद नहीं है। हमारी सरकार ने इस कमी को दूर करने के लिए बहुत ही जल्दी कदम उठाए हैं ग्रौर ग्रागे भी उठाने का यत्न कर रही है। इस कमी को दूर करने के लिए हमारी सरकार ने मैडीकल स्टूडैंट्स की तादाद मैडीकल कालिज, ग्रमृतसर, रोहतक ग्रौर पटियाला में बढ़ा दी है। वहां से लड़के पढ़ कर जल्दी ही बाहिर ग्रा रहे हैं। उन को वहां पर नियुक्त कर दिया जाएगा ग्रौर डाक्टरों की कमी भी दूर हो जाएगी। इस बारे में सरकार ने जो सही ग्रौर ग्रच्छा कदम उठाया है उस के लिए मैं मुबारक बाद देता हूं क्योंकि यह कदम बहुत ही काबिले तारीफ है।

चेयरमैन साहिबा, मैं सरकार का ध्यान एस्टीमेट्स कमेटी की रिपोर्ट की ग्रोर दिलाना चाहता हूं जिस में सरकार के सामने कुछ सिफारिशें की थीं। उस रिपोर्ट के सफा 14, पैरा 30 पर लिखा हुग्रा है :—

"It is admitted on all hands that there is an inordinate procedural delay in the various offices before a final decision can be taken on any issue."

The Government is very keen that all possible sources of delay be eliminated as early as possible and that disposal of cases should be expeditious. At the same time efficiency should be maintained at top-level.

To attain this object the Secretary, Medical and Health Department with Punjab Government should be technical (doctor) man.

चेयरमैन साहिबा, मैं अर्ज करना चाहता हूं कि इस डिपार्टमैंट में इनएफीशेंसी को दूर करने के लिए यह बहुत ही ज़रूरी है कि इस डिपार्टमैंट का सैक्रेटरी भी टैक्नीकल आदमी होना चाहिए। यहां पर सैक्रेटरी ऐसे लगाए जाते हैं जिन को इस डिपार्टमैंट के बारे में वाकफीयत नहीं होती और उस से सरकार का काम खुशअसलूबी से नहीं चलता। अगर टैक्नीकल आदमी वहां पर लगाया जाता है तो वह अच्छी तरह से काम चल सकता है। कई ऐसे टैकनीकल मैटर्ज़ हैं जिन को वह डिसाइड नहीं कर सकता। उस से डीले हो जाती है और कई प्रकार की रुकावटें पड़ जाती हैं। उन रुकावटों को दूर करने के लिए सब से ज़रूरी कदम यह है कि वहां पर टैक्नीकल आदमी लगाया जाए। मिसाल के तौर पर डायरैक्टर आफ हैल्थ सर्विसिज़ एक पालिसी मैटर सैक्रेटरी को भेजता है। सैक्रेटरी के दफतर से असिस्टेंट उस पर कुछ ओबजैक्शन लगा कर वापिस भेज देता है। डायरैक्टर के दफतर वाले उस आबजैक्शन को क्लीयर करके भेजते हैं और वह असिसटेंट उस पर और आबजैक्शन लगा कर भेज देता है। इस तरह से काम बहुत ही डीले हो जाता है। मैं समझता हूं कि सरकार की यह पालिसी तसल्लीबख्श नहीं है। इस पर सरकार को ध्यान देना चाहिए। तब तक यह काम अच्छी तरह से चल नहीं सकता जब तक कि वहां पर टैकनीकल आदमी नहीं लगाया जाता। अगर सरकार ने इस ओर ध्यान दिया तो बहुत ही अच्छा होगा। मैं चाहता हूं कि सरकार को एक ही डिपार्टमैंट में एक्सपैरीमेंट करना चाहिए। इस तरह से सरकार की बहुत ही इकानमी हो सकती है और साथ ही ऐफीशैंसी भी बढ़ेगी।

चेयरमैन साहिबा, मैं मलेरिया इरैडीकेशन के बारे में जिक्र करना चाहता हूं। कोई वक्त था जब यहां पर मलेरिया बहुत फैला हुआ था। मैं उस वक्त मैडीकल कालेज, लाहोर में पढ़ा करता था। उस कालेज में डाक्टर विश्वानाथ और डाक्टर जीवन लाल लड़कों को पढ़ाया करते थे। उन के बारे में यह कहा जाता था कि "They had running pathology on their shoulders" और वह कहा करते थे, "That every Punjabi has latent poison of Malaria in him." उस वक्त हालत यह थी कि मलेरिया के बहुत ही मरीज़ हुआ करते थे। लोगों का रंग पीला होता था। मरीज़ों की तिल्ली बढ़ी हुई होती थी। उन का पेट बढ़ा हुआ होता था। उन का हुल्या बहुत ही खराब होता था। लेकिन आज के हालात को देखते हुए पता चलता है कि हमारी सरकार ने मलेरिया की बीमारी को दूर करने के लिए बहुत ही भारी कदम उठाए हैं और मलेरिया का आजकल कोई भी मरीज़ नज़र नहीं आता। उस वक्त लोगों को कुनीन दी जाती थी और अब उस की जगह और दवाइयां ईजाद हो चुकी हैं। उस वक्त इस बीमारी से लोग मर जाते थे और अब इतनी दवाइयां हैं कि कोई ही मरीज़ दिखाई देता है। मैं अर्ज़ करना चाहता हूं कि आजकल मैडीकल स्टूडैंट्स के लिए मलेरिया पैरासाइट को देखने के लिए ज़रूरत पड़े तो उस को कई दिनों तक इंतज़ार करना पड़ता है। आजकल मलेरिया का मरीज़ कहीं

[डाक्टर बाल कृष्ण]

कहीं ही दिखायी देता है। हमारी सरकार ने इस बीमारी को जड़ से उखाड़ दिया है। सरकार का यह कदम बहुत ही सराहनीय है।

चैयरमैन साहिबा, मैं समालपौक्स के बारे में अर्ज़ करना चाहता हूं। हमारी सरकार ने समाल पौक्स इरैडीकेशन के बारे में बहुत ही कदम उठाए हैं। मैं ने आखों के डाक्टर के रूप में काम किया है और मुझे इस बीमारी के बारे में पता है। इस बीमारी से बहुत से लोगों की आंखें की रोश्नी खो चुकी है। इस बीमारी को रोकने के लिए सरकार ने काबले तारीफ कदम उठाए हैं और काफी हद तक यह बीमारी दूर हो गई है। मैं अर्ज करना चाहता हूं कि आजकल भी जब कोई आदमी दूसरे देशों को जाता है तो उस को समालपौक्स का टीका लगवाना पड़ता है और उस के साथ सर्टीफिकेट भी लेना पड़ता है। इस से ज़ाहिर होता है कि समाल पाक्स की बीमारी अभी तक हमारे देश में मौजूद है। लोग इस बारे में प्रेज्यूडिस हैं। सरकार ने इस बीमारी को दूर करने के लिए काफी कुछ किया है लेकिन सरकार को इस बीमारी की जड़ से उखाड़ने के लिए और कदम उठाने चाहिएं। (विघ्न) इस ओर मैं सरकार का ध्यान दिलाना चाहता हूं कि जल्दी से जल्दी समालपौक्स इरेडीकेशन प्रोग्राम को पूरा किया जाए ताकि लोगों को इस बीमारी से निजात मिल सके।

चेयरमैन साहिबा, मैं एग्रीकल्चरल प्रोडक्शन के बारे में अर्ज़ करना चाहता हूं। भारत की 80 प्रतिशत जनता गांवों में रहती है। उस में से 75 प्रतिशत लोगों का दारोमदार खेती के ऊपर है। सरकार को इन की बेहतरी के लिए कदम उठाने चाहिएं। (विघ्न) अगर हम भारत की 75 प्रतिशत जनता की इक्नामिक हालत और शोशल स्टेटस ऊपर नहीं उठा सकते तो हमारा देश खुशहाल नहीं हो सकता। हमें उन की हालत को सुधारने के भरसक प्रयत्न करने चाहियें। हमें उस वक्त तक चैन से नहीं बैठना चाहिए जब तक उन की इक्नामिक हालत ठीक न हो जाए। (प्रशंसा) मैं मानता हूं कि सरकार ने उन की इक्नामिक हालत सुधारने के लिए काफी कदम उठाए हैं। मैं उस की प्रशंसा किए वगैर नहीं रह सकता। एग्रीकल्चरल प्रोडक्शन को दुगनी करने के लिए हमारी सरकार ने नहरें खोदीं। माइनर इरीगेशन का सिस्टम लागू किया। हमें पंजाब की पार्टीशन के पहले माइनर इरीगेशन के सिस्टम का ख्वाब भी नहीं था। सरकार थर्ड फाइव-इयर प्लैन में इस के बारे मैं 6.48 करोड़ रुपए खर्च कर रही है सरकार माइनर इरीगेशन के अलावा सायल कन्ज़र्वेशन पर 16 लाख रुपए खर्च कर रही है। वटबन्दी पर भी खर्च हो रहा है। इस के अलावा 11,273 सिंकिंग वैल, 4,858 पम्पिंग सेट और 4,365 टयूब वैल्ज़ लगाए जा रहे हैं। इस के अलावा हमारी सरकार ने फैक्टरी एरिया, गुड़गांव, करनाल और अमृतसर ज़िला में गन्ने की उपज बढ़ाने के लिए जमींदारों को 60 लाख रुपया स्पैशली अलाट किया है जिस से एग्रीकल्चरल प्रोडक्शन बढ़ सके। अब न्यूक्लस सीड पंजाब एग्रीकल्चर यूनी-वर्सिटी, लुधियाना में पैदा किया जाएगा। फाउंडेशन्ज़ सीड सरकारी एग्रीकल्चरल फार्म्ज़

पर जिन की तादाद 146 है, में पैदा किया जाएगा। इन दोनों सीड्ज़ को मल्टीपलाई कर के जमींदारों को सप्लाई किया जाएगा ताकि काश्तकार इम्प्रूव्ड सीड्ज़ से फायदा उठा सकें। बहुत हद तक गवर्नमैंट ने प्रबन्ध कर लिया है जिस के लिए मैं उस को बधाई देता हूं।

इस के इलावा गवर्नमैंट के लिये भी और ज़मींदारों के लिये भी एक जो भारी प्राब्लम है वह है आलू के बीज की। आलू का बीज हमें अभी तक दूसरे प्रान्तों से मंगवाना पड़ता है और ज़्यादातर आलू का बीज हम हिमाचल प्रदेश से मंगवाते हैं। अगर मैं गलती नहीं करता तो एक करोड़ रुपये का आलू का बीज हम वहां से मंगवाते हैं। इस लिये मैं आप के द्वारा सरकार से प्रार्थना करूंगा कि उसे चाहिये कि आलू का बीज अपने पहाड़ी इलाकों में उगाए। शिमला, डल्हौज़ी और कुल्लु के इलाके जो कि सात हज़ार फुट की बुलंदी पर हैं वहां यह बीज अच्छा पैदा हो सकता है। मेरे ख्याल में सात हज़ार फुट की बुलंदी से कम की बुलंदी पर आलू का बीज डीज़ीज़-फ्री नहीं पैदा हो सकता। इस साल अनफार्चूनेटली जो बीज हिमाचल प्रदेश से भी इम्पोर्ट किया गया वह डीज़ीज़-फ्री नहीं मिला, चूंकि उस वक्त पकने का वक्त था और उस को लेट बलाईट डीज़ीज़ लग चुकी थी। यह एक बड़ा प्राब्लम है, इस लिये मैं गवर्नमैंट की तवज्जोह इस तरफ दिलाना चाहता हूं।

एक बात जो कि हाऊस में कई मेम्बरों की तरफ से पहले भी गवर्नमैंट के नोटिस में लाई गई है वह है गन्ने के बीज के बारे में। फ्रास्ट की वजह से, कोल्ड वेव की वजह से पंजाब के लग भग सब ज़िलों में गन्ने का बीज ज़ाया हो गया है। इस में कोई शक नहीं है कि यह नेचुरल क्लैमिटी है जो कि ज़मींदारों पर पड़ी है, अगर हम गन्ने का अच्छा बीज दूसरे प्रान्तों से या उन ज़िलों से प्रोक्योर नहीं कर सके जहां पर फ्रास्ट ने ज़्यादा नुकसान नहीं किया तो इस का यह मतलब होगा कि शूगर मिल्ज़ पूरे वक्त नहीं चल सकेंगीं, अनइकनौमिक आवर्ज़ काम करेंगी। नतीजा यह होगा कि हमारे प्रान्त में खांड और भी कम मिलेगी जो कि पहले ही पूरी नहीं मिल पाती। इस लिये मैं गवर्नमैंट का खास ध्यान इस बात की तरफ दिलाना चाहता हूं कि इस दिशा में खास प्रयत्न किया जाए।

इस के इलावा मैं इम्प्रूव्ड इम्पलीमेंट्स के बारे में कुछ अर्ज़ करना चाहता हूं। इस के मुताल्लिक भी गवर्नमैंट ने तो लोगों को काफी मदद दी है। इस काम के लिये गवर्नमैंट ने इन्जीनियर्ज़ डिप्यूट किये हैं ताकि वह हर ज़िले की ज़रूरयात के मुताबिक और ज़मीन की नेचर के मुताबिक वहां के लोगों को प्लाउज़ बना कर दें जो कि उन के लिए मुफीद साबित हो। यह बहुत अच्छी बात है जो कि गवर्नमैंट ने की है। इस के लिये मैं सरकार को बधाई देता हूं।

आगे मैं कुछ बातें प्लांट प्रोटेकशन के बारे में कहना चहता हूं। चौबीस घंटे मेहनत मुशक्कत कर के किसान अपनी अच्छी फसल पैदा करता है लेकिन अगर उस

[डाक्टर बाल कृष्ण]

को डीज़ीज़ से नहीं बचा सकता तो उस की सारी मेहनत ज़ाया जाती है। इस लिए यह बहुत ज़रूरी है कि प्लांट प्रोटेकशन के लिये कदम उठाए जाएं। अगर्चे गवर्नमैंट इस के लिए काश्तकारों को 50 फीसदी सबसिडी देती है लेकिन फिर भी इस के लिये रीसर्च की ज़रूरत है। गन्ने की दो डीज़ीज़ टाप बोरर और स्टैम बोरर हैं जिन का इलाज गवर्नमैंट अभी तक नहीं कर पाई इस की वजह से गन्ने की फसल को बहुत सा सेट बेक होता है। बहुत सारे ज़िलों में इस बीमारी से गन्ने को नुकसान पहुंचा है। इस का फीज़ीकल इलाज तो बताया जाता है कि गन्ने को उखाड़ कर फैंक दो लेकिन मैडिसीनल इलाज कोई नहीं निकाला गया; इस की तरफ ध्यान देने की बहुत ज़रूरत है।

आगे आती है डीवैल्पमैंट आफ फ्रूट्स एंड वैजीटेबल्ज़। इस में कोई शक नहीं है कि हमारे चीफ़ मिनिस्टर साहिब फिश, फाउल और फ्रूट की तरफ खास तवज्जोह देते हैं लेकिन मैं आप के द्वारा गवर्नमैंट की तवज्जोह इस तरफ दिलाना चाहता हूं कि एग्रीकल्चर के महकमे ने इस सम्बन्ध में अभी तक आम ज़मींदार के पास अप्रोच ही नहीं किया कि उस को किस किस्म के फ्रूट अपने ज़िले में या अपनी ज़मीन में उगाने चाहियें। उस को यह भी नहीं बताया गया कि उस के इलाके की क्लाईमेंट किस किस्म के फ्रूट को उगाने के लिये मुफीद है। मैं ने खुद बारह साल तक मेहनत की और तजुरबा के तौर पर बहुत नुकसान उठा कर यह नतीजा निकाला कि होशियारपुर में एक दो किसम के ही प्लांट्स लग सकते हैं, अगर्चे इस साल अनयूयूअल फ्रास्ट होने के कारण, सरदी ज़्यादा पड़ने के कारण उन दरख्तों को भी नुकसान पहुंचा जो कि हम समझते थे कि वहां पर लग सकते हैं। मिसाल के तौर पर आम और अलीची ऐसे फलदार दरख्त हैं जो कि वहां लगाए जा सकते हैं लेकिन फ्रास्ट में वह भी तबाह हो गए। मेरे कहने का मतलब यह है कि हमें अपने तजरुबे के बाद और नुकसान उठाने के बाद पता चलता है कि किस किस्म के दरख्त हमें अपनी ज़मीन में उगाने चाहियें। गवर्नमैंट को चाहिये कि वह अपने फ्रूट फार्मज़ में ओर आरचर्डज़ में तजरुबे कर के और रीसर्च कर के बताए कि उन की जमीन में किस किस्म के दरख्त लगाए जा सकते हैं ताकि लोगों को सफलता मिले और उन का नुकसान न हो। अगर एक ज़मींदार अपने पांच-सात साल के तजुरबे और मेहनत के बाद इस नतीजे पर पहुंचता है कि उस की ज़मीन में कौन सा दरख्त लगाया जा सकता है तो आरचर्ड्ज़ लगाने वालों को काफी सैट बैक पहुंचता है। इस लिए मैं गवर्नमैंट की तवज्जोह आप के द्वारा इस तरफ दिलाना चाहता हूं।

मैं ने पिछले साल बजट पर बोलते हुए असेम्बली में कहा था कि हमें फर्टेलाईज़र्ज़ एडीकुएट नहीं मिलते और वक्त पर नहीं मिलते। लेकिन आज मैं गवर्नमैंट को बधाई देना चाहता हूं कि आज फर्टेलाईज़र रीमोटेस्ट कानर्र आफ दी कन्ट्री में काफी बहुतात से मिलती है और वक्त पर मिलती है। जब से एग्रीक्लचर का महकमा चीफ मिनिस्टर साहिब ने अपने हाथ में लिया है उन्हों ने स्पेशल केम्पेन कर के फर्टेलाईज़र्ज़ को जगह जगह पर पहुंचा दिया है। इस के लिये मैं गवर्नमैंट को बधाई देता हूं। साथ ही मैं दरखासत करना चाहता हूं कि अभी तक फर्टेलाईज़र्ज़ काश्तकार के प्वायंट आफ वियू से

अन इकनोमिकल है। मैं चाहता हूं कि इस की कीमतों में कमी की जाए। मैं यह भी जानता हूं कि पंजाब गवर्नमैंट इस की कीमत में कमी नहीं कर सकती; यह काम गवर्नमैंट आफ इंडिया का है। लेकिन हमारी गवर्नमैंट यह कर सकती है कि गवर्नमैंट आफ इंडिया को सुझाव दे सकती है कि चूंकि हम ने एग्रीकलचर प्रोडक्शन को डबल करना है और इस के लिये काश्तकार को इनसैन्टिव देना ज़रुरी है इस लिये फर्टेलाईजे़ज़ की कीमतों में कभी की जानी चाहिये ताकि लोग इस को ज़्यादा से ज़्यादा इस्तेमाल कर सकें।

अन्त में मैं एक बात और कहना चाहता हूं कि हमारे सूबे ने हर पहलू से तरक्की की है। न सिर्फ़ तरक्की की है बल्कि दूसरे प्रान्तों में लीड कर रहा है। लेकिन मेरे आपोज़ीशन के दोस्त जो इस वक्त बैठे नहीं हैं उन को वह तरक्की नज़र नहीं आती। तरक्की नज़र न आने के मेरे ख्याल में दो कारण हैं। एक कारण तो साधारण है। जैसा कि हम सब जानते हैं कि एक बच्चा रोज़ बढ़ता है लेकिन वह कितना बढ़ता है इस बात का किसी को पता नहीं चलता। कोई इस बात को अनुभव नहीं कर सकता, महसूस नहीं कर सकता लेकिन वह बढ़ता ज़रूर है। इसी तरह से पंजाब तरक्की ज़रूर कर रहा है लेकिन मेरे आपोज़ीशन के दोस्त महसूस नहीं करते। दूसरा कारण मैं मेडिकल प्वायंट आफ वियू से कहता हूं बतौर एक डाक्टर के कहता हूं वह यह है कि एक फेंट बलांईडनेस होती है, प्रीटैंडेड बलाईडनेस होती है जिस को हिस्टेरिकल बलाईडनेस भी कहते हैं। उस में आंखों का स्टरकचर ठीक होता है, आंख की अनाटिमी ठीक होती है, बनावट ठीक होती है : आंख की फंकशन तो बिलकुल ठीक होती है लेकिन मरीज़ यह कहा करता है कि मुझे नज़र नहीं आता। अगर वह दोस्त इसी बीमारी का शिकार हैं तो मैं कह नहीं सकता वरना यह एक हकीकत है कि हमारे प्रान्त ने हर तरह से तरक्की की है जिस के लिए मैं सरकार को बधाई देता हूं।

आखिर में मैं आप का शुक्रिया अदा करता हूं कि आप ने मुझे थोड़ा सा और ज़्यादा टाईम अपने ख्यालात का इज़हार करने के लिये दिया। धन्यवाद।

ਸਰਦਾਰ ਜਗੀਰ ਸਿੰਘ ਦਰਦ ਧਨਾ (ਐਸ. ਸੀ.) : ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬਾ, ਅਸੀਂ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਭਾਸ਼ਨ ਉਤੇ ਬਹਿਸ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਐਡਰੈਸ ਨੂੰ ਹਰ ਇਕ ਆਦਮੀ ਨੇ ਅਪਣੇ ਅਪਣੇ ਨੁਕਤਾ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਉਤੇ ਅਪਣੇ ਅਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪਰਗਟ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਲਾਬ ਦਾ ਬੂਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਫੁਲ ਉਤੇ ਤਾਂ ਭੌਰਾ ਬੈਠਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਿਹੜਾ ਭੂੰਡ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਉਸੇ ਬੂਟੇ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਤੇ ਪਏ ਹੋਏ ਗੋਬਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਕੋਈ ਮਨੂ ਸਮਰਿਤੀ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਨ ਹੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਰੂਲ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਕਿਉਂ ਫੁਲ ਤੇ ਹੀ ਬੈਠਦਾ ਹੈ ਦੇ ਦੂਜਾ ਕਿਉਂ ਗੋਬਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ: ਇਹ ਤਾਂ ਆਪੋ ਅਪਣੀ ਚੁਆਇਸ ਹੈ ਆਪੋ ਅਪਣਾ ਟੇਸਟ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੁਝ ਲੋਕ ਸਿਰਫ਼ ਨਿਕੰਮੀਆਂ ਚੀਜਾਂ ਨੂੰ ਫੋਲਣ ਵਿਚ ਹੀ ਯਕੀਨ ਰਖਦੇ ਨੇ। ਕੁਝ ਬੰਦੇ ਐਸੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਭੌਰੇ ਵਾਂਗ ਫੁਲ ਵਲ ਹੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਪਰ ਕੁਝ ਲੋਕ ਨਿਕੰਮੀਆਂ ਗਲਾਂ ਵਲ ਹੀ ਧਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਐਡਰੈਸ ਵਿਚ ਡੀਫੈਂਸ ਫੰਡਜ਼ ਦੀ ਕੁਲੈਕਸ਼ਨ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ, ਇਸ ਮਕਸਦ ਲਈ 5,66,00,000 ਰੁਪਿਆ

[ਸਰਦਾਰ ਜਗੀਰ ਸਿੰਘ 'ਦਰਦ']

ਇਕੱਠਾ ਹੋਇਆ, ਫੌਜੀਆਂ ਦੇ ਬਚਿਆਂ ਲਈ ਵਜ਼ੀਫੇ ਲਗੇ ਅਤੇ ਫ਼ੀਸਾਂ ਮਾਫ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਡੀਫੈਂਸ ਫੰਡ ਲਈ ਸੋਨਾ ਚਾਂਦੀ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਪੰਜਾਬ ਰਖਿਆ ਦਲ ਅਤੇ ਹੋਮ ਗਾਰਡਜ਼ ਦੀ ਐਨੀ ਵਡੀ ਫੋਰਸ ਬਣਾਈ ਗਈ ਜਿਹੜੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਸੈਕੰਡ ਡੀਫੈਂਸ ਲਾਈਨ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰੇਗੀ। ਪਰ ਅਫਸੋਸ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਵੱਲ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਤਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਫਲਾਈਂਗ ਕਲੱਬਜ਼ ਬਣਾਈਆਂ। ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਪੋਲਟਰੀ ਫਾਰਮਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਹਰ ਬਲਾਕ ਵਿਚ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ। ਬਜ਼ੁਰਗ ਅਤੇ ਲਾਵਾਰਸਾਂ ਨੂੰ ਪੈਨਸ਼ਨਾਂ ਦੇਣ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੀਤਾ, ਹਰੀਜਨਾਂ ਲਈ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਵਿਚ ਕੇਡਰਵਾਇਜ਼ 10 ਫੀ ਸਦੀ ਰੀਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਹੋਰ ਵਧਾਈ ਗਈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ।

ਮੈਂ ਅਜ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਦੀ ਗਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਅਜ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਦੌਰ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਬੰਦਾ ਵੀਹ ਉਂਗਲੀਆਂ ਦਸ ਹਥਾਂ ਦੀਆਂ ਅਤੇ ਦਸ ਪੈਰਾਂ ਦੀਆਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਭੁਖਾ ਤੇ ਨੰਗਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਦਸ ਉਂਗਲੀਆਂ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਉਸ ਤੋਂ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਸੌਖਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਪੰਜ ਉਂਗਲੀਆਂ ਇਸਤਮਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਹੋਰ ਸੌਖਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਇਕ ਉਂਗਲੀ ਹਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਕਾਫੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਸਿਰ ਹਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਅਮੀਰ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਹੜਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਉਹ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੈਪੀਟੈਲਿਸਟ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਰੇ ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਉਕਾ ਅਪਸੈੱਟ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਹੈ, ਜਿਸਨੇ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਇਕਾਨੋਮੀ ਨੂੰ ਕੈਪਚਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਡਿਸਟਰਬ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਉਤੇ ਅਮਲ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ। ਇਹ ਗਲ ਗਲਤ ਹੈ। ਹੁਣ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟ ਰੈਵੋਲਿਊਸ਼ਨ ਦੀ ਲਹਿਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੈ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਰੁਕ ਸਕਦੀ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਮੌਜੂਦਾ ਸਿਸਟਮ ਹੈ ਬਦਲ ਕੇ ਹੀ ਰਹੇਗਾ। ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬਾ, ਲੈਨਿਨ ਦਾ ਇਕ ਦੋਸਤ ਉਸ ਨੂੰ ਅਕਸਰ ਆਖਦਾ ਸੀ ਕਿ ਅਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਉਹ ਰੈਵੋਲਿਊਸ਼ਨ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦ ਤਕ ਰੈਵੋਲਿਊਸ਼ਨ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਮੇਚਿਉਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤਕ ਰੈਵੋਲਿਊਸਨ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਰੂਸ ਵਿਚ ਰੈਵੋਲਿਸ਼ਊਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ, ਕਤਲੇ ਆਮ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਲੋਕ ਜ਼ਾਰ ਕੋਲ ਗਏ, ਕਹਿਣ ਲਗੇ ਕੋਈ ਸੁਲਾਹ ਸਫਾਈ ਦੀ ਗਲ ਕਰੋ। ਉਹੀ ਦੋਸਤ ਜਿਹੜਾ ਲੈਨਿਨ ਨੂੰ ਰੈਵੋਲਿਊਸ਼ਨ ਦੇ ਨਾਅਰੇ ਲਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਇਸ ਰੈਵੋਲਿਊਸ਼ਨ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨ ਲਈ ਪਰੇਰਨਾ ਕਰਨ ਲਗਾ। ਲੈਨਿਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰੂਸ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਗਰੀਬ ਲੋਕ, ਜੋ ਫੁਟ ਪਾਥ ਤੇ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਹੋ ਜਿਹੇ 10 ਖੂਨੀ ਰੈਵੋਲਿਊਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਬਾਦ ਵੀ ਉਹ ਤਾਂ ਫੁਟ ਪਾਥਾਂ ਤੇ ਹੀ ਰੁਲਦੇ ਰਹਿਣਗੇ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੈਲਟਰ ਪ੍ਰੋਵਾਇਡ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇਗੀ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਰੈਵੋਲਿਊਸ਼ਨ ਨੂੰ ਵਧਣ ਦਿਉ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਥੇ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਣਗੇ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਰੈਵੋਲਿਊਸ਼ਨ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਆਕੇ ਰਹੇਗਾ, ਇਸ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਕੋਈ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਰੋਕ ਸਕਦੀ। ਜੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜ਼ਿੰਦਾ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਦੇ

ਨਾਅਰੇ ਨੂੰ ਇੰਪਲੀਮੈਂਟ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ । ਇਸ ਤੋਂ ਛੁਟ ਇਸ ਦਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਆਲਟਰਨੇਟਿਵ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਕ ਸਲਾਹ ਦੇਵਾਂਗਾ ਕਿ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਲਿਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇਕ ਹਾਈ ਪਾਵਰਡ ਲਾ ਕਮੀਸ਼ਨ ਮੁਕਰਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਇਹ ਵੇਖੇ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਸਾਡੇ ਇਸ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਹਾਇਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ । ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹੜੇ ਕਾਨੂੰਨ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਦੀ ਰਾਹ ਵਿਚ ਰੁਕਾਵਟ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਉਹ ਲਾ ਕਮੀਸ਼ਨ ਫੈਸਲਾ ਕਰੇ, ਉਸ ਫੈਸਲੇ ਉਪਰ ਇਕ ਸਪੈਸ਼ਲ ਇਜਲਾਸ ਬੁਲਾਕੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਰੀਕੋਮੈਂਡੇਸ਼ਨਜ਼ ਨੂੰ ਅਸੈਂਬਲੀ ਰਾਹੀਂ ਇੰਪਲੀਮੈਂਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਦਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਦੀ ਇਹ ਲਹਿਰ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਪਾਰ ਕਰ ਸਕੇ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਮੈਂ ਨੈਸ਼ਨੇਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਸਾਰੇ ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਨੈਸ਼ਨੇਲਾਈਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਇਸ ਨਾਲ 14,00 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਇਨਵੈਸਟ ਕਰਨ ਲਈ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਇੰਪਲੀਮੈਂਟ ਕਰਨ ਲਈ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਨੂੰ ਨੈਸ਼ਨੇਲਾਈਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਹੈਵੀ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਨੂੰ ਨੈਸ਼ਨੇਲਾਈਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਪ੍ਰੋਹਬਿਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਸ਼ੋਰ ਮਚਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ! ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਕਿ ਡਿਸਟਿਲਰੀਜ਼ ਨੂੰ ਨੈਸ਼ਨੇਲਾਈਜ਼ ਕਰੇ ਇਸ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਜਿਹੜੇ ਰਾਜੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਹਨ, ਕਰੋੜਾਂ ਅਤੇ ਅਰਬਾਂ ਰੁਪਏ ਦਬਾਕੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਹਿਸਾਬ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਤਕੜਾ ਹੋਕੇ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪ੍ਰਿਵੀ ਪਰਸ ਬੰਦ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਜੇ ਪੰਜਾਬ ਭਰ ਵਿਚ ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਦਾ ਉਸ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਬੀਮਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਕਰਾਰ ਦੇ ਕੋਲ ਕਾਫੀ ਪੈਸਾ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਡੀਆਂ ਡੀਵੈਲਪਮੈਂਟ ਦੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ । ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਲੈਂਡ ਰੀਫਾਰਮਜ਼ ਵਲ ਆਉਂਦਾ ਹਾਂ । ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਦੋ ਐਕਟ ਬਣਾਏ । ਲੇਕਿਨ ਉਨ੍ਹ ਦੀ ਇੰਪਲੀਮੈਂਟੇਸ਼ਨ ਹੇਠੋਂ ਨਹੀਂ ਹੋਈ । ਇਸ ਗਲ ਵੱਲ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ । ਕੁਝ ਮਿਸਾਲਾਂ ਵੀ ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ । ਇਕ ਚੀਜ਼ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਤੀਹ ਏਕੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਿਹੜੀ ਸਰਪਲਸ ਲੈਂਡ ਸੀ ਉਸ ਬਾਰੇ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਕੇਸਿਜ਼ ਅਜਿਹੇ ਹਨ ਜੋ ਟੇਕ ਅਪ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ । ਜਿਹੜੇ ਕੁਲੈਕਟਰ ਅਤੇ ਮਾਲ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀਆਂ ਮੇਜ਼ਾਂ ਤੇ ਪਏ ਹੋਏ ਹਨ । ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਾਇਆ ਜਾਏ । ਕਈਆਂ ਜਗ੍ਹਾਂ ਤੇ ਕੁਝ ਫੈਸਲੇ ਹੋ ਵੀ ਗਏ ਨੇ ਪਰ ਮੇਰੇ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ, ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ । ਇਸ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਬਾਰੇ ਲੈਂਡਲਾਰਡ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸਰਪਲਸ ਵਿਚ ਆ ਜਾਣੀ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਖਾਦ ਨਾ ਪਾਉਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਉਹ ਨਾਕਾਰਾ ਹੁੰਦੀ ਰਹ ਹੈ । ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਥੇ ਬਾਗ ਲਗਾ ਕੇ ਵਖਾ ਦਿੱਤੇ, ਉਸ ਤੋਂ ਸਾਲ ਦੋ ਸਾਲ ਮਗਰੋਂ ਬਾਗ ਨੂੰ ਉਜਾੜ ਦਿਤਾ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਸਰਪਲਸ ਦੇ ਪੂਲ ਵਿਚ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਲਿਆ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਐਕਟ ਵਿਚ ਅਮੈਂਡਮੈਂਟ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਕਿ ਜਿਹੜੀ ਰਿਆਇਤ ਬਾਗਾਂ ਬਾਰੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਲੈਂਡ ਲਾਰਡਜ਼ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ।

[ਸਰਦਾਰ ਜਗੀਰ ਸਿੰਘ ਦਰਦ]

ਇਸ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਇਸ ਵੇਲੇ ਜਿਹੜੀ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਗੱਲ ਹੈ ਉਹ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੈ । ਕੁਝ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਣਕ ਦਾ ਭਾ 26 ਜਾਂ 27 ਰੁਪਏ ਮਣ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵਧ 35 ਜਾਂ 40 ਰੁਪਏ ਮਣ ਹੈ । ਉਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ? ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਸ਼ੈਡਿਊਲਡ ਕਾਸਟ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਵੀ ਨਕਦੀ ਪੈਸਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਅਨਾਜ ਉਧਾਰ ਲੈਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ- ਇਕ ਰੁਪਿਆ ਉਧਾਰ ਲੈਕੇ ਉਸ ਨੂੰ 1½ ਰੁਪਿਆ ਵਾਪਸ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਸੋ ਉਸ ਲਈ ਇਹ ਭਾ ਹੁਣ ਵੀ 39 ਜਾਂ 40 ਰੁਪਏ ਮਣ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਗਰੀਬ ਅਤੇ ਭੁਖ ਨਾਲ ਮਰ ਰਹੀ ਜਨਤਾ ਦੀਆਂ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੀਆਂ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਨਾਜ ਦੀ ਸਟੇਟ ਟਰੇਡਿੰਗ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਪਹਿਲੀ, ਦੂਜੀ ਅਤੇ ਤੀਜੀ ਪਲੈਨ ਵਿਚ ਸਟੇਟ ਟਰੇਡਿੰਗ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ ਸੀ । ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਸੈਂਟਰਲ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦਾ ਸਬਜੈਕਟ ਹੈ ਪਰ ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਤਕੜੀ ਹੋਕੇ ਸੈਂਟਰਲ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਟੇਟ ਟਰੇਡਿੰਗ ਕਰੇ । ਜਦੋਂ ਤਕ ਸਟੇਟ ਟਰੇਡਿੰਗ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਇਹ ਮਸਲਾ ਨਹੀਂ ਸੁਧਰ ਸਕਣਾ । ਜੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਸਲਾਹ ਦਿਆਂਗਾ ਕਿ ਜਿਤਨਾ ਅਨਾਜ ਵਪਾਰੀ ਖਰੀਦਦੇ ਨੇ ਉਸ ਦਾ 50 ਫੀ ਸਦੀ ਅਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵੇਚਣ ਤੇ 50 ਫੀ ਸਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਹਿਦਾਇਤਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਤਾਕਿ ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕੰਜ਼ਿਊਮਰ ਸਟੋਰ ਖੋਲ੍ਹਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਤਕਰੀਬਨ ਹਰ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਸੋਸਾਈਟੀ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਹਰ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਕੋਆਪ-ਰੇਟਿਵ ਕੰਜ਼ਿਊਮਰ ਸਟੋਰ ਉਹ ਸੋਸਾਇਟੀ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਕਿ ਉਥੇ ਗਰੀਬ ਅਤੇ ਬੇਜ਼ਮੀਨੇ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦੀ ਮੁਸੀਬਤ ਤੋਂ ਕੁਝ ਹਦ ਤਕ ਰਾਹਤ ਮਿਲ ਸਕੇ ।

ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜਿਹੜੀ ਹਰੀਜਨਾਂ ਲਈ 10% ਰੀਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਕੇਡਰ-ਵਾਈਜ਼ ਸਰਵਿਸਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਹੈ ਮੈਂ ਇਸ ਲਈ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਮੰਗ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜਤਾ ਲਈ ਮੈਂ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਫ਼ਰਜ ਕਰੋ ਇਕ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿਚ 200 ਕਲਰਕ ਹਨ । ਜੇ ਇਸ ਰੀਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਇੰਪਲੀਮੈਂਟੇਸ਼ਨ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਐਸਿਸਟੈਂਟ ਦਾ ਐਗਜ਼ਾਮੀਨੇਸ਼ਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਕੁਆਲੀਫਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ੈਡਿਊਲਡ ਕਾਸਟ ਦਸਵੀਂ ਪਾਸ ਤੋਂ ਵਧ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ । ਦੂਜੀਆਂ ਬਰਾਦਰੀਆਂ ਦੇ ਲੋਗ ਬੀ. ਏ., ਐਮ. ਏ., ਪਾਸ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਜੇ ਫ਼ਿਰ ਵੀ ਹਰੀਜਨ ਕਲਰਕ ਸੀਲੈਕਟ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਦੋ ਐਸਿਸਟੈਂਟ ਬਣ ਸਕਣਗੇ । ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਡਿਪਟੀ ਸੁਪਰਿੰਟੈਂਡੈਂਟ ਬਨਣ ਵੇਲੇ ਵੀ ਉਹੀ ਦੋਨਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਉਪਰ ਆਣਗੇ । ਜਦ ਸੁਪਰਿੰਟੈਂਡੈਂਟ ਬਨਣ ਦੀ ਵਾਰੀ ਆਈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ 200 ਵਿਚੋਂ ਸਿਰਫ ਇਕ ਹੀ ਬੰਦਾ ਰਹਿ ਜਾਣਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਹ ਰੀਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਕਾਫ਼ੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਇਮਤਿਹਾਨ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਸੈਂਟਰਲ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਥੇ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਉਥੇ ਸ਼ੈਡਿਊਲਡ ਕਾਸਟ ਦੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਬਗੈਰ ਟੈਸਟ ਦੇ ਪਰੋਮਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਕ ਸਾਲ ਤੋਂ ਬਾਦ ਜੇ ਉਹ ਕੁਆਲੀਫਾਈ ਕਰ ਲਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ; ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਵਾਪਸ ਭੇਜ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਿਕਰੂਟਮੈਂਟ ਵੇਲੇ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ।

ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਦੇ ਅਲਾਵਾ ਮੈਂ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਇਕ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਜਨਰਲ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਮੇਰੇ ਬੜੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਅਤੇ ਲੀਡਰ ਹਨ। ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਵਾਂਗ ਇਜ਼ਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਜਾਪਾਨ ਵਿਚ ਸਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਥੋਂ ਦੇ ਇਕ ਸਕੂਲ ਨੂੰ ਵਿਜ਼ਿਟ ਕੀਤਾ। ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਪੋਲ ਗੱਡਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਸਕੂਲ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਉਸ ਪੋਲ ਵਲ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਉਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਸ ਸਕੂਲ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਪੋਲ ਦੀ ਡਾਇਰੈਕਸ਼ਨ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪੈਲੇਸ ਵੱਲ ਹੈ। ਉਸ ਪੋਲ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਡੇ ਇਥੋਂ ਦੇ ਡੈਮੋਕਰੇਟਿਕ ਸੈਟ-ਅਪ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੀ, ਪਰ ਇਥੇ ਵੀ ਇਹੋ ਜਜ਼ਬਾ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ, ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਹਕੂਮਤ, ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਡੈਮੋਕਰੈਟਿਕ ਹੈ, ਵਾਸਤੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਜਨਰਲ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਉਹ ਬੱਚੇ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਸ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਇਕ ਮਾਤਾ ਤੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਫੋਟੋ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਦਾ ਪਿਆਰ ਭਰਿਆ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਉਹ ਇਹ ਲੈਂਦੇ ਸਨ ਕਿ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦੀ ਇਜ਼ੱਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਬਰਕਰਾਰ ਰਹੇ। ਫਿਰ ਜਦ ਉਹ ਬੱਚੇ ਸਕੂਲ ਵਿਚੋਂ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਫੋਟੋ ਲੈ ਕੇ ਸਕੂਲ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿਚ ਰਖ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਫਿਰ ਜਦ ਕੋਈ ਬੱਚਾ ਵਡਾ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਲੜਦੇ ਹੋਏ ਜਾਨ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਫੋਟੋ ਇਕ ਖਾਸ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਲਗਾਈ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਕਮਰੇ ਨੂੰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਮੰਦਰ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਹਰ ਬੱਚੇ ਦੀ ਖਾਹਸ਼ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੰਮ ਆਵਾਂ ਤਾਂ ਜੋ ਮੇਰੀ ਫੋਟੋ ਵੀ ਉਸੇ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਲਗ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਪਾਨੀ ਕੌਮ ਵਿਚ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਾ ਮਾਦਾ ਆਇਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਲੀਮ ਦੇਣ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਸੈਕਿੰਡ ਵਰਲਡ ਵਾਰ ਵਿਚ ਜਾਪਾਨੀਆਂ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਇਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਕੌਮ ਤੇ ਮੁਠੀ ਭਰ ਚਾਵਲ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਸਨ, ਚਾਰ ਵੱਡੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਚਕਰੀ ਭਵਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੌਮ ਨੂੰ ਨਾਹਰਾ ਦਿਤਾ ਕਿ Fight against A, B, C, and D. A for America, B for British, C for China and D for Dutch. ਇਹ ਸਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਨੇ, ਉਸ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਦਿਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਤਾਂ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਮੁਲਕਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰ ਸਕੇ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਥੇ ਵੀ ਇਸ ਢੰਗ ਦੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦਿਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵੀ ਇਕ ਤਕੜੀ ਕੌਮ ਬਣ ਸਕੀਏ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਕ ਕੌਮ ਬਣਨ ਵਿਚ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੇਲ ਹੋਏ ਹਾਂ। ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦੇਵੇ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਥੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਤਿੰਨ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਕੂਲ ਹਨ, ਪਬਲਿਕ ਸਕੂਲ, ਮਾਡਲ ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਆਮ ਪੇਂਡੂ ਢੰਗ ਦੇ ਸਕੂਲ। ਜਿਹੜੇ ਪਹਿਲੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਬਲਿਕ ਸਕੂਲ ਹਨ, ਉਥੇ ਇਕ ਬੱਚੇ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ 300 ਰੁਪਏ ਮਹੀਨਾ ਖਰਚ ਆਂਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਦਰਮਿਆਨੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਲੋਕ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਅਮੀਰਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਹੀ ਉਥੇ ਤਾਲੀਮ ਪਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਪਬਲਿਕ ਸਰਵਿਸ

[ਸਰਦਾਰ ਜਗੀਰ ਸਿੰਘ ਦਰਦ]

ਕਮਿਸ਼ਨ ਤੇ ਸਬਾਰਡੀਨੇਟ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਸੀਲੈਕਸ਼ਨ ਬੋਰਡ ਦੇ ਇਮਤਿਹਾਨਾਂ ਵਿਚ ਬਾਕੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਉਪਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਤਨੀਆਂ ਵੀ ਵਡੀਆਂ ਪੋਸਟਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਇਹ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ । ਜਿਹੜੇ ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਉਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਇਕਾਨਮੀ ਅਤੇ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਤੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਹੋਵੇਗਾ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਜਹਿੜਾ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਫਰਕ ਹੈ ਇਸਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਤੇ ਜਾਪਾਨੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਨੇ ਜਾਪਾਨੀ ਕੌਮ ਨੂੰ ਯੂਨਿਟੀ, ਫੇਥ, ਲਾਇਲਟੀ ਐਂਡ ਸੈਕਰੀਫਾਈਸ ਦਿਤੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪਬਲਿਕ ਅਤੇ ਮਾਡਲ ਸਕੂਲਾਂ ਨੇ new type of man. breed of viceroy and race of rulers ਦਿਤੇ । ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਐਨੀ ਵੱਡੀ ਡਿਸਪੈਰੇਟੀ ਤੇ ਡਿਸਕ੍ਰੀਮੀਨੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵਡਾ ਟਕਰਾਓ ਹੈ । ਇਸ ਟਕਰਾਓ ਨੂੰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜਿਹਾ ਤਕੜਾ ਬੰਦਾ ਹੀ ਇਕ ਪੱਧਰ ਤੇ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲਿਆ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਵੀ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਇਕ ਪੱਧਰ ਤੇ ਲੈ ਆਵੇਗਾ । ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਰਾਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਵਿਚ ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਹਾਲਤ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਦ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਤੇ ਹਰ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਚੇਹਰੇ ਤੇ ਲਾਲੀ ਅਤੇ ਖ਼ੇਤ ਵਿਚ ਹਰਯਾਲੀ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮੇਂ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ ਅਤੇ ਆਪ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ।

श्री प्रताप सिंह बख्शी : (पालमपुर) चेयरमैन साहिबा, गवर्नर साहिब ने अपने....

श्री बनवारी लाल : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, मैडम, हमारे ज़िला महेन्दरगढ़ में बड़ी भारी फैमिन की प्राबलम चल रही है, उस के बारे में हम कुछ अर्ज़ करना चाहते हैं और आप हमें बोलने के लिये समय नहीं दे रहे....

चेयरमैन : आप को बोलने के लिये समय दिया जाएगा। (The hon. Member will get time to speak.)

श्री प्रताप सिंह बख्शी : चेयरमैन साहिबा, गवर्नर साहिब ने अपने एड्रेस में जहां पंजाब की तरक्की और तामीर की बातों का ज़िक्र किया है वहां सब से पहले उन्होंने उन सहूलतों और मुरआत का ज़िक्र किया है जो उन फौजी जवानों, जो देश के लिये शहीद हुए हैं या नाकारा हो गए हैं, के परिवारों को दे दी गई हैं। मुझे इस बात की निहायत खुशी है कि पंजाब सरकार के उन फौजी परिवारों के लिए जितनी सहूलतें दी हैं उतनी हिन्दुस्तान की किसी दूसरी स्टेट में नहीं दी गईं और इस के लिए पंजाब सरकार बजा तौर पर मुबारिकबाद की मुस्तहिक है । इस के साथ ही साथ जिन्होंने बहादरी के जौहर दिखाए हैं और ऐसा करने के लिये तमगा-जात यानी परमवीर चक्र, महांवीर चक्र और वीर चक्र हासल किए हैं उन की हौसला अफज़ाई करने के लिए पंजाब की सरकार ने माली इमदाद दी है अलावा उस इकदाद के जो उन्हें मिल्टरी की तरफ से मिली है । वह इतनी है कि जिस पर जितना फख्र किया जाए उतना कम है। मैं ज़िला कांगड़ा के हिल्ली एरिया के फौजी परिवारों के दिलों की

आवाज़ आप की विसातत से इस सदन के सामने रखना चाहता हूं कि वे सरकार के इस फैसले से बहुत खुश हैं। फौजी परिवारों को जो मुराआत इस सरकार की तरफ से दी गई हैं वे न केवल उन पर गौरव करते हैं बल्कि इस से फौजी परिवारों के अन्दर एक किस्म का नया जोश और नया जज़बा पैदा हुआ है जिस की इस वक्त देश और हमारी बार्डर स्टेट को ज़रूरत है और वे लोग अब यह तहैय्या किए बैठे हैं कि चीन का मज़बूती के साथ मुकाबला करेंगे और उन को अच्छी तरह से ठिकाने लगाएंगे और अगर पाकिस्तान भी कोई इरादा रखता है तो उस के इस इरादे को खत्म करने में कोई कमी उठा नहीं रखेंगे।

जहां तक दूसरी तामीर और तरक्की की बातों का ताल्लुक है हमारी पंजाब स्टेट हर पहलू में आगे बढ़ी है, खेती बाड़ी के सिलसिला में भाखड़ा डैम की तामीर से एक नये सुनहरी बाब का इज़ाफा हुआ है। क्योंकि जो हरयाणा और राजस्थान के खुशक और रेतीले बंजर इलाके थे अब उन में इस डैम से चली नहरों से सिंचाई होने लगी है और वहां पर बहुत पैदावार होने लगी है। इस में कोई शक नहीं कि हरयाना के कुछ इलाके में आजकल कुछ कहतसाली है लेकिन उस का मुकाबला करने के लिये जो कदम पंजाब सरकार उठा रही है वह नाकाबले फरामोश है।

जहां तक पहाड़ी इलाकों की तरक्की का ताल्लुक है मैदानी इलाकों की तरह वहां भी तरक्की हो रही है और वह भी आगे बढ़ रहे हैं। चेयरमैन साहिबा, आप अच्छी तरह से जानती हैं क्योंकि आप ज़िला कांगड़ा में कई दफा हो कर गई है और कुल्लु में भी हो आई हैं। वहां की जाग्राफ्याई पोज़ीशन ही ऐसी है और वहां के लोग अंग्रेज़ के वक्त से पिछड़े हुए चले आ रहे हैं। वहां सड़कों की ज़रूरत है और हमारी सरकार को उस तरफ जल्दी से जल्दी तवज्जुह देनी चाहिए। पिछले दो प्लैनों में कुछ नई सड़कों की तामीर हुई है लेकिन मैं आपकी वसातत से और ज़ोरदार शब्दों में पंजाब सरकार से कहना चाहता हूं कि बजाए नई सड़कों के जो सड़कें फौजियों ने देश आज़ाद होने के पश्चात् दलेरी और जुर्रत से दिहाती इलाके में तैयार की हैं उन्हें पी. डबल्यू. डी. की तहवील में लेना चाहिए। इस के अतिरिक्त ज़िला कांगड़ा में पी. डबल्यू. डी. का काम सुस्त रफतार से हो रहा है। वह तेज़ी से होना चाहिए। मेरे ज़िला की तकदीर को बदलने के लिए यह ज़रूरी है कि ज़राए आमदो रफ्त बेहतर बनाए जाएं। कांगड़ा और कुल्लू की सड़कों पर ज़्यादा से ज़्यादा रुपया खर्च किया जाए और ध्यान दिया जाए।

जहां तक जंगलात का ताल्लुक है ज़िला कांगड़ा और कुल्लू के अन्दर जंगलात हैं लेकिन लोगों को हकूक हासल करने में दिक्कत होती है। अफसरान के दर वाज़े बार बार खटखटाने पड़ते हैं। सहुलियात नहीं दी जातीं।

जंगलात की आमदन से जो चहारम का पैसा मिलता है उसकी वसूली में दिक्कत पेश आती है। इस के अतिरिक्त इस इवान में वन मालकीयत के रकबे के बारे में एक

[श्री प्रताप सिंह बख्शी]

रैज़ोल्यूशन आया था और पास हुआ था जिस के अनुसार हजारों दरखतों की मालकियत लोगों को मिल जानी थी। लेकिन बड़े दुख से कहना पड़ता है कि इस को अभी तक अमली जामा नहीं पहनाया गया। मैं सरकार को पूरे ज़ोर से कहना चाहता हूं कि इन लोगों को दरखतों की यह मालकियत जल्दी से जल्दी दी जाए।

जहां तक इरीगेशन का ताल्लुक है कांगड़ा में इसकी खातरख़ाह कामयाबी नहीं हुई। तहसील नूरपुर में सिधार्था और तहसील देहरा गोपीपुर में सुखाहार कूलहों पर लाखों रुपये खर्च किये गये लेकिन पानी की रवानी नहीं हुई है। कुछ वाटर लिफ्ट की स्कीम थी, वह भी पूरी नहीं की गई। चेयरमैन साहिबा, आप अच्छी तरह से जानती हैं कि पहाड़ों का सारा पानी तो अमृतसर और दूसरे मैदानी इलाकों में चला जाए और वे इलाके तो निहाल हो जाएं और हम जहां से पानी निकलता है वहां खड़े होकर पानी के केवल दर्शन ही कर सकें तो यह बात शोभा नहीं देती। वहां पर राजाओं के वक्त में जो कूल्हें तामीर हुई थीं उन में पानी की रवानी को बाकायदा जारी रखने के लिए ज़्यादा से ज़्यादा पैसा खर्च किया जाना चाहिए।

जहां तक वाटर लिफ्टिंग की स्कीमों का सवाल है यह कामयाब हो सकती हैं। ब्यास के पानी को टेम करने के लिए खड्डों का और इलाके का सर्वे करना चाहिए और वाटर लिफ्ट स्कीम को अमली जामा पहनाना चाहिए।

जहां तक अनाज की पैदावार को बढ़ाने का ताल्लुक है इरीगेशन की सहूलतें ज़्यादा से ज़यादा देकर हमारी मदद की जाए।

तालीम के सम्बन्ध में मैं अर्ज़ कर दूं कि कांगड़ा और कुल्लू के इलाका के अन्दर इन पांच सालों में काफी से ज़्यादा स्कूल खोले गए हैं। मैं इस के लिए सरकार को बधाई देता हूं लेकिन वहां पर अब भी काफी ज़रूरत और स्कूलों के खोले जाने की है।

इस के साथ साथ मैं, चेयरमैन साहिबा, आपकी वसातत से अपनी सरकार के सामने यह बात रखना चाहता हूं कि महेन्द्रा कालिज, पटियाला से एम. ए. की कलासों को शिफ्ट किया जा रहा है इसलिए इन क्लासों को अगर आप ज़िला कांगड़ा में धर्मसाला के अन्दर जारी कर दें तो हमारे ज़िले की तरक्की के लिए एक अच्छा कदम साबत होगा। वहां पर साढ़े ग्यारह लाख से ज़्यादा आबादी है और इस इलाके के बच्चों को भी इस से आला तालीम के ज़ेवर से अरास्ता पैरास्ता होने का मौका मिलेगा।

इस के साथ साथ कई जगह स्कूल ऐसे हैं। जिन की बिल्डिंग्ज़ अच्छी हालत में नहीं हैं। गवर्नमैंट की एक फ्लड एफैकिटड और हिल्ली एरियाज़ की स्कूल बिल्डिंग्ज़ के ऊपर रुपया खर्च किये जाने की स्कीम थी लेकिन हंगामी हालात होने की वजह से इस स्कीम को मुलतवी कर दिया गया था। इस लिए, चेयरमैन साहिबा, आपकी वसातत से मैं यह बात सरकार के ध्यान में लाना चाहता हूं कि वह स्कीम दोबारा

जारी की जाए यह वह इलाका है जहां पर बर्फबारी होती है। चेयरमन साहिबा, ज़िला कांगड़ा ही एक ऐसा ज़िला है जिस के जवान हिन्दुस्तान भर में नेफा और लदाख की लड़ाइयों में सब से अधिक शहीद हुए हैं और बड़ी बीरता से लड़े हैं। केवल कांगड़ा को ही नहीं सारे देश को इन जवानों की बहादुरी पर गौरव है और पिछले दिनों डिफेंस मिनिस्टर ने हमारे इलाके के एम. पी. श्री हेम राज की पीठ को थपथपाया और कहा कि तुम एक वीर भूमि की नुमायंदगी करते हो, हमें तुम पर गौरव है। इन जवानों के बच्चों के लिए हमारे इलाके में स्कूल बिलिडंग्ज़ नहीं हैं। चेयरमैन साहिबा, आप अंदाज़ा लगाएं कि इस सर्दी में वह कैसे ठिठरते हैं, इस लिए इस इलाके में स्कूल बिल्डिंग्ज़ का इन्तज़ाम होना चाहिए।

जहां तक ट्रांस्पोर्ट का ताल्लुक है इस के बारे में राज्यपाल महोदय ने ज़िक्र किया है कि सरकार की ओर से पहाड़ी जनता को ट्रांस्पोर्ट की सहुलीयात देने के लिए पंजाब रोडवेज़ का एक डिपो पठानकोट में खोल दिया गया है। लेकिन इस से पहाड़ी इलाके की मुश्कलों को हल नहीं किया जा सका। यह ठीक है कि कांगड़ा, कुल्लू और लाहौल और स्पिती के लोगों को ज़्यादा से ज़्यादा रोडवेज़ की सहूलियतें देने का सरकार द्वारा यत्न किया गया है। लेकिन इस के बारे में मेरी अर्ज़ यह है कि जालंधर और अमृतसर के जो डिपोज़ हैं वहां की जितनी भी पुरानी और खस्ताहाल गाड़ियां थीं वह पठानकोट डिपो में भेज दी गई हैं और इन जगहों पर नई गाड़ियां रख ली गई हैं। यह ऐसी गाड़ियां हैं जो रास्ते में ही दम तोड़ देती हैं। मुसाफ़िरों को बहुत दिक्कत का सामना करना पड़ता है और हमें यह तोहफा दिया गया है। मैं आप भी सफर करके आया हूं और मुझे भी इस दिक्कत का सामना करना पड़ा। यह तोहफा जो पुरानी गाड़ियों का हमें दिया गया है मैं सरकार से कहना चाहता हूं कि इसे वापस ल लेना चाहिए और वहां पर नई मोटरें भेजी जानी चाहिए क्योंकि आप बखूबी जानती हैं कि रास्ते में गाड़ी खराब होने से कितनी दिक्कत का सामना करना पड़ता है।

इस के साथ साथ, चेयरमैन साहिबा, मैं आपकी वसातत से किराया का ज़िक्र भी करना चाहता हूं। एक पाई फी मील किराया बढ़ाया गया है लेकिन हमारी तरफ पहाड़ी इलाके में मदानों की निस्बत पहले ही दुगना किराया है। वहां के लोगों की गरीबी की हालत को देख कर अब और किराए में किसी भी प्रकार की बढ़ौती नहीं होनी चाहिये।

इस के साथ साथ पहाड़ी इलाके में सरकार ने पैसेंजर टैक्स किराए का 1/6 कर दिया था लेकिन उस पर अभी तक पूरी तरह अमल नहीं हो रहा है। ज़िला कांगड़ा में मोटर वेहिकल्ज़ एकट, 1939 के अनुसार जिन सड़कों पर मोटरें चलती हैं केवल वहां पर ही 1/6 लिया जाता है। 1947 के बाद जिन सड़कों पर मोटरें चलने लगी हैं वहां पर पैसेंजर टैक्स अभी भी किराए का 1/4 लिया जा रहा है।

[श्री प्रताप सिंह बख्शी]

चेयरमन साहिबा, मैं आपकी वसातत से ट्रांस्पोर्ट मिनिस्टर से प्रार्थना करूंगा कि कुल्लू और कांगड़ा की सभी सड़कों पर कराये का 1/6 पैसेंजर टैक्स वसूल किया जाये जिस प्रकार यह टैक्स ज़िला शिमला की तमाम सड़कों पर लिया जाता है। सड़कों के मुताल्लिक जब ट्रांस्पोर्ट डिपार्टमैंट से फहरिस्त मांगी गई तो इन्हों ने बजाये 1947 के बाद की कोई लिस्ट दिखाते 1939 की लिस्ट दे दी जिस में पुरानी एक दो सड़क हैं और इन पर उस वक्त बहुत कम मोटरें चलती थीं। ट्रांस्पोर्ट डिपार्टमेंट की इस गलती से लोगों को पैसेंजर टैक्स ज़्यादा देना पड़ रहा है। इसे जल्दी से जल्दी दरुस्त किया जाये क्योंकि इस इलाके का कोई घर ऐसा नहीं जिस का कोई बच्चा फौज में न गया हो। इस इलाके के लोगों से फिर ऐसा सलूक क्यों किया जाता है। इन से ज़्यादा टैक्स क्यों वसूल किया जाता है? पता नहीं वहां के लोगों के साथ इतना भेद-भाव का सलूक क्यों किया जाता है। बाकी पंजाब में पक्की सड़कों पर जो कराया लिया जाता है हमारे हां कच्ची सड़कों पर भी पक्की सड़क की निसबत ज़्यादा लिया जाता है। मैं इस के मुताल्लिक, चेयरमैन साहिबा, अपनी सरकार की खिदमत में यह अर्ज़ करूंगा कि इस मसले का जल्दी से जल्दी कोई हल किया जाये। चेयरमैन साहिबा, मजमूई तौर पर हमारी स्टेट जो तामीर और तरक्की के मैदान में आगे बढ़ी है और हंगामी हालात के दौरान सरकार द्वारा फौजी जवानों के लिये जो सहुलियात दी गई हैं उन तमाम बातों के लिये मैं राज्यपाल महोदय का धन्यवाद करता हूं।

ਮਾਲ ਮੰਤ੍ਰੀ: ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਇਥੇ ਇਕ ਗੱਲ ਹਾਊਸ ਦੀ ਇਤਲਾਹ ਵਾਸਤੇ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਦਿਆਂ ਕਿ ਇਥੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਡ੍ਰਾਟ ਦੇ ਮੁਤੱਲਿਕ ਕਿ ਇਥੇ ਕਾਲ ਪਿਆ ਹਇਆ ਹੈ, ਹੋਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਆਖੀਆਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਲੱਡ ਰੀਲੀਫ ਬਾਰੇ ਵੀ ਗੱਲਾਂ ਕਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਦਸਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਦ 5—7 ਮਿੰਟ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਕੁਝ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ।

पंडित भागीरथ लाल (पठानकोट): मुझे इस बात की खुशी है कि राज्यपाल महोदय के भाषण पर विचार रखने का मौका मिला है। इस बात में किसी की दो रायें नहीं हो सकतीं कि यह सूबा बड़ी उन्नति की तरफ गया है। बावजूद इस के कि यहां बहुत सी रुकावटें आई फिर भी हमारा सूबा हर पहलू में आगे है। जिस वक्त लड़ाई लगी हुई थी उस वक्त पंजाब के लोगों नें, यहां के एक एक आदमी ने हिस्सा लेने का तहय्या किया। इस कार्य के लिये जो भी धन इकट्ठा किया इस का ज़िक्र राजयपाल महोदय के भाषण में मौजूद है। लोगों ने न सिर्फ रुपया ही दिया बल्कि देवियों ने अपना शृंगार उतार कर सोना दान किया क्योंकि हम ने अपनी डिफेंस लाईन को मज़बूत करना था। दुनिया की सारी बातें पीछे रह सकती थीं; अगर इस वक्त डिफेंस लाईन को मज़बूत न किया जाता तो लोगों में ऐसा जोश नहीं भरा जाना था। देश की सेवा के लिए हमारे जवानों न अपने आप को अर्पण किया। जहां हमारे सूबे में जवानों ने इतना हिस्सा पाया वहां सूबे की देवियां भी किसी से पीछे नहीं रहीं। आज इस तरह के सवाल आपोज़ीशन की तरफ से उठाये जाते हैं कि इतना धन म्यूनिसिपल कमेटियों से लिया, इतना ज़िला परिषदों से लिया और इतना स्कूलों से लिया,

यह सब कैसे खर्च हुआ। मैं कहता हूं कि अगर किसी को कोई वज़ीफ़ा मिलता है तो वह इस मुलक की मज़बूती पर ही खर्च होता है। रिलीफ फंड उन गरीब लोगों ने दिया जिन्हों ने कहा कि मैं एक वक्त रोटी खा लूंगा मगर मेरा देश तो बचे। यह रुपया लोगों ने देश की रक्षा के लिये दिया और उसी पर ही यह आज लगाया जा रहा है। पंजाब ने रक्षा के काम में अपन देश को बचाने के लिये सब सूबों को लीड दी है। सब से पहले इन्हों ने यह रास्ता इख्तयार किया। बाहर से चीफ मिनिस्टर साहिबान ने आ कर यहां का काम देखा है। उन्हों ने यहां के हालात और यहां की गवर्नमैंट को काम करते देखा है। यहां आकर उन्हीं ने देखा कि हज़ारों लोग हैं जो इस देश की सेवा का काम करते हैं। यह काम हमारे देश का सब से उज्जवल पहलू है कि दूसरे सूबे के लोग भी यहां आकर हमारी तारीफ करते हैं। हम ने बड़े बड़े दिमागों को यह कहते सुना है कि अगर आप ने कुछ काम करना सीखना है तो पंजाब से सीखो, पंजाब के चीफ मिनिस्टर से सीखो कि किस तरह वह बताता है कि हम ने कैसे चलना है। यह एक ऐसी चीज़ है जिस के बगैर हम पंजाब को धन्य-वाद दिये बगैर नहीं रह सकते। इस के इलावा हमारी सरकार ने लोगों को तबाही से बचाने के लिये डिस्ट्रिक्ट लैवल पर कमेटियां बनाई ताकि लोगों में एकता की भावना बढ़े और देश की सेवा का काम भी दुगना हो। इस की और तफसील में मैं आगे नहीं जाना चाहता लेकिन मैं इतना जरूर कहूंगा कि हमारे सूबे ने सब से आगे कदम

12.00 noon

रखा है। हो सकता था कि हमारे दूसरे काम उस वक्त रुक जाते। लेकिन हमारी गवर्नमैंट ने जहां रक्षा के लिए पूरा जोर लगाया वहां अपने तामीरी कामों को भी जारी रखा। यह सराहनीय बात है। जहां तक शिक्षा के प्रसार का सम्बन्ध है, मैं कहूंगा कि हमारी सरकार ने इतना विस्तार किया है कि हर स्कूल गोइंग बच्चे के घर जा जा कर उनको स्कूल जाने की सुविधाएं दी गई हैं और उनको स्कूल में पहुंचा दिया है।

गवर्नर साहब ने जहां शिक्षा की तरक्की के बारे में बताया कि कम्पलसरी एजुकेशन की गई और हरिजनों को सुविधाएं दी गई वहां दो बातें बड़ी महत्वपूर्ण कहीं हैं। एक तो यह है कि हमारे सूबे में लोग बहुत देर से चिल्ला रहे थे कि हमारे यहां का पशुधन बाहर जा रहा है और नष्ट किया जा रहा है, उसे बचाना चाहिए वरना हमारे यहां जो दूध और घी मिलता है वह बिलकुल बन्द हो जाएगा। और अभी भी इतनी हानि हो चुकी है, कि जिसके कारण दूध मिलना बन्द हो गया है। इस बात के लिए गवर्नर साहब ने अपने भाषण में कहा है कि गवर्नमैंट प्रबन्ध कर रही है, इस सूबे का पशुधन बिना परमिट के बाहर नहीं जाएगा। यहां मैं यह कहना चाहूंगा कि यह जो पूछल्ला लगा दिया गया है 'बिना परमिट के' इस से भी खतरा है क्योंकि परमिट का नाम भी गलत है। बात यह है कि कुछ होशियार लोग परमिट सिक्योर कर लेते हैं, जिसका परिणाम यह हो सकता है कि जो प्रबन्ध किया जा रहा है वह न के बराबर होगा। इसलिए इस पर गौर किया जाना चाहिए लेकिन जो पशुधन वाली

[पंडित भागीरथ लाल]

बात है कि इसे बाहर नहीं भेजा जाएगा इस के लिए मैं गवर्नर साहब को धन्यवाद देता हूं।

दूसरी बात यह है कि जो लावारिस बूढ़े आदमी हैं, जिनकी उम्र 60 साल की या इस से ऊपर है और जिन के परिवार में कोई लड़का या लड़की नहीं है या उन्हें कोई देखने वाला नहीं है, उनके लिए गवर्नर साहब ने अपने एड्रेस में कहा है कि ऐसे बेसहारा लोगों के लिये सरकार सहारा देगी। यह बहुत बड़ी बात है। इस तरह की बातों की आपोज़ीशन की प्रशंसा करनी चाहिए। निराश्रय को रोटी देने के लिये हिन्दुस्तान में पहली बार कदम उठाया गया है। जिस के पास घर नहीं, उसे घर दिया जाएगा; जिस के पास विद्या नहीं, उसे विद्या दी जाएगी। मैं इस बात को पढ़ कर गद्गद हो गया और जिन्होंने पढ़ा होगा वह भी बहुत खुश हुए होगें। इस के लिए मैं धन्यवाद दिए बिना नहीं रह सकता।

चेयरमैन साहिबा, हमारी पार्टी ने भुवनेशवर में जो प्रस्ताव रखा वह हमें उत्साह देने वाला है, क्योंकि हिन्दुस्तान में अभी तक जो तरक्की हुई है वह सराहनीय है मगर तरक्की उन लोगों की ही अधिकतर हुई है जिन के पास पैसा है, और छोटे लोगों ने तरक्की नहीं कर पाई। जो 60 या 70 रुपए माहवार तनखाह पाने वाले हैं, वह लोग आगे नहीं जा सके। वह जा भी नहीं सकते। इसलिए सोशलिज़्म का जो नारा लगाया गया और उस के लिए जो प्रस्ताव भुवनेश्वर में पास हुआ वह प्रशंसा का पात्र है। यहां जो एक प्रस्ताव यह आया है कि ट्रांस्पोर्ट को और बैंकों को नेशनलाइज़ किया जाए, यह उचित है। इसका इंतजाम किया जाना चाहिए।

मैं पठानकोट का इसी सिलसिले में ज़िक्र करना चाहता हूँ कि हमें आज़ाद हुए हालांकि 16 साल हो गए लेकिन वहां पर पांच छः हज़ार ऐसे लोग हैं जिन को रहने के लिए घर नहीं हैं, जिनके पास रहने के लिये एक या डेढ़ मरले से ज्यादा ज़मीन नहीं है। उस के अन्दर वह खुद रहते हैं, उनकी बीवी रहती है, बच्चे रहते हैं, और बेटों की घरवालियां रहती है। उनको बड़ी परेशानी है। देखा जाए तो वही लोग कांग्रेस के साथ हैं। इस लिए उनकी तरफ ख्याल होना चाहिए। जो बड़े बड़े लोग हैं, वह कांग्रेस के साथ नहीं हैं। मैं यह भी कहूंगा कि ऐसे भी कुछ लोग हैं जो कांग्रेसियों को रुपयों से खरीद लेते हैं और मुझे यह भी पता है कि कुछ एम. एल. एज़. भी खरीदे जाते हैं। आज गरीबों को यह पता चल गया है कि उन के लिए बड़े बड़े भाषण किए जाते हैं, लेकिन असलियत में कुछ होता नहीं। हां, यह बात मैं मानता हूँ कि हरिजनों को सामाजिक अधिकार दिए गए हैं और उनको पढ़ाने के क्षेत्र में भी काफी सहूलियतें दी गई हैं जिस के कारण जहां उनका एक भी लड़का स्कूल नहीं जाता था आज वहां सैंकड़ों ही ग्रैजुएट हो चुके हैं। और भी दूसरे तरीकों से सरकार उनकी सहायता करती है। लेकिन मैं जो कहना चाहता हूं खास तौर पर उन लोगों के लिए कहना चाहता हुं जो गरीब हैं। सरकार को उनकी तरफ ध्यान देना चाहिए।

ज़मीन के बारे में बड़ा शोर है कि बड़े बड़े ज़मींदारों और जागीरदारों की ज़मीनें गरीब आदमियों को मिलेगी लेकिन मैं यहां बतलाना चाहता हूं कि पठानकोट में ऐसे लोग हैं जिनके पास 2,500, 2,500 बीघे ज़मीन है लेकिन उसमें से एक घुमां ज़मीन भी किसी गरीब को नहीं मिली। मैं रेवेन्यू मिनिस्टर साहिब से जो इस वक्त हाउस से चले गए हैं, पूछ ना चाहता हूं कि कितने ऐसे लोग हैं जिन को ज़मीन मिली है ?

यह बात ठीक है कि हर चीज़ के लिए वक्त लगता है और गवर्नमैंट उस तरफ जा रही है। हम कुछ सीढ़ियां चढ़ गए हैं, आखिर मंज़ल तक पहुंचेंगे और उन गरीबों की भी सुनी जाएगी। हमारा देश तभी आगे जाएगा अगर गवर्नमैंट गरीबों को ऊपर उठाने के इकदामात उठाएगी। जब तक आप समाजवाद नहीं लांएगे तब तक काम नहीं बनेगा। देखिए कितना ज़बरदस्त अंतर है कि अमीर का बच्चा तो कानवेंट स्कूल में पढ़ता है और शायद इस असम्बली से भी ज्यादा अच्छी कुर्सियों पर बैठता है लेकिन दूसरी तरफ वह गरीब का लड़का है जिस के बैंठने के लिए स्कूल में ताप्पड़ भी नहीं है। मैं यह नहीं कहता कि स्कूल नहीं; स्कूल तो है, मास्टर भी हैं लेकिन बच्चों के बैठने के लिये स्कूल में तप्पड़ नहीं हैं। मैं ने पठानकोट के इलाके के स्कूलों के नाम लिख कर दिए हैं और एजूकेशन मिनिस्टर साहिब का ध्यान भी इस तरफ दिलाया है कि उन स्कूलों की हालत सुधारने का इन्तज़ाम किया जाए। चेयरमैन साहिबा, अमीरों के बच्चों के पढ़ने के लिए उसी इलाके में जो डलहौज़ी में स्कूल है वहां पर तो हर तरह की सहूलतें हैं लेकिन गरीबों के लिए कोई सहूलत नहीं है। अब आप अंदाज़ा लगाइए कि समाजवाद कैसे आएगा जब एक ओर तो तप्पड़ पर बैठने वाला बच्चा निकलेगा और दूसरी ओर आहला फर्नीचर पर बैठने वाला बच्चा निकलेगा। मैं कहता हूं कि जब इन्सान एक जैसा है तो फिर स्कूल भी एक जैसे कर दो। क्या अमीरों के बच्चों की चार आंखें होती हैं? तो मैं निवेदन करना चाहता हूं कि श्री यश पाल जी ने अपनी स्पीच करते वक्त बिल्कुल नब्ज़ पर हाथ रख के बीमारी को पकड़ा था और उन्हों ने ठीक बताया था कि कहां पर क्या क्या नुक्स है। आज कल राजाओं को प्रिवी पर्स देने की क्या ज़रूरत है? मैं समझता हूं कि राजों महाराजों को भी हमारे साथ ही शामिल हो जाना चाहिए। अगर देश को आगे ले जाना है तो यह नहीं होना चाहिए कि एक आदमी को तो 15 हज़ार रुपया महीना की आमदनी हो और दूसरे को 60 रुपये भी महीने के न मिलें। चैयरमैन साहिबा, आप जानती हैं कि हिल्ली एरिया के अन्दर अब कुछ सुविधाएं बढ़ी हैं क्योंकि अब वहां बहुत से गांव में नलके लग गए हैं। शाहपुर कण्डी के 92 गांव हैं जहां पर लोगों को तीन-तीन मील से पानी लाना पड़ता था लेकिन अब वह मुश्किल हल हो गई है। वाटर सप्लाई होने से पहले इलैक्शन के दिनों में मैं एक गांव में गया था तो वहां पर झगड़ा चल रहा था। जब मैं ने पूछा क्या बात है तो मुझे बताया गया कि एक लड़की की मंगनी की हुई थी, अब वह छुड़ा दी गई है। मैं ने लड़की के बाप को कहा कि यह चीज़

[पंडित भागीरथ लाल]

हमारी परम्परा के खिलाफ है, इस लिए तुम रिश्ता न छुड़ायो । लड़की के बाप ने जवाब दिया कि लड़की को दो मील से पानी लाना पड़ेगा इस लिए मैं अपनी लड़की को कैसे तकलीफ में डाल सकता हूं। मगर अब यह प्राब्लम हल हो गई है। गवर्नमैंट की यह चीज काबले तारीफ है। अब वहां पर एक और मुश्किल पेश आ रही है। वह यह है कि उस एरिया में जो हाई स्कूल्ज़ हैं वह गांवों से बहुत दूर पड़ते हैं। इस लिए वहां पर कुछ और हाई स्कूल खोलने चाहिएं जिस से देहाती बच्चों को सुविधा पहुंचे । जैस बख्शी जी ने कहा है कि कांगड़ का इलाका फौजियों का इलाका है, ऐसे ही हमारा एरिया भी फौजियों का है। वहां के जितने आदमी शहीद हुए हैं मैं उन की लिस्ट पेश करूंगा, वह लोग भी बहुत बहादुर हैं और वह अब भी फौज में खुशी से भरती हो कर देश की रक्षा करने के लिए तैयार रहते हैं । मैं गवर्नर साहिब का भाषण देने के लिए धन्वाद करता हूं और साथ ही अपनी गवर्नमैंट से फिर एक बार कहता हूं कि अगर सूबे को आगे ले जाना है तो गरीबों का ख्याल करो क्योंकि यही लोग हैं जो देश के लिए सच्ची हमदर्दी रखते हैं। जो बड़े-बड़े आदमी हैं वह जो कुछ करते हैं उस की एक लम्बी कहानी है जिसे मैं ज्यादा फोलना नहीं चाहता। मैं इतना ज़रूर कहता हूं कि बेघरों को घर दो, भूखे को रोटी दो और नंगे को कपड़ा दो। चेयरमैन साहिबा, एक आदमी ने बड़ी भारी कोठी बनाई और मुझे दिखाने लगा। उस के 16, 17 कमरे थे लेकिन रहने वाले सिर्फ चार पांच जीव थे। मैं ने उन से पूछा कि तुम इतने कमरों में सोते कैसे हो तो वह कहने लगे जैसे दुनिया सोती है । अब आप अंदाज़ा लगाइए कि एक परिवार के लिए तो सिर छुपाने के लिए झौंपड़ी भी नहीं है और दूसरी तरफ चार आदमी 18 कमरे लिए बैठे हैं । मैं अर्ज़ करता हूं कि जब यह अमीर लोग झूमते हुए निकलते हैं तो गरीब भी सब कुछ देखते हैं। अगर आप गरीबों को सहूलतें नहीं देंगे तो मुझे खतरा है कि यहां पर इक्तसादी इन्कलाब न आ जाए। मैं यह कह सकता हूं कि लोग ला एंड आर्डर के पाबंद हैं लेकिन एक कहावत हैं "तंग आमद बजंग आमद"। जो तंग आ जाए वह सब कुछ कर सकता है। यह जो छोटी तन्खाहों वाले कर्मचारी हैं इनकी तरफ भी सरकार को ध्यान देना चाहिए और उन को ज्यादा पैसे देने चाहिए ताकि वह भी पेट भर रोटी खा सकें और अपने बाल बच्चों का पेट पाल सकें । इन अलफाज़ के साथ मैं, चेयरमैन साहिबा, आप का शुक्रिया अदा करता हूं जो आपने मुझे बोलने का समय दिया है और मैं इस अभि-भाषण की पूरी ताईद करता हूं। इस के साथ साथ मैं सरकार से यह निवेदन करना चाहता हूं कि वह हमारी बातों को ऐसे न समझे कि यह आरण्य रोदन है यानी जंगल में रोने वाली बात है बल्कि हमारी कही हुई बातों पर अमल होना चाहिए और इनका कुछ अमली मतलब निकालना चाहिए।

श्री बनवारी लाल (कनीना, ऐस; सी) : चेयरमैन साहिबा, मैं आपका बड़ा मश्कूर हूं जो आपने मुझे बोलने का और अपने इलाका के हालात बयान करने का मौका दिया है। गवर्नर साहिब के एड्रेस पर दो तीन दिन से बहस हो रही है। इस

एड्रेस के पैरा 2 में बहुत कुछ कहा गया और मैं तो समझता हूँ कि यह पैरा ही ज़ाहर करता है कि हमारे सूबे ने दूसरे सूबों के सामने कितना बेहतर नमूना पेश किया है। इस से कोई भी आदमी इंकार नहीं कर सकता और इस बात को बाहर के सूबों वाले भी मानते हैं कि इस ऐमरजैंसी के समय में डिफैंस एक्ट में और डिफैंस फंड में जितना भाग पंजाब ने दिया है उतना किसी और ने नहीं दिया है। अभी बख्शी जी ने बताया कि उनका कांगड़ा ज़िला फौज में सब से आगे है लेकिन वह बहुत बैकवर्ड है है। इस सिलसिले में मैं भी अपने गरीब और पिछड़े हुए जिला महेन्द्रगढ़ का नक्शा आप के सामने रखना चाहता हूं कि उसने इस एमरजैंसी के वक्त में क्या कुछ किया है।

(*Deputy Speaker in the Chair*)

मेरा छोटा सा ज़िला है जिसकी तीन छोटी छोटी तहसीलें हैं, 5 लाख की कुल आबादी है और वहां से चार एम. एल. एज़. यहां आए हैं। इस एमरजैंसी के दौरान सरकार ने उस ज़िला के लिए फंड में देने के लिए 10 लाख रुपया का टारजिट रखा था लेकिन हम लोगों ने इक्ट्ठे हो कर, सारी जनता ने मिल कर उस टारजिट को तोड़ कर 12½ लाख रुपया दिया है और इस के अलावा सोना और चांदी भी इक्ट्ठी करके दी है। हमारा ज़िला गुड़गांव की रीवाड़ी तहसील के भी बराबर नहीं है लेकिन हमारे ज़िला ने उस से भी ज्यादा पैसा फंड में दिया है और अपने टारजिट से बढ़ चढ़ कर दिया है। इस के इलावा आप अगर हमारे ज़िला की आबादी को देखें और दूसरे ज़िलों की आबादी को देखें तो उस के मुताबिक हम ने देश की रक्षा के लिए भी सब से ज़्यादा भाग लिया है। बार्डर पर हमारे ज़िला के 60 नौजवान देश की रक्षा करते हुए शहीद हुए हैं। इन कामों में तो हमारा ज़िला सब से आगे है, लेकिन सहूलतें लेने में हम सब से पीछे हैं। जब हम देश सेवा में सब से आगे हैं तो सरकार को हमें बाकी चीज़ों में भी सब से आगे रखना चाहिए। मैं यह नहीं कहता कि वहां कुछ नहीं किया गया लेकिन जितना होना चाहिए था और जितना बाकी इलाकों में किया गया है उतना हमारे यहां नहीं किया गया है। सरकार ने जवानों और उनके बच्चों के लिए बहुत कुछ किया है। हमारे जो फैमिन पड़ा हुआ है उस के लिए सरकार काफी कुछ कर रही है। वहां सस्ते आटे की दुकानें खोली हैं, गेहूं भी पहुंचाया है और लोगों को काम भी दिया है, लेकिन हमारे लिए उतना कुछ नहीं किया जितना कि झज्जर की छोटी सी तहसील के लिए किया है। पता नहीं इसकी क्या वजह है। बाढ़ के दिनों में सरकार ने झज्जर की छोटी सी तहसील के लिए 4 करोड़ रुपया दिया है। वहां पर मुफत आटा भी दिया गया है, गेहूं भी दिया और लोगों को जिनकी हालत बहुत खराब थी उनको 6 महीने तक 20, 25 रुपए महीना भी फी आदमी सहायता के तौर पर दिया गया। मैं अर्ज़ करता हूं कि हमारे महेन्द्रगढ़ में भी ऐसा ही करना चाहिए था। वहां पर आजकल क्या हालत हो रही है? वहां पर पिछले तीन साल से लगातार कहत पड़ा हुआ है। पिछले सैशन में भी मैं ने सरकार का इस तरफ ध्यान दिलाया था वहां की हालत बहुत खराब है। परन्तु वहां के लिए आज तक कोई ध्यान नहीं दिया गया। अभी तीन तारीख को पंडित मोहन लाल जी वहां गए थे और उन्हों ने हैरान हो

[श्री बनवारी लाल]

कहा था कि मैं लोगों के सामने क्या कहूं, पता नहीं यहां लोग कैसे रहते हैं, यहां कोई हरियाली देखने को नहीं मिलती। मैं ने कहा कि इस ज़िला ने वीर पैदा किए हैं जैसे वह रहते हैं वह खुद देख लो कि क्या हालत है। मैं अर्ज़ करता हूं कि महेन्द्रगढ़ में कहत दूर करने का और कोई इलाज नहीं सिवाये इस के कि वहां पर पानी की सहूलियत दी जाए और माइनर इरीगेशन का इन्तज़ाम किया जाए। पिछले दिनों फ्लड सिचुएशन पर डिस्कशन के समय भी जहां पर ज़िक्र किया गया था कि हमारे नज़दीक झज्जर में चारों तरफ पानी है, आठ नम्बर ड्रेन बदरौ नाला वहां पर है और वहां पर क्या समुन्द्र है जो इतना पानी आता है। मैं उस पानी का ज़िला महेन्द्रगढ़ के लिए स्वागत करता हूं, चाहे लिफ्ट स्कीम से या किसी और तरीका से उसे वहां पहुंचा दें। जब राव बीरेन्द्र सिंह इरीगेशन एण्ड पावर मिनिस्टर थे उस समय सोहना लिफ्ट सकीम बनी थी कि महेन्द्रगढ़ और नारनौल को सोहना लिफ्ट स्कीम से पानी दिया जाएगा। वह सकीम पंजाब सरकार ने पास की और फिर वह प्लैनिंग कमीशन के पास भी गई लेकिन बाद में कोई पता नहीं चला कि वह सकीम अब कहां पर है। वहां रेवाड़ी तथा कनीना में चीफ मिनिस्टर साहिब गए, पंडित मोहन लाल और चौधरी रणबीर सिंह भी गए और उन्हों ने सारी हालत देख कर कहा कि हम सोहना लिफ्ट सकीम को चालू अवश्य करेंगे और उस से आपको पानी देंगे लेकिन अभी तक कोई कदम नहीं उठाया गया है। मैं उन से अपील करूंगा कि सोहना लिफ्ट सकीम को जल्दी से जल्दी चालू किया जाए। अगर ऐसा करने में कुछ देरी है तो हमारी मांग है कि हमें माइनर इरीगेशन से पानी दिया जाए। मैं ने सुना है कि सरकार ने गांव में बिजली देने के लिए ऐल. आई. सी. से 12 करोड़ रुपए कर्ज़ लिया है। मैं अर्ज़ करता हूं कि हमारे न नहरें हैं और न और कोई स्कीम है इस लिए वहां पर बिजली टॉप प्रायरिटी दे कर दी जाए यानी $12\frac{1}{2}$ करोड़ रुपए में से कुछ अधिक बजट देकर बिजली दी जाए। वहां पर कुछ स्टाफ भी इस काम के लिए लगाया गया है लेकिन मैं समझ नहीं सकता कि जब तक वहां पर कन्स्ट्रक्शन सब डिवीज़न नहीं होगा तो वहां पर कैसे काम चले गा? तो वहां पर यह डिवीज़न अवश्यमेव खोलना चाहिये। इस के लिए मेरी दरखास्त है कि हमारे महेन्द्रगढ़ ज़िला के लिए बिजली देने के लिए स्पैश्ल प्रायर्टीज़ देनी चाहिए।

डिप्टी स्पीकर साहिबा, हमारे रेविन्यू मिनिस्टर साहिब यहां पर मौजूद है, मैं अपने इलाके के पटवारियों की हेरा फेरी उन के नोटिस में लाना चाहता हूं। उन्हों ने कुछ गांवों में गरदावरी करते वक्त बहुत ही हेरा फेरी की। हम तो पटवारियों को छोटा खुदा मानते हैं। हमारा इलाका पहले ही बहुत बैक्वर्ड है। वहां पर पढ़े लिखे हुए लोग बहुत कम हैं। पटवारी नम्बरदारों को बुलाते हैं और अंगूठा लगवा लेते हैं और अपनी मनमानी करते हैं। इस के बारे में मैं एक मिसाल सदन के सामने रखना चाहता हूं। एक गांव में 500 घर हैं। वहां पर 1,000 आदमियों की आबादी है। वहां पर 500 सेर अनाज नहीं हुआ क्योंकि वहां पर फसल खराब हो गई है लेकिन इन पटवारियों ने फसल का 25 प्रतिशत भाग नुक्सान बताया है। कितनी बुरी

बात हैं। मैं ऐसी और मिसालें भी दे सकता हूं लेकिन इन्हीं बातों में हाउस का वक्त जाया नहीं करना चाहता। मैं अर्ज़ करना चाहता हूं कि वहां के पटवारियों ने जो रिपोर्ट सरकार के पास भेजी है उस पर सैंट परसैंट नोटिस नहीं लेना चाहिए। मैं चाहता हूं कि वहां पर लोगों को रियायतें देनी चाहिए तथा सरकारी मामला माफ करना चाहिए। वहां पर खेती की पैदावार के लिए इरीगेशन के कोई साधन नहीं हैं। वहां पर फसलें कोल्ड वेव के कारण खराब हो गई हैं। वहां पहले ही खेती की उपज कम हुई है। सरसों और चने की फसलें भी खराब हो गई हैं और लोगों के पास अनाज भी खत्म हो गया है। मुझे समझ में नहीं आता कि लोग 10 महीने तक क्या खाएंगे। वह पहले ही गरीब हैं, उन के ऊपर बहुत ही मुसीबत आयी हुई है। वहां पर लोगों को खाने के अलावा पशुओं के लिए चारा भी नहीं मिल रहा है। उस के लिए कोई इंतजाम नहीं किया गया। उस इलाके के इन्सानों और पशुओं की हालत बहुत ही नाजुक हो चुकी है। मैं चाहता हूं कि जिस प्रकार से सरकार ने फ्लड इफैक्टिड एरियाज़ के लिए साधन मुहैया किए हैं उसी प्रकार से मेरे ज़िले की सिच्युएशन को मीट करना चाहिए। सरकार ने वहां पर लोगों को आटा मुहैय्या करने का इन्तज़ाम तो कर दिया है लेकिन मैं सरकार के नोटिस में लाना चाहता हूं कि वहां के लोगों की परचेज़िंग पावर खत्म हो चुकी है। वह बहुत गरीब हैं। इस लिए मेरी सरकार के पास दरखास्त है कि सराकर उस इलाके को फैमिन सट्रिकन एरिया डिक्लेयर करे और लोगों को ज़्यादा से ज़्यादा रिलीफ दे। हमारी सरकार ने वहां पर सड़कें बनाने के लिए 50 लाख रुपया देने का वायदा किया था ताकि वहां के लोग सड़कें बना कर अपनी रोजी कमा सकें। जब यह रुपया सैंक्शन किया गया तो ज़िला महेन्द्रगढ़ के डिप्टी कमिश्नर साहिब ने प्लैन बनायी। वह प्लैन 18 जनवरी, 1964 को आल इंडिया रेडियो से ब्राडकास्ट की गई कि वहां पर रोड्ज़ तैयार की जाएंगी। बाद में डिप्टी कमिश्नर साहिब से पता चला कि उस रकम में भी कटोती की जा रही है। मैं तो चीफ मिनिस्टर साहिब तथा रेविन्यू मिनिस्टर साहिब से उस इलाके के लिए और रुपया चाहता था लेकिन और रुपया तो क्या मिलना था, जितना पहले मिला था उस में से भी कटौती की जा रही है। वहां के डिप्टी कमिश्नर साहिब ने 8 ब्लाकों में 8 लाख रुपया बांट दिया। वहां पर हमारे फाइनैंशल कमिश्नर, श्री ए. एल. फलैचर साहिब भी गए। उन्हों ने जो कुछ वहां पर कहा था वह मैं आप के सामने कह देना चाहता हूं। उन्हों ने कहा था कि You are voice less men. There is no consideration for you.

डिप्टी स्पीकर साहिबा, उस वक्त जितने आदमी वहां पर मौजूद थे उनके सामने हमारा शर्म से सिर झुक गया। मैं अर्ज करनी चाहता हूं कि अगर सरकार ने लोगों की आवाज़ पर कोई ध्यान न दिया तो वहां के लोगों की हालत आगे से बदतर हो जाएगी। मैं चाहता हूं कि उस ज़िले में हर एक गांव में टैंक खोदा जाए। जितनी प्लेन्ज़ वहां के लिए मंजूर हुई हैं उन को सरकार अपने हाथ में ले। वहां पर सड़कें तैयार की जानी चाहिएं। मैं अटेली कनीना रोड के बारे में अर्ज़ करना चाहता हूं। वहां पर एक सड़क तैयार की गई थी जोकि फस्ट फाईव ईअर प्लेन में आरम्भ हुई थी वहां पर अर्थ वर्क

[श्री बनवारी लाल]

खत्म हो चुका है, उस पर एक मील सोलिंग भी हुई है और वहां पर तार कोल नहीं डाला गया है। सड़कों के न होने से वहां के लोग बहुत तकलीफ महसूस कर रहें हैं। एक तो वह पहले ही बहुत गरीब हैं। काम के बगैर लोगों को बहुत मुश्किलात पेश आ रही हैं। इस लिए सरकार को चाहिए कि वहां पर जितनी सड़कें आरम्भ की गईं थीं वे पूरी की जाएं तथा मैटल्ड भी बनाया जाये वरना यह रुपया बेकार हो जाए गा।

डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं ऐजूकेशन के बारे में कुछ अर्ज़ करना चाहता हूं। महेन्द्रगढ़ ज़िला बहुत ही बैकवर्ड ज़िला है। वहां पर एजूकेशन की हालत बहुत ही खराब है। जहां पर मैं पढ़ा करता था। वह स्कूल हमारे गांव से 8 मील की दूरी पर वाकिया है। आज तक इस के नजदीक और कोई स्कूल नहीं खोला गया। वहां पर एजूकेशन की फेसिलीटीज नहीं दी गई। वह स्कूल कनीना स्कूल से 7 मील की दूरी पर है। पंडित मोहन लाल जी कनीना हाई स्कूल में भी गए थे। उन्हों ने वहां के हालात को देखा। ऐजूकेशन के लिहाज़ से 6 साल के बाद भी वहां के इलाके की हालत वैसी की वैसी है जैसे पहिले थी। मैं चाहता हूं कि हमारी सरकार को एजूकेशन के बारे में स्पैशल प्रा.रटीज़ देनी चाहिए। (विघ्न) मैं अर्ज़ कर रहा था कि वहां के स्कूल की बिलडिंग की बहुत बुरी हालत है। उस स्कूल की छत खराब है। यहां पर उन लोगों के बच्चे जो कि आजकल भारत की रक्षा करने के लिए नेफा लदाख गए हुए हैं, पढ़ते हैं। अगर उस स्कूल की बिल्डिंग की मरम्मत न की गई तो हो सकता है कि उस इमारत की छतें गिर जाएं और उन के बच्चे और दूसरे बच्चे उन के नीचे दब कर मर जाएं। वे लोग जो नेफा और लदाख में भारत की रक्षा कर रहें हैं वह वहां पर अपने बच्चों की मृत्यु पर शोक ही नहीं मनाएंगे बल्कि वहां पर बैठ कर रोएंगे। मैं अर्ज़ करना चाहता हूं कि मैं इस के लिए पी. डब्ल्यू. डी. के अधिकारियों को भी, चीफ इंजीनियर, एस. ई. और एक्स. इ. एन. को भी मिला लेकिन इस तरफ अभी तक किसी ने भी कोई ध्यान नहीं दिया। इस लिए मेरी सरकार से प्रार्थना है कि इस इमारत की जल्दी ही मरम्मत की जाए। हम तो पैप्सू में अच्छे थे क्योंकि हमारे ज़िले के 8 मेम्बर थे और उन में एक या दो मिनिस्टर हुआ करते थे। उन के पास जा कर हम अपने इलाके के ग्रीवैंसिज का इजहार कर सकते थे और उन ग्रीवैंसिज को दूर भी कराया जाता था। लेकिन अब यहां पर हमारी कोई बात नहीं सुनता। इस लिए मैं अर्ज़ करना चाहता हूं कि हम पंजाब के मुकाबले में पैप्सू में ही अच्छे थे (विघ्न)

Deputy Speaker : Kindly wind up.

श्री बनवारी लाल : मैं पांच मिनट में अपनी स्पीच खत्म कर दूंगा। इस लिए मुझे अपने इलाके के हालात बियान करने के लिए 5 मिनट दीजिए।

उपाध्यक्षा : नहीं। आप एक मिनट में अपनी स्पीच वाइंड अप करें। (No please. the hon. Member should wind up his speech within one minute.

श्री बनवारी लाल : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं हरिजनों के बारे में भी कुछ अर्ज़ करना चाहता हूं । मेरे पास टाइम बहुत थोड़ा है । इस लिए मेरी दरखास्त है कि उन की बेहतरी के लिए जल्दी ही कदम उठाए जाएं । उन की इक्नामिक हालत बहुत खराब है । (घंटी) डिप्टी स्पीकर साहिबा, मुझे अपने ख्यालात का इजहार करने के लिए बहुत कम वक्त मिला है, इस लिए मुझे बजट पर बहस के समय अपने ख्यालात का इजहार करने के लिए मौका दिया जाना चाहिए । इतना कह कर मैं आप का धन्यवाद करता हूं ।

श्री सागर राम गुप्ता (भिवानी) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं गवर्नर साहिब के अभिभाषण के प्रस्ताव का समर्थन करने के लिए खड़ा हुआ हूं । इस अभिभाषण में हमारे सामने काफी बातें रखी हैं जिन में पंजाब की तरक्की ही दिखायी गई है । वास्तव में हमारी सरकार ने नैश्नल एमरजैंसी के समय, खतरे के दिनों में जो काम किया है उतना शायद ही भारत के किसी अन्य प्रान्त ने किया होगा । हमारे प्रान्त ने सब प्रान्तों को लीड किया है, उस के लिये हमारी सरकार बधाई की पात्र है । मैं समझता हूं कि जो कुछ काम उस समय किया गया वह पोलीटीकल इतिहास में स्वर्ण अक्षरों में लिखा जाएगा । यहां पर तृतीय पंच वर्षीय योजना चालू है । इन योजनाओं के कार्यान्वित होने से निश्चय ही हमारे प्रान्त में तरक्की हुई है । इस के लिए पंजाब सरकार बधाई की पात्र है । मैं ने गवर्नर साहिब का अभिभाषण 4, 5 बार पढ़ा लेकिन मुझे काफी दुःख से कहना पड़ता है कि इस अभिभाषण में पंजाब के मज़दूरों के विषय में कुछ भी और कहीं भी जिक्र नहीं हुआ है । आज हमारे देश में एमरजैंसी चल रही है । हमारे लीडर कहते हैं, हमारी सरकार कहती है, दूसरे पब्लिक के नमायंदे कहते हैं कि आजकल देश में एग्रीकल्चरल प्रोडक्शन और इंडस्ट्रीयल प्रोडक्शन की बहुत ही ज़रूरत है । वह इस बारे में बहुत कुछ कहते हैं लेकिन इस अभिभाषण में मज़दूरों की बेहतरी के लिए दो लाइनें भी इंकार्पोरेट नहीं कीं । मैं समझता हूं कि हमारे जैसे मज़दूरों के नुमायंदों के लिए और मज़दूरों के लिए बहुत ही दुख की बात है । अगर मैं यह अर्ज़ करूं कि इस अभिभाषण में मज़दूरों के लिए कुछ भी नहीं कहा गया और कोई काम नहीं किया गया तो बुरी बात नहीं है । अगर काम किया गया होता तो इस अभिभाषण में ज़िक्र ज़रूर होना चाहिए था । अगर आप एड्रेस को देखेंगी तो मालूम होगा कि इस में सिर्फ सरकार की अचीवमेंट्स का ही ज़िक्र किया गया है । मैं यह महसूस करता हूं कि चूंकि सरकार के पास ऐसी कोई बात ही नहीं है जो कि उस ने मज़दूरों की भलाई के लिये की हो इस लिए उस ने ज़िक्र भी नहीं किया है । आज जैसे कि मैं ने अर्ज़ किया इस बात की बहुत ज्यादा ज़रूरत है कि हम प्रोडक्शन को बढ़ाएं । इसी लिये मैं यह बात सरकार के कानों में डालना चाहता हूं कि इस सूबे में जो एग्रीकल्चरल मज़दूर और इंडस्ट्रियल मज़दूर लाखों और हज़ारों की तादाद में काम करते हैं जब तक उन मज़दूरों को प्रोत्साहन नहीं दिया जाएगा जो कि खेतों और फैक्टरियों में काम करते हैं तब तक चाहे कितना ही आप प्लानों पर खर्च करें और कितने ही एस्टीमेट्स बनाएं आप प्रोडक्शन बढ़ाने में कामयाब नहीं हो सकते । डिप्टी स्पीकर साहिबा, आप को शायद याद होगा

[श्री सागर राम गुप्ता]

कि इस देश में अक्तूबर 1962 में प्रेज़ीडेंट साहिब ने एमर्जेंसी लागू की तो उस वक्त पैदावार को बढ़ाने के लिये सैंटर के लेबर मिनिस्टर श्री नन्दा जी ने दिल्ली में ट्रीपार्टाईट कान्फ्रेंस बुलाई थी। नवम्बर 1962 में उस कान्फ्रेंस में एक ट्रूस रैज़ोल्यूशन कैरी किया गया, जिस का मतलब यह था कि जिस वक्त तक देश में एमरजैंसी लागू है उस वक्त तक एम्पलायर्ज़, एम्पलाईज़ और सरकार भी यह कोशिश करेगी कि कहीं पर भी स्ट्राईक न हो। उस वक्त एम्पलाईज़ ने यह बात कही थी कि हम स्ट्राईक करने के बिलकुल हक में नहीं हैं लेकिन चूंकि मालिकान आम तौर पर लेबर के कानून के मुताबिक अमल नहीं करते और जो समझौते और फैसले होते हैं उन को नहीं मानते इस लिए मजबूरन हमें स्ट्राईक करनी ही पड़ती है, वरना स्ट्राईक करने का सवाल ही पैदा नहीं होता। उस वक्त एम्पलायर्ज़ ने विश्वास दिलाया था कि हम ट्रिब्यूनल के फैसलों को मानेंगे और उन पर अमल करेंगे। लेकिन यह मेरे कहने की ही बात नहीं है, हिन्दोस्तान के लेबर मिनिस्टर ने इस बात को तसलीम किया है कि इस दौरान में करोड़ पतियों और लाख पतियों ने अपनी बात पर अमल नहीं किया। वह केवल बात ही रह गई है। कई ऐसी मिसालें हैं जिन में सरमायेदारों ने ट्रिब्यूनल के फैसलों को नहीं माना, आपसी समझौतों को नहीं माना। मैं एक छोटी सी मिसाल दे कर यह बात वाज़ेह करना चाहता हूं। भिवानी में बिड़लों की एक मिल है जिसे वे लोग इन्स्टीच्यूट कहते हैं लेकिन है वह फ्राड। इसी के लिये हमें जेल भी जाना पड़ा। जिस वक्त तक सरकार के ऊपर इन करोड़पतियों और लाखपतियों का असरो रसूख रहेगा उस वक्त तक जिस समाजवाद का नारा लगा कर हम आगे बढ़ना चाहते हैं वह नहीं ला सकेंगे। मैं ने उस वक्त कहा था कि बिड़ला मिल वाले लोग धर्म के नाम पर फर्ज़ी अकाउन्ट्स बनाते हैं लेकिन उस पर कुछ कार्यवाही नहीं की गई। अभी पिछले दिनों मिल के मज़दूरों की तरफ से 1962-63 के लिये बोनस की डीमांड चली थी। कान्सिलिएशन अफसर प्रोसीडिंग्ज़ कर रहे थे। चूंकि बोनस कमीशन की रीपोर्ट आने वाली थी मालिक घबराते थे कि रीपोर्ट के मुताबिक बोनस ज़्यादा देना पड़ेगा। उस ने बावजूद कई एडजर्नमैंट्स के बैलेंस शीट नहीं दी। बैलेंस शीट न पहुंचने के कारण प्रोसीडिंग्ज़ नहीं चल सकीं। इस अरसे में मालिक ने हर एक मज़दूर पर दबाव डालना शुरू किया कि तुम्हें मिल में से निकाल दिया जाएगा, धमकाना शुरू किया कि नौकरी से निकाल दिये जाओगे। आप अंदाज़ा लगाएं कि 65, 70 रुपये माहवार तनखाह लेने वाले मज़दूर के बच्चे हैं और बीवी है; अगर उस को एक दिन के लिए भी काम न मिले तो यकीन मानिये कि उस के पास खाने के लिये कुछ नहीं बचता। ऐसे गरीब मज़दूरों को डरा धमका कर मालिकों ने हर एक से इन्डि-विजुअल एग्रीमेंट अपनी फैकटरी के अंदर करवा लिया और दस फीसदी के करीब बोनस बांट दिया। यह सरासर कोड आफ डिस्पिलिन की खिलाफवर्ज़ी थी जिस के मातहत मज़दूरों की मांग का फैसला किया जाता है। इस सम्बन्ध में मैं ने खुद चीफ़ मिनिस्टर साहिब और होम मिनिस्टर साहिब को चिट्ठियां लिखीं। उन्हों ने सिवाए एस के कुछ

नहीं किया कि मालिकान को एक तार भेज दिया कि हम तुम को सलाह देते हैं कि आप इस तरह से बोनस न बांटें। इन्डिविजुअल बोनस देना कोड आफ डिस्पिलिन की सरासर खिलाफवरज़ी है। 1962 में जो ट्रूस हुआ था उस की खिलाफवरज़ी है।। मैं ने आप को यह बताया है कि मालिकान फैसलों और समझौतों की परवाह नहीं करते और फिर यह चाहते हैं कि मज़दूर डिस्पिलिन के अंदर रहें और मशीनों से लोहे से लोहा बन कर काम करें। यह कैसे हो सकता है ? आज महंगाई के ज़माने में आप यह अंदाज़ा लगाएं कि एक मज़दूर जिस को 65, 70 या 80 रुपये महीना तनखाह मिलती है किस तरह से अपने बच्चों और बीवी को ज़िंदा रख सकता है। इस बारे में पहले भी हाउस में बात हो चुकी है कि कीमतें बहुत बढ़ गई हैं और नन्दा जी ने माना है कि इस में ज़्यादा तर व्यापारी लोग जिम्मेदार हैं। इस लिये मैं कहता हूं कि जब तक इस कैपिटलिस्ट कम्युनिटी को ठीक नहीं किया जाएगा, कमर्शियल कम्युनिटी को सही रास्ते पर नहीं लाया जाएगा उस वक्त तक सोशलिज़्म केवल एक नारा ही बन कर रह जाएगा। लेबर के बारे में यह बात मैं कहना चाहता हूं कि सरकार की तरफ से मज़दूरों को प्रोत्साहन नहीं मिल रहा, खास तौर पर आज कल के वक्त में यह और भी बुरा है जब कि हमें उन की मेहनत मज़दूरी की बहुत ज़रूरत है सरकार के जितने भी डीपार्टमैंट्स हैं उन सब में ऐडवाईज़री कमेटीज़ बनी हुई हैं जिन में गवर्नमैंट को एडवाईज़ करने के लिये सरकारी कर्मचारी भी होते हैं और पब्लिक के प्रतिनिधि भी होते हैं। लेबर डीपार्टमैंट को ऐडवाईज़ करने के लिये भी एक बोर्ड हुआ करता था लेकिन दो-तीन साल हो गए हैं कुछ पता नहीं है कि उस बोर्ड का कौन कौन मैम्बर है और न ही कभी उस बोर्ड की कोई मीटिंग हुई है। आप अंदाज़ा लगाइये कि सरकार कुछ दिलचस्पी नहीं ले रही। कोई ऐसा बोर्ड नहीं बना हुआ जो कि समय समय पर मीटिंग करे और गवर्नमेंट को ठीक ऐडवाईस दे। मुझे बताया जाए कि हमारी सरकार मज़दूरों के लिये क्या कर रही है ?

Deputy Speaker : Please wind up.

श्री सागर राम गुप्ता : मैं, पांच मिनट में खत्म कर दूंगा; आप कृपा करके पांच मिनट और दे दें।

मैं अर्ज़ कर रहा था कि कैपिटलिस्ट्स कानूनों का उल्लंघन करते हैं और सरकार उन के खिलाफ कोई कार्यवाही नहीं कर रही। मैं ने यह भी देखा है कि हमारी सरकार के ऐडमिनिस्ट्रेटिव डीपार्टमैंट्स कुछ काम नहीं करते। इस सम्बन्ध में मैं चंडीगढ़ के कैपिटल प्रोजैक्ट का जिक्र करना चाहता हूं। यहां पर कम से कम उजरत मिनीमम लेबर 15 मई, 196) को लागू हुई थी लेकिन कैपिटल प्रोजैक्ट वालों ने अभी तक उस पर अमल नहीं किया। मैं यह अर्ज़ कर दूं कि वह मिनीमम लेबर भी 65 रुपये है। इस बात के लिये एम्पलाईज़ रीपीटैड डीमांड्ज़ दे चुके हैं। मैं खुद केपिटल मिनिस्टर के साथ तीन-चार मीटिंग्ज़ अरेंज कर चुका हूं। जवाब यह मिलता है कि **फाईनेंस वाले केस को नहीं निकालते। मैं ने उन से कहा कि फाईनेंस वालों को**

[श्री सागर राम गुप्ता]

हथकड़ी क्यों नहीं लगाते। वे लोग कानून का उल्लंघन कर रहे हैं। लेकिन रैडटेपिज़्म फैला हुआ है। हमारी सरकार छोटे-छोटे मज़दूरों की दिक्कत को समझने की कोशिश नहीं करती। दूसरी तरफ चौकीदार हैं, आप के यहां चंडीगढ़ के चपड़ासी हैं, उन की दिन में पूरे चोबीस-चोबीस घंटे की ड्यूटी होती है। आप अन्दाज़ा लगाएं, आखिर उन के घर भी हैं, गृहस्थी भी हैं, मेहमान भी उन के पास जरूर आते होंगे, बाज़ार से सौदा-पता भी लाते होंगे, हमारे अफसरों.........हज़ार-हज़ार डेढ़-डेढ़ हज़ार रुपया माहवार पाने वाले अफसरों को इस बात का एसास नहीं होता कि आखिर वे बेचारे भी इन्सान हैं, ह्यूमन बीइंगज़ हैं बल्कि उन्हें मिट्टी के माधो की तरह समझते हैं, गोया उन की कोई सोसाईटी नहीं हैं, उन का कोई समाज नहीं है, अपने बाल बच्चों के लिये उन की कोई जिम्मेवारी नहीं है। उन्हें इतनी सख्त ड्यूटी देने के बाद भी वीकली रैस्ट नहीं मिलता। कैपीटल ऐडमिनिस्ट्रेशन के चौकीदारों की ही मिसाल ले लीजिए, उन को वीकली रैस्ट नहीं। वह बेचारे किसी भी छुट्टी वाले दिन अपने बच्चों के साथ, अपने घरवाले, समाज के साथ बैठ नहीं सकते। यह कितने अफसोस की बात है। मैं उम्मीद करता हूं कि इस तरफ फौरी तौर पर ध्यान दिया जाएगा।

इस के साथ ही साथ मैं कैपीटल प्राजैक्ट ऐडमिनिस्ट्रेशन में काम करने वाल ऐम्पलाईज़ के लिये हाऊसिंग एकामोडेशन का जिक्र करना चाहता हूं। यहां पर मैजा-रिटी ऐसे एम्पलाईज़ की है जिन्हें कोई मकानात एडमिनिस्ट्रेशन ने नहीं दे रखे हैं। अगर 65 या 70 या 80 रुपए माहवार तन्खाह पाने वाले चौकीदार या गरीब मुलाज़िम को शहर में एक कमरा भी किराए पर लेना पड़े तो बीस पचीस रुपए माहवार से कम किराए पर कमरा नहीं मिलता। इस तरह 60 या 70 रुपए में से 20 रुपए निकलने के बाद आप ही अन्दाज़ा लगाएं कि वह बेचारा क्या करता होगा, कहां रहता होगा, कैसे अपने आप को, अपने बच्चों को ज़िन्दा रखेगा। तो मैं अर्ज करना चाहता हूं कि अगर हम ने सोशलिस्टिक समाज लाना है, अगर वाकई हमने एमरजैंसी को इम्पार्टेंस अटैच करनी है, अगर वाकई हम समझते हैं कि देश में अनाज की प्रोडक्शन को बढ़ाना है, कीमतों को कम करना है, तो मैं पूरे ज़ोरदार शब्दों में, आप के द्वारा, सरकार को कहूंगा कि आप को मज़दूरों की कदर करनी सीखनी पड़ेगी। और करनी भी चाहिए। उन्हें केवल बातों से ही नहीं बहलाया जा सकता, उन की कुछ न कुछ मदद करनी पड़ेगी खास तौर पर इस वक्त जब कि महंगाई ने पिछले सभी रिकार्ड्स को मात कर दिया है।

अब, चूंकि मैं भिवानी कान्स्टीचुऐंसी से आता हूं इसलिए वहां की बाबत भी ज़िक्र किए बिना नहीं रह सकता। जैसे कि आप को मालूम है, वहां सब से बड़ी समस्या पानी की समस्या है। मुझे यह कहते हुए खेद होता है कि जब कि पानी के सम्बन्ध में मन्त्री महोदय से बात की जाती है तो वह यही कहते हैं कि पानी तो सारा बंटा हुआ है, एक चुल्लू भी पानी नहीं दे सकता। मैं कहता हूं कि भिवानी की कान्स्टीचुऐंसी और मेरी तहसील ने सारे इतिहास में कौन सी ऐसी बात की कि जिस

के नतीजे के तौर पर पंजाब के दूसरे हिस्सों को तो नहरों, ट्यूबवैल्ज़ और दूसरे ज़रीये से पानी दिया जाता है मगर भिवानी को कतई तौर पर पानी नहीं दे सकते। ठीक है कि ज़रूरी जगहों पर पानी देना है, जो मौजूदा पानी की डिस्ट्रिब्यूशन है उस के मुताबिक पानी देना पड़ता है इसलिए भिवानी के लिए पानी नहीं भी होगा। लेकिन दूसरी तरफ आप को पता है कि रोहतक और हांसी में हर साल फ्लड्स आते हैं और मैं नहीं समझता कि इरीगेशन और दूसरे डिपार्टमैंट्स क्यों कान बन्द करके बैठे हैं जो बात तक नहीं सुनते। अगर उस फ्लड वाटर को युटिलाईज़ किया जाए और वहां से सब-सायल वाटर को टैप किया जाए तो भिवानी की तहसील को पानी दिया जा सकता है। इस में कोई शक नहीं कि वहां पर इतनी ज़रखेज़ ज़मीन है कि अगर थोड़ा सा भी पानी मिल जाए तो आज जिस कहत की हालत का हमें मुकाबिला करना पड़ रहा है, जिस की वजह से हमारा सिर शर्म से झुकता है, वह न हो। डिप्टी स्पीकर साहिबा, खेतों के लिये तो दरकिनार, मुझे यह कहते हुए शर्म आती है और अफसोस होता है कि वहां पर गर्मियों में अक्सर इन्सान और मवैशियों को पीने के लिए भी पानी दस्तयाब नहीं होता। हम ने कई बार यह मांग की है कि अगर और कोई इन्तज़ाम नहीं हो सकता तो कम से कम ट्यूबवैल लगा कर ही वहां लोगों को पानी मुहैया किया जाए। लोगों की मदद करने के लिए इलैक्ट्रिसिटी दी जाए ताकि वह खुद ही ट्यूबवैल्ज़ लगा लें लेकिन कोई शुनवाई नहीं होती। इस सिलसिले में मैं एक ही मिसाल देता हूं। हमारे इरीगेशन और पावर मनिस्टर साल दो साल हुए एक गांव में गए। उन्होंने वादा किया था कि गुजरानी माईनर पर पम्पिंग सैट्स को इलैक्ट्रिफाई किया जाएगा लेकिन वह आज तक नहीं कर पाए। वहां हालत यह है कि गुजरानी माईनर पर सात-आठ पम्प लगाए गए। वह डीज़ल पम्प हैं। वहां पर अक्सर यह होता है कि डीज़ल की कन्ज़म्पशन तो पूरी दिखाई जाती है लेकिन असल में उसकी चोरी होती रहती है। चलते सिर्फ दो इन्जन हैं लेकिन रिकार्ड में सात या आठ, जितने भी हैं सभी को दिखाया जाता है। डीज़ल चोरी होता है, पानी उस में कम पड़ता है जब कि मालिया चार या छः गुना ही देना पड़ता है। यह एक निहायत ही अजीब बात है कि बावजूद वादा करने के मन्त्री महोदय उस को पूरा नहीं कर पाए। मैं आप के द्वारा गवर्नमैंट से निवेदन करना चाहता हूं कि फौरी तौर पर इस समस्या का कोई इलाज किया जाना चाहिए ताकि भिवानी तहसील को आबपाशी के लिए पानी मिले, पीने के लिए पानी मिले। इस के लिए मैंने कई तजावीज़ अपने तौर पर सरकार के सामने रखी हैं और मैं उम्मीद करता हूं कि सरकार उस इलाके के साथ वही स्टैप-मदरली ट्रीटमैंट अब नहीं करेगी जो कि अब तक होता चला आया है और किसी न किसी तरह से उस इलाके को पानी की मुश्किल से निकाला जाएगा। आप का शुक्रिया।

(At this stage the Deputy Speaker called upon the Revenue Minister to speak but a number of hon. Members stood up to ask for time to speak.)

उपाध्यक्षा: यह बहस 24 तारीख को भी चलेगी। आप की बारी भी आ जाएगी।

(The discussion on the Governor's Address will be resumed

[उपाध्यक्ष]

on the 24th instant. The hon. Members will also get the opportunity to speak on it.)

श्री चान्द राम : मैं फ्लड्स के मुताल्लिक कुछ निवेदन करना चाहता हूं और यह महकमा भी सरदार साहिब का ही है ।

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ (ਸਰਦਾਰ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ) : ਮੈਂ ਸ੍ਰੀ ਚਾਂਦ ਰਾਮ ਜੀ ਨੂੰ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਲਉ । ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਜਟ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਵੇਖ ਲਉ । ਉਸ ਵਿਚ ਵੀ ਕੋਈ ਤਸਵੀਰ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਜਾਵੇਗੀ ।

ਸੋ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ; ਕਿ ਪਿਛਲਾ ਬਜਟ ਫਰਵਰੀ-ਮਾਰਚ 1963 ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ । (ਵਿਘਨ)

उपाध्यक्षा : अगर ये आप के महकमें से ही सम्बन्ध रखने वाली कुछ बातें कहना चाहते हैं तो मुनासिब यही होगा कि आप उन को पहले सुन लें । (If the hon. Members want to raise matters pertaining to the hon. Minister's departments then it will be in the fitness of things if he may first listen to them.)

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਚੁਕਿਆ ਹਾਂ ।

उपाध्यक्षा : जब वह आप के महकमे की बातें कहना चाहते हैं तो मुनासिब मालूम होता है कि पहले आप उनको सुन लें और फिर जवाब दें । (When they intend discussing matters relating to the hon. Minister's departments it appears desirable that he should listen to them before making a reply.)

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਚੁਕਿਆ ਹਾਂ । ਸੋ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਕਿ ਪਿਛਲਾ ਬਜਟ ਫਰਵਰੀ-ਮਾਰਚ ਸਨ 1963 ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ । (ਵਿਘਨ)

उपाध्यक्षा : **मुझे पता नहीं था कि इन्होंने आप के ही महकमे से सम्बन्ध रखने वाली बातों को डिस्कस करना है। मैं आप से दरखास्त करती हूं कि आप उनकी बातों को सुन लें ।** (I did not know that they were to discuss matters relating to your departments I would request the hon. Minister to listen to them first.)

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ : ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਵੀ ਸੁਣ ਲਉ । ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਨਾ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਟਾਈਮ ਮਿਲਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗਲਾਂ ਨੂੰ ਐਕਸਪਲੇਨ ਕਰ ਸਕਾਂਗਾ ਜਿਹੜੀਆਂ ਮੈਂ ਹੁਣ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਅਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਲੈਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ: ਨਹੀਂ ਸੁਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ । By not giving me time, they will not gain anything. I want to give them some useful information.

(*Interruptions*)

उपाध्यक्षा : आप मेरी दरखास्त का मान लीजिए। (Please accede to my request.)

(*At this stage the Deputy Speaker called upon Thakur Mehr Singh to speak.*)

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਹ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਨੂੰ ਕਾਲ ਅਪਾਨ ਕਰ ਲਿਆ ਹੋਵੇ, ਮੈਂ ਅਪਣੀ ਤਕਰੀਰ ਸ਼ੁਰੂ ਵੀ ਕਰ ਲਈ ਹੋਵੇ ਤੇ ਮੇਰੀ ਸਪੀਚ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਕਾਲ ਅਪਾਨ ਕਰ ਲਓ। ਇਹ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ।

उपाध्यक्षा : मुझ से भी गलती हो सकती है। जब मैंने आप से दरखास्त की है तो आप मेहरबानी करके बैठ जाइए। शुरू में मुझ से थोड़ी सी गलती हो गई, मैंने उनकी बात को समझा नहीं था। जब मैं ने अपनी गलती मान ली है तो आप मेरी बात को मान जाएं। (There can be a mistake on my part also. When I have requested the hon. Minister, he should please resume his seat. In the beginning I committed an error of judgement, I did not actually understand them. When I have accepted my mistake, the hon. Minister should agree to my request.)

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਤੁਹਾਡੀ ਗੱਲ ਮੰਨਦਾ, ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਮੰਨ ਲਓ। ਉਸ ਦਿਨ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਮਨਿਸਟਰ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਬੋਲੇਗਾ। ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਮਨਿਸਟਰ ਨਹੀਂ ਬੋਲਿਆ। ਪਰਸੋਂ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਵੀ ਬੋਲਣਗੇ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਟਾਈਮ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ। ਉਸ ਦਿਨ ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਵਾਲੇ ਸਾਥੀ ਵੀ ਹੋਣਗੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਟਾਈਮ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਜੇਕਰ ਫਲੱਡ, ਫਰਸਟ ਅਤੇ ਫੈਮਿਨ ਉਤੇ ਕੋਈ ਗੱਲ ਸੁਣਨੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਬੋਲ ਲੈਣ ਦਿਉ।

उपाध्यक्षा : मैंने एक दफा नहीं, तीन दफा आपको दरखास्त की है। कमसे कम आप मेरी दरखास्त तो मान लें। (I have made a request to the hon. Minister not once but thrice. He should at least, accede to my request).

1.00 p.m.

माल मंत्री : अब कोई नहीं बोलना चाहता, अब तो मैं बोल सकता हूं।

(**कुछ आवाजें** : बोलें, जी, बोलें)

उपाध्यक्षा : मैं ने ठाकुर मेहर सिंह को काल किया हुआ है। आप मेरी इतनी बात मान जाएं ठाकुर मेहर सिंह को बोल लेने दें। (I have already called Thakur Mehar Singh to speak. I request the hon. Minister to please let him speak.)

Revenue Minister : I would request Thakur Mehar Singh to wait till the budget is presented to the House. He will see what the Government is doing for the hilly areas.

(*At this stage, Thakur Mehar Singh resumed his seat.*)

Revenue Minister : Now Thakur Mehar Singh does not want to speak. He has resumed his seat.

उपाध्यक्षा : ठाकुर मेहर सिंह जी, यह क्या मज़ाक बना रखा है आप ने ? आप खड़े हो जाते हैं और जब मैं बोलने के लिये कहती हूं तो आप बैठ जाते हैं। मैं ने आप को बोलने के लिये कहा है । (I am surprised to see how Thakur Mehar Singh is behaving. He had risen in his seat and when I called upon him to speak, he has again resumed his seat. I have allowed him to speak.)

ठाकुर मेहर सिंह (डेरा गोपी पुर) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, गवर्नर साहब की तकरीर पर जो मोशन आफ थैंकस पेश किया गया है मैं उस के समर्थन के लिए खड़ा हूं। इस तकरीर में ला एण्ड आर्डर का ज़िक्र आया है। हमारे पंजाब में ला एण्ड आर्डर ऐसा है जिस को मेंटेन करने वाले हमारे पंजाब के जो आफीशीअल्ज़ हैं वे इतने अच्छे ढंग से काम कर रहे हैं जिस की जितनी भी सराहना की जाए उतनी कम है लेकिन इस के साथ ही साथ बाज़ आफीशीअल्ज़ ऐसे भी हैं जिन की वजह से इस हकूमत पर नुक्ताचीनी होती है और अगर इस हाउस में आप के द्वारा उन के बारे में सरकार के नोटिस में हम न लावें तो हमारी अपने फर्ज़ निभाने में बड़ी कोताही होगी । इस लिए मैं कुछ आपबीती बातें पंजाब सरकार की तवज्जोह में लाना चाहता हूं। पिछले दो महीने की बात है जब मैं एक बार देहरा से मुकेरीयां की सड़क पर बस में सफर कर रहा था। बस में 15 या 16 स्वारियां थीं। जब बस पिण्डयां पहुंची तो वहां पर एक जीप आ कर खड़ी हुई और उस में से दो आदमी बाहर निकले और उन में से एक ने दूसरे को हुक्म दिया कि कन्डक्टर को जूते मारो। इस पर दूसरे ने कन्डक्टर को पकड़ लिया और जूतों से पीटना शुरू कर दिया। उस वक्त मुझे पता नहीं था वे कौन थे लेकिन बाद में पता चला कि उन में से एक होश्यारपुर का डिप्टी कमिश्नर था और दूसरा उस का गन-मैन था। उस बेचारे कण्डक्टर ने गले में मफलर पहना हुआ था। उसको मफलर से पकड़ कर खींचा गया और जूतों से पीटा गया । मेरे कहने का मतलब है कि ऐसे लोग जो कानून के चलाने वाले हैं अगर वही कानून की धज्जीयां उड़ाएं तो लोग उन से क्या उम्मीद कर सकते हैं। मैं ने इन राईटिंग सरकार के नोटिस में यह वाकिया लाया था लेकिन इस पर आज तक कोई एक्शन नहीं लिया गया। इस लिए मैं अब फिर आप के द्वारा सरकार का ध्यान इस तरफ दिलाना चाहता हूं कि आज जो पब्लिक के अन्दर हमारी सरकार की नुक्ताचीनी चलती रहती है वह ऐसे बाज़ आफीशीयलज़ की वजह से होती है और हमें मजबूर हो कर उन की बातें सुननी पड़ती हैं। इस लिए मैं आप के द्वारा सरकार से यह अर्ज करना चाहता हूं कि उस अफसर के खिलाफ ज़रूर कोई ऐकशन लिया जाए।

जहां तक इस एड्रेस में दूसरी बातों का ताल्लुक है उन के बारे में बहुत से मेम्बर साहिबान ने बहुत सी बातें कही हैं मैं उन को दोहराना नहीं चाहता लेकिन जहां तक वार एफर्ट्स का ताल्लुक है हमारी पंजाब सरकार ने और पंजाब के लोगों ने

फौजी परिवारों की इमदाद की है और जो डीफेंस फण्ड में चन्दा दिया है उस के लिए मैं पंजाब सरकार की सराहना करता हूं और मैं समझता हूं कि इस के लिये जितनी भी इस की सराहना की जाए उतनी कम है।

जहां तक सूबे की तरक्की का स्वाल है यह सब जानते हैं कि इस स्टेट नें बहुत तरक्की हुई है। लेकिन जहां तक ज़िला कांगड़ा का सवाल है वहां पर तरक्की कम हुई है। इस लिए मैं आप के द्वारा सरकार से दरखास्त करता हूं कि वह ज़िला कांगड़ा की तरक्की की तरफ भी ध्यान दे। इस ज़िला का कुल एरिया 12 हज़ार मुरब्बा मील है और आबादी 12 लाख है। इस के मुकाबिला में हिमाचल प्रदेश का एरिया भी 12 हज़ार मुरब्बा मील है और आबादी भी 12 लाख है। वहां पर सेंट्रल गवर्नमैंट की इमदाद से करोड़ों रुपए खर्च कर के उस इलाका के लोगों की हालत सुधारने की कोशिश की जा रही है लेकिन ज़िला कांगड़ा में सारे साल में कुल तीन करोड़ रुपए खर्च किए जाते हैं जबकि हिमाचल प्रदेश में 24 करोड़ रुपया खर्च किया जाता है। जिन से यह उस सतह पर नहीं लाया जा सकता जिस सतह पर पंजाब का मैदानी इलाका है। इस लिए ज़रूरी है कि ज़िला कांगड़ा को बाकी पंजाब में हुई तरक्की पर लाने के लिए ज़्यादा से ज़्यादा रुपए दिये जाएं क्योंकि हमारा ज़िला सब से पीछे रह गया है। इस लिए मैं सरकार से दरखास्त करूंगा कि सैंट्रल गवर्नमैंट से दरखास्त की जाए कि वह कांगड़ा ज़िला के लिए स्पेशल फण्ड्ज़ और स्पेशल कोटे मंज़ूर करे ताकि यह सोशलिस्टिक पैटर्न की सतह पर लाया जा सके।

जहां तक कम्यूनीकेशन्ज़ का ताल्लुक है हमारा ज़िला सब से पिछड़ा हुआ है: मुबारकपुर से हमीरपुर के लिये एक ही रास्ता है। वह सड़क साल में 8 महीने ही चलती है और बाकी चार महीने बरसात की वजह से बन्द रहती है। उस सड़क को सारे साल के लिए सफर करने के काबल बनाने के लिये सरकार के पास अर्ज दाश्तें की गई हैं लेकिन वहां पर तो कागज़ी काम चलते हैं। कभी कागज़ सुप्रेंटेंडिंग इंजीनीयर के पास जाते हैं, कभी वह एकस. ई. एन. के पास पड़े रहते हैं, और उस के ठेकेदारों को वक्त पर कोई निशान देही ही नहीं मिल रही। इस सड़क के न बनने से सब से ज़्यादा तकलीफ हमारे फौजी नौजवानों को होती है जो नीफा और लदाख पर देश की रक्षा कर रहे हैं। जब वे बरसात में छुट्टी पर अपने घरों को आते हैं तो उन्हें अपने सिरों पर अपने बिस्तर उठा कर नदी नाले अबूर करने पड़ते हैं। वे लोग कहते हैं कि जितनी तकलीफ हमें अपने घरों में आने में उठानी पड़ती है इतनी तक्लीफ तो हमें नीफा और लदाख में भी नहीं उठानी पड़ती। इस लिए मैं सरकार से दरखास्त करूंगा कि जल्दी से जल्दी इस सड़क को मुकम्मल करा दिया जाए ताकि लोग समझें कि हमारी सरकार हमारे लिए बहुत कुछ कर रही है।

जहां तक एजूकेशन का ताल्लुक है एजूकेशन में बहुत तरक्की हुई है लेकिन हमारे ज़िला कांगड़ा में तरक्की नहीं हुई। सरड़ डोगरी में सिर्फ एक ही पराइमरी स्कूल

[ठाकुर मेहर सिंह]

है और उस के इर्दगिरद दस–दस मील के फासला में कोई भी मिडल स्कूल नहीं है। कितनी बार उस स्कूल को मिडल बनाने के लिए लिखा गया। लेकिन आज तक उसकी तरफ कोई ध्यान नहीं दिया गया। 1953 में जब लाला जगत नारायण एजूकेशन मिनिस्टर थे वह भी वहां की जनता से वायदा कर आए थे। उस के बाद भी कई वायदे हुए। मगर आज तक कोई भी अमल नहीं हुआ। उस स्कूल को मिडल बनाया जाना बहुत जरूरी है ताकि उन दिहाती लोगों के बच्चों को भी तालीम की सहुलीयत मिल सके। इस के साथ गवर्नमैंट हाई स्कूल रकड़ को हायर सैकंडरी बनाया जावे जब कि पिछले साल पालमपुर के 6 मिडल स्कूलों को हायर सैकण्डरी बनाया गया है।

जहां तक ट्रांसपोर्ट का ताल्लुक है इस में भी बहुत तरक्की हुई है। पहले की निसबत अब काफी ज़्यादा बसें चलती हैं और कई नये रूट खोल दिए गये हैं। लेकिन सरकार पर नुकताचीनी की जो वजह है वह पब्लिक कैरीयरज़ के मुताल्लिक है। पहाड़ों में जो ट्रक चलते हैं और जो ट्रक मैदानों में चलते हैं उन दोनों से टैक्स वसूल करने में और दूसरी कई बातों में सरकार इमत्याज़ी सलूक कर रही है। इस बारे में, डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं आप के द्वारा पंजाब सरकार की तवज्जोह दिलाना चाहता हूं। पंजाब में दो तरह के रूट चलते हैं एक मैदानी इलाके के और दूसरे हिली एरिया के। हिली एरिया में जो ट्रक चलते हैं उन में 110 मन फी ट्रक वज़न लाद सकते हैं लेकिन मैदानी इलाके के ट्रकों में वज़न लादने पर कोई लिमिट नहीं है, चाहे कोई 200 मन लादे, चाहे कोई 400 मन लाद ले। फिर हिली एरिया में जो टैक्स लिया जाता है वह 303.75 रुपए है और मैदानी इलाके के ट्रकों पर 202.50 रुपए टैक्स है। तो इस से ज़ाहर है कि हिल्ली एरिया के ट्रक मैदानी इलाके के ट्रकों से टैक्स तो ज़्यादा देते हैं लेकिन इन पर माल लादने के लिए लिमिट लगाई गई है कि 110 मन से ज़्यादा माल नहीं लाद सकते लेकिन मैदानी इलाके के ट्रकों पर माल लादने के लिए कोई लिमिट नहीं रखी हुई। इस के साथ ही साथ और देखें कि गगरेट के पास इन्होंने एक चेक-पोस्ट बनाई हुई है जहां पर ट्रक वालों से तीन हज़ार रुपए माहवार रिश्वत ली जा रही है। इस बात की समझ नहीं आती कि यह रुपया उन से किस बात का लिया जाता है। और आया यह रुपया गवर्नमैंट को जाता हो या वहां पर जो उस चौकी के इन्चार्ज हैं वह खाते हैं। हरेक ट्रक से 10, या 15 रुपए लिए जाते हैं। इस बात का भी लिहाज़ नहीं किया जाता कि कोई ट्रक चलता रहा है या खड़ा रहा हो। हालत यह है कि ट्रक वालों की यूनियन बनी हुई है और एक ट्रक की बारी माल लादने के लिए आठ–दस दिन के बाद आती है। यहां पर ही बस नहीं, 10 रुपये से लेकर 15 रुपए तक फी ट्रक लेते हैं और यूनियन के होनों से सात–आठ दिन के बाद बारी आती है।

फिर, डिप्टी स्पीकर साहिबा, सड़क को सात बजे ही बलाक कर दिया जाता है। लुक के ढोल सड़क पर रख दिए जाते हैं हालांकि अकारडिंग टू रूल्ज़ उन्हें इस तरह

सड़क बलाक करने का कोई हक नहीं है। न संगल है, न बैरीअर है। गगरेट के अन्दर इस तरह की ज़ुयादती की जा रही है। इन बातों का ज़िक्र मैं इस लिए नहीं कर रहा कि सरकार की कोई नुकताचीनी की जाए लेकिन जो तकलीफ पब्लिक को है उस पर नुकताचीनी इस सरकार की की जाती है और इस के साथ ही हम पर भी की जाती है। कोई भी ट्रैफिक के रूल्ज़ वहां पर एप्लाई नहीं करते। मैं वज़ीर साहिब के नोटिस में यह बात लाना चाहता हूं। लोग खुद इन के नोटिस में नहीं ला सकते। अफसर भी ऐसी बातों को नोटिस में लाने से डरते हैं कि अगर ऊपर के अफसरों में कोई चेंज हो गई तो उन की कमबख्ती आ जाएगी। यह तो सब अच्छी तरह से जानते हैं कि हरेक को 10–15 रुपए माहवार देने पड़ते हैं।

अब मैं एक और बात की तर्फ आप का ध्यान दिलाना चाहता हूं कि हिल्ली एरिया में प्लेन्ज़ वाले ट्रक आ रहें हैं। प्लेन्ज़ में सड़कें चारों तरफ हैं और दस–दस बारह–बारह ट्रक ले जा कर सामान लाते हैं। हर जगह इसी तरह हो रहा है। लेकिन पहाड़ी इलाके में जो ट्रक चलते हैं उन को वजन कम उठाने का हुकम है लेकिन पर्मिटों की फीस एक है। फिर बड़े दुःख की बात है कि टैक्स की अदाईगी के लिए महीने की आखरी तारीख 30–31 रखी जाती है और दफतर से अंद्राज हो कर वापस वक्त पर नहीं दिए जाते। इस से स्पैशल मैजिस्ट्रेट्स के ज़रिए चालान कर दिए जाते हैं। और अगर कोई रिक्वेस्ट करे कि जनाब मैं ग़रीब आदमी हूं और 100 रुपया जुर्माना नहीं दे सकता तो फौरन 200 रुपए जुरमाना का हुक्म सुना दिया जाता है। इसी तरह अगर वह फिर गिड़गिड़ाए तो 300 रुपए जुर्माना कर दिया जाता है। और इस से वह 45 हज़ार रुपए के ट्रक को वहां पर छोड़ने की बज़ाए बहुत तंग हो कर सारा जुर्माना अदा करता है हालांकि कसूर उसका नहीं होता, पर्मिट दफतर की देरी की वजह से उसे वक्त पर नहीं लौटाया जाता लेकिन सज़ा उसी को मिलती है। इस सरकार पर नुकताचीनी वह करते हैं और इसका असर हम सब पर पड़ता है। और स्पैशल मैजिस्ट्रेट की ओर से इस तरीके से जुर्माना वसूल किया जाता है। मैं यह बात सरकार के नोटिस में इस लिए लाना चाहता हूं कि पर्मिट फीस साल भर की ली जाती है मगर पर्मिट दो दो तीन तीन महीनों के लिए रिनियू होते हैं। दो तीन दिन में सारे रूट पर्मिट्स को एक ही वकत पर रिनियू करना मुशकिल होता है और इस दिक्कत को नज़र अंदाज़ करके ट्रैफिक वाले चलान करते हैं। और फिर यहां तक ही नहीं एक्साईज़ एंड टैक्सेशन अफसर ट्रकों के चालान करता है और भारी जुर्माने वसूल करता है। हालांकि गलती उनके दफतर की होती है, क्योंकि इन्स्पेकशन रिपोर्ट उनके दफतर से नहीं मिलती। यह भी उनको पता होता है कि यह ट्रक रूट प्रमिट स कवर है मगर फिर भी जुर्माने किए जाते हैं जबकि सारे पंजाब में मोटर यूनियनें बन चुकी है हालांकि उनके दफतर का काम है कि वक्त पर सब कागज़ात मुकम्मल कर दें, पर फिर भी वह तंग करते हैं। उन के इन्सपैक्टर भी तंग करते हैं। (घण्टी)

[ठाकुर मेहर सिंह]

मैं, डिप्टी स्पीकर साहिबा, एक मिन्ट में ही खत्म कर दूंगा। आप के ज़रिए मैं सरकार के नोटिस में लाना चाहता हूं कि इस किसम की बदउनवानियों को खत्म कर दिया जाए। सरकार की इस तरीके से बेइज़ती की जाती है। जहां तक प्राईवेट ट्रकों का सम्बन्ध है उन्हें तंग किया जाता है और जहां पर कार्पोरेशन के ट्रक चलते हैं उनका चालान नहीं किया जाता। (घण्टी)

जहां तक एग्रीकल्चर का ताल्लुक है काफी से ज़्यादा सहूलियतें दी गई हैं। लेकिन इरीगेशन की स्कीमों पर रुपया खर्च नहीं किया जाता। ठीक है बाकी इलाके में करोड़ों रुपया इरीगेशन पर खर्च किया गया लेकिन हमारे हिस्से नहीं आया। ब्यास नदी में लिफ्ट इरीगेशन की स्कीम अभी पूरी नहीं की गई। (घण्टी)

जहां तक एग्रीकल्चर का ताल्लुक है काफी से ज़्यादा एग्रीकल्चरल प्रोड्यूस हो सकती है। हो कैसे? हमारे ज़िले के लोगों के मुंह में ज़बान तक नहीं है। वह बेचारे कुछ कह नहीं सकते। इस कोल्ड वेव के कारण खड़ी फसलें जल गई हैं और कांगड़ा के 80 फी सदी लोग अनाज मोल लेकर खाते हैं। फसलों का नुकसान हुआ है, लेकिन सरकारी कर्मचारियों ने कोई इतलाह नहीं दी, पटवारियों ने फसल खराबे की रिपोर्ट नहीं करनी। यह मुझे अच्छी तरह से पता है। जो अमरूद, लीची और आम थे वह सब तबाह हो चुके हैं। गवर्नमैंट इन्क्वायरी करवा सकती है कि लोगों का क्या हशर हो रहा है। मैं आप का शुक्रिया अदा करता हूं। जहां तक तालीम का ताल्लुक है हमें ज़िला कांगड़ा वालों को पूरी सहूलितयात नहीं हैं, अगर साइंस टीचर स्कूल से बदल जावे तो छेः महीने तक फिर साइंस मास्टर नहीं मिलता। फिर हमारे बच्चे किस तरह बराबरी में आ सकते हैं जबकि सबार्डिनेट और पब्लिक सरविस कमिश्न में मुकाबला है। चंडीगढ़ में और दिहात में पढ़ने वाला लड़का कैसे कम्पीटीशन में आ सकता है। इस लिए मेरी प्रार्थना है कि हमें तालीमी तौर पर ज़्यादा से ज़्यादा सुविधाएं दें। इन शब्दों के साथ मैं अपनी सीट रिज़्यूम करता हूं।

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ (ਸਰਦਾਰ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਮੌਜੂਦਾ ਸਾਲ ਵਿਚ ਜੋ ਪਹਿਲੀ ਅਪਰੈਲ,1963 ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਅਤੇ 31 ਮਾਰਚ,1964 ਨੂੰ ਖਤਮ ਹੋਵੇਗਾ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੀ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਵੇਖੀਆਂ ਹਨ। ਤਿੰਨ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਅਸੀਂ ਵੇਖ ਚੁਕੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਚੌਥੀ ਹੁਣ ਵੇਖਣ ਦਾ ਖਦਸ਼ਾ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਤਾ ਕਿ ਇਸ ਸਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨਾ ਪਏਗਾ। ਸੰਨ 1963 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕਿਆ ਕਿ ਇਸ ਸਾਲ ਫਲੱਡਜ਼ ਕਰਕੇ ਤਬਾਹੀ ਆਵੇਗੀ ਜਿਸ ਦੇ ਫਸਲਰੂਪ ਇਸ ਸੂਬੇ ਵਿਚ 5 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਦੋ ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਰੀਲੀਫ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਖਰਚ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਫ਼ਲੱਡਜ਼ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੋ ਹਾਲਾਤ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਫਲੱਡਜ਼ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੂਜੀ ਮੁਸੀਬਤ ਆਈ ਕਿ ਚਾਰ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖੁਰਾਕ ਅਤੇ ਚਾਰੇ ਦੀ ਤੰਗੀ ਹੈ। ਬਾਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਅਤੇ ਬਾਰਸ਼ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਫਿਰ ਹੁਣੇ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਠੰਡ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਕੋਰੇ

ਕਰਕੇ ਫ਼ਸਲਾਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਤਾ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਨਾਲ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਨਿਪਟਣਾ ਪਏਗਾ । ਅਸੀਂ ਸੰਨ 1963 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਜੋ ਬਜਟ ਬਣਾਇਆ ਸੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਲਿਮਿਟਿਡ ਰਕਮ ਰਖੀ ਸੀ । ਇਹ ਆਮ ਆਦਮੀ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਜਦ ਕੋਈ ਖਰਚ ਕਰਨਾ ਪਏ ਜਿਸ ਲਈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕਿੰਨੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਵੱਖ ਵੱਖ ਮਦਾਂ ਤੋਂ ਰੁਪਿਆ ਕਢ ਕੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਖਰਚ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ।

ਇਸ ਸਾਲ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗਲਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਤਰੱਕੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਨਹੀਂ, ਹਰ ਪਾਸੇ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਪਰ ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਵੀ ਇਸੇ ਸਾਲ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਹੈ । ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਥਾਂ ਅੱਜ ਮੰਗ ਹੈ ਰੀਲੀਫ ਦੀ । ਸ਼ਕਾਇਤਾਂ ਹਨ ਕਿ ਸੜਕਾਂ ਨਹੀਂ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੁਝ ਮੇਰੇ ਵੀਰਾਂ ਨੇ ਇਥੇ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ 30 ਨਵੰਬਰ, 1962 ਨੂੰ ਲੜਾਈ ਬੰਦ ਹੋਈ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਤਾ ਕਿ ਹਾਲਾਤ ਕੀ ਮੋੜ ਲੈ ਜਾਣਗੇ । ਅਤੇ ਇਸ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਵੀ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ ਸਾਨੂੰ ਡੀਵੈਲਪਮੈਂਟ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਪਿਆ ਸੀ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਤਿੰਨ, ਚਾਰ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਜਿਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਕਿ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਆਏ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਧਿਆਨ ਦਿਵਾਇਆ ਹੈ । ਠੰਡ ਨਾਲ, ਕੋਰਾ ਪੈਣ ਕਰਕੇ ਜਿਹੜਾ ਹੁਣ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦਾ ਜਾਇਜ਼ਾ ਲੈ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਇਸ ਦੇ ਮੁਤੱਲਿਕ ਇਤਨਾ ਕਹਿਣਾ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ । ਮੈਂ ਇਹ ਦੱਸ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਾਂਚ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਹਿੱਸਿਆਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਵੱਖੋ ਵੱਖ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਇਹ ਸਾਰੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਜਾਇਜ਼ਾ ਲੈ ਕੇ ਪਰਸੈਂਟੇਜ ਕੱਢੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਇਲਾਕਾਵਾਰ ਇਮਦਾਦ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ । ਇਸ ਲਈ ਦੋ ਹੀ ਤਰੀਕੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਸਨ ਕਿ ਯਾ ਤਾਂ ਗਿਰਦਾਵਰੀ ਕਰਵਾਈ ਜਾਂਦੀ ਜਾਂ ਫੇਰ ਗਿਰਦਾਵਰੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਇਜ਼ਾ ਲੈਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਮਦਾਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ । ਹੋਏ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਪੁਛ ਪੜਤਾਲ ਜਾਰੀ ਹੈ । ਜਦੋਂ ਵੀ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋ ਗਈਆਂ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਫੈਸਲਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ । ਇਨ ਦੀ ਮੀਨ ਟਾਈਮ ਅਸੀਂ ਹਰ ਜ਼ਿਲੇ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਇਹ ਇਤਲਾਹ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤੋਂ ਵੀ ਉਹ ਤਕਾਵੀਆਂ ਲੈਣੀਆਂ ਮੁਨਾਸਿਬ ਸਮਝਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਲੈਣ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ 3 ਤੋਂ 6 ਮਹੀਨੇ ਤੱਕ ਤਕਾਵੀਆਂ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪਿਛੇ ਪਾਉਣ ਦਾ ਉਹ ਹੁਕਮ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਉਹ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਵਰਤ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਠੀਕ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਰੀਬ ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਜਦੋਂ ਇਤਨੀ ਮੇਹਨਤ ਤੋਂ ਬਾਦ ਫ਼ਸਲ ਤਬਾਹ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵਧ ਦੁਖ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਜਿਥੇ ਮੈਂ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਨਾਲ ਇਤਨੀ ਹਮਦਰਦੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਉਥੇ ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਾਰੇ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਇਸ ਦੀ ਪੂਰੀ ਪੂਰੀ ਇਮਦਾਦ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ।

ਦੂਸਰੀ ਗੱਲ ਜਿਹੜੀ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ

[ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ]

ਇਲਾਕਿਆਂ ਨੂੰ ਫਲੱਡ-ਸਟ੍ਰਿਕਨ ਇਲਾਕਾ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹਨ :—

1. ਜ਼ਿਲਾ ਮਹਿੰਦਰ ਗੜ੍ਹ ਦੇ 343 ਪਿੰਡ
2. ਜ਼ਿਲਾ ਹਿਸਾਰ ਦੇ 162 ਪਿੰਡ
3. ਜ਼ਿਲਾ ਗੁੜਗਾਉਂ ਦੇ 41 ਪਿੰਡ
4. ਜ਼ਿਲਾ ਰੋਹਤਕ ਦੇ 58 ਪਿੰਡ

ਇਤਨੇ ਪਿੰਡ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਅਫੈਕਟਿਡ ਹਨ। ਜਿਥੇ ਜਿਥੇ ਵੀ ਇਮਦਾਦ ਦਿਤੀ ਜਾ ਸਕੀ ਮੌਕੇ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਸੇਮ ਸੁਕਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਬੰਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਮਦਾਦ ਕਰਨ ਦੇ ਪੂਰੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਜਿਤਨਾ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਮਦਾਦ ਲਈ ਰੀਲੀਫ਼ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਿਆ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੀਲੀਫ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਨ੍ਹਾ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇਮਦਾਦ ਵਾਸਤੇ ਅਸੀਂ ਫੇਅਰ ਪ੍ਰਾਈਸ ਸ਼ਾਪਸ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਨੇ ਠੀਕ ਹੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਈਂ ਥਾਈਂ ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਨੇ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪਰ ਕਈ ਥਾਈਂ ਇਕ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਚਾਰਾ ਦੂਜੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਇਸ ਲਈ ਜੇ ਅਸੀਂ ਫ਼ੌਡਰ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਤੂੜੀ ਸਬਸੀਡਾਈਜ਼ਡ ਰੇਟਸ ਤੇ ਦੇਣ ਦਾ ਵੀ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਥੋਂ ਦੇ ਪਸ਼ੂ ਉਸ ਨੂੰ ਖਾਂਦੇ ਨਹੀਂ, ਬਹਰਹਾਲ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਿਆਇਤੀ ਰੇਟਸ ਤੇ ਚਾਰਾ ਦੇਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਦੇਣ ਦਾ ਵੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪੈਸਾ ਮਿਲੇ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹ ਆਪਣਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰ ਸਕਣ। ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਸੜਕਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਨਾਹੜ ਸਬ-ਤਹਿਸੀਲ ਰੋਹਤਕ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਲਈ ਅਸੀਂ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ 50 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇਮਦਾਦ ਵਾਸਤੇ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਅਸੀਂ ਪਬਲਿਕ ਵਰਕਸ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਦੋ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਦਾ ਕੋਈ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਕਾਵੀ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਤਾਂ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਤੱਕ ਅਸੀਂ ਵਰਕ ਪਰੋਵਾਈਡ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਿਲੀਫ਼ ਦੇਣ ਦਾ ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਕਾਫ਼ੀ ਰੁਪਿਆ ਸੜਕਾਂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵੀ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਲਈ ਪ੍ਰੋਵਾਈਡ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਇਹ ਹਨ :-

ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮਹਿੰਦਰਗੜ੍ਹ,

1. ਮਹਿੰਦਰਗੜ੍ਹ, ਮਾਧੋਗੜ੍ਹ ਸਤਨਾਲੀ ਭਦਾਰਾ ਜੀਤ ਪੁਰਾ ਰੋਡ ... 3,00,000 ਰੁਪਏ
2. ਸਤਨਾਲੀ-ਲਹਾਰੂ ਰੋਡ ... 2,00,000 ਰੁਪਏ

(3) ਪਿੰਡਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿੰਕ ਰੋਡਜ਼ ਲਈ ... 8,00,000 ਰੁਪਏ
ਅਤੇ ਬਲਾਕਾਂ ਲਈ ਇਕ ਲੱਖ ਫ਼ੀ ਬਲਾਕ

ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹਿਸਾਰ

(1) ਕੈਰੋਂ-ਬਹਾਲ-ਝੌਂਪਾ ਰੋਡ ... 1,50,000 ਰੁਪਏ

(2) ਤੋਸ਼ਮ-ਸਿਵਾਨੀ ਰੋਡ ... 1,50,000 ਰੁਪਏ

(3) ਬੈਹਲ-ਤੋਸ਼ਮ ਰੋਡ ... 4,00,000 ਰੁਪਏ

ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਗੁੜਗਾਉਂ

(1) ਨੰਗਲ ਮੰਡੀ ਤੋਂ ਗੋਬਿੰਦਗੜ੍ਹ ਰੋਡ ... 2,00,000 ਰੁਪਏ

(2) ਪਿੰਡ ਖੋਲ ਅਤੇ ਰਿਵਾੜੀ ਬਲਾਕ (ਇਕ ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਫ਼ੀ ਬਲਾਕ) ... 2,00,000 ਰੁਪਏ

ਅਸੀਂ ਸੜਕਾਂ ਲਈ 24 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਪ੍ਰੋਵੀਜ਼ਨ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਹੋ ਵੀ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕਾਫ਼ੀ ਫ਼ਾਇਦਾ ਉਠਾਇਆ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਵੇਖ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਬੜਾ ਹੀ ਦੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਕਸੂਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਖ਼ੁਸ਼ ਹੋਵੋਗੇ ਕਿ ਭਿਵਾਨੀ ਤਹਿਸੀਲ ਵਿਚ ਕੁੰਡਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਅਸੀਂ ਦੋ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਪ੍ਰੋਵੀਜ਼ਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ —

(1) Deepening and improvement of existing village tanks in Gurgaon District ... Rs 5,00,000

(2) Deepening of village ponds in Nahar Sub Tehsil of Rohtak District .. Rs 50,000

(3) Soil conservation Works (Contour building) in Gurgaon, Hissar & Mohindergarh District .. Rs 75,000

(4) Grant for the supply of fodder @ Rs 10 per cattle in Hissar District ... Rs 3,00,000

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਲਕਾਂ ਨੂੰ ਗਰਾਂਟਸ ਵਜੋਂ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ 25 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਹਿਸਾਰ ਡਿਸਟਰਿਕਟ ਵਿਚ ਖਰਚ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਿਹੜਾ ਬਚਿਆ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚੋਂ 3 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਮਹਿੰਦਰਗੜ੍ਹ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਸਤੀ ਖ਼ੁਰਾਕ ਮਿਲ ਸਕੇ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਕਾਵੀ ਲੋਨਜ਼ ਵਾਸਤੇ ਅਸੀਂ ਫ਼ਾਡਰ ਦੀ ਖਰੀਦ ਵਾਸਤੇ 47,50,000 ਰੁਪਿਆ ਮੰਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਿਮਿਸ਼ਨ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਨੁਕਸਾਨ 50 % ਤੋਂ ਉਤੇ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਥੇ ਸਾਰੀ ਰਿਮਿਸ਼ਨ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਿਥੇ 50 % ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 25 % ਤਕ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਥੇ ਰਿਮਿਸ਼ਨ 75 % ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਮਾਲੀਆ, ਇਲੈਕਟ੍ਰਿਸਿਟੀ ਚਾਰਜਿਜ਼ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜਿਹੜੇ ਦੂਜੇ ਚਾਰਜਿਜ਼ ਹਨ ਉਹ ਅਸੀਂ ਰਿਮਿਸ਼ਨ ਵਿਚ ਲਾਏ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਡਰਾਟ ਏਰੀਆ ਵਿਚ ਟੈਂਕਸ, ਵਾਟਰ ਵਰਕਸ, ਕੰਟੂਰ ਬੰਡਿੰਗ ਅਤੇ ਪਲਾਂਟੇਸ਼ਨ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਇਮਦਾਦ ਦੇਣਾ ਅਰੰਭ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹਿਸਾਰ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ 25 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਆਪਣੇ ਰੀਲੀਫ਼ ਫੰਡ ਵਿਚੋਂ ਖਰਚ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

(The Revenue Minister was still in possession of the House when it adjourned.)

Deputy Speaker : The House stands adjourned till 2.00 *P. M.* on Monday.

1.30 *P. M.*

(The Sabha then adjourned till 2.00 p. m. on Monday, the 24th February, 1964.

1143 PVS—386—16-9-64—C., P., and S., Pb., Patiala.

APPENDIX

to

P.V.S. Debates, Volume I—No. 4

Dated the 21st February, 1964.

EMBEZZLEMENT IN PURKHALI PANCHAYAT

1247. Comrade Shamsher Singh Josh : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether it is a fact that an enquiry was conducted in November or December, 1963 against Shri Hari Singh, Vice Chairman, Panchayat Samiti by the Executive Officer Panchayat Samiti, Rupar, for embezzlement of the Panchayat fund of Purkhali Panchayat in tehsil Rupar ;

(b) if the reply to part (a) above be in the affirmative, by whom and when the charges against the said Vice-Chairman were levelled ;

(c) a copy of the Enquiry Report be laid on the Table of the House ;

(d) the action, if any, being taken by the Government on the Enquiry Report ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) Yes.

(b) By the District Secretary, Communist Party, Ambala City in July, 1962.

(c) A copy of the enquiry report of the Executive Officer, Panchayat Samiti, Rupar is placed on the Table of the House.

(d) The enquiry was incomplete and as such the same has been referred to the Sub-Divisional Officer (Civil) Rupar.

RECOVERY OF LOANS GRANTED BY THE PUNJAB FINANCIAL CORPORATION

1254. Comrade Ram Piara : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the total number of parties/firms/concerns/individuals to whom loans have been advanced by the Punjab Financial Corporation during the period from 1st January, 1956 todate together with the number of those amongst them who have become defaulters in making the payments of instalments due from them with the address/name of the place to which each defaulter belongs ;

(b) whether the Financial Corporation/Government has issued any notice to the defaulting firms or loanees referred to in part (a) above during the period from 1st January, 1957 todate ; if so, in how many cases ;

(c) whether it is a fact that inspite of all efforts made by the Financial Corporation, certain parties/loanees are not paying the instalments due from them ; if so, the steps that are being taken to recover the arrears from them ?

Sardar Partap Singh Kairon : A statement containing the required information is as follows:

STATEMENT

(a) The Punjab Financial Corporation advanced loans during the period from 1st Janunry, 1956 to 31st January, 1964 to 215 parties out of the Corporation's funds and to 102 parties out of the State Government's funds under the Agency Agreement for loans above Rs. 25,000 and up to Rs. 50,000.

The number of loanees who were defaulters on 31st January, 1964, in respectof loans advanced out of the Corporation's funds was 15 and those who were advanced loans under the Agency Agreement was 14.

It is not in public interest to disclose the names of such parties, as it effects their business adversely.

(b) Constant efforts are being made by the Punjab Financial Corporation to realise their dues from the defaulting concerns and legal action in the civil court is taken wherever necessary to recover the dues. Notices are issued to all concerns who do not deposit instalments on the due dates. Government is not concerned with the issue of such notices. The number of such notices being very large compilation of a list thereof will involve time and labour which will not be commensurate with the benefit sought to be derived therefrom. No amount has, however, so far been written off by the Corporation as a bad/doubtful debt.

(c) Yes, in two cases which have been referred to the competent Court of Law.

INTEREST FREE LOANS GRANTED BY DISTRICT *AD-HOC* COMMITTEE FOR HARIJANS WELFARE, AMBALA.

1292. Sardar Ajaib Singh Sandhu : Will the Minister for Local Government and Welfare be please to state—

(a) the names of persons with their addresses in Ambala district tehsilwise, who have been granted interest free loans by the District *Ad-hoc* Committee for Harijans Welfare, Ambala, yearwise, since the inception of the scheme ;

(b) the name of the profession or industry for which the said loans have been sanctioned ?

Sardar Gurbanta Singh : (a) and (b) A statement containing the requisite information is as follows:

STATEMENT

Year	Name and full address	Name of profession	Amount
	AMBALA TEHSIL		Rs
1958-59	Shri Atma Ram, s/o Phaggu Ram Balmiki, Ambala City	Soap making	1,000
	Shri Ajmer Singh, s/o Punjab Singh Ramdasia, village Dhin	Ditto	250
	Shri Krishna Ram, s/o Lachhman Dass Kuchband, H. No. 3134 Ambala City	Tangal making	500
	Shri Garib Dass, s/o Matu Ram Ramdasia, village Talhari Ambala	Tanning	250
1959-60	Shri Maluk Singh, s/o Basakha Singh Ramdasia, Shazadpur (Dhin)	Handloom	500
	Shri Inder Singh, s/o Talu Ram Ramdasia Dhin	Shoemaking	250
	Shri Pala Singh, s/o Mehar Singh Labana Brar	Dairy farm	600
	Shri Jagir Singh, s/o Nath Singh Ramdasia, Ambala City	Khaddi Work	350
	Shri Ishwar Dass, s/o Daulat Ram Ramdasia, Ambala City	Shoe Seller	300
1960-61	Shri Ajaib Singh, s/o Karora Singh Ramdasia, Ambala	Legal practice	1,500
	Shri Puran Chand, s/o Ram Chand Nai, Ambala	Scientific glasses	400
	Shri Mansa Ram, s/o Tehllu Ram Balmiki, Ambala	Piggery	400
	Shri Munder, s/o Raghu Ram Kuchband Ambala City	Rope	300
	Shri Lala Ram, s/o Mull Ram Chamar, Ambala City	Shoe making	300
1961-62	Shri Suraj Ram, s/o Rala Ram Balmiki Ambala City	Piggery	250
	Shri Mangu Ram, s/o Bhimer Ram Ramdasia, Ambala	Handloom	300
	Shri Duga Singh, s/o Gopal Singh Kabir Panthi, Ambala	Tailoring Shop	300
	Shri Inder Parkash, s/o Atma Singh Ramdasia, Ambala	Ditto	300
	Shri Lacchman Dass, s/o Kapuri, Khatik Majri Ambala	Meat shop	200
	Shri Joginder Sing, s/o Sarup Singh Ramdasia, Ambala	Furniture	300
	Shri Gandhian Ram, s/o Kundan Ram Ramdasia, village Ugla, Ambala	Shoe making	250
	Shri Balwant Singh, s/o Jiwan Singh, Nangla Tihhi, Ambala	Ditto	400

Year	Name and full address	Name of profession	Amount
	AMBALA TEHSIL—contd		Rs
1962-63	Shri Karam Chand, s/o Roda Ram, Ramdas Majri, Ambala	Shoemaking	500
	Shri Mohinder Singh, s/o Karam Singh Nagal, Ambala	Furniture	500
	Shri Nathi, s/o Babu Ram, village Andhola, Ambala	Shoemaking	500
	Shri Ram Kishan, s/o Mangat Ram Thobhi, Ambala	Tanning	500
1963-64	Shri Kashmiri Lal, s/o Kura Ram Ramdasia, village Bilaspur	Shoemaking	460
	Shri Sadhu Ram, s/o Narata Ramdasia, village Nanhera	Leather Tanning	500
	Shri Waryam Singh, s/o Narain Singh village Ambala City	Khaddi weaving	500
	Shri Khera Ram, s/o Bhola Ram Chamar, village Andhova	Shoe Making	400
	Shri Asa Ram, s/o Kalu Ram Kabirpanth village Soha	Aurvedic	400
	Shri Om Parkash s/o Hamda Ram Ramdasia, village Barara	Shoemaking	400
	Shri Bishan Singh, s/o Dari Ram Ramdasia, village Tandwal	Leather tanning	460
	RUPAR TEHSIL		
1959-60	Shri Tulsa Singh, s/o Kirpa Singh Ramdasia, village Mugal Majra	Handloom	400
	Shri Hari Singh, s/o Sarda Singh Ramdasia, village Hawali Kalan	Shoe Making	300
	Shri Shambu Ram, s/o Maghaia Ram Balmiki, village Bati Mandir Wali	Ban Making	300
1960-61	Shri Biru Ram, s/o Bukhar Ram Ramdasia, Rupar	Leather work	300
	Shri Inder Singh, s/o Dharam Singh Ramdasia, village Lakhbirpur	Leather shop	200
1961-62	Shri Nagia, Rupar	Shoemaking	500
	Shri Kartara, s/o Mangal Ramdasia, village Badal, P. O. Rupar	Khadi Business	400
	Shri Bhag Singh, s/o Surta Singh Balmiki	Piggery	400
1962-63	Shri Mitha Singh, s/o Bela Singh, village Jhalia	Mechanic work	375
	Shri Gaja Singh, s/o Chet Singh, village Rattan Garh	Piggery	500
	Shri Bachan Singh, s/o Chet Singh, village Phoolpur	Chair seat	375

Year	Name and full address	Name of profession	Amount
			Rs
1963-64	Shri Muni Lal, s/o Lekh Ram Balmiki, village Salo Majra	Piggery	400
	Shri Ajit Singh, s/o Mathura Singh Ramdasia, village Silomasko	Shoemaking	400
	Shri Lachman, s/o Bakhtawar Singh, village Mianpur	Ditto	400
	Shri Gurdev Singh, s/o Sadhu Ram Balmiki, village Purkhali	Piggery	500
	Shri Bisakhi Ram, s/o Jivan Chamar village Leda	Leather tanning	500
	KHARAR TEHSIL		
1958-59	Nand Singh, s/o Mit Singh Ramdasia, village Basho Majra	Handloom	1,000
1959-60	Shri Mahar Singh, s/o Sant Singh Ramdasia, village Mirpur	Do	400 (not utilised)
	Shri Jank Singh, s/o Prem Singh Ramdasia, Kishna Mandi, Kurali	Selling cloth	450
	Shri Sawan Singh, s/o Nagina Ram Ramdasia, village Dhurali	Leather business	400
1961-92	Shri Ram Sarup, s/o Chet Ram Chimba, Chandigarh	Tailoring shop	400
	Shri Parna Lal, s/o Charan Dhobi, Chandigarh	Dry cleaning	400
	Shri Dhani Ram, s/o Mato Ram Dhobi, Chandigarh	Ditto	400
	Shri Dharam Singh, s/o Jiwa Singh Ramdasia, village Singhpura	Handloom	300
	Shri Sohan Lal, s/o Niku Ram Mubarikpar	Piggery.	300
1962-63	Shri Masant Ram, son of Sultan Ram, Khanpur	Tanning	500
	Shri Naranjan Singh, son of Rainki, village Khera	Shoe making	500
	Shri Dittu, son of Kalia, village Chetameli	Khadi weaving	500
	Shri Mansa Ram, son of Bhana Ram, village Shahpur	Piggery	500
1963-64	Shri Man Singh, son of Bishan Singh Ramdasia, village Kurali	Khadi weaving	400
	Shri Jagir Singh, son of Rakha Singh Ramdasia, village Khuda Alisar	Leather tanning	400
	Shri Harsa Singh, son of Fauja Singh Ramdasia, village Kaliawal	Khadi	400
	Shri Sant Ram, son of Badan Singh, Ramdasia, village Sultanpur	Woodwork	500
	Shri Didar Singh, son of Dalip Singh Ramdasia, village Kaliawal	Weaving	400
	Shri Mukhtiar Singh, son of Sewa Singh Ramdasia, Chandigarh	Spare parts	500

Year	Name and full adress	Name of profession	Amount
	JAGADHRI TEHSIL		Rs
1958-59	Dr. Tulsi Dass, son of Mit Singh, village Basho Majra	Medical Practice	1,000
1959-60	Shri Narota Ram, son of Ghisu Ram Chamar, Malikhas	Ban making	500
	Shri Jhanda Singh, son of Budh Singh, Bilaspur	Shoe making	250
1960-61	Shri Rulia Ram, son of Sant Ram Chamar, village Chachroli	Yarn dying	300
	Shri Matu Ram, son of Mangal Chamar, village Marcies Kalan	Weaving	400
1961-62	Shri Puran Chand, son of Phagu Ram, village Malik Khas	Ban making	700
	Chambala Ram, son of Gopal, Railway Station, Barar	Shoe making	300
	Shri Bakshi Ram, son of Kailu Ram, village Baikpur	Medical	600
	Shri Azad Singh, son of Mehar Singh, post office Bilaspur	Weaving	400
1962-63	Shri Hari Singh, son of Kartar Singh, village Bilaspur	Shoe making	375
	Shri Bachna Ram, s/o Chhou Ram, Hem Colony, Yamna Nagar	Bone business	375
	Shri Sukru Ram, s/o Juman Ram, of Dayalgarh	Tanning	500
1963-64	Shri Ram Dia, s/o Mangat Ram Chamar, village Haibatpur	Leather tanning	400
	Shri Kishan Ram Chamar, village Khanpur	Ditto	400
	NARAINGARH TEHSIL		
1958-59	Vaid Chander Parkash, s/o Matu Ram Chamar, village Fatehgarh	Medical practice	1,000
1959-60	Shri Sant Ram, s/o Telu Ram, village Patheri	Piggery	500
1960-61	Shri Sant Ram Alias Sant Singh, s/o Cudia, village Dhabate	Tanning	500
1961-62	Shri Sham Lal, s/o Phuman Ramdasia	Leather	800
	Shri Chanta Ram, s/o Hira Ram Balmiki, village Shahzadpur	Ban bussiness	400
	Shri Lachhman, s/o Harmala Balmiki, village Shahzadpur	Poultry Farm	300
1962-63	Shri Atma Ram, s/o Daya Ram, village Shazadpur	Shoe making	500
	Shri Chanan Singh, s/o Partap Singh, Naraingarh	Cycle Mechanic	500
	Shri Bakhtawar Singh, s/o Kudi Singh, village Sadhaura	Hakimi	500

Year	Name and full address	Name of profession	Amou n
	NARAINGARH TEHSIL—contd.		
1963-64	Shri Isher Singh, s/o Chittar Singh Ramdasia, village Shazadpur	Shoe making	400
	Shri Narota Singh, s/o Tarlok Singh, Ramdasia, Naraingarh	Ditto	400
	Shri Kirpa Singh, s/o Gopal Singh, Naraingarh	Ditto	400
	Shri Surtu Ram, s/o Chatto Ram Balmiki, village Ramgarh	Piggery & Poultry	500
	Shri Garib Dass, s/o Sawan Ram Chamar, village Raipur Rani	Ayurvedic	450
	NALAGARH TEHSIL		
1960-61	Shri Sadhu Ram, s/o Laghoo Ram	Cane & Bamboo	450
1961-62	Shri Kishan Singh s/o Harnam Singh, village Thenda	Hand loom	400
	Shri Kishan Singh	Leather work	200
1962-63	Shri Munshi Ram, village Kapalpur	Shoe making	500
	Shri Daulat Ram, s/o Chaju Ram, village Salahra	Shoe making	500
	Shri Sant Ram, s/o Ganeshu Ram, village Chamder	Dairy farming	500
1963-64	Shri Sucha Ram, s/o Telu Ram Ramdasia, village Deegal	Shoe making	500
	Shri Nand Singh, s/o Attar Singh Ramdasia, village Nalka	Ditto	500
	Shri Lekha Singh, s/o Wazir Singh Ramdasia, village Nalka	Ditto	500
	Shri Shiv Ram, s/o Jiwna Ram, caste Girth, village Nalka	Pottery	500
	Shri Gasan Ram, s/o Narain Ramdasia	Dairy farm	450

Note— The amount for the year 1963-64 is still to be disbursed.

INSPECTION AND AUDIT REPORTS OF CERTAIN SCHOOLS IN AMRITSAR DISTRICT.

1308. **Comrade Makhan Singh Tarsikka :** Will the Home Minister be pleased to state whether the annual inspections of Government Higher Secondary School, Jandiala Guru (2) Government Higher Secondary School, Chhijalwadi, (3) Government High School, Varpal, (4) Government High School, Ram Diwali Musalmana and (5) Government High School for Girls, Jandiala Guru, District Amritsar, were made by the officers concerned of the Education Department during the years 1962-63 and 1963-64 ; and if so, the details of the inspection reports in so far as these relate to the teaching and general working in the said schools, be laid on the Table of the House.

Shri Mohan Lal : Yes. But it will not be in public interest to disclose the contents of these inspection reports.

INCOME FROM FORESTS IN DISTRICT KANGRA.

1312. Comrade Jangir Singh Joga : Will the Minister for Local Government and Welfare be pleased to state the total income from forests in Kangra District during the period from 1961 to 1963, yearwise, together with the amount out of it paid to the Panchayats each year ?

Sardar Gurbanta Singh :

		Rs
1961-62	..	93,24,840
1962-63	..	1,06,21,545

No amount has been paid to the Panchayats out of this revenue.

ASSESSMENTS MADE UNDER THE PUNJAB GENERAL SALES TAX ACT, 1948

1320. Chaudhri Sunder Singh : Will the Minister for Excise, Taxation and Capital be pleased to state :—

(a) the total number of Assessing Authorities in the State and the total number of cases assessed by them under the Punjab General Sales Tax Act, 1948 in respect of the following years :—

1960-61

1961-62

1962-63 ;

(b) the number of assessment cases ; if any, out of those mentioned in part (a) above, in which action for reassessment/revision had been taken as a result of incorrect or under assessment made by the Assessing Authorities in each year ;

(c) the total number of cases referred to in part (b) above in which it was found as a result of reassessment that in the original assessment the loss of revenue to the State was—

(i) less than Rs 1,000,

(ii) between Rs 1,000 and Rs. 2,000,

(iii) between Rs 2,000 and Rs. 3,000,

(iv) between Rs. 3,000 and Rs 5,000 and

(v) more than Rs 5,000 ;

(d) whether any action was taken against the Assessing Authorities for under assessment mentioned in part (c) above ; if so, the number of cases in which the punishments as detailed below were awarded :—

(i) mere warnings ; (ii) censures ; (iii) stoppage of increments ; (iv) reductions in rank; (v) removal from service; and (vi) dismissals from service?

(e) the total number of cases of under assessments ; if any, in which no adverse notice was at all taken and the reasons therefor.

Shri Ram Saran Chand Mittal:

(a)	*Total number of Assessing Authorities in the State*	*Total number of cases assessed by them under the Punjab General Sales Tax* 1948
1960-61	.. 62	48,857
1961-62	.. 63	49,039
1962-63	.. 68	48,833

(b)	**1960-61**	**1961-62**	**1962-63**
	27	39	89

(c) (i) Less than Rs 1,000 .. 140

(ii) between Rs 1,000 and Rs 2,000 .. 8

(iii) between Rs. 2,000 and Rs 3,000 .. 1

(iv) between Rs 3,000 and Rs 5,000, and .. 2

(v) more than Rs 5,000 .. 4

(d) No.

(e) There were in all 155 cases of under assessment but in such cases the turn over was under assessed on account of either faulty interpretation of law or technical defects which were later on corrected by higher authorities. The question of taking adverse notice in such cases does not arise.

———

ERRATA

to

Punjab Vidhan Sabha Debates, Vol. I, No. 5, dated the 24th February, 1964

Read	*For*	*Page*	*Line*
Starred	Sparred	(5) 3	Top Heading
cannot	c nnot	(5) 13	6 from below
सरदार गुरनाम सिंह	सरदार गरनाम सिंह	(5) 13	5 from below
Vehicles Board	Vehicle & Board	(5) 17	6 & 13
whether	whething	(5) 19	8
Punjab	Punrab	(5) 19	9
Zaildari	Zaildar	(5) 38	6 from below
Note	Notc	(5) 40	2 from below
the	he	(5) 42	20
ਗੱਲਾਂ	ਗੱਲਾ	(5) 42	2 from below
ਰਾਏ	ਰਾਏ	(5) 43	10
ਕਾਮਯਾਬ	ਕਾਮਆਬ	(5) 45	7
ਕੀਤੀ	ਜੀਤੀ	(5) 47	3
ਡਰਾ ਕੇ	ਡਰਾ ਕਰ ਕੈ	(5) 48	Last form below
ਖੁਦ	ਖਦ	(5) 49	5 Last
ਐਗਰੀਕਲਚਰ	ਐਗਰੀਕਲਦਰ	(5) 50	Last but one
Organisations in the	Organisatio sin the	(5) 61	6 from below
ਕਾਂਸਟੀਚੂਐਂਸੀ	ਕਟੀਚੂਐਂਸੀ	(5) 67	18
चीफ मिनिस्टर	चफ़ मिनिस्टर	(5) 67	5 from below
मुहैया	मुहैयाँ	(5) 73	1
लगे	लग	(5) 80	Last
specially	spcieally	(5) 83	3 from below
ਵਜ਼ੀਰ	ਵਜ਼ਾਰ	(5) 85	8 from below
ਸੋਟਾ	ਸਟਾ	(5) 87	11
ਠੁਕਤਾ	ਠਕਤਾ	(5) 89	5 from below

Read	*For*	*Page*	*Line*
challenge	challeng	(5) 90	2
ਦੁਗਣੀ	ਦੂਗਣੀ	(5) 91	24
ਕਹਿੰਦਾ	ਕਹਿਦਾ	(5) 91	29
ਗਾਲ੍ਹਾਂ	ਗਾਲ੍ਹ	(5) 95	16
ਵਿੰਗੀ	ਵਿਗੀ	(5) 96	3 from below
ਚੰਗੀ	ਚਗੀ	(5) 97	7 from below
ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ	ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਘ	(5) 98	9–10
ਅਜਿਹੀ	ਐਸਾ	(5) 100	7
ਅੰਗੂਰ	ਅਗੂਰ	(5) 100	24
be	the	(5) 102	2
deterioration	deteroration	(5) 102	3 from below
together	togethe	(5) 103	2

PUNJAB VIDHAN SABHA

Monday, the 24th February, 1964

The Vidhan Sabha met in the Assembly Chamber, Sector 1, Chandigarh at 2-00 p.m. of the Clock. Mr. Speaker (Shri Prabodh Chandra) in the Chair.

POINT OF ORDER

Sardar Gurnam Singh : On a point of Order, Sir. Mr. Speaker, I want to point out one thing. How can there be decorum in the House when the Leader of the House never cares to bow to the Speaker when he comes ?

Mr. Speaker : It is a very minor thing.

Chief Minister (Sardar Partap Singh Kairon) : Let there be no misunderstanding on this point. I have bowed to the Speaker; have been bowing to him and will continue to do so.

Mr. Speake r: I feel it is a minor thing. But, if any honourable Member has to bow, he has to bow to the Chair and not to me.

Chief Minister : Not to the Chair, but I bow to you because you are the Speaker.

STARRED QUESTIONS AND ANSWERS

SUPPLEMENTARIES TO STARRED QUESTION No. * 4501

***4501. Chaudhri Khurshed Ahmed :** It has been stated that this officer served the Government for about 23 years. May I know the period and the emoluments which he got during this period separately for working in different capacities, such as Junior Clerk, Personal Assistant, etc., till he was appointed Managing Director of the Export Promotion Corporation ?

Chief Minister : I do not have these figures with me at present.

Mr. Speaker : Such details were given in reply to one of the earlier questions on this subject.

Chaudhri Darshan Singh : May I know whether this officer was rejected by the Union Public Service Commission twice for appointment to I. A. S. ?

---

*Starred Question No. 4501 along with its reply appears in P. V. S. Debates Vol. I, No. 4, dated 21st February, 1964.

Chief Minister : I do not think so. But , on one occasion, the recommendations were not accepted, as he had not got varied experience. That is why, he was asked to work in another Department.

Chaudhri Hardwari Lal : Is it a fact that there has been and there still is the post of the Joint Director, Village Industries ?

Chief Minister : I think, there is Sir.

Chaudhri Darshan Singh : May I know, Sir, whether the Chief Secretary to Government, Punjab, recommended the name of another officer for I. A. S., but the Chief Minister deleted his name and recommended the name of this officer ?

Mr. Speaker : The supplementary does not arise. It is an administrative matter.

Chaudhri Darshan Singh : May I know how long this officer served under the Chief Minister ?

Mr. Speaker : The Chief Minister has not got the details with him at present.

APPOINTMENT OF JOINT DIRECTOR, RURAL INDUSTRIES

***4500. Chaudhri Khurshed Ahmed, M. L. A. :** Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether the present Managing Director of Export Promotion Corporation, before his appointment as such, was appointed as Joint Director, Rural Industries;

(b) the qualification prescribed for the post of the Joint Director, Rural Industries ;

(c) whether the officer referred to in part (a) above possessed the qualification mentioned in part (b) above when he was appointed as the Joint Director ;

(d) whether it is a fact that when the said officer joined the Export Promotion Corporation, the post of Joint Director, Rural Industries, was abolished, if so, the reason therefor ?

Shri Partap Singh Kairon : (Chief Minister, Punjab) :

(a) Yes.

(b) Suitability for the job.

(c) Yes.

(d) No.

CARD BOARD AND PAPER MILLS IN KARNAL DISTRICT

***4894. Shrimati Prasanni Devi :** (*Asked by Shri Fateh Chand Vij on her behalf*) : Will the Chief Minister be pleased to state —

(a) whether any cardboard and paper mills were set up in Karnal District during the period from 1st January, 1961 to date, if

so, the names thereof, the dates when they were set up and the location of each :

(b) whether Government have given any amount by way of grant or loan to the Mills referred to in part (a), if so, how much in each case ?

Sardar Partap Singh Kairon: (a) M/s Karnal Card Board Industries are setting up a medium scale Card board Factory at village Chiran near Karnal. Besides, the Government of India have granted a licence to M/s Bedi and Company, Private, Ltd., Bangalore under the Industries Development and Regulation Act, 1951 for the establishment of a Paper Mill at Panipat.

(b) No.

श्री फतेह चंद विज : आज से दो साल पहले राज्यपाल साहिब के भाषण में बताया गया था कि पानीपत में पेपर मिल लगाई जाएगी लेकिन अभी तक वह मामला वैसे का वैसा ही पड़ा हुआ है । क्या चीफ मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि वहां मिल कब तक लग जाएगी ?

मुख्य मन्त्री : मैसर्ज़ बेदी एंड कम्पनी जिन्होंने मिल लगानी थी वह अभी तक कुलेबोरेशन नहीं कर पाए और उन्होंने जो पैसा जमा करवाना था वह भी नहीं करवा पाए । इन वजूहात से वहां मिल नहीं लग पाई ।

श्री फतेह चंद विज : स्पीकर साहिब, 1963 में मेरे एक सवाल के जवाब में बताया गया था कि मिल लग जाएगी लेकिन अभी तक कुछ नहीं हुआ ।

Mr. Speaker : The Chief Minister has explained the position. The firm has not been able to find the collaborator.

Shri Ram Kishan : Will the Chief Minister be pleased to state whether the licence in this connection has been cancelled by the Government of India ?

Chief Minister : So far as my information goes, this has not yet been cancelled.

Shri Ram Kishan : If the firm fails to get the necessary collaboration, will the licence be given to another party for setting up the Mill at Panipat ?

Chief Minister : The firm has written to me in this connection. They want to contact me. It is only after they have contacted me that I will be able to decide this question.

श्री फतेह चंद विज : क्या मुख्य मन्त्री साहिब बताएंगे कि जो पेपर मिल पानीपत में लगाई जानी थी उसे किसी और जगह पर लगाने की कोई तजवीज़ हो रही है ?

मुख्य मन्त्री : अभी तक कोई ऐसी तजवीज़ नहीं है ।

Mr. Speaker : The next question also stands in the name of Shrimati Prasanni Devi. Shri Fateh Chand Vij does not appear to have authority for it to put the question, If that is so, I will not ask him to put the question on behalf of the lady Member.

INDUSTRIAL ESTATES IN HOSHIARPUR DISTRICT

***4791. Principal Rala Ram** : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the names of towns and villages in Hoshiarpur District where Industrial Estates have been established or are proposed to be established during the Third Five-Year Plan period ;

(b) whether Industrial Estate is proposed to be established in Mukerian during the Third Plan period ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) Hoshiarpur, Nangal, Una, Hariana, Dasuya and Mahilpur.

(b) No, Sir.

SHORTAGE OF MOLASSES FOR FOUNDRY INDUSTRY AT YAMUNA NAGAR IN AMBALA DISTRICT

***4441. Comrade Bhan Singh Bhaura** : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether he is aware of the fact that the Foundry Industry in Yamuna-Nagar (Ambala District) is facing paralytic conditions on account of the acute shortage of molasses ;

(b) if the answer to part (a) above be in the affirmative, the steps, if any, being taken to supply molasses to the said industry ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) The foundries all over the State, including those at Yamuna Nagar are finding it difficult to procure molasses at reasonable rate to meet their requirements.

(b) Despite the over-all shortage, an *adhoc* allocation of 20,000 quintals of molasses has been made in favour of the Department of Industries for supply to the foundries.

Comrade Shamsher Singh Josh : The Chief Minister has admitted that there is shortage of molasses and he has already stated that despite the over-all shortage, an *adhoc* allocation of 20,000 quintals of molasses has been made in favour of the Department of Industries for supply to the foundries. But, what I wanted to know was as to what steps have been taken by the Department to supply molasses to the industry at Jagadhri ?

Mr. Speaker : It is not possible for the Chief Minister to give this break-up.

Chief Minister : Every effort is being made to supply the molasses to the industry.

श्री राम किशन : बावजूद इस बात के कि मुलैसेज़ पर कंट्रोल किया हुआ है उसकी कीमतें आठ और नौ गुना बढ़ गई हैं। क्या चीफ मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि उसकी कीमतों पर कंट्रोल करने के लिए और इन्डस्ट्रीयेलिस्ट को सप्लाई करने के लिए क्या कदम उठाए जा रहे हैं ?

मुख्य मन्त्री : यही कि हमने आर्डरज़ किए हैं कि इसको कोई बेच नहीं सकता और न बेचने की वजह से ही यह कीमतें बढ़ी हैं। हम यह करेंगे कि इस पर कंट्रोल करके वाजब कीमतों पर अलाट कर देंगे ।

श्री राम किशन : क्या चीफ मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि उन्होंने जो फरमाया है कि मुलैसेज़ को कंट्रोल करके बेचने का इन्तज़ाम किया जाएगा उस संबंध में वह क्या कदम उठा रहे हैं और कब तक फाउंड्रीज़ को मुलैसेज़ मुहैइया करने के आर्डरज़ हो सकेंगे ?

मुख्य मन्त्री : मैं कह नहीं सकता । मैं चीफ मिनिस्टर तो हूँ लेकिन इस बात का संबंध किसी और से भी है । इस बात का एकसाइज़ ऐंड टैक्सेशन वालों से भी वास्ता है । मैं उनसे बात करके बता सकूंगा । अपना इरादा मैंने आपको बता दिया है कि गवर्नमेंट क्या करना चाहती है।

श्री राम किशन : कोआप्रेटिव का महकमा चीफ मिनिस्टर साहिब के पास है और वह मुलैसेज़ भी कोआप्रेटिव शूगर मिलज़ के ज़रिए आते हैं। तो इससे ऐक्साइज़ ऐंड टैकसेशन वालों का क्या संबंध है ? सारा कंट्रोल तो उनका है । इस लिये मैं पूछना चाहता हूँ कि फाउंड्रीज़ की तरफ से जो शिकायतें आ रही हैं उनको दूर करने के लिए क्या कदम उठाए जा रहे हैं ?

मुख्य मन्त्री : मुझे खुशी है कि मैम्बर साहिब का ध्यान इस तरफ है कि फाउंड्रीज़ को यह चीज़ मिलनी चाहिए लेकिन बात यह है कि कोआप्रेटिव मिल्ज़ भी किसी और को बेच नहीं सकती हैं क्योंकि उसे फ्रीज़ किया हुआ है । इसमें मैं भी कुछ नहीं कर सकता और मैं उस आर्डर के खिलाफ नहीं जा सकता । हमने बैठ कर फैसला करना है कि किस तरह देना है।

श्री फतेह चन्द विज : शीरे के मुताल्लिक जो अभी तक सोचा नहीं गया है तो क्या इस बारे बारिशों के बाद सोचा जाएगा जब कि पानी से तालाब भर जाएंगे ?

मुख्य मन्त्री : मुझे भी इस बात का फिक्र है लेकिन जो दिक्कत आई है वह आपके सामने ब्यान कर दी है।

AMOUNT GIVEN FOR TUBE-WELLS ETC. IN BLOCK NIHAL SINGH WALA, DISTRICT FEROZEPUR

***4515. Sardar Gurcharan Singh** : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the amount distributed as loan and as subsidy, separately by Government to the persons residing in Block Nihal Singh Wala,

(Sardar Gurcharan Singh)

district Ferozepur for tube-wells, pumping-sets and persian wheels during the year 1962-63 together with the names of the recipients thereof ;

(b) whether it is a fact that one Mohinder Singh of village Nihal Singh Wala who was given loan for a tube-well or persian, wheel has not so far installed any, if so, the action, if any taken or proposed to be taken in the matter ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) A sum of Rs 8,500 was given to two persons as loans for tube-wells and a sum of Rs 17,500 to eight persons as loans for pumping-sets. It is, however, not in public interest to disclose the names of loanees. No subsidy was given for these works. No loan or subsidy was advanced for persian wheels.

(b) No loan has been given to Shri Mohinder Singh of Nihal Singh Wala. The question of taking any action in the matter, therefore, does not arise.

Sardar Gurnam Singh : May I know as to what public interest is involved in not disclosing this information ?

Chief Minister : I have given every information except the names.

Mr. Speaker : I could understand the anxiety of the Government not to disclose the names. But, here the question is of giving loans for tube-wells, etc.

मुख्य मन्त्री : जाटों और खेती करने वालों में शरीका होता है जिस से हम उनको बचाना चाहते हैं ।

Pandit Chiranji Lal Sharma : May I know from the Chief Minister whether it is a fact that tube-wells in most of the places in Punjab have been an utter failure and whether any steps have been taken to make them serviceable ?

Mr. Speaker : This Supplementary question does not arise. But, if the honourable Member considers it of great importance, he may ask a Short Notice Question.

ALLOTMENT OF LAND BY PANCHAYATS

*4497. **Shri Babu Dayal Sharma :** Will the Chief Minister be pleased to state whether it is a fact that most of the Panchayats have not so far auctioned one-third Panchayati lands to Harijans, if so, the action taken or proposed to be taken by Government in the matter ?

Sardar Partap Singh Kairon : *Part I.*—Approximately 12 per cent of Gram Panchayats in the State have not so far taken action to auction one-third of their shamilat lands to Harijans.

Part II.—Instructions have been issued that the provisions of the rules in this respect should be strictly enforced and any defiance of the rules,

without reasonable cause, will be considered as misconduct in the discharge of duties by the Sarpanch/Panches concerned rendering them liable for suspension/removal from the membership of the Panchayats.

Pandit Chiranji Lal Sharma : May I know whether the Government propose to take any steps to allot land to Harijans where there is no land with the Panchayat or that has already been leased out for five years or so ?

Chief Minister : I am sorry, it will not be possible to do that.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : ਕੀ ਚੀਫ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਇਹ ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ ਅਲਾਟ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਵਜਹ ਵੀ ਦਰਿਆਫਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਨਹੀਂ ।

Comrade Shamsher Singh Josh : May I know from the Chief Minister why no action has been taken against the Sarpanches for their failure to allot land to the Harijans ?

Mr. Speaker : It is a suggestion and not a supplementary, please.

Comrade Shamsher Singh Josh : I want to know the reasons for not doing so.

Chief Minister : This fact has not been brought to my notice.

श्री बाबू दयाल शर्मा : पिछले साल भी मैंने जब यह सवाल किया था कि बहुत सारी पंचायतों ने $\frac{1}{3}$ ज़मीन हरीजनों को नहीं दी है तो कहा गया था कि ग्राँयदा ख्याल रखा जाएगा ग्रौर ज़मीन न देने वालों को सज़ा दी जाएगी । तो मैं पूछना चाहता हुं कि कितने सरपंचों को सज़ा दी गई है ?

मुख्य मंत्री : इस सवाल को देख कर मेरा ध्यान इस तरफ गया है ।

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਕੀ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਰਪੰਚਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਭੇਜੇ ਜਾਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਹਿਦਾਇਤ ਤੇ ਅਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਐਕਸ਼ਨ ਲਿਆ ਜਾਏਗਾ ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਰਿਟ ਤੇ ਸੋਚਾਂਗਾ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਕੀ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਕੀ ਕਿਸੇ ਸਰਪੰਚ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਅਜ ਤਕ ਕੋਈ ਐਕਸ਼ਨ ਵੀ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਰਿਟ ਤੇ ਲੈ ਲਵਾਂਗਾ ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਜੇ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ । ਸਵਾਲ ਕਰ ਦਿਉ ਪਤਾ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗੇ ।

RESERVATION OF PANCHAYATI LAND FOR HARIJANS IN HISSAR AND SANGRUR DISTRICTS

***4821. Shri Amar Singh :** Will the Chief Minister be pleased to state the names of the Panchayats in Hissar and Sangrur Districts which have not so far reserved one-third area of Panchayati lands for Harijans together with the details of the action, if any, Government proposes to take in the matter ?

Sardar Partap Singh Kairon : *Part I.*—A list of such Panchayats is placed on the table of the House.

Part II.—Instructions have been issued that the provisions of the rules in this respect should be strictly enforced and any defiance of the rules, without reasonable cause, will be considered as misconduct in the discharge of duties by the Sarpanch/Panches concerned rendering them liable for suspension/removal from the membership of the Panchayats.

LIST OF PANCHAYATS OF HISSAR AND SANGRUR DISTRICTS WHO HAVE NOT RESERVED ONE-THIRD AREA OF SHAMILAT LAND FOR HARIJANS.

Hissar District

(1) Mandi Adampur	(2) Bir Hissar	(3) Ladvi
(4) Kirtan	(5) Mohbatpur	(6) Shahpuria
(7) Sherpura	(8) Nanuwana	(9) Dholpalia
(10) Rori	(11) Thiraj	(12) Pana
(13) Bas Badshahpur	(14) Salewala	(15) Asalwas Dobeta
(16) Asalwas Merhatta	(17) Bapora	(18) Bhiwani Jonpal
(19) Dhani Brahmnan	(20) Ghuskani	(21) Gola Garh
(22) Jai Khurd	(23) Jui Kalan	(24) Kaluwas
(25) Kairu	(26) Lohani	(27) Legha Hetwan
(28) Legha Bhanan	(29) Malwas (Deosar)	(30) Naurangabad
(31) Puranpura	(32) Rajpura Kharkari	(33) Tigrana
(34) Kirmara	(35) Suli Khera	(36) Bisla
(37) Kirtan	(38) Bhodia Bishnoian	(39) Balak
(40) Chikanwas	(41) Shamsukh	(42) Kirori
(43) Rattia	(44) Bahmanwala	(45) Manheri
(46) Kullan	(47) Samain	(48) Talwara
(49) Tharwa	(50) Parta	

Sangrur District

(1) Kahna Khera	(2) Phullian Khurd	(3) Amargarh
(4) Banarsi	(5) Dhandoli	(6) Aspal Kalan
(7) Badra	(8) Rattangarh	(9) Sindhran
(10) Rampura Gujran	(11) Dhandoli Kalan	(12) Nidampur
(13) Batrian	(14) Sangarerhi	(15) Jhaneri
(16) Ladbanjar Kalan	(17) Meera	(18) Kamach Khera
(19) Shadipur	(20) Ghimana	(21) Chohanke Kalan
(22) Pandori	(23) Kanjla	(24) Sherpur
(25) Didargarh	(26) Katron	(27) Nangal
(28) Guram	(39) Kheri Chahlan	(30) Beri
(31) Rangian	(32) Bhalwan	(33) Jhunir
(34) Fatehgarh	(35) Kothala	(36) Thuliwal
(37) Mangewal	(38) Manal	(39) Gurbax Pura
(40) Gumti	(41) Asd Ulla-pur	(42) Rurka
(43) Manakwal	(44) Mohdevi	

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਜਦੋਂ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਲਿਸਟ ਵੀ ਦੇ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰੀ ਹਿਦਾਇਆਤ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ $\frac{1}{3}$ ਜ਼ਮੀਨ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਫੇਰ ਕੀ ਵਜਾਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀ ਇਤਲਾਹ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਐਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਨੂੰ ਕੰਪਲੈਂਟ ਦੇ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ । ਇਹ ਅਜੇ ਤਕ ਮੇਰੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ । I have taken over this Department very recently. I will certainly take action.

Mr. Speaker : There is no question of the Chief Minister taking over the Department recently. The Government is a continuous process.

Chief Minister : But the information asked for by the honourable Member has not been demanded in the question itself.

Mr. Speaker : The Chief Minister has given the list of Panchayats which have been guilty of not following the instructions of the Government, and now the honourable Member wanted to know why no action has been taken against the guilty Panchayats ?

Chief Minister : I say, Sir, that the question has not been asked from that angle.

Sardar Gurnam Singh : The question given notice of is—

"..........for Harijans together with the details of the action, if any, Government proposes to take in the matter ?"

In view of this question, how does the Chief Minister profess ignorance ?

Mr. Speaker : In view of the specific question just now quoted by the Leader of the Opposition, what action is proposed by the Government to be taken against the Panchayats who have not been observing the instructions in the allotment of land to Harijans ?

Chief Minister : I am sorry, that part of the question has not been answered. I shall find out the position and let the House know about it.

Mr. Speaker : Will it be possible for the honourable Chief Minister to supply this information within a week's time ?

Chief Minister : I cannot promise it. I shall, however, try to give this information at the earliest.

Mr. Speaker : I would like the honourable Chief Minister to get this information collected within a week's time and supply the same to the House.

This question will be treated as postponed and will again be put on the agenda after seven days. No more supplementaries be asked on this question now.

WOMEN AND HARIJAN SARPANCHES

*4793. **Principal Rala Ram :** Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the total number of Harijans and Women elected as Sarpanches in the recent Panchayat Elections in Hoshiarpur District ;

(b) the number of Harijans and women elected as Sarpanches in the whole State ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) Seventy-five Harijans were elected as Sarpanches. No woman was elected as such.

(b) 413 and 15, respectively.

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ। ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮਹਿਕਮਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰੀਸੈਂਟਲੀ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਲਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਰੀਸੈਂਟਲੀ ਤੋਂ ਕਿਤਨੇ ਸਾਲ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ?

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਬਾਤ ਨੂੰ ਟੇਕ ਅਪ ਨਾ ਕਰੋ। ਰੀਸੈਂਟਲੀ ਦਾ ਮਤਲਬ ਆਪ ਭੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ। (The hon. Member need not take up this matter. He knows what recently means.)

(*Interruption by Sardar Lachhman Singh Gill*)

Mr. Speaker : We have started the business of the House very well and I would request every Member of the House not to say anything which might create trouble.

Next question please.

PANCHAYAT FUNDS OF VILLAGE PANCHAYAT FATHOWAL, POST OFFICE BULLHOWAL, DISTRICT HOSHIARPUR

***4619. Sardar Kartar Singh Dhillon :** Will the Chief Minister be pleased to state with reference to the reply to part (b) of Starred Question Number 4142 included in the list of Questions for 20th September, 1963—

(a) the amount of the Panchayat fund deposited with the Co-operative Thrift and Credit Society, Fathowal, district Hoshiarpur and Shri Hari Ram, Sarpanch, Gram Panchayat, Fathowal, separately ;

(b) whether it is a fact that the Sarpanch mentioned in part (a) above retained the said amount without getting any development works executed in the Gram Panchayat area, if so, the action, if any, taken or proposed to be taken against him ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) (i) Rs 800.00 nP.

(ii) Rs 1383,74 nP,

(b) No development works were undertaken.

ਸਰਦਾਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ (a) ਦੇ ਭਾਗ (i) ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਪਚਾਇਤ ਦੇ ਕੋਲ 800 ਰੁਪਏ ਹਨ ਅਤੇ ਭਾਗ (ii) ਵਿਚ 1,383.74 ਰੁਪਏ ਦੱਸੇ ਹਨ, ਕੀ ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਉਸ ਸਰਪਚ ਨੇ ਕਿਸ ਕਾਇਦੇ ਮਾਤਹਿਤ ਰੁਪਏ ਰਖੇ ਹਨ ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਸੈਪਰੇਟ ਨੋਟਿਸ ਦਿਉ, ਪਤਾ ਕਰਕੇ ਦੱਸਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਸਰਦਾਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸ ਨੇ 50 ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਿਉਂ ਰਖੇ ਹਨ ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਤੁਸੀਂ ਦਸੋ, ਪਤਾ ਕਰਾਂਗਾ ।

ਸਰਦਾਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : ਕੀ ਅਸੀਂ ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਰੂਲਜ਼ ਭੀ ਪੜ੍ਹਾਈਏ ?

(*No reply*)

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ : ਕੀ ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਸਰਪੰਚ ਕਿਸੀ ਵਜ਼ੀਰ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਭੀ ਹੈ ?

Mr. Speaker : No such supplementary, please.

(*Chief Minister rose to reply*)

Mr. Speaker : It does not need any reply. Next question, please.

GRAM SABHA VILLAGE FATHOWAL, DISTRICT HOSHIARPUR

***4618. Sardar Kartar Singh Dhillon :** Will the Chief Minister be pleased to state with reference to the reply to starred question No. 4143 included in the list of questions for 20th September, 1963—

(a) whether it is a fact that no meeting of the Gram Sàbha of village Fathowal, P. O. Bullohwal, district Hoshiarpur, has so far been called, if so, the reasons therefor ;

(b) whether any works pertaining to the development of the said village have been executed without the formal approval of the Gram Sabha of this village, if so, the reasons therefor ;

(c) whether Government is taking any steps to ensure that the meeting of the said Gram Sabha are called at least twice a year as provided under the law ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) No, Sir.

(b) Yes, Sir. The reasons are that the meetings called for 24th October, 1962, 6th June, 1963 and 20th October, 1963 could not proceed for want of quorum.

(c) The law has been amended to empower the Samitis to fix dates for such meetings and to call meetings of the Sabha where a Gram Panchayat fails to do so. The attention of the Panchayat Samiti Hoshiarpur (I) has been drawn to the provisions of the law and the Samiti has been requested

(Chief Minister)

to ensure that the general meetings of the Gram Sabha Fathowal are held regularly in future.

ਸਰਦਾਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : ਸਵਾਲ *4143 ਜਿਹੜਾ ਕਿ 20-9-63 ਦੀ ਲਿਸਟ ਵਿਚ ਸੀ, ਉਸ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਮੀਟਿੰਗ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਣ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤਿੰਨ ਮੀਟਿੰਗਜ਼ ਕਾਲ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਜਵਾਬ ਠੀਕ ਹੈ ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਸੈਪਰੇਟ ਨੋਟਿਸ ਦਿਓ, ਪਤਾ ਕਰਕੇ ਇਨਫਾਰਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ।

ਸਰਦਾਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : ਪਿਛਲੇ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਵੀ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ਭੀ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਜਵਾਬ ਠੀਕ ਹੈ ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਅਜ ਦਾ ਜਵਾਬ ਠੀਕ ਹੈ । ਪਹਿਲਾ ਗ਼ਲਤ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ ।

ਸਰਦਾਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ, ਸਰ। ਕੀ ਇਹ ਪਰੀਜ਼ਿਊਮ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਗ਼ਲਤ ਭੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਵਜ਼ੀਰ ਛੋਟੀ ਛੋਟੀ ਡਿਟੇਲਜ਼ ਕੁਲੱਕਟ ਕਰਨ ਲਈ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਦੇ ਪਿਛੇ ਨਹੀਂ ਭਜਦੇ । ਅਫਸਰਾਂ ਕੋਲੋਂ ਜਿਹੜੀ ਇਤਲਾਹ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਉਹ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਸਪਲਾਈ ਕਰ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

Mr. Speaker : I do not accept that stand. The Minister concerned or the Chief Minister is responsible to the Legislature and the Legislature has nothing to do with the officers. Therefore, the final responsibility in respect of all the answers to questions given here is that of the Ministers. (*Cheers from the Opposition Benches*)

Chief Minister : Not for all the details. I protest.

Mr. Speaker : Members cannot go and question the Officers as to why they supplied wrong information. In the final analysis, the honourable Members sitting on the Treasury Benches, are responsible to this House. The House is entitled to get correct information from the Treasury Benches. (*Cheers from the Opposition Benches*)

Chief Minister : Sir, this reply that I have given now, as I have told, is correct because this is the latest reply. But the earlier reply can still be seen whether a mistake has occurred. So far as the Minister is concerned he does not go into every detail himself. He has to be informed by the Members sitting either on the Treasury Benches or on the Opposition side, and then he can look into that.

Mr. Speaker : That is not the point and I am not interested whether the reply given is good or bad. I will accept as true whatever reply is given by the Minister, unless proved otherwise. But the objection was to the remarks made by the honourable Chief Minister that he did not know and whatever reply is supplied to him by the Officers, he has given.

Chief Minister : Sir, you will appreciate when I say that I do not know whether the meetings were held once, twice or more times,

श्री बलरामजी दास टंडन : आन ए प्वायंट आफ आर्डर सर। स्पीकर साहिब, सब से बड़ी आब्जैक्शनेबल बात यह है कि आपकी रूलिंग देने पर चीफ मिनिस्टर साहिब ने कहा है कि I protest against it मैं समझता हूँ कि स्पीकर साहिब की रूलिंग के बाद Rules of Procedure के मुताबिक कोई भी कोई चीज़ टेक अप नहीं कर सकता । दूसरे चीफ मिनिस्टर साहिब ने कहा कि जो अफसरों से इन्फर्मेशन आ जाती है वह हाउस में सप्लाई कर दी जाती है। The Speaker is the custodian of the Rules of the House. Can the Chief Minister say 'I protest against the ruling given by the Chair'?

Chief Minister : I can say some thing when....................

(*Interruptions*)

Mr. Speaker : I would request the honourable Members to keep silent.

Chief Minister : Mr. Speaker, when this question was asked earlier, to which a reference has been made in the present question, the information up to 1962 was asked for. Now the information was asked for up to 1963. My friend has not said that there is some discrepancy and I cannot know the position off hand.

श्री बलरामजी दास टंडन : स्पीकार साहिब, मैं इसकी कोई क्लैरीफिकेशन नहीं चाहता । मेरा प्वायंट आफ आर्डर यह है कि क्या स्पीकर की रूलिंग देने के पश्चात् कोई उसको चैलेंज कर सकता है ! Has the Chief Minister got the right to protest against the ruling of the Chair ?

Mr. Speaker : I would request the House to take it in a very sporting manner.

श्री बलरामजी दास टंडन : मैं पूछना चाहता हूँ कि क्या कोई मैम्बर आपकी रूलिंग देने के बाद 'प्रोटैस्ट' कह सकता है ? Is it right and proper ? If it is correct then we will be at liberty to express any view.

Mr. Speaker : No, this is not proper and howsoever high one may be, c nnot question the ruling or observations of the Chair.

सरदार गरनाम सिंह : स्पीकर साहिब, एतराज़ तो यह है कि चीफ मिनिस्टर ने कहा है कि क्या मिनिस्टर साहिब भागे फिरें । यह जवाब दुरुस्त नहीं है। एतराज़ तो सिर्फ इस बात पर है । लेकिन अगर वह यही बात कहते हैं तो सिवाए भागने के उनके पास काम भी क्या है ? (हंसी)

मुख्य मन्त्री : स्पीकर साहिब, आपने बात करने की इजाज़त दी है इस लिये

[मुख्य मन्त्री]
the way the question was put, it was to be retorted.

श्री अध्यक्ष : मेरी बदकिस्मती यह है कि जब आप कुछ कह देते हैं तो वे चार बातें कर देते हैं। Then I become helpless. (It is my bad luck that when the Chief Minister makes one retort it is replied by four from the Opposition side, then I become helpless.)

मुख्य मन्त्री : जब मैम्बर साहिबान सवाल ही ऐसा करते हैं तो मजबूरन वैसा जवाब देना पड़ता है। चेयर को डिसरिसपेक्ट शो करने की इनटेनशन नहीं होती।

श्री अध्यक्ष : आपने कहा था कि क्या मिनिस्टर साहिबान भागे फिरें। (The Chief Minister had said that it was not expected of the Ministers to run about for this purpose.)

मुख्य मन्त्री : आपके सम्बन्ध में नहीं कहा। जब मैम्बर साहिबान ऐसा कहते हैं और रीटार्ट करते हैं तो जवाब देना पड़ता है।

Mr. Speaker : I think, let us stop it here.

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : On a point of Order, Sir. ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਧਿਆਨ ਇਸ ਪਾਸੇ ਦਿਵਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡਾ ਹਕ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਭਾ ਵਿਚ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੂੰ ਕੁਐਸਚਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੁਸਾਂ ਇਹ ਕੰਮ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ, ਕਦੋਂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ। ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦੀ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਅਸੀਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਈਏ। ਮੈਂ ਇਸ ਗਲ ਤੇ ਤੁਹਾਡੀ ਰੂਲਿੰਗ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।

Mr. Speaker : I have already given my ruling that I cannot accept what the Chief Minister stated. It is entirely the responsibility of the Minister concerned to give reply and the Officers of the Government do not come into picture.

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਤੁਹਾਡੇ ਰੂਲਿੰਗ ਦੇ ਬਾਅਦ, does he submit to that or not ?

Mr. Speaker : I think we should stop it here.

Chief Minister : Sir, my answer cannot be very good when the question was asked in that way. I would suggest that the honourable Members should not be allowed to comment in that way.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਸਰਦਾਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੇ ਐਟਮੌਸਫੀਅਰ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ? ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਕਿ ਪਹਿਲਾ ਜਵਾਬ ਗਲਤ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਸਰਾ ਠੀਕ ਹੈ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲੋਂ ਗਲਤੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਕਹਿਣੀ ਸਿੱਖੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(*Interruptions by Sardar Lakhi Singh Chaudhri*)

Mr. Speaker : The honourable Member is not permitted to answer. If he wants, he must change the position.

Next Question, please.

REPRESENTATION FROM PANCHAYAT SAMITI GAGRET IN UNA TEHSIL

***4324. Pandit Mohan Lal Datta :** Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether it is a fact that the Panchayat Samiti Gagret, in tehsil Una, represented to Government through a resolution passed unanimously that the Samiti be allowed to conduct its business in Hindi in the Devnagri script as all its members were conversant with this script and the people of the Ilaqa also used this script only;

(b) if the reply to part (a) above be in the affirmative, whether Government have considered the said Resolution, if so, the decision taken thereon ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) Yes.

(b) The matter is under consideration.

CONSTITUTION OF VEHICLES BOARD

***4502. Sardar Gian Singh Rarewala :** Will the Chief Minister be pleased to state whether it is a fact that Government has recently constituted a Vehicles Board consisting of some senior officers, if so, the functions and powers of the said Board ?

Sardar Gulab Singh (Chief Parliamentary Secretary) : No, not recently. The Board was constituted in 1953. A statement giving functions and powers of the Board is laid on the table of the House.

Statement showing the functions and powers of the Government Vehicles Board

A 'Transport Board' was constituted in February, 1953 under Punjab Government Notification No..822-P-53/9108, dated 13th February, 1953, which prescribed the powers and functions of the Board as under:—

(i) It will have full powers to grant or withhold sanction in respect of all demands for Government Vehicles, excepting those for the Bhakra-Nangal Project, and the passenger services and the transport of goods in the Transport Department.

(ii) It will settle all relevant details relating to the size and nature of transport pools and will review all existing provisions of Government Vehicles etc.

(iii) It will decide the question of laying down the limit of salary above which an officer will not ordinarily be allowed the use of Government Transport.

(iv) It will examine the existing rules regarding road mileage etc. allowed for journeys by car and will put up proposals for amendments, if necessary.

(v) It will discharge such office duties as may be entrusted to it by Government.

The orders of the Board sanctioning or refusing permission for purchase of a Government Vehicle shall be final.

[Chief Parliamentary Secretary]

The "Transport Board" was redesignated as "Government Vehicles Board"in May, 1953 under Punjab Government Notification No. 4087-P-53/31853, dated 6th May, 1953.

In addition to the above powers and functions, Government in January, 1961 allotted to the "Government Vehicles Board" the work of making recommendations on the various applications submitted to Government for allotment of cars out of the State quota of 5 per cent (out of turn).

Sardar Gian Singh Rarewala : Will the hon. Chief Minister be pleased to state whether the Vehicles Board enjoys all the powers and whether their recommendations are final ?

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਕੁਝ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਬੋਰਡ ਦੀ ਪਾਵਰ ਰਿਕੁਮੈਂਡੇਟਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਈਆਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਫਾਈਨਲ ਹੈ ।

(At this stage some hon. Members including Chaudhri Hardwari Lal rose to ask supplementary questions)

Mr. Speaker : Chaudhri Hardwari Lal, before we proceed further with supplementary questions to the question before the House, I may inform the House that I would like to have views of the hon. Members about the motions for expunction of the statement according to certain Members who have given notice of these motions and observations or ruling according to me, today.

I had requested the hon. Members who said that there were precedents in this regard to come to my Chamber and discuss it with me or to convince me or quote the precedents before I gave my ruling. But no body came there. So I have told the hon. Members to get ready and give their views, if they so like, at the appropriate time to-day because I have to take a decision about the admissibility or otherwise of those motions.

Chaudhri Hardwari Lal : Will the Chief Parliamentary Secretary state if the Vehicles Board was the final authority to approve the provision of staff cars to the Government Officers ?

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਸਟਾਫ ਕਾਰਜ਼ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਬੋਰਡ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਹੀ ਫਾਈਨਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

श्री बलराम जी दास टंडन : वे तो रिजैकिटड ही समझ ली जानी चाहिए ।

Chaudhri Hardwari Lal : Are there any cases where the Officers have been supplied staff cars without the knowledge and approval of the Vehicles Board ?

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਤੁਸੀਂ ਕੇਸ ਦਸ ਦਿਉ । ਮੈਂ ਪਤਾ ਕਰ ਲਵਾਂਗਾ, ਆਫ ਹੈਂਡ ਨਹੀਂ ਦਸਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ।

Sardar Gurdial Singh Dhillon : May I know from the Chief Parliamentary Secretary if the Senior Officers go by their designations or by name ?

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ, ਦੋਬਾਰਾ ਦਸ ਦਿਉ !

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਬਾਈ ਨੇਮ ਕਾਰਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਬਾਈ ਡੈਜ਼ਿਗਨੇਸ਼ਨ ? (His supplementary is whether the cars are allotted to the officers by name or by designation ?)

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਬਾਈ ਡੈਜ਼ਿਗਨੇਸ਼ਨ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ।

Pandit Chiranji Lal Sharma : Will the Chief Parliamentary Secretary kindly state if the Vehicle & Board consists of senior officers exclusively or some public men have also been associated with that Board ?

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਐਕਸਕਲੂਸਿਵਲੀ ਅਫਸਰ ਲਏ ਹਨ, ਪਬਲਿਕ ਮੈਨ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ।

Chaudhri Hardwari Lal : Sir, my supplementary has not been answered. May I know if there are any cases in which the Officers are allowed or supplied with staff cars without the knowledge or approval of the Vehicle & Board ? Is there any such instance ?

मुख्य मन्त्री :कुछ बोर्ड देता है और कुछ पंजाब गवर्नमेंट के अख्तियार में है। उनका अपना ढंग है देने का और हमारा अपना तरीका है । हम नान-औफिशियल को भी दे सकते हैं। ऐसे अफसरों को भी दे सकते हैं जिनको वहां पर कंसिडर न किया गया हो, जैसे डाक्टर हों, या जिन के पास पहले पुरानी गाड़ी हो। जिनको वहां कंसिडर नहीं किया जाता उनको हम कंसिडर कर लेते हैं ।

Chaudhri Hardwari Lal : Perhaps, the hon. Chief Minister has not been able to understand my question.

Mr. Speaker : No, please. Perhaps, the hon. Member has not been able to make it clear.

Chaudhri Hardwari Lal : Well, Sir, I have made it very clear. I am talking about the staff cars and not about the cars supplied or allotted out of the State quota. Could I have the reply to my question from the Chief Parliamentary Secretary or for that matter from the Chief Minister ?

चीफ पार्लियामेंटरी सैक्रेटरी : आप नोटिस दे दें, जवाब दे दिया जाएगा।

Sardar Gian Singh Rarewala : Sir, in my question No. 4502, I had asked aboutthe functions of the Vehicle & Board, to which a reply has been given. Now in that connection a definite question has been asked, and the Chief Parliamentary Secretary should give us a definite reply.

चीफ पार्लियामेंटरी सैक्टरी : स्टाफ कारज़ के बारे में बोर्ड का फैसला ही फाईनल होता है । अगर कोई और चीज़ पता करनी हो तो नोटिस दे दें, पता कर के बता दिया जाएगा ।

Chaudhri Hardwari Lal : Sir, my question is whether or not there are any cases in which the staff car has been given without the knowledge or approval of the Vehicle & Board ?

Mr. Speaker : The Chief Parliamentary Secretary says that he does not know. If the hon. Member brings any specific case to his notice, he will look into that.

Chaudhri Hardwari Lal : Sir, there is no question of a specific case. I want to know if there is any such case.

Mr. Speaker : He cannot be expected to know if any officer was given a staff car without the approval of the Board. If he is informed about any pecific case, he will look into that.

Chaudhri Hardwari Lal : Sir, my question has not been answered I want to know if the Government have supplied staff cars to any officers, without the knowledge/approval of the Vehicles Board ?

Mr. Speaker : He does not know.

Chaudhri Hardwari Lal : Then I shall put a short notice question.

Pandit Chiranji Lal Sharma : Will the Chief Minister kindly state if the Government consider the feasibility or advisability of giving preference to legislators in the matter of allotting cars ?

Mr. Speaker : It is a suggestion for action.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ "ਨਾਨ-ਆਫ਼ੀਸ਼ਿਅਲਜ਼ ਜੋ ਆਫੀਸ਼ੀਅਲ ਕੈਪੈਸੀਟੀ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ।" ਕੀ ਉਹ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਚੌਧਰੀ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ—ਜੋ ਐਡਵਾਈਜ਼ਰ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸਨ ਉਹ ਹਨ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ?

श्री बलरामजी दास टंडन : चौधरी लखी सिह भी आ सकता है ।

Mr. Speaker : Every hon. Member of this House is as honourable as anybody else. I would request the hon. Member not to mention the names of the hon. Members of the House because that will create bad blood.

Comrade Ram Chandra : May I know if the Government have considered to give priority to the legislators in the matter of allotting cars ?

Mr. Speaker : They are not entitled to have staff cars.

श्री रूपलाल मेहता : क्या चीफ़ पार्लियामेंटरी सैक्रेटरी साहिब बताएंगे कि जो कार डीफैंस एडवाइज़र को दी गई है वह भी एडवाइज़री बोर्ड की सिफारिश पर दी गई है ?

चीफ़ पार्लियामैंटरी सैक्रेटरी : ऐसी अलाटमेंट गवर्नमेंट खुद करती है ।

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਕਾਰਾਂ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦੀ ਡਿਸਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਤੇ ਅਲਾਟ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਕੀ ਮੈਂ ਪੁਛ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਕਾਰਾਂ ਅਲਾਂਟ ਕਰਨ ਦਾ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦਾ ਕੀ ਕਰਾਈਟੀਰੀਆ ਹੈ ?

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਜਵਾਬ ਟੇਬਲ ਤੇ ਰਖ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਲਓ !

SUPPLY OF GOVERNMENT-OWNED CARS TO THE OFFICERS

***4521. Sardar Gian Singh Rarewala :** Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether it is a fact that the officers of the Punjab Goverment who wish to get a car out of the special quota of different types of cars allotted to the State, are required to apply to the Vehicles Board on a prescribed form; if so, a copy of the prescribed form be laid on the Table of the House;

(b) whethej the said Vehicles Board has with the approval of the Punrab Government, laid down certain conditions and principles for the allocation of cars out of the special quota to officers of the Government; if so, the details thereof;

(c) whether it is a fact that the following officers have been allotted Fiat Cars out of the special quota:—

(1) Dr. Tulsi Dass, Director, Post-Graduate Medical and Research Institute, Chandigarh.

(2) Shri V. P. Sondhi, Secretary to the Governor.

(3) Shri I. C. Puri, Principal Secretary to the Chief Minister.

(4) Shri Mohinder Singh Bedi, Deputy Commissioner, Karnal.

(5) Shri Baldev Kapur, Joint Director, Village Industries;

(d) If the reply to part (c) above be in the affirmative, whether the said officers applied in the prescribed form to the said Board for the allotment of cars, if not, the name of the authority who allotted the cars to them.

(e) whether the officers referred to in part (c) above fulfilled the conditions etc. referred to in part (b) above ?

Sardar Gulab Singh (Chief Parliamentary Secretary) : (a) Yes. A copy is laid on the Table of the House.

(b) Yes. A copy is laid on the Table of the House.

(c) (1) Yes.
(2) No.
(3) Yes.
(4) Yes.
(5) Yes.

(d) Yes. They had applied in the prescribed form. However the allotment of cars in these cases was made by Government.

(e) Yes, except the officer named at No. (2) above.

[Chief Parliamentary Secretary]

APPLICATION FOR THE ALLOTMENT OF A CAR OUT OF STATE PRIORITY QUOTA

To

THE PROVINCIAL TRANSPORT CONTROLLER,
PUNJAB, CHANDIGARH

SIR

I request for allotment of a car from the State Priority Quota. Necessary particulars are given below—

1. Name

2. Designation

3. Pay and Grade

4. Whether a touring Officer. If so, average touring mileage per month.

5. Whether owns at persent car/jeep or Station wagon or Scooter/Motor Cycle. If so, Indicate—
   (a) type of vehicle,
   (b) make, and
   (c) model.

If the vehicle currently owned has met with any serious accident requiring replacement give full particulars.

6. Whether sold a car/jeep or station wagon. If so, indicate—

   (a) type of vehicle;
   (b) make;
   (c) model; and
   (d) date of sale.

7. Whether staff car/jeep/station wagon available for touring and official requirements.

8. Reasons which necessitate maintenance of a private car.

9. Choice of car—

   (a) First preference;
   (b) Second preference and
   (c) Third preference.

10. Whether the name registered with a dealer. If so, please give—

   (a) date of booking and registration No.
   (b) make of car booked; and
   (c) date when turn is likely to come.

Yours faithfully,

Dated

Signatures of the applicant.

Remarks by the Head of the Department.

Signatures of the Head of the Department with designation

EXTRACT TAKEN FROM THE PROCEEDINGS OF GOVERNMENT VEHICLE BOARD'S MEETING HELD ON 20TH MAY, 1963

Item No. 6

Consider suggestion of the P.T.C. to revise the existing criterion for allotment of cars from the priority quota

It was agreed that in supersession of all the decisions of C.V.B. on the subject, the revised priorities for allocation of cars from the State Priority Quota should be as under—

Priority A—

Departments which have been sanctioned cars for use as staff cars by the Government Vehicles Board.

Priority B—
Private Institutions like Hospitals etc. to be considered on merits.

Priority C—
(1) Officers who have no staff car for touring duties but whose status and other requirements necessitate to a private car.

(2) Officers who have a staff car but whose status and other requirements necessitate maintenance of a private car:

Provided that for both (1) and (2) above it would be necessary that the officer does not have already a car/jeep/station wagon less than five years old or his vehicle has met with a serious accident which requires replacement of the damaged vehicle.

Note.—(1) Where an officer has sold a car less than 5 years old, he would not normallybe entitled to allotment of any car from the priority Quota. The Board may,however for specal reasons, consider any such case on merits.ì

Note—(2) Other things being equal, the officer with the older car will have preference over the applicant having car of a later model.

Priority D—
(1) Others on merits of each case.

(2) Specimen of the revised.

Sardar Gian Singh Rarewala : May I know from the Chief Parliamentary Secretary if the cars have been allotted to them in spite of the fact that some of them had already Government cars ?

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਨੂੰ ਜੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਜ਼ਰੂਰਤ ਲਈ ਕਾਰ ਚਾਹੀਦੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਲਾਟ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਜੋ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਉਹ ਸਰਕਾਰੀ ਕੰਮ ਲਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਉਸ ਨੂੰ ਜੇ ਘਰ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਅਲਗ ਕਾਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਕੀ ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਨਾਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੱਸੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਰਸਨਲ ਗੱਡੀਆਂ ਰਜਿਸਟਰ ਹਨ ਅਤੇ ਨਵੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ ਹੋਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ?

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਇਕ ਨੰਬਰ ਦੋ ਉਤੇ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੱਡੀ ਰਜਿਸਟਰ ਸੀ । ਉਸ ਦੇ ਨਾਂ ਬੇਸ਼ਕ ਗੱਡੀ ਅਲਾਟ ਹੋ ਗਈ ਸੀ । ਪਰ ਦਿੱਤੀ ਨਹੀਂ ਗਈ । ਇਸ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਾਂ ਹੋਣ ਤਾਂ ਦਸ ਦਿਓ, ਪਤਾ ਕਰਕੇ ਦੱਸ ਦੇਆਂਗਾ ।

Chaudhri Hardwari Lal : Sir, in reply to part (a) of the question the Chief Parliamentary Secretary has stated 'Yes'. I want to know if there are any instances of officers who did not apply through the Board and have yet been allotted cars ?

*Note ; Statement printed as recived from the Government.

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਬੋਰਡ ਦੇ ਕੋਲ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਂਦੇ ਹਨ । ਅਗਰ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਨਾ ਵੀ ਦੇਣ ਤਾਂ ਗੌਰਮਿੰਟ ਡਾਇਰੈਕਟ ਅਰਜ਼ੀ ਲੈ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਲਾਟ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਕਾਰ ਅਲਾਟ ਕਰਨਾ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੀ ਆਪਣੀ ਪਾਵਰ ਵਿਚ ਹੈ, ਬੋਰਡ ਕੋਲੋਂ ਰੀਕੁਮੈਨਡੇਸ਼ਨਜ਼ ਮੰਗਵਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਕੀ ਉਹ ਵੈਹਿਕਲ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਐਪਲਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ? (Do they not apply to the Vehicle Board ?)

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਜੇ ਕਿਸੇ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਬੋਰਡ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਕਹਿ ਕੇ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

Mr. Speaker : He means to say that the officer applies to the Govern-m ent and not that the Government calls for the applications.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : ਕੀ ਕੋਈ ਐਸਾ ਤਰੀਕਾ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਕਾਰ ਮਿਲ ਸਕੇ ?

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਕਈਆਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਲਈਆਂ ਹਨ, ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਐਪਲਾਈ ਕਰਕੇ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹੋ ।

Chaudhri Hardwari Lal : Sir, in part (c) of the question names of certain officers have been mentioned. I want to know from the Chief Parliamentary Secretary if any of these officers got the cars direct from the Government i. e. without the knowledge/approval of the Vehicle Board ?

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ । ਪਤਾ ਲਗਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਕੋਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਫੀਏਟ ਕਾਰ ਸੀ । ਸਿਰਫ਼ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਨਵੀਂ ਕਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਨਹੀਂ ਗਈ ।

चौधरी हरद्वारी लाल : स्पीकर साहिब, बहुत मुश्किल है । आप कोई तरीका निकालें कि चीफ पार्लियामेंटरी सैक्रेटरी किसी तरह स्वालों को समझ सकें ।

Mr. Speaker : I will not permit such insinuations.

Chaudhri Hardwari Lal : But it is so. He does not understand the questions.

Mr. Speaker : He is as intelligent as the hon. Member himself. I will not permit any insinuation.

Chaudhri Hardwari Lal : Then I shall put the question in Hindustani. पार्ट सी में कुछ अफसरों का ज़िक्र किया गया है जिनको कारें मिली हैं । क्या मैं जान सकता हूँ कि इन अफसरों को कारें सीधी गवर्नमैंट से मिलीं या वेहिकल बोर्ड की सिफारिश पर दी गईं ?

मुख्य मन्त्री : इसके लिए नोटिस दीजिए ।

चीफ पार्लियामेंटरी सैक्रेटरी : जवाब में बताया गया है कि उन अफसरों ने बाकायदा अर्ज़ियां दीं, सिर्फ एक ने नहीं दी थी ।

चौधरी हरद्वारी लाल : किस को अर्ज़ियां दीं ?

चीफ पार्लियामेंटरी सैक्रेटरी : वेहिकल बोर्ड को ।

पंडित चिरंजी लाल शर्मा : क्या चीफ पार्लियामैंटरी सैक्रेटरी साहिब के नोटिस में यह बात है कि इन अफसरों के अलावा कुछ लैजिस्लेटर्ज़ को भी कारों की अलाटमेंट में प्रायरटी दी गई ?

चीफ पार्लियामैंटरी सैक्रेटरी : वह भी दरखास्तें दे सकते हैं और कारें ले सकते हैं ।

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਕੀ ਇਹ ਸਹੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ, ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਕਰਨਾਲ ਕੋਲ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਕਾਰ ਹੈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕਾਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ?

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਨੋਟਿਸ ਦਿਓ, ਪਤਾ ਕਰਕੇ ਦਸਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਜੋ ਮੇਰੀ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਕੀ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਪਰੋਫਾਰਮਿਆਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਜਿਹੜੇ ਐਮ. ਐਲ. ਏਜ਼. ਨੇ ਕਾਰ ਵਾਸਤੇ ਐਪਲਾਈ ਕੀਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਵਿਚ ਇਮਤਿਆਜ਼ੀ ਸਲੂਕ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ? ਟਰੇਜ਼ਰੀ ਬੈਂਚਾਂ ਵਾਲੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਕਾਰਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ।

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿਚ ਹੋ । ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਗੱਲ ਹੈ ਤਾਂ ਦਸੋ ।
(*Interruptions*)

कामरेड रामचन्द्र : सरदार गुरदयाल सिंह ढिल्लों ने दो दफा एप्लाई किया और दोनों दफा एप्लीकेशंज़ रीजैक्ट की गई ।

श्री अध्यक्ष : आप मुझे बता दें कि आप ने किस किस से पहले एप्लाई किय था जिन्हें कारें दी गई हैं लेकिन आपको नहीं दी गई। (The hon. Member may please let me know the names of the persons who have been allotted cars even though they had applied after him and he has not been allotted any.)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਨ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਐਪਲਾਈ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਯਸ਼ ਨੇ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਐਪਲਾਈ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਲੇਕਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਅਲਾਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ

चौधरी हरद्वारी लाल : स्पीकर साहब, एक सवाल के जवाब में इन्होंने एक लिस्ट दी हुई है । इन सारे सवालों का जवाब इस लिस्ट से मिल जाता है । बेहतर होगा अगर यह जवाब पढ़ दें कि किस किस को कार एलाट की गई है ।

Mr. Speaker : It is too long a statement.

Chaudhri Hardwari Lal : But every Member should know the answer to the question, Sir.

चीफ पार्लियामैंटरी सैक्रेटरी : स्पीकर साहब, यह लिस्ट जिसका यह जिक्र कर रहे हैं इस सवाल के जवाब में नहीं है । जिस वक्त वह सवाल आएगा, उस वक्त यह पूछ लें ।

SUPPLY OF CARS ON THE ADVICE OF THE VEHICLES BOARD.

***4522. Sardar Gian Singh Rarewala :** Will the Chief Minister be pleased to state the names of—

(i) Institutions;

(ii) Political parties;

(iii) Ministers, State Ministers or Deputy Ministers, Holders of Political Officers in the State; and

(iv) other non-officials, to whom Fiat cars or Ambassador cars have been allotted with/without the advice of Vehicles Board, separately, since April, 1962.

Sardar Partap Singh Kairon : A statement is laid on the table of the House.

STATEMENT SHOWING THE ALLOTMENT OF VEHICLES WITH OR WITHOUT THE ADVICE OF THE VEHICLES BOARD SEPARATELY SINCE APRIL, 1962

Make	(i) Institutions	(ii) Political Parties	(iii) Ministers, State Ministers or Deputy Ministers, holders of Political Offices	(iv) Non-officials
		Cars allotted with the advice of the Vehicles Board		
Fiat ..	Nil	Nil	Nil	Nil
Ambassador ..	Punjab Agricultural Univeristy .. 2	Nil	Nil	Nil
	The Institute of Sisters of Charity, Amritsar .. 1	Nil	Nil	Nil
		Cars allotted without the advice of the Vehicles Board		
Fiat ..	Nil	Nil	Shri Prem Singh 'Prem' .. 1 Capt. Rattan Singh .. 1 Shri Harcharan Singh Brar .. 1 Shri Gulab Singh, Chief Parliamentary Secretary .. 1 Smt. Shanno Devi, Deputy Speaker 1 Shri Kapur Singh, Chairman, Punjab Legislative Council .. 1	Shri NiranjanSingh Tallib .. 1 Shri Yash, M. L.A. .. 1 Shri C.P.N. Singh, Ex-Governor .. 1 Dr. Mulkh Raj Anand Punjab University 1 Shri Suraj Bhan, Vice Chancellor Kurukeshetra .. 1
Ambassador ..	Khadi Gram-Udyog Sangh, Punjab 1	Nil	Shri Ranbir Singh, I.P.M. .. 1 Shri Ajmer Singh, Revenue Miister (1962) .. 1	Shri Siri Chand, M.L.C. .. 1 Agent, Allahabad Bank Ltd., Chandigarh .. 1
	Total 4			

Make	(i) Institutions	(ii) Political Parties	(iii) Minister, State Ministers or Deputy Ministers, holders of Political Officials	(iv) Non-officials
			Cars allotted without the advice of the Vehicles Board—Concld.	
—	—	—	Shri Brish Bhan, Capital and Health Minister .. 1	Shri C. W. Riddle, Punjab University .. 1
			Shri Ajmer Singh, Revenue Minister in January, 1964) .. 1	Shri Suraj Mal, M.L.A. .. 1
			Comrade Ram Krishan .. 1	Bhai Jodh Singh, Vice Chancellor, Punjabi University .. 1
			Shri Tayab Hussain Khan .. 1	Rao Birendra Singh, Honrary Advisor, Defence efforts, Punjab 1
			Shri Sunder Singh .. 1	
			Shri Harbans Lal .. 1	
			Shri Hari Ram .. 1	
			Mahashe Banarsi Dass .. 1	
			Smt. Om Prabha Jain .. 1	
			Shri Prabodh Chandra, Speaker, Punjab Vidhan Sabha .. 1	
			Smt. Chandravati, Parliamentary Secretary .. 1	
			Toal 19	Total 10

Chaudhri Hardwari Lal : Can the statement be read out because every body wants to know the names of individuals/institutions to whom cars have been allotted ?

Comrade Ram Chandra : We are all interested to know the names, Sir.

Mr. Speaker : Copy of the statement has been given to the hon. Member.

Chaudhri Hardwari Lal : Sir, Sardar Gian Singh Rarewala has got the list. He is not even showing that to me. We, therefore, want to know to whom cars have been allotted.

(*At this stage the statement was read out*).

Mr. Speaker : My name has been mentioned in the list. I may state that I was given an Ambassador car. Nobody was prepared to have this type of car and it was thrust on me.

I do not know how the name of the ex-Governor, Shri C. P. N. Singh has been mentioned in the list and how he was allotted a car when he was not a resident of Punjab.

Voices from the opposition : Shri Suraj Mal is not an M.L.A.

Mr. Speaker : He might have taken the car when he was M.L.A.

Sardar Gian Singh Rarewala : Is it a fact or not that nobody can be given a car within a period of two years ? Sardar Ajmer Singh has been given the second car within a period of two years.

चीफ पार्लियामेंटरी सेक्रेटरी : यूजुअली नहीं दी जातीं । हां, अगर किसी की कार में कोई डिफेक्ट पैदा हो गया हो और वह ठीक सर्विस न दे रही हो या कोई एक्सीडेंट हो गया हो तब दो साल से पहले भी दे दी जाती है । सरदार अजमेर सिंह की पहली कार 60 हजार मील चल चुकी थी और इन्होंने लिखा था कि वह अब ठीक सर्विस नहीं दे रही । इसलिये उन्हें दूसरी एलाट की गई है।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿਘ : ਕੀ ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਪਹਿਲੀ ਕਾਰ ਸਰਦਾਰ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਸਰਵਿਸ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੇ ਰਹੀ, ਕੀ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਲੈ ਕੇ ਵੇਚੀ ਹੈ ? ਅਤੇ ਕਿਤਨੇ ਤੋਂ ਵੇਚੀ ਹੈ ?

Mr. Speaker : How is he expected to reply this question ?

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ : ਦੂਜੀ ਕਾਰ ਜਿਹੜੀ ਮੈਨੂੰ ਅਲਾਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਆਰਡਰ ਮੈਨੂੰ ਹੁਣੇ ਮਿਲਿਆ ਹੈ । ਉਹ ਮੈਂ ਹਾਲੇ ਨਹੀਂ ਖਰੀਦੀ । ਪਹਿਲੇ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਅੰਬੈਸਿਡਰ ਕਾਰ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਠੀਕ ਸਰਵਿਸ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੀ ਸੀ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਨਵੀਂ ਕਾਰ ਅਲਾਟ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਸੀ । ਦੂਜੀ ਜਿਹੜੀ ਕਾਰ ਹੁਣ ਅਲਾਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਅੰਬੈਸਿਡਰ ਹੀ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ : ਤੁਹਾਡੀ ਪਹਿਲੀ ਕਾਰ ਕਿਤਨੀ ਚਲ ਚੁਕੀ ਹੈ ?

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ : ਉਹ 50 ਹਜ਼ਾਰ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਚਲ ਚੁਕੀ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ : ਤੁਹਾਡੀ ਕਾਰ 50 ਹਜ਼ਾਰ ਮੀਲ ਚਲੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੇਰੀ 55 ਹਜ਼ਾਰ ਮੀਲ ਚਲ ਚੁਕੀ ਹੈ ਪਰ ਮੇਰੀ ਕਾਰ ਬੜੀ ਅਛੀ ਸਰਵਿਸ ਦੇ ਰਹੀ ਸਮਝੀ ਗਈ ਹੈ ।

Sardar Gurnam Singh : Can the Chief Parliamentary Secretary give reasons why any M.L.A. from the the Opposition who applied for the car was not given the same?

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਆਫ ਹੈਂਡ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਵਕਤ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਿਸ ਕਿਸ ਨੇ ਐਪਲਾਈ ਕੀਤਾ ਸੀ । ਆਪ ਇਸ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਦੇ ਦਿਓ, ਪਤਾ ਕਰ ਕੇ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ।

Sardar Gurnam Singh : Mr. Speaker, it has just now been stated that Sardar Lachhman Singh Gill applied for a car giving reasons therefor. I want to know why was he not allotted a car ?

Chief Minister : If the hon. Member gives a separate notice, I will find out and let him know.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਨ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਕੀ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਪਰੋਟੈਸਟ ਸ਼ੋ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਮੁਨਾਸਬ ਸਲੂਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ । ਮੇਰੀ ਟਰਨ ਪਹਿਲੇ ਸੀ ਲੇਕਿਨ ਮੈਨੂੰ ਕਾਰ ਐਲਾਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਯਸ਼ ਨੂੰ ਅਲਾਟ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਨੂੰ ਨਿੰਮਾ ਨਿੰਮਾ ਯਾਦ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕੁਝ ਆ ਕੇ ਕਿਹਾ ਸੀ । ਤੁਸੀਂ ਨੋਟਿਸ ਦੇ ਦਿਉ, ਦੇਖ ਕੇ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਨ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਕੀ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਕੜਾ ਤਕੜਾ ਯਾਦ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

(ਹਾਸਾ)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਜੋ ਕਾਰਾਂ ਦੇ ਅਲਾਟੀਜ਼ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤੇ ਵਜ਼ੀਰ ਹੀ ਹਨ । ਤਾਂ ਕੀ ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਾਰ ਲੈਣ ਲਈ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਵਜ਼ੀਰ ਹੀ ਬਣਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।

Mr. Speaker : Question hour is over now. The hon. Members can put supplementary questions to this question to-morrow.

UNSTARRED QUESTIONS AND ANSWERS

EXTENSION OF MUNICIPAL LIMITS OF GOBINDGARH

1218. Comrade Babu Singh Master : Will the Home Minister be pleased to state whether it is a fact that Government have recently received a number of representations from the Labour Union, Gobindgarh, for the

extension of Municipal Limits of Gobindgarh Municipality, if so, the action, if any, taken or proposed to be taken thereon ?

Sardar Gurbanta Singh : Yes; only one representation has been received from the Secretary Labour Union, Gobindgarh. The matter for extension of municipal limits so as to include labour Colony is under consideration of Government.

COMPLAINTS AGAINST SUB DIVISIONAL OFFICER, RAJPURA

1219. **Comrade Babu Singh Master :** Will the Home Minister be pleased to state—

(a) whether Government have recently received some complaints against the Sub-Divisional Officer, Rajpura.

(b) if the reply to part (a) above be in the affirmative the action, if any, taken thereon?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) No complaints have been received recently against the Sub-Divisional Officer (Civil), Rajpura.

(b) Does not arise.

BUILDING FOR MAJRI, PANCHAYAT SAMITI, DEVELOPMENT BLOCK, AMBALA DISTRICT

1248. Comrade Shamsher Singh Josh : Will the Chief Minister be pleased to state wheter Government has received a copy of the Resolution passed by the Zila Parishad, Ambala, in December, 1963 requesting the Government for the construction of the building of Majri Panchayat Samiti, Development Block in Ambala district, if so, details of the action, if any, taken or proposed to be taken on the said Resolution ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) Copy of the resolution has not been received. It has, however, been brought to the notice of Government that the Zila Parishad resolved in its meeting held on 24th December, 1963, to this effect.

(b) The matter is under consideration.

GRANT OF HILL AREA COMPENSATORY ALLOWANCE TO EMPLOYEES OF DEVELOPMENT BLOCKS, AMBALA DISTRICT

1249. Comrade Shamsher Singh Josh : Will the Chief Minister be pleased to state whether Government has recently received a copy of the resolution passed by the Zila Parishad, Ambala, recommending that Compensatory Allowance be granted to the Government employees in the Hilly Area Development Blocks of Ambala District, if so, the action so far taken thereon .

Sardar Partap Singh Kairon : Copy of this resolution has not been received. However, the Chairman, Zila Parishad, Ambala, has made a reference intimating its substance. This is being dealt with.

**Note*;—Unstarred Question No. 1255 and its answers appear in the Appendix to this Debate.

SALES TAX ON BUSES PURCHASED BY THE TRANSPORT DEPARTMENT

***1257. Comrade Ram Piara :** Will the Chief Minister with reference to the reply to unstarred question No. 937 printed in the list of unstarred questions for 1st April, 1963, be pleased to state—

(a) whether any sales tax was paid on 40 Mercedes Benz, 44 Layland Comet, 63 Dodge/Fargo, 66 Dodge/Fargo, and 3 Lay Land Comet Buses allotted to the Punjab Roadways, Amritsar, Jullundur, Ambala and Gurgaon respectively and mentioned in part (a) of the statement annexed to the reply to the said question, if so, how much, the date when it was paid and to whom it was paid, if not, the reasons therefor;

(b) the names of the firms from whom the bodies of the said buses were got manufactured together with the price paid therefor;

(c) whether any tenders were called for the manufacture of the bodies of the said buses or the work was given to some manufacturer on the approved list of the Transport Department/ Government, if the latter, the date when that manufacturer was placed on the approved list.

(d) the names of the persons, whether suppliers or their agents to whom the payment mentioned in parts (b) and (c) of the said statement were made and the manner, whether in cash, by cheque or in a draft, in which these were made;

(e) whether Government have purchased any more buses after 1st April, 1963, if so, how many, their make the date when the order was placed and with whom it was placed together with the amount so far paid to be paid on this account.

Sardar Partap Singh Kairon Chief Minister, Punjab: Time and labour involved in collecing the information will not be commensurate with any possible benefit to be obtained.

ROADS TO BE METALLED IN AMRITSAR DISTRICT

1309. **Comrade Makhan Singh Tarsikka :** Will the Minister for Planning and Public Works be pleased to state the time by which the following roads in Amritsar district are likely to be metalled—

(1) four mile portion of Gohri Mandi (Jandiala Railway Station Kathu Nangal road upto Ada Rasulpur Mehta road, in Jandiala Block;

(2) the Manawala Talwandi Dagran—Jand—Fatahpur Rajputan—Nizampur—Verka road in the Jandiala Block;

(3) the two miles approach road from village Saido Lail Khujala to Tarsikka Block headquarters;

(4) Tangera (G.T. road) to Mehta Chauk;

(5) Varpal—Bundala ?

Sardar Darbara Singh : Roads Nos. (1), (2), (4) and (5) —

Nothing can be said at present, as these roads have not been included in any plan so far.

Road No. 3—

Stands included in III Plan, but will be built in IV Plan period.

LOANS GIVEN FOR TUBE-WELLS ETC. OF TARSIKKA BLOCK SAMITI.

1310. Comrade Makhan Singh Tarsikka : Will the Chief Minister be pleased to state the names of the persons who were given loans for tube-wells, pumping-sets and for digging percolation-wells by the Tarsikka Block Samiti during the years 1961-62, 1962-63 and 1963-64 (to date) ?

Sardar Partap Singh Kairon : Loans were given to 7 persons for tube-wells, 8 persons for pumping-sets and 19 persons for percolation-wells. It is, however, not in public interest to disclose the names of loanees.

---

*CONSTRUCTION OF CERTAIN ROADS IN HISSAR DISTRICT

1325. Shri Satya Dev : Will the Minister for Planning and Public Works be pleased to state—

(a) the present stage of the construction of the various roads in tehsil Fazilka, district Ferozepur;

(b) the total expenditure incurred on the road constructed from Dabwali to Munnanwali in Hissar District ;

(c) the time by which the road from Munnanwali up to Ahlna-bad will be constructed together with the amount proposed to be spent thereon ?

Sardar Darbara Singh (Public Works Minister, Punjab) : (a) The position of roads under construction in Fazilka Tehsil of Ferozepur District up to September, 1963 is as under—

(i) *Abohar Usman khera road up to district boundary* (*Length* 21.98 *miles*) The work on this road stands almost completed, except consolidation of two miles and surfacing of Four miles near the boundrary

(ii) *Abohar Sitogans Dabwali road length in Fazilka Tehsil* 24 *miles* (*approximately*) First 13 miles from Abohar are completed in all respects. In the remaining miles, earth work has almost been completed, Bridges and Culverts constructed in 2 miles; soling collected in 2 miles and binder in one mile. Soling coat has also been completed in one mile.

(b) Rs. 6,09,142.

(c) During the 4th Five-Year Plan period at an estimated cost of Rs 17.5 lac subject to the availability of funds.

**Note*:—Unstarred Questions Nos. 1314 & 1315 alongwith their answers appear in the Appendix to this Debate.

APPOINTMENT OF ZAILDARS AND SUFEDPOSHES IN FEROZEPUR DISTRICT

1326. Shri Satya Dev : Will the Minister for Revenue be pleased to state:—

(a) the details of the duties proposed to be entrusted to the Zaildars and Sufedposhes to be appointed in the State and whether they will be paid any remunerations;

(b) the names of persons proposed to be appointed to the posts mentioned in part (a) above in Ferozepur District ?

Sardar Ajmer Singh : (a) The duties of Zaildars/Sufedposhes are shown in Annexure 'A'. The remuneration of Zaildars and Sufedposhes will be Rs 300 and Rs 200 per annum, respectively.

(b) The claims of various candidates are still under consideration of Deputy Commissioner, Ferozepur.

ANNEXURE A

LAND REVENUE RULES

Rule 9. Duties of Zaildars

The duties of a Zaildar are:—

(i) to promote communal harmonay;

(ii) to assist in the removal of untouchability and other social disabilities;

(iii) to render all possible assistance in the work of beneficent departments and in execution of development schemes in progress in his Zail and to enlist the help and co-operation of the people of the Zail generally;

(iv) to render all assistance to the Police in the maintenance of law and order and prevention of crime and investigation of criminal cases in the Zail;

(v) to supervise and assist in the collection of Government dues;

(vi) to render such assistance in the work of survey, crop inspections' preparation of records and assessment or other branches of revenue administration within the Zail as the Collector may require;

(vii) to exert his influence to secure within his Zail prompt obedience to all orders of Government;

(viii) to render assistance to all branches of the administration generally and in particular assist in recruitment to the armed forces, National Volunteer Crops, etc;

(ix) to render assistance in social work generally e. g. first aid to the injured, Red Cross Works, cause of adult education.

Rule 10 Duties of Inamdars

Duties of Sufedposhes (Inamdars)

A sufedposh shall perform such duties and render such assistance in the district administration as are required by the orders of Government under which the inam was first granted; and the Collector may also require him to perform any of the duties of a Zaildar.

***Note** :—Unstarred Questions No. 1346, 1372 & 1373 alonwith their replies appear in the Appendix to this Debate.

GRAPE CULTIVATION

1374. Comrade Ram Chandra : Will the Chief Minister be pleased to state the names of the farmers, with their addresses who were recently sent to Andhra Pradesh for practical training in grape cultivation together with the names of the districts in the Punjab where grapes can profitably be cultivated ?

Sardar Partap Singh Kairon : *First part*—A statement showing the names and addresses of farmers who went to Andhra Pradesh for practical training in grape cultivation is enclosed.

Second part.—Grapes can be grown in all the Districts of this State. Areas having high water table are not so suitable for growing grapes.

STATEMENT SHOWING THE NAMES AND ADDRESSES OF THE FARMERS WHO WENT TO ANDHRA PRADESH FOR PRACTICAL TRAINING IN GRAPE CULTIVATION.

Serial Number	Names and addresses of the farmers
1	2
1.	Shri Ram Kumar Bagwan, Village and Post Office Wazidpur Bhoma, district Ferozepur
2.	Shri Hari Ram Bidhnoi,Village and Post Office Rajanwali, district Ferozepur
3.	Shri Ghansham Dass, Village and Post Office Lahli, district Rohtak
4.	Shri Surjit Singh Rai, C/o Jullundur Co-operative Cold Storage, G. T. Road, Jullundur
5.	Shri Jagir Singh C/o Suraj Textile Mills, Malout Mandi, district Ferozepur
6.	Shri Mohinder Singh, Chairman, Zila Parishad, Ludhiana
7.	Shri Ram Singh Sawani, Patel Nagar, Abohar, district Ferozepur
8.	Shri Manohar Lal Kalra, M. C. Uklana Mandi, district Hissar
9.	Shri Dharam Chand, Village Bir Hansi, district Hissar
10.	Shri Mool Shankar, village Lohan Raghu, district Hissar.
11.	Shri Mukhtiar Singh Samag, village and Post Office Dhanewal Sat Kosi, district Ferozepur
12.	Shri Des Singh Hayer, Village and Post Office Rajanwali, district Ferozepur
13.	Shri Harinder Singh, village and post office Azimgarh, district Ferozepur
14.	Shri Ajmer Singh, village and Post Office Rajanwali, district Ferozepur
15.	Shri Bhagirath Rai, Village and Post Office Rajanwali, district Ferozepur
16.	Shri Kulwant Singh, Kulbanpur Nursery, district Patiala
17.	Shri Gurbachan Singh, Village and Post Office Lambi, district Ferozepur
18.	Shri Chander Sen Kochar, Village and Post Office Nurmahal, district Ferozepur

(Chief Minister)

Serial Number	Names and addresses to the farmers
1	2
19.	Shri Pritam Singh, Village and Post Office Khem Karan, district Amritsar
20.	Shri Bhiwani Dass, 381 Model Town, Panipat, district Karnal
21.	Shri Shivdayal, Village and Post Office Tiwana, district Hissar
22.	Shri Lakhmir Singh Sandhu, Garden Colony, Patti, district Amritsar
23.	Shri Lal Chand, village Dharampura, district Ferozepur
24.	Shri Bachittar Singh, Garden Colony, Jullundur
25.	Risaldar Mastan Singh, Garden Colony, Jullundur
26.	Shri Gurdip Singh, 475 Model Town, Karnal
27.	Shri Khem Chand, Village and Post Office Sarhol, district Gurgaon
28.	Shri Chanan Singh, Village and Post Office Sarhol, district Gurgaon.

* LANDOWNERS IN HISSAR DISTRICT

1380. Shri Amar Singh : Will the Minister for Revenue be pleased to state—

(a) the total number, names and addresses of landowners in Hissar District, tehsilwise, owning 30 standard acres or more of land at present ;

(b) the total surplus area of land acquired from each of the landlords mentioned in part (a) above together with the quality of land acquired from each ;

(c) the total acreage of the waste land and of the cultivable land at present in the possession of each of the said landlords separately;

(d) the total number of tenants at present in Hissar district, tehsilwise, who either do not own any land or own less than two acres of land ;

(e) the total number of ejected tenants in the said district who have so far been settled on the surplus area, tehsilwise, in Hissar district;

(f) the number of tenants in tehsils Hansi and Hissar who have been ejected but have not been resettled on the surplus land area so far ;

(g) the number of tenants in Hissar District, tehsilwise against whom suits for ejectment arepending in the courts at present ?

**Note*:—Unstarred Questions Nos. 1375 & 1379 alongwith their answers appear in the Appendix to this Debate.

Sardar Ajmer Singh : The time and labour involved in collecting and compiling the information would not be commensurate with any possible benefit to be **obtained from the reply.

3.00 P.M.

ADJOURNMENT MOTIONS

Mr. Speaker : I have received notices of *two adjournment motions-one is from Comrade ShamsherS ingh Josh and the other is from Comrade Makhan Singh Tarsikka.

These cannot form the subject-matter of adjournment motion and I, therefore, rule these out of order.

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਜਨਾਬ, ਸਰਕਾਰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਜ਼ਿਲਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਰਹੀ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਖਰੜ ਆਦਿ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਤਕਲੀਫ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ....

Mr. Speaker : The hon. Member can say whatever he wants to say on this subject during the course of his speech on the general dicussion of budget. It cannot be the subject-matter of an adjournment motion. It is not a matter of urgent public importance.

ਕਾਮਰੇਡ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿਕਾ : ਜਨਾਬ, ਮੇਰੀ ਐਡਜਰਨਮੈਂਟ ਮੋਸ਼ਨ ਦਾ ਤਅਲੁਕ ਪੱਟੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨਾਲ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਥੋਂ ਆਇਆ ਹਾਂ ਅਤੇ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਹੁਤ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਐਸ. ਡੀ. ਐਮ. ਨੇ ਹਨੇਰ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ...

Mr. Speaker : You can write to the Election Commission.

ਕਾਮਰੇਡ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿਕਾ : ਉਸ ਨੇ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਐਸ. ਡੀ. ਐਮ. ਨੇ ਉਥੇ ਹਨੇਰ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ..... ਸਰਕਾਰੀ ਦਖਲ ਬਹੁਤ ਵਧ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਲਕੇ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਜਬਰੀ ਛੁਟੀਆਂ ਤੇ ਲੈ ਆਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵਜ਼ੀਰ ਪਿੰਡ ਪਿੰਡ ਕਹਿੰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ, ਬੇਸਕ

**Unstarred Questions No. 1383 and 1384 alongwith their Answers appear in the Appendix to this Debate.

***Comrade Shamsher Singh Josh, M. L. A.,** to ask for leave to make a motion for the adjournment of the business of the House to discuss a definite matter of urgent public importance,namely,the resentment prevailing in Rupar,Kharar and Nalagarh Sub-Divisions against the decision of the Punjab Government to finally drop the proposal of forming a new Chandigarh district or in the alternative a new district with head quarters at Rupar.

By taking this decision, the Government has not taken into consideration the difficulties of the residents of the Rupar, Kharar and Nalagarh Sub-divisions who have to travel between 40 to 60 miles to reach their district head quarters.

It also looks ridiculous that Chandigarh is still a village on the map of the Ambala District.

Comrade Makhan Singh Tarsikka, M.L.A., to ask for leave to make a motion for the adjournment of the business of the House to discuss a definite matter of urgent public importance, namely, the naked intervention of S. D. M., Patti, in the election for the Ruling party candidate and calling of all Government employees of all Government departments of the area for election work of the Congress party and also tour of ministers with their speeches saying 'No matter that Shri Didar Singh Gill will win with majority of votes but the result as successful candidate of Shri Umrao Singh will be declared.' These speeches are demoralising the voters. Therefore, this matter be discussed in this House to-day.

[ਕਾਮਰੇਡ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ]

ਵੋਟਾਂ ਵਧ ਸਰਦਾਰ ਦੀਦਾਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਿਲਣੀਆਂ ਸਨ ਪਰ ਅਸਾਂ ਡਿਕਲੇਅਰ ਸਰਦਾਰ ਉਮਰਾਓ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਰਵਾਣਾ ਹੈ ।

Mr. Speaker : Order please. I have already observed that this cannot be the subject-matter of an adjournment motion. This cannot be the forum to give vent to one's feelings on this matter. The hon'ble Member, if he so desires, can write to the Election Commission.

(*Noise in the House*)

(ਵਿਘਨ)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਰੀਟਰਨਿੰਗ ਅਫਸਰ ਵੀ ਤਾਂ ਆਖਿਰ ਇਸ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਦਾ ਹੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਹੈ । ਜੇ ਉਹ ਜ਼ਿਆਦਤੀਆਂ ਕਰੇ, ਵੋਟਰਾਂ ਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਸਤੇ ਬੰਦ ਕਰੇ ਤਾਂ ਕੀ ਇਹ ਸ਼ਰਮ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ । ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ।

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਤਾਂ ਪ੍ਰਾਪੇਗੰਡਾ ਲਗਦਾ ਹੈ..(ਵਿਘਨ)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਇਹ ਪ੍ਰਾਪੇਗੰਡਾ ਨਹੀਂ ਅਸਲੀਅਤ ਹੈ ਅਤੇ ਬੜੀ ਸੀਰੀਅਸ ਗੱਲ ਹੈ । ਉਸ ਰੀਟਰਨਿੰਗ ਅਫ਼ਸਰ ਨੂੰ ਬਦਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ : ਜਨਾਬ, ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪੇਗੰਡਾ ਨਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ। ਮੈਂ ਉਥੋਂ ਦੇ ਬੜੇ ਚੰਗੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹਾਂ ਅਤੇ ਬਾਹਰਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮਿਲਿਆ ਹਾਂ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਤੱਕ ਇਹ ਰੀਟਰਨਿੰਗ ਅਫ਼ਸਰ ਰਹੇਗਾ ਤਦ ਤੱਕ ਠੀਕ ਫ਼ੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ।

Mr. Speaker : The hon. Member should try to convince the Chief Minister and the Election Commission. I am afraid, I cannot be of much help in the matter.

Sardar Lachhaman Singh : * (X X X X X X)

Mr. Speaker : Order, please. This will not form a part of the proceedings of the House.

(*At this stage, Babu Ajit Kumar rose to say something*)

Mr. Speaker : I am afraid, I cannot be of much help. This is not the proper forum.

ਸ੍ਰੀ ਬਲਰਾਮ ਜੀ ਦਾਸ ਟੰਡਨ : On a point of Order, Sir. ਜਨਾਬ, ਇਹ ਜੋ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਇਸ ਨਾਲ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਤਅੱਲੁਕ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਉਹ ਐਸ. ਡੀ. ਐਮ.-ਕਮ-ਰੀਟਰਨਿੰਗ ਅਫਸਰ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਦੇ ਆਰਡਰ ਨਾਲ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਪ੍ਰਾਪੇਗੰਡਾ ਹੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ । (ਵਿਘਨ)

**Note* :— Expunged as ordered by the Chair.

Mr. Speaker : The honourable Member may, if he so desires, bring a substantive motion against the Government. I cannot help in the matter. The honourable Member can also refer to the matter during the course of his speech on the general discussion of budget. It will be on record. This cannot be the subject-matter of an adjournment motion.

QUESTION OF PRIVILEGE

Mr. Speaker : The honourable Member Sardar Lachhman Singh Gill has given notice of a Privilege Motion*. The less we say about it, the better it is.

Comrade Shamsher Singh Josh : Mr. Speaker, Sir, I have given notice of a Call-Attention Motion.

Mr. Speaker : The hon'ble Member should please resume his seat.

Sardar Lachhman Singh Gill : Sir, I have given notice of my intention to raise a question of privilege..........

Mr. Speaker : I would not like this question to be raised. I would request the hon'ble Member to leave the matter here. I am unnecessarily being dragged in the matter.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਬਾਂਹ ਫੜ ਕੇ ਖੜਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਕਹਿਣ ਤੇ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਨਹੀਂ । ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਹਾਊਸ ਦੀ ਡਿਗਨਿਟੀ ਨਾਲ ਤਅੱਲੁਕ ਹੈ । ਕਿਸੇ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਖੜਾ ਕਰਨਾ......।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਖੜਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ । (No body can make another hon. Member to stand by force.)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । I can point out the names. ਇਸ ਦਾ ਤਅੱਲੁਕ ਹਾਊਸ ਦੇ ਪ੍ਰਿਵਿਲਿਜ ਨਾਲ ਹੈ ।

Mr. Speaker : I would not like this to be moved.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਪਰਸਨਲ ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋ । ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ ਦਾ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਐਕਸਾਈਟਮੈਂਟ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ । ਇਹ ਚੇਅਰ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ।

---

*__Sardar Lachhman Singh Gill,M.L.A.,__has given notice of his intention to raise the following question of privilege :—

"to move a motion of privilege in connection with the pressure exercised, in the view of the House, on certain members of the Congress party who were unwilling to stand up in support of the No-Confidence motion against the Speaker being granted leave of the House on 21st February, 1964. Certain members were actully made to stand up by physical force and this constitutes a breach of the privilage of the House."

Mr. Speaker : I am not at all excited. Having or not having the Chair is the least important thing in my life. Unnecessarily my name is being dragged into this controversy. Nobody can make any hon'ble Member stand who does not want to stand himself.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ । ਮਗਰ ਬਤੌਰ ਲੈਜਿਸਲੇਟਰ ਦੇ ਸਾਡੀ ਵੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ । ਇਹ ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੀ ਡਿਗਨਿਟੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਹੈ ਅਗਰ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਕਹਿਣ ਲਈ ਫੋਰਸੀਬਲੀ ਉਠਾਵੇ ।

श्री बलराम जी दास टंडन : ग्रान ए प्वायंट ग्राफ ग्रार्डर सर । स्पीकर साहिब, ग्रागे भी एक ऐसा ही केस प्रिविलेज कमेटी को रैफर हुग्रा था । वह बात चीफ पार्लियामैंट्री सैक्रेटरी ग्रौर एक दूसरे मैम्बर के दर्मियान थी । तो जब यह कन्वेंशन कायम हो चुकी है कि कोई भी मैम्बर दूसरे मैम्बर को उसकी कान्शैंस के खिलाफ खड़ा होकर कुछ कहने के लिये मजबूर नहीं कर सकता तो फिर यहां तो सब ने यह बात देखी है, सबके सामने उनको ज़बर्दस्ती खड़ा किया गया । तो मैं ग्रापकी रूलिंग चाहता हूँ कि क्या किसी मैम्बर को उसकी कांशैंश के खिला फ खड़ा किया जा सकता है ?

Mr. Speaker : I have got the point of the hon'ble Member. Nobody can force any hon'ble Member to make him do anything against his own conscience. But if somebody is double minded and there is some provocation, I think we should overlook it.

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਮੋਸ਼ਨ ਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਨਾ ਛਡਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਆਪ ਦੀ ਜਾਤ ਨਾਲ ਤਅੱਲੁਕ ਹੈ । ਇਸ ਦਾ ਤਅੱਲੁਕ ਹਾਊਸ ਦੀ ਡਿਗਨਟੀ ਨਾਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਤੁਸੀਂ ਸੇਫਗਾਰਡ ਕਰਨਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਪਰਸਨਲ ਗੱਲ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਮੈਰਿਟ ਤੇ ਕਰੋ ਅਤੇ ਇਸ ਮੋਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਿਵਿਲੇਜ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਭੇਜੋ ।

Mr. Speaker : No please. The consent to the raising of this Question is refused.

Voices : We would like to know the ruling on the question of privilege sought to be raised by the hon. Member Sardar Lachhman Singh Gill.

Mr. Speaker : I rule it out of order.

CALL ATTENTION NOTICE

Mr. Speaker : There is one notice of a *Call-Attention Motion from Comrade Shamsher Singh Josh.

***Comrade Shamsher Singh Josh** M. L.A. to draw the attention of the Minister concerned towards the resentment of the Panches and Sarpanches and other democratic and progressive minded sections of our people against the revival of the Zaildar and Inamdari in the State which will prove to be death knell of the Panchyati Raj ushered in with so much pomp and show.

The fact that the Government is going ahead with its scheme of appointing Zaildars and Inamdars despite stiff opposition from public show the callousness of the Ruling Party towards public opinion.

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰੀ ਇਸ ਕਾਲ–ਅਟੈਂਸ਼ਨ ਮੋਸ਼ਨ ਦਾ ਤਅੱਲਕ ਜ਼ੈਲਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਇਨਾਮਦਾਰਾਂ ਦੀ ਤਕੱਰਰੀ ਨਾਲ ਹੈ । ਇਕ ਪਾਸੇ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪੰਚਾਇਤ ਰਾਜ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਪਰ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਉਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਆਪਣੇ ਇਸ ਫ਼ੈਸਲੇ ਨੂੰ ਭਵਨੇਸ਼ਵਰ ਦੇ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਰੀਕਨਸਿਡਰ ਕਰਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਕੱਰਰੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਇਕ ਚੰਗਾ ਕਦਮ ਹੋਵੇਗਾ ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਕ ਨਵੀਂ ਇਨਸਟੀਚਿਊਸ਼ਨ ਕਾਇਮ ਕਰਕੇ ਪੰਚਾਂ ਅਤੇ ਸਰਪੰਚਾਂ ਦਾ ਨਿਰਾਦਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਸੀ. ਐਮ. ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਭਵਨੇਸ਼ਵਰ ਦੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਨ । ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਮਸਲਾ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ।

Mr. Speaker : This is something which is engaging the attention and agitating the minds of the people at large. I would request the Government to make a statement at their convenience.

Chief Minister : The Revenue Minister, I think, made a statement on the subject during the last session.

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ : ਜਨਾਬ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਇਕ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਦਿਤੀ ਸੀ ।

Mr. Speaker : I would request the hon'ble Revenue Minister to go into the details thoroughly.

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ: ਜਨਾਬ, ਜੇਕਰ ਆਪ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਫਿਰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਦੇ ਦਿਆਂਗਾ ।

Pandit Chiranji Lal Sharma : It is eating into the very vitals of democracy.

Mr. Speaker : There should be no speech.

PAPERS LAID ON THE TABLE

Chief Minister : Sir, I beg to lay on the Table—

(i) the amendments/additions (7 Notifications) made by the Governor in the Punjab Public Service Commission (Limitation of Functions) Regulations, 1955, as required under Clause (5) of Article 320 of the Constitution;

(ii) Notification No. GSR-307/PA-8/54/5-10/Amd. (1) /63, dated the 19th December, 1963 as required under section 19 (3) of the Punjab Entertainments Tax (Cinematograph Shows) Act, 1954.

PRESENTATION OF SUPPLEMENTARY ESTIMATES (SECOND INSTALMENT) FOR THE YEAR 1963-64

Revenue Minister (Sardar Ajmer Singh) : Sir, I beg to present the Supplementary Estimates (Second Instalment) for the year 1963-64. The demands therein have been made on the recommendation of the Governor.

PRESENTATION OF THE REPORT OF THE ESTIMATES COMMITTEE ON THE SUPPLEMENTARY ESTIMATES (SECOND INSTALMENT) FOR THE YEAR 1963-64

Dr. Bal Krishan (Chairman, Estimates Committee) : Sir, I beg to present the Report of the Committee on Estimates on the Supplementary Estimates (Second Instalment) for the year 1963-64.

---

*DISCUSSION ON GOVERNOR'S ADDRESS

(RESUMPTION)

Mr. Speaker : I have received notices of further amendments to the Motion moved by Shri Amar Nath Sharma. These will be deemed to have been read and moved and can be discussed along with that Motion—

21. **Chaudhri Har Kishan :**

That in the motion, the following be *added* at the end, namely,—

"but regret that no mention has been made about—

(1) the construction of metalled road between Dighot and Hassan Pur *via* Khambi;

(2) the construction of metalled road between Hassan Pur and Mohana *via* Kushak, Baroli, Gheri Khadar area;

(3) the construction of metalled road between Banchari and Kushak *via* Marroli, Pingore, Bela;

(4) the construction of metalled road between Aurangabad and Kushak *via* Dighot and Bela;

(5) the construction of metalled road between Rasul Pur and Hassan Pur *via* Baroli;

(6) the construction of metalled road between Bahin to Khatele Sarai *via* Man Pur;

(7) the improvement of State Transport buses at Gurgaon Depot;

(8) the reduction of bus fares and bring at par the bus fares of State Transport buses and private buses;

(9) the establishment of a Rural Industrial Estate in Hodel Block;

(10) the provincialisation of the Municipal Hospital, Hodal;

(11) establishment of a Government Polytechnic College and a Government Degree College at Hodal;

(12) prevention of recurrence of floods in Gurgaon District;

**Note* :— For previous discussion on the subject please *see* P.V.S. Debates, Vol. I, Nos. 1, 2 and 3, dated 18th, 19th and 21st February, 1964 respectively.

(13) completion of Gaunchhi Drain and its link Drains including Pingore drain, Dighot Link drain, Aurangabad Drain, remodelling of the Selothi Drain, Palwal Drain, Jamoli drain;

(14) construction of Sondh Drain;

(15) providing bridges over Gaunchhi drain between Bandari and Lohina, Khambi and Paingaltu, Gorota and Jalalpur Muafi and a bridge over river Yamuna near Hassan Pur;

(16) upgradation of Primary Schools of—

(i) Lihki, Marroli, Gorota, Bhamana, Gulabad, Girls Primary School Hassan Pur up to Middle standard;

(ii) Government High Schools Dighot, Hodal, Hassanpur, Kushak, Bhiruki to Higher Secondary standard;

(iii) establishment of a Primary School at village Nangle Sehdev;

(17) electrification of 42 villages included in the Sub-Projects Hodal, sanctioned by the Punjab State Electricity Board, Patiala in 1962;

(18) bringing at par the abiana rates paid by the cultivators of Palwal and Nuh Sub-Divisions with those prevailing in other parts in Punjab;

(19) establishment of more Veterinary Hospital and Allopathic and Ayurvedic Dispensaries in Gurgaon District and supply of adequate medicines to the existing ones;

(20) inadequate buildings for the Science Block and accommodation of Education Institutions in Hassan Pur constituency;

(21) relief given to cultivators whose crops have been damaged by cold waves."

22. **Shri Banarsi Dass Gupta :**

That in the motion, the following be added at the end, namely,—

"but regret that no mention has been made to—

(1) shift the Engineering College, Kurukshetra to its actual place Kurukshetra from Patiala and Chandigarh;

(2) make the appointments of Resident Magistrate and Sub-Judge in Thanesar Sub-Division;

(3) ameliorate the curse of 'Inspector Raj' throughout the State;

(4) reduce the commandant area of the irrigating tube-wells from 700 to 200 acres in the interests of higher yield and greater production;

(5) include the starting of Government buses on Kacha road routes;

(6) Upgrade the middle schools of Babaian, Kharindewa and Yara in my Constituency; and

(7) ameliorate the condition of the backward Chhachhra area i. e., the area Surrounded by Thanesar, Shahabad, Ladwa, Radam and Barara in my Constituency in respect of communications, education, industry, floods, electricity and irrigation."

Mr. Speaker : Before starting discussion on the Governor's Address, I would like to inform the House that I have received a large number of representations from the hon'ble Members of this House that time for the discussion of the Governor's Address be extended for a day or two. Because of the walk-out staged on the 21st February, 1964, the Members

[Mr. Speaker]

from the Opposition could not participate in the discussion. So far as the walk-out is concerned, I have informed the hon'ble Members that they themselves are to be blamed. They cannot claim any additional consideration because of the walk-out. So far as the time taken by so many other things which were not on the agenda and other unfortunate happenings, I will try to accommodate the hon'ble Members if the duration of the sitting today is extended a little. Extending the discussion on the Governor's Address for a day or two is out of question.

Sardar Gurnam Singh : Mr. Speaker, the discussion on the Governor's Address on the very first day started after 5.00 p.m. Leaving aside out of consideration the walk-out on the 21st February, 1964, there was not sufficient time for the discussion of the Address. I would, therefore, request the Government through you, Mr. Speaker, to allow another day for the discussion of the Governor's Address.

Chief Minister : We really regret that no extension in time for the discussion of the Governor's Address can be allowed. If any point has been left, that can be discussed by the hon'ble Members during the course of their speeches on the general discussion of the budget.

(At this stage Revenue Minister who was on his legs when he House adjourned last rose to speak.)

Mr. Speaker : The hon'ble Revenue Minister has already spoken for 15 minutes. I would request him to take only 5 minutes more.

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ (ਸਰਦਾਰ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ): ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਉਸ ਦਿਨ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਡਰਾਟ ਅਤੇ ਸਕੈਅਰਸਟੀ ਦੇ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਹਲ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਬਾਰੇ ਕਾਫੀ ਕੁਝ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਚੇਚੇ ਤੌਰ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਫ਼ਸਲਾਂ ਦਾ ਇਸ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਾਰੀ ਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਵਾਜ਼ੇ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਖਾਲੀ ਬੈਂਚਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਦਸਿਆ ਹੋਣਾ ਹੈ।

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਉਸ ਦਿਨ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਮਦਾਂ ਤੇ ਵਖ ਵਖ ਮਦਾਂ ਹੇਠ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਦਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਕੁਝ ਹੁਣ ਤਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਗਾਂਹ ਕੀ ਕਰਨ ਦਾ ਸਰਕਾਰ ਇਰਾਦਾ ਰਖਦੀ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ! ਕੰਮ ਦੇਣ ਦੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਆਪ ਨੂੰ ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਅਜ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਆਦਮੀ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਹਾੜੀ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੜਕਾਂ, ਕੰਡ ਅਤੇ ਵਾਟਰ ਵਰਕਸ ਦੇ ਕੰਮ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਸਾਰਾ ਨਕਸ਼ਾ ਖਿਚ ਕੇ ਦਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹਲ ਕਰਨ ਲਈ ਖਰਚ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੈਂ ਇਕ ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਹੋਰ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀਆਂ ਹਨ।

(*Pandit Chiranji Lal Sharma a Member of* **the Panel of chairmen in the Chair**) ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਇਹ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਸਟੇਟ ਵਿਚ ਭੁਖਿਆਂ ਨਹੀਂ ਮਰਨ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। (ਪ੍ਰਸੰਸਾ) ਅਸੀਂ ਹਰ ਤਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਇਸ਼ ਗਲ ਤੋਂ ਭਲੀ ਪਰਕਾਰ ਜਾਣੂ ਹੈ ।

ਜਿਥੇ ਤਕ ਮਵੇਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਤਅੱਲੁਕ ਹੈ ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਡੈਥਜ਼ ਹੋਈਆਂ ਨੇ, ਕੁਝ ਪਸ਼ੂ ਮਰ ਗਏ ਨੇ, ਪਰ ਇਹ ਉਹ ਪਸ਼ੂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਛਡ ਦਿਤਾ ਸੀ (ਵਿਘਨ), ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਹ ਜਾਣਕੇ ਕਿ ਇਹ ਪਸ਼ੂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੇ ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਜਾਂ ਬੁਢੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੱਸੇ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤੇ ਸਨ। ਕੇਵਲ ਇਹ ਹੀ ਮਰੇ ਹਨ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਚਾਰਾ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਪਸ਼ੂ ਮਰ ਗਏ ਹਨ । ਹਾਂ, ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੁਲ੍ਹੇ ਛਡ ਦਿਤੇ ਗਏ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਨਾ ਤਾਂ ਘਾਹ ਮਿਲਿਆ, ਨਾ ਕੁਝ ਹੋਰ ਖਾਣ ਨੂੰ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਮਰੇ ਹਨ।

ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਚਾਰੇ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ ਜਿਥੇ ਘਾਹ ਨਹੀਂ ਉਥੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਬਸੀਡਾਈਜ਼ਡ ਰੇਟਸ ਤੇ ਚਾਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਰ ਥਾਂ ਤੇ ਚਾਰਾ ਦੇਣ ਦਾ ਕੰਮ ਤੇ ਆਟਾ ਪਹੁੰਚਾਣ ਦਾ ਕੰਮ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਗੌਰਮੈਂਟ ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾ ਵੀ ਜਾਰੀ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਸਿਚੂਏਸ਼ਨ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖ ਕੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਵੀ ਖਰਚ ਕਿਉਂ ਨਾ ਕਰਨਾ ਪਏ। ਸਕੇਅਰਸਟੀ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇਂ ਕਰਦੀ ਰਹੇਗੀ। ਮੈਂ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਆਪ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਅਪੀਲ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਵਕਤਨ ਫਵੁਕਤਨ ਐਮ. ਐਲ. ਏਜ਼ ਸਾਹਿਬਾਨ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਕੋਈ ਸੁਜੈਸ਼ਨਜ਼ ਹੋਣ ਤਾਂ ਉਹ ਦੇਣ; ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਜ਼ਰੂਰ ਧਿਆਨ ਦੇਵਾਂਗੇ। ਜਿੰਨੀਆਂ ਕਿਸੇ ਇਲਾਕੇ ਦੀਆਂ ਖਾਸ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਹਨ ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਸਾਨੂੰ ਦਸ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਪੂਰਾ ਧਿਆਨ ਦੇਵਾਂਗੇ। ਅਸੀਂ ਹਰ ਪਹਿਲੂ ਤੋਂ ਇਸ ਯਤਨ ਵਿਚ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਮਸਲਾ ਹਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ । ਅਸੀਂ ਡੀ. ਸੀ. ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਫਿਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਭੇਜਣ ਕਿ ਹੁਣ ਹੈ ਕੀ ਹਾਲਤ ਕਿਉਂਕਿ ਹੁਣ ਬਾਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਤੇ ਇਹ ਵੀ ਹਿਦਾਇਤਾਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਕਿ ਹਰ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ ਰਖਕੇ ਇਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਹਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਹੁਣ ਬਾਰਸ਼ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਹਾਲਾਤ ਕੁਝ ਦੇਰ ਤਕ ਹੋਰ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਹਿਣ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜਿਥੇ ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦਾ ਮਨ ਦੁਖੀ ਹੈ ਉਥੇ ਸਾਡਾ ਮਨ ਵੀ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣਾ ਪੂਰਾ ਧਿਆਨ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ ਮੈਂ ਇੰਨਾਂ ਕਹਿ ਕੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਆਪ ਤੋਂ ਖਿਮਾ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ (ਰਾਏਕੋਟ): ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਭਾਸ਼ਨ ਦਰਅਸਲ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਦੀ ਪਾਲੇਸੀ ਦੀ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਕਨਸਟੀਚਿਊਸ਼ਨ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਏਥੇ ਕੋਈ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਯਾ ਕਈ ਐਡਰੈਸ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਆਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੇ ਖੁਦ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਆਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਐਡਰੈਸ ਪੜ੍ਹਿਆ ਪਰ ਇਹ ਐਡਰੈਸ ਸੁਣ ਕੇ ਬੜਾ ਹੀ ਅਫਸੋਸ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਬਜਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਆਇੰਦਾ ਫਾਈਨੈਂਸ਼ਲ ਈਅਰ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਆਪਣੀ ਸਾਊਂਡ ਪਾਲੇਸੀ ਦਸਦੀ ਕਿ ਅਸੀਂ

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ :]

ਇਸ ਪਾਲਿਸੀ ਨੂੰ ਫਾਲੋਅਪ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਇਸ ਐਡਰੈਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟਲ ਪਾਲਿਸੀ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖੀ ਹੈ । ਇਹ ਇਸ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਹੈਡ ਆਫ ਦੀ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੇ । ਇਸ ਤੋਂ ਬੇਹਤਰ ਤਾਂ ਇਹੋ ਸੀ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪੋ ਆਪਣਿਆਂ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਵਿਚ ਭੇਜ ਦਿੰਦੀ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਆਪਣੇ ਮਹਿਕਮੇ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਪੜ੍ਹ ਲੈਂਦੇ ਹੋਰ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਗਲ ਨਹੀਂ । ਕੋਈ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਮੁਲਕ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਸੰਭਾਲਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਤੇ ਵੱਡਾ ਫਰਜ਼ ਇਹੋ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੇ । ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਦੱਸੇ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਫਰਜ਼ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਇਕ ਵੈਲਫੇਅਰ ਸਟੇਟ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਕਹਾਉਂਦੀ ਹੋਈ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ ? ਕਿਵੇਂ ਉਹ ਸ਼ੋਸ਼ਲ ਵੈਲਫੇਅਰ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ ? ਇਸ ਐਡਰੈਸ ਵਿਚ ਸਿਵਾਏ ਚੰਦ ਇਕ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ । ਇਤਨਾ ਵਕਤ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੈਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਏਥੇ ਦੱਸ ਸਕਾਂ ਪਰ ਕੁਝ ਇਕ ਹੀ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਜਿਸ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਖ਼ੁਦ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾ ਲੈਣਾ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਹੈ । ਹਰ ਦਫਾ ਇਹ ਆਮ ਚੀਜ਼ ਵੇਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਹਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਇਕ ਵੇਰੀ ਪੁਆਇੰਟ ਆਉਟ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਉਹ ਆਉਂਦੇ ਸਾਲ ਤੱਕ ਖਤਮ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਬਾਰ ਬਾਰ ਉਹੀ ਖਾਮੀਆਂ ਪੁਆਇੰਟ ਆਉਟ ਕਰਨੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਕੰਨਾਂ ਤੋਂ ਬੋਲੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਅੰਨ੍ਹੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਤੀਸਰੀ ਗੱਲ ਉਹ ਜਿਹੜੀ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਮੈਂ ਕਹਿਣੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ । ਇਹ ਇਕ ਮੰਨੀ ਹੋਈ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜੁੱਲੀ ਕੁੱਲੀ ਅਤੇ ਗੁੱਲੀ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰੇ । ਅਸੀਂ ਕੀ ਵੇਖ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਨਾਂ ਕੋਈ ਕਲੋਦਿੰਗ ਹੈ, ਨਾ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੈਲਟਰ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਖੁਰਾਕ ਹੈ । ਕੀ ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵੈਲ ਫ਼ੇਅਰ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਹੈ ? ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਇਆ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਏਥੇ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ ? ਜੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਫੇਰ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਣ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵੈਲਫੇਅਰ ਕਰਨ ਦਾ ਦਾਵਾ ਕਰਦੀ ਹੈ । ਕਿਥੇ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਖੁਰਾਕ, ਕਿਥੇ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸ਼ੈਲਟਰ ਜਾਂ ਕਿਥੇ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਤਨ ਢਕਣ ਜਿਤਨਾ ਕਪੜਾ ? ਮੈਂ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਲੋਕ ਸੜਕਾਂ ਤੇ ਪਏ ਹਨ । ਅਸੀਂ ਰੋਜ਼ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖੁਰਾਕ ਨਾ ਮਿਲਨ ਕਰਕੇ ਉਹ ਭੁਖ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਕਈ ਕਈ ਟੱਬਰ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਘਰ ਵਿਚ ਕੁੱਤਿਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੜਦੇ ਨੇ ਪਰ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਦੁਖ ਜ਼ਰਾ ਵੀ ਥੜਕਦਾ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕੀ ਹੈ ਫੇਰ ਇਹ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮਤਾ ਰਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰੀਆ ਅਦਾ ਕਰੋ । ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਮਤਾ ਹੈ ਸ਼ੁਕਰੀਏ ਦਾ ਮੈਂ ਇਸ ਦੀ ਮੁਖਾਲਕਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਇਆ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਕੀ ਅਸੀਂ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ੁਕਰੀਆ ਅਦਾ ਕਰੀਏ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭੁਖਾ ਮਾਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੰਗਾ ਤੇ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਸ਼ੈਲਟਰ ਤੋਂ ਸਾੜਦੀ ਹੈ, ਕੀ ਇਸੇ ਲਈ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਸ਼ੁਕਰੀਆ ਕਰਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ? ਕਮ ਅਜ਼ ਕਮ ਮੈਂ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਪਾਰਟੀ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਸ ਸ਼ੁਕਰੀਏ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਇਹ ਤਾਂ ਉਹੀ ਲੋਕ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਦਾ ਕੋਈ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ, ਮਹਿਜ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਉਹਦਿਆਂ ਤੇ ਤਨਖਾਹਾਂ ਦਾ

ਖਿਆਲ ਹੋਵੇ । ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਕੋਈ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੋਕ ਭਲਾਈ ਦਾ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕੇ । ਇਹ ਸਵਾਲ ਸੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆ ਜ਼ਰੂਰੀਆਤ ਦਾ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀਆਤ ਹਨ । ਉਹ ਹਨ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ, ਕਮਿਉਨੀਕੇਸ਼ਨ ਮੈਡੀਕਲ ਹੈਲਪ ਐਂਡ ਇਨਸ਼ਿਉਰੇਂਸ਼ । ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ ਚੀਜ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ? ਪਰ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ । ਏਥੇ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੰਪਲਸਰੀ ਫਰੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਕਿਥੋਂ ਤੱਕ ਕਾਮਆਬ ਹੋਈ ਹੈ ? ਅਸੀਂ ਖੁਦ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਇੰਸ਼ਟੀਟਿਉਸ਼ਨਜ਼ ਦੀ ਕੀ ਹਾਲਤ ਹੈ । ਲੜਕੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਨ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਸਵੇਰ 6 ਵਜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ 8 ਵਜੇ ਮੁੜਦੇ ਹਨ ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਇਕ ਟੀਚਰ ਤੋਂ ਇਹ ਐਕਸਪੈਕਟ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਤਨਾ ਸਹੀ ਟਾਈਮ ਉਹ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇ ਸਕੇ । ਕਿਹੜਾ ਸਟਾਫ ਕਿਸੇ ਇਨਸਟੀਚੀਉਟ ਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਸਵੇਰੇ 6 ਵਜੇ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਰਾਤ ਦੇ 8 ਵਜੇ ਤੱਕ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵਕਤ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਚਾਹੀਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਫੰਡਜ਼ ਫ਼ਰੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਟੈਕਸ ਪੇਅਰ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਚੰਦੇ ਮੰਗ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸਕੂਲ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ । ਪਰ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਚਲਣ ਦੇ ਯਤਨ ਕਰਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਉਹ ਨੈਸ਼ਨਲ ਸਕੂਲ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਹਕੂਮਤ ਵੇਲੇ ਵੀ ਸਾਡੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਲੀਮ ਦਿੱਤੀ ਸੀ । ਜਦੋਂ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਫਰੀ ਅੰਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਇਹ ਸੋਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲਜ਼ ਦਾ ਸਟਾਫ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਲੀਮ ਵਿਚ ਇਮਦਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਮੱਦਦ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ । ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਉਹ ਹੋਰ ਫੰਡਜ਼ ਖਰਚਦੀ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਸਬਸੀਡਾਈਜ਼ ਕਰੇ । ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੈ ਸਾਡੀ ਫਰੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੀ । ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਜਰੂਰੀਆਤ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਇਹ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ? ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਕੋਈ ਮੈਟਰਨਟੀ ਐਡਵਾਂਟੇਜਿਜ਼ ਹਨ, ਨਾ ਵਿਡੋਜ਼ ਨੂੰ ਪੈਨਸ਼ਨ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ । ਪਰ ਪਾਸ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਡੈਥ ਗਰਾਟਸ ਕੰਮਪਰੀ ਹੈਂਸਵ ਨੈਸ਼ਨਲ ਸਕਿਉਰਿਟੀ ਸਕੀਮ ਵਰਗੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਪਾਸ ਕੀਤੀਆਂ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਫਰਜ਼ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ । ਜੇ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਫਰਜ਼ ਪਹਿਚਾਣਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮਹੱਈਆ ਕਰਨ । ਅਸੀਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਲੋਕ ਟੈਕਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਦਬੇ ਜਾ ਰਹੇ ਧਨ, ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਅਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਕੀਮਤਾਂ ਵਧ ਰਹੀਆਂ ਹਨ । ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਸਿਰਫ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਦੇ ਦੇਣ ਨਾਲ ਪੂਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੀਆਂ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭੁਖ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਜੇ ਇਹ ਆਪਣਾ ਫਰਜ਼ ਪਹਿਚਾਣਦੇ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਜਿਹੜਾ ਅੱਜ 32 ਰੁਪਏ ਮਣ ਦੇ ਭਾਉ ਆਟਾ ਵਿਕ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਹ ਨਾ ਵਿਕਦਾ । ਕੀ ਇਕ ਸ਼ਖਸ਼ ਜਿਸ਼ ਦੀ ਆਮਦਨ 40, 50 ਜਾਂ 100 ਰੁਪਏ ਮਾਹਵਾਰ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਬਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਪੇਟ ਇਸ ਭਾਉ ਦੇ ਆਟੇ ਨਾਲ ਭਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਮੈਨੂੰ ਜਵਾਬ ਦਿਓ । ਫੇਰ ਇਹ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਤੱਕਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਜ਼ੀਰ ਕੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸਿਵਾਏ ਏਧਰ ਓਧਰ ਫਿਰ ਕੇ ਆਧਣਾ ਟੀ੦ ਏ੦ ਬਨਾਉਣ ਅਤੇ ਉਦਘਾਟਨ ਕਰਨ ਦੇ ਉਹ ਹੋਰ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ । ਮੇਹਰਬਾਨੀ ਕਰੋ ਇਸ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਉਦਘਾਟਨ ਮਨਿਸਟਰ ਹੀ ਵਧਾ ਲਓ । ਜਿਥੇ ਹੁਣ 7, 8 ਵਜ਼ੀਰ ਹਨ ਇਕ ਹੋਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਪਰ ਖਰਚ ਤਾਂ ਕੁਝ ਘੱਟ ਹੋਵੇਗਾ । ਇਕ ਵਜ਼ੀਰ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ 4 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਮਾਂਹਵਾਰ ਦੀ ਹੋਰ ਟੀ. ਏ, ਵਗੈਰਾ ਆਮਦਨ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਫ਼ਰੀ ਆਫ ਇੰਕਮ ਟੈਕਸ਼ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਰੀ ਅਕਾਮੋਡੇਸ਼ਨ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਵਿਦਾਉਟ ਵਾਟਰ

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ]

ਐਂਡ ਇਲੈਕਟ੍ਰੀਸਿਟੀ ਚਾਰਜਿਜ਼ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੈਰਾਨ ਕੁਨ ਹਾਲਾਤ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਫੇਰ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਸੁਕਰੀਆ ਅਦਾ ਕਰੀਏ ਅਤੇ ਇਹ ਫਿਰਦੇ ਰਹਿਣ, ਚਾਰ ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਟੀ. ਏ. ਬਣਾਉਂਦੇ ਰਹਿਣ ਅਤੇ 8000 ਰੁਪਿਆ ਮਾਹਵਾਰ ਬਿਨਾ ਇੰਕਮ ਟੈਕਸ ਤੋਂ ਵਸੂਲ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣ । ਮੈਂ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਇਕ ਪੁਲੀਸ ਸਟੇਟ ਹੈ ਕੋਈ ਵੈਲਫੇਅਰ ਸਟੇਟ ਨਹੀਂ । ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਾਧਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕੋਈ ਡੀਵੈਲਪਮੈਂਟ ਨਹੀਂ ਹੋਈ । ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਕੰਸਟੀਟਿਊਸ਼ਨ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪਰਾਇਮਰੀ ਡਿਊਟੀ ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ ਨੂੰ ਬਰਕਾਰ ਰੱਖਣਾ ਹੈ । ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਚਲ ਹਕਦੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਡੈਮੋਟਰੇਟਿਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਨਸਾਫ ਨਾ ਮਿਲੇ । ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਇਨਸਾਫ ਹੈ ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਨਸਾਫ ਨਾ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਨਹੀਂ ਚਲ ਸਕਦੀ । ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਜਮਹੂਰੀ ਸਰਕਾਰ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਵਿਚ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਇਕ ਪੱਕੀ ਪੁਲੀਸ ਸਟੇਟ ਪੈਦਾ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਕੰਸਟੀਟਿਊਸ਼ਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 50 ਵਲ ਧਿਆਨ ਦਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਅਤੇ ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਅੱਡ ਅੱਡ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ । ਇਹ ਡਾਇਰੈਕਟਿਵ ਪਰਿੰਸੀਪਲ ਹੈ । ਕੋਈ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਸਰਕਾਰ ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਨੂੰ ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਦੇ ਨੀਚੇ ਨਹੀਂ ਰਖ ਸਕਦੀ, ਜੇਕਰ ਉਹ ਪੁਲੀਸ ਸਟੇਟ ਨਾ ਹੋਵੇ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਜੁਡੀਸ਼ਲ ਮੁਕਦਮਿਆਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਉਹ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਦੇ ਮਾਤਹਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ, ਬਲਕਿ ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੇ ਮਾਤਹਿਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਸੰਨ 1962 ਦੇ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਏਥੇ ਪਹਿਲੀ ਦਫਾ ਈਲੈਕਟ ਹੋ ਕੇ ਆਏ ਤਾਂ ਮੈਂ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਬਜਟ ਸੈਸ਼ਨ ਦੇ ਵਿਚ ਸਵਾਲ ਉਠਾਇਆ ਕਿ ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਨੂੰ ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਤੋਂ ਅੱਡ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਦੋ ਸਾਲ ਲਗਾਤਾਰ ਸਾਡੇ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਟਾਲਮਟੋਲ ਕਰਦੇ ਆਏ ਤੇ ਹੁਣ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਨੂੰ ਅਲਹਿਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ ਕਿਉਂਕਿ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਨਹੀਂ ਅਜੇ ਤਕ ਹੋਈ । ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਸਰਕਾਰ ਇਤਨੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੈ ਕਿ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਅਰਸੇ ਵਿਚ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਬਾਇਜ਼ਤ ਰਸਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬੈਂਚਾਂ ਖਾਲੀ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਚਲੇ ਜਾਣ । ਸਾਡੇ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵੀ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਕਰਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਮੀਟਿੰਗ ਕਰਦੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਗਰ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੇ ਮਾਤਹਿਤ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਮਨਿਸਟਰ ਦੀ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਮੰਨਣਗੇ ਤੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਛਡਣਗੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣਗੇ । (ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਬੈਂਚਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ੇਮ ਸ਼ੇਮ ਦੇ ਨਾਅਰੇ) । ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਵਜ਼ੀਰ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟਾਂ ਤੇ ਦਬਾ ਪਾ ਕੇ ਕਈ ਬੇਗੁਨਾਹੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦਵਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈਆਂ ਨੂੰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੁਰਮ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਛਡਵਾਉਂਦੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਮਲੋਟ ਦੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦੇ ਕੇਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਾ ਮਿਸਾਲ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਉਸ ਕੇਸ ਦੇ ਮੈਰਿਟਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਕੇਸ ਅਜੇ ਸਬਜੁਡਿਸ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਇਕ ਸਾਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਹੁਣ ਤਕ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਨੇ ਉਸ ਕੇਸ ਨੂੰ ਸੁਣਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘੜੀ ਘੜੀ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ

(ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ) ਨੇ ਹੋਮ ਸੈਕਟਰੀ ਅਤੇ ਲੀਗਲ ਰੀਮੈਂਬਰੈਂਸਰ ਦੀ ਇਕ ਕਮੇਟੀ ਮੁਕਰਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਮੁਕਰਰ ਕਰੋ । ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਦੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਪੈਸੇ ਖਿਚਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਜੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਗਰ ਤਾਂ ਇਹ ਕੇਸ ਠੀਕ ਹੈ ਤਾਂ ਤੇ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦੇਣ । ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਕਿਤਨੀ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਗਰ ਤੁਸੀਂ 40 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦਿਉ ਤਾਂ ਫੈਸਲਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ । ਇਸ ਕੇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਹੋਰ ਬਹੁਤਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਕੇਸ ਸਬਜੁਡਿਸ ਹੈ । ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਜੇ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰੀਆ ਅਦਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਮੰਨਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪਰਸੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਬਾਰ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਵਿਚ ਲੈਕਚਰ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਨੂੰ ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਨਾਲੋਂ ਜੁਦਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਮਗਰ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਦੋ ਸਾਲ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬੁਲਾ ਸਕੀ । ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਤੋ ਹੁਕਮ ਲੈਣਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਨੂੰ ਜੁਦਾ ਕਰੀਏ ਜਾਂ ਨਾ ਕਰੀਏ । ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਦੀ ਇਹ ਕਿਤਨੀ ਕੁ ਇਜ਼ਤ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਜਦੋਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਤੂੰ ਖੜ੍ਹ; ਏਥੇ ਨੌਕਰੀ ਕਰਨੀ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ । ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਐਸ. ਪੀਜ਼. ਨੂੰ ਵੀ ਜ਼ਲੀਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਦੱਸੋ ਕਿ ਹੋਰ ਪੁਲੀਸ ਸਟੇਟ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ? ਪੁਲੀਸ ਸਟੇਟ ਉਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਥੇ ਇਕ ਆਦਮੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਚਲੇ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਸ਼ਰਮ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮਨਿਸਟਰ ਵੀ ਉਸ ਡਿਕਟੇਟਰ ਤੋਂ ਕੰਬਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਇਹ ਦਾਅਵੇ ਨਾਲ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਦਿਨ ਪਜਾਬ ਦੇ ਵਿਚ ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਅਲਹਿਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਏਥੇ ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਅੱਧੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇਨਸਾਫ ਵਧ ਜਾਵੇਗਾ । ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜੋ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੇ ਮਾਤਹਿਤ ਹੋਵੇਗਾ ਉਹ ਕਿਸੇ ਮਨਿਸਟਰ ਦੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਐਮ. ਐਲ. ਏ. ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਇਨਸਾਫ ਕਰੇਗਾ । ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਆਕੇ ਪਿਟਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡਾ ਤਾਂ ਉਹ ਹਾਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ । ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਅਗਰ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦਿਆਨਤਦਾਰ ਹੈ, ਅਗਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਠੀਕ ਹਨ ਤਾਂ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਅਜ ਹਾਊਸ ਦੇ ਵਿਚ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਨ ਕਿ ਫਲਾਣੀ ਫਲਾਣੀ ਤਾਰੀਖ ਤਕ ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਨੂੰ ਜੁਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ । ਇਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ, ਸਿਰਫ਼ ਇਕ ਨੋਟੀਫ਼ੀਕੇਸ਼ਨ ਹੀ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਸਾਡੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਜਿਤਨੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਿਰ ਭੇਜੇ ਹਨ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸੂਬੇ ਦੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀ । ਕੀ ਇਹ ਕੋਈ ਫ਼ਖ਼ਰ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਚਾਲਾਨ ਕੀਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁੱਕਦਮਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਵਾਸਤੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਹਾਰਨਪੁਰ ਲਾ ਦਿਤਾ । ਜਦੋਂ ਉਥੇ ਕੇਸ ਲਗ ਗਏ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਹ ਕੇਸ ਵਾਪਿਸ ਨਹੀਂ ਲਏ ਲੇਕਿਨ ਜਦੋਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਮੁਕਦਮੇ ਫ਼ੇਲ ਹੋਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੁਲਜ਼ਿਮ ਬਣਾਇਆ ਸੀ ਉਹ ਬਰੀ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਫੇਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਹ ਕੇਸ ਵਾਪਿਸ ਲੈਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੇ । ਹੁਣ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇਹ ਮੋਡਸ ਉਪਰੇਂਡੀ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਮੁਕੱਦਮਾ ਸਹਾਰਨਪੁਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਚੰਗਾ ਮਾਹੌਲ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਾਪਿਸ ਲੈ ਲਿਆ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਰਦਾਰ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੇਸ ਬਣਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਮਰਡਰਸ ਅਸਾਲਟ ਕੀਤੀ ਹੈ

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ]

ਲੇਕਿਨ ਉਹ ਵਾਪਿਸ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਲੈ ਲਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਸਚਾਈ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੇਸ ਵਾਪਿਸ ਲੈਣ ਲਗਿਆਂ ਵਜਾਹ ਇਹ ਦਿਤੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਗੁਡ ਐਟਮਾਸਫੀਅਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਝੂਠ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਕੇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਬਰੀ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ । ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਰਦਾਰ ਮੋਹਣ ਸਿੰਘ ਤੁੜ ਅਤੇ ਸਰਦਾਰ ਹਜ਼ਾਰਾ ਸਿੰਘ ਗਿਲ ਦੇ ਕੇਸ ਵਾਪਿਸ ਲਏ । ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਕੇਸ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਚ ਰਹੇ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਸਜ਼ਾ ਕਰਵਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਤਹਿਤ ਹਨ । ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਨੇ ਕੇਸਿਜ਼ ਨੂੰ ਟਰਾਂਸਫਰ ਕਰਨ ਲਗਿਆਂ ਇਹ ਰੀਜ਼ਨ ਦਿਤੀ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਚ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਦੇ ਮਾਤਹਿਤ ਹਨ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਅਸੀਂ ਸਟੇਟ ਤੋਂ ਬਾਹਿਰ ਕੇਸ ਟਰਾਂਸਫਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ।

Mr. Chairman : Sardar Gurnam Singh, you have already taken 20 minutes. Please try to wind up within five minutes.

Sardar Gurnam Singh : All right. I will do my best, Sir. ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਵਧ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪੁਲਸ ਸਟੇਟ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਮੈਨੂੰ ਬੜਾ ਅਫਸੋਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੈਂ ਬੜੀ ਇੱਜ਼ਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਇਥੇ ਭੈੜੇ ਹਾਲਾਤ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਣ ਕਰ ਕੇ ਉਠ ਕੇ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਪਿਆ ਕਿ ਉਹ ਮਰਨ ਵਰਤ ਰਖਣਗੇ । ਮੈਂ ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮਰਨ ਵਰਤ ਨਾ ਰਖੋ ਬਲਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਜ਼ਿਜ਼ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਰਨ ਵਰਤ ਰਖਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਪਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਗੜ-ਬੜ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮਰਨ ਵਰਤ ਰਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਪਈ। ਅਤੇ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਗੜ-ਬੜ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਫ ਗਲ ਹੈ ਕਿ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਸਿਧੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਇਥੇ ਰੌਲਾ ਗੌਲਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਖੁਦ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਿਵਾੜੀ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਮਾਤ ਦੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਸਟੇਜ ਤੋਂ ਥਲੇ ਲਾਹ ਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਬੋਲਣ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ । ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਸਰਚਿੰਗ ਅਗਜ਼ਾਮੀਨੇਸ਼ਨ ਕਰਨ ਕਿ ਇਹ ਕੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੋ ਇਹ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਉਸ ਨੂੰ ਦਰੁਸਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਤਾਂ ਉਹ ਬੇਸ਼ਕ ਮਰਨ ਵਰਤ ਰਖਣ । ਗੋ ਮੈਂ ਵਰਤ ਰਖਣ ਦੇ ਹਕ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲੇਕਿਨ ਚੂੰਕਿ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਉਹ ਹਾਮੀ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਰਖ ਲੈਣ ਜੇਕਰ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ । ਖੈਰ, ਮੈਂ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਇਥੇ ਹੀ ਖਤਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ।

ਫੇਰ ਇਥੇ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਚਲਿਆ ਜਿਸਦੇ ਮੈਰਿਟਸ ਵਿਚ ਮੈਂ ਇਸ ਵਕਤ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ । ਇਥੇ ਇਸ ਜਮਾਤ ਨੇ ਚਾਰ ਦਿਨ ਰਾਤ ਦਿਨ ਹੋਸਟਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਮੈਂਬਰਾਂ ਤੇ ਦਬਾਉ ਪਾਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਸ਼ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸਪੀਕਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਨੋ ਕਨਫੀਡੈਂਸ ਮੋਸ਼ਨ ਲਿਆਣ ਲਈ ਦਸਖਤ ਕਰਾਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਸ਼ ਕੀਤੀ, ਜੋ ਮੈਂਬਰ ਇਥੇ ਖੜ੍ਹੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡਰਾ ਕਰ ਕੇ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਇਥੇ ਇਕ ਸੋਚੀ ਸਮਝੀ ਸਕੀਮ ਦੇ ਤਹਤ ਸ਼ੋਰ

ਸ਼ਰਾਬਾ ਪਵਾਇਆ ਗਿਆ ਤਾਕਿ ਬਾਹਰ ਦਸਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਸਪੀਕਰ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ । ਜੇਕਰ ਕੁਝ ਮੈਂਬਰ ਇਹ ਮਨ ਬਣਾ ਲੈਣ ਕਿ ਸਪੀਕਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਚਲਣ ਦੇਣਾ ਤਾਂ ਸਪੀਕਰ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਖੈਰ ਮੈਂ ਇਸ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਵਿਚ ਇਸ ਵਕਤ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਉਸ ਵਕਤ ਗੱਲ ਕਰਾਂਗਾ ਜਦੋਂ ਉਹ ਮੋਸ਼ਨ ਇਥੇ ਆਵੇਗੀ । ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਕਹਿ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਟਰੈਜ਼ਰੀ ਬੈਂਚਾਂ ਵਲੋਂ ਇਹ ਇਕ ਕਨਸੀਪਿਰੇਸੀ ਸੀ ਕਿ ਸਪੀਕਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਡਿਫਾਈ ਕਰੋ ਅਤੇ ਇਹ ਸ਼ੁਰੂ ਸੈਸ਼ਨ ਤੋਂ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ ।

ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਕ ਨਮੂਨਾ ਇਸ ਐਡਰੈਸ ਦਾ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼ੁਕਰੀਆ ਅਦਾ ਕਰੋ । (ਘੰਟੀ) ਬਸ ਮੈਂ ਛੇਤੀ ਹੀ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗਾ । ਇਸ ਕਾਪੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸਫੇ ਤੇ ਹੀ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਸ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਨੂੰ ਚਲਦੇ ਹੋਏ ਦੋ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਉਸ ਵਕਤ ਤੋਂ ਹੈ ਜਦੋਂ ਚੀਨ ਨੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜੋ ਅਜ ਤਕ ਜਾਰੀ ਹੈ ਕਿਉਂ ਜੋ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਜੇ ਤਕ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਕਢ ਸਕੇ । ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਅਸੀਂ ਚੀਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਢਣ ਲਈ ਫੌਜਾਂ ਭੇਜ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ, ਕੀ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ 20 ਹਜ਼ਾਰ ਕਿਲੋ ਮੀਟਰ ਰਕਬਾ ਖਾਲੀ ਕਰਵਾ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਕੀ ਐਕਟਿਵ ਸਟੈਪਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕਢਣ ਲਈ ਲੈ ਰਹੇ ਹਾਂ ? ਜੇਕਰ ਐਸੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਸ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੀ ਬਹਾਨਾ-ਸਾਜ਼ੀ ਕਿਸ ਲਈ ਹੈ ? ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਹਥਿਆਰ ਨਾਲ ਅਪਣੇ ਮੁਖਾਲਫਾਂ ਨੂੰ ਕੁਚਲਨਾ ਹੈ ? ਪਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਸਾਹਿਬ ਤਾਂ ਇਕ ਮਿੰਟ ਵਿਚ ਜੇ ਆਫਤ ਆ ਜਾਵੇ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਡਿਕਲੇਅਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰਖਣ ਦਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਅਪਣੇ ਮੁਖਾਲਫਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਬਤੌਰ ਹਥਿਆਰ ਵਰਤਿਆ ਜਾਏ ਅਤੇ ਵਰਤਿਆ ਵੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਸ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਡਿਫੈਂਸ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ, ਸਿਟੀਜ਼ਨ ਕੌਂਸਲ ਬਣਾਈ ਅਤੇ ਲੈਜਿਸਲੇਟਰਜ਼ ਡਿਫੈਂਸ ਕਨਸਲਟੇਟਿਵ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ । ਡਿਫੈਂਸ ਕਮੇਟੀ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਮੁਨਾਸਿਬ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੇ ਲੀਡਰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਰੂਲਿੰਗ ਪਾਰਟੀ ਹੀ ਮੁਲਕ ਦੀ ਡਿਫੈਂਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਲਈ ਇਹ ਕੰਮ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੀ ਸੀ । ਸਿਟੀਜ਼ਨ ਕੌਂਸਲ ਵਿਚ ਬੜੀ ਜਦੋਜਹਦ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੁਝ ਆਦਮੀ ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੇ ਲਏ ਗਏ । ਜਿਹੜੀ ਤੀਜੀ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਮੈਂ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਲੇਕਿਨ ਉਸਦੀ ਬਹੁਤ ਤਾਰੀਫ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ; ਸਿਵਾਏ ਇਸਦੇ ਕਿ ਉਸਦੇ ਇਕ ਲੀਡਰ ਨੇ ਪਰਾਇਮਰੀ ਜਮਾਤ ਦੇ ਬਚਿਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਲੈਕਚਰ ਦਿਤੇ ਹਨ, ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਬਾਕੀ ਰਹੀ ਡਿਫੈਂਸ ਫੰਡ ਦੀ ਗੱਲ । ਉਸ ਬਾਰੇ ਵੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ 5 ਕਰੋੜ ਕੁਝ ਲਖ ਵਿਚੋਂ 4 ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਉਪਰ ਰੁਪਿਆ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੁਖਤਲਿਫ ਲੋਕਲ ਬਾਡੀਜ਼ ਤੋਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਰੱਕੀ ਦੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਲਈ ਦਿਤਾ ਸੀ, ਵਾਪਸ ਬੁਕ ਟਰਾਂਸਫਰ ਕਰ ਕੇ ਲੈ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਫੰਡ ਵਿਚ ਸ਼ੋ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ । ਸੋਨੇ ਦਾ ਤਾਂ ਝਗੜਾ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਖਦ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਅਪਣੇ ਹਲਫੀਆ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ 144 ਪੌਂਡ ਸੋਨੇ ਵਿਚੋਂ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਰਾਈਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਤੋਲਿਆ ਹੈ, 140 ਪੌਂਡ ਸੋਨਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਟਰੈਜ਼ਰੀਜ਼ ਵਿਚੋਂ ਲਿਆ ਹੈ । ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹ ਕਿ ਜਨਤਾ ਤੋਂ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਉਹ ਕਿਥੇ ਗਿਆ ਹੈ ? ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਤੋਲ ਲੈਂਦੇ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਲਿਆ ਸੀ (ਘੰਟੀ)।

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ]

ਮੈਂ ਉਸ ਐਡਰੈਸ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਜਿਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼ੁਕਰੀਆ ਅਦਾ ਕਰੋ । ਫਿਰ ਹੋਮ ਗਾਰਡਜ਼ ਦੀ ਗੱਲ ਲੈ ਲਓ । ਹੋਮ ਗਾਰਡਜ਼ ਤਾਂ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਨ ਲੇਕਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਹੋਰ ਰਕਸ਼ਾ ਦਲ ਬਣਾ ਲਿਆ । ਕੋਈ ਉਸ ਨੂੰ ਰਕਸ਼ਾ ਦਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਰਿਕਸ਼ਾ ਦਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਸਲੀ ਨਾਮ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਹੈ (ਹਾਸਾ)। ਅਸੀਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਰਹੇ ਕਿ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਇਕ ਪਰਾਈਵੇਟ ਆਰਮੀ ਹੈ ਕਿਉਂ ਜੋ ਇਹ ਲੀਗਲ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਇਹ ਗਲ ਅਸੀਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਹੀ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੀਗਲ ਐਡਵਾਈਜ਼ਰਜ਼ ਨੇ ਵੀ ਕਹੀ ਤੇ ਰਾਏ ਦਿਤੀ ਕਿ ਇਹ ਲੀਗਲ ਨਹੀਂ ਲੇਕਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਅਖਾਂ ਵਿਚ ਧੂੜ ਪਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਹੋਮ ਗਾਰਡਜ਼ ਦਾ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹੋਮ ਗਾਰਡਜ਼ ਨਾਮ ਤਾਂ ਇਕ ਐਕਟ ਵਿਚ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਦੂਜਾ ਨਾਮ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਖ ਸਕਦੇ ਹੋ ਅਤੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੋ ਜੁਦਾ ਜੁਦਾ ਨਾਮ ਚਲਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਦੀ ਹੋਰ, ਸਰਵਿਸ ਕੰਡੀਸ਼ਨਜ਼ ਜੁਦਾ, ਟੀ. ਏ. ਰੂਲਜ਼ ਜੁਦਾ, ਬਜਟ ਜੁਦਾ, ਕਮਾਂਡਰ ਜੁਦਾ ਅਤੇ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਜੁਦਾ ਹੈ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਉਹ ਇਸਦਾ ਹੀ ਹਿਸਾ ਹਨ । ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਧੂੜ ਪਾਉਣ ਲਈ ਇਹ ਇਕ ਜਮਾਤ ਖੜ੍ਹੀ ਕਰ ਲਈ ਹੈ। ਪੈਸਾ ਉਹ ਟੈਕਸ ਪੇਅਰਜ਼ ਦਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪਰਾਪੇਗੰਡਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਕੀ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰੀਆ ਇਸ ਲਈ ਅਦਾ ਕਰੀਏ ਕਿ ਟੈਕਸ ਪੇਅਰਜ਼ ਦਾ ਜੋ ਪੇਟ ਕਟ ਕੇ ਇਹ ਟੈਕਸ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਇਸ ਬੁਰਛਾ ਗਰਦੀ ਨੂੰ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭੁੱਖਾ ਮਾਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਦੀ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਵੀ ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਦੱਸੀ ਗਈ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਜੁਰਮਾਂ ਦੇ 46711 ਕੇਸਿਜ਼ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਸਾਲ 5 ਹਜ਼ਾਰ ਕੇਸ ਵਧ ਗਏ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਧੇ ਹੋਇਆਂ ਦੀ ਐਕਸਪਲਾਨੇਸ਼ਨ ਇਹ ਦਿਤੀ ਹੈ ਕਿ ਐਕਸਾਈਜ਼ ਦੇ ਕੇਸ ਬਹੁਤ ਪਕੜੇ ਹਨ । ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਲਈਏ ਕਿ ਇਸ ਵਕਤ ਤਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਗੇ ਕੇਸ ਟਰੇਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਸਾਲ ਯਕਲਖਤ 5 ਹਜ਼ਾਰ ਕੇਸ ਪਕੜ ਲਏ ਹਨ । ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਕੀ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ? ਕੀ ਪਹਿਲਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਲਿਸੀ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਸ਼ਰਾਬ ਨੂੰ ਐਨਕਰੇਜ ਕਰਨ ਦੀ ਸੀ ? ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਤਨਾ ਅਰਸਾ ਤਾਕਤਵਰ ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਹਥ ਵਿਚ ਇਹ ਸ਼ਰਾਬ ਹੈ ਉਤਨਾ ਅਰਸਾ ਇਸ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਹਲ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲ ਸਕਦਾ । ਸ਼ਰਾਬ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ, ਮਿਕਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਹਰੋਂ ਆ ਕੇ ਵਿਕਦੀ ਹੈ । ਮਿੱਤਲ ਸਾਹਿਬ ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਕਰ ਲੈਣ ਇਹ ਸ਼ਰਾਬ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਹੱਥ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਉਹ ਕੁਝ ਕਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ।

Mr. Chairman : Please wind up now.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਫਿਰ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਨੇ ਬੜਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਦਾ ਕੰਮ ਸਿਰਫ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਲੇਮਾਣਸ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਧਮਕਾਣਾ ਅਤੇ ਖਰਾਬ ਤੇ ਨਿਕੰਮੇ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨਾ । (ਘੰਟੀ)

ਚਲੋ, ਹੁਣ ਮੈਂ ਸਕਿਪ ਓਵਰ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਿਰਫ ਇਕ ਰਿਪੋਰਟ ਹੀ ਪੜ੍ਹ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਪਲੈਨਿੰਗ ਕਮੀਸ਼ਨ ਦੇ ਐਡਵਾਈਜ਼ਰ ਮਿਸਟਰ ਐਮ. ਐਸ.

ਸਿਵਾਰਾਮਾ ਦੀ ਹੈ :

Mr. M. S. Sivaraman, Adviser to the Planning Commission in his report expressed his dissatisfaction at the unsatisfactory progress made by Punjab in the year 1963-64. He has also challenged some of the statements received from the working group of the State Government. He is unhappy over the past achievements of the State as he is sceptical of the new schemes submitted to the Planning Commission. He particularly questions claim on progress in food production. The decrease of 7.5 lakh tons below the expected level of production is disquieting. He also finds a considerable deterioration in production of long staple, which comes under the package programme.

ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਇਥੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ 3 ਕਿਸਮ ਦੇ ਝੂਠ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਮੈਂ ਫਿਰ ਰੀਪੀਟ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ :

There are three types of lies—Lies, damned lies and Statistics.

ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਮਾਹਿਰ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਸਲਾਹ ਨਹੀਂ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਜਦੋਂ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਪਲੈਨਿੰਗ ਕਮੀਸ਼ਨ ਦੇ ਐਕਸਪਰਟਸ ਕੋਲ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੋ ਕੁਝ ਰਿਪੋਰਟ ਦਿਤੀ ਹੈ ਉਹ ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾ ਦਿਤੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦਸ ਰਿਹਾ ।

ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰੇ ਇਕ ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰ ਕੈਪਟਨ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਭਾਸ਼ਨ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਮਲੇ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦੇ ਹੋ । ਅਗਰ ਕਣਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਅੰਗੂਰ ਹੀ ਉਗਾਉ । ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਕਣਕ ਦੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਹੁੰਦੀ ਸੀ । ਪਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਹੁਣ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਥੁੜ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਈ ਹੈ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਗਲਤ ਨੀਤੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੀ ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਕਹਿਤ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਬਾਹਰਲੇ ਮੁਲਕਾਂ, ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਕਣਕ ਮੰਗਵਾਉਣੀ ਪਈ ਹੈ । ਕਿੰਨੀ ਸ਼ਰਮਨਾਕ ਗਲ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਹੁਣ ਖਾਣ ਲਈ ਕਣਕ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਰਹੀ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਤਕਦੇ ਹਾਂ । (ਵਿਘਨ)

ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਅੰਗੂਰ ਉਗਾਉ । ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੈਨੇਡਾ ਕੋਲੋਂ ਅੰਗੂਰ ਦੀਆਂ ਇਕ ਲੱਖ ਕਟਿੰਗਜ਼ ਮੰਗਾਈਆਂ ਹਨ । ਇਸ ਦਾ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ? ਕੀ ਕਟਿੰਗ ਮੰਗਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਤੇ ਐਕਸਪੈਰੀਮੈਂਟ ਕੀਤਾ ਸੀ? ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਟਿੰਗਜ਼ ਮੰਗਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਤੇ ਵੀ ਐਕਸ-ਪੈਰੀਮੈਂਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਅਗਰ ਐਕਸਪੈਰੀਮੈਂਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਅਤੇ ਕੈਨੇਡਾ ਦਾ ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਕਹਿਤ ਪੈ ਗਿਆ । ਉਥੇ ਰੋਟੀ ਦਾ ਕਾਲ ਪੈ ਗਿਆ । ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਹਾਹਾਕਾਰ ਮਚਾਈ । ਸਰਕਾਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਰੋਟੀ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਕੇਕ ਖਾਉ । ਇਹੋ ਮਿਸਾਲ ਇਥੇ ਢੁਕਦੀ ਹੈ । ਲੋਕ ਰੋਟੀ ਲਈ ਰੋਂਦੇ ਹਨ । ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਤਾਂ ਕਣਕ ਦੀ ਬਜਾਏ ਅੰਗੂਰ ਉਗਾਉਣ ਦੇ ਨਾਅਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲਾਂਦੀ ਹੈ । ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਜਨਤਾ ਦੀ ਸਿਹਤ ਨਾਲ ਮਜ਼ਾਕ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋਕ ਭੁਖੇ ਮਰ ਰਹੇ ਹਨ ।

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ]

ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸ਼ਰਮਨਾਕ ਗੱਲ ਹੈ । ਸਾਡਾ ਦੇਸ਼ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਸੁੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਇਕ ਪਾਸੇ ਕੋਰੇ ਦੇ ਨਾਲ ਫਸਲਾਂ ਤਬਾਹ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਸਟੇਟਮੈਂਟਾਂ ਦੇ ਪਿਛੇ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ । ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰਿਲੀਫ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਲੋਕ ਤਾਂ ਕਣਕ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕਣਕ ਅਤੇ ਆਟਾ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਗਲਤ ਨੀਤੀਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕਹਿਤ ਪਿਆ ਹੈ । ਸਰਕਾਰ ਗਲਤ ਕਦਮਾਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ।

Mr. Chariman : The Leader of the Opposition has taken about 35 minutes. He should please try to wind up.

Chief Minister : Sir, I think, he has taken about forty-five minutes.

Sardar Gurnam Singh : How much time are you going to allow to the Chief Minister ?

Mr. Chariman : The Leader of the House has to reply to the comments made by all the Members.

Sardar Gurnam Singh : Sir, we cannot thank the Governor. We cannot be hustled to thank him for this Address.

Mr. Chairman : I would request the hon. Leader of the Opposition to kindly try to wind up.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇੰਡਸਟਰੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਥੋੜਾ ਚਿਰ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਲਿਆ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਰਿਆਫ਼ਤ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ 3, 4 ਹਜ਼ਾਰ ਬੋਗਸ ਕੋਆਪੇਰਿਟਵ ਸੋਸਾਇਟੀਜ਼ ਨਿਕਲੀਆਂ ਹਨ । ਕੀ ਇਸ ਵੱਲ ਇਹ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ? ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਏਅਰ ਰਾਈਫਲ ਫੈਕਟਰੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ । ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਸੰਬੰਧਤ ਡਇਰੈਕਟਰ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਸਾਹਿਬ 3 ਬਾਰ ਅਮਰੀਕਾ ਗਏ । ਦੂਜੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਲੋਕ ਨਿਊਕਲੀਅਰ ਬੰਬ, ਐਟੋਮਿਕ ਵੈਪਨਜ਼ ਤਿਆਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਪਰ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਏਅਰ ਰਾਈਫਲ ਫੈਕਟਰੀ ਲਗਾ ਰਹੀ ਹੈ । ਕੀ ਏਅਰ ਰਾਈਫਲ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਕਰਕੇ ਚੀਨ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਰਹੱਦ ਤੋਂ ਨਿਠਾ ਦੇਣਗੇ ? ਅਗਰ ਲੋਕ ਚੁੱਪ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਆਪਣੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਉਠਾਉਂਦੇ ਤਾਂ ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਖੌਲ ਹੀ ਕਰਦੇ ਰਹੋਗੇ ? ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਏਅਰ ਰਾਈਫਲਾਂ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਸਰਹੱਦ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਾਂਗੇ । ਸਾਨੂੰ ਭੀ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਨਿਊਕਲੀਅਰ ਬੰਬ ਅਤੇ ਐਟੋਮੈਟਿਕ ਵੈਪਨਜ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਹੀ ਅਸੀਂ ਚੀਨ ਨੂੰ ਪਹਾੜਾਂ ਤੋਂ ਭਜਾ ਸਕਾਂਗੇ ।

Mr. Chairman : I would request the Leader of the Opposition to please wind up.

Sardar Gurnam Singh : I am winding up please.

ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਸਪੋਰਟਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਉਸ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਅਜਿਹਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਕਟ, ਹਾਕੀ, ਵਾਲੀਬਾਲ ਅਤੇ ਫੁਟਵਾਲ ਦੇ ਫਰਕ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ । ਉਹ ਇਹ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਲੀਡਰ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ । ਉਹ ਤਾਂ ਐਕਸਪੀਰੀਐਂਸਡ ਪਰਸਨਜ਼ ਨੂੰ ਠੀਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਦਿੰਦੇ ਬਲਕਿ ਅੜਿਚਨਾਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ।

ਮੈਂ ਮੁਰਗੀਆਂ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਬਾਰੇ ਵੀ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਇਕ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਬਾਹਿਰ ਦੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਭੇਜਣ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ । ਦੋ ਬਾਰ ਤਾਂ ਐਕਸਚੇਂਜ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ । ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਉਸ ਅਫਸਰ ਨੇ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਮੰਗੀ, ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਗਲ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕੀਤੀ । ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੇਰੇ ਬਰਖਿਲਾਫ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਕਰੇ ਨੇ ਨੋਟ ਭੇਜਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਾਹਿਰ ਨਹੀਂ ਭੇਜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ, ਉਸ ਅਫਸਰ ਨੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਨੂੰ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖੀ । ਉਸ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਨੇ ਲਿਖਕੇ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਇਥੇ ਕੋਈ ਭੀ ਬਰਖਿਲਾਫ ਨੋਟ ਨਹੀਂ ਭੇਜਿਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਨੋਟ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ । ਉਸ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਨੇ ਚਿਠੀ ਭੇਜੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ "You can use this letter anywhere you like." ਉਹ ਚਿੱਠੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਦੱਸੀ ਗਈ । ਉਹ ਚਿੱਠੀ ਲੈਕੇ ਚੱਲ ਪਏ ਤਾਂ ਅਫਸਰ ਨੇ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਖੋਹਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ । ਅਗਰ ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਕੰਟਰਾਡਿਕਟ ਕਰਨ । (ਘੰਟੀ)

Mr. Chairman : The Leader of the Opposition has taken seven minutes since I requested him to wind up. He may please wind up now.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿਕੇ ਬੈਠ ਜਾਵਾਂਗਾ । ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਫਲੱਡ ਕੰਟਰੋਲ, ਕੰਸਾਲੀਡੇਸ਼ਨ ਆਫ ਹੋਲਡਿੰਗਜ਼ ਅਤੇ ਰੀਹੈਬਿਲੀਟੇਸ਼ਨ ਲਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ । ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਪਾਰਟੀਸ਼ਨ ਹੋਈ ਨੂੰ 17 ਸਾਲ ਹੋ ਚੁਕੇ ਹਨ ਪਰ ਅਜੇ ਤੱਕ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਹਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ । ਇਹ ਕਿੰਨੀ ਦੁਖ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ । 11 ਲੱਖ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਕੰਸਾਲੀਡੇਸ਼ਨ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੇ ਵੇਲੇ ਇਸ ਉਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਰੁਪਿਆ ਵੇਸਟ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰੀਆ ਅਦਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਕਿਸੇ ਮਸਲੇ ਦਾ ਹਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ ? ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਤੰਗ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਇਹ ਇਨਐਫੀਸ਼ੈਂਟ ਸਰਕਾਰ ਹੈ (ਘੰਟੀ), ਇਹ ਨਿਕੰਮੀ ਸਰਕਾਰ ਹੈ । ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹਾਲਾਤ ਬਹੁਤ ਖਰਾਬ ਹਨ । ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਰੂਲ ਦੇ ਸਵਾਏ ਕੋਈ ਹਲ ਨਹੀਂ । ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਰੂਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਕਿ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਹਿਫੂਜ਼ ਸਮਝ ਸਕਣ । (ਘੰਟੀ)

ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਕਾਫੀ ਗੱਲਾਂ ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਣੀਆਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਟਾਈਮ ਘਟ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਬਜਟ ਦੀ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਵੇਲੇ ਦਸਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਂਗਾ ।

EXTENSION OF TIME OF THE SITTING

4 p. m.

Mr. Chairman : Before I call upon the other Member to speak I would like the hon'ble Members to take into consideration the time at their disposal. The sitting has been extended by an hour. The Leader of the House will take about an hour to reply to the debate. Therefore, I think that 10 to 15 minutes for an Hon'ble Member will do.

DISCUSSION ON GOVERNOR'S ADDRESS. (Resumption)

चौधरी मुख्तियार सिंह मलिक (सोनीपत) : मुहतरिम चेयरमेन साहिब, यहां पर तीन दिन से गवर्नर के ऐड्रेस पर बहस हो रही है । मैं भी आपकी इजाज़त से अपने ख्यालात हाउस में रखना चाहता हूँ। गवर्नर ने अपनी सरकार की साल गुज़श्ता की जो कारगुज़ारी है उसकी यकतरफा तस्वीर हाउस के सामने पेश की है। अच्छा होता अगर गवर्नर साहिब हकूमत की जो खामियां हैं, जो पंजाब गवर्नमेंट की बदउनवानियां हैं उनको भी हाउस के सामने रखते ताकि पंजाब के अवाम को पता चलता कि हमारी हकूमत किस किस्म की कारगुज़ारी करती है। फिर शायद वह पंजाब के अवाम की तरफ से ही नहीं बल्कि इस हाउस की तरफ से भी शुक्रगुज़ारी के मुस्तहक होते।

जिस ला ऐंड आर्डर की प्रशंसा की जा रही है और जिसका ढोल पीटा जा रहा है मैं उसकी चंद एक मिसालें आपके सामने रखना चाहता हूँ। जिस ला ऐंड आर्डर की तारीफ गवर्नर साहिब ने अपने ऐड्रेस में की है उसकी पंजाब के अंदर जो मिट्टी प्लीद हो रही है वह किसी बयान की मुहताज नहीं है । पंजाब सरकार ने गुड़ की एक्सपोर्ट और इम्पोर्ट पर बैन लगाया । हम नहीं चाहते थे कि इस तरह से बैन लगाया जाए। यमुना के साथ ही सोनीपत का इलाका लगता है। वहां की पुलिस कत्ल और डाकाज़नी के मुकदमात का सुराग़ लगाने में बिलकुल नाकाबिल और नाअहल साबित हुई है। सोनीपत में शाम के 6 बजे एक 70 साला बूढ़े और उसकी 16 साला नौजवान लड़की का कत्ल हुआ । इस वारदात को आज पांच महीने हो गए हैं लेकिन कत्ल का आज तक पता नहीं लगा । इसी तरह कमाशपुर में शाम के चार बजे एक बाइस साला लड़की के साथ पहले ज़नाहबिलजबर किया जाता है और फिर उसको कत्ल कर दिया जाता है। लेकिन आज तक राई की पुलिस उस कत्ल का सुराग़ नहीं लगा सकी। रत्नगढ़ में एक डकैती हुई । वहां पर तीस हज़ार रुपए का नुक्सान हुआ लेकिन उसका भी पुलिस आज तक सुराग़ नहीं निकाल सकी । मैं जानता हूँ कि पानीपत के इलाके में ज़मींदारों के खेतों से बिजली के सैंकड़ों मीटर चोरी किए गए। आज तक उनकी चोरी का पता नहीं लग सका । यमुना घाट पर बैठ कर थानेदार ने स्मगलर्ज़ से दो रुपये मन के हिसाब से गुड़ स्मगल करने का पचास हज़ार रुपया वसूल किया। वह राई के अंदर थानेदार लगा हुआ है। एक वज़ीर का भान्जा है। मैंने उसके खिलाफ पहले भी हाउस में चार्जिज़ लगाए थे । उस वक्त उसको तबदील नहीं किया गया था। (आपोज़ीशन की तरफ से आवाज़ें : शेम, शेम।) गवर्नमेंट ने गुड़ पर बैन लगा कर उसको पचास हज़ार रुपया रिश्वत का दिलवा दिया। जिस वक्त दूसरे थानेदारों ने

देखा कि राई के थानेदार ने पचास हजार रुपया स्मगलिंग से बना लिया है तो उन्होंने भी दिन दिहाड़े डाके मारने शुरु कर दिये । मैं अर्ज़ करना चाहता हूँ कि सोनीपत में एक आदमी गधी पर तीन मन खांड लाद कर ला रहा था। थानेदार ने उससे गधी छीन ली, खांड भी छीन ली और आठ सौ रुपया जो उसके पास नकद मौजूद था वह भी ले लिया तीन मन खांड गन्नौर मंडी में ले जाकर उसने बेच दी और रुपये जेब में डाल लिये और आठ सौ रुपया दूसरा भी खा गया और गधी भी साथ ही खा गया। हमारे सोनीपत के इलाके के तीन एम० एल० एज़० ऊपर ताल्लुक रखते थे। वे लोग होम मिनिस्टर के पास पहुंचे और एडवाइज़री कमेटी के अंदर बार एसोसिएशन ने रैजोल्यूशन पास किया । वहां के ऐस० पी० को एक महीने तक इस बात का पता ही नहीं लगने आया कि सोनीपत के अंदर हो क्या रहा है। आखिरकार, मैं तारीफ करना चाहता हूँ अपने आई जी० पुलिस की, जिन्होंने ने बड़ा ही प्राम्पट ऐक्शन लेकर वहां के पुलिस कर्मचारियों को तबदील किया, वरना पता नहीं कि क्या होता। चेयरमैन साहिब, मुझे यह सुन कर बड़ा अफसोस हुआ कि जिसने रिश्वत खाई थी उस थानेदार के खिलाफ तो कोई ऐक्शन नहीं लिया गया लेकिन दूसरों के खिलाफ इन्क्वायरी होती रही। वह खांड भी खा गया, आठ सौ रुपया नकद खा गया और साथ ही गधी भी खा गया। उसके खिलाफ कोई ऐक्शन नहीं लिया गया । वह आठ सौ रुपया एक एम० एल० ए० की मार्फत वापिस किया गया । मैं उस एम० एल० ए० का नाम नहीं लेना चाहता और न ही सब-इन्स्पैक्टर का नाम लेना चाहता हूँ । फिर कहते हैं कि लाएंड आर्डर की हालत स्टेट में बहुत अच्छी है।

हमारे चीफ मिनिस्टर साहिब खड़े होकर स्कूल के बच्चों को मुफ्त दूध पिलाने की बात किया करते हैं। कहते हैं कि मैं स्कूल के बच्चों की सेहत बनाने के लिये उनको दूध पिलाना चाहता हूँ। सोनीपत का दूध का स्कैंडल तमाम पंजाब में मशहूर है। जो दूध बच्चों के लिये दिया जाता है वहां के बी० डी० ओ० आकाउटेंट, ग्राम सेवक और विलेज लैवल वर्कर्ज़ मिल कर बच्चों का दूध ब्लैक मार्किट में बेच दिया करते हैं। एक डिब्बे की कीमत 120 रुपये है लेकिन वे दुकानदारों के साथ मिल कर उसको 80 रुपये में बेच देते हैं। सरपंच को चालीस रुपये मिलते हैं । इस तरह से वे सब लोग मिल कर एक दिन में 3200 रुपये तक कमा लेते हैं । डिस्ट्रिक्ट कांग्रेस कमेटी रोहतक का जैनरल सैक्रेटरी भी इस स्कैंडल में गिरफ्तार किया गया जो कि हाल ही में वहां पर बनाया गया है। अब देखिए, पुलिस इस दूध के स्कैंडल का सुराग़ नहीं लगा सकी। शिकायतें सेंटर में पहुंचती हैं, वहां से सैंट्रल विजिलेंस वाले आते हैं। इतना बड़ा स्कैंडल दूध का है। फिर कहते हैं कि ऐडमिनिस्ट्रेशन के अंदर कुरप्शन नहीं है, बड़ी प्योर और क्लीन है।

इससे आगे चल कर मैं यह अर्ज करता हूँ कि महंगाई की वजह से आज पंजाब भर में हाहाकार मचा हुआ है। मैं अपनी ज़बानी नहीं, एक वह मिसाल आपके सामने रखना चाहता हूँ जो कि इन्हीं की कांग्रेस पार्टी के एक मैंबर चौधरी बनवारी लाल ने मुझ को बताई । उन्होंने बताया कि उनके पास शाम को चार आदमी उनके घर पर आए, जिनके बच्चे दो रोज़ से भूखे थे। ज्ञानी ज़ैल सिंह साहिब ने अनाज के सस्ते

[चौधरी मुख्तियार सिंह मलिक]

डिपुओं की बड़ी तारीफ की है । चेयरमैन साहिब, चौधरी साहिब ने बताया कि वह आदमी उन सस्ते डिपो पर से भी हो आए, उनको वहां पर आटा नहीं मिला । तब वह उनके पास उनके घर पर आए । उन्होंने कहा कि अब तो शाम हो गई है, सुबह मैं आपके साथ चलूंगा, आप रात को मेरे पास ठहर सकते हैं। वह चारों आदमी रात को उनके पास ठहरे । चौधरी बनवारी लाल ने बताया कि उन्होंने इन्हें रात को तीन बजे जगा दिया कि अब तो आप हमारे साथ चलो। इन्होंने कहा कि रात को तीन बजे कैसे चल सकते हैं दिन होने दो । उन्होंने कहा कि जब बच्चे भूखे बैठे हैं तो रात को आराम कैसे कर सकते हैं। दूसरे दिन जब चौधरी बनवारी लाल उनको साथ लेकर डिपो पर जाते हैं तो दुकानदार कहता है कि आटा खत्म हो गया । किसी ने उनको बताया कि चार ऊंटों पर आटे की बोरियां भरकर वहां से बाहर ले गए हैं। अठारह रुपए मन भाव के आटे को ब्लैक में 26 रुपए मन बेचने के लिए वहां से उठा लिया गया। चौधरी बनवारी लाल ने उन ऊंटों को पकड़ लिया, पुलिस के पास ले गए लेकिन उसका चालान नहीं हुआ । मैं हैरान होता हूँ कि यह कांग्रेस के भाई कैसे इस सरकार की इस बात पर तारीफ करते हैं जब खुद एक कांग्रेस के एम० एल० ए० के शहर में ऐसी बातें हो रही हों । ऐसे ब्लैक मार्किट करने वालों की तारीफ करने में ज्ञानी ज़ैल सिंह ने पूरा ज़ोर लगाया । ऊपर से तो बोलने में ज़ोर लगाते थे लेकिन साथ ही साथ नीचे से भी ज़ोर लगाते रहे । उन्होंने बताया कि कौन कौन सी बीमारियां दूर की हैं। मैं कहता हूँ कि हिन्दुस्तान से डाक्टरों ने और बीमारियां तो दूर की होंगी लेकिन यह जो तपेदिक की बीमारी हमारे सामने बैठी हुई है इसको दूर करने के लिए क्या किया है ? मैं समझता हूँ कि सारी कुरप्शन की ज़िम्मेदार इन सामने की कुर्सियों पर बैठे हुए लोगों पर है । सारी जिम्मेदारी इस हुकमरान पार्टी पर है। अगर यह कुरप्शन न करें तो कोई कुरप्शन नहीं कर सकता । चेयरमैन साहिब, लोग तो यह कहते हैं कि हमने मांगा था राम राज मिल गया कामराज। मांगा तो था युधिष्ठिर का राज्य, मिल गया कौरों का राज। जब महंगाई की बात करते हुए लोग बिलखते हैं तो गवर्नमेंट यह कहती है कि यह तो ट्रेडर्ज़ ने कर दिया है। मैं कहता हूँ कि पहिले जो बस का किराया दो रुपए तीन आने था अब तीन रुपया एक आना कर दिया है। कोई रूट ऐसा नहीं है जहां पर किराया चालीस, पचास पैसे न बढ़ा हो। इसी तरह चीनी पहिले एक रुपया बीस नये पैसे किलो मिलती थी, अब एक रुपया तीस नये पैसे हो गई । मैं पूछता हूँ कि कौनसी ऐसी चीज़ है कि जिसके अन्दर हकूमत ने खुद न निरख बढ़ाए हों। यह सभी जरूरियात जिन्दगी की चीज़ें हैं। जब तक इस पार्टी का राज है तब तक पंजाब के अन्दर महंगाई बढ़ती ही रहेगी, कम नहीं होगी । इस स्टेट में तो सिर्फ तीन चीज़ें ही सस्ती मिल सकती हैं यानी चोरों को धन, डाकुओं को इज़्ज़त और लुच्चों को सरदारी । पंजाब में यही तीन चीज़ें सस्ती मिल सकती हैं।

हमारे चीफ मिनिस्टर साहिब ने बड़े दबदबे के साथ कहा है कि मैं पंजाब के अन्दर प्रोडक्शन को डबल कर दूंगा । डबल प्रोडक्शन कैसे करेंगे, यह मेरी समझ में नहीं

आ सका । इधर तो परमात्मा की मार है, उधर नहरों के अन्दर पानी नहीं मिलता, खेतों में फसलें सूख गई हैं, जमीन कल्लर से कमज़ोर हो गई है, पता नहीं कि हमारे चीफ मिनिस्टर के पास कौन सा अलादीन का चिराग़ पड़ा है जो फिर भी प्रोडक्शन को डबल कर देंगे । मास्टर गुरबन्ता सिंह हाउस के बाहर जा कर मुझ से लड़ने लग पड़े थे । ऐग्रीकल्चर का महकमा उनके पास से चला गया और उन्हें रात को लोकल गवर्नमेंट और वैलफेयर का मन्त्री बना दिया गया । चीफ मिनिस्टर साहिब ने ऐग्रीकल्चर का महकमा खुद ले लिया (विघ्न) यहां पर एक मन्त्री बैठे नहीं, उन्होंने हद कर दी। पंजाब के अन्दर ज़िला रोहतक के अन्दर, सोनीपत तहसील के अन्दर कई गांव में अब तक भी तीन-तीन फुट पानी नेश्कर के खेतों में खड़ा है । वह उस पानी को अभी तक निकाल नहीं सके। गूल्हा के अन्दर खेतों में सात-सात फुट पानी था। वहां पम्पिग सैट लगाए। जब तीन तीन चार चार फुट पानी रह गया तो पम्पिग सैट वहां से उठाकर ले गए। जब पूछा गया तो जवाब यह मिला कि साहिब, हमारे पास क्या इलाज है, उनकी किसी दूसरी जगह पर ज़रूरत थी । गांव राए पुर में तीन-तीन चार-चार फुट पानी खड़ा है । हकूमत बताए कि लोग कैसे वहां से उस पानी को निकाल सकते हैं। इस तरह से प्रोडक्शन को कैसे डबल किया जा सकता है । सिर्फ महकमों को अपने हाथ में लेकर तो चीफ मिनिस्टर प्रोडक्शन को डबल नहीं कर सकते । यह तो वही हिसाब है कि चीफ मिनिस्टर एक महकमा को पकड़ता है और उसके अन्दर डीमारेलाइज़ेशन पैदा करके छोड़ देता है, अफसरान को पागल कर देता है । डर के मारे उन में दहशत भर जाती है ।

श्री सभापति मलिक : अब आप वाईंड अप करें । (Wind up, please.)

चौधरी मुख्तियार सिंह : चेयरमैन साहिब, ग्रुप लीडर्ज़ को तो 25 मिनट की इजाज़त मिली है । बहर हाल आपके हुक्म के मुताबिक मैं खत्म ही करता हूँ। अब मैं पंचायत राज का नक्शा आपके सामने रखना चाहता हूँ । रीसैंटली पंचायतों में इलैक्शन हुई । इसमें एक आदमी वोट हासिल करके जीता । रायशुमारी के मुताबिक वह जीत गया । लेकिन डी. डी. पी. ओ. पर डी. सी. ने दबाव डाल कर उसको हारा हुआ डिक्लेयर कर दिया । एक मिसाल कंवर रामपाल सिंह, कांग्रेसी एम.एल.ए. जो यहां बैठे हैं उनके गाँव की है। पता नहीं कि उनके चाचा हैं या कोई और, बहर हाल वह जीत गया था लेकिन उसको हारा हुआ डिक्लेयर करवा दिया गया और जो हारा हुआ था उसको जीता हुआ डिक्लेयर करवा दिया, लोग वहां पर पहुंचे, पता लगा कि डी० डी० पी० ओ० ने जबरदस्ती अपने आप यह करवाया । जब डी० डी० पी० ओ० से पूछा गया तो वह कहने लगा कि मैंने तो कुछ नहीं किया, यह तो डिप्टी कमिश्नर ने जबरदस्ती करवाया है और जब डी० सी० से पुछा तो वह कहता है कि यह तो एक एम० एल० ए० श्रीमती प्रसन्नी देवी है, उन्होंने करवाया है । मानते दोनों ही हैं, लेकिन असल में अन्दर की बात यह है कि किसी ने जरा सिर ऊंचा किया तो उसको दबका मारने के लिये ऐसा किया जाता है । तो इस तरह से पंजाब के अन्दर इस किस्म की डीमारेलाइज़ेशन आई हुई है। इस हाउस के मेम्बरान को भी यह बीमारी लग गई है। वह भी इससे मबर्रा

[चौधरी मुख्तियार सिंह मलिक]

नहीं और आज जो एक एम० एल० ए० का स्टेटस होना चाहिए था वह स्टेटस नहीं रहा । यह देख कर हैरानगी होती है कि जब ऐसी छोटी छोटी बातों पर यह कुछ हो रहा है तो उन एक-एक लाख लोगों का क्या करेंगे जिनको वह यहां पर रीप्रेजेंट करते हैं। चीफ मिनिस्टर साहिब के पास एम०एल०ए० पहुंचता है तो कहते हैं कि जिस डी०डी०पी०ओ० ने यह करवाया उसको सस्पैंड कर दिया है । उसको क्यों सस्पैंड किया, डी० सी० को क्यों नहीं किया ? मतलब यह है कि जो एम0एल0 ए0 जरा ऊंचा होने लगा था उसको दबाने के लिए यह किया है । यानी कि कुम्हार का ज़ोर गधे पर ही चलता है, वह उसी को डंडा लगाता है । यह डीमारेलाइजेशन है । इससे बुरी बीमारी पंजाब के अन्दर और कोई नहीं हो सकती । पुलिटीकल आदमियों में इस तरह की पुलिटिकल कुरप्शन की वजह से बहुत जबरदस्त डीमारेलाइज़ेशन आ गई है।

तो यह पोलिटीकल कुरप्शन इस शिद्दत तक पहुँच चुकी है कि इसकी कोई हद नहीं रही। चेयरमैन साहिब, मैं अर्ज करना चाहता हूँ कि 1935 के अन्दर मैं भी इस सैक्रेटेरियेट में मुलाजम था क्योंकि मैंने भी यहां साल डेढ़ साल नौकरी की थी। उस वक्त पता ही नहीं होता था कि हकूमत के अन्दर किसी प्रकार की कोई पोलिटीकल कुरप्शन भी होती है। उस वक्त सैक्रेटेरियेट के अन्दर पहुंच भी नहीं सकते थे और इस बात का ख्याल भी नहीं किया जा सकता था कि सैक्रेटेरियेट के अन्दर भी कुरप्शन हो सकती है। लेकिन इन चीज़ों को देख कर बड़ा अफसोस होता है । अभी आपोज़ीशन के लीडर सरदार गुरनाम सिंह जी ज़िक्र कर रहे थे कि अगर यह हकूमत नाअहल है तो यह कुरसियां खाली करके चली जाए । एक आदमी खराब काम करता था। जब वह मरने लगा तो उससे किसी दूसरे ने पूछ लिया कि तुम कहां जाओगे, बहिश्त को जाओगे या नरक में जाओगे ? उसने कहा इस में कोई फर्क नहीं पड़ता, अगर वह नरक में भी गया तो उस जगह को वह ऐसा बना के रखेगा जहां दूसरा कोई आकर रह न सके। सो हिसाब इस कांग्रेस सरकार का है। यह इस कुरसियों को इतना खराब करके जाएंगे कि अगर सरदार गुरनाम सिंह या और कोई यहां आ भी जाए तो यहां रहना पसन्द न करे ।

तो, चेयरमैन साहब, मैं इन अलफाज़ के साथ आपका शुक्रिया अदा करता हूँ जो आपने मुझे बोलने का मौका दिया है। मैं इतना कह कर इस रेज़ोल्यूशन का, जो श्री अमर नाथ चेयरमैन, हिन्दी रिजनल कमेटी ने रखा है, का विरोध करता हूँ यह पास नहीं होना चाहिए ।

श्रीमती चन्द्रावती (दादरी) : माननीय चेयरमैन साहब, इस सदन के सामने श्री राज्यपाल महोदय का एड्रेस ज़ेर बहस है और मैं भी राज्यपाल महोदय को धन्यवाद देने के लिए खड़ी हुई हूँ । संकट कालीन स्थिति में पंजाब ने जो कुछ देश के लिए किया है वह सारे देश के लिए उदाहरण बन गया है और दूसरे प्रान्तों में पंजाब का नाम अब बड़े फख्र और इज्ज़त के साथ लिया जाता है।

चेयरमैन साहब, अब मैं एक-दो प्वायंट्स को ही टच करती हूँ क्योंकि दूसरे प्वायंट्स पर बहुतसे दूसरे मैम्बरान बोल चुके हैं। आज हमें पता है और श्री राज्यपाल महोदय ने अपने एड्रेस में भी इस चीज़ का ज़िक्र किया है कि महेन्द्रगढ़, हिसार, रोहतक और गुड़गांव ज़िलों में अकाल पड़ा हुआ है। हमें इस बात के लिए खुशी है कि उन इलाकों में अकाल पीड़ित लोगों की सहायता के लिये साढ़े चौबीस लाख रुपया खर्च किया जा चुका है। यह ठीक है कि वहां स्थिति बड़ी नाज़ुक है लेकिन जो कुछ वहां के लिए सरकार ने किया है वह सराहनीय है। सड़कों पर काम शुरू कर दिया गया है, कुछ लघु उद्योग शुरु किए गए हैं और सिंचाई की योजनाएं बनाई गई हैं और उनका सर्वे किया जा चुका है लेकिन अभी उन पर काम शुरु नहीं किया गया। लेकिन मैं आप के द्वारा अपनी सरकार का ध्यान इस तरफ दिलाना चाहती हूँ कि वहां अकाल की स्थिति ज्यादा गम्भीर है और उसकी तरफ ज्यादा ध्यान देने की ज़रूरत है। लगभग वहां पर तीन साल से अकाल पड़ रहा है और मेरे से पहले कुछ मैम्बरों ने इसका ज़िक्र भी किया है कि वहां अनाज की बड़ी कमी है। मुझे अपनी तहसील का पता है, वहां से हर साल लाखों मन चना और सरसों बाहर भेजे जाते थे लेकिन इन तीन सालों में हमें अपनी ज़रूरत के लिये बाहर से मंगवाना पड़ा है क्योंकि सिचाई के साधन न होने के कारण वह इलाका बरसात पर निर्भर करता है और वहां इन तीन सालों से सूखा पड़ रहा है। इसके कारण वहां चारे की बहुत कमी हो गई है। कुछ चारा वहां पर पहुंचा है लेकिन क्योंकि जितने पड़ोस के इलाके हैं वहां पर भी अकाल पड़ा हुआ है इसलिये लोगों को वहां पर दूर दराज़ से चारा लाने में बड़ी कठिनाई पेश आ रही है। इस वक्त रेवेन्यु मिनिस्टर साहब बैठे नहीं हैं; उन्हें मैं वहां की ठीक स्थिति बताना चाहती थी। वैसे तो मैं उनका शुक्रिया अदा करती हूँ, उन लोगों को रिलीफ देने का काफी काम किया गया है। वहां पर महकमे के लोग भी गए हैं और फलेचर साहब भी वहां पर तीन बार हो आए हैं लेकिन मैं यह कहना चाहती हूँ कि वहां और ज्यादा ध्यान देने की ज़रूरत है। वहां लघु उद्योग शुरू किए जाएं, बिजली के वैल्ज़ लगाए जाएं क्योंकि आये साल ज़िला हिसार की तहसील भिवानी में, महेन्द्रगढ़ के करीब करीब सारे ज़िले में और रोहतक के नाहड़ के इलाके में और गुड़गांव के कुछ इलाके में अकाल पड़ा रहता है क्योंकि वहां सूखा पड़ जाता है, और यह अकाल तभी दूर हो सकता है अगर उसका परमानेंट इलाज किया जाए। इस ओर यह परमानेंट इलाज तभी हो सकता है जब जमुना पार बान्ध बांधा जाए। इसलिये मैं कहूँगी कि जैसे ब्यास पर बांध बनाने के काम को प्राथमिकता दी गई है वैसे ही जमुना पर बांध बांधने की योजना को भी प्राथमिकता दी जाए। अब गर्मी के दिन आ रहे हैं। वहां अब लोगों के पीने के पानी की भी कमी हो जाएगी। हमारी तहसील के जितने ब्लाक हैं उन सब के लिए एक एक लाख रुपया दिया गया है लेकिन यह रुपया कम पड़ेगा। जैसी स्थिति आज वहां पर है उसके लिए यह ज़रूरी है कि वहां उन लोगों की सहायता के लिए और रुपया दिया जाए।

इसके अलवा मैं चन्द बातें मुज़ारों के विषय में ज़रूर कहना चाहती हूँ। इस सिलसिले में जितने बिल पास किए गए हैं उनमें कुछ खामियां भी हैं और इसके अलावा कुछ टेकनीकल मिस्टेक्स की बिना पर गरीब मुज़ारों को बेदखल कर दिया जाता

[श्रीमती चन्द्रावती]

है । कहीं गिरदावरियों में अफसरों के साथ मिल कर खराबी कर दी जाती है क्योंकि अफसरों की सहानुभूति नहीं रही, वे उनके खिलाफ अपने फैसले देते हैं। जनरली जो मुज़ारे हैं उनकी छोटी छोटी बातों पर कभी पटवारियों के साथ मिल कर, कभी गिरदावरों के साथ मिल कर उनकी गिरदावरियां गल्त करवा दी जाती हैं। उनकी तरफ से भाई भाई भी आपस में मिल कर खेती करते हैं तो सबलेटिंग कहलाता है। लेकिन जो लैण्ड लार्ड्ज़ हैं जिन्होंने अपने भाइयों के नाम और छोटे छोटे बच्चों के नाम, जो अभी पैदा हुए होते हैं, अपनी ज़मीनें करा दी हुई हैं यह अफसर उन के खिलाफ कुछ नहीं करते । लेकिन उन मुजारों को सबलेटिंग की बिना पर बेदखल कर दिया ज़ाता है। तो मेरी अर्ज है कि इसके बारे में कुछ सोचा जाए और जल्दी से कुछ करना चाहिए ताकि मुजारे इतनी जल्दी बेदखल न हों। कुछ खामियां हमारे कानून में भी हैं । उनके दरुस्त करने की भी ज़रूरत है ।

चेयरमैन साहब, मैं इस हाउस का ज्यादा वक्त नहीं लेना चाहती । यह बात हमें माननी पड़ेगी कि हमारे पंजाब में बहुत तरक्की हुई है। एजूकेशन के काम में और टेकनीकल एजूकेशन के काम में हमारे प्रान्त में बहुत काफी काम हुआ है । मैंने खुद दूसरे सूबों में देखा है । अभी मैं उड़ीसा में देख कर आई हूँ और हमारे सूबा में लोगों का जो स्टेण्डर्ड है वह दूसरे सूबों के लोगों के स्टेण्डर्ड से कहीं ऊंचा है। मैं अपनी आंखों से देख कर आई हूँ और यह कह सकती हूँ कि इसका क्रेडिट हमारी सरकार को जाता है। हमारे लोगों का जितना स्टेण्डर्ड ऊंचा हुआ है, उतना ऊंचा और किसी सूबे के लोगों का नहीं हुआ है । यह ठीक है कि जितना ऊंचा होना चाहिए था उतना नहीं हुआ लेकिन जब हम यहां का कम्पेरीज़न दूसरे सूबों से करते हैं तो हम देखते हैं कि यहां के लोग उनकी निसबत अच्छा कपड़ा पहनते हैं, अच्छा खाते हैं और अच्छी तरह से रहते हैं। यह हमें मानना पड़ेगा कि यहां काफी तरक्की हुई है । इसमें कुछ खामियां भी हो सकती हैं लेकिन जितनी क्रिटिसिज्म कुछ भाई करते हैं उसके हिसाब से उतनी खामियां नहीं हैं।

इसके अलावा एक बात मैं और कहना चाहती हूँ । हमारी हिन्दी रिजन में जो मैडीकल कालिज है उस के बारे मैं कहना चाहती हूँ। वहां उस कालिज में अप्रेटस नहीं है जिससे विद्यार्थी ज्ञान प्राप्त कर सकें। ठीक से अस्पताल और कालिज एक्विप्ड न होने से विद्यार्थियों को बहुत नुकसान है । इस लिए उस कालिज की तरफ ज्यादा ध्यान देने की ज़रूरत है । इसी प्रकार से कुछ मैं इंजनियरिंग कालिज के बारे में भी कहना चाहती हूँ । यह कुरुक्षेत्र में खुलने वाला है और आज कल चंडीगढ़ और पटियाला में बतौर गैस्ट इंस्टीट्यूशन के चल रहा है। इस बारे अर्ज है कि कुरूक्षेत्र एक आउट आफ दी वे प्लेस है। वहां पर संस्कृत यूनिवर्सिटी वगैरह का कायम करना तो ठीक है मगर जहां तक इंजनीयरिंग कालिज का ताल्लुक है यह तो किसी सैंट्रल जिले जैसे कि हिसार या रोहतक वगैरह में खुलना चाहिए, वरना हिन्दी रिजन को इस का पूरा पूरा फायदा न होगा ।

इसके अतिरिक्त में एक बात पंचायतों के बारे में और कहना चाहती थी । जहां तक मुझे पता है महाराष्ट्र इत्यादि में यहां के मुकाबले में बहुत ज्यादा बजट का हिस्सा पंचायतों के लिये रखा जाता है । वहां पर सारे बजट का छटा हिस्सा उन को मिलता है, मगर यहां पर बहुत कम पैसा उनको दिया जाता है । जब इतने ज्यादा अधिकार और बढ़ावा उन को दिया जाना है तो इनके पास काफी धन भी होना चाहिए वरना यह अपना काम ठीक नहीं चला सकेंगी ।

एक बात मैं कन्ट्री और टाउन प्लैनिंग के बारे में कहना चाहती थी । मैं यह समझती हूँ कि इन दोनों को इकट्ठा मिला देने से तो इन के लिए जो पैसा रखा जायेगा वह सारे का सारा शहरों और कसबों में ही खर्च हो जायगा । गांव तो फिर वैसे के वैसे ही रह जायेंगे । आज ज़रूरत है कि हमारे गांव भी अच्छी तरह से प्लैन होकर बनें । आज हालत यह है कि गांवों में बेढंगे मकान बन रहे हैं, वहां पर सैनीटेशन और पीने के पानी आदि का कोई प्रबन्ध नहीं है। इसलिए इस बात की बड़ी आवश्यकता है कि कन्ट्री की प्लैनिंग अलग हो, अलग ही इसका बजट हो और इसके लिये ज्यादा पैसा दिया जाए । आज गांवों में पीने के पानी का ठीक इन्तजाम न होने से लोगों की सेहत गिर रही है। कहीं कुओं से गन्दा पानी जाता है, फिलट्रेशन ठीक नहीं है (घंटी) टाउन और कन्ट्री प्लैनिंग इकट्ठी हो जाने से बजट का पैसा शहरों और कसबों पर खर्च हो जाता है जैसा कि यह हमेशा होता रहा है। वहां यह खर्च बहुत हो चुका है, अब गांवों पर होना चाहिए । भारत की 80 प्रतिशत आबादी गांवों में ही रहती है, मगर खर्च का तीन-चौथाई शहरों पर होता है। अब ज्यादा ध्यान गांवों की तरफ दिया जाना चाहिए। आपका धन्यवाद ।

ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ (ਸਰਹਿੰਦ): ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰਾ ਜੀ ਤਾਂ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਬ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰਾਂ ਐਡਰੈਸ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਸਾਲ ਵਿਚ ਇਕ ਬਾਰ ਹੀ ਮੌਕਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਦੇ ਸਕਦਾ ਪਰ ਮੇਰੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਮਜਬੂਰੀਆਂ ਹਨ । ਮੈਂ ਇਸ ਐਡਰੈਸ ਨੂੰ ਬੜੇ ਗੌਰ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁਖ਼ਤਸਰ ਤੌਰ ਤੇ ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਇਹ ਐਡਰੈਸ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਬ ਦੇ ਨਾ ਤਾਂ ਮਨ ਦੀ ਹੀ ਅਵਾਜ਼ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਹੀ ਨਤੀਜਾ ਹੈ । ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਦਫਤਰਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਛਮਾਹੀ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ ਉਨਾਂ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਫਿਕਰਾ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵਿਚੋਂ ਦੋ ਫਿਕਰੇ ਲੈ ਕੇ ਅਤੇ ਜੋੜ ਕੇ ਇਸ ਐਡਰਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ । ਮੈਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਖੁਦ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਬ ਇਸ ਐਡਰਸ ਦੇ ਪੈਰਾਗਰਾਫ 21 ਵਿਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ :—

"I have discussed briefly above the working of the main organisatio sin the Government."

ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਕਿ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਬ ਇਸ ਐਡਰੈਸ ਅੰਦਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗਲਾਂ ਤੇ ਜ਼ਰੂਰ ਰੌਸ਼ਨੀ ਪਾਉਣਗੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਇਸ ਵਕਤ ਸੂਬੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਿਹਾਇਤ ਖਤਰਨਾਕ ਅਤੇ ਮੁਹੀਬ ਸੂਰਤ ਇਖਤਿਆਂਰ ਕਰਕੇ ਖੜੀਆਂ ਹਨ । ਮਗਰ ਇਕ ਸਿਆਸੀ ਉਲਝਣ ਦਾ ਇਸ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਮੈਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦਾ ਇਕ ਬੜਾ ਮੁਅਜ਼ਿਜ਼ ਅਖਬਾਰ ਤੇਜ ਵੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਮੈਂਟ ਕਰਦਾ ਹੈ :

[ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ]

"ਪੰਜਾਬ ਕੇ ਗਵਰਨਰ ਨੇ ਅਪਨੇ ਐਡਰੈਸ ਮੇਂ ਸੂਬੇ ਕੀ ਤਰੱਕੀਯੋਂ ਕੇ ਰਾਗ ਗਾਏ ਹੈਂ । ਕਿਆ ਯਿਹ ਬਿਹਤਰ ਨਾ ਹੋਤਾ ਕਿ ਵੁਹ ਸੂਬਾ ਕੇ ਸਿਆਸੀ ਇੰਤਸ਼ਾਰ ਕੀ ਗੋਸ਼ਮਾਲੀ ਕਰਤੇ ਔਰ ਸੂਬਾ ਕੇ ਲੋਗੋਂ ਕੋ ਉਸ ਹਾਲਤ ਸੇ ਆਗਾਹੀ ਦਿਲਾਕਰ ਤੰਬੀਹ ਕਰ ਦੇਤੇ ।"

ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਸੀ । ਅਜ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਿਆਸੀ ਉਲਝਣਾਂ ਪਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ । ਅਸੀਂ ਡੈਮੋਕਰੈਸੀ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਚੰਗੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਕਾਇਮ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਗਰ ਹੋ ਕੀ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਇਕ ਆਦਮੀ ਇਸ ਸੂਬੇ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਦਾ ਮਾਲਕ ਬਣ ਕੇ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਸਿਆਹੋ ਸਫੇਦ ਦਾ ਮਾਲਕ ਉਹੀ ਹੈ ਅਜ ਉਹ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਇਥੇ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਪੱਕੇ ਪੈਰੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਚੰਗੀਆਂ ਕਨਵੈਂਨਸ਼ਨਾਂ ਸੈਟ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਮਗਰ ਉਹ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦਾ । ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕਈ ਵਾਰੀ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲਾਤ ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਰੀਮਾਰਕਸ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਪਰ ਸਾਡਾ ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਗਨੋਰ ਹੀ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਹੁਣ ਦੇਖੋ ਮਿਸਟਰ ਰੇਡੀ ਵੀ ਤਾਂ ਕਾਂਗਰਸੀ ਹੀ ਹੈ, ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਪਰਧਾਨ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸੀ । ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਕੰਮ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਆਇਆ । ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਅਸਤੀਫਾ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿਤਾ । ਅਸੀਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਤੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਹੁਣ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਸਮਝ ਆਏਗੀ ਕਿ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਕਿਸ ਬਲਾ ਦਾ ਨਾਂ ਹੈ । ਮਗਰ ਹੋਇਆ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇਥੇ ਹਾਲਾਤ ਹੋਰ ਸਨ, ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਮਿਸਟਰ ਰੈਡੀ ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਥੇ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਦੀ ਨੌਬਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਦਿਤੀ । ਮਗਰ ਉਹ ਆਪਣਾ ਅਸਤੀਫਾ ਨਾ ਦਿੰਦਾ ਤਾਂ ਕੀ ਉਥੇ ਵੀ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਪੈਦਾ ਨਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ? ਇਸ ਬਾਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਜ਼ਾਰ ਪਤ੍ਰਕਾ ਆਪਣੇ 13 ਫਰਵਰੀ ਦੇ ਪਰਚੇ ਵਿਚ ਐਡੀਟੋਰੀਅਲੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਮੈਂਟ ਕਰਦਾ ਹੈ :

"The healthy example that Mr. Reddy from far away Andhra set by his action should have been set earlier in the province near to the nation's capital where the Congress Parliamentary Board sat. If Mr. Reddy won colours with his resignation, Mr. Kairon tarnished his name and the party's by doggedly refusing to resign.............."

(*Voices from the Opposition Benches* : *Shame, Shame*)

ਇਸ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਸਟੈਂਡਰਡ ਵੀ ਆਪਣੇ 13 ਫਰਵਰੀ ਦੇ ਪਰਚੇ ਵਿਚ ਐਡੀਟੋਰੀਅਲੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਮੈਂਟ ਕਰਦਾ ਹੈ :

EXEMPLARY

"The Andhra case shines brilliantly in contrast with the Punjab case which, due to the unhelpful attitude of the State's Chief Minister, had to be referred to a Commission of Inquiry practically for *de novo* examination.........."

ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵੱਲ ਖਾਸ ਧਿਆਨ ਦੇਣ। ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਕ ਕੇਸ ਵਿਚ ਇਕ ਸਟੇਟ ਵਿਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਫੈਸ਼ਲਾ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਉਸ ਵਰਡਿਕਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਥੋਂ ਦੇ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਕੀ ਸਟੈਪ ਲਆ ਸੀ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਕਮੈਂਟਸ ਆਏ ਹਨ । ਉਸ ਸਟੇਟ ਦੇ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਇਕ ਮਸਾਲ ਸੈਟ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ । ਮੇਰੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਲਾਲ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰੀ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਜਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੇਲੇ ਰੇਲਾਂ ਦੇ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਹੋਏ ਤਾਂ ਸ਼ਾਸਤੀ ਜੀ ਨੇ

ਆਪਣਾ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿਤਾ; ਨਾ ਕੇਵਲ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਪੇਸ਼ ਹੀ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸਗੋਂ ਮੰਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਨੇ ਮੰਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਇਕ ਹੈਲਦੀ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਹੈ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਇਮ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਸਟੇਟ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਦਾਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਰੀ ਹੋ ਕੇ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਵੀ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਦੇ ਦੇਣ।

ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ : ਮੈਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਤਕਰੀਰਾਂ ਨੂੰ ਬੜੇ ਸ਼ੌਕ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹਾਂ, ਬੜੇ ਗੌਰ ਤੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ। ਹਰ ਇਕ ਸਪੀਚ ਵਿਚ ਜਿੰਨਾਂ ਇਹ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦਾ ਰਾਗ ਅਲਾਪਦੇ ਹਨ, ਦੂਜਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਵਜ਼ੀਰ ਨਹੀਂ ਅਲਾਪਦਾ। ਪਰ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਇਹ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਅਮਲ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਅਮਲ ਜੋ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੇ, ਜੋ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਬਾਹਰਲੇ ਸੂਬੇ ਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਹ ਐਡੀਟੋਰੀਅਲ ਹਨ। ਇਹ ਬਰਗਜ਼ੀਦਾ ਅਖਬਾਰ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਕਮੈਂਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਰਦਾਰ ਸਾਹਬ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਪੀਚਾਂ ਦਾ ਕੀ ਭਾਵ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਫਿਰ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ

"...........We have been through a serious Emergency and are still not out of the wood."

ਮੈਂ ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਆਗਸਟ ਹਾਊਸ ਨੂੰ, ਇਸ ਮੁਅਜ਼ਜ਼ ਈਵਾਨ ਨੂੰ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਖਤਰਾ ਅਸਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਿੱਥੇ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਹ ਦਾਹਵੇ ਨਾਲ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਦੇ ਵੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਇਸ ਧਰਤੀ ਤੇ, ਇਸ ਸਰਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਜੈ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਕੀ ਹਿੰਮਤ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਾਡੇ ਵਲ ਅੱਖ ਚੁਕ ਕੇ ਵੀ ਵੇਖ ਸਕੇ ? (ਪ੍ਰਸੰਸਾ) ਹਿੰਦਸਤਾਨ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਪਾਕਿਸਤਨ ਦੀ ਕੀ ਹਸਤੀ ਹੈ ? 'ਕੀ ਪਿੱਦੀ ਤੇ ਕੀ ਪਿੱਦੀ ਦਾ ਸ਼ੋਰਬਾ'। ਮੈਨੂੰ ਖਤਰਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਲੋਕ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਰਹਿ ਜਾਏਗਾ ਜਿਥੇ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੋਣ। ਪਰਜਾ ਤੰਤਰ ਨੂੰ ਬਨਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕੀ ਇਸ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰਖ ਸਕਣਗੇ ?

श्री सभापती : यह लोकतन्त्र तो श्राप ने ही बनाई है। (The hon. Member has formed this new party.)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਅਕਲ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੈਂਚਾਂ ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਹੀ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

(ਹਾਸਾ)

ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ : ਅਸੀਂ ਅਜੇ ਤਕ ਆਊਟ ਆਫ਼ ਵੁਡ ਨਹੀਂ। ਸਾਨੂੰ ਜੋ ਹੈਲਦੀ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨਜ਼ ਕਾਇਮ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਰਖ ਸਕੇ। ਇਸ ਨਾਲ ਹਰ ਪਾਸੇ ਇੰਤਸ਼ਾਰ ਫੈਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਨਤਾ ਅਤੇ ਹਾਕਮ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਇੰਨੀ ਵਿੱਥ ਪੈ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ

[ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ]

ਸੀ ਪਈ। ਇਥੇ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹਿੱਸੇ ਨਾਲ ਅੱਜ ਗੱਲ ਕਰਕੇ ਵੇਖ ਲਉ--ਵਪਾਰੀ ਨਾਲ, ਕਲਰਕ ਨਾਲ, ਕਿਸਾਨ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰ ਲਉ, ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ। (ਵਿਘਨ) ਤੁਸੀਂ ਇਕੱਲੇ ਇਕੱਲੇ ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਪੁਛ ਕੇ ਵੇਖ ਲਉ, ਹਰ ਸ਼ਖਸ ਹੀ ਇਹ ਕਹੇਗਾ ; ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਵਿਰੁਧ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਅੱਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਂ ਵਿਚ ਹਾਂ ਮਿਲਾਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਇਕੱਲੇ ਹੋਕੇ ਪੁਛ ਲਉ, ਇਹ ਵੀ ਇਹੋ ਹੀ ਗੱਲ ਕਹਿ ਦੇਣਗੇ। ਜਿੰਨੇ ਕਦਮ ਵੀ ਇਹ ਉਠਾ ਰਹੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕੋ ਹੀ ਮਕਸਦ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਬਣਿਆ ਰਹੇ, ਕਾਇਮ ਰਹੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਿਵਾਇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਮਕਸਦ ਨਹੀਂ।

ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ ਅਜ ਕੀ ਹਾਲਤ ਹੈ ਇਸ ਸੂਬੇ ਦੀ ? ਕੀ ਅਸੀਂ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੇ ਨਾਮ ਹੇਠ ਕੁਝ ਅਗਾਂਹ ਵਧ ਸਕੇ ਹਾਂ ? ਇਹ ਹਾਲਤ ਨਿਰੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਬਾਕੀ ਦੇ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਕੀ ਹਾਲ ਹੈ, ਆਪ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ। ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਇਲਾਜ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਕਲਕੱਤੇ ਗਿਆ ਤਾਂ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਈਸਟ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਮਨਾਰਟੀਜ਼ ਦੀ ਕੀ ਹਾਲਤ ਹੈ। ਇਥੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਦੇ ਸੂਬੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਕੀ ਹਾਲ ਹੈ, ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਹਾਲਤ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਵਿਗੜ ਜਾਵੇ ਤੇ ਫਿਰ ਚੇਂਜ ਆਵੇ ? ਨਹੀਂ; ਸੂਬੇ ਦੀ ਸਾਰ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲੋਕ ਰਾਜ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅਜ ਜੋ ਗੱਲਾਂ ਇਸ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਕੀ ਉਹ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਨੂੰ ਪੱਕਿਆਂ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਹਨ ? ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਤਾਂ ਨਜ਼ਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ।

ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਕੈਰੋਂ ਜ਼ੈਲਦਾਰ ਅਤੇ ਇਨਾਮਦਾਰ ਐਪੁਆਇੰਟ ਕਰਨ ਲਈ ਸੋਚਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੇਬਸ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਜ਼ਾਫਾ ਹੋ ਸਕੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਲਾਂ ਵਿਚ ਪਟੇ ਪਾ ਕੇ ਜਿਸ ਪਾਸੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਧੂ ਲੈਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਕਰਵਾ ਸਕਣ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਰ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਦਮੀ ਰਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹਾਂ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੈਂ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਆਪ ਪਾਸ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਅੱਜ ਕਾਂਗਰਸ ਵੱਲੋਂ ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੀ ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਇਹ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਨਹੀਂ ਲੜਦੀ ਰਹੀ ਕਿ ਆਨਰੇਰੀ ਮਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਅਤੇ ਆਨਰੇਰੀ ਸਬ ਰਜਿਸਟ੍ਰਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ? ਲੇਕਿਨ ਅੱਜ ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਦ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਇਥੇ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਇਸ ਸੂਬੇ ਦਾ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨੈਕਸਟ ਟੂ ਪੰਡਤ ਨਹਿਰੂ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਹਾਲਾਤ ਕੀ ਹਨ ? ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਰਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਤੇ ਇਹ ਰਾਜ ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਾਇਮ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇਹ ਉਹ ਤਰੀਕਾ ਕਰਨ ਨੂੰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਤਿਆਰ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਜ਼ੈਲਦਾਰੀਆਂ ਕਾਇਮ ਕਰਕੇ ਇਹ ਹਕੂਮਤ ਚਲਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਕ ਤੂਫਾਨ ਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਜ਼ਬਾਨ ਨਾ ਰਹੇ। ਜੁਰਅਤ ਨਹੀਂ ਅਜ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਕਿ ਉਹ ਜ਼ਬਾਨ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹ ਸਕਣ। ਪਰ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰੀ-

ਇੰਡੀਪੈਂਡੈਂਸ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਜੋ ਕੁਝ ਕਿਹਾ ਸੀ ਅੱਜ ਉਸ ਤੋਂ ਮੁਨਹਰਫ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਮੁਹਰ ਸਬਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਲੋਕਾਂ ਪਾਸ ਸ਼ਾਇਦ ਜ਼ਮੀਰਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਣ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ੈਲਦਾਰੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਖਰੀਦਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।

ਕੀ ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹ ਜੋ ਆਨਰੇਰੀ ਸਬ ਰਜਿਸਟ੍ਰਾਰ ਕਾਇਮ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਇਹ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੇ ਅੱਡੇ ਕਾਇਮ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ? ਕੁਰੱਪਸ਼ਨ ਦੇ ਅੱਡੇ ਕਾਇਮ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ? ਹਰ ਇਕ ਰਜਿਸਟ੍ਰਾਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਟਾਊਟ ਬਿਠਾਏ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇਲਾਨੀਆਂ ਰਿਸ਼ਵਤ ਲਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਬੁਰੇ ਪੈਂਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਹ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਵਾਲੇ ਮੁਖਾਲਫਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਆਪ ਹੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਕਰੀਰਾਂ ਕਰਕੇ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਕੁਰੱਪਸ਼ਨ ਬਹੁਤ ਵਧ ਜਾਵੇਗੀ। ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਖਤਰਾ ਹੈ। ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਰੀਅਲਾਈਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ? ਕੀ ਇਹ ਜਜ਼ਬਾ ਮੌਜਜ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ? ਕੀ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਅਤੇ ਇਸ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਇਨਸਟੀ-ਟਿਊਸ਼ਨਜ਼ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਦੁਬਾਰਾ ਕਾਇਮ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ?

(ਵਿਘਨ)

ਮੈਂ ਇਹੋ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਇਸ ਵਿਚ ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਨੂੰ ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਨਾਲੋਂ ਜੁਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਲਿਖਦੇ ਕਿ ਅਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਤੋਂ ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਵੀ ਜੁਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਫਲਾਣੀ ਤਾਰੀਖ ਤੱਕ ਜੁਦਾ ਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਗਵਰਨਰ ਦਾ ਐਡਰੈਸ ਜ਼ੇਰੇ ਬਹਿਸ ਹੈ। ਇਹ ਬਾਰ ਰੂਮ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਤਾਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਦਿਲੋਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਜੁਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਪਰ ਇਥੇ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਜੇ ਇਹ ਗੱਲ ਇਸ ਐਡਰਸ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਸ ਸਿਲਸਲੇ ਵਿੱਚ ਅਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਵੀ ਫਰਜ਼ ਹੋ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਨਾਲ ਇਸ ਪੁਆਇੰਟ ਤੇ ਤਬਾਦਲਾ ਖਿਆਲਾਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੁਆਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਜਿਹੜਾ ਉਹ ਨਜਿਠਣਾ ਚਾਹੇ, ਦਖਲ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਦਾ ਗਵਰਨਰ ਰਾਓ ਵੀਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਮਨਿਸਟਰ ਨੂੰ ਇਕ ਹੈਡਕੰਨਸਟੇਬਲ ਦੀ ਰੀ-ਪੋਰਟ ਤੇ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। (ਵਿਘਨ)

श्री बाबू दताल शर्मा : आन ए प्वांइट आफ आरडर, सर। मैं पूछना चाहता हूं कि क्या कोई आनरेबल मैम्बर गवर्नर को यहां डिसकस कर सकता है ?

Sardar Gian Singh Rarewala : I am not discussing his person.

Mr. Chairman : The hon. Member is fully competent to discuss the Governer's Address.

ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ : ਮੈਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਜੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਮ ਅਜ਼ ਕਮ ਆਪਣੀ ਕੈਬਨਿਟ ਨਾਲ ਤਾਂ ਇਹ ਸਲਾਹ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ ਕਿ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਦੀ ਇੱਛਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਨੂੰ ਜੁਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਕੰਸਟੀਟਿਊਸ਼ਨ ਦਾ ਇਕ ਡਾਇਰੈਕਟਿਵ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਹੈ। ਉਹ ਵਿਧਾਨ ਜਿਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਮੁਲਕ ਦਾ ਸ਼ਾਸਨ ਚਲਣਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਇਹ ਹਿਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਕਰਾਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਹਦਾਇਤ ਤੇ ਜ਼ਰੂਰ ਅਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਸੈਪੇਰੇਟ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਮੈਂ ਇਸ ਹਕੂਮਤ ਤੋਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਖਿਰ ਇਸ ਮੁਆਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਤਨੀ ਝਿਜਕ ਕਿਉਂ ਹੈ ? ਮੈਨੂੰ ਬੜੀ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ ਜਦੋਂ ਪੰਡਿਤ ਮੋਹਣ ਲਾਲ ਜੀ ਲੇਤੋ ਲਾਲ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ । ਆਖਿਰਕਾਰ ਕੋਈ ਦਿਨ ਆਵੇਗਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਨੂੰ ਜੁਦਾ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ? ਜਦੋਂ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ ਮੇਰੀ ਜ਼ਬਾਨ ਬੰਦ ਰਹੀ, ਮਗਰ ਜਿਹੜੀਆਂ ਇਸ ਮਆਮਲੇ ਤੇ ਉਹ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ ਉਹ ਇਤਨੀਆਂ ਮਜ਼ਹਕਾ ਖੇਜ਼ ਸਨ ਜਿਸ ਦੀ ਕਿ ਕੋਈ ਹੱਦ ਨਹੀਂ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੈਪਸੂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਜੁਦਾ ਕਰਕੇ ਬੜੀ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਸ੍ਰੀ ਬ੍ਰਿਸ਼ ਭਾਨ ਜੀ ਏਥੇ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਉਹ ਹੀ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਤਨੀ ਭਾਰੀ ਗਲਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਜਿਤਨੀ ਇੰਡੀਪੈਂਡੈਂਟ ਉਥੇ ਸੀ ਉਤਨੀ ਇਥੇ ਨਹੀਂ ਹੈ । (ਵਿਘਨ).....

ਮਖ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਪੈਪਸੂ ਦੀ ਗੱਲ ਇਥੇ ਕਰਾਂ । The hon. Member should not compel me to speak on this issue please.

ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ : ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਸ੍ਰੀ ਬ੍ਰਿਸ਼ ਭਾਨ ਇਸ ਵੇਲੇ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਵਰਨਾ ਉਹ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ । ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੀਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਵਿਚ ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਜੁਦਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਉਥੇ ਕੀ ਆਫਤ ਆ ਗਈ ? ਆਇਆ ਇੰਤਜ਼ਾਮੇ ਹਕੂਮਤ ਬਿਗੜ ਗਿਆ ? ਮੈਨੂੰ ਦੱਸੋ ਕਿ ਕੀ ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਜੱਜ ਕੀ ਇਸ ਮੁਲਕ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ? ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਮੁਲਕ ਨਾਲ ਕੋਈ ਹਮਦਰਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ? ਇਹ ਕਿਤਨੀ ਬੋਦੀ ਤੇ ਲੰਗੜੀ ਦਲੀਲ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਬੇਦਖਲ ਕੀਤੇ ਗਏ, ਉਥੇ ਰਿਸ਼ਵਤ ਚਲਦੀ ਹੈ । ਰਿਸ਼ਵਤ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਚਲਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਥੇ ਰਿਸ਼ਵਤ ਬੰਦ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ । ਮੈਂ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਇਸ ਐਡਰੈਸ ਵਿਚ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਕਿਤੇ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਨੂੰ ਵੀ ਜੁਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ।

Mr. Chairman : Please wind up.

ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ : I will take only a few minutes more to finish and will not take up all the points. ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਉਤੇ ਹੈਰਾਨ ਕੁਨ ਗੱਲ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਲਾਨ ਹੁੰਦੇ ਸੁਣਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੁੱਗਣੀ ਕਰ ਦੇਣੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਤੰਬੀਹ ਕਰ ਦੇਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪਟਵਾਰੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖਣਾ । ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੁਗਣੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਪਰ ਪਟਵਾਰੀ ਨੇ ਜ਼ਰੂਰ ਦੁਗਣੀ ਕਰ ਦੇਣੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ

ਆਦਤ ਅਨੁਸਾਰ ਦੋ ਦੀ ਬਜਾਏ ਚਾਰ ਤੇ ਚਾਰ ਦੀ ਬਜਾਏ ਅੱਠ ਹੀ ਲਿਖਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਸਟੈਟਿਸਟਿਕਸ ਦੀ ਹੀ ਗੱਲ ਹੈ। Statistics is one of the three lies ਇਸ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਸੈਂਟਰ ਨੂੰ ਵੀ ਗੁਮਰਾਹ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਅਜ ਤਕ ਅਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਮਰਾਹ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਕਿਤਨੇ ਗਜ਼ਬ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ 1948-49 ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਅਸੀਂ ਇਹੋ ਗਲ ਕਹਿੰਦੇ ਚਲੇ ਆ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਖੁਦ ਕਫ਼ੀਲ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ; ਅਨਾਜ ਇਤਨਾ ਹੋਣਾ ਹੈ ਕਿ ਫਸਲ ਅਗੇ ਨਾਲੋਂ ਦੁੱਗਣੀ ਹੋਣ ਲੱਗ ਜਾਵੇਗੀ। ਤੁਸੀਂ ਅੱਜ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵੇਖੋ ਕਿ ਕੈਸੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਸਿਵਾਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਟਪਲਾ ਦੇਣ ਦੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਗੱਲ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਇਕ ਵੱਡਾ ਭਾਰੀ ਸਟੰਟ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਫਰਾਡ ਹੋਰ ਕੋਈ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਐਲਾਨ ਕਰਨ ਤੱਕ ਹੀ ਇਹ ਗੱਲ ਮਹਿਦੂਦ ਹੈ।

ਇਕ ਗੱਲ ਮੈਂ ਏਥੇ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਬਾਰੇ ਵੀ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਦੱਸ ਕੇ ਮੈਂ ਅਪਣੀ ਸਪੀਚ ਖਤਮ ਕਰਾਂਗਾ। ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਇਹ ਖਬਰਾਂ ਆਮ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਦਿਨ ਦਿਹਾੜੇ ਫਲਾਣੀ ਜਗ੍ਹਾ ਡਾਕਾ ਪਿਆ, ਫਲਾਣੀ ਜਗ੍ਹਾ ਕਤਲ ਹੋਇਆ, ਕਿਸੇ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਸਰੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਸ਼ੂਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਜਿਹੜੀ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰ-ਡਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਇਸ ਸਟੇਟ ਦੀ ਅੱਜ ਕਲ ਹੈ ਐਸੀ ਅੱਜ ਤੱਕ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਇਸ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮਹਿਜ਼ ਇਕ ਆਦਮੀ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਤੇ ਨੱਚਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਸਹੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਗਲਤ। ਸਭ ਦੇ ਮੂੰਹ ਬੰਦ ਹਨ। ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਕਟੀਚੂਐਂਸੀ ਵਿੱਚੋਂ ਮੈਂ ਹਾਂ ਉਥੇ ਤਿੰਨ ਕਤਲ ਹੋਏ ਹਨ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਕਿਤਨੀ ਸ਼ਰਮਨਾਕ ਗੱਲ ਹੈ, ਕਿਤਨਾ ਬਦਨੁਮਾ ਧੱਬਾ ਹੈ ਇਸ ਹਕੂਮਤ ਤੇ; ਦਿਨ ਦਿਹਾੜੇ ਕਤਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿਨ ਦਿਹਾੜੇ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਕੇ ਉੜਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਜਨਾਬ ਨੂੰ ਇਕ ਗੱਲ ਰਕਸ਼ਾ ਦਲ ਬਾਰੇ ਵੀ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਇਹ ਮੁਆਮਲਾ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਰਖਿਆ ਗਿਆ, ਸੈਂਟਰ ਤੱਕ ਵੀ ਟੇਕ ਅਪ ਹੋਇ-ਆ। ਭਾਵੇਂ ਸਾਰੇ ਰਕਸ਼ਾ ਦਲ ਫੌਜ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪਰ ਸਾਡਾ ਰਕਸ਼ਾ ਦਲ ਮਿਲਟਰੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਿਆ। ਕੀ ਇਹ ਰਕਸ਼ਾ ਦਲ ਇਕ ਖਾਨਦਾਨ ਨੂੰ ਹੀ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਕਰਕੇ ? ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਇਹ ਵਾਰਨਿੰਗ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਗਰ ਅਸੀਂ ਇਸ ਰਕਸ਼ਾ ਦਲ ਨੂੰ ਫੌਜ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਅੰਗ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਣਾ ਤਾਂ ਇਹ ਇਕ ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਖਤਰਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਲਈ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਫਸੀਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਟਾਈਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਬਸ ਮੈਂ ਇਤਨਾ ਹੀ ਅਰਜ਼ ਕਰਕੇ ਬੈਠਦਾ ਹਾਂ।

श्री जगन्नाथ (तोशाम) : चेयरमैन साहिब, मैं कुरप्शन, फेवेरेटिज्म और नेपोटिज्म पर ज्यादा कुछ नहीं कहूँगा क्योंकि पंजाब के अंदर यह तमाम चीजें थीं जिनके बेसिज़ पर चीफ़मिनिस्टर साहिब के खिलाफ चार्जशीट बना कर प्रेजीडेंट आफ इंडिया को दी थी। पंजाब में हमारे चीफ़ मिनिस्टर साहिब ने कहा था कि मैं शिकारी कुत्ता हूँ और आपोज़ीसन वाले खरगोश हैं, यानी मैं बहादुर हूँ और यह कमज़ोर हैं। चेयरमैन साहिब, श्री मुनीलाल बागड़ी एम. पी. हैं। उन्होंने पार्लियामेंट में कमेंट करते हुए श्री लाल बहादुर शास्त्री को कहा था कि न तो आप 'लाल' हैं, न बहादुर और न ही शास्त्री हैं।

[श्री जगन्नाथ :]

इसी तरह हमारे चीफ मिनिस्टर साहिब भी न शिकारी कुत्ते हैं, और न ही बहादुर हैं बल्कि एक मरी हुई लाश है। (Noise and interruptions)

Many Hon. Members : He must withdraw these words.

श्री जगन्नाथ : मैं तो उनके अपने कहे हुए लफ्ज़ बता रहा था और कह रहा था कि वह शिकारी कुत्ते नहीं हैं लेकिन अगर आप कहते हैं तो मैं वह लफ्ज़ वापिस ले लेता हूँ। तो मैं कहना चाहता हूँ कि पंजाब के इस हाउस के अन्दर गवर्नर साहिब ने एड्रेस पेश किया है इसकी पहली लाईन में लिखा है :—

'This is my second Budget Session of the Legislature in this State.

Mr. Chairman : I would request the hon'ble Members not to take more than ten minutes each, as the time left at our disposal for discussion on the Governor's Address is now limited.

श्री जगन्नाथ : शायद राज्यपाल साहिब का भी यह आखरी एड्रेस हो क्योंकि वह ट्रांस्फर होकर कहीं और जा रहे हैं, लेकिन यह चीज़ तो हम कान्फीडेंस के साथ कह सकते हैं कि सरदार प्रतापसिंह कैरों का भी यह आखरी एड्रेस है। जो मेम्बर इधर उधर से तोड़ कर पार्टी-इन-पावर ने अपने साथ मिलाए हैं उन के बारे में इस एड्रेस में कुछ ज़िक्र नहीं किया गया। इस सिलसिले में जो डिवेल्पमेंट्स चलती रही हैं उनके बारे में मैं कुछ रोशनी डालना चाहता हूँ क्योंकि उन करप्ट तरीकों को इन्होंने मेरे ऊपर भी एप्लाई करने की कोशिश की थी। आपको सुन कर हैरानी होगी कि पंजाब के एक बहुत बड़े आदमी की औरत मुझे कहने लगी कि काका मैं तुम्हारे गांव में सिलाई का सेंटर खुलवा दूंगी अगर तुम कांग्रेस में आ जाओ। फिर एक और साहिब कहने लगे कि अगर कांग्रेस में शामिल हो जाओ तो आपके गांव में पक्की सड़क बनवा देंगे। तीसरे कहने लगे कि आपको सेकंड हैंड कार दे देंगे, चाहे फियट ले लो या 'एम्बेसेडर, ले लो। फिर चौथे साहिब कहने लगे कि पांच हजार रुपया ले लो। मैंने उनको कहा कि थोड़े हैं; वह कहने लगे कि 10 हज़ार रुपया तो हम स्वर्ण हिन्दू को देते हैं और पांच हज़ार हरिजन मेम्बर को देते हैं। इस मामले में भी यह हरिजनों के साथ बराबर का सलूक नहीं करना चाहते। इसके बारे में भी गवर्नर साहिब ने अपने भाषण में कोई ज़िक्र नहीं किया। चेयरमैन साहिब, पिछले दिनों में हमारे गृह मन्त्री साहिब हिसार में गए और वहां के एस० पी० साहिब और डी० एस० पी० को कहने लगे कि जगन्नाथ और उसके दोस्तों को ज्यादा से ज्यादा तंग करो ताकि वह कांग्रेस में आ जाएं। मैं उनको बता देना चाहता हूँ कि अगर यह हमारे घर वालों को गोली से भी उड़ा दें तब भी हम इनके आगे नहीं झुक सकते। मैं अर्ज़ करना चाहता हूँ कि जब किसी आदमी पर कोई मुसीबत आई हो तो उसे कोई धर्म का काम करना चाहिए। इस लिए मैं कैरों साहिब से रिक्वेस्ट करना चाहता हूँ कि अगर आप मुसीबतों से बचना

चाहते हो तो भिवानी में जो सैंकड़ों गाएं रोज़ भूख से मरती हैं उनके लिए कुछ चारे का प्रबन्ध करो वर्ना उनकी बददुआएं आपको ले बैठेंगी । भिवानी में इन्होंने तोशम से बहल तक एक सड़क मंजूर की थी। उसके लिए अर्थ वर्क इन्होंने लोगों के ज़िम्मे लगाया था । वहां पर पिछले तीन सालों से लगातार कहत पड़ता आ रहा है और लोगों का बुरा हाल हो रहा है । लेकिन इनको ज़रा भी ख्याल नहीं कि वहां पर क्या हो रहा है। मित्तल साहिब यहां पर आकर बड़े मासूम से बन कर बैठ जाते हैं और इन्हें अपनी मौज से ही वासता है । चेयरमैन साहिब, लोग तो अब यह कहते हैं कि इस कांग्रेस की हकूमत से तो अंग्रेज़ों की हकूमत ही अच्छी थी। 1940 में जब वहां पर कहत पड़ा तो अंग्रेज़ सरकार ने उनके लिये पूरा बंदोबस्त किया था लेकिन आज इनको यह पता तक भी नहीं कि उनके साथ क्या बीत रही है । इनको तो यहां से देहली और देहली से चण्डीगढ़ चक्कर लगाने के सिवाए और कोई काम नहीं है । यह तो सिर्फ इस बात के भूखे हैं कि किसी न किसी तरह हकूमत इनके हाथों में रहे। हमारे मुख्य मंत्री साहब बात बात में कहते रहते हैं कि मैं सब को रगड़ दूंगा । मैं इस बात को मानता हूँ कि मेरे हलके के लोग रगड़े जा रहे हैं लेकिन मैं इनको बता देना चाहता हूँ कि वह वहां पर वैसे के वैसे ही आबाद रहेंगे और आप जैसे चीफ मिनिस्टर कई आएंगे और कई जाएंगे । डेमोक्रेटिक कंट्री में यह होता है कि चाहे कोई आपोज़ीशन के मैंबर का हलका क्यों न हो उस में रहने वाले लोगों के भले के लिए भी वैसे ही सोचा जाए जैसे कि वह अपनी कांस्टीच्यूएंसीज़ के लोगों के बारे में सोचते हैं । अभी पिछले दिनों इस सरकार ने हिल्ली और डैज़र्ट एरियाज़ जिनमें ज़िला कांगड़ा, हुशियारपुर और महेन्द्रगढ़ के इलाके शामिल हैं, के मुलाज़मीन को 10 फीसदी सी० ए० देना मन्जूर किया है। लेकिन भिवानी के अलाके, जो महेन्द्रगढ़ से भी ज्यादा बैकवर्ड और डैज़र्ट एरिया है, के लिए कुछ नहीं दिया है। मैं कहता हूँ कि इससे ज्यादा बेइन्साफी और पक्षपात की बात और क्या हो सकती है । (घंटी)

मैं अब ज्यादा न कहता हुआ यही कहूँगा कि सरदार गुरनाम सिंह जी ने ठीक ही कहा था कि इस राज में पंजाब के अन्दर हालात ऐसे हो गए हुए हैं कि आदमी और कुत्ते में कोई फर्क नहीं बल्कि कई हालात में तो कुत्ते आदमियों से अच्छे हैं। आप चंडीगढ़ में देखें कुत्ते कारों में फिरते हैं और दूसरी तरफ लोग रोटी तक के लिए तरस रहे हैं। इसलिये मैं अर्ज़ करता हूँ कि जब तक इस पंजाब में कैरों राज है अगर कोई भाई यह समझे कि पंजाब की उन्नति हो जाएगी तो वह गल्ती पर है। (घंटी)

हरिजनों की तरक्की तो इस राज में बहुत हो चुकी है ! उसका तो ब्यान ही नहीं। हरिजनों के नाम पर टैक्स लगा कर लोगों से पैसे भी इकट्ठे कर लिये, दो साल हो गए हैं, मगर उन पैसो में से एक पेसा भी हरिजनों को नहीं दिया गया है । पता नहीं उस पैसे से कोल्ड स्टोरेज बन गए, सिनमा बन गए या वह पैसा दास कमीशन की ओर से की जा रही इन्क्वायरी के ऊपर लगा दिया, मगर हरिजनों को एक पैसा तक नहीं मिला है । वैसे यह मुख्य मंत्री कहते फिरते हैं कि हरिजन तो मेरे भाई हैं और पट्टी में जाकर ऐलान भी कर दिया कि इस पैसे से हरिजनों को मकान बना कर देने

[श्री जगन्नाथ]
हैं । लेकिन इन्होंने हरिजनों के आदमी खरीदे हुए हैं । किसी को पचास रुपए दे दिए और किसी को सौ दे दिया और उनकी जबान बन्द कर दी । मैं कहता हूँ कि इससे बढ़ कर और कोई पाप नहीं हो सकता । (घंटी) अच्छा जी, मैं अब खत्म करता हूँ और आपका धन्यवाद करता हुआ बैठता हूँ।

श्री बाबू दयाल शर्मा (पटौदी) : चेयरमैम साहिब, मैं राज्यपाल महोदय के अभिभाषण पर उनको बधाई देने के प्रस्ताव का समर्थन करने के लिए खड़ा हुआ हूँ। इसको पांच हिस्सों में तकसीम किया जा सकता है । एक तो जो कुछ सरकार ने अचीवमेंट की है, दूसरे जो सरकार के ड्राबैक्स हैं, तीसरे इसके कारण, चौथे इसके उपाय और पांचवें कन्कलूयन्ज़ क्या हैं । मैं चार दिन से हाउस में चल रही बहस सुन रहा हूँ लेकिन मुझे अफसोस है कि उसे सुन कर मुझे ऐसा महसूस होता है जैसे कि कोई अंग्रेज़ों की हकूमत हो और उस हकूमत पर बहस हो रही हो । यह साहिबान आंकड़े तो पढ़ते ही नहीं हैं और न उन पर विश्वास करते हैं और न स्वयं कभी जाकर सरकार की उन्नतिशील प्रगति का निर्णय करते हैं। और न ही सरकार की कठिनाइयों में सहायता करते हैं।

सरदार लछमण सिंह गिल : आन ए प्वायंट आफ आर्डर। क्या कोई मैंबर लिखी हुई स्पीच पढ़ सकता है । वह लिखी हुई तकरीर पढ़ रहे हैं.....वह देखो अब उन्होंने नीचे रख ली है.........(शोर)

श्री बाबू दयाल शर्मा : मैं पढ़ कुछ नहीं रहा हूँ यह तो मैंने कुछ प्वायंट्स नोट किए हुए हैं जिनको मैं देख रहा हूँ। इन्होंने अपनी सरकार को गाली देने वालों की सहायता करना सीखा है। इन्होंने ये हथकंडे अपनाए हुए हैं कि अपनी बात कहे जाना और दूसरों की न सुननी। चेयरमेन साहिब, मेहरबानी करके उसे बन्द करवाएं। अगर यह ऐसा करेंगे तो हमें भी कुछ करना पड़ेगा । तो मेरी गुज़ारिश यह है कि इस सरकार ने पिछले 15 साल में जो तरक्की की है उतनी 1,200 साल तक मुसलमान हुकमरान नहीं कर सके और न ही अंग्रेज़ों ने 150 साल की हकूमत में किया जिनके हाथ में सब कुछ था और जो सब कुछ कर सकते थे। इस सरकार ने ही अशोक सम्राट् सरकार के पश्चात् भारत का नाम विश्व में ऊंचा किया । आप किसी महकमे को भी ले लें। ऐमरजेंसी के वक्त जितना काम पंजाब सरकार ने देश की रक्षा का किया भारत का कोई राज्य इसका मुकाबला नहीं कर सका । इस बात को सारा देश मानता है कि और किसी भी राज्य ने इतना नहीं किया है। हमारी कोशिशों का नतीजा यह हुआ है कि चीन को वापस लौटना पड़ा और पाकिस्तान वालों ने शरारत करने की हिम्मत नहीं की । लेकिन कुछ आदमी यहां पर ऐसे हैं जो कहते हैं कि नहीं साहिब चीनी तो ऐसे ही खुद वापस लौट गए। अब मैं उन दोस्तों को क्या कहूँ जो ऐसा कहते हैं । राज्य ने पांच करोड़ साठ लाख रुपया डिफेंस फंड में दिया लेकिन यह भाई कहते हैं कि वह तो सारा पंचायतों से और कमेटियों से ले लिया है। क्या मैं इनसे मालूम कर सकता हूँ कि क्या आप इस ऐमरजेंसी के वक्त पंचायतों को अलग रखना चाहते हैं कि वे कोई

काम न करें । मुझे तो इनकी बातें सुन कर हैरानी होती है जो अपने आपको बड़े स्यासतदान कहते हैं। असल में जो असली बीमारी है वह और है जिसकी तरफ किसी की भी नज़र नहीं गई है । वह बीमारी यह है कि इनकी अभी ज़हनियत नहीं बदली है और यह समझ रहे हैं कि शायद कोई विदेशी हकूमत यहां पर राज कर रही है इसलिये इसको बदनाम करके ही बदला जा सकता है। एक भाई ने तो कह भी दिया कि इस से अंग्रेज़ों का राज अच्छा था। मुझे ऐसा सुनकर लज्जा आती है कि यह हमारे प्रजा के भेजे नुमाइन्दे हैं जो प्रजा के राज्य को एक मनुष्य के हाथ में देना चाहते हैं। शर्म आती है (शोर) एक भाई ने तो यह भी कहा कि यहां पर गवर्नरी राज कर दिया जाए । लोगों की तरफ से चुन कर आए हुए मैम्बरों का ऐसा कहना यह लानत है.......(शोर)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ। ਮੈਂ ਇਹ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੋ ਲਾਨਤ ਦਾ ਲਫਜ਼ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕੀ ਉਹ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਹੋ ਕਿ ਉਹ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ।

Mr. Chairman : I would request the hon. Members of this House to maintain the decorum and use dignified words here.

Sardar Gurnam Singh : Sir, the words used by the hon. Member should be expunged.

श्री बाबू दयाल शर्मा : जनाबेआली, ताली एक हाथ से नहीं बजती, दोनों हाथों से बजती है ।

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸਧੂ : ਜਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੈਠਕੇ ਬੋਲਣ ਦੀ ਅਜ਼ਾਜ਼ਤ ਦਿਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤਾਂ ਫੇਰ ਉਹ ਚੰਗੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹੋ ਕਿ ਉਹ ਇਹ ਲਫਜ਼ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ।

श्री बाबू दयाल शर्मा : मैं अर्ज़ करता हूं कि यह भी अपनी टांग तुड़वा लें और फिर बैठ कर तकरीर कर लें (हंसी) और यदि दुगना लाभ उठाना चाहें तो दोनों तुड़वा लें (हंसी)

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਗਰ ਇਹ ਕੁਝ ਕਰਨਗੇ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਘਟ ਨਹੀਂ ਹਨ । ਮੈਂ ਪੁਛਣਾਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਦੱਸ ਦੇਣ ਕਿ ਉਹ ਕੀ ਕਰਨਗੇ। ਇਕ ਟੰਗ ਤਾਂ ਟੁੱਟੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਕੀ ਦੂਜੀ ਤੁੜਾਨ ਦਾ ਵੀ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ? (ਹਾਸਾ)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਜਾਂ ਤਾਂ ਆਰਡਰ ਕਰਕੇ ਇਹ ਲਫਜ਼ ਵਾਪਸ ਕਰਵਾਉ ਜਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿਚੋਂ ਡੀਲੀਟ ਕਰਵਾਉ ।

Mr. Chairman : He has not used that word in connection with any Member.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਤੁਸੀਂ ਵੇਖ ਲਉ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਬਾਰੇ ਹੀ ਕਿਹਾ ਹੈ । जब यह ऐसा कहते है तब इन पर लाख-लानत है ;

Mr. Chairman : Does it look nice on the part of the hon. Member to retort ?

श्री बाबू दयाल शर्मा : चेयरमैन साहिब, जो हमारी सरकार की सफलताएं हैं, वह किसी से भी छुपी हुई नहीं हैं । क्या ग्राज से 15 वर्ष पहले इतने कालिज थे, यूनिवर्सिटियों की इतनी ज्यादा तादाद थी, ग्रौर पंजाब में इतने टैक्नीकल स्कूल्ज़ मौजूद थे जितने ग्राज यहां पर मौजूद हैं ? हमारी सरकार ने 15 साल के ग्रन्दर ग्रामीण जनता को ग्राम ग्राम ऐसी बड़ी-बड़ी इमारतें बनाने के योग्य बना दिया है जैसी कि ग्राज चंडीगढ़ में दिखायी दे रही हैं । क्या हमारी सरकार तरक्की की राह पर नहीं चल रही ? किसी बहुत बड़े डाक्टर साहब ने एक बार फरमाया था कि इनका दिमाग बिल्कुल मोबाइल की शकल धारण करता है ; जैसा कोई विचार करता है, जैसा उसका दिमाग होता है वह वैसा ही कहता है । यह बात हमारे ग्रादरणीय ग्रापोजीशन पर बैठे हुए सदस्यों पर पूरी तरह लागू होती है । जैसे उनके विचार हैं वैसे ही वह सोचते हैं । वह हमेशा बुराई सोचते ग्रौर देखते हैं । इस लिए उनकी नज़र भलाई ग्रौर उन्नति की ग्रोर तो जाती ही नहीं है । हमारी सरकार ने इस ग्रभिभाषण में माना है कि कुछ कमियां रह गयी हैं । इस वर्ष 5 हजार क्रिमिनल केसिज़ ज्यादा हुए हैं । इस पर इन सदस्यों ने कहना ग्रारम्भ कर दिया कि यह सरकार इनएफीशेंट है । मैं इनसे कहना चाहता हूँ कि जब से दुनिया बनी है तब से ही बदी ग्रौर नेकी सदैव विद्यमान रही हैं ग्रौर रहेंगी । मैं पूछना चाहता हूँ कि क्या सतयुग, त्रेता युग, द्वापर युग ग्रौर कलियुग में कोई ऐसा राज्य ग्राया है जिस ने कोई गलती न की हो ? मैं ग्रर्ज़ करना चाहता हूँ कि इन सदस्यों पर किसी बुद्धिमान की कहावत पूरी लागू होती है कि निकम्मा ग्रादमी भलाई ग्रौर सद्गुण की रक्षा नहीं कर सकता जैसे "चोरी की कुतिया पकवान की रखवाली " नहीं कर सकती । (हंसी) । ट्रेज़री बैंचों की तरफ से इस सदन में डेकोरम रखा गया है ग्रौर ग्रापोजीशन वालों की तरफ से तो शोर मचाने पर ही जोर दिया गया है (विघ्न)*

Mr. Chairman : Kindly wind up.

श्री बाबू दयाल शर्मा: चेयरमैन साहब, मैं ग्रर्ज करना चाहता हूँ कि ग्रापोजीशन की तरफ से 3,4 दिन में तो चीफ मिनिस्टर साहिब के विरुद्ध ही शोर मचाया गया है । इन्होंने सरकार के सामने कोई कंस्ट्रक्टिव सुजेशन नहीं दी । मैं पूछना चाहता हूँ कि क्या ग्रापोजीशन का यही काम है । क्या इन्होंने कुरप्शन को दूर करने के लिये कोई कंस्ट्रक्टिव सुजैशन भी दी है ?* (शोर) (विघ्न) यही कहते रहे कि यह सरकार निकम्मी है । इन्होंने कुरप्शन के कितने केस पकड़वाए ? (शोर) (विघ्न) चेयरमैन साहिब, मैं ग्रापकी विसातत से ग्रर्ज करना चाहता हूँ कि ग्रगर ग्रापोजीशन सरकार के साथ मिल कर उनके काम में मदद दे तो हमारा देश तरक्की कर सकता है । यह तो हमारे चीफ मिनिस्टर साहिब के ही विरुद्ध कहने के लिए तुले हुए हैं । हमारे मुख्य मन्त्री जिन्हें न खाने का न पहनने का ग्रौर न ही पीने का शौक है उनके विरुद्ध जहाद कर रहे हैं । (विघ्न) *(शोर) उन्हें तो कोई भी शौक नहीं है । इन्होंने 4 दिन से चीफ मिनिस्टर साहिब के विरुद्ध ही इल्ज़ाम लगाए हैं । मैं कहना चाहता हूँ कि पंजाब की हालत सब

**Note*: —It was inaudible.

प्रदेशों से बेहतर और प्रगतिशील है । हमारी सरकार लोगों को एग्रीकल्चर प्रोडक्शन दुगनी करने के लिये खाद मुहैयाँ कर रही है *(शोर) (विघ्न)

(At this stage Mr. Chairman called upon Chaudhri Net Ram to speak.)

श्री बाबू दयाल शर्मा : मैं अभी अपनी स्पीच कर रहा हूँ। (शोर)

Mr. Chairman: I have called upon Chaudhri Net Ram to speak.

चौधरी नेत राम (हिसार) : चेयरमैन साहिब, मैं गवर्नर साहिब के अभिभाषण के विरुद्ध कहने के लिये खड़ा हुआ हूँ। राज्यपाल महोदय ने दोनों सदनों के समक्ष जो अभिभाषण पढ़ा था उसका मतलब यह है कि सरकार ने जो कुछ उस अभिभाषण में लिख कर दे दिया उन्होंने सदन में पढ़ दिया । (विघ्न)

श्री सुरेन्द्रनाथ गौतम : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, सर । मेरा प्वायंट आफ आर्डर यह है कि आपने कहा था कि--

Mr. Chairman : Is the hon. Member on a point of order ?

श्री सुरेन्द्रनाथ गौतम : हां जी, मैं प्वायंट आफ आर्डर के लिए खड़ा हुआ हूँ।

Mr. Chairman : What is your point of order ?

श्री सुरेन्द्र नाथ गौतम : मेरा प्वायंट आफ आर्डर यह है कि आप ने कहा था कि सदन की बैठक एक घंटा और बढ़ा दी गई है ताकि मेम्बरान को अपने ख्यालात का इजहार करने के लिए वक्त मिल जाए । आपतो ज्यादा वक्त आपोजीशन पार्टी को ही दे रहे हैं.................. (शोर)

Mr. Chairman: I have a list of Members who have spoken from both the sides; the number of Members from the Treasury Benches is double than the Members from the Opposition.

चौधरी नेत राम : चेयरमैन साहिब, मैं हाउस में अर्ज कर रहा था कि जैसे माननीय सदस्य श्री अमरनाथ शर्मा ने राज्यपाल के अभिभाषण पर शुक्रिया के लिए रिवायती रसम अदा की, वैसे ही राज्यपाल महोदय ने उन को जो अभिभाषण दिया वैसा ही इन्होंने दोनों सदनों के सदस्यों के सामने पढ़ दिया । यह एक रसमी ही रिवायत है जो उन्होंने अदा की । मैं अर्ज करना काहता हूँ कि हमारी सरकार किसानों, मजदूरों और गरीबों को तंग कर रही है और उनके ऊपर जुलम ढा रही है (आपोजीशन बैंचों की तरफ से तालियां) हमारी सरकार 17 साल से गरीब मुजारों को निकाल रही है, मजदूरों की छांटी कर रही है और लोगों को भूखे मारने पर तुली हुई है । खाने के पदार्थों के भावों को बढ़ाने में पूंजीपतियों का सहयोग दे रही है । एक तरफ तो हमारी सरकार आपोजीशन को सहयोग देने का नारा लगाती है और दूसरी ओर गरीबों को भूखे मारने पर तुली हुई है । पूंजीपतियों ने किसानों से फसल की कटायी पर 12-13 रुपये मन कनक खरीद कर अपने गोदाम भर लिये थे और जब भाव बढ़ गये तो बेचना

**Note* :It was inaudi

[**चौधरी नेत राम**]

शुरू कर दिया है । अगर हमारी सरकार ठीक ढंग से लोगों की भलाई करे तो मैं सोशलिस्ट पार्टी की तरफ से आश्वासन देता हूँ कि वह सरकार का हर प्रकार से सहयोग करेगी । अगर सरकार उन पूंजीपतियों को, जिस भाव से उन्होंने गंदम खरीदी थी उसी भाव से लोगों को बेचने के लिए मजबूर करे तो हमारी पार्टी सरकार का पूरा सहयोग देने के लिए तैयार है । मैं समझता हूँ कि हमारी सरकार अमीरों के साथ मिली हुई है और गरीब लोगों को तंग कर रही है । पूंजीपति ने जो वस्तु 10 रुपए में खरीदी थी वह आज पूंजीपति 60 रुपए पर बेच रहे हैं । वह 6 गुणा लाभ उठा रहे हैं । गरीब लोग बहुत ही दुखी हो चुके हैं। मैं सरकार से प्रार्थना करना चाहता हूँ कि उनको सस्ते दामों पर आटा मुहैया किया जाए ।

हमारे मुख्य मन्त्री एक ग्राम के रहने वाले हैं। वह एक किसान हैं, एक देहाती हैं। जब मैं यह देखता हूँ कि पंजाब का मुख्य मन्त्री एक देहाती किसान है तो मेरा दिल खुश होता है, खुशी से मेरा सीना चौड़ा होता है । लेकिन दूसरी तरफ जब मैं यह देखता हूँ कि एक किसान के राज गद्दी पर होते हुए देहात और शहरों में इतना भारी फर्क रखा हुआ है तो मुझे बहुत ज्यादा दुख होता है। आज देहात वाले फौज में भरती होकर नीफा और लद्दाख में लड़ रहे हैं। वे लोग अपनी छातियों पर गोलियाँ खाते हैं । देश रक्षा के लिए सीना तान कर लड़ते हैं। लेकिन शहरों के पकौड़ीमल, जो कि हाथ से कुछ नहीं करते और किसान की कमाई पर पलते हैं उनको तो फी कस सवा किलो खांड दी जाती है लेकिन फौज में भरती होकर देश की खातिर कुरबान होने वाले लोगों को 200 ग्राम चीनी फी कस देकर बहलाया जाता है। बड़े बेड़ लैंड लार्ड्ज़ मुज़ारों को उजाड़ रहे हैं। पुलिस से मिल कर पूंजीपति किसानों का खून निचोड़ते हैं। सरकार कहती है कि पैदावार को दुगना कर दिया जायगा । में हाउस को यकीन दिलाना चाहता हूँ कि जब तक कांग्रेस सरकार है तब तक न तो पैदावार बढ़ेगी और न ही किसान सुखी होगा । अगर यह लोग चाहते हैं कि पंजाब सुखी हो, किसान खुशहाल हो तो इनको राज गद्दियों को छोड़ देना चाहिए (विघ्न') बेईमान और ज्यादा से ज्यादा तादाद जो हीजड़ों की भरी हुई है उनकी जगह पर जब किसानों को नुमाइंदा बना कर भेजा जाएगा तो पंजाब सुखी होगा........(विघ्न) मैं अर्ज कर रहा था कि राज्यपाल महोदय ने अंधे को अंधा न कह कर सूरदास कह कर खुश कर दिया है कि कहीं अंधा कहने से अंधा नाराज़ न हो जाए । इससे ज्यादा भाषण में मुझे कुछ नहीं मिला । मैं आप से अर्ज करूं कि जिस तरह से किसी घनौनी और बदसूरत तस्वीर पर चमकदार प्लास्टिक का पर्दा डाल दिया जाता है लेकिन प्लास्टिक का परदा डालने से उसके अन्दर वाली बदसूरत तस्वीर नहीं छुप सकती उसी तरह इस तस्वीर पर भ्रष्टाचार और महंगाई के बदनुमा धब्बे हैं ; इस तरह वे मिट नहीं सकेंगे । इसी तरह से मैं अर्ज़ करूँ कि इस ऐड्रेस के पेश करने से कांग्रेस सरकार के 17 साल के बुरे कारनामे नहीं छुप सकते । कांग्रेस ने इस अरसे में गरीब को ज्यादा गरीब किया है और अमीर को ज्यादा अमीर किया है । जो रंग राज्यपाल महोदय ने तस्वीर में भरा था वह असली बात को आंखों से छुपा नहीं सका। जब

राज्यपाल महोदय अपना भाषण विदेशी भाषा में पढ़ने लगे तो मैं विधान सभा से बतौर रोष के बाहर चला गया । मैं हैरान हूँ कि इस हाउस में मेम्बरान पंजाबी लोगों के नुमाइंदे बन कर आए हैं। बाहर लोगों को हिन्दी और पंजाबी के नाम पर लड़ाते रहते हैं, वे यहां पर अंग्रेज़ी भाषा में खुद भी बोलते हैं और दूसरों को भी बोलने देते हैं। मुझे इस बात पर बहुत दुख होता है, खास कर कांग्रेसी बैंचों वालों से ज्यादा दुख होता है । एक तरफ तो लोगों को हिन्दी और पंजाबी पढ़ने पर मजबूर किया जाता है, मुख्य मंत्री बार बार एलान करते हैं कि वह हिन्दी और पंजावी के हामी हैं और दूसरी तरफ जब लोग यहां की कार्यवाही देखने के लिये बाहर से किराये खर्च कर के आते हैं तो वे लोगों के सामने अंग्रेज़ी भाषा में सारी कार्यवाही करते हैं। (घंटी की आवाज़) मैं डीफेंस फंड के बारे में भी कुछ अर्ज़ करूँ। राज्यपाल महोदय ने बताया है कि डीफेंस फंड में पंजाब ने पांच करोड़ 66 लाख रुपया इकट्ठा कर के दिया है। मैं आपको बताऊं कि लोगो को रजिस्ट्रियाँ करवाते वक्त मजबूर किया कि चंदे दो । सरकार ने किसानों से जबरन चंदे वसूल किये हैं। सरकार के जो अपने लाडले आदमी थे उनको छोड़ कर गरीब लोगों को तंग करके यह रकम इकट्ठी की । जो छोटा किसान है उससे ज्यादा रुपए वसूल किये गए । बड़े लैंडलार्डों को छोड़ दिया गया । यह ठीक है कि लोगों में उस वक्त जोश था, देशभक्ति के वश उन्होंने धन इकट्ठा किया। (बार बार घंटी की आवाज़) मैं कह दूं कि धन इकट्ठा करने से देश से वफादारी नहीं हुआ करती। देशभक्ति तो तपस्या से और कुरबानियां देने से होती है। यह लोग अंग्रेज़ों से लड़ा करते थे; वैसे तो अब उनमें चंद ही लोग हैं जो कि जंगे आज़ादी में हिस्सा लेने वाले थे, बाकी तो वही हैं जो कि अंग्रेज़ के साथ रहा करते थे । मैं दावे के साथ कहता हूँ कि इस देश की तरक्की तभी हो सकती है...........

Mr. Chairman : Please wind up, you have already taken 10 minutes.

चौधरी नेत राम : मैं आपसे प्रार्थना करता हूँ कि मुझे थोड़ा सा समय और दीजिए ।

Mr. Chairman : You can have only one minute more.

चौधरी नेत राम : अब मैं युद्ध में मारे जाने वाले फौजियों को इनाम दिये जाने के बारे में अर्ज़ करूँ कि बड़े अफसरों को पांच हज़ार, छोटे को तीन हजार और सिपाही को दो हज़ार रुपया दिया जाता है। इस सरकार ने मरने वालों में भी फर्क रखा हुआ है । यह है इनका समाजवाद । सिपाही तो सीना तान कर अपनी छाती में गोली खाता है । यह फर्क दूर किया जाना चाहिए ।

गवर्नर ने अपने ऐड्रेस में यह कहा है कि क्राइम्ज़ की तफतीश साईंटिफिक ढंग से की जाती है। मैं कहता हूँ कि मुशतिबाह आदमियों को चार चार महीने पुलिस अपने पास बैठा कर रखती है । मेरे इलाके में एक आदमी को साढ़े चार महीने तक बैठा छोड़ा और पुलिस ने उसके जिस्म की डंडों से पैमायश की । (घंटी की बार बार आवाज़)......

[चौधरी नेत राम]

आपने उस तरफ वालों को तीस तीस मिनट दिये हैं लेकिन सोशलिस्ट पार्टी वालों को आप केवल सात मिनट ही देना चाहते हैं।

Mr. Chairman : You have already taken 11 minutes.

चौधरी नेतराम: मैं, जनाब, केवल एक मिनट में खत्म कर दूंगा। आज पंजाब सरकार के अंदर तीन पार्टियां बनी हुई हैं —एक तो अखबार नवीस भाई हैं, दूसरे भाई व्यापारी, पूंजीपति हैं और तीसरे यह खुद सरकार है। तीनों मिल कर किसान का खून निचोड़ रहे हैं। जब अनाज किसान के पास पक कर तैयार होता है तो अखबार नवीस भाई लिखता है कि मजदूर मर रहा है, लूटा जा रहा है और अन्न सस्ता कर दिया जाता है। जब वही अन्न पूंजीपति के पास चला जाता है वह सस्ते दामों खरीद लेता है तो वह अनाज को एक्सपोर्ट कर देता है और महंगा कर देता है। वही अनाज किसानों को महंगे भाव बेचा जाता है। (विघ्न) तीसरा भाई सरकार है जो कि कीमतों को बढ़ने से नहीं रोकती और बेचारा मजदूर गरीब आदमी आटा भी खरीद कर नहीं खा सकता। (विघ्न)

Mr. Chairman : I am requesting you again and again to resume your seat.

चौधरी नेतराम : मैं तो आपका शुक्रिया अदा करके बैठने लगा हूँ। (विघ्न) उनको आता है प्यार पर गुस्सा, हमको गुस्सा पे प्यार आता है। (विघ्न) आपका शुक्रिया।

Mr. Chairman : I call upon Shri Chand Ram. I would request the hon. Member to speak for 10 minutes only.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ, ਸਰ। ਪਹਿਲੇ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਸਾਰਾ ਵਕਤ ਟਰੈਜ਼ਰੀ ਬੈਂਚਿਜ਼ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਟਾਈਮ ਤੁਸੀਂ ਕੁਲੈਕਟ ਕਰਕੇ ਵੇਖ ਲਉ। ਸਾਡੀ ਹੰਬਲ ਰੀਕੁਐਸਟ ਹੈ ਕਿ 16/17 ਆਦਮੀ ਇਕ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦੋ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਚਾਹੇ ਤੁਸੀਂ ਟਾਈਮ ਹੋਰ ਵਧਾ ਦਿਉ ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਮੌਕਾ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

श्री **चांदराम** (साल्हावास. ऐस. सी.) : चेयरमैन साहिब, गवर्नर साहिब के ऐड्रेस पर पंडित अमरनाथ जी ने जो धन्यवाद का प्रस्ताव पेश किया है, मैं उसका समर्थन करने के लिए खड़ा हुआ हूं। मैं समझता हूँ कि इस राज्य में जो काम हो रहा है, जो डिवैल्पमैंट हो रही है जो बुनियाद बन रही है उसकी तरफ गवर्नर साहिब ने अपने भाषण में इशारा किया है। हमारी स्टेट के अन्दर अगले साल में क्या कुछ होने जा रहा है यह तो बजट ही बताएगा लेकिन जहां तक इस ऐड्रेस का सम्बन्ध है, इसके हर एक पैरे को पढ़ने से इस राज्य के अन्दर जो बुनियाद बन रही है, जिस तरह राज्य खुशहाली की तरफ जा रहा है, उसकी झलक हमें मिलती है।

चूंकि समय बहुत ज्यादा नहीं है इसलिये मैं उन बातों का जिक्र नहीं करूंगा जिनका ऐड्रेस में वर्णन किया गया है। मैं उनको दुहराना नहीं चाहता। मैं इस वक्त सिर्फ उन इलाकों की तरफ सरकार का ध्यान दिलाना चाहता हूँ यहां पर आज कहत के हालात पाए जाते हैं। (विघ्न)

Mr. Chairman : I would request the hon. Members of the Opposition to listen to the hon. Member who is speaking and also give him a patient hearing.

श्री चांदराम : तो, चेयरमैन साहिब, मैं यह बताने जा रहा था कि नाहड़ का, साल्हावास थाने का, तहसील झज्जर का ऐसा इलाका है जहां पर कोई घर ऐसा नहीं होगा जिसका कोई न कोई जवान नेफा, लद्दाख या फौज में किसी न किसी जगह पर काम करके देश की सेवा न कर रहा हो। वह इलाका ऐसा है जहां पर नहरी पानी नहीं मिलता। वहां पर ट्यूबवैल इरीगेशन, कुवों के जरिए से आबपाशी होती है लेकिन वहां भी जब मई और जून का महीना आएगा तो लोगों को पीने का पानी भी दस्तयाब नहीं होगा। ताज्जुब होता है कि वहां के लोगों ने देश के लिए इतनी सेवाएं अर्पित की हुई हैं लेकिन उसके साथ लगते महेन्द्रगढ़ के जिले को तो रियायतें मिली हुई हैं, सरकार की तरफ से कन्सैशंज मिली हुई हैं, इस इलाके के साथ कुछ डिस्क्रिमिनेशन की झलक नज़र आती है। मैं नहीं कहता कि महेन्द्रगढ़ के इलाके के लोगों को क्यों सुविधाएं मिली हुई हैं, मैं तो बल्कि यह कहूंगा कि जिस इलाके में ज़रूरत है, वहां जितनी मिली हुई है उससे भी ज्यादा रियायतें मिलनी चाहिएं लेकिन सवाल यह है कि जहां साल में चार-पांच महीने तक कहत के हालात रहे हैं वहां पर डिवैल्पमेंट ऐक्स-पैंडीचर में ज़रूर प्रायरटी दी जानी चाहिए। मैं तो कई बार सरकार को लिखता रहा हूँ खुद सिंचाई तथा विद्युत मन्त्री से मिल रहा हूँ। सटेट इलैक्ट्रिसिटी बोर्ड ने एक पालिसी को माना हुआ है कि जहां पर नहरी इलाका नहीं है वहां पर ट्यूबवैल इरीगेशन से पानी दिया जाए। तो मेरी समझ में नहीं आता कि इस तैशुदा पालिसी के होते हुए ऐसे इलाकों में लोगों को बिजली मुहैया करने के लिए प्रायरटी क्यों नहीं दी जाती। मैं समझता हूँ कि अगर वहां पर कुवों के लिये बिजली दी जाए तो स्टेट की आमदन भी बढ़ सकती है। लेकिन हैरानगी होती है कि बावजूद इस बात के कि मेरे पास इस मकसद की कई चिट्ठियां हैं, इलैक्ट्रिसिटी बोर्ड की और मनिस्टर मुतअल्लिका की कि उन इलाकों को प्रायरटी देने का फैसला किया हुआ है जो कि इरीगेशन से मुस्तफीद नहीं होते और जहां पर नहरी पानी नहीं जाता, मगर अमल उन पर बिल्कुल उलटा होता है। हैरानी होती है कि घरों को मुनव्वर करने के लिए तो बिजली दे दी जाती है लेकिन जहां पर बिजली देने से देश की पैदावार में इजाफा हो सकता है, जहां के लोग नेफा और लद्दाख में देश रक्षा के लिए सेवा कर रहे हैं, जिन के इलाकों में सहूलियात देकर उनका दिल बढ़ाया जा सकता है, हौसला अफजाई की जा सकती है, वहां पर बिजली अमलन दी ही नहीं जाती। (विघ्न)

हमारी स्टेट तरक्की कर रही है और अगर एक ही बार सारी तरक्की हो जाए तो फिर हमारी सब की यहां नुमाइन्दगी करने की ज़रूरत ही न रहे। लेकिन मेरे

[श्री चांदराम]

कहने का मतलब यह है कि जहां पर फंड्ज़ लिमिटिड हों वहां प्रायरटी ऐसे इलाकों को दी जानी चाहिए जो कि बैकवर्ड हों और उनके लिए जो स्कीमें बनाई जाएं वह सिर्फ कागज़ात पर ही न रहें । मैं समझता हूँ कि जो लांग रेंज पालिसी है कि जो इलाके नहरी पानी से मुस्तफीद नहीं होते उनको पहिले बिजली दी जाए ताकि ट्यूबवैल्ज़ से वहां पर इरीगेशन की सहूलियात बहम पहुंचाई जाएं, उसके मुताबिक इस इलाके को प्रायरटी दी जाए, वहां के लोगों को कर्ज़े दिए जाएं ताकि वह वहां पर बिंजली से आबपाशी करके देश की पैदावार बढ़ा सकें ।

इसी तरह से सड़कों का मामला है । मैंने कुछ सड़कों के नाम लिख कर भी दिये थे । उस इलाके के पड़ोस में महेन्द्रगढ़, भिवानी में 27-28 लाख रुपए का सड़कों का काम हो रहा है । लेकिन उसके साथ वाला जो झज्जर तहसील का बैकवर्ड इलाका है इसके बारे में मुझे मालूम हुआ कि वहां सड़कें इसलिये नहीं बन सकीं कियोंकि डी.सी. या ऐस. डी. ओ. ने स्कीमें भेजने में देर कर दी थी और इस अरसना में कैबिनेट ने यह फैसला कर दिया था कि अब मजीद सड़कों की स्कीमें शुरु नहीं की जायेंगी । यानी महज़ वहां पर इसलिये सड़कों का काम शुरू नहीं किया गया क्योंकि ऐस. डी. ओ. ने वक्त पर स्कीमों को नहीं भेजा । मैं नहीं चाहता कि वहां पर लोगों में खैरात बांटी जाए । मैं तो हमेशा से इस बात के खिलाफ हूँ और मैं यह समझता हूँ कि लोगों को इस बात की आदत हरगिज़ नहीं डालनी चाहिए । यह स्टेट का काम है और इन्हें करना चाहिए । जहां जहां लोगों को काम नहीं मिलता वहां पर काम दिया जाए । किसी भी डैमाक्रेटिक सरकार का यह पहला फर्ज़ है कि जहां पर बेकारी है के जहां पर खेतों पर काम करने वालों की खेती खराब हो गई है, जिनके पास ज़मीन नहीं और फिर भी वह जमीन पर काम करते हैं लेकिन किसी वजह से वह बेकार हैं, उन सब को काम दिया जाए ताकि वह काम करके अपनी रोटी कमा सकें । इसलिये इस बात पर ज्यादा न जाता हुआ मैं निवेदन करूँगा कि अगर्चि वक्त पर सड़कों की स्कीमें नहीं पहुंच सकीं लेकिन उस इलाके की बैकवर्डनैस को ध्यान में रखते हुए उसे भी वही सहूलियात दी जायें जो कि साथ लगते महेन्द्रगढ़ के ज़िला को दी जा रही हैं, सड़कों का काम शुरू किया जाए, जोहड़ों की खुदाई का काम शुरू किया जाए । बिजली मुहैया की जाए ।

मैं ड्रेन नम्बर 8 की बाबत भी कुछ अर्ज़ करना ज़रूरी समझता हूँ । इस सम्बन्ध में मैं आगे भी कई बार कह चुका हूँ कि अम्बाला, शिमला और दूसरे इलाकों का पानी जमा होकर वहां पर जाता है और देहली और रोहतक का बार्डर जहां मिलता है वहां ढाँसा बान्ध लगा कर पानी के आउटलैट को आगे जाने से रोका गया है । पानी वहां पर इकट्ठा है । उसको अभी तक बन्द रखा हुआ है । हमारे सिंचाई मन्त्री महोदय ने सैंट्रल इरीगेशन और पावर मिनिस्टर, डा० के० ऐल० राओ को जो चिट्ठी लिखी उन्होंने उसकी कापी भी मुझे भेजी है जिसमें उन्होंने लिखा कि उस पानी को खोल दिया जाए । लेकिन वह वैसे का वैसा ही है । अब कहा जाता है कि वह तो एक लेक है । मैं आपके जरिए हाऊस को बताना चाहता हूँ कि वह इलाका लेक नहीं है । वहां पर अब भी खेत हैं

बीस-बीस तीस तीस-हज़ार आबादी के गांव हैं लेकिन पानी के नीचे हैं । सरकार का यह फर्ज़ है कि उस पानी को निकाल कर उस इलाके को बचाए । देहली के साथ काग़ज़ात में यह ऐग्रीमेंट किया हुआ है कि फलां डेट के बाद पानी जमना में नहीं जाएगा । ठीक है, पानी जमना में तो नहीं जाता लेकिन उस इलाके में बेतहाशा जाता है और खराब करता है । इस तरफ फोरी तवज्जुह देने की ज़रूरत है ।

हरिजनों के बारे में मैंने शुक्रवार को चीफ मिनिस्टर साहिब को कुछ स्कीमें दीं । उनके बारे में मैं बहुत कुछ कहना नहीं चाहता क्योंकि वह स्कीमें हैं । फिर भी आशा करता हूँ कि जो सुझाव मैंने दिए हैं अगर उनको ईमानदारी के साथ, ईमानदार मशीनरी के जरिए जल्दी इम्पलीमेंट किया जाए, उन पर अमल किया जाए तो मैं यकीन से कह सकता हूँ कि पंजाब में बसने वाले 4,200,000 हरिजनों........आठ लाख के करीब कुनबों का फायदा होगा । इस वक्त पंजाब में दो लाख के करीब हरिजन अच्छे रोज़गार में हैं । एक लाख तो नौकरी पेशा है और कुछ ज़मीन पर हैं और इसके अलावा कुछ शहरों में रहते हैं जिनकी हालत कुछ आसूदा है । लेकिन बाकी छः लाख की हालत अच्छी नहीं है । मौजूदा मुज़ारा कानून के होते हुए अगर उसको ठीक ढंग से इम्पलीमेंट किया जाए तो दो दो एकड़ फी फैमिली ज़मीन मिल सकती है । इस तरह से जैसा के चीफ मिनिस्टर साहब ने एलान किया था कि वह हर हरिजन मुज़ारे को दो एकड़ ज़मीन देना चाहते हैं इनकी वह बात पूरी हो सकती है और अगर मेरी प्लैन पर अमल किया जाए तो मैं यकीन के साथ कह सकता हूँ कि इससे उन मुज़ारों की दो दो एकड़ की खेती से 200 रुपए पर फैमिली फी महीना आमदनी हो सकती है ।

चेयरमैन साहब, मैं ज्यादा वक्त नहीं लेना चाहता और सिर्फ इतना कह कर अपनी स्पीच खत्म करना चाहता हूँ कि उस इलाके के लिये जहां के हजारों नौजवान लद्दाख और नीफा पर रह कर देश की खिदमत कर रहे हैं, सरकार का फर्ज़ है कि उनके परिवारों के बचाव के लिए कुछ इन्तज़ामात करे, कुछ इन्तज़ामात आर्ज़ी तौर पर किए जाएं और कुछ परमानेंट तौर पर किए जाएं ताकि वह हर साल कहत और सैलाब से तबाह और बरबाद न होते रहें । जो इलाके ज़रूरतमन्द हैं सरकार का फर्ज़ है कि उनकी ज़रूरतों को पूरा करने के काम को प्रायरटी दे, जो मुस्तहिक हैं उनको प्रायरटी देनी चाहिए और जो मुस्तहिक नहीं हैं और जो अपने आप तरक्की करते जा रहे हैं उन पर अब गवर्नमेंट को खर्च करने की ज़रूरत नहीं है । उनकी बजाए उन लोगों पर खर्च किया जाए जिनका स्टैंडर्ड आफ लिविंग वर्थ दी नेम भी नहीं है । जिनकी हालत सुधारने का मौका ही नहीं मिला, उन पिछड़े हुए लोगों की हालत सुधारने के लिए इन्तज़ामात किए जाएं ।

(*Some Hon. Members rose to catch the eye of Mr. Chairman*)

Mr. Chairman : I have been receiving a large number of chits from the hon. Members requesting me to give them time. I am sorry I cannot accommodate all because the time at our disposal is very short.

[Mr. Chairman]

I call upon Comrade Ram Chandra. I would request Comrade Ram Chandra not to take a second more than 10 minutes.

श्री मंगल सेन : आप कितने बजे तक मैम्बरों को बोलने दे रहे हैं ?

श्री सभापति : सवा छः बजे तक मैम्बर्ज़ बोलेंगे और उसके बाद चीफ मिनिस्टर बोलेंगे ।

कामरेड राम चन्द्र (नूरपुर) :

या रब न वह समझे हैं न समझेंगे मेरी बात,
दे और दिल उनको जो न दे मुझ को ज़बां और ।

चेयरमैन साहिब, 1956 से जब से यहां गवर्नमेंट बदली है उस वक्त से जिन हथकंडों को इस्तेमाल किया जाने लगा उनको देख कर मैंने यह कहा था कि यहां फासिस्ट ट्रेण्ड शुरु हो गया है । मैंने यह पहले भी कहा था कि यहां वही कुछ शुरु हो रहा है जो फ्रांस में नैपोलियन दी थर्ड के वक्त हुआ था । नैपोलियन एम्परर की मौत के बाद वहां रिपब्लिक कायम हो गई थी । उसके बाद जब नैपौलियन का भतीजा नैपोलियन थर्ड वहां का प्रेज़ीडेंट बना तो उसने भी यही पालिसी अपना रखी थी कि जिसको छुरा घोंपना होता था उसी को वह जफ्फी डाल कर मिलता था । वह इसी तरह से ऐक्ट करता था जैसा कि यहां का चीफ मिनिस्टर कर रहा है। जब वह किसी शहर के जल्से में जाता था तो वहां कहता था कि मैं तुम्हारे लिए यह कर रहा हूँ, जब किसी देहात में जल्से में जाता था तो वहां कह देता था कि मैं आपके लिये यह कर रहा हूँ। इसी तरह से वह लैंड लार्ड्ज़ के जल्सों में कह देता था कि वह उनके लिये यह कर रहा है । गर्जे कि वह सब को तरक्की के वायदे देता था । इसका नतीजा यह हुआ कि जब वह किसी जल्से में बोलने के लिये जाता तो उसके हव्वारी वहां प्रेजोडेंट ज़िन्दा रहे के नारे बुलाने की बजाए यह नारे लगाते कि शहनशाह ज़िन्दा रहे । इस तरह से वह अपनी प्लान के नतीजा के तौर पर प्रेज़ीडेंट की बजाए एम्परर बन गया और वह सब लोगों को धोखा देने में सफल हुआ, हमारे चीफ मिनिस्टर साहिब जब चीफ मिनिस्टर बने तो इन्होंने भी यही तरीका शुरु किया। इन्होंने देखना शुरु किया कि किस तरीके के साथ वह अपने हाथ में सारी ताकत जमा कर सकते हैं । सब से पहले इन्होंने इस मतलब के लिए रिजनल ट्रांस्पोर्ट एथारिटीज़ के हाथ में जो अख्तियार थे वह छीने और यह इन्होंने इसलिये किया क्योंकि इन्होंने देखा कि यह पावर्ज़ अपने हाथ में लेकर वह लोगों को परमिट और कोटाज़ दे कर ममनून कर सकते हैं और उनको ममनूने करके उन्हें खरीद सकते हैं। इस तरह से इन्होंने उनको खरीदा और जब इनको पैसे वगैरह की ज़रूरत पड़ी तो उनसे लिए । इस मतलब के लिए इन्होंने रिजनल ट्रांस्पोर्ट एथारिटीज़ के हाथ से अख्तियारात लेकर यह अख्तियारात ज़ाहरा तौर पर स्टेट ट्रांस्पोर्ट कमिश्नर के हाथ में कर दिए, और आप पीछे से तार हिलाकर अपनी इच्छा पूरी कराने लग । इस से इनके पास चन्दा इकट्ठा करने का ढंग हो गया ।

इसके बाद डिवैलपमेंट बलाक्स का काम शुरु हो गया तो ब्लाक्स की नौकरियां पब्लिक सर्विस कमीशन के हाथ से निकाल कर अपने हाथ में कर लीं ताकि यह बहुत से पुलिटीकल वर्कर्ज़ को ज़ाती तौर पर मुकर्रर कर सकें । जिस तरह के आदमी इन्होंने उन पोस्टों पर लगाए उनके बारे अगर आप फ्लैचर साहिब की रिपोर्ट को पढ़ें तो आपको पता चलेगा कि उनमें से 80 या 90 फीसदी बेईमान और कुरप्ट अफसर निकले क्योंकि उन पर कुरप्शन के इलज़ाम लगते रहे हैं। ऐसे आदमियों को लगाने का इनका असली मक्सद यह था कि यह क्योंकि इनके अपने आदमी होंगे इसलिये सूबा भर के देहात में इनके हक में प्रोपेगण्डा करेंगे और इनकी ताकत बनायेंगे। इस तरह से फासिस्ट ट्रेण्ड शुरु हो गया । और इस मतलब के लिये पहले इन्होंने रिजनल ट्रांस्पोर्ट एथारिटीज़ को डीफंक्ट कर के स्टेट के ट्रांस्पोर्टर्ज़ को अपने हाथ में किया। फिर इन ब्लाक्स में अफसर अपने आदमी लगा कर यह ताकत भी अपने हाथ में ली। फिर इन्होंने कोयले, भट्ठे, लोहे के परमिट अपने हव्वारियों में तकसीम किये और अपने जाती वफादार अफसर लगा कर महकमा इण्डस्ट्री में अपनी मर्ज़ी का फ़ायदा उठाया। इसके बाद इन्होंने कान्स्टीच्यूशन को सबवर्ट करना शुरु किया और पब्लिक सर्विसिज कमिशन और सूबार्डीनेट सर्विसिज़ सीलेक्शन बोर्ड की पाकीज़गी को, खत्म किया वह आदमी इनकी पार्टी के जो चुनाव में हार खा चुके हुए थे, और जो या तो मैट्रिक पास भी न थे या सिर्फ मैट्रिक पास थे, उनको पब्लिक सर्विस कमिशन का मेम्बर बना कर सितम किया। ऐसा करने में इनका मतलब यह था कि अगर किसी ने नौकरी भी लेनी है तो वह चीफ मिनिस्टर से सिफारिश करा कर ले। लोगों को इस बात का खयाल हो गया कि अगर किसी ने नौकरी लेनी है तो वह सरदार प्रताप सिंह के ज़रिये ले सकता है । इस तरह से इन्होंने लोगों को डीमारेलाइज़ किया है और कान्स्टीच्यूशन को सबवर्ट करने की कोशिश की है। हालांकि इन्होंने इन पोस्टों पर अपनी कठपुतलियां लगाई हुई हैं, फिर भी इनको इस बात का डर महसूस हुआ कि किसी वक्त उनसे इख्तलाफ भी हो सकता है और ऐसा कई बार हुआ भी; इसलिये इन्होंने समझा कि कुछ सर्विसिज़ ऐसी होनी चाहिएं जो यह खुद भर सकें और जिनके लिए पब्लिक को सिरफ इनकी तरफ देखना पड़े। इस तरह से जो आदमी इन्होंने भरती किए हैं उनकी लिस्ट मेरे पास पड़ी हुई है जिनमें से कुछ आदमी पब्लिक रिलेशन्ज़ डिपार्टमेंट के ऐसे हैं जो बार बार पब्लिक सर्विस कमिशन के पास जाते रहे हैं और रीजेक्ट होकर आते रहे हैं, लेकिन इसके बावजूद भी वे अफसर बने हुए हैं।

इसी तरह से इन्होंने लेजिस्लेटिव कौंसल के मैंबर नामीनेट करने में कान्स्टीच्यूशन को सबवर्ट करने की कोशिश की है । कान्स्टीच्यूशन में यह प्रोवियन थी कि जो मेंबर नामीनेट किए जाएं वह मेन आफ लिट्रेचर हों, वे मेन आफ सायंस और आर्ट हों और मेन आफ कोआप्रेटिव मूवमेंट और सोशल सर्विस हों । लेकिन, चेयरमैन साहब, पहली लिस्ट को छोड़ कर आप देखें तो आपको पता चलेगा कि जितने भी आदमी नामज़द किए गए हैं वे सब के सब खोटे रुपए हैं और सही रुपये नहीं हैं। इनको सिलेक्ट करने में सिर्फ यही कोशिश की जाती रही है कि ऐसे आदमी नामीनेट किए जाएं जो एक खास प्रस्नैलिटी के आगे झुकें और सलाम करें। इस सिलसिले में एक और मुल्क का ज़िक्र करना चाहता हूँ । उस मुल्क में भी ऐसा ही किया गया था। उस बड़े मुल्क से जितने लोग अपने अपने मुल्कों को जाते थे उन्हें भी यही कहा जाता था कि यहाँ सलाम कर लो फिर अपने अपने मुल्कों में जो मर्ज़ी है करो

[कामरेड राम चन्द्र]

आज हिन्दुस्तान में यही हो रहा है । जो दिल्ली में सलाम कर के आए वह अपने सूबे में जिस तरह मर्ज़ी आए करे।

6.00 p.m.

कुरप्शन यहां से शुरु नहीं हुई है बल्कि सैंटर से शुरु हुई है। (तालियां) नतीजा यह हुआ है कि यहां पर मनमानियां हुई हैं, बेईमानियां हुई हैं, जुल्म, कत्ल और अगवा हुए हैं और जब कभी किसी ने सैंटर में जा कर शिकायत की है तो उसकी सुनवाई नहीं हो सकी । फासिस्ट टैंडैंसी बढ़ती ही गई और इस हद तक पहुंच गई कि हमें बगावत करनी पड़ी और कांग्रेस छोड़नी पड़ी ।(तालियां) जब हम यह बातें कांग्रेस पार्टी में करते थे तो हमें कहा जाता था कि तुम अकेले क्या कर लोगे । इस बारे में मुझे अकबर का एक शेर याद आ गया है जो इस तरह से है:

गये दिन कि तनहा था मैं अंजमन में
मगर अब मेरे राज़दां और भी हैं ।। (तालियां)

और आज जो लोग आपोजीशन के बैंचिज़ पर बैठे हैं उनको देखें कि कैसे कैसे लोग हैं, पर्सनैलिटीज़ हैं और अगर दूसरी तरफ देखा जाए तो ऐसा मालूम होता है कि यतीम बैठे हैं। कांग्रेस में कोशिश यह की गई है कि सारे के सारे यैसमैन इकट्ठे कर लिये जाएं । अगर इस बात का पता लगाया जाए तो पता चलेगा कि गवर्नमेंट के बैंचिज पर बैठे हुए लोगों में से कितनों ने डिपो लिए हुए हैं, कितनों ने पर्मिट लिए हुए हैं या दूसरी रियायतें हासिल की हुई हैं। और इसी तरह से इधर बैठे हुए मैंबरों ने रियायतें ली हुई हैं वह भी देख लें ।

श्री बाबू दयाल शर्मा : आन ए प्वायंट आफ आर्डर। क्या माननीय मैम्बर रैलेवेंट हैं ? (विघ्न)

कामरेड राम चन्द्र : पार्लियामेंट्री तरीके को ज़लील और खार करने का एक और ढंग भी है। जिस तरह से अकबर और विक्रमाजीत ने नौरत्न बनाए हुए थे इसी तरह से इन्होंने कुछ आदमियों को जाती मशीरों का नाम देकर प्रोवाइड कर दिया।

Mr. Chairman : Please wind up within two minutes.

कामरेड राम चन्द्र : इसके इलावा अफसरों से मतलब निकालने के लिए आज तक ज्यूडीशरी को ऐग्जैक्टिव से अलहदा नहीं किया गया। मैजिस्ट्रेट्स को पता होता है कि अगर तरक्कियां हासिल करनी हैं तो उन को वज़ीरों की जाती मर्जी के मुताबिक काम करना पड़ेगा । उनके कहे के मुताबिक मुकदमात के फैसले करने होंगे । इसी तरह से दूसरे विभागों के अफसरों से पूछा जाता है कि तूने नौकरी करनी है कि नहीं । इस तरह से सर्विसिज़ को डीमौरेलाइज़ और डिग्रेड किया जाता है । सरकार की सारी मशीनरी सिर्फ एक ही फैमिली के इन्ट्रैस्ट के लिए सबवर्ट की गई है (विघ्न) सभी जानते हैं कि यह सब कुछ चीफ मिनिस्टर के लिए ही हो रहा है जो कि काश्मीर के अब्दुल्ला की तरह चाहता है कि महाराजा प्रताप सिंह बन जाए । और जब सरदार प्रताप सिंह किसी अफसर से नाराज़ हो जाए तो जाती

दुशमनियों की बिना पर अफसरों के खिलाफ मुकद्दमात बनाए जाते हैं। श्री कपूर के खिलाफ जो मुकद्दमा किया गया उस पर पिछले साल तक 1,96,000 रुपए खर्च आ चुका था। उसके बाद जो खर्च हुआ होगा उसका अन्दाज़ा आप लगा लें। (घंटी) मैंने कहनी तो बहुत बातें थीं मगर मुख्तसरन इतना ही कहूँगा कि जिस सोशलिज्म का यह दम भरते हैं उसकी झलक तक इस ऐड्रेस में नहीं है। सोशलिज्म क्या है? It is a Government in the interest of the labour and in the interest of the working class and agriculturist tenant.† तो टैनेंट्स का क्या हाल है? इस बारे में मैं आपको पैप्सू लैंड कमिशन के मैंबर श्री हरभगवान सिंह ने जो कहा है वह पढ़ कर सुनाता हूँ:

"(i) The landlords in Pepsu were able to keep their cases pending with the co-operation of Revenue Officers till amendments were passed by the Government in their favour;

(ii) The delay involved in the implementation of the Act (Pepsu Tenancy and Lands Act) went invariably in favour of the landlords;

(iii) Originally when the ceiling legislation was conceived, 15 lakh acres of land was expected to be declared surplus but now 30,000 acres had been declared surplus."

Now, Sir, take the case of Punjab. The recent report of the Commissioner, Agrarian Reforms, Punjab Government, states briefly:—

"The implementation of agrarian reforms in Punjab has been very tardy. Figures compiled by the Commissioner, Agrarian Reforms, Punjab Government, up to December last reveal that only 25 per cent of the total area declared surplus in the State, has so far been allotted to eligible tenants and even 45 per cent of them have not yet got physical possession of the land allotted to them. The number of eligible tenants on the waiting list runs into 1.5 lakhs"

It will be seen how the Government have betrayed socialism. The Report further says:—

DELAYING TACTICS

"Delaying tactics were also adopted by landowners whose holdings were bigger than the permissible limit and filed appeals on a very large scale. Such appeals are still pending in respect of 30 per cent of the area declared surplus. It has generally been complained that revenue officials dealing with the implementation of agrarian reforms lent all possible help to landowners in their delaying tactics. About half a dozen amendments were made in the Agrarian Reform Act, relating to former Pepsu State and the Rules made under the Act were also amended on 20 different occasions. This also greatly delayed the implementation of the agrarian reforms."

It would be interesting to note that the Rules were amended on 20 different occasions.

Now, I would draw the attention of the hon. Members to the shameful act of the Government, which has been further described in the Report. It is stated:—

"It has been calculated that the huge expenditure incurred by the Government on the enactment of agrarian reforms and their enforcement through a spcieally created Department and its official units at district level during all these years has exceeded the total value of the land declared surplus in the State...."

Voices from the Opposition : Shame, shame, shame.

Mr. Chairman : The Hon'ble Member should now wind up. He will have only one minute more.

कामरेड राम चन्द्र : बहुत अच्छा, जी, मैं बहुत सारी बातें छोड़ देता हूँ। कहना तो मैंने बहुत कुछ था मगर सोशलिज्म की बात चली है तो दूसरी चीज़ इसमें होती है ट्रेड यूनियनिजम। हिटलर ने जरमनी में एक नैशनल सोशलिज्म चलाया था और यहां पर भी पंजाब के हिटलर ने मजदूरों को आइ० ऐन० टी० यू० सी० के हाथ से निकाल कर सरमायादारों के रहम पर डाल दिया है। सारी लेबर मूवमेंट को डिसआर्गेनाइज़ और डिसइंटैग्रेट कर दिया है (तालियां) कम तनखाह पाने वाले सरकारी मुलाज़िम चपड़ासी, जमादार, चौकीदार, मास्टर, कलर्क वगैरह जो हैं वह महंगाई की वजह से पिस रहे हैं; उनकी तन्खाह नहीं बढ़ रही, मगर जो बड़े बड़े लोग हैं उनकी स्पैशल पेज़ आगे बढ़ी हैं। (घंटी) कहनी तो मैंने बहुत सी बातें थीं मगर मैं सिर्फ फूड की हालत के बारे....................

Mr. Chairman : The Hon'ble Member should please resume his seat. Shri Ajit Kumar will now speak, but he will have only seven minutes, as the Chief Minister will rise to reply to the debate exactly at 6-15 p.m.

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ (ਸਿਧਵਾਂ ਬੇਟ, ਐਸ. ਸੀ.) : ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਬ, ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ—

'ਕੈਸੇ ਕੋਈ ਹਿਫਾਜ਼ਤ ਕੀ ਉਮੀਦ ਰਖੇ
ਜਹਾਂ ਰਹਿਜ਼ਨ ਹੀ ਰਹਿਨੁਮਾ ਕੇ ਭੇਸ ਮੇਂ ਹੋ।

ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਬ, ਅਜ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਹਾਲਤ ਤੇ ਉਸ ਪੇਂਡੂ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਢੁਕਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਇਕੋ ਇਕ ਢੱਗਾ ਗੁੰਮ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਪੇਂਡੂ ਤੇ ਉਸਦਾ ਮੁੰਡਾ ਉਸ ਨੂੰ ਲਭਣ ਟੁਰ ਪਏ। ਸਾਹਮਣੇ ਪਹਿਲਾਂ ਮਸਜਿਦ ਆਈ ਤਾਂ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਹੇ ਗਿਆਰ੍ਹਵੀਂ ਦੇ ਪੀਰ ਜੇ ਮੇਰਾ ਢੱਗਾ ਲਭ ਪਵੇ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ 5¼ ਰੁਪਏ ਚੜ੍ਹਾਵਾਂਗਾ। ਅਗੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਤਾਂ 5¼ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਸੁਖ ਲਿਆ। ਫਿਰ ਸ਼ਿਵਦੁਆਲਾ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਥੇ ਭੀ 5¼ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਸੁਖ ਲਿਆ। ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਕਹਿਣ ਲਗਾ ਕਿ ਬਾਪੂ ਤੂੰ ਤਾਂ ਬਲ੍ਹਦ ਦੇ ਮੁਲ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਮੰਨਤਾਂ ਹੀ ਮੰਨ ਲਈਆਂ ਹਨ। ਉਸ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ ਕਿ ਬਲ੍ਹਦ ਦੇ ਸਿਗਾਂ ਨੂੰ ਹਥ ਪੈ ਲੈਣ ਦੇ, ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਦੇਖ ਲਵਾਂਗਾ। ਇਹੀ ਹਾਲਤ ਸਾਡੇ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਬ ਦੀ ਹੈ। ਗੱਦੀ ਤਾਂ ਹੇਠੋਂ ਨਿਕਲਦੀ ਪਈ ਹੈ ਪਰ ਸਭ ਨੂੰ ਦਿਲਾਸੇ ਦਿੰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਇਹ ਦਿਲਾ ਦਿਆਂਗਾ, ਤੇਰਾ ਇਹ ਕੰਮ ਸੰਵਾਰ ਦਿਆਂਗਾ, ਮੈਨੂੰ ਜ਼ਰਾ ਦਾਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵਲੋਂ ਵਿਹਲਾ ਹੋ ਲੈਣ ਦਿਉ, ਸਭ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗਾ।

ਮੈਂ ਇਹ ਐਮੈਂਡਮੈਂਟ ਦਿਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਕਮਿਸ਼ਨ ਮੁਕਰਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜੋ ਲੈਜਿਸਲੇਟਰਜ਼, ਮਨਿਸਟਰਜ਼ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਸ ਸਰਕਲ ਵਿਚ ਜਿੰਨੇ ਅਫਸਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਿੰਨੀ ਜਾਇਦਾਦ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰੇ, ਤਾਂ ਹੀ ਪਤਾ ਲਗ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੂਬੇ ਦੀ ਕੀ ਹਾਲਤ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਸਵੇਰ ਨੂੰ ਕੰਗਾਲ ਸੀ ਉਹ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਲੱਖਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਪਹਿਲਾਂ ਭਿਖ ਮੰਗਦਾ ਸੀ ਹੁਣ ਇਹ ਵੱਡਾ ਇੰਡਸਟ੍ਰਿਲਿਸਟ

ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਅੱਜ ਇੰਡਸਟ੍ਰੀ ਤੇ ਡਾਮੀਨੇਟ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ; ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਪਾਸ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਦੀ ਬਲੈਕ ਮਨੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਪਾਸ ਕੱਲ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਜ ਉਹ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਪਾਵਰ ਲੂਮਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ। ਮੈਂ ਕੇਵਲ ਆਪਣੇ ਜ਼ਿਲੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਬਾਕੀ ਦੇ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ; ਮੈਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਥੇ ਇਸ ਨਾਲੋਂ ਚੰਗੀ ਹਾਲਤ ਨਹੀਂ। ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਦੀ ਵਜਾਹ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਕਮਾਉਣ ਦਾ ਰਾਹ ਦੱਸ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਫਿਰ ਇੰਨੇ ਵਡੇ ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਬਚਾਉਂਦੇ ਕਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਹਨ ? ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਆਪ ਨੂੰ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਲੁਧਿਆਣੇ ਵਿਚ ਇਕ ਇਨਕਮ ਟੈਕਸ ਅਫ਼ਸਰ ਨੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਫਲਾਂ ਫਰਮ ਤੇ ਛਾਪਾ ਮਾਰਨਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ। ਉਹ ਇਕ ਵੱਡਾ ਇੰਡਸਟ੍ਰੀਲਿਸਟ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਛਾਪਾ ਮਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਹਿਸਾਬ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਉਹ ਇੰਡਸਟ੍ਰੀਲਿਸਟ ਹੈ ਜੋ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਨੂੰ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਦੀ ਥੈਲੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਨੂੰ ਤਾਂ ਭਾਗ ਲਗ ਗਏ ਨੇ ਦਾਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਬੈਠਣ ਨਾਲ। ਜਟ ਦੀਆਂ 36 ਪਤਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਜੇਕਰ 36 ਹੀ ਚਲੀਆਂ ਜਾਣ ਤਾਂ ਫਤਵਾ ਫਿਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲਹਿੰਦਾ। ਇਹ ਹਾਲ ਇਸ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਦਾ ਹੈ। (ਵਿਰੋਧੀ ਦਲ ਵਲੋਂ ਹਾਸਾ) ਦਾਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਕੀ ਬਣਿਆ ਇਸ ਨਾਲ ਤਾਂ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਦੇ ਭਾਗ ਖੁਲ੍ਹ ਗਏ ਨੇ। ਇਹ ਥਾਂ ਥਾਂ ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਲੜਨ ਲਈ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਇਕੱਠੇ ਕਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਨੇ ਅਤੇ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਇੰਡਸਟ੍ਰੀ-ਅਲਿਸਟ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ੈਲਟਰ ਦਿਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। (ਸ਼ੇਮ ਸ਼ੇਮ) ਜਦ ਇਸ ਇਨਕਮ ਟੈਕਸ ਅਫਸਰ ਨੇ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਸ ਫਰਮ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਇਸ ਤੇ ਛਾਪਾ ਮਾਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਡੀ. ਸੀ. ਨੂੰ ਕਹਿ ਕੇ, ਐਸ. ਪੀ. ਨੂੰ ਕਹਿ ਕੇ ਇਕ ਮੁੰਡੇ ਜਿਹੇ ਦਾ ਸਕੂਟਰ ਨਾਲ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਕਰਵਾ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਆਈ. ਟੀ. ਓ. ਦਾ ਚਾਲਾਨ ਕਰਵਾ ਦਿਤਾ। ਉਸ ਵਿਚਾਰੇ ਨੂੰ ਇਥੋਂ ਭਜ ਕੇ ਜਾਣਾ ਪਿਆ। ਉਸ ਦੀ ਕੋਈ ਸੁਣਵਾਈ ਨਾ ਹੋਈ। (ਵਿਰੋਧੀ ਧੜੇ ਵਲੋਂ : ਸ਼ੇਮ ਸ਼ੇਮ)

ਫਿਰ ਹਰੀਜਨ ਵੈਲਫੇਅਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਸਫਾ 16 ਤੇ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕੇਵਲ ਇਕ ਡੇਢ ਲਾਈਨ ਹਰੀਜਨਾਂ ਬਾਰੇ ਲਿਖਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਹਾਲ ਹੈ ਸਾਡੀ ਵੈਲਫੇਅਰ ਦਾ। ਇਹ ਸਾਡੀ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਹੈ ਕਿ ਆਨਰੇਬਲ ਵਜ਼ੀਰ ਜੋ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਦਾ ਲਗਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਹੀ ਕਾਬਲੀਅਤ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਉਹ ਇੰਨੀ ਹੀ ਕਾਬਲੀਅਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ ਕਿ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕੀ ਹਾਲ ਹੈ, ਕੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ! (ਹਾਸਾ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕਾਬਲੀਅਤ ਦਾ ਮਾਲਕ ਕੋਈ ਵੀ ਵਜ਼ੀਰ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਦਾ ਅੰਗੂਠਾ ਛਾਪ ਵਜ਼ੀਰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। (ਹਾਸਾ) ਅੰਗੂਠਾ ਛਾਪ ਕੰਪਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਇਕ ਵੇਰ ਇਕ ਆਦਮੀ ਆਪਣੇ ਜਾਨਵਰ ਵੇਚਣ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਵਡੇ ਦਾ ਮੁਲ ਇਕ ਰੁਪਿਆ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਦਾ ਡੇਢ ਰੁਪਿਆ ਰਖਿਆ। ਗਾਹਕ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਫਰਕ ਕਿਉਂ ਹੈ ਕਿ ਵਡੇ ਦਾ ਮੁਲ ਇਕ ਰੁਪਿਆ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਦਾ ਡੇਢ ਰੁਪਿਆ, ਤਾਂ ਮਾਲਕ ਕਹਿਣ ਲਗਾ ਕਿ ਵੱਡਾ ਤਾਂ ਉਲੂ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਇਕ ਰੁਪਿਆ ਰੱਖੀ ਹੈ ਤੇ ਛੋਟਾ ਉਲੂ ਦਾ ਪੱਠਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਡੇਢ ਰੁਪਿਆ ਰਖੀ ਗਈ ਹੈ (ਹਾਸਾ)। ਵਜ਼ੀਰ ਵੀ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। (ਵਿਘਨ) (ਵਿਰੋਧੀ ਦਲ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ)।

[ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ]

ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਮੁਰਗੀਖਾਨੇ ਖੋਲ੍ਹਣੇ ਹਨ, ਅੰਡੇ ਵੇਚਣੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਮਲੇਰਕੋਟਲੇ ਵਿਚ ਹਰੀਜਨ ਵੈਲਫੇਅਰ ਦੀ ਸਕੀਮ ਅਨੁਸਾਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਕ ਬਾਗ ਮੁੱਲ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਮਾਮਗੜ੍ਹ ਦੀ ਬੀੜ ਸੀ। ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਕੀਮਤ ਤੇ ਅਤੇ ਕਿਉਂ ਇਸ ਨੂੰ ਖਰੀਦਿਆ ਗਿਆ। ਪਰ ਆਪ ਸੁਣ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਵੋਗੇ ਕਿ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਜਾਂ ਬੁਰਾਈ ਦੇ ਵਜ਼ੀਰ ਨੇ ਇਸ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਆਪਣੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਦੁਆਬੇ ਤੋਂ ਲਿਜਾ ਕੇ ਭਰ ਦਿਤੇ ਹਨ। (ਵਿਘਨ) ਇਹ ਸਾਡੀ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੁਰਗੀਖਾਨੇ ਲਈ ਲੁਧਿਆਣੇ ਵਿਚ ਸਕੀਮ ਚਾਲੂ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਲੁਧਿਆਣ ਵਿਚ ਬਲਾਕ ਮਾਛੀਵਾੜਾ ਇਸ ਲਈ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ। ਪਰ ਸਾਡੇ ਰਕਸ਼ਾ ਦਲ—ਕੋਈ ਇਸ ਨੂੰ ਰਿਕਸ਼ਾ ਦਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ—ਦੇ ਚੀਫ ਰਕਸ਼ਾ ਦਲ ਬਣਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਰਜੇ। ਫਿਰ ਲਖਾਂ ਰੁਪਏ ਕਮਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਰਜੇ, ਕੁਆਪ੍ਰੇਟਿਵ ਸੁਸਾਇਟੀਆਂ ਬਣਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਰੱਜੇ, ਫਿਰ ਹਰੀਜਨ ਕਾਲੋਨੀਆਂ ਬਣਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਰੱਜੇ ਤੇ ਫਿਰ ਇਸ ਸਕੀਮ ਨੂੰ ਬਾਇਫਰਕੇਟ ਕਰਵਾ ਕੇ ਅੱਧਾ ਜੁਗਿਆਣਾ ਅਤੇ ਅਧੇ ਵਿਚ ਵਜ਼ੀਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਭਰ ਦਿਤੇ ਹਨ। ਇਹ ਹਾਲ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਰੀਜਨ ਵੈਲਫੈਅਰ ਦਾ।

ਫਿਰ ਇਹ ਮੈਨਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਜਿੰਨੀਆਂ ਪ੍ਰੋਮੋਸ਼ਨ ਨਾਲ ਭਰੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੋਸਟਾਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦਸ ਫ਼ੀਸਦੀ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਪਰ ਸਾਰੇ ਹਾਲਾਤ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਹ ਇਸ ਵਿਚ ਸਰਾਸਰ ਧੋਖਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਗੌਰਮੈਂਟ ਸਰਵੈਂਟਸ ਨੂੰ ਆਪਸ ਵਿਚ ਲੜਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸ਼ੈਡਿਊਲਡ ਕਾਸਟ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਵਿਸ ਬੁਕਾਂ ਨੂੰ ਲਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਐਡਵਰਸ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਤਰੱਕੀ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪ੍ਰੋਮੋਸ਼ਨ ਨਾ ਦਿਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿਚ ਜਾਂ ਮਾਸਟਰ ਗੁਰਬੰਤਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿਚ ਇਕ ਵੀ ਪ੍ਰੋਮੋਸ਼ਨ ਹਰੀਜਨ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਡੀਂਗਾਂ ਮਾਰਨ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੀ ਕੁਝ ਅਸੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਬੜੇ ਦੁਖ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਨ੍ਹਾ ਵੰਡੇ ਸ਼ੀਰਨੀ ਮੁੜ ਮੁੜ ਆਪਣਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇ। ਇਥੇ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਆਵਾ ਹੀ ਊਤ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਾੜੀ ਸਮਝ ਦੇ ਮਾੜੇ ਨਤੀਜੇ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਚਾਂਦ ਰਾਮ ਨੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਭੇਜੀ ਹੈ, ਇਹ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦਾ ਕਿ ਦੋ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਦਿਉ ਤਾਂ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਪਰ ਮੈਂਨੂੰ ਹੈਰਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। 12, 12 ਏਕੜ ਲੈ ਕੇ ਵੀ ਅੱਜ ਭੁੱਖੇ ਮਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਦੋ ਏਕੜ ਤੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਾ ਰਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਥੋਂ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਕ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਇਹ ਸੈਕਰੀਟੇਰੀਏਟ ਬਣਾ ਕਿ ਇਕ ਸਲਾਟਰ ਹਾਊਸ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਗਰੀਬ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਭੁਖੇ ਮਾਰਨ ਦਾ ਤੇ ਹੁਣ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਕੀਮ ਬਣਾ ਕੇ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਸਲਾਟਰ ਹਾਊਸ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਐਕਸਪਲਾਇਟ ਕਰਨ ਦਾ ਢੰਗ ਹੈ। ਹਰੀਜਨਾਂ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਜਦ ਤੱਕ ਕਿ ਅਸੀਂ ਨੈਸ਼ਨਲਾਇਜ਼ੇਸ਼ਨ ਨਾ ਕਰ ਦੇਈਏ। (ਵਿਘਨ)

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ: ਮੈਂ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਖਤਮ ਹੀ ਕਰਨ ਲਗਾ ਹਾਂ। ਕੇਵਲ ਇਕ ਗਲ ਕਹਿੰਦਾਂ ਹਾਂ ਕਿ ਇਕ ਜਲਸੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਗਿਆ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਵੀ ਆਏ ਹੋਏ ਸਨ, ਸਾਡੇ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਵੀ ਸਨ, ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਕਰਨ ਗਏ ਸਨ, ਤਾਂ ਉਥੇ ਸ਼ੇਅਰ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ ਅਤੇ ਪੱਬ ਚੁੱਕ ਕੇ ਜਿੰਨੇ ਠਿਗਨੇ ਸਨ ਉਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪਰਗਟ ਕੀਤੇ, ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਦੀ ਬੇਲੋੜੀ ਤਾਰੀਫ ਕੀਤੀ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ (ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਕੈਰੋਂ): ਜਨਾਬ ਚੇਅਰ ਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਜਿੰਨੀਆਂ ਸਪੀਚਾਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਇਹ ਹਾਊਸ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਘਟੀਆ ਸਪੀਚਾਂ ਹੀ ਸਨ ਪਰ ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਆਪੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਕੇ ਗੱਲਾਂ ਆਖੀਆਂ ਨੇ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੀ ਜਵਾਬ ਦਿਆਂ। ਗੱਲਾਂ ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ ਕੋਈ ਲੁਕੇ ਛਿਪੇ ਪਹਿਲਵਾਨ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੰਨਾਂ ਹੀ ਆਖਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਥਲੇ ਸਟਾ ਫੇਰ ਲੈਣ ਤਾਂ ਉਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪੇ ਹੀ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਵੇਗਾ। ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਬਾਰੇ ਕਹਿਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਹੀ ਨ ਕਰਨੀ ਪਏ। ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਵੇਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਾਹਰ ਕੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। (ਸ੍ਰੀ ਜਗਨ ਨਾਥ ਵਲੋਂ ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਕੀ ਆਖਾਂ। ਇਸ ਦੀ ਅਜੇ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਹਾਉਸ ਦੀਆਂ ਰਵਾਇਤਾਂ ਬਾਰੇ ਸਿਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਨਾਬ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ,..

[*Mr. Speaker in the Chair*]

ਮੈਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਹੈ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਫੈਮਿਨ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ। ਮਹਿੰਦਰਗੜ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ, ਹਿਸਾਰ. ਰੋਹਤਕ ਅਤੇ ਗੁੜਗਾਵਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਡਰਾਟ ਦੀ ਆਮ ਸ਼ਕਾਇਤ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮੀਂਹ ਨਹੀਂ ਪਿਆ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਜਿਹੜੀ ਮਾੜੀ ਮੋਟੀ ਫਸਲ ਵੀ ਸੀ ਉਹ ਕੋਰੇ ਨੇ ਮਾਰ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਇਸਦੇ ਲਈ ਅਸੀਂ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਡਰਾਟ ਦਾ ਤਅੱਲੁਕ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਜਿਤਨੇ ਕੁ ਪੈਸੇ ਅਸੀਂ ਕਢ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਉਹ ਬੜੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਦਿਲੀ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਰੈਵਨਿਊ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵੀ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਇਸ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ. ਅਜੇ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਜੇ ਲੋੜ ਵੀ ਪਈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਮੁਆਮਲੇ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਇਮਦਾਦ ਕਰਾਂਗੇ। ਇਸ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੱਦ ਤੱਕ ਅਸੀਂ ਇਮਦਾਦ ਵੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਕਰਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਰਨੀ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਰੋਟੀ ਖਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਅੱਜ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਅਸੀਂ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਐਸੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇਮਦਾਦ ਕਰਦੇ ਆਏ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਈ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਫਰਾਸਟ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਭੁੱਖੇ ਮਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਫਰਾਸਟ ਦਾ ਅਸਰ ਤਾਂ ਰਬੀ ਕਰਾਪ ਤੇ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਹੜੀ ਹਾੜ੍ਹੀ ਦੀ ਫਸਲ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਅਜੇ ਤਾਂ ਅਨਾਜ ਨੇ ਆਉਣਾ ਹੈ। (ਵਿਘਨ)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ: ਆਦਮੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ, ਚਾਰੇ ਦੀ ਘਾਟ ਨਾਲ ਡੰਗਰ ਤਾਂ ਮਰਨਗੇ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ: ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਭੁੱਖੇ ਮਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਹ ਡੰਗਰਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਸਰਦਾਰ ਜੀ, ਜੇ ਜੱਟ ਦਾ ਬਲ੍ਹਦ ਮਰ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੱਟ ਕਿਹੜਾ ਜਿਉਂਦਾ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਮਝੋ ਉਹ ਵੀ ਮਰ ਗਿਆ । (ਵਿਘਨ)

Mr. Speaker : The Opposition had its say. Now let the hon'ble Chief Minister reply to the Debate.

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਕਿ ਇਹ ਅਸਲ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਦਸਦੇ ਬਲਕਿ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਐਗਜ਼ੈਜਰੇਟ ਕਰਕੇ ਹੀ ਦਸਦੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਇਹੋ ਚੀਜ਼ ਦਸਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ 2, 3 ਸੱਜਨਾਂ ਨੇ ਮਹਿਜ਼ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਹੀ ਜ਼ੋਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਫਰਾਸਟ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਲੋਕ ਭੁੱਖੇ ਮਰ ਗਏ ਹਨ। ਫਰਾਸਟ ਦਾ ਇਲਾਜ ਅਸੀਂ ਸਤੰਬਰ ਤੱਕ ਕਰਨਾ ਹੈ । ਅਗਲੀ ਫਸਲ ਸਾਉਣੀ ਦੀ ਆਉਣੀ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਅਜੇ ਪੱਕੀ ਨਹੀਂ । ਐਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਅਸੀਂ ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਨਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਯਕੀਨ ਦਿਲਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਕੁਦਰਤੀ ਕੈਲੈਮੇਟੀਜ਼ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਵੀ ਝੁਕਣ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਉਚਾ ਰੱਖਣਾ ਹੈ । ਪਰ ਕਈ ਭਰਾਵਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਫੈਮਿਨ ਦੇ ਸਿਲਸਲੇ ਵਿਚ ਏਥੋਂ ਤੱਕ ਕੁਝ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਨ ਨਹੀਂ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਫੇਮਿਨ ਦਰਅਸਲ ਮਹਿੰਦਰ ਗੜ੍ਹ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਤਹਿਸੀਲ ਭਿਵਾਨੀ ਤੇ ਤਹਿਸੀਲ ਰੀਵਾੜੀ ਦੇ ਵਿਚ ਹੈ । ਇਹ ਫ਼ਰਾਸਟ 10 ਸਾਲ ਤੋਂ ਬਾਦ ਆਇਆ ਹੈ । ਹਿਸਾਰ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਾਰਨ ਆਉਂਦਾ ਸੀ । ਪਰ ਉਹ ਗਲ ਹੁਣ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ । ਗੁੜਗਾਉਂ ਵਿਚ ਅਤੇ ਤਹਿਸੀਲ ਰੀਵਾੜੀ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਕਮੀ ਹੈ, ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਲਈ ਸਾਡੀ ਲਿਫਟ ਸਕੀਮ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਸਕੀਮ ਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੈਸਾ ਖਰਚ ਕੇ ਕਾਮਿਆਬ ਬਨਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ । ਇਹ ਸਕੀਮ ਦਾ ਅਸੀਂ ਭਿਵਾਨੀ ਅਤੇ ਰੀਵਾੜੀ ਦੀ ਤਹਿਸੀਲ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਲਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਯਕੀਨ ਕਰੋ ਕਿ ਇਸ ਸਕੀਮ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭੁਖ ਦੂਰ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਸਿਲਸਲੇ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵੀ ਸਬਸੀਡੀਜ਼ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਮਦਾਦ ਵਾਸਤੇ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਫੇਰ ਆਪ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਦਿਲਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤਹਿਸੀਲ ਮਹਿੰਦਰ ਗੜ੍ਹ ਦੇ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਕਾਲ ਹੈ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਕਢਣ ਦੇ ਯਤਨ ਕਰਾਂਗੇ (ਤਾੜੀਆਂ) । ਇਸ ਸਾਰੀ ਚੀਜ਼ ਲਈ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਵਕਤ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਹਿਸਾਰ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਕਾਲ ਪਿਆ ਸੀ ਓਦੋਂ ਹੀ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ । ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਵਕਤ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਸੀ । ਇਤਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਉਹ ਮਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਗੇ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ : ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਅਜੇ ਜਿਉਂਦੇ ਹੀ ਹੋ ।

Sardar Lachhman Sinth Gill : On a point of Order, Sir. Can such an insinuation be made ?

Mr. Speaker : He never meant that. It was just a joke.

Sardar Gurnam Singh : Is it a joke, Sir, and if so, is it a decent joke ?

(*Interruptions*)

Mr. Speaker : Please, please.

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਤਾਂ ਇਕ ਹਾਸੇ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਮਰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ : ਵਾਰੀ ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਹੈ।

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਇਕ ਗੱਲ ਦੱਸਾਂ ਕਿ ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਤੂੰ ਮਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਮਰਦਾ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਉਸ ਦੀ ਉਮਰ ਵਧਦੀ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਉਹ ਛੇਤੀ ਮਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਚਰੋਕਣਾ ਮਰਦਾ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਨ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ: ਕੋਈ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਵੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ: ਮੈਂ ਤਾਂ ਚੰਗੀ ਵੀ ਸੁਣਾ ਦਿਆਂਗਾ । ਚੰਗੀ ਕਹੋਗੇ ਤਾਂ ਚੰਗੀ ਸੁਣੋਗੇ।

Mr. Speaker : I would request Sardar Lachhman Singh Gill not to interrupt the Chief Minister and to listen to his speech, as he had been listening to the speeches made from the Opposition side without any interruption.

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਏਥੇ ਫਰਾਸਟ ਆਇਆ, ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਕੀ ਕਸੂਰ ਸੀ । ਫੇਰ ਏਥੇ ਇਕ ਗੱਲ ਹੋਰ ਕੀਤੀ ਗਈ । ਉਹ ਇਹ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਗਲਤ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੁੱਗਣੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਹੈ। (ਵਿਘਨ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੀ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਰਿਡੀਕਿਊਲ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜੇ ਸਾਰੇ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿਉ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਤੇ ਯਕੀਨ ਜਾਣੋ, ਇਹ ਕੋਈ ਔਖੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਐਨੇ ਸਮਝਦਾਰ ਐਮ. ਐਲ. ਏ ਸਾਹਿਬਾਨ ਹੋ, ਇਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਹਰ ਕੋਈ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈ । 13 ਮਣ ਫੀ ਏਕੜ ਇਰੀਗੇਟਿਡ ਏਰੀਆ ਵਿਚੋਂ ਝਾੜ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਵੀ...... (ਵਿਘਨ)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ: 13 ਮਣ ਹੀ ਉਥੇ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਹੋਵੇਗੀ, ਦੁਗਣੀ ਕਿਵੇਂ ਹੋਈ ?

ਮੁੱਖ ਮਤਰੀ : ਨਾਲਾਇਕ ਮੈਂਬਰ ਆ ਗਏ ਹਨ , ਫਿਗਰ ਦੀ ਵੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ: ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਨਾਲਾਇਕ ਕਿਹਾ ਹੈ । ਇਹ ਆਪਣੀ ਕਾਬਲੀਅਤ ਦਾ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰ ਲਵੇ । ਇਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਦਫਾ ਨਾਲਾਇਕ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ 1,000 ਦਫਾ ਨਾਲਾਇਕ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ।

Mr. Speaker : Sardar Sahib, I would request you to avoid the use of words like 'Nalaik'.

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਨਕਤਾ ਚੀਨੀ ਖਤਮ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰੀ ਹੈਲਪ ਕਰੋਗੇ ।

Mr. Speaker : I would request Sardar Lachhman Singh Gill to fight out the issue outside in Patti elections, and not to interrupt the Chief Minister now.

Sardar Lachhman Singh Gill : Well, we will meet him outside also. We give him a challenge.

Mr. Speaker : Please, please.

Chief Minister : Mr. Speaker, I would request you not to ....

Mr. Speaker : I only requested the Chief Minister to avoid the use of bad words. I will be the last person to do any criticism.

Chief Minister : Sir, I would request you to help me and avoid any interruptions from the Members sitting opposite.

Mr. Speaker : I am already helping.

ਮੁਖ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਮੈਂ ਆਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਇਹ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਫਾਲੋ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ । ਜੇ ਇਹ ਹਲ਼ ਆਪ ਵਾਹੁਣ, ਆਪ ਬੀਜ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਕਾਬਲ ਹੋ ਜਾਣ ਕਿ ਸਾਰੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੀ ਹੈਲਪ ਆਪ ਹੀ ਕਰਨ ਯੋਗ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ ਇਹ ਘਾਟਾ ਕਿਵੇਂ ਨਹੀਂ ਪੂਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ । ਜੇ ਇਹ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਫਸਲ ਵੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੁਗੱਣੀ ਹੋ ਹੀ ਜਾਣੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਕ ਇਰੀਗੇਟਿਡ ਏਰੀਏ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਜੇ ਉਸ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਾਦ ਪਾਈ ਜਾਵੇ, ਬਾਰ ਬਾਰ ਹਲ਼ ਫੇਰਿਆ ਜਾਵੇ, ਪਾਣੀ ਵਕਤ ਸਿਰ ਮਿਲਦਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਣ ਕਿ ਕੀ ਓਥੋਂ 20, 25 ਜਾਂ 26 ਮਣ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ? ਇਹ ਤਾਂ ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਹਾਂ, ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਡਰਾਟ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਬੜਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ । ਤੁਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਡਬਲ ਪਰੋਡਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਣੀ । ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਾਰਾ ਜ਼ੋਰ ਲਾਕੇ ਪਰੋਡਕਸ਼ਨ ਜ਼ਰੂਰ ਡਬਲ ਕਰ ਦਿਆਂਗੇ । ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਸਾਡੀ ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕਰੋਗੇ ਤਾਂ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿ ਇਧਰ ਵਾਲੇ ਸੱਜਣਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਦੇ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਪਰੋਡਕਸ਼ਨ ਦੁੱਗਣੀ ਕਰ ਹੀ ਦਿਆਂਗੇ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਤਨੇ ਹੜ੍ਹ ਆਉਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਅਸੀਂ 6 ਲਖ ਟਨ ਤੋਂ ਵਧ ਅਨਾਜ ਬਾਹਿਰ ਭੇਜਿਆ ਹੈ । ਹੁਣ ਦੇਸੀ ਕਣਕ ਮਹਿੰਗੀ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ ਅਸੀਂ ਸੈਂਟਰ ਵਾਲਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਇੰਪੋਰਟਿਡ ਕਣਕ ਲੈ ਕੇ ਖਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਸੈਂਟਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪਾਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਲਗਾਉਣ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਤਨੀ ਕਣਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਸਾਡੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ 60 ਪ੍ਰਤੀ ਸ਼ਤ ਇਰੀਗੇਟਿਡ ਏਰੀਆ ਹੈ । ਜੇ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਪਰੋਡਕਸ਼ਨ ਦੁੱਗਣੀ ਨਾ ਕਰ ਸਕੀਏ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਵਾਇਤ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹੋਵੇਗੀ ।

ਇਕ ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰ : 16 ਸਾਲ ਕਿਥੇ ਫਿਰਦੇ ਰਹੇ ਹੋ ?

ਮੁਖ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਮੈਂ ਸੁੱਤਾ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਲੇਕਿਨ ਇਕ ਆਦਮੀ ਕਿਹੜੇ ਕਿਹੜੇ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਚੰਦਰ : ਦੂਸਰੇ ਮਨਿਸਟਰ ਕਾਹਦੇ ਲਈ ਰਖੇ ਹੋਏ ਸਨ ।

ਮੁਖ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਏਥੇ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਪਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹੋਇਕ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੂਸਰੀ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਚਲੀ ਅਤੇ ਦੂਸਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੀਸਰੀ ਅਤੇ ਤੀਸਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚੌਥੀ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਚਲਾਈ ਗਈ । ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਕਈ ਕਾਂਗਰਸੀ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਦਿਲੋਂ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਵਿਰੁਧ

ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਪਾਰਟ ਪਲੇ ਕੀਤਾ ਲੇਕਿਨ ਉਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਅਸੀਂ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਇਆ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਚੁਕਿਆ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਬਾਹਿਰੋਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਵੇਖ ਕੇ ਕਰੈਡਿਟ ਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਲੇਕਿਨ ਜਿਹੜੇ ਏਥੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦਿਲੋਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕਰੈਡਿਟ ਨਾ ਮਿਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਕਰੈਡਿਟ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ। (ਸ਼ੋਰ) (Interruptions)

Chief Minister : I hope, Mr. Speaker, you will kindly exert your influence.

Mr. Speaker : The honourable Chief Minister has reminded me about this thing twice or thrice. I can only request the hon'ble Members to co operate. If he wants me to name somebody, I can do that. But that will aggravate the situation.

Chief Minister : No, Sir; you are an able Speaker and when you wish to do a thing, you can do it.

Mr. Speaker : Sardar Gurnam Singh Jee, will you please help me in maintaining the decorum ?

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਐਵੇਂ ਹੀ ਐਜੀਟੇਟ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਾਰਾ ਹਾਊਸ ਕਾਮ ਹੈ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਨਹੀਂ ਜੀ, ਮੈਂ ਐਜੀਟੇਟਿਡ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੈਂ ਹੋਣਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਜੇ ਖੱਪ ਪਏਗੀ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਟੌਪ ਆਫ ਦੀ ਵਾਇਸ ਤੇ ਬੋਲਣਾ ਪਏਗਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਵਾਦ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ। ਇਸ ਲਈ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝਾ ਲੈਣ ਦਿਓ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕਢਦੇ ਰਹੇ ਹੋ, ਉਹ ਵੀ ਮੈਂ ਹੱਸ ਕੇ ਸੁਣਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਅਜੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਆਇਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਹਾਊਸ ਦੀ ਡਿਗਨਿਟੀ ਰਖਣੀ ਹੈ।

ਤੇ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਦੂਗਣੀ ਪਰੋਡਕਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਚਿਰ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਸਿਰਫ ਮਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ; ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੰਟੈਕਟ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਰੂਸ ਅਤੇ ਚੀਨ ਦਾ ਕਿਸਾਨ ਵੀ ਸਾਡੇ ਵਾਂਗ ਹੀ ਹੈ। ਰੂਸ ਦੇ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਰਾਤੀਂ ਤਕਰੀਰ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਉਸ ਨੇ ਆਖੀਆਂ ਸਨ ਉਹੀ ਗੱਲਾਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਇਕ ਖੇਤ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਲੁਕ ਆਫਟਰ ਕਰੋਗੇ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਚੀਜ਼ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਮੈਂ ਕਹਿਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਹਲਕੇ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪਰੇਰਨਾ ਕਰੋ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਚੰਗੇ ਬੀਜ ਦੇ ਕੇ, ਖਾਦ ਦੇ ਕੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਕੈਮੀਕਲ ਅਨੈਲੇਸਿਜ਼ ਕਰਕੇ ਦੋ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਦੁੱਗਣੀ ਫਸਲ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਚੌਗਣੀ ਪਰੋਡਕਸ਼ਨ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿਚ ਜੇ 30 ਮਣ ਫੀ ਏਕੜ ਪੈਦਾਵਾਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਰੂਸ ਵਿਚ 26 ਮਣ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਦੇ ਵਿਚ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਕਿਸਾਨ ਵੀ ਬੜਾ ਬਲੀ ਹੈ, ਇਹ ਵੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਏਥੇ ਸਿਰਫ ਚਾਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੈਂ ਪਹਿਲੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰ ਚੁਕਾ ਹਾਂ; ਉਹ ਅਸੀਂ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲੋਂ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਕਰਵਾਉਣੀਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਅਸੀਂ

[ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ]

ਉਹ ਕਰਵਾ ਦਿਆਂਗੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵਜਾਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਦੁਗਣੀ ਪਰੋਡਕਸ਼ਨ ਨਾ ਹੋਵੇ । ਮੈਂ ਜ਼ਾਤੀ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ । ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਤਰੱਕੀ ਵਲ ਲੈ ਜਾਣਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਜੋ ਕੁਝ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸਲੋਗਨ ਨਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ । ਮੈਂ ਸਭ ਕੁਝ ਦਿਲੋਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹਾਂ । ਅਸੀਂ ਇਸ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਸਿਰਫ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ੌਕ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਮਦਦ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਜਿਹੜਾ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰ ਆਪਣੇ ਹਲਕੇ ਦੇ ਵਿਚ ਪਰੋਡਕਸ਼ਨ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਪੂਰਾ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਲਗਾਉਂਦਾ ਅਤੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਮਹੱਈਆ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ।

ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਲਾਇਲਪੁਰੀ : ਤੁਸੀਂ ਪਾਣੀ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿਉ । ਪੈਦਾਵਾਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਧ ਸਕਦੀ ਹੈ ?

ਮੁਖ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਮੈਂ ਨਵੇਂ ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਇਸ ਵੇਲੇ 13 ਮਣ ਫੀ ਏਕੜ ਪਰੋਡਕਸ਼ਨ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗਾਲ੍ਹੀਆਂ ਕਢਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਜੇ ਦਿਲਚਸਪੀ ਲਉ ਤਾਂ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੁਗਣੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠੇ ਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਵਾਰ ਫੇਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਨਿੰਦਣ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਨਾ ਰਹੋ ਬਲਕਿ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਹਲਕੇ ਦੇ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰੋ । ਇਹ ਐਸੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੂਬੇ ਲਈ ਮੇਵਾ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਦੁੱਗਣੀ ਪਰੋਡਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ । ਕੀ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਦਸਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਦੁਗਣੀ ਪਰੋਡਕਸ਼ਨ ਹੋ ਗਈ ਹੋਵੇ ? ਫਿਰ ਤਾਂ ਮੈਂ ਮੰਨ ਜਾਵਾਂਗਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਰੋਡਕਸ਼ਨ ਦੁਗਣੀ ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ ।

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਦਸੋ ਕਿ ਕਿਸੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਵਿਚ ਪਰ ਏਕੜ ਸਾਡੇ ਨਾਲੋਂ ਘੱਟ ਕਣਕ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਏਸ ਵੇਲੇ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਜਿਤਨਾ ਪਾਣੀ ਇਸ ਵੇਲੇ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ 30 ਮਣ ਫੀ ਏਕੜ ਕਣਕ ਪੈਦਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ ਤਾਂ ਤੇ ਠੀਕ ਹੈ ਉਹ ਵਧ ਤਾਂ ਹੋਵੇਗੀ ਜੇਕਰ ਹੋਰ ਪਾਣੀ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਜਿਤਨਾਂ ਅਰਸਾ ਇਹ ਪਾਣੀ ਹੈ ਇਸੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ, ਭਾਵੇਂ ਇਕ ਪਾਣੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋ, ਦੋ ਪਾਣੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋ ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਪਾਣੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋ । ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਸੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ 26 ਮਣ ਫੀ ਏਕੜ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ ਤਾਂ ਫੇਰ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਪਾਣੀ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਕਹੋਗੇ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਵੀ ਵਧਾਵਾਂਗਾ ਪਰ ਅਜੇ ਇਸੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਇਤਨੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਹਾਂ, ਜੋ ਚੀਜ਼ ਘਾਟਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਫਸਲਾਂ ਦੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਪਾਹ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ 15,20 ਮਣ ਤੋਂ ਵਧ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਹਾਂ ਕੁਝ ਇਲਾਕੇ ਐਸੇ ਹਨ ਜਿਥੇ ਕਿ ਕਪਾਹ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਕਿਸੇ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਵੀ 7, 8 ਮਣ ਫੀ ਏਕੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਾ ਏਰੀਆ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਕਿ 7, 8 ਮਣ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਪਾਹ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂ ਜੋ ਸਾਇਲ ਹੀ ਐਸੀ ਹੈ । ਵੈਸੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਐਵਰੇਜ ਪੈਦਾਵਾਰ 5 ਮਣ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ । ਹਾਂ ਅਬੋਹਰ, ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਬਠਿੰਡਾ, ਹਿਸਾਰ ਵਿਚ ਜੇ ਪੂਰੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਨਾਲ ਕਪਾਹ

ਬੀਜਾਂਗੇ ਅਤੇ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਸਕਾਂਗੇ ਤਾਂ 20 ਮਣ ਤਕ ਕਪਾਹ ਦਾ ਝਾੜ ਨਿਕਲ ਆਵੇਗਾ। ਦਰਅਸਲ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪੈਜ਼ੈਂਟ ਗੁਡ ਕਰਾਪਸ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਰਖਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਸਿਰਫ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹੀ ਬੀਜਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਉਹ ਸੋਚਦਿਆਂ ਸੋਚਦਿਆਂ ਹੀ ਯੀਲਡ ਵਧਾਉਣ ਵਿਚ ਇੰਟਰੈਸਟ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਪਛਮੀ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਆਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਬੜਾ ਸ਼ੌਕ ਹੈ। ਉਹ ਦਸ ਦੇਣਗੇ ਕਿ ਇਤਨੀਆਂ ਛਿਟੀਆਂ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਤਨੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਪਾਹ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਹੋਵੇਗੀ। ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਐਸੇ ਕਲਟੀਵੇਟਰ ਹਨ ਜੋ 25 ਮਣ ਕਪਾਹ ਵੀ ਕਢ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਵਾਲੇ 8 ਮਣ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਵਾਲੇ 10 ਮਣ ਤਕ ਝਾੜ ਕੱਢ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਕਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜੋ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਕਾਂਸ਼ਸਨੈਸ ਪੈਦਾ ਹੋਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਵੀ ਅਸੀਂ ਸੋਚ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹਿਸਾਰ, ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਬਠਿੰਡਾ ਵਗੈਰਾ ਵਿਚ ਜੇ ਅਸੀਂ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਤੇ ਰਿਆਇਤਨ ਦਵਾਈਆਂ ਦੇਵਾਂਗੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਪਰੋਡਕਸ਼ਨ ਨਿਕਲੇਗੀ। ਲੇਕਿਨ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਲਈ ਸਾਰੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਥੋੜੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਹੀ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ, ਬਾਕੀ ਸਾਰੀਆਂ ਬਾਹਰੋਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਪੂਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਂਗੇ ਪਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਤਨੀਆਂ ਵੀ ਨਾ ਮਿਲਣ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਡਬਲ ਪਰੋਡਕਸ਼ਨ ਤਾਂ ਹੋਵੇਗੀ ਜੇ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਖਾਨੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਲਾਵਾਂਗੇ। ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਡਬਲ ਪਰੋਡਕਸ਼ਨ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਗੰਨੇ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੀ ਵੀ ਜੇ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਔਸਤ ਲਾਉ ਤਾਂ 350 ਜਾਂ 400 ਮਣ ਫ਼ੀ ਏਕੜ ਦੀ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਕਿ 800 ਜਾਂ 900 ਮਣ ਏਕੜ ਇਰੀਗੇਟਿਡ ਏਰੀਆ ਵਿਚ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਸ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਡੇ ਲਈ ਸ਼ਲਾਘਾ ਯੋਗ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਐਸੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਿਰਫ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਕਰਕੇ ਹੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਘੱਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗੰਨੇ ਦੀਆਂ ਕਈ ਐਸੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਹਨ ਜੋ ਖੁਦ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਜੋ ਇਹ ਕਿਤਾਬ, ਡਬਲ ਪਰੋਡਕਸ਼ਨ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰੋਗੇ, ਅਪਣੇ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਐਸਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹੋਗੇ ਕਿ ਬੀਜਣਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ, ਰੂੜੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਉਣੀ ਹੈ, ਪਾਣੀ ਇਤਨਾ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਦਵਾਈਆਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਨੀਆਂ ਹਨ ਵਗੈਰਾ ਵਗਰਾ ਤਾਂ ਕੀ ਵਜਾਹ ਹੈ ਕਿ ਫਸਲਾਂ ਦੁਗਣੀਆਂ ਨਾ ਹੋਣ? ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਣਗੀਆਂ। (ਵਿਘਨ) ਠੀਕ ਹੈ ਜੇ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਦੁਗਣੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਡੇਢੀ ਵੀ ਨਾ ਕਰੋਗੇ? ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹੋ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਪਰੋਡਕਸ਼ਨ ਦੁਗਣੀ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਜ਼ੋਰ ਘੱਟ ਵੀ ਲਾਉਗੇ ਤਾਂ ਡੇਢੀ ਤਾਂ ਕਰਗੇ ਹੀ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਜੇ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਮਿਲ ਕੇ ਹੰਭਲਾ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ ਪਰੋਡਕਸ਼ਨ ਦੁਗਣੀ ਤਾਂ ਕੀ ਤਿੱਗਣੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਪਰ ਜਿਹੜਾ ਤੁਸੀਂ ਹਰ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨਾਲ ਵੇਖਦੇ ਹੋ ਉਸ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨੂੰ ਵੀ ਬਦਲੋ।

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਗੱਲ ਉਸ ਵਕਤ ਕਹਿਣਾ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ। ਮੈਨੂੰ ਆਪ ਦੇ ਹਲਕੇ ਨਾਲ ਕਿਉਂ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ? ਹਿਸਾਰ ਨਾਲ ਕਿਉਂ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ? ਮੈਂ

[ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ]

ਮਹਿੰਦਰਗੜ੍ਹ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਗਿਆ ਹਾਂ ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਜ਼ੋਰ ਲਗਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਪਾਣੀ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਜਾਵੇ । ਅਸੀਂ ਉਥੇ ਪਹਾੜੀਆਂ ਤੋੜਨ ਦਾ ਵੀ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਸਾਰਾ ਪਤਾ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਉਥੇ ਪਾਣੀ 100 ਫੁਟ ਨੀਚੇ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਥੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਆਇਆ ਹਾਂ ਕਿ ਉਥੇ 100 ਫੁਟ ਤੋਂ ਵੀ ਪਾਣੀ ਕਢ ਕੇ ਦੇਣਾ ਹੈ........(ਸ਼ੋਰ) ....ਲੁਹਾਰੂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ....

ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਲਾਇਲਪੁਰੀ : ਮੈਂ ਇਕ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ....

Mr. Speaker: No please, he does not give way (*noise*).

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸੀਡ ਫਾਰਮਾਂ ਵਿਚ ਪਰੋਡਕਸ਼ਨ ਦੁਗਣੀ ਕਰ ਦਿਉਗੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਦੁਗਣੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ । ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿਚ ਤਾਂ ਦੁਗਣੀ ਕਰਕੇ ਵਿਖਾਉ ।

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਡਬਲ ਪਰੋਡਕਸ਼ਨ ਇਕ ਆਦਮੀ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਕੱਲੇ ਨੇ ਹੀ ਕਰ ਦੇਣੀ ਹੈ ਬਲਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਇਕ ਹਲਕੇ ਨੂੰ ਲੈ ਲਓ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣਾ ਘਰ ਬਣਾ ਲਓ । ਤੁਸੀਂ ਉਥੋਂ ਇਲੈਕਟ ਹੋਕੇ ਵੀ ਆਉਗੇ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵੀ ਭਲਾ ਹੋਵੇਗਾ । ਮੈਂ ਲੁਹਾਰੂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਪੰਜ ਚਾਰ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਫੀ ਫਿਰਿਆ ਹਾਂ । ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਤੀਜਾ ਜਾਂ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ ਐਸਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਪਾਣੀ ਮਿੱਠਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਕੀ $\frac{2}{3}$ ਜਾਂ $\frac{3}{4}$ ਹਿਸੇ ਵਿਚ ਖਾਰਾ ਪਾਣੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਆਈ. ਪੀ. ਐਮ. ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਜਿਥੇ ਮਿੱਠਾ ਪਾਣੀ ਹੈ ਉਥੇ ਟਿਊਬਵੈਲਜ਼ ਰਾਹੀਂ ਪਾਣੀ ਕਢ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿੰਜਾਈ ਲਈ ਪਾਣੀ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੈਸੇ ਦੀ ਕਮੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਭਾਵੇਂ ਬਜਟ ਡਿਫੇਸਿਟ ਹੋ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਜੇ ਬਜਟ ਵਿਚ ਪੈਸੇ ਨਾ ਹੋਣ ਤਾਂ ਸਪਲੀਮੈਂਟਰੀ ਬਜਟ ਰਾਹੀਂ ਲੈ ਲਉ ਪਰ ਲੁਹਾਰੂ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਜ਼ਰੂਰ ਦਿਉ । (ਸ਼ੋਰ) ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰਾ ਜ਼ੋਰ ਨਿੰਦਣ ਲਈ ਅਤੇ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕਢਣ ਲਈ ਹੀ ਲਾ ਦਿਉਗੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਲਈ ਵਕਤ ਜ਼ਾਇਆ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ । ਇਸ ਲਈ ਆਉ ਰਲ ਕੇ ਕੋਈ ਕੰਸਟਰਕਟਿਵ ਕੰਮ ਕਰੀਏ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੇ ਵਿਲ ਹੋਵੇ । ਮੈਂ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦਾ ਅਲਾਕਾ ਵੀ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਤੋਂ ਅਗੇ ਲੰਘ ਕੇ ਵੀ ਅਲਾਕਾ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਜਿਥੇ ਪੰਜਾਬੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮੈਂ ਮਿਓਜ਼ ਦਾ ਅਲਾਕਾ ਵੀ ਵੇਖਿਆ ਹੈ । ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਪਰਲੇ ਪਾਸੇ ਜਿਥੇ ਪੰਜਾਬੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪੈਲੀ ਚੰਗੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਨਾਲ ਪੈਲੀ ਮਾੜੀ ਹੈ । ਮਿਓਜ਼ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਪਾਸੇ ਪੈਲੀ ਚੰਗੀ ਹੈ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੈਲੀ ਮਾੜੀ ਹੈ । ਜ਼ਮੀਨ ਇਕ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਵਾਹੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਫਰਕ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਮਿਓਜ਼ ਨੂੰ ਸਮਝਾ ਦੇਈਏ ਅਤੇ ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋੜ ਹੈ, ਜੇ ਬੈਲਾਂ ਲਈ ਮਦਦ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਟਰੈਕਟਰਾਂ ਲਈ ਮਦਦ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਲੈਣ ਅਤੇ ਫੇਰ ਜੇ ਉਹ ਸਿਆਣਪ ਨਾਲ ਵਾਹੀ ਕਰਨ ਤਾਂ ਮੈਂ ਦਾਵੇ ਨਾਲ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਬੈਠੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕਿਸੇ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਗੇ ।

पंडित चिरन्जी लाल शर्मा : आध घंटे से ज्यादा वक्त तो आपने इसी आइटम पर ले लिया है । आगे भी कोई बात करें ।

ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਕੈਰੋਂ : ਮੈਂ ਪੰਡਿਤ ਚਿਰੰਜੀ ਲਾਲ ਸ਼ਰਮਾ ਦੀ ਸਪੀਚ 2, 3 ਬਾਰ ਪੜ੍ਹਵਾਈ ਸੀ, ਬਹੁਤ ਹੀ ਚੰਗੀ ਸੀ । ਅਗਰ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਨੂੰ ਵਧਾ ਸਕਿਆ

ਤਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਘਾਟਾ ਪੂਰਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ । ਬਲਕਿ ਅਗਰ ਮੈਂ ਮਾਨਯੋਗ ਆਪੋਜੀਸ਼ਨ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਤਵੱਜੋ ਇਸ ਵੱਲ ਕਰਾ ਸਕਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਸਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰਾ ਬਜਟ ਸੈਸ਼ਨ ਕਾਲ ਕਰਨ ਦਾ ਮਕਸਦ ਪੂਰਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਹਰੀਜਨ ਵੈਲਫੇਅਰ ਦੇ ਬਾਰੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਕਈ ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਹਰੀਜਨਾਂ ਲਈ ਪੈਸੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੁਖੇ ਨਹੀਂ ਮਰਨ ਦਿੱਤਾ । $3\frac{1}{2}$ ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਆਪੋਜ਼ੀਸਨ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀਆਂ ਗਾਲਾਂ ਸੁਣੀਆਂ, ਪਰ ਮੈਂ $3\frac{1}{2}$ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵਧਾ ਕੇ 10 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਦੇਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰਖਦਾ ਹਾਂ ।

(ਕਾਂਗ੍ਰਸ ਬੈਂਚਾਂ ਵਲੋਂ ਤਾੜੀਆਂ)

ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ $3\frac{1}{2}$ ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਵਧਾ ਕੇ 10 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਵਾਂਗਾ । 10 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੀ ਕਮੇਟੀ ਮੁਕੱਰਰ ਕਰਾਂਗਾ । ਉਸ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਅੱਗੇ ਸਾਰੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਰਖਾਂਗਾ ਅਤੇ ਮੰਨਜ਼ੂਰੀ ਲਵਾਂਗਾ । ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕਸਰ ਨਹੀਂ ਛਡਾਂਗਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਰੁਪਿਆ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿੰਨਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਉਨਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਰਿਹਾ । ਇਹ ਕੋਈ ਵਾਧੂ ਰੁਪਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਮੈਂ ਆਪੋਜੀਸ਼ਨ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀਆਂ ਗਾਲ੍ਹ ਸੁਣੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਪਰ ਚੁਕਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਾਂਗਾ । ਮੈਂ ਸੈਂਟਰਲ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਹਰੀਜਨਾਂ ਲਈ 10 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਇਕੱਠਾ ਤਾਂ ਕਰਨ ਦੇਵੋ, ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਦੇਖਾਗਾਂ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ $1\frac{1}{2}$ ਜਾਂ 2 ਸਾਲਾਂ 1966 ਤਕ 10 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਸ਼ਕਾਂਗਾ । ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਰੁਪਿਆ ਰਿਫਿਊਜੀਆਂ ਦੀ ਲੈਂਡਜ਼ ਨੀਲਾਮੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਆਇਗਾ ਉਸ ਨੂੰ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ । ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਸਰਦਾਰ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰੁਪਿਆ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮੱਦ ਉਤੇ ਖਰਚ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ।

(ਕਾਂਗ੍ਰਸ ਬੈਚਾਂ ਵਲੋਂ ਤਾੜੀਆਂ)

ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਭੀ ਹਰੀਜਨ ਦੇ ਨਾਲ ਰਿਆਇਤ ਅਤੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ । ਰੂਲਜ਼ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਮਦਦ । ਕਰਾਂਗਾ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਕਰਜ਼ੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਤਾਕਿ ਉਹ ਵੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮਾਲਕ ਬਣ ਸਕਣ । ਇਸ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ਅਸੀਂ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਮਲਟੀਪਲ ਸਕੀਮਾਂ ਤਿਆਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਖਰੀਦਣ ਦੇ ਅਲਾਵਾ ਹੋਰ ਵੀ ਸਕੀਮਾਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਮਦਦ ਕਰਾਂਗੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੁਰਗੀਆ ਪਾਲਣ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ । (ਵਿਘਨ) ਕਈ ਮੈਂਬਰ ਇਤਰਾਜ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬੰਤਾ ਸਿੰਘ ਦੁਆਬੇ, ਪੰਜਾਬੀ ਰਿਜਨ ਵਿਚੋਂ ਮਨਿਸਟਰ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮਲੇਰਕੋਟਲੇ ਦੇ ਲੋਕ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਸੀ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਹਰੀਜਨ ਸਨ, ਆਏ ਸਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗਰੀਵੈਂਸਿਜ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖੇ ਸਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵੈਲਫੇਅਰ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਤੋਂ 1,500 ਰੁਪਿਆ ਲੋਨ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਠੀਕ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਚੱਲਿਆ ਅਤੇ ਹੋਰ ਰੁਪਿਆ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ 750 ਫੈਮਿਲੀਜ਼ ਲਈ 1,000 ਰੁਪਿਆ ਮੁਰਗੀਆਂ ਦੀ ਪੋਲਟਰੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਰਖਿਆ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਲਾਇਲਪੁਰੀ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ। ਪਹਿਲਾਂ ਸਰਕਾਰ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਲਈ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਲੋਨ ਦਿੰਦੀ ਸੀ, ਹੁਣ ਪੋਲਟਰੀ ਲਈ ਦੇਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਕੀ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਲਈ ਸਕੀਮ ਸਰਕਾਰ ਬੰਦ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ?

ਮੁਖ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਨਹੀਂ ; ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵਾਲੀ ਸਕੀਮ ਅਲਹਿਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਦੀ ਰਹੇਗੀ।

(*Interruption by Sardar Tara Singh Lyalpuri*)

ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਗਰ ਅਮੀਰ ਦਾ ਲੜਕਾ ਫ਼ਜ਼ੂਲ ਖਰਚੀ ਕਰੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਦੁਖ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਹਰੀਜਨ ਦਾ ਯਾ ਗਰੀਬ ਦਾ ਲੜਕਾ ਫਜ਼ੂਲ ਖਰਚੀ ਕਰੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਦੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਮੱਥੇ ਤੇ ਹੱਥ ਮਾਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਗਰੀਬ ਹੈ ਅਤੇ ਫਜ਼ੂਲ ਖਰਚੀ ਕਰ ਕੇ ਹੋਰ ਗਰੀਬ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਰ ਕੈਪੀਟਾ ਇਨਕਮ ਵਧਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਕਈ ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਚਾਇਤਾਂ, ਕੋਆਪ੍ਰੇਟਿਵ ਸੁਸਾਈਟੀਆਂ ਕੋਲੋਂ ਰੁਪਿਆ ਵਾਪਿਸ ਲੈ ਕੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਤੋਲਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਕੋਲੋਂ ਮਜਬੂਰ ਕਰ ਕੇ ਰੁਪਿਆ ਨਹੀਂ ਲਿਆ, ਅਗਰ ਕਿਸੇ ਕੋਆਪ੍ਰੇਟਿਵ ਸੁਸਾਈਟੀਜ਼ ਨੇ ਦਿਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਡੋਨੇਸ਼ਨ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਲਿਆ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਇਕ ਬੀ. ਡੀ. ਓ. ਦੇ ਬਰਖਿਲਾਫ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਆਈ। ਮੈਂ ਉਸ ਦਾ ਐਕਸਪਲੇਨੇਸ਼ਨ ਕਾਲ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਤਨਾ ਰੁਪਿਆ ਪਬਲਿਕ ਕੋਲੋਂ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਕੇ ਦੇਵੋ। ਡਿਫੈਂਸ ਲਈ ਜਿੰਨਾ ਕੰਮ ਅਸੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਇਕੱਲੇ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਬਲਕਿ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਕਲਕੱਤੇ, ਮਦਰਾਸ, ਬੰਬਈ, ਕਾਨਪੁਰ ਜਾਂ ਲਖਨਊ ਵਸਦੇ ਹੋਣ। ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਇਜ਼ਤ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਸਾਰੇ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਲੀਡ ਲਈ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਸੋਨਾ ਪਟਿਆਲਾ ਟਰੇਜ਼ਰੀ ਵਿਚੋਂ ਲਿਆ ਸੀ ਉਸ ਦਾ ਰੁਪਿਆ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਜਿਹੜਾ ਰੁਪਿਆ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਉਸ ਨਾਲ ਬੀਬੀ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਨੂੰ ਸੋਨੇ ਨਾਲ ਤੋਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਵੇਰ ਪਟਿਆਲੇ ਵਿਚੋਂ ਸੋਨਾ ਖਰੀਦ ਕੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਤੋਲਿਆ ਸੀ।

श्री बलरामजी दास टंडन : यह रुपया कहां से इकट्ठा किया गया है ?

ਮੁਖ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਇਸ ਬਾਰੇ ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰ ਡਾਕਟਰ ਬਲਦੇਵ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੋਲੋਂ ਪੁਛ ਲੈਣ। ਉਹ ਸਹੀ ਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੱਸ ਦੇਵੇਗਾ। (ਵਿਘਨ) (*Interruption by Shri Balramji Dass Tandon*).

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਪਾਲਿਟਿਕਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪਤਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਟ ਵੱਟੇ ਦਾ ਵੈਰ ਹੈ (ਵਿਘਨ), (ਸ਼ੋਰ)। ਮੈਂ ਸਾਰੀ ਬਰਾਦਰੀ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਮੂਹੋਂ

7.00 p. m.

ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਇਹ ਐਵੇਂ ਹੀ ਮੂੰਹੋਂ ਕਢਵਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਕਿਹੜਾ ਆਦਮੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ਜਦੋਂ ਟੰਡਨ ਸਾਹਿਬ ਵਿਗੀ ਟੇਢੀ ਡਾਂਗ ਮਾਰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਡਾਕਟਰ ਬਲਦੇਵ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੇ ਉਠ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਗ਼ਲਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਉਹ ਕੌਡੀ ਕੌਡੀ ਠੀਕ ਹੈ। (ਸ੍ਰੀ ਬਲਰਾਮਜੀ ਦਾਸ ਟੰਡਨ

ਵਲੋਂ ਵਿਘਨ) ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਸੀਦਾਂ ਵਿਖਾਓ । ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਰਸੀਦਾਂ ਕਿਥੋਂ ਵਿਖਾਵਾਂ, ਉਹ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਤੀਆਂ ਸਨ । ਤੁਸੀਂ ਲਿਸਟ ਲਵੋ ਅਤੇ ਘਰ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਪੁਛ ਲਉ ਕਿ ਬੀਬੀ ਤੂੰ ਐਨੇ ਰੁਪਏ ਦਿਤੇ ਸਨ ਕਿ ਨਹੀਂ, ਜਾਂ ਵੀਰ ਤੂੰ ਐਨੇ ਰੁਪਏ ਦਿਤੇ ਸਨ ਕਿ ਨਹੀਂ । ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਬਾਜ਼ ਆ ਜਾਉ, ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਨਾ ਵਿਗਾੜੋ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਥੋੜਾ ਬਹੁਤਾ ਕਰੈਡਿਟ ਕਿਧਰੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਜਾਂ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਤੇ ਜਾਂ ਮਾੜਾ ਮੋਟਾ ਕਿਧਰੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਨਾ ਚਲਿਆ ਜਾਵੇ। (ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ ਵਲੋਂ ਵਿਘਨ) ਤੇਰੇ ਜਿਹੇ ਮੁੰਡੇ ਹੀ ਘਰ ਵਿਚ ਜੰਮੇ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤੀ । (ਵਿਘਨ) ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਦੀ ਇਜ਼ਤ ਤਾਂ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹੈ । (ਵਿਘਨ) ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪਰਸਨੈਲਿਟੀ ਆਪਣੀ ਹੈ, ਤੇਰੀ ਪਰਸਨੈਲਿਟੀ ਆਪਣੀ ਹੈ । ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਪਰੋਂ ਮੈਂ ਚੰਗਾ ਹਾਂ, ਯਕੀਨ ਕਰ ਕੇ ਜਾਣੀ ਕਿ ਮੈਂ ਦਿਲੋਂ ਵੀ ਬਿਲਕੁਲ ਚੰਗਾ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸੇਵਾਦਾਰ ਹਾਂ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਔਖਾ ਨਹੀਂ ਵੇਖ ਸਕਦਾ, ਭੁੱਖਾ ਨਹੀਂ ਵੇਖ ਸਕਦਾ, ਨੰਗਾ ਨਹੀਂ ਵੇਖ ਸਕਦਾ (ਵਿਘਨ) ਗਰੀਬ ਨਹੀਂ ਵੇਖ ਸਕਦਾ, ਅਨਪੜ੍ਹ ਨਹੀਂ ਵੇਖ ਸਕਦਾ । ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜੀ ਤਕਲੀਫ ਹੈ ਇੰਨ ਬਿੰਨ ਇਹੋ ਮੇਰੀ ਸ਼ਕਲ ਹੈ । (ਕਾਂਗਰਸੀ ਬੈਂਚਾਂ ਵਲੋਂ ਤਾਲੀਆਂ)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਦਰੁਸਤ ਕਰ ਦਿਉ ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਦਰੁਸਤ ਮੈਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਦੇਵਾਂ । ਮੈਂ ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਉਹ ਜਾ ਕੇ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਚੁਕਦੇ ਹਨ । ਐਥੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕੋਟ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਫਲਾਣਾ ਆਦਮੀ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ 80 ਫੀ ਸਦੀ ਅਫ਼ਸਰ ਮਾੜੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕਢ ਦਿਤਾ ਹੈ ?

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਜਜਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸ ਨੇ ਵਿਗਾੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ . . . ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਕੇਸ ਗਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੇ ਉਸ ਉਪਰ ਹੀ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਸੀ । ਜਿਹੜੀ ਹਵਾ ਤੁਸਾਂ ਬਣਾਈ ਸੀ ਉਸ ਦਾ ਅਸਰ ਵੀ ਤੇ ਪੈਣਾ ਸੀ ।

Mr. Speaker : I will not permit any insinuation against the Judges of the Supreme Court. (*cheers*) (*Interruptions*)

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਤੁਹਾਡੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ (ਵਿਘਨ) ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਅਤੇ ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਸੈਪੇਰੇਟ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਰਾਂਗਾ, ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਾਂਗਾ. . . .

ਆਵਾਜ਼ਾਂ : ਕਦੋਂ ਕਰੋਗੇ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਕੰਸਟੀਚਿਊਸ਼ਨ ਵਿਚ ਇਹ ਪ੍ਰੋਵੀਜ਼ਨ ਹੋਈ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਾਂਗੇ। ਰਾਏ ਕੋਟ ਵਾਲੇ ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਜਿਹੜਾ ਲੈਕਚਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਉਹ ਸਾਰਾ ਇਸੇ ਗੱਲ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਸਟੇਟ ਵਿਚ ਲਾ ਐਂਡ ਆਰਡਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਚਗੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਅਤੇ ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਨੂੰ ਸੈਪਰੇਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੇ ਜੱਜ ਹਨ, ਕੀ ਉਹ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਧੱਕਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ? ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਕੇ ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਹੈ ਕਹਿ ਲਉ । (ਵਿਘਨ) ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਦਿਲੋਂ ਤਾਂ ਜਾਣਦਾ ਹੈ । ਤਰੱਕੀ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣੀ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਜ਼ਾ ਹੋਈ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ

[ਮੁੱਖ ਮੰਤ੍ਰੀ]

ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਰਾਜ਼ੀਨਾਮਾ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਆਏ ਕਿ ਅਗੇ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ, ਸਾਨੂੰ ਹੁਣ ਛਡ ਦਿਉ, ਨਾ ਧੂਈ ਘਸੀਟੀ ਫਿਰੋ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਤਰਸਿੱਕਾ ਵੀ ਆਇਆ ਸੀ ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਉਸ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਮੈਂ ਐਵੇਂ ਕਿਉਂ ਕਹਾਂ (ਵਿਘਨ) (ਆਵਾਜ਼ਾਂ)

ਇਕ ਆਵਾਜ਼ : ਹਾਊਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ । ਇਸ ਦਾ ਕੀ ਮਤਲਬ ਹੋਇਆ ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਹੋਮ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ, ਉਹ ਜਾਣੇ । (ਵਿਘਨ) ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਘ ਹੁਣ ਨਵਾਂ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ ਜਿਹੜਾ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲੜਾਵੇ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਲੀਡਰੀ ਚਮਕਾਵੇ (ਵਿਘਨ) । ਮੈਂ ਤਾਂ ਡੀ. ਸੀਜ਼. ਨੂੰ ਅਤੇ ਐਸ. ਪੀਜ਼ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਆਪਸ ਵਿਚ ਸੁਲਾਹ ਕਰਵਾਉ । ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਵਸਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਟੱਬਰਾਂ ਦੀਆਂ ਪੁਸ਼ਤਾਂ ਦੀਆਂ ਦੁਸ਼ਮਣੀਆਂ ਚਲੀਆਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਸਨ, ਕਹਿ ਕਹਿ ਕੇ ਸੁਲ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਈਆਂ । ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਸਹੁਆਂ ਖਾਧੀਆਂ ਕਿ ਪਿਛਲੀਆਂ ਦੁਸ਼ਮਣੀਆਂ ਛੱਡੀਆਂ । ਐਵੇਂ ਮਿਹਣੇ ਨਾ ਦਿਆ ਕਰੋ । ਮਿਹਣੇ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੁਛ ਲਿਆ ਕਰੋ । ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਈਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਤਕਲੀਫ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਨਾ ਵੀ ਪੁਛੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਮਾਈਂਡ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ । ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਰੂਲ ਆਫ ਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਰੂਲ ਆਫ ਲਾ ਦਾ ਵਡਾ ਸਬੂਤ ਹੋਰ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਥੋਂ ਦਾ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜੈਨਰਲ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਜੱਜ ਬਣਿਆ ਹੈ । (ਵਿਘਨ) ਇਹ ਸਾਡੇ ਲਈ ਕਰੈਡਿਟ ਹੈ ।

ਆਪੋਜੀਸ਼ਨ ਵਲੋਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ : ਕਿਆ ਕਹਿਨੇ, ਕਿਆ ਕਹਿਨੇ । ਇਸ ਨੂੰ ਰੂਲ ਆਫ ਲਾ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ।

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਜੇ ਕਰ ਇਸ ਨੂੰ ਰੂਲ ਆਫ ਲਾ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ । ਮੇਰੇ ਵੀਰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਜੱਜ ਰਹੇ ਹਨ । (ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਵਲੋਂ ਵਿਘਨ)

ਤੁਸੀਂ ਐਵੇਂ ਗਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਤੁਹਾਡੇ ਸਰਦਾਰ ਦੀ ਵਾਰੀ ਐਧਰ ਤਾਂ ਆਉਣੀ ਨਹੀਂ ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਆ ਜਾਵੇਗੀ । ਐਨਾ ਹੰਕਾਰ ਨਾ ਕਰੋ ।

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਜੇ ਕਰ ਆ ਜਾਏਗੀ ਤਾਂ ਤੂੰ ਕਾਹਦੇ ਲਈ ਬੈਠਾ ਹੈਂ; ਤੂੰ ਲੱਤਾਂ ਖਿਚ ਲਵੇਂਗਾ । (ਹਾਸਾ)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਜੇ ਕਰ ਵਾਰੀ ਆ ਗਈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਲਡ ਕਰ ਕੇ ਨਹੀਂ ਬੈਠਾ ਰਹਾਂਗਾ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਬੈਠੇ ਹੋ । ਲੋਕੀ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਗਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ । (ਵਿਘਨ)

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਐਡਰੈਸ ਵਿਚ ਕਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਅਜਿਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਵਜ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਸਾਰੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਾ ਪੁਟ ਕਰੋ ।

ਇਕ ਆਵਾਜ਼ : ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸੋ ।

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਇੰਪਰੂਵਮੈਂਟ ਹੈ । ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਠ ਕੇ ਕਿਹਾ ਮਕਾਨ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੇ । ਜੇ ਕਰ ਤੁਸੀਂ ਮਕਾਨ ਬਣਾਉਗੇ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਰੁਪਿਆ ਬਿਲਡਿੰਗਾਂ ਤੇ ਲੱਗ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਕੰਮ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਾਉਗੇ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਸਾਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਵਾਲੇ ਮਕਾਨ ਬਨਾਉਣ, ਭਾਵੇਂ ਛਪਰਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਬਿਲਡਿੰਗਾਂ ਹੀ ਬਣਾ ਦੇਣ । ਬਾਕੀ ਕੰਮ ਅਸੀਂ ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ ।

ਆਵਾਜ਼ਾਂ : ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਉਪਰ ਐਨਾ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜੇ ।

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਰੂਸ ਵਰਗਾ ਕੋਈ ਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਬਹੁਤ ਗ਼ਰੀਬ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੰਡਰਗਰਾਊਂਡ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਬਣਾਇਆ ਸੀ ਅਜਿਹਾ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਦਾ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਇਹ ਗਲਾਂ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੇਣ ਲਈ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ । ਲੋਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰੁਪਿਆ ਬਹੁਤ ਖਰਚ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਕੀ ਅਸੀਂ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਤ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹਾਊਸ ਦੀ ਬਿਲਡਿੰਗ ਐਕਸਪੈਨਸਿਵ ਹੈ । ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਕਿ ਇਮਾਰਤਾਂ ਕਿਉਂ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ । ਮੈਂ ਉੜੀਸਾ ਦਾ ਕੈਪੀਟਲ ਵੇਖ ਕੇ ਆਇਆ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿੰਦਦਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪਰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸਦੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਸਾਡੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹੀ ਹਨ ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਕੀ ਬਾਕੀ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਅਤੇ ਇਥੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਪੈਸੇ ਲੈਂਦੇ ਹੋ ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਅਜੇ ਤਾਂ ਕਰਜ਼ਾ ਹੀ ਲੈ ਰਹੇ ਹਾਂ । 30 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਹੈ ਇਸ ਵਕਤ ਤਕ ਸਿਰਫ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਲਈ । ਤੁਸੀਂ ਸੋਚੋ, ਆਪ ਦੇ ਪਾਸ ਕੈਪੀਟਲ ਵੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਜੇ ਇਹ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਤੇ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੀ ਬਣਿਆ ਹੈ । ਕੀ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਬਣਦਾ ਅਤੇ ਦਸ ਦਫਾ ਢਹਿੰਦਾ ? ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤਰੱਕੀ ਹੋਵੇ; ਇਹੋ ਤਾਂ ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਇਸ ਵੇਲੇ ਅਸੀਂ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਸਿਖਿਆ ਦਾ ਪੂਰਾ ਜ਼ੋਰ ਚੱਲੇ । ਸਾਇੰਸ ਦੇ ਕਮਰੇ ਪੱਕੇ ਬਣਾ ਲਉ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਬੇਸ਼ਕ ਇਸ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਕਰੋ ਕਿ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਮਰੇ ਕਾਨਿਆਂ ਦੇ ਛੱਪਰਾਂ ਦੇ ਬਣਾ ਲਉ । (ਵਿਘਨ) ਇਕ ਦੋ ਜਗਾਹ ਤੋਂ ਲੋਕ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਆਏ ; ਕਹਿਣ ਲਗੇ ਕਿ ਸਾਇੰਸ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਨਹੀਂ, ਸਾਨੂੰ ਸਾਇੰਸ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਦੇ ਦਿਉ, ਅਸੀਂ ਕਮਰੇ ਬਣਾ ਲਵਾਂਗੇ ਪਰ ਸ਼ਾਇਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਹੀਂ ਬਣਾਏ ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਾਲੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਪੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਭੇਜਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਹੁਣ ਨਵੇਂ ਮੁੰਡੇ ਤਾਂ ਜਮਾਉਣ ਤੋਂ ਰਿਹਾ ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਮੈਂ ਮੁੰਡਿਆਂ ਲਈ ਨਹੀਂ ਆਖਿਆ, ਪੋਤਿਆਂ ਲਈ ਆਖਿਆ ਹੈ ।

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਜਦ ਮੁੰਡੇ ਹੀ ਮੇਰਾ ਆਖਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ, ਮੈਂ ਪੋਤਿਆਂ ਬਾਰੇ ਕੀ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਬਾਕੀ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਮਿੱਤਰ ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਦਿਲੋਂ ਵੱਖਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜ਼ਾਹਿਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦਾ। ਇਹ ਲੁਕੀ ਹੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਗੋਗੋਆਣੀ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਂਜ ਦਿਲੋਂ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਲ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਮੈਨੂੰ ਬਾਹਰੋਂ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਮਝ ਲਓ ਕਿ ਅੰਦਰੋਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੈ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਅੰਦਰੋਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੈ ਤੇ ਬਾਹਰੋਂ ਮੇਰੇ ਖਿਲਾਫ, ਇਹ ਕੋਈ ਐਸਾ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਜੋ ਅੰਦਰੋਂ ਹਾਂ ਸੋ ਹੀ ਬਾਹਰੋਂ ਹਾਂ।

(ਵਿਘਨ)

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਉਹੀ ਗੱਲ ਹੋਈ ਕਿ ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਆਖਣ ਨਾਲ ਭਾਂਬੜ ਮਚਦਾ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਸੱਚ ਮੁੱਚ ਜੋ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਨੇ ਦਿਲੋਂ ਮੇਰੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨਹੀਂ। ਗੋਗੋਆਣੀ ਜਿੰਨਾ ਮਰਜ਼ੀ ਪਿਆ ਲਿਖੇ ਪਰ ਕੀ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ? ਨਹੀਂ, ਇਹ ਮੇਰੇ ਨਾਲ, ਦੁਨੀਆ ਨਾਲ ਠੱਗੀ ਹੈ। ਸੋ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਤਾਂ ਇਹ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਥੱਲਿਉਂ ਚੁੱਕ ਕੇ ਉਪਰ ਲੈ ਜਾਵਾਂ।

श्री जगन्नाथ : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, सर। स्पीकर साहिब, काफी देर से झूठी बातें सुनते सुनते मेरे तो कान भारी हो गए हैं ।

(*Interruptions*)

Mr. Speaker : Please I would remind the Leader of the House that only four minutes are left.

ਸਰਦਾਰ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਦੱਸ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿੰਨਾ ਕੁਝ ਮੈਂ ਅਖਬਾਰ ਵਿਚ ਲਿਖਦਾ ਹਾਂ ਮੈਂ ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਹਾਂ।

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਖਿੱਚੋ ਤੇ ਦੋਵੇਂ ਗੱਲਾਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਹਨ। (ਵਿਘਨ) ਕੁਝ ਸੱਜਨਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਅਗੂਰ ਬੀਜਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੀ ਇਹੀ ਗੱਲ ਆਖੀ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੋ ਇਸ ਦਾ ਬੀਜ ਹੈ ਇਹ ਵੀ ਨਵੀਂ-ਪੀਅਰਲੈਟ (Pearlette) ਕੁਆਲੀਟੀ ਦਾ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚੋਂ ਮੰਗਵਾਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਐਕਸਪੇਰੀਮੈਂਟ ਪੰਛੀ ਗੋਜਰਾਂ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕਰਨਾਲ ਵਿਚ ਕਾਮਿਆਬ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਫ਼ਰਕ ਸਿਰਫ ਇਕ ਗੱਲ ਦਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਇਸ ਅੰਗੂਰ ਦੀ ਫਸਲ ਤੀਹ ਤੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਫੀ ਏਕੜ ਸਾਲਾਨਾ ਆਮਦਨ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਥੇ ਜੇ ਇਹ ਤੀਹ ਨਹੀਂ ਪੰਜ ਜਾਂ ਛੇ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਫ਼ੀ ਏਕੜ ਸਾਲ ਵਿਚ ਆਮਦਨ ਦੇ ਜਾਏ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਾਂਗਾ ਕਿ ਕਾਮਯਾਬ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਥੇ ਵੀ ਉਤਨੀ ਆਮਦਨ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੀ? ਉਥੇ ਇਸ ਦੀ ਫਸਲ ਸਾਰਾ ਸਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੇ ਸਿਰਫ਼ ਇਕ ਦਫ਼ਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਇਕ ਦਫ਼ਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਵੀ ਦੋ ਵਾਰੀ ਬਾਰਿਸ਼ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਹਾਰਮੋਨਜ਼ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਇੰਜੈਕਸ਼ਨ

ਬਣ ਗਏ ਨੇ ਕਿ ਜੇਕਰ ਟੀਕਾ ਲਗਾ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਵੀਹ ਦਿਨ ਅਗੋਂ ਪੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਮੈਨਿਓਰ ਵੀਹ ਦਿਨ ਅਗੋਂ ਦੇ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਵੀਹ ਵੀਹ ਦਿਨ, ਮਹੀਨਾ ਮਹੀਨਾ ਫਸਲ ਅਗੋਂ ਪੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕੁੱਲੂ ਨੂੰ ਸੇਬਾਂ ਦਾ ਘਰ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ; ਇਧਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਕਪਾਹ ਅਤੇ ਕਮਰਸ਼ਲ ਕਰਾਪਸ ਦਾ ਘਰ ਬਨਾਉਣਾ ਹੈ; ਗੁੜਗਾਂਵਾ ਨੂੰ ਸਰਸੋਂ ਦਾ ਘਰ ਬਨਾਉਣਾ ਹੈ। ਸਰਸੋਂ ਦੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੈਸੇ ਖਰਚ ਕਰਨੇ ਨੇ ਜਿਵੇਂ ਕਪਾਹ ਬਾਰੇ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਮੈ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦੀਆਂ ਕਾਮਯਾਬੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਅਤੇ ਭਵਿਖ ਦੀ ਝਲਕ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਭਵਿਖ ਲਈ ਇਹ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਐਡਰੈਸ ਇਕ ਤੁਹਫਾ ਹੈ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਦਿਤਾ ਹੈ।

Mr. Speaker : Before I put the amendments to the vote of the House, I would like to make it clear that the House will have to sit till all the amendments are disposed of.

Have I the sense of the House that the Motion of Thanks moved by Shri Amar Nath Sharma be carried gracefully and unanimously ?

Sardar Gurnam Singh and some other Members : No, Sir. It is a question of principle.

Mr. Speaker : Question is—

That in the motion, the following be *added* at the end, namely:—

"but regret that no mention has been made—

(i) about the un-precedented damage caused to crops by recent cold and frost;

(ii) regarding the recent sudden spurt in prices of essential consumer goods;

(iii) to improve the lot of low-paid employees;

(iv) to implement the Buneshwar Resolution on "Socialism and Democracy"; and

(v) for giving immediate relief in taxation to the poorer sections of the community despite the rise in consumer index."

The motion was lost.

Mr. Speaker : Next amendment stands in the name of Shri Babu Dayal.

Shri Babu Dayal Sharma : Sir, I beg to withdraw my amendment.

Mr. Speaker : Has the hon'ble Member the leave of the House to withdraw his amendment.

Voices : Yes.

Voices : No.

The leave was refused.

Mr. Speaker : Question is—

That in the motion, the following the *added* at the end, namely,—

"but regret that no mention has been made regarding the cold wave that has demaged the rabi crops throughout the State, enormously and measures of relief adopted by the Government in this respect to kisans of the State."

The motion was lost

Mr. Speaker : Question is—

That in the motion, the following be *added* at the end, namely :—

"but regret that no mention has been made—

(i) to appoint a Vigilance Commission in the State to probe into matters of curruption and amassing of wealth by unfair means by Ministers, Legislators and High Officials;

(ii) to appoint a Committee to examine and access the working of welfare schemes in regared to Scheduled Castes, Tribes, denotified tribes, other Backward Classes and Backward Areas of the State; and

(iii) to enhancing the D. A. and Compensatory Allowance of Government Employees due to rocketing prices of necessities of life."

The motion was lost.

Mr. Speaker : Question is—

That in the motion, the following be *added* at the end, namely :—

"but regret that no mention has been made—

(i) to double the agricultural production in the State in the next two years;

(ii) to eradicate the prevalent corruption in the political and administrative set up;

(iii) to introduce Socialism in the State; and

(iv) to implement the policy of prohibition with full force in the State."

The motion was lost.

Mr. Speaker : Question is—

That in the motion, the following be *added* at the end, namely :—

"but regret that no mention has been made—

(i) that lands owned by the Rehabilitation Department and Nazool, etc., will not be auctioned but will be given to the tillers on easy instalments who are already tilling these lands;

(ii) to ameliorate the condition of classes III and IV Government employees who are enable to pull on life owing to unusual rise in the price of corns and other essential consumer goods;

(iii) to apply the Police Commission recommendations regarding service conditions, pay and leave, etc., to the Jail Warders; and

(iv) regarding deteroration in law and order and beginning of political murders in the State."

The motion was lost

Sardar Gurnam Singh : Sir, all the amendments may be put to the vote of the House togethe .

Mr. Speaker ; Is it the sense of the House ?

Voices : Yes.

Mr. Speaker : Question is—

That in the motion, the following be *added* at the end, namely:—

"but regret that no mention has been made to—

(1) establish a Sainik School in district Kangra at suitable place like Sujanpur Tira;

(2) start classes in the Government College, Hamirpur by the ensuing academic session;

(3) separate judiciary from the executive through-out the State ;

(4) bring complete land reforms in the State earlier to save the interest of the tenants;

(5) adopt means with a view to ushering in an era of democratic socialism in the State;

(6) adopt effective means to ameliorate the condition of Harijans;

(7) accelerate the pace of development of hilly areas;

(8) give proprietary rights to the classified tenants of Kangra by amending the Punjab Security of Land Tenures Act, 1953;

(9) start M.A. and M.Sc. Classes in Government College, Dharamsala;

(10) establish a Sports Stadium in district Kangra at Sujanpur Tira;

(11) complete the roads in tehsil Hamirpur which were scheduled to be completed during the Second Five-Year Plan period, during the current Plan period;

(12) afford better transport facilities in the hilly areas especially in Hamirpur by starting more motor services on new routes;

(13) control the price line of essential commodities;

(14) enhance the salaries of classes III and IV Government employees;

(15) enhance the industrial development of the hilly areas;

(16) provide electric facilities in the rural areas of Kangra where-from power is generated;

(17) start educational and vocational guidance in Government Higher Secondary School, Hamirpur;

(18) impart free education up to High and Higher Secondary Standard in the hilly areas;

(19) start Ayurvedic-cum-Pharmaceutic College in Kangra District in order to utilize the medicinal herbal wealth of this hilly area;

(20) provide facilities for the teaching of Urdu in the various schools in the State;

(21) convert the Primary Health Centre, Hamirpur into a Referral Hospital;

(22) establish a Sainik Rest house in Hamirpur;

(23) establish more dispensaries in the hilly areas;

[Mr. Speaker]

(24) open fair price shops in hilly areas where prices of essential commodities are still higher than those in the plains; and

(25) start pre-selection training centres at Hamirpur—the leading recruiting centre."

That in the motion, the following be *added* at the end, namely:—

".but regret that no mention has been made—

(1) about the picture of socialism;

(2) to arrest the rocketing prices;

(3) for taking steps to end the corruption ;

(4) to improve the living condition of the poor elements in the society; and

(5) about any proposals before the Government to open a boys College or a girls College of any Technical Institute in Nurpur Constituency."

That in the motion, the following be *added* at the end, namely:—

"but regret that no mention has been made—

(1) about the facilities or irrigation of Gurgaon Canal Project;

(2) to provide alternate arrangement for flood-affected Khadar area which come in Yumna flood grip ;

(3) to establish industrial estate at Palwal; and

(4) to provide remedy to remove unemployment in Palwal area."

That in the motion, the following be *added* at the end, namely :—

"but regret that no mention has been made—

(1) about the mis-management of Fair Price Shops, such as non-availability of Gur and poor quality of Atta;

(2) about the failure—

(a) to construct bridges over Patti Nullah, Kasur Nullah, Khilchian Drain, roads and village approach roads for the development of Jandiala Constituency;

(b) to upgrade the following Government Primary Schools so far in accordance with the assurance given on the floor of the House in 1962 :—

(i) Government Primary School, Tarsikka,
(ii) Government Primary School, Gehri Mandi
(iii) Government Primary School, Manawala
(iv) Government Primary School, Bandala
(v) Government Primary School, Jhita Kalan
(vi) Government Primary School, Jabowal
(vii) Government Primary School, Uchoke Kalan

(c) to open hospitals at the following places in my constituency:—

(i) Nawan Pind
(ii) Chhijalwadi
(iii) Varpal
(iv) Tahli Sahib

(d) to nationalise the following privately-managed High Schools :—

(i) Khalsa High School, Tarsika
(ii) Khalsa High School, Nawan Pind

(iii) Khalsa High School, Fatehpur Rajputan
(iv) Panchayat High School, Bhorchhi Rajputan.

(e) about the inadequate building of the Government Higher Secondary School for Boys in Jandiala Town and about the lack of Government building for Government Girls High Schools,

(f) about the failure to metal the following roads so far:—

(i) Jandiala Station to Ada Rasulpur
(ii) Varpal to Bandala
(iii) Manawala—Talwandi—Fatehpur Rajputan
(iv) Tangra to Tarsikka
(v) Tangra to Aikal Gada.
(vi) Saidewal to Tarsikka Block Headquarters
(vii) Boparai to Tahli Sahib.
(viii) Kohala to Kathunangal

(3) about the failure to give house-rent to or provide quarters for the teachers of Government Primary, Middle and High Schools so far;

(4) about the failure to apply recommendations of the Police Commission to the Jail employees of the Punjab Government as was done during the British rule;

(5) about the steps to be taken for bringing the scales of pay and allowances of the clerks of Deputy Commissioners' Offices at par with those of the clerks of the Central Government;

(6) about the separation of judiciary from the executive in the State, immediately when even the Chief Justice of the Supreme Court has recommended this step;

(7) about the immediate steps for implementing the decision to set up an industrial estate in Jandiala Town;

(8) about the distribution of zinc and copper through the Unions of the Thathiars;

(9) about the nationalization of Sathiala National College;

(10) about exempting the landowners possessing land up to 5 acres from the payment of land revenue;

(11) about the State trading in foodgrains;

(12) about impressing upon the centre to nationalize Banks, Mines and Import-Export-Trade; and

(13) about setting up a Rural Industrial Estate at Tarsikka Block Headquarters."

That in the motion, the following be added at the end, namely:—

"but regret that no mention has been made to—

(1) stop postings of condemned officers in various stations in Kangra District by way of punishment as it used to be done in the British Raj;

(2) allot quotas regarding steel, tin and such other metals for Kangra commensurate with the strength of population;

(3) allocate adequate funds for Harijans of Kangra and Simla Districts for Dairy, Poultry and Piggery as it has been done in the case of the Harijans of the plain districts;

(4) locate the cement and newsprint Factories in Kangra District at an early date;

(5) open a Physical Training Institute in Kangra District at a suitable place;

[Mr. Speaker]

(6) develop horticulture and sericulture in Kangra; and

(7) provide adequate funds for small irrigational schemes for hilly areas."

That in the motion, the following be *added* at the end, namely:—

"but regret that no mention has been made regarding the—

(1) political instability and crisis in the State resulting from struggle for retaining power leading to a critical situation in the State;

(2) economic crisis developing in the State due to wrong policies and inefficiency of the Government;

(3) Land problem in the State which has not been satisfactorily solved in order to give relief to the landless cultivators and agricultural labourers;

(4) serious deterioration in the moral standards leading to wide-spread corruption in all spheres and failure of the Government to take steps for moral regeneration;

(5) failure to ame liorate the sad lot of the poor people of the backward hilly area especially Una Tehsil;

(6) failure of the Government to provide technical and College Education in the backward hilly areas of Tehsil Una;

(7) discriminatory treatment of the Government towards the privately-managed schools in the matter of remission of tuition fees of students;

(8) failure of the Government in tackling the choes problem in sub-mountanous areas; and

(9) failure of the Government to take effective steps to establish a democratic socialistic order."

That in the motion, the following be *added* at the end, namely:—

"but regret that no mention has been made about—

(1) the inadequacy of the building of the Government Middle School,Begowal, district Kapurthala;

(2) the failure of the Government to metal the road between Dhilwan and Sangojla;Gadana Photak to Dhilwan Sangula Fatudhinga Road; Kartarpur-Bholath Road, Nadata-Dhilwan Road in Kapurthala District;

(3) the failure of the Government to construct road from Kapurthala terminus to Tanda Siri Hargobindpur road;

(4) the failure to electrify Kanjli, Subhanpur, Raipur—Pir Banwala, Bhadas and Brahamwal in Kapurthala District;

(5) the failure to improve the building of the Government High School, Nangal Lohana district Kapurthala, and

(6) the failure to close down the primary schools opened by Government at places where there are already privately-managed private schools."

That in the motion, the following be *added* at the end, namely:—

"but regret that no mention has been made—

(1) about the irrigational and energising of wells in Salhewas Police Station and other arid areas of Jhajjar Tehsil;

(2) about the extension of relief for Police Station Selhewas and other areas of Jhajjar Tehsil effected by near-famine conditions and floods from the area which supplies the largest number of recruits to the Army; and

(3) to establish industrial estate and girls high school at Kosli in Jhajjar Tehsil."

That in the motion, the following be *added* at the end, namey:—

"but regret that no mention has been made regarding—

(1) the economic crisis developed in the State because of the unpopular and wrong policies of the Government;

(2) the struggle for retaining power by the Chief Minister and his colleagues which has created a state of political instability and crisis in the State;

(3) the recommendation to the Union Government for re-adjustment of the boundaries of the State on purely linguistic basis;

(4) The seriously deteriorating moral standard of the people and wide-spread corruption in almost all spheres together with the failure of the Government to revive high moral standards again;

(5) the failure of the Government to provide technical or college education in the backward tehsil of Zira in the Ferozepur District;

(6) the failure of the Government to take effective steps which may establish a democratic socialistic order in the State;

(7) the metalling of—

(a) Talwandi Bhai-Mallanwal Kacha Road

(b) Ferozepur—Makhu Kacha Road

(c) Kul Garhi—Malwala Approach Road

(d) Zira—Mallanwala Kacha Road

(e) Ferozepur—Bagha Purana Kacha Road from Ratta Khera onward

(f) Kot Isakhan—Dharamkot—Ghalib Road

(g) Zira—Fatehgarh Panjtur Road; and

(8) the failure of the Government in constructing bridges on the newly constructed deep drains in Ferozepur and Zira Tehsils on even very important village roads and creating thereby a serious traffic problem for the residents of villages concerned.

That in the motion, the following be *added* at the end, namely:—

"but regret that no mention has been made about—

(1) the construction of metalled road between Dighot and Hassanpur *via* Khambi;

(2) the construction of metalled road between Hassan Pur and Mohana *via* Kushak, Baroli, Gheri Khadar area;

(3) the construction of metalled road between Banchari and Kushak *via* Marroli Pingore, Bela;

(4) the construction of metalled road between Aurangebad and Kushak *via* Dighot and Bela;

(5) the construction of metalled road between Rasul Pur and Hassan Pur *via* Baroli;

(6) the construction of metalled road between Bahin to Khatele Sarai *via* Man Pur;

(7) the improvement of State Transport buses at Gurgaon Depot;

[Mr Speaker.]

(8) the reduction of bus fares and bring at par the bus fares of State Transport buses and Private buses;
(9) the establishment of a rural Industrial Estate in Hodal Block;
(10) the provincialisation of the Municipal Hospital, Hodal;
(11) establishment of a Government Polytechnic College and a Government Degree College at Hodal;
(12) prevention of recurrence of floods in Gurgaon District;
(13) completion of Gaunchhi Drain and its link drains including Pingore Drain, Dighot Link Drain, Aurangebad Drain,remodelling of the Selothi Drain, Palwal drain, Jamoli Drain;
(14) construction of Sondh Drain;
(15) providing bridges over Gaunchhi Drain between Bandari and Lohina, Khambi and Paingaltu, Gorota and Jalalpur Muafi and a bridge over river Yamuna near HassanPur;
(16) upgradation of Primary Schools of—

(i) Lihki, Marroli, Gorota, Bhamana, Gulabad, Girls Primary School, Hassan Pur up to Middle standard;

(ii) Government High Schools Dighot, Hodal, Hassanpur, Kushak, Bhiruki to Higher Secondary standard;

(iii) establishment of a Primary School at village Nangle Sehdev;

(17) electrification of 42 villages included in the Sub-Projects Hodel, sanctioned by the Punjab State Electricity Board, Patiala in 1962;
(18) bringing at par the abiana rates paid by the cultivators of Palwal and Nuh Sub-Divisions with those prevailing in other parts in Punjab;
(19) establishment of more Veterinary Hospital and Allopathic and Ayurvedic Dispensaries in Gurgaon District and supply of adequate medicines to the existing ones;
(20) inadequate buildings for the Science Block and accommodation of Educational Institutions in Hassan Pur Constituency;
(21) relief given to cultivators whose crops have been damaged by cold waves."

That in the motion, the following be *added* at the end, namely:—

"but regret that no mention has been made to—

(1) shift the Engineering College, Kurukshetra to its actual place Kurukshetra from Patiala and Chandigarh;
(2) make the appointments of Resident Magistrate and Sub-Judge in Thanesar Sub-Division;
(3) ameliorate the curse of 'Inspector Raj' throughout the State;
(4) reduce the commandant area of the irrigating tube-wells from 700 to 200 acres in the interests of higher yield and greater production.
(5) include the starting of Government buses on Kacha road routes;
(6) Upgrade the middle schools of Babaian, Kharindewa and Yara in my Constituency; and
(7) ameliorate the condition of the backward Chhachhra area, i. e., the area surrounded by Thanesar, Shahabad, Ladwa, Radam and Barara in my Constituency in respect of communications, education, industry, floods, electricity and irrigation."

The motions were lost

Mr. Speaker : Question is—

That the members of the Vidhan Sabha assembled in this Session are deeply grateful to the Governor for the Address which he has been pleased to deliver to both the Houses of the State Legislature assembled together on the 17th February, 1964.

7.25 p.m. *The motion was carried.* (*Cheers*).

(The Sabha then adjourned till 9-00 a.m. on Tuesday, the 25th February, 1964.)

APPENDIX

TO

Punjab Vidhan Sabha Debates Vol. I—No. 5, dated the 24th February, 1964.

Files/Documents Missing from the Co-operative Department

1255. **Comrade Ram Piara**: Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) Whether it is a fact that certain important papers/documents/ files are missing from the Co-operative Department/Office of the Registrar, Co-operative Societies, Punjab, if so, the number of such documents/files, etc., together with the name of the office with its Headquarters from where such documents are missing ;

(b) the details of the efforts so far made in locating the said missing files/documents ;

(c) whether any enquiry has been held regarding missing documents with a view to find out the subject/Co-operative society etc., to which these missing documents relate ;

(d) whether any duplicate files have been prepared ; if so, in how many cases, and if not, the reasons therefor ?

Sardar Partap Singh Kairon: (a) Yes ; one file belonging to the office of the Assistant Registrar, Co-operative Societies, Amritsar.

(b) Efforts made by the Assistant Registrar, Co-operative Societies, Amritsar, to trace out the file have not proved successful. Accordingly an F.I.R. has been lodged with the Senior Superintendent of Police, Amritsar for investigation, which is going on. The matter is being vigorously pursued.

(c) The file pertains to arbitration case against Shri Darshan Singh, Member, Muchhal Agricutural Co-operative Society.

(d) No, as it is not possible.

TIKKA LANDS IN VILLAGES OF TEHSIL PALAMPUR, DISTRICT KANGRA

1314. **Comrade Jangir Singh Joga**: Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the names of villages of tehsil Palampur, district Kangra, where mutations for Tikka Lands have so far been made in favour of the respective Village Panchayats ;

(b) the year when the said mutations were sanctioned and the total amount of income from such lands realised by each Panchayat after mutations, year wise ?

Sardar Partap Singh Kairon: (a) The list of villages is laid on the Table of the House.

(b) (i) 1962 and 1963.

(ii) Panchayats Bandla and Jia realised Rs 45 and Rs 175 respectively during 1962. Other Panchayats realised no income.

List of villages where mutations of Shamlat tikka lands have been sanctioned in favour of Panchayat during the year 1962 and 1963

S. No.	Name of village	S. No.	Name of village
1.	Kothi Sawar	45.	Henja
2.	Kothi Kohar	46.	Garla Dai
3.	Bir	47.	Garla Sarkri
4.	Bhatoon	48.	Sulah
5.	Sansal	49.	Rai Pur
6.	Deol	50.	Jassu Samula
7.	Laned	51.	Saloh
8.	Rajehar	52.	Arla
9.	Kand Bari	53.	Bhattoon
10.	Bandla	54.	Moharle
11.	Kandi	55.	Sidhpur Sarkari
12.	Kusmal	56.	Khalet
13.	Chachian	57.	Ghugar
14.	Jia	58.	Sidhpur Rani
15.	Sungael	59.	Bhagotla
16.	Bhadhar Khar	60.	Bagora
17.	Paprola	61.	Dadh uperla
18.	Manjheram	62.	Dadh Jhikla
19.	Nori	63.	Gopalpur
20.	Averi	64.	Lahla
21.	Jand Pur	65.	Latwala
22.	Tarhial	66.	Mehanja
23.	Agojer	67.	Katiar
24.	Anderata	68.	Paror
25.	Tikkar	69.	Darang
26.	Thandohal	70.	Dhorani
27.	Bhat Pura	71.	Ghainta
28.	Maniara	72.	Kharot
29.	Saliana	73.	Panapir
30.	Devgran	74.	Gagal
31.	Patti	75.	Rajhun
32.	Rajpura	76.	Kahanphat
33.	Holta	77.	Deera
34.	Banuri	78.	Jona
35.	Mohal Banuri	79.	Nora
36.	Mohal Holta	80.	Parba
37.	Mohal Palampur	81.	Balota
38.	Maranda	82.	Gharana
39.	Banghiar	83.	Tamloh
40.	Dehan	84.	Dagera
41.	Punner	85.	Bachhiwie
42.	Bhati	86.	Alampur
43.	Bhawarna	87.	Gharthun
		88.	Thural

a

S. No.	Name of village	S. No.	Name of village
89.	Bandhu	102.	Nag Ban
90.	Ketlu	103.	Dagoh
91.	Barran	104.	Kosri
92.	Lamba goan	105.	Darman
93.	Ghaisinghpur	106.	Lahat
94.	Sansie	107.	Khera
95.	Chadhiar	108.	Bhora
96.	Baijnath	109.	Bhoda
97.	Dahang	110.	Ghrhjamula
98.	Sakri	111.	Muhandi
99.	Tikkeri	112.	Daroh
100.	Sagoor	113.	Nanoon
101.	Asa Puri		

TIKKA LANDS OF VILLAGES RAJGARIA AND PALHANA, TEHSIL PALAMPUR, DISTRICT KANGRA

1315. Comrade Jangir Singh Joga: Will the Minister for Local Government and Welfare be pleased to state—

(a) whether it is a fact that Tikka Lands situated in the Panchayat areas of villages Rajgaria and Palhana, tehsil Palampur, district Kangra, have been transferred in the name of the respective Panchayats, if so, when ;

(b) whether it is also a fact that the Cheel trees growing on the said lands are being auctioned by Government since 1961;

(c) if the answer to parts (a) and (b) above be in the affirmative, whether the auction money so realised was given to the respective Panchayats;

if not, the reasons therefor and the name of the Department by which the said amount was kept ?

Sardar Gurbanta Singh : (a) No.

(b) No.

(c) Question does not arise.

Employees belonging to Scheduled Castes and Backward Classes in the Office of Commissioner, Ambala Division (Including the Offices of Deputy Commissioners)

1346. Sardar Ajaib Singh Sandhu: Will the Minister for Revenue be pleased to state the number, names and dates of appointment of the

employees belonging to Scheduled Castes and Backward Classes working at present in Class I, II, III and IV posts separately in the office of the Commissioner, Ambala Division (including the offices of Deputy Commissioners), together with their percentage in each category and the percentage of posts reserved for them in each category ?

Subject: Employees belonging to scheduled castes and backward Classes in the offices of Commissioner, Ambala Division (including the offices of the Deputy Commissioners) Unstarred Assembly Question No. 1346.

The answer to Assembly Question No. 1346 appearing in the list of Unstarred Questions on the 24th February, 1964 in the name of Shri Ajaib Singh Sandhu, M.L.A., is not ready. The reply will be submitted as soon as the relevant information has been collected.

Sd/—Revenue Minister.

U.O. No. 1246-DE(III) 64/907, dated the 22nd/24th February, 1964.

PERSONS KEPT IN REVENUE LOCK UPS IN TEHSIL FEROZEPUR, IN CONNECTION WITH RECOVERY OF CERTAIN LOANS

1372. Sardar Kulbir Singh : Will the Minister for Revenue be pleased to state—

(a) the list of persons along with their addresses kept in the revenue lock ups in tehsil Ferozepur during the years 1961-62, 1962-63 and 1963-64 (up-to-date) in connection with the recovery of land revenue and agricultural taccavi loans and other agricultural loans ;

(b) the list of persons with their addresses kept in revenue lock ups in tehsil Ferozepur in connection with the recovery of Co-operative loans during the period mentioned in part (a) ;

(c) the list of persons with their addresses who were kept in revenue lock ups in tehsil Ferozepur during the period mentioned in (a) above in connection with Government recoveries other than those mentioned in parts (a) and (b) above ?

Sardar Ajmer Singh : (a) A statement is enclosed.

,, Nil.

(c) Nil.

List of persons along with their addresses kept in the Revenue Lock Up in Tehsil Ferozepur during the year 1961-62 in connection with the recovery of land revenue and Agriculture Taccavi Loans and other Agriculture Loans

Serial No.	Name and address.
1.	Harbans Singh, son of Dalip Singh, village Brali Bhan, tehsil Ferozepur.
2.	Ram Singh, son of Sher Singh, village Guruharsahai, tehsil Ferozepur.
3.	Karam Chand, son of Ram Rakha, village Pindi, tehsil Ferozepur.
4.	Kartar Singh, son of Ajaib Singh, village Bhurai Klan.
5.	Balbir Singh, Lambardar, village Badlmi Ganda Singh Wali.
6.	Sohan Singh, Lambardar, village Thathera Klan.
7.	Thakar Singh, Lambardar, village Rukna Begu.
8.	Thakar Singh, son of Sunder Singh, village Shazadi.
9.	Buta Singh, son of Lal Singh, village Shazadi.
10.	Sajjan Ram, son of Bhani Ram, village Khai.
11.	Rui Singh, Lambardar, village Dulchike.
12.	Surain Singh, Lambardar, village Khai, Harbail Singh, Kirpal Singh, village Khai.
13.	Khushal Singh, Lambardar, village Saddar Din Wala.
14.	Balbir Singh, Lambardar, village Saddar Din Wala.
15.	Dona Singh, son of Jinder Singh, village Palla Megha, tehsil Ferozepur.
16.	Titar Singh, Lambardar, village Uggake.
17.	Dara, Chaukidar, village Khai
18.	Ram Singh, son of Iqbal Singh, village Karma Jalalbad, Thandardan, tehsil Zira.
19.	Dhara Singh, Lambardar, Dulchike.
20.	Sayal Singh, son of Thakar Singh, Kheriadawala.
21.	Mehana Singh, son of Jhandar Singh, Surety Parkash Kaur, Resident of Mamdot.
22.	Radha Singh, son of Pala Singh, Karma.
23.	Gurbux, Lambardar, village Butter.
24.	Bhagat Singh, Lambardar, Butter.
25.	Chanan Singh, Lambardar, Galawal.
26.	Dayal Singh, Lambardar, Jamal Garh.
27.	Sawan Mal, son of Vira Mal, Karma.
28.	Chanchal Singh, son of Chanda Singh, Kari Khurd.
29.	Bahal Singh, Lambardar, Hasti Wala.
30.	Sohan Singh, Lambardar, Kari Kalan.
31.	Gyan Chand, Ferozepur.
32.	Sher Singh, Lambardar, Bhangar.
33.	Hazara Singh, Lambardar, Paujo Ke Hittar.
34.	Bishan Singh, Lambardar, Gokhi Wala.
35.	Massa Singh, Lambardar, Gudder Dhindi.
36.	Sunder Singh, son of Labhu Singh, Mamdot Hittar.
37.	Labh Singh, Lambardar, Lakhasinghwala.
38.	Harnam Singh, son of Labh Singh, Lakhoke Behram.
39.	Gurbux Singh, son of Pal Singh, Soheriwala.
40.	Pala Singh, Resident of Ferozepur Cantt.

Serial No.	Name and address.
41.	Sohan Singh, Lambardar, Narang Ke Sayal.
42.	Joginder Singh, son of Kishan Singh, Chak Madia Ke.
43.	Arjan Singh, Lambardar, Chak Madia Ke.
44.	Makhan Singh, son of Balaka Singh, Bazid Pur.
45.	Gurdit Singh, son of Joginder Singh, Saido Ke Rohela.
46.	Lanka Singh, son of Megh Singh, Hamid
47.	Bahadar Singh, son of Ran Singh, Hamid.
48.	Udhan Singh, son of Hukam Singh, Mudki.
49.	Sunder Singh, son of Nidhan Singh, Mudki.
50.	Jhanda Singh, Resident of Ferozepur City.
51.	Harbans Singh, son of Nandar Singh, Ferozepur.
52.	Sunder Singh, son of Sohayal Singh, Rehma Ke Uttar Now Bukan Wala.
53.	Banta Singh, son of Fauja Singh, Gudder Dindi.
54.	Ajaib Singh, son of Harnand Singh, Gudder Dindi.
55.	Rur Singh, son of Bhagat Singh, Gudder Dindi.
56.	Jhanda Singh, Lambardar, Batu Quadim.
57.	Dalip Singh, son of Isher Singh, Ugeke.
58.	Dhara Singh, Mukhtiara Am of Sulakhan Singh, Resident of Phela Megha.
59.	Amrik Singh, Pritam Singh, son of Kartar Singh, Resident of Basti Pathana Wali.
60.	Kar Singh, son of Chamba Singh, of Mamdot Hittar.
61.	Mangal Singh, son of Bahadar Singh, Resident of Ferozepur.
62.	Wallu Singh, son of Chanda Singh, Peju Ke Uttar.
63.	Chanan Singh, Lambardar, Galiwala.
64.	Sampuran Singh, Lambardar, Hamid.
65.	Mela Ram, Resident of Pirkhan Sheikh, Tehsil Ferozepur, Khushal Singh, Lambardar
66.	Jagir Singh, Lambardar, ex. Resident of Bazidpur.
67.	Avtar Singh, Lambardar, Resident of Bazidpur.
68.	Pala Singh, son of Buta Singh, Resident of Dulchike.
69.	Duna Singh, son of Jinder Singh, Resident of Pala Megha.
70.	Hakim Singh, son of Nihal Singh, Resident of Gulamwala.
71.	Kesar Singh, son of Natha Singh, Resident of Gulamwala.
72.	Kapur Singh, Lambardar, Resident of Chak Jamit Singhwala.
73.	Jiwan Singh, son of Kesar Singh, Resident of Hastiwala.
74.	Balwant Singh, son of Isher Singh, Resident of Hastiwala.
75.	Suba Singh, son of Mangal Singh, Resident of Bagawala.
76.	Ganda Singh, son of Bahadar Singh, Resident of Ferozepur.
77.	Pyara Singh, son of Balaka Singh, Resident of Dulchi Ke.
78.	Teja Singh, son of Sada Singh, Resident of Dulchi Ke.
79.	Dogar Singh, son of Sham Singh, Resident of Dulchi Ke.
80.	Sardara Singh, son of Rur Singh, Resident of Musan Ke Hittar.
81.	Jaswant Singh, Lambardar, Resident of Mehma.
82.	Buta Singh, Lambardar, Resident of Malik Zada.
83.	Lal Chand, Lambardar, Resident of Bareke.
84.	Dula Singh, son of Ganda Singh, Resident of Mudki,
85.	Sarmand Singh, son of Ghumand Singh, Resident of Sawaiwala,
86.	Hazara Singh, son of Nihal Singh, Resident of Khamba.

Serial No.	Name and address.
87.	Kehar Singh, son of Natha Singh, Resident of Gulamwala.
88.	Hakim Singh, son of Nihal Singh, Resident of Gulamwala.
89.	Bagga Singh, son of Tehl Singh, Resident of Sataiwala.
90.	Sawanal Singh, son of Bur Singh, Resident of Ferozepur City.
91.	Anokh Singh, son of Waryam Singh, Resident of Sodhi Nagar,
92.	Anokh Singh, Lambardar, Resident of Pirke-Khangarh.
93.	Bnarsi Dass, son of Nanak Chand, Resident of Ferozepur.
94.	Nihal Singh, Resident of Bazidpur.
95.	Tara Singh, son of Partap Singh, Resident of Qutabawala.
96.	Lal Chand, Resident of Migan.
97.	Hira Singh, son of Bhagwan Singh, Resident of Rehmeshah-wala.
98.	Bhal Singh, son of Jiwan Singh, Resident of Bazidpur.
99.	Babu Singh, son of Dhara Singh, Resident of Basti Bhatianwali.
100.	Jaimal Singh, son of Narain Singh, Resident of Lakho-ke-Behram.
101.	Tara Singh, son of Nihal Singh, Resident of Lakhoke-Behram.
102.	Didar Singh, Resident of Haraj.
103.	Kartar Singh, son of Dula Singh, Resident of Pujoke.
104.	Pala Singh, son of Jhanda Singh, Resident of Pujoke.
105.	Sardara Singh, Lambardar, Resident of Hazara Singh Wala.
106.	Surjan Singh, Lambardar, Resident of Chhenga Rai.
107.	Harnam Singh, Lambardar, Resident of Alfu Ke.
108.	Kanshi Singh, son of Surjan Singh, Resident of Kari Klan.
109.	Dabil Singh, Lambardar, Resident of Peru-wala.
110.	Gurbax Singh, son of Mangal Singh, Resident of Gudar Dhandi.
111.	Massa Singh, Lambardar, Resident of Gudar Dhandi.
112.	Tara Singh, Resident of Megha Panjgranh.
113.	Hari Chand, Resident of Kuti.
114.	Makhan Singh, son of Gulab Singh, Resident of Ruatawala.
115.	Burh Singh, Lambardar, Resident of Gudar Dhandi.
116.	Hari Singh, son of Mena Singh, Resident of Hastiwala.
117.	Maluk Singh Lambardar, Resident of Basti Phatana.
118.	Ram Singh, Lambardar, Resident of Tibikalan.
119.	Jawala Singh, son of Gulab Singh, Resident of Ruatawala.
120.	Sardara Singh, Lambardar, Resident of Paujoke.
121.	Lal Singh, son of Jand Singh, Resident of Jandwala.
122.	Bahadur Singh, Lambardar, Resident of Megha Rai.
23.	Natha Singh, son of Hardit Singh, Resident of Bazidpur.
124.	Labh Singh, son of Bhag Singh, Resident of Saddar Dinwala.
125.	Sohan Lal, son of Jawala Ram, Resident of Khain.
126.	Bahal Singh, Lambardar, Resident of Bhatra Azim Shah.
127.	Chanan Singh, son of Lakha Singh, Resident of Shakur.
128.	Des Raj, son of Saudagar Singh, Resident of Jandwala.
129.	Balwant Singh, son of Sohan Singh, Resident of Mamdot-utar.
130.	Bachan Singh, son of Harnam Singh, Resident of Gall Khurd.
131.	Avtar Singh. Lambardar, Resident of Bazidpur.
132.	Tarlok Singh, Lambardar, Resident of Chak-Rao-Ke.

Serial No.	Name and address
133.	Bhan Singh, son of Pala Singh, Resident of Jandwala.
134.	Lal Singh, Lambardar, Resident of Baga wala.
135.	Dalip Singh, son of Raj Singh, Resident of Hastiwala.
136.	Ganga Singh, son of Natha Singh, Resident of Hazara Singh wala.
137.	Sunder Singh, son of Ranjha Singh, Resident of Hazara Singh wala.
138.	Bela Singh, son of Jaimal Singh, Resident of Hazara Singh wala.
139.	Surain Singh, son of Tehl Singh, Resident of Hazara Singh wala.
140.	Sada Singh, son of Nadar Singh, Resident of Jailewala.
141.	Amin Chand, son of Guranditta, Resident of Bare-shah-wala.
142.	Harbans Lal, Lambardar, Resident of Pir Khan Sheikh.
143.	Arjan Singh, Lambardar, Resident of Chak-Madin-Ke.
144-	Nanka Singh, son of Bhag Singh, Resident of Mamdot.
145.	Ganda Singh, Lambardar, Resident of Ferozepur.
146.	Pritam Singh, Lambardar, Resident of Satalwala.
147.	Buta Singh, Resident of Sawai Bhokri.
148.	Bahadur Singh, son of Hakim Singh, Resident of Tale-wala.
149.	Bali Singh, Resident of Hussanwat.
150.	Lachman Singh, Lambardar, Resident of Hussain-shah-wala.
151.	Harnam Singh, son of Kesar Singh, Resident of Pala-Megha.
152.	Ajit Singh, son of Labha Singh, Resident of Lakho-Ke-Behram.
153.	Harnam Singh, Resident of Lakho-Ke-Behram.
154.	Massa Singh, son of Sher Singh, Resident of Lakho-Ke-Behram.
155.	Karam Singh, son of Lachman Singh, Resident of Lakho-Ke-Behram.
156.	Harnam Singh, son of Vir Singh, Resident of Lakho-Ke-Behram.
157.	Sarban Singh, Lambardar, Resident of Khai.
158.	Massa Singh, Lambardar, Resident of Gudar Dhandi.
159.	Jaggu Ram, President Harijan Society, Resident of Doona Jaimal Wala.
160.	Ujagar Singh, Lambardar, Resident of Jhariwala.
161.	Gyan Chand, son of Amar Nath, Resident of Ferozepur.
162.	Suraj Bans Singh, son of Baba Gurdit Singh, Resident of Naunadi Khokhar.
163.	Bhal Singh, Lambardar, Resident of Bhabra Azim Shah.
164.	Thanu Shanker, Secretary Society, Resident of Dula Singh wala.
165.	Sohawa Singh, Resident of Dula Singh wala.
166.	Sulakhan Singh, Resident of Dula Singh wala.
167.	Gajjan Singh, Resident of Dula Singh wala.
168.	Labh Singh, Lambardar, Resident of Gulamwala.
169.	Chanan Singh, Lambardar, Resident of Galewala.
170.	Joginder Singh, son of Udham Singh, Resident of Jodhpur.
171.	Khushal Singh, Lambardar, Resident of Saddar Dinwala.
172.	Harnam Singh, Lambardar, Resident of Galewala.
173.	Wasen Singh, son of Wasava Singh, Resident of Galiwala.
174.	Wasan Singh, son of Ala Singh, Resident of Galiwala.
175.	Jagir Singh, son of Sunder Singh, Resident of Galiwala.
176.	Palhwan Ram, son of Ram Ditta, Resident of Swah wala.
177.	Dalip Singh, son of Khazan Singh, Resident of Ghulla.

Serial No.	Name and address
178.	Karnail Singh, son of Sawan Singh, Resident of Gulamwala.
179.	Madan Singh, son of Baldev Singh, Resident of Kahnewala.
180.	Nathu Ram, son of Labhu Ram, Resident of Ferozepur.
181.	Ujagar Singh, son of Hukam Singh, Resident of Mirza Lakho-ke.
182.	Arbail Singh, son of Ujagar Singh, Resident of Mirza Lakho-ke.
183.	Surjan Singh, son of Kabal Singh, Resident of Galiwala.
184.	Jagat Singh, son of Rana Singh, Resident of Ferozepur Cantt.
185.	Bhag Singh, Lambardar, Resident of Killi Gandhran.
186.	Guranditta Mal, son of Uttam Chand, Resident of Ferozepur.
187.	Karnail Singh, son of Fauja Singh, Resident of Butewala.
188.	Lal Singh Lambardar, Resident of Waghewala.
189.	Pritam Singh, Lambardar, Resident of Lakho-ke-Behram.
190.	Mohan Singh, Lambardar, Resident of Kari Klan.
191.	Sawan Singh, son of Banka Ram, Resident of Chak Mahantawala.
192.	Hukam Chand, son of Jaimal Ram, Resident of Chak Mahantawala.
193.	Dalut Ram, son of Jiwan Ram, Resident of Chak Mahantawala.
194.	Khewan Ram, son of Miea Singh, Resident of Chak Mahantawala.
195.	Sardara Singh, son of Kala Singh, Resident of Pala Megha.
196.	Bur Singh, Lambardar, Resident of Gudar Dhandi.
197.	Ajaib Singh, son of Harnand Singh, Resident of Gudar Dhandi.
198.	Lashkar Singh, son of Khushial Singh, Resident of Rautabewala.
199.	Banta Singh, son of Kesar Singh, Resident of Ferozepur.
200.	Bagicha Singh, son of Mangal Singh, Resident of Baghewala.
201.	Shanker Singh, son of Sardara Singh, Resident of Guru-Har-Sahai.
202.	Gulab Singh, son of Tara Singh, Resident of Guru-Har-Sahai.
203.	Sher Chand, son of Jamna Dass, Resident of Khoia.
204.	Suraj Bans Singh, son of Baba Gurdit Singh, Resident of Tatari Khokhar.
205.	Tika Singh, son of Rur Singh, Resident of Amir Khas.
206.	Ranga Singh, son of Sher Singh, Resident of Arfri-Ke.
207.	Puran Singh, President, Resident of Dula Singh Co-operative Society.
208.	Shangara Singh, son of Sucha Singh, Resident of Sawai Bhokri.
209.	Sunder Singh, son of Nihal Singh, Resident of Gulamwala.
210.	Kundan Singh, son of Munshi Singh, Resident of Sowaia.
211.	Sher Baz Singh, Lambardar, Resident of Sawai Bhokri.
212.	Pali Singh, son of Uttam Singh, Resident of Hussan Dhande.
213.	Bhag Singh, son of Sher Singh, Resident of Talli-saida-Sahu.
214.	Gurbachan Singh, son of Sajjan Singh, Resident of Mudki.
215.	Surjan Singh, son of Narain Singh, Resident of Galewala.
216.	Suraj Bans Singh, son of Baba Gurdit Singh, Resident of Namari-Khokhar.
217.	Dhara Singh, Lambardar, Resident of Dulchike.
218.	Fauja Singh, son of Ladha Singh, Resident of Lakho-Ke-Behram.
219.	Garib Singh, son of Mohinder Singh, Resident of Lakho-Ke-Behram.
220.	Bogh Singh, son of Mal Singh, Resident of Lakho-Ke-Behram.
221.	Nathu Ram, Resident of Basti Tankanwali.
222.	Gian Singh, son of Prem Singh, Resident of Lakho-Ke-Behram.
223.	Charan Singh, son of Tara Singh, Resident of Lakho-Ke-Behram.

Serial No.	Name and Address
224.	Jagan Nath, son of Chamba Ram, Resident of Badal Ke.
225.	Munsha Singh, Lambardar, Resident of Killi.
226.	Hazara Singh, son of Amir Singh, Resident of Dauleke Nathu.
227.	Atma Singh, Lambardar, Resident of Rukna Rasim.
228.	Kotu Ram, son of Chanan Ram, Resident of Guru-Har-Sahai.

List of persons along with their addresses kept in the Revenue Lock up in tehsil Ferozepur during the year 1962-63 in connection with the recovery of Land Revenue and Agriculture Taccavi Loans and other Agriculture Loans.

Serial No.	Name and Address
1.	Harnam Singh, son of Kesar Singh, Resident of Palha-Megha.
2.	Hara Singh, son of Saudagar Singh, Resident of Guru-Har-Shai.
3.	Jawahar Lal, Lambardar, Resident of Mohan Ke.
4.	Kikar Singh, son of Dalip Singh, Resident of Chak-Haraj-Bir-Kel.
5.	Kartar Singh, son of Narain Singh, Resident of Sawai-Bhokri and Saide-Ke-Naul.
6.	Narain Singh, Lambardar, Resident of Jhoke-Sham Singh.
7.	Narain Singh, son of Sohan Singh, Resident of Jandwala
8.	Bhagat Singh, Lambardar,. Katora.
9.	Bahal Singh, son of Puran Singh, Resident of Kahnga Klan.
10.	Jang Singh, son of Resham Singh, Resident of Kahnga Klan.
11.	Mal Singh, son of Dittu Singh, Resident of Guru-Har-Shai.
12.	Janga Singh, son of Sunder Singh, Resident of Guru-Har-Shai
13.	Gulab Singh, son of Atu Singh, Resident of Guru-Har-Shai.
14.	Gurdit Singh, son of Laku Singh, Resident of Guru-Har-Shai.
15.	Kartar Singh, son of Surain Singh, Resident of Dulchi-Ke.
16.	Hazara Singh, son of Sawan Singh, Resident of Dulchi-Ke.
17.	Surain Singh, son of Sher Singh, Resident of Dulchi-Ke.
18.	Nankara Singh, son of Surain Singh, Resident of Dulchi-Ke.
19.	Gulzara Singh, son of Tara Singh, Resident of Dulchi-Ke.
20.	Inoit, son of Mihindoo, Resident of Palha Megha. Khushi Ram, son of Ulfat Ram Surety.
21.	Sunder Singh, son of Chamba Ram, Resident of, Mamdot.
22.	Sardara Singh, Lambardar, Resident of Paujo-Ke-Uttar.
23.	Sawan Singh, son of Mehna Singh, Resident of Sawai-Rai-Uttar.
24.	Kartar Singh, Sher Singh, sons of Chanda Singh Resident of, Sawai-Rai-Uttar.
25.	Sucha Singh, son of Kartar Singh, Resident of Sawai-Rai-Uttar.
26.	Kishan Singh, son of Matwala Singh, Resident of Sawai-Rai-Uttar.
27.	Lasira Singh, Baj Singh, sons of Hazara Singh Resident of, Sawai-Rai-Uttar.
28.	Mana Singh, son of Bahadur Singh, Resident of Sawai-Rai-Uttar.
29.	Labh Singh, Lambardar, Resident of Lakha Singhwala.
30.	Buta Singh, Lambardar, Resident of Chhanga Khurd.
31.	Dita Singh, son of Gharbara Singh, Resident of Lakha-Singhwala.
32,	Bagha Singh, son of Nazar Singh, Resident of Chhanga Khurd.
33.	Karnail Singh, son of Sajjan Singh, Resident of Mahantanwala.

Serial No.	Name and Address
34.	Nihal Singh, Lambardar, Resident of Bhabra-Azim-Shah.
35.	Gurdial Singh, ex-Lambardar, Resident of Doolu
36.	Balwant Singh, son of Jawala Singh, Resident of Quatbewala.
37.	Ranjha Singh, son of Dhian Singh, Resident of Mange.
38.	Bahadur Singh, son of Ujagar Singh, Resident of Mange.
39.	Tara Singh, son of Sulakhan Singh, Resident of Wahgewala.
·	mın Singh, son of Labh Singh, Resident of Lakho-Ke-Behram.
41.	Ujagar Singh, son of Mangal Singh, Resident of Lakho-Ke-Behram.
42.	Lehna Singh, son of Isher Singh, Resident of Hastewala.
43.	Chanan Singh, son of Janga Singh, Resident of Hastewala.
44.	Kartar Singh, son of Surain Singh, Resident of Dulchi-ke.
45.	Pirthvi Singh, son of Isher Singh, Resident of Haraj.
46.	Sawan Singh, son of Chamba Singh, Resident of Mare Khurd.
47.	Banka Singh, son of Sardara Singh, Resident of Guru-Har-Sahai.
48.	Lal, Lambardar Resident, of Wahgewala
49.	Hakim Singh, son of Wadhawa Singh, Resident of Guru-Har-Sahai
50.	Mool Chand, son of Nagar Mal, Resident of Guru-Har-Sahai.
51.	Narain Singh, son of Sher Singh, Resident of Dulchi-Ke.
52.	Babu Ram, son of Jaimal, Resident of Bare-Ke.
53.	Bhagat Ram, son of Kanshi Ram, Resident of Chingali Now Ferozepur.
54.	Mehenga Singh, son of Nanda Singh, Resident of Their Klan.
55.	Ram Singh, son of Sarban Singh, Resident of Tibi Klan.
56.	Sawan Singh, son of Mana Singh, Resident of Sawai-Rai. Uttar.
57.	Mangal Singh, son of Sarban Singh, Resident of Chhangali Zero.
58.	Mauhkam Singh, son of Ganga Singh, Resident of Ferozepur City.
59.	Behal Singh, Lambardar, Resident of Bhebra-Azim-Shah.
60.	Chatranjan Singh, Lambardar, Resident of Gamowala Chak Madeake.
61.	Arjan Singh, son of Saudagar Singh, Resident of Mamne-Auttar.
62.	Bagicha Singh, Resident of Dulchi-Ke.
63.	Dhara Singh, Lambardar, Resident of Mamdot Uttar.
64.	Kishan Singh, Lambardar, Resident of Peeru-Wala.
65.	Udham Singh, son of Teja Singh, Resident of Peeru-wala.
66.	Arbail Singh, Lamdardar, Resident of Ferozepur.
67.	Gudda Singh, Lambardar. Resident of Ghall.
68.	Sarban Singh, Resident of Gamewala.
69.	Meja Singh, son of Banta Singh, Resident of Gamewala.
	Ujagar Singh, son of Labh Singh, Resident of Gamewala.
70.	Fauja Singh, Resident of Jaimet Pur-Dheru.
71.	Harbans Singh, Resident of Bazid Pur.
72.	Ujagar Ram, son of Janda Ram, Resident of Karyan Palhwan.
73.	Des Raj, son of Parma Nand, Resident of Jhok Hari Har.
74.	Sampuran Singh, Resident of Hamid.
75.	Harsa Singh, son of Vir Singh, Resident of Chak Someiwala.
76.	Kashmeri Lal, son of Kundan Lal, Resident of Ferozepur Cantt.
77.	Avtar Singh, Lambardar, Resident of Bazidpur.
78.	Madan Lal, Rattan Lal, Resident of Ferozepur.

S. No.	Name and address
79.	Thakar Singh, son of Hara Singh, Resident of Mamdot.
80.	Dara, Resident of Khai.
81.	Naranjan Singh, son of Bodh Singh, Resident of Toor.
82.	Jagtar Singh, son of Arbail Singh, Resident of Palah Megha.
83.	Sohan Singh, son of Sunder Singh, Resident of Megha-Panj-Grain.
84.	Kartar Singh, son of Jaimal Singh, Resident of Kuchilli.
85.	Wassan Singh, son of Wasava Singh, Resident of Gameana.
86.	Chhanga Singh, son of Jaimel Singh, Resident of Malla-Reheme-Ke.
87.	Inder Singh, son of Bhagat Singh, Resident of Lakho-Ke-Behram.
88.	Kundan Singh, son of Hazara Singh, Resident of Lakho-Ke-Behram.
89.	Jarnail Singh, son of Inder Singh, Resident of Lakho-Ke-Behram.
90.	Naranjan Singh, son of Bogh Singh, Resident of Lakho-Ke-Behram.
91.	Harnam Singh, son of Kharak Singh, Resident of Lakho-Ke-Behram.
92.	Lakha Singh, son of Bur Singh, Resident of Lakho-Ke-Behram.
93.	Gurdyal Singh, son of Arjan Singh, Resident of Lakho-Ke-Behram.
94.	Sulekhan Singh, son of Narain Singh, Resident of Lakho-Ke-Behram.
95.	Shiv Singh, son of Chamba Singh, Resident of Hazara Singh Wala.
96.	Teja Singh, son of Dhara Singh, Resident of Paleh Megha.
97.	Kala Singh, son of Fateh Singh, Resident of Paleh Megha.
98.	Bahadur Singh, Lambardar, Resident of Megha Rai.
99.	Labh Singh, son of Ladha Singh, Resident of Sahuke.
100.	Mohri Lal, Lambardar, Resident of Kuti.
101.	Kapur Singh, Lambardar, Resident of Chak-Jaimet Singh Wala.
102.	Tara Singh, son of Kishan Singh, Resident of Misriwala.
103.	Kesar Singh, son of Bogh Singh, Resident of Lakho-Ke-Behram.
104.	Karm Singh, son of Lachman Singh, Resident of Lakho-Ke-Behram.
105.	Karnail Singh, son of Surain Singh, Resident of Lakho-Ke-Behram.
106.	Joginder Singh, son of Gujjar Singh, Resident of Lakho-Ke-Behram.
107.	Pritam Singh, Resident of Lakho-Ke-Behram.
108.	Harbans Singh, Resident of Lopon.
109.	Anokh Singh, Resident of Misriwala.
110.	Arjan Singh, son of Ujagar Singh, Resident of Chak-Madia-Ke.
111.	Joginder Singh, son of Kishan Singh, Resident of Chak-Madia-Ke.
112.	Arjan Singh, Lambardar, Resident of Mothenwala.
113.	Nand Lal, Resident of Soodanwala.
114.	Raj Bax, son of Ganpat, Resident of Soodanwala.
115.	Gurdial, son of Lal Chand, Resident of Soodanwala.
116.	Bhagwan Singh, son of Sawan Singh, Resident of Misriwala.
117.	Jarnail Singh, son of Harnam Singh, Resident of Misriwala.
118.	Kashmeri Lal, O.K. Watch House, Resident of Ferozepur.
119.	Ganga Singh, son of Lehna Singh, Resident of Langeana.
120.	Kashmeri Lal, O.K. Watch House, Resident of Ferozepur.
121.	Shaloon Singh, son of Chhagar Singh, Resident of Sherianwala.
122.	Gokal Chand, son of Balak Ram of Excise, Resideht of Ferozepur.
123.	Amar Singh, son of Jawala Singh, Resident of Saide-Ke-Rohela.

Serial No.	Name and Address
124.	Harbans Singh, Surbrah Lambardar, Resident of Pir-Khan-Sheikh.
125.	Mangal Singh, son of Sunder Singh, Resident of Ferozepur.
126.	Amar Singh, son of Wassan Singh, Resident of Ferozepur.
127.	Chanan Singh, son of Lakha Singh, Resident of Shakoor.
128.	Bagga Singh, son of Wassu Singh, Resident of Sahu-Ke.
129.	Gahna Singh, son of Sham Singh, Resident of Sahu-Ke.
130.	Sardara Singh, Lambardar, Resident of Jandwala.
131.	Gurdial Singh, Lambardar, Resident of Dood.
132.	Gopal Singh, son of Hardial Singh, Resident of Ferozepur.
133.	Amar Singh, son of Assa Singh, Resident of Wahge Ke.
134.	Phagga Singh, son of Lehna Singh, Resident of Wahge Ke.
135.	Khushi Ram, son of Lehna Ram, Resident of Wahge Ke.
136.	Sher Singh, son of Lehna Singh, Resident of Mamdot Hittar.
137.	Hara Singh, son of Lal Singh, Resident of Mamdot Hittar.
138.	Lahora Singh, son of Ladha Singh, Resident of Mamdot Hitr.
139.	Kartar Singh, Lambardar, Resident of Malwal.
140.	Gurmukh Singh, son of Ram Singh, Resident of Haria-Ke.
141.	Hakim Singh, son of Bahadur Singh, Resident of Mamdot Auttar.
142.	Diwan Singh, Resident of Rukna-Begu.
143.	Bela Singh, son of Kishan Singh, Resident of Paujo-Ke-Uttar.
144.	Hukam Singh, son of Prem Singh, Resident of Paujo-Ke-Uttar.
145.	Sardara Singh, son of Vir Singh, Resident of Paujo-Ke-Uttar
146.	Hukam Singh, son of Kapur Singh, Resident of Paujo-Ke-Uttar.
147.	Santa Singh, son of Dula Singh, Resident of Paujo-Ke-Uttar.
148.	Hazara Singh, son of Thakar Singh, Resident of Paujo-Ke-Uttar.
149.	Pathana Singh, son of Nihal Singh, Resident of Chhanga-Khurd.
150.	Hazara Singh, son of Ninder Singh, Resident of Chak-Bhange-Wala.
151.	Sohava Singh, son of Jawahar Singh, Resident of Hastiwala.
152.	Bagh Ram, son of Bhana Ram, Resident of Ferozepur.
153.	Bhana, son of Lalu, Resident of Ferozepur.
154.	Hargobind, Lambardar, Resident of Tharasingh Wala.
155.	Balwant Singh, Lambardar, Resident of Kil Garhi
156.	Kirpal Singh, Lambardar, Resident of Khai
157.	Surain Singh, Lambardar, Resident of Khai.
158.	Teja Singh, Resident of Machhi Wara.
159.	Haraj, son of Bura Mal, Resident of Haraya-Malwal.
160.	Channan Singh, son of Lakha Singh, Resident of Haraya-Malwal
161.	Jaimal Ram, Lambardar, Resident of Swah Wala.
162.	Rajinder Singh, son of Khushal Singh, Resident of Ferozepur.
163.	Raghbir Singh, son of Shiv Ram, Resident of Ferozepur.
164.	Harnam Singh, son of Labh Singh, Resident of Lakho-Ke-Behram.
165.	Wanjara Singh, son of Parbhat Singh, Resident of Meh Joeya.
166.	Kartar Singh, Lambardar, Resident of Meh Joeya.
167.	Bahal Singh, Lambardar, Resident of Meh Joeya.
168.	Durga Dass, Lambardar, Resident of Luthur.
169.	Sher Singh, son of Lashkar Singh, Resident of Chhanga Khurd.

S. No.	Name and address
170.	Lachman Singh, son of Gopal Singh, Resident of Chhanga Khurd.
171.	Bishan Singh, son of Lohad Singh, Resident of Chhanga Khurd.
172.	Gyan Singh, Resident. of Khai.
173.	Ganda Singh, Lambardar, Resident of Ferozepur.
174.	Surjan Singh, son of Sham Singh, Resident of Hazara Singh Wala.
175.	Hardit Singh, son of Sarna Singh, Resident of Hazara Singh Wala.
176.	Sardara Singh, Lambardar, Resident of Hazara Singh Wala
177.	Sadhu Ram, son of Barhma Nand, Resident of Jhok-Hari-Har.
178.	Phelehri Ram, Resident of Khai alias Mangan.
179.	Resham Singh, son of Mehna Singh, Resident of Paleh Megha.
180.	Dalip Singh, son of Bir Singh, Resident of Paleh Megha.
181.	Sunder Singh, son of Kalar Singh, Resident of Paleh Megha.
182.	Machi Singh, son of Narain Singh, Resident of Paleh Megha.
183.	Gulab Singh, son of Fatta Singh, Resident of Paleh Megha
184.	Hakam Singh, son of Mehna Singh, Resident of Paleh Megha.
185.	Inder Singh, son of Wadhawa Singh Resident of Paleh Megha.
186.	Teja Singh, son of Ladha Singh, Resident of Dulchi Ke.
187.	Doogar Singh, son of Sham Singh, Resident of Dulchi Ke.
188.	Dhara Singh, Lambardar, Resident of Dulchi Ke.
189.	Ownkar Singh, son of Sardara Singh, Resident of Ranjit Garh.
190.	Hardip Singh, Resident of Gudar Dhandi,
191.	Massa Singh, Lambardar, Resident of Guddar Dhandi.
192.	Bagga Singh, son of Jawala Singh, Resident of Bazid Pur.
193.	Sulakhan Singh, son of Balaqa Singh, Resident of Bazid Pur.
194.	Kartar Singh, Lambardar, Resident of Malwal.
195.	Avtar Singh, Lambardar, Resident of Bazid Pur.
196.	Surain Singh, Lambardar, Resident of Khai.
197.	Sohan Lal, son of Buta Ram, Resident of Palah Megha.
198.	Ajit Singh, son of Suba Singh, Resident of Lakho-Ke-Behram.
199.	Sohan Singh, son of Jagat Singh, Resident of Lakho-Ke-Behram.
200.	Prem Singh Sarbrah, Lambardar, Resident of Lakho-Ke-Behram.
201.	Chanan Singh, Hardip Singh, Resident of Jhoke-Hari-Har.
202.	Swarn Singh, Lambardar, Resident of Rajiwala.
203.	Harnam Singh, son of Sunder Singh, Resident of Ferozepur Cantt.
204.	Wallu Singh, Lambardar, Resinent of Kalia Wala.
205.	Bahel Singh, son of Jhanda Singh, Resident of Khilchian.
206.	Amar Singh, son of Kartar Singh, Resident of Khilchian.
207.	Arjan Singh, son of Narain Singh, Resident of Galewala.
208.	Chanan Singh, Lambardar, Resident of Galewala.
209.	Jita Singh, son of Ladha Singh, Resident of Dulchi-Ke.
210.	Mulakh Raj, temporary Lambardar, Resident of Jamal Garh.
211.	Sohan Singh, Lambardar, Resident of Panj Graon.
212.	Teja Singh, son of Sewa Singh, Resident of Araf-Ke.
213.	Fauja Singh, son of Surain Singh Resident of Paujo-ke.
214.	Pala Singh, son of Gurdit Singh, Resident of Paujo-ke.
215.	Bela Singh, son of Kishan Singh, Resident of Paujo-ke.

Sr. No.	Name and address
216.	Sardara Singh, son of Vir Singh, Resident of Paujo-ke.
217.	Kapur Singh, son of Sewa Singh, Resident of Paujo-ke.
218.	Bahal Singh, son of Khushpal Singh, Paujo-ke.
219.	Jagir Singh, son of Santa Singh, Resident of Paujo-Ke.
220.	Darbara Singh, son of Hazur Singh, Resident of Paujo-ke.
221.	Hakim Singh, son of Kapur Singh, Resident of Paujo-ke.
222.	Pala Singh, son of Sakhan Singh, Resident of Paujo-ke.
223.	Hara Singh, son of Mohar Singh, Resident of Paujo-ke.
224.	Hazara Singh, son of Thakar Singh, Resident of Paujo-ke.
225.	Darshan Singh, son of Mehtab Singh, Resident of Paujo-ke.
226.	Uttam Singh, son of Prem Singh, Resident of Paujo-ke
227.	Hara Singh, son of Saudagar Singh, Resident of Paujo-ke.
228.	Thakar Singh, Lambardar, Resident of Sadoo-Shah-Wala.
229.	Lal Singh, Lambardar, Resident of Chak-Saido-Ke.
230.	Dalip Singh, Resident, of Chak-Saido-Ke
231.	Pala Singh Lambardar Resident of Mudki
232.	Gurdip Singh, son of Sudha Singh, Residedt of Dulchi-Ke
233.	Har-Gobind Lambardar Resident of Therasinghwala.
234.	Kartar Singh, son of Bhag Singh, Resident of Sherian wala.
235.	Jagir Singh, son of Hari Singh, Resident of Ahmed Dhandi.
236.	Bur Singh, Lambardar, Gudar Dhandi.
237.	Kundan Singh, son of Banta Singh, Resident of Guru-Har-Shai Dakhli.
238.	Kehar Singh, son of Bishan Singh, Resident of Karyan.
239.	Amar Singh, wine Contractor, Resident of Dharamkot.
240.	Dalip Singh, Lambardar, Resident of Chak-Saido-Ke.
241.	Dharm Singh, son of Nihal, Resident of Bharoli Bhan.
242.	Ala Singh, son of Kesar Singh, Resident of Paujo-Ke,

List of persons along with their addresses kept in the Revenue Lock-up in Tehsil Ferozepur during the year 1963-64 in connection with the recovery of Land Revenue and Agriculture Taccavi Loans and other Agriculture Loans.

Sr. No.	Name and address
1.	Sodagar Singh, Lambardar, resident of Chugha
2.	Dalip Singh, Lambardar, Resident of Chak Saidoke
3.	Surain Singh, son of Rattan Singh, Resident of Mothanwali.
4.	Guranditta Mal, son of Uttam Chand, Resident of Ferozepur.
5.	Kartar Singh, Kala Singh, Dyal Singh, resident of Khai.
6.	Gajjan Ram, son of Nand Ram, Surety, Resident of Chak Boda.
7.	Tehal Singh, Bagh Singh, Resident of Basti Labh Singh
8.	Khem Singh, Lambardar, Resident of Bala Rai Autars.
9.	Mehanga Ram, defaulter, Resident of Moeanwala.
10.	Baghicha Singh, son of Vir Singh, resident of Mirza Lakhoka
11.	Kapur Singh, son of Chamba Singh, resident of Lakhoka Behram.

Serial No.	Name and Address
12.	Anokh Singh, son of Ranga Singh, Resident of Malwal.
13.	Pyara Singh, son of Surain Singh, Resident of Bahadurwala.
14.	Baji Singh, Lambardar, Resident of Kholadar Autar.
15.	Aujagar Singh, son of Dhana Singh, resident of Malwal.
16.	Jagan Nath, son of Lachhman Dass, Resident of Kalya Pahlwan.
17.	Harbilas, son of Jaimal, Resident of Ferozepur.
18.	Sucha Singh, son of Sohal Singh, Resident of Satyawala.
19.	Aujagar Singh, Lambardar, Resident of Karya Paholwan.
20.	Baldev Sahai, Resident of Ferozepur.
21.	Aujagar Singh, son of Labh Singh, Resident of Gamawala
22.	Jhanda Singh, son of Bagga Singh, Resident of Gamawala.
23.	Ram Singh, son of Jhanda Singh, Resident of Gamawala.
24.	Harnam Singh, son of Bhan Singh, resident of Gamawala,
25.	Kapoor Singh, son of Dewa Singh, Resident of Chak Jaimal-Singh-Wala.
26.	Bali Singh, son of Auttam Singh, resident of Hassan Dhent.
27.	Mohinder Singh, son of Gurdit Singh, Resident of Kasu Begh.
28.	Surain Singh, Lambardar, Resident of Shamsinghwala.
29.	Jagir Singh, ex-Lambardar, Resident of Ahmad Dhandi.
30.	Mohla Singh, son of Lahna Singh, Resident of Bala Rai Autar.
31.	Kartar Singh, son of Dewa Singh, Resident of Chak Jaimal Singhwala.
32.	Gurdial Singh, son of Richhpal Singh, Resident of Chak Jaimal Singh Wala.
33.	Anant Ram, son of Jattu Mal, Resident of Chak Jaimal Singhwala.
34.	Dhara Singh, son of Bahadar Singh, Resident of Goma Wala.
35.	Moola Singh, son of Sulakhan Singh, Resident of Ekko Mastanka.
36.	Anoop Singh, Lambardar, Resident of Mara Kalan.
37.	Sadhar Singh, son of Balaqa Singh, Resident of Dalachhiki.
38.	Sahjwara Singh, son of Sohal Singh, Resident of Pala Majra.
39.	Mool Chand, Lambardar, Resident of Ghanga Khurd.
40.	Kapur Singh, son of Sunder Singh, Resident of Pajoka Autar.
41.	Bala Singh, son of Kooham Singh, Resident of Pajoka Autar.
42.	Sardara Singh, son of Vir Singh, Resident of Pajoka Autar.
43.	Bahal Singh, son of Khushal Singh, Resident of Paujoke Uttar.
44.	Darbara Singh, son of Hazur Singh, Resident of Paujo Ke Uttar.
45.	Hazara Singh, son of Thakar Singh, Resident of Paujo Ke Uttar.
46.	Ala Singh, son of Kesar Singh, Resident of Paujo Ke Uttar.
47.	Mahna Singh, son of Gurdar Singh, Resident of Naju Shah Misri.
48.	Chanan Singh, son of Mahna Singh, Resident of Naju Shah Mistri
49.	Harbans Singh, son of Inder Singh, Resident of Ferozepur Cantt.
50.	Jagar Singh, Dip Singh, sons of Gajjan Singh, Resident of Nilawali,
51.	Nadar Singh, son of Chandi Singh, Resident of Dulchi Ke.
52.	Kartar Singh, son of Sada Singh, Resident of Lakharpura.
53.	Walaiti Ram, Contractor, Resident of Ferozepur.
54.	Pritam Singh, Amrik Singh, Resident of Basti Pathana Wali, Ferozepur.
55.	Hardit Singh, Resident of Jailwala.

Serial No.	Name and Address
56.	Bishan Singh, Lambardar, Resident of Gokhiwala.
57.	Kundan Singh, son of Joginder Singh, Resident of Kailash.
58.	Dara, Chokidar, Resident of Khai.
59.	Sulakhan Singh, son of Sher Singh, Resident of Phaloo-wala.
60.	Mool Singh, son of Jetha Singh, Resident of Ghanga Khurd.
61.	Chanan Singh Lambardar, Residence of Gamewala.
62.	Narain Singh, son of Shankar Singh, Resident of Sher Khanwala.
63.	Mohinder, son of Mala, Resident of Doona Jaimelwala.
64.	Mohinder, Lambardar, Resident of Lopon.
65.	Narain Singh, son of Shankar Singh, Resident of Sher Khan wala.
66.	Ujagar Singh, Jhanka, Lambardar, Resident of Ferroo-shehr.
67.	Harchand, Lambardar, Resident of Ferroo-shehar.
68.	Mukhtar Singh, Lambardar, Resident of Balel Ke-Hasal.
69.	Amrik Ram, son of Ganda Ram, Resident of Baru-Kalan, Teh. Moga.
70.	Jaspal Singh, son of Surain Singh, Resident of Sadoot.
71.	Bawa Kalyan Dass, Resident of Ferozepur City.
72.	Gurdip Singh, Lambardar, Resident of Sudh Singhwala.
73.	Harcharan Singh, Wine Contractor, Resident of Jalallabad.
74.	Atma Singh, son of Sunder Singh, Resident of Saido Ke.
75.	Dalip Singh, Lambardar, Resident of Chak Saido Ke.
76.	Bishan Singh, son of Sohan Singh, Resident of Thara Singh wala.
77.	Inder Singh, Lambardar, Resident of Mohan-Ke-Uttar.
78.	Hans Singh, son of Ujaggar Singh, Resident of Mattar Hal Mamdot.
79.	Harchand Singh, Lambardar, Resident of Feroz Shah.
80.	Ujagar Singh, Lambardar, Resident of Feroz Shah.
81.	Dilawar, son of Jaimal, Resident of Chak Jaimet Singhwala.
82.	Udham Singh, son of Sumand Singh, Resident of Khai.
83.	Makhan Singh, son of Jhanda Singh, Resident of Alewal.
84.	Atma Singh, Lambardar, Resident of Saido-Ke.
85.	Karnail Singh, son of Sunder Singh, Resident of Keor Singhwala.
86.	Gurtarn Singh, Resident of Jaite Ke.
87.	Sham Singh, son of Saudagar Singh, Resident of Jalallwala.
88.	Shamsher Singh, son of Bela Singh, Resident of Chak Panje Ke.
89.	Sajjan Singh, son of Hari Singh, Resident of Jailewala.
90.	Sarban Singh, ex-Lambardar, Resident of Bharoli-Bhan.
91.	Hira Singh, son of Bogh Singh, Residant of Mohan-Ke-Auttar.
92.	Balbir Singh, Lambardar, Resident of Chogha.
93.	Ram Singh, son of Sarban Singh, Resident of Ferozepur Cantt.
94.	S. K. son of S.C., Resident of Ferozepur Cantt.
95.	Pala Singh, son of Jhanda Singh, Resident of Ferozepur Cantt.
96.	Banta Singh, son of Makhan Singh, Resident of Killi.
97.	Kartar Singh, son of Dula Singh, Resident of Ferozepur Cantt.
98.	Amar Singh, Pisar mutbana of Lambardar, Resident of Mudki.
99.	Sunder Singh, son of Kesar Singh, Resident of Ferozepur.
100.	Sardara Singh, Lambardar, Resident of Mudki.

Serial No.	Name and Address
101.	Chanan Singh, son of Wasan Singh, Resident of Chak Tahliwala.
102.	Shangara Singh, Lambardar, Resident of Dila Ram.
103.	Veer Singh Lambardar, Resident of Mudki.
104.	Ajmer Singh, Lambardar, Resident of Mudki.
105.	Sohan Singh, Lambardar, Resident of Nau rang ke Syal.
106.	Anokh Singh, Lambardar, Resident of Khan Garh.
107.	Sunder Singh, son of Thakar Singh, Resident of Ferozepur.
108.	Sohan Singh, son of Ishar Singk, Resident of Bharoli Bhan.
109.	Naranjan Singh, son of Sohan Singh, Resident of Teh. Zira
110.	Jaspal Singh, Lambardar, Resident of Gudar Dhandi.
111.	Kundan Singh, son of Jaimet Singh, Resident of Parya Malwal,
112.	Wasan Singh, son of Jowar Singh, Resident of Pojo Ke-Auttar.
113.	Pala Singh, son of Gurdit Singh, Resident of Pojo Ke-Auttar.
114.	n ara Singh, son of Labh Singh, Resident of Langiana.
115.	Tara Singh, Lambardar, Resident of Bagewala.
116.	Darbara Singh, son of Hazur Singh, Resident of Pojo-Ke.
117.	Banta Singh, son of Vir Singh, Resident of Pojo-Ke.
118.	Ala Singh, son of Kesar Singh, Resident of Pojo-Ke.
119.	Teja Singh, son of Sewa Singh, Resident of Arf Ke.
120.	Loanee of sales tax, Resident of Giddar Baha, Teh. Mansa.
121.	Mahan Vir Parshad, Resident of Basti Tankanwali.
122.	Teja Singh, son of Chanda Singh, Resident of Pajo-Ke-Auttar.
123.	Mani Singh, son of Jawahar Singh, Resident of Panjo-Ke-Hittar.
124.	Bihal Singh, son of Lakha Singh, Resident of Chhanga Khurd.
125.	Kika Singh, son of Mohan Singh, Resident of Chhanga Khurd.
126.	Munshi Singh, son of Sundar Singh, Resident of Attu Wala.
127.	Pathana Singh, son of Mal Singh, Resident of Attu Wala.
128.	Bhanga Singh, son of Lakha Singh, Resident of Attu Wala.
129.	Bhanga Singh, son of Lakha Singh, Residence of Attu Wala.
130.	Sohan Singh, son of Bela Singh, Resident of Attu Wala.
131.	Lehna Singh, son of Nadar Singh, Resident of Guru-Har-Shai.
132.	Gurmukh Singh, Lambardar, Resident of Jodh Pur.
133.	Sawan Singh, son of Sulakhan Singh, Resident of Malstan.
134,	Darshan Singh, son of Dara Singh, Resident of Malstan.
135.	Amar Singh Lambardar, Resident of Bara Bhai.
136.	Sadhu Singh, Lambardar, Resident of Bara Bhai.
137.	Pathana Singh, Lambardar, Resident of Klunder,
138.	Jagat Singh, Lambardar, Resident of Klunder.
139.	Tara Singh, son of Sulakhan Singh, Resident of Wahge wala.
140.	Jagtar Singh son of Mal Singh, Resident of Langiana.
141.	Arbail Singh, Lambardar, Resident of Hiru Khurd.
142.	Ujagar Singh, Lambardar, Resident of FerozShah.
143.	Iqbal Singh, Resident of Langiana.
144.	Ladha Singh, son of Jagat Singh, Resident of Bir Sarkar.

Serial No.	Name and Address
145.	Kartar Singh, son of Bhagat Singh, Resident of Aku-Maste Ke.
146.	Thakar Singh, son of Ran Singh, Resident of Aku-Maste Ke.
147.	Anup Singh, son of Thakr Singh, Resident of Aku-Maste Ke.
148.	Gulab Singh, son of Jewa Singh, Resident of Bula RIai Uttar.
149.	Rulia Singh, son of Baghi Singh, Resident of Maste Ke.
150.	Arjan Sinoh, son of Peela Singh, Resident of Masteke.
151.	Naib Singh, son of Jawahar Singh, Resident of Masteke.
152.	Udham Singh, son of Saudagar Singh, Resident of Massteke.
153.	Gurbachan Singh, son of Dyal Singh, Resident of Mateke.
154.	Gurdip Singh, son of Santa Singh, Resident of Masteke.
155.	Dhagana Singh, son of Atu Singh, Resident of Masteke.
156.	Pyar Singh, son of Gajjan Singh, Resident of Masteke.
157.	Harbans Singh, son of Dip Singh, Resident of Bharoli Bhan.
158.	Jagat Singh, son of Kala Singh, Resident of Mamdot Khas.
159.	Narain Singh, son of Nagar Singh, Resident of Kilche-Dulchi-Ke.
160.	Moola Singh, son of Nagar Singh, Resident of Kilche-Dulchi-Ke,
161.	Fauja Slngh, son of Gurdit Singh, Resident of Araf Ke.
162.	Moola Singh, son of Gurnami Mal, Resident of Ladha Singh Wala,
163.	Lal Singh, son of Ishar Singh, Resident of Gulamiwala.
164.	Go Rattan Singh, Sajjan Singh, Society, Resident of Ali Ke-Jhuge.
165.	Sunder Singh, son of Thakar Singh, Resident of Basti Pahlwana Wali.
166.	Pathana Singh, son of Jinda Singh, Resident of Hazara Slngh Wala.
167.	Kartar Singh, son of Narain Singh, Resident of Hazara Singh Wala.
168.	Joginder Singh, son of Nand Singh, Resident of Mauhkamwala.
169.	Bhola Singh, Lambardar, Resident of Lakho Ke Behram.
170.	Natha Singh, son of Hazura Singh, Resident of Sawai Bhokri.
171.	Sucha Singh, son of Hazara Singh, Resident of Sawai Bhokri.
172,	Mohinder Singh, son of Lakhmer Singh, Resident of Langiana.
173.	Buta Singh, Lambardar, Resident of Mudki.
174.	Arbail Singh, son of Mehma Singh, Resident of Chak Sawai Bhokri.
175.	Lal Singh, son of Jawand Singh, Resident of Malwal.
176.	Lalta Parkash, Dhoop Wala, Resident of Ferozepur City.
177.	Des Raj, Lambardar, Resident of Mohre Wala.
178.	Naranjan Singh, Resident of Gudar Dhandi.
179.	Dalip Singh, Resident of Sanda Mauja.
180.	Ladha Singh, Resident of Bir Sarkar.
181.	Jita Singh, son of Amar Singh, Resident of Karma.
182.	Ajit Singh, son of Sadhu Singh, Resident of Karma.

BANJAR SHAGAFFI GRANT GIVEN FOR CERTAIN BAIT AREA IN DISTRICT FEROZEPORE

1373. **Sardar Kulbir Singh** : Will the Minister for Revenue be pleased to state—

(a) the area of newly broken land in the Bait ilaqa in district Ferozepore during the years from 1956 to 1963, year-wise ;

(b) the amount of Banjar Shagaffi grant assessed by the authorities concerned for the said area together with the amount distributed ;

(c) the amount of the said grant still to be distributed ;

(d) the list of the villages in district Ferozepore where the said grant was assessed, village-wise, along with the amount proposed to be distributed and actually distributed in each case ?

Subject :—Unstarred Assembly Question No. 1373 submitted by S. Kulbir Singh, M.L.A., regarding banjar shagaffi grant given for certain bait area in district Ferozepore.

The answer to Assembly Question No. 1373 appearing in the list of Unstarred questions on the 24th February, 1964—in the name of S. Kulbir Singh, M.L.A., is not ready. The reply will be submitted as soon as the relevant information has been collected.

Sd/- Local Government and Welfare Minister,

for Revenue Minister.

U.O. No. 1831 JN (II) 64/1023, dated the 24th February, 1964.

SUB-TEHSIL PAYAL, DISTRICT PATIALA

1375. **Comrade Ram Chandra** : Will the Chief Minister be pleased to state whether sub-tehsil Payal has been placed under the Superintendent of Police, Patiala for Police administration and under Deputy Commissioner, Ludhiana for other purposes; if so, the reasons therefor ?

Shri Mohan Lal : So far notifications under Section 5 of the Land Revenue Act, 1887, and under Section 5 of the Registration Act, 1908, have been issued in respect of all the villages of sub-tehsil Payal which have been transferred partly to Ludhiana District and partly to Sangrur District. The matter regarding the changing of the jurisdiction of police stations and trial of criminal/civil cases of sub-tehsil Payal is under the consideration of Government.

DISCRETIONARY GRANTS

1379. **Shri Amar Singh** : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the amounts, if any, sanctioned by him and the Minister for Local Government and Harijan Welfare out of their respective discretionary grants during the year 1962-63, district-wise;

(b) the details of amount referred to in part (a) above, the purpose for which these were sanctioned and full particulars of the recipients;

(c) whether the sanction if any of the said grants was subsequently withdrawn; if so, the reasons therefor;

(d) whether any of the amounts referred to in part (a) above has not so far been paid; if so, the reasons therefor?

Subject.—Assembly Question No. 1379 (Unstarred) by Shri Amar Singh, M.L.A., regarding discretionary grants.

The answer to Assembly Question No. 1379 (unstarred) appearing in the list of unstarred questions on the 24th February, 1964, in the name of Shri Amar Singh, M.L.A., is not ready. The reply will be submitted as soon as the relevant information has been collected.

Sd./ Finance Minister.

U. O. No. 258-BAV-64/8163, dated the 24th February, 1964.

REGISTERED FACTORIES AT MALERKOTLA

1383. Comrade Bhan Singh Bhaura: Will the Home Minister be pleased to lay on the Table of the House a list of registered factories functioning at Malerkotla together with the number of workers employed by each?

Shri Mohan Lal: A statement containing the requisite information is laid on the Table of the House.

STATEMENT

S. No.	Name of the Factory	Average number of workers employed daily
1.	Laxmi Cotton Ginning and Oil Mills, Malerkotla	39
2.	Jain Steel Rolling Mills, Malerkotla ..	64
3.	Jindal Steel Works, Malerkotla ..	99
4.	Ronaq Ram Tulsi-Ram, Malerkotla ..	3
5.	Dhinjal Mechanical Works, Malerkotla ..	11
6.	M.S.R. Dhiman Industry, Malerkotla ..	12
7.	Benarsi Dass-Brij Lall Jain Co., Old Bus Stand, Malerkotla	10
8.	Rawat and Bros., Malerkotla ..	34

S. No.	Name of the Factory		Average number of workers employed daily
9.	Dilshad Manufacturing Industrial Area, Malerkotla		16
10.	Rashid Ahmed-Bashir Ahmed Cycle Industry, Malerkotla		16
11.	Chauhan Industries, Malerkotla	..	24
12.	R. Habildulla & Sons, Malerkotla	..	48
13.	Sir Ganga Ram & Sons, Industrial Estate, Malerkotla		100
14.	Modi Ice Factory, Malerkotla	..	6
15.	Muslim Flour & Saw Mills, Malerkotla	..	2
16.	Malerkotla Saw & Flour Mills, Malerkotla	..	2
17.	Jagan Nath Saw Mills, Malerkotla	..	1
18.	Bhana Ram-Kesho Ram Saw Mills, Malerkotla	..	2

RECOVERY PROCEEDING AGAINST M/S CALCUTTA BUS SERVICE (P) LIMITED, GOBINDGARH

1384. Comrade Bhan Singh Bhaura: Will the Home Minister be pleased to state whether any recovery proceedings are lying pending against M/s Calcutta Bus Service (P) Ltd., Gobindgarh; if so, since when and the reasons for the delay, if any?

Shri Mohan Lal : The management of M/s Calcutta Bus Service (P) Ltd., Gobindgarh, failed to make payment of an amount of Rs 2,000 due to one worker in terms of an award of the Labour Court, Rohtak. A recovery certificate was accordingly issued on 30th January, 1963 requesting the Collector, Patiala District, for recovering the said amount from the said concern. No recovery has, however, so far been made by the Collector and the matter is still pending with the revenue officials.

1118—14-7-64—386—C. P. & S. Pb,, Patiala.

Published under the Authority of the Punjab Vidhan Sabha and Printed by the Controller, Printing & Stationery, Punjab, at the Govt. Press Patiala.

Punjab Vidhan Sabha Debates

25th February, 1964

Vol. I—No. 6

OFFICIAL REPORT

CONTENTS

Tuesday, the 25th February, 1964

Price Rs. 3.00 Paise

ERRATA

TO

Punjab Vidhan Sabha Debates, Vol. I—No. 6,
DATED THE 25TH FEBRUARY, 1964.

Read	*For*	*Page*	*Line*
Shrimati Shanno Devi	Shrimati Shano Devi	(6)4	14, S. No. 5
चीफ	चफ	(6)6	4
At	All	(6)6	17
Vehicles	Vahicles	(6)6	19
में	म	(6)17	5 from below
Automatic	Automotive	(6)35	15
पूंजी	पुंजी	(6)36	5 from below
ढलाई	ढ़लाई	(6)36	4 from below
आलूबुखारे	आलूबूखोरे	(6)44	4 from below
Commissioners	Commissioner	iv	26

PUNJAB VIDHAN SABHA

Tuesday, the 25th February, 1964

The Vidhan Sabha met in the Assembly Chamber, Sector 1, *Chandigarh at* 9.00 *a.m. of the Clock.*

ABSENCE OF THE SPEAKER

Secretary : I have to inform the House that the hon. Speaker is unavoidably absent. Hon. Sardar Gurnam Singh will, therefore, take the Chair.

At this stage Sardar Gurnam Singh, a Member of the Panel of Chairmen occupied the Chair)

STARRED QUESTIONS AND ANSWERS

SUPPLEMENTARIES TO STARRED QUESTION No. 4522* (RESUMPTION)

Mr. Chairman : We will begin with supplementaries to Question No. 4522*.

Sardar Gian Singh Rarewala : Is it a fact that Dr. Tulsi Dass has been allotted a Fiat Car when an Ambassador Car was allotted to him two years back ?

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਕਾਰ ਅਲਾਟ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਵਜ੍ਹਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੀ ਕਾਰ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਸੀ ਉਸ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਹੀ ਟ੍ਰਬਲ ਦੇਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਬਕਾਇਦਾ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਹਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੋਰ ਛੇਤੀ ਹੀ ਦੇਣੀ ਪਈ।

ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ : ਕੀ ਇਹ ਜੋ ਕੋਟਾ ਹੈ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੀ ਅਲਾਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਬਾਹਰ ਵੀ ਅਲਾਟ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਡਿਸਕਰੀਸ਼ਨਰੀ ਕੋਟਾ ਹੈ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੇਵੇ।

ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ : ਕੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਕਾਰ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ ?

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਇਸ ਲਈ ਨਵਾਂ ਸਵਾਲ ਪੁਛੋ।

ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ : ਆਪ ਨੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਸੀ. ਪੀ. ਐਨ. ਸਿੰਘ ਦਾ ਨਾਮ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਕਾਰ ਅਲਾਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ?

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੰਗੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਕੋਈ ਸਪੈਸ਼ਲ ਰੀਜ਼ਨ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਗਡੀ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਹੀ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਕੀ ਰੂਲਜ਼ ਇਹ ਪ੍ਰੋਵਾਈਡ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗਡੀ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ?

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਅਗਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਕਾਰ ਕੰਮ ਦੀ ਨਾ ਰਹੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ।

**Note.*—Starred Question No. 4522 and the reply thereto appear in P. V. S. Debate, dated 24th February, 1964.

Mr. Chairman : If there is an inherent defect in a car, it does not give good service.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਕੀ ਕੰਪਨੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਉਸ ਕਾਰ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿਮੇਦਾਰੀ ਨਹੀਂ ਲਈ ਸੀ ?

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਨਕਲਾਂ ਵੀ ਹਨ। ਬਾਕੀ ਡਿਟੇਲਜ਼ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਡਿਫੈਕਟਿਵ ਗਡੀ ਵੇਚ ਦਿਤੀ ਸੀ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਹਨ ?

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਜ਼ਰੂਰ ਵੇਚ ਦਿਤੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਹੋਰ ਸਵਾਲ ਕਰੋ ਤਾਂ ਦਸ ਸਕਾਂਗਾ। (ਵਿਘਨ)।

Mr. Chairman : Order please.

Chaudhri Hardwari Lal : Will the Chief Parliamentary Secretary kindly state if it is a fact that the Vehicles Board have formulated certain principles which have been approved by the Minister concerned, for the allocation of special quota cars to the officials of all categories and to non-officials other than politicians ?

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਸ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਰੂਲਜ਼ ਅਸੀਂ ਫਰੇਮ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੀ ਡਿਸਕਰੀਸ਼ਨ ਤੇ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਾਰ ਅਲਾਟ ਕਰ ਦੇਵੇ।

Mr. Chairman : Now we have enough of supplementaries on this question. We may move on to the next question please.

Chaudhri Hardwari Lal : Sir, I have not got the answer to my supplementary question. As a matter of fact the Chief Parliamentary Secretary has not made me wiser by the answer he has given.

Mr. Chairman : The hon. Member may please repeat his supplementary question.

Chaudhri Hardwari Lal : Is it a fact that the Vehicles Board have formulated certain principles which have been approved by the Minister concerned for the allocation of cars from the special quota, to the officials of all categories and to non-officials other than politicians ? If so, what are those principles or rules etc. ?

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਰੂਲਜ਼ ਫਰੇਮ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਕਾਪੀ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

Chaudhri Hardwari Lal : No, they have not been supplied to me. How can they be supplied to me when the question does not stand in my name?

Mr. Chairman : Well, if the Chief Parliamentary Secretary has got them here, he may read them out for the information of the hon. Members.

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਕਲ ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਆਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਉਹ ਸਨ ਅਜ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਹਨ ਜੇਕਰ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਚਾਹੁਣ ਤਾਂ ਮੈਂ ਦਬਾਰਾ ਮਗਵਾ ਲਵਾਂਗਾ।

Chaudhri Hardwari Lal : As a matter of fact, Mr. Chairman, if you see to part (b) of this question, which reads—

> " (b) whether the said Vehicles Board has with the approval of the Punjab Government laid down certain conditions and principles for the allocation of Cars out of the special quota to officers of the Government, if so, the details thereof "

this information was asked in the question itself and this is the question supplementaries to which were to be asked today.

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਰੂਲਜ਼ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੰਗਵਾ ਦਿਆਂਗਾ।

Mr. Chairman : Shall we postpone it? Will the Chief Parliamentary Secretary be able to provide these rules to the hon. Member, tomorrow?

Chaudhri Hardwari Lal : Sir, will we be allowed to put supplementaries on it tomorrow ?

Mr. Chairman : If anything arises out of these rules etc. I think we have enough of supplementaries to this question.

Sardar Shamsher Singh Josh : Mr. Chairman, I would like to invite the attention of the Chair that certain Members of the House are sitting on this dark side. They may also be allowed to put supplementary questions.

Mr. Chairman : I think let us now proceed on to the next question.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ਸਰ। ਮੇਰਾ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਕੋਲ ਇਤਲਾਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਵਾਲ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਅਜ ਪੁਛਿਆ ਜਾਣਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਗਲ ਬਾਰੇ ਅਜ ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਪਾਰਟ (ਬੀ) ਵਿਚ ਕਹੀ ਗਈ ਹੈ ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਪਾਰਟ ਬੀ ਦਾ ਜਵਾਬ ਉਸ ਦਿਨ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਸੀ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕੀ ਇਹ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੀ ਨੈਗਲੀਜੈਂਸ ਨਹੀਂ ?

Mr. Chairman : He has promised to supply it tomorrow. Sardar Gulab Singh, will you please supply it tomorrow ?

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਮੈਂ ਕਲ ਇਸ ਨੂੰ ਲੈ ਆਵਾਂਗਾ।

Chaudhri Hardwari Lal : Will the supplementaries be allowed tomorrow ?

Mr. Chairman: If supplementaries arise out of the information that will be supplied, they will be allowed.

Next question please.

Allotment of Cars out of Special Quota of the State

***4850. Chaudhri Devi Lal** : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the particulars of individuals and institutions in the State to whom Fiat/Ambassador cars were allotted out of the five per cent Special Quota of the State during the period from March, 1962 to 31st January, 1964 ;

(b) whether there are any persons who applied for the allotment of Fiat/Ambassador cars out of the said quota during the period whose applications were rejected, if so, the particulars thereof ;

(c) The Number of Legislators to whom Fiat/Ambassador cars have been supplied during the said period out of the special quota of the State ?

Sardar Gulab Singh (Chief Parliamentary Secretary) : (a) and (b) The statements giving the requisite information are placed on the table of the House.

(c) 14.

STATEMENT I

Names of individuals and Institutions in the State to whom Fiat/Ambassador Cars were allotted out of the 5 per cent special quota of State during the period from March, 1962 to 31 st January, 1964

Individuals

1.	Capt. Rattan Singh, Deputy Minister, Punjab ..	1	Fiat
2.	Shri Gulab Singh, Chief Parliamentary Secretary, Punjab ..	1	Do
3.	Shri C. P. N. Singh Ex-Governor, Punjab ..	1	Do
4.	Shri Harcharan Singh Brar, Deputy Minister, Punjab ..	1	Do
5.	Shrimati Shano Devi, Deputy Speaker, Punjab Vidhan Sabha, Chandigarh	1	Do
6	Shri Prem Singh Prem, Minister for Relief and Rehabilitation and Cultural Affairs, Punjab	1	Do
7.	Shri Piara Singh Sahota, Director, Crops Insurance, Punjab	1	Ambassador
8.	Shri Girdhari Lal Chopra, Presiding Officer, Industrial Tribunal, Punjab, Patiala	1	Do
9.	Shri Harbans Singh, Xen., Public Health Division, Ferozepur	1	Do
10.	Shri Niranjan Singh Talib, M.L.A., Ex-Public Works Minister, Punjab	1	Fiat
11.	Dr. Mulkh Raj Anand, Punjab University, Chandigarh ..	1	Do
12.	Sh. Yash, Ex-Minister, Chairman, Public Relation Committee, State Citizens Council and Divisional Commander, Home Guard, Jullundur Division.	1	Do
13.	Dr. S. R. Varma, Medical Specialist, General Hospital, Chandigarh	1	Do
14.	Shri Siri Chand, M.L.C., Member, State Citizen Council and Chairman, Citizen Council, Rohtak ..	1	Ambassador
15.	Shri Kapoor Singh, Chairman, Punjab Legislative Council	1	Fiat
16.	Shri Pritam Singh, Chief Medical Officer, Civil Hospital, Chandigarh	1	Do
17.	Shri Suraj Bhan, Vice-Chancellor, Kurusksetra University ..	1	Do
18.	Dr. Tulsi Dass, Director, Research and Medical Institute, Chandigarh	1	Do
19.	Dr. Om Parkash, Medical College, Amritsar. ..	1	Do
20.	Dr. (Mrs.) S. Khosla, Women Surgeon, Civil Hospital, Jullundur ..	1	Do
21.	Shri H. L. Uppal, I. and P. Research Institute, Amritsar ..	1	Do
22.	Agent, Allahabad Bank Ltd., Chandigarh ..	1	Ambassador
23.	Mr. C. W. Riddle, Punjab University, Chandigarh ..	1	Do
24.	Shri Suraj Mal, M.L.A., Member, Personal Advisory Committee to the Chief Minister.	1	Do
25.	Shri Kuldip Singh Virk, I.A.S., Deputy Commissioner, Gurgaon.	1	Fiat
26.	Shri Lal Singh Aujala, Additional Deputy Commissioner, Amritsar	1	Do
27.	Shri Kulbir Singh, Chief Engineer, Capital Project, Chandigarh	1	Do
28.	Sh. I. C. Puri, Principal Secretary to C.M. ..	1	Do
29.	Shri Baldev Kapoor, Joint Director, Industries, Punjab ..	1	Do
30.	Shri Jodh Singh, Vice-Chancellor, Punjabi University, Patiala	1	Ambassador
31.	Shri Prabodh Chander, Speaker, Punjab Vidhan Sabha ..	1	Do
32.	Rao Birender Singh, Honorary Advisor, Defence Efforts ..	1	Do
33.	Shri Ajmer Singh, Revenue Minister, Punjab ..	1	Do
34.	Shrimati Chandrawati, Parliamentary Secretary ..	1	Do

Institutions

1.	Punjab Agricultural University, Chandigarh ..	2	Ambassador
2.	Institute of Sister of Charity, Punjab, Amritsar ..	1	Do
3.	Khadi Gram Udyog Sangh, Chandigarh ..	1	Do

STATEMENT II

List of persons who applied for the allotment for Fiat/Ambassador Cars out of the State Priority Quota during the period from 1st March, 1962 to 31st January, 1964 whose applications were rejected by the Government Vehicles Board.

Serial No.	Name
1	Shri J. S. Sarohia, Cane Commissioner, Punjab.
2	Shri Jaspal Singh, Additional Director, Consolidation, Punjab Headquarter, Rohtak
3	Shri R. N. Chona, Chief Engineer (Construction), P.S.E.B., Patiala.
4	Major K. S. Bajwa, Headquarters, II, Independent Artillery Bridge, c/o 56 A.P.O.
5	Major B. M. Khokhar, G.S.O.2(TA) and Secretary, State Advisory Committee for T.A. and I.S., Ambala.
6	Shri Harbans Singh, B.A., B.Sc., Executive Engineer, Public Health Division, Ferozepur
7	Shri H. L. Tandon, T. B. Sanitorium, Tanda, District Kangra.
8	Shri H. L. Khanna, Deputy Superintendent, T. B. Sanitorium, Tanda.
9	Lt. Col. K. G. Kapoor, A.M.A.D., M.S. Headquarter XI Corps, c/o 56 A.P.O.
10	Shri P. N. Thapper, Vice-Chancellor, Punjab Agricultural University, Chandigarh.
11	Shri S. Singh, Advisor, Civil Aviation, Punjab, Chandigarh.
12	Shri W. S. Mongia, Assistant Secretary, Finance Department.
13	Shri R. S. Sandhu, V. J. Hospital, Amritsar.
14	Shri J. Sachdeva, Caltex (India) Ltd., Chandigarh.
15	Shri H. R. Khanna, Secretary, Municipal Committee, Amritsar.
16	Shri Gurdip Singh, Group Commander No. 7, N.C.C. Rifles, Amritsar.
17.	Shri P. L. Ohri, I.A.S., First Secretary, c/o Ministry of External Affairs, New Delhi.
18	P.A. Rosha, I.P.S. Assistant Inspector-General of Police, I.G.'s Office, Punjab
19	Shri S. C. Chhabra, I.A.S., Provincial Transport Controller, Punjab, Chandigarh.
20	Shri L. R. Mago, Joint Director, Industries, Punjab.
21	Lt. Col. Ujjagar Singh, M.O., O.C., Ist Bn. N.C.C., Amritsar.
22	Shri D. Bhatia, Director, Health Services, Punjab.
23	Shri D. Bhatia Director, Fisheries, Punjab, Chandigarh.
24	Shri Muni Lal, Director Markets, and Chairman, State Agriculture Marketing Board, Punjab, Patiala.
25	Squad Leader, Gurdip Singh, Chandigarh
26	Shri P. S. Multani, I.A.S., Deputy Secretary, Medical and Health Services, Punjab, Chandigarh.
27	Shri K. S. Puri, Executive Engineer, Lahaul Division, I.B., Patiala.

चौधरी देवी लाल : क्या चीफ पार्लियामैण्टरी सैक्रेटरी साहिब बताएंगे कि स्पैशल कोटा में कुछ ऐसी भी दरखास्तें हैं जो पहले मन्जूर की गई हों और बाद में रिजैक्ट कर दी गई हों ?

चीफ पार्लियामेंटरी सैक्रेटरी : इस में यह लिखा नहीं है कि दरखास्तें आई थी। लेकिन यह इन्फरमेशन मेरे पास नहीं है कि वह कितनी दरखास्तें है जिन्हें मन्जूर करने के बाद रिजैक्ट किया गया।

Shri Balramji Dass Tandon : Sir, this information has been asked for in part (b) of the Question. I read out this part, which is—

> "(b) whether there are any persons who applied for the allotment of Fiat/Ambassador Cars out of the said quota during the said period whose applications were rejected, if so, the particulars thereof."

So, Sir, there is no question of a separate notice.

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਤਾਂ ਇਹ ਲਿਸਟ ਹੈ ਕਿ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਰਾਂ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਦਰਖਾਸਤਾਂ ਰਿਜੈਕਟ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਚਾਹੋ ਕਿ ਮੈਂ ਇਹ ਲਿਸਟ ਪੜ੍ਹ ਦੇਵਾਂ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਰਾਂ ਨਹੀਂ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਤਾਂ ਇਹ 27 ਆਦਮੀ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਲਿਸਟ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ।

[*All this stage the Chief Parliamentary Secretary read out the list of persons who applied for allotment of Fiat/Ambassador Cars whose applications were rejected by the Government Vahicles Board.*]

(*Interruption by Sardar Gurcharan Singh*)

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਜਨਾਬ ਇਹ ਲਿਸਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ ਹੈਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਰਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀਆਂ।

चौधरी देवी लाल : क्या आप के पास ऐसी दरखास्तें है जिन पर कारों की अलाटमेन्ट हो चुकी थी और बाद में कैंसल हो गई हैं ?

चीफ पार्लियामेंटरी सैक्रेटरी : यह ज़बानी तो पता नहीं। अब भी कुछ दरखास्तें पड़ी हैं अगर आप नोटिस दें तो बतला दूंगा।

श्री बलरामजी दास टंडन : जनाब चेयरमैन साहिब पार्ट (सी) के जवाब में इन्होंने बताया है कि 14 लैजिस्लेटर्ज को कारें अलाट की गईं तो क्या यह उन 14 लैजिस्लेटर्ज़ के नाम बता सकते हैं जिन्हें इस अर्सा में कारें अलाट की गईं ?

चीफ पार्लियामैण्टरी सैक्रेटरी : नाम पता करके बता दूंगा।

Mr. Chairman : In the question, only the number of Legislators to whom cars have been supplied, was asked for. Therefore, the names of the Legislators have not been given. If the hon. Member wants to know their names, he should give a separate notice for that.

Sardar Shamsher Singh Josh : Sir, according to the list supplied in answer to part (a) of the question, Shri Prabodh Chandra, the Speaker, has been allotted an Ambassador car whereas the Chairman, Punjab Legislative Council, Sardar Kapoor Singh has been given a Fiat Car. Similarly the Director of Health Services and Deputy Secretary to Government Punjab, Health and Medical Services have been refused the allotment of cars while the Chief Medical Officer of the General Hospital, Chandigarh, a junior officer has been allotted a car. What are the reasons for this discrimination in these cases ?

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਨਵਾਂ ਸਵਾਲ ਤੁਸੀਂ ਕਰ ਲਉ ਮੈਂ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿਆਂਗਾ।

Mr. Chairman : It may be a question of necessity.

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या यह बात गवर्नमेन्ट के ध्यान में आई है कि वह बेसिज़ क्या हैं जिनकी बिना पर एक की एप्लीकेशन को रिजैक्ट और दूसरे की एक्सैप्ट की जाती है ? After all it is the duty of the Government to take the House into confidence in respect of these reasons.

चीफ पार्लियामेंटरी सैक्रेटरी : मैं पूरी तरह पता करके आपको बता दूंगा।

Shri Balramji Dass Tandon : Will the Chief Parliamentary Secretary supply this information to the House tomorrow ?

चीफ पार्लियामेन्टरी सेक्रेटरी : अभी तक आपका सवाल नहीं आया तो जवाब किस बात का दूं।

Mr. Chairman : The point is that question in respect of number of legislators was only asked for and not the names thereof. Under that technicality, the Chief Parliamentary Secretary is correct. How can he give the names of those legislators without notice ?

ਸਰਦਾਰ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਕੀ ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਰੇਟਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਕੀ ਰੀਜ਼ਨਜ਼ ਹਨ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਿਨਾ ਤੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਫੀਸਰਜ਼ ਦੀਆਂ ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨਜ਼ ਰੀਜੈਕਟ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੀਚੇ ਜੂਨੀਅਰ ਆਫੀਸਰਜ਼ ਦੀਆਂ ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨਜ਼ ਨੂੰ ਐਕਸੈਪਟ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ?

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਇਸ ਦੇ ਕਈ ਰੀਜ਼ਨਜ਼ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਆਪ ਸਵਾਲ ਦਾ ਨੋਟਸ ਦਿਉ ਤਾਂ ਆਪ ਨੂੰ ਦਸ ਦਿਤੇ ਜਾਣਗੇ।

Mr. Chairman : Well he wants notice and I cannot force him to supply information without notice.

Sardar Shamsher Singh Josh : Sir, yesterday Mr. Speaker said that he accepted the Ambassador car under protest. May I know if the requirements of the hon. Speaker were kept in view while allotting him an Ambassador car ?

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਮੈਨੂੰ ਜ਼ਬਾਨੀ ਡੀਟੇਲਜ਼ ਯਾਦ ਨਹੀਂ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਵਖਰਾ ਲਿਖ ਕੇ ਮੰਗੋਂ ਤਾਂ ਇਹ ਡਿਟੇਲਜ਼ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੇ ਦਿਆਂਗਾ। ਜੇਕਰ ਵਖਰਾ ਨੋਟਿਸ ਦਿਉ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਜਵਾਬ ਪਤਾ ਕਰਕੇ ਦੇ ਦਿਆਂਗਾ।

Chaudhri Hardwari Lal : Sir, there are three makes of cars viz.,
(1) Fiat ;
(2) Hindustan ; and
(3) Standard ;
which are allotted by the State Government to officials and non-officials out of special quota. Is it a fact that Fiat Cars are allotted by the Chief Minister himself and the Vehicles Board allot the cars of other makes ?

Chief Minister : You also wanted one car.

Chaudhri Hardwari Lal : It was first sanctioned and then cancelled.

Chief Minister : You got one car at Delhi and you wanted another one.

Mr. Chairman : No direct discussion please.

Chaudhri Hardwari Lal : I should like to have answer to my supplementary question.

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ: ਇਥੇ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ। ਜੇਕਰ ਸਪਲੀਮੈਂਟਰੀ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਸਵਾਲ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹੀ ਕਰੋ।

Pandit Chiranji Lal Sharma : Will the Chief Parliamentary Secretary kindly state if any discrimination was made between a legislator and a legislator in this matter ? He has given the number 14. Is it a fact that all the legislators who applied for a car were allotted cars ?

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ: ਇਹ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਤਾਂ ਕੁਲੈਕਟ ਕਰਕੇ ਹੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਦਸੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਨੋਟਸ ਦਿਉ।

Pandit Chiranji Lal Sharma : Will the Chief Parliamentary Secretary kindly state the criterion before him to judge the need of a legislator ?

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ: ਇਹ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਨੀਡ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹੀ ਕਾਰਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਸਰਦਾਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ। ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ' ਮੇਰਾ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਸਵਾਲ ਸ੍ਰੀ ਚਿਰੰਜੀ ਲਾਲ ਜੀ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਹੈ ਉਹਦਾ ਜਵਾਬ ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ ਨੇ ਇਹ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਲਈ ਤੁਹਾਡਾ ਰੂਲਿੰਗ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

चौधरी देवी लाल ; यह जो कारों की अलाटमेंट की लिस्ट है इसके मुताबक आफीशलज और नान-आफीशलज दोनों को कारें दी गई हैं। मैं यह पूछना चाहता हूं कि आप कैसे जज कर सकते हैं कि श्री सूरज मल को भी कार की ज़रूरत है। क्या यह हमें गलत फहमी में तो नहीं डाला जा रहा कि एक एक्स-एम.एल.ए. को एम.एल.ए. लिखकर कार अलाट कर दी गई है। जब वह मिनिस्टर थे तो उस वक्त तो कोई ज़रूरत नहीं थी मगर अब उन्हें क्या ज़रूरत पड़ गई। इसी तरह और भी बहुत से आफीशलज हैं जिनको कि कारें दी हुई हैं।

श्री सभापति : कहीं इसकी वजह यह तो नहीं है कि प्राईवेट कार उस वक्त इस्तेमाल न हो सकती हो उसके बजाय स्टाफ कार दे दी गई हो। (Perhaps it may be due to the fact that they may not be allowed to use private cars and that is why they have been given staff cars.)

चौधरी देवी लाल : जिस हिसाब से इस दफा कोटा दिया गया है मैं पूछना चाहता हूँ कि आया अगले 6 महीने का भी उसी हिसाब से दिया जायेगा।

चीफ पार्लियामेंटरी सैक्रेटरी : कोटा कैसे अलाट होता है यह तो हम जानते हैं। जैसे आपकी इनफरमेशन है वैसे नहीं बल्कि यह गवर्नमैन्ट की इनफरमेशन के मुताबिक दिया जाता है। जैसे जैसे किसी की डिमांड हो उसके मुताबिक दिया जाता है।

चौधरी देवी लाल : क्या यह फैसला आपकी ओपीनियन से होता है ?

चीफ पार्लियामेंटरी सैक्रेटरी : इसमें ओपीनियन का सवाल नहीं, यह फैक्टस के मुताबिक दिया जाता है।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਮੈਂ ਇਹ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਐਮ. ਐਲ. ਏਜ਼ ਵਿਚ ਵੀ ਫਰਕ ਰਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਾਰਾਂ ਜਿਹੜੇ ਇਧਰਲੇ ਬੈਂਚਾਂ ਤੇ ਬੈਠੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਜਿਹੜੇ ਟਰੇਜ਼ਰੀ ਬੈਂਚਿਜ ਤੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਇਹ ਇੰਡਵਿਜੁਅਲਜ਼ ਦੀ ਨੀਡ ਅਤੇ ਡੀਮਾਂਡ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਅਲਾਟ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੇ ਕੋਈ ਐਸਾ ਕੇਸ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਲਿਆਉਗੇ ਤਾਂ ਉਸ ਤੇ ਗੌਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

सरदार लछमन सिंह गिल : आखिर इस अलाटमैंट की ग्राऊंड क्या है।

चीफ पार्लियामैंटरी सैक्रेटरी : हर चीज की अलग अलग ग्राऊंड है।

चौधरी देवी लाल : मैं यह पूछना चाहता हूं कि जो लिस्ट उन्होंने मुझे दी है उसके मुताबिक ही उसमें कैप्टन रतन सिंह, हरचरन सिंह बराड, निरंजन सिंह तालब और राओ बिरेन्दर सिंह वगैरह के नाम हैं। मैं पूछता हूं कि जब उनके पास अपनी कारें पहले से ही हैं तो फिर उनको दुबारा क्यों अलाटमैंट की गई ?

चीफ पार्लियामेंटरी सैक्रेटरी : मैं पहले जवाब दे चुका हूं।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਦੇ ਘਰ ਵੀ ਅਕਸਰ ਗਡੀਆਂ ਖੜੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਤੁਹਾਡੀ ਉਥੇ ਸੀ. ਆਈ. ਡੀ ਲਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ?

चीफ पार्लियामेंटरी सैक्रेटरी : कारों पर नम्बर होता है फिर आप कैसे कहते हैं फलां की है।

Mr. Chairman : Next question please.

Chaudhri Hardwari Lal : Sir, we have to ask so many relevant supplementaries on this question. If you are not prepared to allow more supplementaries then I would request you to allow half-an-hour discussion on this matter because it is an extremely important matter. It is a useless way of giving political patronage.

Mr. Chairman (Sardar Gurnam Singh) : The hon. Member will have ample opportunities to refer to this matter during the course of the discussion on the budget. We have had a large number of supplementaries.

Chaudhri Hardwari Lal : Then, Sir, I would request you to allow half-an-hour discussion.

Chief Minister : No.

Chaudhri Hardwari Lal : It is for you, Mr. Chairman, to permit or not to permit that discussion.

चीफ पार्लियामेंटरी सैक्रेटरी जिन्होंने एप्लाई किया उनको मिल गई ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ ਥਲਿਉਂ ਉਪਰ ਜਾਕੇ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਬਦਲ ਗਏ । (ਹਾਸਾ) ।

ਸ਼੍ਰੀ ਚੇਅਰਮੈਨ : ਤੁਸੀਂ ਉਪਰੋਂ ਥੱਲੇ ਆਕੇ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਬਦਲ ਗਏ (ਹਾਸਾ) ।

(The hon. Member is quite a changed man after stepping down from this Chair) (Laughter)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ ਜਿਹੜੇ ਬਦਲੇ ਨਹੀਂ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ਵੇਖੋ (ਹਾਸਾ) ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਇਹ ਕਾਰਾਂ ਦੀ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਦਾ ਬੜਾ ਹੀ ਅਹਿਮ ਮੁਆਮਲਾ ਹੈ ਜੇ ਇਸ ਤੇ ਅੱਧਾ ਘੰਟਾ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਵਾਸਤੇ ਮੌਕਾ ਦੇ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇਗਾ।

Mr. Chairman : The hon. Member may give a notice for half-an-hour discussion. It will be decided on its merit.

Rent of Shop situated at Roadways Bus Stand, Gurgaon

***4262. Chaudhri Darshan Singh :** Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether it is a fact that a shop at the Punjab Roadways, Bus Stand, Gurgaon, has been given on rent to M/s Nathu Ram and Company ;

(b) if the reply to part (a) above be in the affirmative, the annual rent of the said shop and its measurements ?

Sardar Gulab Singh (Chief Parliamentary Secretary) : (a) No.

(b) Does not arise.

Chaudhri Darshan Singh : Is the Chief Parliamentary Secretary sure that he is giving correct information because I have got personal information about it ?

चीफ पार्लियामेंटरी सैक्रेटरी : अलाटमैंट नहीं हुई । बाकायदा आक्शन में दी गई । जिसने आक्शन में बोली दी उसने 100 रु० बोली के वक्त जमा करवाया लेकिन वह लेने नहीं आया हालांकि उसे दो दफा रजिस्टर्ड नोटिस भी दिया गया। अलाटमैंट की बात ग़लत है ।

चीफ पार्लियामेंटरी सैक्रेटरी : यह रेण्ट पर नहीं दिया जाता, इसकी आक्शन होती है ।

Chaudhri Darshan Singh : Will the Chief Parliamentary Secretary kindly state whether it is the policy of the Government to auction all the shops at the bus stands of the Punjab Roadways ?

चीफ पार्लियामेंट्री सैक्रेटरी : यह हमारी पालिसी है कि ज्यादा से ज्यादा आक्शन पर दुकानें दी जायें ।

सरदार गुरदयाल सिंह ढिल्लों : क्या यह नत्थू राम वही है जिस की चर्चा 5–6 साल से इस हाउस में होती चली आ रही है ?

चीफ पार्लियामेंट्री सैक्रेटरी : यह तो रोहतक का झगड़ा है ।

श्री मंगलसेन : चेयरमैन साहब, इन्हों ने रोहतक का मसला बताया है जब कि सही बात यह है कि यह मसला गुड़गांव का है । मैं यह पूछना चाहता हूं कि जो बिड देने वाले थे क्या उन्हों ने इजाज़त ली थी ? और किन-किन लोगों ने सिक्योरिटी जमा करवाई ?

Mr. Chairman : He cannot give this information because it has not been asked for.

Larks Restaurant at the Punjab Roadways Bus Stand, Chandigarh

*4259. **Chaudhri Darshan Singh :** Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the annual rent charged by the Government from the Larks Restaurant at the Punjab Roadways Bus Stand, Chandigarh ;
(b) the measurements of the Restaurant referred to in part (a) ;
(c) whether the said area was rented out through tenders or by negotiations, if by tender; the name of the highest tenderer ;
(d) whether Government had received any offer for a higher amount than the highest tender or bid ; if so, the action taken in this regard ?

Sardar Gulab Singh (Chief Parliamentary Secretary):

(a) Ist year .. Rs 4,200 per annum (1st September, 1962 to 31st August, 1963)
2nd and 3rd years Rs 5,400 per annum (1st September, 1963 to 31st August, 1965)

(b) (i) One room 33′ x 27′
(ii) One room 33′ x 23′
(iii) Kitchen 33′ x 25′
(c) The restaurant was rented out by negotiation.
(d) Does not arise.

Chaudhri Darshan Singh : May I know the name of the lessee in this case ?

चीफ पार्लियामेंट्री सैक्रेटरी : मुझे आदमी का नाम पता नहीं । होटल का नाम पता है ।

Chaudhri Darshan Singh : Is it a fact that the same person is a contractor in the Neelam Cinema, Chandigarh ?

चीफ पार्लियामेंट्री सैक्रेटरी : मुझे पता नहीं।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ : ਜਨਾਬ, ਮੇਰਾ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ, ਜਦੋਂ ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਰੇਟਰੀ ਸਾਹਿਬ, ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਲਈ ਖੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਚੀਫ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? (Interruptions)

Sardar Gurdial Singh Dhillon : May I know from the Chief Parliamentary Secretary whether before renting out this building to him, it was verified whether he was a *bonafide* contractor and was holding some contracts elsewhere or not ?

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਜ਼ਬਾਨੀ ਮੈਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ।

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਇਹ ਬੜਾ ਇੰਪਾਰਟੈਂਟ ਮਾਮਲਾ ਹੈ। ਔਰ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਕਲੀਅਰ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਸਰਕਾਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਠੇਕਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਵੇਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹਕਦਾਰ ਹੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ? ਇਥੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਜਵਾਬ ਟਾਲਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਰੂਲਜ਼ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਜ਼ਬਾਨੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗਲਾਂ ਪੁਛ ਕੇ ਦਸਾਂਗਾ।

Sardar Gurdial Singh Dhillon : Mr. Chairman, could it be possible to ask the Chief Parliamentary Secretary to lay full facts of the case before the House ? I want to know whether he was a *bonafide* contractor and was holding other contracts, Government or private, also ?

चीफ पार्लियामेंटरी सैक्रेटरी : आप सवाल करेंगे तो पता चल जाएगा।

श्री मंगलसैन : उसी बस स्टैंड के ऊपर लार्कस होटल है। नीचे छोटी दुकानें हैं। तो क्या चीफ पार्लियामैंटरी साहब बताएंगे कि उन दुकानों का क्या किराया लिया जाता है।

Mr. Chairman : It does not arise out of main question. You cannot expect the Chief Parliamentary Secretary to answer it.

श्री बलराम जी दास टंडन : जनाब उस लार्कस होटल, जो इतनी बड़ी इमारत है, का किराया सिर्फ 4,000 और दुकानों का तकरीबन 25,000 लिया जाता है, इस बड़ी डिस्पैरिटी का क्या कारण है ?

चीफ पार्लियामेंटरी सैक्रेटरी : मैं इस इन्फरमेशन के लिए कुछ नहीं कह सकता।

कामरेड मक्खन सिंह तरसिक्का : क्या यह वह लार्क्स है जिसकी कोआपरेटिव सोसाइटी को एक दिन में रजिस्टर किया गया, और एक दिन में ही उसे कर्ज़ा मिल गया।

Mr. Chairman : It does not arise.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਲਾਰਕਸ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਦੇਣ ਵਿਚ negotiation ਸਿਸਟਮ ਅਡਾਪਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਜਾਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਟੈਂਡਰ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੀ।

Chief Parliamentary Secretary : I require separate notice for this question.

Mr. Chairman : Part (c) of the question reads —

"whether the said area was rented out through tenders or by negotiations, if by tender ; the name of the highest tenderer;" if so, the question is there and you are expected to know this.

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਨਹੀਂ ਜੀ ਇਸ ਵਿਚ ਪੁਛਿਆ ਸੀ ਕਿ ਟੈਂਡਰ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਦਿਤਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨੇਗੋਸ਼ਿਏਸ਼ਨ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਦਸ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਨੇਗੋਸ਼ਿਏਸ਼ਨ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਦਿਤਾ ਹੈ ।

Mr. Chairman : The question is whether the said area was rented out through tenders or by negotiations. The Chief Parliamentary Secretary is aware of the implication of the question.

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਮੈਂ ਤਾਂ ਜੀ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ by negotiation ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।

Sardar Lachhman Singh Gill : It is absolutely wrong. I challenge the statement made by the Chief Parliamentary Secretary. The tenders were called and the lowest bid was accepted.

(*noise in the House*)

Mr. Chairman : The matter cannot be decided here. The Hon'ble Member should better point it out to the hon. Speaker.

Chief Parliamentary Secretary : I will verify the matter again.

Pandit Chiranji Lal Sharma : On a point of Order, Sir. The replies given by the hon. Chief Parliamentary Secretary to the supplementary questions are evasive. He needs notice for every supplementary question that has been put. By so doing, the purpose of supplementary questions is marred. I would, therefore, request the Chair to ask the Government to come fully prepared to answer all the anticipated supplementary questions.

Mr. Chairman : It is a daily complaint. It is for the Government to see to it. I leave it to their good sense.

श्री मंगल सेन : ग्रान ए प्वाएंट ग्राफ ग्रार्डर सर । चेयरमैन साहिब उसी बिल्डिंग में एक छोटी सी दुकान 24 हज़ार रुपया सालाना लीज पर दी गई है ग्रौर जो ऊपर का बड़ा रैस्टोरैंट है वह चार हजार रुपए पर दिया गया है । मैं ग्रापका रूलिंग चाहता हूं कि ग्राया यह बात सही हो सकती है ?

Mr. Chairman : The hon. Member can say this on some other occasion. This is no point of order.

Chaudhri Darshan Singh : Mr. Chairman, I have given notice of this question and I have not been permitted to put supplementary questions.

Will the Chief Parliamentary Secretary be pleased to state if the other shop at the same Bus Stand was leased out by auction or by negotiations ?

Chief Parliamentary Secretary : I need notice.

Mr. Chairman : This question need not be answered.

Sardar Gurdial Singh Dhillon : Mr. Chairman, I would like to make one submission and it is this. Sardar Gulab Singh is too honest a person to perform this dirty job. Let some other Minister perform this job.

Chief Minister : The hon. Member knows the dirty jobs and that is why he is doing these dirty things.

Mr. Chairman : Such things should not come from both sides of the House.

Chaudhri Hardwari Lal : Sir, what about the point of order raised by the hon. Member, Pandit Chiranji Lal Sharma. I would like to know the ruling of the Chair.

Mr. Chairman : This is not a new thing now.

Chaudhri Hardwari Lal : But I would, Sir, like to know your ruling.

Mr. Chairman : I would like the Government to give information to the hon. Members as far as possible in a straightforward manner.

Chaudhri Hardwari Lal : Sir, it is not for me to prescribe the duties of the Chair, but I think it is the first duty of the Chair to see that the information asked for by the hon. Members on this side of the House is supplied to them.

Mr. Chairman That is the normal course.

Chaudhri Hardwari Lal : Would you kindly request the Government to supply the information which is sought by the hon. Members

चीफ पार्लियामैंट्री सैक्रेटरी : चेयरमैन साहिब वह कौनसा सवाल है जिस का जवाब मैंने नहीं दिया । अगर मैं इनको कोई अधूरी इन्फरमेशन दे दूं तो बाद में फिर एतराज़ किया जाएगा कि गलत इन्फरमेशन सप्लाई की गई है ।

Mr. Chairman : It is the duty of the Government.

Home Minister : Sir, the Government is expected to give answers to such supplementary questions which arise from the main question. Mr. Chairman, such supplementary questions are being asked by the hon. Members about which we are not expected to possess the necessary information. So, how can we supply the information to such questions ? We will answer those supplementary questions which directly arise from the main question.

Mr. Chairman : Yes, information can be supplied to such supplementary questions which arise out of the main question.

Chaudhri Hardwari Lal : But what about the supplementary questions asked by the hon. Members on this side of the House to-day ?

Mr. Chairman : I know that the Chief Parliamentary Secretary was not prepared. He will, however, try to give the necessary and proper information.

ਚੀਫ਼ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਈ ਸਵਾਲ ਅਜਿਹੇ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਮੂਲ ਸਵਾਲ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ।

Mr. Chairman : I have always intervened. When the answer was not necessary, I told the Chief Parliamentary Secretary not to answer it.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਕੀ ਚੀਫ਼ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ negotiation ਨਾਲ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿਹੜਾ ਤਰੀਕਾ ਐਡਾਪਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ?

ਚੀਫ਼ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਸ਼ਰਤਾਂ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਵਿਚ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਫਰਨੀਚਰ ਹੋਵੇ ਔਰ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕਰਾਕਰੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂਕਿ ਚੰਗੀ ਕੈਟੇਗਰੀਜ਼ ਦੇ ਲੋਕ ਉਥੇ ਜਾਕੇ ਬੈਠ ਸਕਣ ਇਸ ਕਰਕੇ ਜਿਸ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਉਹ ਸ਼ਰਤਾਂ ਮੰਨੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਉਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਜਿਹੜਾ ਤੁਸੀਂ negotiation ਕੀਤੀਆਂ ਉਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਕੀ ਤਰੀਕਾ ਅਖਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ?

चीफ पार्लियामैंटरी सैक्रेटरी : जो शर्तें हों उस के मुताबिक पार्टियों की तरफ़ से आफर्ज आती हैं। उस के बाद गवर्नमैंट एक्जामिन करती है कि उन की शर्तें एक्सेप्टेबल हैं कि नहीं। दोनो पार्टियां एक्जामिन करती हैं कि उन को एक दूसरे की शर्तें और आफर्ज एक्सैप्टेबल हैं कि नहीं उस के बाद Negotiation का lease finalise होता है।

चौधरी देवी लाल : चेयरमैन साहिब आपने फरमाया था कि ऐसा सवाल किया जाए जो इस से पैदा हो। तो मैं, जो पैदा होता है वही सवाल करने लगा हूं। मेरा सवाल यह है कि लार्कस होटल जो बस स्टैंड पर है क्या उसी आदमी के नाम दिया गया है जिस का नाम चार्ज शीट में भी दिया गया है (शोर) क्या ठीक है कि वह वही आदमी है जिस के पास नीलम सिनेमा की कैंटीन का भी ठेका है जो कि भारी रकम ले कर दिया गया है। लेकिन उसे कम्पेनसेट करने के लिए यह लार्कस होटल नोमीनल ठेका पर दे दिया है।

Mr. Chairman : It will put an end to many supplementary questions if the hon. Member tells the name and then ask the Chief Parliamentary Secretary if he is the same person.

चौधरी देवी लाल : मैं चीफ पार्लियामैंटरी सैक्रेटरी साहिब जो ट्रांसपोर्ट के इन्चार्ज हैं पूछना चाहता हूं कि क्या यह वही विक्रमसिंह हैं जिन का जिकर उस वक्त के ट्रांसपोर्ट कंट्रोलर श्री पी. एन. साहनी ने अपने ऐफीडेविट में किया है और उनको लार्कस होटल इस लिये कौड़ियों के भाव दिया गया है ताकि उनको जो घाटा नीलम सिनेमा में पड़ा है उसे पूरा कर दिया जाए।

Mr. Chairman : If he himself knows his name then he is beating about the bush.

चौधरी देवी लाल : मेरी अर्ज़ है कि इस नाम के दो आदमी भी हो सक्ते हैं। इसी लिये मैं पुछता हूं कि वह वही विक्रम सिंह हैं या और कोई है ?

Mr. Chairman : The hon. Member should please resume his seat. It is going too far.

Home Minister : Sir, I rise on a point of Order. The hon. Member is making references which are absolutely incorrect. The Chief Parliamentary Secretary in his capacity as Transport Minister is not expected to know anything about the name of a lessee of a particular shop in a Cinema building. It is absolutely an uncalled for insinuation which has a direct bearing on the enquiry. I would request the Chair to ask the hon. Member not to do this.

Mr. Chairman : Let us stop this.

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਕੰਡੀਸ਼ਨਜ਼ ਰਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਕਿ ਐਸਾ ਫਰਨੀਚਰ ਹੋਵੇ, ਐਸੀ ਕਰਾਕਰੀ ਹੋਵੇ, ਵਗੈਰਾ ਵਗੈਰਾ, ਅਤੇ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰੇਗਾ ਉਸ ਨੂੰ ਠੇਕਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਜਿਸ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਠੇਕਾ ਦੇ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਮੈਥਿਡ ਅਡੌਪਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਹੋ ਆਦਮੀ ਇਹ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਠੇਕਾ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਸੀ ?

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਤੁਸੀਂ ਸਵਾਲ ਕਰੋ ਤਾਂ ਫੇਰ ਪਤਾ ਕਰਕੇ ਸਾਰੀ ਗਲ ਦਸ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਇਤਨੀ ਡਿਟੇਲ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਵਕਤ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਤੁਸੀਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਐਕਸਪੈਕਟ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਇਕ ਮਨਿਸਟਰ ਇਕ ਹੋਟਲ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਵਾਕਫੀਅਤ ਰਖਦਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਵਿਚ ਕੀ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਫਲਾਣੇ ਵਿਚ ਕੀ ਹੋਇਆ। ਸਾਨੂੰ ਸਾਰੇ ਇਹ ਜਵਾਬ ਅਫਸਰਾਂ ਕੋਲੋਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੋ ਇਤਲਾਹ ਸਾਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਥੇ ਦਸ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਇਹੋ ਤਰੀਕਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਕਿਸੇ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਹੈ ਤਾਂ ਸੰਬੰਧਤ ਅਫਸਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਗੱਲ ਕਰ ਲਵੋ। ਜਿਹੜੀ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਇਤਲਾਹ ਇਸ ਵਕਤ ਹੈ ਉਹ ਦੇ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਜੇਬ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਕੌਣ ਕਿਹੜੇ ਹੋਟਲ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਆਇਆ ਅਤੇ ਕੌਣ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਆਇਆ ਅਤੇ ਕਿਸ ਨੇ ਕੀ ਕੀਤਾ ਤੇ ਕੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਇਹ ਸਾਰੀ ਚੀਜ਼ ਇਥੇ ਖੜੇ ਹੋਕੇ ਦਸ ਦਿਉ। This is not fair. (ਸ਼ੋਰ) (ਵਿਘਨ)।

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਕਲ੍ਹ ਵੀ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਟਾਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਜਾਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡਾ ਰੂਲਿੰਗ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਇਆ ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਾਂਸਟੀਟਿਊਸ਼ਨ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਕੈਬੀਨਿਟ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹੈ ਜਾਂ ਅਫਸਰ ?

Mr. Chairman : The Minister-in-charge.

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਠੀਕ ਹੈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਅਸੀਂ ਹੀ ਹਾਂ ਲੇਕਿਨ you will agree with me ਕਿ ਇਕ ਇਕ ਕੇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਡਿਟੇਲਜ਼ ਦਸ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨੀਗੋਸ਼ੀਏਸ਼ਨਜ਼ ਵਿਚ ਕੀ ਕੀ ਗੱਲ ਹੋਈ ਤੇ ਕਿਸ ਕਿਸ ਨੇ ਕੀ ਕੀ ਗਲ ਕੀਤੀ। ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਡਿਟੇਲਜ਼ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ। ਜਦੋਂ ਸਵਾਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਜਵਾਬ ਲਿਖ ਕੇ ਭੇਜ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਅਸੀਂ ਇਥੇ ਦਸ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਜਿਸ ਸਪਲੀਮੈਂਟਰੀ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਵੀ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਲੇਕਿਨ ਜਿਸ ਗਲ ਦਾ ਪਤਾ ਹੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਦਾ ਗਲਤ ਜਵਾਬ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੇਈਏ।

[* * * * * * *]

Mr. Chairman : This is no point of Order.

Chief Minister : This may be no point of Order. But such insinuations demoralise the officers. I propose that the things which are not to the point, should not form part of the proceedings of the House.

*Note.—Expunged as ordered by the Chair.

Mr. Chairman : That is right.

ਚੌਧਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਸਵਾਲ ਦੀ ਸਾਰੀ ਡਿਟੇਲਡ ਇਤਲਾਹ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਸਵਾਲ ਦੀ ਲੈਂਗੁਏਜ਼ ਹੀ ਇਹ ਦਸਦੀ ਹੋਵੇ ਕਿ some foul smell is coming then every Minister should come fully prepared to answer the supplementaries arising therefrom.

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਇਹ ਸਵਾਲ ਅਜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਹੈ ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਅੱਗੇ ਵੀ ਦੋ ਦਫਾ ਆ ਚੁਕਾ ਹੈ............।

ਇਕ ਆਵਾਜ਼ : ਉਸ ਵਕਤ ਜਵਾਬ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

Mr. Chairman : I do not know whether or not it was replied but it did come earlier also.

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਜੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਅਗੇ ਇਥੇ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਦਸੀਆਂ ਸਨ ਉਹ ਵੀ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਐਕਸਪੈਕਟ ਕਰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਹਰ ਨਿੱਕੀ ਨਿੱਕੀ ਚੀਜ਼ ਯਾਦ ਰਖੀਏ ਜੋਕਿ ਡੀਟੈਕਟਰ ਹੀ ਸੋਚ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿੱਕੀ ਨਿੱਕੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

Mr. Chairman : It would have been better if the method of negotiations or the criterion of negotiations had been given.

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਜੋ ਪੰਡਤ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਉਹੋ ਗਲ ਹੋਵੇਗੀ। ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਆਇਆ ਟੈਂਡਰ ਲੈਕੇ ਨਿਗੋਸ਼ੀਏਟ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਬਿੱਡ ਲੈਕੇ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸਿੱਧੇ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ............।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਇਸ ਵਿਚ ਬੇਈਮਾਨੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਕੋਈ ਬੇਈਮਾਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਹੈ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੋਈ ਹੋਵੇ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਜੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਤਾਂ ਪੁਛ ਕੇ ਪਤਾ ਕਰ ਲਉ। ਅਸੀਂ ਪਤਾ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗੇ।

Comrade Shamsher Singh Josh : Sir, will the hon. Chief Parliamentary Secretary be pleased to state why the three big rooms were rented out by negotiation and not by auction first ? Secondly, why were these rooms rented out in the first instance for one year and then for two years ending 31st August, 1965?

Home Minister : I would request that the hon. Member should ask one supplementary question at a time.

Mr. Chairman : Why was negotiation preferred to auction ?

पंडित बाबू दयाल शर्मा : ग्रान ए प्वायंट ग्राफ ग्राडर, सर। क्या कोई मैम्बर हाउस में किसी दूसरे मैम्बर की टोपी उतार सकता है ? (शोर)

श्री सभापति : नहीं उतार सकता। (No one can do that.)

पंडित बाबू दयाल शर्मा : म जानना चाहता हूं कि ऐसा काम करने के लिये कोई सज़ा भी है ?

श्री सभापति : होगी, लेकिन ग्रापकी टोपी किस ने उतारी है ? (हंसी, शोर) (Might be, but who has removed your cap ?) (*Laughter*) (*Noise*)

Mr. Chairman : Question Hour is over now. Supplementary Questions on this Question, if necessary, can be asked tomorrow .

UNSTARRED QUESTIONS AND ANSWERS

Lady Doctors under the Employees State Insurance Scheme

1220. Comrade Babu Singh Master : Will the Home Minister be pleased to state—

(a) whether it is a fact that posts of Lady Doctors have been sanctioned under the Employees' State Insurance Scheme for Patiala, Gobindgarh and Rajpura ;

(b) if the reply to part (a) above be in the affirmative, the time by which the Doctors are likely to be posted at each of the said places ?

Shri Mohan Lal : (a) No.

(b) Question does not arise.

Opening of Consumers Co-operative Stores

1221. Comrade Babu Singh Master : Will the Home Minister be pleased to state—

(a) the names of the employers who have opened the Consumer's Co-operative Stores in the State in the light of the decision of the Standing Labour Committee ;

(b) What steps are being taken to pursue the other ?

Shri Mohan Lal : (a) A statement containing the requisite information is laid on the Table of the House.

(b) They are being persuaded to do the needful early.

Statement

(a) Details of the units who have opened Consumers' Co-operative Stores/Fair Price Shops, so far:—

1. K.S. Railway Workshop, Kalka.
2. Government Press, Chandigarh.
3. Government Press, Simla.
4. Naveen Woollen Mills, Kharar.
5. Panipat Woollen Mills, Kharar.
6. Carriage and Wagon Repair Workshop, Jagadhri.
7. M/s India Sugar and General Engineering Co., Yamuna Nagar.
8. M/s Sarswati Sugar Mills, Yamuna Nagar.
9. Bharat Starch and Chemical Mills, Yamuna Nagar.
10. M/s Atlas Cycle Industries, Sonepat.
11. Hissar Textile Mills, Hissar.
12. East India Cotton Mfg. Co., Faridabad.
13. M/s Metal Box Co. of India Ltd., Faridabad.
14. T.I.T. Mills, Bhiwani.

15. Punjab Cloth Mills, Bhiwani.
16. M/s Dalmia Dadri Cement Ltd., Charkhi Dadri.
17. New Egerton Woollen Mills, Dhariwal.
18. M/s O.C.M.(P) Ltd., Amritsar.
19. Railway Locomotive Workshop, Amritsar.
20. M/s Punjab Distillery Industries, Khassa, Amritsar.
21. M/s Khanna Silk Mills, Amritsar.
22. M/s India Woollen and Textile Mills, Amritsar.
23. M/s Bharat Woollen Mills, Chheharta.
24. M/s Hindustan Embroidery Mills, Chheharta.
25. M/s Amritsar Rayon and Silk Mills, Amritsar.
26. Railway Bridge Workshop, Jullundur Cantt.
27. M/s Leader Engineering Works, Jullundur.
28. M/s Janta Co-operative Sugar Mills, Bhogpur.
29. M/s Jagatjit Sugar Mills, Phagwara.
30. Jagatjit Cotton Textile Mills, Phagwara.
31. Nangal Fertilizer, Naya Nangal.
32. Nangal Workshop, Nangal.
33. M/s Patiala Biscuit Manufacturers Ltd., Rajpura.
34. Bhupendra Cement Factory, Surajpur.
35. Central Research Institute, Kasauli.
36. Model Woollen and Silk Mills, Amritsar.

E nquiry against Headmistress, Government Girls Higher Secondary School, Rupar

1267. Comrade Shamsher Singh Josh : Will the Home Minister be pleased to state—

(a) whether any enquiry was held by the Accounts Officer of the D.P.I's. office in the month of January, 1964, into some charges against the Headmistress, Government Girls Higher Secondary School, Rupar, if so, the details of the charges ;

(b) the findings of the Enquiry Report, if submitted and the details of action, if any, taken or proposed to be taken thereon ?

Shri Mohan Lal : (a) Yes. The enquiry was conducted at the instance of the Headmistress and not against the Headmistress. The only allegation was that of defalcation in the Auxiliary Cadet Corps Accounts by the School Clerk.

(b) The enquiry is still in progress.

Statements obtained by Headmistress, Government Girls Higher Secondary School, Rupar

1268. Comrade Shamsher Singh Josh : Will the Home Minister be pleased to state—

(a) whether it is a fact that the Headmistress, Government Girls Higher Secondary School, Rupar, got any statements signed by all or any of the teachresses and peons of the said school in the months of November and December, 1963 ;

(b) if the reply to part (a) above be in the affirmative, the names of the teachresses whose statements were taken and the details of such statements ?

Shri Mohan Lal : (a) No.

(b) The question does not arise.

Officers/Officials of the Public Relations Department in Amritsar District

1311. Comrade Makhan Singh Tarsikka : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the names of the officers/officials of the Public Relations Dement in district Amritsar at present together with the educational qualification and monthly emoluments of each ;

(b) the name and emoluments of each of the Rural Publicity Workers of the said department posted at present areawise in the said district together with the date of their entry into the said department ;

(c) the gists of the monthly written report submitted by the Rural Publicity Workers of Tarsikka and Jandiala Blocks about their work be laid on the Table of the House ;

(d) whether he is aware of the fact that none of the workers referred to in part (b) above are office-bearers of some political party, if so, the reasons for their employment ?

Sardar Partap Singh Kairon : (a) The names may be seen in Annexure I.

(b) Information regarding workers posted area-wise with their dates of appointments may be perused in Annexure II.

(c) The details of work done by Workers of Tarsikka and Jandiala Blocks is given in Annexure III.

(d) It is not known if any worker is office bearer of any political party.

ANNEXURE I
AMRITSAR DISTRICT
List of Officers/Officials

Serial No.	Name of the Officer/Officials	Educational qualifications	Monthly emoluments as on 1st January, 1964
1	2	3	4
			Rs Per month
1	Shri Ved Bhushan, District Public Relations Officer ...	B.A.	510.00
2	Shri O.P. Malik, Clerk-in-Charge ..	Matric, Giani	185.00
3	Shri Bhupinder Singh, Clerk ..	Matric	120.00

Serial No.	Name of the Officer/Official	Educational qualifications	Monthly emoluments as on 1st January 1964
1	2	3	4
			Rs Per month
4	Shri Jugal Kishore, Clerk ..	Matric	112.00
5	Shri Ajit Singh, Information Centre Attendant	Do	100.00
6	Shri Narinder Parkash Singh, Clerk ..	Do	100.00
7	Shri Gian Chand, Rural Publicity Supervisor	Do	385.00
8	Shri Chattar Singh, Rural Publicity Supervisor	F.A. Honrs. in Punjabi	385.00
9	Miss Gurdarshan Kaur Rural Publicity Supervisor	M.A.B.T.	370.00
10	Giani Puran Singh Rural Publicity Supervisor	Read and write Punjabi	370.00
11	Shri Parshotam Dass, Rural Publicity Supervisor	F.A.	355.00
12	Miss Gurmeet Kaur, Rural Publicity Supervisor	M.A.	355.00
13	Shri Sawarn Singh, Rural Publicity Organiser	F.A.	196.00 (Fixed)
14	Miss Abnash Kaur, Rural Publicity Organiser	Under Matric	196.00 Do
15	Miss Sukhesh Kapoor, Rural Publicity Organiser	Matric	196.00 Do
16	Shri Karnail Singh, Operator ..	Do	185.00
17	Shri Dewan Singh, Driver ..	Primary	130.00
18	Shri Sohan Singh, Driver ..	Read and write Hindi	106.00
19	Shri Mohan Singh, Cleaner ..	Primary	65.50
20	Shri Sham Lal, Cleaner ..	Primary	65.50
21	Shri J.P.S. Dhillon, Reception Officer ..	F.A.	220.00
22	Shrt Joginder Singh, Guide-cum-Clerk ..	Matric	108.00
23	Shri Dharam Chand , Guide-cum-Clerk ..	Do	100.00
24	Shri Sham Sunder, Radio Mechanic ..	Matric	118.00

[Chief Minister]

Serial No.	Name of the Officer/Officials	Educational qualifications	Monthly emoluments as on 1st January, 1964	
1	2	3	4	5
			Rs Per month	
25	Shri Suresh Chander, Radio Mechanic ..	Matric	118.00	
26	Shri Tek Chand, Radio Mechanic ..	Do	110.00	
27	Shri Charan Singh, Drama Inspector ..	B.A.	168.00	
28	Shri Jaswant Singh, Stage-Master ..	F.A.	96.00	
29	Shri Pritam Singh, Harmonium-Master	Under Matric	96.00	
30	Shri Sudershan Dev, Tabalchi, (newly appointed) ..	Primary	80.00 (with effect from 1st February, 1964)	
31	Shri Paran Nath Actor ..	Middle	99.00	
32	Shri Sudesh Kumar, Actor ..	Under Matric	96.00	
33	Shri Surinder Paul, Actor ..	Primary	96.00	
34	Shri Sant Ram, Peon ..	Read and write Urdu	68.00	
35	Shri Gopal Krishan, Peon ..	Under Matric	65.00	
36	Shri Dara Singh, Peon ..	Ditto	66.00	
37	Shri Bal Kishan, Chowkidar ..	Read and write Urdu	68.00	
38	Shri Thakar Singh, Drama Party Attendant	Primary	65.00	
39	Shri Gurnam Singh, Rural Publicity Worker	U. Matric, Giani	79.50	(Fixed)
40	Shri Shingara Singh, Rural Publicity Worker	Lower Middle	79.50	Do
41	Shri Ajit Singh Biwra, Rural Publicity Worker	Illiterate	79.50	Do
42	Shri Anoop Singh, Rural Publicity Worker	Matric	79.50	Do
43	Shri Atma Singh, Rural, Publicity Worker	Matric Giani	79.50	Do
44	Shri Wassan Singh Mastana, Rural Publicity Worker	6th Pass	79.50	Do
45	Shri Kaka Singh, Rural Publicity Worker	Under Matric	79.50	Do
46	Shri Barkat Ram, Rural Publicity Worker	Middle	79.50	Do
47	Shri Kesho Dass, Rural Publicity Worker	Primary	79.50	Do

Serial No.	Name of the Officer/Official	Educational qualifications	Monthly emoluments as on 1st January 1964
1	2	3	4
			Rs per month
48	Shri Vir Singh 'Vir', Rural Publicity Worker	Middle	79.50 (Fixed)
49	Smt. Gurdas Kaur, Rural Publicity Worker	Do	79.50 Do
50	Shri Banta Singh Bhatti, Rural Publicity Worker	6th Pass	79.50 Do
51	Shri Arjan Singh, Rural Publicity Worker	Middle	79.50 Do
52	Shri Banta Singh Shahbazpuri, Rural Publicity Worker	Middle	79.50 Do
53	Shri Dharam Singh, Rural Publicity Worker	Primary	79.50 Do
54	Shri Kartar Singh, Rural Publicity Worker	Middle	79.50 Do
55	Shri Karnail Singh' Rural Publicity Worker	Illiterate	79.50 Do
56	Shri Chet Singh,Rural Publicity Worker	Punjabi knowing	79.50 Do
57	Shri Kehar Singh, Rural Publicity Worker	Matric	79.50 Do
58	Shri Jagir Singh, Rural Publicity Worker	Under Matric	79.50 Do
59	Shri Puran Singh, Rural Publicity Worker	Primary	79.50 Do
60	Shri Sucha Singh, Rural Publicity Worker	Read and write Punjabi	79.50 Do
61	Shri Gopal Singh, Dhadi Leader ..	Ditto	94.00
62	Shri Kapur Singh, Member, Dhadi Jatha	Ditto	77.00
63	Shri Mukhtar Singh, Member, Dhadi Jatha	Ditto	77.00
64	Shri Inder Singh, Member, Dhadi Jatha	Ditto	77.00
65	Shri Gurcharan Singh, Member, Dhadhi Jatha	Ditto	115.00
66	Shri Gian Singh, Member, Dhadi Jatha	Ditto	105.00
67	Shri Dalip Singh Member, Dhadi Jatha	Ditto	105.00
68	Shri Hakam Singh Dhunda, Member Dhadi Jatha	Ditto	135.00
69	Shri Shingara Singh Member Dhadi Jatha	Ditto	95.00
70	Shri Major Singh, Member Dhadi Jatha	Ditto	95.00

[Chief Minister]

ANNEXURE II

AMRITSAR DISTRICT

Serial No.	Name of the Rural Publicity Worker	Date of entry into service	Area Allotted with effect from 1st January, 1964	Monthly emoluments
				Rs
1	Shri Gurnam Singh ..	21-4-1955	Amritsar City (with effect from 1st January, 1964	79.50 (Fixed)
2	Shri Shingara Singh ..	19-1-1960	Tarsikka Block	79.50 Do
3	Shri Anoop Singh ..	20-2-1961	Jandiala Block	79.50 Do
4	Shri Atma Singh ..	28-10-1955	Rayya Block	79.50 Do
5	Shri Wassan Singh ..	23-3-1955	Civil Lines and Half Verka Block	79.50 Do
6	Shri Kaka Singh ..	6-1-1961	Chogawan Block	71.50 Do
7	Shri Barkat Ram ..	1-12-1958	Ajnala Block	79.50 Do
8	Shri Kesho Dass ..	16-8-1960	Amritsar City	79.50 Do
9	Shri Vir Singh 'Vir' ..	27-10-1955	Ditto	79.50 Do
10	Miss Gurdas Kaur ..	27-2-1963	Tarn Taran Tehsil	79.50 Do
11	Shri Banta Singh Bhatti ..	25-2-1963	Ditto	75.50 Do
12	Shri Arjan Singh ..	2-12-1957	Tarn Taran Block	79.50 Do
13	Shri Banta Singh Shahbazpuri	12-9-1956	Bhikhiwind Block	79.50 Do
14	Shri Dharam Singh ..	6-8-1960	Patti Block	79.50 Do
15	Shri Kartar Singh ..	31-1-1957	Naushehra Paunun Block	79.50 Do
16	Shri Karnail Singh ..	5-9-1957	Khadursahib Block	79.50 Do
17	Shri Chet Singh ..	7-2-1957	Patti Tehsil	79.50 Do
18	Shri Kehar Singh ..	12-9-1960	Cholhasahib Block	79.50 Do
19	Shri Jagir Singh ..	20-10-1953	Gandiwind Block	79.50 Do
20	Shri Puran Singh ..	1-1-1962	Voltoha Block	79.50 Do
21	Shri Ajit Singh Bawra ..	20-9-1963	Majitha Block	79.50 Do
22	Shri Sucha Singh ..	28-5-1963	Gandiwind Block	79.40 Do

ANNEXURE III

Period for which the progress report of Rural Publicity Workers for Tarsikha and Handiala Blocks have been invited has not been specified in the Assembly Question. Hence the information has been shown for calendar year 1963 (*January—December*) *and months of January and February*, 1964.

Month	Names of Rural Publicity Workers with area	No. of villages visited	No. of meetings addressed	Audience number	Nos. of days official remained on tour	No. of nights official remained outside of Head Office	Subjects on which meetings were addressed
1	2	3	4	5	6	7	8
January, 1963	Shri Anoop Singh (Jandiala Block)	19	25	6,408	25	15	Family Planning. Prohibition. Compulsary Education. Chinese Aggression. Five-Year Plan. Country Uplift
January, 1963	Shri Shingara Singh (Tarsikka Block)	23	25	13,580	27	18	National Emergency. Defence. Double Food Production. Home Guards, etc.
February, 1963	Shri Anoop Singh, R.P.W.	26	22	16,581	22	15	National Defence Fund
February, 1963	Shri Shingara Singh, R.P.W.	24	241	473	24	16	Food Production. Prohibition. Grow More Food. Small Saving, etc.
March, 1963	Shri Anoop Singh, R.P.W.	18	18	13,707	251	15	Grow More Food. Co-operative Farming Panchayati Raj, etc.
March, 1963	Shri Shingara Singh, R.P.W.	25	27	2,676	25	21	Prohibition. National Defence, etc.
April, 1963	Shri Anoop Singh, R.P.W.	22	22	1,321	22	15	Grow More Food. Fiv[illegible]r Plan. National Emergency, et[illegible]

[Chief Minister]

Month	Names of Rural Publicity Workers with area	No. of villages visited	No. of meeting addressed	Audience number	No. of days official remained on tour	No. of nights official remained outside the Head Office	Subjects on which meetings addressed
1	2	3	4	5	6	7	8
April, 1963	Shri Shingara Singh, R.P.W.	12	12	3,781	12	7	Grow More Food. Five Year Plan. National Emergency, etc.
May, 1963	Shri Anoop Singh, R.P.W.	21	23	4,568	21	15	Prohibition. Home Guards. Small Savings Schemes. Grow More Food
May, 1963	Shri Shingara Singh, R.P.W.	24	26	825	24	16	Five-Year Plan. National Defence.
June, 1963	Shri Anoop Singh, R.P.W.	21	21	2,470	22	15	Family Planning. Country Up-lift. Small Savings Schemes, etc.
June, 1963	Shri Shingara Singh, R.P.W.	24	24	1,736	24	15	National Defence. Government Policy etc.
July, 1963	Shri Anoop Singh, R.P.W.	23	26	1,107	25	15	Prohibition. National Defence. Home Guards, Panchayati Raj
July, 1963	Shri Shingara Singh, R.P.W.	23	26	794	26	15	Gold Control. Price Control. Education
August, 1963	Shri Anoop Singh, R.P.W.	19	20	20,020	21	14	Against Chinese Aggression. Defence Efforts. Five-Year Plan, etc.
August, 1963	Shri Shingara Singh, R.P.W.	23	24	5,452	23	17	Small Savings Scheme. Grow More Food. Health
September, 1963	Shri Anoop Singh, R.P.W.	21	24	19,227	21	15	National Defence. New Taxes. Prohibition. Five-Year Plan, etc.

September, 1963	Shri Shingara Singh, R.P.W.	22	23	317	26	15	Home Guards. Government Policy
October, 1963	Shri Anoop Singh, R.P.W.	18	21	6,193	21	13	Prohibition. Home Guards. Gold Control. Education. Price list etc.
October, 1963	Shri Shingara Singh, R.P.W.	24	24	673	23	18	Five-Year Plan. Chinese Aggression Small Savings
November, 1963	Shri Anoop Singh, R.P.W.	21	25	6,000	24	15	Co-operative Farming. Compulsory Education. Five-Year Plan. Agriculture.
November, 1963	Shri Shingara Singh, R.P.W.	25	25	784	25	15	Chinese Aggression. Gold Control. Five Year Plan. Agriculture.
December, 1963	Shri Anoop Singh, R.P.W.	20	22	4,328	22	13	Chinese Aggression. Five-Year Plan. Community Listening. Home Guard
December, 1963	Shri Shingara Singh, R.P.W.	22	24	2,618	24	15	Chinese Aggression. Five-Year Plan. Community listening. Home Guard Defence Effort of the Community
January, 1964	Shri Anoop Singh, R.P.W.	19	23	8,774	23	23	Ditto
January, 1964	Shri Shingara Singh, R.P.W.	24	27	1,645	27	15	Compulsory Education. Defence Effort of the Community

Second phase of Chadiar Water-Supply Scheme in District Kangra

1316. Comrade Jangir Singh Joga : Will the Minister for Planning and Public Works be pleased to state—

(a) the year when the second phase of Chadiar Water-Supply Scheme was sanctioned in District Kangra ;

(b) the amount sanctioned for the said second phase and the names of villages proposed to be benefited by it ;

(c) the steps so far taken to execute the work of second phase ?

Dr. Gopi Chand Bhargava : (a) The scheme has not yet been sanctioned. An estimate amounting to Rs 2,33,315 for extension of water-supply scheme, Chadiar villages in Tehsil Palampur, District Kangra, was prepared by the Public Health Engineering Department during October, 1962. This estimate was forwarded to the Panchayat Department for acceptance of the Panchayats concerned and submission to the Sanitary Board, Punjab, for administrative approval.

(b) No amount has been sanctioned for this scheme so far. The names of villages proposed to be benefited by drinking water supply facilities under this scheme are given in the enclosed Annexure 'A'.

(c) The Panchayat Department is being reminded for getting the scheme accepted from the Panchayats concerned and processed it further with Sanitary Board, Punjab, for its administrative approval. The work will be taken in hand subject to availability of funds.

ANNEXURE 'A'

Showing the villages covered by the estimate for the Extension of Water-supply scheme Chadhiar villages in Tehsil Palampur, District Kangra, Estimated cost Rs 2,33,315.

Serial No.	*Name of village.*
1	Majohti
2	Mungal Chilewala
3	Katheru
4	Mungal Galluwala
5	Jajar
6	Kasba Kohlian
7	Kasba Chandgira
8	Katochen Behru

Officials transferred from the office of the Deputy Commissioner, Amritsar

1321. Comrade Makhan Singh Tarsikka : Will the Minister for Revenue be pleased to state—

(a) the total number of officials transferred from the posts which have dealings with the public in the Office of Deputy Commissioner, Amritsar, on the basis of complaints of corruption against them during the last five years ;

(b) whether it is a fact that some of the said officials have again been put on the same posts ; if so, the reasons therefor ;

(c) whether Government is considering any proposal to retire these officials compulsorily who have entries of "corrupt practices" in their service record ?

Sardar Ajmer Singh : (a) Ten.
(b) No.
(c) Yes.

Employees belonging to Scheduled Castes and Backward Classes in Office of the Economic and Statistical Adviser

1366. Sardar Ajaib Singh Sandhu : Will the Minister for Finance be pleased to state the number, names and dates of appointment of the employees belonging to Scheduled Castes and Backward Classes working at present in Class I, II, III and IV posts separately in the Office of the Economic and Statistical Adviser together with their percentage in each category and the percentage of posts reserved for them in each category ?

Dr. Gopi Chand Bhargava : A statement giving the requisite information is laid on the Table of the House.

Statement showing appointments of persons belonging to Scheduled Castes and Backward Classes alongwith their percentage to the total number of posts and the percentage reserved for them in each category viz. Class I, II, III and IV, in the Economic and Statistical Organisation, Punjab.

Category of posts	*Posts filled in by members of Scheduled/Backward Classes*			Percentage to total number of posts in each category	Percentage to total number of posts in each category reserved for them
	No.	Names and Designations	Dates		
1	2	3	4	5	6
Class I	..	...	..	...	Ten per cent of vacancies to be filled in by departmental promotion on or after 12th September, 1963 are reserved. Since that date however no vacancy in the service has occurred
Class II	2	1. J. S. Nagi, District Statistical Officer ..	27-11-1961	7	14
		2. Kashmir Singh, District Statistical Officer	15-10-1961		
Class III	24	1. G.S. Multani, Technical Assistant ..	19-11-1961		
		2. Patwant Singh, Technical Assistant ..	24-1-1962		
		3. Hardev Raj, Technical Assistant ..	2-1-1962		
		4. Gurcharan Singh, Technical Assistant ..	1-1-1962		
		5. Rajinder Singh, Inspector (N.S.S) ..	4-3-1957		
		6. Mohinder Chand, Junior Field Investigator	10-6-1955		13

		7. Malkiat Singh, Junior Field Investigator	8-7-1959		
		8. Balwant Singh, Junior Field Investigator	18-1-1962		
		9. Dharam Chand, Clerk ..	2-1-1962		
		10. Duni Chand, Clerk ..	11-1-1961		
		11. Balwant Singh, Clerk ..	14-8-1961		
		12. Hardev Singh, Clerk ..	18-9-1961	12	11
		13. Gopi Ram, Clerk ..	23-8-1961		
		14. Daya Ram, Clerk ..	17-3-1960		
		15. Hari Singh, Clerk ..	13-7-1961		
		16. Tarsem Lal, Computor ..	3-8-1961		
		17. Dayal Singh, Computor ..	11-4-1962		
		18. Mohinder Singh, Computor ..	16-4-1962		
		19. Mandroop Singh, Computor ..	3-5-1962		
		20. Gian Singh, Computor ..	16-4-1964		
		21. Des Raj, Fieldman ..	25-5-1963		
		22. Adhar Singh, Fieldman ..	23-3-1963		
		23. Tek Chand, Fieldman ..	27-2-1962		
		24. Mohinder Singh, Fieldman ..	29-5-1963		
Class IV	9	1. Bhajan Singh, Peon ..	8-7-1963		
		2. Chuni Lal Peon ..	24-6-1958		
		3. Khayali Ram, Peon ..	27-9-1957		

Category of post	*Posts filled in by members of Scheduled/Backward Classes*			Percentage to total number of posts in each category	Percentage of total number of posts in each category reserved for them
	No.	Names and Designations	Dates		
1	2	3	4	5	6
	4.	Ram Singh, Peon ..	18-12-1961		
	5.	Charan Dass, Peon ..	11-12-1962		
	6.	Sohan Singh, Peon ..	24-8-1962		
	7.	Shiv Ram, Peon ..	18-8-1962		
	8.	Lachman Dass, Peon ..	10-9-1957		
	9.	Siri Ram, Peon ...	6-9-1963		

Note.—The percentages shown in Column 6 have been arrived at by calculating the number of posts that should have been filled by the members of Scheduled Castes/Backward Classes on the basis of reservation made for them from time to time. The reservation at present is 22 per cent of vacancies (new posts) in the case direct of recruitment, and 10 per cent of the higher posts in the case of Departmental promotions. The latter reservation dates from 12th September, 1963 and there was no reservation in the case of departmental promotions prior to that date.

B.T./B.Ed. Masters

1382. Shri Amar Singh : Will the Home Minister be pleased to state—

(a) the total number of B.T./B.Ed. Masters appointed through the Subordinate Services Selection Board and by promotion from within the Department, separately during the period from 1960 to date :

(b) whether any of said masters are working at present in a grade lower than that to which they are entitled, if so, their number and the reasons therefor ?

Shri Mohan Lal : (a) 2,294 B.T./B.Ed. Masters have been appointed through the Subordinate Services Selection Board by direct recruitment and 38 unadjusted B.T./B.Ed. teachers promoted with their approval during the period from 1960 to date.

(b) No.

Criteria for preparing cost of Living Index in the State

1385. Comrade Bhan Singh Bhaura : Will the Minister for Finance be pleased—

(a) to state the basis on which the cost of living index in the State is calculated ;

(b) to lay on the Table a copy of the statement of the cost of Living index for Patiala for the last 10 years ?

Dr. Gopi Chand Bhargava : (a) The Working Class cost of giving Indices are being prepared for 11 industrial towns in the State, namely, Bhiwani, Rewari, Panipat, Ambala Cantt., Palampur, Nangal Township, Jullundur, Dhariwal, Patiala, Sangrur and Phagwara, on the basis of family budget enquiries conducted in the areas of erstwhile Punjab State in the year 1950-51, and in the areas of erstwhile Pepsu State in the years 1952-53 to 1955-56. The prices used in these Indices are collected fort nightly from two representative shops in each town.

(b) A statement indicating the Cost of Living Index Numbers for working class for Patiala Centre for the period 1956-63 is laid on the Table of the House. The compilation of this Index was started from January, 1956.

Cost of Living Index Numbers for Working Class for Patiala Centre (Base 1952-53-100)

	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963
January ..	96	109	105	122	118	125	132	132
February ..	97	113	103	127	122	125	133	131
March ..	101	109	107	126	120	127	136	134
April ..	99	110	110	126	122	130	138	137
May ..	104	107	109	122	123	130	137	137
June ..	104	107	110	124	121	128	135	138
July ..	104	113	116	119	122	132	135	142
August ..	106	112	115	119	126	129	136	145
September ..	..	111	120	121	128	130	135	144
October ..	108	110	121	121	127	127	134	142

[Minister for Finance]

	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963
November ..	112	109	119	121	127	130	131	144
December ..	111	110	119	119	128	133	123	..

PRESENTATION OF THE BUDGET FOR THE YEAR, 1964-65

Mr. Chairman : The Finance Minister will now present the Budget for the year, 1964-65. He may do so while remaining seated.

(*Finance Minister rose to speak*)

WALK-OUT

चौधरी नेत राम : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, सर ।

(विघ्न) (शोर)

* * * * * * *

* * * * * * * *

* * * * * * *

Mr. Chairman : Order please.

* * * * * *

* * * *

* * * * *

Mr. Chairman : This is not to go on the record.

* * *

* * * *

Mr. Chairman : This is no Point of Order. I won't allow you to speak on it. This will not come on record.

चौधरी नेत राम : मैं एज़ ए प्रोटेस्ट वाक आउट करता हूं ।

(*At this stage Chaudhri Net Ram staged walk out from the House*)

PRESENTATION OF THE BUDGET FOR THE YEAR 1964-65

(RESUMPTION) (CONCLD)

वित्त मंत्री (डा० गोपी चन्द भार्गव) चेयरमैन साहिब, मैं आपका शुक्रिया अदा करता हूं कि आपने मुझे बैठकर स्पीच करने की इजाजत दी है । श्रीमान्, मैं साल 1964-65 के बजट अनुमान पेश करने के लिए आप की सेवा में हाज़िर हुआ हूं ।

2. बजट का ब्योरा बताने से पहले, मैं माननीय सदस्यों के सामने राज्य की आर्थिक स्थिति के बारे में कुछ ज़रूरी बातों पर रोशनी डालना चाहूंगा । मैं आप से निवेदन करूंगा कि आप इन्हें ध्यान में रखते हुए बजट पर विचार करें ।

**Note* :— Expunged as ordered by Mr. Chairman.

पिछले कुछ सालों की तरह 1963 के दौरान भी थोक कीमतों का रुझान बढ़ती की ओर बना रहा । इस इज़ाफ़े की रफ़्तार मार्च से जुलाई, 1963 के दौरान कुछ तेज थी । 1952-53 को आधार मानते हुए, थोक कीमतों के अखिल भारतीय सूचक आंकड़े 1963 में 132.3 रहे, जबकि 1962 के ये आंकड़े 127.2 थे । सूचक आंकड़े पिछले साल के मुकाबले में न सिर्फ ज्यादा ही रहे, बल्कि इन में उतार-चढ़ाव की हद भी ज्यादा रही । कम से कम आंकड़े जनवरी, 1963 में 126.0 और ज्यादा से ज्यादा सितम्बर, 1963 में 136.7 थे ।

राज्य के 11 सनअती शहरों के मज़दूरों के बारे में उपभोगी कीमतों के इकट्ठे किए गए आंकड़ों में भी 1963 के दौरान पिछले साल के मुकाबले में बढ़ती का रुझान पाया गया । 1950-51 के आंकड़ों को आधार मानते हुए इन केन्द्रों में 1962 के 125.50 के औसत-सूचक आंकड़ों के मुकाबले में पिछले साल ये आंकड़े 128.40 थे, जो पिछले साल से 2.3 फी सदी की बढ़ती दिखाते हैं ।

आर्थिक विकास के दौरान कीमतों में कुछ न कुछ बढ़ती का होना स्वाभाविक है । कीमतों के बढ़ने का एक बड़ा कारण यह था कि बाढ़ों और सूखे आदि की वजह से खेती-बाड़ी की पैदावार में कमी हो गई । राज्य सरकार कीमतों में बढ़ती के रुझान की तरफ चौकस है और उन्हें बढ़ने से रोकने के लिए सरकार ने कीमतें लिखकर लगाने का आदेश लागू कर दिया है और पंजाब मुनाफाखोरी और जमाखोरी रोकथाम आदेश, 1963 भी जारी कर दिया गया है । गेहूं का पूरी गिज़ा वाला आटा 6,000 से भी ज्यादा सस्ती सरकारी दुकानों पर 44 न० पै० प्रति किलोग्राम बेचा जा रहा है और राज्य के देहाती तथा शहरी इलाके इस से लाभ उठा रहे हैं । अब इन दुकानों पर हर रोज लगभग 2,000 मीट्रिक टन आटे की बिक्री होती है । इन दुकानों पर गुड़ और चावल भी बिकते हैं । 300 से अधिक मज़दूरों वाले लगभग 20 सनअती यूनिटों ने श्रम कमिश्नर (Labour Commissioner) की हिदायतों के अधीन अपने उपभोक्ता सहकारी स्टोर खोल दिए हैं । चण्डीगढ़ में सरकारी कर्मचारियों के लिए कुछ सस्ती सरकारी दुकानें खोली गई थीं, लेकिन बाद में इन से आम लोगों को भी चीज़ें खरीदने की इजाज़त दे दी गई । ऐसी पच्चीस और दुकानें व्यापारियों के द्वारा विभिन्न कस्बों में भी खोली गईं । राज्य के 50,000 या इस से अधिक आबादी वाले सभी शहरों में उपभोक्ता सहकारी स्टोर खोले गए, जिन के सदस्यों की संख्या 38,000 है । थोक तथा परचून दोनों ही अवस्थाओं में ज़रूरी वस्तुओं के सम्बन्ध में मुनाफे को वाजिब हद तक रखने के सवाल पर विचार करने के लिए एक कमेटी बना दी गई है । इस उद्देश्य की प्राप्ति के लिए उत्पादकों से सीधे ही माल प्राप्त करने के प्रयत्न भी किए जाएंगे । सरकार इस हालत पर कड़ी निगरानी रख रही है और अगर जरूरत पड़ी, तो वह अनाज के राज्य द्वारा व्यापार से भी संकोच नहीं करेगी (तालियां)

[वित्त मन्त्री]

जिन मुख्य सनअतों के बारे आंकड़े मिलते हैं, उनमें 1963 में उत्पादन का रुझान मिला-जुला रहा । 1962 के मुकाबले में 1963 में सूती कपड़े और कागज का उत्पादन बढ़ा है, जबकि सीमेंट तथा चीनी का उत्पादन घटा है। 1961-62 के 610.71 लाख मीटर के मुकाबले में 1962-63 का सूती कपड़े का वास्तविक उत्पादन 647.39 लाख मीटर था । विचाराधीन साल के दौरान कागज़ का उत्पादन 33,068 टन से बढ़कर 38,698 टन, इस्पात री-रोलिंग का 102,988 टन से 113,735 टन, खेल के सामान का 123 लाख रुपए से 128 लाख रुपए और रोगाणुनाशक पदार्थों (Antibiotics) का उत्पादन 53.35 लाख रुपए से 109.84 लाख रुपए हो गया।

फिर भी उत्साह की एक बात यह है कि औद्योगिक गति विधियों में फैलाव और क्षेत्र दोनों की दृष्टि से बढ़ती हुई है । संगठित ग़ैर-सरकारी क्षेत्र और छोटे पैमाने के उद्योगों में खास तौर पर तरक्की हुई है । नए उद्योगों की स्थापना के लिए भारत सरकार द्वारा 52 नए लाइसेंस जारी किए गए । इस प्रकार ऐसे लाइसेंसों की कुल संख्या 300 हो गई है । फरीदाबाद में 2.5 करोड़ रुपए की कुल लागत से स्वचालित गियर (Automotive gears) बनाने के लिए नवीन मशीनों वाला एक कारखाना लगाया जा रहा है । एक सेल्यूलोस ऐसीटेट प्लांट (Cellulose Acetate Plant) भी लगाया जा रहा है, जिस पर सात करोड़ रुपए खर्च होंगे। इस्पात के पाइप तथा ट्यूब बनाने के कारखाने के लिए विदेशी सहयोग प्राप्त कर लिया गया है और इस कारखाने पर 3 करोड़ रुपए की पूंजी लगेगी। मिश्रित-धात (Alloy) तथा विशेष इस्पात तैयार करने वाले एक कारखाने में तो पहले से ही उत्पादन शुरू हो गया है। सफ़ाई सम्बन्धी सामान तैयार करने वाले एक और कारखाने में भी उत्पादन होने लग पड़ा है । शीशा बनाने का एक कारखाना लगाया जा रहा है। जर्मनी के सहयोग से मशीनी औज़ारों का कारखाना मुकम्मल होने ही वाला है। ऊनी पूनियां (Wool-tops) बनाने के लिए बम्बई की मॉडेला कम्पनी की ओर से चण्डीगढ़ में एक करोड़ रुपए की लागत से शुरू की गई प्रायोजना मुकम्मल की जा रही है । फरीदाबाद, मलोट मंडी और रोहतक की सूती कपड़े की मिलों में उत्पादन शुरू हो गया है । खरड़ और चण्डीगढ़ में लोगड़ से सूत बनाने के कारखाने लगाए जा रहे हैं ।

सरकारी क्षेत्र में भी कुछ मुख्य प्रायोजनाएं स्थापित की जा रही हैं । यह बड़े सन्तोष की बात है कि पिंजौर की हिन्दुस्तान मशीन टूल फ़ैक्ट्री के दूसरे यूनिट में पहले ही उत्पादन शुरू हो गया है । इस फैक्ट्री पर कुल 8 करोड़ रुपए की पूंजी लगेगी । एक हवाई-राइफल-फैक्ट्री, एक इस्पात ढलाई-प्लांट और जोड़-रहित (Seamless) ट्यूबों के यूनिट को लगाया जा रहा है । माननीय सदस्यों को यह जान कर खुशी होगी कि कच्चे लोहे का एक प्लांट लगाने का काम काफ़ी आगे बढ़ चुका है । इस कारखाने में एक लाख टन कच्चा लोहा तैयार होगा । (तालियां)

पंजाब में गैरसरकारी तथा सरकारी दोनों क्षेत्रों में सनग्रती तरक्की का भविष्य उज्जवल और आशाओं से भरपूर है । पंजाब ने पहले ही देशके सनग्रती क्षेत्र में अपना स्थान बना लिया है और मुझे पूरा विश्वास है कि आने वाले सालों में इस की तरक्की की रफतार और भी बढ़ जाएगी । (तालियां) सदन को यह जान कर खुशी होगी कि संगठित क्षेत्र में सनग्रती तरक्की के लिए काफी धन जुटाने के उद्देश्य से सरकार 10 करोड़ रुपए की हिस्सा पूंजी के साथ एक उद्योग-विकास-निगम की स्थापना करने के बारे में विचार कर रही है । (तालियां)

यदि मैं राज्य के अन्दर छोटे २ उद्योगों में हुए असाधारण विकास की ओर आप का ध्यान नहीं दिलाता, तो मैं अपने कर्त्तव्य को पूरा नहीं करूंगा । यह बड़े गर्व की बात है कि देश भर में छोटे पैमाने के गैर-सरकारी क्षेत्र में होने वाले मशीनी औजारों का लगभग आधा उत्पादन केवल बटाला में ही किया जा रहा है । (तालियां) दाब-मापी (प्रेशरगेज), रबड़ का गर्भनिरोधक सामान (Contraceptives), पूर्वप्रतिबलित (Prestressed) कंक्रीट के खंभे (Concrete poles), छोटे बल्व, रेफिजिरेटर का सामान, रेडियो के पुर्जे, खुर्दबीन, परिवर्तित्र (ट्रांसफार्मर) आदि नई चीजें काफी मात्रा में तैयार होने लग पड़ेंगी । निर्यात-वृद्धि-निगम (Export Promotion Corporation) तथा लघु-उद्योग-निगम बढ़िया किस्म का माल तैयार करवाने तथा नई मंडियों को ढूंढ निकालने की दिशा में सराहनीय काम कर रहे हैं । (तालियां)

माली हालत

3. अब मैं 1962-63 के लेखे, 1963-64 के दोहराए गए अनुमानों और 1964-65 के बजट अनुमानों के फलस्वरूप पैदा हुई राज्य की माली हालत का जिक्र करूंगा ।

1962-63 के लेखे

4. 1962-63 के लेखे में 424 लाख रुपए का नकद बकाया था जबकि उस साल के दोहराए गए अनुमान तैयार करते समय 177 लाख रुपए के मनफी बकाये की आशा थी । इस के फलस्वरूप चालू माली साल के शुरू में बकायों में 601 लाख रुपए की बढ़ती हुई । आमदनी में 203 लाख रुपए की बढ़ती और खर्च में 310 लाख रुपए की कमी होने के कारण केवल माल खाते में ही 513 लाख रुपए की बढ़ती का पता चलता है । आमदनी में 203 लाख रुपए की बढ़ती ज्यादातर बिक्री-कर (77 लाख रुपए), दूसरे कर और शुल्क अर्थात् यात्री और माल-कर, सम्पत्ति-कर, बिजली-शुल्क, मनोरंजन-कर, व्यवसाय-कर आदि (102 लाख रुपए), स्टाम्प (76 लाख रुपए), सिंचाई (115 लाख रुपए) और फुटकर (117 लाख रुपए) के कारण हुई । लेकिन इस बढ़ती में राज्य बिजली बोर्ड से मिलने वाले ब्याज (148 लाख रुपए), बहुमुखी नदी-योजनाओं (75 लाख रुपए), केन्द्रीय सरकार से सहायता अनुदान (59 लाख रुपए) और अन्य मद्दों (2 लाख रुपए) के अन्तर्गत कम वसूलियों के कारण कमी आ गई । खर्च में

[वित्त मन्त्री]

310 लाख रुपए की कमी पुलिस (84 लाख रुपए), सामुदायिक विकास योजना (38 लाख रुपए), अकाल-सहायता (59 लाख रुपए), फुटकर (46 लाख रुपए), लोक-निर्माण कार्य पर पूंजीगत लागत (60 लाख रुपए), कृषि (12 लाख रुपए) और सहकारिता (11 लाख रुपए) के अधीन हुई । 88 लाख रुपए का बकाया लेखों की दूसरी मद्दों अर्थात् पूंजी खर्च, कर्ज़े और पेशगियों और सरकारी कर्ज़ों आदि के अधीन निकलता है ।

दोहराए गए अनुमान 1963-64

5. बजट अनुमानों के मुताबिक आशा थी कि 1963-64 के अन्त में 789 लाख रुपए का मनफी नकद बकाया होगा । लेकिन अब दोहराए गए अनुमानों से 363 लाख रुपए का जमा अन्तिम बकाया प्रकट होता है, जिस से 11,52 लाख रुपए की बढ़ती का पता चलता है । इस में 1962-63 की वास्तविक रकमों के आधार पर प्रारम्भिक बकाये के अन्तर्गत 601 लाख रुपए की बढ़ती भी शामिल कर ली गई है । इसे छोड़कर बढ़ती 551 लाख रुपए निकलती है ।

इस संतोष जनक हालत की बड़ी वजह माल खाते में 1,395 लाख रुपए की हुई बढ़ती है । माल खाते की आमदनी 95,11 लाख रुपए से बढ़कर 111,02 लाख रुपए हो गई है, जबकि माल खाते में खर्च 105,35 लाख रुपए से बढ़कर 107,31 लाख रुपए हो गया है । माल खाते में 1395 लाख रुपए की बढ़ती में से 5,05 लाख रुपए की बढ़ती चालू वर्ष के दौरान अतिरिक्त कर लगाए जाने के कारण हुई है । बाकी 8,90 लाख रुपए की बढ़ती नीचे लिखी मद्दों के फलस्वरूप हुई :—आय-कर और केन्द्रीय आबकारी शुल्क का राज्य का हिस्सा (149 लाख रुपए), राज्य बिजली बोर्ड द्वारा बकायों पर मिलने वाले व्याज की अदायगी और अन्य पक्षों को दिए गए अधिक कर्ज़ों के कारण व्याज में इज़ाफा (261 लाख रुपए), वर्ष के पहले तीन महीनों के दौरान पढ़ाई की दोबारा लगाई गई फीसों और राज्य के अधिकार में लिए गए स्कूलों (Provincialized Schools) के लिए स्थानीय निकायों से अंशदान के बकायों की वसूली के कारण शिक्षा में (69 लाख रुपए) और बिक्री कर, दूसरे करों तथा शुल्कों से (285 लाख रुपए), स्टाम्प (53 लाख रुपए), परिवहन (24 लाख रुपए), वन (25 लाख रुपए), सिंचाई और बहुमुखी नदी योजनाएं (30 लाख रुपए) और अन्य मद्दों के अधीन अदल बदल (190 लाख रुपए), लेकिन खर्च में 196 लाख रुपए की बढ़ती के कारण इस में कमी आ गई है । सदस्यों को यह जान कर खुशी होगी कि ज़ोरदार और संगठित यत्नों के कारण बिक्री-कर, यात्री और माल-कर, बिजली शुल्क तथा स्टाम्प-शुल्क के छिपाने को रोकने और त्रुटियों को दूर करने से 3,38 करोड़ रुपए की रकम वसूल हुई है । बिक्री-कर के बारे में निर्धारण करने का बाकी काम भी काफी हद तक समाप्त किया जा चुका है ।

इस बात का विशेष रूप से ज़िक्र किया जा सकता है कि भाखड़ा-नंगल-प्रायोजना के वास्ते प्राप्त किए गए भारी कर्ज़े की वापसी के लिए शोधन-निधि (Sinking Fund) बनाई गई है और इस साल माल खाते में से 4,00 लाख रुपए निकाल कर इस निधि में डाले गए। इसी तरह 1964-65 के अनुमानों में भी माल खाते में से रकम निकाल कर इस निधि में डाली गई है। ये रकमें राज्य के बकायों में रहेंगी और जब अर्थोपायों (Ways and Means) की हालत इजाज़त दे, तो इन्हें थोड़ी मियाद के ऋण-पत्रों (Securities) में लगाया जा सकेगा।

बजट अनुमान 1964-65

6. 1964-65 के बजट अनुमानों के अनुसार माल खाते में आमदनी के लिए 112,67 लाख रुपए की और खर्च के लिए 112,91 लाख रुपए की रकम रखी गई है जिस से 24 लाख रुपए के घाटे का पता चलता है। इस से माल खाते की आमदनी में 1963-64 के 111,02 लाख रुपए के दोहराए गए अनुमानों से 165 लाख रुपए की बढ़ती प्रकट होती है। बढ़ती ज्यादातर नीचे लिखी मद्दों के अधीन है :—

(i) मालखाता

बिक्री-कर (57 लाख रुपए), परिवहन (107 लाख रुपए) और केन्द्रीय सरकार से सहायता-अनुदान (247 लाख रुपए), लेकिन नीचे लिखी मद्दों के अधीन इस बढ़ती में कमी आ गई है :—

आयकरों में राज्य का हिस्सा (46 लाख रुपए), भूमि लगान (59 लाख रुपए), दूसरे कर और शुल्क (37 लाख रुपए), ब्याज (72 लाख रुपए), पुलिस (24 लाख रुपए) और दूसरी मद्दें (8 लाख रुपए)। 1963-64 के 107,31 लाख रुपए के दोहराए गए अनुमानों के मुकाबले में इस साल माल खाते में खर्च का अनुमान 112,91 लाख रुपए है जिस से 560 लाख रुपए की बढ़ती का पता लगता है। इस का मुख्य कारण 1964-65 की योजना के खर्च में बढ़ती का होना है।

1963-64 के 20,26 लाख रुपए के दोहराए गए अनुमानों के मुकाबले में पूंजी खर्च के लिए 19,67 लाख रुपए की रकम रखी गई है। इस से 59 लाख रुपए की कमी प्रकट होती है जो खासकर बाढ़ की रोक-थाम और जल-निकास योजना का खर्च घटने के कारण हुई है।

(ii) पूंजी खर्च

पेशगियां 26,94 लाख रुपए बनती हैं। जबकि वसूलियों का अनुमान 979 लाख रुपए है जिस के नतीजे के तौर पर 17,15 लाख रुपए के खालिस नामे निकलते हैं। दोहराए गए अनुमानों में 882 लाख रुपए के खालिस नामे के मुकाबले में 833 लाख रुपए की बढ़ती हुई है। यहां पर भी नामे में बढ़ती इस वजह से हुई कि योजना की लागत बढ़ जाने के कारण भिन्न प्रायोजनाओं के अधीन दिए जाने वाले कर्ज़ों के लिए ज्यादा रकम रखी गई है।

(iii) कर्जे और पेशगियां

[वित्त मन्त्री]

(iv) सरकार द्वारा लिए जाने वाले कर्ज़

सरकार द्वारा लिए जाने वाले कर्ज़ों के अधीन कुल 61,43 लाख रुपए के कर्ज़े मिलने का अनुमान है जबकि वापसियों का अनुमान 28,63 लाख रुपए है जिस से हमारे पास 32,80 लाख रुपए की खालिस रकम का होना प्रकट होता है । 1963-64 के 21,73 लाख रुपए (खालिस) के दोहराए गए अनुमानों के मुकाबले में 11,07 लाख रुपए की बढ़ती हुई है । इस का मुख्य कारण यह है कि योजना की अधिक लागत के लिए धन जुटाने के वास्ते भारत सरकार और दूसरे साधनों से कर्ज़ों के लिए अधिक रकम रखनी पड़ी ।

योजना

7. तीसरी योजना बनाते समय यह विचार था कि तीसरी योजना की 2,31.39 करोड़ रुपए की कुल लागत का लगभग 52 फी सदी खर्च (120 करोड़ रुपए) पहले तीन सालों (1961—64) में किया जाएगा । संकटकाल के कारण नागरिक सुरक्षा और इसी प्रकार के दूसरे उपायों पर होने वाले खर्च के कारण राज्य को असाधारण भार उठाना पड़ा । फिर भी योजना पर 31 मार्च, 1964 तक के खर्च के लिए 1,19.24 करोड़ रुपए रखकर इस लक्ष्य को लगभग पूरा कर लिया गया ।

योजना कमीशन ने राज्य के लिए पहले 1964-65 के वास्ते 57.50 करोड़ रुपए नियत किए थे । इसी के अनुसार बजट भी तैयार किया गया है । बाद में पिछली जनवरी के अन्त में योजना कमीशन ने इस रकम को कम करके 55.50 करोड़ रुपए नियत करने की सूचना दी है जिसकी ज़रूरी व्यवस्था साल के दौरान कर ली जाएगी । इस तरह वर्ष 1965-66 के दौरान खर्च करने के लिए 56.65 करोड़ रुपए की रकम बाकी रह जाती है । इस के लिए सरकार ने अतिरिक्त कर लगाने छोटी बचत योजना आदि द्वारा 100 करोड़ रुपए की जो रकम देनी थी, उस के लिए आवश्यक साधनों की उचित व्यवस्था की जाएगी और इस बारे में कोई कमी नहीं होगी ।

संकटकाल के कारण खेती-बाड़ी की पैदावार बढ़ाने तथा औद्योगिक विकास की ओर अधिक तेज़ करने के लिए प्राथमिकताओं को फिर से तरतीब दी गई है । और इन के मुताबिक ही 1964-65 की योजना बनाई गई है । सभी विभागों से कहा गया है कि वे निशानों को पूरा करने के लिए अब तक हुई तरक्की का ब्योरेवार जायज़ा लेकर, ऐसे आवश्यक उपाय करें जिन से तीसरी योजना की बाकी अवधि के दौरान सभी निशानें पूरे हो सकें ।

8. 1964-65 के माल तथा पूंजीगत बजट पर एक साथ विचार करने से

342 लाख रुपए का नकद अन्तिम बकाया निकलता है, जो नीचे लिखे लेन देन के **समूची स्थिति** कारण है :—

(लाख रुपयों में)

		आमदनी	खर्च
प्रारम्भिक शेष	..	3,63	—
राजस्व (माल) लेखा	..	1,12,67	1,12,91
पूंजी खर्च (निवल)	..	—	19,67
कर्ज़ तथा पेशगियां	..	9,79	26,94
सरकार द्वारा लिए जाने वाले कर्ज़े	..	61,43	28, 63
अनिधिक कर्ज़ा (Unfunded Debt) (निवल)	..	83	—
जमा, पेशगियां तथा प्रेषण लेन देन (निवल)	..	3,22	—
जोड़	..	1,91,57	1,88,15

342 लाख रुपए के अन्तिम बकाये में अस्थायी कराधान अधिनियम (Temporary Taxation Act), 1962 के अधीन लगाए जाने वाले करों से 386 लाख रुपए की होने वाली आमदन भी शामिल है। इस रकम को अनुसूचित जातियों की बेहतरी के लिए रख दिया गया है। सरकार का विचार इस रकम में 114 लाख रुपए और शामिल करके इसे 5 करोड़ रुपए कर देने का है। इसके नतीजे के तौर पर यह बकाया मनफी 1,58 लाख रुपए रह जाएगा।

विकास सम्बंधी कार्यक्रम

9. हमारे देश ने समाजवादी ढांचा कायम करने का बीड़ा उठा रखा है। इस के लिए ठोस योजना बनाने का हमारा पक्का इरादा है। पंजाब को दूसरी बहुत सी बातों में आगे होने का गौरव प्राप्त है पंजाब निवासी शूरवीर हैं और उनमें सख्त मेहनत करने की शक्ति और योग्यता है। इसलिए हमें विश्वास है कि पंजाब इस दृष्टि से भी आगे ही रहेगा। (तालियां)

इस उद्देश्य को पूरा करने के लिए हम पैदावार बढ़ाएंगे। हम लोगों की पैदावार की शक्ति बढ़ाएंगे। हम हर व्यक्ति को अधिक पौष्टिक भोजन देने का पूरा यत्न करेंगे। हम और ज्यादा लोगों को शिक्षा देंगे और उन के लिए अधिक अच्छे मकानों का प्रबन्ध करेंगे

[वित्त मन्त्री]

तथा उनकी रहन-सहन की हालत बेहतर बनाएंगे। यहां पर बड़ी बड़ी सनअतें लगाई जाएंगी। ये बड़े उद्योग सरकारी क्षेत्र में ही लगाने होंगे। हमें बहुत से छोटे, पोषक (feeder) और संबद्ध (ancillary) उद्योग लगाने होंगे।

लोगों को अधिक मात्रा में बिजली देनी होगी। इसे गांव गांव और घर घर में अवश्य पहुंचाना है। (तालियां)

हमने उद्योगों के लिए जमीन प्राप्त करने और उस का विकास करने का पक्का इरादा कर रखा है। हम देश भर के कारखानेदारों को पंजाब में आने का निमंत्रण देते हैं और उन्हें ज़मीन, बिजली और कारीगरों की सुविधाएं देने का यकीन दिलाते हैं। हम उन की हर मुमकिन तरीके से मदद करने का ज़िम्मा लेते हैं। (तालियां)

हमने इस बात की ओर ध्यान देना है कि मुर्गीपालन, सुअरपालन, डेरी के काम और भेड़-पालन का विकास तेज़ी से हो। आम लोगों की आमदनी बढ़ा कर तथा उनको गरीबी के पंजे से छुटकारा दिलाने के वास्ते साधन जुटा कर ही हम समाजवादी ढांचा कायम करने की आशा कर सकते हैं। (तालियां) इसके बिना समाजवाद सिर्फ एक निरर्थक नारा ही रह जाएगा। हमारे लिए समाजवाद एक नारा मात्र नहीं, बल्कि निष्ठा और विश्वास की चीज़ है। (तालियां)

हमें अपनी योजनाओं को अमल में लाने और उन्हें मुकम्मल करने के लिए लोगों के अधिक से अधिक सहयोग तथा सद्भावना की ज़रूरत है। इस के लिए उन्हें ज्यादा से ज्यादा कुर्बानी देनी होगी। लोगों से हम सहयोग तथा कुर्बानी की भावना के साथ सरकार का हाथ बटाने के लिए निवेदन करते हैं। हम पीछे की ओर नहीं देखते बल्कि हमारी निगाह आगे की ओर ही रहती है (तालियां)। समाजवाद के अपने उच्च आदर्श को प्राप्त करने के लिए लोगों को अपने कंधों पर जिम्मेदारियों का ज्यादा से ज्यादा भार उठाना होगा। हम लोगों से उधार लेंगे। हम उन्हें और ज्यादा बचत करने की प्रेरणा देंगे। हम उन्हें छोटी बचत योजनाओं में ज्यादा से ज्यादा धन लगाने की प्रेरणा देंगे। हमारे पास और भी ज्यादा रुपया होना चाहिए ताकि हम ज्यादा खर्च कर सकें। हमें इस बात का ध्यान रखना चाहिए कि एक पैसा भी फजूल न खर्च हो।

यह खर्च अगले साल 188 करोड़ रुपए होगा या इससे भी ज्यादा हो सकता है। 1960-61 में यह खर्च सिर्फ 113 करोड़ रुपए था। इससे ज्यादा बिजली देने, ज्यादा सिंचाई करने, ज्यादा कारखाने लगाने, ज्यादा स्कूल और कालेज खोलने, बेहतर डाक्टरी सुविधाएं देने और अन्त में सब से ज्यादा ज़रूरी खेती-बाड़ी की तरक्की के लिए मदद मिलेगी (तालियां)।

10. **खेती-बाड़ी की पैदावार** — खेती-बाड़ी की तरक्की खुशहाली की कुंजी है। खेती-बाड़ी अवश्य ही वैज्ञानिक ढंग से की जानी चाहिए। इस पर अवश्य ही टैकनालौजी का प्रभाव पड़ना चाहिए।

राज्य में लगभग 40 लाख परिवार हैं। उनमें से 50 फीसदी परिवारों की माहवार आमदनी 100 रुपए तक, 35 फीसदी की 100 रुपए से 200 रुपए तक और 10 फीसदी की आमदनी 200 रुपए से 300 रुपए तक है। केवल बाकी के 5 फीसदी की आमदनी 300 रुपए से अधिक है।

सभी लोगों को खासकर कम आमदनी वालों को संतुलित तथा पौष्टिक भोजन (Balanced and nourishing diet) देने का विचार है। ऐसी खुराक में मांस न खाने वाले लोगों के लिए काफी मात्रा में दूध और पनीर तथा मांसाहारी लोगों के के लिए मांस और अण्डे ज़रूर शामिल होने चाहिएं।

सरकार ने आने वाले पांच-सात सालों में सबसे कम आमदनी वाले परिवारों की मौजूदा आमदनी लगभग दुगनी कर देने का पक्का इरादा कर रखा है। (तालियां) ऐसा करने के लिए हमें सब से पहले खेती-बाड़ी और इससे सम्बन्धित दूसरे धन्धों की ओर ध्यान देना होगा। इसलिए खेती-बाड़ी की पैदावार को ज़रूर दुगना करना होगा (तालियां)। सिंचाई वाली भूमि की फी एकड़ पैदावार काफी बढ़ानी होगी। गेहूं की पैदावार बढ़ाकर 30 मन फी एकड़, चने की 18 से 20 मन और संकर (hybrid) मक्की की 40 से 60 मन तक करनी होगी। गन्ने की पैदावार बढ़ाकर 800 से 900 मन तक और कपास की पैदावार 15 से 20 मन तक करनी होगी (तालियां)।

ज्यादा से ज्यादा कुओं को तुरंत बिजली पहुंचाई जानी चाहिए। इस समय 18,000 टयूबवेल और पम्पिंग-सैट लगे हुए हैं। हम अगले साल 10,000 और कुओं को बिजली पहुंचाना चाहते हैं। इस रफ्तार को आने वाले समय में भी बनाए रखना होगा। राज्य ने इस काम के लिए बिजली बोर्ड को जीवन-बीमा-निगम से कर्जा लेने के सम्बन्ध में पहिले ही 12 करोड़ रुपए की गारंटी दे दी है (तालियां)।

जितनी जल्दी हो सके, एक-एक इंच खेती-योग्य भूमि का सुधार करना चाहिए। सभी शामलात भूमियों को सुधारने और काश्त-योग्य बनाने के लिए पहले से ही एक संस्था की तेज़ी से स्थापना की जा रही है।

एक लाख एकड़ भूमि को खेती के योग्य बनाने के लिए सतलुज के दोनों ओर रोपड़ से हरीके तक एक 90 मील लम्बा बांध बनाया जा रहा है। (तालियां) इस बांध को अगले तीन-चार सालों में मुकम्मल करने का विचार है। भारी ट्रैक्टरों का भी इस्तेमाल किया जाएगा। काश्त के योग्य बनाई गई भूमि पर बढ़िया गेहूं, संकर मक्की के बीज तैयार करने के तथा गन्ने के फार्म बनाए जाएंगे। इससे अनाज की पैदावार में हर साल 50,000 टन की बढ़ती होगी (तालियां)। इस के लिए भूमि सुधार तथा विकास निगम (Land Reclamation and Development Corporation) की स्थापना की जा रही है।

कल्लर वाली सारी भूमि को भी काश्त-योग्य बनाया जाएगा। यह बड़ी भारी समस्या है और इसे सिलसिलेवार तरीके से पांच सालों में हल किया जाएगा। इसी तरह 'चो वाली' भूमि को भी काश्त-योग्य बनाया जाएगा।

[वित्त मंत्री]

भूमि को और अधिक उपजाऊ बनाने के लिए गोबर की खाद का होना ज़रूरी है। यह काफी मात्रा में तभी मिल सकती है, अगर गोबर को न जलाया जाए। इस के लिए एक बड़े और लम्बे पैमाने पर पेड़ लगाने का कार्यक्रम ज़रूरी है। इस उद्देश्य के लिए राज्य भर में आठ सालों में 30 करोड़ पेड़ लगाए जाएंगे। (तालियां) इससे गांव में रहने वालों को जलाने की लकड़ी नजदीक की जगहों से आसानी के साथ मिल सकेगी। कुछ समय के बाद गोबर जलाना कानून के ज़रिये बन्द करना पड़ेगा।

हर साल बाढ़ें बहुत नुक्सान पहुंचा रही हैं। पिछले दस सालों में राज्य को 150 करोड़ रुपए की फसल का नुक्सान उठाना पड़ा। दुर्भाग्य से पिछले कुछ सालों से बहुत बाढ़ें आ रही हैं और उन से भारी नुकसान हो रहा है। अब समय आ गया है जब कि हमें इस खतरे का पक्के इरादे से मुकाबला करना चाहिए। इस खतरे के मुकाबले के लिए पहले हो 21 करोड़ रुपए खर्च किए जा चुके हैं। इस सम्बन्ध में आवश्यक योजनाओं को पूरा करने के लिए अगले दो सालों में इतनी ही और रकम खर्च करनी होगी। इस सारे खर्च की वार्षिक योजनाओं में व्यवस्था नहीं हो सकी है। सरकार लोगों से उधार लेने में भी संकोच नहीं करेगी।

कीड़े-मकोड़े से सारी फसलों की, खासकर कपास, सरसों और गन्ने की भारी तबाही होती है। कपास के सम्बन्ध में ज़िला हिसार, फिरोज़पुर तथा बठिंडा में इस समस्या को विशेष रूप से सुलझाना होगा। किसानों को कीड़े मारने वाली दवाइयां ऐसी कीमतों पर उनके घर पहुंचाई जाएंगी जो वे आसानी से दे सकें। 10 वर्ष के समय के अन्दर अन्दर सारा राज्य इस कार्यक्रम के अधीन आ जाएगा।

खेती-बाड़ी के उन्नत औज़ारों का एक मियार कायम किया जाएगा। हमारा अन्तिम निशाना इनको गांवों में ही तैयार करने का है। इस काम के लिए लुधियाना में देहाती कारीगरों को सिखलाई दी जाएगी।

किसानों को बुनियादी और ज़रूरी जानकारी देने के लिए बड़े पैमाने पर प्रचार और शिक्षा का कार्यक्रम शुरू किया जाएगा।

बागबानी

11. पहाड़ी इलाकों की पिछड़ी आर्थिक हालत की काया पलटने के लिए बाग़बानी बड़ा महत्व रखती है। दूसरी पंचवर्षीय योजना के अन्त में पहाड़ी इलाके के अन्दर बागबानी के अन्तर्गत 3,700 एकड़ रकबा था। तीसरी पंचवर्षीय योजना की समाप्ति तक यह रकबा बढ़ाकर 19,000 एकड़ कर दिया जाएगा। हमारा अन्तिम लक्ष्य 30,000 एकड़ का है। (तालियां) सरकारी और ग़ैरसरकारी नरसरियों से हर साल 5 लाख पौधे सस्ते दामों पर दिए जा रहे हैं। इनमें से 3.50 लाख पौधे सेब के 50,000 आलुबुखारे तथा खुरमानी के और बाकी नींबू, संगतरों, माल्टे आदि तथा दूसरे फलों के हैं।

ज़मीन को खेती-बाड़ी से बागबानी की तरफ लगाने के लिए 750 रुपए प्रति एकड़ बिना ब्याज कर्ज़े दिए जा रहे हैं। इस रकम को पांच सालों में दिया जाता है (तालियां)।

तीसरी पंच-वर्षीय योजना की अवधि के दौरान मैदानी इलाके के अन्दर 30,000 एकड़ और रकबा बागबानी के अन्तर्गत लाया जाएगा। पहले तीन वर्षों में लगभग 15,000 एकड़ भूमि में पहले ही पौधे लगाए जा चुके हैं और अगले साल लगभग 7,500 एकड़ और रकबे को बागबानी के अन्तर्गत लाया जाएगा। इस में से 1,000 एकड़ में अंगूर की बेलें लगाई जाएंगी। इस काम के लिए 3,000 रुपए प्रति एकड़ कर्जा दिया जाएगा। सहायता के पात्र लोगों को पौधे लगाने के लिए मदद दी जाएगी।

मुर्गीपालन, सुअर और भेड़पालन

12. मुर्गीपालन, सुअरपालन, डेरी के काम और भेड़पालन को बढ़ावा देने के लिए पूरा यत्न किया जाएगा। मुर्गीपालन के सम्बन्ध में 100 मुर्गे-मुर्गियों वाले 50,000 मुर्गीखाने खोलने का निशाना है। (तालियां) मुर्गीपालन के सघन विकास के लिए राज्य की चुनी हुई 30 तहसीलों में 100 मुर्गे-मुर्गियां रखने वाले सदस्यों की समितियां बनाई जाएंगी।

भेड़ों की नसल सुधारने के लिए न्यूज़ीलैंड और रूस से मेंढे लाए जा रहे हैं। इस समय 2 पौंड ऊन प्रति भेड़ प्राप्त होती है और निशाना यह है कि 10 वर्षों के अन्दर-अन्दर 10 पौंड ऊन प्रति भेड़ प्राप्त की जाए। (तालियां)। तीस से चालीस हजार भेड़ों वाले दो या तीन बड़े फार्म खोले जाएंगे।

डेरी के काम को बढ़ावा देने के लिए वेरका, चण्डीगढ़ और हिसार के मौजूदा सरकारी प्लान्टों और मोगा तथा नाभा के दो गैर सरकारी प्लान्टों के आस पास के इलाकों को ज्यादा दूध देने वाले पशु सप्लाई किए जाएंगे। लुधियाना, रोहतक और जींद में भी दूध प्लांट लगाने का विचार है।

सुअर पालन में विकास की काफी गुंजाइश है। सुअरों की नसल सुधारने के लिए यार्कशायर सुअर लाए जा रहे हैं।

इन क्षेत्रों में विस्तृत विकास से न केवल लोगों की आमदनी बढ़ जाएगी बल्कि ड्रेसिंग प्लांटों (Dressing Plants), मुर्गियों और पशुओं की खुराक तैयार करने के यूनिटों और तारों की जाली बनाने और पैकिंग के कारखानों और दूध तथा अन्डों के पाउडर बनाने के प्लांट आदि के सहायक उद्योगों को बढ़ावा देने में भी मदद मिलेगी। इस प्रकार की जरूरतों की बढ़ती का अन्दाजा इस बात से लगाया जा सकता है कि 50,000 मुर्गीखानों के लिए लगभग 75 लाख मन वार्षिक खुराक की जरूरत पड़ेगी।

मुर्गीपालन, भेड़पालन, सुअरपालन और डेरी के काम के लिए अलग-अलग निगमों की स्थापना की जाएगी।

सिंचाई और बिजली

13. पंजाब की खुशहाली बिजली पर आधारित है। दूसरी योजना के अन्त में 230,000 किलोवाट बिजली पैदा होती थी। अब 478,000 किलोवाट बिजली पैदा होती है। भाखड़ा के दाएं किनारे के बिजलीघर, सतलुज ब्यास-लिंक पांग बांध, दिल्ली-थरमल स्टेशन, अपर बारी दोआब और ऊहल-विस्तार-योजनाओं पर काम हो रहा है और उनके मुकम्मल हो जाने पर 11,00,000 किलोवाट बिजली मिल सकेगी जिसमें हमारा हिस्सा लगभग 8,00,000 किलोवाट होगा। बिजली की कई और योजनाओं के बारे में जांच पड़ताल की जा रही है।

[वित्त मंत्री]

थेन (Thein) बांध, किसाऊ बांध, योग बांध, रोपड़ पन-बिजली (Hydro electric) योजना, मुकेरियां पन-बिजली योजना आदि इनमें शामिल हैं। पहाड़ी इलाकों के लिए कई जलप्रपातों (Waterfalls) माइक्रोहाइडल-योजनाएं (Micro-Hydel Schemes), चालू की जाएंगी। इस समय उद्योग के लिए बिजली की कोई कमी नहीं। ऊपर लिखी योजनाओं से और बिजली पैदा होने पर उद्योग के लिए काफी बिजली मिल सकेगी। 1964-65 के दौरान बिजली के लिए 20 करोड़ रुपए की रकम रखी गई है। 1961-62 में बिजली के 4,50,000 कनेक्शन थे। उनकी संख्या बढ़कर 6,50,000 हो गई है और अगले साल 2 लाख और कनेक्शन दिए जाने की आशा है (तालियां)।

चालू योजना के दौरान पहले 1,600 गांवों में बिजली पहुंचाने का निशाना था। योजना के पहले तीन सालों में ही हम इस निशाने से आगे जा चुके हैं। अब तक कुल 4,800 गांवों में बिजली पहुंचाई जा चुकी है। (तालियां)

भविष्य के लिए हमारा कार्यक्रम अगले साल 1,500 गांवों को बिजली देने का है और लगभग अगले 5 सालों में धीरे धीरे यह संख्या बढ़ाकर 2,500 गांव प्रति साल कर दी जाएगी। पांच साल के बाद कोई भी पंचायती इलाका बिजली के बगैर नहीं रहेगा (तालियां)।

गांवों में बिजली पहुंचाने के मामले में हम मद्रास को छोड़कर बाकी सब राज्यों से आगे हैं। आशा है कि हम मद्रास के भी बराबर पहुंच जाएंगे।

जैसा कि पहले बताया जा चुका है, हमारे राज्य के सिंचाई वाले इलाके की फीसदी देश भर में सबसे अधिक है। अब जिला गुड़गांव के खुशक इलाकों को भी पानी पहुंचाने का विचार है। इस उद्देश्य के लिए वैस्ट यमुना-फीडर-लिंक और गुड़गांव-नहर प्रायोजना पर पूरी लगन से काम शुरू हो गया है। सिंचाई के छोटे कामों के लिए भी बड़ा कार्यक्रम शुरू किया जाएगा। 1962-63 में रखे गए 97 लाख रुपए के मुकाबले में अगले साल के लिए लगभग 2 करोड़ रुपए की रकम रखी गई है (तालियां)।

उद्योग

14. अभी कुछ समय पहले तक बड़े पैमाने के 30 उद्योग यूनिट थे। अब इनकी संख्या 80 हो गई है। इन उद्योगों में लगी पूंजी 40 करोड़ रुपए से बढ़कर 70 करोड़ रुपए हो गई है। छोटे पैमाने के उद्योगों में 2,500 यूनिटों की बढ़ती हुई है। इनमें लगाई गई पूंजी में लगभग 2 करोड़ रुपए की बढ़ती हुई है। इन से 30,000 लोगों को रोज़गार मिल सकेगा।

भारत सरकार द्वारा पहले से ही दिए गए लाइसेंसों के लागू करने पर सरकारी क्षेत्र की प्रायोजनाओं समेत लगाई पूंजी में लगभग 50 करोड़ रुपए के इज़ाफे की उम्मीद है। इस से लगभग 50,000 और मज़दूरों को रोज़गार मिल सकेगा। (तालियां)

देहाती तथा छोटे उद्योग

15. देहाती तथा छोटे उद्योगों के व्यवस्थित विकास के लिए फरवरी/मार्च, 1963 में मालेरकोटला तथा पालमपुर में दो प्रायोगिक प्रायोजनाएं (Pilot Projects) शुरु की गई। इन प्रयोजनाओं का निशाना यह है कि इन इलाकों से बेरोज़गारी तथा अपूर्ण रोज़गार (Under-employment) दूर किया जाए।

राज्य खादी तथा ग्राम उद्योग बोर्ड द्वारा शुरू की गई योजनाओं को अमल में लाने से खादी तथा दूसरे ग्राम-उद्योगों ने विशेष तरक्की की है। 1957-58 में, बोर्ड स्थापित करते समय, खादी का उत्पादन 30.13 लाख वर्ग मीटर था। 1962-63 में इसका उत्पादन बढ़कर 100 लाख वर्ग मीटर हो गया। इसी अवधि के दौरान ही मंजूरशुदा संस्थाओं द्वारा की गई खादी की बिक्री की कुल रकम 75 लाख रुपए से बढ़ कर 175 लाख रुपए हो गई। (ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਲਾਇਲਪੁਰੀ : ਇਹ ਢੰਗ ਹੀ ਹੈ।)

अम्बर चर्खा-कार्यक्रम को अमल में लाने के सिलसिले में भी भारी तरक्की हुई है।

गुड़, खाण्डसारी, हथ-बने काग़ज़, अखाद्य (Non-edible) तेलों से बने साबुन, ताड़ गुड़, घानी के तेल, कम्बल, मिट्टी के बर्तन, रेशे तथा चमड़े के सामान आदि के तैयार करने के लिए कुटीर तथा ग्राम उद्योग बोर्ड (**Cottage and Village Industries Board**) ने भी तकनीकी तथा माली इमदाद की है। इस के नतीजे के तौर पर उन के उत्पादन में काफ़ी इज़ाफ़ा हुआ है।

16. समाजवादी ढांचा कायम करने और जनता की उत्पादन क्षमता बढ़ाने की ओर सब से बड़ा कदम लोगों के लिए और ज्यादा शिक्षा—ज्यादा सामान्य शिक्षा, इंजीनियरी शिक्षा, डाक्टरी शिक्षा और खेतीबाड़ी तथा पशु-चिकित्सा-विज्ञानों में सिखलाई प्राप्त और व्यक्तियों का प्रबन्ध करना है। पंजाब एक शानदार कार्यक्रम को ले कर इन सभी क्षेत्रों में आगे बढ़ रहा है। इस बात का विशेष रूप से ज़िक्र किया जा सकता है कि 1964-65 के लिए इन सभी क्षेत्रों में शिक्षा के वास्ते 25 करोड़ से भी अधिक रकम रखी गई है। (तालियां)

शिक्षा

राज्य ने सामान्य शिक्षा के क्षेत्र में बड़ी तेज़ी से तरक्की की है। चालू वर्ष में 4,000 और अध्यापक लगाए गए हैं। अब अध्यापकों तथा मास्टरों की कुल संख्या 60,000 के लग भग है। जिन लड़कियों के माता-पिता की वार्षिक आमदनी 3,000 रुपए तक हो, उन को ग्यारहवीं श्रेणी तक शिक्षा मुफ्त दी जाती है। बाकी लड़कियों से आधी फीस ली जाती है। (तालियां)

हरिजनों, अनुसूचित जातियों तथा दूसरी अधिसूचित पिछड़ी जातियों के जिन लड़कों के माता-पिता की वार्षिक आमदनी 1,800 रुपए तक हो, उन से हाई तथा हायर सैकण्डरी शिक्षा के लिए कोई फीस नहीं ली जाती। (तालियां) माली तौर पर पिछड़ी अन्य जातियों के लिए यह हद 1,000 रुपए है।

हायर सैकण्डरी तक मुफ्त शिक्षा देने की नीति पर पूरी तरह अमल करने का सरकार ने पक्का इरादा कर रखा है और जितनी भी जल्दी हो सका, इसे पूरा किया जाएगा। स्कूलों का दर्जा ऊंचा करने तथा गैर-सरकारी स्कूलों को अपने अधिकार में लेने की रफ्तार संकट काल के कारण धीमी पड़ गई थी, अब उसे और तेज़ कर दिया जाएगा। (तालियां)

[वित्त मन्त्री]

चण्डीगढ़ के स्नातकोत्तर शिक्षा तथा चिकित्सा अनुसंधान संस्थान (Institute for Post-Graduate Education and Medical Research) ने पूरी तरह काम शुरू कर दिया है । जठर-आन्त्रशोथ-विज्ञान (Gastro-Entrology) पर हुए एशियाई सम्मेलन ने इसे पहले ही अन्तर्राष्ट्रीय स्तर तक पहुंचा दिया है।

तकनीकी शिक्षा को यथा शीघ्र बढ़ाया जा रहा है । दो साल पहले के 480 स्थानों (Seats) के मुकाबले में, अब डिग्री तक के स्थानों की संख्या 870 हो गई है । (तालियां)

1963-64 डिप्लोमा स्तर के स्थानों की संख्या 2,370 थी । अगले वर्ष इस में 300 और स्थान बढ़ाए जा रहे हैं । 1963-64 के अन्त में सिखलाई लेने वाले नए व्यक्तियों को मिलाकर शिल्पियों (Craftsmen) के लिए स्थानों की संख्या 10,584 होगी और अगले वर्ष इस में 9,196 स्थान और बढ़ा दिए जाएंगे । (तालियां)

औद्योगिक-प्रशिक्षण-संस्थानों (Industrial Training Institutes) में डिप्लोमा तक की पढ़ाई के लिए कोई फीस नहीं ली जाती । इन प्रशिक्षण-संस्थानों में सिखलाई लेने वाले व्यक्तियों को वज़ीफे तथा भोजन सहायता के तौर पर 44.50 लाख रुपए दिए जा रहे हैं । (तालियां)

इंजीनियरी कालेजों के विद्यार्थियों के लिए 27 लाख रुपए की रकम तथा डाक्टरी कालजों के विद्यार्थियों के लिए 2 लाख रुपए से अधिक रकम कर्ज़, वज़ीफे/मुफ्त शिक्षा देने के लिए रखी गई है । (तालियां)

अनुसूचित तथा पिछड़ी जातियों के विद्यार्थियों को विशेष सहायता दी जा रही है ।

देश के सैनिक स्कूलों के सभी पंजाबी विद्यार्थियों को वज़ीफे देने के लिए चालू साल में 18 लाख रुपए की रकम रखी गई है । भविष्य में भी इस काम के लिए इतनी रकम के वज़ीफे दिए जाते रहेंगे। (तालियां)

दूसरी सामाजिक सेवाएँ

17. शिक्षा के इलावा, डाक्टरी-इलाज तथा जल-सप्लाई आदि की दूसरी सामाजिक सुविधाओं पर भी काफी ज़ोर दिया गया है ।

ज़िला तथा दूसरे हस्पतालों में दवाइयों के लिए चालू साल में 8 लाख रुपए दिए गए और इस के लिए अगले साल 11 लाख रुपए देने का विचार है। (तालियां)

सरदार लछमण सिंह गिल : हस्पतालों में एक महीने के बाद दवाइयां नहीं मिलेंगी ।

शहरी इलाकों में जल-सप्लाई-योजनाओं के लिए भारत-जीवन-बीमा निगम (Life Insurance Corporation of India) से एक करोड़ रुपए का कर्ज़ा लिया गया है ।

हिसार ज़िले के रेतीले इलाकों में जल-सप्लाई-योजनाओं के वास्ते सहायता के लिए 28 लाख रुपए की रखी गई मौजूदा रकम के इलावा, इस साल 5 लाख रुपए और रखे गए हैं । अगले वर्ष में इस के लिए 38.82 लाख रुपए रखे गए हैं । (तालियां)

राज्य के लिए यह ज़रूरी है कि वह देहाती इलाकों में अच्छे तथा पीने योग्य पानी का प्रबन्ध करे । इसी लिए सरकार ने सभी ग्राम-जल-सप्लाई योजनाओं को ठीक हालत में रखने की पूरी ज़िम्मेदारी ले ली है। (तालियां)

पहाड़ी और पिछड़े इलाके

18. पहाड़ी इलाकों के विकास की ओर विशेष ध्यान दिया जा रहा है । 1964-65 में पहाड़ी इलाकों के लिए 5 करोड़ चालीस लाख रुपए की योजना है । (तालियां) पहाड़ी इलाकों के विकास के लिए सड़कें तथा संचार-साधन (Communications) सब से पहली ज़रूरत हैं । इसके लिए चालू वर्ष में 68 लाख रुपए रखे गए थे और अब इस के लिए अगले वर्ष में 86.16 लाख रुपए रखे गए हैं । (तालियां)

महेन्द्रगढ़ का ज़िला हमारे सब से पिछड़े ज़िलों में से एक है । सूखा पड़ने से पीड़ित लोगों की सहायता तथा नए इलाकों को यातायात के लिए खोलने के वास्ते, विशेषकर इस ज़िले में सड़कें बनाई जा रही हैं । अगली सावनी फसल की कटाई तक उन्हें रोज़गार देने का हमने दृढ़ निश्चय किया है । (तालियां)

ज़िला महेन्द्रगढ़ में अकाल की रोकथाम के लिए छोटे सिंचाई-कार्यों पर विशेष ध्यान दिया जाएगा । कुओं और ट्यूब-वैलों के लिए गांव में बिजली पहुंचाने के काम को बढ़ावा दिया जा रहा है । बांध बनाने का भी विचार है । नाला संख्या 8 (Drain No. 8) का पानी तहसील दादरी में सिंचाई के लिए ले जाया जाएगा।

इन इलाकों में ठीक प्रकार के कर्मचारियों को लाने के लिए यह फैसला किया गया है कि 850 रुपए तक मासिक वेतन पाने वाले सरकारी कर्मचारियों को पहाड़ी इलाके में $12\frac{1}{2}$ फी सदी और ज़िला महेन्द्रगढ़ में 10 फी सदी की दर से मुआवज़ा भत्ता दिया जाएगा । (तालियां) इस मुआवज़े भत्ते की अधिक से अधिक और कम से कम रकम निश्चित की गई है । पहाड़ी इलाके में सारा ज़िला कांगड़ा, ज़िला शिमला, ज़िला गुरदासपुर का धारकलां ब्लाक, ज़िला अम्बाला के पहाड़ी और तलहटी के इलाके वाले चार ब्लाक और ज़िला होशियारपुर के ऐसे छः ब्लाक शामिल हैं।

अनुसूचित जातियां और कबीले

19. जैसा कि पहले बताया जा चुका है , हरिजनों की भलाई की योजनाओं के लिए पांच करोड़ रुपए अलग रखे गए हैं। इस के इलावा, इस वर्ष में हरिजनों को निकासी भूमियों के लिए बोली देने और खरीदने के वास्ते कर्ज़े देने के लिए 40 लाख रुपए की रकम रखी गई है। (तालियां) पूर्वी-पंजाब भूमि उपयोग अधिनियम, 1949 (East Punjab Utilization of Lands Act, 1949) के लागू होने के नतीजे के तौर पर ज़मींदारों से प्राप्त होने वाली भूमि अलाट करने में हरिजनों को पहल दी जा रही है । भूमिहीन काश्तकारों को फिर से आबाद करने की योजना के अधीन 1.25 लाख एकड़ ज़मीन प्राप्त की जाएगी और यह भूमि हर परिवार के लिए 10 एकड़ के हिसाब से 12,500 भूमिहीन हरिजनों को पट्टे पर दी जाएगी । मकानों की जगह और मकान बनाने के लिए भी हरिजनों को सहायता दी जा रही है । (तालियां)

[वित्त मन्त्री]

सरकारी कर्मचारियों को रियायतें

20. पहाड़ी इलाकों और ज़िला महेन्द्रगढ़ में मुआवज़ा-भत्ता की रियायतें देने के इलावा सरकार ने मेहतरों को छोड़कर चौथी श्रेणी के सभी कर्मचारियों के महंगाई भत्ते में 5 रुपए की तदर्थ (*ad hoc*) बढ़ती कर दी है, ताकि उन्हें कम से कम 70 रुपए मासिक वेतन मिल सके। (तालियां) मेहतरों का कम से कम मासिक वेतन बढ़ा कर 85 रुपए कर दिया गया है (तालियां) उन्हें यह लाभ 1 जनवरी, 1964 से मिलेगा।

सरकार का इरादा है कि प्रत्येक कर्मचारी को कम से कम 100 रुपए मासिक वेतन मिले। अगले माली साल के दौरान मुनासिब तौर पर वेतन बढ़ाने के सवाल पर विचार किया जाएगा। (तालियां)

शीत लहर के कारण हुआ नुकसान

21. इस साल जनवरी और फरवरी में सर्दी के कारण फसलों को नुकसान पहुंचा है। इस नुकसान का जायज़ा लिया जा रहा है। इस सम्बन्ध में उचित सहायता देने के उपाय किए जाएंगे।

साधन

22. मैं ने संक्षेप से विकास के लिए किए जाने वाले कार्यों की रूपरेखा बताने का यत्न किया है। मैं ने वह ढंग भी बताया है जिस के अनुसार राज्य सरकार सभी वर्गों के लोगों की उत्पादन शक्ति बढ़ाने की कोशिश कर रही है। जैसा कि पहले बताया जा चुका है, बजट में 158 लाख रुपए का घाटा है। समाजवादी ढांचे को जल्दी से जल्दी कायम करने के अपने उद्देश्य को पूरा करने के लिए बजट में रखी गई रकमों से ज़्यादा पैसे की आवश्यकता होगी, ताकि खेतीबाड़ी सहित भूमि सुधार, बाग़बानी, पशु-पालन और उद्योग को तरक्की दी जा सके। बाढ़ों की समस्या को हल करने के लिए भी धन की ज़रूरत होगी। इस के नतीजे के तौर पर 158 लाख रुपए का घाटा बढ़ कर 11 करोड़ रुपए हो जाने की संभावना है। मैं इस अन्तर को पूरा किए बिना ही इस आशा पर छोड़ रहा हूं कि लोगों से काफी ज्यादा रकम, विशेष रूप से बाढ़-रोकने की स्कीमों के लिए उधार ली जा सकेगी।

सभी लोगों को खुशहाल जीवन के साधन जुटाने के लिए समाज के सभी वर्गों को काफी कुर्बानियां देनी होंगी। आओ, हम अपने उज्जवल भविष्य के लिए बिना किसी हील-हुज्जत और संकोच के, समर्पण की भावना से अपना हिस्सा डालें। हमें बच्चों की खुशहाली के लिए यह भार बड़े हर्ष के साथ उठाना होगा। पंजाब का भविष्य उज्जवल और आशापूर्ण है और मुझे इस में ज़रा भी सन्देह नहीं कि पंजाब के मेहनती लोग इस मौके पर पूरे उतरेंगे। (तालियां)

धन्यवाद

23. भाषण खत्म करने से पहले मैं वित्त विभाग के अफसरों और कर्मचारियों का धन्यवाद करना चाहूंगा, जिन्हों ने सारा साल मेहनत से लाभदायक काम किया है। साथ ही मैं एकाउण्टैण्ट जनरल, पंजाब द्वारा दी जाने वाली अमूल्य सहायता के लिए भी आभारी हूं। मैं नियन्त्रक, मुद्रण तथा लेखन-

सामग्री (Controller, Printing and Stationery) तथा उस के अमले का भी धन्यवाद करता हूं, जिन्होंने इस बजट के समय पर छपने में सहयोग दिया है ।

श्रीमन्, अब मैं आप की इजाज़त से 1964-65 के बजट अनुमान पेश करता हूं । (तालियां)

—O—जयहिन्द—O—

Mr. Chairman : The House stands adjourned till 9.00 a.m. tomorrow.

The Sabha then adjourned till 9.00 a.m. on Wednesday, the 26th February, 1964.

24578 PVS —386— 6-6-64 C.,P. and S., Pb, Chandigarh,

APPENDIX

TO

Punjab Vidhan Sabha Debates dated the 25th February, 1964. (Vol. I-No. 6)

Allotment of Cinema Plot at Chandigarh.

1260. Comrade Ram Piara : Will the Minister for Excise, Taxation and Capital be pleased to state—

(a) whether it is a fact that before the allotment of the cinema plot at Chandigarh where the Neelam Cinema has been constructed, tenders were invited three times for the sale of this plot, if so, the date when tenders were invited each time ;

(b) the names of the papers in which the notice inviting the tenders was published on each occasion ;

(c) the details of the amount paid to each of the papers referred to in part (b) above on each occasion ;

(d) the names of the tenderers together with the amount offerred by each on each occasion ;

(e) copies of the tenders submitted by each tenderer each time along with the terms and conditions laid down by each tenderer be laid on the Table of the House ?

Subject :—Unstarred Assembly Question No. 1260 by Comrade Ram Piara, M. L. A. allotment of Cinema Plot at Chandigarh.

The answer to Assembly Question No. 1260 appearing in the list of Unstarred Questions on 25th February, 1964 in the name of Comrade Ram Piara, M. L. A. is not ready. The reply will be submitted as soon as relevant information has been collected.

(Sd.) . . . . .

Excise, Taxation and Capital Minister, Punjab.

U.O. No. C. 1662-64/II, dated the 24th February, 1964.

Stamp Duty on Instruments presented on or before 29th November, 1960.

1261. Comrade Ram Piara : Will the Minister for Excise, Taxation and Capital be pleased to state —

(a) the total number of cases where the stamp duty was reduced after the issue of the Gazette notification No. C. A. II/99-S-9/63, dated 20th July, 1963, printed in the *Punjab Government Gazette,* dated 26th July, 1963 together with the total amount reduced in each case ;

(b) whether it is a fact that after the issue of the Gazette notification referred to in part (a) above the Government refunded some amounts to those who had paid the stamp duty at the enhanced rates; if so, the total amount so refunded or proposed to be refunded;

(c) the designation of the authority who passed orders for reduction in the said stamp duty on instruments presented on or before the 29th November, 1960 ?

Subject.—Unstarred Assembly Question No. 1261 to be asked by Comrade Ram Piara, M. L. A. regarding stamp duty on instruments presented on or before the 29th November, 1960.

The answer to Assembly Question No. 1261 appearing in the list of Unstarred Questions on the 25th February, 1964 in the name of Comrade Ram Piara, M. L. A. is not ready. The reply will be submitted as soon as the relevant information has been collected.

Revenue Minister, Punjab.

U. O. No. 2250-Stamp-IV-64/903, dated 24th February, 1964.

Surplus Area of Land in the State.

1327. Shri Satya Dev: Will the Minister for Revenue be pleased to state .—

(a) the time by which the work relating to assessment of surplus area in the State is expected to be completed ;

(b) the name and addresses of the landowners of Ferozepur District whose land has not been treated as 'surplus area' due to either the existence of gardens on such lands or such lands being under the management of Co-operative Societies ;

(c) whether any cases have come to the notice of Government in which persons owning more than 30 standard acres of land in one or more than one district have not disclosed the fact to the Government, (ii) if so, the action, if any, taken against them ?

Sardar Ajmer Singh :—

(a) By the end of current year ;

(b) A statement is enclosed ;

(c) (i) Yes ;

(c) (ii) Action against the landowners who concealed surplus area has been taken/is being taken under Section 5-C of the Punjab Security of Land Tenures Act, 1953, and section 32-BB of the Pepsu Tenancy and Agricultural Act, 1955.

Serial No.	*Name and address of the land owners in Ferozepore District whose land has not been treated as surplus due to either existence of gardens on such lands or such lands being under the management of Co-operative Societies*
1.	Shri Sampuran Singh son of Sunder Singh of village Khippanwali Post Office Ghallu, Tehsil Fazilka
2.	Shri Kundan Lal son of Bal Chand of village Karni Khera of Abohar tehsil, Fazilka.
3.	Shri Mohinder Singh son of Ranjit Singh resident of village Ghallu, Post Office Nihal Khera, tehsil Fazilka
4.	Shri Lakshmi Chand son of Mohri Ram, village and Post Office Nihal Khera, tehsil Fazilka.
5.	Shri Faqir Chand son of Lakhshmi Chand, village and Post Office Nihal Khera, Tehsil Fazilka.
6.	Shri Suraj Mal son of Kheta Ram, village and Post Office Nihal Khera tehsil Fazilka.
7.	Shri Shampat Rai son of Aidan, resident of Wool Bazzar, Fazilka City.
8.	Shri Hazari Dass son of Rattan Dass village and Post Office Jhumian Wali, tehsil Fazilka.
9.	Shri Bal Chand son of Guru Mal resident of Bhangar Khera tehsil Fazilka.
10.	Shrimati Sita Devi wife of Bal Chand village Bhangar Khera, tehsil Fazilka
11.	Shri Shanker Lal, son of Bal Chand of village Bhangar Khera, tehsil Fazilka.
12.	Shri Lalit Mohan, son of Bal Chand of village Bhangar Khera, tehsil Fazilka.
13.	Shri Din Dayal son of Jagan Nath of village Bhangar Khera, tehsil Fazilka
14.	Shri Harbans Singh son of Prem Singh of village Gobind Garh, tehsil Fazilka
15.	Shri Ujagar Singh son of Puran Singh of village Gobind Garh, tehsil Fazilka.
16.	Shri Lal Chand son of Jiwan Ram of Rajpura, tehsil Fazilka.
17.	Shri Babu Ram son of Jiwan Ram of village Rajpura, tehsil Fazilka.
18.	Smt. Shiv Patti, daughter of Jiwan Ram of village Rajpura, tehsil Fazilka.
19.	Shrimati Shagni daughter of Jiwan Ram of village Rajpura, tehsil Fazilka
20.	Shri Basheshar Nath son of Bhagwan Dass of village Balluana, tehsil Fazilka.

Serial No.	*Name and address of the land owners in Ferozepore District whose land has not been treated as surplus due to either existence of gardens on such lands or such lands being under the management of Cooperative Societies*
21.	Shri Mulkh Raj, son of Niamat Rai of village Azim Garh, tehsil Fazilka.
22.	Shri Mulkh Raj, son of Bhagwan Das of village Baluwana, tehsil Fazilka.
23.	Shri Munshi Ram son of Sardari Lal of village Azim Garh, tehsil Fazilka
24.	Shri Pirthi Raj son of Lachhman Dass of village Patti Bela, tehsil Fazilka
25.	Shri Jugal Kishore, son of Lachman Dass of village Patti Bela, Tehsil Fazilka.
26.	Shri Bhag Singh. son of Sham Singh of village Rajpura, tehsil Fazilka
27.	Shri Ved Parkash son of Mohri Ram of village Patti Bela, tehsil Fazilka
28.	Shri Ved Parkash, son of Gopi Chand of village Khuban, tehsil Fazilka.
29.	Shri Tek Chand, son of Lekh Raj of village Dastool Singh, tehsil Ferozepore

Employees belonging to Scheduled Castes and Backward Classes in the Office of Commissioner, Patiala Division (including the Offices of Deputy Commissioner.)

1348. Sardar Ajaib Singh Sandhu : Will the Minister for Revenue be pleased to state the number, names and dates of appointment of the employees belonging to Schedule Castes and Backward Classes working at present in the Class I, II, III and IV posts, separately, in the Offices of the Commissioner, Patiala Division (including the Offices of Deputy Commissioners) together with their percentage in each category and the percentage of posts reserved for them in each category ?

Subject :—Employees belonging to Scheduled Castes and Backward Classes in the offices of Commissioner, Patiala Division (including the offices of Deputy Commissioners) (unstarred Assembly Question No. 1348.)

The answer to Unstarred Assembly Question No. 1348 appearing in the list of Unstarred Questions on the 25th February, 1964 in the name of Shri Ajaib Singh Sandhu, M. L. A. is not ready. The reply will be submitted as soon as the relevant information has been collected.

(Sd.) Revenue Minister.

U. O. No. 1246-DE-(III)-64/906, dated the 22/24th February, 1964.

Arrest made on the Charge of Infringing the Excise Law.

1376. Comrade Ram Chandra : Will the Home Minister be pleased to state the number of persons (i) arrested, (ii) prosecuted and (iii) sentenced for the infringement of the excise laws, district-wise, during 1962-63 and 1963-64 (to date).

Shri Ram Saran Chand Mittal : (i) (ii) (iii) A statement is enclosed

A statement showing the number of persons arrested, prosecuted and sentenced during the year, 1962-63 and 1963-64 (to date).

Serial No.	Name of District	During the year 1962-63			During the year 1963-64 (upto 31-1-64)		
		Arrested	Prosecuted	Sentenced	Arrested	Prosecuted	Sentenced
1.	Hissar	633	633	258	713	713	334
2.	Rohtak	503	503	317	702	702	391
3.	Gurgaon	159	159	99	179	179	142
4.	Karnal	1,079	1,079	612	1065	1065	301
5.	Ambala	600	351	252	676	588	381
6.	Simla	28	28	15	37	37	25
7.	Kangra	587	326	309	395	221	140
8.	Hoshiarpur	490	490	243	484	294	172
9.	Jullundur	1,581	1,205	729	1,517	1,231	860
10.	Ludhiana	1,691	1,691	918	1,725	1725	621
11.	Ferozepure	3,186	3,038	2,275	3,092	2,481	2,291
12.	Amritsar	2,713	2,713	1,768	2.707	2,707	1,998
13.	Gurdaspur	1,390	1,390	758	1,178	1,178	544
14.	Kapurthala	425	421	272	721	605	305
15.	Patiala	843	843	476	860	860	766
16.	Bhatinda	1,195	1,195	805	1,094	893	693
17.	Sangrur	1,110	1,110	839	916	916	545
18.	Mohindergarh	116	116	84	123	83	60
	Total	18,329	17,291	11,029	18,184	16,567	10,569

Class III and IV Government Employees in Buildings and Roads Branch of P. W. Department.

1381. Shri Amar Singh : Will the Minister for Planning and Public Works be pleased to state —

(a) the total number of Class III and class IV Government Employees in the B and R Branch of the Public Works Department at present in the state along with the number of those among them who belong to the Scheduled Castes, category-wise ;

(b) whether it is a fact that Class IV employees especially Beldars of the Public Works Department, are not treated as regular Government Employees even after they put in thirty years continuous ; service if so, the reasons therefore ?

Sardar Darbara Singh

(a)	Class III		Class IV	
	Total Strength	Scheduled Castes	Total Strength	Scheduled Castes.
	1951	93	1281	224

(b) The Class IV employees are regular Government employees The Beldars are, however, borne on work-charged establishment and they become regular only when their posts are brought on regular establishment

---

Quota of Coal to M/s. Hans Raj and Sons and Pohlo Ram, Hans Raj Bassi Pathana.

1386. Comrade Bhan Singh Bhaura : Will the Chief Minister be pleased to state whether any quota of coal was allotted to M/s. Hans Raj and Sons, Bassi-Pathana and M/s Pohlo Ram, Hans Raj, Iron and Steel Rolling Mills, Bassi Pathana, during the last two years, if so, the quantity thereof and the purpose for which it was allotted. ?

Sardar Partap Singh Kairon : Yes, Sir M/s Hans Raj and Sons......
one wagon of steam coal, for forging purposes.
M/s. Pohlu Ram Hans Raj....... Nil.

24578PVS—387—27-7-64—C.P. & S., Pb. Chandigarh.

Published under the authority of the Punjab Vidhan Sabha and printed by the Controller, Printing & Stationery, Punjab, Chandigarh.

PUNJAB VIDHAN SABHA DEBATES

26th February, 1964

Vol. I—No. 7

OFFICIAL REPORT

CONTENTS

Wednesday, the 26th February, 1964

Punjab Vidhan Sabha Secretariat, Chandigarh

Price: Rs. 4.65

ERRATA

To

Punjab Vidhan Sabha Debates Vol. I-No. 7 Dated the 26 February, 1964.

Read	*For*	*Page*	*Line*
ਤਨ੍ਹੋਂਨੇ	ਤਹੋਂਨੇ	(7)1	9 from below
ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਲਾਇਲਪੁਰੀ	ਜਰਦਾਰ ਤ ਰਾ ਸਿੰਘ ਲਾਇਲਪੁਰੀ	(7)9	
ਦੱਸਣਗੇ	ਦਸਣਗ	(7)9	8
ਗੌਰਮਿੰਟ	ਗੌਰਮਿਟ	(7)9	12
give	givs	(7)14	14
the	tne	(7)14	15
Mr. Speaker	Ms. Speaker	(7)15	17, 23
unpleasant	unplesant	(7)15	4 from below
Mr. Dhillon	Mr. Dhillion	(7)16	2
teachresses	teacheresses	(7)23	2
Chaudhri Ranbir Singh	Chaudhri Ranblr Singh	(7)23	17
Number	Numbet	(7)27	11
ਸਰਦਾਰ ਜੈਇੰਦਰ ਸਿੰਘ	ਸਰਦਾਰ ਜੈਇਦਰ ਸਿੰਘ	(7)37	22
ਰਿਫਲੈਕਟ	ਰਿਫਿਲੈਕਟ	(7)39	19
been	be	(7	7
will	whil	(7)41	26
Add the word 'that' after the word 'charges'		(7)41	33
Add the word 'jail' before the word 'life'		(7)45	13
ਮੇਰੇ	ਮਰੇ	(7)49	10
ਅਸੈਂਬਲੀ	ਅਸੈ ਬਲੀ	(7)49	6 from below
counting	ounting	(7)51	3
speech	speach	(7)53	26
चेयरमैन	चेयरमन	(7)64	13
ਲੋਕਾਂ	ਲੋਕਾ	(7)67	13
ਰੁਪਿਆ	ਰੁ ਪਿਆਂ	(7)67	4
far	for	xvi	4 from below

PUNJAB VIDHAN SABHA

Wednesday, the 26th February, 1964

The Vidhan Sabha met in the Assembly Chamber, Sector 1, Chandigarh at 9.00 a.m. of the Clock. Mr. Speaker (Shri Prabodh Chandra) in the Chair.

STARRED QUESTIONS AND ANSWERS

SUPPLEMENTARIES TO STARRED QUESTION NO.* 4521

Mr. Speaker : There will be supplementary Questions on Question No. 4259 which stands in the name of Chaudhri Darshan Singh.

(At this stage, Chaudhri Darshan Singh rose to put his supplementary question)

Chaudhri Hardwari Lal : Sir, supplementary questions on Question No. 4521 were also postponed.

Mr. Speaker : According to the agenda, supplementary questions are to be asked on Question No. 4259 which stands in the name of Chaudhri Darshan Singh.

Chaudhri Hardwari Lal : Sir, we were told yesterday that supplementary questions will be allowed on Question No. 4521 also.

Mr. Speaker : All right.

Chaudhri Hardwari Lal : Are there any guiding principles laid down by the Union Government for the disposal of special quotas sanctioned for States ?

चीफ पार्लियामेंटरी सैक्रेटरी : सैंट्रल गवर्नमेंट का फैसला है कि 50 फी सदी कारें हम गवर्नमेंट की ज़रूरत के लिए दे सकते हैं ।

Mr. Speaker : As a matter of fact, it has been asked in part (c) of the Question 'whether it is a fact that the following Officers have been allotted Fiat Cars out of the special quota' ?

चीफ पार्लियामेंट्री सैक्रेटरी : उन्होंने कोई मुकर्रर नहीं किया, बोर्ड ने अपनी सहूलियत के लिए किया है ।

Chaudhri Hardwari Lal : What I want to know is whether there are any guiding principles laid down by the Union Government for the disposal of State quotas ?

चीफ पार्लियामेंट्री सैक्रेटरी : जिन की कारें खराब हो जाती हैं, उनको प्रोवाइड की जाती हैं ।

**Note* : Starred Question No. 4521 and reply thereto appear in P.V.S Dabates Vol. I No. 6 dated 25th February, 1964.

Chaudhri Hardwari Lal : Are there any instructions received from the Union Government?

(*Interruptions*)

Mr. Speaker : The Chief Parliamentary Secretary says there are none.

Chaudhri Hardwari Lal : Is it not a fact that under the principles approved by the State Government an officer—

(a) who has a car less than five years old is not eligible; and

(b) who has been provided with a Car is not normally eligible unless his status is such that he should maintain a private car.

Mr. Speaker : These are the general guiding principles. The usual considerations are given when some accident takes place. The Government is within its right to provide cars when some accidents take place.

Chaudhri Hardwari Lal : The Chief Parliamentary Secretary has supplied a long list of persons to whom cars have been sanctioned. Did they all possess the cars? Did all the cars catch fire?

चीफ पार्लियामेंट्री सैक्रेटरी : एक डाक्टर तुलसी दास हैं, उन की कार डिफेक्टिव थी, उन्होंने कई रिपोर्टें भी कर रखी थीं । उन रिपोर्टों की बिना पर उन को दुबारा कार दी गई है ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਕੀ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਰੇਟਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਥੇ ਕਰਾਈਟੇਰੀਆ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਦਫਤਰ ਨੇ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਰਿਕਮੇਂਡ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਥੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਜਿਥੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਉਥੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ?

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਰੇਟਰੀ : ਹਰ ਕੇਸ ਦਾ ਕਰਾਈਟੇਰੀਆ ਅਲੱਗ ਅਲੱਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਲਿਆਈ ਜਾਏ ਕਿ ਕਈ ਅਫਸਰ ਚੰਗੀਆਂ ਕਾਰਾਂ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਤੁਹਾਡੀ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾ ਕੇ ਕਾਰਾਂ ਰਿਪਲੇਸ ਕਰਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਫੇਰ ਕੀ ਜਵਾਬ ਹੈ ਤੁਹਾਡਾ ?(What would be your answer, if this fact is brought to your notice that there are some officers who take the advantage of your benevolence in replacing their vehicles even when these are in good condition ?)

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਆਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਰੇਟਰੀ : ਮੈਂ ਵੇਖ ਕੇ ਦਸ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ।

श्री इन्द्र सिंह मलिक : जनाब, यह तो जो वेहीकल बोर्ड है यह बिलकुल नाअहल बना हुआ है ।

Mr. Speaker : There should be no insinuations. The hon. Member can take up the matter with the Chief Parliamentary Secretary privately. It is not a supplementary question.

The hon. Member can, however, ask how many times the Chief Minister took the powers of the Vehicle Board?

Chaudhri Inder Singh Malik : Yes, that is my question.

चीफ पार्लियामेंट्री सेक्रेटरी : ज़्यादातर गवर्नमेंट की रिकमेंडेशन पर ही दिये जाते हैं ।

Chaudhri Hardwari Lal : How many times has the Board been circumvented?

Mr. Speaker : The Chief Parliamentary Secretary cannot answer this supplementary question off hand.

(*At this stage, some hon. Members rose to put supplementary questions*).

Mr. Speaker : I call upon Sardar Lachhman Singh Gill to put his supplementary question. It will be the last supplementary question.

Chaudhri Hardwari Lal : Sir, I have asked for half an hour discussion on this Question.

Mr. Speaker : The hon. Member may make it convenient to convince me in my Chamber and I will consider the matter favourably.

(*At this stage, some hon. Members rose to put supplementary questions.*)

Mr. Speaker : I am considering half an hour discussion on this question favourably. There should be no more supplementary questions.

Chaudhri Darshan Singh : Sir, we are beating about the bush since yesterday. But we are not getting anything out of the Chief Parliamentary Secretary. You will, Sir, find from the record of the proceedings of the House that not a single supplementary question has been answered. I know, Sir, that the bush is not thorny.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਅੱਜ ਦੇ ਪੇਪਰ ਵਿਚ ਵੇਖ ਲਉ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਧਰ ਉਧਰ ਦੇ ਟਪਲੇ ਮਾਰ ਕੇ ਜਵਾਬ ਠੀਕ ਨਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਤੇ ਉਥੋਂ ਦੇ ਸਪੀਕਰ ਨੇ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਤਾੜਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਵੀ ਰਿਸਪੈਕਟਫੁਲ ਐਟੀਚੂਡ ਨਾਲ ਤਾੜਨਾ ਕਰ ਦਿਉ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਮਸਲਾ ਹਲ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਤਹਾਡਾ ਮਸਲਾ ਹੋਰ ਕੰਪਲੀਕੇਟਿਡ ਹੋ ਜਾਏਗਾ । (Your case will become all the more complicated.)

SUPPLEMENTARIES TO STARRED QUESTION* No. 4259

Chaudhri Darshan Singh : May I know, Sir, why was the method of negotiation particularly in this case adopted when in the other case at the same Bus Stand the position of auction was taken?

**Note* : Starred Question No. 4259 and reply thereto appear in P.V.S. Debates Vol. I No. 6 dated the 25th February, 1964.

चीफ पार्लियामेंट्री सेक्रेटरी : वह जो रैस्टोरेंट है वह अपर स्टोरी पर है। उस को फनिश करने के लिए स्पैशल किस्म का फर्नीचर और खास किस्म की कराकरी रखने की शर्त थी। वह शर्त पूरा करने के लिए जो पार्टी आगे आई उस को नैगोशियेशन बेसिज़ पर दिया गया है।

Mr. Speaker : I would like to make it clear that it is within the discretion of the Government, but discretion is not to be exercised by Government arbitrarily.

Chaudhri Darshan Singh : Discretion should be based on reason and principles.

Mr. Speaker : They say that there was somebody who was prepared to pay four times or five times the rent which was settled by negotiations.

चीफ पार्लियामेंट्री सेक्रेटरी : मेरे पास कोई ऐसी रिपोर्ट नहीं है और न ही ऐसी कोई चीज रिकार्ड पर है।

Mr. Speaker : Would you be prepared to re-consider the matter if somebody offers 4 times the rent that has been settled through negotiations?

चीफ पार्लियामेंट्री सेक्रेटरी : मुझे, स्पीकर साहिब, ज़बानी पता नहीं है, मैं पता कर लूंगा।

Sardar Lachhman Singh Gill : Sir, kindly allow us to put supplementary questions and everything will be clear.

Mr. Speaker : Yes. Sardar Lachhman Singh Gill.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਕੀ ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਦੱਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਆਇਆ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਟੈਂਡਰ ਕਾਲ ਕੀਤੇ ਸੀ ਕਿ ਨਹੀਂ ?

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਨੈਗੋਸ਼ੀਏਸ਼ਨ ਵੇਲੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਲੇਕਿਨ ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਉਹ ਕਿਉਂਕਿ ਘੱਟ ਸਨ ਇਸ ਲਈ ਰਿਜੈਕਟ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ।

श्री बाबू दयाल शर्मा : आन ए प्वांयट आफ आर्डर, सर। स्पीकर साहिब, मेरा पांव ठीक नहीं है। इस लिए मेरी गुज़ारिश है कि मेरे लिए इनवैलिड चेयर यहां पर लाई जाए।

Mr. Speaker : No please, it does not look nice to bring the 'invalid chair in the House. This facility will be provided to the hon. Member up to the entrance of the House.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਟੈਂਡਰ ਕਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਨੈਗੋਸ਼ੀਏਸ਼ਨ ਨਾਲ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਕੀ ਉਹ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕਿਰਪਾਲਤਾ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਉਸਦੇ ਵਿਚ ਕੀ ਮੈਥਡ ਅਖਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਕੋਈ ਖਾਸ ਮੈਥਡ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਅਡਾਪਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦਸ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਫਰਨੀਚਰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕਰਾਕਰੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

Sardar Lachhman Singh Gill : I wanted to know the methcd of negotiations. The Chief Parliamentary Secretary by saying that this type of furniture was needed or this type of crockery was needed has narrated the conditions of the Government. What I want to know is the method adopted by the Government for negotiations.

Mr. Speaker : I would request the hon. Finance Mintster to throw light on the subject. It involves a good deal of money and a reference, in this connection, must have been made to the Finance Department.

Finance Minister : I will enquire into the matter and then let you know.

Mr. Speaker : Yes, let the House know about it.

श्री बलरामजी दास टण्डन : चीफ पार्लियामेंट्री सेक्रेटरी साहिब ने बताया था कि नैगोशियेशन्ज़ करते वक्त चार पांच पार्टियों से बात की थी। क्या वह बताएंगे कि उन पार्टियों के नाम क्या थे और किस बेसिज़ पर in preference to other parties इस पार्टी को वह रैस्टोरैंट दिया गया।

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਰੇਟਰੀ : ਮੈਂ ਪਤਾ ਕਰਕੇ ਦਸ ਸਕਾਂਗਾ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਕੀ ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਕੰਟ੍ਰੈਕਟ ਐਕਟ ਵਿਚ ਇਹ ਗਲਾਂ ਹਨ ਕਿ ਨੈਗੋਸ਼ੀਏਸ਼ਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਰੇ ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਐਡਵਰਟਿਜ਼ਮੈਂਟ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਔਰ ਸੀਲਡ ਕਵਰ ਦੇ ਵਿਚ ਆਫਰਜ਼ ਲਈਆਂ ਜਾਣ।

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ ; ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਪਤਾ ਕਰਕੇ ਦਸ ਦਿਆਂਗਾ।

Sardar Lachhman Singh Gill : That is the most important provision in the Act. Is it correct or not?

Chaudhri Hardwari Lal : Sir, there should be somebody on behalf of the Government who knows all these things.

Sardar Lachhman Singh Gill : It is a clear case of bribery.

Mr. Speaker : There should be no insinuations.

Sardar Lachhman Singh Gill : Sir, my submission is........

Mr. Speaker : It has been asked in part (d) of the question—

> "whether Government had received any offer for a higher amount than the highest tender or bid; if so, the action taken in this regard?

जब आप ने कोई एडवर्टिजमेंट नहीं की तो आप को कैसे पता चला कि कोई और इंट्रैस्टिड नहीं है? (How did Government come to know that no other party was interested when no advertisement was made?)

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਮੈਨੂੰ ਜੋ ਇਨਫਾਰਮੇਸ਼ਨ ਅਫਸਰਾਂ ਕੋਲੋਂ ਮਿਲੀ ਹੈ ਉਹ ਮੈਂ ਦਸ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ।

Mr. Speaker : Part (c) of the Question reads as follows—

> "Whether the said area was rented out through tenders or by negotiations; if by tender, the name of the highest tenderer".

Was any announcement made of the Government's intention that the Restaurant is being leased out?

Chief Parliamentary Secretary : Sir, I will find out and let you know this information.

Mr. Speaker : So, we postpone this question. It will be taken up again on Monday.

(At this stage, some hon. Members rose to put supplementary questions).

Mr. Speaker : There should be no more supplementary questions to-day, as it will be taken up again on Monday.

STARTING BUS SERVICE FROM PATHANKOT TO NOHRA AND PATHANKOT TO ARLA

***4644. Shri Amar Nath Sharma** : Will the Chief Minister be pleased to state whether there is any proposal under the consideration of Government to ply bus services from Pathankot to Nohra and from Pathankot to Arla with a view to provide travel facilities to the military personnel of this area; if so, the time by which these services are likely to be started ?

Sardar Gulab Singh (Chief Parliamentary Secretary) : No.

DIRECT LINK BETWEEN ZIRA SUB-DIVISION AND CHANDIGARH BY BUS SERVICE

***4787. Sardar Jagjit Singh Gogoani** : Will the Chief Minister be pleased to state whether there is any proposal under the consideration of Government to run the buses plying between Ferozepur and Chandigarh via Ferozepur-Zira-Moga and *vice-versa* in order to establish a direct link between Zira Sub-Division and Chandigarh; if so, the time by which the same is likely to be implemented ?

Sardar Gulab Singh (Chief Parliamentary Secretary) : No.

चौधरी इन्द्र सिंह मलिक : क्या कारण है कि उस बैकवर्ड एरिया में कोई पैसा नहीं खर्च किया जाता ।

Mr. Speaker : It is a request for action.

OVSERVATION BY Mr. SPEAKER REGARDING SUBSTANTIVE MOTIONS

Mr. Speaker : Before we proceed further with the Questions, I would like to inform the Treasury Benches that they had agreed to give

me some rulings and precedents in respect of the motions given notice of by some Honourable Members, so that I could give my rulings thereon. But, none of them, except Chaudhri Rizaq Ram, has done so uptil now. I would, therefore, now request the Treasury Benches to come prepared in support of their motions so that they are on a sound footing.

STARRED QUESTIONS AND ANSWERS

(Resumption)

DAILY WORKING HOURS FOR DRIVERS AND CONDUCTORS OF PUNJAB ROADWAYS

*4475. **Comrade Babu Singh Master :** Will the Chief Minister be pleased to state :

(a) the daily working hours fixed for the Drivers and Conductors of the Punjab Roadways ;

(b) whether there are any routes where single trip exceed the duration of the daily working hours, if so, the number of such routes;

(c) whether the Drivers and Conductors plying buses on the said routes and others who work for more than the fixed working hours are paid any overtime allowance ; if so, at what rate and the total amount paid to the drivers and conductors of the Punjab Roadways as overtime allowance from Ist April, 1963, to date ?

Sardar Gulab Singh (Chief Parliamentary Secretary) :

(a) Eight hours.

(b) Yes, twenty-eight.

(c) Yes. As prescribed under the Motor Transport Workers Act and Rules. The total amount actually paid as overtime allowance is Rs. 2934.47.

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਕੀ ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਓਵਰਟਾਈਮ ਦਾ ਰੇਟ ਕੀ ਹੈ, ਡਬਲ ਹੈ ਜਾਂ ਟਰੈਬਲ ਹੈ ?

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਜੋ ਸਵਾਲ ਵਿਚ ਪੁਛਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਉਹ ਦੱਸ ਦਿਤਾ ਹੈ । ਇਸ ਗੱਲ ਬਾਰੇ ਦੁਬਾਰਾ ਪੁਛ ਲਉ ਪਤਾ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗੇ ।

Mr. Speaker : This information has already been asked for in part (C) of this question, "..........are paid any overtime allowance; if so, at what rate............" However, if you have not got this information today you can give it on Monday.

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਰੇਟਸ ਅੱਜ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਮੈਂ ਮੰਡੇ ਨੂੰ ਦੱਸ ਦੇਵਾਂਗਾ ।

CLASS III SCHEDULED CASTES EMPLOYEES IN THE OFFICE OF THE PROVINCIAL TRANSPORT CONTROLLER

***4622. Sardar Tara Singh Lyallpuri :** Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the names, number and designations of Class III Scheduled Castes employees working in the office of the Provincial Transport Controller, Punjab, Chandigarh, as on 11th September, 1963 ;

(b) whether there is any proposal under the consideration of Government to promote some Class III Scheduled Castes Government employees to higher posts (promotional posts) in the light of the instructions contained in circular letter No. 10181-4WGI-63/795, dated 14-1-1964 issued by the Secretary to Government Punjab, Scheduled Castes and Back-ward Classes Department to all the Heads of Departments in the State ;

(c) whether any of the employees referred to in para (a) above have represented in this behalf, if so, the details thereof and the action, if any, taken thereon ?

Sardar Gulab Singh (Chief Parliamentary Secretary) :

(a, b & c) A statement containing the requisite information is laid on the table of the House.

Statement showing the Class III Scheduled Castes Employees in the office of the Provincial Transport Controller.

(a)

Sl. No.	Names	No.	Designation
1.	Shri Swarn Singh	2	Assistants
2.	Shri Jit Singh		
3.	Shri Gurbax Singh	3	Clerks
4.	Shri Bachan Singh		
5.	Shri Lachhman Das		

(b) Yes.

(c) Yes.

(i) Shri Swaran Singh, Assistant, has represented for promotion to the post of Head Assistant.

(ii) Shri Jit Singh, Assistant, has applied for promotion to the post of Station Superviser in the Punjab Roadways.

(iii) Shri Bachan Singh, Clerk, has applied for promotion to the post of Assistant.

(iv) Shri Lachhman Dass, Clerk, has applied for the post of Store Purchase Assistant in Punjab Roadways.

Representations of all these employees are under consideration.

ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਲਾਇਲਪੁਰੀ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 3 ਕਲਰਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦਸੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਗਿਣਤੀ ਸਹੀ ਹੈ, ਘਟ ਹੈ ਜਾਂ ਵਧ ਹੈ?

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : 3 ਹੀ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਲਾਇਲਪੁਰੀ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਬ ਇਹ ਗਿਣਤੀ ਗਲਤ ਹੈ ਅਤੇ ਸਹੀ ਗਿਣਤੀ 5 ਹੈ । ਇਹ ਗਲਤ ਬਿਆਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ।

Mr. Speaker : If you can convince me on this point I will take up the matter with the Government.

ਸਰਦਾਰ ਤ ਰਾ ਸਿੰਘ ਲਾਇਲਪੁਰੀ : ਕੀ ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਰੋਮੋਸ਼ਨਜ਼ ਨੂੰ ਕੰਸਿਡਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਤਨਾ ਅਰਸਾ ਲਗੇਗਾ ?

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਅਸੀਂ ਕੰਨਸਿਡਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਛੇਤੀ ਹੀ ਫੈਸਲਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ।

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਜਦੋਂ ਗੌਰਮਿਟ ਦੀਆਂ ਕਲੀਅਰ ਇੰਸਟ੍ਰਕਸ਼ੰਜ਼ ਹਨ ਕਿ 10 ਪੋਸਟਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਹਿਲੀ ਪੋਸਟ ਸ਼ੈਡੂਲਡ ਕਾਸਟਸ ਨੂੰ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੀ ਵਜ੍ਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਦਾਇਆਤ ਤੇ ਅਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ?

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਇਸ ਬਾਰੇ ਸ਼ਰਤਾਂ ਇਹ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਸ਼ੈਡੂਲਡ ਕਾਸਟਸ ਦਾ ਐਂਮਪਲਾਈ ਕੁਆਲੀਫਾਈ ਕਰ ਲਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਸੈਟਿਸਫੈਕਟਰੀ ਹੋਵੇਗਾ ਉਸਨੂੰ ਕੰਸਿਡਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ । ਇਸ ਲਈ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਐਪਲਾਈ ਕੀਤਾ ਉਸਨੂੰ ਕੰਸਿਡਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਉਹ ਇਹ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਮੰਨੀ ਜਾਵੇਗੀ ।

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿਚ ਕੀ ਸ਼ੈਡੂਲਡ ਕਾਸਟਸ ਐਂਮਲਾਈਜ਼ ਲਈ ਐਪਲਾਈ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜਾਂ ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਪੋਸਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ ?

ਸਥਾਨਕ ਸ਼ਾਸ਼ਨ ਅਤੇ ਭਲਾਈ ਮੰਤਰੀ : ਐਪਲਾਈ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਦਸਾਂ ਪੋਸਟਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਹਿਲੀ ਪੋਸਟ ਸ਼ੈਡੂਲਡ ਕਾਸਟਸ ਦੇ ਐਂਮਪਲਾਈਜ਼ ਨੂੰ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਜੇ ਇਹ ਸਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਐਪਲਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਕਿਉਂ ਲੋੜ ਪਈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਠੀਕ ਨਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਕੰਮ ਠੀਕ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਇਗਨੋਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਬਰਖਲਾਫ ਉਹ ਅਪੀਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਕੇਸ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹੋ ਚੀਜ਼ ਹੋਈ ਹੋਣੀ ਹੈ ।

Mr. Speaker : The Hon. Minister should give correct information. If he has not got it now he may give it later but he should not say that that might be the case.

ਮੰਤਰੀ : ਅਸੀਂ ਵੇਖ ਲਵਾਂਗੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਐਪਲਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਪਈ ਹੈ ।

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸ਼ਕ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਕਿਸੇ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਖਰਾਬ ਹੋਵੇ ਇਸ ਲਈ ਉਸਨੂੰ ਦਰਖਾਸਤ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਪਈ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜ ਦੇ ਪੰਜ ਐਂਪਲਾਈਜ਼ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਖਰਾਬ ਸੀ ?

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ ; ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰਾਂਗੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸਾਰੀ ਚੀਜ਼ ਵੇਖ ਲਵਾਂਗੇ ।

Mr. Speaker : Chaudhri Net Ram, you should note that you have to bow to the Chair before occupying your seat in the House.

श्री नेत राम : मेरी अर्ज़ यह है कि जब मैं सीट पर आया तो उसी समय मैंने कुर्सी व स्पीकर का एहतराम किया परन्तु आपने ध्यान नहीं दिया होगा।

Mr. Speaker : No discussion please. The Honourable Member should be careful about it in future.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਕੀ ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਹਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ੈਡਿਊਲਡ ਕਾਸਟਸ ਵਾਲਾ ਸਲੂਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰਕਾਰ ਵੀ ਅਪਣੇ ਸ਼ੈਡਿਊਲਡ ਕਾਸਟਸ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨਾਲ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਸਲੂਕ ਕਰਦੀ ਹੈ ?

Mr. Speaker : Disallowed.

PROMOTION OF SCHEDULED CASTES CONDUCTORS AS INSPECTORS/CHIEF INSPECTORS IN THE PUNJAB ROADWAYS, AMRITSAR

*4621. **Sardar Tara Singh Lyalpuri** : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the names and number of Scheduled Castes Conductors seniority-wise, working in the Punjab Roadways, Amritsar as on 11th September, 1963 ;

(b) whether there is any proposal under the consideration of Government to promote some Scheduled Castes Conductors to the posts of Inspectors/ Chief Inspectors in the light of instructions contained in circular letter No. 10181-4WGI-63/ 795, dated 14th January 1964, issued by the Secretary to Government, Punjab, Scheduled Castes and Backward Classes Department to all Heads of Departments in the State, if so, the time by which such promotions are likely to be made ?

Sardar Gulab Singh (Chief Parliamentary Secretary):

(a) Statement is laid on the Table of the House.

(b) Yes .No definite date can be specified.

STATEMENT

S. No.	Names		Numbers
1.	Shri Mohan Singh	...	C/112
2.	Shri Bachan Singh	..	C/86
3.	Shri Harchand Singh	..	C/236
4.	Shri Babu Singh	..	C/203
5.	Shri Gej Ram	..	C/197
6.	Shri Karnail Singh	..	C/260
7.	Shri Gurbachan Lal	..	C/248
8.	Shri Mohinder Singh	..	C/268
9.	Shri Mohinder Singh	...	C/237
10.	Shri Surjit Singh	...	C/279
11.	Shri Ajit Singh	..	C/300
12.	Shri Sohan Lal	..	C/321
13.	Shri Joginder Ram	..	C/221
14.	Shri Kartar Chand	..	C/242
15.	Shri Sucha Ram	..	C/256
16.	Shri Ram Sarup	..	C/311
17.	Shri Darshi Ram	..	C/333

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਿਤੰਬਰ ਵਿਚ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ੈਡਿਊਲਡ ਕਾਸਟਸ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਲਈ 10 ਫੀਸਦੀ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਨਵਰੀ ਵਿਚ ਇਸ ਬਾਰੇ ਰੂਲਜ਼ ਬਣਾਏ ਗਏ । ਤੋ- ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਵਜ੍ਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਹੁਕਮ ਦੀ ਅਜੇ ਤਕ ਇੰਪਲੀਟੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਕਦੋਂ ਤਕ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ?

ਸਥਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਭਲਾਈ ਮੰਤਰੀ : ਜੋ ਪਰੋਮੋਸ਼ਨਜ਼ 13 ਸਿਤੰਬਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੋਈਆਂ ਜਦੋਂ ਤਕ ਉਹ ਰੂਲਜ਼ ਸ਼ਾਇਆ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੋਸਟਾਂ ਨੂੰ ਫਿਰ ਰੀਕੰਮਿਡਰ ਕਰਕੇ ਸ਼ੈਡੂਲਡ ਕਾਸਟ ਨੂੰ ਪਰ੍ਹੋਮੋਸ਼ਨ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸ਼ਕ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪੁਛ ਲਵੇ, ਅਸੀਂ ਦਸ ਦੇਵਾਂਗੇ ।

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਕੀ ਵੈਲਫੇਅਰ ਮੰਤਰੀ ਦਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਇਸ ਬਾਰੇ ਲੋਕਲ ਬਾਡੀਜ ਦੇ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਵਿਚ ਇਨਸਟ੍ਰਕਸ਼ਨਜ਼ ਪਹੁੰਚੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਨਹੀਂ ?

ਭਲਾਈ ਮੰਤਰੀ , ਸੈਪੇਰੇਟ ਨੋਟਿਸ ਦਿਓ, ਪੁਛ ਕੇ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ ; ਕੀ ਵੈਲਫੇਅਰ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਜਗਰਾਓਂ ਮਿਊਂਸਪੈਲਟੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਮੋਸ਼ਨ ਦੇਣ ਵੇਲੇ ਹਰੀਜਨ ਐਂਪਲਾਈਜ਼ ਨੂੰ ਇਗਨੋਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਥਰੂ ਪ੍ਰਾਪਰ ਚੈਨਲ ਰੀਪ੍ਰੀਜੈਂਟੇਸ਼ਨ ਦਿਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਉਤੇ ਕੀ ਐਕਸ਼ਨ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ ; ਸੈਪੇਰੇਟ ਨੋਟਿਸ ਦਿਓ, ਪੁਛ ਕੇ ਦਸਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ।

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਨਸਟ੍ਰਕਸ਼ਨਜ਼ ਦੇ ਲਾਗੂ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪਾਸ ਰਿਪ੍ਰੀਜੈਂਟੇਸ਼ਨਜ਼ ਆਈਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਕਦ ਤਕ ਫੈਸਲਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ? ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਪੈਸਿਫਿਕ ਡੇਟ ਦੱਸੀ ਜਾਵੇ ।

ਮੰਤਰੀ : ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਰਿਪ੍ਰੀਜੈਂਟੇਸ਼ਨ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਸੰਬੰਧਤ ਹੈਡ ਆਫ ਦੀ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਕਲੀਅਰ ਕਰਨ ਲਈ ਭੇਜ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਉਹ 1, 2 ਹਫਤੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੂਲਜ਼ ਦੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵੀ ਹੈਡ ਆਫ ਦੀ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਐਗਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਅਗਰ ਇਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਅਫਸਰ ਇਮਪਲੀਮੈਂਟ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੂਲਜ਼ ਨੂੰ ਇੰਮਪਲੀਮੈਂਟ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀ ਮੈਥਡ ਐਡਾਪਟ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ?

Mr. Speaker : If the Hon'ble Member has got any specific case he should bring it to my notice, and I will write to the Government about it.

PAY SCALES OF DRIVERS ETC. OF PUNJAB ROADWAYS

***4837. Chaudhari Ram Rattan** : Will the Chief Minister be pleased to State :—

(a) the present pay scale of Drivers, Conductors, Fitters, Mechanics, and Head Mechanics of the Punjab Roadways in the State ;

(b) whether there is any proposal under the consideration of the Government to raise the pay scales of the posts referred to in part (a) above to grant the incumbents thereof an *ad-hoc* allowance; if so, the details thereof and time by which the same is likely to be implemented.

Sardar Gulab Singh (Chief Parliamentary Secretary) :

(a) A statement is laid on the table of the House.

(b) Yes. In respect of serial Nos. (iii), (iv) and (v) only. No time limit can, however, be specified. There is no proposal for the grant of any *ad hoc* allowance.

STATEMENT

Designation	*Pay Scale*
(i) Drivers	Rs. 80-4-120
(ii) Conductors	Rs. 50-3-80/4-100
(iii) Fitters	Rs. 80-4-100/5-130
(iv) Mechanics	Rs. 75-5-150
(v) Head Mechanics	Rs. 125-5-175

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ : ਕੀ ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਕੀ ਪੰਜਾਬ ਰੋਡਵੇਜ਼ ਦੇ ਐਂਮਪਲਾਈਜ਼ ਅਤੇ ਪੈਪਸੂ ਰੋਡਵੇਜ਼ ਦੇ ਐਂਮਪਲਾਈਜ਼ ਇਕ ਜੈਸੇ ਗਰੇਡ ਹਨ ?

चीफ पार्लियामेंट्री सेक्रेटरी : इस के लिए सैपरेट नोटिस दें।

श्री सागर राम गुप्ता : क्या चीफ पार्लियामेंट्री सेक्रेटरी साहिब बताएंगे कि यह ग्रेड्ज़ कब से लागू हैं ?

चीफ पार्लियामेंट्री सेक्रेटरी : इस के लिए सैपरेट नोटिस दीजिए।

चौधरी दर्शन सिंह : क्या चीफ पार्लियामेंट्री सेक्रेटरी साहिब ने बताया है। कि ड्राइवरों का ग्रेड 80–4–120, कडंक्टरों का ग्रेड 50–3–80–4/100, फिटर्ज का ग्रेड 80–4–100/5–130, मकैनिक का ग्रेड 75–5–150 और हैड मकैनिक का ग्रेड 125–5–175 है। मैं पूछता हूं कि जब सरकार बाकियों के ग्रेड रिवाइज़ करने पर विचार कर रही है तो कंडक्टरों का ग्रेड रिवाइज़ क्यों नहीं कर रही है।

चीफ पार्लियामेंट्री सेक्रेटरी : समय समय पर ग्रेड्ज रिवाइज़ होते रहे हैं और उस पर विचार हो रहा है।

सरदार लच्छमन सिंह गिल : आन ए प्वायंट आफ आर्डर सर,। जब भी कोई सप्लीमैंट्री की जाती है तो उस का जबाब ठीक नहीं दिया जाता और कहा जाता है कि सैपरेट नोटिस दिया जाए, हम ठीक जवाब लेने के लिए कहां जाएं। इस की मैं आप से रूलिंग चाहता हूं।

Mr. Speaker : Unfortunately, the C. M. was not here yesterday. Whatever information the Chief Parliamentary Secretary has got, he is giving and we have to accept it.

श्री सागर राम गुप्ता : क्या चीफ पार्लियामेंट्री सेक्रेटरी साहिब बताएंगे कि क्या इन के ग्रेड्ज़ मिनीमम वेजिज़ ऐक्ट में दिए गए ग्रेड्ज़ से कम हैं ?

चीफ पार्लियामेंट्री सेक्रेटरी : सैपरेट नोटिस दें पता कर बता दिया जाएगा।

श्री सागर राम गुप्ता : स्पीकर साहिब मैं ने सपलीमैंट्री यह किया है कि क्या उन के ग्रेड्ज़ मिनिमम वेजिज़ ऐक्ट में दिए गए ग्रेड्ज़ से कम हैं। चीफ पार्लियामेंट्री सेक्रेटरी साहिब ने इस का जवाब दिया कि पता नहीं। और सैपरेट नोटिस दिया जाए। मेरे सवाल का जवाब मुझे मिलना चाहिए।

Mr. Speaker : The Hon'ble Member may give a Short Notice Question about it if he so desires.

श्री सागर राम गुप्ता : स्पीकर साहिब मेरा सवाल तो साफ है, मैंने पूछा है कि उन के ग्रेड कब से लागू हुए हैं और क्या मिनिमम वेजिज़ एक्ट में दिए गए ग्रेड्ज़ से कम ग्रेड्ज़ हैं ?

चीफ पार्लियामेंट्री सेक्रेटरी : यह सवाल में कब पूछा गया है ?

श्री अध्यक्ष : सवाल के बी पार्ट में पूछा है कि (It has been asked in part (b) of the question :)

(b) Whether there is any proposal under the consideration of the Government to raise the pay-scales of the posts referred to in part (a) above or to grant the incumbents thereof an ad hoc allowance; if so, the details thereof and the time by which the same is likely to be implemented ?

श्री सागर राम गुप्ता : स्पीकर साहिब, मैं ने चीफ पार्लियामेंट्री सेक्रेटरी साहिब से पूछा है कि उन के पे स्केल्ज़ कब से लागू हुए हैं और उन के ग्रेड्ज़ कब से रिवाइज़ हुए हैं । It is quite natural that the Chief Parliamentary Secretary should have looked into the history of the present scales of pay, etc.

Mr. Speaker: The Honourable Member may givs a Short Notice Question and It will get him all tne information he wants.

गृह मन्त्री : ग्रेड्ज़ कब से लागू हुए हैं, वह इन्फार्मेशन संबंधित मंत्री के पास मौजूद नहीं है । हो सकता है कि यह ग्रेड्ज़ 5, 10 साल से लागू हुए हों, अगर माननीय सदस्य पूरी जानकारी चाहते हों तो सैपरेट और स्पैसिफिक नोटिस दे दें । पता कर के बता दिया जाए गा ।

सरदार गुरदियाल सिंह ढिल्लों : चीफ पार्लियामेंट्री सेक्रेटरी साहिब ने कहा है कि एड हॉक प्रोपोज़ल नहीं है । क्या सरकार के पास ड्राईवर, कंडक्टर और ट्रांस्पोर्ट यूनियन की तरफ से कोई रिप्रेजेंटेशन आई है और उस पर क्या कोई एक्शन लिया गया है अगर नहीं तो क्यों नहीं लिया गया । क्या सरकार उन के ग्रेडज़ रिवाइज़ करने के बारे में सोच रही है ?

चीफ पार्लियामेंट्री सेक्रेटरी : रिप्रेजैंटेशनें आती रहती हैं और गौर भी होता है । सरकार खुद भी सोचती है ।

श्री जगन्नाथ: आन ए प्वायंट आफ आर्डर, सर । जैसे जवाब इस हाऊस में वज़ीरों से मिल रहे हैं क्या ऐसे बोगस और बेमतलब जवाब किसी और हाऊस में भी दिए जा रहे हैं ?

Mr. Speaker : Please, Please. (*Interruption*)

पंडित भागीरथ लाल : स्पीकर साहिब, यहां पर रोज़ ही यह किस्सा होता है । (विघ्न)

श्री अध्यक्ष : पंजाब विधान सभा में पिछले दो साल से कभी ऐसी सीरियस सिचुएशन डीवेल्प नहीं हुई । न तो कभी किसी मैम्बर को यहां से बाहर निकाला गया है और न ही कभी किसी ने वाक आउट किया है ।

(Such a Serious situation has never developed in the Punjab Vidhan Sabha during the last two years. Neither any hon. Member has been asked to withdraw from the House nor any member has staged a walk out.) (*Interruptions*)

पंडित भागीरथ लाल : रोज़ ही झगड़ा होता है।

श्री अध्यक्ष : पंडित जी, ताली दो हाथ से बजती है। (Pandit ji, it takes two to make a quarrel.)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ : ਮੇਰੀ ਸਬਮਿਸ਼ਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੜਬੜ ਇਸ ਲਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਲੋਕੀਂ ਗਾਲੀਆਂ ਕਢ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਜਿਹੜੇ ਗਾਲੀਆਂ ਕਢਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਨਾਲ ਰਲਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਲੋਕੀਂ ਗਾਲਾਂ ਕਢਣ ਦੀ ਜੁਰਅਤ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। (interruptions)

Mr. Speaker: The hon. Member should not blame the Congress Party as a whole. He may blame the individuals.

Pandit Chiranji Lal Sharma: On a point of order, Mr. Speaker. Mr. Jagan Nath, while standing on a point of Order, said that the replies that have been furnished by the hon. Chief Parliamentary Secretary during the last three or four days are hopeless, bogus and meaningless.

Ms. Speaker: I will not permit the use of such words. He can say that they are not satisfactory.

Pandit Chiranji Lal Sharma: Mr. Speaker, my point is that those expressions were used in respect of the replies and there is no reflection on the person of the Chief Parliamentary Secretary. In view of this I would like to know whether they are parliamentary or unparliamentary.

Ms. Speaker: There is a very thin line of demarcation between parliamentary and unparliamentary expression. In this case I do not go by technicality. But he should instead say that the replies are unsatisfactory and that would suffice.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪੰਡਤ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਉਧਰ ਮੂੰਹ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਉਠਦੇ ਹਨ।

पंडित भागीरथ लाल शास्त्री : अर्ज़ करने का भी कोई डर होता है।

श्री अध्यक्ष : आप का हक है। (It is your privilege.)

Sardar Gurdial Singh Dhillon: Mr. Speaker, Shri Jagan Nath has been rather too much over vehement in his criticism, but I expressed this feeling yesterday that Sardar Gulab Singh is too gentle and innocent, if not incompetent to answer questions on such matters. I had requested that this dirty task, I mean this unplesant task should be performed by his senior colleagues.

Chaudhri Hardwari Lal: Mr. Jagan Nath has touched a very serious aspect, and I will not assess the quality of the Chief Parliamentary

[Chaudhri Hardwari Lal]

Secretary as Mr. Dhillion has said. But I do maintain that he (Chief Parliamentary Secretary) has been wasting the time of the House for all these three days.

Mr. Speaker: Unfortunately, I do not agree with the hon. Member. The Chief Parliamentary Secretary has been doing his best.

Chaudhri Hardwari Lal: If that is his best, I think he should vacate his office.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਪੈਸੇ ਤਾਂ ਇਹ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਵਾਬ ਸਰਦਾਰ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਦਿੰਦਾ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਸੌਦਾ ਇਹ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਤੇਰੀ ਜਗ੍ਹਾ ਦੇਣੀ ਹੈ ।

श्री बलरामजी दास टण्डन : जहां तक इस बात का ताल्लुक है मैं रिक्वैस्ट करना चाहता हूं कि observations from one side or the other should be allowed after the Question Hour. इस तरह से क्वैस्चन आवर का टाईम बहुत वेस्ट होता है । वैसे मैं सप्लीमेंट्री क्वैस्चन पर खड़ा हुआ था और सप्लीमेंट्री क्वैस्चन यह है कि मैं चीफ पार्लियामेंट्री सैक्रेटरी से जानना चाहता हूं कि उन्हों ने फरमाया है कि गवर्नमेंट अपने आप स्केल रिवाइज़ कर रही है। पहले उन्हों ने कहा था कि कैटेगरी नम्बर एक और दो को सरकार कंसिडर नहीं कर रही, तीन, चार और पांच को कंसिडर कर रही है । कैटेगरी एक और दो ने कौनसी गलती की है जो उन को कंसिडर नहीं किया जा रहा । तीन चार और पांच कैटेगरीज़ को गवर्नमेंट क्यों अपने आप कंसिडर कर रही है । नम्बर एक और दो ने कौन सा कसूर किया है ।

चीफ पार्लियामेंट्री सेक्रेट्री : इस वक्त तो तीनों कैटेगरीज़ ही अंडर कंसिड्रेशन हैं ।

श्री बलरामजी दास टण्डन : गवर्नमैंट तीन, चार और पांच को क्यों अपने आप कंसिडर कर रही है । पहली दो को क्यों नहीं कंसिडर कर रही ?

गृह मंत्री : अर्ज़ यह है कि जब प्राईमाफेसाई केस हो गवर्नमेंट कंसिडर करती है, कोई रिप्रिज़ेंटेशन आए तो उस को भी कंसिडर कर लेती है । जिस केस में कोई प्राईमाफेसाई केस ना मालूम होता हो उस में कंसिड्रेशन नहीं होता ।

Mr. Speaker: Pandit Jee, I think you have not seen the question. It does not deal with individuals and in the reply it has been stated that cases of categories (iii), (iv) and (v) are being considered while there is no proposal under consideration for revision, etc., of pay of the officials in categories (i) and (ii).

गृह मंत्री : मैं ने यही अर्ज़ किया है कि जिस कैटेगरी में गवर्नमेंट को प्राईमाफेसाई जस्टीफिकेशन मालूम होती हो, या कोई रिप्रिज़ेंटेशन आए या कोई नोटीफिकेशन हो जिस से प्राईमाफेसाई जस्टीफिकेशन मालूम हो तो कंसिड्रेशन कर ली जाती है । जिस केस में प्राईमाफेसाई जस्टीफिकेशन न हो उस में कंसिड्रेशन नहीं होता ।

Sardar Gurdial Singh Dhillon: The Home Minister was pleased to say that only those cases are considered which need a *prima facie* revision and they are taken *suo-motu* whereas the Chief Parliamentary Secretary has stated that in the case of category of officials whose cases are not being considered, there is no representation. Which of the two answers is correct ?

चीफ पार्लियामेंटरी सेक्रेटरी : मैं ने कहा था कि रिप्रिज़ेंटेशन हो सकती है, पता नहीं सवाल कर लें, पता कर लेंगे । आप रिकार्ड देख सकते हैं ।

कामरेड राम चन्द्र : चीफ पार्लियामेंट्री सेक्रेटरी ने कहा है कि जिस केस में प्राईमा-फेसाई केस मालूम हो उस को कंसिडर करते हैं । मैं कहना चाहता हूं कि प्राईमाफेसाई आप को तभी अपील किया जब आप ने उस को एग्ज़ामिन किया । तो मैं यह पूछना चाहता हूं कि क्या आप ने कैटेगरीज़ नम्बर एक और दो को भी एग्ज़ामिन किया है कि नहीं ।

चीफ पार्लियामेंटरी सेक्रेटरी : सवाल अंडर कंसिड्रेशन का था मैं ने यह जवाब दिया है कि "नहीं है" ।

ਕਾਮਰੇਡ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ ; ਜਨਾਬ, ਮੇਰਾ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਚੀਫ਼ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਤੋਂ ਐਵਾਇਡ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰ ਸਵਾਲ ਉਪਰ ਟਰਕਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਦਾ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ?

ਚੀਫ਼ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਤੁਹਾਡੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਵਾਂ ਤਾਂ ਫਿਰ ਠੀਕ ਹੈ । ਮੈਂ ਸਾਫ਼ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋ ਕੈਟੇਗਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕੰਸਿਡਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਤਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ । (interruptions)

श्री बलरामजी दास टंडन : आखिर इस बात का फैसला होना चाहिये कि It is not a question of an individual, it is a question of category. आज की मंहगाई के कारण क्या उन का स्केल भी रिवाईज़ नहीं होना चाहिये ?

गृह मंत्री : हर एक का काम अलहदा अलहदा है । जो पांच कैटेगरीज़ लिखी हैं ड्राईवर्ज़ और कंडक्टर्ज़ की, इन का काम, इन की ड्यूटीज़, इन के फंकशंज़ अलग अलग हैं । यानी फिटर्ज़, मैकैनिक्स, हैड मैकैनिक्स वगैरह इन की ड्यूटीज़ अलग अलग हैं । उन के मुताबिक इन के पे स्केल भी अलग अलग हैं । एक का पे स्केल गवर्नमेंट ने उसकी ड्यूटीज़, उस के काम को सामने रखते हुए मुनासिब समझा कि दुबारा कंसिडर किया जाए, दूसरे का गवर्नमेंट ने नहीं समझा । जब उस को भी कंसिडर करना मुनासिब समझा जाएगा तो वह भी कर लिया जाएगा । क्यों ऐसा नहीं हुआ, यह बात नहीं कही जा सकती । जिस पे स्केल को कंसिडर करना गवर्नमेंट मुनासिब समझेगी, वहां जरूर किया जाएगा ।

ਸਰਦਾਰ ਲੱਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਹੋਮ ਮਿਨਿਸਟਰ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਮੁਨਾਸਿਬ ਸਮਝਿਆ ਕੰਸਿਡਰ ਕੀਤਾ ਔਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਡੀਊਟੀਜ਼ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮੁਨਾਸਿਬ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਨਹੀਂ ਕੰਸਿਡਰ ਕੀਤਾ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੇਸਿਜ਼ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀ ਪੇ ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਹੀ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ । ਕੀ ਉਹ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੇਸਿਜ਼ ਕੰਸਿਡਰ ਕੀਤੇ ਉਹ ਇਸ ਬਿਨਾ ਤੇ ਕੀਤੇ ਹਨ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਮਹਿੰਗਾਈ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ । ਕੀ ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ?

गृह मन्त्री : मौजूदा पे स्केल का विचार उनके मौजूदा फंकशंज और ड्यूटीज के मुताबिक, मौजूदा ट्रैंड, राईज़िंग प्राईसिज सब बातों को ध्यान में रख कर ही किया जाता है ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਤਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਨਖਾਹ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਬਾਕੀਆਂ ਨੇ ਕੀ ਗੁਨਾਹ ਕੀਤਾ ਸੀ ?

गृह मंत्री : मैंने अर्ज़ की है कि यही एक फैक्टर नहीं । बाकी फैक्टर्ज़ भी हैं जिस तरह कि मैंने अर्ज़ की है उन की ड्यूटीज़ हैं, एग्ज़िस्टिंग पे स्केल हैं । और अगर यह कहा जाए कि सिर्फ महंगाई की खातिर ही किया गया है तो यह बात नहीं । महंगाई का तो एक जनरल सवाल है और यह तो सभी कैटेगरीज़ आफ ऐम्पलाईज़ को कवर करता है । उस के लिए तो सिर्फ यही दो कैटेगरीज़ नहीं आते बल्कि दूसरे गवर्नमेंट एम्पलाईज़ भी आते हैं । जिस वक्त प्राईसिज़ राईज़ करें, कोई जस्टीफीकेशन हो तो जेनरल तौर पर इस सवाल को कंसिडर करने का गवर्नमेंट का फर्ज़ है लेकिन जहां तक इस सवाल का ताल्लुक है इन की कंसिड्रेशन प्योरली इसी बिना पर नहीं हुई ।

Mr. Speaker: One of the main reasons is the rise in prices due to which the case of revision, etc., of pay of certain categories of officials of the Punjab Roadways is being considered. The hon. Member wanted to know why the case of other two categories of officials is not being considered for revision when the rise in prices equally affects them.

Home Minister: Sir, in this case this is not the primary reason why the revision of pay of certain categories of officials is being considered. As I have already stated the functions and duties of other categories of officials are absolutely different from the duties, etc., of the drivers and conductors and this appears to be one of the reasons why the case of other categories of officials is being considered.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਕੀ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਇਹ ਗਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ 50 ਰੁਪਏ ਹੈ ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਆਪਣਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਣਗੇ ਔਰ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਨਾ ਵਧਾਈ ਗਈ ਤਾਂ ਉਹ ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਕਰਨਗੇ; ਆਖਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਢਿਡ ਤਾਂ ਭਰਨਾ ਹੈ ।

श्री अध्यक्ष: चाहे सौ रुपया कर दो तब क्या कुरप्शन नहीं होगी ? क्या तीन तीन हज़ार रुपया माहवार लेने वाले कुरप्ट नहीं ? (Will corruption be eradicated if their pay is raised even to Rs. 100 per month ? Don't the people getting three thousand rupees as their monthly salaries resort to corruption ?)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹੀ ਤਨਖਾਹ ਹੈ ।

Mr. Speaker: Corruption is not directly proportioned to the position of a person. It is rather proportioned indirectly and those who get more pay, etc., they resort to corruption more.

Next question please.

PROMOTION OF SCHEDULED CASTES FITTERS AS MECHANICS AND HEAD MECHANICS IN THE PUNJAB ROADWAYS, JULLUNDUR

***4620. Sardar Tara Singh Lyallpuri**: Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the name and number of Scheduled Castes Fitters, Mechanics and Head Mechanics, seniority-wise working in the Punjab Roadways, Jullundur as on 15th November, 1963.

(b) whether there is any proposal under the consideration of Government to promote some Scheduled Castes Fitters to the posts of Mechanics/Head Mechanics in the light of instructions contained in circular letter No. 1081-4WGI-63/795, dated 14th January, 1964, issued by the Secretary to Government, Punjab, Scheduled Castes and Backward Classes Department to all Heads of Departments in the State, if so, the time by which such promotions are likely to be made?

Sardar Gulab Singh (Chief Parliamentary Secretary): **(a)** A statement is laid on the table of the House.

(b) Yes, No definite date can, however, be specified.

Fitters.

Names	Number
1. Shri Gurdial Singh	1

Mechanics.

Names	Number
1. Shri Maghi Ram 2. Shri Sant Ram 3. Shri Ram Lal	.. 3

Head Mechanics.	.. —

श्री बाबू दयाल शर्मा : ग्रान ए प्वायंट ग्राफ ग्रार्डर सर। स्पीकर साहिब, ग्राप ने फरमाया था कि किसी सवाल पर दस से ज़्यादा सप्लीमेंट्रीज करने की इजाजत नहीं दी जाएगी।

श्री ग्रध्यक्ष : ग्रब तो दूसरा सवाल शुरू हो गया है। We are now on the next question).

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਕੀ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਇਸ ਗੱਲ ਵਾਸਤੇ ਕਿ ਸ਼ੈਡਿਊਲਡ ਕਾਸਟ ਐਂਪਲਾਈਜ਼ ਦੇ ਰਾਈਟਸ ਨੂੰ ਖਤਮ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਏ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਧੱਕਾ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਔਰ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਸੇਫਗਾਰਡ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਰੋਮੋਸ਼ਨ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਕੂਕ ਤੇ ਛਾਪਾ ਨਾ ਮਾਰਿਆ ਜਾਵੇ; ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੋਈ ਅਜੇਹਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੇਸਿਜ਼ ਵੈਲਫੇਅਰ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਵਿਚ ਭੇਜੇ ਜਾਣ ਤਾਕਿ ਉਥੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਚੈਕ ਅਪ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਗਲਤ ਰੀਪੋਰਟਾਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ ?

ਸਥਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਭਲਾਈ ਮੰਤਰੀ : ਨਹੀਂ, ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਐਸਾ ਕੋਈ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ।

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੋਈ ਅਜੇਹੀਆਂ ਹਿਦਾਇਤਾਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਪਰੋਮੋਸ਼ਨ ਵੇਲੇ ਜੇ ਕਿਸੇ ਸ਼ੈਡਿਊਲਡ ਕਾਸਟ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਵਿਰੁਧ ਕੋਈ ਐਡ-ਵਰਸ ਰੀਮਾਰਕ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਵਾਕਈ ਉਹ ਰੀਮਾਰਕਸ ਜਸਟੀ-ਫਾਈਡ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਉਸ ਦੀ ਫਾਈਲ ਵੈਲਫੇਅਰ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਕੋਲ ਭੇਜੀ ਜਾਵੇ ਤਾਕਿ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਐਗਜ਼ਾਮਿਨ ਕਰ ਸਕਣ ?

Mr. Speaker : It is a hypothetical question. The hon. Member should bring the individual case, if any, to the notice of the hon. Minister.

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਕੀ ਸ਼ੈਡਿਊਲਡ ਕਾਸਟ ਐਂਪਲਾਈਜ਼ ਨੂੰ ਪਰੋਟੈਕਸ਼ਨ ਦੇਣ ਲਈ ਔਰ ਇਹ ਵੇਖਣ ਲਈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣੇ ਨੰਬਰ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਤਰੱਕੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਸਰਕਾਰ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੇਸਿਜ਼ ਵੈਲਫੇਅਰ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਭੇਜਣ ਲਈ ਸੋਚ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੇਸਿਜ਼ ਨੂੰ ਚੈਕ ਅਪ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ?

ਮੰਤਰੀ : ਹਰ ਇਕ ਮਹਿਕਮਾ ਅਪਣੇ ਅਪਣੇ ਐਂਪਲਾਈਜ਼ ਦਾ ਆਪ ਜ਼ਿਮੇਂਵਾਰ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਅਜੇਹੀ ਕੋਈ ਤਜਵੀਜ਼ ਨਹੀਂ ।

गृह मंत्री : हर एक अफसर, हर एक हैड आफ दी डिपार्टमैंट सर्विस रूल्ज़ के मुताबिक ऐसे केसिज़ का फैसला करता है और उस को इस की अथारिटी होती है। जब कभी किसी के खिलाफ कोई एडवर्स ऐन्ट्री हो तो वह हर उस सरकारी ऐम्पलाई को कन्वे की जाती है । उस के बाद उस का राईट है कि वह उस के खिलाफ अगर रिप्रीजेंट करना चाहे तो करे और इस बात को जस्टीफाई करे कि वह सही है या नहीं । यह एक नार्मल प्रोसीज़र है गवर्नमेंट सर्विस रूल्ज़ का । जिस डिपार्टमैंट में वह ऐन्ट्री रिकार्ड होती है उस का चैक अप दूसरा डिपार्टमैंट नहीं कर सकता ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਕੀ ਵੈਲਫੇਅਰ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਗੱਲ ਦਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਹਰੀਜਨ ਐਂਪਲਾਈਜ਼ ਦੀਆਂ ਜਿੰਨੀਆਂ ਗਰੀਵੈਂਸਿਜ਼ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੀਡਰੈਸ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਬੈਕਵਰਡ ਕਲਾਸਿਜ਼ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਹਨ ਇਸ ਪਾਸੇ ਔਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਕੇ ਇਕ ਐਡਵਾਈਜ਼ਰੀ ਕਮੇਟੀ ਬਨਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ ?

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਕਮੇਟੀ ਦੀ । ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਕਿ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਐਸਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਮੌਜੂਦਾ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਹਰੀਜਨ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾ ਸਕੇ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਰੀਪੋਰਟ ਕਿਸੇ ਨੇ ਮਾੜੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਵੇ

ਉਹ ਰੀਪੋਰਟ ਵੀ ਉਸ ਸ਼ਖਸ ਨੂੰ ਕਨਵੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਔਰ ਕਨਵੇ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਉਸ ਉਤੇ ਅਪਣੇ ਵਲੋਂ ਰੀਪਰਿਜ਼ੈਂਨਟੇਸ਼ਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੇ ਹਕੂਕ ਜਿੰਨੇ ਇਸ ਹਕੂਮਤ ਹੇਠ ਮਹਿਫੂਜ਼ ਹਨ ਐਨੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਭਰ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ, ਸਰ । ਹੁਣੇ ਹੋਮ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਡਰਾਈਵਰਾਂ ਔਰ ਕੰਡਕਟਰਾਂ ਦੇ ਪੇ-ਸਕੇਲ ਬਾਰੇ ਕਲੈਰੀਫੀਕੇਸ਼ਨ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 24/24 ਘੰਟੇ ਬਾਹਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੇ-ਸਕੇਲ ਹਾਲਾਂ ਤਾਈਂ ਰੀਵਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਇਸ ਦੀ ਕੀ ਜਸਟੀਫੀਕੇਸ਼ਨ ਹੈ ?

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਉਹ ਸਵਾਲ ਤਾਂ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ (That question is already over).

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਮੈਂ ਕਲੈਰੀਫੀਕੇਸ਼ਨ ਹੀ ਕਰਵਾਉਣੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਡਰਾਈਵਰਾਂ ਔਰ ਕੰਡਕਟਰਾਂ ਦਾ ਕੀ ਕਸੂਰ ਹੈ......

Mr. Speaker: I will not permit anything which is against the Rules.

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਚੀਫ਼ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਪਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਜੋ ਕੁਝ ਕਿਹਾ ਹੈ ਇਹ ਸਿਰਫ ਪ੍ਰਪੋਗੰਡਾ ਦੀ ਖਾਤਿਰ ਹੀ ਕਿਹਾ ਹੈ । ਕੀ ਮੈਂ ਪੁਛ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਐਕਸਾਈਜ਼ ਔਰ ਟੈਕਸੇਸ਼ਨ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਵਿਚ.......

Mr Speaker : Question Hour is over now. Supplementaries will be taken up tomorrow.

ਚੌਧਰੀ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਕੋਲੋਂ ਇਹ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ .. ..

श्री अध्यक्ष : चौधरी साहब, अब क्वैस्चन आवर खत्म हो चुका है । आप यह सवाल कल पूछ लेना ।(Chaudhri Sahib, the Question Hour is over. You may ask this supplementary tomorrow).

UNSTARRED QUESTIONS AND ANSWERS

REPRESENTATION FROM PEPSU ROAD TRANSPORT CORPORATION WORKERS UNION, PATIALA

1222. **Comrade Babu Singh Master**: Will the Chief Minister be pleased to state whether it is a fact that the Chairman of the Pepsu Road Transport Corporation, Patiala and the Punjab Government received a letter dated 25th May, 1962 from the Pepsu Road Transport Corporation Workers Union, Patiala; if so, the details thereof and the action, if any, taken thereon ?

Sardar Partap Singh Kairon: Yes. A copy of letter is as under. The matter is under consideration of the Corporation.

[Chief Minister]

FROM

The General Secretary,
P.R.T.C. Workers Union,
Patiala.

To

1. The Transport Minister, Punjab.

2. The Chairman (Transport Secretary),
P. R. T. C., Chandigarh.

No. 744/PRTCWU, dated 25th May, 1962.

Subject.—Interview.

YOU are requested to fix some very early date as we would like to discuss the following matters with you :—

1. The Motor Transport Workers Act.
2. New Time-table of the Corporation.
3. Other grievances.

Sd/- SUNEHRI LAL,
General Secretary.

STATE LABOUR ADVISORY BOARD

1223. **Comrade Babu Singh Master**: Will the Home Minister be pleased to state—

(a) whether any State Labour Advisory Board exists in the State;

(b) the number of meetings, if any, held by the Board in the years 1962 and 1963 and the details of the decisions taken at these meetings ?

Shri Mohan Lal: (a) The State Labour Advisory Board is being re-constituted ?

(b) No meeting was held.

REPRESENTATION AGAINST HEADMISTRESS, GOVERNMENT GIRLS HIGHER SECONDARY SCHOOL, RUPAR

1269, **Comrade Shamsher Singh Josh**: Will the Home Minister be pleased to state—

(a) whether it is a fact that two teachresses of the Government Girls Higher Secondary School, Rupar made any representation to the Director of Public Instruction in the months of November and December, 1963 against the behaviour of the Headmistress of the School ;

(b) if the reply to part (a) above be in the affirmative, the names of the teacheresses mentioned in (a) above;

(c) copies of the representation referred to in part (a) above be placed on the Table of the House ?

Shri Mohan Lal: (a) No.

(b) & (c) } Question does not arise.

CONSTRUCTION OF RAMP ON SISWAN NADI IN TAHSIL KHARAR, DISTRICT AMBALA

1270. Comrade Shamsher Singh Josh: Will the Minister of Irrigation and Power be pleased to state whether there is any proposal under the consideration of Government for the construction of a ramp on the Siswan Nadi on the Kurali-Siswan pucca road in Kharar Tehsil of Ambala District; if so, the details and estimated cost of the ramp and the time by which the proposal is likely to be finalized and executed ?

Chaudhri Ranbir Singh: Yes, raising of the formation level of Kurali-Siswan Road is under consideration of P. W. D., B & R Department. An estimate amounting to Rs 26,100 has been prepared by B & R Department. The work is likely to be taken up shortly by B & R authorities.

ALLOTMENT OF CEMENT IN KARNAL, AMBALA AND GURGAON DISTRICTS

1299. Comrade Ram Piara: Will the Home Minister be pleased to state—

(a) the names of those to whom 100 bags of cement or more were allotted by the District Civil Supplies authorities in districts Karnal, Ambala (including Chandigarh) and Gurgaon during the period from Ist January, 1962 to-date together with the total quantity of cement allotted and the purpose for which it was allotted in each case ;

(b) the names of those in the said districts to whom one wagon of cement or more was allotted by the Director of Civil Supplies during the said period together with the purpose for which it was allotted;

(c) whether any enquiry was held to find out whether the allottees of the cement mentioned in parts (a) and (b) above had used the cement for the purpose for which it was allotted to them; if so, the details of cases, if any, in which cement was found to have been mis-used and the action taken against the allottees concerned ;

(d) whether before the allotment of one wagon of cement or more to the allottees in part (b) above, Government received any recommendations through any Agency, if so, from whom in each case ;

[Comrade Ram Piara]

(e) whether any authority or agency verified the cases of the allottees referred to in part (d) above, if so, the name of the authority or the agency in each case ;

(f) whether it is the policy or practice of the department to make allotments of cement after verifications have been made or recommendations have been received from some Agency, if so, whether the policy/practice was observed in the cases referred to in part (b) above; if not, the reasons therefor ?

Shri Mohan Lal: The time, labour and expense involved in furnishing this information will not be commensurate with any benefit sought to be derived.

TOUR BY CHIEF MINISTER IN KARNAL DISTRICT

1300. Comrade Ram Piara: Will the Chief Minister be pleased to state the total number of visits paid by him to Karnal District during the period from 1st April, 1957 to date together with the date and time of each visit and the names of the places visited by him together with the amount of T.A./D.A., if any, drawn for each visit ?

Subject.—Tour by Chief Minister in Karnal District.

The answer to Assembly Question No. 1300 appeariag in the list of Unstarred Questions on the 26th February, 1964 in the name of Comrade Ram Piara, M.L.A. is not ready. The reply will be submitted as soon as the relevant information has been collectted,

Sd/- Finance Minister, Punjab.

To,

The Secretary,
Punjab Vidhan Sabha,
Chandigarh.

U.O. No. 1406-Pol (IP)-64, dated Chandigarh, the 25th February, 1964.

TAPPING OF RESIN BY PANCHAYATS IN DISTRICT KANGRA

1118 Comrade Jangir Singh Joga: Will the Minister for Local Government and Welfare be pleased to state—

(a) whether it is a fact that the tapping of resin is allowed to Panchayats in their respective areas in Kangra District;

(b) whether it is also a fact that Panchayat Matyal, district Kangra, has been deprived of the said concession; if so, the reasons for the same ?

Sardar Gurbanta Singh: (a) No. However resin tapping in Ban muafi Forests, which are under the control of Deputy Commissioner, Kangra, is allowed to Panchayats.

(b) Resin tapping to Matyal Panchayat is not allowed because it falls in Lambagraon Jagir and the ownership of trees thereon is under dispute.

IMPROVEMENT SCHEMES FOR AMRITSAR CITY

1329. Comrade Makhan Singh Tarsikka: Will the Minister for Local Government and Welfare be pleased to state—

(a) the details of Improvement Schemes for Amritsar City being implemented by the Improvement Trust, Amritsar, at present;

(b) the dates when they were taken in hand and the dates by which they are likely to be completed together with the estimated expenditure on each scheme;

(c) the details of the Improvement Schemes of the said city which have been recently approved and the time by which they are likely to be taken in hand ?

Sardar Gurbanta Singh:

(a), (b) & (c) The requisite information is given in the Annexure.

ANNEXURE

(a) and (b)

	Details of Schemes which are being implemented by the Improvement Trust, Amritsar	Date of their sanction	Date of their completion	Estimated expenditure
				Rs
1.	Vehra Nimwala Scheme	17-5-56	By the end of 1964	42,000
2.	Katra Mohar Singh	8-5-56	Ditto	28,361
3.	Bazar Ram Bagh Gate	11-10-57	By the end of 1965	1,39,000
4.	Kucha Patrangan	14-1-58	Ditto	90,900
5.	Kucha Acharian	1-2-58	By the end of 1964	52,300
6.	Katra Moti Ram	1-2-58	Ditto	2,01,960
7.	Katra Khazana	1-2-58	By the end of 1966	1,27,761
8.	Quilla Bhagnian	1-2-58	By the end of 1965	3,47,500
9.	Area between Guru Ram Dass Niwas and Mahna Singh Road	10-4-58	By the end of 1964	1,06,710
10.	Area bounded by Mall, New Court and Albert Roads	29-12-59	By the end of 1965	4,89,800
11.	Scheme area outside Sultanwind Gate	18-4-60	By the end of 1966	29,00,000
12.	Kucha Vakilan	20-9-60	By the end of 1964	17,600
13.	Kucha Panditan	7-11-60	By the end of 1966	1,70,000
14.	Chowk Karmo Deori	16-12-60	Ditto	6,10,000
15.	Gowal Mandi Area	16-10-61	By the end of 1964	10,00,000
16.	Chowk State Bank	4-1-62	By the end of 1965	28,320
17.	Cheel Mandi Area	14-7-61	By the end of 1965	33,840

(Local Government and Welfare Minister)

(c)

Details of Schemes which have been recently approved	Date of sanction	Time by which they are likely to be taken in hand
1. Inside Lohgarh Gate Area	3-8-63	The Land Acquisition Collector has already started the acquisition proceedings. The actual implementation of the schemes will start after the awards are announced and the possession of land delivered to the Trust.
2. Shivala Bhayian Area	3-8-63	
3. Bagh Akalian Area	3-8-63	
4. Area between Head Water Works Road, Railway Line, Hansli Darbar Sahib and G. T. Road	9-8-63	
5. Area bounded by Court Road and Taylor Road	26-8-63	
6. Katra Beli Ram area	2-9-63	
7. Kucha Nishanchian Area	3-9-63	

URBAN AND RURAL INDUSTRIAL ESTATES ESTABLISHED IN AMRITSAR DISTRICT

1330. Comrade Makhan Singh Tarsikka: Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) the names of places where Urban and Rural Industrial Estates have been established in Amritsar District together with the amount of expenditure so far incurred on each;

(b) the names of places where the said Estates are proposed or have been decided to be established during the year 1964-65;

(c) the names of Industries Inspectors at present posted in each Block of the said district and the names of places where headquarters are located;

(d) a statement showing the work done by each of the Inspector mentioned in (c) above during the last three months be placed on the table ?

Sardar Partap Singh Kairon: (a) (i) An Urban Industrial Estate/Development Colony is being set up at Amritsar and till September, 1963, an expenditure of Rs 1,55,462 has been incurred.

(ii) A Rural Industrial Estate is being set up at Kathu-Nangal and till September, 1963, an expenditure of Rs 66,460 has been incurred.

(b) Jandiala Guru.

(c) Nil.

(d) Does not arise.

EMPLOYEES BELONGING TO SCHEDULED CASTES AND BACKWARD CLASSES IN OFFICE OF THE PUBLIC SERVICE COMMISSION, PATIALA

1368. **Sardar Ajaib Singh Sandhu**: Will the Chief Minister be pleased to state the number, names and dates of appointment of the employees belonging to Scheduled Castes and Backward Classes working at present in Class I, II, III and IV posts separately in the office of the Public Service Commission, Patiala together with their percentage in each category and the percentage of posts reserved for them in each category.

Sardar Partap Singh Kairon: A statement is laid on the Table.

EMPLOYEES BELONGING TO SCHEDULED CASTES AND BACKWARD CLASSES IN THE OFFICE OF THE PUNJAB PUBLIC SERVICE COMMISSION, PATIALA

Name of Class	Numbet of employees — Names	Percentage out of total strength	Date of appointment	Percentage of reservation
Class I	Nil	Nil	Nil	Nil
Class II	Nil	Nil	Nil	22%
Class III	Seven—	19%		22%
	1. Shri Mehr Chand, S.C	..	16-1-50	
	2. Shri Caharan Dass, S.C.	..	5-7-56	
	3. Shri Hari Ram, S.C.	..	18-6-57	
	4. Shri Bahadur Singh, S.C.	..	2-11-60	
	5. Shri Ram Kishan, S.C.	..	10-2-61	
	6. Shri Amrit Singh, B.C.	..	20-11-44	
	7. Shri Ajit Singh, B. C.	..	28-6-61	
Class IV	Eight—	44%		22%
	1. Shri Ganga Singh, S. C.	..	22-4-49	
	2. Shri Dass Ram, S. C.	..	1-4-53	
	3. Shri Dev Raj, S. C.	..	11-9-62	
	4. Shri Gurbux Singh, B. C.	..	4-11-48	
	5. Shri Pritam Singh, B. C.	..	11-8-49	
	6. Shri Hardyal Singh, B. C.	..	13-3-37	
	7. Shri Chanda Singh, B. C.	..	27-10-48	
	8. Shri Harchand Singh, B. C.	..	20-7-63	

EMPLOYEES BELONGING TO SCHEDULED CASTES AND BACKWARD CLASSES IN THE DIRECTORATE OF CONSOLIDATION OF LAND HOLDINGS (INCLUDING DISTRICT OFFICES)

1369. **Sardar Ajaib Singh Sandhu**: Will the Minister for Revenue be pleased to state the number, names and dates of appointment of the employees belonging to Scheduled Castes and Backward Classes working at present in Class I, II, III and IV posts separately in the Directorate of Consolidation of Land Holdings (including District Offices) together with their

[Sardar Ajaib Singh Sandhu]

percentage in each category and the percentage of posts reserved for them in each category ?

*The answer to Assembly question No. 1369 appearing in the list of Unstarred Questions on the 26th February, 1964 in the name of Shri Ajaib Singh Sandhu, M L.A. is not ready. The reply will be submitted as soon as the relevant information has been collected.

Sd/-

Minister-in-charge (Minister for Revenue)

To,

The Secretary,
Punjab Vidhan Sabha,
Chandigarh.

U.O. No. 1968-CHI (III)-64/1986 dated Chandigarh, 25th February, 1964.

MURDERS AND THEFTS COMMITTED IN THE STATE

1378. Comrade Ram Chandra: Will the Home Minister be pleased to state the total number of murders and thefts committed in the State, district-wise, during the years 1962-63 and 1963-64 (to-date) ?

Pandit Mohan Lal: The requisite information is given in the following statement.

STATEMENT

District	Murder			Thefts		
	1962	1963	1964 (31-1-64)	1962	1963	1964 (31-1-64)
Hissar ...	62	55	1	306	319	17
Rohtak ...	21	17	3	282	221	17
Gurgaon ...	17	12	—	386	355	26
Karnal ...	47	30	3	474	570	35
Ambala ...	25	15	1	641	715	59
Simla ...	1	—	—	42	57	1
Kangra ...	8	16	—	87	96	3
Hoshiarpur ...	17	20	1	190	224	16
Jullundur ...	51	37	—	480	425	23
Ludhiana ...	35	23	2	421	411	42
Kapurthala ...	10	8	—	145	119	6
Amritsar ...	41	35	1	275	374	25
Ferozepur ...	86	79	8	384	357	15
Gurdaspur ...	16	21	1	209	247	10
Patiala ...	30	25	1	307	307	23
Sangrur ...	38	51	—	261	257	25
Bhatinda ...	51	83	1	138	144	9
Narnaul ...	7	4	—	53	54	6
Total ..	563	531	23	5,081	5,252	358

Notes.—(a) Two cases of murder, each of 1962 and 1963 of Jullundur District have been cancelled and thus not included.

(b) Ten cases of theft, each of 1962 and 1963 of Jullundur District have been cancelled and thus not included.

*For final reply please see Appendix to this Debate.

RE: CONSUMERS CO-OPERATIVE STORES IN FACTORIES ETC. IN DISTRICT PATIALA

1387. Comrade Bhan Singh Bhaura: Will the Home Minister be pleased to state—

(a) the names of the factories and other concerns in district Patiala employing more than 300 workers;

(b) whether the said factories and concerns have opened Consumer Co-operative Stores, for their employees; if not, the reasons therefor ?

Shri Mohan Lal: (a) The following two factories are employing more than 300 workers in Patiala District .—

(i) M/s Patiala Biscuit Manufacturers (P) Ltd., Rajpura.

(ii) M/s Bhupindra Cement Works, Surajpur.

(b) Both these concerns have since opened Consumer's Co-operative Stores/Fair Price Shops.

ISSUE OF CHAPPALS AND WASHING ALLOWANCE TO TRANSPORT EMPLOYEES IN THE STATE

1388. Comrade Bhan Singh Bhaura : Will the Chief Minister be pleased to state whether the Transport Operators in the State are giving Chappals and washing allowance to their employees under the Motor Transport Workers Act, 1961, if not, the reasons therefor ?

Subject.—Unstarred Assembly question No. 1388 asked by Comrade Bhan Singh Bhaura, M.L.A. regarding the issue of Chappals and washing allowance to the Transport Workers in the State under the Transport Workers Act, 1961.

*The answer to Unstarred Assembly Qusstion No. 1388 appearing in the list of unstarred questions for the 26th February, 1964 in the name of Comrade Bhan Singh Bhaura, M.L.A., is not ready.

2. The reply will be submitted as soon as the relevant information has been collected.

Sd/- (Labour Minister)

Minister-in-charge.

To,

The Secretary,
Punjab Vidhan Sabha Secretariat,
Chandigarh.

U.O No. 2116-V-Lab-II-64, dated, Chandigarh the 25th February, 1964.

---

*For final reply please see Appendix to this debate.

QUESTION OF PRIVILEGE

RE SEPARATION OF JUDICIARY FROM EXECUTIVE

Mr. Speaker: I have received notice of a privilege motion from Shri Balramji Dass Tandon regarding certain remarks made by the Chief Minister on the subject of separation of Judiciary from the Executive.

Shri Balramji Dass Tandon: Sir, I beg to move......

Mr. Speaker: Unless I give permission, the hon. Member cannot read it out.

I cannot take notice of what appears in the Newspapers. The Chief Minister has said categorically in the House that judiciary and executive will be separated. It is a question of time. So, I have disallowed the motion.

श्री बलरामजी दास टंडन : स्पीकर साहिब, इन्हों ने हाउस में इन को सैपरेट करने के लिए कोई डैफीनिट जवाब नहीं दिया था कि इन को सैपरेट करना है या नहीं करना और कब करना है । लेकिन अब जब कि तीन मेम्बर्ज़ कांग्रेस फोल्ड में चले गए हैं तो चीफ मिनिस्टर साहिब ने डैफेनिटली इस बारे में कह दिया है । यह हाउस के प्रिविलिज पर छापा है जो इन्हों ने हाउस में अपनी मेजारिटी बनाए रखने के लिए किया है ....

Mr Speaker : The majority of the House is with him,

श्री बलराम जी दास टंडन : That is something else. लेकिन इन्हों ने ऐसा कह कर ब्रीच आफ प्रिविलेज किया है ।

Mr. Speaker: The hon. Member cannot inflict a speech everytime. He has said what he wanted to say.

श्री बलरामजी दास टंडन : स्पीकर साहिब, मेरी यह प्रिविलेज मोशन इस लिए एडमिट होनी चाहिए कि चीफ मिनिस्टर साहिब ने इस तरह कर के सारे हाउस की डिसरेसपैक्ट की है ।

Mr. Speaker: He did not mean any disrespect to the House.

चलो अगर तीन मैम्बर्ज़ उधर चले गए हैं तो जुडीशरी और अग्ज़ेक्टिव की सैपरेशन तो कमिट हो गई है । (He did not mean any disrespect to the House. No doubt three Members have crossed the floor, but the hon. Member should feel happy that the Government now stands committed to separation of Judiciary from the Executive.)

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਬ, ਇਹ ਕਨਵੈਂਸ਼ਨ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਹਾਊਸ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਜੇ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਕੋਈ ਪਾਲਸੀ ਐਨਾਊਂਸ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ

ਉਹ ਪਹਿਲੇ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਕਰੇ । ਚੀਫ ਮਿਨਿਸਟਰ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆ । ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਬਰੀਚ ਆਫ ਪ੍ਰਿਵਿਲੇਜ ਹੈ ।

Mr. Speaker: That is a convention and it should be kept.

Comrade Shamsher Singh Josh: That has been broken. I would request you, Sir, to take notice of it and refer this matter to the Committee of Privileges.

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਪੁਆਇੰਟ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਹਜ਼ਾਰ ਵਾਰ ਲਾਊਡ ਥੰਪਿੰਗ ਕਰਦਾ ਜਾਵੇ ਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਉਹੋ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਹੋਮ ਮਿਨਿਸਟਰ ਨੇ ਦੱਸੀ ਸੀ ਕਿ ਜਿਤਨੇ ਚਿਰ ਤਕ ਅਸੀਂ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਤੇ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਨੂੰ ਕਨਸਲਟ ਨਾ ਕਰ ਲਈਏ ਉਸ ਵਕਤ ਤਕ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਨੂੰ ਧਮਕਾਓ ਨਾ ।

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਧਮਕਾਉਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ । ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਆਪ ਹੀ ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਨੂੰ ਐਗਜ਼ੈਕਿਟਵ ਨਾਲੋਂ ਵਖਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ । ਪਰ ਇਸ ਮੋਸ਼ਨ ਦੇ ਲੈ ਆਉਨ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀ ਕੋਈ ਡੇਟ ਮੁਕੱਰਰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ । But we are determined to separate Judiciary from Executive. ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਫੈਸਲਾ ਕਰਾਂਗੇ । ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਆਪ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਜੋ ਇਕ ਕੇਸ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜਦੋਂ ਤਕ ਉਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ, ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਿਮੇਂਵਾਰੀ ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਤੇ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਵਖਰੇ ਹੋ ਜਾਣ ਪਿਛੋਂ ਇਹ ਬੋਝ ਸਾਡੇ ਉਪਰੋਂ ਲਥ ਜਾਵੇਗਾ ।

ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ : ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਸਿਰਫ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁਣੇ ਚੀਫ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਬਾਰੇ ਅਸੀਂ ਜਿਹੜੀ ਕਮਿਟਮੈਂਟ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਉਸ ਤੇ ਕਾਇਮ ਹਾਂ । ਮਈ ਜਾਂ ਜੂਨ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਰੇ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਤੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਰਖਾਂਗੇ ਔਰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਕੁਝ ਫੈਸਲਾ ਕਰਾਂਗੇ । ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਕਿ ਮੁਰਗੀਆਂ ਤਾਂ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਟੋਕਰੇ ਵਿਚੋਂ ਉਡ ਗਈਆਂ ਨੇ, ਪਰ ਟੰਡਨ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਿਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਦਰਦ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ?

श्री अध्यक्ष : पन्डित जी, इस वक्त हाउस के सामने सवाल तो जुडीशियरी और एग्जेक्टिव की सैपरेशन का है । मुर्गियां इस में कहां से आ गई हैं ? (The issue now before the House is regarding the separation of Judiciary from the Executive. How do the hens come in?)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਨ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਸਾਡੇ ਚੀਫ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ, ਕਦੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਇੰਪਾਰਟੈਂਟ ਮਾਮਲੇ ਤੇ ਕੋਈ ਕਮਿਟਮੈਂਟ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ । ਸਿਰਫ ਇਹੋ ਹੀ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਜ਼ਰੂਰ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਵਖ ਵਖ ਕਰੀਏ, ਲੇਕਿਨ ਕੋਈ ਡੇਟ ਮੁਕੱਰਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ । ਸਿਰਫ ਇਹ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਦੀ ਕਾਨਫਰੈਂਸ ਵਿਚ ਇਸ

[ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ]

ਮਸਲੇ ਤੇ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਗੇ । ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਨਵਿੰਨਸਡ ਵੀ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਵਖ ਵਖ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਵਕਤ ਲਗੇਗਾ । ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹੋ ਰਾਏ ਸੀ ਕਿ ਵਕਤ ਲਗੇਗਾ । ਹਾਲਾਂ ਤਕ ਪਹਿਲੇ ਕਦੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਤਾਰੀਖ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁਕੱਰਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਿਸੇ ਐਸੀ ਵਜੂਹਾਤ ਕਰ ਕੇ, ਔਰ ਉਹ ਵਜੂਹਾਤ ਵੀ ਪੁਲਿਟੀਕਲ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਯਕਦਮ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਹਾਊਸ ਦੇ ਪ੍ਰਿਵਿਲਿਜ ਤੇ ਹਮਲਾ ਹੈ ।

Mr. Speaker: I cannot take notice of what appears in the newspapers. It is not an authentic report.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ: ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਦੇ ਅਲਾਵਾ ਦੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹੋਰ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਐਸ਼ੋਰੈਂਸਿਜ਼ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ ।

Mr. Speaker: The hon. Member should not bring extraneous matters in it.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਪੈਪਸੂ ਐਕਟ ਦੇ ਮੁਤੱਲਿਕ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਯਕੀਨ ਦਿਲਾਇਆ ਹੈ ਔਰ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮੁਤੱਲਿਕ ਵੀ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਅਸੀਂ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਕਹਿੰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਸੀ ਯਕੀਨ ਦਿਲਾਇਆ ਹੈ । ਹੁਣ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਸੀ ।

ਖੈਰ, ਇਸ ਦੇ ਬਦਲੇ ਇਹ ਐਸੀਆਂ ਮੁਰਗੀਆਂ ਲੈ ਗਏ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆ ਅੰਡੇ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀਆ ।

Chaudhri Hardwari Lal: Sir, you were pleased to remark that you cannot take notice of what appears in the papers. Incidentally, such a thing can only appear in the press. How else can we get wind of it ? I do concede that Giani Kartar Singh and his political followers have rendered a signal service to the State by extracting a promise from the Chief Minister regarding time limit in this matter.

Mr. Speaker: The hon. Member may give a short-notice question and get correct information from the Government.

Chaudhri Hardwari Lal: But what about the privilege of the House ? It is the privilege of the House to be told first by the Government about all matters of policy when it is in Session.

Mr. Speaker: It is the privilege of the House no doubt. But the hon. Member should first get authentic information of what the Chief Minister has said. He may put a short notice question and if the reply of the Government is in the affirmative then the privilege of the House can be claimed.

Chaudhri Hardwari Lal: May I make an alternative suggestion ? It would be better if you, Sir, write to the Government and get the clarification.

Mr. Speaker: The Hon. Member may put a short notice question and I will forward that to the Chief Minister.

(ਵਿਘਨ)

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਡੀ. ਸੀਜ਼. ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਕੈਬਿਨੇਟ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਦ ਤਕ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। (ਵਿਘਨ) ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਜਲਦੀ ਕਰੋ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਜਲਦੀ ਵਿਚ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

Mr. Speaker : He stands by the commitment that he made in the House.

Minister for Revenue: I may submit, Sir, that you have already disallowed the motion. Why a discussion thereon is being raised ?

Mr. Speaker: When the Home Minister and the Chief Minister have said something, the Opposition have also a right to explain their viewpoint.

There is contradiction between what Sardar Lachhman Singh Gill and Sardar Gurdial Singh Dhillon have said about the hens and the eggs etc. I would not have mentioned it but since it has come from the ex-Speaker I have done so. I do not know which of the hon. Members is correct ? This is only by the way.

Sardar Gurdial Singh Dhillon: Sir, there is no contradiction. In fact I have given notice of a privilege motion in this connection. The abduction of one of my egg-laying hens by the Congress Party is against the spirit of democracy.

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਚੂਜ਼ੇ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰਖੋ। (ਹਾਸਾ)

(The hon. Member should be on the guard about his chicks) (*Laughter*)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : ਪਹਿਲਾਂ ਦੋ ਚੂਜ਼ੇ ਲਏ, ਫਿਰ ਇਕ ਮੁਰਗੀ ਤੇ ਦੋ ਪਲੇ ਪਲਾਏ ਚੂਜ਼ੇ ਲੈ ਗਏ। ਤਾਂ ਕੰਮ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲੇਗਾ। (ਹਾਸਾ)

ਮੁਖ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਇਹ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸ ਕਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਜ਼ੁਮਰੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੇ ਹੋ ਪਰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਬਾਂਗ ਦੇਣ ਲਈ ਇਧਰ ਹੀ ਆ ਜਾਣਾ ਹੈ। (ਹਾਸਾ)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : ਲਉ ਜੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਜੁਰਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਅਗਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ। (ਹਾਸਾ)

ਮੁਖ ਮੰਤ੍ਰੀ : ਮਜ਼ਾਕ ਚਲ ਪਿਆ ਹੈ। ਮੁਰਗੀ ਬੱਚੇ ਕਢਾਉਣ ਲਈ ਵੀ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। (ਹਾਸਾ)

श्री मंगल सेन : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, सर। जनाब इस आगस्ट हाउस में यह क्या शुरू हो गया है। मुझे डर है अब कहीं भेड़ों और महामारी की बात न शुरू हो जाए ....

श्री अध्यक्ष : जाने दीजिए थोड़ा सा मजाक हो गया । (Leave it, it was just by way of little fun and frivolity.)

CALL-ATTENTION NOTICES

श्री राम किशन : स्पीकर साहिब, मेरी एक काल अटैनशन मोशन है।

Mr. Speaker: It has not come to me so far.

श्री राम किशन : मैं ने उस का नोटिस दिया हुआ है और आप के दफतर से उस की एक कापी मुझे मिल भी चुकी है। कल क्योंकि बजट पेश होना था इस लिए कल टेक अप नहीं हो सकी थी।

श्री अध्यक्ष : अभी मेरे पास नहीं आई। (That has not come to me so far.)

Mr. Speaker: There is a call-attention notice from Comrade Makhan Singh Tarsikka regarding decreasing Zinc and Copper quotas of ten thousands Thathiar families etc.

The hon. Member can say about it during the course of his speech on the budget.

There is another call attention notice from Comrade Makhan Singh Tarsikka. It is regarding non-availability of ration atta on Government depots in Amritsar City etc.

I have already requested the Government to make a statement on the food situation.

The other call-attention notice is from Comrade Babu Singh regarding famine conditions prevailing in the tehsil Jhajjar, district Rohtak.

The hon. Member can raise this point in his speech and I would request the Government to make a reference to this matter in their reply to the debate.

चौधरी देवी लाल : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, सर। जनाब, जितनी एडजर्नमैंट मोशन्ज़ आती हैं उन के जवाब में आप यही कहते हैं कि आप बजट सैशन में स्पीच कर सकते हैं। जनाब सवाल एक बड़े इलाके में कहत का है, झज्जर, भिवानी के इलाके में लोग भूखे मर रहे हैं तो क्या एक स्पीच से काम चल जायगा। इस लिये पूछता हूं कि क्या बजट की बहस में एक स्पीच करने से मामले को इम्पार्टेंस पूरी मिल जाती है ?

Mr. Speaker: The hon. Member is an old parliamentarian. This is a convention not only in India but all over the world that during the Budget Session no adjournment motion etc. is allowed. I am bound by the conventions and the rules. If any change is made in the rules I will follow that f I am in this Chair.

चौधरी देवी लाल : रूल्ज़ तो तबदील होते ही रहते हैं तो इस अहम मसले के लिए भी तबदील होने चाहियें ।

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ . ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ਼ ਆਰਡਰ, ਸਰ । ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਅਤੇ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਇਕੋ ਰੂਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੇ ਸਪੀਕਰ ਨੇ ਇਸੇ ਮਸਲੇ ਤੇ ਇਕ ਐਡਜਰਨਮੈਂਟ ਮੋਸ਼ਨ ਐਡਮਿਟ ਕੀਤੀ ਹੈ ।

Mr. Speaker: The adjournment motion was not admitted. I was with the Speaker, Lok Sabha, yesterday.

There is another call-attention notice by Comrade Bhan Singh Bhaura regarding re-adoption of unit system for recovery of abiana from land-owners etc.

It is not a very important matter.

ਕਾਮਰੇਡ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਭੌਰਾ: ਜਨਾਬ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 30 ਅਪਰੈਲ 1963 ਨੂੰ ਆਰਡਰ ਕੀਤੇ ਸਨ ਪਰ ਅਕਤੂਬਰ 1963 ਵਿਚ ਮੁੜਕੇ ਦੋਬਾਰਾ ਯੂਨਿਟ ਸਿਸਟਮ ਨਾਲ ਗਲਤ ਤੌਰ ਤੇ ਵਸੂਲੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ।

Mr. Speaker : Chaudhri Sahib is a man of the masses. He will satisfy you. You please meet him. (Interruptions)

Mr. Speaker : Then there is a Call-Attention motion by Shri Hardit Singh Bhathal regarding grave shortage of wheat and Atta at Chandigarh, Kapurthala, Gurgaon and various other cities and towns of the State.

ਕਾਮਰੇਡ ਹਰਦਿਤ ਸਿੰਘ ਭਠਲ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਟਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ..........

Mr. Speaker: I entirely agree with the hon. Member that it is a very important matter and is agitating the minds of millions of people.

(Interruptions)

श्री अध्यक्ष : ऐसी ही एक मोशन जालन्धर में आटे की किल्लत के बारे में श्री राम किशन जी ने की है कि आटा नहीं मिलता । मैंने पहले ही गवर्नमेंट से कहा है कि वह एक स्टेटमैंट दें और अगर कुछ वक्त निकल सके तो बहस के लिये निकालें। (There is a similar motion about the shortage of *atta* in Jullundur given notice of by Shri Ram Kishan. I have already asked the Government to make a statement in the House and if possible, afford some time for its discussion.)

ਕਾਮਰੇਡ ਹਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਭੱਠਲ : ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਤਕਲੀਫ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਸ ਸਾਰੀ ਚੀਜ਼ ਬਿਜਨੈਸ ਐਂਡਵਾਇਜ਼ਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜਾਵੇਗੀ । (This matter will come under consideration of the Business Advisory Committee.)

श्री बलरामजी दास टंडन : इसी बारे में मैं पूछना चाहता हूं कि आप ने तो इन को कह दिया पर क्या यह दो घंटे वक्त इस बहस के लिए अलाट करने के लिए तैयार हैं ?

गृह मंत्री : मैं एक स्टेटमैंट दूंगा और फिर अगर हाउस उसे डिस्कस करना चाहे तो मुझे कोई एतराज़ न होगा ।

Mr. Speaker: The other call-attention notice is from Comrade Shamsher Singh Josh regarding indiscriminate arrests of sugarcane-growers of Morinda area.

The hon. Member can refer this matter in his speech.

Comrade Shamsher Singh Josh: Sir, the arrests of sugarcane-growers are being made very indiscriminately and I would request the Government to reconsider the matter.

Mr. Speaker: The hon. Member has drawn the attention of the Government to this matter. He can meet the Minister concerned in this connection.

The next call-attention notice is from Sarvshri Fateh Chand Vij and Mangal Sein. It is regarding irregularities being committed by the Sales-Tax officials at the sales-tax barrier at Bahal Garh, tehsil Sonepat on the G. T. Road.

Home Minister: Sir, I will make a statement in this connection at the next sitting.

MESSAGE FROM THE GOVERNOR

Mr. Speaker: I have received Demi-official letter No. 1101, dated the 25th February, 1964, from the Governor which reads as under:

> "I am in receipt of your D. O. letter No. 15-LA-64/9789, dated the 24th February, 1964, together with a copy of the Motion of Thanks passed by the Punjab Vidhan Sabha on the 24th February, 1964, for the Address I delivered to both the Houses on the 17th February, 1964.
>
> I am grateful to the Punjab Vidhan Sabha for their Motion of Thanks.

WITHDRAWAL OF NO-CONFIDENCE RESOLUTIONS AGAINST THE SPEAKER UNDER ARTICLE 179 (C) OF THE CONSTITUTION

Mr. Speaker: I have received requests from Sarvshri Rattan Singh, Captain, Zail Singh, Giani and Lakhi Singh Chaudhri withdrawing their resolutions of No-Confidence against the Speaker tabled by them on the 21st February, 1964. The request from Captain Rattan Singh reads—

> "I beg to withdraw the notice of the resolution under Article 179 (c) of the Constitution of India given on the 21st February, 1964, for the removal of Shri Prabodh Chandra from the office of the Speaker of Punjab Legislative Assembly". *(Cheers)*

Giani Zail Singh's request is—

"I beg to withdraw the notice of the resolution under Article 179 (c) of the Constitution of India given on the 21st February, 1964, for the removal of Shri Prabodh Chandra from the office of the Speaker of Punjab Legislative Assembly". (*Cheers*)

Then Sardar Lakhi Singh Chaudhri says—

"I beg to withdraw the notice of the resolution under Article 179 (c) of the Constitution of India given on the 21st February, 1964, for the removal of Shri Prabodh Chandra from the office of the Speaker of Punjab Legislative Assembly". (*Cheers*)

I hope these gentlemen have signed these requests themselves.

Voices: We would like to see the faces of these gentlemen.

Mr. Speaker: They are sitting here in the House.

(*At this stage, Sarvshri Zail Singh Giani and Rattan Singh Captain rose in their seats. Sardar Lakhi Singh Chaudhri was not present in his seat*).

Sardar Lachhman Singh Gill: It is a big victory of democracy.

श्री अध्यक्ष : श्री चान्द राम आप ने भी कहा था कि आप ने इस मोशन का नोटिस दिया था लेकिन वह मेरे पास नहीं पहुंचा। (The hon. Member Shri Chand Ram told me that he had also given notice of this motion but I have not received that.)

(*Interruption*) (*Noise*)

ਸਰਦਾਰ ਜੈਇੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਇਕ ਮੇਰੀ ਵੀ ਗੁਜ਼ਾਰਸ਼ ਹੈ................

(*Interruption*) (*Noise*)

(At this stage Sardar Jai Inder Singh rose to say something).

Mr. Speaker: Would Sardar Jai Inder Singh like to say something?

ਸਰਦਾਰ ਜੈਇੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਜਨਾਬ ਮੈਂ ਇਕ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ।

(Noise) (Interruption)

Mr. Speaker: Would the hon. Member Sardar Jai Inder Singh please resume his seat. He should mind his own business. He tries to bully every body but the Chair is not to be cowed down by his remarks.

सरदार जयइन्द्र सिंह : स्पीकर साहिब, सवाल तो यह है कि आप मुझे.............

(*Interruptions*) (*Noise*)

Mr. Speaker: The hon. Member should please resume his seat. He is making unnecessary remarks.

Sardar Lachhman Singh Gill: He should go to the corner.

श्री बलरामजी दास टण्डन : जनाब, यह जो विदड्रावल आफ मोशन्ज हुई हैं इन्हों ने हाउस के अन्दर एक सैंसेशन पैदा कर दी थी...............

(*Interruptions*)

Mr. Speaker: There should be no speech on this matter.

श्री बलरामजी दास टण्डन : मैं तो यह अर्ज कर रहा था कि यह नया प्रोसीजर इन्हों ने रखा है ठीक नहीं है कि इतना कुछ करने के बाद तीन दिन बाद उठ कर कह दें कि हम इस मोशन को वापस लेते हैं ।

श्री अध्यक्ष : यह जब चाहें वापस ले सकते हैं । How can I help you ? (The hon. Members can withdraw the notice of the motion any time they like. How can I help you ?)

Chaudhri Hardwari Lal: But with the leave of the House they can withdraw their motions.

Mr. Speaker: No leave of the House is required because the resolution was not moved.

ਸਰਦਾਰ ਜੈਇੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਸਵਾਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ...........

Chaudhri Hardwari Lal : On a point of Order, Sir...........

(Disorderly scenes in the House)

Mr. Speaker : I would request the Leader of the House to control Sardar Jai Inder Singh. I wiil not tolerate non-sensical remarks of Sardar Jai Inder Singh.

ਸਰਦਾਰ ਜੈਇੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਤੁਸੀਂ ਵੀ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ nonsense ਲਫਜ਼ ਵਾਪਸ ਲਉ ।

(At this stage the Home Minister went to the seat of Sardar Jai Inder Singh.)

श्री मंगल सेन : मैं आप का रूलिंग चाहता हूं कि क्या हाऊस में बैठा कोई मेम्बर चेयर को कह सकता है कि लफज़ विदड्रा करो ।

Mr. Speaker: I would request the hon. Member not to say things which are too far.

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਚੰਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਮੋਸ਼ਨਜ਼ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਪਹਿਲਾਂ ਹਾਊਸ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਡੀਆਂ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਬਲਮਜ਼ ਸਨ ਜੋ ਪਿਛੇ ਪੈ ਗਈਆਂ ਸਨ । ਇਹ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿ ਇਸ ਮੋਸ਼ਨ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਿਆ ਹੈ । I congratulate the Congress Party. It is a step for which we must congratulate the Ruling Party. ਲੇਕਿਨ...

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸੀਂ 'ਲੇਕਿਨ' ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨ ਕਹੋ । (Please avoid the mention of proviso.)

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਚੰਗਾ ਜੀ, ਸਾਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਾਊਸ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਨਾ ਵਿਗੜਨ ਦੇਈਏ । ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਭਲਾ ਸੋਚਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਵੀ ਆਪਣੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਸਕੀਏ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਸਰਦਾਰ ਜੈਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲੈਣ ।

Mr. Speaker : There should be no discussion on this matter now.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਗੱਲ ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮੋਸ਼ਨ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਿਆ ਹੈ। (ਵਿਘਨ)

Home Minister: Sir, I rise on a point of Order. I would like to know the motion which is before the House and which is being discussed now.

Mr. Speaker: There is no motion.

Home Minister: Then I would respectfully submit that this matter should not be discussed. It is not before the House now.

Mr. Speaker: I have already requested the hon. Members not to discuss it.

(*At this stage, Sardar Gurdial Singh Dhillon rose to speak.*)

Mr. Speaker: There should be no more discussion on this matter.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ : ਇਸ ਨਾਲ ਮਾਹੌਲ ਠੀਕ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਇਹ ਹੋਰ ਵੀ ਅੱਛਾ ਹੁੰਦਾ ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੀ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਦਿੱਲੀ ਨਾ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਤੇ ਨਸਣਾ ਭਜਣਾ ਨਾ ਪੈਂਦਾ । ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਕੋਈ ਠੀਕ ਰਿਫਲੈਕਟ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ ।

———

SUBSTANTIVE MOTIONS

Mr. Speaker : Before the next item of the Agenda is entered upon, I would like to inform the House that there were notices of three motions regarding expunction of certain remarks from the Chair. The Home Minister promised to give me some precedents and rulings in support of those three notices of motions. I would request him to let me have those precedents now.

Home Minister : I am sorry, I have not got that now. We did not know that the matter is going to be taken up today.

Mr. Speaker : Three days back, I requested the hon. Members on the Treasury Benches to let me have the precedents, if any, in support of their motions.

Home Minister : I have not brought the books with me today. I would request the Speaker to kindly wait. I was busy with some other work and replies to questions.

Mr. Speaker : If any other hon. Member wants to say something in this connection, he can do so.

Home Minister : I wrote to Shri Rizaq Ram and he has written back to say that no books have been brought to day. I request that the discussion may be fixed for some other day.

Mr. Speaker : This is no reason for the postponement of this discussion. Next time, when we will meet, it will be on the agenda and the hon. Home Minister should come fully prepared. I had already informed the hon. Members on the Treasury Benches that if they had anything to convince me they may do so in my Chamber. I also said this today in the Question Hour that if there is anything in support of their motions, they should convince me, otherwise they should withdraw their notices like sportsmen.

कैप्टन रतन सिंह : आप ने फरमाया था कि जो मोशन दी गई है इस के बारे में आप के चेम्बर में जा कर आपको कन्विन्स करा दें। मैं कल आप के पास गया था तो पता चला कि आप यहां पर नहीं हैं। आप दिल्ली गए हुए थे।

Mr. Speaker : I would request the hon. Members to come prepared. We will take up this matter when we meet next.

Sardar Gurnam Singh : We will also see those books.

ANNOUNCEMENT BY SECRETARY

Mr. Speaker : The Secretary will now make some announcement.

Secretary : Under Rule 2 of the Punjab State Legislature (Communications) Rules, 1959, I have to inform the House that the following Bills passed by the Punjab Legislative Council on the 24th February, 1964, have been received:—

(1) The Northern India Canal and Drainage (Punjab Amendment) Bill, 1964.

(2) The Punjab Criminal Law Amendment Bill, 1964.

(3) The Punjab Meternity Benefit (Repealing) Bill, 1964.

(4) The Punjab State Legislature (Prevention of Disqualification) Amendment Bill, 1964.

(5) The Punjab Dramatic Performances Bill, 1964.

I also lay a copy each of the said Bills on the Table of the House.

PAPERS LAID ON THE TABLE

Home Minister (Shri Mohan Lal): Sir, I beg to lay on the Table the Punjab Co-operative Societies Rules, 1963, as required under Section 85(3) of the Punjab Co-operative Societies Act, 1961.

PRESENTATION OF THE REPORT OF THE ESTIMATES COMMITTEE

Dr. Bal Krishan (Chairman, Estimates Committee): Sir, I beg to present the Report of the Committee on Estimates on the Budget Estimates for the year 1963-64.

SUPPLEMENTARY ESTIMATES (SECOND INSTALMENT), 1963-64

Mr. Speaker : Any hon. Member who wants to raise discussion on the Estimates of expenditure charged on the revenue of the State may do so.

(*No hon. Member rose to speak.*)

DEMANDS FOR SUPPLEMENTARY GRANTS

Mr. Speaker: As usual, the hon. Members can discuss the Demands for Grants in respect of Supplementary Estimates (2nd Instalment) for the year 1963-64 together. The hon. Members while speaking will, however, indicate the Demand/Demands on which they are raising discussion. The Demands will be deemed to have been read and moved.

The notices of cut-motions which have be received from the various hon. Members will also be deemed to have been read and moved and can be discussed along with the Demands—

That a Supplementary sum not exceeding Rs 20,08, 970 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1964, in respect of 11—Taxes on Vehicles.

That a Supplementary sum not exceeding Rs 64, 370 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1964, in respect of 12—Sales Tax.

That a Supplementary sum not exceeding Rs 43,51,000 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1964, in respect of 28—Education.

That a Supplementary sum not exceeding Rs 46, 36, 580 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1964, in respect of 31—Agriculture.

That a Supplementary sum not exceeding Rs 32, 42, 410 be-granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31 st March, 1964, in respect of 35—Industries.

That a Supplementary sum not exceeding Rs. 13, 84, 610 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31 March, 1964, in respect of 35-Irrigation.

43—Irrigation, Navigation, Embankment and Drainage Works (Commercial).

44—Irrigation, Navigation, Embankment and Drainage Works (Non Commercial).

That a Supplementary sum not exceeding Rs 10 be granted to the Governor to defray the charges will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1964, in respect of 50—Public Works.

That a Supplementary sum not exceeding Rs. 40, 89, 420 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1964, in respect of 52—Capital Outlay on Public Works.

That a Supplementary sum not exceeding Rs 39, 73, 120 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1964, in respect of 57—Road and Water Transport Schemes.

That a Supplementary sum not exceeding Rs. 1, 57, 03, 760 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1964, in respect of 64—Famine Relief.

That a Supplementary sum not exceeding Rs. 2,54,160 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1964, in respect of 70—Forest.

[Mr. Speaker]

That a Supplementary sum not exceeding Rs 9,00,000 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1964, in respect of 78-A—Expenditure connected with National Emergency, 1962.

That a Supplementary sum not exceeding Rs 10 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1964, in respect of 96—Capital Outlay on Industrial Development.

That a Supplementary sum not exceeding Rs 64,26,450 be granted to the Governor ro defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1964, in respect of 98—Capital Outlay on Multipurpose River Schemes.

That a Supplementary sum not exceeding Rs 90,20,820 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1964 in respect of 99—Capital Outlay on Irrigation, Navigation, Embankment and Drainage Works.

That a Supplementary sum not exceeding Rs 2,08,88,200 be granted to the Govenor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1964, in respect of 103—Capital Outlay on Public Works.

That a Supplementary sum not exceeding Rs 18,97,010 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1964, in respect of 105—Chandigarh Capital Outlay.

That a Supplementary sum not exceeding Rs 5,51,17,000 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1964, in respect of 124—Capital Outlay on Schemes of Government Trading.

That a Supplementary sum not exceeding Rs 3,37,34,030 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1964, in respect of Loans to Local Funds, Private Parties, etc., Loans to Government Servants.

That a Supplementary sum not exceeding Rs 10 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1964, in respect of 30—Public Health.

That a Supplementary sum not exceeding Rs 10 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1964, in respect of 33—Animal Husbandry.

That a Supplementary sum not exceeding Rs 10 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1964, in respect of 37—Community Development Projects, N.E.S., and Local Development Works.

That a Supplementary sum not exceeding Rs 10 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1964, in respect of 42—Multipurpose River Schemes.

That a Supplementary sum not exceeding Rs 10 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March,. 1964, in respect of 71—Miscellaneous.

DEMAND NO. 1

(11—Taxes on Vehicles)

1. Comrade Makhan Singh Tarsikka :

That the demand be reduced by Rs 100.

2. Sardar Ajaib Singh Sandhu :

That the demand be reduced by Re. 1.

DEMAND NO. 3

(28—Education)

3. Comrade Makhan Singh Tarsikka :

That the demand be reduced by Rs. 100.

DEMAND NO. 4

(31—Agriculture)

4. Comrade Makhan Singh Tarsikka :

That the demand be reduced by Rs 100.

5. Comrade Bhan Singh Bhaura :

That the demand be reduced by Rs 10.

6. Sardar Ajaib Singh Sandhu :

That the demand be reduced by Re. 1.

7. Baboo Bachan Singh :

That the demand be reduced by Re. 1.

DEMAND NO. 5

(35—Industries)

8. Comrade Babu Singh :

That the demand be reduced by Rs. 10.

DEMAND NO. 6

[(43—Irrigation, Navigation, Embankment and Drainage Works (Commercial)].
[(44—Irrigation, Navigation, Embankment and Drainage Works (Non-Commercial)].

9. Comrade Makhan Singh Tarsikka :

That the demand be reduced by Rs 100.

DEMAND NO. 10

(64—Famine Relief)

10. Jathedar Hardit Singh Bhathal :

That the demand be reduced by Rs 10.

DEMAND NO. 12

(78-A—Expenditure connected with National Emergency, 1962).

11. Shri Ajit Kumar :

That the demand be reduced by Re. 1.

DEMAND NO. 14

(98—Capital Outlay on Multipurpose River Schemes).

12. Comrade Bhan Singh Bhaura :

That the demand be reduced by Rs 10.

DEMAND NO. 16

(103—Capital Outlay on Public Works).

13. Comrade Bhan Singh Bhaura :

That the demand be reduced by Rs 10.

DEMAND NO. 19

(Loans and Advances—Loans to Local Funds, Private Parties, etc. Loans to Government Servants).

14. Comrade Shamsher Singh Josh :

That the demand be reduced by Rs 10.

15. Shri Ajit Kumar :

That the demand be reduced by Re. 1.

DEMAND NO. 18

(124—Capital Outlay on Schemes of Government Trading)

16. Comrade Babu Singh :

That the demand be reduced by Rs 10.

DEMAND NO. 3

(28—Education)

17. Principal Rala Ram :

That the demand be reduced by Re. 1.

PART OF DEMAND NO. 6

[44—Irrigation, Navigation, Embankment and Drainage Works (Non-Commercial)].

18. Principal Rala Ram :

That the item of Rs 2,88,330 on account of Irrigation, Navigation, Embankment and Drainage Works (Non-Commercial) be reduced by Re. 1.

(*Some hon. Member rose to speak*)

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਸੀਂ ਕਿਤਨਾ ਕੁ ਵਕਤ ਲਓਗੇ ? (*At this stage Sardar Lachhman Singh Gill rose to speak.*) ਗਿਲ ਸਾਹਿਬ, ਜਨਰਲ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਤੇ ਬੋਲਣ ਦਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵਕਤ ਮਿਲੇਗਾ ਪਰ ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਵੇਖਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕੋ ਮੈਂਬਰ ਬਾਰ ਬਾਰ ਨਾ ਬੋਲੇ । (How much time will the hon. Minister take?)(*At this stage Sardar Lachhman Singh Gill rose to speak.*) (S. Lachhman Singh Gill, you will get time to speak on the General Discussion of the Budget. I have also to see that no hon. Member should speak again and again.)

ਕਾਮਰੇਡ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ (ਜੰਡਿਆਲਾ) : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, 2 ਸਾਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਬੋਲਣ ਲੱਗਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਬੋਲਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।

ਅਰਜ਼ ਹੈ ਜੀ ਕਿ—

ਤੁਮ ਨੇ ਜਿਸ ਖ਼ੂਨ ਕੋ ਮਕਤਲ ਮੇਂ ਦਬਾਨਾ ਚਾਹਾ,
ਆਜ ਵੋਹ ਕੂਚਾਏ ਬਾਜ਼ਾਰ ਮੇਂ ਆ ਨਿਕਲਾ ਹੈ,
ਕਹੀਂ ਸ਼ੁਅਲਾ ਕਹੀਂ ਨਾਲਾ ਕਹੀਂ ਪੀਕਰ ਬਨਕਰ,
ਖ਼ੂਨ ਜੋ ਚਲਤਾ ਹੈ ਤੋ ਰੁਕਤਾ ਨਹੀਂ ਸੰਗੀਨੋਂ ਸੇ,
ਸਰ ਉਠਾਤਾ ਹੈ ਤੋ ਦਬਤਾ ਨਹੀਂ ਆਈਨੋਂ ਸੇ ।

ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਹਾਡਾ ਫੇਰ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਦੋ ਸਾਲ ਦੀ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਬਾਦ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਬੋਲਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ....

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਤਾਂ ਫੇਰ ਕਾਫੀ ਠੰਡੇ ਹੋ ਕੇ ਆਏ ਹੋਵੋਗੇ ਜੇਲ ਵਿਚੋਂ । (Then the life might have played a soothing effect on the hon. Member)

ਕਾਮਰੇਡ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ : ਠੰਡਾ ਨਹੀਂ ਜੀ, ਕਾਫੀ ਗਰਮ ਹੋ ਕੇ ਆਇਆ ਹਾਂ । (ਹਾਸਾ) ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਦੋ ਇਕ ਮਿੰਟ ਵਿਚ ਉਹ ਕਾਰਨ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚੋਂ ਅਲਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ।

Mr. Speaker : No, please, you can speak on supplementary demands.

ਕਾਮਰੇਡ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਕੁਝ ਮੰਗਾਂ ਨੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸਪਲੀਮੈਂਟਰੀ ਗਰਾਂਟ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੇ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈਆਂ ਹਨ । ਏਥੇ ਇਕ ਗਰਾਂਟ 53 ਹੈ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਜਿਹੜੇ ਮੁਕਦਮੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਲੜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਖਰਚ ਵੀ ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਸਾਰੀ ਰਕਮ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੋਂ ਟੈਕਸਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵਸੂਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਪੈਸਾ ਖਰਚ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿਸਾਨਾ ਦਾ ਬੜਾ ਨੁਕ-ਸਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਇਹ ਰੁਪਿਆ ਖਾਹ ਮਖਾਹ ਵਿਚ ਜ਼ਾਇਆ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਦੇਖਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਫਸਰ ਲਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਮੁਕਦਮੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਰੂਲਜ਼ ਇਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸਦੇ ਨਾਲ ਉਹ ਖ਼ੂਬ ਕਮਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਲੱਖ–ਡੇਢ ਲੱਖ ਤਕ ਉਹ ਕਮਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਸਫਾ 8 ਤੇ ਸਪਲੀਮੈਂਟਰੀ ਗਰਾਂਟਸ ਦੇ ਕਾਲਮ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਯੂਨੀਵਰਸਟੀਆਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 43,58,000 ਦੀ ਰਕਮ ਦੇਣੀ ਮੰਨੀ ਹੈ । ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗਰਾਂਟ ਵਿਦਿਆ ਲਈ, ਕੁਰਕਸ਼ੇਤਰ ਯੂਨੀਵਰਸਟੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਟੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਟੀ ਲਈ ਖਰਚ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ । ਪਰ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਜਿਤਨੇ ਵੀ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਸਕੂਲ ਖੋਲ੍ਹੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਉਹ ਖੋਲ੍ਹੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਪਰ ਅਜੇ ਤਕ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇਸ ਬੰਨੇ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਆਇਆ । ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਤਕ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ । ਹਾਂ, ਜਿਥੇ ਖੋਹਲ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਮਹਿਜ਼ ਸਿਆਸੀ ਬਿਨਾ ਤੇ ਹੀ

[ਕਾਮਰੇਡ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿਕਾ]

ਖੋਲ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਵਿਦਿਆ ਵਿਚ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਦਖਲ ਇਕ ਨਿਹਾਇਤ ਹੀ ਬੁਰੀ ਤੇ ਸ਼ਰਮਨਾਕ ਗਲ ਹੈ ! ਇਹ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਬੰਦ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਸਕੂਲ ਲੈ ਜਾਣ ਦੀਆਂ ਵਾਰੀਆਂ ਬਧੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਜੇ ਅਜ ਕਿਸੇ ਇਕ ਦੀ ਵਾਰੀ ਆਉਂਦੀ ਤਾਂ ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਫੇਰ ਵਾਰੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਕੁਰੱਪਸ਼ਨ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਲਈ ਮੈਂ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚੈਲੰਜ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਬੰਦ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਤਰੀਕਾ ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਜ਼ਮਾਨਾ ਬੜਾ ਨਾਜ਼ੁਕ ਹੈ ਜੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਨਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ 5-10 ਦਿਨ ਤਕ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਜਾਵੇਗੀ ।

ਦੂਸਰੀ ਗੱਲ ਜਿਹੜੀ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਹੈ ਉਹ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਦੀ ਡੀਮਾਂਡ ਤੇ ਹੈ । ਇਸ ਵਿਚ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਰੁਪਿਆ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਜ਼ਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਜਦੋਂ ਇਕ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਬੰਦੇ ਦੀ ਖਾਨਾਪੁਰੀ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਲੈ ਆਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਕਿ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਇਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੈਸੇ ਜ਼ਾਇਆ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਮੈਂ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੁਜੈਸ਼ਨ ਦਿਆਂਗਾ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਾਲੀਸੀ ਬਦਲਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਕ ਪਾਸੇ ਪੈਸਾ ਜ਼ਾਇਆ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਦੂਸਰੇ ਬੰਨੇ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੁਗਣੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਪਰ ਆਮਦਨੀ ਹੋਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਘਾਟਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਲੁਧਿਆਣੇ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਪਾਈਲਾਟ ਸਕੀਮ ਤੇ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਕਰੋੜਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਰੁਪਿਆ ਜ਼ਾਇਆ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਪਰ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਇਕ ਪਾਈਲਾਟ ਪਰਾਜੈਕਟ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਇਹ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਕ ਪਾਸੇ ਇਤਨਾ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਕਰਕੇ ਜੇ 24% ਆਮਦਨੀ ਵਧ ਵੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਿਵੇਂ ਲਾਭ ਹੋਇਆ । ਇਹ ਗ਼ਲਤ ਤਰੀਕਾ ਹੈ । ਜੇ ਆਮਦਨੀ ਵੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵੀ ਦੁਗਣੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਖਰਚ ਘਟ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹੀ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਲਾਭ ਹੈ । ਇਹ ਟਪਲੇਬਾਜ਼ੀ ਮਹਿਜ਼ ਪੰਡਿਤ ਨਹਿਰੂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਅਸੀਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ । ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੁਗਣੀ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਨੂੰ ਇਮਦਾਦ ਦਿਓ, ਉਸ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸਾਜ਼ੋਸਾਮਾਨ ਤੇ ਸਾਧਨ ਦੁਗਣੇ ਕਰੋ । ਪਰ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇਸ ਬੰਨੇ ਭੁਲ ਕੇ ਵੀ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ । ਇਹ ਪੈਦਾਵਾਰ ਤਦ ਹੀ ਵਧ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ । ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਬਿਜਲੀ ਤੇ ਜੋ ਡਿਊਟੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਹ 3 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੈ । ਇਲੈਕਟਰੀਫੀਕੇਸ਼ਨ ਵਾਸਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 57 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਪਰ ਜਦੋਂ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਲਈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਿ ਮੁਲਕ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੋਣਾ ਹੈ ਅਸੀਂ ਫਿਗਰਜ਼ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਤੇ 17 ਕਰੋੜ ਹੈ । ਮਹਿਜ਼ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਦੁਗਣੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੇ ਬਿਆਨ ਹੀ ਦੇ ਛਡਦੇ ਹਨ । ਨਹਿਰ ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਾਡੀ ਅਜੇ ਤਕ 185 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਇਨਵੈਸਟਮੈਂਟ ਹੈ ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਕਰੋੜ ਹੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਬਹੁਤ ਥੋੜਾ ਹੈ । ਖੇਤੀ ਦੁਗਣੀ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਸਰਦਾਰ ਰਣਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਰਗੜਦੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਮੈਂ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ।

(Sardar Gurnam Singh in the Chair)

ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਹੈ। ਜੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸਤੇਮਾਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਔਰ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਮਸਿਆ ਨੂੰ ਹਲ ਕਰਨ ਲਈ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ਤਾਂ ਸੂਬੇ ਦੀ ਬਹੁਤ ਵਡੀ ਭਲਾਈ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਸਰਕਾਰ ਸਾਰੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ 5 ਲੱਖ ਟਿਊਬਵੈਲਜ਼ ਲਗਵਾ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਸਿੰਚਾਈ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੱਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਵਾਟਰ ਲੌਗਿੰਗ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੱਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਨਹਿਰਾਂ ਤੇ ਜਿਹੜਾ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਬਚ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਕਾਸਟ ਹੋਵੇਗੀ, ਉਹ 80 ਕਰੋੜ ਬਣੇਗੀ। ਮਗਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਖੇਤੀ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧ ਸਕਦੀ ਹੈ ਔਰ ਸੂਬੇ ਦਾ ਭਲਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਖਰਚ ਵੀ ਬਚ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਨਾਅਰਾ ਤਾਂ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੁਗਣੀ ਕਰਨੀ ਹੈ ਮਗਰ ਐਕਸਪਰਟਾਂ ਨੂੰ ਕੰਸਲਟ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ। ਮੈਂ ਵੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧੇ ਲੇਕਿਨ ਉਸ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਕੀ ਸਟੈਪਸ ਲੈਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ? ਇਸ ਲਈ ਚੀਫ ਮਨਿਸ-ਟਰ ਨੂੰ ਐਕਸਪਰਟਾਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਲੈਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਜਨਤਾ ਦੇ ਉਤੇ ਕਈ-ਕਈ ਟੈਕਸ ਲਗੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੋਝ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕਮਰ ਟੁਟ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਅਜੇ ਤਕ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹ ਸਿਸਟਮ ਓਵਰਹਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।

ਸਾਡਾ ਇਕ ਪਿੰਡ ਛਿੱਜੂਵਾੜੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਲੋਕ ਬੜੇ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਹਨ, ਟੈਕਸਾਂ ਦਾ ਭਾਰ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਪੈਦਾਵਾਰ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਬਿਲਕੁਲ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੁਗਣੀ ਕਰੋ ਮਗਰ ਜਨਾਬ ਜਿਹੜੇ ਅਫਸਰ ਹਨ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਅਫਸਰ ਹੋਵੇ, ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਹੋਵੇ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਉਹ ਕਿਸੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਗਏ, ਨਾ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਏਜੰਸੀ ਵਲੋਂ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਜਿਹੜਾ ਫਰਟੀਲਾਈਜ਼ਰ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਅੰਨ੍ਹੇਵਾਹ ਸੁੱਟੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਕਾਸਟ 16 ਰੁਪਿਆ ½ ਕੁਇੰਟਲ ਦੀ ਰਖੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਰੇਡੀਓ 8 ਰੁਪਿਆ ਕੁਇੰਟਲ ਰੋਜ਼ ਅਨਾਊਂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੁਗਣੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਹੁਣੇ ਹੀ ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਨਾਅਰਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਮਲਾਤ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਲੈ ਕੇ ਸਰਕਾਰੀ ਖੇਤੀ ਕਰਾ ਲੈਣੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੈਦਾਵਾਰ ਨਹੀਂ ਵਧੇਗੀ ਸਗੋਂ ਜੇ ਇਹ ਵਿਤਕਰਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਘਟ। ਮੈਂ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਇਲੈਕਟ੍ਰੀਫਾਈ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਇਕਾਨੋਮੀ ਸਾਊਂਡ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਖੇਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਨਾ ਤਾਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਵਧਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਰਦੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਔਰ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਬੋਨਸ ਵਗੈਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਜਿਹੜੇ ਸੈਂਟ੍ਰਲ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਫੈਸਿਲਿਟੀਜ਼ ਦੇਣ ਬਾਰੇ ਸਨ, ਉਹ ਇਥੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਡਿਮਾਂਡਜ਼ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਲ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦਾ ਧਿਆਨ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੇ

[ਕਾਮਰੇਡ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ]

ਸਿਰ ਮੁਨਾਫਾ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੈਸਿਲਿਟੀਜ਼ ਦੇਣ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਹਾਡੀ ਮਾਰਫਤ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਫੈਸਿਲਿਟੀਜ਼ ਦੇਣ ਬਾਰੇ ਸੈਂਟਰ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੱਦਰ ਦੀਆਂ ਵਰਦੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਛੇਤੀ ਹੀ ਫਟ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧੁਲਾਈ ਲਈ ਦੋ ਰੁਪਿਆ ਮਹੀਨਾ ਦੇਣ ਲਈ ਪਰੋਵੀਜ਼ਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਪਰ ਦਿੱਤਾ ਨਹੀਂ ਗਿਆ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੱਪਲਾਂ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਪਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਨਹੀਂ ਗਈਆਂ । ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੈਡੀਕਲ ਏਡ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਰਹੀ । ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਰੇਡਜ਼ ਰਿਵਾਈਜ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ।

ਇਕ ਗੱਲ ਹੋਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਦੱਸਣ ਵਾਲੀ ਹੈ । ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਉਪਰਲੇ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਤੇ ਲੀਡਰਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਬਸਾਂ ਦਿੱਲੀ ਭੇਜ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਬਸਾਂ ਦੀ ਇਥੇ ਤੰਗੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ । ਔਰ ਜਿਹੜੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦਿੱਲੀ ਭੇਜੇ ਗਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਵਾਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਫੈਸਿਲਿਟੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ।

ਇਕ ਡਿਮਾਂਡ ਰਕਸ਼ਾ ਦਲ ਵਾਸਤੇ ਪਾਸ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਪਿੰਡੋਂ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਇਹ ਰਕਸ਼ਾ ਦਲ ਦੀਆਂ ਕਰਤੂਤਾਂ ਵੇਖ ਕੇ ਬੜਾ ਦੁਖ ਹੋਇਆ ਹੈ ।

ਉਹ ਦੋਸਤ ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਦੇ ਇਨਚਾਰਜ ਹਨ, ਉਹ ਇਥੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਬੈਠੇ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਰਕਸ਼ਾ ਦਲ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਭਕਸ਼ਾ ਦਲ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜੋ ਰਕਮ ਇਸ ਭਕਸ਼ਾ ਦਲ ਵਾਸਤੇ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਹ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਫਸਲਾਂ ਨੂੰ ਉਜਾੜ ਰਿਹਾ ਹੈ ਔਰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਕਲੀਫਾਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ । ਜਨਾਬ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੱਖ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ-ਜਾਂਦਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 4,400 ਰੁਪਏ ਤਨਖ਼ਾਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ । ਔਰ ਇਕ ਫੌਜੀ— ਜਨਰਲ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਫੌਜ ਖੜ੍ਹੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ । ਮੇਰਾ ਸੁਜੈਸ਼ਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਮ ਗਾਰਡ ਦੇ ਮਾਤਹਿਤ ਕਰੋ । ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮਾਤਹਿਤ ਕਰੋ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਕੁਝ ਸਹੀ ਰਾਹ ਤੇ ਚਲ ਸਕਣ । ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਜੋ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਕਰਤੂਤਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ।

ਇਥੇ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੇ ਡਬਲ ਕਰਨ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅਸਲੀਅਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਚ ਗੰਨੇ ਦਾ ਬੀਜ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਜੇ ਹੈ ਵੀ ਤਾਂ ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਨਾਕਿਸ ਹੈ । ਜੇ ਉਹੋ ਬੀਜ ਬੀਜਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਚ ਗੰਨੇ ਦੀ ਫਸਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ।

ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਵਾਸਤੇ ਪੰਜ ਲੱਖ ਤੋਂ ਵਧ ਰਕਮ ਕੱਢੀ ਗਈ ਹੈ । ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ 15 ਲੱਖ ਕੱਢੀ ਸੀ, ਉਹ ਵੀ ਵਰਤੀ ਨਹੀਂ ਗਈ । ਮੈਂ ਅਰਨੈਸਟ ਅਪੀਲ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਖਾਲੀ ਕਰਵਾ ਕੇ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰੋ ਔਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟਰੈਕਟਰ ਦਿਓ, 8 ਰੁਪਏ ਅੱਧਾ ਕੁਇੰਟਲ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਰੇਹ ਦਿਉ ਔਰ

ਪਾਣੀ ਵਗੈਰਾ ਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦਿਉ ਤਾਂ ਇਥੋਂ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੁਗਣੀ ਹੋ ਸਕੇਗੀ । ਲੇਕਿਨ ਅਫ-ਸੋਸ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੀ ਪਿਛਲੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਐਮ. ਐਲ. ਏ. ਸ੍ਰੀ ਸਭਰਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਏਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬਾਂਹ ਤੁੜਵਾਈ ਅਤੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇਣਾ ਪਿਆ ਸੀ । ਹੁਣ ਮੈਂ ਵੀ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਲੈਣ ਲਈ ਤਿਆਰੀਆਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਤਿੰਨ ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਲੈਣਾ ਹੈ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਕਪੂਰ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈਰਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਸਾਢੇ ਬਾਰਾਂ ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਵਸੂਲ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਜਿਸ ਢੰਗ ਦੇ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਖਿਲਾਫ ਝੂਠੇ ਕੇਸ ਬਣਾਏ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਰੇ ਤੇ ਝੂਠਾ ਕਤਲ ਦਾ ਕੇਸ ਬਣਾਇਆ ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਦਿਨ ਕੋਰਟ ਦੇ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਿਰ ਸੀ । ਜਦੋਂ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ ਤਾਂ ਉਸ ਦਿਨ ਕੋਰਟ ਦੇ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਿਰ ਸੀ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਡਰਦੇ ਮਾਰੇ ਕੇਸ ਵਾਪਿਸ ਲੈ ਲਿਆ । ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਉਥੇ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਕੋਆਰਡੀਨੇਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਸੀ । ਉਸ ਦਿਨ ਬਾਬੂ ਬਰਿਸ਼ਭਾਨ ਹੋਰੀਂ ਵੀ ਉਥੇ ਮੌਜੂਦ ਸਨ । ਉਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਮੈਂ ਉਥੇ ਹਾਜ਼ਿਰ ਸੀ । ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਮੇਰੇ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਕਤਲ ਦਾ ਇਲਜ਼ਾਮ ਸੀ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਉਥੋਂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਗਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਲੇਕਿਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੁਖਾਲਫਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਤੇ ਝੂਠੇ ਮੁਕਦਮੇ ਬਨਾਉਣਾ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖੱਬੇ ਹਥ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ । ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਹਾਂ ਮਗਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਗਰਿਫਤਾਰ ਕਰਕੇ ਤਿੰਨ ਆਨੇ ਰੋਜ਼ ਦੀ ਰੋਟੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਖਾਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ । ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜਿਹੜੇ ਜਿਹੜੇ ਤਸ਼ੱਦਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਕੀਤੇ ਸੀ ਉਹ ਵੀ ਮੈਂ ਏਸ ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਾਂਗਾ । ਅਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਸਲਿਆਂ ਦੀ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ । ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਅੰਦਰ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਡੀਫੈਂਸ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਰੂਲਜ਼ ਤਹਿਤ ਅਰੈਸਟ ਕਰ ਲਿਆ । ਫੇਰ ਜਦੋਂ ਮੇਰਾ ਕੇਸ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਵਿਚ ਗਿਆ ਤਾਂ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਸ੍ਰੀ ਗਜਿੰਦਰ ਗਡਕਰ ਨੇ ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਜੋ ਰੀਮਾਰਕਸ ਦਿੱਤੇ ਉਹ ਮੈਂ ਏਥੇ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਦਸਣੇ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ :

> **"Shri Makhan Singh Tarsikka is a constant fearless critic of Sardar Partap Singh Kairon, Chief Minister, Punjab State, and his family affairs inside and outside the Vidhan Sabha."**

ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਹ ਗਦਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖੋ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ । ਹੁਣ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵਕੀਲਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਗੌਰਮੈਂਟ ਕੋਲੋਂ 3 ਲਖ ਰੁਪਿਆ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਲੈ ਕੇ ਦਿਉ । ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਫੇਰ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਲੜ ਕੇ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਵਿਚ ਮੈਂਬਰ ਬਣ ਕੇ ਆਵਾਂਗਾ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੋਬਰ ਗੈਸ ਪਲਾਂਟਾਂ ਵਾਸਤੇ ਜਿਹੜੀ ਰਕਮ ਕਢੀ ਹੈ ਇਹ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ । ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ ਤੇ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਬਾਕੀ ਤਰਸਿੱਕਾ ਖ਼ਾਲਸਾ ਸਕੂਲ ਦੇ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਨੋਟਸ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਗੌਰ-ਮੈਂਟ ਉਸ ਨੂੰ ਲੈ ਲਏ ਔਰ ਗੋਰਮੈਂਟ ਵੱਲੋਂ ਜਵਾਬ ਆਇਆ ਸੀ ਕਿ ਗੋਰਮੈਂਟ ਉਸ ਨੂੰ ਲੈ

ਕਾਮਰੇਡ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ :

ਲਏਗੀ ਮਗਰ ਅਜੇ ਤਕ ਉਹ ਮਾਮਲਾ ਉਥੇ ਹੀ ਖੜਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੋਅਰਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਜ ਇਥੇ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਪੈਸੇ ਪਾਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਗੁਰੇਜ਼ ਕਰਨਾਂ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਦਸਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਤਾਮੀਰੀ ਕੰਮਾਂ ਵਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ। ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਸਬੰਧੀ ਮੈਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਠੋਸ ਕਦਮ ਚੁਕੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਬਾਕੀ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਨੂੰ ਨੈਸ਼ਨੇਲਾਈਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਮਗਾਰਡ ਅਤੇ ਰਕਸ਼ਾ ਦਲ ਨੂੰ ਫੌਜ ਦੇ ਵਿਚ ਅਮੈਲਗਾਮੇਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਪਿਤਲ ਵਗੈਰਾ ਦਾ ਕੋਟਾ ਦਿੰਦੀ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਵਜ਼ੀਰ ਦਾ ਕਾਰਾ ਚਲ ਗਿਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਟੇ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਔਰ ਕਿਸੇ ਵਡੇ ਕਾਰਖਾਨੇ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਬਲੈਕ ਕਰਕੇ ਪੈਸਾ ਕਮਾ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਿੱਸਾ ਦੇਵੇ। ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਇਕ ਟੱਬਰ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ 10 ਕਿਲੋ ਪਿਤਲ ਦਾ ਕੋਟਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਦਸੋ ਕਿ ਉਹ ਗਰੀਬ ਲੋਕ ਜਿਹੜੇ ਦੋ ਦੋ ਮਣ ਪਿਤਲ ਰੋਜ਼ ਕੁਟਦੇ ਹਨ ਉਹ 10 ਕਿਲੋ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੋਟੀ ਕਮਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਹਮਦਰਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਪੀਲ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਇਹ ਰਕਮ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕੋਈ ਖੁਦਾ ਦਾ ਖੌਫ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਦੋਂ ਚੇਅਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਮੋਸ਼ਨ ਲਿਆਂਦੀ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਵਾਪਿਸ ਲੈ ਲਉ ਲੇਕਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਪਰਵਾਹ ਨਾ ਕੀਤੀ ਲੇਕਿਨ ਜਦੋਂ ਉਤੋਂ ਜੂਤ ਪਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਮੋਸ਼ਨ ਵਾਪਿਸ ਹੋ ਗਈ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਚ ਕੈਰੋਂ ਸ਼ਾਹੀ ਜਿਸ ਢੰਗ ਦੇ ਨਾਲ ਚਲਦੀ ਰਹੀ ਹੈ ਉਹ ਹੁਣ ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਚਲ ਸਕਦੀ। ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੱਟੀ ਦੇ ਵਿਚ ਮਤ ਦਿਆਂਗੇ ਕਿ ਉਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

11.00 a.m. ਅਜ ਲੋਕ ਪੱਟੀ ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਖੜੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਸਮਾਂ ਆਵੇਗਾ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਸ ਦੇਣਗੇ ਕਿ ਕਿਸ ਭਾਉ ਵਿਕਦੀ ਹੈ ਉਹ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਲੀਆਂ ਕਰਤੂਤਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਆਪਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਅਪਣੇ ਖਿਆਲਾਤ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਨ ਦਾ ਵਕਤ ਦਿਤਾ ਹੈ।

श्री मंगल सेन : (रोहतक) चेयरमैन साहिब, मेरी तबीयत चूंकि ठीक नहीं है इस लिए मैं आप का धन्यवाद करता हूं जो आप ने मुझे बोलने का मौका दिया है। वित्त मंत्री महोदय ने कल यहां हाऊस में सप्लीमैंट्री एस्टीमेंट्स की दूसरी किश्त जो 1963-64 के हैं पेश की हैं। इन के पेश करने की वजह यह होती है कि जिन खर्चों के सरकार बजट बनाते वक्त अनुमान नहीं लगा सकती है या जो बजट पास हो जाने के बाद अनफोरसीन खर्च हो जाते हैं उनको सप्लीमैंट्री बजट के ज़रिए इस हाउस में लाया जाता है और हाउस से पास करवाया जाता है। चेयरमैन साहिब, जो खर्च अनफोरसीन हो जाए उसके पास करने में तो कोई हर्ज नहीं लेकिन कुछ मदें एसी भी होती हैं जो कि बजट के बनाते वक्त भी फोरसी की जा सकती हैं और जिनका सरकार को पूरा पता होता है। अगर उन को बजट में शामिल न करके फिर दुबारा सप्लीमैंट्री में लाया जाए तो यह इस हाउस का कीमती वक्त ज़ाया करने के सिवा और कुछ नहीं है।

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ। ਕੀ ਹਾਊਸ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਇਸ ਵਕਤ ਚਲ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਕੋਰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ ?

Mr. Chairman: (*after ounting*) No, the House is in quorum.

श्री मंगल सेन : तो मैं अर्ज करता हूं। इस बजट में भी एक बात जिसका कि सब को पता है कि खर्च हो रहा है वह मिस कर दी गई है और यह उमिशन ऐसी है जो कि औनस्ट नहीं बल्कि जान बूझ कर डिस्आनेसटी से की गई है। आज सारे पंजाब के और सारे हिन्दुस्तान के ही नहीं दुनिया जानती है कि हमारे मुख्य मंत्री पर भ्रष्टाचार के केस चल रहे हैं और वह दास कमीशन के सामने मुलजिम के कटहरे में खड़े हैं..................

Mr. Chairman: He is not there as an accused person.

श्री मंगल सेन : पुजीशन चाहे कुछ भी हो लेकिन यह बात तो ज़रुर है कि उन के खिलाफ कमीशन के सामने इन्क्वायरी चल रही है और वह भी भ्रष्टाचार के अल्ज़ामात में। अब उस इन्क्वायरी के सिलसिले में सारी स्टेट के अफसर बुलाए गए, देहली ले जाए गए और उन को कहा गया कि वह मुख्य मंत्री के हक में एफीडेविट्स दें। इसी तरह चीफ सेक्रेटरी और होम सेक्रेटरी भी देहली गए। उस के बारे में यहां हाउस में यह जवाब दिया गया कि वह तो देहली प्लैनिंग कमीशन की मीटिंग अटैंड करने गए थे।

Mr. Chairman: On which demand is the hon. Member speaking ?

श्री मंगल सेन : मैं यह अर्ज करता हूं कि यह जो इतना खर्च किया गया है और अब भी किया जा रहा है इसे बजट में दाखल नहीं किया गया है। मुझे डर है कि यह इस खर्च को फिर सप्लीमैंट्री ऐसटीमेट्स में न ले आएं। इन को ऐसी जान बूझ कर गलतियां नहीं करनी चाहिए और सारी बात आनेस्टली हाउस में लानी चाहिए। पिछले दिन हमारे बज़ुर्ग वित्त मंत्री जी ने ठीक ही कहा था कि इस हाउस के सारे सीन्ज़ को देख कर वह मरणव्रत रखना चाहते हैं। उन्हों ने बहुत अच्छा फैसला किया था.......

Mr. Chairman: Please confine yourself to the demands before the House.

श्री मंगल सेन : मैं डीमांड्ज़ पर ही अर्ज़ करता हूं कि सारे सूबा के हालात बहुत खराब हैं जिनकी वजह से उन को भी यह कहना पड़ा। खैर मैं अर्ज़ करनी चाहता हूं कि महिन्द्रगढ़, रोहतक, हिसार, करनाल के ज़िलों में फेमिन के हालात के पेशेनज़र सरकार ने वाजिब तौर पर फेमिन के हैड के नीचे 1,97,63,760 रुपए की रकम दी है। मैं चेयरमैन साहिब, उस इलाके की नुमाइंदगी करता हूं जो इस रूलिंग पार्टी का सताया हुआ इलाका है जिसे हरियाना प्रांत कहते हैं। उस इलाके को बड़ी नपी तुली योजना के अनुसार पसमांदा रखा हुआ है। आप बड़े काबिल जज रहे हैं और आप यह बात बखूबी जानते हैं कि अगर किसी आदमी को कमज़ोर करना हो तो उसकी आर्थिक हालत ऐसी खराब कर दी जाए कि वह रोटी के धंधे में ही लगा रहे। हमारी

[श्री मंगल सेन :]

हालत भी इन्हों ने ऐसी ही कर दी है । चेयरमैन साहिब, वह इलाका वीरों और सूरमाओं का है और आज जब देश की रक्षा का सवाल आया और प्रधान मंत्री ने जवानों की मांग की तो मेरे इलाके के सूरमा लाखों की तादाद में अपने बाल–बच्चे, घर–बार खेती–बाड़ी छोड़ कर सब से आगे खड़े हो गए । लेकिन उस इलाके को कभी बाढ़ों से मारा जाता है और कभी वहां पर पानी पहुंचाने का बन्दोबस्त नहीं किया जाता ताकि वहां सूखा पड़े । मैं पूछता हूं कि क्या इन के सोशलिज़म की यही डैफीनेशन है कि जो डाउन ट्रौडन हैं उनको ज़्यादा से ज़्यादा सताया जाए, उन को बाढ़ों से मारा जाए और उनको पानी न दे कर फसलें तबाह की जाएं । वहां पर पानी देने के लिए टौप प्रायरटी दी जानी चाहिए थी । रिलीफ का जो काम है वह भी ठीक नहीं है । चाहिए तो यह था कि वहां पर कारखाने लगाए जाते और दूसरी घरेलू दस्तकारियां चालू की जातीं लेकिन यह लोगों को कहते हैं कि मिट्टी फैंको यह काम आप को रिलीफ के लिए दे दिया है । मैं अर्ज़ करता हूं कि पंजाब में रहने वाला हर व्यक्ति बराबर है और उस के हकूक बराबर हैं । लेकिन एक तरफ तो लोगों को मिट्टी फैंकने पर लगा दिया और डेढ़ रुपया दे दिया और दूसरी तरफ कहते हैं खूब गुलछर्रे उड़ाओ। मैं कहता हूं कि यह रिलीफ बहुत थोड़ा है और गलत तरीके का है । इस तरह एक करोड़ दो करोड़ ग्रांटस की शकल में रिलीफ दे कर यह मसला हल नहीं होगा । मेरे ज़िला रोहतक और करनाल में जब बाढ़ आई तो इस महकमा के वज़ीर जो हमारे पड़ोस के ही हैं वहां पर गए और उन्हों ने खुद यह बात मानी कि अफसोस है हम से यह बन्दोबस्त नहीं हो सका । क्या इतनी बात कहने से उन का यह पाप माफ हो सकता है और क्या उन के ऐसा कहने से वहां के उजड़े हुए लोग बस सकेंगे ? नहीं । सब से पहले इन्हें यह काम करना चाहिए कि जहां बाढ़ का पानी आता है उस को लिफ़्ट करके भिवानी में दो जहां सूखा पड़ता है पानी नहीं मिलता । जींद और दादरी को तो कहते हैं कि देंगें लेकिन जब देंगें तब देखेंगे । गुड़गांव की नहर तो खोदते खोदते बीच में ही रह गई । तो इस मौका पर मैं वित्त मंत्री जी से जो हमारे वहां के ही रहने वाले हैं कहूंगा कि उनको हमारे साथ सोतेली मां का सा सलूक नहीं करना चाहिए । ज़ुल्मोसितम की हद होती है । ऐसा न हो कि लोग बगावत करने पर मजबूर हो जाएं । इधर से फ्लड्ज़ आ रहे हैं उधर से सूखा पड़ रहा है । फिर इन की गलत पालीसी की वजह से जो नहरें बनी हैं उन से दो तीन लाख एकड़ ज़मीन सेम के नीचे आ गई है और सारे पंजाब में इसका शोर मच रहा है । प्रस्ताव पास हो रहे हैं और यहां पर मैम्बर काल–अटैनशन और एडजर्नमैंट मोशन्ज़ से सरकार का ध्यान दिला रहे हैं कि हमारे हिसार, रोहतक, बहादुरगढ़ और अमृतसर में आटा नहीं मिलता है और जो मिलता है वह गंदा है । इस की वजह यह है कि बड़ी–बड़ी मिलों वालों को आटा पीसने के लिए दिया जाता है और वह अपनी आदतों से मजबूर हैं क्योंकि वह इनको थैलियां भी भेंट करते हैं । मेरा इस बारे में सुझाव है कि आटे की बजाए लोगों को गंदम दी जाए ताकि चक्की वालों को भी काम मिले और लोगों को आटा भी साफ मिले । मिल वालों को उतनी पिसाई दी जाए जिस से वह अपने आप को मेनटेन कर सकें । एक बात मैं और कहता हूं मगर आप कहेंगे इस में दर्ज नहीं हैं । इन्हों ने आज तक महंगाई दूर करने की बात

नहीं सोची है । 28/30 रुपए मन गंदम मिलती है और गुड़ बहुत चढ़ गया है। रोहतक में तो गुड़ की काफी स्मगलिंग चली है और इस लिए ऐस. पी. को वहां से बदला गया है। सोनीपत और गनौर के थानेदारों को बदला गया क्योंकि उन्हों ने गुड़ में बड़ी हेराफेरी की थी । बेरी के अन्दर जो थानेदार बैठा है उसका तो काम ही क्राइम करना है और उस ने बेगुनाह लोगों को गोलियों से मारा था। मेहम के थाना में गुलावा कंडक्टर को मारने का केस उस पर चला था । वहां से वह तबदील कर दिया।

रोहतक ज़िले में एक बी. डी. ओ. लगे हुए हैं जिस का चरित्र बहुत इममौरल है। इस के बारे में मेरे माननीय सदस्य जो कि रोहतक के निवासी हैं, उस के बारे में भली प्रकार से जानते हैं लेकिन सराकर ने उस के विरुद्ध कोई एकशन नहीं लिया है। (घंटी) पंजाब में महंगाई बहुत ज़्यादा बढ़ गयी है। लोगों की कमरें टूट चुकी हैं । महंगाई के बारे में हाहाकार मची हुई है । पंजाब सरकार ने क्लास 3 तथा 4 के कर्म-चारियों की क्या सहायता की है। जिस कर्मचारी के चार, पांच बच्चे हों और उस को 70 रुपए मिलते हों तो आप ही अन्दाजा लगाएं कि वह किस तरह से अपना गुज़ारा करते होंगे । सरकार इन को कब तक दबाती रहेगी। वह कर्मचारियों को सरकार के काम में बाधा डालने के लिए मजबूर कर रही है। मैं अर्ज़ करना चाहता हूं कि सरकार को चाहिए कि उन की तकलीफों को दूर करें । हम तो चाहते हैं कि हमारे देश में प्रजातन्त्र का राज्य कायम रहे लेकिन जो सदस्य सरकारी बैंचों पर बैठें हुए हैं। वे स्वयं उस प्रणाली को कामयाब नहीं होने देते । अगर यहां पर लोकतंत्र का राज्य किसी कारण समाप्त हो गया तो उस की जिम्मेदारी इन ट्रेजरी बैंचों पर होगी। यह कलंक का टीका इन के माथे पर लगेगा और महा पाप के अधिकारी होंगे।

चेयरमैन साहिब, हमारी सरकार एग्रीकल्चरल प्रोडक्शन को दुगना करने के लिए नारे लगा रही है । क्या नारों से एग्रीकल्चरल प्रोडक्शन दुगनी हो जाएगी । परसों ही हमारे मुख्य मंत्री जी ने जो इस सदन में इस के विषय में स्पीच दी वह बिलकुल ही बोरिंग थी । उस ने तो थकावट ही लायी थी।

श्री सभापति : आप अपनी स्पीच को इंट्रेस्टिंग बनाएं। (Please make your speach interesting.)

श्री मंगल सेन : अच्छा जी । चेयरमैन साहिब, आप ने मुझे कहा कि मैं मुख्य मंत्री जी को मुलज़िम कह कर संबोधित न करूं। उन के विरुद्ध आजकल इंक्वायरी चल रही है। मैं कहना चाहता हूं कि उन्हों ने इस मसले से लोगों का ध्यान बदलने के लिए ही दुगनी एग्रीकल्चरल प्रोडक्शन करने का नारा लगाया है। इन्हों ने एग्रीकल्चरल प्रोडक्शन को दुगनी करने के लिए एक एडीशनल डायरैक्टर एप्वायंट किया है और 25,000 रुपए इस काम के लिए असामियां मुकर्रर करने के लिए मांगा गया है। वह गांव गांव में जाएंगे । क्या वह खेतों में जा कर लोगों को खाद और पानी देंगे ? इस के इलावा हार्टीकल्चर के लिए भी पैसा मांगा गया है । मैं सरकार से पूछना चाहता हूं कि हमारी सरकार इतनी टॉप हैवी एडमिनिस्ट्रेशन क्यों लादे जा रही है । सरकार

श्री मंगल सेन :
मज़दूरों, छोटे किसानों की सहायता करे । उन को समय समय पर पानी मुहैया करे। वक्त पर खाद दिया जाए। वक्त पर बीज सप्लाई करे । मैं समझता हूं कि इस तरह के कदम उठाने से ही पैदावार दुगनी हो सकती है। अगर सरकार ने इन ग़रीब किसानों और मजदूरों को तंग ही करना है तो वह कब तक इन के जुल्मों को सहते रहेंगे। सबर का पैमाना लिबरेज़ हो चुका है। ज़ुल्म की इंतहा हो चुकी है । चेयरमैन साहिब, जो व्यक्ति इन के कहने पर नहीं चलता तो उस का क्या हशर होता है । इस की मिसाल आप के सामने है मैं अर्ज़ करना चाहता हूं कि इस सरकार को 1967 में ज़रूर उखाड़ देना चाहिए । वैसे तो इन के विरुद्ध केस चल रहा है । हो सकता है कि वह कमीशन ही इन के विरूद्ध रिपोर्ट दे और यह गद्दी को छोड़ दें। (घंटी) चेयरमैन साहिब, क्या सरकार ने जो कदम उठाए हैं उस से पैदावार दुगनी हो जाएगी। मैं फिर अर्ज़ करना चाहता हूं कि सरकार किसानों को अच्छा बीज, समय समय पर पानी दे और औज़ारों के लिए रिलीफ दे । हमारे मुख्य मंत्री ने कहा है कि मैं इस स्कीम को पूरा करने के लिए थानेदारों को गांवों में भेजूंगा। उन को मैं इंचार्ज बना दूंगा। क्या इस से दुगनी प्रोडक्शन हो जाएगी। मैं समझता हूं कि आगे से भी प्रोडक्शन कम हो जाएगी। हमारी सरकार ने सप्लीमैंट्री एस्टीमेट के सफा 20 पर स्वयं माना है वह मैं पढ़ कर सुना देता हूं।

"Scheme for a Pilot Survey for Block Level estimates of Agricultural Production."

चेयरमैन साहिब, इस में फरमाते हैं कि अब तक एग्रीकल्चरल प्रोडक्शन को बढ़ाने के लिए जो तरीके अपनाए गए हैं वह गल्त थे। और अब हमारी सरकार ब्लाक लैवल पर स्कीम तैयार करने लगी है । हमारी सरकार को अपनी गल्ती तो महसूस हो गई है। अगर कोई सुबह का भूला हुआ शाम को घर पर आए तो उस को भूला हुआ नहीं समझा जाता। अच्छा है कि हमारी सरकार के ध्यान में यह बात आई है (घंटी) हमारी इस विषय में प्लैनिंग बिलकुल ग़लत है । हैवी एडमिनिस्ट्रेशन कायम कर रही है । सरकार को इन बातों पर ख्याल करना चाहिए ताकि लोगों को ज़्यादा टैक्स न देने पड़े इस विषय पर मैं बहुत कहना चाहता हूं लेकिन समय कम है और भी बातों पर सरकार का ध्यान दिलाना चाहता हूं । मैं इतनी ज़रूर अर्ज़ करना चाहता हूं कि सरकार अवाम के सामने अपनी ग़लत नीतियों पर पश्चाताप करे। साथ यह भी कहे कि फ्लड्ज़ के कारण और कोल्ड वेव के कारण फसलें तबाह हो गई हैं। आगे के लिए ठीक कदम उठाएंगे जहां पर लोगों की फसलें तबाह हुई हैं वहां पर लोगों को रिलीफ दिया जाना चाहिए।

चेयरमैन साहिब, हमारी सरकार ने स्वयं माना है कि लिटीगेशन हुई है । आप 1962 से इस सदन के माननीय सदस्य हैं और उस से पहले आप एक काबिल जज रहे हैं । आप को इस विषय में पूरी जानकारी है कि लिटीगेशन क्यों होती है। सरकार पहले तो उन की बात नहीं मानती। जब वह अदालतों का दरवाज़ा खटखटाते हैं तो

सरकार को मुंह की खानी पड़ती है। जब सरकार के ऊपर डिग्री हो जाती है तो पैसा देना पड़ता है । अगर यह पैसा सरदार प्रताप सिंह कैरों या डाक्टर गोपी चन्द भार्गव जी की जेबों में से जाए तो उन को पैसे देते वक्त तकलीफ महसूस हो सकती है । लेकिन यह पैसा लोगों से टैक्स वसूल कर के दिया जाता है । अगर इस तरह से सरकार की गलत नीतियों से और नाअहली के कारण लोगों का खून पसीने का पैसा व्यर्थ में बहाया गया तो बुरी बात है । मैं चाहता हूं कि इस गलत नीति की ज़िम्मेदारी किसी के कंधे पर डाली जाए और उस से रुपया वसूल किया जाए ताकि आगे के लिए यह गलत काम न करें । श्री मती पुश्पा भागर्व जो कि पहले गवर्नमेंट हाई स्कूल, फिरोज़-पुर में टीचर लगी हुई थी । उस को सरकार ने 12 जुलाई, 1958 को स्कूल से रिलीव किया और उसे कहा गया कि दूसरे स्कूल में हाज़िर हो। उस ने अपनी ट्रांस्फर पर रिप्रीजेंट किया लेकिन सरकार ने उस की अर्ज़ी पर कोई परवाह नहीं की। उस ने कोर्ट में अपना केस फाइट किया और सरकार को 160 रुपए देने पड़े। मैं सरकार से पूछना चाहता हूं कि ऐसे अत्याचार क्यों हो रहे हैं । लोगों को परेशान क्यों किया जा रहा है । सरकार को अपनी गलत नीतियां बदलनी चाहिए। चेयरमैन साहिब इसी तरह से श्री गुरचरन सिंह, मास्टर थे उस ने भी अपने केस के विरुद्ध हाई कोर्ट में रिट दायर की। एडवोकेट जनरल साहिब ने सरकार को कहा कि ऐफीडेविटस भेज दें क्योंकि वह केस कोर्ट में 21 मई, 1962 में लग रहा है। सम्बन्धित डिपार्टमेंट ने कहा है कि एडवोकेट जनरल ने समय पर सूचना नहीं दी, इस लिए पंजाब सरकार के विरुद्ध डिग्री हुई है । सरकार के दफतरों में बहुत ही इनएफीशैंसी है । पहले यह महकमा सरदार प्रताप सिंह कैरों के पास था कुछ दिन हुए हैं कि यह महकमा होम मिनिस्टर के पास आ गया है । वह भी वैसे हैं जैसा कि सरदार प्रताप सिंह कैरों हैं। इसी तरह से श्री राम प्रकाश वर्मा का केस है । उसने भी अपना केस फाइट किया । सरकार के विरूद्ध डिग्री हुई और उसे भी रुपये देने पड़ें । इससे ज़ाहिर होता है कि हमारी सरकार इनएफीशेंएंट है, इनकाम्पीटेंट है। हमारी सरकार खून पसीने से दिये हुए पैसे को नाजा-यज़ तरीके से इस्तेमाल कर रही है । चेयरमैन साहिब, इसी तरह का केस बाबा जगतसिंह का है। उसने क्लेम किया था। पहले तो सरकार ने नहीं दिए थे और बाद में सरकार को उसे 2090 रुपए देने पड़ें। मैं ऐसे बहुत से केसिज़ को सरकार के नोटिस में लाना चाहता हूँ लेकिन समय के अभाव के कारण अपने विचार प्रकट नहीं कर सकता। आखिर तो सरकार की गलत नीतियों के कारण ही रुपए देने पड़े हैं (घंटी) सरकार के ऊपर इन गलतियों की ज़िम्मेदारी होनी चाहिए और जिसकी गलती हैं उससे रुपए वसूल किए जाने चाहिए ।

चेयरमैन साहिब, हमारी सरकार ने देश की रक्षा के लिए होम गार्डज़ स्थापित की है । उस के उपर भी बहु संख्या में रुपया ज़ाया किया जा रहा है । वैसे इस इशू पर पहले भी बहुत कुछ कहा गया है। मैं इस विषय पर ज़्यादा डिटेल्ज़ में नहीं जाना चाहता। मैं अर्ज करना चाहता हूं कि आपोजीशन के मेंम्बर सरदार प्रताप सिंह कैरों को नेक और अच्छी सलाह देतें हैं कि होम गार्डज़ पर फजूल खर्ची न की जाए ।

Mr. Chairman : (Addressing Shri Mangal Sein). Home Guard Organisation is constituted under the Central Act. The hon. Member may speak about Raksha Dal.

श्री मंगल सेन : आप ने बजा प्वांयट आऊट किया है । मेरे कहने का मतलब यह है कि उस का नाम होम गार्ड क्यों नहीं कर देते । ग्राम रक्षा दल और होम गार्ड को मर्ज कर देना चाहिये । दरअसल वे चाहते हैं कि उन की कमांड पर कुछ लोग हों । तरसिक्का साहिब ठीक कह रहे थे कि जिन पर गांव वालों को कान्फीडैंस नहीं है उन को पब्लिक अच्छा नहीं समझती । समाजवाद की बात बहुत कही जाती है ....

सिंचाई तथा विद्युत मन्त्री : एक आध बात तो अच्छी कह देते ।

श्री मंगल सेन : चौधरी साहिब बैठे हैं । आप आगे पीछे तो कहते हैं कि तुम अच्छी बात करते हो लेकिन यहां पर खराब कहते हैं । (विघ्न) मैं तो उन के ही जज़बात को रीप्रिजेंट करता हूं । हमारे जमनानगर में एक बड़ी मशहूर पेपर मिल है उस मिल का मालिक बिज़नेस मैगनेट है और सारी कौम का किंग है । करोड़ों रुपयों की आमदन है । वहां के कर्मचारियों ने कहा कि महंगाई का ज़माना है हमारे साथ बहुत बेइनसाफी हो रही है, लांग आवर्ज़ काम करना पड़ता है और गुज़ारा नहीं होता हमारी तनखाह बढ़ा दो । हमें विक्टिमाईज़ किया जा रहा है, हमारे ग्रीवेंसेज़ रीड्रेस कर दो । उन की बात नहीं मानी और उल्टा सेक्रेटरी को निकाल दिया और बहुत से आदमियों को नौकरी से निकाल दिया । आखिर यह हुआ कि इस हाउस के मेम्बर बाबू बचन सिंह जी और दूसरे सज्जन भी वहां पर गए । उन्हों ने वहां पर कई भाषण दिये और सरकार को इन्टरवीन करने के लिये कहा । बजाए इस के कि मज़दूरों पर जुल्म हो रहा था उन की हिमायत की जाती पंजाब सरकार ने सरमायेदारों को उत्साह देने के लिये सैंकड़ों मज़दूरों को दफात 107, 151 में जेल भेज दिया गया । (विघ्न) मैं आईटम पर ही बोल रहा हूं, इर्रेलेवेंट नहीं बोल रहा । अगर गांव में कहीं पर दो आदमी झगड़ा करते हैं तो गांव में सरकार सरमायेदार को क्यों नहीं हाथ लगाती । इस लिये नहीं लगाती क्योंकि सरदार प्रताप सिंह कैरों, सरदार गुलाब सिंह और श्री मती शन्नों देवी जी को वे सरमायदार बड़ी बड़ी थैलियां पेश करते हैं और उन को एन्टरटेन करते हैं । (विघ्न)

Mr. Chairman : The hon. Member should confine himself to the Demands under discussion and try to wind up.

श्री मंगल सेन : चेयरमैन साहिब, सैंटरल गवर्नमेंट ने इन्टरवीन किया लेकिन वे लोग आज तक रिहा नहीं हुए । यहां पर जो लोग नेता बने बैठे हैं जिन का नाम भगवत दयाल जी है जो कि सरमायेदारों के एजेंट हैं वे उन की मदद करते हैं । कामरेड राम चन्द्र जी जो पुराने रेवोल्यूशनरी हैं इन संतालीस मार्का लोगों से बहुत सीनियर हैं उन्हों ने कहा था कि इंडियन नैशनल ट्रेड यूनियन कांग्रेस सरमायेदारों के हाथ में पपेट बनी हुई है................(विघ्न)

श्री बाबू दयाल शर्मा : आन ए प्वांयट आफ आर्डर, सर । जनाब मेरी अर्ज़ यह है कि क्या कोई मेम्बर किसी दूसरे मेम्बर का नाम ले कर उस पर एसपर्शन कास्ट कर सकता है ?

श्री सभापति : नहीं कर सकता। (No, he cannot do so).

श्री मंगल सेन : मैं ने जनाब सरमायेदारों का एजेंट ही कहा है, और कुछ नहीं कहा । मैं नाम नहीं लेता जी, मैं यह कह देता हूं कि कांग्रेस के प्रधान हैं वह उस के भी चेयरमैन हैं......................(श्री बाबू दयाल की तरफ से विघ्न) जनाब, यह नये नये जी हज़ूरिये बने हैं, इन के पेट में वैसे ही दर्द हो रहा है। खैर, मैं इस विषय में ज्यादा कहता हुआ अर्ज़ करूंगा कि लोग सैंट्रल गवर्नमेंट में नन्दा साहिब के पास गए । नन्दा साहिब ने कहा कि मज़दूरों को रिहा कर दो लेकिन आज तक उन को रिहा नहीं किया गया। मैं आप के द्वारा वित्त मंत्री महोदय से यह प्रार्थना करना चाहता हूं कि एक न एक दिन को मज़दूरों की बात को सुनना पड़ेगा उन पर इतना जुल्म न करें । सरमायेदार कब तक इन का साथ देंगे ? (विघ्न) सदन में चौधरी रणबीर सिंह भी मौजूद हैं और बड़े ताल से सिर हिला रहे हैं। इन के महकमे में बिजली के बिलों की जो अदायगी है, बोर्ड वाले कहते हैं कि सैंट्रल बैंक में की जाए। जो आदमी एक हफ्ते तक बिल अदा नहीं करेगा उस को पांच रुपये जुर्माना कर दिया जाएगा। मैं चौधरी साहिब की मजबूरी को खूब समझता हूं उन की चलती नहीं है। लेकिन हमारे लिये भी तो यही एक प्लैट फार्म है जहां से जनता की तकलीफ के बारे में कहा जा सकता है। मैं इस हाउस में स्पष्ट शब्दों में यह बात पूछना चाहता हूं कि उन्हों ने यह काम सैंट्रल बैंक को क्यों दे रखा है, क्यों नहीं अपने किसी अफसर के द्वारा इन बिलों के पैसे वसूल करते ?

इसी प्रकार रोडवेज़ के बारे में भी डीमांड है। चेयरमैन साहिब, एक बार आप रोहतक गए थे । आपने देखा नहीं है क्योंकि शाम हो चुकी थी। जब बस चलती है तो एक आदमी गियर को पकड़ कर बैठता है । मैं ने पूछा कि भाई इस को क्यों पकड़े बैठे हो तो कहने लगा कि यह फंस जाती है। आप देखिये कि एक आदमी गियर को पकड़ने के लिये चाहिये, एक ड्राईवर चाहिये और एक कंडक्टर चाहिये। खिड़कियां सर्दी में नीचे नहीं होतीं और गर्मी में ऊपर नहीं होतीं। सरदार प्रताप सिंह कैरों के बेटे सुरेन्द्र सिंह की वह गाड़ियां बताते हैं। उन को लोग सरकारी पीपा कहते हैं। (विघ्न) मैं कहना चाहता हूं कि वहां पर अच्छे माडल की बसें चलानी चाहियें। अब कैरों साहिब के बेटों ने काफी कमा लिया है।

Mr. Chairman : The hon. Member should try to be relevant. There is no demand for the son of the Chief Minister.

श्री मंगल सेन : जनाब, वह बाद में आ जाएगी क्योंकि हम जानते हैं कि पंजाब गवर्नमेंट ने उन्हों का केस दास कमिशन के सामने फाईट करना है। गुनाह तो

[श्री मंगल सेन]

करे मुख्य मंत्री लेकिन मुकद्दमा लड़ने के लिये जनता का रुपया खर्च किया जाए। मुख्य मंत्री साहिब अपने सगे सम्बन्धियों को ज़मीन अलाट करते रहे हैं। अंधेर है कि अगर पटवारी पर केस चले तो वह मुअत्तल हो जाए, थानेदार पर केस चले तो वह भी मुअत्तल हो जाए लेकिन अगर कुरप्ट मुख्य मंत्री पर केस चले तो वह गद्दी से चिपटा बैठा रहे और लोगों को धमकियां देता रहे। मैं आप के द्वारा यह भी कहना चाहता हूं कि अब शूगरकेन ग्रोअर्ज़ को पकड़ा जा रहा है कि वे दस मील के अंदर कोल्हू नहीं चला सकते। उन्हों ने सारा साल मेहनत की और जब उन का रोटी कमाने का समय आया तो उन को पकड़ कर जेल के अंदर धकेल दिया। भार्गव साहिब वैसे तो सुनते नहीं हैं मैं आप के द्वारा उन से कहना चाहता हूं कि आर्डर तो बाद में हुआ लेकिन उन लोगों की गिरफ्तारियां पहले हो गईं। इस से बढ़ कर गवर्नमेंट की इनकम्पीटेंसी और इर्रेगुलैरिटी और क्या हो सकती है? मैं ज़्यादा न कहता हुआ इस सदन में केवल इतना ही कहना चाहता हूं कि वह दिन दूर नहीं है कि जब जनता इन से पूछेगी कि यह पाप तुम ने कैसे किये थे।

श्री राम किशन (जालंधर शहर, उत्तर पूर्व) : चेयरमैन साहिब, इन सप्लीमेंट्री डीमांड्ज़ के सम्बन्ध में पांच छः मदों पर मैं कुछ कहना चाहता हूं। इस सम्बन्ध में भाखड़ा और नंगल प्रोजैक्ट के लिये जो लोन हम ने लिये थे उन को चुकाने के लिये चार करोड़ रुपये का एक सिंकिंग फंड क्रियेट किया जा रहा है। आप के द्वारा सरकार की तवज्जोह इस तरफ दिलाना चाहता हूं कि जहां तक भाखड़ा नंगल का सम्बन्ध है यह ठीक है कि इस से हमारी स्टेट और हमारा देश खुशहाल होगा। हमारे देश को इस से पानी और बिजली मिलेगी जिस से खेती और इंडस्ट्री बढ़ेगी। लेकिन हमारे राज्य पर जो पब्लिक डैट एक अरब और 67 करोड़ एक रुपये का है जो हम पर सूद होने जा रहा है वह एक मामूली रकम नहीं है। जहां तक भाखड़ा नंगल का सम्बन्ध है हमारा एग्रीमेंट है कि पन्द्रह साल के बाद यानी 1976-77 तक हम सारा लोन वापस कर देंगे। इस सम्बन्ध में पहली किस्त हम ने 1962-63 में 1 करोड़ 93 लाख रुपये की देनी थी। बजाए इस के हम वह रुपया अपने फंड्ज़ से देते हम ने वह भी गवर्नमेंट आफ इंडिया से ले कर दिया और उस का सूद हम को चुकाना पड़ेगा। मैं आप के द्वारा गवर्नमेंट से यह कहना चाहता हूं कि इसके लिए लैजिस्लेटर्ज़ की एक कमेटी बनाई जाए जो इस बात की जांच पड़ताल करे कि भाखड़ा नंगल के सम्बन्ध में हम ने कितना लोन लिया। पिछले बारह, तेरह, चौदह साल की मदात से पता चलता है कि हर साल ऐस्टीमेट्स में तब्दीली होती चली गई। तो वह कमेटी इस बात को देखे कि मौजूदा हालात के मुताबिक क्या हम सन् 1976-77 तक उस सारे लोन के रुपये को वापिस अदा कर सकेंगे या नहीं, वह यह देखे कि इस सम्बन्ध में हमें कहां से क्या फायदा हुआ है, जो हमारा ख्याल था क्या उस के मुताबिक फायदा हुआ है या नहीं, इस सम्बन्ध में हम ने राजस्थान से, देहली से कितना रुपया लेना है, इलैक्ट्रिसिटी बोर्ड के सम्बन्ध में जो प्राफिट की स्कीमें

बनाई गई थीं क्या वे पूरी उतरी हैं या नहीं, क्या हमारा राज्य इन हालात में वह सारा रुपया अदा करने के काबिल है या नहीं। इन सभी चीज़ों पर पूरी तरह से थारो इनवैस्टिगेशन करने की ज़रूरत है। इस के साथ ही साथ मैं पंजाब गवर्नमेंट से यह भी कहना चाहता हूं कि मुख्तलिफ तरह से जो लोन और डैट फ्लोट किए जाते हैं उन में लैजिस्लेचर को कान्फीडैंस में लिया जाए। कान्स्टीच्यूशन की धारा के मुताबिक भी उन पर लाज़मी है कि जो मुख्तलिफ तरह से पब्लिक डैट लिया जाए................ गवर्नमेंट आफ इंडिया के डैट को छोड़कर............उस में पूरी तरह से लैजिस्लेचर को कान्फीडेंस में लिया जाए ताकि हमें पता चले कि स्टेट कहां कहां से किस तरह से लोन ले रही है और आया उस के मुताबिक उसको प्राफिट भी हो रहा है या नहीं।

इस के इलावा इस सप्लीमेंटरी डिमांड्ज़ के अन्दर दो तीन ऐसी मदात हैं जिनकी तरफ आप के जरिए मैं गवर्नमेंट का ध्यान दिलाना चाहता हूं। फूडग्रेन के रिज़र्व स्टाक के लिए 5,51,17,000 रुपया मांगा गया है, एक पांच लाख रुपये की मद शूगर के सिलसिले में मांगी गई है और एक मद बारह हज़ार रुपए की है जिस के मुताबिक दो एडीशनल डिप्टी वूल कंट्रोलर मुकर्रर किए गए हैं। इन तीनों मदात के मुताल्लिक मैं आप की मार्फत पजाब गवर्नमेंट से कुछ निवेदन करना चाहता हूं।

पहली बात तो यह है कि जहां तक फूडग्रेन रिज़र्व स्टाक का सम्बन्ध है, चेयरमैन साहिब, मैं पूरे ज़ोरों के साथ यह कहना चाहता हूं कि अनाज की कीमतों को रोकने में पंजाब गवर्नमेंट मिज़रेबली फेल हुई है। न सिर्फ मिज़रेबली फेल ही हुई है बल्कि पंजाब के अन्दर इस वक्त जो हालात हैं उन के मुताबिक मैं कहना चाहता हूं कि ठीक है कि फेयर प्राइस शाप्स खोली हैं, कन्ज़्यूमर कोआप्रेटिव स्टोर भी खोले हैं लेकिन उन का असर क्या है? आज हालत क्या है? अगर आप फैक्टस और फिगर्ज़ को देखें तो पता चलता है कि जहां तक व्हीट प्राइसिज का ताल्लुक है वह इन पिछले दिनों में ही 71 परसेंट बढ़ी हैं, राईस की प्राइसिज़ 67 परसैंट बढ़ी हैं, बाजरा, मक्की और ज्वार की कीमतों में 39 से लेकर 52 परसैंट तक बढ़ौतरी हुई है और खंडसारी में 110 फी सदी का इज़ाफा हुआ है। चेयरमैन साहिब, कल ही हमारे फाइनैंस मिनिस्टर साहिब ने यहां पर जो बहुत अच्छा बजट पेश किया उस के जरिए इस हाउस को और हाउस की मार्फत पंजाब के लोगों को यकीन दिलाया कि हम ने सूबा के अन्दर फूड की न्यूटरीशन वैल्यू बढ़ानी है, पंजाब के लोगों की परचेज़िंग पावर को बढ़ाना है लेकिन चेयरमैन साहिब, इस वक्त हालत क्या है? बावजूद इस बात के कि इतने ज़ोरों से कहा जाता था कि जब भाखड़ा नंगल पूरा हो जाएगा तो उस से हमारा पंजाब राज्य न सिर्फ अनाज के मामले में आत्मनिर्भर हो जाएगा बल्कि सर्पलस होगा, आज उस सर्पलस होने की हमारी पोज़ीशन क्या है? तीसरी फाइव इयर प्लैन में इस बात का ज़ोर दिया गया था कि हरेक आदमी को 18 आऊंस खुराक रोज़ाना मिलेगी। लेकिन जो खुराक दूसरी प्लैन के आखीर तक मिलती रही आज उस के अन्दर भी और कमी क्या हो गई है। पहिले जब कि 16 आंउस मिलती थी आज 15.4 आंउस मिल रही है। यह खुराक उन पंजाब के लोगों को मिल रही है जो कि बहादुर फौजी जवान

[श्री राम किशन :]

पैदा करते हैं, जो कि हिन्दुस्तान का सोर्ड आर्म कहलाता है और जिस की ताकत पर हिन्दुस्तान की डिफेंस निर्भर है। इतना ही नहीं, मैं इस में, इस खुराक में कैलोरीज़ के अन्दर नहीं जाना चाहता, इसकी न्यूट्रीटिव वैल्यू में नहीं जाना चाहता लेकिन इतनी अर्ज़ किए बिना नहीं रह सकता कि आप इस बात को ज़रूर देखें कि जो इम्पोर्टिड व्हीट है, अगर आप ने वही खुराक सप्लाई करना है तो कम अज़ कम इस बात का ख्याल ज़रूर रखें कि वह तो अच्छी क्वालिटी की हो। इस वक्त जो हालत है, जिस का मुझे ज़ाती तौर पर पता है, मैं पंजाब गवर्नमेंट का ध्यान उस बात की ओर दिलाना चाहता हूं। चेयरमैन साहिब, आप को सुनकर दुःख होगा और मुझे मजबूरी से इस हाउस के अन्दर कहना पड़ता है कि बावजूद इस बात के कि इन मामलात की तरफ हाउस के मोअज़िज़ मेम्बर गवर्नमेंट की तवज्जो दिलाते हैं, उस तरफ कोई ध्यान नहीं दिया जाता। आप को सुनकर ताज्जुब होगा कि 26 जनवरी और 27 जनवरी को मैंने पंजाब गवर्नमेंट को तार दिया कि जालन्धर में इस सम्बन्ध में क्या हालत है लेकिन अफसोस से कहना पड़ता है कि उस तार को एक्नालिज तक नहीं किया गया, एक्नालिज करना तो दरकिनार मुझे इस बात का भी जवाब नहीं दिया गया कि उस पर कोई इनक्वायरी भी हुई या नहीं, क्या ऐक्शन लिया गया है, इस बात का मुझे कोई इल्म नहीं। जब मेरे जैसे आदमी के साथ इस तरह की बदसलूकी की जाती है तो मैं नहीं समझता कि औरों का क्या हाल होता होगा। मैं आप की मार्फत गवर्नमेंट को यह बताना चाहता हूं कि जितनी बदसलूकी जालन्धर के डिस्ट्रिक्ट फूड कंट्रोलर ने यहां की, इस असेम्बली के मेम्बर के साथ की वह मैं तो गान्धीयन आइडिआलोजी में बीलीव करने की खातिर बरदाश्त कर ही सकता हूं लेकिन आम लोगों से बरदाश्त नहीं होगी। आप की विसातत से बड़े दुःख के साथ कहना चाहता हूं कि गवर्नमेंट खुद देखे कि वहां पर आटे की हालत क्या है ? अमृतसर और दूसरी जगहों पर तो होगी लेकिन जिस जगह का मुझे ज़ाती तौर पर इल्म है, मैं वहां जालन्धर की बाबत बताता हूं कि तीन तीन दिन तक वहां पर किसी जगह पर, किसी भी डिपो पर लोगों को आटा नहीं मिलता। लोगों में हाहाकार मचा हुआ है। लेकिन कोई तवज्जो नहीं दी गई और आटा ? वह भी बैड कुआलिटी का मिलता है। यह सिर्फ मेरे कहने की बात नहीं है, खुद जिला जालन्धर के डिप्टी कमिश्नर ने इस बात की तस्दीक की है कि आटा बैड कुआलिटी का है। मैं पंजाब गवर्नमेंट से यह पूछना चाहता हूं कि आप इस तरह से लोगों के साथ मज़ाक क्यों कर रहे हैं ? हमारे साथ तो जिस तरह की बदसलूकी करनी हो कीजिए, लेकिन लोग इस तरह से कभी भी बरदाश्त नहीं कर सकेंगे। इसलिए ज़्यादा न कहता हुआ आप के ज़रिए, गवर्नमेंट तक यह बात पहुंचाना चाहता हूं कि जहां तक आटे की कुआलिटी का ताल्लुक है वह ज़रूर अच्छी दीजिए, ऐसी दीजिए जो कि लोग खा भी सकें।

चेयरमैन साहिब, अभी अभी देहली में स्टेट फूड मिनिस्टर्ज़ की कांफ्रैंस हुई है। वहां पर कुछ अहम फैसले किए गए। मैं पंजाब गवर्नमेंट से, चीफ मिनिस्टर साहिब से, होम मिनिस्टर और बाकी मन्त्रि मंडल से वाजेह तौर पर यह कहना चाहता हूं कि

उन्हें इस हाऊस के अन्दर कैटेगोरिकली एक स्टेटमेंट देना चाहिए जिस के ज़रिए इस हाउस को, पंजाब के लोगों को यकीन दिलाया जाए कि कंट्रोल होने से पहले लोगों को जितनी खुराक मिलती थी वह उन्हें मुहैया की जाएगी, मैक्सिमम और मिनिमम कीमतें मुकर्रर की जाएंगी ताकि पंजाब के लोगों को पता चले कि उन्हें तसल्लीबख्श तरीके से खुराक मिल सकेगी, व्हीट मिल सकेगी या नहीं । आज लोगों के फैमिली बजट को आप देखें कि उसकी क्या हालत है। अगर आप उसका जायज़ा लें तो पता चलेगा कि उन्होंने जो अपना बजट बनाया हुआ है उसका 83 परसैंट सिर्फ फूडग्रेन के लिए ही चला गया है और उन्हें अपने दूसरे अखराजात को एडजस्ट करना मुश्किल हो गया है। इसलिए मैं फिर इस बात पर ज़ोर दूंगा कि पंजाब गवर्नमेंट इस सम्बन्ध में लोगों के सामने कैटेगोरिकली एक स्टेटमेंट दे और उन में कान्फीडैंस पैदा करे।

इसके इलावा तीन चार और सुझाव देना चाहता हूं। पहली बात तो यह है कि गवर्नमेंट आफ इंडिया की यह तै शुदा पालिसी है कि प्राइसिज़ को रोकना चाहिए। उन्होंने इस बढ़ते हुए ट्रैंड को सरकारी तौर पर महसूस भी किया है । अभी अभी जो स्टेट फूड मिनिस्टर्ज़ कांफ्रैंस हुई उसमें इस बात का जायज़ा लिया गया। हमारे फाइनैंस मिनिस्टर श्री टी. टी. कृष्णमाचारी ने इस सम्बन्ध में जो इकनौमिक सर्वे रिपोर्ट पार्लियामेंट में पेश की उस में भी इस बात को माना है कि कीमतों में बहुत ज़्यादा अज़ाफा हुआ है और उस के मुताबिक गवर्नमेंट आफ इंडिया की नीति है, पालिसी है कि देश के अन्दर बड़े बड़े सैंट्रल कोआप्रेटिव स्टोर खोले जाएं। उन्होंने दो सौ के करीब सैंट्रल कोआप्रेटिव स्टोर खोले भी हैं। जहां तक पंजाब का सम्बन्ध है यहां पर गवर्नमेंट आफ इंडिया के डाइरैक्टर सिविल सप्लाइज़ आए। उन्हों ने सारी सिचुएशन का जाइज़ा भी लिया। उन्हों ने देखा कि जो राज्य इतनी बड़ी तादाद में दूसरे सूबों को व्हीट सप्लाई करता है वहां पर व्हीट सप्लाई की हालत क्या हो गई है । प्राइसिज़ किस तरह से राइज़ कर रही है। उन सभी चीज़ों की रिपोर्ट उन के पास होगी। उस को देखते हुए मैं पंजाब गवर्नमेंट को मश्विरा दूंगा कि हर ज़िला के अन्दर एक सैंट्रल कोआप्रेटिव स्टोर कायम किया जाए ताकि जिस वक्त प्राइसिज़ राइज़ हों तो फौरन वहां से सारे का सारा माल मार्किट में फैंक दिया जाए और कीमतों को ऊपर न जाने दिया जाए।

जहां तक डिपुओं का सम्बन्ध है मेरी अर्ज़ यह है कि जहां मुख्तलिफ शहरों के अन्दर राशन कार्ड मुकर्रर किए हुए हैं वहां पर कम अज़ कम सौ ऐसे कार्डों के ऊपर एक बोरी ज़्यादा दी जाए और अगर पांच सौ कार्ड हों तो पांच बोरियां ज़्यादा दी जाएं ताकि हर एक आदमी को आसानी से आटा मिल सके। इसी तरह से जहां तक रूरल एरिआज़ का सम्बन्ध है, जहां पर कि लैंडलैस लेबरर्ज़ हैं, नान ऐग्रीकल्चरिस्ट हैं, छोटे गरीब ज़मींदार हैं, उन को भी आटा नहीं मिल रहा। वहां पर भी सारा प्रबन्ध इसी तरह से होना चाहिए ताकि किसी जगह पर खुराक की किल्लत महसूस न हो।

इसी तरह से गवर्नमेंट ऐम्पलाइज़ के सम्बन्ध में भी मैं कुछ निवेदन करना चाहता हूं। चेयरमैन साहिब, आप की मार्फत पंजाब गवर्नमेंट को याद दिलाना चाहता

[श्री राम किशन

हूं कि यह गवर्नमेंट का फर्ज़ है कि वह उन की नसैसीटीज़ आफ लाईफ की तरफ पूरे तौर पर ध्यान दे। और उस के मुताल्लिक मैं अर्ज़ करूंगा कि जिस तरह से वेस्टर्न कन्ट्रीज़ में और ईस्टर्न कन्ट्रीज़ में किया जाता है वैसे ही हमारी पंजाब गवर्नमेंट फूडग्रेन्ज़ स्बसीडाइज़ कर के अपने एम्पलाइज़ को दे जिस तरह वहां किया जाता है ताकि उन को तमाम ज़रूरियात ज़िन्दगी मिल सकें। इस वक्त उन की तन्खाहों का 80 फी सदी हिस्सा फूडग्रेनज़ पर ही खर्च हो जाता है।

जहां तक खाण्ड का ताल्लुक है 14 हज़ार टन इस कन्ट्रोल से पहले हर महीने के लिए हमारे सूबे को मिलती थी और कन्ट्रोल हो जाने के बाद भी इतनी ही मिल रही है। तो इस हालत के मुताबिक कन्ट्रोल लागू रखने के क्या मायने? जब कि नार्मल टाइम्ज़ में भी 14 हज़ार टन हर महीने इस स्टेट को मिलती थी और अब भी 14 हज़ार टन मिल रही है तो कन्ट्रोल जारी रखने की क्या ज़रूरत है, इस ब्लैकमार्किट के क्या मायने। इस लिए मैं चेयरमैन साहिब आप की मार्फत पंजाब गवर्नमेंट से कहना चाहता हूं कि उस की तरफ से इस के मुताल्लिक एक कैटेगोरिकल स्टेटमेंट आनी चाहिए। अभी अभी गवर्नमेंट आव इंडिया के फूड मिनिस्टर ने पार्लियामेंट में एक स्टेटमेंट दी थी जिस में उन्होंने बताया था कि पिछले साल 22 लाख टन कुल शूगर देश में पैदा हुई थी जिस में से 5 लाख टन एक्सपोर्ट की गई, तीन लाख टन बफर स्टाक रखा गया और बाकी की स्टेट्स में बांटी गई। इसी तरह की एक स्टेटमेंट हमारे फूड मिनिस्टर साहिब को फूड सिचुऐशन के बारे में भी देनी चाहिए। मैं अर्ज़ करना चाहता हूं कि इस कन्ट्रोल आर्डर में इतना भ्रष्टाचार हुआ है कि जिस से इख्लाक के अन्दर असर पड़ा है और ब्लैकमार्किट हुई है जिस का ब्यान करना भी मुश्किल है। सरकार को इसे फौरन वापस लेना चाहिए क्योंकि इस से इस की बड़ी बदनामी हुई है। अभी हम ने भुवनेश्वर के रैज़ोल्यूशन का ज़िक्र किया है जिस में एक पैरा है कि कांग्रेस ने इस बात का फैसला किया है कि हम कन्ट्रोल रखना नहीं चाहते लेकिन यह चाहते हैं कि एफीशेन्ट एडमिनिस्ट्रेटिव मशीनरी हो यह तभी हो सकेगी जब यह कन्ट्रोल आर्डर खत्म किया जाएगा। इस सम्बन्ध में क्या क्या बातें चलती रही हैं मैं उन की तरफ इस वक्त इस सदन का ध्यान नहीं दिलाना चाहता। लेकिन इतना ज़रूर कह देना चाहता हूं कि सरकार को अपनी एडमिनिस्ट्रेटिव मशीनरी को ठीक ढंग से चलाना चाहिए क्योंकि वह लोगों से बुरी तरह से पेश आती है। एक तो लोगों को ज़रूरत की चीज़ें नहीं मिलतीं दूसरा यह उन से डीसेन्ट वे में ट्रीट भी नहीं करते।

इस से आगे मैं एक और सप्लीमेंट्री डीमाण्ड की तरफ हाउस का ध्यान दिलाना चाहता हूं। उस डीमाण्ड के ज़रिए दो डिप्टी वूल कन्ट्रोलर्ज़ रखने की मंज़ूरी मांगी गई है। और यह इस बात के लिए मुकर्रर कर रहे हैं ताकि यह मैनुफैक्चरर्ज़ को जो समाल स्केल वूल इण्डस्ट्रीज़ वाले हैं उन को अच्छी तरह से और यार्न मिल सके लेकिन आज हालत क्या है? जो गरीब आदमी हैं और जो मिडल क्लास के आदमी हैं उन में से कोई भी नया ऊनी कपड़ा खरीद नहीं कर सकता क्योंकि गरम कपड़े की कीमत बहुत बढ़ गई है और निटिंग वूल की कीमत तो इतनी बढ़ गई है कि जो पहले पांच

मात रुपए पौंड हुआ करती थी वह अब 40 या 50 रुपए फी पौंड तक चली गई है। ढाई सौ के करीब समाल स्कैल मैनुफैक्चरर्ज़ हैं वह दो मार्च से स्ट्राइक करने जा रहे हैं क्योंकि उन्हें रा मैटीरियल नहीं मिल रहा है। जिन को तो परमिट इशू किए गए हैं उन के वह पर्रामट भी ग्रानर नहीं हो रहे। तीस हज़ार के करीब आदमी वहां काम कर रहे हैं वह बेकार हो जाएंगे। एक ओर तो महंगाई इतनी बढ़ गई है दूसरी ओर रॉ मैटीरियल न मिलने के कारण फैक्टरीज़ बन्द हो रही हैं और लोग बेरोज़गार हो रहे हैं। इस सम्बन्ध में गवर्नमेंट आफ इंडिया ने इशारा किया है और पंजाब सरकार का फर्ज़ है कि इस ओर तवज्जुह दे ताकि 2 मार्च को सट्राइक होने की नौबत न आए और फैक्ट्रीज़ चलती रहें।

चेयरमैन साहिब, मैं एक और बात की तरफ पंजाब सरकार का ध्यान दिलाना चाहता हूं। गवर्नमेंट आफ इंडिया के फाइनैंस मिनिस्टर साहिब ने 3 करोड़ रुपया सारे हिन्दुस्तान के अन्दर जो गोल्ड स्मिथ्स बेकार हुए हैं उन की मदद के लिए मन्जूर किया है। इन 3 करोड़ रुपए में से पंजाब के हिस्से में 10 लाख रुपया आया है। जिस में से अढ़ाई लाख रुपया इन सप्लीमेंट्री ग्रांट्स में रखा गया है। बाकी के साढ़े सात लाख रुपए का मुझे पता नहीं कि अगले साल में ला रहे हैं या क्या कर रहे हैं। इस ढाई लाख रुपए की रकम में से उन बेरोज़गार हुए गोल्ड स्मिथ्स को मदद दी जानी है जो गोल्ड कंट्रोल आर्डर से बेकार हो गए हैं। इस बारे में मैं सुझाव देना चाहता हूं कि उन को रोज़गार देने के लिए जो काम वह इस वक्त कर रहे हैं उन को रॉ मैटीरियल देने के लिए यह रकम खर्च की जाए और इस बारे में जल्दी से जल्दी डिस्ट्रिक्ट इंडस्ट्रीज़ आफीसर्ज को इंस्ट्रक्शंज़ जारी की जाएं कि इसी माली साल में यह रकम खर्च की जाए। इस के इलावा बाकी जो साढ़े सात लाख की रकम है वह भी अगले साल उन की मदद के लिए खर्च की जाए।

चेयरमैन साहिब, मैं एक और डिमांड की तरफ पंजाब गवर्नमेंट की तवज्जुह दिलाना चाहता हूं अभी दिल्ली में फूड मिनिस्टर्ज कांफ्रेस हुई थी। उस में कुछ फैसले किए गए हैं और इस के बारे में भी फैसला हुआ है। इस वक्त पंजाब के अन्दर चावलों की 1652 मिलें हैं जिन में से कुछ शैलर्ज़ हैं, कुछ हलर्ज़ हैं और कुछ कम्बाइंड टाइप की हैं। पंजाब गवर्नमेंट को कैटेगौरीकली स्टेटमेंट देनी चाहिए कि आया वह इन मिलों को नैश्नेलाइज़ करने जा रही है या नहीं करने जा रही है ताकि जिन सरमायादारों का वहां रुपया लगा हुआ है या जो लेबरर्ज़ वहां काम कर रहे हैं उन को पता लग जाए ताकि वह इस के लिए तैयार रहें। यह न हो कि गवर्नमेंट यकलख्त उन की मिलें नैश्नेलाइज़ करके उन को बेकार कर दे। पहले का तजर्बा यह बताता है कि जिस चीज में गवर्नमेंट ने अपना हाथ डाला है या तो वह मार्किट से गायब हो गई या मिलनी मुकिमल हो गई।

चेयरमन साहिब, इस के बाद एक सप्लीमेंट्री डिमांड में ज़िला कांगड़ा में चाय की इंडस्ट्री के लिए कोआप्रेटिव सोसाइटी जो बनी है उस की मदद के लिए रकम रखी

[श्री राम किशन]

गई है। इस सिलसिले में मैं दिलाने चाहता हूं कि चाय की इंडस्ट्री एक ऐसी चीज़ है जो हमारे देश को फारेन एक्सचेंज अर्न करने दिलाने में सहायता देती है जिस की हमें बहुत जरूरत है। कांगड़ा में ग्रीन टी पैदा होती है जिस की अफगानिस्तान के अन्दर बहुत ही डिमांड है। इस की प्रोडक्शन बढ़ाने और उस को ठीक तरह से फिनिश करने की बहुत ज़रूरत है। अगर आप देखें तो आप को पता चलेगा कि ज़िला कांगड़ा में चाय फी एकड़ दो सौ पौंड पैदा होती है। दार्जलिंग में 348 पौंड फी एकड़ और आसाम में 893 पौंड फी एकड़ पैदा होती है। अगर सरकार कांगड़ा के लोगों का स्टैंडर्ड आफ लिविंग ऊंचा करना चाहती है और उन की हालत आसूदा बनाना चाहती है तो इसे ऐसे तरीकों को अपनाना होगा जिस से वहां चाय की उपज फी एकड़ बढ़ सके। इस के साथ हमें जो डालर की ज़्यादा जरूरत है वह भी अर्न कर सकेंगे। इस तरफ ज़रूर सरकार को ध्यान देना चाहिए।

चेयरमन साहिब, मैं एक और बात की तरफ सरकार का ध्यान दिलाना चाहता हूं। पंजाब सरकार चक्कियों को जो गन्दम पिसायी के लिए देती है 2.70 रुपए फी क्विंटल मिलों की निस्बत महंगे भाव पर देती है। हालांकि यह दावा करती है कि जो छोटे-छोटे आदमी हैं और छोटे-छोटे कारोबार करते हैं उन को यह ऊपर उठाना चाहती है। इस बारे में गवर्नमेंट जो मुनासिब एक्सप्लेनेशन दे सकती है वह यहां पर ज़रूर दे। इस के इलावा मैं इस सम्बन्ध में एक सुझाव गवर्नमेंट को और देना चाहता हूं कि इसे एक प्राइस स्टैबैलाइज़ेशन कमेटी बिठानी चाहिए जो देखे कि ग्रोअरज़ की क्या क्या मांगे हैं। उन की कास्ट आफ प्रोडक्शन को मद्देनज़र रखे, पिछले साल जो उन की कास्ट आयी हैं उस को मद्देनज़र रखें। जो उन की कास्ट आफ इम्पलीमेंटस में महंगाई से असर पड़ा है उस को मद्देनजर रखें, और कंज्यूमर्ज़ की तकलीफात को मद्देनज़र रखे और मिनिमम और मैक्सीमम प्राइसिज़ उन के मुताबिक मुकर्रर करने के लिए सरकार को सिफारिफ करे। एग्रीकल्चरिस्ट्स को इस बात का यकीन दिला दिया जाए कि उन की प्रोड्यूस की उन्हें पूरी रिटर्न मिलेगी और कन्ज़्यूमर्ज को यकीन दिला दिया जाए कि इस रेट के अन्दर अन्दर उन को फूड ग्रेन्ज मुहैया होंगे। इसी तरह से इंगलैंड में एक बड़ा भारी प्राइस कमीशन बैठा है जो प्रोड्यूसर्ज़ और कंज्यूमर्ज़ की डिमांडज़ को देखकर प्राइसिज़ स्टैबेलाइज़ करने के लिए सुझाव देगा। यह स्टैबेलाइज़ेशन कमेटी फूड ग्रेन्ज़ की 1962-63 में जो कीमतें रही हैं और जो 1963-64 में रही हैं उन को मद्देनज़र रख कर अपने सुझाव दे और उस के मुताबिक सारी चीज़ जल्द से जल्द की जाए ताकि लोगों को ज़्यादा से ज़्यादा फायदा हो सके। सारी चीज़ें रीजनेबल रेट पर मिलनी चाहिएं।

एक बात मुझे फायर ब्रिगेड की माडर्न इक्विपमैंट के बारे में कहनी है। चैयरमैन साहिब, जब 1962 अक्तूबर में यहां पर एमरजैंसी डिक्लेयर की गई तो जगह जगह पर कुंए खोदे गए और कहा गया कि जगह जगह पर मॉडर्न फायर ब्रिगेड इक्विपमैंट दी जायगी। 1963-64 के बजट में भी, उस के बाद सप्लीमेंट्री डिमांडज़ में और अब

फिर इस बारे में प्रोवीज़न किया गया है। यह इक्विपमैंट अभी तक नहीं आई। पंजाब सरकार की तरफ से यह माडर्न इक्विपमैंट देने में और देरी नहीं होनी चाहिए।

इस के बाद में मिल्क फीड के सिलसिले में जो ट्रांस्पोर्ट चार्जिज़ इस में प्रोवाइड किये गए हैं उन का जिक्र करना चाहता हूं। जहां तक मिल्क पाउडर का सवाल है वह तो यूनाइटिड नेशन्ज़ की आर्गेनाइज़ेशन की तरफ से फ्री आता है। पहले इस के ट्रांस्पोर्ट चार्जिज़ गवर्नमेंट आफ इंडिया देती थी मगर अब उन्होंने कहा है कि एक-तिहाई वह देंगे और दो-तिहाई पंजाब सरकार देगी। अब जबकि हम ने पांच लाख बच्चों की बजाए दस लाख बच्चों को दूध सप्लाई करना है तो इस का पूरा पूरा इन्तज़ाम पंजाब सरकार को करना चाहिए। रोहतक के ज़िले में मिल्क पाउडर बलैक मार्किट के कई केस नोटिस में आए। एसी बातों की रोकथाम की जानी चाहिए। (घंटी)

इन्डस्ट्री में हम ने एक लाख बैड शीट्स अमरीका को भेजनी हैं। बड़ी अच्छी चीज़ है, यहां पर डालर आयगा। मगर इस बात का ख्याल रखा जाना चाहिए कि जो चीज़ दूसरे देशों को जाए वह अच्छी क्वालिटी की हो। (घंटी) क्योंकि इस का असर मुल्क, बिजनैसमैन और गवर्नमेंट पर भी पड़ता है। इस लिए आशा रखता हूं कि इस तरफ पूरा पूरा ध्यान दिया जायेगा।

फिर इस में कुछ ऐग्रीकल्चर यूनिवर्सिटी की मांग भी है। मैं इस मांग को बिल्कुल ठीक समझता हूं क्योंकि रिसर्च पर खर्च करना बहुत ज़रूरी है। इस रिसर्च पर जहां हमारे देश में एक परसेंट का भी कुछ सौवां हिस्सा रिसर्च पर खर्च किया जाता वहां दूसरे देशों में वहां की नेशनल इनकम का 2.5 और 2.8 प्रतीशत तक खर्च किया जाता है। हमें भी ऐग्रीकल्चर की रिसर्च को और आगे बढ़ाना है। हमारे थापर साहिब दूसरे देशों में ही रहे काम को देख आए हैं और वह जानते हैं कि इस काम ने वहां की इकानोमी में रिसर्च ने क्या पार्ट प्ले किया है। मैं चाहता हूं कि हमारी यह ऐग्रीकल्चर यूनिवर्सिटी भी यू० पी० की रूद्रपुर यूनिवर्सिटी की तरह ही मशहूर हो और इस काबिल हो जाए कि हमें अपने हर ज़िले में, हरेक ब्लाक में एक एक रिसर्च असिस्टैंट पोस्ट कर सकें। हमारे हां हर जगह की सायल का कैमीकल अनैलिसिज़ किया जा सके और हम किसानों को पूरी तरह से गाइड कर सकें। ताकि हम अपने हां डबल प्रौडक्शन कर सकें। (घंटी) मैं इन लफ्जों के साथ बाकी अपनी बातों को छोड़कर सरकार से उन बातों की तरफ ध्यान देने की दरखास्त करूंगा जो कि मैं ने आप के द्वारा इन तक पहुंचाई हैं और खास कर फूड ग्रेन्ज़, आटा और महंगाई की तरफ खास ध्यान देने की दरखास्त की है, अपनी जगह लेता हूं।

Mr. Chairman called upon Sardar Lachhman Singh Gill. But some hon. Members wanted to say something).

Mr. Chairman: The hon. Finance Minister will start his speech at 12.15 p. m.

(Mr. Chairman called upon Sardar Lachhman Singh Gill to speak)

(*Interruptions.*)

पंडित मोहन लाल दत्त : मुझे एक प्रार्थना करनी है कि जो पिछड़े हुए इलाके के प्रतिनिधि हैं या जो साइलेंट वर्कर हैं या न्यूसैंस वैल्यू नहीं रखते या शोर नहीं मचाते और अपने इलाके के दुःख दर्द सरकार के सामने रखना चाहते हैं उन को बिल्कुल वक्त नहीं दिया जाता ।

सरदार लछमन सिंह गिल : हमारी पार्टी को बिल्कुल वक्त नहीं मिला । वक्त पार्टी बेसिज़ पर मिलना चाहिए 15 मिनट मेरे लिये कम हैं ।

Mr. Chairman : The hon. Members did not show keeness to speak to-day. No hon. Member was rising in the beginning.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਨ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ (ਜਗਰਾਉਂ) : ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਸਪਲੀਮੈਂਟਰੀ ਐਸਟੀਮੇਟ ਦੇ ਦੋ ਹਿੱਸੇ ਹਨ : ਕੁਝ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਹੈ ਤੇ ਕੁਝ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤੇ ਕੁਝ ਮੰਗਿਆ ਗਿਆਂਹੈ । ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਐਸਟੀਮੇਟ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖ ਕੇ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ । ਕੁਝ ਚੀਜ਼ਾਂ ਅਨਫੋਰਸੀਨ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ । ਪਰ ਇਥੇ ਤਾਂ ਮੰਗ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਰਸਮ ਹੀ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਖਰਚ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਮੰਗ ਲਿਆ ਮੇਜਾਰਿਟੀ ਬਲ ਬੋਤੇ ਪਾਸ ਕਰਵਾ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਬੇਵਕੂਫੀਆਂ ਕਰਨ ਕੋਈ ਪੁਛਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ । ਫਿਨਾਂਸ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਬੜੀ ਇਜ਼ਤ ਹੈ ਅਸੀਂ ਬਾਰ ਬਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਲਿਆਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਉਹ ਇਹ ਰੁਪਿਆ ਹੈ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲੋਂ ਬੜੀਆਂ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਨਾਲ ਇਕਠਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰੁਪਿਆ ਜ਼ਾਇਆ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਮੈਂ ਪਹਿਲੇ ਹਾਊਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਲੀਗਲ ਰੀਮੈਂਬਰੈਂਸੇਰ ਦੇ ਕਾਰਨਾਮਿਆਂ ਵਲ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹਾਂ । ਮੇਰੀ ਇਹ ਪੱਕੀ ਰਾਏ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਮਹੂਰੀ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਛੋਟੇ ਆਦਮੀ ਮਸਲਨ ਮਾਸਟਰ, ਕਲਰਕ, ਡਾਕਟਰ ਵਗੈਰਾ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਨਾ ਜਾਣਾ ਪਵੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜ਼ਰਾਏ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ । ਹੁੰਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪਰ ਵਾਲੇ ਅਫ਼ਸਰ ਗੁਸਤਾਖੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਅਤੇ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਜਾਣ ਲਈ ਕਮਪੈਲ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਇਹਦੇ ਸਾਰਿਆਂ ਹਿਸਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਹੈ । ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਜੇਕਰ ਆਪ ਇਸ ਪਾਸੇ ਤਵਜੋ ਦਿਉ ਤਾਂ ਆਪ ਇਸ ਦੇ ਸਫਾ 6 ਤੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸਫਾ 7 ਤੇ ਫਿਰ 26-27 ਸਫਾ ਤੇ ਦੇਖੋ ਤਾਂ ਆਪ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਹਾਲਾਤ ਕੀ ਹਨ । ਕਿ ਕਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਲੋਕ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਜਾਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋ ਗਏ । ਫਿਰ ਇਹ ਇਤਨੇ ਸਿੰਪਲ ਕੇਸ ਹਨ ਕਿ ਇਕਲੇ ਮੈਨ ਵੀ ਇਹ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੇਸ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ । ਪਰ ਅਸਲ ਗੱਲ ਕੀ ਹੈ ਕਿ ਸੁਪੀਰੀਅਰ ਅਫੀਸਰ ਦੇ ਗਲਤ ਕੰਟ੍ਰੋਲ ਕਾਰਨ, ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਪਰਸਨਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਕੇ ਕਿ ਕੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਬੋ ਡਾਉਨ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਗਰੀਬ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਨੋਟਿਸ ਦੇਣੇ ਪਏ ਤੇ ਫਿਰ ਇਹ ਲਾ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦਾ ਕੰਮ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਨੇਕ ਸਲਾਹ ਦਿੰਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਲਾਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਿਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਕੀ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਵੀ ਕੇਸ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ ਜੇਕਰ ਇਕ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਫ਼ੇਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਦੂਜੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਫੇਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਇਥੇ ਹੀ ਬਸ

ਨਹੀਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੇਸ ਕੱਚੀ ਪੇਸ਼ੀ ਤੇ ਹੀ ਨਾ ਟਿਕ ਸਕੇ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕੀ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਵੇਗਾ। ਸ਼ਾਇਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਪਤਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਇਹ ਹਕੀਕਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ ਕਿ ਕੋਰਟ ਵਿਚੋਂ ਜਿੰਨੀਆਂ ਡਿਗਰੀਆਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਟੀਚਰ ਹਨ, ਇਕ ਕਲਰਕ ਹੈ, ਇਕ ਬਾਇਲਰ ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਹੈ ਇਹ ਸਾਰਾ ਖਰਚ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਪਿਆ, ਸਾਨੂੰ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਪਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਰਕਮ ਨੂੰ ਵੇਸਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਆਪਣੇ ਲੀਗਲ ਰੀਮੈਂਬਰੈਂਸਰ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ, ਅਤੇ ਇਹ ਠੀਕ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਇਥੇ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਵਜ਼ੀਰ ਬੜੇ ਜੋਸ਼ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਥੇ ਅਸੀਂ ਮੁਛਾਂ ਉਤਾਂਹ ਨੂੰ ਕਰਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਹ ਮਨਿ-ਸਟਰ ਬੁਲ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਕਰਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜੇ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਬਾਹਰ ਚਲੇ ਜਾਈਏ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੁਲ ਉਤਾਂਹ ਨੂੰ ਅਤੇ ਸਾਡੀਆਂ ਮੁੱਛਾਂ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਆਨਰੇਬਲ ਮੈਂਬਰਜ਼ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਟਰੀਟ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਬਾਹਰ ਬਾਕੀ ਦੇ ਲੋਕਾ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੈ। ਇਨਾਂ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਜੇਕਰ ਨਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਵੀ ਗਲਤ ਹੋਵੇ ਇਹ ਮੰਨਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਐਲ. ਆਰ. ਦੇ ਨੋਟ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਧਿਆਨ ਦਿੰਦੇ।

ਜਾਂ ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲਾ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਇਨਾਂ ਇਨਐਫੀਸ਼ੈਂਟ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਜਿਨੀ ਨਿਖੇਦੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕਰ ਸਕਾਂ ਪਰ ਮੈਂ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਜਿੰਨੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਲਫਜ਼ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਨੂੰ ਕੰਡੈਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਕੇਸ ਹੋਵੇ ਕੋਈ ਸਿਵਲ ਦਾ ਕੇਸ ਹੋਵੇ ਜਦੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਹ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਮੈਂ ਸਮ-ਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਐਲ. ਆਰ. ਨੂੰ ਹਾਈ ਆਫੀਸਰਜ਼ ਅਤੇ ਮਨਿਸਟਰੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਆਪਣੇ ਪਰਸਨਲ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਵਰਤਦੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪੈਟੀਸ਼ਨ ਵਿਚ ਮਦਦ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਤਨੇ ਮਮਨੂਨ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਕਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਗੌਰਮਿੰਟ ਇਸ ਨੂੰ ਚੈਕ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਜਸਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕਿ ਐਲ. ਆਰ. ਠੀਕ ਰਾਏ ਨਾ ਦੇ ਸਕੇ। ਮੈਂ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਕੋਈ ਜਸਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੇਣਗੇ। ਪਿਛਲੀ ਦਫਾ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਦਸਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਦੂਜੀ ਵੇਰ ਵੀ ਜਦ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਕਮਾਂ ਆਈਆਂ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੁਝ ਦਸਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਹਰ ਵੇਰ ਅਸਾਡੇ ਨਾਲ ਤਮਾਸ਼ਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਕਿ ਕੋਰਟ ਵਲੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਡਿਗਰੀ ਮੰਗੀ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਉਹ ਰਕਮ ਦੇਣੀ ਪਈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਥੇ ਨਿਰੇ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਮਾਧੋ ਬਣਾ ਕੇ ਬਿਠਾਏ ਹੋਏ ਹਨ ਜੋ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਅਤੇ ਪਰਖਣ ਦੇ ਵੋਟ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ, ਤੇ ਫਿਰ ਜੇਕਰ ਵੋਟ ਨਾ ਦੇਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਦੋ ਬਦੀ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਤੇ ਰੁਪਿਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਇਹ ਫਿਰ ਚੁਪ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਕ ਵਿਚ ਵੋਟ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। (ਵਿਘਨ)

12 noon

Mr. Chairman : No, please. No such remarks.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਮੈ ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪ ਜੇਕਰ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਉਹ ਆਪਣੇ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਨੂੰ

[ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ]

ਤੰਬੀਹ ਕਰਨ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਇਆ ਇੰਨੀਆਂ ਡਿਗਰੀਆਂ ਕਿਉਂ ਹੋਈਆਂ ਤੇ ਫਿਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਇਲਾਨ ਕਰਨ ਕਿ ਕਿਸ ਆਫੀਸਰ ਦੀ ਗਲਤੀ ਸੀ ਜੇਕਰ ਐਲ.ਆਰ. ਦੀ ਨਾਲਾਇਕੀ ਦੀ ਵਜਾਹ ਨਾਲ ਇਹ ਗੱਲ ਹੋਈ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਇਹ ਰਕਮ ਵਸੂਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤੇ ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਆਫੀਸਰ ਦੀ ਗਲਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਜਾਂ ਕੈਬੀਨੈਟ ਪਾਸੋਂ ਇਹ ਰਕਮਾਂ ਵਸੂਲ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ । ਜੇਕਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਇਕ ਦੋ ਮਸਾਲਾਂ ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਆਪ ਸੈਟ ਕਰ ਦਿਉ ਤਾਂ ਵੇਖੋ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਰੁਪਏ ਨੂੰ ਵੇਸਟ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਚਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। (ਘੰਟੀ) ਮੈਂ, ਜਨਾਬ, ਇਸੇ ਹੀ ਮਦ ਤੇ ਕੇਵਲ ਬੋਲਾਂਗਾ ।

ਮੈਂ ਗੌਰਮੈਂਟ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਉਥੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮਦਾਂ ਨਹੀਂ ਰਖੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ।

ਫਿਰ ਮੈਂ ਇਸ ਦੇ ਦੂਜੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਰਬਿਟਰੇਸ਼ਨ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਮੁਕਰਰ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਔਰ ਇਸ ਤੋਂ ਪੁਛ ਕੇ ਹੀ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਕਿਤਨਾ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕਿੰਨਾ ਰੁਪਿਆ ਵੇਸਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ, ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ 80 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੀ ਸਰਵਿਸ ਅਜ ਕਲ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਦੇ ਫਿਟ ਨਹੀਂ । ਤੁਹਾਡਾ ਆਪਣਾ ਕਰੈਕਟਰ ਇੰਨਾਂ ਉਚਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਕਟ ਸਕਦੇ ।

ਫਿਰ ਇਸੇ ਹੀ ਮਹਿਕਮੇ ਦਾ ਇਹ ਹਾਲ ਇਕ ਹੋਰ ਪਖ ਤੋਂ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲਖਾਂ ਰੁਪਏ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਲੈ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ । ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਿਨਾਂ ਰੁਪਿਆ ਕਿਸੇ ਜ਼ਮੀਨ ਲਈ ਮੁਕਰਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਫਿਰ ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਰੁਪਿਆ ਮੁਕਰਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ । ਦੋ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸਲੂਕ ਮਾਲਕ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਗਰੀਬ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਘਟ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ; ਫਿਰ ਛਿਨਦੇ ਖੋਂਹਦੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਮੁਕਦਮੇ ਤੇ ਖ਼ਰਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਫਿਰ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਵਿਚ ਐਡੀਸ਼ਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਹਰ ਕੇਸ ਵਿਚ ਹੋਈ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਐਡੀਸ਼ਨ ਵਾਲੀ ਰਕਮ ਕਿਥੇ ਚਲੀ ਗਈ ? ਸਾਡੀ ਜੇਬ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਮੁਕਦਮਿਆਂ ਦੇ ਖਰਚਾਂ ਤੇ । ਫਿਰ ਦੂਜਾ ਪੱਖ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿੰਨੀ ਰਕਮ ਵਧ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਉਹ ਫੇਵਰਟਿਜ਼ਮ ਹੈ । ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦੋ ਰਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ । ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਥ ਵਿਚ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਰਕਮਾਂ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ।

ਹੁਣ ਵੀ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਧਮਾਕਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਵੇਖੋਗੇ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਲੀਗਲ ਰਾਈਟ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਚਾਹੁਣਗੇ ਰਕਮ ਦੇ ਦੇਣੀ ਹੈ । ਇਹ ਇਸ ਬਜਟ ਦਾ ਇਕ ਬਹੁਤ ਸੀਰੀਅਸ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਇਗਨੋਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਇਗਨੋਰ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਅਪਣੇ ਫਰਜ਼ ਤੋਂ ਪਿਛੇ ਜਾਵਾਂਗੇ । ਮੈਂ ਇਸ ਲਈ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਜ਼ੇਬ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਐਡਮਿਟ ਕਰੋ ਕਿ ਹਾਂ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰੀ ਰੁਪਏ ਨੂੰ ਜ਼ਾਇਆ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ।

ਲੁਧਿਆਨੇ ਦੇ ਮੁਤੱਲਿਕ ਮੈਂ ਇਕ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਹਾਂ ਇਸ ਲਈ ਅਪਣੇ ਫਰਜ਼ ਤੋਂ ਕੋਤਾਹੀ ਕਰਾਂਗਾ ਜੇਕਰ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਬਾਰੇ ਜ਼ਿਕਰ ਨਾ ਕਰਾਂ । ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਿਆਂ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਸੂਬੇ ਦੇ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ

ਕਈ ਵੇਰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਣਕ ਦੁਗਣੀ ਕਰ ਦਿਆਂਗੇ ਮੈਂ ਆਪ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰਖਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਅਜ ਤੋਂ ਨਹੀਂ 40 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਅਜ ਚੀਫ ਮਿਨਿਸਟਰ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ 30 ਮਣ ਕਣਕ ਅਸੀਂ ਪੈਦਾ ਕਰਾਂਗੇ ਪਰ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਨ 1941-42 ਵਿਚ ਅਸੀਂ 32-34 ਮਣ ਕਣਕ ਕਢਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ਕੋਈ ਐਸਾ ਸਾਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਘਟ ਕਢੀ ਹੋਵੇ । ਪਰ ਹੁਣ 18-20 ਮਣ ਤੋਂ ਵਧ ਨਹੀਂ ਇਸ ਦੇ ਕੀ ਰੀਜ਼ਨਜ਼ ਹਨ । (ਘੰਟੀ) ਜਨਾਬ ਮੈਂ ਇਕ ਦੋ ਮਿੰਟਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ । ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅਨਾਜ ਨੂੰ ਦੁਗਣਾ ਕਰਨਾ ਹੈ । ਐਕਸਪਰਟ ਮੁਕੱਰਰ ਕਰ ਦਿਉ ਅਪਣਾ ਸ਼ੌਕ ਪੂਰਾ ਕਰ ਲਉ । ਪਰ ਜੇਕਰ ਸੱਚੇ ਦਿਲੋਂ ਇਰਾਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਦੁਗਣੀ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਲਗੀ। ਮੈਨੂੰ ਅੰਗੂਰਾਂ ਅਤੇ ਸੇਬਾਂ ਵਿਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਹੀਂ, ਸੇਬ 8 ਰੁਪਏ ਸੇਰ ਹਨ ਅਤੇ ਅੰਗੂਰ ਦਸ ਬਾਰਾਂ ਰੁਪਏ ਸੇਰ ਵਿਕਦੇ ਹਨ ਇਹ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮੁਫਤ ਡਾਲੀਆਂ ਅੰਗੂਰਾਂ ਅਤੇ ਸੇਬਾਂ ਦੀਆਂ ਦੇ ਗਏ ਹੋਣ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਪਰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਕਣਕ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਸ ਦੀ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਲੋੜ ਹੈ । ਜਿੰਨਾ ਮਰਜ਼ੀ ਹੈ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਬੇਈਮਾਨ ਕਹਿ ਲਉ ਇਸ ਦੀ ਅਸਲ ਬੀਮਾਰੀ ਉਥੇ ਨਹੀਂ । ਇਹ ਤਾਂ ਕਠਪੁਤਲੀ ਬਣਾ ਕੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਨਸ਼ਸ ਕਢਾਕੇ ਡਰਮ ਵਿਚ ਭਰ ਲਈ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦ ਵੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਕਢ ਕੇ ਇਨਜੈਕਸ਼ਨ ਭਰ ਕੇ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਦਾ ਜਿੰਨਾਂ ਰੁਪਿਆ ਤਕਸੀਮ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਟ੍ਰੈਕਟਰ ਲਈ, ਬੀਜ ਲਈ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਫਸਰਾਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਪੁਲਿਟੀਕਲ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਇਹ ਵੇਖ ਕੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਰਮ ਯਾ ਉਸ ਦੀ ਕੋਈ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ। ਬਲਕਿ ਜਿਹੜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਯੈਸ ਮੈਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਾਸ ਉਲ ਖਾਸ ਹਨ । ਜਿਤਨੀ ਵੀ ਪਾਲੀਸੀ ਅਪਣਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਅਪਣਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਨਾਂ ਸਿਰਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਜਾਂ ਡੀਵੈਲਪਮੈਂਟ ਦੇ ਵਿਚ ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਰਵੱਈਆ ਹੈ । ਅਗਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਧਰੋਹ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਾਤਲ ਹਨ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ ਤਰੱਕੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਵੀ ਦਰਦ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਇਤਨਾ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਿਆਸੀ ਬੇਸਿਜ਼ ਤੇ ਪੁਲੀ-ਟੀਕਲ ਕੁਰਪਸ਼ਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਲੈਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਹਕ ਵਿਚ ਹਾਂ ਕਿ ਅਨਾਜ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਹਥ ਨਹੀਂ ਵਾੜਨ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟਸ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੈਂ ਏਥੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਹਥ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ । ਪਰ ਜੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮਨ ਮਾਨੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਆਪੋ ਆਪਣਿਆਂ ਦਾ ਲਿਹਾਜ਼ ਰੱਖਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਦਾਵੇ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕੋਗੇ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਫਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਡਾਕਟਰ ਗੋਪੀ ਚੰਦ ਭਾਰਗੋ ਜੀ ਦੀ ਤਵੱਜੋ ਦਿਲਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਬੈਠਦਾ ਹਾਂ ।

चौधरी इंदर सिंह मलिक (सफीदों) : स्पीकर साहिब, जो डीमांडज़ Decretal amounts की हमारे हां पेश हैं उन के लिए बतौर सप्लीमेंट्री ग्रांट

[चौधरी इंदर सिंह मलिक]

6 लाख रुपये की मांग रखी गई है। जैसा कि गिल साहिब ने जिक्र किया यह डीमांड हमारे हां हर साल पेश की जाती है। गवर्नमेंट का लॉ डीपार्टमेंट इस तरफ कोई ध्यान नहीं देता, जब भी उन से साल के एस्टीमेट्स मांगे जाते हैं तो वह ग़लत फिगर्ज़ भेजते हैं, जिस के नतीजे के तौर पर हमें हर साल बतौर सप्लीमेंट्री ग्रांट के लाखों रुपये देने पड़ते हैं। इस साल भी इस अमाऊंट की मांग करते वक्त उन्हों ने कहा है:—

[Report of the Committee on Estimates on the Supplementary Estimates (Second Instalment) 1963-64, as presented to the Committee].

"The Committee find that a huge sum exceeding Rs. 6 lekhs has been asked for in the Supplementary Estimates (2nd instalment) 1963-64 for payment of decretal amounts. Some effective measures should be taken by the Government so that a large number of decrees are no longer necessitated against the Government. The Committee desire that the matter be carefully examined by the Law Department in order to bring down the decretal amount to the minimum."

यह एमाऊंट हर साल इसी तरह से दिया जाता है। इस तरह से बहुत काफी रक्म है जो बताई जा सकती है। महज़ थोड़ा सा ध्यान देने की ज़रूरत है। यह ज़िम्मेवारी उस शख्श की है जिस की नाअहलियत की वजह से ग़लत मांग की जाती है और जिस के लिए दोबारा ग़ौर करना पड़ता है और सरकार को इतना खर्च करके हाउस बुलाना पड़ता है और नुकसान उठाना पड़ता है।

ज़रायत की पैदावार के मुताल्लिक कहा यह जाता है कि हम इसे आगे की निसबत दुगनी कर देंगे। इस के मुताल्लिक मैं एक लाईन का पब्लिक अकांउट्स कमेटी की रिपोर्ट से हवाला देता हूं जिस में यह साफ दर्ज है--

(Nineteenth Report of the Public Accounts Committee)

"The task of doubling agricultural production undertaken by the State Government has received a great set back due to the failure of the seed farms to produce improved quality of seeds.........."

It is further stated in the Report :

"The proposed Committee may examine as to how far these recommendations were realistic and whether it could not be desirable to wind up seed farms where there is no prospect of improvement in order to avoid infructuous drain on Government resources......."

चेयरमैन साहिब, मतलब यह है कि जो ज़मीन सीड फार्मज़ के लिए यह खरीदते हैं, इस का इंतज़ाम यह उन आदमियों के हाथ में देते हैं जिन को अपने पुलिटीकल ग्रुप के नज़दीक लाना होता है या जो इन के अपने लोग होते हैं। जो न इतने मेहनती ही होते हैं और न ही उन को पैदावार बढ़ाने का कोई तजरबा ही होता है। जिस का नतीजा हमेशा नुकसान देह होता है। यही वजह है कि जितने भी सीड फार्म्ज 1964 तक बनाये गये, सरकार की तरफ से उन सब में घाटा ही रहा है। न यह उन को वक्त पर खाद देते हैं, ना पानी देते हैं और न ही यह वक्त पर बीज देते हैं। यह फार्म तो अपने आदमियों को पैसा लुटाने के गर्ज से खोले जाते हैं ज़मीदारों को

इन का कोई फायदा नहीं। वह बिचारे तो रोते ही रह जाते हैं। ना ही दूसरी सरविसिज़ इस सिलसिला में कोई कंट्रोल करती है कि किस तरह ज़मींदारों की हैल्प की जाये। वह बेचारे दिन बदिन तरक्की करने की बजाये पीछे ही पीछे हटते जा रहे हैं। उन लोगों की इस साल कोरे ने फसलें तबाह व बरबाद कर दी हैं। अगर उन की सरकार किसी ढंग से इमदाद करना चाहे तो यह सब कुछ कर सकती है। इन्स्पेक्टर भेज कर उन की फसलों के बचाओ के मुताल्लिक भी वह कोई नेक राये दे सकती है। मगर कोई ध्यान नहीं दिया जाता। जैसी हालत है उस के मुताल्लिक इस रिपोर्ट में भी सब कुछ दर्ज है।

फ्लड् कंट्रोल के मुताल्लिक मैं अर्ज़ करूंगा कि सफीदों का इलाका हर साल फ्लड आने की वजह से तबाह हो जाता है। इरीगेशन मिनिस्टर साहिब भी खुद जा कर सारे हालात देख कर आये हैं। जितनी भी ड्रेन्ज़ इन्हों ने बनाई हैं नाई नाला, पवाना और बहादुरपुर सिंक यह सब रेत मिट्टी से भर गई हैं। इन की दुबारा खुदाई की जा रही है। इतना रुपया इन ड्रेन्ज़ की स्कीमों पर खर्च करने के बावजूद भी हर साल जब भी बरसात होती है तो तीन-चार जगह से हांसी ब्रांच में कट्स करके फ्लड् के पानी को निकालना पड़ता है। मैं तो समझता हूं कि ड्रेन्ज़ जो बनाई जाती हैं इन का यह फायदा नहीं कि पानी ओवरफलो कर जाये बल्कि इस लिये है कि इन के रास्ता से पानी निकाला जाये। यही वजह है कि हमारा इलाका हर साल बरसात की वजह से तबाह होता है। हर साल बरबाद होता है जिस की तरफ ध्यान देना ज़रूरी है।

तालीम के महकमें के अंदर जो भी स्कूल दिये जाते हैं वह पुलिटीकल ढंग पर दिये जाते हैं। हमारे इलाके में बहुत से मुकामात पर बड़ी बड़ी आलीशान इमारतें हैं। ऐसी स्कूल बिल्डिंगें करसोल में हैं, गुतोली में हैं, मिलार में हैं, गंगोली में हैं और सिगाना में हैं मगर इस तरफ कोई ध्यान तक नहीं दिया जाता। वहां पर बार बार रिकवेस्ट करने के बावजूद भी वह हायर सैकंडरी स्कूल नहीं बनाये गये। यह सब तहसील जींद के पुराने मिडल स्कूल हैं।

इस के साथ ही मैं एक बात और अर्ज़ कर दूं कि इवेसिव टैकसेशन के सिलसिले में चार नई जीप खरीदने की मांग की गई है। परन्तु इस रियासत के खज़ाने को बुरी तरह से लूटा जा रहा है। मैं यहां पर यह बात एक मिसाल दे कर साबित करना चाहता हूं, वह यह कि जितनी भी जीपें इन्हों ने ब्लाकों से ला कर एमरजैंसी के वक्त यहां इकट्ठी की थीं अब वहां पर नई गाड़ियां दी जा रहीं हैं और इन को कंडेम करके इन के पुरज़ों को अलग अलग करके हज़्म किया जा रहा है। यह एक बड़ा भारी स्कैंडल है जिस की तरफ इस सराकर को फौरन ध्यान देना चाहिये।

पंचायत की इलैकशनों के मुताल्लिक भी मैं एक बात अर्ज कर देना ज़रूरी समझता हूं। पहली बात तो यह कि प्रिज़ाइडिंग आफीसर्ज़ जो स्कूल के मास्टर थे वह नातजरुबेकार थे।

[चौधरी इंदर सिंह मलिक]

तालीम याफता होने के बावजूद देहातों में पहुंच कर शराबें पीते रहे और रिश्वत लेते रहे। दूसरे मैं अपने गांव की एक मिसाल दे सकता हूं कि एक सरपंच दया चन्द का नाम दया नन्द लिखा हुआ था। इस की दरुस्ती का शुद्धि पत्र भी इसे लिस्ट के साथ ही था मगर प्रिज़ाइडिंग आफीसर ने इस की कोई परवाह नहीं की। इस का नामीनेशन पेपर इस लिये रिजैक्ट कर दिया कि इस से जितने पैसे मांगे जा रहे थे वह इस ने नहीं दिये। यह मामला बागड़ खुर्द गांव का है। इसी तरह के केसिज़ बहादुरपुर रोझ़ता वगरा ग्राम में भी हुये हैं, इन्हों ने लोगों से पैसे मांगे हैं। मैं ने यह बातें गवर्नमेंट के नोटिस में इस लिये लाई है ताकि इस तरफ जल्दी से जल्दी ध्यान दिया जा सके और आइन्दा ऐसे केस न हों, और कम से कम गज़टिड अफसरों को प्रिज़ाईडिंग आफीसर लगाया जाये।

वित्त मंत्री (डाक्टर गोपी चन्द भार्गव) : जनाब चेयरमैन साहिब, यह जो सप्लीमेंट्री डीमांडज़ आई हैं इन में बावजूद आपकी हिदायत के बहुत सारी ऐसी चीज़ों पर ज़ोर दिया गया है जिन की इस बजट के साथ कोई रैलेवैंसी नहीं है, जिन का बजट में भी इस का कोई ज़िकर तक नहीं है। मैं समझता हूं यह जो स्पीचिज़ होती हैं जब अगला बजट पेश होगा अगले साल तो उस वक्त भी यही स्पीचिज़ होंगी। तरसिक्का साहिब ने एतराज़ किया था हर एक डिमांड को लेकर लेकिन बद-किस्मती है कि उन्होंने एक्सपलेनेशन सुनने के लिए इस वक्त ग़ैर हाज़िर रहना पसन्द फरमाया है।

यहां पर बड़ा ज़ोर कोर्ट के केसिज़ पर दिया गया। कोर्ट केसिज़ दो तरह के हैं। एक तो लैंड के केसिज़ हैं, और दूसरे मुलाज़मीन के हैं। गवर्नमेंट जो ज़मीन खरीदती है उसके खिलाफ लोग कोर्ट में इस लिए चले जाते हैं कि वे चाहते हैं कि उनको ज़मीन की कीमत ज़्यादा मिले। इसी तरह गवर्नमेंट सर्विसिज़ में वह लोग कोर्ट में जाते हैं जो कि कोई बात सुनने के लिए तैयार नहीं। लेकिन यह मेरे दोस्तों को पता नहीं कि यह बहुत कम केसिज़ होते हैं जो कोर्ट में जाते हैं। बहुत से केसिज़ तो पार्टीज़ से बातचीत करके ही सुलझा दिए जाते हैं और उनका फैसला कर लिया जाता है। ज़मीन के जो केसिज़ हैं उन पर गवर्नमेंट की तरफ से सिर्फ 14 हज़ार आठ सौ तीस रुपया दिया गया। चूंकि हाई कोर्ट पहले रुपया दाखिल करवा लेती है इसलिए देना पड़ता है वरना कंटैम्ट आफ कोर्ट होती है। इसलिए कंटेंजैंसी में से देना पड़ता है।

एक बात कही गई कि सिंकिंग फंड में रुपया क्यों रखते हैं। हमें भाखड़ा के लिए जो रुपया गवर्नमेंट आफ इंडिया ने दिया है उसके लिए 12 करोड़ रुपया हमें हर साल वापस देना पड़ेगा। इसलिए हमने सिंकिंग फंड निकाला है कि वह रुपया जमा हो जाए। और उस वक्त जब ज़रूरत पड़ेगी तो हमें हमारे पास रुपया रह सकेगा। और अगर यह कहा जाए कि भाखड़ा के लिए जो रुपया लिया था, वह क्यों वापस किया जाए तो यह मैं नहीं मानता क्योंकि उस वक्त इसी शर्त पर रुपया लिया गया था कि 15 साल के बाद यह रुपया लौटा दिया जाए। अब जब कि वह बन

चुका है तो हमारा फर्ज़ बनता है कि वह लौटा दिया जाए। इस के साथ हमें सूद भी देना है। तो यह पोज़ीशन है जिस के लिए सिंकिंग फंड क्रिएट किया गया।

फिर फूड की बाबत बड़ा ज़ोर लगाया गया । मैं चाहता हूं कि जवाब दिया जाए लेकिन मैं नहीं दूंगा। उसका कारण यह है कि जब हाउस ने यह फैसला कर लिया है, कि फूड सिचुएशन पर टाइम अलाट किया जाए और बहस हो, तो फिर मेरे कहने की ज़रूरत नहीं रह जाती । उस वक्त बहस हो जाएगी और जवाब दिया जाएगा।

जहां तक सिचुएशन महंगाई की क्रिएट होने की बात है, वह बिलकुल ठीक है लेकिन बड़ी मुश्किल तो यह है कि हमें उन लोगों से भी डील करना पड़ता है कि जो मंहगाई को बढ़ाते हैं। वह भी हमारे भाई हैं। सरकार जब उनके खिलाफ कुछ एक्शन लेती है तो इसी हाउस के आपोज़ीशन से यह आवाज़ उठती है कि उनके खिलाफ कार्रवाई न करो।

जब स्टेट ट्रेडिंग की थी तब लोगों ने कहा था कि स्टेट ट्रेडिंग न की जाए। लेकिन आज देखने में आता है कि प्राइवेट डीलर्स ने इतनी महंगाई कर दी है कि जिसको जनता बरदाश्त नहीं कर सकती । इसलिए अगर हमें स्टेट ट्रेडिंग की ज़रूरत पड़ी तो हमें करनी पड़ेगी। लेकिन बड़ा मुश्किल यह है कि लोग ऐतराज़ करने लगते हैं जब हम स्टेट ट्रेडिंग करते हैं ज़मींदार के पास यह जा कर कहते हैं कि अगर तुम्हारे पास कनक है तो तुम ने सस्ती मत बेचना। जब भाव सस्ते हों जाएं तब भी सराकर को ज़िम्मेवार ठहराते हैं और जब महंगा रेट हो तब भी गवर्नमेंट पर इल्ज़ाम लगाते हैं। अब आप बताएं क्या करें। यह सब तरफ हाथ रखते हैं। लोगों को आप तो कहते रहते हैं तुम ऐसा करो, ऐसा न करो । मैं कहता हूं जितना ज़ोर यह यहां पर लगाते हैं क्या ही अच्छा होता अगर यह इस की बजाए भाइयों से जा कर अपील करते कि तुम गेहूं ज़्यादा कीमत पर न बेचो क्योंकि लोगों को इस की ज़रूरत है । मैं इस समय और ज़्यादा इस सम्बन्ध में नहीं कहना चाहता क्यों वह जिस वक्त फूड पर बहस होगी उस वक्त कहेंगे । एक भाई ने तो दास कमिशन को रैफर किया जब कि उस का इस के साथ कोई ताल्लुक नहीं है । वह उस सिलसिले में जनरल डिस्कशन के वक्त कह सकते हैं। उन को सबज्युडिस बात को छोड़ कर बाकी सब बातों पर बोलने का हक है । लेकिन सप्लीमेंट्री डीमांड्ज़ के वक्त उस चीज़ को लाना ठीक नहीं

12-30 p. m.

इस के इलावा यह भी कहा गया कि महंगाई बहुत ज़्यादा हो गई है इस लिए गवर्नमेंट एम्पलाईज़ की मदद करनी चाहिए। लो पेड गवर्नमेंट एम्पलाईज़ के लिए हम ने उन की तनखाह में अज़ाफा किया है। फोर्थ क्लास एम्पलाईज़ की कम से कम तनखाह 70 रुपये कर दी है जो कि पहले 60 रुपये थी। पांच रुपये पहले बढ़ाए थे जो डिपाज़िट में थे और अब उस के इलावा पांच रुपए और बढ़ा दिए हैं। इस के इलावा जो हमारे भाई गंदा काम करने वाले हैं। उन के लिए कम अज़ कम 85 रुपए माहवार किया है। इस वक्त मैं इतना ही कह सकता हूं आगे क्या करना है वह इस मांग के साथ ताल्लुक नहीं रखता । इस लिए मैं उस का जिक्र नहीं करता। बाकी जो तीसरे दर्जे के मुलाज़िम हैं उन की मांग है कि महंगाई भत्ता

[वित्त मंत्री]

बढ़ाया जाए। लेकिन मैं अर्ज़ करना चाहता हुं कि सरकार ने फेयर प्राइस शाप्स खोली हैं, डिपो खोले हैं जिन में दो हज़ार टन रोज़ का आटा बिकता है। आप खयाल फरमाएं दो हज़ार टन अनाज का हम ने रोज़ इन्तज़ाम किया है और 6 हज़ार फेयर प्राइस शाप्स खोली है। अब अगर महंगाई भत्ता बढ़ाने के लिए मांग की जाए तो दोनों बातें मुश्किल हैं। आप कहते हैं कि रुपया खर्च करते जाएं लेकिन जब मांग की जाती है तो फिर आप देने के लिए तैयार नहीं होते। फिर कैसे हम तनखाहें बढ़ाते जाएं। खैर इन सब बातों के बावजूद भी विचार हो रहा है कि जो छोटे मुलाजिम हैं उन के लिए हम क्या कर सकते हैं। उस का फैसला अभी होगा। मुलाजिमों की आबादी तो एक फीसदी या $1\frac{1}{2}$ फी सदी से ज्यादा नहीं है जिन के लिए इन्हों ने आवाज़ उठाई है लेकिन जो 98.5 फी सदी दूसरी आबादी है उस के लिए इन्होंने आवाज़ क्यों नहीं उठाई? यह भाई लोगों के पास जा कर क्यों नहीं अपील करते कि मुनाफा नहीं लेना चाहिए? एक तरफ तो कहते हैं कि सरकार को इतनी ज़्यादा ज़िम्मेवारियां अपने सिर पर नहीं लेनी चाहिए और दूसरी तरफ यह भी चाहते हैं कि इन को अपने हाथ से कुछ न करना पड़े। आप हमें पीनल ऐक्शन के लिए क्यों मजबूर करते हैं। आप को लोगों के पास जा कर कहना चाहिए कि इस वक्त मुनाफा लेना ठीक नहीं मैं एक बात कहना चाहता हुं गो वह इस से ताल्लुक तो नहीं रखता चन्द दिनों की बात है दूध को test करने के लिए हंसा मैथड जारी किया तो उस पर तमाम पंजाब के हलवाइयों ने हड़ताल कर दी। उस test में भैंस के दूध की अलग परसेंटेज बताई जा सकती थी। मैं हैरान हूं कि किसी भी पब्लिक मैन ने इस तरफ आवाज़ नहीं उठाई कि दूध को ज़रूर टैस्ट करना चाहिए। किसी ने भी नहीं कहा कि खालिस दूध मिलना चाहिए। यह तो दोनों तरफ चलने वाले हैं। अगर मैं कह दूं कि किसी की प्रॉसीक्यूशन न की जाए तो यह कहना शुरू कर देंगे कि शहरों में नाखालिस चीज़ें बिकती हैं उस के खिलाफ पीनल एक्शन लेना चाहिए और जब हम पीनल एक्शन लेना शुरू कर दें तो कहते हैं वह बात भी ठीक नहीं है। इन की यह पालिसी ठीक नहीं है। इन को चाहिए कि लोगों के पास जा कर उन को समझाएं कि चीज़ों में मिलावट नहीं करनी चाहिए और सरकार जो अच्छी बात करती है उस में हमारी मदद करनी चाहिए। फिर ज़रायत के बारे में बहुत सी बातें कही गई हैं। मैं समझता हूं कि जिस वक्त ज़रायत का बजट आएगा उस वक्त उन को डिस्कस किया जाएगा। इस वक्त तो हम ने अंगूरों के लिए एक छोटी सी डीमांड पेश की है उस में क्या एतराज़ होता है। इस के इलावा यहां कहा गया कि लोगों को रॉ मैटीरीयल का कोटा नहीं दिया जाता। मैं अर्ज़ करता हूं कि कोटे भारत सरकार देती है। हमें जितना उन से मिलता है हम उस के मुताबिक ही दे सकते हैं। लोहे का और कोयले का कोटा भी सेंटर वाले देते हैं। हम उस से आगे फिर डिस्ट्रीब्यूट करते हैं। इस लिए कोटा ज़्यादा करना हमारे हाथ में नहीं है। जो चीज हमारी ताकत में न हो वह हम कैसे कर सकते हैं। इस के इलावा कहा गया कि वूल नहीं मिलती। उस की पैदावार को बढ़ाने के लिए हम यत्न कर रहे हैं इस के इलावा अमरीका से जो मिल्क *

पाउडर आता है जो बच्चों को डिस्ट्रीब्यूट किया जाता है उस के बारे में एतराज़ किया गया। अब उन्हों ने कह दिया कि हम ⅓ शेयर देंगे इस लिए हमें ज़्यादा बांटना पड़ा और ज़्यादा वसूली करने की वजह से। अब 5 लाख बच्चों की बजाए 10 लाख बच्चों को दूध मिलेगा। इस लिए और ज़्यादा मांगा है। हमें तो जो गवर्नमेंट आफ इंडिया से आता है उसी मुताबिक आगे बांटना पड़ता है। केयर से जो दूध आता है हम उसके लिए उन के मशकूर हैं। इस पंजाब में जहां कहते हैं कि दूध की नदियां बहती हैं और हिन्दुस्तान में सब से ज़्यादा दूध लोग यहां पीते हैं वहां अब यह हालत है कि दूसरे मुल्कों से मिल्क नहीं बल्कि मिल्क पाऊडर मंगा कर बच्चों को देना पड़ा है। हम अपने बच्चों को ताज़ा दूध नहीं दे सकते हैं। फिर यहां पर कहा गया कि बहुत सारा पाउडर ब्लैक मार्किट में जा कर बिकता है। मुझे नहीं मालूम कि उनको यह इत्तलाह कहां से मिली है। यह काम जो है पंचायतों की लेडी मेम्बर हैं और स्कूलों के टीचरज़ हैं उनके हवाले है और वही इसे बच्चों में बांटते हैं। फिर न मालूम कौन इसे ब्लैक मार्किट में ले जाकर बेच देता है और यह कैसे बिक सकता है .... (विघ्न)

गृह मन्त्री : डाक्टर साहिब, कुछ ऐसे केसिज हुए भी हैं और पकड़े हैं।

वित्त मन्त्री : जहां 10 लाख बच्चों का इन्तज़ाम होगा वहां अगर दस बीस और पचास केस हो भी जाएं तो उसे कैसे रोक सकते हैं। आखिर इन्तज़ाम करने वाले ज़िम्मेदार आदमी हैं और हमारे ही भाई हैं। फिर आप अलज़ाम किस पर लगाते हैं?

सरदार गुरचरण सिह : तो क्या सही शिकायत भी न की जाए।

वित्त मन्त्री : मेरे ख्याल में जिन चीज़ों का जवाब देना ज़रूरी था वह मैं दे चुका हूं। बाकी जो चीज़ें बजट से सम्बन्ध नहीं रखती हैं उनका अगर मैं जवाब दूं तो मैं भी उतनी ही गलती करूंगा जितनी उन्हों ने की है। मिसाल के तौर पर उन्हों ने पेपर मिल की स्ट्राइक का ज़िकर कर दिया। लेकिन उस का ज़िकर इस में कहां आता है यह भी तो बताएं। क्योंकि उन्हों ने यह बात कहनी थी इस लिए कह दी। उन्हों ने यह बात कहनी ही थी क्योंकि वहां जो एम. पी. पकड़े गए वह जन संघ के थे वरना इस बजट से उस बात का क्या वास्ता था। इस लिए मैं समझता हूं कि जो बातें रैलेवैंट थीं उनका जवाब मैं ने दे दिया है। मैं उम्मीद करता हूं कि जब यह डीमांड्ज़ वोटिंग के लिए आएंगी तो आप इनको स्पोर्ट करेंगे (चीयरज़)

Mr. Chairman : Now I will apply guillotine for the disposal of the business.

Mr. Chairman : Question is—

That a Supplementary sum not exceeding Rs 20,08,970 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1964, in respect of 11—Taxes on Vehicles.

The motion was carried.

Mr. Chairman : Question is—

That a Supplementary sum not exceeding Rs 64,370 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1964, in respect of 12—Sales Tax.

The motion was carried.

Mr. Chairman : Question is—

That a Supplementary sum not exceeding Rs 43,51,000 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1964, in respect of 28—Education.

The motion was carried.

Mr. Chairman : Question is—

That a Supplementary sum not exceeding Rs 46,36,580 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1964, in respect of 31—Agriculture.

The motion was carried.

Mr. Chairman : Question is—

That a Supplementary sum not exceeding Rs 32,42,410 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1964, in respect of 35—Industries.

The motion was carried.

Mr. Chairman : Question is—

That a Supplementary sum not exceeding Rs 13,84,610 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1964, in respect of—

43—Irrigation, Navigation, Embankment and Drainage Works (Commercial).

44—Irrigation, Navigation, Embankment and Drainage Works (Non-Commercial).

The motion was carried.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ : ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਾਂਹਿਬ, ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਡਿਮਾਂਡਜ਼ ਇਕੱਠੀਆਂ ਪੁਟ ਕਰ ਦੇਵੋ ।

Mr. Chairman : Have I the permission of the House to put the remaining demands* together ?

Voices : Yes.

Mr. Chairman : Question is—

That a Supplementary sum not exceeding Rs 10 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1964, in respect of 50—Public Works.

That a Supplementary sum not exceeding Rs 40,89,420 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1964, in respect of 53—Capital Outlay on Public Works.

**Note.*— Demands Nos. 7 to 24 were put to the House together.

That a Supplementary sum not exceeding Rs 39,73,120 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1964, in respect of 57—Road and Water Transport Schemes.

That a Supplementary sum not exceeding Rs 1,57,03,760 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1964, in respect of 64—Famine Relief.

That a Supplementary sum not exceeding Rs 2,54,160 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1964, in respect of 70—Forest.

That a Supplementary sum not exceeding Rs 9,00,000 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1964, in respect of 78-A—Expenditure connected with National Emergency, 1962.

That a Supplementary sum not exceeding Rs 10 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1964, in respect of 96—Capital Outlay on Industrial Development.

That a Supplementary sum not exceeding Rs 64,26,450 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1964, in respect of 98—Capital Outlay on Multipurpose River Schemes.

That a Supplementary sum not exceeding Rs 90,20,820 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1964, in respect of 99—Capital Outlay on Irrigation, Navigation, Embankment and Drainage Works.

That a Supplementary sum not exceeding Rs 2,08,88,200 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1964, in respect of 103—Capital Outlay on Public Works.

That a Supplementary sum not exceeding Rs 18,97,010 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1964, in respect of 105—Chandigarh Capital Outlay.

That a Supplementary sum not exceeding Rs 5,51,17,000 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1964, in respect of 124—Capital Outlay on Schemes of Government Trading.

That a Supplementary sum not exceeding Rs 3,37,34,030 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1964, in respect of Loans to Local Funds—Private Parties, etc., Loans to Government Servants.

That a Supplementary sum not exceeding Rs 10 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1964, in respect of 30—Public Health.

That a Supplementary sum not exceeding Rs 10 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1964, in respect of 33—Animal Husbandry.

That a Supplementary sum not exceeding Rs 10 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1964, in respect of 37—Community Development Projects, N. E. S. and Local Development Works.

[Mr. Chairman]

That a Supplementary sum not exceeding Rs 10 be granted to the Governor to defray the charges that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1964, in respect of 42—Multipurpose River Schemes.

That a Supplementary sum not exceeding Rs 10 be granted to the Governor to defray the charages that will come in course of payment for the year ending the 31st March, 1964, in respect of 71—Miscellaneous.

The motions were carried.

12.48 p.m.

Mr. Chairman : The House stands adjourned till 2 p.m. on Monday, the 2nd March, 1964.

The Sabha then adjourned till 2 p.m. on Monday, the 2nd March, 1964.

APPENDIX

to

Punjab Vidhan Sabha Debates Vol. I, No. 7, Dated the 26th February, 1964.

EMPLOYEES BELONGING TO SCHEDULED CASTES AND BACKWARD CLASSES IN OFFICE OF DIRECTORATE OF CONSOLIDATION OF LAND HOLDINGS (INCLUDING DISTRICT OFFICES)

1369. Sardar Ajaib Singh Sandhu : Will the Mnister for Revenue be pleased to state the number,names and dates of appointment of the employees belonging to Scheduled Castes and Backward Classes working at present in Class I,II,III and IV posts separately in the office of the Directorate of Consolidation of Land Holdings (including Distt.offices) together with their percentage in each category and the percentage of posts reserved for them in each category ?

Sardar Ajmer Singh : The statement showing the number, names, dates of appointment and percentage of class I,II,IIIand IV employees of the consolidation of Land Holdings Department is as follows.

Class I and II posts in Consolidation of Land Holdings Department are held by I.A.S. and P.C.S. Officers. However, reservation to the extent of 20% and 2% is made for the Scheduled Castes and Backward Classes respectively,for class III and IV posts, which are filled by direct recruirment

Statement Showing Percentage of Officials Category-wise Belonging to Scheduled Castes

S. No.	Category	Number	Percentage
1.	Class I	—	—
2.	Class II	—	—
3.	Class III	148	4%
4.	Class IV	97	11%

LIST OF CLASS III OFFICIALS BELONGING TO SCHEDULED CASTES

I. Consolidation Officers

S. No.	*Name*	*Date of appointment*
	Sarvshri—	
1.	Ram Rakha	.. 28th May, 1959
2.	Behari Lal	.. 1st February, 1964

II. Assistant Consolidation Officers

1.	Modan Chand	.. 12th September, 1952
2.	Naranjan Dass	.. 10th February, 1957
3.	Narinder Singh	.. 14th December, 1958
4.	Sant Ram	.. 1st June, 1959
5.	Balak Ram	.. 26th December, 1960
6.	Raju Ram	.. 4th May, 1959
7.	Ibagh Singh	.. 16th April, 1959

III. Ministerial Staff.

1.	Kundan Singh, Assistant	.. 6th July, 1960
2.	Gurcharan Singh ,,	.. 14th June, 1961
3.	Daulat Ram ,,	.. 1st August, 1959
4.	Zora Singh, Clerk	.. 2nd November, 1964
5.	Parkash ,,	.. 10th July, 1956
6.	Dalip Chand ,,	.. 30th August, 1956
7.	Mehanga Ram ,,	.. 18th November, 1958
8.	Mangat Ram ,,	.. 20th July, 1959
9.	Teja Singh ,,	.. 8th January, 1960
10.	Saudagar Singh ,,	.. 7th April, 1960
11.	Balak Ram ,,	.. 13th February, 1961
12.	Ujjagar Singh ,,	.. 27th August, 1959
13.	Ram Chand ,,	.. 9th October, 1959
14.	Amar Nath ,,	.. 15th July, 1959
15.	Gurdev Singh ,,	.. 1st January, 1957
16.	Pritam Singh (Peshi Kgo)	.. 11th August, 1951
17.	Hans Raj Datar, Steno	.. 9th June, 1958
18.	Joga Ram, Ahlamad	.. 28th November, 1958
19.	Balbir Singh, Ahlamad	.. 11th April, 1952
20.	Ram Sarup, Ahlamad	.. 14th December, 1956
21.	Harbalab Singh, Clerk	... 18th July, 1945

III Ministerial Staff—*Contd.*

S. No.	*Name*	*Date of appointment*
	Sarvshri—	
22.	Gobind Singh Clerk	.. 18th July, 1953
23.	Lambhar Ram, Senior Accountant	.. 16th January, 1960
24.	Gurdev Singh Clerk	.. 16th January, 1960
25.	Amar Singh „	.. 15th January, 1960
26.	Mohinder Singh „	.. 11th July, 1959
27.	Mukhtiar Singh „	.. 25th July, 1962
28.	Ram Piara „	.. 12th March, 1953
29.	Ajit Ram „	.. 1st May, 1960
30.	Sangat Ram „	.. 25th April, 1957
31.	Kour Singh „	.. 13th June, 1955
32.	Tarsem Chand „	.. 21th August, 1959
33.	Din Dayal „	.. 1st September, 1962
34.	Parbhati Lal „	.. 13th April, 1961
35.	Muni Lall „	.. 31st August, 1961
36.	Chander Parkash „	.. 1st January, 1964
37.	Hardyal Singh „	.. Not available
38.	Sawaran Singh „	.. 1st December, 1960
39.	Baldev Singh „	.. 22nd October, 1958
40.	Sucha Singh „	.. Not available
41.	Ude Singh „	.. 22nd January, 1954
42.	Balak Ram „	.. 22nd October, 1942
43.	Gian Singh „	.. 16th June, 1947
44.	Jai Lal „	.. 19th July, 1942
45.	Baru Ram „	.. 1st January, 1936
46.	Badam Singh „	.. 1st November, 1947
47.	Mange Ram „	.. 17th October, 1947
48.	Dal Chand „	.. 28th January, 1960
49.	Karam Chand „	.. 28th August, 1954
50.	Rattan Singh „	.. 18th January, 1958
51.	Om Parkash „	.. 23rd June, 1958
52.	Nazar Ram „	.. 14th July, 1953
53.	Piara Lal	.. 1st July, 1954
54.	Banwari Lall	.. 1st July, 1954
55.	Munshi Ram	.. 17th February, 1954
56.	Gurdev Singh	.. 15th July, 1954

Inspectors/Kanungos

	Sarvshri	
1.	Ralla Singh Inspector/Kanungo	.. 4th November, 1954

IV. Inspectors/Kanungos (*contd.*)

S. No.	*Name*		*Date of appointment*
	Sarvshri		
2.	Pritam Singh	Inspector	.. 19th April, 1957
3.	Dharana Ram	"	.. 16th October, 1948
4.	Ajmer Singh	"	.. 17th January, 1955
5.	Atma Singh	"	.. 15th May, 1951
6.	Jit Ram	"	.. 14th March, 1953
7.	Sher Singh	"	.. 23rd January, 1953
8.	Jarnail Singh	"	.. 16th July, 1951
9.	Gulab Singh	"	.. 26th November, 1953
10.	Maluk Chand	"	.. 28th October, 1953
11.	Gian Chand	"	.. 17th August. 1947

V. Sub-Inspectors/Patwaris

1.	Daya Singh	.. 1952
2.	Dewan Chand	.. 1952
3.	Gurdit Singh	.. 1952
4.	Harbhajan Lal	.. 1953
5.	Jagjit Singh	.. 1953
6.	Nanu Singh	.. 1955
7.	Rattan Lal	.. 1955
8.	Baljit Singh	.. 1954
9.	Bal Krishan	.. 1954
10.	Ram Chand	.. 1954
11.	Nika Ram	.. 1954
12.	Ram Sarup	.. 1954
13.	Ved Parkash	.. 1954
14.	Dharam Singh	.. 13th Janaury, 1954
15.	Bakshi Ram	.. 26th March, 1947
16.	Bikkar Ram	.. 8th March, 1957
17.	Bishan Dass	.. 26th August, 1959
18.	Jai Krishan	.. 18th January, 1961
19.	Charan Dass	.. 1st October, 1957
20.	Gurdas Singh	.. 21st Febuary, 1958
21.	Krishan Kumar	.. 7th July, 1954
22.	Karam Chand	.. 3rd January, 1957
23.	Sita Ram	.. 1st October, 1957
24.	Pritam Singh	.. 17th July, 1953
25.	Parkash Ram	.. 1st October, 1957
26.	Dayal Singh	.. 15 July, 1954
27.	Sohan Singh	.. 21st July, 1954

V. Sub-Inspectors/Patwaris (*contd.*)

S. No.	*Name*		*Date of appointment*
	Sarvshri		
28.	Gurdial Ram	..	27th July, 1954
29.	Hari Singh	..	21st July, 1953
30.	Satwant Singh	..	14th July, 1953
31.	Gurmail Singh	..	17th July, 1954
32.	Dwarka Singh	..	16th July, 1954
33.	Bhag Singh	..	28th July, 1952
34.	Jowala Singh	..	15th July, 1954
35.	Harnam Singh	..	1st August, 1952
36.	Naranjan Singh	..	1st August, 1952
37.	Biru Ram	..	11th June, 1955
38.	Bant Singh	..	21st July, 1954
39.	Tara Singh	..	7th April, 1959
40.	Pirthi Singh	..	1st November, 1956
41.	Dharam Singh	..	20th July, 1954
42.	Chanan Singh	..	1st August, 1952
43.	Gurdev Singh	..	23rd July, 1954
44.	Surjit Singh	..	22nd July, 1953
45.	Shivpal Singh	..	22nd December, 1961
46.	Dalip Chand	..	11th April, 1952
47.	Phulla Singh	..	26th July, 1954
48.	Dalip Chand	..	11th April, 1952
49.	Mast Ram	...	Not available.
50.	Lashkari Ram	..	Ditto
51.	Hans Ram	..	Ditto
52.	Hukma Ram	...	Ditto
53.	Madho Singh	..	1st November, 1951
54.	Joginder Singh	..	4th October, 1955
55.	Ram Paul	..	17th July, 1954
56.	Kanahya Lal	..	6th October, 1952
57.	Laxmi Narain	..	20th July, 1954
58.	Dip Chand	..	4th February, 1952
59.	Jhabu Ram	..	1st February, 1950
60.	Hira Lal	..	4th May, 1956
61.	Siri Chand	..	16th May, 1951
62.	Kishan Lal	..	16th May, 1956
63.	Dhan Singh	..	20th February, 1962
64.	Raghunath Singh	..	21st May, 1955
65.	Ram Narain	..	18th May, 1963

V. Sub-Inspectors/Patwaris (*Concld.*)

S. No.	*Name*	*Date of Appointment*
	Sarvshri—	
66.	Maru Ram	.. Not available.
67.	Kishan Lal	.. Ditto
68.	Dhanu Ram	.. Ditto
69.	Ude Ram	.. Ditto
70.	Pirthi Singh	.. 5th May, 1956
71.	Sewa Singh	.. 19th July, 1954
72.	Surjan Singh	.. 15th July, 1954

LIST OF CLASS IV ESTABLISHMENT BELONGING TO SCHEDULED CASTES

Sl. No.	*Name*	*Date of Appointment*
	Sarvshri—	
1.	Sadhu Singh, Restorer	.. 1st December, 1953
2.	Bishan Lal, Daftri	.. 26th June, 1959
3.	Gian Chand Peon	.. 15th June, 1954
4.	Ajmer Singh ,,	.. 10th January, 1956
5.	Mangat Ram ,,	.. 1955
6.	Karam Singh ,,	.. 1st January, 1962
7.	Ruldu Ram, Sweeper	.. 1st December, 1953
8.	Chaman Lal ,,	.. 11th December, 1961
9.	Parkasho Sweepress	.. 7th February, 1962
10.	Mam Chand, Chaukidar	.. 20th August, 1959
11.	Surjan, Gardener	.. 17th September, 1962
12.	Kartar Singh, Peon	.. 3rd March, 1960
13.	Jalaur Singh ,,	.. 30th November, 1963
14.	Bachittar Singh ,,	.. 24th April, 1959
15.	Karnail Singh ,,	.. 1st April, 1953
16.	Ram Ditta ,,	.. 12th September, 1954
17.	Harbans Singh ,,	.. 6th June, 1959
18.	Bishan Lal ,,	.. 26th December, 1951
19.	Zora Singh ,,	.. 12th June, 1953
20.	Shankar Dass ,,	.. 22nd June, 1953
21.	Tulsi Singh ,,	.. 21st March, 1955
22.	Surjit Singh ,,	.. 9th August, 1963
23.	Jagir Singh ,,	.. 2nd August, 1952
24.	Sarwan Singh ,,	.. 15th February, 1955
25.	Sohan Singh ,,	.. 29th October, 1954
26.	Sawan Singh ,,	.. 15th November, 1951
27.	Gugni Ram ,,	.. 7th September, 1952
28.	Kuljit Ram ,,	.. 26th September, 1959

Sl. No.	*Name*		*Date of Appointment*
	Sarvshri—		
29.	Bal Mukand	Peon	.. 27th May, 1959
30.	Budh Ram	„	.. 14th April, 1954
31.	Puran Singh	„	.. 28th October, 1963
32.	Gurdial Parshad	„	.. 9th April, 1953.
33.	Banwari Lall	„	.. 27th June, 1959
34.	Chandan Ram	„	.. 26th June, 1959
35.	Ram Karan	„	.. 11th July, 1959
36.	Hari Singh	„	.. 29th December, 1956
37.	Mansa Singh	„	.. 13th May, 1953
38.	Nand Lall	„	.. 1st December, 1963
39.	Amar Singh	„	.. 1st December, 1963
40.	Krishan Kumar	„	.. 1st February, 1964
41.	Suraj Bhan	„	.. 1st February, 1964
42.	Ram Sarup	„	.. 1st February, 1964
43.	Bhagat Ram	„	.. 1st August, 1952
44.	Shiv Singh	„	.. 1st April, 1953
45.	Bhagat Singh	„	.. 15th May, 1951
46.	Ujagar Singh	„	.. 19th September, 1955
47.	Hari Dass	„	.. 1st November, 1947
48.	Ram Singh	„	.. 22nd September, 1952
49.	Mehar Singh	„	.. 7th February, 1955
50.	Munchha Singh	„	.. 6th April, 1953
51.	Bakhtawar Singh	„	.. 28th April, 1952
52.	Madan Singh	„	.. 9th August, 1951
53.	Bant Ram	„	.. 1st April, 1955
54.	Dev Raj	„	.. 23rd November, 1954
55.	Mukhtiar Singh	„	.. 9th November, 1955
56.	Kehar Singh	„	.. 15th April, 1955
57.	Nika Singh	„	.. Not available
58.	Mehar Singh	„	.. Ditto
59.	Ram Sarup	„	.. 28th August, 1953
60.	Gurdial Singh	„	.. 20th March, 1954
61.	Suraj Bhan	„	.. Not available
62.	Shadi Ram	„	.. 15th June, 1959
63.	Khem Chand	„	.. 22nd November, 1954
64.	Amaro Singh	„	.. 22nd November, 1954
65.	Ram Singh	„	.. 19th April, 1955
66.	Harphul Singh	„	.. 22nd November, 1954

Sl. No.	Name		Date of Appointment
	Sarvshri—		
67.	Lalu Ram	Peon	.. 22nd November, 1954
68.	Dharam Paul	,,	.. 1st December, 1954
69.	Mehru	,,	.. 1st June, 1954
70.	Maman Ram	,,	.. 24th November, 1954
71.	Ram Parkash	,,	.. Not available
72.	Inder Singh	,,	.. 13th February, 1964
73.	Charan Singh	,,	.. 2nd December, 1956
74.	Ajmer Singh	,,	.. Not Available
75.	Sukhdev Singh	,,	.. Ditto
76.	Lachhman Singh	,,	.. 11th August, 1951
77.	Hari Singh	,,	.. 29th November, 1954
78.	Tej Ram	,,	.. 6th June, 1951
79.	Dharam Chand	,,	.. 4th August, 1953
80.	Bawa Singh	,,	.. 4th July, 1955
81.	Shingara Singh	,,	.. 1st May, 1959
82.	Badam Singh	,,	.. 28th April, 1959
83.	Hari Ram	,,	.. 15th November, 1961
84.	Hari Singh	,,	.. 3rd April, 1959
85.	Jage Ram	,,	.. 5th October, 1951
86.	Mani Ram	,,	.. 3rd March, 1959
87.	Mehar Singh	,,	.. 13th April, 1955
88.	Munshi Ram	,,	.. 6th July, 1959
89.	Piara Lal	,,	.. 10th May, 1953
90.	Parbhu Ram	,,	.. 15th May, 1959
91.	Piara Singh	,,	.. 1st March, 1954
92.	Ram Sarup	,,	.. 22nd July, 1951
93.	Ram Paul	,,	.. 10th July, 1959
94.	Rulia Ram	,,	... 9th September, 1952
95.	Swaran Singh	,,	.. 26th March, 1953
96.	Sat Narain	,,	.. 1st July, 1951
97.	Teka Ram	,,	.. 29th June, 1954

STATEMENT SHOWING PERCENTAGE OF OFFICIALS CATEGORY-WISE BELONGING TO BACKWARD CLASSES

Sl. No.	Category	Number	Percentage
1.	Class I	—	—
2.	Class II	—	—
3.	Class III	212	7 P. C.
4.	Class IV	74	9 P. C.

LIST OF CLASS III OFFICIALS BELONGING TO BACKWARD CLASSES

I. Consolidation Officers

S. No.	*Name*		*Date of appointment*
	Sarvshri—		
1.	Phera Singh	..	17th June, 1954
2.	Milkhi Ram	..	9th February, 1964

II. Assistant Consolidation Officers

1.	Durga Dass	..	15th May, 1962
2.	Kasra Singh	..	2nd May, 1957
3.	Gurbachan Singh	..	1st November, 1960
4.	Piara Singh	..	20th November, 1956
5.	Gurbax Singh	..	10th April, 1953
6.	Harbachan Singh	..	1st October, 1958
7.	Sohan Singh	..	29th September, 1958
8.	Raj Mal	..	20th November, 1960
9.	Buta Singh	..	30th September, 1959
10.	Harjit Singh	..	14th October, 1959
11.	Amrik Singh	..	12th January, 1959
12.	Puran Singh	..	30th March, 1957
13.	Balbir Singh	..	26th November, 1959
14.	Jinda Ram	..	17th July, 1956

III. Ministerial Staff

1.	Tarsem Lall,	Assistant	..	9th February, 1951
2.	Gurnam Singh,	Clerk	..	6th November, 1958
3.	Ram Paul	"	..	3rd October, 1963
4.	Harmesh Kumar	"	..	3rd June, 1960
5.	Ram Kishan	"	..	23rd May, 1959
6.	Lal Chand	"	..	1st April, 1949
7.	Jaswant Singh	"	..	28th May, 1960
8.	Bhagat Ram	"	..	17th July, 1960
9.	Awtar Singh	"	..	1st August, 1959
10.	Jagdish Singh	"	..	30th January, 1960
11.	Kartar Singh	"	..	5th January, 1948
12.	Naurangh Singh	"	..	29th October, 1955
13.	Sadhu Singh	"	..	1st June, 1960
14.	Malkiat Singh	"	..	19th January, 1960
15.	Roshan Lall	"	..	2nd February, 1960
16.	Inder Singh	"	..	1955
17.	Santokh Singh	"	...	15th July, 1955

III. **Ministerial Staff**—*concld.*

S. No.	*Name*		*Date of appointment*
	Sarvshri		
18.	Chaman Lall	Clerk	.. 23rd February, 1960
19.	Rattan Lall	„	.. 26th November, 1957
20.	Gurmeet Singh	„	.. 27th May, 1960
21.	Nirmal Singh	„	.. 2nd May, 1960
22.	Ajaib Singh	„	.. 11th April, 1960
23.	Ram Sarup	„	.. 11th April, 1960
24.	Mohinder Singh	Ahlmad	.. 23rd January, 1953
25.	Gurnam Singh	„	.. 10th February, 1960
26.	Kishan Singh	„	.. Not available
27.	Surat Singh	Clerk	.. 19th July, 1954
28.	Sikandar Singh	„	.. 22nd July, 1954
29.	Teja Singh	„	.. 17th May, 1954
30.	Hari Ram	„	.. 3rd October, 1945
31.	Rai Singh	„	.. 5th May, 1953
32.	Dharam Chand	„	.. 12th September,1955
33.	Ran Singh		.. 1st April, 1954
34.	Ram Parkash		.. 1st July, 1955
35.	Sher Singh		.. 21st January, 1953
36.	Bhai Ram		.. 9th August, 1959
37.	Raghbir Singh		... 15th October, 1957
38.	Baru Ram		.. 11th January, 1947
39.	Harnek Singh		.. 14th May, 1957
40.	Om Parkash		.. 24th May, 1953
41.	Santa Singh		.. 1st July, 1951
42.	Kanwar Singh		.. 6th December, 1944
43.	Faqir Chand		... 5th July, 1962
44.	Banwari Lal		.. December, 1953
45.	Ranak Ram		.. 22nd August, 1959
46.	Mange Ram		.. 31st July, 1953
47.	Chander Bhan		.. 22nd September, 1950
48.	Sube Singh		.. 1952
49.	Ram Chander		.. 1952
50.	Amrit Singh		.. August, 1959

IV. **Inspectors/Kanungos**

1.	Pritam Singh	Inspector	.. 19th April, 1957
2.	Hari Ram	Kanungo	.. 8th February, 1957
3.	Phul Singh	„	... 1st May, 1959
4.	Harnam Singh	„	.. 1st June, 1951

IV. **Inspectors Kanungos***contt*.—

S. No.	*Name*	*Date of appointment*
	Sarvshri	
5.	Anwar Ram ,,	.. 17th January, 1944
6.	Naranjan Singh ,,	.. 16th February, 1943
7.	Hardev Singh ,,	.. 27th July, 1948
8.	Gurandita	.. 25th September, 1947
9.	Shamsher Singh	.. 18th May, 1944
10.	Kundan Singh	.. 25th February, 1945
11.	Malkhi Singh	.. July, 1948
12.	Nand Lal	.. 21st May, 1948
13.	Baljinder Singh	.. 16th April, 1952
14.	Fateh Chand	.. 8th March, 1945
15.	Sada Ram	.. 22nd January, 1953
16.	Sham Lal	.. 17th October, 1941
17.	Mohinder Singh	.. 16th April, 1952
18.	Gurcharan Singh	.. 10th April, 1952
19.	Harjit Singh	.. Not available
20.	Dharam Chand	.. 31st December, 1953
21.	Harnek Singh	.. 7th November, 1952
22.	Chanan Singh	.. 11th January, 1952
23.	Mehar Singh	.. 23rd July, 1954
24.	Kulwant Singh	.. 19th July, 1954
25.	Bachan Singh	.. 23rd July, 1954
26.	Nek Ram	.. 20th March, 1944
27.	Milkhi Ram	.. Not available
28.	Mohnga Singh	.. 2nd January, 1952
29.	Jagdish Singh	.. 11th April, 1952
30.	Shingara Singh	.. 5th August, 1951
31.	Jagir Singh	.. Not available
32.	Balwant Singh	.. 1st August, 1950
33.	Inder Singh	.. 2nd August, 1955
34.	Lal Singh	.. 22nd December, 1949
35.	Darshan Singh	.. Not available
36.	Khem Singh	.. 22nd April, 1959
37.	Gurdial Singh	.. Not available
38.	Harnek Singh	.. 17th January, 1955

V. **Sub-Inspectors/Patwaris**

1.	Banarsi Dass	.. 1954
2.	Jagdish Ram	.. 1954
3.	Sheel Chand	.. 1954

V. Sub-Inspectors/Patwaris—*contd.*

S. No.	*Name*		*Date of appointment*
	Sarvshri		
4.	Hardam Singh	..	1954
5.	Mihan Singh	..	1954
6.	Prem Singh	..	1954
7.	Sarwar Singh	..	1954
8.	Chanan Ram	..	1954
9.	Om Parkash	..	1954
10.	Gurdeep Singh	..	1955
11.	Karam Singh	..	1955
12.	Babu Ram	..	16th October, 1952
13.	Daulat Ram	..	14th, April, 1954
14.	Dharam Singh	..	2nd September, 1953
15.	Dayal Chand	..	14th April, 1954
16.	Balbir Singh	..	1st January, 1954
17.	Balwant Singh	..	28th October, 1954
18.	Mall Singh	..	10th July, 1953
19.	Lal Singh I	..	3rd March, 1954
20.	Lal Singh II	..	18th July, 1953
21.	Raunik Singh	..	1st October, 1953
22.	Varsa Singh	..	26th September, 1953
23.	Joginder Singh	..	1st September, 1953
24.	Jagir Singh	..	11th December, 1963
25.	Chet Singh	..	16th January, 1954
26.	Siri Ram	..	17th July, 1954
27.	Hardayal Singh	..	17th July, 1954
28.	Hazara Singh	..	12th September, 1946
29.	Gurdev Singh	..	23rd July, 1953
30.	Jagtar Singh	..	13th July 1954
31.	Naranjan Singh	..	20th July, 1954
32.	Khushal Singh	..	1st June, 1948
33.	Didar Singh	..	9th August, 1954
34.	Karam Chand	..	10th July, 1953
35.	Avtar Singh	..	17th January, 1954
36.	Hardyal Singh	..	7th December 1963
37.	Gurcharan Singh	..	8th January, 1964
38.	Kundan Singh	..	January, 1964
39.	Surjit Singh	..	1st December, 1963
40.	Jiwan Singh	..	13th December, 1953
41.	Ram Chand	..	15th January, 1964

Sub-Inspectors/Patwaris—*contd.*

Sl. No.	*Name*	*Date of appointment.*
	Sarvshri—	
42.	Amar Nath	.. 7th December, 1963
43.	Chattar Singh	.. 14th January, 1964
44.	Lal Singh	.. 10th December, 1963
45.	Gurbachan Singh	.. 15th July, 1954
46.	Shri Dalip Singh	.. 17th July, 1954
47.	Gabinder Singh	.. 17th July, 1954
48.	Gurdip Singh	.. 15th July, 1952.
49.	Gurmej Singh	.. 17th July, 1954
50.	Harchand Singh	.. 17th July, 1954
51.	Prem Chand	.. 17th July, 1954
52.	Sukhdev Singh	.. 17th July, 1954
53.	Tek Chand	.. 19th July, 1954
54.	Thakur Dass	.. 5th July, 1952.
55.	Surjit Singh	.. 3rd June, 1955.
56.	Ratti Ram	.. 20th March, 1957
57.	Suba Singh	.. 20th June, 1957
58.	Mohinder Singh	.. 19th January, 1953
59.	Dina Nath	.. 19th March, 1957
60.	Jagir Singh	.. 1st November, 1955
61.	Parkasha Singh	.. 1st April, 1954
62.	Harnek Singh	.. 17th July, 1954
63.	Gurwant Singh	.. 20th August, 1959
64.	Gurdial Singh	.. 5th July, 1952
65.	Balbir Krishan	.. 17th July, 1953
66.	Ishwar Chander	.. 1st, August, 1955
67.	Partap Singh	.. 28th April, 1952
68.	Jaswant Singh	.. 13th July, 1953
69.	Bhagwan Singh	.. Not available
70.	Ujjagar Singh	.. Not available
71.	Chatur Bhuj	.. 24th January, 1963
72.	Gurdial Singh	.. 15th July, 1953
73.	Mohinder Singh	.. 19th July, 1954
74.	Jagjit Singh	.. 22nd August, 1954
75.	Jagtar Singh	.. 29th July, 1954
76.	Sujan Singh	.. 16th July, 1953
77.	Arjan Singh	.. 5th November, 1957
78.	Joginder Singh	.. 15th July, 1954
79.	Mohinder Singh	.. 23rd July, 1954

Sub-Inspectors Patwaris *Contd.*

Sl. No.	*Name*	*Date of appointment*
	Sarvshri—	
80.	Gurbux Singh	.. 21st July, 1954
81.	Surat Singh	.. 19th July, 1954
82.	Mohinder Singh	.. 19th July, 1954
83.	Surjit Singh	.. 27th August, 1954
84.	Kundan Singh	.. 21st July, 1954
85.	Mehar Chand	.. 14th February, 1958
86.	Jagan Nath	.. 7th November, 1945
87.	Bakhshish Singh	.. 1st May, 1953
88.	Balwant Singh	.. Not available
89.	Gurbachan Singh	.. Not available
90.	Harnek Singh	.. 1st July, 1954
91.	Jagtar Singh	.. 24th July, 1953
92.	Kartar Singh	.. 22nd July, 1954
93.	Pritam Singh	.. 23rd October, 1954
94.	Saroop Chand	.. 17th July, 1954
95.	Gurdev Singh	.. 15th July, 1954
96.	Bachan Singh	.. 17th July, 1954
97.	Gurdev Singh II	.. 15th July, 1954
98.	Amar Nath	.. 1st November, 1951
99.	Bhag Singh	.. 16th April, 1952
100.	Sukhdev Singh	.. 16th July, 1953
101.	Sucha Singh	.. 29th January, 1953
102.	Ajit Singh	.. 17th July, 1954
103.	Jit Singh	.. 15th July, 1954
104.	Kuldip Singh	.. 15th July, 1954
105.	Jagir Singh	.. 1st June, 1953
106.	Bachan Singh	.. 18th March, 1953
107.	Gurdip Singh	.. Not available
108.	Mota Singh	.. Not available

LIST OF CLASS IV ESTABLISHMENT BELONGING TO BACKWARD CLASSES

	Sarvshri—		
1.	Dharam Chand	Peon	.. 16th April, 1949
2.	Ram Parkash	„	.. 26th October, 1948
3.	Kesar Singh	„	.. 1st November, 1952
	Gurdial Singh	„	.. 21st May, 1955
5.	Jagat Singh	„	.. 22nd April, 1956
6.	Wazir Chand	„	.. 25th January, 1955

Sl. No.	Name		Date of appointment
	Sarvshri—		
7.	Mehar Singh	Peon	.. 1st September, 1952
8.	Gian Chand	,,	.. 26th May, 1953
9.	Sucha Singh	,,	.. 15th July, 1953
10.	Hardial Singh	,,	.. 1st June, 1953
11.	Sadhu Singh	,,	.. 17th August, 1955
12.	Hamir Singh	,,	.. 1st February, 1952
13.	Teja Singh	,,	.. 25th February, 1955
14.	Mohinder Singh	,,	.. 4th June, 1951
15.	Rattan Singh	,,	.. 3rd August, 1952
16.	Jai Singh	,,	.. 13th July, 1951
17.	Gurnam Singh	,,	.. 13th July, 1951
18.	Labh Singh	,,	.. Not available
19.	Sadhu Singn	,,	.. 31st October, 1948
20.	Joginder Singh	,,	.. 1st June, 1951
21.	Rajinder Singh	,,	.. 5th July, 1952
22.	Ram Singh	,,	.. 15th July, 1952
23.	Bachan Singh	,,	.. 15th August, 1959
24.	Surjit Singh	,,	.. 6th November, 1951
25.	Jaswant Singh	,,	.. 26th August, 1950
26.	Gurbachan Singh	,,	.. 1st May, 1959
27.	Bir Singh	,,	.. 23rd October, 1959
28.	Nachhatar Singh	,,	.. 1st August, 1953
29.	Jagat Ram	,,	.. 1st May, 1959
30.	Amar Chand	,,	.. 12th October, 1951
31.	Surjit Singh	,,	.. 26th October, 1952
32.	Rasila Ram	,,	.. 11th November, 1949
33.	Kesar Singh	,,	.. 16th October, 1956
34.	Balwant Singh	,,	.. 9th March, 1951
35.	Bhan Singh	,,	.. 20th November, 1954
36.	Ram Singh	,,	.. 6th August, 1953
37.	Pakhar Singh	,,	.. 25th May, 1953
38.	Inder Parshad	,,	.. 3rd March, 1955
39.	Roshan	,,	.. 15th July, 1950
40.	Chajju Singh	,,	.. 4th March, 1955
41.	Ram Kumar	,,	.. 5th July, 1957
42.	Ram Krishan	,,	.. 24th December, 1952
43.	Sher Singh	,,	.. 7th April, 1954
44.	Inshar Singh	,,	.. Not Available

Sl. No.	Name		Date of appointment
	Sarvshri—		
45.	Darshan Singh	Peon	.. 5th March, 1955
46.	Gurbachan Singh	„	.. 15th February, 1955
47.	Arjan Singh	„	.. 28th January, 1956
48.	Harnam Singh	„	.. 13th May, 1951
49.	Jang Singh	„	.. 18th January, 1955
50.	Jetha Singh	„	.. 10th September, 1950
51.	Maghi Ram	„	.. 8th August, 1951
52.	Piara Lal	„	.. 24th June, 1955
53.	Gurmail Singh	„	.. 25th January, 1964
54.	Sawan Singh	„	.. 23rd December, 1954
55.	Amin Chand	„	.. Not available
56.	Ram Singh	„	.. 6th June, 1951
57.	Maghar Singh	„	.. 24th December, 1952
58.	Bishan Singh	„	.. May, 1955
59.	Jathu Singh	„	.. Not available
60.	Thuru Ram	„	.. 1st July, 1954
61.	Mehnga Ram	„	.. 3rd May, 1952
62.	Ganga Singh	„	... 20th January, 1951
63.	Dewa Singh	„	.. 17th July, 1952
64.	Sadhu Ram	„	.. 5th September, 1951
65.	Natha Singh	„	.. 1st October, 1953
66.	Jagan Nath	„	.. 13th May, 1951
67.	Dukhan Ram	„	.. October, 1953
68.	Kesar Singh	„	.. Not available
69.	Sadhu Ram	„	.. 6th September, 1953
70.	Ram Kumar	„	.. 16th July, 1959
71.	Gurdas	„	.. 26th August, 1952
72.	Chander Singh	„	.. December, 1963
73.	Umed Singh	„	.. December, 1963

ISSUE OF CHAPPALS AND WASHING ALLOWANCE TO TRANSPORT EMPLOYEES IN THE STATE

1388. Comrade Bhan Singh Bhaura : Will the Chief Minister be please to state whether the Transport Operators in the State are giving chappals and washing allowance to their employees under the Motor Transport Workers Act, 1961, if not; the reasons therefor ?

Shri Mohan Lal : Most of the Transport undertakings, so for registered, under the Motor Transport Workers Act, 1961, have provided chappals and washing allowance to their staff entitled to uniforms under the the Act abide. The defaulaters are being prosecuted.

Published under the Authority of the Punjab Vidhan Sabha and Printed by the Controller, Printing & Stationery, Punjab, at the Govt. Press Patiala.

Punjab Vidhan Sabha Debates

2nd March, 1964

Vol. I—No. 8

OFFICIAL REPORT

CONTENTS

Monday, the 2nd March, 1964

Price : Rs. 5.40 Paise

ERRATA

TO

PUNJAB VIDHAN SABHA DEBATES, VOL. I, NO. 8,
DATED THE 2ND MARCH, 1964

Read	*For*	*Page*	*Line*
Vol. I	Vol. 5	(8)1	last
ਪੋਸਟਪੋਨ	ਪੇਸਟਪੇਨ	(8)10	3 from below
ਪੈਨਸ਼ਨਰਜ਼	ਪੈਸ਼ਨਰਜ਼	(8)14	2 from below
Midwives	Midwise	(8)27	9
a substantive	asu bstantive	(8)54	9 from below
ਦੇ	ਏ	(8)65	8
देनी	`नी	(8)67	6
ਦੀਆਂ	ਦੀਅ	(8)67	11 from below
ਵਲੋਂ	ਵਲਂ	(8)67	11 from below
ਮੰਗੀ	ਮਗੀ	(8)68	2
CORPORATIONS	CARPORATIONS	(8)75	3
आपने	आपन	(8)75	19
ਸੋਚਣਾ	ਸੋਚਣ7	(8)77	14
BILL	BiILL	(8)78	5
बिग	बिम	(8)91	8
करने	रकने	(8)92	6
Building	Buildihg	VII	21 from below
Recovery	Receovery	X	2

PUNJAB VIDHAN SABHA

Monday, the 2nd March, 1964

The Vidhan Sabha met in the Assembly Chamber, Sector 1, Chandigarh, at 2.00 p. m. of the Clock. Mr. Speaker (Shri Prabodh Chandra) in the Chair.

OBSERVATION BY MR. SPEAKER RE SUBSTANTIVE MOTIONS

Mr. Speaker : Before I take up the Questions, I may inform the House that I will take up today the pending motions of some Honourable Members on the Treasury Benches. I hope they have come prepared. If they, need some papers or documents, they can have them.

गृह मन्त्री : जिन मैम्बर साहिबान ने मोशन्ज दी हैं वे तयार होंगे। मुझे कुछ नहीं कहना ।

Mr. Speaker : You wanted time. That is why, I have drawn your attention to it.

STARRED QUESTIONS AND ANSWERS

*SUPPLEMENTARIES TO STARRED QUESTION NO. 4620

ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਲਾਇਲਪੁਰੀ : ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਲੰਧਰ ਵਿਚ ਇਕ ਫਿਟਰ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਹੈਡ ਮਕੈਨਿਕ ਨਾ ਬਨਾਉਣ ਦੀ ਕੀ ਵਜਹ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਕਲੀਅਰ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰੋਮੋਸ਼ਨ ਹਰੀਜਨ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ?

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਜਦੋਂ ਦੀਆਂ ਇੰਸਟ੍ਰਕਸ਼ਨਾਂ ਜਾਰੀ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਉਦੋਂ ਦੀ ਕੋਈ ਵੇਕੈਂਸੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਜਦੋਂ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਪਹਿਲੀ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਵਾਂਗੇ।

†SUPPLEMENTARIES TO STARRED QUESTION NO. 4259

कामरेड राम प्यारा : क्या चीफ मिनिस्टर साहिब बतायेंगे कि जिस पार्टी को यह रैस्टोरैंट बाई नैगोशिएशन्ज़ दिया गया है क्या यह वही पार्टी है जिस ने कि फूड ग्रेन्ज़ के लिये क्लियरिंग एजेंसी बनाई हुई थी ?

Mr. Speaker : What has that to do with it ?

कामरेड राम प्यारा : उस पार्टी को कन्सेशन दिया गया है, इस लिये मैं पूछना चाहता हूं कि क्या इस पार्टी का उस बात के साथ कोई ताल्लुक है ?

Mr. Speaker : How can the Chief Parliamentary Secretary know about it ?

---

*Note — Starred Question No. 4620 alongwith its reply apprars in P.V.S. Debates Vol. I No. 7 dated 26th February, 1964

†Note : Starred Question No 4259 along with its reply appears in P.V.S. Debates Vol. 5—No. 6 dated the 25th February, 1964.

कामरेड राम प्यारा : जब दूसरी दुकानें नीलाम की गई हैं तो इस को क्यों नैगोशिएटिड बेसिज़ पर दिया गया है ?

चीफ पालियामेंटरी सैक्रेटरी : यह भी नीलाम की गई थी; चूंकि कोई बिड नहीं आई इस लिये बाद में बाई नैगोशिएशन्ज़ दी गई ।

कामरेड राम प्यारा : क्या यह हकीकत नहीं है कि जिस पार्टी को लार्क्स रैस्टोरेंट दिया गया है, नीलम सिनमे की कैंटीन भी वही पार्टी चला रही है ?

Mr. Speaker : The Government is not supposed to know all this.

Comrade Ram Piara : The Chief Minister knows about it.

Mr. Speaker : I will not allow this supplementary. He may know it, but he is not supposed to reply to it.

Comrade Shamsher Singh Josh : Will the Chief Parliamentary Secretary inform the House whether the Finance Secretary rejected this negotiated settlement and that later on it was on the Finance Minister's orders that the area was rented out to the party, who is occupying it at present ?

चीफ पालियामेंटरी सैक्रेटरी : ऐफ. डी. ने एग्री किया है, तब दिया है ।

Mr. Speaker : What the Honourable Member wants to know is whether it is a fact that the Finance Secretary opposed this deal ?

चीफ पालियामेंटरी सैक्रेटरी : यह मुझे पता नहीं है ।

श्री अध्यक्ष : अभी आप ने कहा है कि एफ. डी. ने एग्री किया है ।

(The Chief Parliamentary Secretary has just replied that F. D. had agreed to it).

चीफ पालियामेंटरी सैक्रेटरी : मैंने कहा है कि एफ. डी. ने एग्री किया है । किस ने किस स्टेज पर एग्री किया है या डिसएग्री किया है यह मुझे पता नहीं है ।

Comrade Shamsher Singh Josh : Will the Chief Parliamentary Secretary please inform the House whether when this negotiated settlement was arrived at, the Government took into consideration the fact that a room, five square feet in area, had been rented out by auction at about Rs 36,000 a year, whereas these three rooms of this restaurant have been rented out at about Rs. 5,400 per annum only ?

चीफ पालियामेंटरी सैक्रटरी : मैं ने पहले भी बताया है कि जब इस को नीलाम किया गया तो कोई बिड नहीं आई । नीचे वाली फ्लोर नहीं थी । फस्ट फ्लोर थी उस को फर्निश करना था । किसी ने बिड नहीं दी इस लिये ऐसा करना पड़ा ।

Mr. Speaker : The question is whether this party alone was caught hold of or some other person was also called before arriving at this negotiated settlement.

चीफ पालियामेंटरी सैक्रेटरी : जिस वक्त आकशन हुई उस वक्त डीपार्टमेंट के तीन अफसर मौजूद थे । जब उन्होंने देखा कि कोई आदमी बिड नहीं दे रहा तो उन्होंने फैसला किया कि इस को किसी अच्छी पार्टी को नैगोशिएशन्ज़ से दे दिया जाए ताकि वह इस को फर्निश कर ले ।

Sardar Gurnam Singh : What was the method adopted for telling other people that this restaurant was going to be given by negotiations ?

चीफ पार्लियामेंटरी सैक्रेटरी : अर्जियां आई थीं, उन से बात चीत की गई, उन से पूछा गया कि क्या वे मानने के लिये तैयार हैं। दस हज़ार से बीस हज़ार रुपया फर्निश करने पर खर्च आना था और उस के बाद रैस्टोरैंट बनना था। इस बात के लिये यह भी देखना था कि कोई ऐसी पार्टी हो जो कि खर्च कर सके। इन बातों को ध्यान में रखते हुए जो अफसर वहां पर थे उन्होंने फैसला किया कि इस पार्टी को दे दिया जाए।

Sardar Gurnam Singh : Was the denial by other applicants recorded ?

चीफ पार्लियामेंटरी सैक्रेटरी : यह मुझे पता नहीं है। महकमे वालों ने लिखा कि फलां पार्टी को हम रिकमैंड करते हैं, उस से नगोशिएशन्ज़ की हैं, वह शर्तों को पूरा करती है।

Comrade Ram Piara : Will the Chief Parliamentary Secretary be pleased to state as to who was the final authority to sanction this negotiated settlement and whether the approval of the Finance Department to it was obtained ?

चीफ पार्लियामेंटरी सैक्रेटरी : ट्रांस्पोर्ट के अफसरों ने मिल कर, पी. टी. सी. और जेनरल मैनेजर ने मिल कर नैगोशिएशन्ज़ कीं। उस के बाद एफ. डी. की इजाज़त ली गई। गवर्नमैंट ने सैंक्शन की है।

कामरेड राम प्यारा : पार्टी को जो सैंक्शन कन्वे की गई क्या वह एफ. डी. की एप्रूवल के बाद की गई या पहले ही कर दी गई ?

चीफ पार्लियामेंटरी सैक्रेटरी : फाइनल आर्डर एफ. डी. की इजाजत ले कर किया है।

(*At this stage, Comrade Ram Chandra rose in his seat.*)

Mr. Speaker : I think, we had enough of supplementaries on this question. I had requested the Finance Minister to supply certain information in regard to this question, but, unfortunately, he is not here to day.

Chief Minister : He is unwell today.

Mr. Speaker : But, somebody else could have replied on his behalf.

श्री बलरामजी दास टंडन : स्पीकर साहिब, अगर यह बात कल पर रख दी जाए तो फाइनेंस मिनिस्टर या उन के बीहाफ पर कोई और इस बात को बताए कि फाइनेंस सैक्रेटरी या दूसरी किसी कम्पीटेंट अथारिटी ने इस बात पर अपने क्या व्यूज़ दिये थे।

Mr. Speaker : We can discuss it in the Chamber.

गृह मन्त्री : जो भी अफसर अपने इंडिविजुअल व्यूज़ देते हैं वह डिस्क्लोज़ नहीं किये जाते। फाइनल सैंक्शन डिस्क्लोज़ हुआ करती हैं।

श्री बलरामजी दास टंडन : फाइनली उन्होंने क्या कहा, इस के बारे में अगर फाइनैंस मिनिस्टर नहीं बता सकते तो उन के बीहाफ पर कोई और बता दे।

Mr. Speaker : For my clarification, I would like to know whether the Finance Secretary or the Finance Minister is the Head of the Finance Department ?

Home Minister : The Finance Minister is the ultimate authority.

Mr. Speaker : Do such things go to the Finance Minister or to the lower lebel ?

Home Minister : The position is that there are certain powers which have been delegated by the Finance Minister to the Finance Secretary or certain other officers. But, where such officers feel it necessary to make a reference to the Finance Minister they do so. Similarly, the Finance Minister can call for a case when he considers it necessary.

Mr. Speaker : My point was whether the auction or the acceptance of the bid lies within the jurisdiction of the Secretary of the Finance Department or such things go to the Finance Minister for final approval.

Home Minister : We will have to consult, Sir, the list of delegated items. I cannot say off-hand.

श्री बलरामजी दास टंडन : जनाब, प्वायंट आफ आर्डर पर मैं यह कहना चाहता हूं कि उस दिन जब एफीडेविट्स के बारे में सवाल पूछा गया था तो गवर्नमेंट ने स्टैंड लिया था कि हैड आफ दी डीपार्टमैंट सैक्रेटरी होता है या जहां पर डायरेक्टोरेट हो वहां पर डायरेक्टर होता है ।

Mr. Speaker : I have caught your point, Mr. Tandon. That is why I wanted to clarify the position as to who is the Head of the Department, otherwise it is not the business of the Chair to cross-examine or to put a supplementary. Two contradictory replies have been given. I, therefore, wanted to know as to whether what was said the other day is right or what has been said today is right.

Home Minister : There is no contradiction, Sir. The position is :

(i) The Minister has the authority vested in him to call for any file ;

(ii) Any Secretary can forward any case to him ;

(iii) There is delegation of powers under which the cases are disposed of by the Secretary or any other subordinate authority to whom the delegation has been made. This is the normal procedure.

श्री बलरामजी दास टंडन : स्पीकर साहिब, वह बात क्लियर नहीं हुई ।

Mr. Speaker : I too could not follow him. The other day the Home Minister stated that the secretary of the Department is the Head of the Department. Today, he has stated that the powers vest in the Finance Minister. Could he please quote any such case where the Finance Minister came into the picture ?

Home Minister : I cannot say off-hand.

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ। ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਹ ਦੱਸਣ ਦੇ ਮਜਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਿ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਮੇਰਾ ਸਪਲੀਮੈਂਟਰੀ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜਦ ਫਾਈਨੈਂਸ ਸੈਕਟਰੀ ਨੇ ਇਕ ਬਿਡ ਨੂੰ ਰੀਜੈਕਟ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਕੀ ਇਹ ਫੈਕਟ ਨਹੀਂ ਕਿ ਫਾਈਨੈਂਸ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਓਵਰ ਰੂਲ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੈਗੋਸੀਏਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ? ਮੈਂ ਇਹ ਜਾਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਕਿਹੜੇ ਰੀਜ਼ਨਜ਼ ਸਨ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਤੀਹ ਤੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦਾ ਘਾਟਾ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਫੈਸਲਾ ਫਾਈਨੈਂਸ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਕੀਤਾ ?

This House is entitled to know this.

Mr. Speaker : It is pertinent question and may be answered by the Honourable Home Minister.

Home Minister : It is not the practice in any Department, particularly the Finance Department to disclose the opinion of any individual officer. The final order is of the authority which passes the order. The Finance Minister or the Minister Incharge has a right to make the final orders.

Comrade Shamsher Singh Josh : I would like to know the reasons which the Finance Minister gave while rejecting the opinion of the Finance Secretary.

Home Minister : The Honourable Member is just presuming things. The Finance Secretary gave a particular opinion, but that is not to be disclosed. The ultimate order is the order of the Finance Minister, as he has done in this case.

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ; ਸਰ । ਕੀ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਅਫਸਰ ਆਪਣੀ ਗੌਰਮਿੰਟ ਡਿਊਟੀ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨੋਟ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਉਹ ਉਸ ਦੀ ਇੰਡੀਵਿਜੂਅਲ ਕਪੈਸਿਟੀ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

गृह मन्त्री : यह एवीडेंट बात है कि वह इंडीविजुग्रल कैपैसिटी में नहीं होता, बतौर आफीशल कैपैसिटी होता है। वैसे हर एक ग्रादमी को ग्रपनी राए होती है लेकिन ग्रलटीमेट ग्रथारिटी जो ग्रार्डर पास करे वह फाइनल ग्रार्डर होता है।

कामरेड राम प्यारा : ग्रान ए प्वायंट ग्राफ ग्रार्डर, सर। क्या होम मिनिस्टर साहिब यह बताएंगे कि ग्राया यह गवर्नमेंट की पालिसी नहीं है कि जहां पर कोई सैक्रेटरी ग्रौर मनिस्टर कंसर्न्ड ग्रापस में डिफर करते हों वहां पर वह मामला चीफ मिनिस्टर के पास जाता है ? इस के ग्रलावा मैं यह भी जानना चाहता हूं कि क्या इस मामला में मिनिस्टर कंसर्न्ड ग्रौर सक्रेटरी ने डिफर किया ग्रौर ग्रगर उन का ग्रापस में डिफरैंस था तो क्या इस का फैसला मिनिस्टर कंसर्न्ड ने किया या चीफ मिनिस्टर ने किया ?

गृह मन्त्री : मैंने इस तरह की कोई बात नहीं कही कि फाइनैंस मिनिस्टर ग्रौर सक्रेटरी ने डिफर किया हो। मैंने नहीं कहा कि फाइनैंस मिनिस्टर की ग्रोपीनियन कोई ग्रौर थी ग्रौर फाईनैंस सैक्रेटरी की ग्रोपीनियन कोई ग्रौर थी। इस लिये इस तरह का कोई सवाल ही पैदा नहीं होता।

Comrade Ram Piara : Is it a fact that the Finance Secretary did not agree to the negotiated settlement and it was only when the Minister agreed that the negotiated settlement was finally arrived at ?

Home Minister : I have already stated that this information cannot be disclosed.

Mr. Speaker : The House has the right to know this because public money is involved.

Home Minister : It is the normal practice and right of the Government not to disclose opinions of individual officers.

Mr. Speaker : The question is whether in the case of difference of opinion between the Secretary and the Minister, the matter is referred to the Cabinet or not.

Chief Minister : It cannot be disclosed, Mr. Speaker.

Mr. Speaker : That is not the type of reply expected of the Leader of the House.

Chief Minister : Yes, that is so.

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਇਹ ਸਵਾਲ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਪਬਲਿਕ ਮਨੀ ਦੇ ਐਕਸਪੈਂਡੀਚਰ ਨੂੰ ਇਨਵਾਲਵ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕ ਖਾਸ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਤੀਹ ਤੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਫਾਇਦਾ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਡੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ । ਇਹ ਬੜਾ ਅਹਿਮ ਸਵਾਲ ਹੈ । ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਸਵਾਲ ਤੇ ਅੱਧਾ ਘੰਟਾ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਕਿ ਗੌਰਮਿੰਟ ਵੀ ਆਪਣੀ ਪੋਜੀਸ਼ਨ ਵਾਜਿਆ ਕਰ ਦੇਵੇ ਅਤੇ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਵੀ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗ ਸਕੇ ।

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਫ਼ਾਇਦਾ ਨਹੀ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਗਿਆ । ਆਫੀਸਰ ਕੰਨਸਰੰਡ ਨੇ ਇਹ ਨਗੋਸ਼ੀਏਸਨ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚ ਫਾਈਨਲ ਅਥਾਰਿਟੀ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਦੀ ਹੈ । ਅਗਰ ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਗਲ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਕ ਮਨਿਸਟਰ ਨੂੰ ਪੁਛ ਸਕਦੇ ਹੋ ਨਾ ਕਿ ਇਹ ਕਿ what were the differences between the Secretary and the Minister or the Finance. Minister....

कामरेड राम प्यारा : नीलम सिनमे वाला है न......(*Interruptions*)

Chief Minister : Please do not bring in the Neelam Cinema here. ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ । ਇਹ ਵਿਦਿਨ ਰੂਲਜ਼ ਹੈ । ਕੋਈ ਪੈਸਾ ਗਬਨ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਕੋਈ ਪੈਸਾ ਘਟ ਨਹੀਂ ਆਇਆ । ਐਵੇਂ ਭਰਮ ਕਰਦੇ ਹੋ ।

Pandit Chiranji Lal Sharma : On a point of Order, Sir. May I know whether this House is entitled to know any order that is passed on any file by any Secretary or any other officer of the Department ?

Chief Minister : I think not, because it is the Minister who can be held responsible if anything goes wrong.

Pandit Chiranji Lal Sharma: I want to know whether any privilege can be claimed for not giving such information.

Home Minister : As I have already stated, this House is entitled to know what the ultimate decision of the Government is. It is, however, not expected to know as to what opinions have been expressed at different stages. Any opinions expressed by different individual officers, particularly in the Finance Department, cannot be disclosed.

Mr. Speaker : The point was whether, in view of the difference of opinion betweeen the Finance Secretary and the Finance Minister, the matter was referred, under the Rules, to the Cabinet or not ?

Chief Minister : When there is a difference of opinion between the Secretary and the Minister, the former may, if he so desires, refer the matter to the Chief Minister, and not otherwise.

(*Interruptions by Comrade Ram Piara*)

Mr. Speaker : I am so sorry. Would the hon. Member please keep silent for a short while.

* * * * * *

Chief Minister : I think, Mr. Speaker, you will please note what is being said by Comrade Ram Piara and take whatever action you deem fit.

---

*Expunged as ordered by the Chair.

Mr. Speaker : Yes, I have heard what the hon. Member has said. That is not to form part of the official record of the proceedings.

श्री बलरामजी दास टंडन : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, सर। होम मिनिस्टर साहिब ने बताया है कि जो फाइनल आर्डर होता है, चाहे वह किसी मिनिस्टर का हो, चाहे चीफ मिनिस्टर का हो वही हाउस को बताया जाता है और जो नीचे के अफसरों की राए होती है वह नहीं बताई जाती, लेकिन इस से पहले पचासों बार नीचे के अफसरों की राए बताई गई है। मैं इस बारे में आप की रूलिंग चाहता हूं।

Mr. Speaker : The hon. Member may try to convince me in my Chamber of what he has said. If there is any departure from the past practice in this case, I shall try to get the necessary information.

श्री बलराम जी दास टंडन : इस तरह के पचासों केसिज हैं।

Mr. Speaker : The hon. Member should bring all those cases to my notice.

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਗਰ ਫਾਈਨੈਂਸ ਮਨਿਸਟਰ ਕਿਸੇ ਮਨਿਸਟਰ ਨਾਲ ਐਗਰੀ ਨਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਉਹ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਉਹ ਕੇਸ ਲਿਆ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ .... But the poor Finance Secretary may not even know..........

Mr. Speaker : The hon. Member should not use the word "poor" for the Finance Secretary.

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਮੈਂ ਤਾਂ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਇਤਨਾ ਹੀ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੱਸੇ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਬਲਿਕ ਪਰਾਪਰਟੀ ਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹੇ ਪੈਸਿਆਂ ਤੇ ਦੇ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ? ਮੈਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਪੁਛਦਾ ਕਿ ਫਾਈਨੈਂਸ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਉਸ ਬਾਰੇ ਕੀ ਰੀਜ਼ਨਜ਼ ਦਿੱਤੇ ਸੀ।

Mr. Speaker : I say, the Government do not accept that position.

श्री बलरामजी दास टंडन : लेकिन, स्पीकर साहिब, यह बात तो हाउस में कई बार आई है कि पांच बाई पांच की छोटी सी दुकान जो नीचे है, का कराया 2,050 रुपये लिया जा रहा है और जो इतना बड़ा........

Mr. Speaker : Comrade Ram Piara Jee, about the point raised that the House was entitled to get information about the difference of opinion between the Secretary and the Minister of a Department, I have to invite your attention to page 329 of the May's Parliamentary Practice, wherein it is written that 'seeking of information about matters, which are in their nature secret, such as decisions or proceedings of the Cabinet or Cabinet decisions, advice given to the Crown by Law Officers etc.,' is not permissible, i.e. it cannot be divulged in the House.

श्री बलरामजी दास टंडन : स्पीकर साहिब, हम इस बात को नहीं जानना चाहते कि वह क्या कहते हैं लेकिन हम तो यह जानना चाहते हैं कि पांच बाई पांच फुट की छोटी सी दुकान तो 2050 रुपये पर दी गई है और यह.........

Mr. Speaker : I am not very clear myself about this point. I will study it and if I feel that the hon. Member is entitled to have more information I shall try to help him.

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਸਵਾਲ ਬੜਾ ਇੰਪਾਰਟੈਂਟ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਤੇ ਅੱਧੇ ਘੰਟੇ ਦੀ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਲਈ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਕਿ ਅਸਲੀਅਤ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਸਕੇ ਕਿ ਪਬਲਿਕ ਪਰਾਪਰਟੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਥੋੜੇ ਪੈਸਿਆਂ ਤੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ।

Mr. Speaker : Well, I am sorry, I cannot allow half-an-hour discussion in this way without examining the matter when notice is given.

The next question on which supplementaries are pending is 4475.

*SUPPLEMENTARIES TO STARRED QUESTION No. 4475

श्री सागर राम गुप्ता : स्पीकर साहिब, इस सवाल के 'बी. पार्ट में पूछा गया था कि कितने रूट्स पर कण्डक्टर्ज़ और ड्राइवरों को डेली ओवर वर्क करना पड़ता है । इस का जवाब नहीं दिया गया ।

चीफ पार्लियामेंटरी सैक्रेटरी : इस का जवाब 28 घंटे है लेकिन यह तो पूछा भी नहीं गया था ।

Mr. Speaker : Part (a) of the question reads—

"(a) the daily working hours fixed for the Drivers and Conductors of the Punjab Roadways,"

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਡੇਲੀ ਓਵਰ ਵਰਕਿੰਗ ਆਵਰਜ਼ 28 ਹਨ।

Mr. Speaker : When there are only 24 hours in a day, how can a person work for 28 hours during that day ?

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਇਹ 28 ਘੰਟੇ ਹੀ ਹਨ, ਜੀ ; ਜੇ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਅੱਧਾ ਘੰਟਾ ਓਵਰ ਵਰਕ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੋਈ ਇਕ ਘੰਟਾ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਵਕਤ 28 ਘੰਟੇ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

Mr. Speaker : I would again invite the attention of the Chief Parliamentary Secretary to part (a) of the question itself, which reads—

"(a) the daily working hours fixed for the Drivers and Conductors of the Punjab Roadways"

So, he was required to state if each one of the Drivers and Conductors worked overtime ; if so for how many hours daily.

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਸਵਾਲ ਵਿਚ ਇਹ ਪੁਛਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਤਨੇ ਘੰਟੇ ਓਵਰ ਵਰਕ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਮੈਂ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

Chief Minister : Mr. Speaker, part (a) of the question is—

"(a) the daily working hours fixed for the Drivers and Conductors of the Punjab Roadways."

and to this part the answer given on that day was—

"Eight hours".

*Note : Starred Question No. 4475 along with its reply appear in P.V.S. Debates Vol. I, No. 7, dated 26th February, 1964.

Again part (b) of the question is—

"(b) whether there are any routes where single trip exceeds the duration of the daily working hours, if so, the number of such routes"

and it is to this that the answer given on that day was—

"Yes, twenty-eight."

So, Mr. Speaker, these "twenty-eight" are the routes where single trip exceeds the duration of the daily working hours.

Mr. Speaker : This can certainly be accepted. But the Chief Parliamentary Secretary was saying that "twenty-eight" are hours.

Chief Minister : I think it was just a slip of tongue.

Mr. Speaker : But the Chief Parliamentary Secretary was insisting on this point.

Chief Minister : It was the 28 routes that was in his mind.

श्री राम चन्द्र कामरेड : स्पीकर साहिब, इन्होंने बताया है कि 28 रूट्स एसे हैं जिन पर ड्राईवर्ज़ और कण्डक्टर्ज़ को ओवर टाईम लगाना पड़ता है लेकिन यह इन्होंने नहीं बताया कि एक ग्रुप आफ वर्कर्ज़ को कितना कितना ओवर टाईम लगाना पड़ता है।

मुख्य मंत्री : इस के लिए नोटिस चाहिए।

श्री राम चन्द्र कामरेड : यह तो इसी में से ऐराइज़ होता है।

मुख्य मन्त्री : इस से यह ऐराइज़ नहीं होता।

श्री सागर राम गुप्ता : स्पीकर साहिब, अगर आप इस सवाल के पार्ट सी को पढ़ें तो आप को पता चलेगा कि जब यह मालूम न हो कि हर रूट पर कितना २ ओवर टाईम उन्हें लगाना पड़ता है, तब तक इस से पहले भाग का जवाब नहीं दिया जा सकता। तो इस लिये इन्हें बताना चाहिए कि इन 28 रूट्स में से हर रूट पर कितना २ ओवर टाईम लगाना पड़ता है ?

मुख्य मन्त्री : यह बताना भी मुश्किल है क्योंकि यह ज़रूरी नहीं कि सब को हर रूट पर एक तरफ जाने में ही 8 घंटे से ज्यादा लगाना पड़े, इन में से कई रूट्स ऐसे भी हो सकते हैं जिन में उन को उसी दिन आने और जाने में 8 घंटे से ज्यादा वक्त ड्युटी देनी पड़े। फिर किसी रूट पर आध घंटा ओवर वर्क करना पड़ता है और किसी पर इस से कम या ज्यादा। Which is something different on different routes. But I may assure you, Mr. Speaker, there is nothing to hide from the House.

Shri Sagar Ram Gupta : The Chief Minister has not caught my point..............

Mr. Speaker : I think the hon. Member has not been able to make himself clear. He should not say that the Chief Minister has not caught his point.

Shri Sagar Ram Gupta : Mr. Speaker, Sir, part (c) of my question is—

"Whether the Drivers and Conductors plying buses on the said routes and others who work for more than the fixed working hours are paid any overtime allowance, if so, at what rate and the total amount paid to the drivers and conductors of the Punjab Roadways as overtime allowance from 1st April, 1963, to date ?"

Chief Minister : The answer to this part of the question can be divided into three parts, viz—

(i) Yes.

(ii) As prescribed under the Motor Transport Workers Act and Rules ; and

(iii) The total amount actually paid as overtime allowance is Rs 2,934.47nP.

There may be more still to be calculated. But this is the amount which has actually been paid.

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਇਕ ਸਵਾਲ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।

Mr. Speaker : I think, the Chief Minister has made the position absolutely clear.

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਮੁਖ ਮੰਤ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਡਰਾਈਵਰਾਂ ਤੇ ਕੰਡਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਓਵਰ ਟਾਈਮ ਲਈ ਓਵਰ ਟਾਈਮ ਅਲਾਉਂਸ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਵਰਕਰਜ਼ ਰੂਲਜ਼ ਦੀ ਕਲਾਜ਼ 38 ਵੱਲ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਇਹ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਉਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਹਰ ਆਦਮੀ ਨੇ ਇਕ ਇਕ ਡਿਊਟੀ ਬੁਕ ਰਖੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤਾਕਿ ਉਹ ਉਸ ਵਿਚ ਰੋਜ਼ ਦਾ ਓਵਰ ਟਾਈਮ ਰੀਕਾਰਡ ਕਰਵਾ ਸਕਣ ?

Mr. Speaker : The Chief Minister has already stated that the overtime allowance is paid according to the Motor Transport Workers Act and Rules.

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਮੈਂ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਪੁਛਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਇਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਨੇਜਰ ਦੇ ਰਹਿਮ ਤੇ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਆਵੇ ਤਾਂ ਓਵਰ ਟਾਈਮ ਦਰਜ ਕਰ ਲੈਣ ਤੇ ਨਾ ਮਰਜ਼ੀ ਆਵੇ ਤਾਂ ਨਾ ਕਰਨ ਜਾਂ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਰੂਲਜ਼ ਵਿਚ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰੋਵਾਈਡਿਡ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡਿਊਟੀ ਬੁਕਸ ਦਿਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ?

Mr. Speaker : The Chief Minister says that it is being paid according to the Rules.

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਓਵਰ ਟਾਈਮ ਦਾ ਰੀਕਾਰਡ ਰਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਪੈਸੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

Comrade Shamsher Singh Josh : Again, Sir, he has given evasive answer. By whom is it recorded ?

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਰੀਕਾਰਡ ਜਨਰਲ ਮੈਨੇਜਰ ਰਖਦਾ ਹੈ।

श्री अध्यक्ष : आज कल हर आदमी अपने राईट्स का ख्याल रख सकता है। Next question please। These days every body is vigilant for his rights.)

Next question please.

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਜਨਾਬ, ਮੇਰੇ ਸਵਾਲ ਦੇ ਹੀ ਸਪਲੀਮੈਂਟਰੀ ਪੋਸਟਪੋਨ ਹੋਏ ਸਨ ; ਮੈਨੂੰ ਹੀ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਪੁੱਛਣ ਦਾ।

ਮੈਂ ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡੇਲੀ ਰੇਟ ਕੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ?

ਚੀਫ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸੈਕਟਰੀ : ਡੇਲੀ ਰੇਟ ਡਬਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਬਸ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਤਿਉਣਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

Grant of Desert Compensatory Allowance to Government employees posted in Mohindergarh District

***4535. Shri Banwari Lal :** Will the Minister for Finance be pleased to state whether there is any proposal under the consideration of Government to grant a Desert Compensatory Allowance to the Government employees posted in district Mohindergarh, if so, the rate of the proposed allowance ?

Shri Mohan Lal (Home Minister) : No, Sir. However, the benefit of Compensatory Allowance has been extended with effect from 1st January, 1964 to all such Government employees posted in Mohindergarh District whose pay does not exceed Rs 850.00 per mensem at 10 per cent of their pay subject to a minimum of Rs 10.00 per mensem and a maximum of Rs 50.00 per mensem. This allowance would in the case of local employees be restricted to 50 per cent of that drawn by other Government servants of equal status or category. Local employees shall mean such Government employees as are inhabitants of the district concerned.

श्री बनवारी लाल : क्या मन्त्री महोदय यह बताने की कृपा करेंगे कि महेंद्रगढ़ प्रापर के रहने वालों और बाहर वालों को दिये जाने वाले अलाउंस में डिसपैरिटी है, यदि है, तो क्यों है ?

गृह मन्त्री : यह बाहर वालों को महेंद्रगढ़ जिले में रह कर काम करने के लिये इनसैंटिव देने के लिये है।

श्री सागर राम गुप्ता : क्या मन्त्री महोदय यह बताने की कृपा करेंगे कि महेंद्रगढ़ में इस खास अलाउंस के दिये जाने के रीजन्ज़ क्या हैं ?

गृह मन्त्री : रीजन्ज यह हैं कि वह इलाका बैकवर्ड है, फारफलंग है और वहां पर जाकर काम करने में सरकारी कर्मचारियों को झिझक का रुहजान है।

श्री जगन्नाथ : मन्त्री महोदय को पता है कि महेंद्रगढ़ के ज़िले के साथ ही भिवानी का इलाका भी लगता है और साथ ही राजस्थान भी लगता है तो जब यह अलाउंस महेंद्रगढ़ के जिले में काम करने वालों को दिया जाता है तो भिवानी तहसील के कर्मचारियों को यह अलाउंस क्यों नहीं दिया जाता ?

श्री अध्यक्ष : इस के लिये और सवाल कर के पूछ लें। (The hon. Member may please give a separate notice for this.)

श्री जगन्नाथ : जनाब, वह भी साथ ही लगता इलाका है तो अगर पूछ लिया तो क्या हरज है ?

श्री अध्यक्ष : वह जवाब देना चाहें तो दे दें। (The hon. Home Minister may reply, if he wants.)

श्री बनवारी लाल : रिवाड़ी और भिवानी तहसीलों के लोग अपने घर से दो मील के फासले पर ही महेंद्रगढ़ जिले में काम करते हैं उन को तो अलाउंस मिलता है मगर महेंद्रगढ़ वाले जो लोग दादरी और नारनौल में काम करते हैं उन को 10 प्रतिशत क्यों यह अलाउंस नहीं दिया जाता ?

मुख्य मन्त्री : यह अलाउंस उन को दिया जाता है जो महेंद्रगढ़ में बाहर से आ कर काम करते हैं न कि वह जो वहां से बाहर जाकर काम करते हैं ।

श्री सागर राम गुप्ता : यह जो मन्त्री महोदय ने इस के लिये क्राइटीरिया बताया है बैंकवर्डनैस का, फार फलंग होने का या कर्मचारियों में हैसीटेशन का क्या यही हालात पंजाब में महेंद्रगढ़ जिले के अलावा और किसी ज़िले की सूरत में भी हैं ?

मुख्य मन्त्री : आज तक मेरी निगाह में ऐसी बात कि लोग वहां पर न जाना चाहें इसी जिले के केस में आई है । महेंद्रगढ़ के ज़िले में पानी की कमी है और वहां जो ऐम्पलाइज़ जाते हैं वह खुद तो पानी भरते नहीं तो उन को पानी पर खर्च करना पड़ता है और जो कम्पेनसेशन हम देते हैं वह उस खर्च को पूरा नहीं करता ।

श्री सागर राम गुप्ता : भिवानी तहसील का जो इलाका है वह पंजाब सरकार के अपने हुक्म के मुताबिक बैंकवर्ड और फार फ़लंग है और उस की सूरत में हैसीटेशन भी है । He being head of the state should take notice of all these things. वहां के ऐम्लाइज़ के इस राइट को डिनाई नहीं करना चाहिए ।

मुख्य मन्त्री : गवर्नमेंट के नोटिस में यह बात नहीं आई कि इस की वहां पर भी ज़रूरत है ।

Pandit Chiranji Lal Sharma : Sir, if the hon. Members convince that the Government employees posted at Bhiwani are also entitled to....

Mr. Speaker : It is a suggestion for action.

Pandit Chiranji Lal Sharma : Will the Government in that case consiper the feasibility or possibility of extending all these privileges to those employees ?

Chief Minister : Not for extending those benefits. But if there are any hardships, we shall certainly try to mitigate those hardships.

Mr. Speaker : Next question please.

Sale of Court Stamps in Black Market

***4579. Shri Babu Dayal Sharma :** Will the Minister for Finance be pleased to state whether Government is aware of the fact that court fee stamps are being sold in black-market ; if so, the steps, if any, taken to prevent it ?

Sardar Ajmer Singh (Revenue Minister) : (a) Yes, the case of this nature came to our notice in Gurgaon District.

(b) The licence of the Stamp Vendor concerned has been cancelled. Further strict vigilance is being maintained in this respect.

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या मन्त्री महोदय बताएंगे कि क्या ऐसा केस किसी और डिस्ट्रिक्ट में भी नोटिस में आया है ?

मन्त्री : मैं ने जवाब में बताया है कि ऐसा केस सिर्फ गुड़गांव में ही नोटिस में आया।

Enhancement in Pension Scale of State Government Pensioners

***4676. Shri Balramji Dass Tandon** : Will the Minister for Finance be pleased to state—

(a) whether Government is aware of the fact that the Union Government decided on 1st April, 1952 to enhance the scale of pension of its pensioners, if so, at what rate and the details thereof ;

(b) if the reply to part (a) above be in the affirmative, whether the State Government also revised the scales of pension of its pensioners, if so, to what extent ;

(c) whether it is also a fact that the Union Government again revised the pension scales of its pensioners on 1st October, 1963, if so, at what rate and the details thereof ;

(d) whether State Government have taken any decision to enhance the pension scales of its pensioners, if so, the details thereof, if not, the reasons therefor ?

Shri Mohan Lal (Home Minister) : (a) No Sir. The Union Government, however, merged half dearness allowance in the pay of its employees for certain purposes including pension, with effect from 15th July, 1952.

To afford relief to the pensioners, who were not granted the above benefit, the Union Government enhanced the rates of temporary increase with effect from 1st April, 1958 as under :—

(i) Pensions up to Rs 50 per mensem ..	Rs 10 per mensem
(ii) Pension above Rs 50, but not above Rs 100 per mensem	Rs 12.50 per mensem
(iii) Pensions above Rs 100 per mensem	Such temporary increase as will bring the total pension to Rs 112.50 per mensem

(b) The State Government also did not revise the scales of pension. Like the Union Government, however, they also merged half dearness allowance in the pay of its employees, for certain purposes, including pension, with effect from 1st April, 1958.

To afford further relief to the persons who retired before 1st April, 1958 , it was decided to enhance the rates of temporary increase in pension with effect from 1st April, 1958 , as under :—

(i) Pensions up to Rs 50 per mensem ..	A temporary increase of Rs 10 per mensem
(ii) Pensions above Rs 50 but not above Rs 100 per mensem	A temporary increase of Rs 12.50 per mensem
(iii) Pensions above Rs 100 per mensem	Such temporary increase as will bring the total pension to Rs. 112.50 per mensem

[Home Minister]

(c) No Sir. The Union Government, however, sanctioned *adhoc* increase on the pensions of its pensioners with effect from 1st October, 1963. The rate and details thereof are as under :—

Amount of pension	*Rate of Ad hoc increase in pension*
(i) Pensions up to Rs 30 per mensem ..	Rs 5 per mensem
(ii) Pension above Rs 30 but not above Rs 75 per mensem	Rs 7.50 per mensem
(iii) Pension above Rs 75 but not above Rs 200 per mensem	Rs 10 per mensem
(iv) Pensions above Rs 200 per mensem	Such *Ad hoc* increase as will bring the total pension to Rs 210 per mensem

(d) The matter is under consideration. Since no final decision has as yet been taken, the details of the concession, it is regretted, cannot be specified.

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या होम मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि जैसा कि उन्होंने पार्ट (ए) और (बी) का जवाब दिया है कि half of the dearness allowance pay में मिला दिया गया है और सेंट्रल गवर्नमेंट ने 15-7-52 से और स्टेट गवर्नमेंट ने 1-4-58 से किया है तो इस की क्या वजह है कि पंजाब गवर्नमेंट ने सेंट्रल गवर्नमेंट की तरह उसी तारीख से नहीं किया और डिपार्ट किया है।

गृह मन्त्री : मेरे पास डिटेल्ज़ तो इस वक्त नहीं हैं और मैं रीज़न्ज़ तो स्टेट नहीं कर सकूंगा लेकिन इतनी अर्ज़ कर दूं कि जिस हद तक स्टेट गवर्नमेंट जा सकती थी उस हद तक फैसला किया है। बाकी ज़ेरे ग़ौर है ?

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या होम मिनिस्टर बताएंगे कि जैसा कि उन्होंने पार्ट (डी) का जवाब दिया है कि यूनियन गवर्नमेंट ने 1-10-63 से पैनशन्ज़ रिवाइज़ की हैं तो क्या इस के मुताबिक पंजाब गवर्नमेंट के भी अंडर कंसिड्रेशन है और क्या आज या कल या छः महीने के बाद अगर गवर्नमेंट फैसला करे तो पैनशन्ज़ इसी डेट से रिवाइज़ की जाएंगी या फैसले की तारीख से ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਪਿੱਛੇ ਜਾਣ ਲਈ ਕਹਿ ਕੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਕੰਪਲੀਕੇਟ ਨਾ ਕਰੋ ਇਹ। ਬੜਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਫਨਾਂਨਸ਼ਲ ਮੈਟਰ ਵਿਚ ਰੀਟ੍ਰਾਸਪੈਕਟਿਵ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਫੈਸਲਾ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਉਹ ਕਿਸੇ ਪਿਛਲੀ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਸ੍ਰੀ ਬਲਰਾਮ ਜੀ ਦਾਸ ਟੰਡਨ : ਜੇਕਰ ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਪਿਛੇ ਜਾਣ ਲਈ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਅਤੇ ਹਿਚਕਚਾਹਟ ਵਿਚ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ ਤਾਂ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਜੋ ਪੈਂਸ਼ਨਰਜ਼ ਨੂੰ ਰਿਲੀਫ ਦਿੜਾ ਜਾ ਸਕੇ ।

Chief Minister : That can be considered. We will see it on merits.

Shri Ram Kishan : Will the Chief Minister be pleased to state if the State Government has received any representation from the Punjab Pensioners' Association ; if so, what action has been taken thereon ?

Chief Minister : I do not recollect exactly offhand. But there is an impression in my mind that a representation was received from them. The Government did consider it but we are not yet able to agree to it. We are a poor State as compared to the Centre and, therefore, we take time in adjusting money from various sources for implementing such things.

Shri Ram Kishan : Will the Chief Minister be pleased to state if the House can be assured that action will be taken thereon before the end of the current financial year ?

Chief Minister : No, I do not promise that.

Pandit Chiranji Lal Sharma : May I know from the Chief Minister why should the State not go ahead in this matter when we claim of going ahead of other States in all respects ?

Chief Minister : We have not got enough money. The other things require energy which we have got and give.

Comrade Ram Chandra : Is the Government prepared to fix any time limit by which a decision will be taken in this connection ?

Chief Minister : Not at present. We should not be bound.

Brain operations performed by Assistant Professor of Neuro Surgery in Post-Graduate Medical Education and Research Institute, Chandigarh

***4789. Comrade Shamsher Singh Josh :** Will the Minister for Finance be pleased to state—

(a) the number of cases in which Brain Operations have been performed by the Assistant Professor of Neuro Surgery of the Post-Graduate Medical Education and Research Institute, Chandigarh, since his appointment in the said Institute, together with the number of cases in which the operations were successful ;

(b) the qualifications and teaching experience of the person referred to in part (a) above at the time of his appointment as Assistant Professor of Surgery in the said Institute.

Shri Mohan Lal (Home Minister) : (a) Operations performed :

Major operations	..	120
Minor operations	..	300
Total	..	420

out of which 398 operations were successful.

(b) Qualifications .. M.B., B.S. Standing 2nd in 1945.
Master of Surgery 1949.
Diploma in Neuro Surgery from McGill University, Canada.
In addition, had worked as House Surgeon Research Scholar in Surgery.

[Home Minister]

Teaching experience .. Total professional service 18 years out of which 12 years teaching experience (including higher training/work abroad in Canada for four years and two months).

Comrade Shamsher Singh Josh : Will the Home Minister be pleased to state the rule under which the study period of four years of the officer concerned has been included in his teaching experience ?

Home Minister : I cannot give any reference to the service rules off hand. I require a separate notice for this.

ਕਾਮਰੇਡ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ ਮਾਸਟਰ : ਕੀ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਇਸ ਅਫਸਰ ਦੀ ਫਸਟ ਐਪਆਇੰਟਮੈਂਟ ਗੌਰਮੈਂਟ ਸਰਵਿਸ ਵਿਚ ਕਦੋਂ ਹੋਈ ਸੀ ?

Home Minister : With effect from the 1st of January, 1962.

Comrade Shamsher Singh Josh : Supplementary question, Sir ?

Mr. Speaker : Individual officers should not be discussed in the House because that leaves a bad taste.

Appointment of Professor of Radio Therapy in Medical Research Institute, Chandigarh

*4790. **Comrade Shamsher Singh Josh :** Will the Minister for Finance be pleased to state—

(a) whether any Professor of Radio-therapy was appointed in the Medical Education and Research Institute, Chandigarh, if so, when and in what grade ;

(b) whether it is a fact that the said Professor resigned from service, if so, when and for what reasons ;

(c) whether it is a fact that during the period of his service at the Institute the machines on which he had to work were either not purchased or were not fitted ?

Shri Mohan Lal (Home Minister) : (a) No Professor of Radio-therapy has so far been appointed at the Institute of Post-Graduate Medical Education and Research, Chandigarh.

(b) and (c) Question does not arise in view of (a) above.

Statement made by Home Minister at Ferozepore

*4552. **Chaudhri Hardwari Lal :** Will the Home Minister be pleased to state—

(a) whether it is a fact that in the course of statement made at Ferozepore early in December, 1963, he said that the Opposition parties were conducting a campaign against the Prime Minister of the Country at the instance of certain foreign powers ;

(b) whether it is a fact that he made a Press statement on December 5, 1963 to say that he stuck to the allegations referred to in part (a) above ;

(c) whether the Government has in its possession any information on the basis of which he made the statement referred to in part (a) above ; if so, the same be placed on the Table of the House ?

Shri Mohan Lal : (a) No.

(b) No.

(c) In view of (a) and (b) above the question does not arise.

Chaudhri Hardwari Lal : Is it a fact that the matter in this connection was raised in the Parliament and the Home Minister was asked to explain and he sent his explanation ?

Home Minister : There was no question of any explanation. The matter was raised in the Rajya Sabha and the Home Ministry sent a telegram to our Home Department to get the factual information.

Chaudhri Hardwari Lal : Is it a fact that this matter was raised in the Rajya Sabha ?

Mr. Speaker : He has said that the Home Ministry of the Government of India wrote to the Home Ministry here to get the true version of the fact.

Chaudhri Hardwari Lal : Is the hon. Home Minister prepared to lay on the Table of the House the views that he sent to the Government of India in this connection ?

Home Minister : I would have no objection in supplying them to the hon. Member or laying them on the Table. But all the correspondence is not with me for the time being.

Mr. Speaker : The hon. Member was sensitive about the insinuations and when the Home Minister has said that no insinuations were made, he should take his words.

Chaudhri Hardwari Lal : Is it a fact that the Home Minister never issued any contradiction to what had appeared in the press in this connection ?

Home Minister : Sir, the matter was raised in the Rajya Sabha even before I had gone into the Press report of my speech. Thereafter I have been persistently stating that since the matter had been raised in the Rajya Sabha, I would not make any public statement whatsoever. This is what I have been stating throughout.

Chaudhri Hardwari Lal : That does not seem to agree with facts. As a matter of fact I have with me press cuttings from some newspapers wherein it is stated that the Home Minister sticks to the statement that he is reported to have made in this connection.

Mr. Speaker : We cannot take notice of what appears in the papers. That is not a gospel truth. When the Hon. Home Minister has said that he did not make any insinuation, it should suffice.

Chaudhri Hardwari Lal : Sir, we have to take notice of certain things which appear in the press. In fact we cannot afford to decry the Newspapers. They report our proceedings and if they report them wrongly we do take action against them.

Home Minister : Sir, I did not make any other statement in regard thereto because the matter had been raised in the Rajya Sabha and we had informed the Central Home Ministry about our position.

Mr. Speaker : I think the views that he sent to the Central Government were published in the papers.

श्री बलरामजी दास टंडन : मेरा प्वायंट आफ आर्डर यह है कि होम मिनिस्टर साहब ने पहले भी कहा था, अब फिर उन्होंने रिपीट किया है; मैं यह पूछना चाहता हूं कि जब यह मुआमला राज्य सभा में आया तो क्या इस के बाद इन्होंने फर्दर क्लियर करना मुनासिब नहीं समझा । I can guarantee that it was not immediately taken up in the Rajya Sabha. It was after about 15 days that the matter was raised there.

Mr. Speaker : Is it a point of Order ? The hon. Member will have ample opportunities to refer to this matter. He can do so during the course of his speech on the budget and various demands. He cannot, while raising a point of order, make a lengthy speech.

श्री बलरामजी दास टंडन : मेरा मतलब, जनाब, यह कहने का है कि दो साल तक इन्होंने एक बात को कहा है। जब यह मुआमला एक दम से राज्य सभा में आ गया तो एक दम से बदल गये। यह कैसे माना जा सकता है कि इतनी बड़ी ऐलीगेशन अपोज़ीशन पर लगाई जाये that Opposition parties were conducting a campaign against the Prime Minister of the country at the instance of certain foreign powers.

श्री अध्यक्ष : इन्होंने कह जो दिया है कि जो वर्शन इन्होंने भेजा है और वह जो अखबारों में छपा है उन में फर्क है। (The hon. Member should take him at his words. The hon. Home Minister has stated that there is a difference between the version sent by him and the one published in the newspapers. The hon. Member should take him at his word).

Chaudhri Hardwari Lal : I have got cuttings from three newspapers, namely "Hindustan Times", dated 6th December, 1963, "Tribune", dated 6th December, 1963 and "Patriot", dated 7th December, 1963. In all these papers, it is stated that he sticks to the statement which he was reported to have made originally. Does he maintain that he was misreported by all these papers ?

Home Minister : Well the position is that I was informed by some friends that such a matter had been raised in the Rajya Sabha and I definitely told them that I would not make any statement whatsoever on the issue which had been raised in the Rajya Sabha.

Mr. Speaker : The hon. Member is referring to some news items in different papers alleging that you stick to what you had said. Is it right or not ?

Home Minister : Sir, I may state that it was a political or public speech and not a statement. The function was organised by the District Congress Committee and I made a long speech there. The purport of my speech was conveyed to the Home Ministry, Government of India. I did not say the words alleged to have been said by me.

Non-Registration of Cases in Police Station, Jandiala Guru, District Amritsar

***4769. Comrade Makhan Singh Tarsikka :** Will the Home Minister be pleased to state whether any complaints for non-registration of cases in Police Station, Jandiala Guru, district Amritsar were received by the Government from the residents of Jandiala Guru during the period from October, 1962 to May, 1963 ; if so, the details thereof, be laid on the Table of the House ?

Shri Mohan Lal : No such complaint has been traced.

Arrests in connection with the issue of forged Passports in the State

***4271. Comrade Ram Chandra :** Will the Home Minister be pleased to state—

(a) whether it is a fact that raids were conducted in the State during the year, 1963 to detect persons/Firms forging passports and issuing them ; if so, the names of persons/firms so raided and their addresses ;

(b) the names of persons arrested and prosecuted in connection with (a) above and the result of the prosecutions ?

Shri Mohan Lal : (a) Yes, the names of persons so raided are laid on the table of the House.

(b) The names of persons arrested are as given at (a) above. Cases registered are still under investigation and the matter is *sub judice*.

List of Persons involved in passport case of 1963.

Serial No.	B.C. No.	Name of accused	Father's name	Address
1	12/63 FS	Darshan Singh	Battan Singh	Village Musa pur, district Jullundur
2	13/63 FS	Harbhajan Singh	Kartar Singh	Village Manana, district Jullundur
3	14/63 FS	Darshan Singh	Gurdit Singh	Village Manana, district Jullundur
4	15/63FS	Swaran Singh	Chanan Singh	Village Manana, district Jullundur
5	16/63 FS	Ajit Singh	Kartar Singh	Village Mohuddipur, district Jullundur
6	17/63 FS	Santokh Singh	Sunder Singh	Kulbir Dairy Farm, Jullundur
7	18/63 FS	Gian Singh	Ganda Singh	Village Kotli Than Singh
8	19/63 FS	Bachittar Singh	Amar Singh	Village Dhannal Khurd, district Jullundur
9	20/63 FS	Lachhman Dass	Nanak Chand	Village Lamba Pind, Jullundur
10	21/63 FS	Charanjit Lal	Raj Mal	Village Lamba Pind, district Jullundur
11	22/63 FS	Malkiat Singh	Bhagat Singh	Village Parasram pur., district Jullundur
12	23/63 FS	Joginder Singh	Bikram Singh	Village Taihan pur district Jullundur
13	24/63 FS	Jagir Singh	Lakha Singh	Villge Raipur Prola, district Jullundur
14	25/63 FS	Harjit Singh	Ajagar Singh	Village Palahi, district Kapurthala

[Home Minister]

Serial No.	B.C. No.	Name of accused	Father's name	Address
15	26/63 FS	Gurmej Singh	Bakhshish Singh	Village Jagatpur Jattan, district Jullundur
16	27/63 FS	Sant Ram	Sadhu Ram	Village Loharan, district Jullundur
17	28/63 FS	Ajit Singh	Bagicha Singh	Village Jandu Singha, district Jullundur
18	29/63 FS	Jit Singh	Bachint Singh	Village Haripur, district Jullundur
19	30/63 FS	Shanghara Singh	Battan Singh	Kothi No. 36, Kashmir Niwas, Jullundur
20	30/63 FS	Mohan Singh	Battan Singh	Ditto
21	31/63 FS	Gurmel Singh	Bhagat Singh	Village Musa Pur, district Jullundur
22	32/63 FS	Sucha Singh	Bishan Singh	Village Mihonwal, district Jullundur
23	33/63 FS	Mohinder Singh	Chain Singh	Village Kang Aryan, district Jullundur
24	34/63 FS	Amrik Singh	Piara Singh	Village Atta, Aryan district Jullundur
25	38/63 FS	Gurdip Singh	Santa Singh	Village Mohaddipur Arian, district Jullundur
26	38/63 FS	Kulbir Singh	Battan Singh	Kulbir Dairy Farm, Jullundur

कामरेड राम चन्द्र : क्या यह अमर वाक्या है कि जिन आदमियों का नाम इस फेहरिस्त में दर्ज है उन में से एक आदमी ने एक शहीद की याद में एक कान्फ्रंस की सदारत की और उस कान्फ्रेंस को हमारे चीफ मिनिस्टर साहिब ने भी एड्रैस किया ?

Mr. Speaker : How is the Hon. Minister expected to know all these details ?

कामरेड राम चन्द्र : मैं, जनाब, यह पूछना चाहता हूं कि आया एस. पी. ने यह बात चीफ मिनिस्टर साहिब के नोटिस में नहीं लाई कि यह शख्स पहले जाली पासपोर्ट के मुआमला में पकड़ा हुआ है ?

श्री अध्यक्ष : चीफ मिनिस्टर साहिब ने सिर हिला दिया है। (The hon. Chief Minister has nodded his head).

Comrade Ram Piara ; सिर हिलाना is not recorded, Sir.

Police raids for the recovery of stolen Motor Cars

***4270. Comrade Ram Chandra :** Will the Home Minister be pleased to state—

(a) whether it is a fact that the Bombay Police with the help of the Punjab Police raided some places in the Punjab State during the months of September and October, 1963, in search for some Motor Cars alleged to have been stolen from Bombay ;

(b) if the reply to part (a) above be in the affirmative, the names of places so raided and the names and addresses of persons searched and arrested in this connection, separately ;

(c) the details of the cars recovered along with the names of persons or firms from whom they were recovered ;

(d) the details of action taken or proposed to be taken in the matter with the result so far achieved ?

Shri Mohan Lal : (a) Yes, in one case.

(b) Petrol Pump near Bhandari Bridge, Court Road, Amritsar. No one was arrested.

(c) One Car No. DLI 2756, while taking petrol was taken into possession from Gurdip Singh, driver of the said car.

(d) The recovered car was taken to Bombay on 5th October, 1963, and one Mohinder Singh arrested in Bombay was convicted under section 411, I.P.C., by Chief Presidency Magistrate, Bombay, on 18th December, 1963 and sentenced to undergo 9 months R.I. in the theft case of car.

कामरेड राम प्यारा : होम मिनिस्टर साहिब ने फरमाया है कि गुरदीप सिंह ड्राइवर से कार पकड़ी गयी। इस कार का मालिक कौन था और इस को किसने बेचा ?

Mr. Speaker : How can the Home Minister know all these details ?

गृह मन्त्री : मालिक का नाम शांति सरूप है जो कि अमृतसर का है।

कामरेड राम प्यारा : क्या होम मिनिस्टर साहिब बतायेंगे कि उन्होंने यह स्टेटमेंट दी कि यह कार चीफ मिनिस्टर साहिब के छोटे साहिबजादे ने इस को बेची थी ?

Mr. Speaker : I will not permit this. How can the hon. Member know what he said ?

Comrade Ram Piara : Sir , he met me.

Mr. Speaker : I would request the hon. Member to bring to my notice a copy of the statement.

Comrade Ram Piara : It is, Sir, with the Government. He told me that he had related the story to the Police......

Mr. Speaker : I will not permit this.

कामरेड राम प्यारा : क्या गृह मन्त्री साहिब यह बतायेंगे कि शान्ति सरूप ने पुलिस के सामने क्या स्टेटमेंट दिया ?

गृह मन्त्री : बयान मेरे पास नहीं। हां, इतना मैं जानता हूं कि बम्बई की पुलिस इनवैसटीगेशन कर रही थी। मेरे पास यह इनफर्मेशन है कि शांति सरूप ने कहा है कि अमृतसर में तारा चन्द एक मोटर डीलर है जिस से कि यह कार खरीदी थी।

श्री बलरामजी दास टंडन : यह तो हम भी जानते हैं जिन का नाम इन्होंने लिया, मगर चीफ मिनिस्टर के लड़के के साथ घूमता फिरता रहता है। *(Interruptions)*

Unstarred Questions and Answers

Beegee Workers Union, Paitiala and Roadmaster Industries Workers Union, Rajpura

1224. Comrade Babu Singh Master : Will the Home Minister be pleased to state the dates on which the Beegee Workers Union, Patiala and the Roadmaster Industries Workers Union, Rajpura applied for registration together with the dates on which these Unions were registered?

Shri Mohan Lal : A statement containing the requisite information is as follows:

Statement

1.	Beegee Workers Union, Patiala	This union applied for registration on 28th January, 1963. Since the application was defective it was returned and received back after removal of objections by the Union on 30th May, 1963. The Union was registered on 18th June, 1963.
2.	Roadmaster Workers Union, Rajpura ..	This Union applied for registration on 1st May, 1963 and it was registered on 17th May, 1963.

Allotment of material to Certain Firms in Patiala

1225. Comrade Babu Singh Master : Will the Chief Minister be pleased to state the total quantity and kind of material allotted by the Industries Department to the following firms in the year 1963 :—

(i) Basal Tool Company, Patiala ;
(ii) Beegee Group of Industries, Patiala ;
(iii) Janta Iron Works, Patiala ;
(iv) Charanji Lal Steel Rolling Mills, Patiala .

Sardar Partap Singh Kairon : A statement showing the requisite information is as follows :—

STATEMENT

Allotment of Material to Certain Firms in Patiala

The following material as per quantity noted against each, was allotted by the Industries Department in the year, 1963.

Serial No.	Name of the party	Indigenous Material allotted against quota certificates/premits		Imported steel given against permits		Imported material E.C.s recommended	
		Kind of material	Quantity	Kind of material	Quantity	Kind of material	Value
							Rs
1	M/s Bansal Tool Co., Patiala ..	..	..	..	..	..	
2.	M/s Beegee Group of Industries—						
	(i) Beegee Switch Gears, Patiala	Cold Rolled B.T. Sheets	14 M. Tons	B.P. Sheets. 16-G/Imported B.P. 16, 18	0.527 M.T.	Non-Shrinkable Steel .. Tungston Steel	500 1,000
		Hard Coke	80 M. Tons	Sheets 22-G	14.00 M.T.	Machinery Steel	500
	(ii) Beegee Potteries, Patiala	..	..	..	..	Non-shrinkable Tungston and Silver Steel	500
	(iii) Beegee Corporation, Patiala	..	..	..	..	(They are Central Allottees)	
3.	M/s Janta Iron Works, Patiala	C.R.B.P. Sheets	4 M. Tons	M.S. Plate 5-MM Thick	2.00	..	..
				B.P. Sheets 14—24G.	0.635	..	..
				C.R. Sheets 16 MM	1.600	..	..
4.	M/s Charanji Lal Steel Rolling Mills, Patiala	..	..	..	(Material is allotted by Iron and Steel Controller, Calcutta direct)		

Recovery of arrears of Property Tax

@1256. **Comrade Ram Piara :** Will the Minister for Excise, Taxation and Capital with reference to the reply to the unstarred question No. 1055 printed in the list of unstarred questions for the 9th September, 1963, be pleased to state—

(a) whether any amount of property tax has been recovered up to 31st Januray, 1964, from any of the twenty-five parties and thirteen parties indicated in Annexures 'C' and 'D' respectively to the said reply, if so, , the amount recovered from each, the date when it was recovered and the total amount outstanding as arrears including in the last assessment against each ;

(b) the date when the last assessment was made in respect of the parties mentioned in the said Annexures together with the details of the years for which the assessment is yet to be made in each of the said cases ;

(c) the nature of property owned by each of the parties mentioned in the said Annexures on which property tax has been assessed ;

(d) whether any notice has been issued to any of the said parties since June, 1963; if so, to whom, if not, the reasons therefor;

(e) the names of any persons against whom arrears amounting to Rs 1,000 were due as on 31st December, 1963 on account of Property Tax ?

Subject.—Unstarred Assembly Question No. 1256.

The answer to Assembly Question No. 1256 appearing in the list of Unstarred Questions on the 2nd March, 1964 in the name of Shri Ram Piara , M.L.A. is not ready yet. The reply will be submitted as soon as the relevant information has been collected.

(Sd.)........,
Excixe, Taxation and Capital Minister.

U.O. No. 774- E & T (IV)64/530, dated 2nd March, 1964.

Employees State Insurance Scheme for Industrial Workers

1283. **Comrade Shamsher Singh Josh :** Will the Home Minister be pleased to state —..

(a) the date on which the Employees State Insurance Scheme for Industrial Workers was introduced in Amritsar and Chheharta ;

(b) the contribution so far made by each worker under said scheme, month-wise;

(c) whether it is a fact that the members of the families of the said workers have been excluded from the benefits of the scheme; if so, the reasons thereof ;

(d) whether the Regional Board of the Employees Insurance Scheme made any recommendation in connection with (c) above; if so, what ;

(e) whether the recommendation referred to in part (d) above has been implemented, if not, the reasons therefor ?

@Note—For final reply to Unstarred Question No 1256 please see Appendix to this Debate.

Shri Mohan Lal : (a) 17th May, 1953.

(b) No such record is being maintained by the Employees' State Insurance Corporation. However, the Employees' Contributions, are being realised at the rates mentioned in the table in Schedule I of the Employees' State Insurance Act, 1948 (Extract,—*vide* Annexure "A").

(c) No. At present only restricted medical treatment is being provided to the families of the insured persons under the Employees' State Insurance Scheme.

(d) Yes. To provide full medical care short of hospitalisation to the families of the insured persons at par with the insured persons themselves.

(e) No. Due to the acute shortage of technical staff especially the Lady Doctors, the recommendations referred to in (d) above could not be implemented and this scheme has been deferred for the time being.

ANNEXURE A

Serial No.	Group of employees	Employees, cont. recoverable from employees (weekly)
		Rs A. P.
1	Employees whose average daily wages are below Re 1	Nil.
2	Employees whose average daily wages are Re 1 and above, but below Rs 1/8/0	0 2 0
3	Employees whose average daily wages are Rs 1/8/0/ and above, but below Rs 2 ..	0 4 0
4	Employees whose average daily wages are Rs 2 but below Rs 3 ..	0 6 0
5	Employees whose average daily wages are Rs 3 and above but below Rs 4 ..	0 8 0
6	Employees whose average daily wages are Rs 4 and above but below Rs 6 ..	0 11 0
7	Employees whose average daily wages are Rs 6 and above but below Rs 8 ..	0 15 0
8	Employees whose average daily wages are Rs 8 and above	1 4 0

Representation for introduction of panel system of Medical aid to Industrial Workers

1284. Comrade Shamsher Singh Josh : Will the Home Minister be pleased to state whether Government have recently received any representation regarding the introduction of the Panel System instead of the Service System for Medical Aid to Industrial Workers under the Employees State Insurance Scheme in the State, if so, the action, if any, taken or proposed to be taken thereon.

Shri Mohan Lal : No. According to the policy decision all new areas are to be covered under the Service System and the areas under the Panel System are to be switched over to Service System gradually.

Assessment of Sales Tax in respect of certain Firms in the State

1301. Comrade Ram Piara : Will the Minister for Excise, Taxation and Capital be pleased to state —

(a) whether it is a fact that in a large number of cases of firms in the State, assessment of Sales Tax could not be made by the District Sales Tax Authorities for three to four years, and they have only recently been assessed ;

(b) if the reply to part (a) above be in the affirmative, the number of firms in the State, district-wise, which were not assessed till May, 1963 ;

(c) the names of the firms which have been assessed after May, 1963 to date, together with the amount assessed in each case ?

Subject.—Unstarred Assembly Question No. 1301.

The answer to Assembly Question No. 1301 appearing in the list of Unstarred Questions on the 2nd March, 1964, in the name of Shri Ram Piara M.L.A. is not ready yet. The reply will be submitted as soon as the relevant information has been collected.

(Sd.). . .,
Excise, Taxation and Capital
Minister.

U.O.No. 1046 -E & T (III)64/529, dated 2nd March, 1964.

Cases Registered at Police Station in the State during 1963-64

1331. Comrade Makhan Singh Tarsikka : Will the Home Minister be pleased to state —

(a) the number of cases of recovery of illicit liquor, opium, charas, separately etc. registered district-wise, in the State, in each of the Police Station separately during the year 1963-64 ;

(b) the number of such cases in which challans were put up in the courts and the number of persons convicted ;

(c) the number of cases registered under section 109, Cr.P.C. (loitering without any purpose), 110, Cr. P.C. and section 19(11) of the Indian Arms Act, 1878 in each district of the State during the said period and the number of persons convicted in connection therewith ;

(d) the occupation in which the persons arrested and challaned under section 109 were engaged together with the number of Sadhus and beggers, if any, among them, separately ?

Shri Mohan Lal : The time and labour involved in collecting the information will not be commensurate with the benefits sought to be derived by the Member.

The reply can be furnished regarding any specific case ; if called.

Health Centres in Amritsar District

1332. Comrade Makhan Singh Tarsikka : Will the Minister for Finance be pleased to state :—

(a) the number of Health Centres functioning in Amritsar District at present together with the location of each ;

(b) the names with qualifications of Lady Health Visitors posted in each of the Health Centres referred to in part (a) above together with their emoluments ;

(c) the names of Nurses/Auxiliary Nurses/Midwise posted in each of the Health Centres referred to above together with their emoluments and the names of places where the Sub-Centres of the said Health Centres are located along with the name of the person Incharge of each Sub-Centre ;

(d) whether the authorities concerned have received any complaints about any Lady Health Visitor or Auxilliary Nurse/Nurse/ Midwife, if so, the action, if any, taken thereon ?

Dr. Gopi Chand Bhargva : (a) to (d) Statement containing the requisite information is as follows :—

STATEMENT

Health Centres in Amritsar District

(a)		(b)			(c)			(d)	
The number of Health Centres functioning in Amritsrar District at present together with the location of each		*The names with qualifications of Lady Health Visitors posted in each of the Health Centres referred to in part (b) together with their emoluments*			*The names of the Nurses/Auxiliary Nurses/Midwives posted in each of the Health Centres together with their emoluments and the names of the places where Sub-Centres of the said Health Centres are located along with the names of the Sub-Incharge of each Sub-Centres*			*Where the authorities concerned received any complaint about any Lady Health Visitor or A.N. Midwife. If so, the action, if any, taken thereon*	
Name of the Primary Health Centres	Location	Name of the Lady Health Visitor	Qualification	Emoluments	Name of Auxiliary Nurse/Midwives	Name of the Sub-Centres where posted	Emoluments	Name of the Incharge of the Sub-Centres	
				Rs.			Rs		
Fatehabad	Chohla Sahib Block	Balbir Kaur	Qualified L.H.V.	225	1. Kamla Devi	Main P.H.C.	175	..	No
					2. Parkash Kumari	Dhunda	175	Parkash Kumari	No
					3. Kailash Kumari	Hama Rai	165	Kailash Kumari	No
					4. Dalbir Kaur	Main P.HC.	165	..	No
Gharyala	Patti Block	Post vacant	..	..	1. Swinder Kaur	Sangwan	165	Swinder Kaur	No
					2. Jagdish Bhalla	Main P.H.C.	165	..	No
					3. Sampuran Kaur	Bona Rai	190	Sampuran Kaur	No
					4. Post Vacant	..	..	..	..

Sur Singh	Bhikewind Block	Lakhwinder Kaur	Qualified L.H.V.	225	1. Balbir Kaur	Narki	165	Balbir Kaur	No
					2. Martha S. Dass	Dialpura	175	Martha S. Dass	No
					3. Harcharan Kaur	Sugga	190	Harcharan Kaur	No
					4. Swarnjit Bali	Main P.H.C.	175	..	..
Naushera Pannuwa	Naushera Block	Pushpinder Kaur	Ditto	225	1. Kartar Kaur	Rasulpur	175	Kartar Kaur	No
					2. Joginder Kaur	Lalpura	180	Joginder Kaur	No
					3. Satwant Kaur	Main P.H.C.	165	..	No
					4. Daljit Kaur	Naurangabad	165	Daljit Kaur	No
Mian Wind	Khadur Sahib	Gurcharan Mulies	Ditto	200	1. Balbir Bedi	Main P.H.C.	175	..	No
					2. Harvinder Jit	Verowal	175	Harvinderjit	No
					3. Esther Paul	Khadur Sahib	175	Esther Paul	No
					4 Balbir Kaur	Sarli Kalan	175	Balbir Kaur	No
Baba Bakla	Raya Block	Raghbir Bali	Ditto	200	1. Janat J. Masih	Bhinder	165	Janat J. Masih	No
					2. Swarn Kaur	Pheroo-Man	165	Swarn Kaur	No
					3. Parkash Randhawa	Randhawa Kalan	165	Parkash Randhawa	No
					4. Satwant Kaur	Main P.H.C.	165	..	No
Lopoke	Chogwan Block	Kanta Kumari	Ditto	200	1. Devinder Kaur	Saran ra	165	Devinder Kaur	No
					2. Ramesh Nabha	Bhitawid	165	Ramesh Nabha	No
					3. Bhupinder Kaur	Bhiala	165	Bhupinder Kaur	No
					4. Sudesh Kumar	Main P.H.C.	165	..	No

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
				Rs			Rs		
Jhabal	Tarn Taran	Narinder Bedi	Qualified L.H.V.	200	1. Hanifa Harnam Dass	Sub Centres Not yet opened They are attached with the Main P.H.C. at present	165	..	No
					2. Shrin Sulemani		165	..	No
					3. Asha Rani		165	..	No
					4. Dil Kumari Singh		165	..	No
Rajoke	Voltoha	1 post vacant			1. Krishna Kumri	Mehmudpura	165	Krishana Kumari	No
					2. Santosh Kumari	Asal Autar	165	Santosh Kumari	No
					3. Bimal Kaur	Main P.H.C.	165	..	No
					4. Swarn Malhotra	Main P.H.C.	165	..	No
Fazilka	Fazilka	1 Harjit Kaur	Qualified L.H.V.	225	1. Sunila Samual Singh	Chananka	165	Sunila Samual Singh	No
					2. Ramesh Sud	Lola	175	Ramesh Sud	No
					3. Pargat Kaur	Tangra	165	Pargat Kaur	No
					4. Jagdish Kaur	Main P.H.C,	165	..	No
Sarhali	Chola Sahib	1. Kanwaljit Kaur	Ditto	200	1. Dalbir Kaur	Main P.H.C.	180	..	No
		2. Surjit Kaur Arora	Ditto	200	2. Umila Kumari	Khera	175	Urmal Kumari	No
					3. Kirpal Kaur	Burj Raika	175	Kirpal Kaur	No
					4. Tej Amrit Kaur	Marherma	165	Tej Amrit Kaur	No

Kairon ..	Naushehra Block	1. Harinder Kaur (S.C. Shehbaz Pura)	Ditto	235	1. Satwant Kaur	P.H.C. Main Centre	165	..	No
		2. Jasbir Kaur (S.C. Mugal-wal)	Ditto	200	2. Dalip Kaur	Sirhali Khurd	170	Dalip Kaur	No
		3. Sukhchain Pannu(S.C. Mugalwal)	Ditto	225	3. Pritam Kaur	Shehbazpura	165	Harinder Kaur	No
		4. Harjinder Kaur	Ditto	210	4. Krishan Kanta	Mugalwal	176	Jasbir Kaur	No
Ram Dass	Ajnala Block	1. Sarnjit Pannu	Ditto	235	1. Swarn Kaur	P.H.C. Ram Dass	175	..	No
		2. Lila Kumari	Ditto	230	2. Manjit Kaur Gill	Chanewal	175	Manjit Kaur Gill	No
					3. Kanta Kumari	Sofian	170	Kanta Kumari	No
					4. Persis Walter	Sudhar	175	Persis Walter	No

Employees belonging to Scheduled Castes and Backward Classes in the Directorate of Industries (including District Offices)

1340. Sardar Ajaib Singh Sandhu : Will the Chief Minister be pleased to state the number, names and dates of appointment of the employees belonging to Scheduled Castes and Backward Classes working at present in Class I, II, III and IV posts, separately, in the Directorate of Industries (including District Offices) to gether with their percentage in each category and the percentage of posts reserved for them in each category ?

The answer to Vidhan Sabha Question No. 1340 appearing in the list of unstarred Questions for the 2nd March, 1964, in the name of Sardar Ajaib Singh Sandhu, M.L.A., is not ready. The reply will be sent as soon as the relevant information has been collected.

(Sd.) . . . ,
Chief Minister, Punjab.

U.O. No. 1757-5IB/10/64, dated 2nd March, 1964.

Employees belonging to Scheduled Castes and Backward Classes in the Directorate of Panchayats (including District Offices)

1341. Sardar Ajaib Singh Sandhu : Will the Chief Minister be pleased to state the number, name and dates of appointment of the employees belonging to Scheduled Castes and Backward Classes working at present in Class I, II, III and IV posts, separately, in the Directorate of Panchyats (including District Offices) together with their percentage in each category and the percentage of posts reserved for them in each category ?

Sardar Partap Singh Kairon : So far as the Directorate of Panchayats is concerned the information is given in the statement, a copy of which is as follows :—

STATEMENT

Employees belonging to Scheduled Castes and Backward Classes in the Directorate of Panchayats

Employees belonging to Scheduled Castes and backward Classes working at present in the Directorate of Panchayats.

Category	Number of employees belonging to Scheduled Castes and Backward Classes	Name	Date of appointment	Percentage in each category	Percentage of posts reserved for members of Scheduled Castes and Backward Classes
				Per cent	Per cent
Class I	..	..	..	..	..
Class II	..	..	..	..	21
Class III	19	*Sarvshri*—		25	21
		1 Sudarshan	17-8-42		
		2 Jeet Singh	18-3-50		
		3 Rajinder Singh	16-7-51		
		4 Kartar Singh	22-4-50		
		5 Mast Ram	15-5-57		
		6 Gurmej Singh	29-1-58		
		7 Simran Dass	8-3-61		

Category	Number of employees belonging to Scheduled Castes and Backward Classes	Name	Date of appointment	Percentage in each category	Percentage of posts reserved for members of Scheduled Castes and Backward Classes
		Sarvshri—			
		8 Puran ..	27-4-61		
		9 Jagpal Singh ..	18-11-63		
		10 Baldev Singh ..	18-11-63		
		11 Chanchal Ram ..	18-11-63 (A.N.)		
		12 Karam Chand ..	2-12-63 (A.N.)		
		13 Paritam Singh ..	3-12-63		
		14 Kashmir Singh ..	3-12-63		
		15 Ujagar Singh ..	3-12-63		
		16 Jagdish Parshad ..	3-12-63		
		17 Charan Singh ..	3-12-63		
		18 Madan Gopal ..	4-12-63		
		19 Paritam Dass ..	16-12-63 (A.N.)		
Class IV ..	5	*Sarvshri—*		$33\frac{1}{2}$	21
		1 Lachman Dass ..	8-5-54		
		2 Deep Chand ..	25-1-54		
		3 Milkhi Ram ..	5-6-61		
		4 Chet Ram ..	1-8-63		
		5 Jagat Ram ..	12-11-63		

Note.—There are no offices at district level under the administrative control of Director of Panchayats, Punjab.

Grants given to Schools for Science Equipment and Housing Science Laboratories

1349. Comrade Ram Chandra: Will the Home Minister be pleased to state —

(a) the names of High Schools, district-wise, which during the years 1960-61, 1961-62, 1962-63 and 1963-64 were given (i) science grant of Rs 25,000 for science laboratories; (ii) building) grant of Rs 50,000;

(b) the amount of the said grant utilized in each case and the reasons for non-utilization of the balance of the grants, if any ?

Shri Mohan Lal : (a) (i) A list of High Schools , which were sanctioned Science Grant of Rs 25,000 each during 1960-61 and 1961-62 and Rs 15,000 each during 1962-63, is enclosed. No Science grant has been sanctioned to High Schools during 1963-64. A list of Government Schools sanctioned Science Blocks at a cost of Rs 53,230 each during 1960-61, 1961-62 and 1962-63 is enclosed. No grant for the construction of Science Blocks has been sanctioned during 1963-64.

(b) (i) Amount utilized is indicated against each Government school in the enclosed lists. Grant could not be utilized in full by some institutions because of the non-availability of some items of equipment. All non-Government Schools have utilized the grant sanctioned except the following :—

(1) A.S. High School, Pundri (Karnal).

(2) Panchayat Public High School, Pai (Karnal).

List of Schools sanctioned Science Grant during 1960-61, 1961-62 *and* 1962-63

Serial No.	Name of the School	Grant utilized
	1960-61	Rs
	DISTRICT AMBALA	
1	Government Higher Secondary School, Sector 8, Chandigarh ..	25,000.00
2	Government Girls Higher Secondary School, Nalagarh ..	24,999.31
	DISTRICT HISSAR	
3	Government Girls Higher Secondary School, Bhiwani ..	25,000.00
4	Government Girls Higher Secondary School, Fatehbad ..	25,000.00
5	Government High School, Chautala ..	Nil
	DISTRICT GURGAON	
6	Government Girls High School, Palwal ..	25,000.00
7	Government High School, Garhi Har Saru ..	24,999.75

[Home Minister]

Serial No.	Name of the School	Grant utilized
		Rs
8	Government High School, Aurangabad ..	22,592.40
9	Government High School, Jattu Sana ..	25,000.00
	DISTRICT KARNAL	
10	Government High School, Kurukshetra ..	24,841.17
11	Government High School, Samalkha ..	24,961.33
12	Government High School, Ballah ..	24,160.46
13	Government High School, Israna ..	25,000.00
	DISTRICT SIMLA	
14	Government High School, Simla ..	4,950.00
15	Government High School, Sabathu ..	25,000.00
16	Government High School, Kandaghat ..	25,000.00
	DISTRICT ROHTAK	
	Nil	
	DISTRICT PATIALA	
17	Government High School, Nabha ..	25,000.00
18	Government Girls Higher Secondary School, Model Town, Patiala	25,000.00
19	Government Post Basic Higher Secondary School, Rajpura ..	25,000.00
	DISTRICT BHATINDA	
20	Government High School, Kotkapura ..	25,000.00
	DISTRICT MOHINDERGARH	
21	Government Girls High School, Narnaul ..	24,997.84
	DISTRICT SANGRUR	
22	Government High School, Jind ..	25,000.00
	DISTRICT AMRITSAR	
	Nil	
	DISTRICT JULLUNDUR	
23	Government Girls Higher Secondary School, Phillaur ..	25,000.00
	DISTRICT LUDHIANA	
24	Government High School, Samrala ..	25,000.00

Serial No.	Name of the School		Grant utilized
			Rs
	DISTRICT GURDASPUR		
25	Government Girls Higher Secondary School, Dera Baba Nanak		25,000.00
26	Government Girls Higher Secondary School, Batala	..	25,000.00
27	Government Girls Higher Secondary School, Gurdaspur	..	25,000. 00
	DISTRICT KAPURTHALA		
28	Government Girls Higher Secondary School, Kapurthala	..	24,944.87
29	Government High School, Dhilwan	..	24,997.81
	DISTRICT KANGRA		
30	Government Girls Higher Secondary School, Dharamsala		24,985.80
31	Government Girls Higher Secondary School, Kulu	..	25,000.00
32	Government High School, Kotla Behar	..	24,826.33
33	Government High School, Pragpur	..	25,000.00
34	Government High School, Nurpur	..	25,000.00
35	Government High School, Jawali	..	24,999.96
36	Government High School Bhoranj	..	25,000.00
37	Government High School, Jhiralari	..	25,000.00
38	Government Girls High School, Nurpur	..	25,000.00
39	Government High School, Sunhi	..	25,000.00
40	Government High School, Kangoo	..	23,395.59
41	Government High School, Glore	..	23,409.48
	DISTRICT HOSHIARPUR	..	
42	Government Girls Higher Secondary School, Hoshiarpur	..	25,000.00
43	Government Girls Higher Secondary School, Mahilpur	..	25,000.00
	DISTRICT FEROZEPORE		
44	Government Girls Higher Secondary School, Ferozepore	..	23,961.77
45	Government Girls Higher Secondary School, Fazilka	..	25,000.00

Science Grant, 1961-62

Rs 25,000

	DISTRICT AMBALA		
1	Government Higher Secondary School, Rupar	..	19,565.32

[Home Minister]

Serial No.	Name of the School	Grant utilized
		Rs
	DISTRICT HISSAR	
2	Government High School, Bhiwani Khera ..	21,468.30
3	Government Girls High School, Hansi ..	21.775.18
4	Government Girls High School, Tohana ..	25,000.00
	DISTRICT GURGAON	
5	Government High School, Rewari ..	25,000.00
6	Government High School, Tauru ..	25,000.00
7	Government High School, Palwal ..	25,000.00
8	Government Girls High School, Pataudi ..	25,000.00
9	Government Girls High School, Faridabad ..	24,947.38
	DISTRICT KARNAL	
10	Government Girls High School, Fatehpur ..	24,960.81
	DISTRICT SIMLA	
	Nil	
	DISTRICT ROHTAK	
11	Government High School, Babu Jholri ..	25,000.00
12	Government High School, Beri ..	25,000.00
13	Government High School, Badli ..	25,000.00
14	Government Girls High School, Bahadurgarh ..	25,000.00
15	Government Girls High School, Sonepat ..	25,000.00
16	Government High School, Bahadurgarh ..	25,000.00
	DISTRICT PATIALA	
	Nil	
	DISTRICT BHATINDA	
17	Government Girls High School, Kotkapura ..	25,000.00
18	Government Girls Higher Secondary School, Mansa ..	24,746.41
	DISTRICT MOHINDERGARH ..	
19	Government High School, Satnali ..	24,776.00
20	Government Girls High School, Charkhidadri ..	25,000.00
21	Government Girls High School, Jhojhukalan ..	25,000.00

Serial No.	Name of the School		Grant utilized
			Rs
	DISTRICT SANGRUR		
22	Government High School, Dhigana	..	24,999.75
23	Government High School, Sangrur	..	25,000.00
24	Government Girls High School, Bhiwanigarh	..	25,000.00
25	Government Girls High School, Sunam	..	16,088.87
26	Government Higher Secondary School, Amargarh	..	25,000.00
	DISTRICT AMRITSAR		
27	Government High School, Mehta Nangal	..	25,000.00
28	Government High School, Kang	..	25,000.00
29	Government High School, Patti	..	25,000.00
30	Government High School, Chola Sahib	..	25,000.00
	DISTRICT JULLUNDUR		
31	Government High School, Nawan Shahr	..	25,000.00
32	Government Sports Higher Secondary School, Jullundur	..	25,000.00
	DISTRICT LUDHIANA		
33	Government High School, Jagraon	..	25,000.00
34	Government High School, Saraba	..	24,907.93
35	Government Girls High School, Narangwal	..	25,000.00
	DISTRICT GURDASPUR		
36	Government High School, Dina Nagar	..	25,000.00
	DISTRICT KAPURTHALA		
37	Government High School, Kapurthala	..	24,981.76
	DISTRICT KANGRA		
38	Government High School, Rait	..	25,000.00
39	Government High School, Baroh	..	24,999.50
40	Government High School, Rajpur		25,000.00
41	Government High School, Bagli	..	24,981.25
42	Government Girls High School, Hamirpur	..	24,950·79

[Home Minister]

Serial No	Name of the School		Grant utilized
			Rs
	DISTRICT FEROZEPORE		
43	Government Girls High School, Rupana	..	24,997.02
44	Government Girls High School, Talwandi Bhai		24,999.96
	1962-63		
	DISTRICT AMBALA		
1	Government Girls High School, Yamunanagar	..	15,000.00
2	Government High School, Sector 19, Chandigarh	..	15,000.00
	DISTRICT GURGAON		
3	Government High School, Punhana	..	15,000.00
4	Government High School, Nagina	..	14,045.07
5	Government Girls High School, Faridabad	..	13,366.95
	DISTRICT KARNAL		
6	Government Girls High School, Kaithal	..	15,000.00
	DISTRICT PATIALA		
7	Government High School, Bassi Pathana	..	14,176.36
8	Government Girls High School, Mandi Gobindgarh	..	15,000.00
	DISTRICT MOHINDERGARH		
9	Government High School, Kanina	..	14,124.40
	DISTRICT SANGRUR		
10	Government High School, Kauhrian	..	12,150.72
11	Government High School, Safidon	..	14,796.92
	DISTRICT JULLUNDUR		
12	Government High School, Kartarpur	..	5,000.08
*13	Government Girls High School Tarn Taran	..	15,000.00
	DISTRICT LUDHIANA		
14	Government High School, Raikot	..	15,000.00
15	Government Girls High School, Khanna	..	10,430.05
	DISTRICT KANGRA		
16	Government Girls High School, Pragpur	..	15,000.00

*Note—Printed as recieved from the Government.

Serial No.	Name of the School		Grant utilized
			Rs
	DISTRICT FEROZEPORE	..	
17	Government Girls High School, Moga	..	15,000.00
	DISTRICT LAHAUL AND SPITI		
18	Government High School, Keylong	..	15,000.00
	DISTRICT ROHTAK		
19	Government High School, Murathal	..	13,807.77
	Science Blocks Sanctioned during 1960-61		
1	Government Higher Secondary School, Garhshankar (Hoshiarpur)		53,226
2	Government Higher Secondary School, Banur (Patiala)		53,226
3	Government Girls Higher secondary School, Phagwara (Kapurthala)		53,226
4	Government Girls Higher Secondary School, Karnal	..	53,226
5	Government Higher Secondary School, Bihta (Ambala)	..	53.226
6	Government Higher Secondary School, Kesri (Ambala)	..	53,226
7	Government Higher Secondary School, Rehan (Kangra)	..	53,226
8	Government Girls Higher Secondary School, Amritsar		53,226

Works relating to the construction of Science Blocks sanctioned during the years 1961-62 and 1962-63 under the Scheme "Upgrading of Middle/High Schools to Higher Secondary Schools."

Serial No.	Name of the Higher Secondary School		Amount sanctioned and utilised
			Rs
1	Government Higher Secondary School, Lopoke (Amritsar)	..	53,200
2	Government Higher Secondary School, Dera Baba Nanak (Gurdaspur District)	..	53,200
3	Government Higher Secondary School, Samrala (Ludhiana)	..	53,200
4	Government Higher Secondary School, Sabhatu (Simla District)	..	53,200
5	Government Higher Secondary School, Nabha (Patiala District)	..	53,200
6	Government Higher Secondary School, Nathana (Bhatinda District)	..	53,200
7	Government Higher Secondary School, Atta (Karnal District)	..	53,200

[Home Minister]

Serial No.	Name of the Higher Secondary School	Amount sanctioned and utilised
		Rs
8	Government Higher Secondary School, Kaithal (Karnal District) ..	53,200
9	Government Higher Secondary School, Shahabad (Karnal District)	53,200
10	Government Higher Secondary School, Kurukshetra (Karnal District) ..	97,000
11	Government Higher Secondary School, Ballabgarh (Gurgaon District) ..	53,200
12	Government Higher Secondary School, Sherpur (Gurgaon District)	53,200
13	Government Higher Secondary School, Narnaul (Mohindergarh) ..	53,200
14	Government Higher Secondary School, Dadri (Mohindergarh) ..	53,200
15	Government Higher Secondary School, Jind (Sangrur District) ..	53,200
16	Government Girls Higher Secondary School, Phillaur (Jullundur District) ..	53,200
17	Government Girls Higher Secondary School, Gurdaspur ..	53,200
18	Government Girls Higher Secondary School, Ludhiana ..	53,200
19	Government Girls Higher Secondary School, Ferozepur ..	53,200
20	Government Girls Higher Secondary School, Hoshiarpur ..	53,200
21	Government Girls Higher Secondary School, Bhatinda ..	53,200
22	Government Girls Higher Secondary School, Sector-18, Chandigarh	53,200
23	Government Co-educational Higher Secondary School, Kulu (Kangra District) ..	53,200
24	Government Girls Higher Secondary School, (Ambala City) ..	53,200
25	Government Girls Higher Secondary School, Rewari (Gurgaon) ..	53,200
26	Government Girls Higher Secondary School, Nabha (Patiala) ..	53,200
27	Government Girls Higher Secondary School, Police Lines, Patiala	53,200
28	Government Girls Higher Secondary School, Garli (Kangra District)	53,200
29	Government Girls Higher Secondary School, Dharamsala (Kangra District) ..	53,200
30	Government Girls Higher Secondary School, Panipat (Karnal) ..	53,200
31	Government Girls Higher Secondary School, Bhiwani (Hissar District) ..	53,200
32	Government Girls Higher Secondary School, Mahilpur (Hoshiarpur District) ..	53,200
33	Government Higher Secondary School, Mahendragarh ..	53,200

Serial No.	Name of School	Grant utilized
		Rs
34	Government Higher Secondary School, Nurpur (Kangra District) ..	53,200
35	Government Higher Secondary School, Kot Kapura (Bhatinda District)	53,200
36	Government Higher Secondary School, Faridabad (Gurgaon)	53,200
37	Government Higher Secondary School, Dhilwan (Kapurthala)	53,200
38	Government Girls Higher Secondary School, Fazilka (Ferozepur) ..	53,200
39	Government Girls Higher Secondary School, The Mall, Amritsar ..	53,200
40	Government Girls Higher Secondary School, Model Town, Patiala	53,200
41	Government Girls Higher Secondary School, Gurgaon ..	53,230
42	Government Higher Secondary School, Nagrota Bhagwan (Kangra District) ..	53,230
43	Government Higher Secondary School, Bhulana (Kangra District)..	53,230
44	Government Higher Secondary School, Banjar (Kangra District) ..	53,230
45	Government Higher Secondary School, Hansi (Hissar District) ..	53,230
46	Government Higher Secondary School, Kangoo (Kangra District)	53,230
47	Government Higher Secondary School, Galore (Kangra District) ..	53,230
48	Government Higher Secondary School, Kotla Behr (Kangra District)	53,230
49	Government Higher Secondary School, Pragpur (Kangra District)	53,230
50	Government Higher Secondary School, Jhiralri (Kangra District) ..	53,230
51	Government Higher Secondary School, Suhi (Kangra District) ..	53,230
52	Government Higher Secondary School, Kandaghat (Simla District)	53,230
53	Government Higher Secondary School, Samalkha (Karnal District)	53,230
54	Government Higher Secondary School, Garhi Harsaru (Gurgaon)	53,230
55	Government Higher Secondary School, Jatusana (Gurgaon District)	53,230
56	Government Higher Secondary School, Balah (Karnal District) ..	53,230
57	Government Girls Higher Secondary School, Nalagarh (Ambala) ..	53,230
58	Government Higher Secondary School, Israna (Karnal District) ..	53,230
59	Government Higher Secondary School, Bhoranji (Kangra District)	53,230
60	Government Higher Secondary School, Fatehbad (Hissar District)..	53,230
61	Government Higher Secondary School, Nadaun (Kangra District)	53,230
62	Government Higher Secondary School, Hissar ..	53,230
63	Government Higher Secondary School for Boys, Rajpura (Patiala District) ..	53,230
64	Government Girls Higher Secondary School, Sector 8, Chandigarh	1,01,200

[Home Minister]

List of Non-Government High Schools sanctioned Science Grant during 1960-61, 1961-62 and 1962-63

Science Grant *Rs* 25,000

Serial No.	Name of School	Grant utilized
1	2	
	DISTRICT AMBALA	
1	D.A.V. (S.A.S.) High School, Yamuna Nagar	
2	Chawkwala National Higher Secondary School, Kurali	
3	Khalsa Higher Secondary School, Kharar	
4	Krishna Parshad Arya Kanya Maha Vidyala, Ambala.	
	DISTRICT HISSAR	
5	Arya Higher Secondary School, Sirsa	
	DISTRICT GURGAON	
6	Mahadeva Desai High School, Faridabad	
	DISTRICT KARNAL	
7	A.S. High School, Pundri	
8	D.A.V. High School, Shahbad (Karnal)	
9	Jat High School, Kaithal	
10	Janta High School, Kaul	
	DISTRICT SIMLA	
11	D.A.V. High School, Simla	
12	Harcourt Butler High School, Simla	
13	Convent of Jesus and Mary School, Simla	
	DISTRICT ROHTAK	
14	Kanya Gurukul High School, Khanpur Kalan	
15	V. S. High School, Rajlu Garhi	
16	Jat Heroes Memorial A.S. High School, Rohtak	
	DISTRICT PATIALA	
17	S.N.A.S. High School, Gobindgarh (Patiala)	
18	Ashoka Higher Secondary School, Sirhind	
19	Modern High School, Patiala	

Serial No.	Name of School	Grant utilized
	DISTRICT BHATINDA	
20	Khalsa Higher Secondary School, Mansa	
21	Dev Samaj Girls High School, Rampura Phul	
	DISTRICT MOHINDERGARH	
	Nil	
	DISTRICT SANGRUR	
22	S.D. Girls High School, Barnala	
23	Arya Higher Secondary School, Narwana	
24	Khalsa Higher Secondary School, Bakhatgarh	
	DISTRICT AMRITSAR	
25	G. G. S. Khalsa Higher Secondary School, Sarhali	
26	S. G. A. D. Khalsa Higher Secondary School, Tarn Taran	
	DISTRICT JULLUNDUR	
27	A. S. High School, Nakodar	
28	Doaba Khalsa Higher Secondary School, Jullundur	
29	United Christian Girls Higher Secondary School, Sura Nussi	
30	L.R. Doaba Higher Secondary School, Jullundur	
	DISTRICT LUDHIANA	
31	S.A.N. Jain Higher Secondary School, Ludhiana	
32	G.N. Khalsa Girls Higher Secondary School, Bopa Raikalan	
	DISTRICT GURDASPUR	
33	Arya Girls High School, Pathankot	
	DISTRICT KAPURTHALA	
34	M.D.S.D. High School, Kapurthala	
35	Ramgarhia, Collegiate High School, Phagwara	
	DISTRICT KANGRA	
36	G.A.V. High School, Kangra	
37	St. Hildas Girls High School, Kangra	
38	S.M..R. High School, Indaura	
39	S.T.N.S.D. Higher Secondary School, Baijnath	
	DISTRICT HOSHIARPUR	
40	Khalsa Higher Secondary School, Pajjodeota Sus	
41	A.S. Higher Secondary School, Mukerian	

[Home Minister]

Serial No.	Name of School	Grant utilized
1	2	
	DISTRICT FEROZEPORE	
42	Malwa Khalsa Higher Secondary School, Ferozepore	
43	Dev Samaj Girls High School, Ferozepore	

1961-62 *Science Grant*—*Rs* 25,000

1. Ambala	..	(1) Public Hindu High School, Rupar
2. Hissar	..	(2) P.C.S.D. High School, Hansi
		(3) T.I.T. High School, Bhiwani
		(4) S.D. High School, Bhiwani
		(5) Vaish High School, Bhiwani
3. Gurgaon	..	(6) D.G. Khan Hindu School, Palwal
4. Karnal	..	(7) Daya Nand Arya Girls High School, Karnal
		(8) Public Panchayats High School, Pai
		(9) Hindu High School, Kaithal
		(10) S.D. Higher Secondary and Multipurpose School, Karnal.
5. Rohtak	..	(11) Arya High School, Rohtak.
		(12) G.B.C. High School, Rohtak
6. Patiala	..	(13) Union High School, Rajpura.
		(14) R. S. Jain Public Higher Secondary School, Nabha.
7. Bhatinda	..	(15) Khalsa High School, Talwandi Sabo.
		(16) Bhai Pheri Khalsa High School, Faridkot.
8. Sangrur	..	(17) Arya High School, Dhuri.
		(18) M.G.M.N. Higher Secondary School, Ahmedgarh.
9. Amritsar	..	(19) Putligarh Girls Higher Secondary School, Amritsar.
		(20) Sanatan Dharam High School, Amritsar
		(21) Ramgarhia Higher Secondary School, Amritsar.
		(22) Gyan Ashram High School, Amritsar.
		(23) Khalsa High School, Valtoha.
10. Jullundur	..	(24) Public Higher Secondary School, Shahkot.
11. Ludhiana	..	(25) Sargodha Khalsa Girls High School, Ludhiana.
		(26) Khalsa Girls High School, Ludhiana.
		(27) G.N. Khalsa High School, Karamsar.

Serial No.		Name of School	Grant utilized
12.	Gurdaspur ..	(28) D.A.V. High School, Batala.	
		(29) G. N. Khalsa High School, Batala.	
13.	Kapurthala ..	(30) S. D. Girls High School, Phagwara.	
		(31) Nankana Sahib Khalsa High School, Sultanpur Lodhi.	
14.	Kangra ..	(32) St. Paul High School, Palampur.	
15.	Hoshiarpur ..	(33) R.D. High School, Nadalon.	
		(34) D.A.V. High School, Hoshiarpur.	
		(35) D.A.V. High School, Daulatpur.	
		(36) D.A.V. High School, Balachaur.	
16.	Ferozepore ..	(37) Hindu Girls Higher Secondary School, Ferozepore.	
		(38) Janta Higher Secondary School, Samadh Bhai.	
		(39) S.D. Girls High School, Moga.	
		(40) Dev Samaj Higher Secondary School, Moga.	
		1962-63 *Science Grant—Rs* 15,000	
1.	Ambala ..	(1) S.D. Higher Secondary School, Ambala Cantt.	
2.	Gurgaon	(2) B.S. Ahir Higher Secondary School, Rewari.	
3.	Simla ..	(3) S. D. Higher Secondary School, Simla.	
4.	Rohtak ..	(4) A.N. High School, Mohana.	
5.	Bhatinda ..	(5) Hindu High School, Raman Mandi.	
6.	Jullundur ..	(6) Khalsa High School, Sarhal Qazian.	
7.	Ludhiana ..	(7) R.M.G. Higher Secondary School, Ludhiana.	
8.	Hoshiarpur ..	(8) D.A.V. High School, Khud.	
9.	Ferozepore ..	(9) Harbhagwan Memorial Higher Secondary School, Ferozepore.	

Employees' State Insurance Scheme for Sirhind, Nabha and Malerkotla

1389. Comrade Bhan Singh Bhaura : Will the Home Minister be pleased to state the approximate time by which Sirhind, Nabha and Malerkotla centres are likely to be covered by the Employees' State Insurance Scheme ?

Shri Mohan Lal : Due to the shortage of medical and paramedical personnel in the country and paucity of funds, the Employees' State Insurance Scheme could not be extended to Sirhind. It will be extended to that area as soon as the funds and the above category of staff are available. The

[Home Minister]
Employees' State Insurance Scheme cannot be extended to Nabha and Malerkotla as there are less than 500 insured persons at each station and according to the present policy of the Employees' State Insurance Corporation, such places are not coverable.

Number of Cycle-Rickshaws at Patiala, Rajpura, Sirhind, etc., etc.

@1390. **Comrade Bhan Singh Bhaura** : Will the Minister for Local Government and Welfare be pleased to state the number of Cycle-Rickshaws operating at present at Patiala, Rajpura, Sirhind, Gobindgarh, Nabha, Malerkotla and Bassi Pathana ?

Subject :—Unstarred Vidhan Sabha question No. 1390 asked by Comrade Bhan Singh Bhaura, M.L. A. regarding number of rickshaws at Patiala, Rajpura, Sirhind, etc., etc.

The answer to Assembly unstarred question No. 1390 appearing in the list of Unstarred Questions on the 2nd March, 1964, in the name of Local Government and Welfare Minister is not ready. The reply will be submitted as soon as the relevant information has been collected.

(Sd.)
Local Government and Welfare
Minister, Punjab.

U. O. No. MCII(II)25-64, dated 29th February, 1964.

Bus and Truck accidents in the State

@1391. **Comrade Ram Chandra** : Will the Home Minister be pleased to state—

(a) the number of cases of bus and truck accidents reported in the State during the years from 1960-61 to 1963-64, year-wise ;
(b) the details of loss of life or property caused by the said accidents;
(c) the steps taken by the Government to prevent such accidents or reduce their number ?

Subject :—Bus Truck accidents in the State.

The answer to unstarred Assembly Question No. 1391, appearing in the list of Questions for 2nd March, 1964, in the name of Comrade Ram Chandra, M.L.A. is not ready. This intimation is sent to the Speaker, who is requested to extend the time for answering this Question, under provision (ii) of rule 41 of the Rules of Procedure and Conduct of Business in the Punjab Legislative Assembly, 1955. This Question may kindly be included in the list of Questions on any date after the 15th March, 1964.

(Sd.)
Home Minister,
Punjab.

U. O. No. 4699/A, dated 5th March, 1964.

Proposal for spending Rupees 14 lakhs under Harijan Welfare Scheme

1394. **Bhaghat Guran Das Hans** : Will the Minister for Finance be pleased to state—

(a) whether the Finance Department has received any proposal from the Education Department for spending Rs 14 lakhs under the Harijan Welfare Scheme;

@Note—For final replies to Unstarred Questions Nos. 1390 and 1391 please see Appendix to this Debate.

(b) if the reply to part (a) above be in the affirmative whether the said proposal has been accepted by the Finance Department, if not, the time by which a final decision is likely to be taken ?

Shri Gopi Chand Bhargawa : (a) Yes Sir.

(b) The proposal of the Education Department has not been agreed to.

Cases under Excise Act registered at Chandigarh

1395. Bhaghat Guran Dass Hans : Will the Home Minister be pleased to state the total number of cases registered under section 61 of Act 1 of 1914 (Excise Act) by the Chandigarh Police Authorities (Sector-17, Police Station) during the period from 1st January, 1964 to 31st January 1964 ?

Shri Mohan Lal : Ten cases.

New Market Committee for Nihal Singh Wala, district Ferozepore

1418. Comrade Gurbaksh Singh Dhaliwal : Will the Chief Minister be pleased to state whether there is any proposal under the consideration of Government to constitute a new Market Committee named Nihal Singh Wala Market Committee in Ferozepore District; if so, the area of operation, the number of members and other details about the proposed Committee ?

Sardar Gurbanta Singh : Part I. Yes.

Part II. The matter is under consideration.

Primary Schools to be upgraded to Middle Standard in 1964-65

1421. Comrade Gurbaksh Singh Dhaliwal : Will the Home Minister be pleased to state :—

(a) the number and names of Government Primary Schools proposed to be upgraded to middle standard in the State during the year 1964-65, district-wise ;

(b) the criteria, if any, kept in view for selecting the schools referred to in part (a) above for upgrading ?

Shri Mohan Lal : (a) At present there is no provision to upgrade any school during 1964-65.

(b) The criteria for upgrading, whenever schools are considered for this purpose, are :—

(i) Availability of sufficient accommodation for housing the new classes and adequate play grounds, etc.

(ii) Availability of sufficient land for further expansion.

(iii) Population likely to be benefited.

(iv) Existing enrolment of the school.

(v) Distance from the nearest educational insitution.

(vi) Amount of contribution by the local people.

(vii) Needs of Ilaqa—Hilly and Backward areas, etc.

(viii) Recommendation in Survey Report.

Question of Privilege

3.00 P.M.

Mr. Speaker : I have received notice of a privilege motion from Comrade Shamsher Singh Josh stating that his correspondence with the Chairman of the Privileges Committee of the Vidhan Sabha was with-held

[Mr. Speaker]
by the Superintendent of Police, Ambala, when he was in the Jail. I referred the matter to the Home Secretary who has expressed regrets. I, therefore, disallow this notice.

श्री बलरामजी दास टंडन : मामला समझ में नहीं आया जी ।

श्री अध्यक्ष : कामरेड शमशेर सिंह जोश ने कहा है कि जेल से चेयरमैन प्रिविलेज कमेटी के नाम उन्होंने चिट्ठियां लिखीं लेकिन वह रोक ली गईं । (Comrade Shamsher Singh Josh has stated that when he was in Jail he addressed some letters to the Chairman Privileges Committee which were intercepted.)

श्री मंगल सैन : जनाब स्पीकर साहब, अगर वह अफसर बाद में माफी मांग ले तो इस से तो काम नहीं चलता । जनाब, आप भी जेल में रहे हैं, हम भी जेल में रहे हैं, मुख्य मंत्री भी रह सकते हैं, तो यह जो चिट्ठियां रोकने का काम है, यह तो ठीक नहीं है, इसके खिलाफ गवर्नमेंट को कोई ऐक्शन लेना चाहिए ।

Mr. Speaker : I referred the matter to the Home Secretary and he has expressed his regret. Therefore, I disallow the notice.

कामरेड राम प्यारा : जनाब, जेल में जाने की तो किसी की भी बारी आ सकती है ।

श्री बलरामजी दास टंडन : जनाब, होम मिनिस्टर साहब को कोई न कोई ऐश्योरेंस दिलानी चाहिए ।

गृह मन्त्री : हमने पहले से ही ऐसी हिदायात जारी की हैं । अब उस जेल सुपरिन्टैंडेंट की बेवकूफी समझ लीजिये जो उस ने फिर भी ऐसी बात की । हम उस के खिलाफ ऐक्शन ले रहे हैं ।

Mr Speaker: I think it is more than enough,

CALL ATTENTION NOTICE

Mr. Speaker : There is a call attention notice from Comrade Shamsher Singh Josh about the acquisition of land in the Bet area of Rupar Tehsil. The hon. Member can have his say during the course of his speech on the Budget.

Comrade Shamsher Singh Josh : Sir, the Government has acquired and taken possession of lands belonging to the small landowners without paying them any compensation. I request, Sir, that the Government should move in the matter.

Mr. Speaker : The hon. Member has drawn the attention of the Government.

There is another call attention motion given notice of by Chaudhri Net Ram. He is not present in his seat. I rule it out of oder.

SUBSTANTIVE MOTIONS REGARDING DISAPPROVAL OR EXPUNCTIONS OF CERTAIN OBSERVATIONS MADE BY THE SPEAKER

Mr. Speaker : I received some notices of *substantive motions requesting for the expunction of the ruling that I gave while disallowing the privilege motions against the Leader of the House. The hon. Members who gave notices of these motions hold that it was a statement. I requested

*Note For Speaker's ruling on the substantive motions please refer to PVS debate Vol.I No. 9 dated 3. 3. 1964

2. for privious reference kindly see debate Vol, No. 3 dated 20. 2. 1864.

these hon. Members to let me have some precedents in support of their contention so that I could take a decision in the matter. But so far no hon. Member except Chaudhri Rizaq Ram has come to me.

Shri Harbans Lal : Sir, I would like to say one thing.

Mr. Speaker : Is the hon. Member one of those who have given notices of substantive motions ?

Shri Harbans Lal : Yes. Mr. Speaker, this is a substantive motion by which I want to— — —

Mr. Speaker : I may inform the House that I may have to permit some hon. members on this side of the House after the members on the Treasury Benches have spoken. How much time will the hon. Member Shri Harbans Lal take ?

Voices : Five minutes for each hon. Member are enough.

Shri Harbans Lal : Sir, I will proceed with my arguments and if you feel that I am irrelevant, you can stop me.

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਤੇ ਹਾਊਸ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਜ਼ ਬੋਲਣਾ ਚਾਹੁਣਗੇ, ਤੁਸੀਂ ਟਾਈਮ ਫਿਕਸ ਕਰ ਦਿਉ ।

Mr. Speaker : I would like to give, the hon. Members who have given notices of these motions, the right to have their say. I would, however, request them to take as little time as possible.

श्री बलरामजी दास टंडन : यह हाउस अच्छी तरह जानता है कि आपने कहा था कि यह आपके चैम्बर में आकर कनविंस करा दें ।

Mr. Speaker : Only Chaudhri Rizaq Ram came to me and discussed the matter with me for two minutes.

श्री बलरामजी दास टंडन : जनाब स्पीकर साहिब, मैं बड़े अदब से अर्ज़ करना चाहता हूं कि जहां तक आप का परसनल मामला आता है, आप इस तरह कहने लगते हैं। मैं समझता हूं कि यह बात ऐसी है which concerns the whole House. इस लिये आपको परसनल मामला समझ कर टची नहीं होना चाहिए ।

Mr. Speaker : Because the matter concerns me, I would like to give them an opportunity to have their say. It is the fourth time that I am asking the Members on the Treasury Benches to give me some precedents in support of their contention.

Shri Balramji Dass Tandon : It is a matter which concerns the whole House.

Mr. Speaker : I do not want that a reflection should be cast on me that I did not give them an opportunity to explain their viewpoint. It is the fourth time that I am asking them to quote some precedents in support of their contention. Except Chaudhri Rizaq Ram who discussed the matter with me for two minutes when I was leaving the House, no hon. Member has come to me to convince me.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਮੋਸ਼ਨ ਕੀ ਹੈ, ਜਨਾਬ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ?

Mr. Speaker : The motion in full cannot be read out. It is a request for the expunction of the observations that I made while refusing my consent on a question of privilege sought to be raised by as many as sixty hon,

[Mr. Speaker]

Members of this House against the Leader of the House. According to them the ruling that I gave while disallowing those motions constitutes a statement. They have given notices of substantive motions to disapprove or expunge my observations.

Shri Harbans Lal : Mr. Speaker, Sir, I had this impression that you were allowing the discussion on this matter in the House itself. It is far from me—.

Mr. Speaker : The hon. Member is trying to rely on his memory. I repeatedly said in the House that if the hon. Members on the Treasury Benches have anything to say in support of their motions, they could do so in my Chamber. I think every hon. Member will bear testimony to this.

Voices from the Opposition Benches : Yes, it was done several times.

Shri Harbans Lal : I thought that the matter would be discussed here in the House.

Mr Speaker: It is a substantive motion and the House will remember.....

Shri Balramji Dass Tandon : Is it a substantive motion ?

Mr. Speaker : It is a motion.

Shri Harbans Lal : I gave notice of a substantive motion and the House will remember that Shri Balramji Dass Tandon wanted to raise a question of privilege in connection with certain affidavits submitted by the Chief Minister before the Das Commission and the hon. Speaker was pleased to make a certain statement.

Mr. Speaker : My observations were in reply to the privilege motion. It was not a statement.

Shri Harbans Lal : Mr. Speaker, Sir, it is my case that it was a statement. It may be rejected.

Mr. Speaker : I would request the hon. Member not to make a mis-statement. Several hon. Members sought to raise a question of privilege against the Leader of the House and while with-holding my consent or declaring the motions out of order, I gave my ruling which cannot be called a statement.

Shri Harbans Lal: Mr. Speaker if you hold that it was a ruling then it is entirely a different matter. But I took it as a statement.

(Interruptions and noise in the House).

Mr. Speaker : If the hon. Member bases his entire argument that it was a statement, then he can give his reasons in support of that. But in that case, we will be wasting the time of the House. I am absolutely clear and every hon. Member here is clear that my observations were in reply to the notices of privilege motions. Various hon. Members sought to raise a question of privilege that the Leader of the House was guilty of the contempt of the House and the Chair by dubbing the Speaker. I made certain observations in reply to those motions. I did not make a statement.

Shri Harbans Lal : Mr. Speaker, Sir, I will draw your attention to Rule 109 of the Rules of Procedure and Conduct of Business in the Punjab Legislative Assembly. The Rule reads—

> "The speaker may himself, on a point being raised or a request made by a member, address the Assembly at any time on a matter under consideration of the Assembly with a view to aid members in their deliberations."

There was a privilege motion given notice of by some hon. Members and whether that motion should be admitted or not was under discussion in the House. In order to aid the deliberations of the Members as it is visualised in Rule 109, the hon. Speaker was pleased to make a certain statement,

Mr. Speaker : The hon. Member is an intelligent lawyer. I rejected the motions and gave reasons for declaring those motions out of order. The hon. Member says that I made a statement whereas it was a ruling declaring the motions out of order. How can he say that it was a statement ?

Shri Harbans Lal : Sir, my submission is that I have given notice of a substantive motion to disapprove the statement which you were pleased to make on the 18th February, 1964.

Comrade Ram Chandra : On a point of order, Sir. When it was a ruling and not a statement then why is the hon. Member allowed to speak.

Sardar Gurnam Singh : Yes, the question of a speech by the hon. Member (Shri Harbans Lal) does not arise.

Shri Harbans Lal : It was not a ruling but it was a lengthy statement dealing with the merits of the substance of that privilege motion as also the affidavits. It went beyond the scope of the ruling.

Comrade Shamsher Singh Josh : On a point of order, Sir. I would like to draw your attention to the record of the proceedings of that day. No where in the proceedings, it has been stated that you made a statement in the House. But the hon. Member is basing his case that you made a statement. May I know whether you will rely on the record of the proceedings of the House or the statement being made by the hon. Member Shri Harbans Lal ?

Mr. Speaker : I am bound by the record of the proceedings of the House.

Comrade Shamsher Singh Josh : So, the hon. Member Shri Harbans Lal cannot move his motion.

Shri Harbans Lal : May I proceed, Sir ?

Mr. Speaker : Yes.

Sardar Gurnam Singh : It was, Sir, a ruling and not a statement.

Shri Harbans Lal : As a member of the House, I have a right to have any opinion about the proceedings of the House. I will make out my case with the best of my knowledge. I am interpreting the statement which was made in the House, with the best of my knowledge.

Sardar Gurnam Singh : Mr. Speaker, Sir, if it was a ruling it needs no interpretation.

Mr. Speaker : But I would like to hear the hon. Member Shri Harbans Lal.

Comrade Ram Chandra : But how can he speak when there is a motion before the House ?

Mr. Speaker : I have not accepted the motion. I have, however, placed the gist of his motion before the House. I would like to know the views of the hon. Member.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਸ੍ਰੀ ਹਰਬੰਸ ਲਾਲ ਹੋਰੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਚੈਂਬਰ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਮਿਲੇ ਸੀ ?

Mr. Speaker. He did not see me.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ: ਅਗਰ ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸ ਚੈਂਬਰ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਫੇਰ ਉਹ ਏਥੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੋਲ ਸਕਦੇ ਹਨ ?

Mr. Speaker : Please let me hear his view point.

Comrade Babu Singh Master : On a point of Order, Sir—

Mr. Speaker : The hon. Member should please resume his seat.

Shri Harbans Lal : Irrespective of the fact whether it was a ruling or a statement, I will quote certain precedents of the House of Commons as also of the Legislatures in India wherein the statements and according to me the ruling of the hon. Speaker—.

Mr. Speaker : Then the hon. Member has a case.

Shri Harbans Lal : can be brought under discussion. I will, Sir, first of all refer to a book entitled 'Basu's Commentary on the Constitution of India'. At page 534 of this book, it has been stated—

> "The decision of the Chair on any question cannot be challenged or criticised by any member, in any manner except by moving a substantive motion. As an instance of a substantive motion to criticise the decision of the Chair may be cited the following motion which was moved by the Opposition in the House of Commons in 1951'?.

Mr. Speaker : The hon. Member should please leave aside the motion which was moved in the House of Commons. He should please cite one or two such instances in any of the Indian Legislatures.

Shri Harbans Lal : Now, Mr. Speaker, I will quote from 'Indian Parliamentary Practice in India by Mr. A. R. Mukherjea'. At page 92 of this book, it has been stated—

> "Apart from a resolution for the removal of the Speaker it seems the House has the inherent power to censure the Speaker for his conduct. Such motions have been moved in the House of Commons and the Indian Legislatures which have the same powers and privileges as the House of Commons would have such a right. In 1925, when the Speaker granted a closure, although objected to by the Opposition, a motion was moved in the following terms....................A similar motion was made in 1902 to the effect that the Speaker ought to have held a certain expression to be unparliamentary.
>
> On 16th February, 1770, exception was taken to certain expressions used by the Speaker and the words were taken down at the request of some members. There was a heated debate and a motion was moved that the words spoken by Mr. Speaker, from the Chair, are disorderly, importing an improper reflection on a member of this House, and dangerous to the freedom of debate in this House".

Now, Sir, I will quote from page 400 of 'May's Parliamentary Practice'. Under the heading 'Rules Governing subject-matter of motions', it has been stated—

> "Certain matters cannot be debated, save upon asu bstantive motion which admits of a distinct vote of the House. Among these may be mentioned the conduct of the sovereign, the heir to the throne , the Governors-General of the Dominions (d), the Lord Chancellor (e), the Speaker (f)........".

All these citations and precedents of the House of Commons hold good in India and they have been invariably followed by the Legislatures in India. I will request, Sir, that without going into the merits of the motion—.

Mr. Speaker : The hon. Member has said that these precedents have invariably been followed in the Indian Legislatures. I would request him to cite one or two instances in which the ruling of the Speaker has been disapproved, expunged or censured.

Shri Harbans Lal : I have, Sir, referred to the Commentary by Mr. Mukherjea.

Mr. Speaker : Is Mr. Mukherjea an authority ?

Shri Harbans Lal : Sir, he is a commentator and I have referred to his commentary.

Mr. Speaker : I will be satisfied if the hon. Member will quote one instance where the Speaker's Ruling has been expunged or where the House has disassociated itself from the observations made by the Chair or the House has censured the Speaker for his ruling.

Shri Harbans Lal : Sir, I have produced before the House the material I could lay hands on.

Mr. Speaker : This material is absolutely insufficient. If the hon. Member wants to have more time he can have it. He may quote a single instance where the Speaker's ruling has been expunged.

Shri Harbans Lal : My submission is that I have placed before the House the commentaries including the one from the May's Parliamentary Practice according to which rulings and decisions of the Speaker can be censured. In view of these commentaries in addition to the resolution for the removal of the Speaker, a substantive motion to criticise or comment or disapprove of his certain conduct in the House itself can be brought under discussion. A substantive motion is an inherent right of the Members of the House, and, at any time, by means of such a motion, the House can be seized of any such matter. Even under the Rules of Procedure and Conduct of Business in this House, there is absolutely no restriction with regard to the moving of such motion in such matters.

Mr. Speaker : There is only one way to criticise or to censure the Speaker and that is to bring a substantive motion against him for his removal.

चौधरी रिज़क राम (राए) : स्पीकर साहिब, जहां तक इस बात का सवाल है कि स्पीकर के खिलाफ सैंशोयर मोशन या इस की रीमूवल के लिये स्बस्टांटिव मोशन लाई जा सकती है या नहीं तो उस बारे में रूल्ज़ साफ हैं कि लाई जा सकती है और इस का प्रोविज़न कांस्टीटियूशन के आर्टीकल 178 में और हमारे हाउस के रूल्ज़ आफ बिज़नेस के रूल 11 में किया हुआ है। सवाल यह है कि आया इस मोशन के अलावा और कोई दूसरी मोशन स्पीकर के, हाउस के सामने दिये हुए, किसी डीसीज़न को क्रिटीसाइज़ करने के लिए या डिसएप्रूव करने के लिए लाई जा सकती है या नहीं ? एक सवाल यह भी पैदा होता है कि स्पीकर की किसी औब्ज़र्वेशन को हाउस की कार्यवाही से एकसपंज करने के लिये मोशन लाई जा सकती है या नहीं। हमारे यहां जो रूल 116 है उस में यही दिया गया है कि स्पीकर को इस बात का अख्तियार है कि वह किसी डीफेमेट्री रिमार्क को या किसी डैरोगेट्री स्पीच को ऐकसपंज कर सकता है। लेकिन स्पीकर के किसी कंडक्ट को या उस की किसी औबज़र्वेशन को न तो डिसऐप्रूव करने का और न ऐकसपंज करने का कोई प्रोविज़न हमारे रूल्ज़ में है। अब यहां यह सवाल पैदा होता है कि अगर कभी ऐसा मरहला आ जाए और ऐसे हालात पैदा हो जाएं तो क्या इन रूल्ज़ के अलावा हाउस को कोई अख्तियार है कि

[चौधरी रिज़क राम]
वह ऐसा कर सके। रूल्ज़ को आप देखेंगे कि बहुत सारी इशूज़ ऐसी हैं जिन पर वह खामोश हैं और हर एक बात रूल्ज़ में प्रोवाइड की भी नहीं जा सकती। इस के लिये सेफगार्ड यह होता है कि रैज़िडयूरी पावर्ज़ हाउस को हैं क्योंकि हाउस ही उन रूल्ज़ को बनाने वाला है। इस लिए जिस बात का हाउस ने रूलज़ में क्लीयर प्रोविज़न नहीं किया होता वह उस की रैज़िड्यूरी पावर्ज़ में आ जाती हैं। तो अब यह सवाल पैदा होता है कि क्या इस हाउस को इनहेरेंट अख्तियारात हैं कि जहां कोई सवाल स्पीकर की ज़ात के मुताल्लिक पैदा हो जाए तो उसको हाउस क्रिटीसाइज़ कर सकता है या नहीं। तो मैं यह गुज़ारिश करूंगा कि आप रूल 116 को ले लें या और दूसरे इसी तरह के रूल्ज़ को ले लें उनमें स्पीकर को मैम्बरान के मुताल्लिक अख्तियार है कि वह ऐसा करे लेकिन रूल्ज़ में स्पीकर के अपने कंडक्ट और औबज़र्वेशन्ज़ के बारे में कोई प्रोविज़न रूल्ज़ में नहीं है। इसका मतलब यह नहीं है कि सिवाए सबस्टांटिव मोशन लाने के हाउस को स्पीकर की किसी औबज़र्वेशन को, जिस से हाउस एग्री न करता हो, डिसएप्रूव करने का और कोई अख्तियार नहीं है। हाउस आफ कामन्ज़ में जो रवायात हैं वह रूल्ज़ के बेसिज़ पर नहीं हैं और वहां भी कोई ऐसा रूल नहीं है कि स्पीकर के डीसीज़न के खिलाफ या उसे डिसऐप्रूव करने के लिये कोई मोशन लाई जा सकती है। उसी तरह हमारे रूल्ज़ भी इस मामले में साइलेंट हैं लेकिन मैं अर्ज़ करता हूं....

Mr. Speaker : The Honourable Member should be clear in his mind about what he says.

चौधरी रिज़क राम : बस, मैं दो मिन्ट में खत्म कर देता हूं। मेरी अर्ज़ है कि यह fundamental principle of jurisprudence भी है कि जहां रूल्ज़ में कोई प्रोविज़न न हो और उस बारे रूल्ज़ में कोई मुमानित न हो तो यह समझा जाएगा कि वह चीज़ रैज़िड्यूरी पावर्ज़ में आ जाती है और उसके मातहत उसे एक्सर्साईज़ किया जा सकता है। तो इस बारे में मैं यही अर्ज़ करता हूं कि गो यह चीज़ रूल्ज़ में नहीं है लेकिन इस बारे कोई प्रोहिबिशन भी नहीं है, इस लिये यह चीज़ हाउस की रैज़ीड्यूरी पावर्ज़ में आ जाती है और हाउस का यह इन्हेरेंट अख्तियार है कि वह स्पीकर के किसी डिसीज़न और औबज़र्वेशन को क्रिटीसाइज़ और डिसऐप्रूव कर सकता है। यह बात श्री हरबंस लाल जी ने भी कही है और मैं भी दुहरा देता हूं कि हाउस आफ कामन्ज़ में भी जो रवायात वरती गई हैं उनके साथ बासू ने भी यह होल्ड किया है कि :—

> "In India, the conduct of the Speaker can be discussed by bringing a formal resolution for his removal, under Art. 94 (c), post. The Rules of the House do not, however, exclude a substantive motion to criticise the Speaker's ruling brought at a subsequent point of time, in the form it takes place in the House of Commons, just stated."

यह उन्होंने ले डाउन किया है कि रीमूवल की मोशन के अलावा भी अगर हाउस स्पीकर

के किसी डिसीज़न या रूलिंग को ठीक न समझे तो हाउस उस को डिसऐप्रूव करने की मोशन ला सकता है। इस में यह भी दिया गया है:—

"It has, however, been held by the Speaker of the House of Commons that after the Speaker's Ruling on a point of order is given, a member may submit that the Speaker was mistaken or had misunderstood the proposition, without entering upon a discussion of the very matter which has been ruled out by the Speaker."

यह अख्तियार मैम्बरान को, हाउस को है कि अगर स्पीकर की औबज़र्वेशन को गलत समझे तो उस पर डिसकशन हो सकती है। अगर ऐसा न हो तो फिर स्पीकर हाउस के सारे अख्तियारात को यूज़र्प कर सकता है। ऐसी रवायात किसी भी डेमोक्रेटिक इन्स्टीच्यूशन में लागू नहीं की गई है। इस के अलावा मैं एक और गुज़ारिश करना चाहता हूं कि सबस्टांटिव मोशन्ज़ दूसरी बाकी मोशन्ज़ से बिल्कुल अलग रूप रखती हैं। They have a certain distinctive feature as compared to other motions. रूल्ज़ के मुताबिक अगर आप मोशन्ज़ को देखेंगे तो हर मोशन की डैफीनीशन अलैहदा है। आर्डीनरी मोशन्ज़, रैज़ोल्यूशन्ज़ और सबस्टांटिव मोशन्ज़ बिल्कुल अलग २ चीज़ें हैं और उन के अलग मन्शे हैं। रूल 78 के तहत जो सबस्टांटिव मोशन लाई जाती है उसके बारे में स्पीकर को डिस्क्रीशन नहीं है कि उसे एडमिट न करे। हां, दूसरी मोशन्ज़ को जैसे एडजर्नमैंट मोशन्ज़, रैज़ोल्यूशन्ज़ वगैरा को वह रीजैक्ट कर सकता है लेकिन रूल 78 वाली मोशन के बारे वह नहीं कह सकते कि उसे मूव करने की अजाज़त नहीं देते......

Mr. Speaker : Will the Honourable Member please wind up ? He has already spoken for five minutes. The interpretation of the Rules may be left to the Chair. If he wants to make any other addition to the Rules, he can have a Rules Committee appointed for the purpose.

Chaudhri Rizaq Ram: I am simply pointing out the relevant Rules.

Mr. Speaker : Whatever the Honourable Member is quoting, is not relevant to the point at issue.

चौधरी रिज़क राम : मैं तो आपकी तवज्जुह रूल 78 की तरफ दिलाना चाहता हूं और यह आपको बता रहा हूं कि हमारे रूल्ज़ में यह प्रोविज़न्ज़ हैं जिनके मायने मेरी अक्ल के मुताबिक यह हैं। आप उनका मुलाहज़ा फरमा लें। मैं यह नहीं कहता कि आप गलत कहते हैं लेकिन जो मैं अपनी अक्ल के मुताबिक बता रहा हूं उस पर भी आप गौर करें। मेरी नाकस राए में जब सबस्टांटिव मोशन हाउस के सामने हो तो उसे रिजैक्ट करने का अख्तियार रूल्ज़ में स्पीकर को नहीं दिया गया है। अगर आप बता देंगे तो मैं मान लूंगा।

एक और बात मैं इस सिलसिले में कहना चाहता हूं। जहां तक इस सवाल का दूसरा ऐसपेक्ट है कि अगर स्पीकर के मुताल्लिक यह अलफ़ाज़ कह दिये जाएं कि वह फलां पार्टी या पुलिटीकल ग्रुप के साथ ताल्लुक रखता है, आया वह औबजेक्शन वाली बात है या नहीं। उस पर कोई प्रिविलिज इश्यू बनता है कि नहीं, इस बात में मैं एक्सट्रीम में नहीं जाना चाहता। सिर्फ एक बात की तरफ आप की और आप के ज़रिये हाउस की तवज्जोह

[चौधरी रिज़क राम]

दिलाना चाहता हूं कि हिन्दोस्तान का जो डैमोक्रेटिक सैटअप है उस में स्पीकर की जो पोज़ीशन है और उस को जिस तरह से पार्लियामेंट्री ला ने रेकगनाईज़ किया है उस के अनुसार ऐसे रीमार्क्स स्पीकर के कान्डक्ट पर सेनश्योर या कोई नुक्ताचीनी ख्याल नहीं की जाती। इस के बारे में मैं ट्रिब्यून के एक लीडिंग आर्टीकल की तरफ आप की तवज्जोह और आप के ज़रिये हाउस की तवज्जोह दिलाना चाहता हूं :

(Tribune dated the 28th February, 1964)

> "The history of Speaker ship in India has been warped in its perspective because Speakers from the beginning had been reluctant to resign their party membership. The reasons for this have been succinctly set forth by Prof. Morris-Jones in his study of Parliament in India. He says : 'The way the issue most frequently presents itself to the Speakers is as follows : If I am to be asked to give up party politics, I must be assured of my future career as a Speaker.' This means that (a) my party must have a convention that they will normally nominate me again as a candidate for a constituency and for re-election to the Speakership and (b) there must be a convention between the parties not to contest the Speaker's seat. Until these assurances are established, I cannot be expected to commit political suicide by losing touch with my party organisation and my electorate......."

Mr. Speaker : What bearing has this got on the motion ? I would expect the Honourable Member to be relevant. I have read all this in the paper.

Chaudhri Rizaq Ram : I presume that some of the Honourable Members have not read it. It is further stated in the paper ;

> "Even before the time of Mr. Purshottam Dass Tandon as Speaker, the U.P. Assembly had passed a resolution, in the days of Provincial autonomy, that 'any member who is elected the Speaker would not be handicapped in his public activities in consequence...........and that he should be free to take part in political affairs outside the House at his discretion..' Prof. Kogekar has defended this resolution as in keeping with Indian needs..........".

Mr. Speaker : That has absolutely no bearing on the motions before the House. You will be helping me if you can quote even a single instance according to which the Speaker's ruling or obervation have been expunged or he has been censured.

चौधरी रिज़क राम : एक्सपंज किये जाने के मुताल्लिक मैं कह रहा था कि जहां तक रूल्ज़ आफ बिज़िनेस का ताल्लुक है वह सिर्फ मेम्बर्ज़ के मुताल्लिक हैं कि मैम्बरों के किसी तरह के रीमार्क्स स्पीकर साहिब चाहें तो एक्सपंज कर सकते हैं। लेकिन जहां तक स्पीकर की अपनी ओबज़र्वेशन का ताल्लुक है रूल्ज़ साईलेंट हैं, उन में कोई प्रोविज़न नहीं है। लेकिन कोई प्रोहिबिशन भी नहीं है, मनाही नहीं है कि स्पीकर के कोई रीमार्क्स एक्सपंज नहीं हो सकते। इस लिये मैं गुज़ारिश करता हूं कि चूंकि कोई प्रोहिबिशन नहीं है इस लिये एक्सपंज करने के लिये प्रेयर की जा सकती है और मोशन लाई जा सकती है। अगर सबस्टांटिव मोशन हो तो हाउस में डिस्कस हो सकती है। यह मेरी सबमिशन है।

श्री बलरामजी दास टंडन : स्पीकर साहिब, हम चाहते थे कि चीफ मिनिस्टर साहिब पहले मामले पर रौशनी डालते कि उस के बारे में क्या हुआ। उन्होंने दूसरा अध्याय

शुरू कर दिया है। हाउस में काम नार्मली शुरू होने वाला था कि उन्होंने दूसरा अध्याय शुरू कर दिया है। पहली बात पर लीडर आफ दी हाउस रोशनी डालें तो अच्छा हो।

Mr. Speaker : The Honourable Member should resume his seat. Will any Honourable Member from the Treasury Benches like to throw more light on this subject ?

(No Honourable Member got up to speak)

About what Chaudhri Rizaq Ram has said I would like to say that even the Speaker has not got unlimited powers of expunction.

Rule 116 of the Rules of Procedure and Conduct of Business of the Assembly lays down :

> "If the Speaker is of opinion that a word or words has or have been used in debate which is or are defamatory or indecent or unparliamentary or undignified, he may in his discretion order that such word or words be expunged from the proceedings of the Assembly......".

There is no mention in the Rules that the Speaker can expunge the whole of the speech. He can only expunge that portion which in his view is unbecoming. The hon. Member has not been able to quote even a single instance where any rulings given by the Speaker of Indian Parliament or any observations made by him have been expunged or censured.

If the Speaker's observations or rulings are expunged by a majority vote in the House, then there would be an end to democracy. I have given you a number of chances to give me any precedent or ruling according to which the Speaker's observations have been expunged anywhere in India. Even in the House of Commons, there is no specific provision to this effect. The House has, however, the inherent right and power to take any action it likes against its own Members including the Speaker. The Constitution of India has clearly provided for the removal of the Speaker from his office. So, it is quite clear that if you want to have expunged the ruling of the Speaker you have no alternative except to bring a substantive motion against him for his removal.

Sardar Gurnam Singh : Sir, the question is a short one and it should not take very long to decide. We have to go back to the history of what has happened. Certain statements were made by the Chief Minister before the Das Commission attacking the Speaker for his being a leader of certain group. On this, certain privilege motions came before you, Sir, to the effect that these allegations made before the Das Commission by the Chief Minister amounted to breach of privilege in a way that they obstructed the Speaker in dealing with the House with impartiality. This is the background. On these motions, certain Honourable Members spoke. The Home Minister also gave his view point. After hearing all this, you came to the conclusion that you should reject these motions. You gave a ruling and the motions were rejected. Now, some of the Members on the Treasury Benches have given notice of certain motions and have quoted certain authorities to expunge your ruling on this issue. These authorities are totallyd ifferent and even if we accept them, they cannot deal with the conduct of the Speaker. The object of the movers of the motions is to have the ruling of the Chair expunged. They had come to the House with substantive motions against the Speaker, but they have withdrawn them for reasons best known to them.

Mr. Speaker : Better not refer to them please.

Sardar Gurnam Singh : Sir, they want to achieve the same object by circuitous route which cannot be permitted. The authorities which my

[Sardar Gurnam Singh]

friend, Shri Harbans Lal, has cited deal with the House of Commons. We are to follow the traditions and conventions of the House of Commons when we have no rules. We have framed out rules. Sir, you were pleased to read the position stated in the May's Parliamentary Practice. I have heard the hon. Member when he was citing those authorities. They directly deal with the conduct of the Speaker and a motion of censure can be brought against him. Therefore, I would submit that all the authorities which my friend, Shri Harbans Lal, has cited have no application whatsoever in the present case. The move of the motion for the present is not censuring the Speaker or the Chair. There is no question of that and they do not say so. They say that they want to get the ruling of the Chair expunged. Rule 116 of the Assembly Rules has been cited before the House. I would submit that when these rules were framed it was open for the House to go to any extent but it was prepared to go to the extent mentioned in Rule 116. According to this rule, the Speaker has, under a particular situation been given limited powers to expunge certain indecent or defamatory words. If the House wanted that the rulings of the Speaker should be expunged, that power should have been given in the rules. But this is not there. I would submit, Sir, that they are beating about the bush. This cannot be permitted. If the hon. Members feel that they are dissatisfied with the impartiality of the Chair, they have one course open only, i.e., to bring a motion of no confidence against the Chair. They adopted that course but they considered it advisable to withdraw those motions.

श्री बलरामजी दास टंडन : एडवाइज़ेबल क्या है, डंडा दिखाया गया था ।

Mr. Speaker: They have been quite sportsmen in withdrawing those motions. But I still feel that a majority of them have doubt about my impartiality. It is for me to decide what steps I should take to vindicate my position. Although the no-confidence motions have been withdrawnyet I cannot claim that the House has full confidence in my impartiality. The matter rests there. Quite a large number of friends especially from the Treasury benches are not satisfied with my conduct. It is up to me to take steps to vindicate my position.

Sardar Gurnam Singh : That is a matter which rests entirely with that Party. I have nothing to do with it.

It was stated by Shri Harbans Lal that this matter can be dealt with by a substantive motion and the ruling which you were pleased to give can be expunged. I would say that the grounds mentioned by him do not hold good in this case and, therefore, the motion given notice of by him cannot, in my view, be admitted.

Mr. Speaker : If the hon. Members want more time, I am pre pared to give that.

चौधरी रिज़क राम : मैंने यह गुज़ारिश करनी है कि हाउस के सामने जो मोशंज़ हैं (विघ्न) ।

चौधरी देवी लाल : चीफ मनिस्टर का हुक्म तो सुन लो । (विघ्न)

श्री अध्यक्ष : आप जो कुछ कहना चाहें कह लें । (The hon. Member may please have his say.)

चौधरी रिज़क राम : मैं यह गुज़ारिश कर रहा था कि सरदार गुरनाम सिंह जी ने यह फरमाया कि हाउस के सामने जो मोशंज़ के नोटिस हैं वह सिर्फ ऐक्सपंक्शन के लिये हैं ।

यह ऐसी बात नहीं है। जो मोशंज़ हैं वह डिसएप्रूवल की भी है और ऐक्सपंक्शन की भी। ऐक्सपंक्शन के लिये सिर्फ एक मोशन है और बाकी की मोशंज़ स्पीकर की आबज़र्वेशंज़ को डिसएप्रूव करने के लिये, सैनशोर करने के लिये सब्स्टांटिव मोशंज़ हैं। मैं गुजारिश यह करना चाहता हूं कि रूल्ज़ के अन्दर कोई प्रोहिबिशन नहीं है कि स्पीकर की आबज़र्वेशंज़ को सैंसर न किया जा सकता हो, डिसएप्रूव न किया जा सकता हो। जहां तक ऐक्सपंक्शन का ताल्लुक है उस के बारे में रूल्ज़ में प्रोवाइड किया गया है, किसी एक मेम्बर के लिये नहीं सब के लिए है क्योंकि हाउस ने इन रूल्ज़ के जरिए अपने अख्तियारात को खत्म नहीं किया। इस लिये ऐसा भी किया जा सकता है। यह मोशंज़ सिर्फ ऐक्सपंक्शन के लिये नहीं हैं।

Mr. Speaker : I would ask Chaudhri Rizaq Ram to guide me on one point. There is no doubt that the House is Supreme. I am the servant of the House. Would he kindly tell me what will be the situation if the Speaker gives a ruling and just by majority the Government party says that they dissociate with it ? Then what is the good of having a Speaker in the Chair? If all the rulings can be decided/censured by the majority vote, how will the democracy function ? Why not have some agent of the Chief Minister in the Chair and get instructions from him to give a ruling which is acceptable to him ? I would like the hon. Member to guide me on this point ?

Chaudhri Rizaq Ram : Sir, there is one moot point whether any observation of the Speaker can be censured or not. I have been arguing that the House has inherent powers/rights to censure the rulings/observations of the Speaker. Then the matter would arise of expediency, i.e., whether it is expedient for the House to take up the matter or not. But I want to submit that since this matter relates to the hon. Speaker's own decision, it is very difficult to argue against the Speakers' own views.

Mr. Speaker : I have given you full opportunity to explain your view point.

Chaudhri Rizaq Ram : This is the main difficulty which I have been experiencing . We have to argue against the convictions and beliefs of the hon. Speaker himself and since this matter relates to your own decision, it is very difficult to convince you.

Mr. Speaker : That too is an aspersion on the Chair. I *will* not permit that.

Chaudhri Rizaq Ram : If that amounts to an aspersion I withdraw it. But it is my humble submission that since we are to argue against the Speaker himself, there are certain inherent difficulties in our ways. When some commentators of long-standing have made observations that though the conduct of the Speaker can be discussed by bringing a formal resolution for his removal under Article 94 yet the rules of the House do not exclude a substantive motion to criticise the Speaker's ruling brought at a subsequent point of time, in the form it takes place in the House of Commons, I would submit that these should be given due weight. If there are no precedents in India, these have to be created.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਚੰਗੀ ਰਵਾਇਤ ਨਾ ਰਖਿਓ ਕਦੇ ।

Mr. Speaker : It is the Punjab that makes precedents .

Chaudhri Rizaq Ram : Because such a situation has arisen in Punjab therefore, it should not be done here, is no argument, Sir.

[Chaudhri Rizaq Ram]

I have, Sir, quoted the views of the commentators that the rulings/ decisions of the Speaker can be censured/criticised by a substantive motion. These are not my own views. These are not the views of anybody who is prejudiced against the Speaker. These are not the views of any lay-man. These are the views of the commentators of long-standing and they must be given due weight. They say that the practices and conventions laid down in the House of Commons apply to the legislatures in India. I don't think if there is anything to depart from those conventions and the pronouncements made in the commentary.

Sir, it has been said that there are no rules for the removal of the Speaker in the House of Commons. I may submit that in the House of Commons and other constitutions there is a provision for the removal of the Speaker. Similar is the provision in our rules. But there is no provision in any rules of business either of Parliament or of other legislatures in India by which the decision of the Speaker can be criticised. These are inherent powers of the House/Members.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਇਹ ਤਾਂ ਹਾਊਸ ਦਾ ਟਾਈਮ ਜ਼ਾਇਆ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗਲ ਹੈ। ਜੇ ਆਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਿੱਧੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਓ।

Chaudhri Rizaq Ram : Sir, the rules are silent in the matter. There are no specific rules on the subject and that is why the commentators have held that a substantive motion for criticising the observations/rulings of the Speaker can be brought before the House.

Mr. Speaker : The hon. Member has read a part of the comments by the commentator.

Chaudhri Rizaq Ram : I am prepared to read the whole. I have read to you what he says.

Chaudhri Hardwari Lal : Sir, my friends over there have taken different stands. Shri Harbans Lal, to begin with, stated that he would not dispute the observations at all if it was held that it was a ruling. But now he has disputed.

Shri Harbans Lal : I did not say that.

Mr. Speaker : The hon. Member said so.

Chaudhri Hardwari Lal : It is on the record that he said so. He has no case.

Shri Harbans Lal : In the beginning I said that but later on I argued leaving that aspect.

Chaudhri Hardwari Lal : He has shifted his position. The question then is whether it is a ruling or a mere statement. You have said, Sir, that it is a ruling. That should suffice for the House and every member to be convinced that it is a ruling. Then there is another point. The context in which the observations were made also establish that it was a ruling. There was, Sir, not one motion. There was a spate of privilege motions and after the question of admissibility of these motions had been discussed you held the motions to be inadmissible. Sir, this is the context in which the observations were made by you. It was, therefore, a ruling and not a statement. Of course, my friend, Shri Harbans Lal, says that it ceased to be a ruling because it was too long. That I think is rather funny. It may be as short as the hon. Member himself or I may be or it may be as long as my friend, Chaudhri Devi Lal is ; whether it was short or long it does not cease to be a ruling. This is, Sir, so far as the question of ruling is concerned.

Then there is the question of status of the rulings of the Speaker. That might have been mis-quoted from the May's Parliamentary Practice by my friends or they have not been able to come across relevant portions.

Mr. Speaker : They had to say what suits them. The hon. Member should stick to the second part.

Chaudhri Hardwari Lal : Sir, I draw the attention of the House to page 248 of the latest (16th) edition of the May's Parliamentary Practice ...

Shri Harbans Lal : On a point of Order, Sir. In view of the observations made by you, I would request you to ask the hon. Member to withdraw his remarks.

Mr. Speaker : I have already objected his saying that.

Chaudhri Hardwari Lal : As a matter of fact, Sir, there is no distinction at all about what is parliamentary and what is not.

Mr. Speaker : Asking some body that he has been misquoting is not proper.

Chaudhri Hardwari Lal : It is absolutely all right.

Mr. Speaker : He had to argue from his own angle. He tried to brush up those chapters/rules which suited him.

Chaudhri Hardwari Lal : My point is that we should be clear about what is parliamentary or otherwise.

Mr. Speaker : Casting of reflection on the conduct of a member is not proper. The hon. Member should stick to his second position.

Chaudhri Hardwari Lal : Sir, I will have to bow before your ruling. I will quote about the real status of the Speaker of the House of Commons. I think, my friend, Chaudhri Rizaq Ram, will not rise on a point of order if I say that he probably does not understand what the real position of the Speaker of the House of Commons is. Sir, under the heading "The Speaker as Presiding Officer of the House of Commons" it is stated —

"The Chief characteristics attaching to the office of the Speaker in the House of Commons are authority and impartiality ."

Authority, Sir, is one of the two characteristics of the Speaker. Authority not because the Members are agreed to concede that authority but because he has been elected as Speaker of the House. This is, Sir, about the status of the Speaker.

Then the following paragraph relates to the duties of the Speaker under usages. My friend does not know that these are the usages and practices that have been codified in the May's Parliamentary Practice. We should know that especially while dealing with this matter. Sir, according to the May's Parliamentary Practice your rulings when given in the House or in your chamber constitute precedents because therein it is stated —

x x x x

x x x x

"The Speaker's rulings, whether given in public or in private constitute precedents by which subsequent Speakers, Members and Officers are guided."

Mark, Sir, the word "constitute precedents". Further it is stated —

"..........Such precedents are collected and in course of time may be formulated as principles, or rules of practice. It is largely by this method that the modern practice of the House of Commons has been developed."

[Chaudhri Hardwari Lal]

Sir, both these paragraphs are significant relating as they do to the status of the Speaker, to the authority of the Speaker and to the status of the rulings of the Speaker.

Sir, my friend, Chaudhri Rizaq Ram, has in fact, been very keen to refer to certain commentators. He says there may be no precedents/cases where the Speaker's rulings have been questioned but since the two commentators, which he has picked up, say certain thing, this House should be guided by them. It will sound a little presumptuous but I may tell him that I have been a student of Political Science and of the Constitution. In fact, I avoided particularly the two commentators on which he has relied.

I do not know who Mr. Mukerjee is. I do not know if we can accept his views or his views can guide us with regard to these matters. There are really no precedents with regard to this matter either in the Central Parliament or in the State legislatures.

Mr. Speaker : Is there any harm if Punjab makes history ?

Chaudhri Hardwari Lal : There are so many things in which Punjab has been making history and so much harm has resulted therefrom in Punjab. I do not know if any harm will result from this also.

4.00 p.m.

Now, Sir, I will deal with the substantive motions. The word 'Motion' has been defined in the beginning of the Rules of Procedure and Conduct of Business in the Punjab Legislative Assembly.

> "'Motion' means the statement of a matter or proposal brought forward by a member for consideration of the Assembly and includes a resolution and an amendment."

Speaker's ruling is not covered in this definition of the 'Motion.'

At page 397 of May's Parliamentary Practice, under the heading 'Motions', it has been stated —

> "The term 'motion' which in its wide sense means any proposal made for the purppose of eliciting a decision of the House, covers several distinct forms of proceeding. Motions may be divided into :
>
> 1. Independent or Substantive Motions ; and
>
> 2. Dependent or Subsidiary Motions.
>
> The former term expalains itself. The latter kind of motions covers......".

Mr. Speaker : The hon. Member should please wind up.

Chaudhri Hardwari Lal : Then at page 400 of May's Parliamentary Practice, it has been stated—

> "Certain matters cannot be debated, save upon a substantive motion which admits of a distinct vote of the House......"

My hon. Friend, the Leader of the Opposition, has referred to it. I would like to make it clear that it refers only to a motion of 'No-Confidence' against the Speaker and to nothing else. These are, Sir, my view points which I wanted to make.

Mr. Speaker : I will give my ruling tomorrow.

STATEMENT BY THE CHIEF MINISTER

re set back to the Poultry Industry in the Punjab

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਸੂਚੇਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੋਲਟਰੀ ਬਿਜ਼ਨੈਸ ਨੂੰ ਧੱਕਾ ਲਗਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਵਪਾਰੀਆਂ ਨੇ ਪੂਲ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਪੈਰਿਸ਼ੇਬਲ ਕਮੋਡਿਟੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਸਤਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਇਹ ਇੰਡਸਟਰੀ ਬਿਲਕੁਲ ਤਬਾਹ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਇਸ ਪਾਸੇ ਦਿਵਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਜੋ ਨਤੀਜਾ ਹੋਵੇਗਾ ਉਹ ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਵਾਂਗੇ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਮੁਰਗੀਆਂ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਦਾ ਭਾ 34 ਰੁਪਏ ਤੋਂ 38 ਰੁਪਏ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

(The rate of poultry feed has gone up from Rs. 34 to Rs. 38.)

ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ : ਹਾਂ ਜੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਅੰਡੇ ਸਗੋਂ ਮਹਿੰਗੇ ਵਿਕਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਪੂਲ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਫਾ ਕਮਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਇਸ ਬਿਜ਼ਨੈਸ ਨੂੰ ਧੱਕਾ ਲੱਗਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਰਹੇ ਹਾਂ।

Mr. Speaker : The hon. Chief Minister has given his mind about the impending difficulties. He will be on the alert and will let the House know what the Government will do in the matter.

श्री बलरामजी दास टंडन : मैं सिर्फ यह कहना चाहता हूं कि अगर कोई चीज़ सस्ती होने की तरफ रूहजान रखती है तो सरकार को उस में मददगार होना चाहिए न कि ऐसे स्टेप लिये जाएं कि कीमत कम करने वालों को पीनलाइज़ किया जाए।

श्री अध्यक्ष : सरकार इस बारे में अपनी बात सोचेगी कि इसे इस बारे में क्या स्टैप लेने चाहिएं। अगर आप के पास इस मसले का कोई हल है तो आप बता दें। (The Government will consider the steps it has to take in this direction. The hon. Member may suggest any solution of the problem.)

श्री बलरामजी दास टंडन : जनाब, यह तो डिमांड और सप्लाई का सवाल है।

Mr. Speaker : There should be no debate on this. The hon. Member may meet the hon. Chief Minister in his Chamber and discuss the matter with him.

श्री फतेह चन्द विज : स्पीकर साहिब, मेरी मोशन के बारे में वजीर साहिब ने आज स्टेटमैंट देनी थी।

गृह मन्त्री : जनाब, स्टेटमेंट तो रैडी है, मगर मैं मजबूरी की वजह से कापियां नहीं करा सका। अगर कहें तो मैं पढ़ दूं।

श्री अध्यक्ष : चलो, कल स्टेटमेंट दे दें। (The hon. Home Minister may please make the statement to-morrow.)

गृह मन्त्री : बहुत अच्छा जी । इस में कुछ मित्तल साहिब के डिपार्टमेंट का भी ताल्लुक है इस लिये कुछ देर हो गई । कल स्टेटमेंट दे दूंगा ।

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼: ਜਨਾਬ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ੈਲਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਇਨਾਮਦਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਦੇਣੀ ਸੀ।

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ: ਉਹ ਵੀ ਦੋ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਦੇ ਦੇਣਗੇ । (He will give that Statement within two or three days.)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਮੇਰੀ ਪ੍ਰਿਵਿਲੇਜ ਮੋਸ਼ਨ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜੋੜ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ ?

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ: ਉਹ ਫੈਸਲਾ ਕਲ੍ਹ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ । (That matter will be decided upon tomorrow.)

PRESENTATION OF THE PRELIMINARY REPORT OF THE PUNJABI REGIONAL COMMITTEE ON THE PUNJAB MUNICIPAL CORPORATIONS BILL, 1963

ਸ੍ਰੀ **ਰਲਾ ਰਾਮ** (ਚੇਅਰਮੈਨ, ਪੰਜਾਬੀ ਰਿਜਨਲ ਕਮੇਟੀ): ਮੈਂ ਪੰਜਾਬ ਮਿਉਨਿਸਪਲ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਬਿਲ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਰਿਜਨਲ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਪ੍ਰਿਲਿਮੀਨਰੀ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ।

(I beg to present the preliminary Report of the Punjabi Regional Committee on the Punjab Municipal Corporations Bill.)

EXTENSION OF TIME FOR THE PRESENTATION OF THE REPORT BY THE PUNJABI REGIONAL COMMITTEE ON THE PUNJAB MUNICIPAL CORPORATIONS BILL, 1963

Minister for Local Government and Welfare (Sardar Gurbanta Singh): Sir, I beg to move—

> That the time fixed for the presentation of the Report by the Punjabi Regional Committee on the Punjab Municipal Corporations Bill, be extended upto 31st December, 1964.

Mr. Speaker : Motion moved —

> That the time fixed for the presentation of the Report by the Punjabi Regional Committee on the Punjab Municipal Corporations Bill, be extended upto 31st December, 1964.

श्री **बलरामजी दास टंडन** (अमृतसर शहर, पश्चिम) : जनाब स्पीकर साहिब, इस बारे में मैं यह कहना चाहता हूं कि यह मामला रिजनल कमेटी में भी आया था और अमृतसर को म्युनिसिपैलिटी को कारपोरेशन में बदलने का जो बिल है उस पर बहस हुई थी। अब इस बारे में मोशन आई है कि इस पर रिपोर्ट का जो समय है वह 31 दिसम्बर, 1964 तक बढ़ा दिया जाए। जनाब, यह एक नया बिल है पंजाब में और आयंदा दूसरे शहरों में कार्पोरेशन्ज़ बनेंगी तो यह उन पर भी लागू होगा। इस तरह सारे पंजाब का इस में

इन्टेरैस्ट है। तो हो सकता है कि इस हाउस की कोई सब कमेटी इस पर विचार करने के लिये बने। दूसरा हाउस भी अगर ऐसी ही कमेटी बनाना चाहे तो उस पर कोई बार नहीं है। फिर गवर्नर साहिब या प्रैजीडैंट साहिब ने इस की मन्जूरी भी लेनी है, फिर रूल्ज़ बनने हैं। इस तरह से इस बात में दो तीन साल लगने वाले हैं। इस बारे में हम ने रिजनल कमेटी में भी दरखास्त की थी कि यह इस बिल को रूल्ज के मुताबिक आराम से बना लें, हर स्टेज में से गुजरने दें। मगर चूंकि अमृतसर में चुनाव 11, 12 साल से नहीं हुए हैं वह तो करवा दें। जब बाकी म्युनिसिपैलिटीज की इलैक्शन्ज हो रही हैं तो क्या वजह है कि इस बहाने से अमृतसर की इलैक्शन्ज इतने सालों से एवायड की जा रही हैं। अमृतसर की इलैक्शन पहले करवाई जाए। इस बात पर हैरानगी होती है कि गवर्नमेंट हमेशा से यह कहती आ रही है और इन्हें डर है कि आजकल जो पार्टी इन पावर है, हो सकता है कि वह नई इलेक्शन के बाद ओवर व्हैलमिंग मैजारिटी में न आ सके। आज हम, स्पीकर साहिब, देखते हैं कि इन की ऐसी मैजारिटी किसी तरह से भी नहीं आ सकती। कारपोरेशन के बारे में सन् 1953 में म्युनिसिपल कमेटी के एग्ज़ैक्टिव अफसर ने ड्राफ्ट तैयार किया था और सबमिट किया था आज 10 या 11 साल होने को हैं कि इस मामले को लिंगरआन किया जा रहा है। मेरा मतलब यह है कि कारपोरेशन बिल अभी आया है और इस के पास होने तक तीन साल गुजर जाएंगे। इस लिये जहां और म्युनिस्पल कमेटियों के इलेकशन हो रहे हैं वहां पर इस कमेटी के भी इलेक्शन करवाए जाएं और बाद में जब तीन साल या इस से पहले कारपोरेशन बिल पास हो गया तो वह एक्ट लागू किया जा सकता है।

Mr. Speaker : The hon. Member has said what he wanted to say.

Comrade Shamsher Singh Josh : Mr. Speaker, I have to make one submission.

Mr. Speaker : The House is to discuss the Appropriation Bill and there is not much of time left.

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਜਿਹੜਾ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਬਿਲ ਅਜ ਪੋਸਟਪੋਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਛੇਹਰਟਾ ਦਾ ਏਰੀਆ ਵੀ ਲਗਣਾ ਹੈ ਪਰ ਛੇਹਰਟਾ ਦੇ ਏਰੀਆ ਵਿਚ ਮਿਉਨਿਸਪਲ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾ ਕਰਵਾਈਆ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਸਰ ਦੀਅ ਤਾਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਉਥੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਇਹ ਜਸਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਬਿਲ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਛੇਹਰਟਾ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਇਨਾਂ ਪਾਸ ਕੋਈ ਜਸਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਿਉਂ ਇਸ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਥੇ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਦੀ ਮਜਾਰਟੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਮਿਉਨਿਸਪਲ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾਣ।

Mr. Speaker : I have got the point of order of the hon. Member. He should please resume his seat. The hon. Member wants to know the justification for holding elections of Chheharta Municipal Committee if it is to form a part of the Corporation area of Amritsar as also why the elections of Amritsar Municipal Committee are not being held ?

ਸਥਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਭਲਾਈ ਮੰਤਰੀ (ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬੰਤਾ ਸਿੰਘ): ਇਥੇ ਤਾਂ ਇਹ ਇਤਰਾਜ਼ ਬਣਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਥੇ ਤਾਂ ਇਸ ਗਲ ਲਈ ਐਕਸਟੈਨਸ਼ਨ ਮੰਗੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਬਿਲ ਤੇ ਰਿਜਨਲ ਕਮੇਟੀਆਂ ਵਿਚਾਰ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰ ਸਕਣ। ਮੇਰੀ ਇਹ ਦਰਖਾਸਤ ਹੈ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਬਿਲ ਮਿਉਨਿਸਪਲ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਹੈ ਇਹ ਅਗਲੇ ਬਜਟ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਆਵੇਗਾ । ਮੈਂ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਮਿਊਨਿਸਿਪਲ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਵਾ ਦੇਈਏ ਜਾਂ ਨਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲਿਸਟਾਂ ਆਦਿ ਸਭ ਕੰਮ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਵਾਰਡ ਵੀ ਬਣ ਗਏ ਹਨ ਪਰ ਇਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਨਾ ਤਾਂ ਲਿਸਟਾਂ ਬਣੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਵਾਰਡ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਵਾਰਡ ਬਨਾਉਣ ਵਿਚ ਹੀ ਇਕ ਸਾਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਲਗ ਜਾਵੇਗਾ । ਇਸ ਲਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀਆਂ ਇਲੈਕਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਡੀਲੇ ਕਰਨ ਦਾ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਹੁੰਦਾ । ਵੋਟਰਜ਼ ਲਿਸਟ ਤਿਆਰ ਕਰਨੀ, ਫਿਰ ਵਾਰਡ ਬਨਣੇ, ਫਿਰ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੋਰ ਕਈ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਾਲ ਡੇਢ ਸਾਲ ਤੋਂ ਘਟ ਨਹੀਂ ਲਗੇਗਾ । ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਟਾਈਮ ਬਚਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿਉ । ਇਸ ਬਿਲ ਨੇ ਰਿਜਨਲ ਕਮੇਟੀਆਂ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਅਪੀਲ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਸਭ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਇਸ ਬਿਲ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇਣ ਤਾਂ ਜੋ ਅਸੀਂ ਇਸ ਬਿਲ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਕੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਭੇਜ ਸਕੀਏ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਪੁਆਇੰਟ ਵਿਚ ਵਜ਼ਨ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਛੇਹਰਟਾ ਦੀ ਮਿਉਨਿਸਪਲ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਹੁਣ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ । (The point raised by the hon. Member Comrade Shamsher Singh Josh carries weight as to what is the necessity of holding the elections of the Municipal Committee Chheharta now when that area is to form a part of the Amritsar Corporation.)

ਸਥਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਭਲਾਈ ਮੰਤਰੀ: ਅਸੀਂ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਕੋਈ ਹਦਬੰਦੀ ਅਜੇ ਤਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਇਸ ਲਈ ਜਿਥੋਂ ਜਿਥੇ ਇਲੈਕਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰ ਲਿਆ ਉਥੇ ਮਿਊਨਿਸਿਪਲ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾ ਕਰਾਉਣੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ ।

[*Deputy Speaker in the Chair.*]

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਅਸੀਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਅਜੇ ਤਕ ਹਦ ਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਕਿਸੇ ਮਿਊਨਿਸਪਲ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ । (ਵਿਘਨ)।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ: ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਮੈਡਮ। ਕੀ ਕੋਈ ਮਨਿਸਟਰ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਿਆਂ ਹੱਸ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਸੀਰੀਅਸ ਗਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਾਂ ਪਰ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਹਸ ਕੇ ਜਵਾਬ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਇਸ ਗਲ ਤੇ ਨਾਨ ਸੀਰੀਅਸ ਹਨ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਕਾਸ਼, ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਹਸਣਾ ਸਿਖੋ । ਬਤੇਹਰਾ ਰੋ ਲਿਆ ਅਤੇ ਰੌਲਾ ਪਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਆਖਿਰ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵੋਟਰਜ਼ ਨੂੰ ਵੀ ਜਵਾਬ ਦੇਹ ਹੋਣਾ ਹੈ। (ਵਿਘਨ)।

(I wish that the hon. Member may also learn to smile. There has been a lot of crying and noise. After all the hon. Members are answerable to their voters.)

ਸ਼੍ਰੀ ਬਲਰਾਮ ਜੀ ਦਾਸ ਟੰਡਨ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਮੈਡਮ । ਅਜ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਰਿਜਨਲ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਦਸੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਛੇਹਰਟਾ ਦੀ ਮਿਊਂਸਿਪਲ ਕਮੇਟੀ ਹੈ ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਹਦ ਵਿਚ ਆਉਣੀ ਹੈ, ਹੁਣ ਉਸ ਨੂੰ ਡੀਨਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਨਾਬ, ਇਸ ਨੂੰ ਰੀਕਾਰਡ ਵੇਖ ਕੇ ਐਗਜ਼ਾਮਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਇਹ ਗਲਤ ਬਿਆਨੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ, ਟੰਡਨ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਨੂੰ ਉਠਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਵੇਲੇ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ਕਰਨ ਲਗਿਆਂ ਸਪੀਚ ਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਆ ਕਰੋ।

(I have to point out to the hon. Member Shri Balramji Dass Tandon that he should not start making a speech every time while raising a point of order.)

ਸ਼੍ਰੀ ਬਲਰਾਮ ਜੀ ਦਾਸ ਟੰਡਨ : ਜਨਾਬ, ਮੇਰੀ ਗਲ ਤਾਂ ਖਤਮ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ਅਜੇ ਦਸਿਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤੇ ਰੂਲਿੰਗ ਦੇ ਦਿਤੀ ਹੈ ਇਹ ਗਲਤ ਗੱਲ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸ਼ਾਰਟ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਇਕ ਸਪੀਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹੋ ।

(The hon. Member does not make out his point in short but starts delivering a speech.)

श्री बलरामजी दास टन्डन : आज यह स्टेटमैंट दे रहे हैं और आज से चार दिन पहले पंजाबी रिजनल कमेटी में इसी बिल पर बोलते हुए और जवाब दिया था तो इसके बारे में आपका रूलिंग चाहता हूं ।

उपाध्यक्षा : डिफरेंट जवाब नहीं होना चाहिए। (विघ्न) (There should not be a different reply.) ......(interruptions)

उपाध्यक्षा : आप लिख कर भेज दें मैं दरियाफ्त करूंगी। (The hon. Member may please give in writing and I shall inquire about it)

गृह मन्त्री : यह तो अभी बिल ही है। इसको कई बार डिस्कस किया जाना है। फिर रिजनल कमेटीज में जाना है और बाद में हाउस में पेश होगा और मन्जूरी होगी फिर कारपोरेशन बिल पास होने के बाद अमल में आएगा। अभी लिमिट (विघ्न) के बारे में नहीं कहा जा सकता कि अमृतसर कारपोरेशन की हद कहां तक होगी।

श्री बलरामजी दास टन्डन : मैं तो, जनाब, आपकी रूलिंग चाहता हूं कि सरकार अभी लिमिट मुकर्रर कर दे कि एक साल के अन्दर इलेक्शन करवा देंगे। यह तो डेमोक्रेसी नहीं, एक तमाशा बन गया है कि जिस कमेटी में चाहें यह इलेक्शन करवा लें और जिस में न चाहें न करवाएं ।

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼: ਮੈਂ ਇਸ ਮੋਸ਼ਨ ਨੂੰ ਅਪੋਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਮੇਰਾ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮੋਸ਼ਨ ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਅਪੋਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਤੇ ਬੋਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। (ਵਿਘਨ)।

उपाध्यक्षा : कम से कम इतना तो देख लें कि किस बात पर आप इंट्रप्ट करना चाहते हैं। हाऊस ने और काम भी करना है या आपने आपस में ही ले दे करनी है ? (The hon. Member may please interrupt the proceedings only when it is necessary. Whether the other business before the House is also to be transacted or the Members are to address each other?)

श्री बलरामजी दास टंडन : यह भी तो काम है।

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਜਨਾਬ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਐਕਸਟੈਨਸ਼ਨ ਮੰਗੀ ਹੈ ਕਿ ਰਿਜਨਲ ਕਮੇਟੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਬਿਲ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਹੋਰ ਸਮਾਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ 31 ਦਸੰਬਰ, 1964 ਤਕ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਣ। ਮੈਂ ਇਸ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਛੇਹਰਟਾ ਦੀ ਮਿਊਨਿਸਪਲ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ। (ਵਿਘਨ)।

(At this stage Comrade Shamsher Singh Josh again rose to Speak.)

उपाध्यक्षा : देखिये, मेरे पास रिकार्ड है, आप बोल चुके हैं। (The record with me shows that the hon. Member has already spoken.)

कामरेड शमशेर सिंह जोश : डिप्टी स्पीकर साहिबा, वैसे आप कुछ भी कहें मगर फैक्ट यह है कि जब मैं बोल रहा था तो एक प्वायंट पर मैं स्पीकर साहिब से उलझ गया था; मुझे बैठना पड़ा। इस के बाद वह चेयर से उठ खड़े और आप आ गई। इस लिये मरी रिक्वैस्ट है कि मुझे इस मुआमले पर बोलने का मौका मिलना चाहिये।

उपाध्यक्षा : आप ऐसे मुआमले जब स्पीकर साहिब आ जायें उन से सुलझा लिया करो, वैसे बातें न बनाया करो। (विघ्न) (I would request the Hon'ble Member that he may raise such objections at the time when Mr. Speaker is in the Chair. He should avoid such talks when I am in the Chair.) (*Interruptions*)

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਮੋਸ਼ਨ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਮਨਿਸਟਰ ਇੰਚਾਰਜ ਨੇ ਪਿਛੇ ਜਿਹੇ ਜਿਹੜੀ ਪੰਜਾਬੀ ਰਿਜਨਲ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਹੋਈ ਸੀ, ਉਸ ਵਿਚ ਅਸ਼ੋਰੈਂਸ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਵੀ ਮਿਊਂਸਪਲ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਛੇਹਰਟਾ ਦੀ ਹੈ ਇਕੱਠੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਪਰ ਇਹ ਅੱਜ ਇਸ ਵਾਇਦੇ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ: ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕੁਝ ਕਹੋ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਹੀ ਸਵਾਲ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਆਇਆ ਮਨਿਸਟਰ ਇਨਚਾਰਜ ਦੇ ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੁਹਾਡਾ ਬੋਲਣ ਦਾ ਕੋਈ ਹੱਕ ਬਣਦਾ ਹੈ ?

(I would ask the hon. Member Babu Bachan Singh, whether he has any right to speak when the Minister-Incharge has already replied ?)

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ: ਮੈਂ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਬੜੇ ਅਦਬ ਨਾਲ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਗੱਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿਆਂ ਕੀ ਕਿਸੇ ਮਨਿਸਟਰ ਇਨਚਾਰਜ ਦੇ ਕੋਈ ਮੋਸ਼ਨ ਮੂਵ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਸੇ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਇਸ ਮੋਸ਼ਨ ਦੇ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਜਾਂ ਤਰਮੀਮ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ?

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ: ਮੈਂ ਕਦੋਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਈਟ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਰਿਕਾਰਡ ਦਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂਬਰ ਬੋਲੇ ਹਨ। (When did I deny him the right to do so ? But the record shows that the hon. Members have spoken as such.)

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਵਾਬੀ ਤਕਰੀਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਮੋਸ਼ਨ ਮੂਵ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਬੋਲੇ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁਆਇੰਟਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦਾ ਹੱਕ ਹੈ।

Deputy Speaker : The hon. Minister has already spoken on the motion. I am sorry, it is not possible to give time to the hon. Member.

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ: ਮੈਂ ਕੀ ਸਮਝਾਂ ? ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਮੈਂ ਬੋਲ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਬੋਲ ਸਕਦਾ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ: ਤੁਸੀਂ, ਬਾਬੂ ਜੀ, ਪਹਿਲਾਂ ਤਸ਼ਰੀਫ ਰਖੋ। ਏਥੇ ਰਿਕਾਰਡ ਸ਼ੋ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਸ੍ਰੀ ਬਲਰਾਮਜੀ ਦਾਸ ਟੰਡਨ ਬੋਲਿਆ ਹੈ, ਫਿਰ ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼। ਮੈਂ ਪੁਛਦੀ ਹਾਂ ਦੋਨੋ ਬੋਲੇ ਹਨ ਕਿ ਨਹੀਂ।

(The hon. Member should please resume his seat. The record shows that first Shri Balramji Das Tandon spoke and then Camrade Shamsher Singh Josh. He may please let me know if it is not a fact.)

Comrade Shamsher Singh Josh ; I was speaking and making out my point, when the Home Minister intervened.

ਮੈਂ ਅਰਜ ਕਰਾਂ ਕਿ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ਤੇ ਬੋਲਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਵੀ ਇਸ ਬਿਲ ਬਾਰੇ ਦੇ ਦਿੱਤੀ।

उपाध्यक्षा : श्री बलरामजी दास टंडन, आप तो, प्वायंट आफ आर्डर पर नहीं बोले।

(The hon. Member Shri Balramji Dass Tandon did not speak on a point of order.)

श्री बलरामजी दास टन्डन : मैं तो, उपाध्यक्षा, बोल चुका हूं।

कामरेड शमशेर सिंह जोश : मेरा प्वायंट आफ आर्डर था । जब मिनिस्टर बोलने लगा My voice was drowned and I could not have my say.

उपाध्यक्षा : मेरे लिये भी कोई रूल्ज़ नहीं रह जाते कि मिनिस्टर इंचार्ज के बाद आप को बोलने की इजाज़त दूं जब कि सारी बात प्रोसीडिंग में आ चुकी है ।

(I cannot allow the hon. Member to speak when there is no provision in the rules that he can speak after the Minister has replied finally and the whole thing is on record in the proceedings.)

बाबू बचन सिंह : मैं यह पूछना चाहता हूं कि आया मेरा बोलने का कोई राइट है या नहीं ?

उपाध्यक्षा : मैं किसी भी रूल्ज़ एंड रैगूलेशन के खिलाफ नहीं जा सकती; आखिर यह भी तो इसी हाउस के बनाये हुए हैं। (I cannot go against the rules. After all these rules have also been prepared by this House.)

ਕਾਮਰੇਡ ਮਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿਕਾ : ਮੇਰਾ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ਇਹ ਹੈ ਜੀ ਕਿ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਮਿਊਂਨਿਸਪਲ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਉਣੀਆਂ, ਪਰ ਛੇਹਰਟੇ ਦੀਆਂ ਕਰਵਾਉਣੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਖਿਰ ਉਥੇ ਕਿਹੜੀ ਆਫਤ ਆ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਚੋਣਾਂ ਕਰਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

Deputy Speaker : This is no point of order. Is the hon. Member Babu Bachan Singh ready to withdraw from his point now?

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹੋ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਇਆ ਜਿਹੜੀ ਮੋਸ਼ਨ ਮੂਵ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਮੈਂ ਇਸ ਦੇ ਮੁਤਲਿਕ ਬੋਲ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਯਾ ਨਹੀਂ। ਮੈਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਤੋਂ ਦੱਸਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕੀ ਰਿਪਲਾਈ ਦਿੱਤਾ।

Deputy Speaker : I would request the hon. Member to resume his seat.

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਮੇਰਾ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ਇਹ ਹੈ ਜੀ ਕਿ ਆਇਆਂ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਜੇ ਕੋਈ ਮੋਸ਼ਨ ਪੇਸ਼ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਬੋਲਣ ਦੇ ਹੱਕ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਹਿਰੂਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

उपाध्यक्षा : मैं ने आप को एक दफा नहीं, तीन दफा कह जो दिया है कि दो मैंबर्ज़ इस मोशन पर बोल चुके हैं। (I have informed the hon. Member thrice that two hon. Members have already spoken on this motion.)

बाबू बचन सिंह : इस के मुताल्लिक रूल्ज़ क्या हैं, आप जरा पढ़ दें। मैं भी रूल्ज़ के मुताबिक ही चलना चाहता हूं।

उपाध्यक्षा : रूल्ज़ भी तो यही है कि मनिस्टर के बाद कोई नहीं बोल सकता । The Minister has replied.(It is provided in the rules that no member can speak after the Minister incharge has replied and in this case the Minister has replied.)

कामरेड शमशेर सिंह जोश : मैं इस प्वायंट पर डिस्कशन चाहता हूं इस लिये हाऊस की बैठक को एक घंटे के लिये और बढ़ा दिया जाये । (*Interruption*) I bow and submit to the Chair.

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਤੁਹਾਡੀ ਰਾਏ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਰਿਜਨਲ ਕਮੇਟੀ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਦਸ ਦਿਤਾ ਕਿ ਫਲਾਣੀ ਤਾਰੀਖ ਤੱਕ ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਜਗ੍ਹਾ ਚੋਣਾਂ ਕਰਵਾਵਾਂਗੇ, ਅੱਜ ਕਿਉਂ ਨਵੀਂ ਗੱਲ ਛੇੜ ਰਹੇ ਹਨ ? ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਹਸਬ ਮਾਮੂਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਤਬਦੀਲੀ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੂੰ ਕੋਈ ਹਕ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ। ਰਿਜਨਲ ਕਮੇਟੀ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਬਿਲ ਕਿਸੇ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਵੀ ਬਜਟ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ । ਫਿਰ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਤਨਾ ਲੰਬਾ-ਚੌੜਾ ਬਿਲ ਬਜਟ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਹੀ ਪਾਸ ਹੋ ਜਾਏ। ਜੇ ਪਾਸ ਹੋ ਜਾਏ ਤਾਂ ਉਸ ਤੇ ਮੰਜ਼ੂਰੀ ਲਈ ਵੀ ਬਹੁਤ ਵਕਤ ਲਗ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਬਣਾਉਣੀਆਂ ਪੈਣਗੀਆਂ, ਵਾਰਡ ਬਣਾਉਣੇ ਪੈਣਗੇ। ਘਟੋ ਘਟ ਇਸ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਲੱਗਣਗੇ ।

ਹੁਣ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਿਲ ਸੰਨ 1961 ਤੋਂ ਚਲਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਔਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸ਼ੈਤਾਨ ਦੀ ਆਂਤ ਵਾਂਗੂ ਇਹ ਕਿਤਨਾ ਲੰਬਾ ਅਰਸਾ ਹੋਰ ਚਲੇ। ਅਸਲ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਕਿ ਇਸ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ ਬਿਲਕੁਲ ਮਫਲੂਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਚੁਨਣ ਦੇ ਰਾਈਟ ਤੇ ਛਾਪਾ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਔਰ ਜੇ ਇਹ ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ ਕਿਸੇ ਗੁੰਡੇ ਕਿਸੇ ਬਦਮਾਸ਼ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਅਨਸੋਸ਼ਲ ਐਲੀਮੈਂਟ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਗਲ ਸਮਝ ਵਿਚ ਆ ਸਕਦੀ ਸੀ ਮਗਰ ਬਦਕਿਸਮਿਤੀ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਸਾਡੇ ਹਕੂਕ ਦੇ ਕਸਟੋਡੀਅਨ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਰੀਏ ਹੀ ਇਸ ਸੂਬੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਰਾਈਟ ਐਕਸਰਸਾਈਜ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵਾਂਝਿਆਂ ਰਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਔਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ 4 ਲੱਖ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਤੇ ਛਾਪਾ ਮਾਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਥੇ 12 ਸਾਲ ਤੋਂ ਮਿਊਂਸਿਪਲ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਔਰ ਜਿਹੜੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਆਉਣੇ ਸਨ ਉਹ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕੇ ; ਪੁਰਾਣੇ ਹੀ 12 ਸਾਲ ਤੋਂ ਉਥੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਅਜ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੁਰਾਣੇ ਅਸੂਲ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਕੰਮ ਹੁੰਦਾ ਜਾਏ ਔਰ ਬਿਲ ਬਣਦਾ ਜਾਏ; ਮਗਰ ਅਸਲ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅੰਨਾ ਵੰਡੇ ਰਿਉੜੀਆਂ ਮੁੜ ਮੁੜ ਘਰਦਿਆਂ ਨੂੰ। ਜਨਾਬ, ਜਿਥੇ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਅਕਸਰੀਅਤ ਹੈ, ਉਥੇ ਚੋਣ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਲੇਕਿਨ ਜਿਥੇ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਅਕਲੀਅਤ ਹੈ, ਉਥੇ ਚੋਣਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਸੂਬੇ ਦੇ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹਕੂਕ ਨੂੰ ਪੈਰਾਂ ਤਲੇ ਕੁਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਰਿਜਨਲ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਰਿਪੋਰਟ ਹੇ ਮੈਂ ਉਸ ਦੀ

[ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ]
ਮੁਖਾਲਫਤ ਕਰਨ ਲਈ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਇਆ ਹਾਂ। ਇਸ ਨੂੰ ਇਹ ਹੁਕਮ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਘਟੋ ਘਟ ਦੋ ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰੇ।

ਇਥੇ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੇ ਵਿਚ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦ ਪੰਜਾਬੀ ਰਿਜਨਲ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਹੋਈ, ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਸਬ-ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਆਇਆ, ਤਾਂ ਮਨਿਸਟਰ ਇਨਚਾਰਜ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਛੱਡੋ ਸਬ-ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਪੂਰੀ ਰਿਜਨਲ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਅਖਤਿਆਰ ਦੇ ਦਿਉ ਤਾਕਿ ਸਾਰੀ ਕਮੇਟੀ ਇਸ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰੇ। ਜਨਾਬ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਫੇਰ ਕੀ ਹੋਇਆ, ਉਹ ਵੀ ਮੈਂ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸ ਪੰਜਾਬੀ ਰਿਜਨਲ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਦੋ ਦਿਨ ਮੀਟਿੰਗ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਔਰ ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦਾ 11 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਵੇਸਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਮਨਿਸਟਰਾਂ ਨੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਦੋ-ਦੋ ਨਾਉਂ ਦੇ ਦਿਉ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਿਕਮੈਂਡ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ। ਮਤਲਬ ਇਹ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਕਿ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਬਾਰੇ ਸਾਰੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਇਕ ਬਹਾਨਾ ਜਾਂ ਦੂਜਾ ਬਹਾਨਾ ਬਣਾ ਕੇ ਮੁਲਤਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਔਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹਕੂਕ ਨੂੰ ਖੋਹਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਮੈਡਮ, ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਇਹ ਹਾਲਾਤ ਵੇਖ ਕੇ ਜ਼ਰਾ ਗੌਰ ਕਰੋ ਕਿ ਲੋਕ ਸਾਡੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਕੀ ਰਾਇ ਰਖਣਗੇ ਕਿ ਇਸ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਬੜੀ ਹੈਰਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦ ਇਹ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਤਨੇ ਵੱਡੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਹਰ 5 ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ, ਸਟੇਟ ਅਸੈਂਬਲੀਆਂ ਦੇ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਕ 4 ਲੱਖ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਵਾਲੇ ਸ਼ਹਿਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ 12 ਸਾਲ ਤੋਂ ਚੋਣ ਨਹੀਂ ਕਰਾ ਸਕੇ। ਹੁਣ ਜਦ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਪਾਇਆ ਕਿ ਚੋਣ ਛੇਤੀ ਕਰਾਉ ਤਾਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਫਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਾਰਡ ਬਣਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਬੜਾ ਟਾਈਮ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਵੀ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਨੂੰ ਫਾਲੋ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਾਲਹਾ ਸਾਲ ਦਾ ਅਰਸਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ 12 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਕੁੰਭਕਰਨ ਦੀ ਨੀਂਦ ਸੁਤੇ ਰਹੇ। ਜਦ ਦੂਜੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਚੋਣਾਂ ਕਰਾਈਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਵਿਚ ਮਿਉਂਨਿਸਪਲ ਚੋਣ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ? ਮੈਂ ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਲੇਕਿਨ ਅਸਲ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਲੋਕ ਇਤਨੇ ਤੰਗ ਆਏ ਹੋਏ ਹਨ ਕਿ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟੰਗੋਂ ਫੜ ਕੇ ਬਾਹਰ ਸੁਟ ਦੇਣਗੇ, ਇਸ ਲਈ ਉਥੇ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਈ ਜਾ ਰਹੀ। ਔਰ ਇਸੇ ਵਜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਕਦੀ ਇਕ ਮਿਆਦ, ਕਦੀ ਦੂਜੀ ਮਿਆਦ ਤੇ ਕਦੀ ਤੀਜੀ ਮਿਆਦ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਕੋਈ ਮਿਆਦ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਹੜੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕੰਮ ਹਨ ਇਸ ਹਾਊਸ ਦੇ ਉਹ ਤਾਂ ਪਿਛਾਂਹ ਸੁਟੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਔਰ ਗੈਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਟਾਈਮ ਔਰ ਪੈਸਾ ਬਰਬਾਦ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਰਵੱਈਆ ਇਸ ਹਾਊਸ ਤੇ ਇਕ ਵਡਾ ਭਾਰੀ ਧੱਬਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਿਟਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸਥਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਭਲਾਈ ਮੰਤਰੀ : ਜਨਾਬ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਮਿਉਨਿਸਪਲ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੇ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਏ ਜਾਂਦੇ। ਲੇਕਿਨ ਜਦ ਅਸੀਂ 70-72 ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੇ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਕਰਵਾਣ ਲਗੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਇਤਰਾਜ਼ ਉਠਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਛਿਹਰਟੇ ਮਿਉਨਿਸਪਲ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਕਿਉਂ ਕਰਵਾਣ ਲੱਗੇ ਹੋ। ਇਹ ਇਸ ਕਰਕੇ

ਇਤਰਾਜ਼ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਥੇ ਕੌਮਊਨਿਸਟਾਂ ਦੀ ਮਜੋਰਿਟੀ ਹੈ। ਪਰ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦ ਸਾਰੀਆਂ ਹੋਰ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦਾ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਕਰਵਾਣ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਛਿਹਰਟਾ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਦੋਸਤ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਕਰਵਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕਦੇ ਹਨ।

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਬਿਲਕੁਲ ਗਲਤ ਹੈ।

ਕਾਮਰੇਡ ਮਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਗਲਤ ਬਿਆਨੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

Deputy Speaker: Order please.

ਸਥਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਭਲਾਈ ਮੰਤਰੀ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਕਾਰ-ਪੋਰੇਸ਼ਨ ਬਿਲ ਦੇ ਬਾਰੇ ਏਥੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕਿਹਾ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹੀ ਇਕੱਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਰਿਜਨਲ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਹੀ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਹਿੰਦੀ ਰਿਜਨਲ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਇਕ ਸਬ-ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਬ ਕਮੇਟੀ ਪੰਜਾਬ ਰਿਜਨਲ ਕਮੇਟੀ ਵਿਚ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਵਕਤ ਆਇਆ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਆਪੋਜੀਸ਼ਨ ਵਾਲੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਉਹ ਕਮੇਟੀ ਨਾ ਬਨਣ ਦਿੱਤੀ। ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਹੋਰੀਂ ਵੀ ਰੁਕਾਵਟ ਪਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ।

उपाध्यक्षा : आपने बाबू बचन सिंह के सहयोग न देने की वजह से क्यों न कमेटी बनाई ? आप बना लेते । (There was no difficulty in appointing the sub-committee even if Babu Bachan Singh did not co-operate. The hon. Minister could have formed a sub-committee.)

ਸਥਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਭਲਾਈ ਮੰਤਰੀ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਫੇਰ ਹਿੰਦੀ ਰਿਜਨਲ ਕਮੇਟੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਸਬ-ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ। ਫੇਰ ਦੋਬਾਰਾ ਉਹ ਮਾਮਲਾ ਪੰਜਾਬੀ ਰਿਜਨਲ ਕਮੇਟੀ ਵਿਚ ਆਇਆ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਪੰਜਾਬੀ ਰਿਜਨਲ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਅਖਤਿਆਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਬਣਾ ਲਈ ਜਾਵੇ ਲੇਕਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬਿਲ ਤਾਂ ਪਾਸ ਕਰਵਾਂਵਾਂਗੇ ਜੇਕਰ ਮੀਟਿੰਗ ਕਿਸੇ ਪਹਾੜੀ ਮੁਕਾਮ ਤੇ ਕਰੋ। ਮੈਂ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਬਿਲ ਪਾਸ ਕਰਵਾਉਣਾ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਮੰਨ ਲਈ।

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਮੈਡਮ। ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਐਲੀਗੇਸ਼ਨ ਲਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਸਬ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਪਹਾੜ ਤੇ ਮੀਟਿੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਬਿਲ ਨਹੀਂ ਪਾਸ ਹੋਣ ਦਿਆਂਗੇ। ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਚੈਲੰਜ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਬਿਲਕੁਲ ਗਲਤ ਹੈ। ਅਗਰ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦੇਣ ਤਾਂ ਉਸ ਸਬ -ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਦੇਣਗੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਅਸਤੀਫਾ

Deputy Speaker: This is no point of order please.

ਸਥਾਨ ਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਭਲਾਈ ਮੰਤਰੀ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਉਸ ਸਬ-ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮਿਨਟਿਸਵ ਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਅਗਲੀ ਮੀਟਿੰਗ ਕਿਸੇ ਪਹਾੜੀ ਮਕਾਮ ਤੇ ਹੋਵੇਗੀ।

[ਸਥਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਭਲਾਈ ਮੰਤ੍ਰੀ]
ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ਾਮਦ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਚਲੋ ਪਹਾੜੀ ਮਕਾਮ ਤੇ ਹੀ ਮੀਟਿੰਗ ਕਰ ਲਉ ਤਾਕਿ ਬਿਲ ਪਾਸ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਮਾਰਫਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਮੇਰੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਔਰ ਰਿਜਨਲ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਫੇਰ ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਹਊਸ ਦੇ ਵਿਚ ਪਾਸ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਕਿ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਜਲਦੀ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣ। ਬਾਕੀ ਇਨ੍ਹਾ ਦੀ ਇਹ ਗਲ ਗਲਤ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਉਂਦੇ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਉ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ। (ਵਿਘਨ)। ਅਗਰ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਕੋਆਪਰੇਸ਼ਨ ਦੇਣ ਤਾਂ ਰਿਜਨਲ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਜਲਦੀ ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਅਸੈਂਬਲੀ ਤੋਂ ਪਾਸ ਕਰਵਾਂਲਾਂਗੇ ਔਰ ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਇਲੈਕਸ਼ਨਜ਼ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਮੁਕਰਰ ਕਰ ਦਿਆਂਗੇ।

ਕਾਮਰੇਡ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿਕਾ: ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਛੇਹਰਟੇ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦਸਿਆ ਕਿ ਉਥੇ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਪੋਸਟਪੋਨ ਕਰਵਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਨਹੀਂ।

Deputy Speaker: Please sit down. *(Interruptions)*

ਇਕ ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰ: ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਪਿਛਲੀ ਦਫਾ ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਰਿਜਨਲ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਹੋਈ ਸੀ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਅਗਰ ਬਿਲ ਪਾਸ ਕਰਵਾਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪਹਾੜੀ ਮੁਕਾਮ ਤੇ ਮੀਟਿੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਖੁਦ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਪਾਉਣ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ।

ਵਿਰੋਧੀ ਪੱਖ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਲੋਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ: ਗਲਤ ਹੈ।

Deputy Speaker; Question is—

That the time fixed for the presentation of the Report by the Punjabi Regional Committee on the Punjab Municipal Corporations Bill, be extended up to 31st December, 1964.

The motion was carried.

WALK OUT

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼: ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਛੇਹਰਟੇ ਦਾ ਇਸ਼ੂ ਜੋ ਅਸੀਂ ਰੇਜ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦਸਿਆ।

Deputy Speaker: How can I compel the hon. Minister to oblige you?

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼: ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਜੇ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਛੇਹਰਟੇ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦਸਣਾ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਵਾਕ ਆਊਟ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

(At this stage some members of the Opposition staged a walk out)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ: ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮਸਲਾ ਅਸਲ ਵਿਚ ਹੋਰ ਸੀ। ਪੰਜਾਬੀ ਰਿਜਨਲ ਕਮੇਟੀ ਵਿਚ ਵੀ ਨਾ ਇਹ ਮੋਸ਼ਨ ਪੇਸ਼ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪਾਸ ਹੋਈ ਸੀ, ਲੇਕਿਨ ਚੂੰਕਿ ਇਕ ਦਫਾ ਸਾਡੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਨੇ ਅਨਾਊਂਸ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਸਬਮਿਟ ਕਰ ਗਏ ਸੀ। ਇਹ ਬੜਾ ਸੰਜੀਦਾ ਮਸਲਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਬਿਲ ਕਿਸੇ ਮਜਬੂਰੀ ਦੀ ਵਜਾਹ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਾਸ ਕਰਵਾ ਸਕੇ। ਮੈਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਡੀਟੇਲਜ਼

ਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਰੀਜ਼ਨ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਵੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਗਲ ਬਿਲਕੁਲ ਕਲੀਅਰ ਹੈ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨਾਲ ਲਗਦਾ ਜੋ ਛੇਅਰਟੇ ਦਾ ਟਾਊਨ ਹੈ ਉਥੇ ਤਾਂ ਇਹ ਚੋਣਾਂ ਕਰਾ ਰਹੇ ਹਨ ਹਾਲਾਕਿ.......(ਸ਼ੋਰ)।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ: ਮੈਂ ਇਹ ਮੋਸ਼ਨ ਪੁਟ ਵੀ ਕਰ ਚੁਕੀ ਹਾਂ ਲੇਕਿਨ ਤੁਸੀਂ ਅਜੇ ਵੀ ਉਸ ਤੇ ਬੋਲੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹੋ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿਵੇਂ ਮਜਬੂਰ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹਾਂ। (I have already put this motion to the vote of the House but the hon. Member is still speaking on it. How can I force the hon. Minister to give reply ?)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ: ਅਸੀਂ ਇਹੋ ਚੀਜ਼ ਤੁਹਾਡੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਲਿਆ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਬੜੇ ਹਨੇਰ ਦੀ ਗਲ ਹੈ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਤਾਂ ਇਸ ਲਈ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਉਥੇ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਬਣਨੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਛੇਹਰਟੇ ਬਾਰੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ........... (ਸ਼ੋਰ)।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ: ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਹਾਊਸ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਚਲਾਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸੋਚਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਚੇਅਰ ਤੇ ਆਉਣਾ ਵੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਮੈਂ ਇਥੇ ਬੈਠਦੀ ਹਾਂ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਬਿਲਕੁਲ ਦੂਸਰਾ ਰੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਸੋਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਕੋਈ ਚੇਅਰ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਬੜੇ ਅਦਬ ਨਾਲ ਦਰਖਾਸਤ ਕਰਾਂਗੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਹਾਊਸ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਲ ਨੂੰ ਇਸ ਚੇਅਰ ਤੇ ਨਹੀਂ ਆਵਾਂਗੀ। ਜੇਕਰ ਆਵਾਂਗੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਰੂਲਜ਼ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਹੀ ਚਲਾਵਾਂਗੀ। ਇਹ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਉਠੇ ਬੋਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਵੇ। (If the hon. Members are to transact the business of the House in this way then I will have to think as to whether I should occupy this Chair or not. Whenever I occupy this Chair the attitude of some hon. Members is quite different and they ignore the existence of Chair altogether. I would respectfully submit that if the House so desires I would not occupy this Chair tomorrow. but while in Chair I will conduct the proceedings of the House according to the rules. This is not the way that everyone should rise and start speaking.)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ: ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਤਨਾ ਮੌਕਾ ਵੀ ਗਲ ਕਰਨ ਦਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਅਤੇ ਵਜ਼ੀਰ ਇਥੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਅਸੀਂ ਇਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਪਰੋਟੈਸਟ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਵਾਕ ਆਊਟ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

(Sardar Lachhman Singh Gill and Sardar Tara Singh Lyallpuri staged a walkout.)

PRESENTATION OF THE PRELIMINARY REPORT OF THE PUNJABI REGIONAL COMMITTEE ON THE PUNJAB MUNICIPAL BILL, 1963

ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਰਲਾ ਰਾਮ (ਚੇਅਰਮੈਨ, ਪੰਜਾਬੀ ਰਿਜਨਲ ਕਮੇਟੀ) : ਮੈਂ ਪੰਜਾਬ ਮਿਊਨਿਸਪਲ ਬਿਲ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਰਿਜਨਲ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਪ੍ਰਿਲੀਮੀਨਰੀ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

(I beg to present the Preliminary Report of the Punjabi Regional Committee on the Punjab Municipal Bill)

EXTENSION OF TIME FOR THE PRESENTATION OF THE REPORT BY THE PUNJABI REGIONAL COMMITTEE ON THE PUNJAB MUNICIPAL BILL, 1963

Minister for Local Government and Welfare (Sardar Gurbanta Singh) : Madam, I beg to move —

> That the time fixed for the presentation of the Report by the Punjabi Regional Committee on the Punjab Municipal Bill, be extended up to 31st December, 1964.

चौधरी इन्दर सिंह मलिक : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, मैडम। डिप्टी स्पीकर साहिबा, यह वाक आऊट इस लिए किया गया है कि छेहेंटा के बारे में वजीर साहिब ने कोई जवाब नहीं दिया है। या तो वहां पर इलैक्शन पोस्टपोन करें या फिर दोनों जगह इलैक्शन कराएं........

उपाध्यक्षा : वह बात तो खत्म हो चुकी है ? (That matter is over now.)

चौधरी इन्दर सिंह मलिक : बात यह है कि जब अमृतसर में कारपोरेशन बननी है और, इसी लिये वहां की कमेटी का इलैक्शन नहीं होना है तो फिर छेहेंटा की कमेटी का इलैक्शन क्यों करवा रहे हैं जब कि वह भी इस की हदूद में आ जाना है ? आखिर मास्टर जी साफ बात क्यों नहीं करते कि वहां वह इलैक्शन पोस्टपोन करेंगे या नहीं ? कोई जवाब तो दें।

स्थानीय शासन तथा कल्याण मंत्री : वह पोस्टपोन नहीं होंगे।

चौधरी इन्दर सिंह मलिक : तो इसका मतलब यह है कि आपकी पालिसी कोई नहीं है। जहां आप अपना फायदा समझते हैं वहां मुलतवी कर देते हैं और जहां आपको हारने का खतरा होता है वहां दूसरा रूप अपनाते हैं..................... (शोर)

Deputy Speaker : Order please.

चौधरी इन्दर सिंह मलिक : वह झूठ बोलते हैं। उन्होंने ब्यान ठीक नहीं दिया है (शोर)

Deputy Speaker : Please use good language.

चौधरी इन्दर सिंह मलिक : आप मास्टर जी से कहें कि वह हमारी बात का जवाब दें और हाउस में गलत-ब्यानी न करें (शोर) जब आप यहां बैठती हैं यह धींगा-मुश्ती करते हैं................ (शोर)

उपाध्यक्षा : आप झूठ का लफ्ज़ और ये रिमार्क्स वापस लें। (The hon. Member may please withdraw the word 'Jhoth' and these remarks.)

चौधरी इन्दर सिंह मलिक : अच्छा जी, वापस लेता हूं। (शोर)

उपाध्यक्षा : पंडित जी, यह क्या हो रहा है ? अगर हाउस में काम नहीं करना है तो मैं हाउस स्थगित कर देती हूं। (May I know from the hon. Home Minister as to what is all this going on ? If the House does not want to proceed with the business then I will adjourn it.)

गृह मंत्री : यह बहुत बुरी बात है। मैम्बर साहिब को ऐसे अलफाज़ नहीं कहने चाहिएँ थे। मैं कहूंगा कि वह अपने अलफाज़ वापस लें।

चौधरी इन्दर सिंह मलिक : वह तो मैं ने वापस ले लिए हैं। (शोर)

Deputy Speaker : Has the hon. Member withdrawn his remarks ?

Chaudhri Inder Singh Malik : Yes, I have withdrawn them, Madam.

Deputy Speaker : Motion moved—

That the time fixed for the presentation of the Report by the Punjabi Regional Committee on the Punjab Municipal Bill, be extended up to 31st December, 1964.

ਸਰਦਾਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ (ਬਿਆਸ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕੁਰਸੀ ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਡੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਵੀਰ ਉਠ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ ਅਤੇ ਫੇਰ ਸਾਡੇ ਅਕਾਲੀ ਭਰਾ ਉਠ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਕਿਉਂ ਗਏ ਹਨ? ਗੱਲ ਸਿਰਫ ਮਾਮੂਲੀ ਹੈ। ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਵਾਕਫੀਅਤ ਦੇਣ ਲੇਕਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਤਲਖੀ ਵਧੀ ਹੈ। ਝਗੜਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਬਿਲ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਲਈ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜੋ ਛੇਹਰਟੇ ਦਾ ਟਾਊਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਹਦੂਦ ਵੀ ਉਸ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣੀਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਦੇ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਕਰਵਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਾਡੀ ਗਲ ਸਿਰਫ ਇਤਨੀ ਹੈ ਕਿ ਜਾਂ ਤਾਂ ਛੇਹਰਟੇ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵੀ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰੋ ਜਾਂ ਫਿਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਸਰ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਵੀ ਚੋਣਾਂ ਕਰਵਾਓ। ਇਹ ਇਕ ਅਸੂਲੀ ਗਲ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਉਸ ਗਲ ਦਾ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਦਰਅਸਲ ਗਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅੰਮਿਤਸਰ ਦੀ ਕਮੇਟੀ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸਤਾਂ ਦਾ ਇਸ ਵਕਤ ਕਬਜ਼ਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਨਵੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਸਜਨ ਬਰਸਰੇ ਇਕਤ-ਦਾਰ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸੇ ਡਰ ਕਰਕੇ ਇਹ ਉਥੇ ਚੋਣਾਂ ਨੂੰ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਹੁਣ ਫਿਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਿਥੇ ਛੇਹਰਟੇ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਦੋਸਤਾਂ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਹੈ ਉਥੇ ਇਹ ਅਸੂਲ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਚੋਣਾਂ ਕਰਾ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਥੋਂ ਖਿਚਿਆ ਜਾਵੇ। ਮੈਂ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਜ਼ਰਾ ਦਲੇਰੀ ਨਾਲ ਇਨਸਾਫ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੋ ਅਸੂਲੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਅਤੇ ਛੇਹਰਟੇ ਦੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵੀ ਉਤਨੇ ਅਰਸੇ ਤਕ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰਨ ਜਿਤਨੇ ਅਰਸੇ ਤਕ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਾਂ ਫੇਰ ਦੋਨਾਂ ਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਹੁਣ ਹੀ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਕਰਾ ਦੇਣ। ਇਹ ਬੜੀ ਜਾਇਜ਼ ਮੰਗ ਹੈ ਜੋ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਮੰਨ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਹਨ ਵਿਤਕਰੇ ਵਾਲੀ ਪਾਲਸੀ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਦੇ ਸ਼ਾਇਆ ਨਹੀ ਹੈ।

Pandit Chiranji Lal Sharma : On a point of order, Madam. The House was to discuss the Appropriation Bill today. But the whole day has been taken over other motions. As this Appropriation or Mis-appropriation Bill concerns crores of rupees, we should have been given ample time to have a thorough discussion on it. Would it, therefore, be possible to extend the sitting today or allot some other day for the discussion of this Bill ?

उपाध्यक्षा : मुझे शर्म आती है कि जरूरी बातें तो रह जाती हैं लेकिन मामूली बातों में हाउस का वक्त ज़ाया किया जाता है। मुझे खुशी है कि आप जैसे दाना

[उपाध्यक्षा]

मैम्बर यहां हैं लेकिन मुझे अफसोस है कि मैं हाउस का टाइम एक्सटैंड नहीं कर सकती । (I feel ashamed to see that important matters are not given proper attention but time of the House is wasted on petty matters. I am glad that there are wise Members like the hon. Member in the House. But I am sorry I cannot extend the sitting of the House.)

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜੋ ਮੋਸ਼ਨ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਹੈ ਇਹ ਇਤਨੀ ਗਲਤ ਤੇ ਮਿਸਕਨਸੀਵਡ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸਦਾ ਕੋਈ ਲੇਖਾ ਹੀ ਨਹੀਂ । ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਇਕ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਖੜੇ ਹੋ ਕੇ ਇਹ ਬਿਆਨ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਵਾਲੇ ਹਨ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਕਦੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਪਹਾੜ ਤੇ ਜਾਉ, ਕਦੀ ਕੁਝ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਕਦੀ ਕੁਝ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਇਆ ਕਿਸੇ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੂੰ ਇਹ ਗਲ ਕਹਿਣੀ ਮੁਨਾਸਿਬ ਹੈ ? ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਗੌਰਮਿੰਟ ਮਫਲੂਜ ਹੋ ਜਾਏ ਅਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨਾਕਾਰਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਕਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਵਾਲੇ ਲੱਤ ਖਿਚਦੇ ਸਨ, ਬਾਂਹ ਖਿਚਦੇ ਸਨ ਜਾਂ ਘਸੁੰਨ ਮਾਰਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਜਿਹੜੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾਵੇਦਾਰ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਮਜਾਰੇਟੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਕੁਝ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵਾਸਤੇ ਉਹ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੀ ਕੋਆਪਰੇਸ਼ਨ ਸੀਕ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਕਰ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਕੋਆਪਰੇਸ਼ਨ ਨਾ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਉਹ ਮਜਾਰੇਟੀ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਉਪਰ ਹਰ ਗਲ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਵਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੱਕ ਵੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੂਲ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕ ਹੈ । ਇਹ ਮਿਉਨਿਸਪਲ ਬਿਲ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਇਹ ਕਿਥੋਂ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਵਾਲੇ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ । ਆਇਆ ਇਹ ਹਕੀਕਤ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੀ ਰਿਜ਼ਨਲ ਕਮੇਟੀ ਵਿਚ ਜਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਰਿਜਨਲ ਕਮੇਟੀ ਵਿਚ ਇਹ ਮਨਾਰੇਟੀ ਵਿਚ ਹਨ। ਜੇ ਕਰ ਨਹੀਂ ਹਨ ਤਾਂ ਗੱਲ ਬਿਲਕੁਲ ਸਾਫ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਵਿਚ ਪਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਮਨਿਸਟਰ ਇੰਚਾਰਜ ਅਤੇ ਰੂਲਿੰਗ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਪਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜੇ ਕਰ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੀ ਮਰਜੀ ਨਾਲ ਪਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਜਿਹੜੀ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਇਥੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਪਾਸ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਕ ਤਸਲੀਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਜਦੋਂ ਤਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਜਾਰੇਟੀ ਹੈ ਉਦੋਂ ਤਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੱਕ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬੜਾ ਬਹਿਸ ਤਲਬ ਮਾਮਲਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮਿਉਂਸਿਪਲ ਬਿਲ ਵਿਚ ਕਿਹੜਾ ਬਹਿਸ ਤਲਬ ਮਾਮਲਾ ਸੀ ਜਿਸ ਉਪਰ ਕਮੇਟੀਆਂ ਨੇ ਡਿਫਰ ਕੀਤਾ, ਉਹ ਕਿਹੜੇ ਇਖਤਲਾਫਾਤ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਕੰਮ ਰੁਕਿਆ ਰਿਹਾ ? ਕਿਸੇ ਰਿਜਨਲ ਕਮੇਟੀ ਵਿਚ ਸੀਰਿਅਸ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਹੋਈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਕੀਕਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਨਿਸ਼ਿਮਤੰਦ, ਗੁਫਤੰਦ ਵਾ ਬਰਖਾਸਤੰ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਆਏ, ਹਾਜਰੀ ਲਗਾਈ, ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਅਤੇ ਮਿਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਉਠ ਕੇ ਬਾਹਰ ਚਲੇ ਗਏ। ਜਿਥੇ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੋਵੇ, ਜਿਥੇ ਸੀਰੀਅਸ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਮਨਿਸਟਰ ਸੀਰਿਅਸ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੇ ਮੂਡ ਵਿਚ ਹੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਉਥੇ ਦੱਸੋ ਕੀ ਕੰਮ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਰਿਜਨਲ ਕਮੇਟੀ ਵਿਚ ਇਹ ਪਰਸਤਾਵ ਆਇਆ ਕਿ ਇਹ ਬਿਲ ਪੰਜਾਬੀ ਰਿਜਨਲ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਲੋਕਲ ਬਾਡੀਜ਼ ਸਬ—ਕਮੇਟੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿਉ। ਮਨਿਸਟਰ ਇੰਚਾਰਜ ਨੇ ਡਿਫਰ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੱਕ ਸੀ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੀ, ਰੂਲਿੰਗ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੀ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਚਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਉਹ ਚਲਦੇ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਬਿਲ ਐਨੀ ਦੇਰ ਤੋਂ ਖਟਾਈ ਵਿਚ ਪਏ ਹੋਏ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਵਾਉਂਦੇ। ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਵਿਚ ਅੱਜ ਤਕ ਕੀ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਕਿੰਨੀਆਂ ਕਲਾਜਿਜ਼ ਪੇਸ਼ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਕਿੰਨੀਆਂ ਪਾਸ ਹੋਈਆਂ ਅਤੇ ਕਿੰਨੀਆਂ ਵਿਚ ਤਰਮੀਮਾਂ

ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਕਿ ਇਕ ਵੀ ਪਾਸ ਹੋਈ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਇਕ ਕਲਾਜ਼ ਤੇ ਵੀ ਬਹਿਸ ਹੋਈ ਹੋਵੇ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ 20 ਫੀ ਸਦੀ ਆਬਾਦੀ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ; ਦਿਨ ਬਦਿਨ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਖਰਾਬ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਲੱਮ ਕ੍ਰੀਏਟ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ, ਟ੍ਰੈਫਿਕ ਦੇ ਮਸਲੇ ਕਰੀਏਟ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਮਿਉਨਿਸਪਲ ਕਮੇਟੀਜ਼ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਦਾ ਦੋ ਫੀ ਸਦੀ ਹਿੱਸਾ ਇੰਪਰੂਵਮੈਂਟ ਟਰਸਟਾਂ ਨੂੰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਜ਼ਰਾ ਵੀ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ। ਮਿਉਂਨਿਸਪਲ ਅਫੇਅਰਜ਼ ਬੜੇ ਖਰਾਬ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਬਾਹਰੋਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ। ਪਿਛਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਲੋਕ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਲੁਧਿਆਣੇ ਵਿਚ ਆਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਅਸਾਂ ਘੰਟਾਘਰ ਚੌਂਕ ਵਿਚ ਮੰਗਤੇ ਵੇਖੇ, ਕੁਤੇ ਵੇਖੇ ਜਾਂ ਅਵਾਰਾਗਰਦ ਡੰਗਰ ਵੇਖੇ। ਜਿਥੇ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੋਵੇ ਕਿ ਪਾਗਲਾਂ ਦਾ, ਆਵਾਰਾਗਰਦ ਕੁਤਿਆਂ ਦਾ ਜਾਂ ਡੰਗਰਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਉਥੇ ਹਰ ਕੋਈ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਬਚਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕੱਲ੍ਹ ਹੀ ਲੁਧਿਆਣੇ ਦੇ ਸਵੀਪਰਾਂ ਦੀ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਪੁਰਾਣੀ ਹੜਤਾਲ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਡੀ. ਸੀ. ਨੂੰ ਮਦਾਖਲਤ ਕਰਨੀ ਪਈ। ਲੁਧਿਆਣੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਮਿਉਂਨਿਸਿਪਲ ਕਮੇਟੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਥੇ ਇਕ ਐਡਮਨਿਸਟ੍ਰੇਟਰ ਹੈ। ਉਥੋਂ ਦਿਆਂ ਸਵੀਪਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬਾਲਟੀ ਸਿਸਟਮ ਉਪਰ ਅਮਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਦੂਸਰੀ ਗੱਲ ਇਹ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਤਨਖਾਹ ਪੰਜਾਬ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਐਡਮਿਨਿਸਟ੍ਰੇਟਰ ਨੇ ਕੋਰਾ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਲੁਧਿਆਣੇ ਵਿਚ ਇਹ ਹਾਲ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਗੰਦਗੀ ਹੀ ਗੰਦਗੀ ਹੋ ਗਈ। ਉਸ ਵਿਚ ਸ਼ਹਿਰੀ ਲੋਕ ਆਪਣੀ ਬੇ ਬਸੀ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਫਿਰ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਮਦਾਖਲਤ ਕਰਨੀ ਪਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਾਲਟੀ ਸਿਸਟਮ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇ ਗਾ ਅਤੇ ਤਨਖਾਹ ਉਹ ਮਿਲੇਗੀ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਮੁਕਰਰ ਕੀਤੀ ਹੈ ਯਾਨੀ ਪਹਿਲੀ ਜਨਵਰੀ ਤੋਂ 85 ਰੁਪੈ ਮਹੀਨਾ ਮਿਲੇਗੀ। ਮੈਂ ਲੁਧਿਆਣੇ ਦੀ ਟਿਪੀਕਲ ਮਿਸਾਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਬਹੁਤ ਮਿਸਾਲਾਂ ਹਨ। ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਸਲੱਮ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੈ, ਟ੍ਰੈਫਿਕ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੈ, ਸਬਾਰਡੀਨੇਟ ਸਰਸਵਿਸਾਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਫਾਈ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਤੱਲਿਕਾ ਅਪਟੂਡੇਟ ਕਾਨੂੰਨ ਬਨਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਪਹਿਲਾਂ ਬਨਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਸਨ ਪਰ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਸਿਵਾਏ ਟਾਲ ਮਟੋਲ ਕਰਨ ਦੇ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਅਖਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਹੁਣ ਵੀ ਜਿਹੜੀ ਮਿਆਦ ਮੰਗ ਰਹੇ ਹਨ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਕੋਈ ਗਰੰਟੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੇ ਕਿ ਕੰਮ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਣਗੇ। ਫਿਰ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਦਲੀਲ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ, ਉਹ ਵਾਕਿਆਤ ਨਹੀਂ ਦਸੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਪਣੀਆਂ ਡਿਫੀਕਲਟੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਦਸੀਆਂ, ਮਜਬੂਰੀ ਨਹੀਂ ਦੱਸੀ। ਲੋਕ ਕੀ ਸਮਝਣਗੇ? ਪਬਲਿਕ ਨੂੰ ਇਹ ਹੱਕ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਜਵਾਬ ਤਲਬ ਕਰ ਸਕੇ। ਉਹ ਪੁਛਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਰਿਪਰੈਜ਼ੇਂਟੇਟਿਵ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਕੀ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਪੈਸੇ ਹੀ ਖਾਂਦੇ ਹੋ ਜਾਂ ਕੋਈ ਕੰਮ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਇਹ ਬੜਾ ਅਹਿਮ ਬਿਲ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਨ—ਸੀਰੀਅਸਲੀ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਸੀਰੀਅਸਲੀ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਪਾਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਿਆਦ ਵਧਾ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਖੱਟੇ ਵਿਚ ਪਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਬਦਨਾਮੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੀ ਬਦਨਾਮੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਸ਼ੁਕਰੀਆ ਅਦਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਆਪਣੀ ਸੀਟ ਤੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ।

ਸਥਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਭਲਾਈ ਮੰਤਰੀ (ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬੰਤਾ ਸਿੰਘ): ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਫੱਲ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵੱਡੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ........

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਾ ਦਿਉ, ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਕੁਝ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਉਹੀ ਦੱਸੋ । (The hon. Minister need not reply to any point. He should enlighten the House on what he contemplates to do.)

Comrade Shamsher Singh Josh : I rise on a point of Order, Madam, I want to oppose the motion and, therefore, I want to speak.

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਜੋਸ਼ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬੋਲ ਰਹੇ ਹੋ? In what strain the hon. Member is speaking ?),

Comrade Shamsher Singh Josh : I want to speak on this motion.

Deputy Speaker : When I have called upon the hon. Minister, how can the hon. Member speak ? After all the hon. Member should follow some Parliamentary convention.

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿਘ ਜੋਸ਼ : ਸਾਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਚੁਣਕੇ ਇਥੇ ਭੇਜਿਆ ਹੈ........ (ਵਿਘਨ)

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਲੋਕੀਂ ਰੋਜ਼ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਨੇ ਜੋ ਕੁਝ ਇਥੇ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਮ ਸੇ ਕਮ ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਤੁਸੀਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਵੇਂ ਜਾਓਗੇ। (ਵਿਘਨ) (People read in the newspapers daily what happens here in the House. At least I cannot face my constituents. I do not know how will the hon. Members face them.) (*Interruptions*)

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਇਹ ਬੜਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮਸਲਾ ਹੈ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ...

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਤਾਂ ਦੇ ਲੈਣ ਦਿਓ। (Let the hon. Minister reply to some point). (*Interruptions*)

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਇਆ ਹਾਂ ਔਰ ਇਹ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ ਮੈਂ ਇਸ ਲਈ ਰੇਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਮਿਉਂਨਿਸਿਪਲ ਬਿਲ ਹੈ ਇਹ ਬੜਾ ਅਹਿਮ ਹੈ ਔਰ ਗੌਰਮੈਂਟ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਐਕਸਟੈਂਨਸ਼ਨ ਮੰਗ ਰਹੀ ਹੈ। ਕੀ ਸਾਡਾ ਵਿਧਾਨਕ ਰਾਈਟ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਹਾਊਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖ ਸਕੀਏ ? ਆਸ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਜਸਟੀਫੀਕੇਸ਼ਨ ਕਰੋਗੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਲੈਕਟੋਰੇਟ ਨੇ ਸਾਡੇ ਮੋਢਿਆਂ ਤੇ ਕੁਝ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਪਾਈ ਹੈ। ਇਹ ਬਿਲ ਵੀ ਉਤਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜਿਤਨਾ ਐਪਰੋਪਰੀਏਸ਼ਨ ਬਿਲ ਹੈ। ਗੌਰਮਿੰਟ, ਸੈਸ਼ਨ ਇਕ ਦੋ ਦਿਨ ਵਧਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। The things should not be allowed to be rushed through in this House.

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਹੀ ਗਲ ਤੁਸੀਂ ਬਿਜ਼ਨੈਸ ਐਡਵਾਈਜ਼ਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਖੁਦ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਰਸ਼ ਥਰੂ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦੀ; ਭਾਵੇਂ ਦਸ ਦਿਨ ਵੱਧ ਲਗਾ ਲਓ। (The hon. Member can raise this point in the

meeting of the Business Advisory Committee. I for myself feel that the business should not be rushed through even though we may have to sit for ten days more).

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼: ਜੇ ਅਸੀਂ ਨਾ ਬੋਲੀਏ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਅਗੇ ਕੀ ਜਸਟੀਫੀਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ?

Deputy Speaker : The hon. Member has already spoken on this Bill.

Comrade Shamsher Singh Josh : I have spoken on the Punjab Municipal Corporations Bill. Now we are discussing the motion regarding the Punjab Municipal Bill.

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ: ਮਾਸਟਰ ਜੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਮਿੰਟ ਬੋਲ ਲੈਣ ਦਿਓ। ਵੈਸੇ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਹੁਣ ਸੋਚਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਅਪਣੀ ਗੱਲ ਕਹਿ ਕੇ ਕਿਵੇਂ ਵਾਪਸ ਲਵਾਂ। ਮੈਂ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਅਪਣਾ ਕਦਮ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। (I would ask the hon. Minister to let the hon. Member have his say for two minutes. I will, however, have to consider as to how should I retrace from my decision. I have never retraced my steps throughout in my life).

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ (ਰੋਪੜ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਤੁਹਾਡੇ ਰਾਹੀਂ ਦੋ ਮਿੰਟਾਂ ਵਿਚ ਮੈਂ ਮਿਉਨਿਸਪਲ ਬਿਲ ਉਤੇ ਕੁਝ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਬਹੁਤ ਸਮੇਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਵਸਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਇਕ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਿਆ। ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 16 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਅਮੈਂਡ ਕਰਨ ਦੀ ਖੇਚਲ ਤਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਦੇ ਦੌਰਾਨ 13,000 ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਲਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਿਆ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪਰੀਸ਼ਦਾਂ ਔਰ ਪੰਚਾਇਤ ਸੰਮਤੀਆਂ ਲਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਛੁਟ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣੇ ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਬਿਲ ਵਾਸਤੇ ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਅਜ ਫਿਰ ਐਕਸਟੈਂਨਸ਼ਨ ਮੰਗੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸ਼ਹਿਰੀ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਬਹੁਤ ਸਖਤ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਕੰਪਰੀਹੈਂਸਿਵ ਬਿਲ ਲਿਆਉਂਦੀ ਔਰ ਉਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਤੱਕ ਪਾਸ ਵੀ ਕਰਾਇਆ ਹੁੰਦਾ। ਲੇਕਿਨ ਜਿਹੜਾ ਹੁਣ ਖਰੜਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਉਸ ਉਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਔਰ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵੱਲੋਂ ਢਾਈ ਤਿੰਨ ਸੌ ਅਮੈਂਡਮੈਂਟਾਂ ਆ ਚੁਕੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਬਾਰੇ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਰੀਜਨਲ ਕਮੇਟੀ ਵਿਚ ਮਨੌਣ ਦਾ ਯਕੀਨ ਵੀ ਦਿੱਤਾ। ਜਦ ਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਇਹ ਹੈ ਤਾਂ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੋਚ ਸਮਝ ਕੇ ਬਿਲ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਤਾਕਿ ਖੁਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਐਨੀਆਂ ਅਮੈਂਡਮੈਂਟਾਂ ਨਾ ਲਿਆਉਣੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਸੋ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਸ਼ਹਿਰੀ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਆਖਿਰ ਇਸ ਵਿਚ ਕੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਿਲਾਂ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਇਕ ਸਪੈਸ਼ਲ ਸੈਸ਼ਨ ਬੁਲਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਲੈਜਿਸਲੇਟਿਵ ਕੰਮ ਲਈ ਬਜਟ ਸੈਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੂਨ ਜੁਲਾਈ ਵਿਚ ਸਪੈਸ਼ਲ ਸੈਸ਼ਨ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਬਿਲ ਦੀਆਂ ਦੋ ਢਾਈ ਸੌ ਕਲਾਜ਼ਾਂ ਹਨ। ਇਹ ਕਦੇ ਵੀ ਬਜਟ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਉਤੇ ਬਹਿਸ ਕਰਨ ਲਈ ਪੰਦਰਾਂ ਵੀਹ ਦਿਨ ਲਗਾਣਗੇ। ਗੌਰਮਿੰਟ ਲਈ ਇਹ ਕੋਈ ਔਖੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸਿਰਫ ਦੋ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਐਕਸਟੈਂਸ਼ਨ ਲੈ ਲਏ ਔਰ ਇਕ ਸਪੈਸ਼ਲ ਸੈਸ਼ਨ ਬੁਲਾਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਵਾ

[ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼]

ਲਏ। ਤੁਹਾਡੇ ਰਾਹੀਂ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਪਾਸ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਜਿਹੜੇ ਵੀ ਯਤਨ ਕਰਨਗੇ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿਆਂਗੇ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਹਕੂਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਮਿਲਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

गृह मंत्री (पंडित मोहन लाल) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, अभी अभी जोश साहिब ने ....

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਕਿ ਇਹ ਤੁਹਾਡਾ ਸਬਜੈਕਟ ਹੈ ? ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਦਿਓ ।

उपाध्यक्षा : इन को बोलने दीजिए । यह ज्वायंट रैस्पांसिबिलिटी है । (Let the hon. Home Minister speak. It is a joint responsibility.)

गृह मन्त्री : अभी अभी जोश साहिबा ने इशारतन कहा कि शायद गवर्नमेंट इस बिल को कानून की शक्ल देने में ताखीर कर रही है । ऐसा नहीं है । मैं अपने कुलीग की तरफ से हाउस को यह कहना चाहता हूं कि अगर रिजनल कमेटीज़ में आप इस को आखिरी शक्ल दे दें........कारपोरेशन बिल से भी पहिले........तो गवर्नमेंट को इस बात में कोई एतराज़ नहीं होगा कि उस से पहिले या और किसी मुनासिब वक्त पर, जब कि विचार किया जाए, इस को कानून बनाए । दर असल मेम्बर साहिबान इस की हिस्टरी की तरफ ध्यान नहीं देते कि यह बिल बहुत देर से चला आ रहा है । पिछली जैनरल इलैक्शंज़ से पहले रिजनल कमेटीज़ की जायंट सब-कमेटी बनी थी जिस ने लगातार काफी मीटिंगें कर के, काफी अर्सा विचार करके उस बिल को आखिरी शक्ल दी थी । लेकिन उसके बाद जनरल इलैक्शंज़ हो गईं और वह बिल लैप्स हो गया वरना अगर इलैक्शंज़ इन्टरवीन न करतीं तो उस से पहिले ही पास हो गया होता । उसके बाद ऐमरजैंसी आ गई इस लिये हम इस बिल को नहीं ला सके । अब आप के सामने मैं गवर्नमेंट की तरफ से आफ़र देता हूं कि आप दो महीनों में रिजनल कमेटीज़ में से बिल को निकाल दें तो उसके बाद गवर्नमेंट को कोई एतराज़ नहीं होगा कि सितम्बर अक्तूबर सैशन में या अगर ऐसा मुनासिब समझा जाए तो उस से भी पहले यह बिल हाउस में लाया जा सकता है । हम इस नए बिल को पास करने में उतने ही कीन हैं जितने कि आपोज़ीशन के मेम्बर साहिबान हैं । हम चाहते हैं कि पुराना बिल खत्म हो और नया बिल आए जिसके मुताबिक हम नई इलैक्शंज़ कराएं । इसमें बिल्कुल कोई ऐसी बात नहीं कि जिस की वजह से हम किसी तरह की रुकावट डालें । इस लिये मैं आप के जरिए सिर्फ इतनी प्रार्थना करूंगा कि रिजनल कमेटियों में बैठकर एक पुराना जो विचार किया हुआ बिल है, उसको जल्दी से जल्दी निकाल दें ताकि वह इस हाउस में जल्दी से जल्दी आए और यहां पर उसे पास किया जाए ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ (ਰਾਏਕੋਟ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਸ ਸਟੇਜ ਤੇ, ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ, ਬਿਲ ਤੇ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਮਗਰ ਹੁਣ ਇਹ ਹੋਰ ਵੀ ਅਹਿਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦਾ ਐਟੀਚਿਊਡ ਦੇਖ ਕੇ। ਜੋ ਆਰਗੂਮੈਂਟ ਗੌਰਮਿੰਟ ਵਲੋਂ ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਨੇ ਹੁਣ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਮਾਕੂਲ ਨਹੀਂ ਹਨ' ਵੈਲਿਡ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਉਸਦੀ ਵਜਾਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਮਿਊਂਨਿਸਪਲ ਐਕਟ

ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਇਸੇ ਐਕਟ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਮਿਊਨਿਸਪੈਲਟੀਜ਼ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਕਰਾਇਆਂ ਹਨ, ਕਰਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇਹ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਕ ਐਕਟ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਗੌਰਮਿੰਟ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਚ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨਵਾਂ ਐਕਟ ਹੀ ਪਾਸ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਚੋਣਾਂ ਕਰਾਈਆਂ ਜਾਣ ਐਕਟ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਤਾਂ 11 ਸਾਲਾਂ ਤਕ ਮਿਊਨਿਸਪਲ ਕਮੇਟੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀਆ ਚੋਣਾਂ ਨਾ ਹੋਣ ਤਾਂ ਕੀ ਇਹ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦੀ ਹੈ ਕਿ 11 ਸਾਲ ਤਕ ਉਥੇ ਚੋਣਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀਆਂ ? ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਖੁਦ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਇਹ ਹੁਣ ਵੀ ਚਾਰਜ ਹੈ ਰੂਲਿੰਗ ਪਾਰਟੀ ਤੇ ਕਿ ਉਤਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜਾਂ ਹੋਰਨਾ ਮਿਊਂਨਿਸਪੈਲਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਣੀਆਂ ਜਿਤਨੀ ਦੇਰ ਉਥੋਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਅੱਛੇ ਨਾ ਹੋਣ ਵਰਨਾ ਇਕ ਕਾਨੂੰਨ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਔਰ ਕਿੱਥੇ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਕਾਨੂੰਨ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਥੱਲੇ ਚੋਣਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ?

ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ : ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਮਿਊਨਿਸਪਲ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਇੱਥੇ ਕਿੱਥੇ ਜ਼ਿਕਰ ਆ ਗਿਆ। ਤੁਸੀਂ ਚੰਗੇ ਸਿਆਣੇ ਮੈਂਬਰ ਹੋ ਕੇ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹੋ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ।

उपाध्यक्षा : सरदार गुरनाम सिंह जी मैं आप को बताना चाहती हूं कि इस सम्बन्ध में मिनिस्टर साहिब जबाब दे चुके हैं। उस वक्त शायद आप हाउस मे थे नहीं । (I would like to inform Sardar Gurnam Singh that the Minister Inchargehas already replied to these points. The hon. Member was perhaps not present in the House at that time.)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਇਹ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮਨਿਸਟਰ ਇਨਚਾਰਜ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਬੋਲੇ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੋ ਵਜੂਹਾਤ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਕੋਈ ਵਜ਼ਨ ਨਹੀਂ ਰਖਦੀਆਂ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਈਲੈਕਸ਼ਨਾਂ ਪੋਸਟਪੋਨ ਕਰਨੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਪਹਿਲਾਂ ਮਿਊਨਿਸਪਲ ਐਕਟ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਹ ਫਿਲਹਾਲ ਚੋਣਾਂ ਕਰਾ ਦੇਣ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਰਗੂਮੈਂਟ ਦੀ ਇਹ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵੈਲਿਡਿਟੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਰਿਜਨਲ ਕਮੇਟੀਆਂ ਇਸ ਬਿਲ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰ ਕੇ ਭੇਜ ਦੇਣ ਤਾਂ ਇਹ ਇਸ ਨੂੰ ਇਥੋਂ ਪਾਸ ਕਰਾ ਕੇ ਇਲੈਕਸ਼ਨਾਂ ਕਰਾ ਦੇਣਗੇ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਰਿਜਨਲ ਕਮੇਟੀਆਂ ਵਲੋਂ ਕੋਈ ਕੋਤਾਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਬੜਾ ਲੰਬਾ ਬਿਲ ਹੈ, ਉਸ ਤੇ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਵਕਤ ਲੱਗਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਕੋਤਾਹੀ ਤਾਂ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਕਤ ਬੈਠ ਕੇ ਛੇਤੀ ਪਾਸ ਕਰਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਸ਼ਿਮਲੇ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਯਾਦ ਹੋਵੇਗਾ, ਰਾਤ ਦੇ ਤਿੰਨ ਵਜੇ ਤਕ ਬੈਠਣਾ ਪਿਆ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਅਕਸਟੈਂਨਸ਼ਨ ਦੀ ਪਰਮਿਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ।

उपाध्यक्षा : वह तो बाबू बचन सिंह जी ने बैठाया था। (Babu Bachan Singh was responsible for that late sitting.)

बाबू बचन सिंह : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, मैडम। क्या हाउस के बैठने का फैसला कोई आपोजीशन का मेम्बर भी कर सकता है ?

उपाध्यक्षा : बाबू जी, आप बैठ जाइए । (The hon. Member Babu Bachan Singh should please resume his seat.)

Deputy Speaker : Question is —

> That the time fixed for the presentation of the Report by the Punjabi Regional Committee on the Punjab Municipal Bill, be extended up to 31st December, 1964.

> After asecertaining the votes of the Members by voices, the Deputy Speaker said "I think the Ayes have it". This opinion was challanged and division was claimed. The Deputy Speaker after calling upon those Members who were for 'Aye' and those who were for 'No', respectively, to rise in their places and on account of having been taken, declared that the motion was carried"

The motion was declared carried.

THE PUNJAB APPROPRIATION BILL, 1964.

Home Minister (Shri Mohan Lal) : Madam, I beg to introduce the Punjab Appropriation Bill.

Home Minister : Madam, I beg to move—

> That the Punjab Appropriation Bill be taken into consideration at once.

Deputy Speaker : Motion moved—

> That the Punjab Appropriation Bill be taken into consideration at once.

श्री मंगल सेन : डिप्टी स्पीकर साहिबा, आप बोलने के लिये टाईम फिक्स कर दें ताकि जो मेम्बर बोलना चाहते हैं वे सारे बोल सकें । आपोजीशन से चार मेम्बर बोलना चाहते हैं ।

उपाध्यक्षा : 6 बजे गिलोटिन ऐप्लाई होगी । टाईम बाकी थोड़ा है, इस को कन्सिड्रेशन ध्यान में रख लीजिए । (Guillotin will be applied at 6 p.m. The time at our disposal is short. While speaking the hon. Members may please keep this thing in their mind.)

पंडित चिरंजी लाल शर्मा (गनौर) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, वक्त थोड़ा है और किस्सा है तूलानी वाली बात है । फिर भी मैं सदन का ज्यादा वक्त नहीं लेना चाहता । यह जो एप्रोप्रिएशन बिल इस वक्त हाउस के सामने पेश किया गया है मैं इस की सिर्फ एक दो आइटम्ज़ पर बोलना चाहता हूं जिन को पढ़ कर मुझे बड़ा ताज्जुब हुआ है । मैं इस वक्त सिर्फ उन दो आइटम्ज़ को ही टच करूंगा । उन में से एक आइटम तो है फैमिन रिलीफ का जिस के लिये 1,57,03,760 रुपए रखे गए हैं । इस बारे में मैं अर्ज करना चाहता हूं कि हमारी गवर्नमेंट ने यह रकम प्रोवाईड कर के लोगों पर एक बड़ा एहसान किया है । अगर आप इस डीमांड को पढ़ें तो आप को पता चलेगा कि यह इस बारे में क्या कहते हैं । इस में इन्हों ने लिखा है कि पिछले साल बरसात में जो लोगों पर आपत्ति आई, बाढ़ आई और उस से जो उन्हें नुक्सान हुआ उस के लिये उन्हें रिलीफ

देने के लिये यह 1,57,03,760 रुपए की रकम रख रहे हैं । डिप्टी स्पीकर साहिबा, हमारी तरफ कहते हैं 'ब्याह पाछे बड़हाल कैर्मा', यह भी वही बात कर रहे हैं । बाढ़ आई थी अगस्त और सितम्बर में और उस को आए अब 6 या 7 महीने बीत चुके हैं और उस से हुए नुक्सान के लिये यह रिलीफ में 1,57,03,760 रुपए लोगों में बांट रहे हैं और इन का यह रिलीफ देने का तरीका भी अजीब है। कल की बात है, मैं एक लोकल अफसर से इस बारे में बात कर रहा था। मैं बताता हूं कि कितनी मजहका खेज पोजीशन में इन्हों ने हमें डाल दिया है। पहले गवर्नमेंट ने अपनी मशिनरी के ज़रिए यह अन्दाज़ा लगाया कि फ्लड एफेक्टिड विलेजिज में कौनसी ऐसी पापूलेशन है जिस पर फ्लड्ज़ का ज्यादा असर हुआ है। यह चीज़ स्तम्बर के महीने में की गई और उन लोगों की लिस्टें तैयार कराई गई । फिर गवर्नमेंट की तरफ से यह एलान किया गया कि इतने रुपए फी फैमिली पर वीक तीन महीनों के लिए या तीन हफ्तों के लिए, मुझे ठीक तरह से याद नहीं कि कितने अरसे के लिए इन्हों ने कहा था, बहरहाल इन्होंने कहा था कि इतने वक्त के लिये दिए जाएंगे। यह सारा सिलसिला स्तम्बर के महीने में किया गया था। इतनी देर पैसे तो इन्हों ने लोगों को दिए नहीं और लोगों ने हमारी खाल खा ली, वे बार २ पूछते रहे कि कब रुपए दिए जाएंगे, कब रुपए दिए जाएंगे। अब यह पहले हफ्ता के लिये, पता नहीं एक आना के हिसाब से दे रहे हैं या एक चवन्नी के हिसाब से दे रहे हैं, देने लगे हैं लेकिन यह ठीक है कि एक एक हफता के हिसाब से देने लगे हैं। पहले एक हफता के देंगे फिर दूसरे हफता का देंगे। उन को जो हिदायात दी गई हैं वह यही दी गई हैं कि पहले एक हफ्ता का दे कर फिर दूसरे हफता का दो और उस के बाद तीसरे हफ्ते का देना शुरू करो। अजीब तमाशा है और फिर जो अफसर इस काम को करने जायेंगे उन के टी०ए० का भी सवाल है। और जो लोकल ऐडमिनिस्ट्रेशन है, तहसीलदार, नायब-तहसीलदार या रेज़ीडेंट मजिस्ट्रेट वगैरह हैं, वह सारे के सारे पैरेलाइज़ हो जाते हैं। हम जाते हैं कि कुछ काम करेंगे मगर वहां पर ताले लगे मिलते हैं और जवाब मिलता है कि वह फ्लड रिलीफ के सिलसिले में गए हैं। मैं ने पूछा कि यह क्या तमाशा है तो वह कहने लगे कि और सुनो, उन को हर हफ्ते जाना होगा। हर बार इसी तरह से बड़ी २ रकमें फमिन रिलीफ के लिये रखी जाती हैं। हम हर सैशन में कहते हैं कि इस तरह से चार आठ आने देकर लोगों को क्यों ज़लील करते हो। इस से क्या यह मसला हल होने वाला है। इस के बरअक्स हम ठोस तजवीजें रखते हैं कि यह जो इतनी बड़ी रकम है इस को इस तरीके से इस्तेमाल करो कि लोग इन तबाहियों से हो बच सकें। यह तो फ्लड की वजह से रिलीफ दिया जा रहा है मगर हमारे इलाके में ही नहीं, सारे पंजाब में नैशकर, चने और सरसों वगैरह की फसलें तबाह हो गई हैं और इस की वजह से सारे पंजाब में एक कोहराम सा मचा हुआ है। लोग पानी की वजह से घरों से बेघर हो गए और यह फरमाते हैं कि चार आने ले लो फिर साथ ही कहते हैं कि वह जो नैशकर और मिर्चों पर चार पांच रुपए के हिसाब से सैस लगाया है वह ज़रूर देना पड़ेगा। मैं समझता हूं कि इस हकूमत का काम करने का तरीका बिल्कुल गलत है और नाकामयाब रहेगा। जहां पर आपत्ति आई है वहां पर आप लोगों को चार आठ आने देकर डीमौरेलाईज़ कर रहे हैं।आप किसी को चार आने नहीं देने जाएंगे तो वह दो रुपए खर्च करके भाग कर सोनीपत आयगा। हम तो इधर असैम्बली के सैशन में आ गए हैं मगर वहां पर लोगों का तांता बंधा रहता है कि उन को रीलीफ नहीं दिया गया। यह तो लोगों की सिम्पथी विन करने का एक तरीका है। (घंटी) इसे बन्द

[पंडित चिरंजी लाल शर्मा]

करके इस मसले को हल करने के लिये बजट में मैयर्ज़ अडोप्ट किये जाएं ताकि इन नैचरल कलैमिटीज़ से बचा जा सके। (घंटी) मुझे आप की घंटी का एहतराम है और मैं दो मिनट में ही खत्म कर दूंगा।

फिर लोन टू ग्रेप ग्रोग्रर्ज के लिये तीन लाख रुपया रखा गया है। मैं समझ नहीं पाया कि जब हम सालाना बजट पर बहस करने जा रहे हैं तो क्या इस को इस में नहीं रखा जा सकता था। क्या यही इस का सीज़न था? फिर रुपया मांगा है मुर्गी खानों के लिये, सूअर पालने के लिये और मछली पालने के लिये, मगर कैटल पालने के लिये क्या हालात हैं? हमें शर्म आती है कि घी और दूध का प्रबन्ध करने के लिये सिर्फ तीस हज़ार रुपया रखा गया है। जो लोग मुर्गी न खाएं, मछली न खाएं और गोश्त न खाएं और सिर्फ दूध घी ही खाते हों उन के लिये सरकार कोई इन्तजाम नहीं करना चाहती। मुझे बड़ी हैरानी हुई जब सुबह चीफ मिनिस्टर साहिब ने कहा कि इन्हें डर है कि दिल्ली में अन्डे सस्ते किये जा रहे हैं। मैं पूछता हूं कि गेहूं सस्ता क्यों नहीं करते? मैं हकूमत को इस बात के लिये मुबारिकबाद देता हूं कि इस ने गेहूं की डिस्ट्रिब्यूशन का इन्तजाम किया वरना यहां भी बंगाल की तरह आटे की दूकानों पर डाके पड़ते। सरकार ने 235 पोल्ट्री फार्म्ज़ खोलने की स्कीम बनाई है, पोल्ट्री फार्म्ज़ और पिगरीज़ की स्कीम बनाई है मगर जो वैजीटेरियन हैं जिन को मछली, अण्डे और सूअरों के नाम से भी नफरत है उन के लिये हकूमत ने क्या किया है? माफ करें मैं किसी के जज़बात को ठेस नहीं पहुंचाना चाहता मगर हमारा सिविल सप्लाइज़ का महकमा इन लोगों के लिये क्या कर रहा है? जहां यह करोड़ों रुपया मांगा जा रहा है वहां पर गाए भैंसों के लिये सिर्फ तीस हज़ार रुपया ही मांगा जा रहा है। और यह तमाम पंजाब के लिये है।

डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं कुछ सड़कों के बारे में भी कहना चाहता हूं (घंटी) हमारी तरफ तो इस बारे कुछ नहीं है। मगर इस का जिक्र अब वक्त न होने की वजह से नहीं करता फिर वक्त मिला तो करूंगा। अब दो चार और मेम्बरान बोलना चाहते हैं इस लिये मैं अपनी जगह लेता हूं।

श्री राम किशन (जालन्धर शहर, उत्तर-पूर्व): डिप्टी स्पीकर साहिबा, इस ऐपरोपरीएशन बिल के ज़रिये सरकार 22 करोड़ साढ़े 13 लाख रुपया हाउस को पास करने के लिये कह रही है। मैं आप की मारफत दो आइटम्ज़ की तरफ सरकार का ध्यान दिलाना चाहता हूं। मुझे ऐसा करते हुए निहायत दुःख हो रहा है।

एक तो आइटम है स्टेट ट्रेडिंग का जिस के लिये साढ़े पांच करोड़ से ज्यादा रुपया मांगा गया है और दस लाख रुपया शूगर के सम्बन्ध में रखा गया है। डिप्टी स्पीकर साहिबा, इस सम्बन्ध में मैं इन मिनिस्टर सहिब से नम्रता पूर्वक कहना चाहता हूं कि यह इस बारे में एक पूरा स्टेटमैंट दें ताकि हमें पता चले कि यह लोगों की तकलीफों को दूर करने के लिये क्या सोच रहे हैं। पंजाब की पिछले एक साल की फूड सिचुएशन को देखने से पता चलता है कि गवर्नमेंट के पास कन्ट्री व्हीट 6,700 टन थी और 1963 से फरवरी, 1964 तक, जो गन्दम इन को हिन्द सरकार से मिली वह थी 204,400 टन, जिस में से 176,800 टन तो मिलों को गई और 27,600 टन पंजाब सरकार के पास आई। मगर इस सब के बावजूद खुराक बारे सूबे की हालत क्या है? मैं मानता हूं

कि पंजाब सरकार ने 6,000 के करीब सस्ते आटे के डिप्पो और फेयरप्राइस शाप्स खोलीं । मगर यह असलीयत है और मैं जालन्धर के बारे में कह सकता हूं कि वहां पर हाहाकार मचा हुआ है लोगों की कतारों की कतारें लगी रहती हैं। फिर वहां से जो आटा दिया जाता है वह 10 औंस फी कस रोजाना के हिसाब से दिया जाता है । आप मुझे बताएं कि किसी डिवैलप्ड या अनडिवैलप्ड मुल्क में भी ऐसी हालत है ? गवर्नमेंट ने बड़े जोर से ऐलान किया था कि हम थर्ड प्लान के दौरान में 18 औंस के हिसाब से फी कस राशन देंगे मगर अब दे रहे हैं 16 औंस, जबकि जेल में भी 18 औंस के हिसाब से राशन दिया जाता है । लाखों लोगों को अनाज नहीं मिल रहा । इस तरह से कैसे काम चलेगा । जालन्धर में 310 डिप्पो खुले हैं मगर हालत यह है कि वहां एक डिप्पो पर इतना ही स्टाक दिया जाता है कि 15 या 20 लोगों को ही राशन मिल पाता है बाकी के बेचारे कतारों में हाथ मलते रह जाते हैं। और इस पर आप के जो सिवल सप्लाइज़ का अमला है उस ने सारे माहौल को और भी परागन्दा कर रखा है। (शेम) ऐसे हालात में भी अगर आप सिर्फ मेरी वजह से वहां की हालत को सुधारना नहीं चाहते तो न सुधारें, मगर लोगों का तो ख्याल करें, उन की हालत को तो देखें। मैं ने व्हीट का जिक्र किया है न सिर्फ यह ही नाकस सप्लाई हो रही है बल्कि जो आटा सप्लाई किया जा रहा है वह खाने के काबिल नहीं । मैं आनरेबल होम मिनिस्टर साहिब के देखने के लिये आटे और नमक का नमूना यहां पर लाया हूं । आप सब देख सकते हैं। यह वह आटा है जो आज जालन्धर में सप्लाई किया जा रहा है ।

(विरोधी पक्ष की ओर से प्रशंसा)

यह हालात काबले बरदाशत नहीं । हम किसी को मुंह दिखाने के काबिल नहीं जब कि इस तरह का आटा सप्लाई किया जाता हो । हमने District food and Civil Supply Officer को कहा । उनके पास लोग गए और उसने बेइज्ज़ती की बावजूद इस के कि उस तकलीफ को दूर किया जाता ।

(विरोधी पक्ष की ओर से शेम, शेम)

आज हमारी यह मांग है इस हकूमत से कि इस तरह का लोगों के साथ मजाक नहीं होना चाहिये । आप ने अगर मज़ाक करना हो तो हमारे साथ करें। लेकिन लोगों की ज़िंदगियों से नहीं खेलना चाहिये ।

दूसरी बात मैं, डिप्टी स्पीकर साहिबा, यह कहना चाहता हूं कि जो गंदम आज सप्लाई की जा रही है वह निहायत बदबूदार है।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੰਦਮ ।

श्री राम किशन : हम ने हकूमत को तारें दीं मगर कोई असर नहीं । लोगों ने लिख कर भेजा कोई कारवाई आज तक इस संबंध में नहीं की गई।

डिप्टी स्पीकर साहिबा, आप की मार्फत मैं अर्ज़ करना चाहता हूं कि यहां पर subsidy on account of Transport Charges on Sugar के लिये 5 लाख रुपया की मंजूरी ली जा रही है । लेकिन आज गुड़ और खांड की क्या हालत है। यह सबसिडी तो दी जा रही है इस लिये कि सेंडीकेट्स को ट्रांस्पोर्ट चार्जिज़ ज्यादा देने पड़ें और यह सरकार यूनिफार्म रिटेल रेट्स रखना चाहती थी। आज गुड़ की यह हालत है कि सारे पंजाब के अन्दर 73 नए पैसे फी किलो गुड़ का भाव है लेकिन जालन्धर में 88 नए पैसे है। यह किस

[श्री राम किशन]

वजह से ऐसा किया गया हमें बताया जाए। Civil Supply Officer इस तर्फ तवज्जुह देने को तैयार नहीं कि क्यों .88 नए पैसे पर किलो गुड़ फरोख्त हो रहा है, शक्कर के संबंध में यह हाल है कि जालन्धर के अन्दर 93 नए पैसे फी किलो है और बाकी जगहों में 81 नए पैसे है। मैं आपकी मारफत, डिप्टी स्पीकर साहिबा, चाहूंगा कि होम मिनिस्टर इस बात पर भी रोशनी डालें। (घंटी) मैं आटे का ज़िक्र कर रहा था।

उपाध्यक्षा : जालन्धर के इलावा और भी इलाके हैं जहां आटा अच्छा नहीं मिलता (विघ्न) (Besides Jullundur there are many other places where atta of good quality is not available.)

(*Interruption*)

श्री राम किशन : डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं यहां पर खांड का ज़िक्र कर रहा था। 17 अप्रैल, 1963 को इस पर कंट्रोल किया गया और इस से पहले गवर्नमेन्ट आफ इंडिया की तरफ से ऐवरेज खांड की सप्लाई जो होती थी वह 14 हज़ार टन फी महीना थी। 1961 में, 1962 में और 1963 में 14 हज़ार टन फी महीना औसत खांड आती रही है और खांड की कमी न थी क्योंकि उस वक्त बलैक मार्किट न थी। 1964 में जो खांड पंजाब गवर्नमेन्ट को गवर्नमेन्ट आफ इंडिया से मिली अगर आप उसकी फिगर्ज़ को देखें तो पता चलता है कि हालात क्या हैं। इन्हें ऐवरेज 13, $13\frac{1}{2}$ और 14 हज़ार टन खांड दी जाती रही है। आज हालत यह है कि इसमें से काफी तादाद बलैक मार्किट में जितनी चाहो मिल सकती है।

फिर गुड़ का ज़िक्र आता है कि एक हज़ार टन पंजाब गवर्नमेन्ट को मिला और फिर शहरों में इस की क्या हालत है। पिछले डेढ़ महीने में 50 प्रति शत तक प्राइसिज़ राईज़ कर गई और निकम्मा गुड़ 93 नए पैसे फी किलो दिया जा रहा है।

मैं अर्ज़ कर रहा हूं डिप्टी स्पीकर साहिबा, कि होम मिनिस्टर इस के मुताल्लिक हाउस को बताएं कि महंगाई को रोकने के लिये सरकार ने क्या इकदाम लिये हैं और हाउस को बताया जाय कि किस तरीके से कीमतों को कंट्रोल किया जा रहा है। राशन कार्डों की आज यह हालत है कि ठीक तरीके से नहीं इशू किये जाते। डिस्ट्रिक्ट फूड ऐंड सिविल सप्लाईज़ अफ़सर ने आर्डर दिया है कि जिन के कार्ड खो चुके हैं वह एक रुपया जुर्माना दाखिल करें और वह स्टेट बैंक आफ इंडिया में ट्रैज़री चालान के ज़रिये जमा करवाया जाए।

(विरोधी पक्ष की ओर से शेम शेम)

और इस तरह उन्हें ट्रैज़री में जाने और रुपया जमा करवाने में दो रुपये और खर्च करने पड़ते हैं। तीन रुपये में एक कार्ड बनता है। यह शिकायात हैं जिनकी तरफ कोई ध्यान सरकार नहीं दे रही है। आज, डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं आपकी मारफत होम मिनिस्टर से कहूंगा कि वह रीज़नेबल रेट्स पर इसैंशल फूड कमोडिटीज़ सप्लाई करने के बारे में कैटेगौरिकली स्टेटमैंट दें, नहीं तो हालात इतने बिगड़ रहे हैं कि इन्हें रोकना मुश्किल हो जायेगा। (विघ्न)

कामरेड राम प्यारा (करनाल) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, सफा 56 पर Loans to State Electricity Board के हैड के नीचे 1 करोड़ 51 लाख रुपया दिया जा रहा

है । इस के बारे में कोई तफसील नहीं और इस ग्रांट की ज़रूरत नहीं थी । मैं अर्ज़ करना चाहता हूं (विघ्न)

ਬਾਬੂ ਬਚਨ ਸਿੰਘ : ਕਈ ਮੈਂਬਰ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ ਹਾਊਸ ਦਾ ਟਾਈਮ ਇਕ ਘੰਟਾ ਐਕਸਟੈਂਡ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ।

Deputy Speaker : I am sorry. I cannot extend the time of the sitting of the House for today.

कामरेड राम प्यारा : मैं यह अर्ज़ कर रहा था कि इतनी बड़ी रक्म स्टेट इलैक्ट्रीसिटी बोर्ड को देने की ज़रूरत न थी । क्योंकि बहुत से एरीअर्ज़ हैं जो इलैक्ट्रीसिटी के बिग कंज्यूमर्ज़ और बड़ी बड़ी पार्टियों के ज़िम्मे हैं । मैं ज्यादा समय न लेता हुआ एक दो मिसालें देना चाहता हूं । एक सिनेमा के केस में सितंबर, 1962 में उसे एलैक्ट्रीसिटी का कुनैक्शन सैंक्शन किया गया और सितंबर, 1963 तक, जब तक कि यहां पर एडजर्नमेंट मोशन मूव न की गई कोई रुपया इलैक्ट्रीसिटी बिल का अदा नहीं किया गया था ।

श्री मंगल सेन : उस सिनेमे का नाम तो बता दो ।

कामरेड राम प्यारा . आप तो जानते ही हैं कि उस का नाम नीलम सिनेमा है । फिर 3 सितंबर, 1963 को 7,500 रुपये, 15 सितंबर, 1963 को 4,000 रुपये और 28 अक्तूबर, 1963 को 10,560 रुपये दाखिल किये गये । इसी तरह और भी मिसालें हैं जहां पर बड़ी बड़ी पार्टियों के पास बकाया रक्में हैं जिन्हें वसूल किया जाए तो यह रक्म देने की ज़रूरत न पड़ती । यह इन्हीं की हिम्मत है कि एक साल तक रक्म अदा न की । इसी तरह सिनेमे वालों और कोल्ड स्टोरेजिज़ के ज़िम्मे भारी रक्में एरियर्ज़ में हैं जिन तक जाने की इनमें हिम्मत नहीं । अगर यह वसूल नहीं कर सकते तो हमें कहें हम इनकी मदद करने को तैयार हैं ।

जहां तक आटे का ताल्लुक है मैं इतना ही कह दूं कि करनाल में बोरियां ब्लैक मार्किट में जाती पकड़वाई गई लेकिन कोई एक्शन आज तक नहीं लिया गया । इसकी वजह यह है कि वहां पर हमारे होम मिनिस्टर मोहन लाल जी जा कर चाए पीते हैं ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹ ਪੀਣੀ ਮਨ੍ਹਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ । (ਹਾਸਾ)

कामरेड राम प्यारा : इसी तरह जगाधरी में 1,000 बोरी मिल को दी गई ज़िमींदारों के लिए लेकिन यह ज़िमींदारों को नहीं दी गई । अगर यह गलत हो तो मैं जो चाहें सज़ा भुगतने को तैयार हूं ।

एक अच्छी बात सरकार ने की है कि हरिजनों को ज़मीन खरीद कर देने के लिये 40 लाख रुपये की रक्म रखी गई है लेकिन मैं होम मिनिस्टर से एशोरेंस चाहूंगा कि यह रक्म कहीं लेप्स न हो जाए क्योंकि आगे हर साल ऐसा ही होता रहा है । यह बातें दिखावे की करते हैं, इन प्रैकिटस नहीं करते । इस के बारे में हाउस को यकीन दिलाना चाहिये ।

फिर सेल्ज़ टैक्स की इवेज़न को रोकने के लिये जीपों का इन्तज़ाम किया गया है । मैं इस कदम पर सरकार को मुबारकबाद देता हूं । लेकिन उन से पूछना चाहता हूं कि नैशनल मोटर्ज़ ने 4 लाख 28 हजार रुपया दो दिन में जमा करवाया लेकिन पिछले चार साल तक

[कामरेड राम प्यारा]

उनकी एसेसमैन्ट क्यों नहीं की गई। एक्साइज़ और टैक्सेशन कमिश्नर को लिखा गया चीफ मिनिस्टर को लिख कर भेजा, फिनांस सैक्रेट्री को लिखा, कोई कार्रवाई नहीं की गई। यह तो एसिस्टेन्ट से भी गए गुज़रे हैं और इन में हिम्मत नहीं पड़ती कि तकड़ी फर्म के खिलाफ कोई बात करें। अगर इन को डर है तो हम इन के कान खींचने को तैयार हैं (घंटी) मैं, बस, यहीं खत्म करने वाला हूं। सिर्फ इतना ही अर्ज़ कर दूं कि यह एप्रोप्रिएशन की बजाए मिसएप्रोप्रिएशन न करें। मोटी सामियों के खिलाफ बहुत सा रुपया बकाया है, उसे वसूल किया जाये। मैं वज़ीर एक्साइज़ से इतना ही पूछना चाहता हूं कि फार्मों वालों से सेल्ज़ टैक्स अभी तक क्यों नहीं वसूल किया गया। जब सवाल पूछा गया तो चीफ ने कह दिया 'नहीं' हालांकि भारी रक्में लोगों के ज़िम्मे हैं।

फिर इतना ही नहीं, सरकार की अपनी साख खत्म हो रही है। इन्हों ने ए० जी. से रक्म मांगी तो उसने इन्कार कर दिया। फिर दूसरी बार लिखा कि हमने रुपया तकसीम करना है तो जवाब दे दिया गया। फिर फिनांस सैक्रेट्री ने लिखा तो तीसरी बार जवाब आया कि आप कंटिजैंसी फंड्ज़ को एक्सीड कर रहे हैं इस लिये रुपया खर्च करने की इजाज़त नहीं दी जा सकती। यह दूर अन्देशी से काम नहीं लेते और यह सिलसिला पांच सात साल से लगातार चल रहा है। जब लोगों को ज़रूरत होती है तो उन्हें दिया नहीं जाता और जब ज़रूरत नहीं रहती तो रूपया तकसीम किया जाता है ताकि आधा वह खुद खा सकें। यह हालत है इस सूबे के अन्दर।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਮੇਰਾ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਡਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਖਿਰ ਸਾਡੀ ਵੀ ਕੋਈ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਤਨੀ ਬੜੀ ਰਕਮ ਜਿਹੜੀ ਕਰੋੜਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਹੈ ਇਸ ਤੇ ਆਪਣੇ ਕੋਈ ਵਿਉਜ਼ ਦੇਈਏ [* * * * * *]

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਹਾਡੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਚੇਅਰ ਤੇ ਰੀਫਲੈਕਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੀ ਆਦਤ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਅਪਣੇ ਲਫਜ਼ ਜਿਹੜੇ ਚੇਅਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਆਖੇ ਹਨ ਵਿਦਡਰਾ ਕਰੋ। (The hon. Member is in the habit of casting reflection on the Chair. He should withdraw his words).

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : [* * *]

श्री मंगल सैन (रोहतक) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, सरकारी बैंचों से भी एतराज आया है कि खुराक का मसला हल नहीं हुआ। कामरेड राम किशन जी ने भी एक दो वाक्यात जालन्धर के बताये थे। वहां भी डिसट्रिक्ट फूड कंट्रोलर लगे हुए हैं, वह छोटे मोटे से तो बात नहीं करते, वह दिन रात सुरिंदर कैरों के साथ रहते हैं, जैसे उनकी इनके साथ कोई रिश्तेदारी है। मगर डिपुओं के इंतज़ाम की तरफ कोई ध्यान नहीं दिया जाता। लोग वहां पर धक्के खाते हैं। आटा नाकिस मिलता है। रद्दी अनाज डाल कर लोगों को मार्किट से अनाज लेने पर मजबूर किया जा रहा है। होम मिनिस्टर साहिब को कामरेड राम किशन की बातें तो अच्छी लगी होंगी मगर अफसरान पर जब तक कोई डर नहीं डाला

---

*Note:—Expunged as ordered by the Chair.

जाता काम चलने का नहीं। मुझे, डिप्टी स्पीकर साहिबा, यह बात कहनी पड़ती है। यह देश को सोशलिज़म की तरफ ले जाने वालों के रास्ता पर जा रहे हैं। यह कहते थे कि हम सब लोगों को रोटी, कपड़ा और रिहायश के लिये मकान देंगे मगर यह तो कपड़ा और मकान को छोड़कर रोटी से भी जवाब दे रहे हैं। रोटी भी इतनी नाकस, जिस की चर्चा बहुत से मेम्बरान ने इस हाउस में की। मैं यह बात इस सरकार के नोटिस में लाना चाहता हूं कि लोगों के सबर का पैमाना अब लबरेज़ हो चुका है। ऐसा न हो कि लोग किसी और रास्ता पर चल पड़ें और इस जम्हूरियत के ढांचे को चूर चूर कर दें। पंजाब के मुख्य मन्त्री ने लोगों से बड़े बड़े वादे किये। उन का यह दावा है कि आयंदा साल में वह इस सूबे की पैदावार दुगनी कर देंगे। मैं कहता हूं कि मुल्क की पैदावार बढ़े या न बढ़े, मगर ये गद्दी को ऐसे छोड़ने वाले नहीं। चाहे लोग इन्हें लाख बुरा भला कहें यह ऐसे जाने वाले नहीं। जहां दूसरे सूबों में हाई कोर्ट के स्ट्रिक्चर्ज़ पास होने पर मुख्य मन्त्री रिज़ाइन कर गये, कैरों साहिब कहते हैं कि मैं लोगों के कहने पर दो घड़ी स्वर्ग में भी जाने को तैयार नहीं मगर हम तो इन के लिये एक नर्क बना कर रहेंगे।

उपाध्यक्षा. आप अपने विचार अपनी लिमिट के अन्दर ही रखें। (The hon. Member should speak within the limits.)

श्री मंगल सेन. डिप्टी स्पीकर साहिबा, मैं तो यह अर्ज़ करना चाहता हूं कि इतनी बड़ी रक्म जो हम से मांगी जा रही है इस के लगा देने से भी लोगों का भला होने वाला नहीं। मैं होम मिनिस्टर साहिब से यह बात बड़े अदब से कहना चाहता हूं कि फतेहाबाद की मंड का मुआमला, फिर चंडीगढ़ में बस स्टैंड का किस्सा और फूड प्राब्लम्ज़ का हल करना यह चन्द एक बातें हैं जिन को हल करने के लिये होम मिनिस्टर साहिब को फौरन ध्यान देना चाहिये। मैं नहीं चाहता कि मैं यहां पर कोई नीलम सिनेमा की बात कहूं, इस लिये अपनी बात को यहीं खत्म करता हूं।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ: ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਏਥੇ ਇਕ ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਇਹ ਤਜਵੀਜ਼ ਰੱਖੀ ਸੀ ਕਿ ਹਾਊਸ ਦਾ ਟਾਈਮ ਇਕ ਘੰਟਾ ਹੋਰ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਬਿਲ ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪਹਿਲੂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਅੱਜ ਬਿਆਨ ਕਰਨੇ ਹਨ। ਜੇ 22 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਕਰਵਾ ਲਈ ਗਈ ਤਾਂ ਇਹ ਹਾਊਸ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਇਕ ਫਾਰਸ ਜਿਹਾ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਵੇਗੀ। ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੂੰ ਇਸ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਹੋਰ ਟਾਈਮ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਰ ਗਲ ਦੇ ਕਹਿਣ ਦਾ ਕੋਈ ਵਕਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੁਆਮਲਾ ਜਦੋਂ ਗਿਲੋਟੀਨ ਦਾ ਵਕਤ ਸੈਟਲ ਕੀਤਾ ਸੀ ਉਦੋਂ ਟੇਕਅਪ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਹੁਣ ਗਿਲੋਟੀਨ ਦਾ ਟਾਈਮ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ।

(I may tell the hon. Member that every matter is raised at the appropriate time. This matter should have been raised when the time for the guillotine was fixed. Nothing can be done at this stage when the time for the guillotine is near).

WALK-OUT

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ: ਜੇ ਸਾਡੀ ਗੱਲ ਦਾ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਉਹ ਇਹ ਬਿਲ ਪਾਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਡੇ ਖਿਆਲਾਤ ਸੁਨਣ ਲਈ ਵੀ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਫੇਰ ਸਾਡਾ ਐਥੇ ਬੈਠਣ ਦਾ ਵੀ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ। ਅਸੀ ਚਲਦੇ ਹਾਂ।

(At this stage all the Members of the opposition staged a walk out.)

THE PUNJAB APPROPRIATION BILL (RESUMPTION OF DISCUSSION)

गृह मन्त्री (श्री मोहन लाल) : मैं अर्ज़ कर दूं कि मेरे पास इतना टाइम ही नहीं कि मैं जितने अमूर का अभी अभी इस हाउस में ज़िक्र हुआ उनका जवाब दे सकूं। कामरेड राम किशन जी ने पहले भी एक दफा अपनी स्पीच में आटे की सप्लाई का ज़िकर किया था। (विघ्न) मैं चाहता था कि कामरेड जी इस वक्त इस मामले पर चर्चा करते जब कि बहस खुराक के मसला पर होती। अगर मैं इस वक्त बात करूं तो मैं इन्साफ नहीं कर सकूंगा। इस वक्त गवर्नमेंन्ट की तरफ से आटा की तकसीम की स्कीम्ज़ और स्टेट ट्रेनिगज़ की स्कीमज़ चल रही हैं। मैं तो इस वक्त इतना ही कहूंगा कि कामरेड राम किशन ने जो नक्शा खैंचने का यत्न किया है वह वक्त के मुताबिक नहीं किया, वाक्यात के मुताबिक नहीं है। मैं जानता हूं कि उनको...

उपाध्यक्षा : पंडित जी, I am sorry गिलोटीन का टाइम हो गया।

(Pandit ji, I am sorry, now the Guillotine is to be applied.)

Deputy Speaker: Question is

That the punjab Appropriation Bill be taken into consideration at once

The motion was carried

Deputy Speaker : The House will now take up the Bill clause by clause.

CLAUSE 2.

Deputy Speaker : Question is—

That Clause 2 stand part of the Bill.

The motion was carried.

CLAUSE 3.

Deputy Speaker : Question is —

That Clause 3 stand part of the Bill.

The motion was carried.

SCHEDULE

Deputy Speaker : Question is—

That the schedule be the schedule of the Bill...

The motion was carried.

CLAUSE 1.

Deputy Speaker : Question is—

That Clause 1 stand part of the Bill.

The motion was carried.

TITLE

Deputy Speaker : Question is—

That the title be the title of the Bill.

The motion was carried.

Deputy Speaker : Question is—

That the Punjab Appropriation Bill, be passed.

The motion was carried.

Deputy Speaker : The House stands adjourned till tomorrow at 9.00 a.m

(*The Sabha then adjourned till* 9.00 *a. m. on Tuesday, the* 3*rd March*, 1964).

35 P.V.S. — 386—21-9-64—C., P. & S. Pb., Chandigarh.

APPENDIX

TO

PUNJAB VIDHAN SABHA DEBATES, VOL. I—NO. 8, DATED 2ND MARCH, 1964

Recovery of arrears of Property Tax

1256. Comrade Ram Piara : Will the Minister for Excise, Taxation and Capital with reference to the reply to the unstarred question No. 1055 printed in the list of unstarred questions for the 9th September, 1963, be pleased to state—

(a) whether any amount of property tax has been recovered up to 31st January, 1964, from any of the twenty-five parties and thirteen parties indicated in Annexure 'C' and 'D', respectively to the said reply, if so, the amount recovered from each, the date when it was recovered and the total amount outstanding as arrears including the last assessment against each;

(b) the date when the last assessment was made in respect of the parties mentioned in the said Annexures together with the details of the years for which the assessment is yet to be made in each of the said cases;

(c) the nature of property owned by each of the parties mentioned in the said Annexures on which property tax has been assessed;

(d) whether any notice has been issued to any of the said parties since June, 1963, if so, to whom, if not, the reasons therefor;

(e) the names of any persons against whom arrears amounting to Rs 1,000 were due as on 31st December, 1963, on account of Property Tax ?

Shri Ram Saran Chand Mittal : (a) to (e) The requisite information is given in Annexures 'A' and 'B'.

ANNEXURE
Reply to Assembly
Comrade Ram Piara,
the parties mentioned

1	2	3	4
Serial No.	Name and address of the defaulter	Total amount of Property Tax arrears	(a) Whether any amount of Property tax has been recovered up to 31st January, 1964 from any of the parties indicated in annexure 'C' to the said reply, if so, the amount recovered from each, the date when it was recovered and the total amount outstanding as arrears including the last assessment against each
		Rs	
1	Ram Kanya Maha Vidyala, Amritsar	1,593.00	Certificate of Charitable Institutions in Form 'L' for the year 1961-62 and its renewal for 1962-63 granted by the Deputy Excise and. Taxation Commissioner on 14th September, 1963. Hence the property stands exempted from payment of tax
2	Kusham Kumari Hari Chand, Amritsar	1,452.00	Nil Balance 1452
3	Shri Narsing Dass, Amritsar	4,797.73	Being a religious place exemption for the year 1961-62 and 1962-63 granted *vide* A.A's order, dated 15th June, 1963
4	Shri Sita Ram Chhaju Ram, Amritsar	1,074.64	Payment has been made up to 31st March, 1964 on 15th June, 1963
5	Shri Joginder Singh, Amritsar	2,209.28	Rs 209.28 nP. recovered on 29th July, 1963
6	Shri Devi Sahai Family Trust, Amritsar	2,047.20	Exemption granted for the year 1961-62 and 1962-63 *vide* A.A's order dated 15th June, 1963
7	Bharat Calico Mills, Amritsar	2,071.70	Recovered 356.40 on 20th June, 1963 out of Rs 2,071.70. The assessee has paid Rs 594.20 nP. on 9th June, 1963. The balance has been exempted being a factory *vide* A.A's order dated 17th June, 1963
8	Sarvshri Hakam Dass, Gopal Dass, Ghansham Dass, Amritsar	1,327.50	Exempted being a factory *vide* A.A's order dated 10th June, 1963
9	Durgiana Committee, Amritsar	2,438.00	Certificate of Charitable Institutions in Form 'L' for the year 1961-62 and its renewal for 1962-63 granted by D. E. T. C., Jullundur, on 23rd August, 1963. Hence the property stands exempted
10	Shri Madan Gir, Amritsar	1,137.25	Recovery nil. Case for exemption as religious institution is under action. Balance Rs 1,137.25
11	Shri Tara Chand, Amritsar	1,146.74	Rs 7-2-63 177.16 23-1-64 98.05 13-6-63 285.95 24-9-63 300.00 16-1-64 250.00 Total .. 1,111.76 Recovery shown less as G.R.V. was reduced *vide* A. A's order dated 29th May, 1963. Balance nil.

"A"

Question No. 1256 by M.L.A, in respect of in Annexure 'C'

5	6	7
(b) The date when the last assessment was made in respect of the parties mentioned in the said annexure 'C' together with the details of the years for which the assessment is yet to be made in each of the said cases	(c) The nature of property owned by each of the parties mentioned in the said annexure 'C' on which property tax has been assessed	(d) Whether any notice has been issued to any of the said parties since June, 1963, if so, to whom, if not, the reasons therefor.
The property tax assessment remains in force for 5 years and re-assessment is done after every five years. The last assessment was made with effect from 1st April, 1956, the current valuation list was enforced with effect from 1st April, 1961	Religious ..	..
Ditto	Building ..	Misconsolidation case which is under action
Ditto	Mandir, shops and agriculture land	..
Ditto	Residential House and shop	..
Ditto	Residential House ..	..
Ditto	Religious ..	..
Ditto	Factory premises and shops	..
Ditto	Ditto	..
Ditto	Temple, Dharamshala and shops	..
Ditto	Religious	..
Ditto	Residential House	..

1	2	3	4
Serial No.	Name and address of the defaulter	Total amount of Property Tax arrears	(a) Whether any amount of Property tax has been recovered up to 31st January, 1964 from any of the parties indicated in annexure 'C' to the said reply, if so, the amount recovered from each, the date when it was recovered and the total amount outstanding as arrears including the last assessment against each
		Rs	
12	Shri Bindra Ban Ayudhya Nath, Amritsar	1,029.14	Rs 491.25 deposited on 28th November, 1963. The balance amount of Rs 537.89 were exempted *vide* the Assessing Authority's order dated 29th May, 1963. Balance nil.
13	Shri Wazir Chand, son of Shri Nihal Chand, Jullundur	1,301.00	Demand deleted *vide* Assessing Authority's Order dated 15th June, 1963 as the property vest in Custodian
14	Smt. Sheela Devi, Jullundur	2,267.48	(i) Yes (ii) Rs 1,477 on 13th March, 1963, 17th June, 1963, 21st June, 1963, 28th June, 1963, 22nd March, 1963, 27th August, 1963, 25th September, 1963, 29th October, 1963. 27th November, 1963, 27th December, 1963, 29th January, 1964
15	Shri Tirath Ram, Jullundur	1,015.00	Property Units transferred to the rightful owners and Rs 129 remain to be recovered and it is being ascertained that this amount is not in respect of evacuee property
16	Shri Darshan Singh, Jullundur	1,156.20	Demand deleted *vide* Assessing Authority's order dated 29th September, 1963. as the property vest in Custodian
17	Shri Satish Chander, Katra, Karnal	1,512.00	Rs 500 recovered on 4th February, 1963 and Rs 1,012 on 2nd March, 1963. No arrears pertaining to last assessment is now outstanding
18	Shri D. M. Mool Chander, Faridabad Township (District Gurgaon)	2,475.00	Total amount deposited on 29th May, 1963. No outstanding against the defaulter
19	Shri Baljeet Singh, son of Jaswant Singh, Faridabad Township (District Gurgaon)	1,096.30	Total amount deposited on 29th May, 1963. No outstanding against the defaulter
20	Shri Beas Dev, son of Chander Lal, Faridabad Township (District Gurgaon)	2,489.30	Exemption to the payment of Rs 2,465 granted under section 4(1) of the Act and the balance of Rs 24.30 nP. deposited on 27th May, 1963
21	M/s Good Earth and Co., Faridabad Township (District Gurgaon)	5,400.00	Total amount deposited on 1st July, 1963. No outstanding against the defaulter
22	Shri K. C. Jain, Faridabad Township (District Gurgaon)	1,350.00	Total amount deposited on 1st June, 1963. No outstanding against the defaulter
23	National Building, Faridabad Township (District Gurgaon)	6,733.40	Total amount deposited on 12th July, 1963. No outstanding against the defaulter
24	Bata Shoe Company, Faridabad Township (District Gurgaon)	3,776.63	Total amount deposited on 22nd July, 1963. No outstanding against the defaulter
25	East India Cotton Mills, Faridabad Township (Gurgaon)	2,377.20	Total amount deposited on 24th July, 1963. No outstanding against the defaulter

5	6	7
(b) The date when the last assessment was made in respect of the parties mentioned in the said annexure 'C' together with the details of the years for which assessment is yet to be made in each of the said cases	(c) The nature of property owned by each of the parties mentioned in the said annexure 'C' on which property tax has been assessed	(d) Whether any notice has been issued to any of the said parties since June, 1963, if so, to whom if not, the reasons therefor
The property tax assessment remains in force for 5 years and re-assessment is done after every five years.	Factory premises and shops	..
The last assessment was made with effect from 1st April, 1956, the current valuation list was enforced with effect from 1st April, 1961		
1st April, 1960	Residential House ..	Yes, to the owner defaulter
The last assessment was made on 1st April, 1963	One building ..	As the payment was made by the defaulter no notice was issued
The last assessment was made on 1st October, 1962. The demand for the assessment year 1963-64 has also been created with effect from 1st October, 1963	Factory/residential quarters	..
Ditto	Ditto	..
Ditto	Ditto	..
Ditto	Ditto	Notice was issued as a result of which the tax was paid
Ditto	Ditto	..
Ditto	Ditto	Notice was issued as a result of which the tax was paid
Ditto	Ditto	Ditto
Ditto	Ditto	Ditto

ANNEXURE

Reply to Assembly Question No. 1256 by Comrade

Serial No.	Name and address of the assessee	Total amount of property tax arrears	(a) whether any amount of property tax has been recovered up to 31st January, 1964, from any of the parties indicated in annexure 'D' to the said reply, if so, the amount recovered from each, the date when it was recovered and the total amount outstanding as arrears including the last assessment against each	(b) The date when the last assessment was made in respect of the parties mentioned in the said Annexure 'D' together with the details of the years for which the assessment is yet to be made in each of the said cases
1	2	3	4	5
		Rs		
1	Shri Jagdish Lal, Joginder Kumar, Mohinder Kumar, Ramesh Kumar, Nand Lal, Madan Lal, Jaswant Lal, sons of Shri Moti Ram, Pashmina Wala, Amritsar	4,030.00	Recovery Nil Balance Rs 4,030.00	The property tax assessment remains in force for a period of five years and re-assessment is done' after every five years. The last assessment was made on 1st April, 1956, and the current valuation list was enforced from 1st April, 1961
2	Shri Harbans Singh, Proprietor, Parkash Cinema, Amritsar	2,462.40	Rs 1,620.00 recovered on 26th September, 1963, from Shri Harbans Singh, Proprietor, Parkash Cinema, on account of arrears of tax for the year 1962-63. The remaining amount of Rs 842.40 were the arrears due from the previous owners of the said building for the years 1956-57 to 1958-59. Parkash Cinema came into being only in 1959. From amongst the previous owners a sum of Rs 210.60 was also recovered from Shri Harnam Singh on 20th September, 1963, leaving the balance of Rs 631.80 recoverable from Sarvshri Avtar Singh and Hari Chand, the previous owners	Ditto
3	Shri Balbir Singh, Prop., Regent Cinema, Amritsar	1,354.62	Recovery Nil Balance Rs 1,354.62	Ditto
4	Shri Makhan Singh, son of Shri Kishan Singh, Amritsar	1,512.42	Rs 645.50 recovered on 27th June, 1963, from the defaulter and tenants. Balance due Rs 866.92	Ditto

'B'

Ram Piara, M.L.A., in respect of parties mentioned in Annexure 'D'

(c) The nature of property owned by each of the parties mentioned in the said annexure 'D' on which property tax has been assessed	(d) Whether any notice has been issued to any of the said parties since June, 1963, if so, to whom, if not, the reasons therefor	(e) The names of any persons whom arrears amounting to Rs 10 were due as on 31st December, 1963, on account of property tax		
6	7	8		
		S. No.	Name of the assessee	Amount of arrear on 31st December, 1963
				Rs
Shops	Notice was issued to M/s. Nand Lal and Bros, sons of Shri Moti Ram Mehra, C/o M/s, Jawahar Lal and Co. SR. Ganj, Siri Nagar.	1	Sarvshri Jagdish Lal, Mohinder Kumar, Romesh Kumar, Nand Lal, Mandan Lal, Jawahar Lal, sons of Moti Ram	4,232.50
	Notices under section 14 of the Property Tax Act have also been issued to the tenants for the recovery of arrears	2	Shri Harbans Singh, Balbir Singh, Proprietor, Parkash Cinema (Since recovered during February, 1964)	1,012.50
Cinema Buildihg	The process under the Land Revenue Act have been issued for the recovery of arrears	3	Shri Hans Raj, Proprietor, Regent Cinema	3,283.71
		4	Shri Makhan Singh, son of Kishan Singh	1,363.92
		5	Shri Muni Chand, son of R.B. Duni Chand	1,417.32
Cinema Building	The case was sent to the Deputy Excise and Taxation Commissioner (Collector) for attachment of the immovable property			
House and Shops	Case was moved for attachment of immovable property to the Deputy Excise and Taxation Commissioner (Collector), Jullundur Division and sanction has been received			

1	2	3	4	5
		Rs		
5	Shri Harnam Singh, son of Shri Sunder Singh, Amritsar	2,398.58	Rs 1,090.25 recovered through tenants from June, 1963 to date as monthly rent. Rs 1,057.52 deleted on account of misconsolidation. Balance arrears due are Rs 250.83	The property tax assessment remains in force for a period of five years and re-assessment is done after every five years. The last assessment was made on 1st April, 1956 and the current valuation list was enforced from 1st April, 1961
6	Shri Raja Charanjit Singh, Jullundur	1,134.28	Rs 1,134.28 recovered on 31st August 1963. Balance Nil	The current valuation list was enforced with effect from 1st April, 1960, and will expire on 31st March, 1965
7	Shri Devinder Singh, Jullundur	1,834.04	Recovery Nil up to 31st January, 1964. This amount has, however, been recovered on 7th February, 1964. Nothing is due now.	Ditto
8	Sarvshri Subash Chander, Chaman Lal, sons of Shri Amar Nath Ludhiana	2,595.00	(i) Rs 300 recovered on 23rd July, 1963 (ii) Rs 300 recovered on 16th August, 1963 (iii) Rs 300 recovered on 23rd September, 1963 (iv) Rs 600 recovered on 2nd January, 1964 Total amount recovered Rs 1,500. Balance due Rs 1,095.	Ditto
9	Shri Atma Singh, Patiala	1,505.93	Rs 612.97 paid on 6th September, 1963. Balance to be recovered Rs 892.96	The last assessment was made with effect from 1st October, 1962 and will remain in force for five years
10	Shri Gurdip Singh, Patiala	3,383.97	(i) Rs 1,000 paid on 8th January, 1964 (ii) Rs 700 paid on 22nd January, 1964 Total paid Rs 1,700 Balance to be recovered Rs 1,683.97 (A cheque for Rs 1,096.42 has been received). Net balance due Rs 587.55	Ditto
11	Shri Manphul Singh, Hissar	1,313.61	Recovery Nil Balance recoverable Rs 1,313.61	Ditto

6	7	8		
House and Shops	Memoradum were issued to Shri Harnam Singh, owner, who is in the Military service who never responded. The tenants were served with notices in form 'C' under section 14 of the Punjab Urban Immovable Property Tax Act			
Agricultural Land	Yes; to the owner being defaulter	Nil		
Ditto	Ditto	Nil		
Four shops, three factories and three residential houses	Yes, to the owners being defaulter. The amount is being recovered in instalments under orders of Government	6	Shri Bakhtawar Singh, son of Shri Rattan Singh	1,032.75
		7	Shri Bakhshish Singh	2,300.00
		8	Shri Rakha Ram	1,800.00
		9	Sarvshri Mohan Singh Jagraj Singh	1,426.00
		10	Sarvshri Joginder Singh, Bachan Singh, sons of Shri Chhattar Singh	1,163.76
		11	Shri Mohan Lal Mehra	1,041.30
		12	Shri Nathu Ram, Hans Raj, sons of Shri Faqir Chand	2,030.00
		13	Shri Tarak Singh, son of Shri Nihal Singh	1,009.12
Agricultural land	..	There is no person against whom arrears amounting to Rs 1,000 were due on 31st December, 1963 on account of property tax in Patiala district.		
Agricultural lands and one residential house	..	..		
Residential Houses	Yes, summons were served on 14th June, 1963, under the Punjab Land Revenue Act	14	Shri Manphul Singh	Rs 1,313.61

1	2	3	4	5
		Rs		
12	Sarvshri Nafe Singh, Mukhtiar Singh, Rohtak	1,592.33	Receovery Nil Outstanding Rs 1,592.33	The last assessment was made with effect from 1st April, 1961, and shall remain in force for 5 years
13	Shri M.L. Dhingra, Simla	1,318.94	Recovery Nil Outstanding Rs 1,318.94	The last assessment was made with effect from 1st April, 1960, and shall remain in force for 5 years

6	7		8	
Agricultural land	Notices were issued to the defaulters. Recovery certificate has also been issued to the Collector, Delhi	15	Sarvshri Nafe Singh, Mukhtiar Singh, Punjab Wakf Board, Ambala	1,593.33 Exact amount not reported
Residential house	The defaulter has been allowed to deposit the arrears in instalments of Rs 75 per month	17	Shri M.L. Dhingra	1,318.94
		18	Shrimati Sunder Kaur, w/o Shri Inderjit Singh, Sonipat, district Rohtak (Recovery relates to Ambala District)	Exact amount not reported
		19	Mahant Kalyan Das, Ferozepur City	Rs 1,880.63
		20	Shri Sadhu Singh, son of Mulla Singh, Proprietor, Grand Hotel, Pathankot, district Gurdaspur	Exact amount not reported
		21	M/s. Gurdaspur Cinema Co-operative Societies, Gurdaspur	Ditto
	*Recovery has been effected during January, 1964	22*	M/s Qadian Co-operative Societies, Rose Cinema, Batala (District Gurdaspur)	Ditto
		23*	Shri Tejeshwar Chander, Pathankot, district Gurdaspur	Ditto
		24	Municipal Committee, Ahmedgarh, district Sangrur	Rs 1,102.74
		25	Sarvshri Malwinder Singh, Jamindar Singh, Ahmedgarh, district Sangrur	Rs 2,250.00
		26	Chaudhri Ved Parash, Ahmedgarh, district Sangrur	Rs 1,625.00
		27	Shri Mohinder Singh, etc., Ahmedgarh, district Sangrur	
		28	Municipal Committee, Sunam, district Sangrur	Rs 2,098.52

Number of Cycle Rickshaws at Patiala, Rajpura, Sirhind etc. etc

1390. Comrade Bhan Singh Bhaura : Will the Minister fc Local Government and Welfare be pleased to state the number of cycle rkshaws operating at present at Patiala, Rajpura, Sirhind, Gobindgarh Nabha, Malerkotla and Bassi Pathana ?

Sardar Gurbanta Singh : The requisite information is given bow :—

Serial No.	Name of the Municipality		Number f cycle rickshaws operating
1	Patiala	..	1,[illegible]7
2	Rajpura	..	[illegible]5
3	Sirhind	..	[illegible]0
4	Gobindgarh	..	[illegible]2
5	Nabha	..	18
6	Bassi Pathana	.	13
7	Malerkotla	.	50

Bus and Truck Accidents in the State

1391. Comrade Ram Chandra : Will the Home Minister beleased to state —

(a) the number of cases of bus and truck accidents reped in the State during the years from 1960-61 to 1963-64, yewise ;

(b) the details of loss of life or property caused by the saidccidents;

(c) the steps taken by the Government to prevent such aidents or reduce their number ?

Shri Mohan Lal : The time and labour involved in collectinhe information will not be commensurate with the benefits sought to beerived by the Member.

The reply can be furnished regarding any specific case, if cad.

53 PLC—387—26-10-64—C., P. & S., Pb., Chandigarh.

Published under the authority of the Punjab Vidhan Sabha and printed by the Controller, Printing & Stationery, Punjab, Chandigarh.

Punjab Vidhan Sabha Debates

3rd March, 1964

Vol. 1—No. 9

OFFICIAL REPORT

CONTENTS

Tuesday, the 3rd March, 1964

Price: Rs. 9.00 paise

ERRATA

TO

Punjab Vidhan Sabha Debates, Vol. I No. 9,

DATED THE 3RD MARCH, 1964.

Read	*For*	*Page*	*Line*
ਪੁਛ	ਪਛ	(9)33	4
education	educati n	(9)36	6
sub	subs	(9)39	4 from below
Women	Womean	(9)43	14
February	Februay	(9)45	S.No. 20
belonging	beionging	(9)49	2
to the	the to	(9)113	5 from below
पूछता	पूछ ना	(9)125	2
साढ़े	स.ढ	(9)125	2 from below
डीबेस्ड	डीफेस्ड	(9)128	last
दूसरी	दूस ी	(9)130	27
टैनेंट्स	नैनेंटस	(9)130	last
मुज़ारे	मुज़ारे	(9)131	9
एग्ज़ैक्टिव	एग्ज़ेटिव	(9)135	4
अल्फ़ाज़	अज़फज़	(9)145	24
WALK OUT	WAIK-OUT	(9)148	13 from below
constituency	constituance	(9)149	2 Ditto
ਅਰਾਜ਼ੀ	ਆਰਜ਼ੀ	(9)150	6 Ditto
ਅਹਿਤਰਾਮ	ਅਹਿਰਰਾਸ	(9)152	2 Ditto
ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ	ਸੇਸ਼ਲਿਜ਼ਮ	(9)152	last
ਪੰਜਾਬ	ਪੰਜਾਬ	(9)154	6 from below

PUNJAB VIDHAN SABHA

Tuesday, the 3rd March, 1964.

The Vidhan Sabha met in the Assembly Chamber Sector 1, Chandigarh at 9.00 A.M. of the clock. Mr. Speaker (Shri Prabodh Chandra) in the Chair.

STARRED QUESTIONS AND ANSWERS

RESERVATION OF PANCHAYATI LAND FOR HARIJANS IN HISSAR AND SANGRUR DISTRICTS

*4821 **Shri Amar Singh** : Will the Chief Minister be pleased to state the names of the Panchayats in Hissar and Sangrur Districts which have not so far reserved one-third area of Panchayati lands for Harijans together with the details of the action, if any, Government proposes to take in the matter ?

Sardar Partap Singh Kairon : *Part I.*—A list of such Panchayats is placed on the Table of the House.

Part II. Instructions have been issued that the provisions of the rules in this respect should be strictly enforced and any defiance of the rules, without reasonable cause will be considered as misconduct in the discharge of duties by the Sarpanch/Panches concerned rendering them liable for suspension/removal from the membership of the Panchayats.

List of Panchayats of Hissar and Sangrur Districts who have not reserved one-third area of Shamlat land for Harijans

HISSAR DISTRICT

1. Mandi Adampur. 2. Bir Hissar. 3. Ladvi. 4. Kirtan. 5. Mohabat Pur. 6. Shahauria. 7. Sherpura. 8. Manuwana. 9. Dholpalia. 10 Rori. 11. Thiraj. 12. Pana. 13. Bas Badshahpur. 14. Salewala. 15. Asalwas Dobets. 16. Asalwas Merhatta. 17. Baoora. 18. Bhiwani Honpal. 19. Dhani. Brahman 20. Ghuskani. 21. Gola Garh. 22. Jai Khurd. 23. Jui Kalan. 24. Kaluwas. 25 Kairu. 26. Lohani. 27. Legha Hatwan. 28 Legha Bhanan. 29. Malwas Deosar. 30. Naurangabad. 31. Puranpura. 32. Rajpura Kharkari. 33. Tigrana. 34. Kirmara. 35. Suli Khera. 36. Pisla. 37. Kirtan. 38. Bhodia Bishnoian. 39. Balak. 40. Chikanwas. 41. Shamsukh. 42. Kirori. 43. Rattia. 44. Bhamanwala. 45. Nanheri. 46. Kullan. 47. Samaian. 48. Talwara. 49. Tharwa. 50. Parta.

SANGRUR DISTRICT

1. Kahna Khera. 2. Phullian Khurd. 3. Amargarh. 4. Banarsi. 5. Dhandoli. 6. Aspal Kalan. 7. Badra. 8. Rattangarh. 9. Sindhran. 10. Rampura Gujran. 11. Dhandoli Kalan. 12. Nidampur. 13. Batrian. 14. Sangnrebhi. 15. Jhaneri. 16. Ladbanjar Kalan. 17. Meera. 18 Kamach Khera. 19. Shadipur. 20. Chimmana. 21. Ghehanke Kalan. 22. Pandori. 23. Kanjla. 24. Sherpur. 25. Didargarh. 26. Katron. 27. Nangal. 28. Guram. 29. Kheri Chalan. 30. Beri. 31. Rangian. 32. Bhalwan. 33. Jhunir. 34. Fatehgarh. 35. Kothala. 36. Thuliwal. 37. Mangewal. 38. Manal. 39. Gurbax Pura. 40. Gumti. 41. Asd Ullapur. 42. Rurka. 43. Manakwal. 44. Mehdevi.

चौधरी अमर सिंह : क्या चीफ मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि हिसार जिले में 50 गांवों को और संगरूर ज़िला में 40 गांवों के हरिजनों को वहां की पंचायतों ने ⅓ ज़मीन अभी तक क्यों नहीं दी ?

मुख्य मन्त्री : मैं ने तो बताया है कि उन्होंने गलती की है।

DEMOLITION OF PART OF OLD FORT, BALLABGARH IN DISTRICT GURGAON

***4684. Shri Rup Lal Mehta** : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether it is a fact that a portion of the old fort of Ballabgarh in district Gurgaon has been demolished without the prior sanction of the Government; if so, the circumstances in which it was demolished;

(b) whether Government have received any representations regarding the recovery of old treasure out of it; if so, the details thereof and the value of the treasure so recovered ?

Sardar Gurbanta Singh: (a) A certain dangerous part of the fort wall was demolished by the Municipal Committee, Ballabgarh, in the public interest. No sanction of the Government was required as the property vests in the Committee.

(b) No representation has been received regarding recovery of old treasure nor any treasure was found there, Sir.

श्री रूप लाल महता : क्या मंत्री महोदय बताने की कृपा करेंगे कि उन को राज पुरोहित की तरफ से कोई रिप्रेज़ेंटेशन आई थी जिस में गवर्नमेंट के ध्यान में यह बात लाई गई थी कि वहां पर रात के 12 बजे चोरी होती थी और सामान उठा कर ले जाया जाता था ? Sir about 25 representations were sent to the Government at all levels.

Mr. Speaker : The contention of the Government is that no representation was received by them.

Shri Rup Lal Mehta : I can produce the receipt of the post office. A registered cover was sent to the Secretary to Government, Punjab, Local Department. Representations were sent at other levels also.

Mr. Speaker : If the hon. Member convinces me that a representation was sent to the Government and they have made a wrong statement, I will look into it.

ਮੰਤਰੀ : ਜਨਾਬ ਮੈਂ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸਵਾਲ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿ ਪਤਾ ਕਰ ਲਵਾਂ । ਲੇਕਿਨ ਮੇਰੇ ਇਲਮ ਵਿਚ ਕੋਈ ਐਸੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਆਈ ।

Mr. Speaker : The hon. Member may show the acknowledgement receipt to the Minister Incharge and he will be glad to make enquiry.

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਓਲਡ ਮੌਨਿਊਮੈਂਟਸ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਸ ਕਿਲੇ ਨੂੰ ਮਿਸਮਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਅਜਾਜ਼ਤ ਸੈਂਟਰਲ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਲਈ ਗਈ ਸੀ ?

ਮੰਤਰੀ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਓਲਡ ਮੌਨਿਊਮੈਂਟਸ ਦੀ ਕੈਟੇਗਰੀ ਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਂਦਾ । ਇਹ ਤਾਂ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਸੀ ।

COMPLAINT AGAINST BOGUS CHIT FUND COMPANIES FUNCTIONING AT BHATINDA.

*4477 **Comrade Babu Singh Master** : Will the Home Minister be pleased to state whether Government have recently received any complaints from the Public against the functioning of bogus Chit Fund Companies at Bhatinda, if so, the action taken or proposed to be taken to prevent the managements of these bogus companies from functioning ?

Shri Mohan Lal : Yes. Two cases F. I. Rs. No. 206, dated 25th September, 1962, under Section 420 I. P. C., P. S. Kotwali Bhatinda and No. 65, dated 16th December, 1962, u/s 419/420/109 I. P. C. P. S. Kot Fatta were registered and are under investigation.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ 1962 ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 420 ਦੇ ਕੇਸ register ਹੋਏ ਹੋਏ ਅਜੇ ਤਕ ਕਿਉਂ ਚਲੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ?

ਮੰਤਰੀ : ਗਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਤ ਐਸੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਐਕਸਪਰਟਸ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਐਗਜ਼ਾਮਿਨ ਕਰਵਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਏ ਲੈਣੀ ਹੈ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਐਬਨਾਰਮਲ ਡਿਲੇ ਹੋਈ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਕੀ ਗੌਰਮਿੰਟ ਇਸ ਗਲ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੈ ਕਿ ਚਿਟ ਫੰਡ ਵਰਗੇ ਅਦਾਰੇ ਜੋ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਲੋਕ ਧੋਖੇ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ? ਇਸ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਧੋਖੇ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਅਜਿਹੇ ਕਨਸਰਨਜ਼ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਕੋਈ ਜ਼ਲਦੀ ਕਦਮ ਚੁਕੇਗੀ ?

ਮੰਤਰੀ : ਸਾਡੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਵੀ ਇਹ ਚੀਜ ਆਈ ਸੀ ਉਸੇ ਵਕਤ ਐਕਸ਼ਨ ਲੈ ਲਿਆ ਸੀ ਉਸਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ 1962 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਕੋਈ ਕੇਸ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਕੀ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਬੋਗਸ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੂੰ ਚੈਕ ਕਰਨ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਰਖਦੀ ਹੈ ਤਾਂਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਧੋਖਾ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ ?

ਮੰਤਰੀ : ਕਾਨੂੰਨ ਤਾਂ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਦੋ ਕੇਸ ਹੁਣ ਤਕ ਸਾਡੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਆਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਨਵੈਸਟੀਗੇਸ਼ਨ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।

श्री बलराम जी दास टंडन : चिट फंड वालों के खिलाफ 10 महीने हो गए हैं केस रजिस्टर हुआ था लेकिन अभी तक उन का चालान पेश नहीं हुआ। इस की क्या वजह है ?

मंत्री : मैं पहले भी बता चुका हूं कि दस्तावेज़ात को एग्ज़ामिन करवाने में देर लगती है क्योंकि चिटों वगैरह की तादाद काफी है।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਕੀ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਐਸ਼ੋਰੈਂਸ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ ਕਿ ਜਿਹੜਾ 1962 ਦੇ ਵਿਚ ਕੇਸ ਰਜਿਸਟਰ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਸਦਾ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ?

ਮੰਤਰੀ : ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਇਹੋ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਫੈਸਲਾ ਹੋਵੇ।

Pandit Chiranji Lal Sharma : Will the Home Minister kindly state if it is not a fact that all these Chit Fund Companies are composition of fraud ?

Home Minister : This is, Sir, the very case which has been registered. If any such case is brought to our notice I will be too glad to look into that.

चौधरी देवी लाल : क्या वज़ीर साहिब बताएंगे कि यह जो बठिंडा की बोगस कम्पनियां है इन में किसी मिनिस्टर के साहिबज़ादे का भी हिस्सा है ?

Mr. Speaker : Not allowed.

कामरेड राम चन्द्र : क्या होम मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि जिन चिटों का वह ज़िकर कर रहे हैं उन में से कुछ चिटों के बारे में अगर एक्सपर्टस की राए ले ली गई है तो क्या ऐसा नहीं हो सकता कि उनके मुताल्लिक केस चलाए जाएं और बाकी के बाद में चलते रहें ?

मंत्री : जहां तक मैं समझता हूं ऐसा नहीं हो सकता क्योंकि एक ही कम्पनी ने एक बहाना बना कर मुख्तलिफ आदमियों से पैसे लिए हैं इस लिए गालबन एक ही केस बन कर चलेगा।

कामरेड राम प्यारा : उन्होंने बड़ी मेहरबानी से फरमाया हैं कि गवर्नमैंट बड़ी कीन है। तो मैं पूछना चाहता हूं कि जब उनके कीन होने से भी दो साल लग गए हैं अगर यह कीन न होंगे तो वहां कितने साल लगें गे ?

Mr. Speaker : This is not a supplementary question.

कामरेड राम चन्द्र : मैं पूछना चाहता हूं कि क्या एक ही आदमी को चीट किया गया है या ज्यादा लोगों को चीट किया गया है ? जिन आदमियों को चीट किया गया है और जो केस साबित हो गए हैं उनके ऊपर तो केस चलाए जा सकते हैं बाकी के बाद में चलाते रहें ।

मंत्री : एक नहीं ज़्यादा आदमियों को किया गया है और यही कारण है कि एक ही केस बनेगा ।

MURDER IN VILLAGE ABUL KHURANA, DISTRICT FEROZEPORE

***4514 Sardar Gurcharan Singh** : Will the Home Minister be pleased to state —

(a) whether it is a fact that a woman and her son were murdered in village Abul Khurana, in district Ferozepore, in the year 1962;

(b) if the reply to part (a) above be in the affirmative, whether the culprits have been traced, if not, the steps, if any, being taken to trace them ?

Shri Mohan Lal : (a) Yes, in 1961 not in 1962.

(b) The case is yet under investigation and it will not be in public interest to disclose the lines of investigation.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਇਹ ਜੋ ਦੋ ਮਰਡਰਜ਼ 1961 ਵਿਚ ਹੋਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਜੇ ਇਨਵੈਸਟੀਗੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਹੈ ਇਸਦਾ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਇਨਵੈਸਟੀਗੇਸ਼ਨ ਤਾਂ ਉਸੇ ਵਕਤ ਦੀ ਜਾਰੀ ਹੈ ਲੇਕਨ ਉਸ ਮਰਡਰ ਦਾ ਅਜੇ ਤਕ ਕੋਈ ਪੌਜ਼ੇਟਿਵ ਕਲੂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਹੈ।

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਇਹ ਗਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਲਮ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਵਲੋਂ ਇਨਵੈਸਟੀਗੇਸ਼ਨ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਥੇ ਦੇ ਕੁਝ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਲੀਡਰਜ਼ ਉਸੇ ਵਕਤ ਛੁਡਾ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਸੀ ?

Mr. Speaker : No insinuation please.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ : ਇਹ ਅਸਲੀਅਤ ਹੈ ਜੋ ਮੈਂ ਦਸ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਇਹੋ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕੇਸ ਦੀ ਅਜੇ ਤਕ ਇਨਵੈਸਟੀਗੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ ਹੈ। ਜੋ ਤਗੜੇ ਆਦਮੀ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿਚ ਇਨਵਾਲਵਡ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਲੀਡਰ ਛੁੜਾ ਲੈਂਦੇ ਸੀ ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਕੀ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਵਲੋਂ ਗੋਲਡ ਮੈਡਲ ਲੈਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਮਰਡਰ ਕੇਸ ਨੂੰ ਤਿੰਨਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਢ ਸਕੀ ਹੈ ?

Mr. Speaker : There are so many murder cases which go untraced for years together.

ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹ ਕਤਲ ਰਾਤ ਦੇ ਵਕਤ ਹੋਇਆ ਇਸ ਲਈ ਇਸਦਾ ਕੋਈ ਆਈ ਵਿਟਨੈਸ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਸਰਕੰਮਸਟਾਂਸ਼ਲ ਐਵੀਡੈਂਸ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕਾਫੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਰਾਤ ਦੇ ਕਤਲ ਦੀ ਇਨਵੈਸਟੀਗੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਬੜੀ ਦਿਕੱਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਈ ਆਈ ਵਿਟਨੈਸ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ ਦਾ ਮਹਿਜ਼ ਸ਼ਕ ਦੀ ਬਿਨਾਂ ਤੇ ਚਾਲਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

Sardar Gurcharan Singh : I know the facts, Sir.

Mr. Speaker : I would request the hon. Member to bring those facts to the notice of the hon. Minister and he will look into them.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ : ਕੀ ਇਹ ਗਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਲਮ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮੁਤੱਲਕ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਸ਼ਕ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਇਨਵੈਸਟੀਗੇਸ਼ਨ ਲਈ ਬੁਲਾ ਨਹੀਂ ਸਕੀ ਕਿਉਂਕਿ ਪੁਲਿਸ ਤੇ ਪੁਲਿਟੀਕਲ ਪਰੈਸ਼ਰ ਸੀ ?

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੈਨੂੰ ਦੁਖ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਐਸੀਆਂ ਗ਼ਲਤ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਲੇਡੀ ਰਾਤ ਦੇ ਵਕਤ ਕਤਲ ਹੋਈ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਇਨਵੈਸਟੀਗੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਅਸੀ ਕੋਈ ਕਸਰ ਨਹੀਂ ਛਡੀ। ਜੋ ਗਲ ਮੋਗੇ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੋਈ ਫੜ ਲਏ ਤੇ ਕੋਈ ਛਡ ਦਿਤੇ ਐਸੀ ਕੋਈ ਗਲ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਕਈ ਪੱਜ ਲਾਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਦਮੀਆ ਨੂੰ ਅੰਡਰ ਇਨਵੈਸਟੀਗੇਸ਼ਨ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਔਰਤ ਦੇ ਸਕੇ ਭਾਈ ਜੋ ਬੜੇ ਇਨਟੈਲੀਜੈਂਟ ਤੇ ਮੰਨੇ ਹੋਏ ਆਦਮੀ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਕਢਣ ਦਾ ਪੂਰਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਕ ਨਹੀਂ ੩ ਐਸ. ਪੀਜ਼. ਨੂੰ ਜੋ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਤੇ ਬਦਲ ਕੇ ਉਥੇ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਲਗਾਂਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਇਸ ਕੇਸ ਨੂੰ ਕਢੋ ਤਾਂ ਰਿਵਾਰਡ ਦੇਵਾਂਗੇ। ਜੋ ਗੈਂਗ ਜਲੰਧਰ ਦਾ ਸੀ ਉਸਦੇ ਕੱਲੇ ਕੱਲੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਪਕੜ ਕੇ ਇਨਟੈਰੋਗੇਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਫਿਰੋਜਪੁਰ ਦੇ ਦੋ ਗੈਂਗ ਜੋ ਬਾਹਰ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਕੜ ਕੇ ਸਾਰੀ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕੀਤੀ ਲੇਕਨ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸਦਾ ਕੋਈ ਜਿਆਦਾ ਕਲੂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

Sardar Lachhman Singh Gill : Supplementary question, Sir.

Mr. Speaker : The hon. Chief Minister has made a very frank statement. If the hon. Members have any evidence they should tell that to the Government and they will take action.

ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ : ਜੋ ਕੁਝ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਇਸਦਾ ਇਹੋ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਫੇਲ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

Mr. Speaker : The hon. Member should be a little more courteous while addressing the Chief Minister.

ਕਾਮਰੇਡ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ : ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਦੇ ਸਿਵਾ ਮੇਰਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

Mr. Speaker : Then the hon. Member has Chief Ministers mania.

[* * * * *]

Mr. Speaker : It is very unfortunate. The hon. Member loss weight of what he says. In season and out of season he makes such insinuations. Persons who are decent do not call others indecent like this.

What the hon. Member, Comrade Ram Piara, has said will not form part of the proceedings of the House.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਜਿਸ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕੀ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਉਸਨੂੰ ਇਸ ਤਫਤੀਸ਼ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ ?

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਕੀ ਮੁਲਜ਼ਮ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ? (ਹਾਸਾ)

ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ : ਜੇਕਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਸ਼ਕ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ; ਜੇਕਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਕ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਾ ਦੇਨ । (ਹਾਸਾ)

Mr. Speaker : I would request the hon. Member to give whatever evidence he has to the Government. They will look into it.

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ : ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਇਸ ਤੇ ਕਾਫੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਪਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਾਰੀ ਗਲ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਵੇਗਾ ।

Mr. Speaker : Unfortunately he is not a Minister. He cannot answer.

REMOVAL/DISMISSAL OF EMPLOYEES OF POLICE DEPARTMENT.

***4561 Babu Ajit Kumar** : Will the Home Minister be pleased to state the total number of employees of the Police Department who were removed/dismissed from service during the period from April, 1962 to date district wise and rank wise together with the names of such employees amongst them belonging to the Scheduled Castes ?

Shri Mohan Lal : In all 3132 Police Officers and men were either dismissed or removed from service (discharged under Police Rule 12.21.) Their district/unit-wise and rank-wise break up, alongwith the names of 488 constables amongst them belonging to Scheduled Castes, is given in the statement, laid on the Table of the House.

---

* Note : Expunged as orderd by the Chair.

[Home Minister]

Serial No.	District Unit	Total Number of Police Officers and men rankwise who were dismissed/removed from service (discharged under Police Rule 12.21)	Name, number and rank of Police Officer belonging to Schedule Castes.
1	2	3	4
1	Ambala	A.S.I. 1 H.cs. 3 Consts. 75 79	1. C. Sukhdev, Singh, 1082 2. C. Ajmer Singh, 1889 3. C. Hardwari Lal, 1742 4. C. Tek Chand, 2045 5. C. Som Chand, 2081 6. C. Romesh Chand, 264 7. C. Shamsher Singh, 219 8. C. Surja Ram, 1780 9. C. Mohinder Singh, 1342 10. C. Ram Rattan, No. 1528 11. C. Mukhtiar Singh, 1280 12. C. Subash Chander, 369 13. C. Ram Dhari, 1694 14. C. Dayal Singh, 1651 15. C. Maman Singh, 1608 16. C. Itwari Lal, No 46 17. C. Niranjan Dass, 1750 18. C. Kishan Ram, No. 1680 19. C. Nirmal Singh, 1470
2	Karnal	Consts. 46 46	1. C. Ram Dhari, No. 479 2. C. Amar Nath, No. 859 3. C. Teja Singh, 912 4. C. Khem Chand, No. 936
3	Simla	Consts. 16 16	1. C. Kishori Lal, No. 183
4	Gurgaon	A.S.I. 1 H.C. 1 Const. 5 7	Nil
5	Rohtak	H.C.s. 5 Consts. 16 21	Nil

Serial No.	District Unit	Total number of Police Officers and men rankwise who were dismissed/ removed from service (discharged under Police Rule 12.21)	Name, number and rank of Police Officer belonging to Scheduled Castes
1	2	3	4
6	Hissar	A.S.I. 1 Consts. 130 131	1. C. Badan Singh, 881 2. C. Balkishan, No. 988 3. C. Gurbaksh Singh, No. 1015 4. C. Bhagwan Dass, No. 966 5. C. Dhan Singh, No. 1136 6. C. Neka Ram, No. 1010 7. C. Ram Kanwar, No. 1107 8. C. Umed Singh, No. 1264 9. C. Mangal Ram, No. 1269 10. C. Sunder Singh, No. 1260 11. C. Ram Chander, No. 1061 12. C. Surja, No. 1088 13. C. Sita Ram, No. 1033 14. C. Mata Chand, No. 1235 15. C. Ram Singh, No. 1101 16. C. Ram Chander, No. 1056 17. C. Bije Singh, No. 1137 18. C. Asa Ram, No. 1034 19. Chet Ram, No. 1238 20. C. Ram Parkash, No. 1148 21. C. Man Bahar, No. 1097 22. C. Om Parkash Singh, No. 1360 23. C. Jug Lal, No. 1305 24. C. Faqir Chand, No. 1084 25. C. Babu Ram, No. 1124 26. C. Sukhi Ram, No. 1279
7	Hoshiarpur.	Consts. 15 15	1. C. Daulat Singh, No. 952 2. C. Daulat Singh, No. 736
8	Ludhiana	A.S.I. 1 Consts. 192 193	1. C. Gurnek Singh, No. 357 2. C. Saudagar Singh, No. 157 3. C. Gurbax Singh, No. 761 4. C. Nachhittar Singh, No. 817 5. C. Nachhittar Singh, 161 6. C. Ralla Singh, No. 1084

[Home Minister]

Serial No.	District Unit.	Total number of Police Officers and men rankwise who were dismissed/ removed from service (discharged under Police Rule 12.21)	Name, number and rank of police Officer belonging to Scheduled Castes
1	2	3	4
8.—*Contd*			7. C. Niranjan Singh, No. 1088
			8. C. Bant Singh, No. 1114
			9. C. Tarsem Lal, No. 1077
			10. C. Pritam Singh, No. 1065
			11. C. Jagir Singh, No. 1019
			12. C. Jit Singh, No. 1024
			13. C. Mansa Singh, No. 1222
			14. C. Arjan Dass, No. 1308
			15. C. Mehanga Ram, No. 1335
			16. C. Gurdas Ram, No. 1254
			17. C. Gurbachan Singh, 1203
			18. C. Harbans Singh, No. 1181
			19. C. Maghar Singh, No. 1253
			20. C. Kuldip Singh, No. 1177
			21. C. Harbhajan Singh, 1092
			22. C. Ujagar Singh, No. 1318
			23. C. Gurdev Singh, 1248
			24. C. Rattan Chand, 1061
			25. C. Harmit Singh, 1224
			26. C. Rattan Singh, 1248
			27. C. Bakshi Ram, No. 1244
			28. C. Jarnail Singh, No. 1200
			29. C. Nirmal Singh, No. 1164
			30. C. Dhanna Singh, No. 1142
			31. C. Bhag Singh, No. 1038
			32. C. Gurdial Singh, No. 1268
			33. C. Jagjit Singh, No. 1007
			34. C. Jit Singh, No. 1164

Serial No.	District Unit	Total number of Police Officers and men rankwise who were dismissed/removed from service (discharged under Police Rule 12.21)		Name, number and rank of Police Officer belonging to Scheduled Castes
1	2	3		4
8—*Concld*				35. C. Anayat Ram, No. 864
				36. C. Sukhdev Singh, No. 994
				37. C. Sohan Lal, No. 821
				38. C. Pritam Singh, No. 904
				39. C. Nirmal Singh, No. 920
				40. C. Malkiat Singh, No. 885
				41. C. Hoshiar Singh, No. 79
				42. C. Sadhu Singh, No. 854
				43. C. Karnail Singh, No. 887
				44. C. Malkiat Singh, No. 888
				45. C. Nahar Singh, No. 952
				46. C. Sohan Singh, No. 829
				47. C. Jagtar Singh, No. 774
				48. C. Ajmer Singh, No. 839
				49. C. Daulu Ram, No. 911
				50. C. Naulu Ram, No. 930
				51. C. Piara Singh, No. 891
				52. C. Narain Dass, No. 949
				53. C. Jagat Singh, No. 864
				54. C. Amar Singh, No. 795
				55. C. Bhag Singh, No. 781
				56. C. Gurdev Singh, No. 828
				57. C. Karamjit Singh, No. 972
				58. C. Sohan Lal, No. 825
				59. C. Darshan Singh, No. 832
				60. C. Sukhdev Singh, No. 426
				61. C. Mohinder Kaur, No. 722
9.	Jullundur	H.C.	1	1. C. Tarsem Lal, No. 613
		Consts.	140	2. W/C. Amar Kaur, No. 904
			141	3. C. Sohan Lal, No. 854
				4. C. Devi Dass, No. 1082

[Home Minister]

Serial No.	District Unit		Total number of Police Officers and men rankwise who were dismissed/ removed from service (discharged under Police Rule 12.21)	Name, number and rank of Police Officer belonging to Scheduled Castes
1	2		3	4
9—*Concld*				5. C. Hardial Chand, No. 987 6. C. Gurmej Singh, No. 1009 7. C. Amar Dass, No. 995 8. C. Gian Singh, No. 997 9. C. Mehnga Ram, No. 976 10. C. Makhan Lal, No. 1002 11. C. Puran Chand, No. 1148 12. C. Om Parkash, No. 1309 13. C. Jarnail Singh, No. 1466 14. C. Hari Singh, No. 1441 15. C. Jagir Raj, No. 1457 16. C. Sohan Lal, No. 1259 17. C. Sant Ram, No. 1244 18. C. Gurmit Singh, No. 1253 19. C. Pritu, No. 1178 20. C. Gurmit, No. 1127 21. C. Kesar Singh, No. 1252 22. C. Joginder Lal, No. 1283 23. C. Mohinder Paul, No. 1440 24. C. Sarwan Ram, No. 1306 25. C. Bachan Lal, No. 1313 26. C. Lachhu Ram, No. 1263
10	Kangra	S. I. Consts,	1 4 — 5 —	1. C. Piara Singh, No. 405
11	Kapurthala	H.C. Consts.	1 7 — 8 —	1. C. Ajaib Singh, No. 390
12	Gurdaspur	S. I. A.S.Is. H.C. Consts.	1 3 1 10 — 15	Nil

Serial No.	District Unit	Total number of Police Officers and men rank-wise, who were dismissed/removed from service (discharged under Police Rule 12.21)		Name, number and rank of Police Officer belonging to Scheduled Castes
1	2	3		4
13	Ferozepur	S. I.	1	1. C. Fazal, No. 1538
		Consts.	228	2. C. Gurdip Singh, No. 1793
			229	3. C. Jit Singh, No. 1791
				4. C. Joginder Singh, No. 1654
				5. C. Hardip Singh, No. 1633
				6. C. Jagrup Singh, No. 1732
				7. C. Resham Singh, No. 1679
				8. C. Chet Singh, No. 1677
				9. C. Mukhtiar Singh, No. 1595
				10. C. Babu Singh, No. 1593
				11. C. Inder Singh, No. 1770
				12. C. Zora Singh, No. 1715
				13. C. Girja Singh, No. 1575
				14. C. Balbir Singh, No. 1567
				15. C. Bakshish Singh, No. 546
				16. C. Gurdev Singh, No. 1550
				17. C. Joginder Singh, No. 1719
				18. C. Labh Singh, No. 1693
				19. C. Gurdev Singh, No. 1695
				20. C. Amar Chand, No. 1611
				21. C. Natha Singh, No. 1583
				22. C. Mukhtiar Singh, No. 1699
				23. C. Puran Singh, No. 1486
				24. C. Gulzar Singh, No. 1645
				25. C. Jagrant Singh, No. 1629
				26. C. Rulda Singh, No. 1588
				27. C. Karam Chand, No. 1779
				28. C. Shiv Karan, No. 1612
				29. C. Kashmir Chand, No. 1685

Serial No.	District Unit	Total number of Police Officers and men rankwise who were dismissed/removed from service (discharged under Police Rule 12.21)		Name, number and rank of Police Officer belonging to Scheduled Castes
1	2	3		4
13—Concld				
				30. C. Sadhu Ram, No. 1813
				31. C. Sadhu Singh, No. 1809
				32. C. Jagir Singh, No. 1786
				33. C. Kartar Singh, No. 1599
				34. C. Gurdas Ram, No. 1634
				35. C. Mohinder Singh, No. 1773
				36. C. Gulzar Singh, No. 1785
14.	Amritsar	A.S.I.	1	1. C. Kartar Singh, No. 2399
		H.Cs.	3	2. C. Bansi Lal, No. 1994
		Consts.	189	3. C Faqiria Ram, No. 2172
			193	4. C. Amar Singh, No. 2214
				5. C. Ajit Singh, No. 2107
				6. C. Amar Singh, No. 2176
				7. C. Ram Dass, No. 2128
				8. C. Bachan Singh, No. 2280
				9. C. Gurdip Singh, No. 2297
				10. C. Chanan Singh, No. 2433
				11. C. Mohinder Pal, No. 1411
				12. C. Paras Ram, 220
				13. C. Lahmbar Singh, No. 2253
				14. C. Sohan Lal, No. 734
				15. C. Gian Chand, No. 1897
				16. C. Arjan Singh, No. 1032
				17. C. Niranjan Singh, No. 316
				18. C. Mohan Singh, No. 1588
				19. C. Ujagar Mal, No. 673
				20. C. Mohinder Singh, No. 13
				21. C. Puran Singh, No. 2210

Serial No. No.	District	Unit	Total number of Police Officers and men rankwise who were dismissed/ removed from service (discharged under Police Rule 12.21)	Name, number and rank of Police Officer belonging to Scheduled Castes
1	2		3	4
15	Patiala	Consts.	179	1. C. Kernail Singh, No. 75
			179	2. C. Bant Singh, No. 543
				3. C. Rattan Singh, No. 1330
				4. C. Jaswant Singh, No. 1545
				5. C. Gurmail Singh, No. 1674
				6. C. Karnail Singh, No. 1619
				7. C. Dharam Singh, No. 1671
				8. C. Major Singh, No. 1410
				9. C. Parkash Chand, No. 1514
				10. C. Labh Singh, No. 1584
				11. C. Teja Singh, No. 1680
				12. C. Maghi Singh, No. 1544
				13. C. Gurbachan Singh, No. 1670
				14. C. Ram Dass, No. 1719
				15. C. Bhinder Singh, No. 1694
				16. C. Sohan Singh, No. 1710
				17. C. Lall Singh, No. 1689
				18. C. Bhag Singh, No. 1725
				19. C. Dip Singh, No. 1668
				20. C. Ginder Singh, No. 1717
				21. C. Dayal Singh, No. 1746
				22. C. Baldev Ram, No. 1669
				23. C. Piara Singh, No. 1724
				24. C. Darbara Singh, No. 1425
				25. C. Ajit Singh, No. 1734
				26. C. Puran Singh, No. 1609
				27. C. Piara Singh, No. 1543
				28. C. Naurang Singh, No. 1736
				29. C. Harnek Singh, No. 1381
				30. C. Dilbagh Singh, No. 1643
				31. C. Sat Paul, 1557

[Home Minister]

Serial No.	District Unit	Total number of Police Officers and men rank-wise, who were dismissed/removed from service (discharged under Police Rule 12.21)	Name, number and rank of Police Officer belonging to Scheduled Castes
1	2	3	4
15—*Concld*			
			32. C. Mohinder Singh, No. 1663
			33. C. Karnail Singh, No. 1751
			34. C. Jagrup Singh, No. 1747
			35. C. Amar Nath, No. 1784
16	Mohindergarh	A.S.I. 1	1. C. Thandi Ram, No. 287
		Consts. 15	2. C. Ram Sarup Singh, No. 130
		16	3. C. Jhabu Ram, No. 135
17	Bhatinda	H.Cs. 2	1. C. Basant Singh, No. 582
		Consts. 14	2. C. Dhanna Ram, No. 709
		16	3. C. Nand Singh, No. 919
18	Sangrur	S. I. 1	1. C. Chuhar Singh, No. 228
		A.S. Is. 2	2. C. Jit Singh, No. 2028
		H. Cs. 2	3. C. Munshi Singh, No. 2029
		Consts. 132	4. C. Moti Singh, No. 2179
		137	5. C. Gurnam Singh, No. 2180
			6. C. Ralla Singh, 2316
			7. C. Risal Singh, No. 2343
			8. C. Suraj Bhan, No. 2345
			9. C. Maya Ram, No. 2349
			10. C. Amin Lal, No. 2397
			11. C. Sampat Ram, No. 551
			12. C. Kishan Lal, No. 558
			13. C. Phul Chand, No. 567
			14. C. Balbir Singh, No. 633
			15. C. Bhim Singh, No. 642
			16. C. Chandgi Ram, No. 640
			17. C. Dalip Singh, No. 608
			18. C. Chhotu Ram, No. 606
			19. C. Zile Singh, No. 703
			20. C. Bhim Singh, No. 682
			21. C. Munshi Ram, No. 679
			22. C. Tilak Ram, No. 671

Serial No.	District Unit	Total number of Police Officers and men rank-wise, who were dismissed/removed from service (discharged under Police Rule 12.21)		Name, number and rank of Police Officer belonging to Scheduled Castes
1	2	3		4
19	Wireless Section	A.S.Is. Consts.	3 13 16	1. C. Bhag Mal, No. 808/R. 2. C. Mehar Chand, No. 770/R.
20	Government Railway Police	Cons's.	37 37	1. C. Charan Singh, No. 48[illegible] 2. C. Joginder Singh, No. 21 3. C. Phool Singh, No. 269
21	P.A.P.	S. I. A.S.Is. H. Cs. Consts.	1 2 7 1,622 1,632	1. C. Rattan Singh, No. 9007 2. C. Sadhu Singh, No. 9422 3. C. Harbans Lal, No. 9648 4. C. Nand Lal, No. 8095 5. C. Ranjit Singh, No. 9817 6. C. Faqir Chand, No. 8534 7. C. Sanehra Singh, No. 12192 8. C. Surjit Singh, No. 12086 9. C. Rattan Singh, No. 12673 10. C. Pirthi Singh, No. 11895 11. C. Basakha Singh, No. 12048 12. C. Sher Singh, No. 12082 13. C. Tek Chand, No. 12102 14. C. Anant Ram, No. 12660 15. C. Pritam Singh, No. 12104 16. C. Laxman Singh, No. 13161 17. C. Joginder Singh. No. 11777 18. C. Hari Singh, No. 12620 19. C. Rattan Singh, No. 12626 20. C. Phool Singh, No. 10355 21. C. Surat Singh, No 16010 22. C. Bachan Singh, No. 10575
	Grand Total		3,132	

Serial No.	District Unit	Total number of Police Officers and men rank-wise, who were dismissed/ removed from service (discharged under Police Rule 12.21)	Name, number and rank of Police Officer belonging to Scheduled castes.
1	2	3	4
21—*Contd*			
			23. C. Phool Singh, No. 11899
			24. C. Dharamvir, No. 13196
			25. C. Ram Singh, No. 11753
			26. C. Bhajan Singh, No. 11732
			27. C. Darbara Singh, No. 11783
			28. C. Chand Lal, No. 12078
			29. C. Tarlok Singh, No, 11645
			30. C. Ram Singh, No. 12559
			31. C. Surjit Singh, No. 2070
			32. C. Suraj Bhan, No. 11898
			33. C. Tara Chand, No. 12937
			34. C. Jagmal Singh, No. 11834
			35. C. Raj Mall, No. 11253
			36. C. Thandu Ram, No. 12667
			37. C. Mukhtiar Singh, No. 11967
			38. C. Gurkhu Ram, No. 11286
			39. C. Surjit Singh, No. 12106
			40. C. Ram Singh, No. 11469
			41. C. Darshan Singh, No. 10454
			42. C. Surjit Singh, No. 10486
			43. C. Bachan Singh, No. 10370
			44. C. Dewan Singh, No. 10507
			45. C. Tara Singh, No. 10425
			46. C. Surta Singh, No. 11537
			47. C. Dhare Singh, No. 10685
			48. C. Gian Singh, No. 10437
			49. C. Sucha Singh, No. 10438
			50. C. Laxman Singh, No. 10647
			51. C. Gauri Shankar, No. 12086
			52. C. Om Parkash, No. 12962

Serial No.	Distt. Unit.	Total No. of Police Officers and men rank-wise who were dismissed/ removed from service (discharge under Police Rule 12.21)	Name, number and rank of Police Officer belonging to Scheduled Castes.
1	2	3	4
21—*Conctd*			
			53. C. Attar Singh, No. 12963
			54. C. Chattar Singh, No. 12940
			55. C. Nachhatar Singh, No. 11769
			56. C. Ganga Ram, No. 12868
			57. C. Bahadur Singh, No. 12073
			58. C. Ram Sarup, No. 13015
			59. C. Bawa Ram, No. 11752
			60. C. Tahel Singh, No. 12037
			61. C. Surjan Singh, No. 11801
			62. C. Man Singh, No. 11816
			63. C. Jagir Singh, No. 12151
			64. C. Harbans Singh, No. 12114
			65. C. Parbhati Lal, No. 11980
			66. C. Chanan Singh, No. 11729
			67. C. Banwari Lal, No. 1250
			68. C. Rampat Singh, No. 12177
			69. C. Tota Ram, No. 11607
			70. C. Dharam Paul, No. 12701
			71. C. Laxmi Chand, No. 12761
			72. C. Dheru Ram, No. 12463
			73. C. Raj Mal, No. 12896
			74. C. Surta Singh, No. 12723
			75. C. Suraj Bhan, No. 11127
			76. C. Mukhtiar Singh, No. 11657
			77. C. Hazara Singh, No. 12973
			78. C. Shri Dhar, No. 12919
			79. C. Kartar Chand, No. 13175
			80. C. Nasib Chand, No. 13189
			81. C. Ajit Singh, No. 11839
			82. C. Parlad Singh, No. 13036
			83. C. Mahipal Singh, No. 11394
			84. C. Dass Ram, No. 12030

[Home Minister]

Serial No.	District Unit	Total number of Police Officers and men rank-wise, who were dismissed/ removed from service (discharged under Police Rule 12.21)	Name, number and rank of Police Officer belonging to Scheduled castes
1	2	3	4
21	*Contd*		85. C. Mir Singh, No. 13053.
			86. C. Baru Ram, No. 12911.
			87. C. Harish Chander, No. 11346.
			88. C. Ram Singh, No. 12229.
			89. C. Piara Singh, No. 11581.
			90. C. Jit Singh, No. 13003.
			91. C. Mehma Singh, No. 13004.
			92. C. Amrik Singh, No. 12036.
			93. C. Babu Ram, No. 13163.
			94. C. Gurdev Singh, No. 12998.
			95. C. Hari Singh, No. 12045.
			96. C. Partap Singh, No. 10809.
			97. C. Bachan Singh, No. 10518.
			98. C. Bhoop Singh, No. 10790.
			99. C. Ajit Singh, No. 11538.
			100. C. Suraj Bhan, No. 10797.
			101. C. Dalip Singh, No. 10778.
			102. C. Teja, No. 11512.
			103. C. Rur Singh, No. 10477.
			104. C. Suba Singh, No. 10552.
			105. C. Charan Dass, No. 10289.
			106. C. Joginder Singh, No. 10470.
			107. C. Suraj Bhan, No. 10776.
			108. C. Ram Mehar, No. 10828.
			109. C. Balwant Singh, No. 10749.
			110. C. Man Singh, No. 10791.
			111. C. Mange Ram, No. 10741.
			112. C. Manta Singh, No. 10581.
			113. C. Chandu Singh, No. 10727.
			114. C. Harbans Singh, No. 10371.

Serial No.	District Unit	Total number of Police Officers and men rank-wise, who were dismissed/removed from service discharged under Police Rule 12.21)	Name, number and rank of Police Officers belonging to Scheduled castes
1	2	3	4
21—*Contd*			115. C. Ajit Singh, No. 10501.
			116. C. Buta Singh, No. 10552.
			117. C. Gurdish Chand, No. 12420.
			118. C. Bhag Mall, No. 12773.
			119. C. Om Parkash, No. 11666.
			120. C. Sher Singh, No. 11688.
			121. C. Gurcharan Singh, No, 12134.
			122. C. Karnail Singh, No. 11763.
			123. C. Tek Ram, No. 10839.
			124. C. Basakhi Ram, No. 10390.
			125. C. Ghissa Ram, No. 13076.
			126. C. Man Singh, No. 11597.
			127. C. Puran Singh, No. 12516.
			128. C. Jarnail Singh, No. 11756.
			129 C. Randhir Singh, No. 10013.
			130. C. Swami Singh, No. 10482.
			131. C. Parbhati Ram, No. 10717.
			132. C. Suraj Bhan, No. 10718.
			133. C. Ram Mahal, No. 11065.
			134. C. Tek Ram, No. 10774.
			135. C. Gulzar Singh, No. 10417.
			136. C. Mitha Singh, No. 13013.
			137. C. Bhagat Singh, No. 12988.
			138. C. Lal Chand, No. 11369.
			139. C. Laxmi Ram, No. 11909.
			140. C. Harnam Singh, No. 12135.
			141. C. Bishan Dass, No. 11904.
			142. C. Kirpal Singh, No. 11593.
			143. C. Raghbir Singh, No. 11638.
			144. C. Mohan Lal, No. 13124.

[Home Minister]

Serial No.	District Units	Total number of Police Officers and men rank-wise who were dismissed/removed from service (discharged under Police Rule 12.21)	Name, number and rank of Police Officer belonging to Scheduled Castes
1	2	3	4
21—*Contd*			145. C. Bhagwan Singh No. 11948.
			146. C. Dalip Singh, No. 763.
			147. C. Banwari Lal, No. 545.
			148. C. Munshi Ram, No. 590.
			149. C. Sat Pal, No. 545.
			150. C. Faqir Singh, No. 14381.
			151. C. Ajit Ram, No. 540.
			152. C. Joginder, Singh No. 352.
			153. C. Pritam Singh, No. 4747.
			154. C. Jaswant Singh, No. 588.
			155. C. Sewarn Singh, No.216
			156. C. Harbhajan Singh, No. 644.
			157. C. Surju Singh, No. 931.
			158. C. Kewal Singh, No. 891.
			159. C. Mulkh Raj, No. 962.
			160. C. Sadagar Singh, No. 1282.
			161. C. Dalbir Singh No. 1008.
			162. C. Dalbir Singh, No. 1174.
			163. C. Kartar Singh, No. 1024,
			164. C. Jarnail Singh, No. 1179.
			165. C. Gurdas Ram, No. 1033.
			166. C. Harbhajan Singh, No. 1183.
			167. C. Mohan Singh, No. 1060.
			168. C. Gian Chand, No. 1184.
			169. C. Karaj Singh, No. 1090.
			170. C. Gurbachan Singh, No. 1211.
			171. C. Sowaran Singh, No. 1186.
			172. C. Jagir Singh, No. 1096.
			173. C. Mukand Singh, No. 1140
			174. C. Karnail Singh, No. 1217.

Serial No.	District Unit	Total number of Police Officers and men rank-wise, who were dismissed/ removed from service (discharged under Police Rule 12.21)	Name, number and rank of Police Officer belonging to Scheduled Castes
1	2	3	4
21—*Contd*			175. C. Sucha Singh, No. 1142.
			176. C. Dewan Chand, No. 1219.
			177. C. Dalbir Singh, No. 1158-
			178. C. Om Parkash, No. 1245.
			179. C. Sabita Ram, No. 1171.
			180. C. Gurdev Singh, No. 1246.
			181. C. Phool Singh, No. 9067.
			182. C. Sukha Singh, No. 124.
			183. C. Darshan Singh, No. 210.
			184. C. Jarnail Singh, No. 120.
			185. C. Rattan Singh, No. 121.
			186. C. Surjit Singh, No. 210.
			187. C. Makhan Singh, No. 701.
			188. C. Jee Ram, No. 113.
			189. C. Kartar Singh, No. 363.
			190. C. Boota Singh, No. 390.
			191. C. Mai Chand, No. 396.
			192. C. Joginder Singh, No. 401.
			193. C. Deep Chand, No. 468.
			194. C. Tani Ram, No. 471.
			195. C. Lambir Singh, No. 575.
			196. C. Nasib Chand, No. 594.
			197. C. Bachan Singh, No. 607.
			198. C. Daya Nand, No. 611.
			199. C. Sadhu Singh, No. 621.
			200. C. Jaswant Singh, No. 627.
			201. C. Manohar Lal, No. 645.
			202. C. Bhim Singh, No. 651.
			203. C. Kashmiri Lal, No. 625.
			204. C. Dian Singh, No. 716.

[Home Minister]

Serial No.	Distt. Unit	Total number of Police Officers and men rank-wise who were dismissed removed from service (discharged under Police Rule 12.21)	Name, number and rank of Officer belonging to Scheduled Castes.
1	2	3	4
21—Concld.			
			205. C. Ujagar Singh, 752.
			206. C. Jasdev Singh, No. 767.
			207. C. Thansu Ram, No. 776.
			208. C Puran Pall, No. 566.
			209. C. Sant Ram, No. 592.
			210. C. Raghbir Singh, No. 400.
			211. C. Niranjan Singh, No. 14177.
			212. C. Mehan Singh, No. 14243.
			213. C. Polu Ram, No. 14369.
			214. C. Faqir Singh, No. 12054.
			215. C. Jagan Nath, No. 400.
			216. C. Ram Kishan, No. 7308.
			217. C. Karam Singh, No. 7117.
			218. C. Hari Singh, No. 2221.
			219. C. Ujagar Singh, No. 752
			220. C. Daulat Ram, No. 5293.
			221. C. Sohan Lal, No. 342.
			222. C. Mohan Singh, No. 1610.

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਕੀ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਲਿਸਟ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਿਤੀ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੰਪਲਸਰੀ ਰੀਟਾਇਰਮੈਂਟ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਦੇ ਕੇ ਕਢਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਤਕ ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇਗਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤਕ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੀਸੀਵ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ, ਮੇਰਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗਾ ।

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਜਦੋਂ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਐਪੁਆਇੰਟ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਰੇਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਰਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਇਹ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਬਾਹਰ ਕਢਣ ਵੇਲੇ ਵੀ ਉਨਾਂ ਦਾ ਕੁਝ ਖਿਆਲ ਰਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ?

श्री अध्यक्ष : हरिजन तो केवल 12-14% निकाले गए हैं । (Only 12-14 per cent harijans have been removed from service.)

SEPARATION OF THE JUDICIARY FROM THE EXECUTIVE

*4382. **Shri Rup Singh Phul** : Will the Home Minister be pleased to state whether there is any proposal under the consideration of Government to separate the Judiciary from the Executive in all the districts of the State; if so, the time by which the separation is likely to be effected, if not, the reasons therefor ?

Shri Mohan Lal : Separation of Judiciary from the Executive exists already in ten districts of the State. In regard to the remaining districts, the position would be reviewed in the next conference of Commissioners and Deputy Commissioners.

Shri Rup Singh Phul : May I khow the reasons for not separating the Judiciary from the Executive in the rest of the districts at this stage.

Minister : That has been repeated time and again in this House. As I have stated earlier, the position is the same as before. We will have the matter reviewed in the light of the changed circumstances; if any, in the meeting of the Commissioners and Deputy Commissioners which is likely to be held in May—June, 1964.

Shri Rup Singh Phul : May I know, Sir, whether it is an essential pre-requisite to obtain the opinion of the Commissioners and Deputy Commissioners for the separation of the Judiciary from the Executive in the State ? Are the district officers more powerful than the Government?

Minister : There is no statutory obligation to seek the opinion of the Commissioners or the Deputy Commissioners. But we are guided by the administrative heads of the Divisions and Districts in most of the matters. Therefore, it is proper that the opinion of the heads of Districts should be sought in this matter. There is no bar to the Government to take a decision.

Mr. Speaker : Are the Directive Principles or the opinion of the Commissioners and Deputy Commissioners binding on the Government ? Supposing the Commissioners and Deputy Commissioners do not want to separate the Judiciary from the Executive, what will be the position of the Government ?

Minister : The State Government has never denied the Directive Principles. The Directive Principles have to be implemented. But since no time limit has been prescribed, the Government shall take a decision as soon as it becomes necessary in its opinion.

Sardar Gurnam Singh : Do the Government propose to take the opinion of the Judicial Officers also in the matter of separation of Judiciary from the Executive or do they propose to take the opinion of the Executive Officers alone ?

Minister: I have already stated that the matter will be considered in the meeting of the Commissioners and Deputy Commissioners.

Sardar Gurnam Singh : Mr. Speaker, I wanted to know whether the Government is inviting the opinion of the Judicial Officers, High Court, Chief Justice, the Sessions and District Judges and my hon. Friend the Home Minister is avoiding to answer that question.

Minister : For the time being, it is the decision of the Government to take the opinion of the Commissioners and the Deputy Commissioners. We have not taken any decision to call for any other opinion.

Sardar Gurnam Singh: The hon. Home Minister has been pleased to tell us that Judiciary has been separated from the Executive in ten districts of the State. May I know whether the Judicial Magistrates of these districts are liable to transfer to the districts where it has not been separated ?

Minister : There are two sets of districts....

(1) erstwhile Pepsu districts where there is complete separation; and

(2) erstwhile Punjab districts.

So far as the question of transfers is concerned, it is done by the Chief Secretary.

Sardar Gurnam Singh : May I know from the Home Minister if the separated Judiciary in the erstwhile Pepsu area is working to the entire satisfaction of the Government ?

Minister: I have not got the latest report or the latest information with me.

Mr. Speaker : The question is that the directive principles of the Constitution have to be implemented. So, there is no question whether the Judiciary in erstwhile Pepsu area works properly or not. If it works properly, so much the better. But we have to implement the directive principles of the Constitution. Therefore, this question does not arise.

कामरेड राम प्यारा : आन एप्वायंट आफ आर्डर, सर । मेरा प्वायंट आफ आर्डर यह है कि इसी हाउस में पिछले सैशन में जो व्यू चीफ मिनिस्टर साहिब ने इस बात के बारे में एक्सप्रेस किया था, होम मिनिस्टर साहिब ने उस से अलग व्यू एक्सप्रेस किया था । आप ने इन को एडवाइज़ किया था कि इण्डिविजुअल व्यु न बता कर गवर्नमेंट का व्यु बताएं । मैं पूछना चाहता हूं कि क्या चीफ मिनिस्टर का या होम मिनिस्टर का कोई व्यू आ गया है जिस को हाउस कंसिडर करे कि आया इधर ज्युडीशरी काम ठीक कर रही है या उधर काम ठीक कर रही है ?

मुख्य मंत्री : काम ठीक करे या न करे, इस में कोई फर्क नहीं पड़ता । We have to do it sooner or later.

कामरेड राम प्यारा : चीफ मिनिस्टर साहिब ने कहा था कि जहाँ पर सेपेरेशन नहीं है वहां पर काम ठीक हो रहा है और होम मिनिस्टर ने कहा था कि जहां पर सेपेरेशन है वहां पर काम ठीक हो रहा है आप ने इन को एडवाइज किया था that instead of giving individual views, the Government should give its own view. But so far the Government has not given its opinion.

Mr. Speaker : I have asked my office to remove the mike from the seat of the hon. Member.

Comrade Ram Piara : I will not mind that.

Mr. Speaker : The hon. Member's voice is very loud. There is no doubt that what Comrade Ram Piara has said is right.

Minister : Sir the hon. Member, Comrade Ram Piara, has altogether given a different tinge.

Mr. Speaker: There was difference of opinion. What the Home Minister said was different from what was stated by the Chief Minister. I had requested at that time to give the views of the Government.

Minister : I will check it up.

Mr. Speaker: I have already checked it up and there were some contradictions in the two statements made by the Home Minister and the Chief Minister.

Sardar Gurnam Singh : The hon. Home Minister told us in the last session that the separated judiciary in the erstwhile Pepsu area was working to the entire satisfaction of the Government. May I know whether the Home Minister has since then received any adverse report of the judiciary's working there ?

Minister : I have already stated that I have not got with me the latest information. If he is interested to have this information, he may give a separate notice.

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या होम मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि क्या वह उम्मीद करते हैं कि जिन कमिश्नरों और डिप्टी कमिश्नरों के हाथ में आज इतनी ताकत दे रखी है कि वह ज्युडीशरी को गाईड करें और अपनी मर्जी के मुताबिक बातें करवाएं क्या वह गवर्नमेंट को यह रिकमेंड करेंगे कि उन के हाथों से वह पावर्ज़ छिन जाए ?

Minister : Sir, I do not under-estimate the intelligence, integrity and competence of our district officers to the extent my hon. Friend does.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਕੀ ਆਨਰੇਬਲ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਦਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਜਿਥੇ ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਔਰ ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਅਡ ਅਡ ਹਨ ਉਥੋਂ ਦੇ ਮੁਤਲੱਕ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੀ ਕੀ ਰਾਏ ਹੈ ? ਕੀ ਉਥੋਂ ਦੀ ਵਰਕਿੰਗ ਇਨ ਦੀ ਇੰਟਰੈਸਟ ਆਫ ਦੀ ਪਬਲਿਕ ਹੈ ਜਾਂ ਅਗੇਂਸਟ ਦੀ ਇੰਟਰੈਸਟ ਆਫ ਦੀ ਪਬਲਿਕ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਹੁਣੇ ਹੀ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਤਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੇ ਵੀਊਜ਼ ਲੇਟੈਸਟ ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੀ ਰੀਪੋਰਟ ਜਾਣ ਨਾ ਸਕਾਂ ਉਤਨੀ ਦੇਰ ਆਫ ਹੈਂਡ ਕਿਵੇਂ ਜਵਾਬ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹਾਂ।

[ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ]
ਆਫ ਹੈਂਡ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਉਤੇ ਕੋਈ ਓਪੀਨੀਅਨ ਐਕਸਪਰੈਸ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ । ਇਸ ਗਲ ਲਈ ਅਲਹਿਦਾ ਨੋਟਿਸ ਦਿਓ ।

कामरेड राम प्यारा : क्या होम मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि गवर्नमेंट के नोटिस में कोई ऐसे केसिज आए हैं जहां पर सुप्रीम कोर्ट ने कहा हो कि चूंकि पंजाब के अन्दर ज्युडीशरी सैपरेट नहीं है इस लिए वहां पर इन्साफ नहीं मिलता ?

Mr. Speaker : It is a question of opinion.

Comrade Ram Piara : It is a statement of fact, Sir.

Minister : I need a separate notice for this. I do not know and I have not gone into all the judgments of the Supreme Court.

श्री बलरामजी दास टंडन : स्पीकर साहिब, आप ही बताएं कि ऐसी इवेसिव रिप्लाईज़ के बारे में क्या किया जाए । अगर हम यह कहें कि हाउस के अंदर झूठ कहा जाता है तो आप कहेंगे कि झूठ का लफ़ज इस्तेमाल नहीं कर सकते ग़लत ब्यानी कह सकते हैं । बहरहाल जिस बात का इल्म पंजाब के बच्चे बच्चे को हो और उस की बाबत गवर्नमेंट की तरफ से यह जवाब आए कि हमें पता नहीं है तो क्या किया जाए । चीफ़ जस्टिस आफ दी सुप्रीम कोर्ट के रिमार्क्स पंजाब के बच्चे बच्चे ने अखबारों में पढ़े हैं । होम मिनिस्टर साहिब कहते हैं — बड़े अन्दाज़ के साथ कहते हैं–कि हमें पता नहीं ....

Mr. Speaker : The Supreme Court has said so because the applicant feels that he will not get justice and they have not given their opinion.

श्री बलरामजी दास टंडन : उन्होंने क्लियरली अपनी राय दी है ।

ਕਾਮਰੇਡ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ : ਕੀ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਮੇਰੇ ਦੋ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿਚ ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਆਫ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ, ਮਿਸਟਰ ਜਸਟਿਸ ਗਜਿੰਦਰ ਗਡਕਰ ਨੇ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਚੂੰਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਔਰ ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਅਡੋ ਅਡ ਨਹੀਂ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਮਾਕੂਲ ਵਜਾਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੇਸਿਸ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਭੇਜੇ ਜਾਣ ?

ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ : ਸਾਫ ਤੌਰ ਤੇ ਐਗਜ਼ੈਕਟ ਲਫਜ਼ ਕੀ ਹਨ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਆਫ ਹੈਂਡ ਮੇਰੇ ਲਈ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਮੈਨੂੰ ਜ਼ਬਾਨੀ ਯਾਦ ਹੈ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਚੂੰਕਿ ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਔਰ ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਸੈਪਰੇਟ ਨਹੀਂ ਇਸ ਲਈ ਪੈਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾਂ ਖਤਰਾਂ ਹੈ ਅੰਦੇਸ਼ਾ ਹੈ ।

Mr. Speaker : That makes a world of difference.

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਕੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਇਹ ਗਲ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਤੋਂ

ਅੜ ਨਹੀਂ ਉਥੋਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕੇਸਿਜ਼ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਟਰਾਂਸਫਰ ਕੀਤੇ ਹਨ ਔਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਅੜ ਅੜ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕ ਵੀ ਕੇਸ ਪਿਛਲੇ 16 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਟਰਾਂਸਫਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ।

ਮੰਤਰੀ : ਪਿਛਲੇ 16 ਸਾਲਾਂ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਜ਼ਬਾਨੀ ਕਿਵੇਂ ਯਾਦ ਰਖ ਸਕਦਾ ਹਾਂ । ਕਿਵੇਂ ਦਸ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਕਿਹੜਾ ਕੇਸ ਕਿਥੇ ਕਿਥੇ ਟਰਾਂਸਫਰ ਹੋਇਆ । ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਸਮਝਦੇ ਹੋ ਕਿ 16-16 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਮੈਂ ਅਪਣੇ ਪਾਸ ਲਈ ਫਿਰਦਾ ਹਾਂ ?

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਇਕ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਇਹ ਇਤਲਾਹ ਦਿਤੀ ਸੀ ਕਿ 16 ਕੇਸ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਟਰਾਂਸਫਰ ਹੋਏ । ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਉਹ ਵੇਖ ਕੇ ਦਸ ਦੇਣ ।

ਮੰਤਰੀ : ਉਹ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਇਸ ਵੇਲੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਸੈਪੇਰੇਟ ਨੋਟਿਸ ਦੇ ਦਿਓ ।

श्री बलरामजी दास टंडन : पंजाब गर्वनमैंट आपको तन्खाह किस लिए देती है अगर आप ने इन बातों का भी जवाब नहीं देना....

Sardar Gurnam Singh : Are the Government prepared to fix a dead line for the separation of judiciary from the executive ?

Minister : I have nothing to add to what I have already said. Government will review the situation after we have heard the views of the Commissioners and the Deputy Commissioners.

Sardar Gurnam Singh : Are the Government prepared to tell this House the definite date when they are holding the Conference of Commissioners and Deputy Commissioners ?

Minister : No definite date for the Conference has been fixed. But it is likely to be held in May or June next.

Shri Rup Singh Phul : May I know the apprehensions of the Government for effecting the separation of judiciary from the Executive in the entire State at an early date ?

(*Some hon. Members rose to put their supplementary questions.*)

Shri Rup Singh Phul : Sir, I have not received the reply to my supplementary question.

Mr. Speaker : I cannot help it. If the hon. Home Minister does not choose to get up, how can I ask him to get up and give reply to your question ?

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਕੀ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਇਹ ਗਲ ਹੈ ਕਿ ਅਰਸਾ ਤਕਰੀਬਨ ਇਕ ਸਾਲ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੋਗੇ ਵਿਚ ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਆਫ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਹ ਓਪੀਨੀਅਨ ਦਿਤੀ ਸੀ ਕਿ ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਔਰ ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ

[ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਨ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ]

ਅਡ ਅਡ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕੀ ਉਹ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਪੀਨੀਅਨ ਤੋਂ ਇਕ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਤਕ ਵੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਔਰ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਬੁਲਾਈ ਗਈ ?

FEE CONCESSIONS FOR CERTAIN STUDENTS IN PRIVATELY MANAGED SECONDARY SCHOOLS

*4323. **Pandit Mohan Lal Datta** : Will the Home Minister be pleased to state :—

(a) whether it is a fact that the hilly area of tehsil Una in district Hoshiarpur was listed as 'backward' in the Education Code and the sons of small landowners paying less than Rs 50/- as land revenue have been enjoying half fee concession in Government and Local Bodies' schools since the time of the British Rule ;

(b) if the answer to part (a) above be in the affirmative, whether Government intend to issue any instructions to the managements of Private Secondary Schools in the said tehsil asking them to give half fee concession to such students and other belonging to economically backward classes studying in these schools; if so, whether Government propose to compensate such schools to the extent of the concessions given by them ?

Shri Mohan Lal :

(a) Yes.

(b) (i) No, so far as the students belonging to backward areas are concerned. (ii) The question as to what concessions should be extended to the students belonging to the economically backward classes is yet, however, under the consideration of Government.

पंडित मोहन लाल दत्त : क्या गृह मन्त्री महोदय बताएंगे कि यह जो सरकारी और गैर सरकारी स्कूलों में रियायतों के सम्बन्ध में डिस्क्रिमिनेशन है इसकी क्या वजह है ?

मंत्री : वजह साफ है । सरकार ने यह फैसला उन इंस्टीच्यूशंज के बारे में किया है जो कि डायरेक्टली उस के अपने कन्ट्रोल मे हैं । जहां तक प्राईवेट इन्स्टीच्यूशंज़ का सम्बन्ध है उनकी मैनेजमैंट, उनका काम, उनका लेना देना सभी उनकी अपनी मैनेजिंग कमेटीज़ के मातहत है । गवर्नमैंट उनके सम्बन्ध में ऐसा फैसला एन्फोर्स नहीं कर सकती जब तक कि गवर्नमैंट खुद उनको फाइनैंस करने के लिए तैयार न हो । गवर्नमैंट के पास इतने रिसोंसिज़ नहीं हैं कि प्राईवेट इन्स्टीच्यूशंज को भी मदद कर सके ।

Pandit Chairanji Lal Sharma : Will the Home Minister kindly state if the Government would consider the feasibility of extending this concession to privately-managed schools ?

Minister : As I have already stated it is not possible to extend similar facilities to the privately-managed institutions keeping in view the existing resources of the State. What will be the position tomorrow, we will see to it.

Mr. Speaker (Addressing the Chief Parliamentry Secretary) : No. hon. Member from the Treasury Benches is putting supplementary questions.

Sardar Lachhman Singh Gill : Sir, they have been instructed not to put supplementary questions.

Pandit Chiranji Lal Sharma : In view of the reply given by the hon. Home Minister, is it not a fact that the Government is denying this rights of fee concession to students studying in places where there are no Government schools ?

Minister : It is a question of opinion. But, it is a fact that students of private institutions do not get the concession of freeship as is being done in the Government institutions.

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਕੀ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਪਰਾਈਵੇਟਲੀ ਮੈਨੇਜਡ ਸਕੂਲ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਇੰਸਟਰਕਸ਼ਨਜ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਇਆਂ ਨੇ ਕਿ ਹਿੱਲੀ ਏਰੀਆਜ਼ ਦੇ ਲੜਕਿਆਂ ਦੀਆਂ ਅਧੀਆਂ ਫੀਸਾਂ ਗੌਰਮਿੰਟ ਪੇ ਕਰਿਆ ਕਰੇਗੀ ਔਰ ਅਧੀਆਂ ਫੀਸਾਂ ਸਕੂਲ ਮਾਫ ਕਰ ਦੇਣ ਮੈਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਇਆ ਇਹ ਗਲ ਸਾਰੇ ਹਿੱਲੀ ਏਰੀਆਜ਼ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ?

मंत्री : यह सवाल केवल होशियारपुर के हिली एरियाज़ के मुताल्लिक पूछा गया है । आप जेनरल सवाल पूछ रहे हैं । इस के लिए आप नोटिस दें ।

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਸਵਾਲ ਹਿੱਲੀ ਏਰੀਆਜ਼ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਮੁਤਲੱਕ ਹੈ ਔਰ ਇਹ ਜਨਰਲ ਪਾਲਿਸੀ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਅਸੀਂ ਪੁਛ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

श्री अध्यक्ष : मिनिस्टर साहिब को मैं जेनरल पालिसी के बारे में जवाब देने के लिए मजबूर नहीं कर सकता । (I cannot compel the Minister to reply to this question which relates to the general policy of the Government).

कामरेड राम प्यारा : क्या होम मिनिस्टर साहिब बताएँगे कि जैसा कि हमारी कान्स्टीच्यूशन में प्रोवीज़न है कि इस देश के हर शहरी को इक्वल राईट है ; तो क्या गवर्नमैंट की यह पालिसी कान्स्टीच्यूशन के इस प्रोवीज़न से कंसिस्टेंट है या इन-कंसिस्टेंट है ?

(*No reply*)

चौधरी इन्द्र सिह मलिक : क्या होम मिनिस्टर साहिब बताएंगे कि जहां पर गवर्नमैंट स्कूल नहीं है और जहां केवल प्राईवेटली मैनेजड स्कूल हैं, क्या वह स्कूल गवर्नमैंट की मदद नहीं कर रहे ? अगर कर रहे हैं तो फिर क्यों सरकार उन्हें स्टुडैंटस की फीसें मुआफ करने के लिए रुपए नहीं दे रही ?

Mr, Speaker : It needs no reply.

पंडित मोहन लाल दत्त : गृह मंत्री जी ने बताया है कि बैकवर्ड एरियाज़ को फीसों में रियायत देने के बारे में सरकार सोच विचार कर रही है। तो मैं पूछना चाहता हूं कि कब तक सरकार इस बारे में फैसला कर सकेगी ?

मंत्री : मैं कोई डेट फिक्स करने के काबिल नहीं हूं। इस वक्त इतना कह सकता हूं कि यह बात विचाराधीन है और आशा रख सकता हूँ कि जितनी जल्दी मुमकिन हो सका उतनी जल्दी इस बारे में फैसला कर दिया जाएगा ।

श्री मंगल सेन : क्या मन्त्री महोदय बताएंगे कि जब गवर्नमेंट की पालिसी है कि विद्या क्षेत्र में पिछड़े हुए बैकवर्ड एरियाज़ के बच्चों को आधी फीस माफी का कंसेशन दिया जाए, तो इस बात को देखते हुए कि सोनीपत तहसील हेडक्वार्टर पर जब कोई भी गवर्नमेंट स्कूल नहीं है तो...

Mr. Speaker : Sonepat does not come in here, please.

श्री मंगल सेन : मैं, स्पीकर साहब, गवर्नमेंट की जेनरल पालिसी के बारे में पूछना चाहता हूं ।

श्री अध्यक्ष : पालिसी के बारे में वह बताने के लिए तैयार नहीं हैं। (The hon. Minister is not prepared to reply to any supplementary regarding the general policy of the Government).

श्री मंगल सेन : पालिसी के बारे में सप्लीमेंट्री तो हम पूछ सकते हैं ।

श्री रामकिशन : क्या होम मिनिस्टर साहब, बताएंगे कि जो प्राईवटली मैनेजड गवर्नमेंट एडिड स्कूल हैं उनको फ्री कन्सेशंज़ के सिलसिले में मदद देने के बारे में यूनियन गवर्नमेंट की मिनिस्ट्री आफ एजुकेशन ने कोई इन्स्ट्रकशनज़ ईशू की है ?

मंत्री : ऊना तहसील के मुताल्लिक तो कोई ऐसी इन्स्ट्रक्शनज़ मेरे नोटिस में नहीं आई हैं ।

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਸੈਂਟਰਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਫੈਸਿਲਿਟੀਜ਼ ਸਕੀਮ ਹੈ, ਕੀ ਉਸ ਵਿਚ ਹਿੱਲੀ ਏਰੀਆਜ਼ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਨੂੰ ਫੀਸ ਕਨਸੈਸ਼ਨ ਦੇਣ ਦੀ ਪਰੋਵੀਜ਼ਨ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ਹੈ।

मंत्री : मैंने पहले भी अर्ज किया है कि जेनरल क्वैस्चन के लिए सैपेरट नोटिस दें । यह बड़ा लिमिटिड सवाल है जो ऊना तहसील के हिल्ली एरिया के मुतल्लिक है ।

Babu Ajit Kumar : I want to know, Sir, whether Government intend to give fee concession to such students in privately managed Higher Secondary Schools in the hilly areas ?

Mr. Speaker : The question relates to hilly areas of Una tehsil only.

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਇਸ ਸਵਾਲ ਵਿਚ ਹਿਲੀ ਏਰੀਆ ਆਫ ਉਨਾ ਤਹਿਸੀਲ ਵੀ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਕਿ ਬਾਕੀ ਹਿੱਲੀ ਏਰੀਆਜ਼ ਦੇ ਬਾਰੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕੀ ਪਾਲੇਸੀ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਸਵਾਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪੁਛ ਸਕਦੇ ।

Mr. Speaker : I understand your anxiety to know the general policy of the Government, but I cannot force them to give reply out of this question.

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਜਦ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਸੈਂਟਰਲ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦੀਆਂ ਇੰਸਟਰਕਸ਼ਨਾਂ ਤੇ ਵੀ ਅਮਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਤਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਹੋਰ ਕੀ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ?

Mr. Speaker : The hon. Member may give notice of a Short Notice Question asking for the policy of the Government in this matter in regard to the hilly areas as a whole.

COMPLAINTS AGAINST BOOKSELLERS

*4476. **Comrade Babu Singh Master** : Will the Home Minister be pleased to state whether Government have recently received any complaints that booksellers are doing black marketing in the sale of nationalised text-books; If so, the steps if any, taken or proposed to be taken to prevent the same ?

Shri Mohan Lal : (a) No.

(b) Question does not arise.

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਬਲੈਕ ਵਿਚ ਵਿਕਣ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਕੋਈ ਕੰਪਲੇਂਟ ਨਹੀਂ ਆਈ । ਕੀ ਉਹ ਦਸਣਗੇ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਪਰਿੰਟਿੰਗ ਐਂਡ ਸਟੇਸ਼ਨਰੀ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦਾ ਕੋਈ ਅਫਸਰ ਇਸੇ ਕੰਪਲੇਂਟ ਦੀ ਬਿਨਾਂ ਤੇ ਸਸਪੈਂਡ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ?

मन्त्री : सवाल में पूछा गया है कि रीसेन्टली कोई कम्पलेंट आई है कि नहीं उस का जवाब मैं ने दे दिया है कि वह अफसर तो पिछले साल ससैंड किया गया था। रीसैंटली कोई कम्पलेंट नहीं आई।

Mr. Speaker : There was a question regarding some murder and the Home Minister corrected the question and told that murder took place in 1961 and not in 1962. He gave the right reply. He need not go into these technicalities. If it is within the knowledge of the hon. Minister that books were sold in black market he may answer the question; if not, he may ask for a fresh notice.

मंत्री: स्पीकर साहिब, इस बारे बहुत पीछे एक सवाल रेज़ किया गया था, उस पर डिस्कशन भी हुई थी और जवाब भी दिया गया था। इस सवाल से जिस में रीसैंटली का लफ्ज़ इस्तेमाल किया गया है, कैसे अन्दाज़ा लग सकता था

[गृह मन्त्री]

कि मैम्बर साहब उसी केस के बारे में पूछना चाहते हैं। इन दिनों में तो मेरे नोटिस में कोई शिकायत आई नहीं।

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ: ਕੀ ਇਹ ਸਹੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਸੀਨੀਅਰ ਅਫਸਰ ਵਪਾਰੀਆਂ ਦੀ ਇਸ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਤੇ ਕਿ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਚ ਬਲੈਕ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਸਸਪੈਂਡ ਹੋਇਆ ਸੀ ?

Mr. Speaker : Supplementary does not a rise.

श्री मंगल सेन : क्या गृह मंत्री जी बताने की कृपा करेंगे कि पिछले दिनों लुध्याना में जब बुक सैलर्ज़ की कानफरेंस हुई थी, जिस में उन्होंने प्रिज़ाईड किया था, उस वक्त वहां पर उन की तरफ से जो रिप्रेज़ेंटेशन इन्हें दी गई थी, क्या उस में इस बात का ज़िक्र था कि टेक्स्ट बुक्स की ब्लैक मार्किट होती है ?

मंत्री: अगर कोई ऐसी शिकायत मेरे नोटिस में होती तो मैं उस तरह का जवाब देता।

Mr. Speaker : He has replied in the negative, and I have to accept what the hon. Minister says. If you have facts to the contrary you convince me and I will try to help you to get the reply.

Comrade Shamsher Singh Josh : Is it or is it not a fact that hundreds of printed textbooks are lying unsold in the Government Printing Press at Chandigarh, because books were sold in the black-market by the booksellers ?

Mr. Speaker : The hon. Member is contradicting himself. If there was black-market, there would be a greater demand for the books.

Comrade Shamsher Singh Josh : What I want to know, Sir, is whether any books were sold in the black-market by certain vested people ?

Mr. Speaker : Supplementary does not arise in view of the reply given.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਕੀ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਇਹ ਗਲ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਮੈਮੋਰੰਡਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਕਾਪੀ...

ਸ੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਇਹ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦਿਤੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਗਈ। (He says that he had not received it.)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਉਸ ਦੀ ਕਾਪੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ as I was one of the Members of the Advisory Committee.

मंत्री : मैं उस मेमोरेंडम को अब दोबारा देख लूंगा। वैसे तो यह जो जवाब दिया गया है वह उन तमाम चीज़ों को देख कर दिया गया है।

Production of Scientific Instruments for use in Government Colleges in the State

*4865. **Comrade Didar Singh** : Will the Home Minister be pleased to state whether there is any proposal under the consideration

of Government in the Education Department to set up any Corporation or some Cooperative Society to produce scientific instruments and other material used by the Pre-Medical and B. Sc. Students in the Colleges in the State ; if so, the time by which it is likely to be implemented ?

Shri Mohan Lal : There is no such proposal.

Opening Government College in Backward Hill Areas in the State

*4726. **Shri Surinder Nath Gautam** : Will the Home Minister be pleased to state the names of backward hilly areas, Tehsil-wise and District-wise in the State where Government Colleges have so far been opened and also the names of Backward Hilly Areas Tehsil-wise, where Government Colleges have not been opened so far and the reasons therefor ?

Shri Mohan Lal : There is a Government Arts and Science College at Dharamsala only in Kangra District. There is provision for setting up another Government College during Third Five-Year Plan at Hamirpur. There is no Government College in the following tehsils :

Nurpur, Dehra, Palampur, Una, Naraingarh, Nalagarh, Kandaghat, Kulu, Seraj, Lahaul and Spiti.

It is not possible to set up a college in every Tehsil.

श्री सुरेन्द्र नाथ गौतम : क्या मेरी तहसील जो कि एक हिल्ली एरिया है में कालिज न खोलकर वहां के लोगों को ऊंची तालीम से महरूम नहीं किया जा रहा ?

श्री अध्यक्ष : वह कहते हैं कि फन्डज़ नहीं हैं। (He says funds are not available for the purpose.)

श्री सुरेन्द्र नाथ गौतम : क्या मन्त्री महोदय बताएंगे कि ऊना तहसील जो कि 80 मील लम्बी है, जिसमें 35 हाई स्कूल चल रहे हैं और जिस की आबादी 2 लाख से ज्यादा है, क्या उस में कालिज खोलने के बारे में गवर्नमेंट कोई सर्वे करना चाहती है या नहीं ?

मन्त्री : इस वक्त जो तीसरी प्लान है उस के प्रोवियन्ज़ के मुताबिक वहाँ पर कालिज नहीं खोला जा सकता। जब ऐसा मौका आए और इस के लिये रिसोर्सिज हों, प्रोवियन हो तो इस तहसील में ही नहीं बल्कि उन तमाम तहसीलों में जहां कि कालिजिज़ नहीं हैं उन को ज़रूर विचार में रखा जायेगा। अभी फैसला हमीरपुर के मुताल्लिक ही हुआ हुआ है।

Grant Received for Girls Education from the Union Government

*4767. **Comrade Makhan Singh Tarsikka** : Will the Home Minister be pleased to state —

(a) the total amount of grant received by the Government for the education of girls in schools and colleges from the Union Government during the last three years, year-wise ;

[Comrade Makhan Singh Tarsikka]

(b) whether the grant so received was fully utilised for the said purpose each year, if not, the amount of grant not utilized, year-wise and the reasons therefor ?

Shri Mohan Lal : (a) No grant had been specifically given by the Government of India for girls education. Grants are paid by the Government of India for the Development head "General Education Plan" as a whole on the basis of actual expenditure incurred by the State Government and separately scheme-wise.

(b) The question does not arise.

ਕਾਮਰੇਡ ਮੱਖਨ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿਕਾ : ਕੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹਿੰਦ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਡਿਪਟੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਸੁੰਦਰਮ ਦੀ ਲੁਧਿਆਣੇ ਵਿਖੇ ਦਿਤੀ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸੈਂਟਰਲ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਵਲੋਂ ਦਿਤੀ ਗਈ ਗਰਾਂਟ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀ ਕੀਤੀ ਬਲਕਿ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ, ਗੁਜ਼ਰੀ ਹੈ ?

ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹੀ ।

(At this stage, Chaudhri Devi Lal crossed the line between the hon. Speaker and Comrade Makhan Singh Tarsikka who was on his legs.)

Mr. Speaker : Chaudhri Devi Lal, will you please go back for a minute and occupy a back seat ?

(Chaudhri Devi Lal went back and occupied a back seat)

ਕਾਮਰੇਡ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ : ਅਗਰ ਉਹ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਟ੍ਰੀਬਿਊਨ ਵਿਚੋਂ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿਤੀ ਜਾਏ ਤਾਂ ਕੀ ਇਹ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋਣਗੇ ?

Mr. Speaker : You are only giving information.

कामरेड राम प्यारा : क्या मन्त्री महोदय बतायेंगे कि क्या पंजाब गवर्नमैंट के ऐजुकेशन डिपार्टमैंट ने सैंट्रल गवर्नमैंट की कोई ऐसी ग्रांट वापस की है जो खास तौर पर लड़कियों की तालीम के लिये दी गई हो ?

मन्त्री : इस का जवाब मैं पूछ कर दे सकता हूं । सैपेरेट नोटिस दें ।

Mr. Speaker : The question is whether the grant so received was fully utilized for the purpose each year ?

मन्त्री : मैं ने जवाब दिया है कि जैनरल ग्रांट मिलती है । सैपेरेट गर्ल्ज ऐजुकेशन के लिये ग्रांट का इस वक्त मुझे पता नहीं । अगर इस बारे में सवाल हो तो हो सकता है कोई सैंट्रली स्पौंसर्ड स्कीम हो जिस में थोड़ी बहुत रकम हमें मिली हो ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ । ਇਸ ਇਕ ਘੰਟੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੰਦਰ ਆਪ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਅਸੀਂ 10 ਜਾਂ 15 ਪਰਸਨੇਲੇਟੀਜ਼ ਨੂੰ

ਰੈਫਰ ਕੀਤਾ ਹੈ : ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਆਫ ਇੰਡੀਆ, ਐਕਸ ਐਂਡ ਪਰੇਜ਼ੈਂਟ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਦੇ ਮਨਿ ਸਟਰਜ਼ ਆਦਿ । ਇਹ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਵੀ ਹਨ, ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਵੀ ਹਨ । ਪਰ ਇਹ ਖਾਮਖਾਹ ਇਧਰ ਉਧਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਜਾਂ ਤਾਂ ਕਹਿਣ ਕਿ ਇਹ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਅਤੇ ਹੀਰ ਰਾਂਝੇ ਦਾ ਕਿੱਸਾ ਹੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ....

Mr. Speaker : Order please. The hon. Member is an important Member of the House. He should not say things like this.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਖੈਰ, ਜੀ ਇਹ ਦਸ ਦਿਆ ਕਰਣ ।

श्री बलरामजी दास टंडन : क्या मन्त्री महोदय बताएंगे कि क्या उन्होंने सैंट्रल गवर्नमैंट की तरफ से मिली हुई कोई ग्रांट वापस की है ?

मन्त्री : यह सवाल इस सवाल से एराइज नहीं होता । आप सैपेरेट नोटिस दें । यह सवाल तो सिर्फ गर्ल्ज़ की ऐजुकेशन के बारे में है । जैनरल ऐजुकेशन बारे मुझे पूछना पड़ेगा, ऐसे ही आफ हैंड में कुछ नहीं कह सकता ।

Mr. Speaker : The Question Hour is over.

UNSTARRED QUESTIONS AND ANSWERS

Construction of Hospitals under the Employees State Insurance Scheme

1227. **Comrade Babu Singh Master** : Will the Home Minister be pleased to state the steps so far taken to construct the hospitals under the Employees State Insurance Scheme at Gobindgarh, Rajpura and Patiala ?

Shri Mohan Lal : A statement containing the requisite information is enclosed.

STATEMENT

There is a proposal to construct one E.S.I. Dispensary each at Gobindgarh Rajpura and Patiala under the Employees' State Insurance Scheme. The present position is as under —

Gobindgarh.—The Employees' State Insurance Corporation has agreed to the purchase of 10 thousand square yards of land at Gobindgarh. Steps are being taken to get the rough cost estimates etc. approved from the Corporation after which the construction work will be taken in hand by P.W.D. authorities.

Rajpura.—Land for one dispensary has been purchased. Plans/estimates are being got prepared from the P.W.D authorities.

Patiala.—Steps are being taken to select a suitable site for the dispensary.

Simplification of procedure for payment of Provident Fund Amount of the Workers

1285. **Comrade Shamsher Singh Josh** : Will the Home Minister be pleased to state :—

(a) the period within which an industrial worker, after he has left his job, can apply for the payment of the amount of his provident fund ;

[Comrade Shamsher Singh Josh]

(b) the period within which the Commissioner, Provident Fund, generally decides a case of the type referred to in part (a) above ;

(c) whether Government have received any representation from the workers asking for the simplification of the procedure, so as to provide for the speedy payment of provident fund to them, if so, the action taken thereon ;

(d) whether there is any proposal under the consideration of Government for setting up a Regional Board in the State to deal with this question; if so, when ?

Shri Mohan Lal : (a) Six months.

(b) Within a fortnight if complete information is available.

(c) No.

(d) There is a proposal under consideration of Government of India for setting up a Regional Committee in Punjab.

Recovery of Loans from Amritsar Friends Co-operative House Building Society Ltd., Amritsar

1302. **Comrade Ram Piara** : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether it is a fact that action for the recovery of loans as arrears of land revenue was initiated by D. C., Karnal, against the Amritsar Friends Co-operative House Building Society Ltd., Amritsar; if so, when together with the amount recovered so far from the said Society date-wise ;

(b) the dates when the said Society itself deposited the amount of instalments of loan ;

(c) whether any penal interest has been charged from the Society mentioned in part (a) above, if so, at what rate and how much and when, if not, the reasons therefor ;

(d) whether the records of the said Society have been inspected by the officials of the Co-operative Department, since January, 1961; if so, the dates when these were inspected, if not, the reasons therefor ;

(e) whether any notice for the recovery of loan in lump-sum has been issued to the Society mentioned in part (a) above ; if so, when, if not, the reasons therefor ;

(f) the present stage of the loan, instalments and arrears to be recovered from the said Society ?

Subject.—Assembly Question No. 1302 Unstarred.

The answer to Assembly Question No. 1302 Unstarred appearing in the list of Unstarred Questions on the 3rd March, 1964, in the name of Chief Minister, Punjab, is not ready. The reply will be submitted as soon as the relevant information has been collected.

(Sd.) . . .,
Finance Minister
for Chief Minister, Punjab,

U. O. No. 1935-Co-op-(IV)64/2139 dated the 29th February, 1964.

Allowances paid to State Government Employees Posted Outside Punjab State

1303. **Comrade Ram Piara** : Will the Chief Minister be pleased to state whether any additional or special allowances are paid to the Punjab Government employees who are posted at Delhi or elsewhere outside the State; if so, the details of those allowances ?

The answer to Assembly Question No. 1303 appearing in the list of Unstarred Questions on the 3rd March, 1964, in the name of Chief Minister is not ready. The reply will be submitted as soon as the relevant information has been collected.

Finance Minister

U. O. No. 2210-3FRI-64, dated 2nd March, 1964.

Hospitals, Dispensaries and Health Centres in Amritsar District

1333. **Comrade Makhan Singh Tarsikka** : Will the Minister for Finance be pleased to state—

(a) the names of Hospitals, Dispensaries or Health Centres, which are at present without Doctors in Amritsar District together with the dates since when they have been without Doctors;

(b) the names of Sub-Centres of the Health Centres in the said district where trained Dais have been appointed by the Government to assist the Auxiliary Nurses, if no such Dais have been appointed, the reasons therefor ;

(c) whether the Government propose to appoint trained Dais to assist the Nurses in the said Sub-Centres in view of the difficulties of the Nurses posted there; if so, when ?

Dr. Gopi Chand Bhargava : (a) The requisite information is given in the enclosed statement.

(b) Nil. No posts of trained Dais have been sanctioned for Subs-Centres of the Health Centres.

(c) The question is under the consideration of Government. As early as possible.

[Finance Minister]

Statement showing the names of Hospitals/Dispensaries/Primary Health Centres which are functioning without Doctors and the dates since when they have been without Doctors.

S. No.	Name of the Hospital/dispensary/ Primary Health Centre.		Date from which functioning without a doctor.
1.	Primary Health Centre, Naushera	Pannuan	1-6-63.
2.	—do—	Rajoke	1-6-63.
3.	Rural Dispensary.	Jassanoor	3-5-63
4.	—do—	Butala	1-3-63.
5.	—do—	Jalalabad	15-2-63.
6.	—do—	Sohal Thathi	12-5-62
7.	—do—	Bhindi Aulakh	Since 61
8.	—do—	Chehanpur	Since 61
9.	Civil Dispensary,	Patti	7-5-63
10.	—do—	Majitha	18-2-63
11.	P.A.P. Hospital,	Amritsar	20-2-63
12.	Rural Dispensary,	Sarangdev	11-1-63
13.	—do—	Khem Karan	21-3-63
14.	Civil Dispensary,	Attari	1-10-63
15.	Canal Dispensary,	Raya	January, 63
16.	Women Section, Civil Hospital,	Tarn Taran	21-7-63

PUNJABI LANGUAGE TEACHER IN GOVERNMENT GIRLS HIGHER SECONDARY SCHOOL, RUPAR

1334. Comrade Shamsher Singh Josh : Will the Home Minister be pleased to state:

(a) whether there is any provision for the post of a teacher for teaching Punjabi in the Government Girls Higher Secondary School, Rupar;

(b) if the reply to part (a) above be in the affirmative, whether the post has not been designated as such; if so, the reasons therefor?

Shri Mohan Lal : (a) There is adequate provision for the teaching of Punjabi.

(b) Posts are not necessarily designated subject-wise. The aim is to provide qualified staff for all the subjects.

Audit of Accounts of Certain Panchayats

1339. Comrade Makhan Singh Tarsikka : Will the Chief Minister be pleased to state—

(a) whether the accountsof Dhulka Panchayat, Ramdiwal i Panchayat, Lolan Panchayat (all in Tarsikka Block and Mananwala Panchayat (Block Jandiala) for the years 1961-62 and 1962-63 have been audited ; if so, the number of cases of misappropriation, if any, pointed out in the audit reports together with the details thereof ;

(b) the income that accrued to the Panchayats mentioned in part (a) above during the years 1961-62, 1962-63 and 1963-64 (to date) together with details of the heads under which the major portion of their income was spent ?

Subject.—Unstarred Assembly Question No. 1339 to be asked by Com. Makhan Singh Tarsikka, M.L.A., regarding audit of accounts of certain Panchayats in Amritsar District.

Will the Secretary to Punjab Vidhan Sabha, Chandigarh, please refer to the Unstarred Assembly Question on the subject noted above ?

2. The answer to the Assembly Question No. 1339 appearing in the list of unstarred questions for the 3rd March, 1964, in the name of Com. Makhan Singh Tarsikka, M.L.A., is not ready. The reply will be sent as soon as the relevant information has been collected.

(Sd.). . . .,

Chief Minister.

U.O. No. Panchayat-B & A-64/44, dated 2nd March, 1964.

Employees belonging to Scheduled Castes and Backward Classes in the Directorate of Health Services (including District Offices)

1342. Sardar Ajaib Singh Sandhu : Will the Minister for Finance be pleased to state the number, names and dates of appointment of the employees belonging to Scheduled Castes and Backward Classes working at present in Class I, II, III and IV posts separately in the Directorate of Health Services (including District Offices) together with their percentage in each category and the percentage of posts reserved for them in each category ?

Dr. Gopi Chand Bhargava : The requisite information is given in the enclosed statement.

STATEMENT

Serial No.	Designation of post	No. and Names with dates of appointment of employees belonging to — Scheduled Castes/Tribes		No. and Names with dates of appointment of employees belonging to — Backward Classes		Percentage of present employees belonging to — Scheduled Castes/Tribes	Percentage of present employees belonging to — Backward Classes	Percentage of posts reserved for — Scheduled Castes/Tribes	Percentage of posts reserved for — Backward Classes
1	2	3				4		5	
						MEDICAL SIDE—CLASS I AND II OFFICERS			
						per cent		Per cent	Per cent
1	P.C.M'S. I (including Special posts)	..		..		..	..	20	2
2	P.C.M.S. II (Men) ..	5 1. Dr. Ram Dass Nar 2. Dr. B.R. Chander Ban Bedar 3. Dr. Rem Lal 4. Dr. Om Parkash 5. Dr. Prem Chand	28-5-51 23-4-57 15-5-61 2-6-60 2-11-60	3 1. Dr. Bachan Singh 2. Dr. Brij Bhushan Saran 3. Dr. Vasu Dev Sharma	18-2-55 23-1-60 31-7-61	0.7	0.4	20	2
3	P.C.M.S. II (Women)	..		..		..	..	20	2
4	Dental Surgeons/Dental Assistant Surgeons Class II Officers	..		..		..	..	20	
5	Accounts Officer (Class II Officers)	..		..		..	..	20	2

CLASS I GAZETTED (HEALTH SIDE)

1	Deputy Director	..	..				..	..	20	2
2	Assistant Directors	..	..		..		..	..	20	2

CLASS II GAZETTED

(Health Side)

1	District Medical Officer of Health	..	..		..		..	..	20	2
2	Public Analyst	..	..		..		..	..	20	2
3	Deputy Public Analyst	..	..		..		..	..	20	2
4	Dean of Hygiene and Vaccine Institute		..		..	..	..	..	20	2
1	Civil Assistant Surgeon Class II (NG)		..		1. Dr. Kabul Singh 2. Dr. Gurmukh Singh		..	1	20	2
2	Womean Assistant Surgeon II (NG)		..		..		..	..	20	2
3	Dental Assistant Surgeon/ Dentists		..	..	1. Dr. Virinder Singh		..	5	20	2
4	Divisional Inspector Drugs Control		..	..	..		..	..	20	2

CLASS III POSTS (HEALTH SIDE)

1	Laboratory Assistant I & II Grade		1. Gurmail Singh	10-1-64	..		5	..	20	2
2	V.D. Field Technician	..	..	..	..		..	..	..	..
3	Sanitary Daroga	..	..	..	..		..	..	..	..

1	2	3				4		5	
4	Non-Medical Assistant ..	..	..	..		..	..	..	..
5	Senior/Junior Analytical Assistant	..	..	..		..	..	..	..
6	Sanitary Supervisor ..	1. Shri Piasu Ram	9-11-57	..		4	..	20	2
7	Heafth Educator ..	..		..		..	..	..	..
8	Para Medical Workers ..	..		..		..	..	..	..
9	Computor ..	..		..		..	..	..	..
10	Home Science Assistant ..	..		..		..	..	..	..
11	Draftsman ..	..		..		..	..	..	..
12	Artist ..	..		..		..	..	..	..
13	Photographer ..	..		..		..	..	..	..
14	Storekeeper ..	..		..		..	..	..	..
15	Drivers ..	1. Darshan Singh	26-12-57	1. Bhupinder Singh	30-5-55	..	..	..	..
		2. Sadhu Singh ..	11-5-60	2. Kartar Singh	2-6-59				
		3. Rajinder Singh	19-7-63	3. Santokh Singh	24-4-62				
		4. Kartar Singh	16-12-62	4. Joginder Singh	21-1-61				
		5. Rattan Singh	1-1-63	5. Girdharilal	4-2-60				
		6. Hardev Singh	5-8-63	6. Sadhu Singh	28-1-59				
		7. Nandu Ram	17-6-61	7. Tarlok Chand	4-10-52				
		8. Jagat Ram	20-1-64	8. Raj Singh	8-1-62				
		9. Hoshiar Singh	11-9-63	9. Sohan Singh	8-3-63				
		10. Banwari Lal	23-8-63	10. Charan Singh	1-1-62				
		11. Malu Ram	31-5-62	11. Pritam Singh	31-12-61				
		12. Jageer Singh	27-12-61	12. Gauri Mall	31-5-63				

Statement showing the names of Class III and Class IV employees belonging to Schedules Castes/Tribes and Backward Classes working in the Directorate

Serial No.	Name	Designation	Date of joining
		Scheduled Castes	
1	Shri Gurbachan Singh ..	Assistant	9th September, 1954
2	Shri Dharam Singh ..	Do	2nd June, 1954
3	Shri Ajit Ram ..	Do	16th January, 1953
4	Shri Hans Raj ..	Clerk	8th April, 1953
5	Shri Parlad Rai Arya ..	Do	20th September, 1949
6	Shri Sat Pal Kagra ..	Do	17th March, 1958
7	Shri Naranjan Singh ..	Do	22nd July, 1952
8	Shri Gurdev Ram ..	Do	8th February, 1960
9	Shri Balbir Singh ..	Do	21st June, 1960
10	Shri Milkhi Ram ..	Do	21st May, 1960
11	Shri Harnam Dass ..	Do	24th May, 1960
12	Shri Gurnam Singh ..	Do	25th November, 1960
13	Shri Sain Dass ..	Do	2nd December, 1960
14	Shri Prem Chand ..	Do	5th June, 1961
15	Shri Gurmail Singh ..	Do	10th October, 1961
16	Shri Jai Narain ..	Do	23rd November, 1961
17	Shri Joginder Singh ..	Do	25th November, 1961
18	Shri Nasib Singh ..	Do	8th December, 1961
19	Shri Ram Kumar ..	Do	16th March, 1962
20	Shri Ram Kanwar ..	Do	12th Februay, 1962
21	Shri Chela Ram ..	Do	19th March, 1962
22	Shri Mange Ram ..	Clerk (now working as Statistical Assistant)	8th February, 1961
23	Shri Maghi Ram ..	Clerk	21st May, 1960
		Scheduled Castes Class IV	
1	Shri Dass Ram ..	Peon	15th July, 1963
2	Shri Dalelu Ram ..	Do	27th March, 1958
3	Shri Sangat Singh ..	Do	6th May, 1959

[Finance-Minister]

Serial No.	Name		Designation	Date of joining
4	Shri Kishan Chand	..	Peon	12th August, 1961
5	Shri Gurmet Singh	..	Do	18th July, 1962
6	Shri Chutu Ram	..	Do	18th July, 1962
7	Shri Joginder Singh	..	Do	28th September, 1962
8	Shri Kehar Singh	..	Do	28th December, 1962
9	Shri Siri Ram	..	Do	21st October, 1963
10	Shri Nasib Singh	..	Do	5th November, 1963
11	Shri Asa Ram	..	Sweeper	6th November, 1963
12	Shri Bakhtawar	..	Do	1st April, 1960
13	Shri Pahu Ram	..	Do	14th July, 1958
14	Shri Som Nath	..	Do	3rd September, 1963
15	Shri Mam Chand	..	Do	11th January, 1961
			Class IV	
1	Shri Jagat Ram	..	Restorer	10th November, 1944
2	Shri Amin Lal	..	Do	5th September, 1944
3	Shri Hukam Chand	..	Do	29th March, 1948
4	Shri Mani Ram	..	Do	10th November, 1944
5	Shri Amar Singh	..	Daftri	27th November, 1949
6	Shri Chanan Ram	..	Do	1.4.1994 BK
7	Shri Jai Narain	..	Do	14th January, 1944
8	Shri Jai Dev	..	Do	1st April, 1930
9	Shri Devi Ram	..	Do	5th February, 1935
10	Shri Mool Chand	..	Do	30th August, 1946
11	Shri Parma Nand	..	Do	30th June, 1929
12	Shri Lachhman Dass	..	Packer	18th May, 1942
13	Shri Syam Lal	..	Do	..
14	Shri Bhagat Ram	..	Jamadar	26th February, 1939
15	Shri Risal Singh	..	Do	1st March, 1948

Serial No.	Name	Designation	Date of joining
16	Shri Salig Singh	Chowkidar	1st April, 1953
17	Shri Ram Singh ..	Do	27th September, 1960
18	Shri Hazara Singh ..	Do	14th March, 1962
19	Shri Dyal Singh ..	Do	22nd January, 1964
20	Shri Mohinder Singh ..	Do	9th February, 1961
21	Shri Ram Dev ..	Do	3rd December, 1962
22	Shri Lalta Parshad ..	Peon	1st April, 1938
23	Shri Raj Kumar ..	Do	3rd May, 1947
24	Shri Arjan Singh I ..	Do	20th November, 1947
25	Shri Lachhman Singh ..	Do	7th June, 1946
26	Shri Mohan Singh ..	Do	2nd January, 1948
27	Shri Arjan Singh II ..	Do	29th May, 1948
28	Shri Kansa Singh ..	Do	23rd June, 1948
29	Shri Nand Lal ..	Do	25th April, 1949
30	Shri Jagan Nath ..	Do	23rd March, 1950
31	Shri Rai Singh ..	Do	12th February, 1951
32	Shri Agya Ram ..	Do	27th November, 1941
33	Shri Sita Ram ..	Do	22nd May, 1951
34	Shri Darshan Singh ..	Do	17th December, 1951
35	Shri Sardara Singh I ..	Do	25th June, 1949
36	Shri Gurnam Singh ..	Do	25th June, 1951
37	Shri Kartar Chand ..	Do	1st December, 1952
38	Shri Ralla Singh ..	Do	1st April, 1953
39	Shri Amarjit Singh ..	Do	5th May, 1953
40	Shri Nihal Chand ..	Do	22nd February, 1954
41	Shri Balak Ram ..	Do	7th May, 1956
42	Shri Jang Singh ..	Do	18th June, 1957
43	Shri Sardara Singh ..	Do	12th September, 1961
44	Shri Sardara Singh III ..	Do	12th September, 1961
45	Shri Ram Singh ..	Do	12th September, 1961
46	Shri Ram Karan ..	Do	1st January, 1962
47	Shri Phool Kumar ..	Do	1st January, 1962

[Finance Minister]

Serial No.	Name		Designation	Date of joining
48	Shri Suraj Mani	..	Peon	15th February, 1962
49	Shri Gopi Ram	..	Do	6th July, 1959
50	Shri Pritam Singh	..	Do	31st October, 1956
51	Shri Ujaggar Singh	..	Do	8th January, 1962
52	Shri Gangohar Singh	..	Do	26th February, 1962
53	Shri Inderjit Singh	..	Do	3rd August, 1962
54	Shri Sambri Ram	..	Do	3rd August, 1962
55	Shri Prem Chand	..	Do	3rd August, 1962
56	Shri Ramji Dass	..	Do	27th September, 1962
57	Shri Karam Chand	..	Do	28th December, 1962
58	Shri Lakshmi Narain	..	Do	11th July, 1963
59	Shri Dalbir Singh	..	Do	1st August, 1963
60	Shri Bishan Datt	..	Do	6th November, 1963
61	Shri Bachi Ram	..	Do	8th February, 1964
62	Shri Niranjan Singh	..	Do	14th March, 1962

Serial No.	Designation of post	*No. and names with dates of appointment of employees belonging to*		*Percentage of present employees belonging to*		*Percentage of posts reserved for*	
		Scheduled Castes/ Tribes	Backward Classes	Scheduled Classes/ Tribes	Backward Classes	Scheduled Castes/ Tribes	Backward Classes
1	2	3		4		5	
				Per cent	Per cent	Per cent	Per cent
	AYURVEDIC UNIT						
1	Class I ..	..	..	..	..	..	..
2	Class II ..	..	..	..	..	..	..
3	Assistant Director (Special Posts)	..	..	..	..	20	2
	MINISTERIAL (CLASS III)						
	Superintendent ..	..	..	..	..	..	..
	Head Assistants ..	..		..	..	..	..
	Assistants ..	..	..	..	..	20	2
	Clerks ..	3 1. Shri Hardayal Singh 25-11-58 2. Shri Kaka Singh 9-11-62 3. Shri Rikhi Ram 1-3-60	..	14	..	20	2
	Accountant ..	.. ..	..	..	..	..	..
	Steno-typist ..	.. ..	..	..	..	..	..

Serial No.	Designation of post	No. and names with dates of appointment of employees belonging to				Percentage of present employees belonging to		Percentage of posts reserved for	
		Scheduled Castes/ Tribes		Backward Classes		Scheduled Castes/ Tribes	Backward Classes	Scheduled Castes/ Tribes	Backward Classes
1	2	3				4		5	
							Per cent		Per cent
	Inspector –	–	–	..		...	..	..	..
				CLASS IV					
		1. Ram Lal Sweeper	4-2-63	3		20	60	20	2
				1. Arjan Singh Peon	20-8-51				
				2. Bhana Ram Peon	1-10-59				
				3. Gajju Singh Peon	14-3-61 ...				
				CLASS III POSTS					
				(Health Side)					
1.	Laboratory Assistant, I and II Grade	1. Gurmail Singh	10-1-64	..		5	..	20	2
2.	V. D. Field Technician ..	..		..		..	..	..	..
3.	Sanitary Daroga ..	..		..		..	..	..	..
4.	Non-Medical Assistant ..	..		..		..	..	..	..
5.	Senior/Junior Analytical Assistant	..		..		..	..	..	..

6.	Sanitary Supervisor	..	1.	Shri Piasu Ram	9-11-57		..		4	..	20	2
7.	Health Educator	..		..			..		..	..	..	..
8.	Para-Medical Workers	..		..			..		..	..	..	..
9.	Computor	..		..			..		..	..	..	..
10.	Home Science Assistant	..		..			..		..	..	..	..
11.	Draftsman	..		..			..		..	..	..	..
12	Artist	..		..			..		..	..	..	..
13	Photographer	..		..			..		..	..	..	..
14	Storekeeper	..		..			..		..	..	..	..
15	Drivers	..	1.	Darshan Singh	26-12-57	1.	Bhupinder Singh	30-5-55	9	9	20	2
			2.	Sadhu Singh	11-5-60	2.	Kartar Singh	2-6-59				
			3.	Rajinder Singh	19-7-63	3.	Santokh Singh	24-4-62				
			4.	Kartar Singh	16-12-62	4.	Joginder Singh	21-1-61				
			5.	Rattan Singh	1-1-63	5.	Girdhari Lal	4-2-60				
			6.	Hardev Singh	5-8-63	6.	Sadhu Singh	28-1-59				
			7.	Nandu Ram	17-6-61	7.	Tarlok Chand	4-10-52				
			8.	Jagat Ram	20-1-64	8.	Rai Singh	8-1-62				
			9.	Hoshiar Singh	11-9-63	9.	Sohan Singh	8-3-63				
			10.	Banwari Lal	23-8-63	10.	Charan Singh	1-1-62				
			11.	Malu Ram	31-5-62	11.	Pritam Singh	31-12-61				
			12.	Jageer Singh	27-12-61	12.	Gauri Mall	31-5-63				

Serial No.	Designation of post	No. and names with dates of appointment of employees belonging to — Scheduled Castes/Tribes	No. and names with dates of appointment of employees belonging to — Backward Classes	Percentage of present employees belonging to — Scheduled Castes/Tribes	Percentage of present employees belonging to — Backward Classes	Percentage of posts reserved for — Scheduled Castes/Tribes	Percentage of posts reserved for — Backward Classes
1	2	3		4		5	
				Per cent	Per cent	Per cent	Per cent
		13. Anokh Singh 2-5-60	13. Chandu Ram 11-7-62				
		14. Nihal Singh 2-4-60	14. Prem Chand 25-9-63				
		15. Gurnam Singh 17-5-60	15. Hem Singh 14-2-57				
		16. Santokh Singh 24-4-62	16. Gurnam Singh 6-7-62				
		17. Inder Singh 7-7-62	17. Chet Ram 24-6-59				
		18. Pritam Singh December, 1963	18. Hardev Singh October, 1963				
		19. Rikhi Ram June, 1958	19. Ajmer Singh 20-2-63				
		20. Ram Lal 1-12-58	20. Nirmal Singh May, 1962				
		21. Phusa Ram 13-2-62	21. Inder Singh June, 1962				
		22. Man Singh April, 1963	..				
16.	Lady Health Visitors	.. ..	1. Savitri Pardhan 19-9-58 2. Kamla Pardhan 1-11-58	..	11	20	2

				3. Sushil Pardhan	19-1-62				
				4. Balbir Kaur	5-11-59				
17.	Government Food Inspectors	1. Chint Ram	7-10-46	..		9	..	20	2
		2. Dev Raj	7-4-55						
18.	Clerks ..	1. Sant Singh	7-11-58	1. Chuni Lal	21-12-60	14	12	20	2
		2. Sunder Lal	5-11-58	2. Parshotam Lal	1-5-63				
		3. Gurcharan Singh	14-12-60	3. Baldev Singh	3-9-63				
		4. Nathu Ram	9-2-59	4. Paras Ram	24-4-62				
		5. Kukam Chand	5-12-60	5. Tara Singh	9-12-60				
		6. Madan Lal	13-7-56	6. Gurcharan Singh	14-12-60				
		7. Gulshahbir Singh	18-3-63	7. Sewa Ram	14-11-63				
		8. Siri Ram	14-4-58	8. Anokh Singh	17-12-61				
		9. Ram Parkash	16-10-59	9. Manjit Singh	9-12-60				
		10. Mansa Ram	21-11-62	10. Kewal Singh	6-12-60				
		11. Ram Parkash	29-11-59	11. Jagat Ram	4-1-61				
		12. Sant Singh	31-10-58	..					
		13. Hoshiar Singh	7-12-60	..					
19.	Sanitary Inspectors ..	1. Chuhar Singh	11-5-62	1. Santokh Singh	16-9-60	15	3	20	2
		2. Nand Lal	21-5-63	2. Balbir Singh	6-12-61				
		3. Ram Parkash Bhatti	27-9-60	3. Inder Singh	3-3-60				
		4. Faqir Ram	20-5-63	4. Balbir Singh	7-5-60				

Serial No.	Designation of post	No. and names with dates of appointment of employees belonging to — Scheduled Castes/ Tribes		No. and names with dates of appointment of employees belonging to — Backward Classes		Percentage of present employees belonging to — Scheduled Castes/ Tribes	Percentage of present employees belonging to — Backward Classes	Percentage of posts reserved for — Scheduled Castes/ Tribes	Percentage of posts reserved for — Backward Classes
1	2	3				4		5	
						Percent	Percent	Percent	Percent
		CLASS III POSTS—CONTD							
		(Health Side)—*contd*							
		5. Joginder Singh	1-6-63	5. Iqbal Singh	January, 1964				
		6. JoginderSingh	12-5-62	6. Manohar Singh	January, 1964				
		7. Purkhoo Ram	14-5-63	7. Giani Paramjit Singh	18-1-64				
		8. Dhani Ram	27-12-61	8. Tarsem Singh	1-3-58				
		9. Gurcharan Singh	9-9-60	9. Tek Ram	May, 1961				
		10. Harbhajan Singh	7-1-59						
		11. Joginder Singh	24-7-61						
		12. Kishan Lal	24-5-62						
		13. Manjit Singh	13-5-63						
		14. Atma Ram	14-5-62						
		15. Karam Singh	7-5-60						

16.	Amar Singh	19-11-59
17.	Kali Ram	9-5-63
18.	Gurmail Singh	23-2-61
19.	Nichhattar Singh	October, 1958
20.	Jagatar Singh	18-1-64
21.	Piara Singh	24-1-64
22.	Harbans Lal	22-1-64
23.	Karnail Singh	24-1-64
24.	Sucha Singh	23-1-64
25.	Ajaib Singh	18-1-64
26.	Sarwan Singh	January, 1964
27.	Sarwan Singh	January, 1964
28.	Manjit Singh	13-5-63
29.	Jagesher Singh	March, 1961
30.	Joginder Singh	12-5-62
31.	Sadhu Singh	March, 1958
32.	Sucha Singh	March, 1959
33.	Ajit Singh	25-2-58
34.	Gurcharan Singh	24-10-60
35.	Ram Nath	26-4-61
36.	Amrat Singh	23-3-61
37.	Badlu Ram	18-3-61

Serial No.	Designation of post	*No. and names with dates of appointment of employees belonging to* — Scheduled Castes/ Tribes	Backward Classes	*Percentage of present employees belonging to* — Scheduled Castes/ Tribes	Backward Classes	*Percentage of posts reserved for* — Scheduled Castes/ Tribes	Backward Classes
1	2	3		4		5	
		CLASS III POSTS—CONTD					
		(**Health Side**)—*contd*	Percent	Percent	Percent	Percent	Percent
		38. Ghamanda Singh 10-3-61					
		39. Bachan Singh 19-5-60					
		40. Amar Singh 19-11-59					
		41. Karam Singh 19-11-59					
		42. Gurdial Ram 22-11-59					
		43 Lal Chand 10-4-62					
		44. Kishan Lal 15-10-60					
		45. Yoginder Paul 24-7-61					
		46. Abhe Ram 10-5-62					
		47. Lakha Singh 29-9-61					
		48. Hans Raj 5-4-60					
		49. Atma Ram May, 1962					
		50. Ajit Singh 18-4-59					

CLASS III (TECHNICAL POSTS)

1	Nursing Superintendent ..	..		..		..	..	..	..
2	Matrons ..	..		..		..	..	..	..
3	Sister Tutors ..	..		..		..	..	..	..
4	Nursing Sisters ..	..		..		..	..	..	
5	Male Nurses ..	1. Prem Parkash	6-6-53	..		5	..	20	2
		2. Birhamjit Singh	6-6-53						
6	Staff Nurses ..	..		1. Shrimati E. Danial	18-10-59	..	3	20	2
				2. Rajinder Kaur	28-5-59				
7	Radiographers ..	1. Shri Piara Ram	12-5-61	1. Shri Roshan Lal	24-10-59	10	15	20	2
		2. Balraj Singh	8-12-62	2. Shri Amar Singh	21-11-61				
				3. Shri Teja Singh	12-11-59				
8	Assistant Dental Mechanic ..	1. Shri Darshan Dass	1-5-63	..		20	..	20	2
9	Operation Theatre Assistant	1. Shri Surat Singh	1-4-53	1. Shri Dhani Ram	10-3-62	20	20	20	2
		2. Shri Ram Lal	14-9-57						
10	Laboratory Assistant, Grade I	1. Shri Ram Lal	14-9-57	..		6¼	..	20	2
11	Laboratory Assistant, Grade II	1. Shri Munshi Ram	1-4-60	1. Shri Mohinder Singh	1-10-63	5	5	20	2
12	Woman Pharmacists ..	1. Shmt. Raj Kumari	14-12-52	..		2	..	20	2

Serial No.	Designation of post	No. and names with dates of appointment of employees belonging to — Scheduled Castes/Tribes		Backward Classes		Percentage of present employees belonging to — Scheduled Castes/Tribes	Backward Classes	Percentage of posts reserved for — Scheduled Castes/Tribes	Backward Classes
1	2	3				4		5	
				CLASS III (TECHNICAL POSTS)		Percent	Percent	Percent	Percent
13	Laboratory Technicians	1. Shri Balwant Singh	24-4-58	..		20	..	20	2
14	Health Visitor, T.B.	..		..		..	..	..	..
16	Store Keeper	1. Shri Gulzar Singh 2. Shri Sant Singh 3. Shri Jaimal Singh	9-5-57 8-5-63 18-6-58	1. Shri Bachan Singh 2. Shri Parmodh Singh	26-9-55 19-3-60	13	8	20	5
17	Chemist (Drugs)	Nil		Nil		..	..	20	2
18	Senior Analytical Assistant (Drugs)	..		Shri Swaran Singh	14-3-63	Nil	100.	20	2
19	Junior Analytical Assistant (Drugs)	Post vacant		..		..	..	20	.
20	Lady House Keepers	Nil		Nil		Nil	..	20	2
21	Clinical Psychologist	Do		Do		Do	..	20	2
22	Psychiatric Social Worker	Post vacant		..		..	..	20	2

23	Pharmacists ..	1. Shri Teja Singh	20-1-50	1. Shri Harcharan Singh	25-6-99 B.K.	6	1.1	20	2
		2. Shri Ved Parkash	2-2-56	2. Shri Kashmiri Lal	1-4-48				
		3. Shri Mehanga Singh	1-9-49	3. Shri Prem Chand	11-7-50				
		4. Shri Gurmail Singh	1-7-51	4. Shri Bansi Lall	27-2-43				
		5. Shri Kehar Singh	1-11-58	5. Shri Kashmir Singh	12-3-52				
		6. Shri Parshotam Dass	17-6-48	6. Shri Madho Ram	6-5-26				
		7. Shri Gurpal Singh	14-3-53	7. Shri Kashmiri Lall	13-12-61				
				8. Shri Mukhtiar Singh	23-2-57				
				9. Shri Jagir Singh	9-11-48				
				10. Shri Atma Singh	3-3-27				
				11. Shri Bachan Singh	20-9-53				
				12. Shri Jaswant Singh	24-12-50				
				13. Mohar Singh	1-1-51				
				CLASS IV					
1	Auxiliary Nurse Midwives ..	1. Z. D. Masih	28-2-62	1. Sampuran Kaur	18-2-58	1.8	1.8	20	2
		2. Savitri Masih	12-3-62	2. F. B. Masih	1-8-61				
		3. Kaushalya Bhagat	18-4-61	3. Sason I. Dass	24-10-59				
		4. Mohinder Kaur	12-3-61	4. Kamal Lata D. Singh	26-7-59				
		5. Ganga Devi	16-6-61	5. Persis Walter	19-7-61				
		6. Mohinderi Kadam	2-2-62	6. Kanta Kumari	25-7-61				

Serial No.	Designation of post	No. and names with dates of appointment of employees belonging to				Percentage of present employees belonging to		Percentage of posts reserved for	
		Scheduled Castes/ Tribes		Backward Classes		Scheduled Castes/ Tribes	Backward Classes	Scheduled Castes/ Tribes	Backward Classes
1	2	3				4		5	
						Percent	Percent	Percent	Percent
		7. Dhan Patti	10-2-62	7. Hardevi Pradham	21-2-61				
		8. Mahanbiri Devi	12-6-61	8. Sushila Victor John	20-7-61				
		9. Kartar Kaur	17-2-62	9. Manjit Kaur	4-9-61				
		10. Sumitra Devi	12-5-62	10. Nirmal Devi	4-10-61				
		11. Puran Kaur	14-4-62	11. Sushil Devi	12-6-62				
		12. Surjit Kaur	21-1-61	12. Amarjit Kaur	3-9-63				
		13. Surinder Kaur	1-8-63	13. Rubey Beli Ram	18-7-59				
		14. Bakshish Kaur	6-7-63	14. Sunila Samual Singh	18-11-61				
		15. Satya Devi Heer	30-6-63	15. Esther Paul	11-1-60				
		16. Nakshatra Devi	7-4-63	16. Raj Kaur	30-6-60				
		1. Gurdev Kaur	7-2-50	1. Punna Devi	30-5-55	6	6	20	2
		2. Ram Devi	15-11-49	2. Skina Justin	17-11-52				

SMALL-POX ORGANIZATION

1	Inspector Vaccination ..	..	1	..	11	20	2
2	S. S. I.-cum-Vaccinators ..	2	2	2	2	20	2
3	Superintendent Vaccination ..	..	..	..	..	20	2
4	Inspector Vaccination ..	2	3	3	5	20	2
5	Enumerators ..	18	5	25	7	20	2
6	Vaccinators ..	' 15	8	5	2	20	2

[Finance Minister]

REGULAR STAFF

Serial No.	Name of the official	Designation	Date of appointment	Caste
1	Shri Tarlok Singh ..	Inspector, Vaccination	10-9-87 BK.	Backward Class
2	Shri Ram Chand ..	S.S.I.-cum-Vaccinator	22-1-51	Scheduled Caste
3	Shri Joginder Singh ..	Ditto	4-8-61	Backward Class
4	Shri Hardial Singh ..	Ditto	1-2-61	Ditto
5	Shri Jangir Singh ..	Ditto	3-2-61	Scheduled Caste

STAFF WORKING UNDER THE N.S.E.P.

Serial No.	Name of the official	Designation	Date of appointment	Caste
1	Shri Lahaura Singh ..	Vaccinator	9-7-62	Scheduled Caste
2	Shri Amar Chand ..	Do	14-7-62	Ditto
3	Shri Sarup Singh ..	Do	10-8-62	Ditto
4	Shri Kundan Ram ..	Do	24-8-62	Ditto
5	Shri Ram Partap ..	Do	23-7-62	Ditto
6	Shri Kanwar Chand ..	Do	13-8-62	Backward Class
7	Shri Sucha Singh ..	Do	11-9-62	Scheduled Caste
8	Shri Tahal Chand ..	Do	20-8-62	Ditto
9	Shri Sat Pal ..	Do	7-2-63	Ditto
10	Shri Chanan Singh ..	Do	8-8-60	S. C. (Ramdas)
11	Shri Nachhatar Singh ..	Do	10-10-60	B.C. (Sikh Barbar)
12	Shri Rajinder Kumar Jatsi ..	Do	5-8-60	B.C. (Barbar)
13	Shri Sukhdev Singh ..	Do	28-5-62	Backward Class
14	Shri Gurdev Singh ..	Do	16-5-62	Ditto
15	Shri Gurdial Singh ..	Do	8-6-62	Ditto
16	Shri Jagan Singh ..	Do	16-5-62	Ditto
17	Shri Gurmail Singh ..	Do	5-7-62	Ditto
18	Shri Pritam Singh ..	Do	21-5-62	Ditto
19	Shri Darshan Singh ..	Do	16-8-62	Scheduled Caste
20	Shri Pritam Singh II ..	Do	16-8-62	Ditto
21	Shri Harchand Singh ..	Do	5-10-62	Ditto
22	Shri Bakhshish Singh ..	Do	15-3-63	Ditto
23	Shri Joginder Singh ..	Do	30-10-63	Backward Class

Serial No.	Name of the official		Designation	Date of appointment	Caste
			INSPECTOR, VACCINATION		
1	Shri Rulia Ram	..	Inspector, Vaccination	10-10-63	Scheduled Caste
2	Shri Rajinder Paul	..	Ditto	24-5-63	Ditto
3	Shri Vakil Singh	..	Ditto	22-4-63	Backward Class
4	Shri Balwant Singh	..	Ditto	8-8-62	Ditto
5	Shri Joginder Singh	..	Ditto	19-12-63	Ditto
			ENUMERATORS		
1	Shri Mauji Ram	..	Enumerator	27-12-62	Scheduled Caste
2	Shri Kishan Chand	..	Do	14-2-63	Ditto
3	Shri Parkash Chand	..	Do	18-12-63	Backward Class
4	Shri Mehar Chand	..	Do	16-12-63	Ditto
5	Shri Ram Parkash	..	Do	13-12-63	Scheduled Caste
6	Shri Harbans Singh	..	Do	12-12-63	Backward Class
7	Shri Sohan Singh	..	Do	17-9-62	Scheduled Caste
8	Shri Munshi Ram	..	Do	14-2-63	Ditto
9	Shri Amrik Singh	..	Do	14-12-62	Ditto
10	Shri Jagan Nath	..	Do	13-12-63	Backward Class
11	Shri Jarnail Singh	..	Do	13-12-63	Scheduled Caste
12	Shri Hanuman Singh	..	Do	16-2-63	Ditto
13	Shri Surjan Dass	..	Do	22-2-63	Ditto
14	Shri Rajpal	..	Do	13-2-63	Ditto
15	Shri Raseela Ram	..	Do	N.A.	Ditto
16	Shri Rohtas Singh	..	Do	N.A.	Ditto
17	Shri Balwant Singh	..	Do	N.A.	Ditto
18	Shri Butta Ram	..	Do	N.A.	Ditto
19	Shri Gurpal Ram	..	Do	N.A.	Ditto
20	Shri Raunki Ram	..	Do	N.A.	Ditto
21	Shri Gurdev Singh	..	Do	N. A.	Ditto
22	Shri Kartar Singh	..	Do	11-2-63	Ditto
23	Shri Ved Parkash	..	Do	13-12-63	Backward Class

Serial No.	Designation of posts	No. and names with dates of appointment of employees belonging to: Scheduled Castes/ Tribes	No. and names with dates of appointment of employees belonging to: Backward Classes	Percentage of present employees belonging to: Scheduled Castes/ Tribes	Percentage of present employees belonging to: Backward Classes	Percecntage of posts reserved for: Scheduled Castes/ Tribes	Percecntage of posts reserved for: Backward Classes
1	2	3	4	5			
				Per cent	Per cent	Per cent	Per cent
	Civil Assistant Surgeon II (NG)	..	Dr. Pritam Singh, 28th August, 1949	..	100	20	2
	Clerks ...	Shri Jaswant Singh, 5th April, 1957	...	7	...	20	2
	B.C.G. Technicians	Shri Bant Singh I, 3rd May, 1951	Shri Tirlochan Singh, 4th June, 1951	9	6	20	2
		Shri Kartar Singh, 1st November, 1951	Shri Arjan Singh, 27th May, 1958				
		Shri Harchand Singh, 1st April, 1952	Shri Maru Ram, 1st February, 1959				
		Shri Jonari Lal, 2nd December, 1954	Shri Balbir Singh, 6th May, 1959				
		Shri Dalip Singh, 5th October, 1956	Shri Ram Niwas, 6th April, 1960				
		Shri Bant Singh II, 14th April, 1960	Shri Piara Masih, 18th June, 1963				
		Shri Ram Asra, 26th May, 1960					
		Shr Chhellu Ram, 1st July, 1963					
	Drivers ...	Shri Naranjan Singh II, 15th November, 1959	Shri Narinder Singh, 1st April, 1952	15	5	20	2

	Shri Joginder Singh II, 7th April, 1962					
	Shri Ajmer Singh, 4th December, 1962					
Cinema Operator	..	Shri Santosh Kumar, 6th December, 1960	..	50	20	2
Cleaners ..	..	Shri Chhajju Singh, 1st March, 1951	..	50	20	2
Peons ..	Shri Faquir Chand, 21st July, 1952	Shri Narain Singh, 1st May, 1957	4	6	20	2
		Shri Sawan Singh, 1st April, 1952				
Chowkidar ..	Shri Ram Nidh, 9th December, 1958	..	100	..	20	2
Supervisors ..	Shri Gurcharan Dass, 4th November, 1963 (forenoon)	Shri Atma Singh Atma	22	2	20	2
	Shri Bhola Ram, 25th September, 1963					
	Shri Dasondha Singh, 13th December, 1963 (fore noon)					
	Shri Bishan Dass, 14th October, 1963 (forenoon)					
	Shri Sohan Singh, 7th September, 1963 (forenoon)					
	Shri Moti Ram, 20th June, 1963					
	Shri Harnek Singh, 15th October, 1963 (forenoon)					
	Shri Tilok Singh, 31st October, 1963					
	Shri Hari Singh, 21st October, 1963					
	Shri Naranjan Singh, 8th November, 1963					
	Shri Jarnail Singh, 28th October, 1963					
	Shri Pyare Lal, 19th October, 1963					
	Shri Harjit Singh, 6th February, 1962					

Serial No.	Designation of posts	No. and names with dates of appointment of employees belonging to — Scheduled Castes/ Tribes	Backward Classes	Percentage of present employees belonging to — Scheduled Castes/ Tribes	Backward Classes	Percentage of posts reserved for — Scheduled Castes/ Tribes	Backward Classes
1	2	3	4	5			
	Clerks ..	Shri Sharam Singh, 20th November, 1963 (forenoon)	Shri Chhotta Singh, 23rd July, 1963	4	4	20	2
	Drivers ..	Shri Ramji Dass, 4th January 1964 Shri Hazura Singh, 1st January, 1964 (forenoon)	Shri Pritam Lal, 27th July, 1963 (fore noon)	13	3	20	2
	Field Workers ..	1. Shri Gurdev Ram, 3rd July, 1963 (forenoon) 2. Shri Joginder Singh, 4th July, 1963 (forenoon) 3. Shri Jaswinder Singh, 5th July, 1963 (fore noon) 4. Shri Harinder Singh, 5th July, 1963 (forenoon) 5. Shri Roshan Singh, 5th July, 1963 (forenoon) 6. Shri Dideshi Ram, 10th July, 1963 (afternoon) 7. Shri Lachhman Singh, 30th July, 1960 8. Shri Ram Dass, 1st July, 1960 9. Shri Chhota Singh, 1st March, 1961 10. Shri Balbara Singh, 5th April, 1961 11. Shri Jeet Singh, 5th April, 1961 12. Shri Sandhura Singh, 3rd August, 1961 13. Shri Harnek Singh, 2nd May, 1962 14. Shri Bhajan Singh, 1st July, 1963 15. Shri Hakam Singh, 5th July, 1963	1. Shri Darshan Singh, 6th July, 1963 2. Shri Faqir Chand, 4th July, 1963 3. Shri Sewa Singh, 4th July, 1963 4. Shri Kashmiri Lal, 4th July, 1963 5. Shri Ram Kumar, 2nd July, 1963 6. Shri Rattan Lal, 5th July, 1963 7. Shri Bhag Singh, 5th July, 1963 8. Shri Zora Singh, 7th January, 1964 9. Shri Mohan Singh, 20th August, 1963 10. Shri Jai Gopal, 11th October, 1963	12	3	20	2

	16. Shri Ram Chand, 12th July, 1963				
	17. Shri Karam Singh, 16th July, 1963				
	18. Shri Jaswant Singh , 7th August, 1963				
	19. Shri Dalbara Singh, 19th August, 1963				
	20. Shri Piara Singh, 22nd August, 1963				
	21. Shri Ajit Singh, 23rd September, 1963				
	22. Shri Hardarshan Singh, 16th October, 1963				
	23. Shri Ajaib Singh, 15th October, 1963				
	24. Shri Babu Ram, 6th December, 1963				
	25. Shri Harjit Singh, 10th January, 1964				
	26. Shri Bhajan Singh, 18th October, 1963				
	27. Shri Gulzar Singh, 8th July, 1963				
	28. Shri Balbir Singh, 6th August, 1963				
	29. Shri Surjit Singh, 31st October, 1963				
	30. Shri Bhag Singh, 5th July, 1963				
	31. Shri Shyam Lal Mohal, 21st August, 1963				
	32. Shri Basawa Singh, 10th July, 1963				
	33. Shri Karam Singh, 18th October, 1963				
	34. Shri Pritam Singh, 13th July, 1963				
	35. Shri Labh Singh, 9th July, 1963				
	36. Shri Harpal Singh, 2nd July, 1963				
	37. Shri Surjit Singh, 10th July, 1963				
	38. Shri Nand Kishore, 5th July, 1963				
	39. Shri Rachan Singh 19th August, 1963				
	40. Shri Babu Ram, 30th December, 1963				
	41. Shri Dwarka Dass, 31st December, 1963				
	42. Shri Lilu Ram, 30th December, 1963				
Peons ..	Shri Som Chand, 27th January, 1964	1. Shri Basant Ram, 14th January, 1960	17	83	20
	Shri Gurcharan Singh, 7th February, 1964	2. Shri Ghisianwan, 2nd December, 1963			
		3. Shri Ram Sarup, 8th January, 1964			
		4. Shri Sarup Singh, 12th July, 1963			
		5. Shri Dharam Pal, 7th December, 1963			
		6. Shri Piara Lal, 7th October, 1963			
		7. Shri Dhudh Nath, 15th January, 1964			
		8. Shri Jagdish Kumar, 3rd January, 1964			
		9. Shri Jagdish Rai			
		10. Shri Karam Chand			

Employees belonging to Scheduled Castes and Backward Classes in the Directorate of Food and Supplies Department (including District Offices).

1343. Sardar Ajaib Singh Sandhu : Will the Home Minister be pleased to state the number, names and dates of appointment of the employees belonging to Scheduled Castes and Backward Classes working at present in Class I, II, III and IV posts separately in the Director of Food and Supplies (including District Offices) together with their percentage in each category and the percentage of posts reserved for them in each category ?

Shri Mohan Lal : The requisite information is laid on the table of the House.

Statement showing employees belonging to Scheduled Castes and Backward Classes in the Directorate of Food and Supplies (including District Offices)

Total No.			Name	Date of appointment	S.C.	B.C.	*Present percentage*		*Percentage reserved*	
S.C.	B.C.						S.C.	B.C.	S.C.	B.C.
			CLASS I							
..	..		..	..	..	..	..	..	18	2
			CLASS II							
..	..		..	..	..	..	..	..	18	2
			CLASS III							
64	42	1.	Shri Iqbal Singh ..	3-9-59	S.C.	..	6	2/6 4½	18	2
		2.	Shri Dalip Singh	4-12-59	Do					
		3.	Shri Pritam Singh	..	Do					
		4.	Shri Gurcharan Singh	..	Do					
		5.	Shri Chander Bhan	..	Do					
		6.	Shri Chand Ram	4-9-62	Do					
		7.	Shri Pritam Singh	6-11-57	Do					
		8.	Shri Mahant Singh	22-8-63	Do					
		9.	Shri Chanan	23-8-60	Do					
		10.	Shri Gurbux Singh	3-1-59	Do					
		11.	Shri Gurdev	16-3-59	Do					
		12.	Shri Mani Ram	15-2-60	Do					
		13.	Shri Kartar Chand	22-1-60	Do					
		14	Shri Hari Singh	3-7-60	Do					
		15	Shri Bachna Ram	9-11-57	B.C.					
		16.	Shri Mool Raj	1-6-50	S.C.					

Total No.		Name	Date of appointment	S.C.	B.C.	Present percentage		Percentage reserved	
S.C.	B.C.					S.C.	B.C.	SC..	B.C.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
		17. Shri Shankar Dass	26-5-59	S.C.					
		18. Shri Kartar Singh ..	28-6-48	B.C.					
		19. Shri Dalip Singh	28-6-60	Do					
		20. Shri Ram Singh	15-8-59	Do					
		21. Shri Hirde Ram	22-4-59	Do					
		22. Shri Jai Chand ..	6-6-59	Do					
		23. Shri Shub Karan ..	23-10-63	Do					
		24. Shri Kuldip Chand	3-2-64	Do					
		25. Shri Dina Nath ..	13-2-64	Do					
		26. Shri Inder Singh ..	18-1-52	S.C.					
		27. Shri Harbhajan Singh	1-5-59	Do					
		28. Shri Dalip Dass ..	1-5-59	Do					
		29. Shrimati Gurbachan Kaur	30-6-59	Do					
		30. Shri Bakshi Ram	23-2-60	Do					
		31. Shri Ajit Singh	28-3-62	Do					
		32. Shri Khushi Ram	2-4-62	Do					
		33. Shri Hans Raj ..	24-12-62	Do					
		34. Shri Piara Singh ..	1-1-63	S.C.					
		35. Shri Behari Lal ..	15-6-63	B.C.					
		36. Shri Jagdish Mitter	22-10-63	Do					
		37 Shri Mulk Raj ..	6-12-63	Do					
		38. Shri Bakshi Ram	28-12-63	Do					
		39. Shri Prem Nath ..	30-12-63	Do					
		40. Shri Ram Chand ..	20-4-59	Do					
		41. Shri Kanshi Ram	11-12-48	Do					
		42. Shri Baljit Rai ..	16-1-64	S.C.					
		43. Shri Jaswant Singh	16-4-59	Do					

[Home Minister]

Total No.		Name	Date of appoint-ment	S.C.	B.C.	*Present percentage*		*Percentage reserved*	
S.C.	B.C.					S.C.	B.C.	S.C.	B.C.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
		44. Shri Nathi Ram ..	26-10-62	B.C.					
		45. Shri Zila Singh ..	25-11-61	Do					
		46. Shri Nanak Chand	27-9-56	S.C.					
		47. Shri Mohinder Singh	2-12-59	Do					
		48. Shri Tarsem Lal Manjo	19-10-59	B.C.					
		49. Shri Parkash Ranjha	3-2-64	S.C.					
		50. Shri Gurdeep Singh	27-12-63	Do					
		51. Shri Amar Chand	..	Do					
		52. Shri Ram Kishan	6-8-59	Do					
		53. Shri Joginder Singh	9-3-59	Do					
		54. Shri Som Nath ..	9-11-57	B.C.					
		55. Shri Piara Singh ..	19-2-59	S.C.					
		56. Shri Ajaib Singh ..	3-9-62	Do					
		57. Shri Kartar Chand	18-9-63	Do					
		58 Shri Benjman Dildar	4-10-63	B.C.					
		59. Shri Sain Dass ..	22-12-62	S.C.					
		60. Shri Piara Ram ..	12-3-59	Do					
		61. Shri Racchhpal Singh	13-3-59	B.C.					
		62. Shri Shankar Dass	13-3-59	S.C.					
		63. Shri Sarwan Lal ..	12-5-59	Do					
		64. Shri Balak Ram ..	12-1-60	B.C					
		65. Shri Dharam Singh	28-4-59	Do					
		66. Shri Partap Chand	11-12-58	Do					
		67. Shri Balaqi Ram	13-10-59	S.C.					
		68. Shri Bua Lal ..	4-10-56	Do					
		69. Shri Gurbachan Dass	26-10-63	Do					

Total No.		Name	Date of appointment	S.C.	B.C	Present percentage		Percentage reserved	
S.C.	BC.					S.C.	B.C.	S.C.	B.C.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
		70. Shri Ram Lal ..	13-10-59	S.C.					
		71. Shri Mohinder Singh	9-10-59	Do					
		72. Shri Jagdish Chander	17-9-63	B.C.					
		73. Shri Ramesh Chander	19-11-61	Do					
		74. Shri Baldev Krishan	16-1-62	Do					
		75. Shri Piara Singh ..	20-2-59	S.C.					
		76. Shri Nihal Singh	8-8-59	Do					
		77. Shri Raghbir Singh	11-11-57	B.C.					
		78. Shri Dilbagh Singh	26-5-62	Do					
		79. Shri Harnek Singh	25-9-59	Do					
		80. Shri Ram Parkash	21-12-63	Do					
		81. Shri Raghunath Sahai	23-2-60	Do					
		82. Shri Amrik Singh	22-12-62	Do					
		83. Shri Pritpal Singh	1-11-62	Do					
		84. Shri Bawa Ram ..	14-1-64	Do					
		85. Shri Harbhajan Singh	6-11-57	Do					
		86. Shri Tarlok Singh	1-8-60	Do					
		87. Shri Gopal Singh	5-9-46	Do					
		88. Shri Om Parkash	25-9-58	S.C.					
		89. Shri Harbans Lal	19-6-49	Do					
		90. Shri Nek Singh ..	8-11-57	Do					
		91. Shri Jagdish Parshad	9-9-59	B.C.					
		92. Shri Sant Lal ..	3-9-62	Do					
		93. Shri Puran Singh	22-5-44	Do					
		94. Shri Amar Chand	3-8-59	S.C.					
		95. Shri Kishan Singh	..	B.C.					
		96. Shri Ajit Singh ..	29-12-49	Do					

[Home Minister]

Total No. S.C.	Total No. B.C	Name		Date of appointment	S.C.	B.C.	Present percentage S.C.	Present percentage B.C.	Percentage reserved S.C.	Percentage reserved B.C.
1	2	3		4	5	6	7	8	9	10
		97.	Shri Amrik Singh ..	2-12-57	S.C.					
		98.	Shri P.C. Banga ..	20-10-56	Do					
		99.	Shri Karnail Singh	7-8-59	Do					
		100.	Shri Gian Chand	7-9-60	Do					
		101.	Shri Gulzari Lal ..	23-11-60	Do					
		102.	Shri Major Singh	23-11-60	Do					
		103.	Shri Bhim Singh ..	12-5-62	Do					
		104.	Shri Ajit Singh ..	23-9-63	Do					
		105.	Shri Hari Singh ..	24-4-56	B.C.					
		106.	Shri Kishori Lal ..	17-12-62	Do					
			CLASS IV							
57	10	1.	Shri Chajju Singh	28-1-63	S.C.		21	5	10	2
		2.	Shri Ram Singh ..	18-8-61	Do					
		3.	Shri Satinder Singh	..	B.C.					
		4.	Shri Nathu Ram	16-9-49	S.C.					
		5.	Shri Tulsi Ram ..	1-5-59	Do					
		6.	Shri Puran Singh	..	Do					
		7.	Shri Mai Lal ..	6-11-59	Do					
		8.	Shri Jaimal Singh ..	26-2-49	Do					
		9.	Shri Kundan Singh	29-8-50	Do					
		10.	Shri Jogi Ram ..	23-3-62	Do					
		11.	Shri Naurata Ram	20-11-48	Do					
		12.	Shri Nanu Ram ..	24-12-48	Do					
		13	Shri Chhotta Lal ..	2-5-59	Do					
		14.	Shri Amin Chand	25-10-56	Do					
		15.	Shri Karam Chand	1-5-59	Do					
		16.	Shri Kishna ..	8-9-48	Do					

Total No. S.C.	Total No. B.C.		Name	Date of appointment	S.C.	B.C.	Present percentage S.C.	Present percentage B.C.	Percentage reserved S.C.	Percentage reserved B.C.
1	2	3		4	5	6	7	8	9	10
		17.	Shri Arjan Singh ..	1-10-48	S.C.					
		18.	Shri Amar Singh ..	..	Do					
		19.	Shri Subey Lal	5-10-62	Do					
		20.	Shri Kartar Singh	6-9-48	Do					
		21.	Shri Chanan Ram	24-9-48	Do					
		22.	Shri Shadi Ram ..	1-5-58	Do					
		23.	Shri Bhim Singh ..	23-10-58	Do					
		24.	Shri Sohan Lal ..	10-1-64	Do					
		25.	Shri Rattan Singh	5-12-56	B.C.					
		26.	Shri Gian Chand	12-10-56	Do					
		27.	Shri Ramu	24-2-59	S.C.					
		28.	Shri Narain Dass	18-3-48	B.C.					
		29.	Shri Hardeep Singh	20-4-48	Do					
		30.	Shri Tek Chand ..	11-8-48	S.C					
		31	Shri Puran	12-2-60	Do					
		32.	Shri Darshan Kumar	16-1-64	Do					
		33.	Shri Sadhu Singh	1-9-59	Do					
		34.	Shri Saudagar Singh	24-3-60	Do					
		35.	Shri Harnam Singh	24-3-60	Do					
		36.	Shri Tara Singh ..	17-5-60	Do					
		37.	Shri Darbara Singh	26-4-62	Do					
		38	Shri Mangal Singh	12-6-63	Do					
		39.	Shri Ganga Singh	26-7-63	Do					
		40.	Shri Mohan Singh	19-10-63	Do					
		41.	Shri Dalip Singh	25-1-64	Do					
		42.	Shri Gopi Ram ..	5-1-63	Do					
		43.	Shri Nagar Mal ..	23-12-58	Do					
		44.	Shri Chhaju Ram..	1-6-51	Do					

[Home Minister]

Total No.		Name	Date of appointment	S.C.	B.C.	Present percentage		Percentage reserved	
S.C.	B.C.					S.C.	B.C.	S.C.	B.C
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
		45. Shri Nathuni Pasban	8-10-63	S.C.					
		46. Shri Lajja Ram ..	10-1-63	Do					
		47. Shri Dev Singh ..	6-5-59	Do					
		48. Shri Rur Mal ..	22-8-58	Do					
		49. Shri Dhanpat Rai	6-5-59	Do					
		50. Shri Salig Ram ..	27-5-55	Do					
		51. Shri Jagan Nath ..	10-9-56	Do					
		52. Shri Jagat Singh ..	13-11-62	Do					
		53. Shri Sadhu Singh	6-4-62	Do					
		54. Shri Ajaib Singh ..	6-8-49	Do					
		55. Shri Gulzar Singh	6-5-59	Do					
		56. Shri Kuldip Chand	9-10-63	B.C.					
		57. Shri Lakshman Singh	8-10-63	Do					
		58. Shri Ranjit Singh	8-10-63	Do					
		59. Shri Rajinder Kumar	7-5-52	Do					
		60. Shri Rattan Singh	4-2-57	Do					
		61. Shri Hazura Singh	24-11-62	S.C.					
		62. Shri Shankroo Ram	11-5-49	Do					
		63. Shri Amin Chand	11-5-58	Do					
		64. Shri Juman Ram ..	1-4-52	Do					
		65. Shri Masih Charan	27-3-61	Do					
		66. Shri Bir Singh ..	8-4-60	Do					
		67. Shri Paras Ram ..	25-3-54	Do					

Accommodation in certain upgraded Primary Schools

1392. Comrade Ram Chandra : Will the Home Minister be pleased to state —

(a) the names of boys and girls primary schools, tehsil and district-wise upgraded in the State to Middle Schools during each of the years from 1959-60 to 1963-64 ;

(b) the number of rooms in each of the primary schools referred to in part (a) above at the time of upgrading and the number of rooms in the said schools at present ?

Shri Mohan Lal : (a) The requisite information is given in the enclosed statement.

(b) The time and labour involved in collecting the information will not be commensurate with any possible benefit to be obtained.

List of Schools upgraded during 1959-60

Primary/Lower Middle to Middle

Serial No.	Name of School upgraded
1	2
	BHATINDA DISTRICT
1	Government Primary School, Kotshamir, Tehsil Bhatinda
2	Government Primary School, Saranwan, Tehsil Faridkot
3	Government Primary School, Sivian, Tehsil Bhatinda
4	Government Lower Middle School, Jandwala, Tehsil Bhatinda
5	Government Girls Lower Middle School, Bhikhi, Tehsil Mansa
6	Government Lower Middle School, Maur, Tehsil Faridkot
7	Government Lower Middle School, Modhak, Tehsil Faridkot
	PATIALA DISTRICT
8	Government Primary School, Bhankar, Tehsil Patiala
9	Government Primary School, Khera, Tehsil Sirhind
10	Government Lower Middle School, Lachhru Kalan, Tehsil Rajpura
11	Government Lower Middle School, Tanda Bada, Tehsil Nabha
12	Government Girls Lower Middle School, Nabha, Tehsil Nabha
13	Government Lower Middle School, Kakar Hatti (Hilly), Tehsil Kandaghat
14	Government Lower Middle School, Gajju Majra, Tehsil Patiala

[Home Minister]

Serial No.	Name of School upgraded
1	2
	MOHINDERGARH DISTRICT
15	Government Primary School, Bhojawas, Tehsil Mohindergarh
16	Government Lower Middle School, Sehlong, Tehsil Mohindergarh
17	Government Lower Middle School, Nandha, Tehsil Dadri
18	Government Lower Middle School, Chhithrali, Tehsil Mohindergarh
19	Government Lower Middle School, Gudana, Tehsil Dadri
20	Government Lower Middle School, Sajarwas, Tehsil Dadri
21	Government Lower Middle School, Tiwala, Tehsil Dadri
22	Government Lower Middle School, Aun, Tehsil Dadri
23	Government Lower Middle School, Balroad, Tehsil Dadri
24	Government Lower Middle School, Neemriwali, Tehsil Dadri
25	Government Lower Middle School, Bigowa, Tehsil Dadri
26	Government Lower Middle School, Baveheri, Tehsil Narnaul
27	Government Lower Middle School, Chaulwas, Tehsil Dadri
	SANGRUR DISTRICT
28	Government Primary School, Bailarkha, Tehsil Narwana
29	Government Primary School, Bodhar, Tehsil Barnala
30	Government Primary School, Balun, Tehsil Malerkotla
31	Government Primary School, Malvi, Tehsil Jind
32	Government Girls Lower Middle School, Shaina, Tehsil Barnala
33	Government Girls Lower Middle School, Mohal Kalan, Tehsil Malerkotla
34	Government Lower Middle School, Nandgarh, Tehsil Jind
35	Government Lower Middle School, Manki, Tehsil Malerkotla
36	Government Lower Middle School, Benra, Tehsil Malerkotla
37	Government Lower Middle School, Mauran, Tehsil Sangrur
38	Government Lower Middle School, Barodwal, Tehsil Malerkotla
	AMRITSAR DISTRICT
39	Government Primary School, Dhonda, Tehsil Patti
	ROHTAK DISTRICT
40	Government Primary School, Dhola, Tehsil Jhajjar

Serial No.	Name of School upgraded
1	2
	KAPURTHALA DISTRICT
41	Government Primary School, Bhanoki, Tehsil Phagwara
42	Government Primary School, Fattu Dhinga, Tehsil Kapurthala
43	Government Girls Lower Middle School, Dholwan-5, Tehsil Kapurthala
44	Government Lower Middle School, Moharu, Tehsil Phagwara
45	Government Lower Middle School, Begowal, Tehsil Kapurthala

List of Boys and Girls Primary Schools (Provincialized) upgraded to the Middle Standard during the year 1960-61

BOYS SCHOOLS

Serial No.	Name of School
	KANGRA DISTRICT
1	Government Boys Primary School, Bindraban (Palampur)
2	Government Boys Primary School, Jangal Berth (Haripur)
3	Government Boys Primary School, Harchokin (Kangra)
4	Government Boys Primary School, Bonkrondi (Dehra)
5	Government Boys Primary School, Kandi Dhalarch (Kangra)
6	Government Boys Primary School, Sothal (Dehra)
7	Government Boys Primary School, Ghallaur (Dehra)
8	Government Boys Primary School, Alampur (Palampur)
9	Government Boys Primary School, Patniar (Kangra)
10	Government Boys Primary School, Mohal (Hamirpur)
11	Government Boys Primary School, Paindwing (Hamirpur)
12	Government Boys Primary School, Lagati (Kulu)
13	Government Boys Primary School, Bainkwan (Nurpur)
14	Government Boys Primary School, Ohal (Hamirpur)
15	Government Boys Primary School, Bhotali Phokarian (Dehra)
16	Government Boys Primary School, Tirlokpur (Kangra)
17	Government Boys Primary School, Ani (Kulu)
18	Government Boys Primary School, Nagar (Kulu)
19	Government Boys Primary School, Puid Kunj (Kulu)
20	Government Boys Primary School, Banchi (Palampur)
21	Government Boys Primary School, Majhin (Dehra)

[Home Minister]

Serial No.	Name of School
1	2
	FEROZEPORE DISTRICT
22	Government Boys Primary School, Alamwala, Tehsil Muktsar
23	Government Boys Primary School, Mandot, Tehsil Ferozepore
24	Government Boys Primary School, Chand Kalan, Tehsil Moga
25	Government Boys Primary School, Mahma, Tehsil Ferozepore
26	Government Boys Primary School, Banwala Manwanta, Tehsil Fazilka
27	Government Boys Primary School, Jiwan Narin, Tehsil Ferozepore
28	Government Primary School, Megha Rai, Tehsil Ferozepore
29	Government Primary School, Khunde Hallal, Tehsil Fazilka
	HOSHIARPUR DISTRICT
30	Government Primary School, Fatehpur Khurd, Tehsil Garhshankar
31	Government Primary School, Lalri, Tehsil Una
32	Government Primary School, Badla, Tehsil Dasuya
33	Government Primary School, Lohara, Tehsil Una
34	Government Primary School, Banjal, Tehsil Una
35	Government Primary School, Patial, Tehsil Dasuya
36	Government Primary School, Ghanari, Tehsil Una
37	Government Primary School, Ambala, Jattan, Tehsil Hoshiarpur
38	Government Primary School, Bahaddi, Tehsil Garhshankar
	GURDASPUR DISTRICT
39	Government Primary School, Rosa, Tehsil Gurdaspur
40	Government Primary School, Dharmkot Randhwa, Tehsil Batala
41	Government Primary School, Madhopur Cantt., Tehsil Pathankot
42	Government Primary School, Ghiala, Tehsil Pathankot
43	Government Primary School, Kathlaur, Tehsil Pathankot
44	Government Primary School, Ghahli, Tehsil Batala
45	Government Primary School, Khujala, Tehsil Batala
46	Government Primary School, Lala Nangal, Tehsil Batala
47	Government Primary School, Gokhuwal, Tehsil Batala

Serial No.	Name of School
1	2
	JULLUNDUR DISTRICT
48	Government Primary School, Bhar Singh Pura, Tehsil Phillaur
49	Government Primary School, Sarai Khas, Tehsil Jullundur
50	Government Primary School, Raipur Rasulpur, Tehsil Jullundur
	DISTRICT AMRITSAR
51	Government Primary School, Gharanda, Tehsil Tarn Taran
52	Government Primary School, Chaba, Tehsil Amritsar
53	Government Primary School, Men Kalan, Tehsil Ajnala
54	Government Primary School, Baba Bakala, Tehsil Ajnala
	HISSAR DISTRICT
55	Government Primary School, Kharbala, Tehsil Hansi
56	Government Primary School, Talu, Tehsil Hansi
57	Government Primary School, Ropraee (Camp Hissar), Tehsil Hissar
58	Government Primary School, Lamba, Tehsil Fatehbad
59	Government Primary School, Rawalwas Khurd, Tehsil Hissar
60	Government Primary School, Dharsul, Tehsil Hissar
61	Government Primary School, Keharwala, Tehsil Sirsa
62	Government Primary School, Kharian, Tehsil Sirsa
	ROHTAK DISTRICT
63	Government Primary School, Bohar, Tehsil Rohtak
64	Government Primary School, Bhawar, Tehsil Gohana
65	Government Primary School, Hassai, Tehsil Rohtak
66	Government Primary School. Titauli, Tehsil Rohtak
67	Government Primary School, Hassanpur, Tehsil Jhajjar
68	Government Primary School, Kanwari, Tehsil Sonepat
69	Government Primary School, Shamri, Tehsil Gohana
70	Government Primary School, Chachakwas, Tehsil Jhajjar
71	Government Primary School, Maruat, Tehsil Jhajjar
72	Government Primary School, Shahpur Turak, Tehsil Sonepat
73	Government Primary School, Sargthal, Tehsil Gohana
74	Government Primary School, Bega, Tehsil Sonepat
	LUDHIANA DISTRICT
75	Government Primary School, Ikolaha, Tehsil Samrala
76	Government Primary School, Alamgir, Tehsil Ludhiana

[Home Minister]

Serial No.	Name of School
1	2
77	Government Primary School, Lahl, Tehsil Ludhiana
78	Government Primary School, Pabbian, Tehsil Jagraon
79	Government Primary School, Roomi, Tehsil Jagraon
	AMBALA DISTRICT
80	Government Primary School, Shahpur, Tehsil Ambala
81	Government Primary School, Chuharpur Kalan, Tehsil Jagadhri
82	Government Primary School, Laborpur, Tehsil Naraingarh
83	Government Primary School, Salehpur (Naraingarh), Tehsil Naraingarh
84	Government Primary School, Kalanaur, Tehsil Jagadhri
85	Government Primary School, Thamber, Tehsil Ambala
86	Government Primary School, Bazidpur, Tehsil Ambala
	GURGAON DISTRICT
87	Government Primary School, Sangwari, Tehsil Rewari
88	Government Primary School, Siha Tehsil Rewari
89	Government Primary School, Daroli, Tehsil Rewari
90	Government Primary School, Gothra, Tehsil Rewari
91	Government Primary School, Anangpur. Tehsil Balabgarh
92	Government Primary School, Tilpat, Tehsil Balabgarh
93	Government Primary School, Fatehpur Taga, Tehsil Balabgarh
94	Government Primary School, Khurthala, Tehsil Nuh
	KARNAL DISTRICT
95	Government Primary School, Naguran, Tehsil Kaithal
96	Government Primary School, Barota, Tehsil Karnal
97	Government Primary School, Shaikhupura, Tehsil Karnal
98	Government Primary School, Jathalana, Tehsil Thanesar
99	Government Primary School, Gumthala Garlu, Tehsil Kaithal
100	Government Primary School, Kalsana, Tehsil Thanesar
101	Government Primary School, Sarsa, Tehsil Kaithal
102	Government Primary School, Chamrari, Tehsil Thanesar
103	Government Primary School, Kheri Naru, Tehsil Karnal

Serial No.	Name of School
1	2
104	Government Primary School, Kiwana, Tehsil Panipat
105	Government Primary School, Dachar, Tehsil Karnal
106	Government Primary School, Dhilowal, Tehsil Karnal
107	Government Primary School, Mahawati, Tehsil Panipat
	Girls Schools
	KANGRA DISTRICT
108	Government Girls Primary School, Gadiara, Tehsil Palampur
109	Government Girls Primary School, Bhuntar, Tehsil Hamirpur
110	Government Girls Primary School, Goma, Tehsil Hamirpur
111	Government Girls Primary School, Dari, Tehsil Kangra
112	Government Girls Primary School, Bhawasuna, Tehsil Palampur
113	Government Girls Primary School, Mohal, Tehsil Dera
114	Government Girls Primary School, Gahlian, Tehsil Hamirpur
115	Government Girls Primary School, Lambagaon, Tehsil Palampur
	FEROZEPORE DISTRICT
116	Government Girls Primary School, Mandot, Tehsil Ferozepore
117	Government Girls Primary School, Kamdwala Amarkot, Tehsil Fazilka
118	Government Girls Primary School, Mudki, Tehsil Ferozepore
119	Government Girls Primary School, Kot Isa Khan, Tehsil Moga
	HOSHIARPUR DISTRICT
120	Government Girls Primary School, Kandhala Jattan, Tehsil Dasuya
121	Government Girls Primary School, Birampur, Tehsil Hoshiarpur
122	Government Girls Primary School, Chalet, Tehsil Una
123	Government Girls Primary School, Saloh Bari, Tehsil Una
124	Government Girls Primary School, Talwara, Tehsil Dasuya
	GURDASPUR DISTRICT
125	Government Girls Primary School, Dorangla, Tehsil Gurdaspur
126	Government Girls Primary School, Daulatpur, Tehsil Pathankot
127	Government Girls Primary School, Bhimbli, Tehsil Gurdaspur

[Home Minister]

Serial No.	Name of School
1	2
128	Government Girls Primary School, Sadiowal, Tehsil Gurdaspur
129	Government Girls Primary School, Nomala, Tehsil Pathankot
130	Government Girls Primary School, Vila Teja, Tehsil Batala
	JULLUNDUR DISTRICT
131	Government Girls Primary School, Khurdpur, Tehsil Jullundur
132	Government Girls Primary School, Nurmahal, Tehsil Phillaur
133	Government Girls Primary School, Jamsher, Tehsil Jullundur
134	Government Girls Primary School, Lashara, Tehsil Phillaur
	AMRITSAR DISTRICT
135	Government Girls Primary School, Chhajulwadi, Tehsil Amritsar
136	Government Girls Primary School, Rajasansi, Tehsil Ajnala
137	Government Girls Primary School, Sultanwind, Tehsil Amritsar
138	Government Girls Primary School, Kathu Nangal, Tehsil Amritsar
	HISSAR DISTRICT
139	Government Girls Primary School, Uklana Mandi, Tehsil Hissar
140	Government Girls Primary School, Narnaund, Tehsil Hansi
	ROHTAK DISTRICT
141	Government Girls Primary School, Chhara, Tehsil Jhajjar
142	Government Girls Primary School, Dujana, Tehsil Jhajjar
143	Government Girls Primary School, Bidhal, Tehsil Gohana
144	Government Girls Primary School Kisholi Pehladpur, Tehsil Rohtak
145	Government Girls Primary School, Thana Khurd, Tehsil Sonepat
	LUDHIANA DISTRICT
146	Government Girls Primary School, Kantani Kalan, Tehsil Samrala
147	Government Girls Primary School, Ramgarh, Tehsil Jagraon
	AMBALA DISTRICT
148	Government Girls Primary School, Bela, Tehsil Rupar
149	Government Girls Primary School, Kurali, Tehsil Kharar
150	Government Girls Primary School, Mubarikpur, Tehsil Ambala

Serial No.	Name of School
1	2
151	Government Girls Primary School, Mandoli, Tehsil Ambala
152	Government Basic Primary Boys School (Sector 19), Chandigarh, Tehsil Kharar
	GURGAON DISTRICT
153	Government Girls Primary School, Gokalgarh, Tehsil Rewari
	KARNAL DISTRICT
154	Government Girls Primary School, Sheikhupura, Tehsil Karnal
155	Government Girls Primary School, Habri, Tehsil Kaithal
156	Government Girls Primary School, Rajond, Tehsil Kaithal
	PATIALA DISTRICT
157	Government Primary School, Oachghat, Tehsil Kandaghat
158	Government Primary School, Basolan, Tehsil Kandaghat
159	Government Primary School, Galherwala, Tehsil Nalagarh
160	Government Primay School, Malla, Tehsil Kandaghat
161	Government Primary School, Chhausa, Tehsil Kandaghat
162	Government Primary School, Rampur Keenthal, Tehsil Kandaghat
163	Government Primary School, Mustafabad, Tehsil Sirhind
164	Government Primary School, Bazidpur, Tehsil Patiala
165	Government Primary School, Jaraot, Tehsil Rajpura
166	Government Primary School, Machhli Kalan, Tehsil Rajpura
167	Government Girls Primary School, Gharuan, Tehsil Sirhind
168	Government Girls Primary School, Lalru, Tehsil Rajpura
169	Government Girls Primary School, Kandaghat, Tehsil Kandaghat
170	Government Girls Primary School, Dagshai, Tehsil Kandaghat
	BHATINDA DISTRICT
171	Government Primary School, Jida, Tehsil Bhatinda
172	Government Primary School, Joga, Tehsil Mansa
	SANGRUR DISTRICT
173	Government Primary School, Gharwali, Tehsil Jind
174	Government Girls Primary School, Lahara Gaga, Tehsil Sangrur
175	Government Girls Primary School, Longowal, Tehsil Barnala

[Home Minister]

Serial No.	Name of School
1	2
	MOHINDERGARH DISTRICT
176	Government Primary School, Kadma, Tehsil Dadri
177	Government Primary School, Madhogarh, Tehsil Mohindergarh
	KAPURTHALA DISTRICT
178	Government Girls Primary School, Chachoke, Tehsil Kapurthala
	JULLUNDUR DISTRICT
179	Government Girls Primary School, Adarsh Nagar, Tehsil Jullundur
	GURGAON DISTRICT
180	Government Girls Primary School, Sohana, Tehsil Gurgaon
181	Government Girls Primary School, Ferozepore-Jhirka, Tehsil Ferozepore-Jhirka
	BHATINDA DISTRICT
	Government Primary School (Boys)—
	(1) Nangal Kalan, tehsil Bhatinda.
	(2) Narruana (Bhatinda).
	(3) Seriwala, tehsil Faridkot
	(4) Dial Pura Mirja, tehsil Bhatinda.
	(5) Pacca Kalan, tehsil Bhatinda.
	(6) Sailbrah.
	(7) Ubaburj Dhilwan, Tehsil Mansa.
	(8) Bhaini Bagha, Tehsil Mansa.
	(9) Phaphre Bhai Ke, Tehsil Mansa.
	(10) Raipur, Mansa
	(11) Bhatinda, Tehsil Bhatinda.
	(12) Pithoo, Tehsil Bhatinda
	(13) Mehraj, Tehsil Mansa.
	Government Primary School (Girls)—
	(14) Kotha Guru, Tehsil Bhatinda.
	(15) Balanbali, Tehsil Bhatinda.
	(16) Sardulgarh, Tehsil Mansa.

Serial No.	Name of Schools
1	2

MOHINDERGARH DISTRICT

Government Primary School (Boys)—

(17) Kheri, Tehsil Mohindergarh.

(18) Neembli, Tehsil Dadri

(19) Bimbi, Tehsil Mohindergarh.

(20) Neerpur, Tehsil Narnaul.

(21) Makrana, Tehsil Dadri.

(22) Misri, Tehsil Dadri.

(23) Mandola, Tehsil Dadri.

(24) Jawa, Tehsil Dadri.

(25) Buchawas, Tehsil Mohindergarh.

(26) Akoda, Tehsil Mohindergarh.

(27) Dahri Bana, Tehsil Dadri.

Government Primary School (Girls)—

(28) Siana, Tehsil Dadri.

(29) Imlota, Tehsil Dadri.

SANGRUR DISTRICT

Government Primary School (Boys)—

(30) Sekha Kalan, Tehsil Barnala

(31) Mahauli Kalan, Tehsil Malerkotla.

(32) Mulowal, Tehsil Barnala.

(33) Batta, Tehsil Narwana.

(34) Rajo Majra, Tehsil Sangrur.

(35) Ghorahnub, Tehsil Sunam

(36) Kandala, Tehsil Jind.

(37) Nari Ke, Tehsil Sangrur.

(38) Pakha.

Government Primary School (Girls)—

(39) Uchana, Tehsil Narwana.

(40) Chhiniwal Khurd, Tehsil Barnala.

(41) Jind Jhanation.

[Home Minister]

Serial No.	Name of School
1	2

ROHTAK DISTRICT

Government Primary School (Boys)—

(42) Machhrauli, Tehsil Jhajjar.

(43) Chimeey.

(44) Pilana, Tehsil Rohtak.

(45) Shazadpur, Tehsil Sonepat.

(46) Brani, Tehsil Jhajjar.

(47) Gandhrana, Tehsil Rohtak.

Government Primary School (Girls)—

(48) Kharkhoda, Tehsil Rohtak.

(49) Bhainswal Kalan, Tehsil Gohana.

GURGAON DISTRICT

Government Primary School (Boys)—

(50) Baghola, Tehsil Palwal.

(51) Bharawas, Tehsil Rewari.

(52) Mandi Khera, Tehsil Ferozepur Jhirka.

(53) Jasana.

(54) Sarai Khawaja, Tehsil Balabgarh.

Government Primary School, (Girls)—

(55) Nagina, Tehsil Nuh.

(56) Tauru, Tehsil Nuh.

(57) Dahina.

(58) Palwal (Camp) (Palwal).

HISSAR DISTRICT

Government Primary School (Boys)—

(59) Bharokan, Tehsil Sirsa.

(60) Balak, Tehsil Hissar.

(61) Bangaon, Tehsil Fatehabad.

(62) Barwas, Tehsil Bhiwani.

(63) Khabra Kalan, Tehsil Fatehabad.

Serial No.	Name of School
1	2

(64) Bhagana, Tehsil Hissar.

(65) Ludesar, Tehsil Sirsa.

(66) Mithi, Tehsil Bhiwani.

Government Primary School (Girls)—

(67) Lohari, Raghu, Tehsil Hansi.

(68) Ellenabad, tehsil Sirsa.

(69) Talwandi Ruka.

(70) Chang, Tehsil Bhiwani.

JULLUNDUR DISTRICT

Government Primary School (Boys)—

(71) Massanian, Tehsil Jullundur.

(72) Talwandi Madho, Tehsil Nakodar.

(73) Mandhali, Tehsil Nawanshahr.

(74) Jagatpur, Tehsil Nawanshahr.

(75) Chak Ram, Tehsil Nawanshahr.

(76) Khatkar Kalan, Tehsil Nawanshahr.

Government Primary School (Girls)—

(77) Rurka Kalan, Tehsil Phillaur.

(78) Dharoli Khurd, Tehsil Jullundur.

(79) Chak Bilgan, Tehsil Nawanshahr.

(80) Fazalpur.

(81) Bhargo Camp, Jullundur.

LUDHIANA DISTRICT

Government Primary School (Boys)—

(82) Sahibana, tehsil Ludhiana.

(83) Aloona Palla, tehsil Samrala.

(84) Jartauli, tehsil Ludhiana.

(85) Deotwal.

KAPURTHALA DISTRICT

Government Primary School (Boys)—

(86) Sahni, tehsil Kapurthala.

(86)-A Ibrahimwala, tehsil Kapurthala.

(87) Sahni, tehsil Kapurthala.

[Home Minister]

Serial No.	Name of School
1	2

FEROZEPORE DISTRICT

Government Primary School (Boys)—

(88) Nurpur Sethan, tehsil Ferozepur.

(89) Mahmujoia, tehsil Ferozepur.

(90) Maghrai, tehsil Ferozepur.

(91) Wakilanwala, tehsil Zira.

(92) Tahliwala, tehsil Fazilka. Bodla.

(93) Longiana, tehsil Moga.

(94) Jhalle Khan, tehsil Zira.

Government Primary School (Girls)—

(95) Bhinder Kalan, tehsil Zira.

(96) Smallsar, tehsil Moga.

(97) Badhni Kalan, tehsil Moga.

(98) Daroli Bhai, tehsil Moga.

(99) Rajina, tehsil Moga.

(100) Jai Singhwala, tehsil Moga.

(101) Mallanwal, tehsil Zira.

GURDASPUR DISTRICT

Government Primary School (Boys)—

(102) Mari Buchian, tehsil Batala.

(103) Sidhwan, tehsil Gurdaspur.

(104) Bharat, tehsil

(105) Fattupur Kalan, tehsil Batala.

(106) Rangor Nangal, tehsil Batala.

(107) K.F.C., Pathankot.

(108) Shankarpura.

Government Primary School (Girls)—

(109) Pianiar, tehsil Gurdaspur.

(110) Bal, tehsil Batala.

(111) Bangori, Tehsil Pathankot.

Serial No.	Name of School
1	2

HOSHIARPUR DISTRICT

Government Primary School (Boys)—

(112) Simbli, tehsil Garhshankar.

(113) Basal, tehsil Una.

(114) Nehri, tehsil Una.

(115) Patial, tehsil Dasuya.

(116) Garhi Kanugo, tehsil Hoshiarpur

(117) Bachhauri.

(118) Gindpur Molan, Una tehsil

(119) Bhanowal, tehsil Hoshiarpur.

(120) Jaidoli, Garhshankar.

(121) Jandwal, tehsil Dasuya.

Government Primary School (Girls)—

(122) Ghanari, tehsil Una.

(123) Oel, tehsil Una.

(124) Dhamai, tehsil Garhshankar.

(125) Amb, tehsil Una.

(126) Joh, tehsil Una.

AMBALA DISTRICT

Government Primary School (Boys)—

(127) Railway Workshop, Jagadhri.

(128) Dhin, tehsil Jagadhri.

(129) Pathreri, tehsil Naraingarh.

(130) Kishanpura.

(131) Backnaur, tehsil Ambala.

(132) Saran.

(133) Maudhana.

(134) Pansara.

(135) Bhareri.

(136) Nanakpur, tehsil Kandaghat.

(137) Syri, tehsil Kandaghat.

(138) Baroona, tehsil Nalagarh.

(139) Majhauli, tehsil Nalagarh.

[Home Minister]

Serial No.	Name of School
1	2

Government Primary School (Girls)—

(140) Shahpur.

(141) Khizerabad East, tehsil Jagadhri.

(142) Baldev Nagar Camp, Ambala City.

(143) Ugola.

(144) Marauli Kalan.

PATIALA DISTRICT

Government Primary School (Boys)—

(145) Dialpur.

(146 Ruluna, tehsil Rajpura.

(147) Harpalpur.

(148) Sher Majra, tehsil Patiala.

(149) Jogipur, tehsil Patiala.

(150) Bilaspur, tehsil Sirhind.

Government Primary School (Girls)—

(151) Payal, tehsil Sirhind.

(152) Kartarpur Momian, tehsil Patiala.

(153) Manakpur, tehsil Rajpura.

(154) Mallowal.

(155) Changawan.

(156) Vallah, tehsil Amritsar.

(157) Naushera Dhalla, tehsil Tarn Taran.

(158) Ekalgadba, tehsil Tarn Taran.

(159) Channan Ke, tehsil Amritsar.

(160) Dial Bharang, tehsil Ainala.

(161 Dhulka.

(162) Wadali Guru.

Government Primary School (Girls)—

(163) Nagoke, tehsil Amritsar

Serial No.	Name of School
1	2
164	Mattewal, tehsil Amritsar.
165	Jalalpur, tehsil Amritsar.

KARNAL DISTRICT

Karnal District (Boys)—

166	Gumthala Rao, Tehsil Thanesar.
167	Sambhi, Tehsil Karnal.
168	Kahrindawa, Tehsil Thanesar
169	Nagla Roaran, Tehsil Karnal.
170	Dehan, Tehsil Kaithal.
171	Dhetrat, Tehsil Kaithal.
172	Assan Kalan, Tehsil Panipat
173	Guna, Tehsil Kaithal.
174	Balu, Tehsil Karnal.
175	Pahunwa, Tehsil Kaithal.

Government Primary School (Girls)—

176	Roar Tehsil Kaithal.

DISTRICT KANGRA

Government Primary School (Boys)—

177	Saliana, Tehsil Palampur (Girls).
178	Chabutra, Tehsil Hamirpur.
179	Sathana, Tehsil Dehra.
180	Makol, Tehsil Palampur.
181	Nanon, Tehsil Palampur.
182	Khum (Seraj) Valley.
183	Ghamrur, Tehsil Dehra.
184	Mohtli, Tehsil Nurpur.
185	Bhota, Tehsil Hamirpur.
186	Bara, Tehsil Hamirpur.
187	Banital, Tehsil Dehra.
188	Chanaur, Tehsil Dehra (Girls).
189	Khattiar, Tehsil Dehra.
190	Taboo (Lahaul and Spiti).

[Home Minister]

Serial No.	Name of School
1	2
191	Deol, Zail Bhangal.
	Government Primary School (Girls)—
192	Hatwas, Tehsil Kangra.
193	Naroli, Tehsil Hamirpur.
194	Danola, Tehsil Kangra.
195	Sera Thana, Tehsil Kangra.
196	Lahat, Tehsil Palampur.
	AMBALA DISTRICT
197.	Sector 27, Chandigarh.
	Schools Up-graded during 1962-63—
(1)	Sector 20, Chandigarh (Ambala).

List of Primary Schools up-graded to the Middle Standard during 1963-64

AMBALA DISTRICT

1 Government Primary School, Tundla, Tehsil Ambala

2 Government Primary School, Saunta, Tehsil Ambala

3 Government Primary School, Jhanjeri, Tehsil Kharar

4 Government Primary School, Dhanana, Tehsil Naraingarh

GURGAON DISTRICT

5 Government Primary School, Nuh, Tehsil Nuh

6 Government Primary School, Mirpur Kurali, Tehsil Palwal

7 Government Primary School, Bachhaur, Tehsil Ferozepur-Jhirka

8 Government Primary School, Pali, Tehsil Rewari

HISSAR DISTRICT

9 Government Primary School, Madh, Tehsil Fatehbad

10 Government Primary School, Bhangar, Tehsil Fatehbad

11 Government Primary School, Panjaula, Tehsil Sirsa

12 Government Primary School, Khedai, Tehsil Hissar

KARNAL DISTRICT

13 Government Primary School, Rasina, Tehsil Kaithal

Serial No.	Name of Schools
1	2
14	Government Primary School, Kheri Ashraf Ali, Tehsil Panipat
15	Government Primary School, Gonder, Tehsil Karnal
16	Government Primary School, Sarhada, Tehsil Kaithal
17	Government Primary School, Kurali, Tehsil Thanesar
18	Government Primary School, Bhaur Sadon, Tehsil Kaithal
	DISTRICT ROHTAK
19	Government Primary School, Rurki, Tehsil Rohtak
20	Government Primary School, Madana Kalan, Tehsil Jhajjar
21	Government Primary School, Khatiwas, Tehsil Jhajjar
22	Government Primary School, Dipalpur, Tehsil Sonepat
23	Government Primary School, Khanda, Tehsil Rohtak
24	Government Primary School, Sankhaul, Tehsil Rohtak
	AMRITSAR DISTRICT
25	Government Primary School, Bundala, Tehsil Amritsar
26	Government Primary School, Tharu, Tehsil Tarn Taran
27	Government Primary School, Kiampur, Tehsil Ajnala
28	Government Primary School, Kotla Gujran, Tehsil Amritsar
29	Government Primary School, Brahampur, Tehsil Tarn Taran
	DISTRICT FEROZEPORE
30	Government Primary School, Kot Bhai, Tehsil Muktsar
31	Government Primary School, Dhangar Khera, Tehsil Fazilka
32	Government Primary School, Patriwala, Tehsil Fazilka
33	Government Primary School, Himatpur, Tehsil Moga
34	Government Primary School, Dina Lohgarh, Tehsil Moga
	GURDASPUR DISTRICT
35	Government Primary School Gahlri, Tehsil Gurdaspur
36	Government Primary School, Kiri Khurd, Tehsil Pathankot
37	Government Primary School, Dakoha, Tehsil Batala
38	Government Primary School, Bham, Tehsil Batala
39	Government Primary School, Dhadiala Mazara, Tehsil Batala

[Home Minister]

Serial No.	Name of School
1	2
	HOSHIARPUR DISTRICT
40	Government Primary School, Ganghwat, Tehsil Dasuya
41	Government Primary School, Piplanwala, Tehsil Hoshiarpur
42	Government Primary School, Nangal Shahidan, Tehsil Hoshiarpur
43	Government Primary School, Safdarpur, Tehsil Dasuya
	JULLUNDUR DISTRICT
44	Government Primary School, Manak, Tehsil Nakodar
45	Government Primary School, Lassauri, Tehsil Nakodar
46	Government Primary School, Haripur, Tehsil Jullundur
47	Government Primary School, Dhandwar, Tehsil Phillaur
	KAPURTHALA DISTRICT
48	Government Primary School, Saidpur, Tehsil Sultanpur
	DISTRICT LUDHIANA
49	Government Primary School, Raipur Majri, Tehsil Samrala
50	Government Primary School, Libra, Tehsil Samrala
51	Government Primary School, Jatana, Uncha, Tehsil Samrala
	BHATINDA DISTRICT
52	Government Primary School, Kularian, Tehsil Mansa
53	Government Primary School, Jaggal, Tehsil Bhatinda
54	Government Primary School, Bahbal Khurd, Tehsil Faridkot
55	Government Primary School, Ghuman Kalan, Tehsil Faridkot
	MOHINDERGARH DISTRICT
56	Government Primary School, Arya Nagar, Tehsil Dadri
57	Government Primary School, Nimatpur, Tehsil Narnaul
58	Government Primary School, Dariwas, Tehsil Dadri
59	Government Primary School, Maroli, Tehsil Narnaul
60	Government Primary School, Nangal Dingu, Tehsil Narnaul
61	Government Primary School, Shamspur, Tehsil Dadri
62	Government Primary School, Rasiwas, Tehsil Dadri

Serial No.	Name of School
1	2
	PATIALA DISTRICT
63	Government Primary School, Gharason, Tehsil Patiala
64	Government Primary School, Ghalheri, Tehsil Rajpura
65	Government Primary School, Mandhana, Tehsil Nabha
	SANGRUR DISTRICT
66	Government Primary School, Sanghera, Tehsil Barnala
67	Government Primary School, Durjanpur, Tehsil Narwana
68	Government Primary School, Balad Kalan, Tehsil Sangrur
	KANGRA DISTRICT
69	Government Primary School, Bir, Tehsil Palampur
70	Government Primary School, Lohardi, Tehsil Palampur
71	Government Primary School, Kandala, Tehsil Palampur
72	Government Primary School, Lanaud, Tehsil Palampur
73	Government Primary School, Uttrala, Tehsil Palampur
74	Government Primary School, Battu Sansal, Tehsil Palampur
	SIMLA DISTRICT
75	Government Primary School, Hinner, Tehsil Simla
76	Government Primary School, Baicheri, Tehsil Simla
77	Government Primary School, Ghai Ghat, Tehsil Simla
78	Government Primary School, Kanda, Tehsil Simla

Accommodation in Certain up-graded Middle Schools

1393. Comrade Ram Chandra : Will the Home Minister be pleased to State —

(a) the names of girls and boys Middle Schools, tehsil and district-wise, up-graded in the State to High and Higher Secondary Schools during each of the years from 1959-60 to 1963-64;

(b) the number of rooms in each of the Middle Schools referred to in part (a) above at the time of up-grading, and the number of rooms in the said schools at present ?

Shri Mohan Lal (a) List attached.

(b) The time and labour involved in the collection of information will not be commensurate with the benefit to be derived.

[Home Minister]

Unstarred Assembly Question No. 1393 . asked by Comrade Ram Chandra, M.L.A List of Schools up-graded to the High/Higher Secondary standard from 1959-60 to 1963-64

Serial No.	Name of the School	Tehsil	District
1	2	3	4
	MIDDLE TO HIGH		
	1959-60		
	BOYS SCHOOLS		
1	Kanga Kothi	.. Jind	Sangrur
2	Ujhana	.. Narwana	Do
3	Gharachon	.. Sangrur	Do
4	Shogi	.. Kandaghat	Ambala
5	Manakpur	.. Rajpura	Patiala
6	Tepla	.. Do	Do
7	Ghanaur	.. Patiala	Do
8	Kuti	Bhatinda	Bhatinda
9	Kot Fatta	.. Do	Do
10	Bhai Rupa	.. Do	Do
11	Sangat	Do	Do
12	Boha	.. Mansa	Do
13	Dalla	.. Kapurthala	Kapurthala
14	Surkhpur	.. Do	Do
15	Atoli	.. Narnaul	Mohindergarh
	GIRLS SCHOOLS		
16	Goniana Mandi	.. Bhatinda	Bhatinda
17	Mandi Phul	.. Do	Do
18	Dhapali	.. Do	Do
19	Bhuslana	.. Jihd	Sangrur
20	Munak	.. Sangrur	Do
21	Dhanaula	.. Narwana	Do
22	Narwana	.. Do	Do
23	Safidon	.. Jind	Do
24	Bhadaur	.. Barnala	Do

Serial No.	Name of the School	Tehsil	District
1	2	3	4
	GIRLS SCHOOLS—CONCLD		
25	Kaurian	.. Sangrur	Sangrur
26	Samana	.. Patiala	Patiala
27	Ghudani Kalan	.. Do	Do
28	Jhoju Kalan	.. Dadri	Mohindergarh
29	Kanina	.. Narnaul	Do
30	Chanigarh (Sector 22)	.. Kharar	Ambala
	Year 1960-61 (MIDDLE TO HIGH)		
	BOYS SCHOOLS		
31	Rajpura	.. Palampur	Kangra
32	Patlandar	.. Hamirpur	Do
33	Mauddi	.. Do	Do
34	Thiri	.. Dehra	Do
35	Bathu Tipri	.. Do	Do
36	Bhati	.. Kulu	Do
37	Sikhwala	.. Muktsar	Ferozepur
38	Mallan	.. Do	Do
39	Bagsar	.. Do	Do
40	Khui Khera	.. Fazilka	Do
41	Paddi Sura Singh	.. Garhshankar	Hoshiarpur
42	Dostpur	.. Gurdaspur	Gurdaspur
43	Bhanguri	.. Pathankot	Do
44	Lohian Khas	.. Nakodar	Jullundur
45	Goraya	.. Jullundur	Do
46	Mari Megha	.. Patti	Amritsar
47	Ratia	.. Fatehabad	Hissar
48	Bisalwas	.. Bhiwani	Do
49	Ellanabad	.. Sirsa	Do
50	Nuhianwali	.. Do	Do
51	Barwala	.. Hissar	Do
52	Kiloi	.. Rohtak	Rohtak
53	Sisana	.. Do	Do

Serial No.	Name of the School	Tehsil	District
1	2	3	4
	BOYS SCHOOLS—CONTD		
54	Khidwali	.. Rohtak	Rohtak
55	Sampala	.. Do	Do
56	Behol Pur	.. Samrala	Ludhiana
57	Saraba	.. Ludhiana	Do
58	Korwa Khurd	.. Naraingarh	Ambala
59	Harnaul	.. Do	Do
60	Damla	.. Jagadhri	Do
61	Nurpur	.. Ambala	Do
62	Chandigarh (Sector 19)	.. Kharar	Do
63	Ramshahr	.. Nalagarh	Do
64	Chamian	.. Kandaghat	Do
65	Khalag	.. Do	Do
66	Manpur	.. Nalagarh	Do
67	Hassanpur	.. Palwal	Gurgaon
68	Bolni	.. Rewari	Do
69	Assandh	.. Kaithal	Karnal
70	Guliana	.. Do	Do
71	Gagsina	.. Karnal	Do
72	Mowana	.. Kaithal	Do
73	Habri	.. Do	Do
74	Padla	.. Do	Do
75	Kurukshetra	.. Thanesar	Do
76	Kaimal	.. Karnal	Do
77	Taraori	.. Do	Do
78	Biana	.. Do	Do
79	Karnal (Prem Nagar)	.. Do	Do
80	Dhanauda Kalan	.. Narwana	Sangrur
81	Ghanauri Kalan	.. Malerkotla	Do
82	Dirba	.. Sangrur	Do]

Serial No.	Name of the School	Tehsil	District
1	2	3	4
	BOYS SCHOOLS—CONCLD		
83	Hatt	.. Jind	Sangrur
84	Bibipur	.. Do	Do
85	Mauran	.. Sangrur	Do
86	Kaleka	.. Barnala	Do
87	Mubarikpur	.. Malerkotla	Do
88	Mandi Kalan	.. Bhatinda	Bhatinda
89	Khialan Kalan	.. Mansa	Do
90	Natheha	.. Bhatinda	Do
91	Jalal	.. Do	Do
92	Nangal Sirohi	.. Mohindergarh	Mohindergarh
93	Charkhi	.. Dadri	Do
94	Nandgaon	.. Do	Do
95	Dhani	.. Do	Do
96	Bamania	.. Mohindergarh	Do
97	Khera Dona	.. Kapurthala	Kapurthala
98	Damot	.. Sirhind	Patiala
	GIRLS SCHOOLS		
99	Nadaun	.. Hamirpur	Kangra
100	Nagrota	.. Kangra	Do
101	Haripur	.. Dehra	Do
102	Dughiori	.. Kangra	Do
103	Samroli	.. Dehra	Do
104	Talwandi Bhai	.. Ferozepore	Ferozepore
105	Dharamkot	.. Zira	Do
106	Rupana	.. Muktsar	Do
107	Patto Hira Singh	.. Moga	Do
108	Lahli Kalan	.. Hoshiarpur	Hoshiarpur
109	Sus	.. Do	Do
110	Tanda-Urmar	.. Dasuya	Do
111	Dera Baba Nanak	.. Batala	Gurdaspur

[Home Minister]

Serial No.	Name of the School	Tehsil	District
1	2	3	4
		GIRLS SCHOOLS—CONCLD	
112	Siri Hargobindpur	.. Batala	Gurdaspur
113	Dosanj Kalan	.. Phillaur	Jullundur
114	Adarsh Nagar	.. Jullundur	Do
115	Model Town, Jullundur	.. Do	Do
116	Raya	.. Amritsar	Amritsar
117	Kairon	.. Patti	Do
118	Jalalabad	.. Tarn Taran	Do
119	Attari	.. Do	Do
120	Butala	.. Amritsar	Do
121	Ramgarh	.. Samrala	Ludhiana
122	Mulana	.. Ambala	Ambala
123	Kharwan	.. Do	Do
124	Ambala (Model Town)	.. Do	Do
125	Sohna	.. Gurgaon	Gurgaon
126	Ferozepur-Jhirka	.. Ferozepur-Jhirka	Do
127	Gharaunda	.. Karnal	Karnal
128	Karnal (Model Town)	.. Do	Do
129	Panipat (Model Town)	.. Panipat	Do
130	Jhajjar	.. Jhajjar	Rohtak
131	Rohtak (Model Town)	.. Rohtak	Do
132	Kala Sanghian	.. Kapurthala	Kapurthala
133	Jarg	.. Sirhind	.. Patiala
134	Sanaur	.. Patiala	Do

1961-62

Nil

YEAR 1962-63 (MIDDLE TO HIGHER SECONDARY STANDARD)

BOYS SCHOOLS

135	Khadri	.. Jagadhri	Ambala

Serial No.	Name of the School		Tehsil	District
1	2		3	4
			BOYS SCHOOLS—CONCLD	
136	Shahpur Nashad	..	Naraingarh	Ambala
137	Purkhali	..	Rupar	Do
138	Sewah	..	Panipat	Karnal
139	Nagooran	..	Kaithal	Do
140	Kunj-poora	..	Karnal	Do
141	Nauna Majra	..	Jhajjar	Rohtak
142	Lakhan Majra	..	Gohana	Do
143	Jahajgarh	..	Jhajjar	Do
144	Baheen	..	Nuh	Gurgaon
145	Satrod Khurd	..	Hissar	Hissar
146	Bahuna	..	Fatehabad	Do
147	Rakhi Shahpur	..	Hansi	Do
148	Kalyan	..	Nabha	Patiala
149	Ranila	..	Dadri	Mohindergarh
150	Dalanwas	..	Mohindergarh	Do
151	Madhogarh	..	Do	Do
152	Dhaula	..	Barnala	Sangrur
153	Garhwali	..	Jind	Do
154	Chauke	..	Bhatinda	Bhatinda
155	Kalyan Sukha	..	Do	Do
156	Rajoke	..	Patti	Amritsar
157	Tur	..	Tarn Taran	Do
158	Diam Ganj (Amritsar)	..	Amritsar	Do
159	Ratta Gudda	..	Patti	Do
160	Hadiabad	..	Phagwara	Kapurthala
161	Jandwala Bhimeshah	..	Fazilka	Ferozepore
162	Phullo Khera	..	Muktsar	Do
163	Delehar	..	Una	Hoshiarpur

[Home Minister]

Serial No.	Name of the School	Tehsil	District
1	2	3	4
	BOYS SCHOOLS—CONCLD		
164	Zahura ..	Dasuya	Hoshiarpur
165	Madala Granthian ..	Batala	Gurdaspur
166	Ghar Jamula ..	Palampur	Kangra
167	Jalas ..	Do	Do
168	Daroh ..	Do	Do
169	Balakrupi ..	Do	Do
170	Bagwara ..	Hamirpur	Do
171	Praur ..	Palampur	Do
172	Talwan ..	Phillaur	Jullundur
173	Bhargawa Camp (Jullundur) ..	Jullundur	Do
174	Barundi	Ludhiana	Ludhiana
175	Jandiali ..	Do	Do
	GIRLS SCHOOLS		
176	Momi (Co-educational) ..	Naraingarh	Ambala
177	Sector 20 (Chandigarh) ..	Kharar	Do
178	Sewan (Co-educatonal) ..	Kaithal	Karnal
179	Pehwa ..	Do	Do
180	Kirhaule Pehladpur ..	Rohtak	Rohtak
181	Badli ..	Jhajjar	Do
182	Loharu ..	Hissar	Hissar
183	Mahan Singh Road, Amritsar ..	Amritsar	Amritsar
184	Katra Karam Singh (Amritsar) ..	Do	Do
185	Nawan Kot (Amritsar) ..	Do	Do
186	Dialpur ..	Kapurthala	Kapurthala
187	Kot Fatoohi ..	Garhshankar	Hoshiarpur
188	Bilga ..	Phillaur	Jullundur
189	Model School (Jullundur Co- educational)	Jullundur	Do
190	Kahnuwan ..	Gurdaspur	Gurdaspur
191	Lathiani (Co-educational) ..	Hamirpur	Kangra
192	Indora ..	Nurpur	Do

Serial No	Name of the School		Tehsil	District
1	2		3	4
	GIRLS SCHOOLS—CONCLD			
193	Model School, (Pheel Khana, Patiala) (Co-education)		Patiala	Patiala
194	Sirhind Mandi	..	Sirhind	Do
195	Maur Mandi	..	Mansa	Bhatinda
196	Hodel	..	Palwal	Gurgaon
197	Lehragaga	..	Sunam	Sangrur
	1963-64			
	(i) MIDDLE TO HIGHER SECONDARY STANDARD			
198	Malka (Boys)	..	Moga	Ferozepore
199	Dhudike (Boys)	..	Do	Do
200	Anangpur (Boys)	..	Ballabgarh	Gurgaon
	(ii) MIDDLE TO HIGH SCHOOLS			
201	Bhai-Ke-Pashaur (Co-educational)		Sangrur	Sangrur

Middle Schools to be up-graded to High/Higher Secondary Standard in 1964-65

1422. Comrade Gurbaksh Singh : Will the Home Minister be pleased to state —

(a) the number and names of middle schools proposed to be up-graded to High/Higher Secondary Standard in the State, district-wise, during the year 1964-65 ;

(b) the criteria, if any, kept in view for selecting the schools referred to in part (a) above for up-grading ?

Shri Mohan Lal: (a) At present there is no provision to up-gradeed any School during 1964-65.

(b) The criteria for up-grading, whenever schools are considered for this purpose, are :—

(i) Availability of sufficient accommodation for housing the new classes and adequate playgrounds, etc.

(ii) Availability of sufficient land for further expansion.

(iii) Population likely to be benefitted.

(iv) Existing enrolment of the school.

[Home Minister]

(v) Distance from the nearest educational institution.

(vi) Amount of contribution by the local people.

(vii) Needs of the Ilaqa e.g. hilly and backward areas, etc.

(viii) Recommendation in Survey Report.

Private High/Higher Secondary Schools to be taken over by Government in 1964-65

1423. Comrade Gurbaksh Singh : Will the Home Minister be pleased to state :—

(a) the number and names of privately-managed High/Higher Secondary Schools proposed to be taken over by the Government in the State, districtwise during the year 1964-65 ;

(b) the conditions required to be fulfilled by private schools before they are taken over by the Government ?

Shri Mohan Lal : (a) The matter is under consideration.

(b) The requisite information is enclosed herewith.

CONDITIONS LAID DOWN BY GOVERNMENT FOR TAKING OVER OF PRIVATELY MANAGED SCHOOLS

(a) The institution is needed in the area on educational grounds.

(b) It has got adequate buildings, furniture, equipment and play fields.

(c) The management is prepared to hand over all its assets in the shape of buildings, equipment, furniture, library books, science apparatus, play-grounds, etc. in to Government.

(d) The management is prepared to pay the running cost of the school equal to the deficit income over expenditure for three years in advance.

(e) Government will not be bound to recruit the members of the staff in Government Service. Such of them as are considered suitable may be taken over on the Government scales of pay.

(f) All deficiencies in the matter of furniture, equipment, science apparatus, library books, etc, will be made good by the mangement before the school is taken over.

(g) Government will take no liability of any kind whatsoever on behalf of the management of the school to be taken over.

(h) All the assets of the school as they existed on the 4th May, 1960 and those acquired thereafter will be completely handed over to Government.

(i) Only trained hands with satisfactory record of service will be taken over. No untrained teacher or any one whose record of service is found to be unsatisfactory will be taken over.

(j) The teachers will be treated as fresh entrants and they will be placed at the bottom of the old Government teacher's cadre. No credit whatsoever of the previous service will be given.

(k) The staff will be given Government grades and their pay will be fixed according to rules. In no case, they would be granted better scales of pay than their counter parts in Government service.

Adjournment Motion

Mr. Speaker : There is an adjournment motion.......

ਕਾਮਰੇਡ ਮਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ : ਮੇਰੀ ਐਡਜਰਨਮੈਂਟ ਮੋਸ਼ਨ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦਾ ਸਬੰਧ ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟ ਐਮਪਲਾਈਜ਼ ਨਾਲ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਬੋਨਸ ਕਮੀਸ਼ਨ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ।

10. 00 a.m.

Mr. Speaker : I have not permitted the hon. Member to say anything on this point.

ਕਾਮਰੇਡ ਮਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ : ਜਨਾਬ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਅਹਿਮ ਮਸਲਾ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਉਹ ਭੁਖ ਹੜਤਾਲ ਕਰ ਦੇਣਗੇ ਤਾਂ ਸੁਣਾਈ ਹੋਵੇਗੀ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟ ਵਿਚ ਦੋ ਕਰੋੜ ਦਾਂ ਮੁਨਾਫਾ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੋਨਸ ਦਿਵਾ ਦਿਉ ਵਰਕਰਜ਼ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ।

Mr. Speaker : Adjournment Motions during the Budget Session are not allowed. I rule it out of order. However, I will permit the hon. Member to say a few words on the point during general discussion on the Budget.

Babu Ajit Kumar : Sir, I beg to ask for leave to make a motion for the adjournment of the business of the House to discuss a definite matter of urgent public importance........

Mr. Speaker : Please, please.

Babu Ajit Kumar : ......namely the beating of military personnel at Aerodrome Halwara by some hired goondas and employees of Sardar Surinder Singh Kairon on 27th February, 1964, the day of Holi........

Mr. Speaker : No please. I have not permitted the hon. Member to move his motion.

ਬਾਬੂ ਅਜੀਤ ਕੁਮਾਰ : ਜਨਾਬ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਇਮਪਾਰਟੈਂਟ ਮੈਟਰ ਹੈ ਇਸ ਤੇ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਫੌਜੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਰਿੰਦਰ ਕੈਰੋਂ ਦੇ ਹਾਇਰਡ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਕੁਟਿਆ । ਇਹ ਉਹ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਕਟ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰਨੀ ਹੈ । ਇਹ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤੇ ਬਹਿਸ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । (ਵਿਘਨ)

Mr. Speaker : I have never said that it is not important. But it is not before me. So let me examine it. We can take it up tomorrow.

Babu Ajit Kumar : All right, Sir.

*Substantive Motions/Questions of Privilege

Mr. Speaker : I had promised yesterday to give my ruling today on the three motions given notice of by Shri Harbans Lal and others and some Privilege Motions subsequently given notice of by Sardar Gurnam Singh and others.

I have waited long enough to allow the Members who gave notice of the motions to quote an occasion when observations or rulings of the Chair were expunged or the House disassociated with them. But nobody had come to me to give even a single instance of this nature. Therefore, I cannot wait further and give my ruling today.

Notices of three substantive motions which sought the disassociation of the House with my ruling/observations (and statement according to them) made on the 18th of February in connection with some privilege motions against the Chief Minister were received on the 18th of February, itself. Since these motions raised matters of far reaching consequences I requested the hon. Members who had given notices thereof to satisfy me by quoting authorities, etc. in my Chamber before I admitted them.

The House is aware that I requested these hon. Members four times to do so but no one came in response to my request.

I may state just as I said yesterday that Shri Rizaq Ram was with me for a minute or so but he could not cite any such instance.

Yesterday arguments were advanced by two of the hon. Members who had given notices of these motions and some other hon. Members. I repeatedly asked the movers of the motions to give me any instance in any Legislature in India where the Speaker's ruling may have been expunged. Apart from quoting the opinions of some commentators they were not able to point to any case where on a motion in the House the Speaker's ruling or portions thereof may have been expunged.

In other words because of their failure to cite any precedent I presume that there is no precedent. I might add that I have not myself been able to find any precedent in India where a Speaker's ruling may have been expunged. In our democracy it is essential that proper deference is given to the rulings of the Speaker because otherwise if the Speaker's ruling were to be left at the mercy of the vote of the House, democracy would be a farce because the Speaker would constantly be at the mercy of the majority Party. When a no-confidence motion was moved against the Speaker of the Lok Sabha in 1954 our Prime Minister observed as follows :—

> "We are concerned with our honour, we are concerned with the honour of our Parliament, we are concerned with the honour of the person who holds up the dignity and prestige of this Parliament. I do not say that it is not possible at all to raise a motion against the Speaker. Of course, the Constitution has provided it. Nobody challenges the right of the Opposition or any member of the House to put forward this motion. I do not deny that right since it has been given by the Constitution. The point is not the legal right but the propriety, the desirability of doing it."

*For previous reference please see PVS debates, vol. II, No. 8 dated the 2nd March, 1964.

Our Constitution as the Prime Minister has said and as I have also said here gives to the Members a redress against the Speaker and that is by moving a resolution for his removal. That resolution was, as you know, admitted but it was later withdrawn· That was the proper parliamentary method for discussing the conduct of the Speaker. These motions to my mind are oblique ways of doing the same thing. If, however, these motions are intended for a different purpose then I would deal with them differently. But the motions in the form in which they have been given are not admissible and I, therefore, rule them out of order. (*Cheers from the Opposition Benches*) I disallow the motions given notice of by Sardar Gurnam Singh and others, subsequently, because I have not admitted the other motions.

ਕਾਮਰੇਡ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ : ਜਨਾਬ, ਮੇਰੀ ਮੋਸ਼ਨ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗਲ ਦੇ ਲਿਆਣ ਲਈ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਆਪ ਨੇ ਉਸ ਗਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ ਇਸ ਲਈ ਤੁਹਾਡੀ ਮੋਸ਼ਨ ਦਾ ਕੀ ਫੈਸਲਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ । (I have ruled their motions out of order. Therefore, the question of giving my ruling on your motion does not arise.)

ਕਾਮਰੇਡ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ : ਜਨਾਬ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ । ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੋਸ਼ਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨੋਟਿਸ ਦਿਤਾ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਮੇਰੀ ਮੋਸ਼ਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਦਿਉ ਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਇਨਾਂ ਦੀਆਂ ਮੋਸ਼ਨਾਂ ਤੇ ਰੂਲਿੰਗ ਦਿਉ ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਹਾਡੀ ਮੋਸ਼ਨ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੋਸ਼ਨ ਤੋਂ ਨਿਕਲੀ ਸੀ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੋਸ਼ਨਾਂ ਰੀਜੈਕਟ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਤੁਹਾਡੀ ਵੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਰੀਜੈਕਟ ਹੋ ਜਾਈ ਹੈ । (Your motion arose out of the motions given notice of by them. And now that their motions have been rejected, your motion automatically stands rejected.)

CALL ATTENTION NOTICES

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਜਨਾਬ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਕਲ ਦਸਿਆ ਸੀ ਪਰ ਇਹ ਮਸਲਾ ਬਹੁਤ ਗੰਭੀਰ ਸ਼ਕਲ ਇਖਤਿਆਰ ਕਰ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸੈਂਕੜੇ ਮਿਡਲਮੈਨ ਦੀ ਇਹ ਪੋਲਟਰੀ ਦੀ ਇੰਡਸਟਰੀ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਜ ਪੋਲਟਰੀ ਫੀਡ ਦਾ ਭਾ ਬਹੁਤ ਵਧ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਇੰਡਸਟਰੀ ਤਬਾਹ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ । (ਵਿਘਨ)

Mr. Speaker : I say, the hon. Chief Minister is seized of this matter He took the House into confidence even yesterday and he will consult you andother hon. Members in this regard.

[Mr. Speaker]

There is another call attention motion of Comrade Makhan Singh Tarsikka about the situation prevailing among the employees of the Co-operative Department of the State due to the statement of Shri Bhagwat Dayal that "90 per cent Co-operative Department employees are eorrupt". I think the hon. Member will get opportunity to say something during general discussion on the Budget.

ਕਾਮਰੇਡ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ : ਜਨਾਬ, ਭਗਵਤ ਦਿਆਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ 90% ਮੁਲਾਜ਼ਿਮ ਬੇਈਮਾਨ ਹਨ। ਇਹ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨਾਲ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਾਨੂੰ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

Mr. Speaker : I cannot take notice of what is said by Shri Bhagwat Dayal because he is not part of the Government... I disallow the motion.

There is another call attention notice by Sardar Tara Singh Lyalpuri about the enrolment of voters for Shiromani Gurdwara Parbandhak Committee.

ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਲਾਇਲਪੁਰੀ : ਜਨਾਬ, 31 ਤਾਰੀਖ ਤਕ ਵੋਟਾਂ ਬਣਨੀਆਂ ਹਨ ਜਦੋਂ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਪਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਵੀ ਇਹ ਗਲਤ ਤਰੀਕਾ ਅਪਨਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਕੱਲਾ ਕੱਲਾ ਵੋਟਰ ਦਰਖਾਸਤ ਪਟਵਾਰੀ ਦੇ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਵੋਟਰ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੀਆਂ ਇਲੈਕਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸੀਂ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਨਰਲ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਤੇ ਬੋਲ ਲੈਣਾ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੌਕਾ ਦੇ ਦਿਆਂਗਾ। (The hon. Member Sardar Tara Singh Lyalpuri will be given ample time to speak on this matter during the course of general discussion on the budget.)

ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਲਾਇਲਪੁਰੀ : ਉਸ ਵੇਲੇ ਤਾਂ 31 ਤਾਰੀਖ ਹੀ ਲੰਘ ਜਾਵੇਗੀ।

ਸਰਦਾਰ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਸਰ। (ਵਿਘਨ)

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਇਹ ਇਕ ਬੜਾ ਅਹਿਮ ਮਸਲਾ ਹੈ। 31 ਤਾਰੀਖ ਤਕ ਤਾਂ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਖਤਮ ਹੀ ਹੋ ਜਾਣੀ ਹੈ।

Mr. Speaker : It does not concern this House. This is a matter which lies within the jurisdiction of the Election Commissioner. I have disallowed it.

Sardar Lachhman Singh Gill : No, Sir. It concerns the State and the Home Minister. The Home Secretary is the Election Commissioner.

Mr. Speaker : The hon. Member can refer to this thing during discussion on Budget and the Government will take notice of that.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਇਆ ਇਹ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਜਾਂ ਇਹਦੇ ਕੋਲੋਂ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

Mr. Speaker : The hon. Member may refer to this thing during general discussion on the Budget.

ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਲਾਇਲਪੁਰੀ : ਹੋਮ ਸੈਕਟਰੀ ਤੋਂ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਮ ਲੈ ਰਹੀ ਹੈ ? ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੂੰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

Mr. Speaker : No, please. I have already given my ruling.

The Minister for Irrigation and Power was to make a statement* correcting some reply given on the floor of the House on the 20th March, 1963. He is not here. Therefore, it is postponed till tomorrow.

Comrade Shamsher Singh Josh : Sir, the Revenue Minister was to make a statement regarding †Zaildars and Inamdars. He is evading it.

Mr. Speaker : He is not evading it.

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਇਸ ਦੇ ਮੁਤਾਲਿਕ ਸਿੰਚਾਈ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਦੇਣੀ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਕੀ ਦਿੱਕਤ ਆ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ ਜਾ ਰਹੀ।

Minister for Revenue : Sir, the statement is ready and copies thereof are being prepared to be supplied to the hon. Members. I think, I will be able to make that statement tomorrow.

PAPERS LAID ON THE TABLE

Home Minister (Shri Mohan Lal) : Sir, I beg to lay on the Table of the House, the Annual Statement of Accounts and the Audit Report from the 1st February, 1959 to 31st March, 1959, of the Punjab State Electricity Board, as required under section 69(5) of the Electricity Supply Act, 1948.

Sir, I have to make a statement, and I think copies thereof have been distributed to the hon. Members.

Mr. Speaker : No, they have not been distributed. Even I have not got that.

Home Minister : All right, Sir. I will make that statement when copies are supplied.

---

*The statement made by Irrigation and Power Minister correcting the reply given on the 20th March, 1963, to Unstarred Question No. 826 by Comrade Ram Piara re. Surveyors in the Irrigation Department appears in P. V. S. Debate, Vol. I, No. 10, dated 4th March. 1963.

†A Call Attention Notice Re......the revival of Zaildari and Inamdari in the State......by Comrade Shamsher Singh Josh appears in P. V. S. Debate Vol. I, No. 5, dated, 24-2-64.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਜਨਾਬ, ਮੇਰੀ ਇਕ ਕਾਲ ਅਟੈਨਸ਼ਨ ਮੋਸ਼ਨ ਹੈ। ਮੈਂ, ਜਨਾਬ, ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੱਟੀ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਵਿਚ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਇਖਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨਾ ਕੋਈ ਆਬਜੈਕਸ਼ਨ ਕਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਕਰਾਉ ਹੀ ਨਾ, ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ ਦਾ ਜਨਾਜ਼ਾ ਕਿਉਂ ਕਢਦੇ ਹੋ। ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਫਰਜ਼ੀ ਵੋਟਾਂ ਬਣਾ ਕੇ ਪੱਟੀ ਦੀ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਜਿਤਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਔਰ ਇਹ ਬੜਾ ਗੰਭੀਰ ਮਸਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੇ ਗੌਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

Mr. Speaker : The hon. Member can take up the matter with the Election Commissioner.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿਲ : ਇਹ ਤਾਂ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ ਨੂੰ ਖਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। 5,000 ਫਰਜ਼ੀ ਵੋਟਾਂ ਭੁਗਤਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

Mr. Speaker : I say, the hon. Member can refer to this point in his speech. I will not permit any speech now.

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਸਾਨੂੰ ਵਾਕਿਆਤ ਤਾ ਸੁਣ ਲੈਣ ਦਿਉ।

ਸਰਦਾਰ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ : ਅਗੇ 34 ਵੋਟਾਂ ਜਾਲ੍ਹੀ ਪਵਾ ਕੇ ਕੀ ਕਰ ਲਿਆ ਹੁਣ ਫੇਰ ਉਹ ਗੱਲ ਦੁਹਰਾਈ ਜਾਣ ਲਗ ਪਈ ਹੈ।

ਸਰਦਾਰ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ : ਮੈਂ, ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਕੀ ਦੱਸਾਂ ਕਿ ਇਕ ਪਟਵਾਰੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਮ ਸੈਕਟਰੀ ਦੀ ਡਿਗਨਿਟੀ ਨੂੰ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸਰਦਾਰ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ : ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਬੜਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮਸਲਾ ਹੈ ਅੱਗੇ 34 ਵੋਟਾਂ ਪਵਾ ਕੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ।

Mr. Speaker : The hon. Member could refer to this matter during the course of the General Discussion on the Budget either himself or through someone.

The House will start general discussion on the Budget now.

GENERAL DISCUSSION OF THE BUDGET

Chaudhri Hardwari Lal (Bahadurgarh) : Mr. Speaker, Sir, I rise to initiate discussion on the Budget under a sense of extreme despair, if not also of extreme distress. I am really sorry the Finance Minister is away. In the past, we have forgiven him much on grounds of age and compassion. But, Sir, old age and infirmity must no longer be allowed to serve as his armour when his active association with an administration which constitutes an intolerable burden on the chest of the State shows no signs of terminating.

Mr. Speaker, the Finance Minister has invited us, by way of an introduction to have a look at the economic situation in the State. The situation is unprecedented. Protest marches against impossible prices may soon turn into food riots. But the Finance Minister has sought to explain a way the rise in prices, by the patently contradictory remarks. I will not use a harsher expression. Mr. Speaker, I will only say by the patently contradictory remark that the rise has occurred as a result of the process of economic development and low agricultural production. Sir, if this is all that the Finance Minister can say after a decade of planned economy and development, I shall say that both he and the Government to which he belongs had better pack up and quit.

Mr. Speaker, the economic hardships of the man of average means in the State—I shall leave out the poor who form a majority—have reached a point where he is driven to say "Hell with your economic development and plan which are bringing increasing misery to millions of people and

which still leave them at the mercy of nature and victims of floods and drought. Sir, we have often debated this question of floods and have long felt that, apart of course from excessive rains, lack of planning and inefficiency in Government Departments have been the cause of recurring floods during the last eight years.

As to the Finance Minister's reference to drought, Sir, it sounds most incongruous in the context of the recent claim made by his Chief that sixty per cent of the cultivated area in the State is in receipt of irrigational facilities. The claim was unfounded. It was misleading as most of his claims are. Even according to the statistics compiled by Government, the total irrigated area in the State is only 43 percent—54 per cent in the Punjabi Region and only 31 percent in the poor Hindi Region. Then, Sir, in most parts of the State even the available irrigational facilities have been woe-fully fitful. In any case, Mr. Speaker, if floods and droughtcan cause a spiral rise in prices, we must be content to have come to live with high prices. There is really no early prospect of floods being controlled.

You must have noticed that the present budget speech of the Finance Minister disposes of floods in 10 lines—I have got with me his budget speech-as against 45 lines devoted to some of his pet things like Poultry, Piggery, Dairying, Sheep rearing, grape vines—incidentally, Sir, they have provided 10 lakhs of rupees for grape-vines.

Mr. Speaker : Vine with 'v' and not with 'w'.

Chaudhri Hardwari Lal : I continue with the list:—

New Zealand and Russian rams, Yorkshire pigs, and all that. There are to be separate corporations and ample provision of moneyfor all these things. But you must have noticed, Sir, that he has made no adequate, in fact, no provision for flood protection works. All that the Finance Minister has said with regard to money for floods protection works is that he would not flinch from borrowing from people as if he has left any people who could lend money. The people whom he has in mind have already been bled white. The lack of sense of proportion which the Finance Minister has displayed is astonishing. It is simply shocking. Of course, Sir, I know that his chief, the Chief Minister, continues to flourish his claims to be able to double agricltural production within two years. But does he realise, Sir, that there are no short cuts to production in the agricultural field ? Promotion of production would depend upon so many factors, principally on three factors. The first is the peasant's efficiency. This can be increased only through a process of eduction, through extension work, through demonstration project—all a long-term affair and nothing which can be achieved in two or four years. The second factor is the provision of facilities to the peasants inthe shape of prompt and titmely supply of improved seeds, improved implements, fertilizers and irrigaion. Now, we know in this connection that our efforts to multiply adequately the improved seeds have met with miserable failure. We also know that the peasant has to go from pillar to post in order to get improved implements or improved seeds or fertilizers. And then, Sir, we know what I mentioned a moment ago that only 43 percent of the total cultivated area in the State is in receipt of irrigation facilities and the Government is in no position to add to this area or to add to irrigation facilities. I shall come to this point later. But at this stage I want to point out that even in the content of all this, the Chief Minister is persisting in his claim that he would be able to double the agricultural producion in two years and double it all over again in his sectond campaign of two years. Mr. Speaker, permit me to say that it is such a dangerous and rousing rubbish that we must

[Chaudhri Hardwari Lal]
arrange for searching tests to be conducted to establish the sanity of the Chief Minister. I do not know, Sir, if he is in proper mind ?

Mr. Speaker : No, please.

Chaudhri Hardwari Lal : Well, this is what we suspect after all this. I have detailed the various factors which will promote production. These factors do not exist in the State. But we have here a Chief Minister who goes on saying 'Give me two years, I will double the production. Give me another two years I will double the production all over again" In fact, Sir, the economy of the State and the development plans seem to have fallen into great trouble. Stagnation is their chief mark. There was a grilling to which the State Government was subjected only a few months ago at Delhi in the matter of development plans and it revealed that there will be significant increase in expenditure on agricultural programmes and social welfare. Leaving apart, for example, the Agricultural University in fact, I have got detailed figures—there will be insignificant increase on agricultural programmes and social welfare. Now the budget only confirms it. I shall cite two examples, not more, because there is no time for all that. Take agriculture, and, Sir, if you take out the Agricultural University from the Head "Agriculture" you will find that the provision under this head is pitiably small. Take another example, if Medical Research Institute at Chandigarh is taken out of the head "Health", we are left with an amazingly small provision for health, especially for rural health. I have seen the budget. The Government proposes to convert only 30 dispensaries into Primary Health Centres. As to Health Centres they have provided three lakhs of rupees for buildings, etc.

Then, Sir, even in the past two years, agricultural programmes, community development and co-operation and rural health have had much less spent on them than had been provided for under these heads.

Then, take the case of irrigation facilities, The Central team of Agriculture has been extremely critical of the State's performance in this connection and rightly so. During the first three years of the plan, only 43 per cent of the total outlay has been spent on irrigation facilities. In fact, there is likely to be a short fall of two lac acres in the creation of irrigation potential by a multipurpose and medium irrigation schemes. Indeed, our achievements in his connection will be much poorer during the current plan, i.e., Third Plan than those during the Second Plan. It is the same story with regard to the installed power capacity. My friend, the Irrigation Minister does not happen to be here. He might have something to say about it. This capacity is now expected to be 5,17,000 kWs. as compared with the target of 7,19,000 k.Ws. Instead of four units only one unit is likely to be commissioned by the end of the current plan on the Right Bank Power House at Bhakra. Let the Government contradict it. These are not my figures. These are the figures that I have secured from the grilling to which the State Governmet was subjected to only a couple of months ago.

Then, take, Sir, large and medium industries. The outlay on them has been shockingly low. The Chief Minister talks so often of industry. Only 14 per cent of the plan provision has been spent during the three years of the plan and only two more years are left. We talk, then, much of small-scale industry and knowing that they exist more on paper than in fact. It is a regular scandal that quotas of controlled raw-materials are secured but sold in the black market. The progress of major industrial projects has

also been very singularly behind schedule. The project for the re-organisation of the Nangal Workshop seems to have been completely abandoned and mark, Sir, that the money thus released has been earmarked for financial participation in the private sector. Let us take another field—the construction of roads. Physical targets are not likely to be achieved and a shortfall of rupees one crore is expected in the plan provision for roads. In fact, only about 47 per cent of the total provision has been spent during the first three years of the plan. We come to education then. Only about 50 per cent of the total provision has been spent though we have left behind three years of the plan period.

With regard to health, I feel very sore on this point—there has been diversion of funds to the great disadvantage of rural areas.

Dispensaries and Primary Health Centres already in existence are languising for want of staff and medicines. Judging from the budget, the State has no capacity substantially to add to their number. I was telling you that the provision under 'Medical and Health' is substantial, but the share of rural areas is most insignificant.

Then, Sir, there is inadequate provision for the remaining two years in the Plan for the Low Income Group Housing and Village Housing Projects. Shortfalls are also expected in industrial housing and slum clearance. We began with a great fan-fare of publicity. Slum clearance was raised to the status of a regular portfolio and my hon. friend over there, Babu Brish Bhan, was given this portfolio. When Babu Brish Bhan disappeared from the scene, the slum clearance portfolio also disappeared and they have now provided a very small amount for slum clearance. As a matter of fact, it is a long long story of inadequate expenditure. Expenditure has not kept pace with the actual provisions for the first three years. Physical targets have not been achieved and the progress is much slower than we are entitled to expect. I do not know, Sir, where our Chief Minister gets his figures from.

Sardar Gurnam Singh : I have already told this to the hon. Member.

Chaudhri Hardwari Lal : If the hon. Leader of the Opposition has told me something in this connection, I have forgotten that.

The Chief Minister keeps on repeating that the per capita income has exceeded Rs. 400 and he says that it would be doubled if he is given a few years more. Sir, I question his figures and claims. The per capita income in the State, Sir, steadily increased—according to the Government figures—from 1952 to 1960. It went over to Rs. 360 per annum. But Sir, the whole thing has since been static and the progress during the last three years has been much lower and slower than in the past—since after the partition. Well, Sir, the Chief Minister will reply to all these questions. The Finance Minister can also reply to these questions. It is sickening that we are supplied with the figures which have no basis any where.

I would quote something which will be of great interest to the House. It is, Sir, a note of the Adviser to the Planning Commission. It was published in the Press a couple of months ago. The Press report goes on to say—

"The adviser to the planning Commission in his Report the to parent body has not only expressed dissatisfaction at the unsatisfactory progress made by Punjab in the year 1963-64 but has also challenged some of the statements received from the working group of the State Government. From the details of this critical note, now available, it appears that the Adviser is unhappy over the past achievements

[Chaudhri Hardwari Lal]

of the State as he is sceptical of the new schemes submitted to the Planning Commission. He, particularly, questions the claim on the progress in food production. He observes that the decrease of 7.5 lakh tons below the expected level of production is disquieting. He also finds that there is considerable deterioration in the production of long staple cotton. He makes no observations on the progress in the field of irrigation and power in the absence of the working group's statement on the subject. The Adviser to the Planning Commission is quite critical of some of the schemes proposed for Chandigarh town, such as those concerning golf course, museum of knowledge, public lavatories near a shopping Centre and others. He doubts if enough funds will be available for these. He is also doubtful about certain estimates relating to the power transmission and distribution schemes under the Bhakra Project system. He says he is not at all clear how the additional financial requirements for various small and major schemes in this connection have been estimated at Rs. 24 crores."

Mr. Speaker : Does the hon. Member mean that there has not been increase in the income ?

Chaudhri Hardwari Lal : Sir, I am only quoting.

A Voice from the Treasury Benches : From where ?

Chaudhri Hardwari Lal : I am quoting the Adviser to the Planning Commission. This report has appeared in the Press. I do not know whether the hon. Member on the other side of the House will question the authority of the Adviser to the Planning Commission.

Then the Union authorities have been equally unhappy over the tardy progress in the Panchayati Raj Movement. You would remember, Sir, that it was once proclaimed that this Movement would ensure very rapid rural development. Now, the Union Ministry for Community Development and the Planning Commission had recently to intervene to persuade the State Government to restore some of the cuts which the Government had imposed on the Community Development Department. I will not go into the details. There is no time for that. Besides, you will be shocked to know the details. No funds were provided for development schemes and the plight of Post-Stage II Blocks remained highly deplorable during the year we have just left behind. But additional allotment of Rs. 20 lakhs was made for Poultry and sums amounting to crores and crores were added to the Industries Department Budget. And, Sir, do you know for what were they added ? It was for the benefit of special interests.

Sardar Gurnam Singh : That lays golden eggs.

Chaudhri Hardwari Lal : One crore of rupees seem to have gone to one individual.

Sardar Lachhman Singh Gill : One crore to one individual only.

Chaudhri Hardwari Lal : As a matter of fact, there will be figures which will cause greater surprise, if you just analyse the budget very closely.

Mr. Speaker : How much more time will the hon. Member Chaudhri Hardwari Lal take ?

Chaudhri Hardwari Lal : Sir, I would try to take as little time as possible.

चौधरी रिज़क राम : ग्रान ए प्वायंट ग्राफ ग्रार्डर, सर । वह तो ग्रपनी स्पीच टाइप करवा कर लाए हैं और वह इस तरह सारा दिन नहीं खत्म करेंगे ।

Mr. Speaker: This is no point of Order. The hon. Member Chaudhri Hardwari Lal has only jotted down his notes. He is not reading from a written speech.

Chaudhri Rizaq Ram : Sir, he has got a typed speech. You can, Sir, compare it.

Mr. Speaker : How much more time will the hon. Member Chaudhri Hardwari Lal take ?

Chaudhri Hardwari Lal : Sir, 15 minutes more will do.

Voices : Sir, let him continue. He has initiated the debate.

Mr. Speaker : I would request the hon. Member Chaudhri Hardwari Lal to finish his speech at 11 A.M.

Chaudhri Hardwari Lal : All right, Sir. As a matter of fact, I had started with the question of prices. Returning to prices, my submission is that the Government is to be blamed for this whole muddle. The Government is basically responsible, as stockists of wheat, sugar, rice, etc., for the rising trend in prices. The only way to check this was to sell the stocks in the market at reasonable prices. Neither the Price Display and Marking Order nor the Prevention of Profiteering and Hoarding Order could arrest the upward trend of prices. Of course, they could not. There were no stocks in the market. The stocks were with the Government and it was for the Government to come out with those stocks to bring the prices down.

Sir, the Finance Minister has volunteered a long rigma-role about the establishment of socialistic society in the State. He has listed the steps which the Government proposes to take to establish such a society.

I shall quote from his own speech. He says :

> "The country has set to itself the task of ushering in a Socialist Society. We are determined to have a concrete plan for this purpose "

This is his plan, Sir. He says :

> "To achieve this aim we will increase production. We will increase the productive capacity of our people. We will strive to provide more nutritious food for everybody. We will have more education and we must provide better housing and living conditions. There shall be put on the ground big industrial units...... We are determined to acquire and develop land for industries........"

This is how socialism is going to be established. He further says :

> "We are determined to acquire and develop land for industries. We extend open invitation to all industrialists in the country to come over to Punjab and we assure them the facility of land, power and skilled workers....... We must see that poultry, piggery, dairying and sheep rearing are developed at a rapid rate. It is only by increasing the income of the common man by providing him means to get out of the rut of poverty, that we can hope to have a Socialist Society........... To buiid our charished ideal of Socialism, people will have to shoulder greater and greater burdens. We will borrow from the people. We will urge them to save more. We will urge them to contribute more and more to the Small Savings. We must have more and spend more. We will see that not a single penny is wasted."

Sir, one should have thought that the Finance Minister and his expert Assistants would have some idea of socialism, but his speech betrays a colossal.

[Chaudhari Hardwari Lal]

ignorance of the whole concept of socialism. Sir, if increased production and provision of a few amenities to the population is all that could constitute socialism, according to the Finance Minister, I would say that he needs to be put under a long and proper tuition in spite of his advanced age. Socialism, Sir, is a way of life insisting upon the substitution of cooperative for competitive production and on the State distribution of produce. Actually, Sir, the Budget as presented by the Finance Minister does not take us even an inch further on the road to socialism. The taxation structure of the State, as it stands today, is weighted very heavily against the poorer sections of society.

Then, Sir, there are some other aspects of the Budget which call for special notice. The first is regarding relief. The budget obviously affords no relief whatsoever to the people faced with soaring prices and groaning under a burden of taxation—a burden which can be excused, which can be tolerated, only in a state of desperate Emergency. Secondly, Sir, the budget provides for an increased proportion of revenue for administration. Thrift is the need of the hour. There is a need for a drastic retrenchment, especially at the top, and there is ample scope for retrenchment. Actually, Sir, there are no proposals at all in this direction. Then, the waste of public fund continues. I shall give only two examples in this connection. One is the revival of the institution of Zaildars and Inamdars. Secondly, Sir, money is being spent continuously on litigation. As a matter of fact, the Punjab State has become a regular litigant at all levels—in subordinate courts, in the High Court, the Supreme Court.

Then, Sir, there is another aspect of the Budget which I will especially bring to your notice. The Budget shows a deficit of Rs. 158 lakhs. But, there is a warning that this deficit is likely to increase to about Rs. 11 crores. The gap has been left uncovered. In order to cover this gap I am quite sure, the Government will resort to the trick of imposing adhoc taxes through subsequent Finance Bills, or will impose indirect taxation during the course of the year.

As a matter of fact, Sir, there are many measures of administrative and financial importance, which would be desirable in themselves and which I would have recommended to the immediate attention of the House in normal circumstances. But, I do not think , Sir, that they can claim , at this moment, precedence, over the State's chief need. The chief need is relief from the vulgar and oppressive regime which holds all sections of the people in the grip of terror, which has introduced an element of unreality and uncertainty in the whole economic field. And, Sir, which has paralysed the constructive efforts, in services, in political workers and in the people at large. As a matter of fact, Sir, the Government in the Punjab is unlike any other Administration we know or have ever known. In the British Government, we had a despotism, but a kind of despotism which was informed by the British ideas of responsibility and fair-play-a creative despotism. Here we have a Government to which we cannot give any specific name. But, I would submit, Sir, that it is certainly not a democratic form of Government. We have all the organs that go with the democratic form of Government,the legislature, the cabinet, the services and judiciary. But, Sir, all these organs have been bullied by the Head of the Government into total subservience and though they are provided in the Constitution, they are today nothing more than Constitutional ghosts. Services have been put on the shelf, like unwanted books. The judiciary is ignored, when it is not

bullied. The legislature has been brought into utter contempt. Even we, Sir, in this House, feel like aliens, as ineffective spectators, or at best, as angry participants; nothing more than that. Then the cabinet, Sir, has been robbed of all power and prestige. As a matter of fact, Sir, from rightful holders of power all these organs of the Constitution have been turned by the Chief Minister into instruments of his power. This is exactly what has happened. He has indeed used the forms of the Constitution to defeat the purpose of the Constitution. Sir, of all the forms of dictatorship, indirect dictatorship which we have got in the Punjab, is by far the worst for the people. It brings about relations which have psychologically poisonous results. It breeds the type of extreme tensions which we witness in the State today. In the very nature of things, Sir, the indirect dictatorship in the State which we have got today, has done something much worse to the people. Bribery, corruption and victimization have become the normal incidents of political life and for very obvious reasons, these are the only props on which indirect dictatorship can rest. Otherwise it will fall. And. therefore, Sir, all these have become normal incidents.

As a matter of fact, the Chief Minister has created a system which corrupts, demoralizes and embitters the person i.e. himself, who rules and also the persons who are ruled. That is the reason that we have at present a totally demoralized and embittered State under a totally demoralized and desperate Chief Minister. (*Cheers from the Opposition Benches.*) The State is demoralized and embittered by the excesses of the Chief Minister and the Chief Minister is demoralised and made desperate by the exposure of his excesses (*Cheers from the Opposition Benches*). After all, it is only a demoralized and desperate politician who would in a democracy insist on sticking to office after the type of observations that were made by the Supreme Court in September, last.

Voices from the Opposition side : Shame, shame.

Chaudhri Hardwari Lal : This is not all. It will be only a demoralized and desperate man who would insist on sticking to the office after the institution of a High Powered Judicial public enquiry into charges of abuse of authority and of public confidence, i.e. the Das Commission, after the institution by one of his own subordinates and by one of his own colleagues, who is just sitting behind, of criminal cases in which the Chief Minister may be soon as an accused and after repeated allegations by prominent public men from public platforms, impugning his conduct and integrity. Do you not agree, Sir, that all this is without a parallel in the annals of democracy ?

Sir, the Chief Minister claims to be a democrat. I concede the claim for once. But then, Sir, in the name of democracy, in the name of democratic traditions and conventions ; in the name of decent administration ; in the name of political peace in the State ; and above all in the name of his own good past—he was once a good man..........

A Voice : Is it a fact ?

Chaudhri Hardwari Lal : That is what I believe.

Home Minister : Till two years ago.

Chaudhri Hardwari Lal : Yes. As a matter of fact, I never knew him (Chief Minister) earlier in this capacity,—I have known him in this capacity only during the last two years. The Home Minister is quite right in this respect.

[Chaudhari Hardwari Lal]

So, Sir, in the name of his own past, I would request the Chief Minister respectfully "Get out, Sir."

A Voice : He will never get out.

Chaudhri Hardwari Lal : I would tell the Chief Minister respectfully, "Get out, Sir, because you have ruled badly and that too far too long." At the same time I agree that this may have no effect upon him. He is not a man who will retire willingly. On his own statements, if he is to sink it will be with guns blazing to the end. That was the statement he made the other day. Therefore, Sir, a word to the general public of the State is due.

Sir, it can only be a demoralized State which can put up with a Chief Minister, whose pride and excesses know no bounds and who has constituted himself into a one-man menace, a single-man menace to the whole State. Sir, it is only a demoralized people who cannot produce a wave of opinion, which will sweep away this scourge or who will not be able to produce a wave of opinion, which will push forward their representatives—my Friends sitting opposite—to disown and destroy the scourge. A decade of political corruption and victimization has debased the character of the people and more especially the character of those in the public life of the State. Judging from the recent political somersaults turned by some of us have certainly touched a new low. Even women and wine are used to win over members. Things had never come down to this.

Voices from the Opposition : Shame, shame.

Chaudhri Harwdari Lal : If things continue in this fashion, Sir, if self aggrandisement and treachery come to dominate the political scene, then the Punjab is done for. There is no future for the Punjab. Sir, I will just sit down after quoting a couplet. I want to quote a famous couplet from Olama Iqbal. It is a very famous couplet and applies so aptly to the present state of affairs.

ऐ तायरे लाहूती, उस रिज़क से मौत अच्छी,
जिस रिज़क से आती हो परवाज़ में कोताही।

(Cheers)

Thank you very much, Sir.

[*Pandit Chiranji Lal Sharma in the Chair.*]

श्री चाँद राम (साल्हावास ऐस० सी०) : चेयरमैन साहिब, अभी अभी इस हाउस में मेरे मुअज़िज़ दोस्त चौधरी हरद्वारी लाल जी ने एक सुन्दर भाषण दिया। मैं समझता हूं कि मुझे इस बात के कहने में ज़रा भी झिझक नहीं है कि किस गर्ज़ से उन्होंने यह बातें कहीं और कुछ निजी हमले चीफ मिनिस्टर साहिब पर किये . . . . .

आपोज़ीशन की तरफ से आवाजें : निजी हमले नहीं किये ।

श्री चांद राम : चेयरमैन साहिब, मैं बड़ी शान्ति से चौधरी साहिब का भाषण सुनता रहा हूं और आप से प्रार्थना करूंगा कि आप आपोज़ीशन वालों से कहें कि वे भी मुझे शान्ति से सुनते रहें ।

Home Minister : Mr. Chairman, Sir, the hon. Member Chaudhri Hardwari Lal has spoken for 40 to 45 minutes and there was not even a single interruption from this side of the House in spite of the fact that the hon. Member had deliberately used most aggressive words in his speech. I would, therefore, request, Mr. Chairman, that there should be no interruptions from the Members of the Opposition when an hon. Member from this side of the House is speaking.

11.00 a.m.

श्री चान्द राम : चेयरमैन साहिब, अभी मेरे दोस्त डैमोक्रेसी की दुहाई देते थे और डैमोक्रेसी का यह तकाज़ा है कि जिस इन्टैन्सिटी से प्रहार करो उसी तरह दूसरी साईड को सुनने के लिए तैयार भी रहो। आज भाषण देते हुए उन्होंने कहा कि इस स्टेट में आमदनी नहीं बढ़ी, इस स्टेट में विकास कार्य नहीं हो रहा, इस स्टेट में शार्टफल है और इसी तरह से बहुत सी दूसरी बातों का जिकर किया। मैं सब से पहिले उन्हीं का जिकर करूंगा।

चेयरमैन साहिब, बजट के साथ पंजाब के सम्बन्ध में स्टैटिस्टिक्स का नक्शा भी दिया गया है। उसको अगर वह पढ़ने की तकलीफ करते तो मैं समझता हूं कि वह बातें न कहते जो कि उन्होंने कहीं। सोशल और डिवेलपमैंट सर्विसिज़ पर जो खर्च किया जा रहा है अगर उसी को पढ़ने की कोशिश करते तो वह नुक्ताचीनी न करते जो कि उन्होंने की। मैं समझता हूं कि खासतौर पर देहातों में से बैकवर्डनैस को मिटाने के लिए वहां पर तालीम का प्रचार करना निहायत जरूरी है। साइंटिफिक और एजूकेशन डिपार्टमैंट पर जहाँ सन् 1960-61 में 1,132 लाख रुपया खर्च हुआ था वहां सन् 1964-65 के बजट में 1,686 लाख रुपए की व्यवस्था की गई है। इस से अन्दाज़ा लगाया जा सकता है कि हम तालीम पर कितना खर्च करने जा रहे हैं। इस के बाद दूसरा नम्बर, मैं समझता हूं मैडिकल और हैल्थ सर्विसिज़ का आता है। इस मद्द पर सन् 1960-61 में 621 लाख रुपया खर्च किया गया था और अगले साल के लिए 650 लाख रुपया रखा गया है। मेरे दोस्त कहते हैं कि ऐगरीकल्चर पर कुछ खर्च नहीं किया जा रहा। अगर वह आंकड़ों को देखते तो उनको मालूम हो जाता कि सन् 1960-61 में ऐगरीकल्चर और एनीमल हस्बेंडरी की मद्द के लिए 247 लाख रुपया खर्च किया गया था और अगले साल इस सम्बन्ध में 609 लाख रुपया रखा गया है। इसी तरह कोआप्रेटिव इन्डस्ट्रीज़ के लिए सन् 1960-61 में जब कि 212 लाख रुपया रखा गया था अगले साल के बजट में 382 लाख रुपया प्रोवाईड किया गया है। इसी तरह कम्युनिटी डिवैलपमैंट, नैशनल ऐक्सटेंन्शन और लोकल डिवैलपमैंट वर्क्स के लिए सन् 1960-61 में 211 लाख रुपया रखा गया था और अब इस के लिए 360 लाख रुपए की रकम रखी गई है। लेबर ऐम्पलाएमैंट सौशल और डिवैलपमैंट आरगेनाईज़ेशन के लिए सन् 1960-61 में जहां केवल 46 लाख रुपया रखा गया था इस नए साल के बजट में 273 लाख रुपया रखा गया है। इस तरह से इन सभी मदो पर . . सोशल और

[श्री चान्द राम]

डिवैलपमेंट सर्विसिज़ की मद्दों पर टोटल ऐक्सपैंडिचर की जो परसैनटेज है वह 35 है और यह उस वक्त है जब कि देश में ऐमरजैंसी कायम है जब कि डिफैंस के कामों के लिए हमने बतौर बार्डर स्टेट काफी से ज़्यादा जिम्मेदारियों को निभाना है। मुझे दुहराने की ज़रूरत नहीं कि डिफैंस के सिलसिले में पंजाब ने हिन्दुस्तान भर में अव्वलतरीन नाम हासिल किया है और बड़े से बड़ा खराजे तहसीन हासिल किया है। मैं उन बातों को दुहराना नहीं जाहता। जो बात मैं कहना चाहता हूं वह यह है कि आज हम जो डिवैलपमेंट के कामों पर खर्च कर रहे हैं यह उस वक्त है जब हम ऐमरजैंसी की हालत में से गुज़र रहे हैं। सड़कों और दूसरी मद्दों में से हमने जो रुपया काटा, उस के बाद भी आज डिवैलपमेंट के कामों पर जो खर्च किया जाएगा वह सारे खर्च का 35 फीसदी होगा।

इस के बाद मेरे दोस्त ने बताया कि सूबे के अन्दर इस वक्त आमदनी नहीं बढ़ रही। जो स्टैटिस्टिक्ट की किताब हमें दी गई है अगर वह उसे पढ़ते तो उन्हें मालूम होता कि पिछले साल जो आमदनी रही उससे अगर मुकाबला करें तो इस साल वह बढ़ी ही है। जो अन्दाज़ा था वह 360 रुपया पर कैपिटा का था लेकिन पिछले साल वह 401 रुपए पर कैपिटा रही। उन्होंने कहा कि सन् 1952 से 1961 तक तो रेट बढ़ता रहा लेकिन उसके बाद स्लो हो गया। अगर वह जानने की कोशिश करते तो उन्हें मालूम हो जाता कि इस वक्त सारी स्टेट की आमदन पर कैपिटा 401 के करीब है। इस वक्त हमारी स्टेट की आमदन 825.8 करोड़ रुपया है और यह इस बात को जाहिर करती है कि सन् 1961-62 के बाद आमदन में अज़ाफ़ा हो रहा है।

मेरे दोस्त ने एक और बात कही कि फाइनैंस मिनिस्टर ने यह एलान किया कि हम सोशलिज़्म लाएंगे। उन्होंने इस बात पर तनज़न आश्चर्य प्रकट किया। चेयरमैन साहिब, मैं तो इक्नामिक्स का विद्यार्थी हूं। मुझे मालूम नहीं कि मेरे दोस्त ने कौन से सब्जैक्ट को मास्टर किया है। वह पब्लिक लाईफ में इस सरकारी पार्टी की मदद से आए, पब्लिक सर्विस कमिशन में नौकरी की, कुरुक्षेत्र युनिवर्सिटी में वाईस चान्स्लर रहे, पुलिटिकल मैदान में तो वह अभी नए नए आए और वह भी साल दो साल हुए इस कांग्रेस आरगेनाईज़ेशन की वजह से आए....

Mr. Chairman : Chaudhri Hardwari Lal has been a student of Political Science.

श्री चान्द राम : पुलिटीकल साइंस का एक्नामिक्स के साथ कोई सम्बन्ध नहीं होता। पुलिटीकल साइंस नुक्ताचीनी करना सिखाती है। पुलिटीकल साइंस एक दूसरे की टाँग खेंचना सिखाती है। वह यह सिखाती है कि जिस सीढ़ी से ऊपर चढ़ो उसी को गिरा दो (*Thumping from Treasury Benches*) मैं इक्नामिक्स का विद्यार्थी हूं और इस नाते कह सकता हूं कि जो जो रास्ते सोशलिज़्म

को लाने के इस बजट स्पीच में फाईनैंस मिनिस्टर साहिब ने बताए हैं, मैं नहीं समझता कि इस के अलावा और क्या हो सकता है।

मेरे दोस्त ने कहा कि प्रोडयूस बढ़ाने से सोशलिज़म नहीं लाया जा सकता। मैं उन की बात को सुनकर हैरान ही हुआ हूं। मान लीजिए कि इस वक्त जो दौलत है अगर उसको इसी तरह से सब में बाँट दिया जाए तो हरेक के हिस्से में क्या आएगा ? हरेक के हिस्से में वही 401 रुपया आएगा जिसका मैंने अभी अभी जिक्र किया है। मगर नहीं। ऐसे नहीं देखना यह है कि आज हालत क्या है ? मौजूदा हालात में सब से जरूरी बात यह है कि देश की ऐग्रीकल्चरल पैदावार को बढ़ाया जाए। और सारे बजट का निशाना जो उन्होंने हमें दिया है वह यही है कि हमने पैदावार को हर हालत में बढ़ाना है और उसको दुगना करके दिखाना है। यह कोई यूटोपियन स्कीम नहीं है। हमने यह ऐलान किया है, गवर्नमैंट ने यह फैसला किया है कि अगले दो सालों में पैदावार को दुगना करना है। लेकिन मुझे पता नहीं कि शायद मेरे दोस्त को ऐगरीकल्चर का कुछ भी ज्ञान हो। पता लगा है कि यह ज़मीन के मालिक हैं। रोहतक के पास किसी गांव में उन की ज़मीन है। लेकिन उन्होंने कभी ऐग्रीकल्चर का काम किया हो यह पता नहीं। अगर उन्होंने खेतीबाड़ी में इन्ट्रैस्ट लिया होता तो उनको मालूम होना चाहिए था कि अगर ऐग्रीकल्चरल प्रोडक्शन बढ़ेगी तो उससे पंजाब की तकरीबन चालीस लाख फैमिलीज़ को डाइरैक्ट फायदा होगा ऐग्रीकल्चरल प्रोडक्शन के बढ़ने से इनडस्ट्रीज़ को फरोग मिलेगा लोगों को ऐम्पलायमैंट मिलेगी और उससे देश में खुशहाली होगी। अगर यह तरीका सोशलिज़म लाने का नहीं तो और क्या हो सकता है ? अगर चन्द कारखाने लग जाएंगे तो उससे चन्द आदमियों को फायदा होगा। वह वैल्थ चन्द हाथों में कन्सैन्ट्रेट होगी। हमारी अस्सी फीसदी आबादी देहातों में बसती है। अगर हम ऐग्रीकल्चर को बढ़ा सकें, प्रोडक्शन को डबल कर सकें तो इस से डाइरैक्टली उस अस्सी फीसदी आबादी को फायदा होगा। लेकिन जब प्रोडक्शन को बढ़ाने की बात की जाती है तो यह उन को अखरती है। लेकिन जैसा कि मैंने कहा था वह देहात में तो रहते हैं नहीं, रोहतक में उन का गांव है लेकिन कभी उन को वहां पर देखा नहीं। एक आध बार आए हों तो आए हों मगर उन को वहां पर कभी नहीं देखा। उन को क्या पता कि देहात में क्या होता है, खेतीबाड़ी का काम क्या होता है। वह तो देहली में रहते हैं। देहली में आप जानते हैं सड़कें हैं, बिल्डिंग्ज़ हैं और यही चीजें इधर उधर सब तरफ नज़र आती है। इसलिए जब इस में दिलचस्पी नहीं तो वह खेती के काम में क्यों इन्ट्रेस्ट लें। यही वजह है कि जब ऐग्रीकल्चरल प्रोडक्शन को बढ़ाने का जिक्र आता है तो उन को मिर्चें लगती है और कहते हैं कि नहीं, नहीं दुगनी पैदावार नहीं हो सकती। मैं उन की बातों को सुन कर हैरान हुआ हूं। चेयरमैन साहिब, हमारा सूबा प्राइमैरिली एक ऐग्रीकल्चरल सूबा है। अगर हम इसमें ऐग्रीकल्चर को बढ़ाने की तरफ ध्यान न दे सके तो फिर करेंगे क्या ? ऐगीकल्चर को बढ़ाएंगे तो काटन ज्यादा पैदा होगी। उस से मिलें लगेंगी और ज्यादा लोगों को ऐम्पलायमैंट मिलेगी। इसी तरह से हम राईस पैदा करेंगे। जहां खुराक का मसला हल

[श्री चान्द राम]

होगा वहां पर दूसरी चीज़ों का भी फायदा होगा । इसी तरह से हम शूगरकेन पैदा कर रहे हैं और इसकी पैदावार को बढ़ाएंगे । उससे हमारे यहाँ और फैक्टरीज़ लगेंगी, लोगों को ऐम्पलायमैंट मिलेगी । क्या इस से इंडस्ट्रीज़ में अज़ाफा नहीं होगा ? आप जानते हैं कि ऐग्रीकलचर और इंडस्री का चोलीदामन का साथ है । इसलिए मैं नहीं समझता कि किस तरह से उन्होंने यह कह दिया कि हमारे सूबा की ऐग्रीकल्चरल प्रोडक्शन नहीं बढ़ेगी । उन्होंने कहा कि चीफ मिनिस्टर साहिब ने वैसे ही यह ऐलान कर दिया है । चेयरमैन साहिब. अगर बजट को गौर से पढ़ा जाए तो मालूम होगा कि पिछले साल में 10,000 कूएं एनरजाईज़ किए गए और अगले साल में 18,000 कूओं को एनरजाईज़ किया जाएगा । यानी जिस जगह पर देहात के अन्दर पानी नहीं मिलता है वहां पर कूओं से पानी मिलेगा और वहाँ आबपाशी का साधन मुहैया होगा। इस वक्त जो कहतज़दा इलाके हैं उनको कूओं के पानी से सैराब किया जाएगा और वहां पर पैदावार होगी। क्या इस से पैदावार नहीं बढ़ेगी ?

इसी तरह से दूसरी बातें करते हैं । कभी बीज की बात करते हैं और कभी खाद की बात करते हैं । मैं इन की यह बातें समझ नहीं सका । इन्होंने कभी देहात में जा कर तो देखा नहीं, रहते यह हैं दिल्ली में और रोहतक में तो इन्होंने सिर्फ जी० टी० रोड ही देखी होगी क्योंकि जब यह रोहतक आते हैं तो वहां घूम कर चले जाते हैं । मैं इन्हें कहता हूं कि यह कभी कोई एग्रीकल्चरल फार्म देखें तो इन को पता चले कि वहां क्या २ हो रहा है । रोहतक में नहर के पार ही जो फार्म है उसी को देख लें तो इन्हें पता चल जाएगा कि वहां अच्छे बीज पैदा किए जा रहे हैं और कैसे दूसरे रिसर्च के काम हो रहे हैं । पर इन को इन चीजों के देखने की क्या ज़रूरत पड़ी है। इन का तो सिर्फ यही काम रह गया है कि यहां इस सैशन में चीफ मिनिस्टर साहिब सरदार प्रताप सिंह कैरों की वज़ारत को खत्म करना है । फिर यह डैमोक्रेसी की बात करते हैं मैं कहता हूं इस से बढ़ कर और क्या डैमोक्रेसी हो सकती है कि इस चीफ मिनिस्टर ने बार बार एक बार नहीं कई बार अपनी पार्टी का वोट आफ़ कानफीडेन्स हासल किया है और सारी मैजारिटी पार्टी इन के साथ है । इस के बावजूद कहते हैं कि चीफ मिनिस्टर डीमारेलाइज्ड है फ्रस्ट्रेटिड है और डिक्टेटर है । आप बताएं कि वह डिक्टेटर किस तरह है । वह उसी तरीके से इलैक्ट हो कर आया है जिस तरह कि दूसरे मेम्बर साहिबान यहां इलैक्ट हो कर आए हैं । फिर तमाम पार्टी ने उन्हें इलैक्ट किया है और तमाम पार्टी उन के साथ है फिर वह डिक्टेटर कैसे हुआ । मैं कहता हूं कि मेरे यह दोस्त भी इलैक्ट हो कर आए हैं और कांग्रेस की टिकट पर इलैक्ट हो कर आए थे लेकिन, चेयरमैन साहब, आप अन्दाज़ा लगाएं कि क्या यह भी डैमोक्रेसी के असूलों के मुताबिक है कि इलैक्ट तो एक पार्टी की टिकट पर हों और उसी पार्टी का प्रोगराम

पब्लिक के सामने रख के, उसी पार्टी का झंडा लेकर इलैक्शन लड़ा हो और जीता हो और बाद में किसी और पार्टी में मिल जाएं और पहली पार्टी को यानी कांग्रेस पार्टी को फ्रस्ट्रेट हो कर छोड़ दें । यह है इन की बातों का खोखलापन ।

चेयरमैन साहब, भवनेश्वर में कांग्रेस पार्टी ने सोशलिज़्म का प्रस्ताव पास किया है । मैं उन आदमियों में से हूं जो यह चाहते हैं कि सोशलिज़्म यहां जल्दी आए क्योंकि मैं जानता हूं कि अगर सोशलिज़्म यहां न लाई गई तो वे आदमी नहीं रहेंगे जो महलों में रहते हैं और जो कारों में चलते हैं । गरीब तो रहेंगे ही । इस से उन्हें कोई खतरा नहीं हो सकता । खतरा तो सिर्फ उन्हीं को है जिन का स्टेण्डर्ड आफ लिविंग बहुत ऊंचा है ।

फिर अगर पैदावार बढ़ती है एग्रीकल्चरल प्रोडक्शन बढ़ती है तो यह दोस्त हंसी उड़ाते हैं, अगर पोल्टरी की प्रोवीज़न इस बजट में की गई है तो हंसी उड़ाते हैं और अगर पिगरी को फ़रोग देने के लिए प्रोवीज़न की गई है तो उस को भी हंसी उड़ते हैं । जो आदमी अनपढ़ हैं और बैकवर्ड है अगर उन के स्टेंडर्ड आफ लिविंग को ऊंचा करने के लिए इन चीजों को डिवैल्प करने के लिए कुछ रुपए की प्रावीज़न की गई है तो भी यह हंसी उड़ाते हैं । मैं उन से पूछना चाहता हूं कि जो आदमी टैक्नीकल नौ हाऊ नहीं जानते और अनपढ़ हैं उन का स्टैंडर्ड आफ लिविंग और कैसे ऊंचा किया जा सकता है ? अगर इस तरह से उनका स्टैंडर्ड आव लिविंग ऊंचा किया जा सकता है तो इस में इन को एतराज़ है ।

Mr. Chairman : I would expect the hon. Member not to be so very personal.

श्री चान्द राम : चेयरमैन साहब, मैं कोई पर्सनल बात नहीं कहता लेकिन मैं अर्ज़ कर रहा हूं कि अगर इस बजट में पोल्टरी वगैरा का जिक्र किया गया है तो मेरे दोस्त हंसते हैं । क्या यह नहीं जानते कि बहुत लोग पहले से यह काम कर रहे हैं । क्या यह वलायत में रहते हैं जो इन चीज़ों को जानते नहीं ? क्या यह नहीं जानते कि इन चीज़ों से इन की आमदनी बढ़ेगी ? मैं दावे से कह सकता हूं कि इस तरह से उन की आमदनी जरूर बढ़ेगी । मैं तो इन से कहता हूं कि यह भी पालेटिक्स में पड़े रहने की बजाए यह काम करें तो इन की भी आमदनी बढ़ जाएगी । (हंसी)

(*Interruptions*)

Mr. Chairman : No interruptions please. The hon. Member should go on with his speech.

श्री चान्द राम : चेयरमैन साहब, मैं इस चीज़ को छोड़ कर इंडस्ट्रियल प्रोडक्शन की बात करता हूं । और बताना चाहता हूं कि किस तरह से यहां पब्लिक सैक्टर में बड़ी २ इंडसट्रिज और स्माल सकेल इंडस्टीज़ लगाई जा रही हैं और इन के लिए हम इंडस्टियलिस्टस को दावत देते हैं कि वह यहां इस स्टेट में

[श्री चान्द राम]

आ कर अपने कारखाने खोलें। इस के लिए हमारी सरकार उन्हें हर तरह की फैसिलिटीज देती है, जमीन एक्वायर कर के देती है बिजली देती है और कर्ज़ भी देती है। फिर इस मकसद के लिए टैक्नीकल ट्रेनिंग देने के लिए यह सैंटर खोल रही है ताकि यहां लोग टैक्नीकल काम सीख सकें। अगर यहां पर टैक्नीकली ट्रेण्ड लोग मिलेंगे इंडस्ट्रीज़ लगाने के लिए जमीन मिले बिजली मिले और कर्ज़ वगैरह की फैसिलिटीज मिलें तो कोई वजह नहीं हो सकती कि इंडस्ट्रियलिस्टस एट्रैक्ट न हों। इस के अलावा उन को एट्रैक्ट करने के लिए और कई तरीके हो सकते हैं लेकिन यह मेरे दोस्त इन चीज़ों को नहीं देखते और अपनी आंखें मीच लेते हैं, क्योंकि इन को निराशा हो चुकी है। चेयरमैन साहब, आज से दो तीन साल पहले की बात है जब यही दोस्त चीफ मिनिस्टर साहब से बहुत खुश थे। उन्हें दिन को भी मिलते थे और रात को भी मिलते रहते थे। तब यह कहा करते थे कि कैरों साहब बड़े अच्छे लीडर हैं। उस वक्त तो यह उन्हें देवता समझते थे----

Mr. Chairman : Chaudhri Hardwari Lal has already said this.

श्री चान्द राम : उस वक्त दोनों इकट्ठे थे और उस वक्त उन की नुकताचीनी करने के लिए इन की ज़बान भी नहीं हिलती थी और आज यह कहते हैं ......

Mr. Chairman : I would again request the hon. Member not to be so personal. He is a seasoned legislator.

श्री चान्द राम : और आज कहते हैं कि चीफ मिनिस्टर बेईमान है। जो आदमी कहते थे मैं उन के लिए बता रहा हूं। (सरदार गुरचरण सिंह की ओर से विघ्न) मैं तो चेयरमैन साहब इन की नुकताचीनी करने का स्टैण्ड्र्ड बता रहा हूं। आज से दो साल पहले उन की ईमानदारी नापने का इन का गज़ और था और आज दो साल बाद इन को और गज़ मिल गया है। उस वक्त तो यह कहते थे कि चीफ़ मिनिस्टर साहब बड़े अच्छे आदमी हैं और वह कुरप्ट नहीं हैं लेकिन आज यह और बातें कहने लगे हैं। अब यह अपने हल्के में कहते फिरते हैं कि चीफ मिनिस्टर साहब ने तो हट जाना है और उन की जगह पर इन्हों ने काम करना है (हंसी) (विघ्न)।

चेयरमैन साहब, वह मेरा थाना है और मैं ने इन की इलैक्शन के वक्त कांग्रेस के नाम पर कोशिश की थी, मैं ने चौधरी हरद्वारी लाल के नाम पर बिल्कुल कोशिश नहीं की थी। और आज कहता हूं कि अगर इन के ख्याल में डैमोक्रेसी नाम की कोई चीज़ है तो यह अस्तीफा दे दें और फिर इलैक्शन लड़ कर देखें तो इन को पता चलेगा कि किस तरह से इलैक्शन जीती जाती है। मैं चैलेंज नहीं किया करता लेकिन मैं कहता हूं इलेकटोरेट के सामने हर आदमी कोई प्रोग्राम लेकर जाता है...

Mr. Chairman : Will this apply to the Treasury Benches also ?

श्री चान्द राम : यह तो उन का आउटलुक है। यह कांग्रेस पार्टी के टिकट पर इलैक्ट हो कर आए हैं और आज कहते हैं कि कांग्रेस गवर्नमैंट ढह जाएगी...

Mr. Chairman : Will the hon. Member try to wind up please ?

श्री चान्द राम : अब मैं इन से पूछता हूं कि फल्डज़ पर पिछले तीन सालों में 21 करोड़ रुपए कहां से खर्च हुए हैं ? क्या यह आसमान पर खर्च किये गये हैं या हवा में खर्च हो गए हैं ? और क्या यह रोहतक को जानते नहीं हैं वहां पर जो डाइवर्शन ड्रेन बन रही है क्या वह किसी के घर का पानी निकालने के लिए बनाई जा रही है ? यह सब चीज़ें फ्लड़ज़ को कन्ट्रोल करने के लिए की जा रही हैं जिस बारे में उन्होंने सरकार की बड़ी नुक्ताचीनी की है। फिर इसी तरह से मैं इन्हें बताता हूं कि अगले दो सालों के लिए 21 करोड़ रुपए की और रकम फ्लड़ज़ को कन्ट्रोल करने के लिए रखी गई है। तो इस तरह से फ्लड रहित बनने जा रहा है पंजाब। तो क्या गज़ब हो गया अगर फ्लड के लिए सपलीमैंट्री एसटीमेटस में दस लाईने रखी हैं और पोल्टरी और पिगरी के लिये ज़्यादा लाइने रखी हैं जिन से पंजाब के गरीब और भूखे लोगों को रोटी मिलने वाली है।

Mr. Chairman : He should say something about his own constituency.

श्री चान्द राम : मैं जानता हूं कि कई मेम्बरान हैरान हैं कि चौधरी छोटू राम कहा करते थे कि मैं हरियाना में दहलीज तक पानी पहुंचा दूंगा, यानी वहां पर नहर का पानी लगेगा। तो वह तो काम हो रहा है और इन्होंने दहलीज ही नहीं छत तक पानी पहुंचा दिया है। (हंसी) मैं भी उसी ज़िला का हूं जिस के यह हैं और आप हैं और मुझे खुशी है कि यह चौधरी छोटू राम का प्रोगाम बड़े जोरों से पूरा कर रहे हैं। (हंसी) तो मैं अर्ज कर रहा था कि इस बजट के पढ़ने से पता चलता है कि हमारे पंजाब का क्या नकशा बनने जा रहा है। इस में ऐग्रीकलचर और हार्टीकलचर का ज़िक्र है। मेरे दोस्तों को पता नहीं यह क्यों अच्छा नहीं लगा कि यहां पर ऐप्रीकौट्स और ऐप्लज़ ज्यादा हों क्या उन में पौष्टिक पदार्थ नहीं होता ? मगर यह चाहते हैं कि फ़ल जो कि इतनी बढ़िया चीज है मैं ही खाऊं, गरीब न खाएं। फिर इस में ज़िक्र है कि दरख्त उगाए जाऐंगे, गोबर को खाद के लिये इस्तेमाल में लाया जायगा। हुक्के में इसे इस्तेमाल नहीं करने दिया जायगा। मगर यह बात मेरे इन दोस्त को शायद इस लिये पसन्द नहीं आई क्योंकि यह बहुत हुक्का पीते हैं। इस लिये यह बात भी इन को पसन्द नहीं आई।

फिर इस में बिजली का ज़िक्र है। मेरे दोस्त ने फ़रमाया कि इस में शार्टफ़ाल हुआ है। मैं हैरान हूं कि वह जो काम यहां पर कनैक्शन देने के बारे में हुआ है उस की तरफ़ से आखें कैसे बन्द कर लेते हैं। इसी बजट में 1964-65 में इस काम के लिये 20 करोड रुपया रखा गया है। पता नहीं यह कैसे इन के दिमाग से निकल गया। फिर 1961-62 में कनैक्शन की तादाद साढे चार लाख थी, 1963-64 में यह बढ़ कर साढे छ: लाख हो गई और 1964-65 में इसे साढे आठ लाख तक ले जाने का इरादा है। और यही नहीं बल्कि अगले पांच साल में कोई ऐसा पंचायत एरिया नहीं होगा जिस में बिजली न

[श्री चान्द राम]

पहुंच जाए । (तालियां) मगर यह साहिब हैं कि कहते जाते हैं कि इस से काम चलने वाला नहीं है । इन्हों ने पानी की बात कही। मैं भी उन आदमियों में से हूं जो यह कहते हैं कि हरियाना में कम पानी मिलता है, वहां पर कम डिवैल्पमेंट हुई है मगर ज्वायंट पंजाब और आज़ादी के बाद के हरियाना में बहुत ज़्यादा तरक्की के काम हुए हैं । जनाब, मैं रोहतक में ऐग्ज़ेक्टिव अफ़सर रहा हूं । यह वह शहर है जो कि हरियाना में सब से बड़ा शहर माना जाता रहा है। वहां पहले सड़कें नहीं थीं, आबादी सिर्फ़ 30—35 हज़ार हुआ करती थी। मगर आज तो उस शहर की काया ही पलट गई है । वहाँ पर एक मैडीकल कालिज बन चुका है, मिलें लग रही हैं, इण्डस्ट्रियल एरियाज़ और अरबन ऐस्टेट्स, हस्पताल वगैरह बन गए हैं और यह चीज़ें शहर में ही नहीं बल्कि वहां से आगे देहात में भी जा रही हैं। पानी की यानी सिचाई की भी कई स्कीमें हैं । गुड़गांव कैनाल प्राजेक्ट है मगर उस का ज़िक्र भी नहीं किया बस अपने ही रोने रोते रहे । गुड़गांव कैनाल प्राजेक्ट से, वैस्ट जमुना फीडर से, लिंक ड्रेन्ज़ से और डाइवर्शन्ज़ से अगर हरियाना को पानी नहीं मिला है तो और किसे मिला है ? आप सभी जानते हैं कि पंजाबी एरिया में वाटरलागिंग से ज़मीन का काफ़ी हिस्सा खराब हो गया है इस लिये हम चाहते हैं कि हमारे इलाका में इरीगेशन बढ़े मगर यह सारा काम एहतियात से किया जाए ताकि हमें भी उस इलाके में वाटरलौगिंग का सामना न करना पड़े । मैं चाहता हूं कि महेंद्रगढ़, नाहड़, झझर तहसील और रेवाड़ी को भी पानी दिया जाए मगर इस तरीके से दिया जाए कि वहां पर वाटरलौगिंग न होने पाए ।

चेयरमैन साहिब, इस के बाद मैं उस काम का ज़िक्र करना चाहता हूं जो कि वहां पर कल्लर वाली ज़मीन को काबिले काश्त बनाने के लिये किया जा रहा है । मैं आप का ज़्यादा समय नहीं लेना चाहता मगर इतना ज़रूर कहना चाहता हूं कि यह बजट जो है यह एक नक्शा है जिसे हम इम्पलीमेंट करने जा रहे हैं । इस के लिये हमें एक ईमानदार मशीनरी की ज़रूरत है। मेरे दोस्तों ने बड़ा कुछ कहा कि यह सारी मशीनरी तो एक आदमी के विम्ज़ पर चलती है । मैं इस बात को अच्छी तरह से समझता हूं कि जो लैजिसलेचर है यह बजट पास करता है, पालिसी ले करता है मगर उसे इम्पलीमैंट अफसरान ही करते हैं । इन्हों ने जो बातें उन के मुताल्लिक कहीं पता नहीं यह उन को इस तरह से डीमारेलाइज़ करना चाहते थे या ऐनकरेज करना चाहते थे मगर मैं अच्छी तरह से जानता हूं कि अगर ऐडमिनिस्ट्रेशन के अफसर ईमानदार और मेहनती होंगे तो हम पंजाब के अन्दर पैदावार को दुगना करने के अपने लक्ष्य को ज़रूर पूरा कर लेंगे । लेकिन मुझे दुख है कि हमारे अफसर इस तरह के नहीं हैं । मैं सिर्फ नुक्ताचीनी करने के लिये उन का क्रिटिक नहीं हूं बल्कि कन्स्ट्रक्टिव सजैशन्ज़ देता हूं । जिस तरह से एक पोलिटीकल आदमी देशभक्ति के जज़बे के तहत काम करता है इसी

तरह से अगर अफसरान भी यह सोच कर कि मैं देश का काम अगर एक घंटा ज़्यादा कर लूं तो इस में क्या हरज है, मैं किसी गरीब की ग्रीवैंसिज़ दूर कर दूं, तकलीफ मिटा दूं देश के लिये एक घंटा ज़्यादा काम कर लूं तो इस से नैशनल करैक्टर ऊंचा होगा । अगर पालिसी की इम्पलीमैंटेशन बिना रिशवत और बिना फेवर के होगी तो देश आगे बढ़ेगा ।

चौधरी मुख्तियार सिंह मलिक : अगर अफसरान भी आप जैसे ही देशभक्त हो जाएं तब तो देश का भट्ठा ही बैठ जायेगा । (हंसी)

श्री चांद राम : चेयरमैन साहिब, मुझे भी वकालत पास किए हुए पांच छ: साल हो गए हैं । मैं तो किसी का पैसा छीनता नहीं, किसी का खून चूसता नहीं, मुफत में लोगों की सेवा करता हूं । (तालियां) इन से दो चार जमात ज़्यादा ही पढ़ा हूंगा और हज़ार रुपए की नौकरी छोड़ कर कांग्रेस में भरती हुआ हूं । (तालियां) (विघ्न) वज़ारत छूटने का मुझे गिला नहीं है, मैं तो अपने लीडर का वफादार हूं, अपनी पार्टी का वफादार हूं और वही काम करता हूं जिस का मुझे हुक्म मिलता है, यह नहीं कि मैं किसी वजह से फ्रस्ट्रेट होकर, निराश हो कर शोर मचाने लग जाऊं और जिस दरख्त की छाया में पला हूं उसी की जड़ को काटने लग जाऊं । (तालियां) और लीडर भी वह जो कि एक किसान का बेटा हो । कहते हैं कि किसान के बेटे ने माया इकट्ठी कर ली । अगर कर ली तो क्या हो गया । सेठ करोड़ी मल के पिता भिवानी में परचून की दुकान करते थे तो वह अब करोड़ी मल हो गया है (हंसी) डालमिया जैन वाले मुनीमी करते थे मगर अब वह डालमिया मिलों वाले हो गए हैं । तो अगर किसी किसान के बेटे ने कोल्ड स्टोरेज और सिनेमें बना लिये तो क्या गजब हो गया । असल बात तो यह है कि आदमी बढ़ता जाए, तरक्की करता जाए, गाली गुफतार करने की बजाए कन्स्ट्रक्टिव बात कहे । मगर यह आपोज़ीशन के दोस्त जो अपने आप को किसान कहते हैं, दिहाती बताते हैं पता नहीं एक दिहाती चीफ मिनिस्टर जो एक डिनेमिक परसनैलिटी हैं उस की मुखालिफत कैसे कर रहे हैं । उस ने इण्डस्ट्री देहात में पहुंचाई है, पंजाब का नाम सारे हिन्दुस्तान में ऊंचा किया है (घंटी) बाकी सब इस पर रश्क करते हैं । मैं आप का मशकूर हूं कि आप ने मुझे काफी वक्त दिया । मुझे अब इन से सिर्फ यही कहना है कि पंजाब गवर्नमैंट ने आप के सामने यह बहुत अच्छा बजट रखा है, आओ हम सब मिल कर—आपोज़ीशन वालों का काम आपोज़ीशन करना ही नहीं होता—आओ हम सब मिल कर इस को पूरी तरह से इम्पलीमैंट करें । अगर कहीं आप को कोई कमी नज़र आए तो आप बताएं कि इस को दूर किया जाए । इस चीफ़ मिनिस्टर ने जो एक डिनेमिक आदमी है और जो गरीबों का तरफदार है, इस ने हरिजनों को ऊपर उठाने के लिये बहुत कोशिश की है । उन का स्टैंडर्ड ऊंचा करने के लिये 10 करोड़ रुपया खर्च रखा है ।

[श्री चांद राम]

गरीब हरिजनों पर 10 करोड़ रुपया खर्च किया जाएगा। उन के स्टैंडर्ड आफ लिविंग को ऊंचा करने के लिए यह भावना है कि किस तरह सपरेस्ड और डीप्रेस्ड को ऊंचा उठाया जा सके।

इस के साथ ही एक और बात है कि हमारा प्रेस नहीं है यह बात सब ने मानी है कि रूलिंग पार्टी का प्रेस नहीं है। यह कई ऐसी बातों को दबा देता है कि जिस से देश की भलाई होने वाली नहीं। लीडिंग आर्टिकल लिखे जाते हैं और हाशिये निकाले जाते हैं कि चीफ मिनिस्टर खराब है, इन के लड़के ने यह कर दिया वह कर दिया। प्रेस एक आदमी के लिए नहीं, सब के लिए है। यह तो कह देंगे कि चीफ मिनिस्टर खराब है लेकिन यह नहीं कहेंगे कि रैज़ोल्यूशन पास करो कि गरीब को रोटी नहीं मिलती इस का प्रबंध ऐसे किया जाए। यहां पर ऐसी बातों को जो कंस्ट्रक्टिव हों डिस्करेज किया जाता है। वर्किंग कलासिज़ गरीब हैं उन की रोटी के सवाल को तो नहीं उठाएंगे। इस लिए प्रेस को रैवोल्यूशनाइज़ करने की ज़रूरत है। ऐसी बातों को हवा दी जाती है जिस से आम लोगों को कोई फायदा न हो हवा ऐसी बातों को देनी चाहिए जो आगे ले जाएं, हैल्पफुल साबत हों।

यहां पर स्टैबिलिटी का ज़िक्र किया गया। इस हकूमत में स्टैबिलिटी आई है। कांग्रेस में स्टैबिलिटी आई है। अगर स्टैबिलिटी न होती तो आज यह डैम और स्टील प्लांट न लगे होते।

यह स्टैबिलिटी कांग्रेस ने ही दी है। (प्रशंसा) और अगर हम इसी हिम्मत से आने वाले 10 साल में काम करते जाएं तो और भी हम तरक्की कर पाएंगे। इन अल्फाज़ के साथ मैं आप का शुक्रिया अदा करता हूं।

पंडित मोहन लाल दत्त (अम्ब्र) : चेयरमेन साहिब, मैं इस सदन में एक स्वतंत्र सदस्य हूं और अपने विचार भी स्वतन्त्र रूप में पेश करने की कोशिश करूंगा। राजनैतिक ढांचे में जो पार्टी हकूमत करती है वह अपने गुण बयान करती है और इस में मुबालगा आमेज़ी की बातें करती है। हम भी इधर बैठे थोड़ी बहुत मुबालगा आमेज़ी से काम लेते हैं।

यह सही है कि विकास भी हो गया है और इस के साथ ही साथ विनाश भी चल रहा है (हंसी) हम विनाश की तरफ ज़्यादा चल रहे हैं। मैं समालोचना कर रहा हूं। और गुणा दोष नेक नीयत से पेश कर रहा हूं। यह किसी की ज़ात पर हमला नहीं बल्कि सारे सूबे की भलाई के लिए बातें कह रहा हूं। मैं अर्ज़ करूं कि चीफ मिनिस्टर के खिलाफ बहुत वावेला हो रहा है कि यह खराब है। मैं कहता हूं कि यह आसमान से नहीं टपका बल्कि गलत तहज़ीब की वजह से इस तरह के लीडर पैदा हो जाते हैं। आज समाज के अन्दर लोभ लालच और अन्धेरगर्दी है। और समाज की डीफेक्स्ड वैल्यूज़ बन गई है।

कमर्शल सिवलीज़ेशन जो मगरब में थी उसे हम ने अपना लिया है। तिजारती उद्योग की सत्ता बन गई है। और इस ने सत्यानाश कर दिया है। हम मजबूर हो गए हैं।

मैं अर्ज़ करूं कि हुकमरान पार्टी पर बड़ी भारी ज़िम्मेदारी है। गीता में इस के बारे में आता है कि हमारी आचरणक सत्ता श्रेष्ठ जनों को बनाती है। यदि आचरण ठीक हो तो इस का असर जनता पर अच्छा पड़ता है मगर सत्ता का लोभ इतना बढ़ गया है कि यह हरेक में आ गया है। हरेक में किसी न किसी रूप में सत्ता और मोह दोनों हैं। एक तरह से मिलीटेंट ईगोइज़म चलता है। और इस का असर आज क्या है ? आज हम में अच्छे अच्छे और भले सज्जन मौजूद हैं लेकिन यह जो इक्तदार की बीमारी है और रोग है यह हमें खराब करता है। यह एक हवस है जो सारे गुणों पर पानी फेर देती है। और इस तरह से गुण नष्ट हो जाते हैं। एक शेर है :

"इश्क ने गालिब निकम्मा कर दिया
वर्ना हम भी आदमी थे काम के"

हम सब को गद्दी का इश्क है। हम सब इस से लिपटे हुए हैं। थोड़े बहुत हम सब इस इश्क का शिकार हैं। अगर हुकमरान जमात में इश्क आ जाए तो देश का कल्याण नहीं हो सकता। यह किशती के खवैया हैं, मल्लाह हैं और करणधार हैं। अगर हम इस गद्दी से लिपटे रहें, मोह में लगे रहें तो खुदा ही भला कर सकता है।

मैं अर्ज़ करता हूं कि पार्टीबाज़ी एक लानत है, इनसानियत के दायरे में एक इनहैरेंट ड़ीफेक्ट है, दोष है। एक पार्टी की हकूमत में यह दोश होना लाज़मी है। लेकिन डैमोक्रेसी में ऐसी पार्टीबाज़ी को इनसानियत की हदूद में सीमित रहना चाहिए। मेरा इलाका भूखे और नंगे लोगों का है। लेकिन हम यहां पर जनता की बातें नहीं कह पाते उन की भलाई के बारे में ठोस तजवीज़ों पर विचार नहीं कर सकते। एक तरफ से किसी के बारे में स्कैंडल की बात की जाती है और दूसरी तरफ से उस का जवाब दे दिया जाता है। हम कोई ठोस बात ड़िस्कस नहीं कर सकते। मैं यह सैल्फ अनैलिसिज़ कर रहा हूं। हम जब यहां पर नुकताचीनी करते हैं तो कई बार क्रोध में आ जाते हैं हालांकि हर बात पर शांति से, गम्भीरता से विचार करना चाहिए कि जो बात कही जाती है वह सही है या नहीं।

मैं अब दूसरी प्राब्लम्ज़ पर आता हूं। कृषि उत्पादन एक बड़ा अहम मसला है। उस में क्यों कमी हुई है मैं नहीं कहता कि योजना नहीं बनी या पुरुषार्थ नहीं हुआ, या प्रयत्न नहीं किए गए। जितना उत्पादन हुआ है वह भूमि सुधार से नहीं हुआ।

[पंडित मोहन लाल दत्त]

मैं बिना झिझक कह सकता हूं कि 16 साल देश को आज़ाद हुए हो गए हैं और इस समय में भूमि सुधार के बारे में कोई ध्यान नहीं दिया गया। इस के बारे में मैं एक बहुत बड़े पुरुष के व्यक्तित्व का हवाला दूंगा। इस बात पर हमारे पूजनीय प्रेज़ीडेंट डा० सर्वपल्ली राधाकृष्णन ने इस संबंध में क्या कहा कि खेती ने कहां तक तरक्की की है। इस को ध्यान में रखने की ज़रूरत है :

> "Indian farmers are intelligent, capable of accepting new methods and applying them to the development of agriculture."

So, if the farmers are good, the land is there and we are improving the irrigation facilities, what is it that has led to the deteri oration in agricultural production ? "He said it is nothing more than lack of true, wise leadership and administrative efficiency."

यह जो योजनायें ग्रो मोर फूड की हैं यह तो महज़ कागज़ी योजनायें हैं। हम बड़ी बड़ी स्कीमें बना ज़रूर लेते हैं, बड़े बड़े प्राजैकट्स भी बना लेते हैं, मगर उन की इम्पलीमेंटेशन नहीं होती। इस तरह से जो पैसा इन स्कीमों पर लगाया जाता है यह सारे का सारा ज़ाया जाता है। मैं इस संबंध में श्री डल्लेस की एक किताब में से कुछ फ़िकरे पढ़ कर सुनाना चाहता हूं। उन्हों ने इस के मुताल्लिक सारी बात लिखी है कि क्या वजह है जो हमारी पैदावार नहीं बढ़ती :

> "There has often been corruption in the Government and lack of interest in the kind of development that benefits the masses of the people. Semi feudal systems of land tenure have often suffered the initiative of the cultivators and thereby impeded agricultural production, at the same time creating a bitter sense of injustice throughout the country side."

उन्होंने कहा है कि हमारा जो एग्रेरियन स्ट्रक्चर है यह ग़लत बुनियादों पर खड़ा किया हुआ है। लैंड टैन्योर का भी ग़लत सिस्टम है। असल काश्तकारों को तो हकूक ही नहीं दिये जाते, न ही हमारे हां सही ढंग से कोई लैंड रिफ़ार्म्ज़ ही होते हैं। दूसरी वजह जो पैदावार न बढ़ने की है वह कुरप्ट एडमिनिस्ट्रेशन की वजह भी हो सकती है। मैं अपने वक्तव्य की पुष्टि के लिये यहां पर कुछ महापुरुषों के शब्दों के हवाले देने की कोशिश करूंगा। मैं वज़ीर साहिब माल को आप के द्वारा यह समझाना चाहता हूं कि यह ठीक है कि वह एक बहुत ही भद्र पुरुष हैं। एग्रीकल्चर के काम में इंट्रेस्ट भी बड़ा लेते हैं। मगर फिर भी ऐसा लगता है जैसे उन की कोई पेश नहीं चलती। मैं यह बात तकरीबन हर इजलास में कहता हूं, और हमेशा यही निवेदन करता हूं कि हम जो कानून बनायें वह ऐसे सरल हों जो सब की समझ में आ सकें। मगर आज हम जो कानून बनाते हैं वह ऐसे हैं कि जिन को समझना ही मुश्किल है। यह इतने इनएफीशेंट हैं कि यह हमेशा लोगों में कनफयूज़न पैदा करते हैं। मैं इस लिए मंत्री महोदय से गुज़ारिश करूंगा कि कोई न कोई ऐसी कमेटी स्थापित की जाये जो इस तरह के कानूनों पर विचार करे और इन को सुलझाए। यह जो गवर्नमेंट ने अदादोशुमार दिए हैं, जिस में बताया है कि इतनी सरप्लस जमीन है और इतनी आबादी नैनेंटस और छोटे छोटे जमींदारों की है, मैं समझता हूं महज

आंकड़े देने से ही यह मसला हल होने वाला नहीं है । आप इस के मुताल्लिक एक कमेटी बनायें जो इन सारे मामलों पर विचार करे । और तो और हमारे अफ़सर खुद यह कहते हैं कि यह कानून हमारी समझ में नहीं आता । मिस्टर ए० एल० फ्लैचर ने एक किताब सीक्रेट आफ दी लैंड टैन्योर के फोरवर्ड में लिखते हुए कमेंट्री की है । उन्हों ने लिखा है कि यह जो हमारी लैंड की लैजिसलेशन है यह टैनेंट्स का या फ़्लायंट्स का कोई मसला हल नहीं करती । अफसर खुद तंग होते हैं, कोई इन्फरमेशन सीक करनी हो तो भी बड़ी दिक्कतें आती हैं । एक तरफ तो सरप्लस एरिया दिखाया जा रहा है और दूसरी तरफ यह है कि आप मुज़ारे को बेदखल नहीं कर सकते । वह लिखते हैं :

"While in other districts it has become a problem to find land for all tenants out of the available surplus area acquired under the Land Ceilings Act, in this district things are just the reverse".

वह कहते हैं कि हमारे पास यहां कोई आदमी नहीं आता । फिर लिखते हैं :

"....Here 6,500 acres of surplus land has been "unoccupied" because the number of tenants eligible for occupancy rights, is much less than what is necessary for the land declared surplus. This was disclosed here yesterday by the Deputy Commissioner, Mr. K. D. Vasudeva, who said that in Faridkot and other tehsils of this district, Harijan cultivators were treated as 'siris' (Servants) and not as tenants in revenue records....".

यानी हरिजन काश्तकारों को सीरी कहा जाता है जो कि ग़लत है । वह आगे लिखते हैं :

"........ Unless the law was amended and conditions of resettlement were liberalised, nothing could be done to help "siris" ....".

डी. सी. साहिब आगे लिखते हैं :

"....there is a move to allocate the unutilized surplus area to tenants of lesser duration, i.e., of post-1956 period as well .

Mr. Vasudeva regretted that with the active assistance of village Panchayats, a number of landlords have dispossessed the tenants from their surplus lands, and said he has requested the Superintendents to take strict action against these landlords."

तो यह हालत है । फिर लिखते हैं :

"....In certain cases the landlords have dispossessed tenants who were recently "restored" with the help of police. "This will not be allowed to be repeated", the D. C. warned."

कहते हैं ऐसा हुआ है मगर आगे को हम नहीं होने देंगे ।

"...In reply to a question, the D.C. said the number of complaints of tampering with revenue records by Patwaris was daily increasing and disclosed that several

[पंडित मोहन लाल दत्त]

Patwaris have been suspended while many more were being charge-sheeted".

यह हैं हालात, जनाब चेअरमैन साहिब, जो मैं वजीर माल की सेवा में अर्ज़ करना चाहता हूं । इस लिये मैं कहूंगा कि इन हालात के पेशे नज़र आप कुछ न कुछ जरूर करें । उन साहिबान की एक कमेटी बना दें जो लैंड रिफार्मज़ में किसी तरह की दिलचस्पी रखते हों । आज हम देखते हैं कि इस तरफ़ तो कोई ध्यान नहीं दिया जाता, कोई दिलचस्पी नहीं दिखाई जाती । इस किसम का ज़रूरी मसला हो मगर एक वज़ीरे माल साहिब के सिवाये एक भी वज़ीर तशरीफ फर्मा नहीं । मैं और दूर की बात न करता हुआ अपने इलाके की भूमि की समस्या आप के सामने रखता हूं । कहीं पर पैदावार दुगनी करने का सवाल होगा कहीं पर ज़मीन सरपलस होने की बात होगी मगर मेरे इलाके में तो ज़मीन ही खत्म होती जा रही है । वहां जितना एरिया 1947 में अंडर-कलटीवेशन था अब नहीं है । सवां नदी के बहाव से मेरे इलाके की 8,000 एकड़ ज़मीन खत्म हो चुकी है । सरकार ने एक फ्लड कंट्रोल बोर्ड बनाया हुआ है । मगर जब तबाही होती है तो यह ख्याल किया जाता है कि मैदानों में ज़्यादा तबाही होती है लेकिन सब-माऊंटेनस एरिया में इस तबाही का इतना एहसास किया ही नहीं जाता । सब से पहले प्रायरटी मैदानी इलाके की, दूसरे नम्बर पर किसी और इलाके की और तीसरे नम्बर पर कहीं जाकर इस इलाके की प्रायरटी आती है । यह उस वक्त बारी आयेगी जब आप भी न होंगे और हम भी न होंगे । यह जो कुछ फ्लड कंट्रोल के सिल-सिले मे हमारी सरकार कर रही है हम चाहते हैं कि हमारे इलाका में भी कोई इरीगेशन की स्कीम चालू हो जब कि वहां पर बड़े अच्छे अच्छे साधन मौजूद हैं । अब मेरे कहने पर और ज़ोर देने पर कुछ स्कीमें चालू हुई हैं लेकिन उन में कई अड़चनें आती हैं । क्योंकि जहां स्कीमें बनाई जा रही हैं वहां बिजली नहीं लेजाई जा सकती, यह बिजली वालों की अपनी दिक्कत है ।

जनाब चेअरमैन साहिब, इनके जो कारनामे हैं, वह कहां तक गिनाऊं । यह इरीगेशन की बातें करते हैं लेकिन वहां पर नहरें तो क्या बनाएंगे इन से एक ट्यूब-वैल नहीं लगाया गया । वहां पर जो पानी पहले से ही बह रहा है उस को लिफट करके पानी की सुविधा दी जा सकती थी । लेकिन हकीकत तो यह है कि उन्होंने 16 साल से आंख उठा कर ही नहीं देखा ।

एक बात मैं अनअलाटिड इवैकुई लैंड की बाबत कहना चाहता हूं । इन्होंने इतना ग़लत कानून बनाया है कि मुस्लिम अनअलाटिड इवैकुई लैंड जो बहुत बड़ी मिक़दार में थी और जो हरिजनों को दी जा सकती थी वह सारी की सारी नीलाम कर दी गई और बहुत ही कम हरिजनों को ज़मीन मिल पाई है । अभी भी जो थोड़ी बहुत इवैकुई लैंड बच गई है, मैं गुज़ारिश करूंगा कि वह हरिजनों को दे दी

जाए तो उनका बहुत भला हो सकता है। लेकिन आपकी पार्टी वालों ने वज़ीर साहिब, वहां के हरिजनों के साथ न्याय नहीं किया है।

अब मैं विकास के बारे में अर्ज़ करता हूं। आप कहते हैं कि विकास के लिए रुपया बहुत चाहिए लेकिन अब रुपया आ कहां से सकता है क्योंकि टैक्सों के मारे तो लोगों का कचूमर निकाल दिया गया है, अब पैसा कहां से आ सकता है? लेकिन मैं फिर भी आपको पैसा बचाने का तरीका बतलाता हूं और वह यह है कि आप अपने खर्च घटाएं। और सिम्पल लिविंग की हमारे हुकमरानों को मिसाल कायम करनी चाहिए। और इसके लिए सबसे पहले वज़ीर साहिबान खुद कुरबानी करें। मैंने यह देखा है कि आपके जो खर्च हैं वह इस तरह से हैं कि जैसे दाढ़ी से मूछें लम्बी हो जाती हैं। श्री दरबारी लाल गुप्ता ने अपनी एक रिपोर्ट में जो रिट्रैंचमैंट कमेटी की रिपोर्ट के नाम से है, उसमें लिखा है कि मिनिस्टर साहिबान का खर्च 4 हज़ार के करीब बनता है जो वह गवर्नमैंट से चार्ज करते हैं और तीन हज़ार रुपया तो हर एक मिनिस्टर का एवरेज खर्च होता है जिसे सरकार को देना पड़ता है तो आप बतलाएं कि यह जनता के खजाने पर बोझ नहीं तो क्या है। कितनी शर्म की बात है कि पंजाब की ग़रीब जनता की दुर्दशा हो रही है। पंजाब की जनता कष्ट में दिन गुज़ार रही है, और मुसीबत से चिल्ला रही है। ऐसे दिन पंजाब की जनता ने कभी नहीं देखे थे लेकिन यह वज़ीर साहिबान और बड़े बड़े अफसर साहिबान के कानों पर जूं तक नहीं रेंगती .....

एक आवाज : मेम्बर साहिबान भी तो इसी श्रेणी में आते हैं।

पंडित मोहन लाल दत्त : जी हां, यह भी दुरुस्त है। मेम्बरों के जो टीएज़० हैं वह भी प्राफेट के तौर पर इस्तेमाल किए जाते हैं। वह भी नहीं होना चाहिए।

चेयरमैन साहिब, आप की विसातत से मैं एक बात और अर्ज़ करना चाहता हूं कि पूंजीपतियों को बहुत रियायतें सरकार दे रही है इस लिए कि इलैक्शनों में जो इतना रुपया इन्हें लगाना पड़ता है वह कहां से लाएं? वह यह इन्हीं लोगों से इकट्ठा करते हैं और उसके बदले में उन्हें भारी रियायतें देते हैं और वह फिर ग़रीब जनता से हेराफेरी करके अपनी रकम वसूल कर देते हैं। मतलब यह कि इस सबका ओनस ग़रीबों पर पड़ता है।

इनकी रिपोर्ट जो श्री दरबारी लाल गुप्ता ने दी थी उसमें उन्होंने साफ लिखा है कि अगर गवर्नमैंट ट्रांस्पोर्ट को अपने हाथ में ले ले तो बहुत इनकम हो सकती है। लेकिन अच्छे सुझावों की तरफ सरकार का ध्यान नहीं जाता।

मेरे यहां जो बबड़ घास, बैम्बू और रेज़िन है उसके जंगलात के जंगलात यह कारखानेदार लोग बहुत ही कम लीज़ पर ले लेते हैं। मेरे इलाके में यह बबड़

[पंडित मोहन लाल दत्त]
घास बहुत होती है लेकिन वहां पर थापर साहिब की मनौपली है, इसलिए वह जैसा चाहते हैं वैसी कीमत लोगों को चुकाते हैं । इस रिपोर्ट में लिखा है कि :

"I am simply astonished to find such a glaring example of damaging public funds and treating the same so lightly."

Mr. Chairman : A copy of the report from which the hon. Member is quoting is in possession of every hon. Member.

पंडित मोहन लाल दत्त : यह सफा 38 से 41 तक फारेस्ट के बारे में इस रिपोर्ट में दर्ज है । तो यह हाल है चेअरमैन साहिब इनका । और फिर शोर मचाते हैं । यहां क्वैश्चैन आवर के वक्त में एक होटल वाले की बात चली कि ऊपर वाला तो किसी का रिश्तेदार या क्या इसी तरह से है यह तो कुछ ही रुपए दे कर एक बड़ी बिल्डिंग रखे हुए है और नीचे वाला जो थोड़ा और बेडौल पोरशन है उसमें बेचारा एक पहाड़ का आदमी रहता है उसको 40 हजार रुपए साल के देने पड़ते हैं। इस तरह से यहां पर, जनाब, पावर पालेटिक्स चलता है

12-00 noon

जनाबेआली मेरे इलाके के बारे में जो गवर्नमेंट का रवैया है वह ठीक नहीं है । मैंने अभी कुछ और बातें कहनी थीं लेकिन मजबूर हूं समय खत्म हो गया है। जब आप फिर इस सदारत की कुर्सी पर बैठें तो मुझे ज्यादा समय देना । अब मैं बैठता हूं ।

श्री रूप सिंह फूल (हमीरपुर) : सदरे मुहतरिम, पेशतर इसके कि पेश कर्दा और जेरे बहस बजट पर अपना इजहारे खयाल करूं मुझे एक शेर याद आया है जो मैं अर्ज़ करना चाहता हूं ।

"ए जाने जहां पाज़ेब तेरी बेरब्त से नगमे गाती है,
यह रंग रहा ग़र महफल का अंजाम न जाने क्या होगा ।

सदरे मुहतरिम, चाहे कोई और कुछ कहे लेकिन मैं अपने मुअज़िज़ फिनांस मिनिस्टर को बधाई दिए बग़ैर नहीं रह सकता क्योंकि उन्होंने जो खसारे वाला बजट पेश किया है यह बिलकुल टैक्स फ्री बजट है । जो हमारा खदशा था कि ज्यादा टैक्स लगेंगे यह बजट उससे खाली है । इसके लिए मैं सरकार को मुबारिकबाद देता हूं । दूसरी खूबी यह है कि इसमें सोशलिज्म की तरफ भी कदम बढ़ाने का इशारा है । यह भी एक काबले ग़ोर बात है जिसके लिए सरकार बधाई की मुस्तहिक है । लेकिन मैं अर्ज करूंगा कि आज ही एक सवाल ज्यूडीशरी को एग्ज़ेक्टिव से अलग करने का ज़ेरे बहस आया तो उस पर सरकार की तरफ से कोई खातिरखाह जवाब नहीं दिया गया । मुझे समझ नहीं आती इस बात की कि जब संविधान में साफ तौर पर लिखा गया है कि एग्ज़ेक्टिव और ज्यूडीशरी अलहदा-२ होनी चाहिए

ग्रौर जब चन्द इज़लाह में हमारी स्टेट में यह तजरुबा कामयाब हो गया है तो क्यों बाकी इज़लाह में भी यह तजरुबा नहीं किया जाता ग्रौर बयक जुम्बशे कलम यह हुक्म क्यों नहीं किया जाता कि ज्यूडीशरी को एग्ज़ेक्टिव से ग्रलहदा किया जाता है। सदरे मुहतरिम, ज्यूडीशरी को एग्ज़ेटिव के नीचे रखने की बहुत बुराइयां हैं। इंडियन एवीडेंस एक्ट में एक सेक्शन 27 है जिस का मिसयूज़ होता है। खास कर ग्राम्ज़ एक्ट एंड एक्साइज़ एक्ट के तहत केसिज़ में दफा 27 I. E. U. एक्ट के प्रोवीज़न का दुरुपयोग किया जाता है ग्रगर किसी मैजिस्ट्रेट से कन्विक्शन कम हो तो डिप्टी कमिश्नर साहिब उस की जवाब तलबी करते हैं। गोया एग्ज़ेक्टिव के साथ चिमटे रहने से ज्यूडीशरी से मिसकैरिज ग्राफ जस्टिस होने का ज़्यादा इमकान है। इसलिए मैं गुज़ारिश करूंगा कि ज्यूडीशरी को जल्दी से जल्दी एग्ज़ेक्टिव से ग्रलहदा कर देना चाहिए।

इसके ग्रलावा हमारे खजाने पर जो बहुत बड़ा बोझ है वह हिन्दी रिजनल कमेटी ग्रौर पंजाबी रिजनल कमेटी का है। इनके काबिल एडवोकेट चाहे कुछ ही कहें मगर मैं समझता हूं कि पंजाब की जनता ग्रगर ईमानदार है, लेजिस्लेटर ग्रगर ईमानदार हैं तो हमें इन रिजनल कमेटियों को खत्म कर देना चाहिए। हमारी गवर्नमेंट पार्टी जिसके लीडर सरदार प्रताप सिंह कैरों है ग्रौर यह जो क्लेम करते हैं कि मैजारिटी हमारे साथ है and there is no doubt that the over whelming majority is with him, तो वह बड़ी ग्रासानी से सेंटरल गवर्नमैंट को मूव कर सकते हैं कि ग्रब रिजनल कमेटियों का काम खत्म हो चुका है, जबान के ग्राधार पर यूनिर्वसिटियां कायम हो चुकी हैं दोनों रिजनज़ में ज़बान के ग्राधार पर काम हो रहा है इस लिए इसे खत्म किया जाए। मैं समझता हूं कि जिस मकसद के लिए ये रिजनल कमेटियां बनाई गई थीं जब वह पूरा हो गया है तो इस सफेद हाथी को हम टी. ए., डी. ए. लेने के लिए ग्रौर ऐस्टेब्लिशमैंट की तनखाहों का खज़ाने पर बोझा डालने के लिए क्यों रखें। इस से हमें छुटकारा करना चाहिए।

इस के बाद मैं भूमि सुधारों के बारे में कुछ कहना चाहता हूं। इस के बारेमें बहुत कुछ कहा जा चुका है। ग्रामतौर पर कहा जाता है कि हम ने सिक्योरिटी ग्राफ टैंन्योर ऐक्ट पास करके मुज़ारों की मदद की है लेकिन दरग्रसल it is a misnomer. They are not for the security of tenants. In fact, they are for their insecurity. पण्डित मोहन लाल दत्त जी ने भी इस की तरफ इशारा किया था कि पिछले सेशन में कैरों साहिब ने वादा किया था कि 1964 तक इस स्टेट में लैंड रिफार्म किए जाएंगे मगर ग्राज तक नहीं हो पाए। इस का यह मतलब है कि समाज के गरीब तबके का बुरा हाल है। इस तरह से मैं हैरान हूं कि यहां पर समाजवाद किस तरह इन्ट्रोड्यूस हो सकता है। इस के लिए इन्होंने सिक्योरिटी ग्राफ लैंड टन्योर्ज़ एक्ट बनाया मगर मैं समझता हूं कि उस कानून को यह गलत नाम दिया गया है। कई ऐसी तहसीलें हैं खास कर ज़िला कांगड़ा में जहां पर ग्रगर मुज़ारा रसीद मांगे

[श्री रूप सिंह फूल]

कि मैं ग़ल्ला दे आया हूं तो उसे रसीद नहीं दी जाती और उसे बेदखल करने की वजह बनाई जाती है क्योंकि बर्डन आफ प्रूफ इस सैक्शन में मुज़ारे पर रखा गया है। इस लिए मुज़ारे बहुत मुश्किल में हैं। वह अगर बगैर रसीद लिए मालिक को हिस्सा दे आए तो अच्छा, नहीं तो मालिक छः फसल पहले का दावा कर देते हैं इस लिए जब तक यह खामी दूर नहीं होती उस वक्त तक यह खाब लेना कि प्रोडक्शन डबल हो जाएगी पूरा नहीं हो सकता कुछ हद तक पैदावार बेशक बढ़ जाए। इस लिए लैंड रिफार्म्ज़ करना निहायत जरूरी है।

सरदार अजमेर सिंह साहिब खुशकिस्मती से यहां बैठे हैं। मैं उन का ध्यान कांगड़ा ज़िला की इस खास समस्या की तरफ दिलाना चाहता हूं कि वहां पर 2 लाख 73 हज़ार 867 मुज़ारे हैं जिन में 9,288 वह मुज़ारे हैं जिन को क्लासिफाइड टैनेंट्स आफ डिस्ट्रिक्ट कांगड़ा कहते हैं। सन् 1868 में ज़िला कांगड़ा में बन्दोबस्त हुआ तो उस वक्त जो मुज़ारे 100 साल, 50 साल या 30 साल पहले ऐसी ज़मीनों पर मुसलसल काबिज़ थे जो पहले काश्त हुई थीं उन को मुज़ारे मारूसी न बनाया गया। बल्कि मुज़ारे मारूसी उन को बनाया गया जिन्होंने खुद नौतोड़ की। तो जो लोग 1868 से पहले वहां पर आबाद हुए और उस वक्त भी वहां आबाद थे और इस वक्त भी वहां पर आबाद हैं उन की तादाद 9,288 हैं। इन को कहते हैं इस के लिए classified tenants of Kangra District. मैं खुद बहुत सी अर्ज़दाशतें पेश कर चुका हूं और सरदार अजमेर सिंह के नोटिस में ज़बानी भी यह बात लाई गई है कि वह जो क्लासिफाईड टैनेंट्स आफ कांगड़ा डिस्ट्रिक्ट हैं उन को मालिक बना देना चाहिए। मैं सरदार अजमेर सिंह से अर्ज़ करूंगा कि वह उन गरीबों के हाल पर जल्दी रहम फरमाएं।

सरकारे अंग्रेज़ी के वक्त यह रिवाज था कि पंजाब में जो कुरप्ट अफसर हो अगर उसे सज़ा देनी हो तो उसे ज़िला कांगड़ा के किसी मकाम पर लगा दिया जाता था खास तौर पर पुलिस कर्मचारियों को। तो उस वक्त से यह टाइम आनर्ड ट्रेडीशन अब तक चल रही है। मैं सरकारी कर्मचारियों का पूरा एहतराम करता हूं। अगर वह काम न करें तो हकूमत कैसे चले लेकिन बाज़ सरकारी कर्मचारी ऐसे हैं जिनको मैं सरकारी ब्रह्मचारी कहता हूं। मैं अर्ज़ करता हूं कि उनको वहां कांगड़ा में न लगाया जाए। ऐसे कर्मचारी वहां कुरप्शन फैलाते हैं और हमारे पहाड़ी मासूम लोगों के जज़बात से खेलते हैं। हमारे हां फिजा इतनी मसमूम नहीं है जितनी यहां बाकी पंजाब में है। हमारा काम तो फौज में भरती हो कर देश की सेवा करना है। तो मैं हर महकमा के हैड से और सरकार से आप की विसातत से अर्ज़ करूंगा कि वहां ऐसे यंग अफ़सर भेजे जाएं जो शरीफ, स्याने हों और बदमाश और कुरप्ट न हों। मेरा यह अखलाक नहीं कि मैं किसी अफ़सर को यहां पर नंगा करूं। बस इतना कह देना ही काफी है कि सरकार की यही पालिसी है कि पिछड़े इलाकों को डिवैलप किया जाए लेकिन जब बुरे सरकारी कर्मचारियों को वहां लगा दिया जाता है

जिन का काम तरक्कियाती कामों की बजाए कुछ और होता है तो यह सरकार का मन्शा पूरा नहीं होता है । इस बात पर सरकार को बड़ी संजीदगी से गौर करना चाहिए ।

Mr. Chairman : I will give you only three minutes more.

श्री रूप सिंह फूल : आप ने 20 मिनट देने को कहा था । खैर मैं अर्ज़ करता हूं कि बाढ़ों के लिए पंजाब में करोड़ों रुपया रखा गया है । सब जानते हैं कि पहाड़ी इलाकों में जब बारिशें होती हैं तभी फ्लड्ज़ आते हैं । यहां पर तो फ्लफ्ज़ आते हैं और हमारी तरफ मकान गिरते हैं । हमारे यहां मकान घास फूस के होते हैं । बारिशों से वहाँ मकान गिरते हैं और फिर गर्मियों में आग लग जाती है लेकिन वहां पर रिलीफ नहीं मिलता है, अगर किसी एक आध को मिला है तो तीन चार साल के बाद । मेरे अपने हलके में कई ऐसे केस हुए हैं कि लोगों के मकान और मवेशी जल गए हैं और अगर ऐसी 25 वारदातें हुई हैं तो मुश्किल से कहीं एक दो को रिलीफ मिला होगा । मैं कहता हूं कि relief delayed is relief denied. इस सिलसिले में मैं फिर यह सुझाव दूंगा मैं पहले भी चीफ मिनिस्टर साहिब को यह सुझाव दे चुका हूं कि एक मखसूस रकम जो कम से कम तीन लाख हो हमारी हर तहसील के लिए बजट में रखी जाए और वहां के ऐस० डी० एम० की तहवील में रखी जाए कि जब ऐसी कोई वारदात हो तो फौरन उन को रिलीफ दिया जाए लेकिन अभी तक मेरी शुनवाई नहीं हुई है । मैं अर्ज़ करता हूं कि पंजाब में ज़िला कांगड़ा सब से पसमांदा ज़िला है और वहां सब से कम पर कैपीटा इन्कम है । कहा है कि :

"ज़िन्दगी के अदाराए गुल्शन में फूल कुछ तो खिला दिए होते,
हम ने जब ज़िकरे दर्द छेड़ा था काश तुम मुस्करा दिए होते ।"

अब हम ने जो ज़िकरे दर्द छेड़ा तो यहां सिर्फ एक वज़ीर साहिब विराजमान हैं । खैर, मैं अब बिजली की बात करता हूं (घंटी) भाखड़ा का राइट बैंक पावर हाउस हमारे कांगड़ा में है । लेकिन जिस तहसील से यह बिजली बन कर आती है वहां बिजली नहीं दी जाती है । मैं अर्ज़ करूंगा कि भाखड़ा डैम का कोसरी गांव हमीरपुर तहसील में वाक्या है । चार पांच साल हुए उसे कांगड़ा से छीन कर ज़िला होशियारपुर में मिला दिया गया है । इन्जनियरिंग का यह शाहकार जो ज़िला कांगड़ा में था जिसे दुनिया भर के लोग देखने आते हैं और जो हमारी इज्जत का निशान था वह भी इस सरकार ने हमारे से छीन कर जिला होशियारपुर को दे दिया है । कोसरी गांव 84 एकड़ का रकबा है जो कि हमें वापिस दिया जाना चाहिए । इस गांव को इस लिए काट कर दिया गया था कि यह ऊना के नज़दीक है इस लिए वहां मुकदमात का फैसला जल्दी हुआ करेगा । लेकिन अब मैं अर्ज़ करता हूं कि हमारे बड़सर में जो वहां से सिर्फ 8 मील है नई सब-तहसील बन गई है । इस लिए इस गांव को वापिस कर दिया जाए, वहां लोग बड़ी शिद्दत से इस बात की मांग कर रहे हैं । (घंटी) बस दो मिनट और लूंगा

[श्री रूप सिंह फूल]
मैं बड़े फख्र से यह बात कह सकता हूं कि किसी इलाका की फौजी खिदमात का सुनहरी हरूफ में ब्यान किया जाए तो हमारे ज़िला कांगड़ा का नाम सबसे ऊपर है। सारी 2,500 casualties during the present Chinese aggression including dead and missing हुई हैं जिन में से अकेले ज़िला कांगड़ा की 195 हैं और उन में से तहसील हमीरपुर की 65 हैं। गोया न सिर्फ पंजाब में बल्कि सारे हिन्दुस्तान को अगर देखा जाए तो ज़िलावाईज तो हम सारे देश को भरती में और मैदाने जंग में मरने में लीड कर रहे हैं। हमें इस बात का फख्र है लेकिन इस का सिला हमें यह मिला है कि जहां दूसरे प्लान में हमारे हमीरपुर सबडिवीज़न में 119 मील सड़कें बननी थीं वहां सिर्फ 7 मील भी मुश्किल से बनी हैं। गो अर्थ वर्क तो 30/40 मील का हुआ है लेकिन मुकम्मल 7 मील भी नहीं हुई हैं। अगर ऐसी ही रफतार रही तो कम से कम 70 साल 119 मील सड़कें बनने को लगेंगे। कई ऐसे रूट्स हैं जो लोगों ने अपनी हिम्मत से बनाए हैं। मैं ने वज़ीर साहिबान के पास और महकमा ट्रांसपोर्ट का दरवाजा भी कई बार खटखटाया है लेकिन अभी तक वहां सर्विस चालू नहीं हुई है और जब फौजी लोग चन्द यौम की छुट्टी पर घर आते हैं तो अपने कंधों पर बोझ उठा कर पैदल घर जाते हैं। वह कहते हैं कि जब हम देश के लिए मरने के लिए जा रहे हैं तब तो कम से कम मोटर में सफर करने की सहूलियत मिलनी चाहिए। उन के मुंह से यह बात सुन कर हमारा सिर शर्म से झुक जाता है। यह हकूमत देश में सोशलिज़्म कायम करना चाहती है जिस के मायनी हैं कि गरीब और पसमांदा लोगों को ऊपर उठाना है। मेरी अर्ज़ है कि इस पसमांदा पहाड़ी इलाके के साथ अगर सौतीली मां का सलूक इस हकूमत की तरफ से भी किया जाएगा तो फिर और कौन सी सरकार आएगी जो हमारी भलाई करेगी? (घंटी) शुक्रिया जनाब।

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ (ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ) : ਸਦਰੇ ਮੋਹਤਰਮ, ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੋ ਦੋਸਤ ਬੋਲ ਰਹੇ ਸਨ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਸਪੀਚ ਕੀਤੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸਜਣ ਬੋਲੇ ਹਨ ਉਹ ਤਾਂ ਹਿਜ਼ ਮਾਸਟਰ ਵਾਇਸ ਰਿਕਾਰਡ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਖੁਸ਼ਾਮਦ ਕਰਨ ਦਾ ਬੜਾ ਸੁਨਹਿਰੀ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸਦਾ ਪੂਰਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਖੈਰ ਮੈਂ ਇਹ ਗਲ ਛਡ ਕੇ ਅਸਲੀ ਮੌਜ਼ੂ ਤੇ ਆਂਦਾ ਹਾਂ। ਗਜ਼ਾਈ ਮਸਲਾ ਇਸ ਵਕਤ ਬੜੀ ਭਿਆਨਕ ਸੂਰਤ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰ ਚੁਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਕਤ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਬਹੁਤ ਖਰਾਬ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। 1947 ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਲੀਡਰਾਂ ਨੇ ਰਾਜ ਦੀ ਵਾਗਡੋਰ ਸੰਭਾਲੀ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਇਹ ਯਕੀਨ ਦਿਲਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਖੁਰਾਕ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਸੈਲਫ ਸਫੀਸ਼ੈਂਟ ਬਣਾ ਦੇਣਗੇ, ਸਨਅੱਤੀ ਤਰੱਕੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇਥੇ ਬੈਲੇਂਸਡ ਇਕਾਨੋਮੀ ਚਲੇਗੀ। ਲੇਕਿਨ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਜਦੋਂ 1952 ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗਲ ਯਾਦ ਕਰਾਈ ਗਈ ਤਾਂ

ਸਾਡੇ ਪਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਮੁਲਕ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਵਾਅਦੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ ਹਨ। ਲੇਕਿਨ ਉਹ ਭੁਲ ਗਏ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਕ ਲਮਹੇ ਦੀ ਨਦਾਮਤ ਨਾਲ 40 ਕਰੋੜ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪੇਟ ਦੀ ਅੱਗ ਨਹੀਂ ਬੁਝ ਸਕਦੀ। ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫਿਰ ਇਹ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਖੁਰਾਕ ਵਿਚ ਅਗਲੇ 5 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਖੁਦਕਫੈਲ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਲੇਕਿਨ ਅਸੀਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ 1,55,18,000 ਮਣ ਕਣਕ ਬਾਹਰ ਤੋਂ ਮੰਗਾਈ ਹੈ ਅਤੇ 1360 ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਇਸ ਲਈ ਬਾਹਰ ਭੇਜਿਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਫਿਰ ਇਹ ਸਵਾਲ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਵਾਅਦਾ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ। ਅਜ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ 18 ਸਾਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਖੁਰਾਕ ਦਾ ਮਸਲਾ ਉਥੇ ਹੀ ਖੜਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਖੜਾ ਸੀ। ਬਾਜ਼ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਹੇਠਾਂ ਚਲੇ ਗਏ ਹਾਂ। ਪਹਿਲੇ ਐਨੀਆਂ ਦਿੱਕਤਾਂ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਦੇਸ਼ ਵਾਸੀਆਂ ਨਾਲ ਬੜੇ ਬੜੇ ਵਾਅਦੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਮਿਆਰ ਉੱਚਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜਰੂਰਤਾਂ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਸਕਿਆ ਕਰਨਗੀਆਂ। ਵਡੇ ਵਡੇ ਪਲੈਨ ਬਣਾਏ ਗਏ। ਲੇਕਿਨ ਤੁਸੀਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਉ ਕਿ ਜ਼ਰੂਰਯਾਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਕਿਥੋਂ ਤੋਂ ਕਿਥੇ ਪਹੁੰਚ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਭਲਿਆਂ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਮੁਲ ਇਸ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਘਟ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਲੋਕ ਤਦ ਵੀ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਕਿ ਕਾਲ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਕਣਕ ਦਾ ਭਾਅ 73 ਰੁਪਏ ਕੁਇੰਟਲ ਤੋਂ ਘਟ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ। ਪਹਿਲੇ ਪਲੈਨ ਦੇ ਵੇਲੇ ਖੰਡ ਦਾ ਭਾਅ 6 ਆਨੇ ਸੇਰ ਸੀ। ਦੂਸਰੇ ਪਲੈਨ ਦੇ ਵੇਲੇ 12 ਆਨੇ, 13 ਆਨੇ ਸੇਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਤੀਸਰੇ ਪਲੈਨ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰੀ ਭਾਅ ਤਾਂ 18 ਆਨੇ ਫੀ ਕਿਲੋ ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਪਰ ਬਲੈਕ ਵਿਚ 2–4 ਰੁਪਏ ਦੀ ਕਿਲੋ ਕੀਮਤ ਪਹੁੰਚ ਗਈ। ਐਨੀਆਂ ਪਲੈਨਾਂ ਬਨਾਉਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਅਤੇ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਅਦ ਵੀ ਸਾਡੀ ਹਾਲਤ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਾਯੂਸੀ ਦਿਨ ਬਦਿਨ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ। ਐਥੇ ਗੌਰਮਿੰਟ ਵਲੋਂ ਬਬਾਂਗੇ ਬੁਲੰਦ ਸ਼ੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਦੇ ਮਾਅਨੇ ਤਾਂ ਇਹੋ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਾਫਿਟੀਰਿੰਗ ਏਜੰਸੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਜਿਸ ਕੀਮਤ ਤੇ ਚੀਜ਼ ਪ੍ਰੋਡਿਊਸ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਸੇ ਕੀਮਤ ਤੇ ਕੰਜ਼ਿਊਮਰ ਨੂੰ ਮਿਲੇ। ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਫੂਡ ਮਨਿਸਟਰ ਸ਼੍ਰੀ ਅਜੀਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਜੈਨ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 20 ਲਖ ਮਣ ਅਨਾਜ ਸ਼ਰਕਾਰ ਦੇ ਸਟੋਰਾਂ ਵਿਚ ਸੜ ਗਿਆ, ਕੀੜੇ ਲਗ ਗਏ ਅਤੇ ਚੂਹੇ ਦਾਅਵਤਾਂ ਉਡਾਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਐਥੇ ਇਨਸਾਨ ਦਾਣੇ ਦਾਣੇ ਨੂੰ ਤਰਸਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਸਰਕਾਰੀ ਤੌਰ ਉਪਰ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ 35% ਸੁਫੈਦ ਅਤੇ 65% ਲਗੀ ਹੋਈ ਕਣਕ ਮਿਲਾ ਕੇ ਆਟਾ ਪੀਸੋ ਅਤੇ 55 ਨਵੇਂ ਪੈਸੇ ਫੀ ਕਿਲੋ ਕੰਟਰੋਲਡ ਰੇਟ ਉਪਰ ਵੇਚੋ। ਪਰ ਇਹ ਕੰਮ ਵੀ ਸੈਟਿਸਫੈਕਟਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਖਬਾਰਾਂ ਰਾਹੀ ਖਬਰਾਂ ਆਈਆਂ ਹਨ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਕਣਕ ਚੱਕੀਆਂ ਤੇ ਪੀਸੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਸੜੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੀੜਿਆਂ ਨੇ ਖਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਕਿ ਡਿਪੂਆਂ ਉਪਰ ਤੋਲਿਆ ਵੀ ਘਟ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਆਟਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਚਦਾ ਹੈ ਉਹ ਬਲੈਕ ਮਾਰਕਿਟ ਵਿਚ ਵੇਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹੋ ਹਾਲਤ ਚੀਨੀ ਅਤੇ ਚਾਵਲ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਖੁਰਾਕ ਦੀਆਂ ਚੀਜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਤੋਲੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਹੇਰਾ ਫੇਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਘਟੀਆ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਚੀਜਾਂ ਦੀ

[ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ]

ਮਿਲਾਵਟ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਮਿਕਦਾਰ ਵਧਾ ਕੇ ਅਸਲੀ ਚੀਜਾਂ ਨੂੰ ਬਲੈਕ ਵਿਚ ਵੇਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬੜੀਆਂ ਬੁਲੰਦ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਦਾਅਵੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਕਾਇਮ ਕਰਨਾ ਹੈ ਪਰ ਅਮਲ ਇਸ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਅ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਕਦਮ ਨਹੀਂ ਪੁਟਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਯੂ. ਪੀ. ਵਿਚੋਂ ਗੁੜ ਐਕਸਪੋਰਟ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸਾਨ ਸਤਿਆਗ੍ਰਹਿ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸਿਰਾਂ ਉਪਰ ਗੁੜ ਢੋ ਢੋ ਕੇ ਹਦੂਦ ਨੂੰ ਕਰਾਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੁੜ ਦੂਸਰੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਵਿਕ ਸਕੇ।

[*Deputy Speaker in the Chair*]

ਯੂ. ਪੀ. ਵਿਚ ਗੁੜ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਗੁੜ ਦੀ ਕਮੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਗੁੜ ਐਥੇ ਆਉਣ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ। ਸਾਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਉਹ ਕਿਹੜੇ ਕਨੂੰਨ ਹਨ ਜਾਂ ਕਾਂਸਟੀਚਿਊਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਦਫ਼ਾਤ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਣਕ ਨੂੰ ਤਾਂ ਐਥੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਪਰ ਗੁੜ ਐਥੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਗੁੜ ਦਾ ਭਾਅ ਹੁਣ ਫਿਰ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਨਤੀਜੇ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਗੁੜ ਡਿਪੂਆਂ ਤੇ ਵਿਕ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਮੇਂ ਦੀ ਮੰਗ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁੜ ਸਸਤਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਹੋਵੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਤਕ ਕਿ ਫੇਵਰੇਬਲ ਕੰਡੀਸ਼ਨਾਂ ਨਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ। ਆਦਾਦੋਸ਼ੁਮਾਰ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦਿਨ ਬਦਿਨ ਘਟ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਈਸ ਇੰਡੈਕਸ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ।

Deputy Speaker : Please wind up (*interruptions*)

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਬੋਲਦਿਆਂ ਅਜੇ ਪੰਜ ਮਿੰਟ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਤੁਸੀਂ ਕਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਵਾਈਂਡ ਅਪ ਕਰੋ।

ਮੈਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਕਿ 1962-63 ਵਿਚ ਜ਼ਰਈ ਪੈਦਾਵਾਰ ਪਹਿਲੇ ਨਾਲੋਂ 3.3% ਘਟ ਹੋਈ। ਚਾਵਲ 21 ਲਖ ਮਣ ਦੇ ਕਰੀਬ ਘਟ ਪੈਦਾ ਹੋਏ। ਚੀਨੀ 7½% ਘਟ ਹੋਈ। ਪਰ ਕੀਮਤਾਂ ਪਹਿਲੇ ਨਾਲੋਂ 17½% ਵਧ ਗਈਆਂ। ਦੇਸ ਦੀ ਆਬਾਦੀ 1950 ਵਿਚ ਤਾਂ 2% ਵਧੀ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ 2.3% ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ। ਆਬਾਦੀ ਵਿਚ ਦਿਨ ਬਦਿਨ ਇਜ਼ਾਫ਼ਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਿਚ ਕਮੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਸਰਦਾਰ ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲੁਧਿਆਣੇ ਵਿਚ ਸਪੀਚ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖੁਰਾਕ ਦਾ ਮਿਆਰ ਉਚਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਰਦਾਰ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਹੋਰੀਂ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਅੰਡੇ ਦੇਣਗੇ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਸਕੂਲ ਦੇ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਮਾਸਟਰ ਗੁਰਬੰਤਾ ਸਿੰਘ ਹੋਰੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਕਰੇ ਖਾਣੇ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਉ, ਮੁਰਗੇ ਖਾਇਆ ਕਰੋ। ਪੁਰਾਣੇ ਵਕਤਾਂ ਦੀ ਇਕ ਕਹਾਵਤ ਹੈ ਕਿ ਫਰਾਂਸ ਦੀ ਇਕ ਮਲਿਕਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਭੋਲੇਪਨ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਮਹਲ ਵਿਚ ਖੜੀ ਹੋਕੇ

ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਤਾਂ ਉਹ ਕੇਕ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ। ਉਹੋ ਗਲ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਬੀਤ ਰਹੀ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਥੇ ਆਟਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਪਰ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅੰਡੇ ਖਾਉ, ਮੁਰਗੇ ਖਾਉ, ਮੱਛੀ ਸਸਤੀ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗੇ ਮਛੀ ਖਾਉ। ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਸਰਕਾਰ ਮੁਨਾਫੇਖੋਰੀ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਕਰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਖੁਦ ਕਣਕ ਵਿਚ 12 ਰੁਪਏ ਫੀ ਕੁਇੰਟਲ ਮੁਨਾਫਾ ਕਮਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਸ਼ਾਰਟੇਜ ਕਰੀਏਟ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਮੁਨਾਫਾ ਕਮਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਛੋਟੇ ਵਿਉਪਾਰ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਇਸ ਦੀ ਇਹ ਨੀਅਤ ਹੋਵੇ। ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ ਖੁਦ ਮੁਨਾਫਾ ਕਮਾਉਣ ਲਈ ਭਾਅ ਵਧਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਜਿਹੇ ਕਦਮ ਉਠਾਵੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਪੈਦਾਵਾਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਤਦ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਫਾਰਮ ਲੈਵਲ ਤੇ ਤਰੱਕੀ ਹੋਵੇ। ਅਸੀਂ ਵੇਖ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸੀਡ ਫਾਰਮਜ਼ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬਣਾਈਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਖੁਦ ਸਰਕਾਰ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਦਸਦੀ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਘਾਟੇ ਵਿਚ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਸੀਡ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਨਿਕੰਮੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਮਾਰਕਿਟ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਨਾਲ ਘਾਟਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਗੌਰਮਿੰਟ ਕੋਲ ਐਕਸਪਰਟ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਜ਼ਰਾਏ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਮੋਡਰਨ ਇੰਪਲੀਮੈਂਟਸ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਰੀਸਰਚ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਇਕ ਆਮ ਆਦਮੀ ਕੋਲ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਜਿਹੜਾ ਜਵਾਬ ਗੌਰਮੈਂਟ ਨੇ ਦਿਤਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਸ਼ਰਮ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬਜਾਏ ਤਰੱਕੀ ਕਰਨ ਦੇ ਅਸੀਂ ਦਿਨ ਬਦਿਨ ਪਿਛੇ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਪੈਦਾਵਾਰ ਡਬਲ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇਗੀ। 1953 ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਅਸਾਂ ਅਗਰੇਰੀਅਨ ਰੀਫਾਰਮਜ਼ ਲਈ ਬੜੇ ਕਾਨੂੰਨ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਹੁਣ 1964 ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਜਿਹੜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਅਜ ਤਕ ਹਾਸਲ ਹੋਈ ਉਸ ਵਿਚੋਂ 20 ਫੀ ਸਦੀ ਵੀ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ ਜਾ ਸਕੀ। ਜਿਹੜੀ ਇਵੈਕੂਈ ਲੈਂਡ ਸੈਂਟਰ ਕੋਲੋਂ ਮਿਲੀ ਹੈ, ਚਾਹੀਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਸਾਨ ਕਿਸ਼ਤਾਂ ਤੇ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਪਰਮਾਨੈਂਟਲੀ ਉਸ ਉਪਰ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਬਾਰ ਬਾਰ ਉਜੜਦੇ ਨਾ। ਪਰ ਉਸ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਨੀਲਾਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਦਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਜਿਹੜੇ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਰ ਬਾਰ ਉਜਾੜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਵਿਆਂ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਬੈਠਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਮਾਈਂਡ ਵਿਚ ਸਟੈਬਿਲਿਟੀ ਹੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੰਮ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਤਵਜੁਹ ਦਿਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਲਾਕਾ ਬੇਟ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੀ ਤਕਸੀਮ ਦਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਹੋਇਆ ਕੀ? ਬਗੈਰ ਮੁਰੱਬਾਬੰਦੀ ਐਵੇਂ ਹੀ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇ ਦਿਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਪੰਜ ਪੰਜ ਏਕੜ ਇਕ ਇਕ ਨੂੰ ਦੇਣੀ ਸੀ ਔਰ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸੌ ਰੁਪਿਆ ਫੀ ਏਕੜ ਬੰਜਰ ਜਮੀਨ ਲਈ ਗਰਾਂਟ ਦੇਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਜਿਥੇ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਫਸਰ ਇਹ ਪੈਸਾ ਤਕਸੀਮ ਕਰਨ ਗਏ ਉਥੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਥਾਨੇਦਾਰ ਵੀ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਔਰ 10% ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿਚ ਵਸੂਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚੰਦ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਹ ਪੈਸੇ ਨਹੀਂ ਦਿਤੇ ਉਹ ਅਜ ਦੋ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਤਕ ਵੀ ਉਸ ਤਕਾਵੀ ਦੇ ਕਾਗਜ਼ਾਤ ਲਈ ਫਿਰਦੇ ਨੇ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਜੇ ਤਕ ਪੈਸੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਗਰਾਂਟਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਉਹ ਹੁਣ ਢੂੰਡਿਆਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ। ਬਾਰ ਬਾਰ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਸਰਦਾਰ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨੋਟਿਸ

[ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ]

ਵਿਚ ਲਿਆਂਦੀਆਂ ਗਈਆਂ ਲੇਕਿਨ ਅਜੇ ਤਕ ਉਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਇਮਪਰੂਵਮੈਂਟ ਨਹੀਂ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ।

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ : ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਈ ਕੇਸ ਬਣਾਏ ਸਨ ।

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਖਾਦ ਦੀਆਂ ਤਕਾਵੀਆਂ ਬੜੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ । ਖਾਦ ਇਸ ਲਈ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧੇ । ਪਿਛਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿਚ ਇਕ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਬਾਹਰੋਂ ਜਿਹੜੀ ਇਮਪੋਰਟ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਤਕਸੀਮ ਦਾ ਹਾਲ ਕੀ ਹੈ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਕਾਵੀਆਂ ਦਿਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਉਹ ਆਦਮੀ ਅਜ ਲਭਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਸਦੀਕਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਉਹ ਨਹੀਂ ਲਭਦੇ ; ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਰਪੰਚਾਂ ਦੇ ਦਸਖਤ ਸਨ ਉਹ ਮੁਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਸਾਡੇ ਦਸਖਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹਨ । ਮੇਰੀ ਆਪਣੀ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਤਹਿਸੀਲ ਵਿਚ 17 ਲਖ ਰੁਪਿਆ ਤਕਸੀਮ ਹੋਇਆ ਲੇਕਿਨ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਕਿਸ ਨੂੰ ਦਿਤਾ, ਕਦੋਂ ਦਿਤਾ (ਘੰਟੀ) । ਕਮਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋ । ਬੋਲਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਤੇ ਬੋਲਣਾ ਕੀ ਹੈ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : 17 ਮਿੰਟ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਵਾਈਂਡ ਅਪ ਕਰੋ ਹੁਣ । ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਂਗੂ ਦੂਜਿਆਂ ਨੇ ਵੀ ਬੋਲਣਾ ਹੈ । (He had already taken seventeen minutes. He should wind up now, others are also equally keen to speak.)

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਬੋਲਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਜਲਦੀ ਜਲਦੀ ਖਤਮ ਕਰੋ । ਇਸ ਕਾਗਜ਼ ਨੂੰ ਪਰੇ ਰਖ ਦਿਉ । ਜ਼ਬਾਨੀ ਜੋ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਝਟਪਟ ਕਹਿ ਲਉ । (He should wind up early. He should please keep away his notes and have his say quickly.)

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਜਲਦੀ ਜਲਦੀ ਹੀ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਜਿਹੜੀਆਂ ਸੀਡ ਫਾਰਮਾਂ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਖਰੀਦੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਬਿਲਕੁਲ ਨਿਕੰਮੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ ਨਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਹੋਇਆ ਔਰ ਨਾ ਹੀ ਚੰਗੇ ਬੀਜ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਸਕੇ । ਹਾਂ ਘਾਟਾ ਜ਼ਰੂਰ ਪਿਆ । ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਜ਼ਰਾਇਤੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦਾ ਤੁਅੱਲਕ ਹੈ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ । ਇਸ ਵਕਤ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਤਨੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚੋਂ 40 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਡੀਲਰਜ਼ ਨੂੰ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਹੁਣ ਇਸ ਸਕੀਮ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ

ਟਰੈਕਟਰ ਲੈਕੇ ਦਿਤੇ ਜਾਣਗੇ । ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਕੀ ਰਾਜ਼ ਹੈ । ਕਿਤਨੇ ਟਰੈਕਟਰ ਕਿਸ ਨੇ ਖਰੀਦਣੇ ਹਨ । ਕਿਸ ਕੀਮਤ ਤੇ ਖਰੀਦਣੇ ਹਨ ਔਰ ਕਿਵੇਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚੋਂ ਉਹ ਰੁਪਿਆ ਕਿਸ ਕਿਸ ਦੀ ਜੇਬ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਹੈ । ਇਸ ਵਕਤ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਤੋਂ ਤਾਂ ਇਹ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਪਾਸੇ ਧਾਂਦਲੀ ਹੀ ਧਾਂਦਲੀ ਮਚੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬੇਟ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਇਕ ਹਲ ਦੇ ਪਿਛੇ ਪੰਜ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇਣੀ ਹੈ । ਲੇਕਿਨ ਜ਼ਮੀਨ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਜੋ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਨਹੀਂ । ਮੈਨੂੰ ਪਰਸੋਂ ਪਤਾ ਲਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਾਹਲੇ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲੋਂ ਨਵੀਆਂ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਲੈ ਲੈ ਕੇ ਨਵੇਂ ਨਾਂ ਲਿਖੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਸ ਲਈ 25/25 ਰੁਪਏ ਫੀ ਅਰਜ਼ੀ ਰਿਸ਼ਵਤ ਲਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ । (ਘੰਟੀ) ਨਜ਼ੂਲ ਜਾਂ ਦੂਜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਉਥੇ ਪੁਰਾਣੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਅਤੇ ਆਸਾਨ ਕਿਸ਼ਤਾਂ ਤੇ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਵਿਚ ਬੇਦਖਲੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਬਾਰ ਬਾਰ ਚੁਕਣ ਚਕਾਉਣ ਨਾਲ ਤੋੜਾ ਫੋੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰਿਸ਼ਵਤਾਂ ਦੇਣੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ ਔਰ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਲਿਆਉਣੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ ਔਰ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਤਵਜੁਹ ਦੇਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸਾਰਾ ਵਕਤ ਪੇਸ਼ੀਆਂ ਭੁਗਤਣ ਵਿਚ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਦੂਜੀ ਗਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਫਰੈਗਮੈਨਟੇਸ਼ਨ ਦੀ ਵਜਾਹ ਨਾਲ ਜਿਹੜੀਆਂ ਹੋਲਡਿੰਗਜ਼ ਹਨ ਇਹ ਅਨਇਕਾਨੋਮਿਕ ਹੁੰਦੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ । ਇਕ ਟਰੈਕਟਰ ਵੈਸੇ ਦੋ ਸੌ, ਢਾਈ ਸੌ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਲਈ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਅਡ ਕੋਈ ਹੋਰ ਤਰੀਕਾ ਅਪਨਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਇਕਨਾਮਿਕ ਪ੍ਰਾਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ । ਪਰ ਹੁਣ ਪੰਜ ਪੰਜ ਏਕੜ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਔਰ ਨਾਲ ਹੀ ਟਰੈਕਟਰਾਂ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਦਾ ਵੀ ਐਲਾਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਕੁਝ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ ਕਿ ਹੋ ਕੀ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਉ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲੀ ਪੁਸ਼ਤ ਵਿਚ ਹਾਲਤ ਕੀ ਹੋਵੇਗੀ । ਪੰਜ ਪੰਜ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵੰਡ ਅਗੋਂ ਕੀ ਹੋਵੇਗੀ । (ਵਿਘਨ) ਕਿਥੋਂ ਲਿਆਉਗੇ ਜ਼ਮੀਨ ਉਹਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ?

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ : ਕੋਈ ਸੁਜੈਸ਼ਨ ਦਿਉ । (ਵਿਘਨ)

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖੇਤਾਂ ਵਲੋਂ ਹਟਾਉ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੰਡਸਟ੍ਰੀਜ਼ ਵਲ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦਿਉ (ਘੰਟੀ) । ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਸਰਦੀਆਂ ਦੀ ਵਜਾਹ ਨਾਲ ਕੋਰੇ ਨਾਲ ਜਿਹੜੀ ਫਸਲ ਮਾਰੀ ਗਈ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਪੰਜਾਹ ਕਰੋੜ ਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਤਬਾਹ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਕਮ ਅਜ਼ ਕਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਾਲੀਆ ਔਰ ਆਬਿਆਨਾ ਮੁਆਫ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਗੰਨੇ ਦਾ ਬੀਜ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਚਾਰੇ ਦਾ ਨਿਕਾਸ ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

Deputy Speaker : Please wind up now.

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ . ਬਸ ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ ਦੇਰ ਵਿਚ ਖਤਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ . ਇਕ ਮਿਨਟ ਵਿਚ ਖਤਮ ਕਰੋ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬੋਲਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿਆਂਗੀ (He should please wind up within a minute. I will not allow him to carry on beyond that).

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਮੁਆਫ ਕਰਨਾ, ਇਕ ਮਿਨਟ ਵਿਚ ਮੈਂ ਵਾਈਂਡ ਅਪ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ । I can not do that. ਮੈਂ ਵੀ ਹਾਊਸ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਹਾਂ (ਵਿਘਨ) ਸੋ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਤਬਾਹ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੰਪਨਸੇਟ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਹੁਣ ਮੈਂ ਦੋ ਚਾਰ ਲਫਜ਼ ਕੋਆਪਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਬਾਰੇ ਵੀ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਸ ਦਾ ਰੌਲਾ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਲਿਆਉਣ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਆਪ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰੀਪੋਰਟਾਂ ਵਲ ਦਿਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਖੁਦ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ । ਉਹ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਨੇ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀਆਂ । ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮਿਨਿਸਟਰੀ ਆਫ ਕੋਆਪਰੇਸ਼ਨ, ਗੌਰਮਿੰਟ ਆਫ ਇੰਡੀਆ, ਦੀ ਰੀਪੋਰਟ ਵਿਚ ਉਸ ਸਾਰੀ ਗਲ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕੋਆਪਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਫੰਡਜ਼ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਐਲੋਕੇਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਉਹ ਖਰਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜੋ ਖਰਚ ਕੀਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਿਸਯੂਜ਼ ਹੋਇਆ । ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਅਕਾਊਂਟੈਂਟ ਜਨਰਲ ਨੇ 1960-61 ਦੇ ਫੰਡਜ਼ ਦੀ ਚੈਕਿੰਗ ਕਰਦਿਆਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ 1000 ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਕਰੈਡਿਟ ਸੁਸਾਇਟੀਆ ਵਿਚੋਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਰਾਂਟ ਦਿਤੀ ਗਈ, 321 ਕੇਸਿਜ਼ ਅਜਿਹੇ ਸਨ ਜਿਨਾਂ ਨੂੰ 1.16 ਲਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਸਬਸਿਡੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਲੇਕਿਨ ਕੋਈ ਇਮਪਰੂਵਮੈਂਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੋਈ–ਨਾ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਵਿਚ ਔਰ ਨਾ ਹੀ ਨਫੇ ਵਿਚ । ਅਗੇ ਜਾ ਕੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦੋ ਲਖ ਤਿੰਨ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ 119 ਸੁਸਾਇਟੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੋਦਾਮ ਬਣਾਉਣੇ ਸਨ । ਉਨਾਂ ਕੇਸਿਜ਼ ਵਿਚ ਯੂਟੀਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਵੀ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿਤੇ ਗਏ ਲੇਕਿਨ ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਹ ਰੁਪਿਆ ਬਿਲਕੁਲ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ । (Voices of shame, shame from the opposition.)

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਬੈਠ ਜਾਉ । (The hon. Member should resume his seat now.)

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਇਹ ਇਕੋ ਪੁਆਇੰਟ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਬੈਠ ਜਾਵਾਂਗਾ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : No please. ਇਕ ਮਿਨਟ ਵਿਚ ਖਤਮ ਕਰੋ । (No please. Wind up within a minute.)

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਬਸ ਇਹ ਪੁਆਇੰਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਬੈਠਦਾ ਹਾਂ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸੀਂ 22 ਮਿਨਟ ਬੋਲ ਚੁਕੇ ਹੋ । (The hon. Member has spoken for twenty two minutes)

ਸਰਦਾਰ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ : ਜਿਤਨਾ ਵਕਤ ਤੁਸੀਂ ਜ਼ਾਇਆ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਤਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਨਾ ਕਰੋ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਵਕਤ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ । ਤੇ ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ 15 ਕੇਸਿਜ਼ ਵਿਚ ਯੂਟੀਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਸਰਟੀਫੀਕੇਟ ਦਿਤੇ ਗਏ 24000 ਰੁਪਏ ਦੀ ਸਬਸਿਡੀ ਬਾਰੇ । ਲੇਕਿਨ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਪਤਾ ਇਹ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਰੁਪਿਆ ਜਾਂ ਤਾਂ ਖਰਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਔਰ ਜੇ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਮਿਸਯੂਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਪਰ ਸੈਂਟਰਲ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਜੋ ਰੁਪਿਆ ਦਿਤਾ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਗੌਰਮਿੰਟ ਕੋਲੋਂ ਵਸੂਲ

ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਹੋਰ ਬੜੀ ਵਡੀ ਸੁਸਾਇਟੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ 25,000 ਰੁਪਏ ਦੇ ਸ਼ੇਅਰ ਲਏ ਗਏ ਸਨ । ਇਸ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਜਿਸ ਮਤਲਬ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਪੈਸਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਉਹ ਕੰਮ ਵੀ ਉਸ ਸੁਸਾਇਟੀ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । (ਘੰਟੀ) ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਸੈਂਟਰਲ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਗਰਾਂਟਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ 14 ਵਿਚੋਂ 3 ਬੈਂਕਾਂ ਨੇ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤੀਆਂ । ਕਹਿਣੇ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਰੁਪਿਆ ਸੈਂਟਰਲ ਗੌਰਮਿੰਟ ਵਲੋਂ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅੋਰ ਜਿਹੜਾ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਦਿਤਾ ਵੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਮਿਸਯੂਜ਼ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਕਿ ਯੂਟੀਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਸਰਟੀਫੀਕੇਟ ਵੀ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

उपाध्यक्षा : पेश्तर इस के कि मैं किसी दूसरे आनरेबल मेम्बर को काल अपान करूं मैं सरदार कुलबीर सिंह से चाहूंगा कि वह अपने अल्फाज़ जो मेरे बारे में कहे वह वापिस लें । आप ने यह चेयर पर रिफलैक्शन की है जिस को बरदाश्त नहीं किया जा सकता । आप यह लफ़ज़ वापिस लें कि मैंने वक्त ज़ाया किया है । (Before I call upon the next member to speak I would ask Sardar Kulbir Singh to withdraw the remarks he has made about me. It is a reflection on the Chair and can not be tolerated. The hon. Member should withdraw these words that I have wasted his time.)

श्री मंगल सैन : इन के कहने का भाव यह था कि हाऊस का वक्त ज़ाया होता है ।

उपाध्यक्षा : नहीं, उन्होंने कहा कि मैंने वक्त ज़ाया किया है । मैं कहूंगी कि पहले वह अपने लफ़ज़ वापिस लें । (No, the hon. Member said that I have wasted his time. I would ask him to first withdraw his remarks.)

सरदार कुलबीर सिंह : मैं अपने अलफ़ाज़ विदड्रा करता हूं । मेरा तो अपना वक्त कोई नहीं । हाउस का ही वक्त है ।

ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ : ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਕਨਸਾਲੀਡੇਸ਼ਨ ਦੇ ਮੁਤਅਲਕ, ਐਗਰੇਰੀਅਨ ਰੀਫਾਰਮਜ਼ ਦੇ ਮੁਤਅਲਕ ਕਹੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ । ਜੇ ਮੁਨਾਸਬ ਸਮਝੋ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਵਕਤ ਦੇ ਦਿਉ ਤਾਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਦਸ ਸਕਾਂ ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਪਹਿਲੇ ਕੁਝ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਬੋਲ ਲੈਣ ਦਿਉ । (Let some hon. Members have their say first.)

लाला रुलिया राम (घरौंडा) : डिप्टी स्पीकर साहिबा, आज जो बजट हमारे सामने पेश है और जिस पर बहस चल रही है मैं इस के लिए अपने फाइनान्स मिनिस्टर साहिब को मुबारकबाद देता हूं । इस के साथ साथ मेरे ज़िले के मुताल्लिक इस में जो खास खास कमियां रह गई हैं वह मैं हाउस में आप के द्वारा मिनिस्टर साहिब के नोटिस में लाना चाहता हूं । मेरे जिला करनाल में फ्लड्ज का बड़ा ज़ोर रहता है और

[लाला रुलिया राम]

उन से हमारा इतना ज्यादा नुकसान होता है जितना शायद और किसी ज़िले का न होता हो ।

इस के अलावा हमारा ज़िला विद्या के लिहाज़ से बहुत पिछड़ा हुआ है । जिस वक्त हम यहां चण्डीगढ़ से करनाल के लिए चलते हैं तो हम देखते हैं कि न ज़िला अम्बाला में और न ही ज़िला करनाल में कोई गवर्नमैंट हाई स्कूल या कालेज है । हालाँकि पापूलेशन के लिहाज़ से वह किसी दूसरे ज़िले से पीछे नहीं और न ही किसी और तरह पीछे रहता है । जब कोई फण्ड इकठ्ठा करना होता है तो हमारा ज़िला सब ज़िलों से आगे रहता है । इन चीज़ों के बावजूद वहां न कोई गवर्नमैंट कालेज है और न ही कोई गवर्नमैंट हाई स्कूल ही है । पानीपत जो कि एक अच्छा खासा कसबा है और वहां की आबादी डेढ़ लाख के करीब है और करनाल शहर जिसकी आबादी तकरीबन एक लाख के करीब है, वहाँ भी कोई गवर्नमैंट हाई स्कूल या कालेज नहीं । इस ज़िले को बड़ा पिछड़ा हुआ रखा हुआ है । इस तरफ सरकार को जरूर ध्यान देना चाहिए ।

इस के अलावा हमारे ज़िला को जमुना नदी से हर साल बहुत नुकसान पहुंचता है, वहां बहुत ज्यादा पानी आ जाता है लेकिन बदकिस्मती यह है कि हमारे ज़िला के लोगों को हरेक चीज़ बाकी ज़िलों के लोगों से कम मिलती है और इस वक्त जो रिलीफ दिया जा रहा है वह भी कम दिया जा रहा है । हालांकि नुकसान ज्यादा हुआ है । मैं समझता हूं कि इन चीज़ों के लिए ज़िला करनाल को हरियाना में भी शुमार नहीं किया जाता । हरियाना में सिर्फ गुड़गांव, रोहतक और हिसार के ही ज़िले नहीं हैं बल्कि करनाल का ज़िला भी उसी में है जो बैकवर्ड एरिया इस ज़िले का है । वहां के लोगों को भी इमदाद मिलनी चाहिए और उसे सिर्फ नाम से ही बैकवर्ड न रखा जाए । इस वक्त उस एरिया के लोगों को बैकवर्ड होने की वह सहूलतें नहीं मिल रहीं जो दूसरे ज़िलों के बैकवर्ड एरिया के लोगों को मिल रही हैं । वह एरिया इस वक्त नाम का ही बैकवर्ड एरिया रखा हुआ है, वहाँ न कोई स्कूल है और न ही कोई वेट्रेनरी हस्पताल ही है । इस लिए मैं मिनिस्टर साहिबान से अर्ज़ करूंगा कि हमारे ज़िले को कम से कम यह सहूलतें तो जरूर मुहैया की जाएं ।

फ्लडज़ के मुताल्लिक यह अर्ज़ है कि पिछले बजट सेशन के दौरान जब फ्लडज़ पर डिस्कशन हुई थी तो उस वक्त यहाँ जितनी भी स्पीचिज़ हुई चाहे वह अपोज़ीशन के बैंचों की तरफ से हुई थीं या सरकारी बैंचों की तरफ से हुई थीं, तो उस वक्त यह बात कही गई थी कि फ्लडज़ के आने से पंजाब की बहुत नुकसान होता है और इनकी वजह यह है कि जो इस महकमा के

इन्चार्ज अफसर हैं वह काम ठीक तरह से नहीं कर रहे । और इस की वजह से पंजाब का बेड़ा गर्क होता जा रहा है । जो फ्लड कन्ट्रोल के इन्चार्ज हैं वह श्री सिधू हैं और इस काम के अलावा यह सारे इरीगेशन के महकमा की एस्टैबिलशमैंट के भी इन्चार्ज हैं । यह दोनों महकमे उन के सपुर्द किए हुए हैं । इस बारे में पिछले सेशन में भी बहुत शोर हुआ था लेकिन उन से अभी तक एस्टेब्लिशमैंट का काम नहीं लिया गया । मैं नहीं कहता कि क्या कारण है कि उन को वहाँ से क्यों नहीं हटाया जा रहा लेकिन यह देखने की बात है । पिछले साल जब रोहतक में फ्लड आया था तो सिचाई मंत्री तो किश्तियों में बैठ २ कर पानी के अन्दर वहां फिरते रहे और मौके पर जाते रहे लेकिन श्री सिधू जो चीफ इंजीनियर इन्चार्ज हैं इस काम के सिलसिले में एक बार भी वहां मौके पर नहीं गए और यहां लोगों के तबादले करने में ही लगे रहे थे । उन्हें इस की परवाह भी नहीं थी हालाँकि यह इतना जरूरी महकमा है । इन्होंने इतना तक नहीं किया कि खुद दौरा कर के देख लिया हो । इस लिए मैं आप के द्वारा सिचाई मंत्री जी से अर्ज़ करना चाहता हूं कि क्या ऐसे अफसरों को इस तरीका से तैनात किया जाता है । क्या उन का नाम रजिस्टिर्ड हैं जो उन को वहां से हिलाया नहीं जाता । पिछले सेशन में यह तमाम चीज़ें यहां कही जाती रही थी लेकिन उन का कोई भी असर नहीं हुआ । अब वह बीमारी फिर आने वाली है, बरसात फिर आने वाली है और हमें डर है कि पिछले साल की तरह फिर पंजाब में बाढ़ न आए और नुकसान न हो । इस बजट में हमारे ज़िला के लिए कोई खास रकम नहीं रखी गई है । इस लिए मैं आप के द्वारा सिचाई मंत्री जी से अर्ज़ करूंगा कि वह इस साल खुद हमारे ज़िला का ख्याल रखें । पिछले साल जिन अफसरान ने कोताही की थी उन के खिलाफ कोई एकशन नहीं लिया गया ।

इस के अलावा एक अर्ज़ मैं यह करना चाहता हूं कि एक्साईज़ एण्ड टैक्सेशन डिपार्टमैंट में कुछ अफसर इस किस्म के लगाए हुए हैं जो इस बात की ज़रा भी परवाह नहीं करते कि पब्लिक के साथ डीलिंग कैसी रखी जानी चाहिए और इस बात का भी ख्याल नहीं करते कि गवर्नमैंट का कितना नुकसान हो रहा है कि नहीं हो रहा । एक्साईज एण्ड टैक्सेशन कमिश्नर तो ऐसा है जो एम० एल० एज़० की भी परवाह नहीं करता । उस को मिलने के लिए कोई एम० एल० ए० चला जाए तो उस को भी उस के दफ़तर के दरवाज़े के बाहर कई २ घंटे खड़ा होना पड़ता है । उस का रवैया बड़ा सख्त है । एक रोज़ मैं मित्तल साहिब के पास बैठा था तो मेरे वहां बैठे २ उन के पास पांच एम० एल० एज़० आए और उस के रवैये की शिकायत करने लगे और कहने लगे कि उस के रवैये के कारण पब्लिक उस से नालां है और अगर वह इसी तरह से पब्लिक को नाराज़ करता रहा तो यह बहुत बुरी बात होगी । इस पर मैंने मित्तल साहिब से अर्ज़ की कि क्या कारण है कि आप के महकमे में ऐसा अफसर लगा हुआ है......

उपाध्यक्षा : आप मित्तल साहिब को नोट करा दें । (The hon. member may get this point noted by Shri Ram Saran Chand Mittal.)

लाला रुलिया राम : तो उन्होंने कहा कि वह मेरे महकमा को सौंप दिया गया है और उस के अलावा एक दो अफसर और भी ऐसे सौंप दिए गए हैं जिन से वे खुद तंग हैं । डिप्टी स्पीकर साहिबा, यह मित्तल साहिब के अपने अलफाज हैं इस पर उन्होंने मुझ से कहा कि आप इस बारे में चीफ मिनिस्टर साहिब से जिक्र कर दें । तो मैं अर्ज कर रहा था कि ऐसे अफसरों, जिन से खुद मिनिस्टर भी तंग हों और जिन्होंने पब्लिक को भी तंग कर रखा हो, के तबादला के लिए कोई और जगह नहीं है और क्या उनके लिए वही जगह रह गई है ।

मैं, डिप्टी स्पीकर साहिबा, हाऊस का ज्यादा वक्त न लेता हुआ सिर्फ एक बात और कहना चाहता हूं । हमारे जिला करनाल के साथ हमेशा बेइनसाफी होती रही है । वहां पर पिछले फ्लडज़ के दौरान मारकण्डा नदी से बहुत नुकसान हुआ था, एक और नदी है जो कैथल के पास से गुजरती है । उस से भी नुकसान हुआ था और जो इन्दरी ड्रेन है फ्लड के दिनों में वह भी टूट गई थी उस से भी काफी नुकसान हुआ था इस लिए मैं सिंचाई मंत्री जी से कहता हूं कि कम से कम इस साल तो वह जिला करनाल पर रहम करें और इस आफत से बचाने का प्रबन्ध करें ।

ਭਗਤ ਗੁਰਾਂ ਦਾਸ ਹੰਸ (ਹਰਿਆਣਾ, ਐਸ.ਸੀ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਵਿਤ ਮੰਤਰੀ ਨੇ......

WALK-OUT

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ : ਅਗੇ ਤਾਂ ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ ਨਾਲ ਇਕ ਆਦਮੀ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਵਲੋਂ ਤੇ ਇਕ ਆਦਮੀ ਗੌਰਮੈਂਟ ਬੈਂਚਾਂ ਵਲੋਂ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਔਰ ਹੁਣ ਕਿਉਂਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਬੈਂਚਾਂ ਤੋਂ ਬੋਲ ਕੇ ਹਟਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਹੁਣ ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਵਾਰੀ ਹੈ ।

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਬਜਟ 112 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ....

Deputy Speaker : Order please. I have called Bhagat Guran Das Hans to speak.

ਕਾਮਰੇਡ ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਾ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਸਾਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਬੋਲਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੇ ।

Deputy Speaker : Will you please take your seat. I am not going to be dictated by you.

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ : ਆਨ ਏ ਪੁਆਇੰਟ ਆਫ ਆਰਡਰ, ਮੈਡਮ। ਕੀ ਇਹ ਗੱਲ ਤੈ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਗਰੁਪ ਨੂੰ ਵਕਤ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ? 5, 7 ਦਿਨ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰੋਸੀਡਿੰਗਜ਼ ਦੇਖ ਲਉ ਸਾਨੂੰ ਵਕਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਕਲ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ....

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਤੈ ਹੋਇਆ ਹੈ। (I know what has been decided.)

ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ : ਸਾਨੂੰ ਇਨਟੈਂਸ਼ਨਲੀ ਛਡ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

Comrade Shamsher Singh Josh : Madam, I have to make one submission with your permission.

Deputy Speaker : I have not given permission. I have called upon Bhagat Guran Dass Hans.

ਕਾਮਰੇਡ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ : ਕਲ੍ਹ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਮੈਂਬਰ ਆਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਦਾ ਅਤੇ ਇਕ ਟ੍ਰੈਯਰੀ ਬੈਂਚਿਜ਼ ਦਾ ਬੋਲੇਗਾ।

Deputy Speaker : Please resume your seat. The Chair is not going to be dictated by any Member.

(At this the communist group staged a Walk-out.)

चौ० इन्द्र सिंह मलिक : आन ए प्वायंट आफ आर्डर, मैडम। यह क्या बात है कि जिस वक्त आप चेयर में आती हैं तो वाक आउट होता है ?

Deputy Speaker : It is not a point of order. This is done according to a programme.

GENERAL DISCUSSION OF THE BUDGET (RESUMPTION) (NOT CONCLD.)

ਭਗਤ ਗੁਰਾਂ ਦਾਸ ਹੰਸ : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਹ ਜੋ ਬਜਟ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਆਮਦਨੀ 1,12,67,00,000 ਰੁਪਏ ਅਤੇ ਖਰਚ 1,12,91,00,000 ਰੁਪਏ ਹੈ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਨੂੰ 12, 13 ਸਾਲ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਨੂੰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਮਗਰ ਇਸ ਸਾਲ ਜੋ ਹਾਲਤ ਹੈ ਕਿ ਚੇਅਰ ਦਾ ਵੀ ਇਹਤਰਾਮ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਸ ਨਾਲ ਬੜਾ ਦੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਕ ਹਰੀਜਨ ਫੈਮੀਲੀ ਨਾਲ ਤਅਲੁਕ ਰਖਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਮੈਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਥੇ ਅਜਿਹੀ ਹਾਲਤ ਹੈ ਜਿਹੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਭੰਗਤ਼ਖਾਨੇ ਵਿਚ ਜਾਂ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੂ ਤੂ ਮੈਂ ਮੈਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। (ਵਿਘਨ) ਮੈਂ ਹੁਣ ਬਜਟ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਕੁਝ ਵਿਚਾਰ ਆਪ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਮੇਰੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਭਰਾ ਉਠ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ।

ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ : ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਹਲਕੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੋ। ਇਹ ਛਡੋ ਕਿ ਦੂਜਿਆਂ ਨੇ ਕੀ ਕਿਹਾ ਹੈ। (The hon. Member should refer to his constituance leave aside what others have said.)

ਭਗਤ ਗੁਰਾਂ ਦਾਸ ਹੰਸ : ਬਹੁਤ ਅਛਾ ਜੀ । ਕੁਝ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਭਰਾਵਾਂ ਨੇ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਬ ਦੇ ਐਡਰੈਸ ਤੇ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ ਇਹ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਗਰੀਬਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਹਮਦਰਦੀ ਹੈ । ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਤੇ ਇਕ ਸ਼ੇਅਰ ਯਾਦ ਆ ਗਿਆ ਹੈ:

ਕਾਂਟਾ ਚੁਭੇ ਕਿਸੀ ਕੋ ਤੋ ਤੜਪਤੇ ਹੈਂ ਹਮ ਅਮੀਰ,
ਸਾਰੇ ਜਹਾਂ ਕਾ ਦਰਦ ਹਮਾਰੇ ਜਿਗਰ ਮੇਂ ਹੈ ।

ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਤਕਰੀਰਾਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਫਿਰ ਕਹਿਣ ਲਗੇ ਕਿ ਸਵੀਪਰਾਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ 85 ਰੁਪਏ ਕਿਉਂ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ, ਚਪੜਾਸੀਆਂ ਦੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ । ਇਸ ਤੋਂ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਰੀਬਾਂ ਨਾਲ ਕਿੰਨਾ ਪਰੇਮ ਹੈ । ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇਸ ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਲਈ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । (ਤਾੜੀਆਂ) ਜਿਸ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਭਰਾ 85 ਰੁਪਏ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਉਸ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਬੇਸ਼ਕ 200 ਰੁਪਏ ਕਰ ਦਿਉ ਤੇ ਫੇਰ ਵੀ ਦੇਖੋ ਕਿ ਕਿੰਨੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਜਾਂ ਹੋਰ ਦੂਸਰੀਆਂ ਜ਼ਾਤਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਕੋਈ ਇਸ ਔਖੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ । ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹ ਇਕ ਨੇਕ ਕਦਮ ਉਠਾਇਆ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਰੀਬਾਂ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਰੀਬੀ ਕਰਕੇ ਨਫ਼ਰਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਤਰੀਕਾ ਉਨਾਂ ਨੂੰ ਉਪਰ ਚੁਕਣ ਦਾ ਤੇ ਨਫਰਤ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਬੜਾ ਪਵਿੱਤਰ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ 125 ਰੁਪਏ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਯਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਬੇਸ਼ਕ 200 ਰੁਪਏ ਕਰ ਦਿਉ ਅਤੇ ਦੂਸਰੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਨੌਕਰੀਆਂ ਦੇ ਦਿਉ ਤਾਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਉਚ ਨੀਚ ਖਤਮ ਹੋਵੇ । ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਮੈਂ 1933 ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਇਸ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਹਾਂ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਸਾਡੀ ਕੀ ਹਾਲਤ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੇ ਲੀਡਰ ਆਪਣੇ ਲੈਕਚਰਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੀ ਦਸਵੀਂ ਜਮਾਤ ਤਕ ਅਧੀ ਫ਼ੀਸ ਮਾਫ਼ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਪਰ ਸਾਡੀ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਐਮ.ਏ. ਤਕ ਹਰੀਜਨ ਬਚਿਆਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਫ਼ੀਸ ਮਾਫ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ । (ਤਾੜੀਆਂ) ਅਜ ਤਾਂ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦੇ ਬਚੇ ਤਾਂ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਪਰ ਸਾਡੇ ਬਚੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨਾਂ ਨੂੰ ਜੇਬ ਖਰਚ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। (ਤਾੜੀਆਂ) ਦਰਅਸਲ ਕਿਸੇ ਗਰੀਬ ਨੂੰ ਜੇ ਉਪਰ ਚੁਕਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕਾ ਵੀ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਉਚੀ ਸਿਖਿਆ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਹੀ ਉਹ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਵਕਤ ਵਿਚ ਜੇ ਕਿਸੇ ਹਰੀਜਨ ਨੇ ਮਕਾਨ ਪਾਉਣਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦੋ ਮਰਲੇ ਜ਼ਮੀਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲਦੀ । ਅਸੀਂ ਜ਼ੋਰ ਪਾਉਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਇੰਤਕਾਲ ਆਰਜ਼ੀ ਐਕਟ ਮਨਸੂਖ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਕਿ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਮਿਲ ਸਕੇ ਪਰ ਹੁਣ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਵੀ ਹਰੀਜਨ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਏਕੜ ਦਾ ਮਾਲਕ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਜਿਥੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹਰੀਜਨ ਆਪਣੇ ਜ਼ਮੀਂਦਾਰ ਦਾ ਕੰਮੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਜ ਉਹ ਉਸ ਦਾ ਸ਼ਰੀਕ ਬਣ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਸਾਰੀ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਕਾਂਗਰਸ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਹੀ ਹੈ । (ਤਾੜੀਆਂ) ਇਹ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਸਾਡੇ ਤੇ ਅਹਿਸਾਨ ਹੈ । ਇਹੀ ਨਹੀਂ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਸਾਲ $7\frac{1}{2}$ ਲਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਖਰੀਦ ਕੇ ਦਿੰਦੀ

ਹੈ । 35-40 ਫੈਮੀਲੀਜ਼ ਨੂੰ 35,000/- ਰੁਪਿਆ ਜ਼ਮੀਨ ਲਈ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਹਰੇਕ ਟੱਬਰ ਨੂੰ 2,000 ਰੁਪਏ ਗਰਾਂਟ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, 2,500 ਰੁਪਏ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਜ਼ਮਾਨਤ ਵੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ । ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਲਾਈ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਵੀ ਕਿਰਤਘਨ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਦੋਸਤ ਜ਼ਰਾ ਜਿੰਨੀ ਗੱਲ ਹੋਵੇ ਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਛਡ ਹੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ਅਸੀਂ ਅਹਿਸਾਨ ਨਹੀਂ ਭੁਲਾਂਦੇ ਅਤੇ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹਰੀਜਨ ਕਾਂਗਰਸ ਲਈ ਸਰਵੰਸ ਵਾਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ ।

ਹੁਣ ਮੈਂ ਕੁਝ ਆਪਣੇ ਹਲਕੇ ਬਾਰੇ ਕਹਾਂਗਾ । ਮੇਰਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਜ਼ਿਲੇ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਬਾਗ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਮਗਰ ਅਜ ਚੋਆਂ ਕਰਕੇ ਉਸ ਜ਼ਿਲੇ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਹੁਤ ਖਰਾਬ ਹੈ । (ਵਿਘਨ) ਚੋਰ ਤੁਹਾਡੇ ਵਲ ਹੋਣਗੇ। ਮੇਰਾ ਕੰਡੀ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ 365 ਦਿਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਿਰਫ 56 ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਖਾਨਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਅਜਿਹੇ ਪਿੰਡ ਹਨ ਜਿਥੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪੀਣ ਦਾ ਪਾਣੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ । ਜਦ ਅਸੀਂ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨਾਂ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਮਾਤਾ ਨਾਲ ਹਿਤ ਹੈ। ਉਹ ਉਥੇ ਬੈਠੇ ਹਨ ਜਿਥੇ ਪੀਣ ਨੂੰ ਵੀ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ । ਪਿਛਲੇ ਇਲੈਕਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਸਾਥੀ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਰਲਾ ਰਾਮ ਅਤੇ ਮੈਂ ਜਦ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਗਏ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਮੁਲਕ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ਼ ਇਕ ਸਵਾਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਪੀਣ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਮਿਲ ਜਾਏ । ਅਸੀਂ ਸਭ ਕੁਝ ਵਾਰ ਦੇਵਾਂਗੇ । ਸਾਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 17-18 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਕਰਕੇ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਲਈ ਪੀਣ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਇਸ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ । (ਤਾੜੀਆਂ)

1-30 P.M. ਮੈਂ ਇਲਾਕਾ ਕੰਡੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸਾਂ । ਅਸਾਡੀ ਗੌਰਮੈਂਟ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਕਾਸ਼ਤ ਲਈ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਆਪ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਗੌਰਮੈਂਟ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਜਿਥੇ ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਹਰੀਜਨਾਂ ਤੇ ਅਹਿਸਾਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਕਾਸ਼ਤ ਵਾਸਤੇ ਦੇ ਰਹੇ ਹੋ ਤਾਂ ਇਨੀ ਗਲ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰ ਦਿਉ ਕਿ ਉਹ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਕਾਸ਼ਤ ਦੇ ਕਾਬਲ ਬਣਾ ਕੇ ਦਿਉ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਗਰੀਬ ਹਰੀਜਨਾ ਦਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰ ਸਕਣ । ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟੋਏ ਟਿਬੇ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਦਿਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਬੇਕਾਰ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਦਿਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਉਹ ਬਹਿ ਤਾਂ ਜਾਣਗੇ ਪਰ ਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਹਲ ਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਕੋਈ ਰੁਪਿਆ ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਕੋਈ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰਨੀ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਜਿਥੇ ਤੁਸੀਂ ਅਹਿਸਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ 2 ਕਰੋੜ 81 ਲਖ ਰੁਪਿਆ ਰਖਿਆ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਹਰੀਜਨ ਕਲਿਆਨ ਟੈਕਸ ਤੋਂ ਆਇਆ ਅਤੇ ਜਿਥੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹਰੀਜਨਾਂ ਲਈ ਸਚੀ ਤੜਪ ਹੈ, ਦਰਦ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਿਹਤਰੀ ਲਈ ਜਿਥੇ ਦੁਆ ਮੰਗਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨਾਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਸਤਰ ਨੂੰ, ਜੀਵਨ ਪਧਰ ਨੂੰ ਉਚਾ ਚੁਕਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਵਕਤ ਸੋਚਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਹਰੀਜਨ ਸਾਰੇ ਉਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹਾਂ ਮੈਂ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਉਨਾਂ ਪਾਸ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਜਿਥੇ ਉਹ ਅਸਾਨੂੰ ਮਕਾਨ ਬਣਾ ਕੇ ਦੇਣ ਲਈ ਰੁਪਿਆ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਉਥੇ ਮੇਰੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਹੈ ਕਿ

[ਭਗਤ ਗੁਰਾਂ ਦਾਸ ਹੰਸ]

ਇਸ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਅਸਾਨੂੰ ਟੈਕਨੀਕਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਦੇਣ । ਸਾਨੂੰ ਉਹ ਟੈਕਨੀਕਲ ਹੈਂਡ ਬਣਾਉਣ ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਡੀ ਇਕਤਸਾਦੀ ਹਾਲਤ ਚੰਗੀ ਹੋ ਸਕੇ । ਸਾਡੇ ਬਚੇ ਟੈਕਨੀਕਲ ਵਿਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਣ । ਸਾਡੇ ਹਰੀਜਨ ਵਜ਼ੀਰ ਵੀ ਇਥੇ ਬੈਠੇ ਨੇ, ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਆਪ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਟੈਕਨੀਕਲ ਕਾਲਜ ਹਰਿਆਨਾ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਰੀਜਨ ਵਿਚ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤੇ ਜਾਣ ਜਿਥੇ ਸਾਡੇ ਬਚੇ ਇਹ ਤਾਲੀਮ ਲੈ ਸਕਣ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹਰੀਜਨ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ 100 ਰੁਪਿਆ ਮਹੀਨਾ ਵਜ਼ੀਫਾ ਚਾਰ ਸਾਲ ਤਕ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਟੈਕਨੀਕਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਖੜਾ ਹੋ ਸਕੇ ਤੇ ਜੇਕਰ ਉਹ ਨੌਕਰੀ ਨਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਲਗਣਾ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ 10 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਕਰਜ਼ਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਰੁਪਿਆ ਕਮਾ ਕੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਕਰ ਸਕੇ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਘਾਟਾ ਨਹੀਂ ਪੈਣ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇਗਾ । ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਚੰਗਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਇਸ ਵੇਰ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਟੈਕਸ ਨਹੀਂ ਲਿਆ । ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਤਹਾਸ ਵੇਖਣ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਕੰਮ ਲਈ ਟੈਕਸ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਇਹ ਅਜ ਕਲ ਨਹੀਂ ਸਤਜੁਗ ਵਿਚ ਵੀ ਇਤਹਾਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਾ ਹਰੀਸ਼ਚੰਦਰ ਨੇ ਟੈਕਸ ਲਿਆ ਸੀ ਮੁਰਦੇ ਨੂੰ ਫੂਕਣ ਲਈ ਉਸ ਸਮੇਂ ਮੁਰਦਾ ਟੈਕਸ ਵੀ ਸੀ । ਘੰਟੀ ਮੈਂ ਬਸ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਗਾ ਹਾਂ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬ ।

ਦੂਸਰੀ ਗੱਲ ਮੈਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸਾਂ ਕਿ ਟੈਕਸਾਂ ਦਾ ਬੋਝ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਪਰ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 10-10 ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਹਨ ਉਹ ਇਕ ਇਕ ਦੁਕਾਨ ਵਿਚ ਕਈ ਵੇਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਾ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਨਿਬੜਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਅਜ ਕਲ ਇਨਸਪੈਕਟਰਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਅਤੇ ਇਹ ਟੈਕਸਾਂ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਭਰਦੇ ਸਗੋਂ ਆਪਣੀਆਂ ਜੇਬਾਂ ਭਰਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੌਰਮੈਂਟ ਦਾ ਭਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਸਰਕਾਰ ਜੇ ਕਰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਜਨਤਾ ਦਾ ਭਲਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ । (ਘੰਟੀ) ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਕ ਹੋਰ ਦਿਕਤ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਅਫਸਰ ਚੰਗੀ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਵੇਖਦੇ । ਕਿ ਸਵੀਪਰ ਨੂੰ ਚਪੜਾਸੀ ਲਗਾਣ ਲਈ ਉਹ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਅਤੇ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਦੇ ਅਸੀਂ ਪਾਣੀ ਵੀ ਇਨਾਂ ਪਾਸੋਂ ਪੀਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਰੋਟੀ ਵੀ ਪਕਵਾਣੀ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਸਵੀਪਰਾਂ ਨੂੰ ਚਪੜਾਸੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਜਦ ਤਕ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਵਾਲੇ ਅਫਸਰ ਹਨ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦਾ ਕਲਿਆਨ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ 85 ਰੁਪਏ ਤਨਖਾਹ ਕਰ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ ਪਰ ਇਨਾਂ ਨੂੰ ਅਜੇ ਵੀ ਬੁਰਾ ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਕਤ ਹਾਊਸ ਦਾ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਮੈਂ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ ਆਪ ਦੀ ਘੰਟੀ ਦਾ ਅਹਿਤਰਾਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਗੌਰਮਿੰਟ ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਅਸਾਡੀ ਮਾਂ

ਹੈ ਇਹ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼ਰੇਣੀਆਂ ਨੂੰ ਅਗਾਂਹ ਲਿਜਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਸਾਨੂੰ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸਪੋਰਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਨਾਂ ਕਹਿ ਕੇ ਆਪ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ।

उपाध्यक्षा : पेश्तर इस के कि मैं किसी दूसरे मेंम्बर को काल अपान करूं यह बात आप के सामने रखना चाहती हूं । मेरे पास सरदार शमशेर सिंह जोश ने एक नोट भेजा कि श्री रूलिया राम के बाद सरदार जंगीर सिंह जोगा को बुलाया जाए । यह कोई पार्लियामैंट्री प्रैक्टिस नहीं है कि चेयर को इस तरह से डिकटेट किया जा सके । मैं हाउस को इन्फार्म करदूं कि अब तक आपोज़ीशन वाले 101 minutes ले चुके हैं और 71 मिनट ट्रैज़री बैंचिज़ ने लिए हैं, हर समय चेयर के सामने टाइम होता है और दोनों पक्षों में तवाज़न रखने की कोशिश की जाती है । मुझे अफसोस है कि जोश साहिब ने वाक-आउट किया है । मैंने बिज़नेस एडवाइज़री कमेटी में भी कहा है कि प्वायंट आफ आर्डर में और दूसरी बातों में हाउस का टाइम ज़ाया हो रहा है और मैं चाहती हूं कि संजीदगी से हाउस की कारवाई चलनी चाहिए । मैं हाउस में किसी को डिक्टेशन नहीं मानूंगी और गैर-इन्साफी भी नहीं करूंगी । (Before I call upon the next hon. Member I want to place an important matter before the House. Comrade Shamsher Singh Josh sent me a note that I should call upon Sardar Jangir Singh Joga after Shri Rulia Ram finishes his speech. It is not a parliamentary practice to dictate the Chair in this manner. I want to inform the House that so far the opposition members have spoken for 101 minutes whereas the members of the Treasury Benches have spoken for 71 minutes. The Chair always keeps in view the time allotted to both the sides and tries to keep the balance of both the sides of this House. I am sorry to note that Josh Sahib has staged a walk-out. I have already expressed my view in the Business Advisory Committee that most of the time of this House is wasted in raising points of order and other matters and I wish the House should conduct the Business in all seriousness. While I do not want to be dictated by any body in this House I would not be unjust to any one here.)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ (ਮੋਗਾ) : ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ 1963-64 ਦਾ ਬਜਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਬੜਾ ਕੁਝ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਵਧਾਣੀ ਹੈ । ਇਸ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ ਲਿਆਣਾ ਹੈ ਇਥੇ ਡਰੇਨੇਜ ਨੂੰ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਨਾ ਹੈ ਪਰ ਬਜਟ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੋਜ਼ਮਰ੍ਹਾ ਦੇ ਕੰਮ ਜੋ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲ ਹਾਲਾਤ ਕੀ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਜ਼ਰੂਰ ਹਨ ਪਰ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾ ਕਰਦੇ ਨਹੀਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵਧਾਣ ਬਾਰੇ ਕੀ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਬੜੇ ਅਫਸੋਸ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਇਹ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਤਾਂ ਇਸ ਸੂਬੇ ਦੇ ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਤੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਹਰ ਸਮੇਂ ਇਹੋ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਅਸੀਂ ਵਧਾਣੀ ਹੈ ਉਹ ਆਪ ਵੀ ਤਾਂ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰੀ ਛਡ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਹੁਣ ਇਕ ਵਡੇ ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰ ਬਣ ਗਏ ਹਨ। ਅਗਰ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਤੋਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਜੋ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਉਹ ਕੀ ਕਲੇਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਕੁਝ ਸਲਾਹ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ ਇਹ ਗਲਤ ਹੈ। ਜੋ ਕੁਝ ਚੌਧਰੀ ਚਾਂਦ ਰਾਮ ਜੀ ਨੇ ਹਰਦਵਾਰੀ ਲਾਲ ਜੀ ਦੇ ਮੁਤਲਿਕ ਕਿਹਾ ਹੈ ਗਲਤ ਹੈ।

उपाध्यक्षा : मैं आप से दरखास्त करूंगी कि आया अपनी बात कहें सवाल जवाब में न जाएं कि दूसरे मेम्बरान ने क्या कहा है। (I would request the hon. Member to put forward his own point of view and not to enter into controversy about what the hon. Members said.)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਵੋਕ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ। ਮੈਂ ਆਪ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਕਲਾਸ ਨੂੰ ਰੀਪਰਜ਼ੈਂਟ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਪੰਜਾਬੀ ਰੀਜਨਲ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਸਬ-ਕਮੇਟੀ ਜੋ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਸਬ-ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ ਉਸ ਦਾ ਮੈਂ ਮੈਂਬਰ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬੜੇ ਵਡੇ ਵਡੇ ਅਫਸਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਦਾ, ਗੱਲ ਬਾਤ ਕਰਨ ਦਾ, ਆਪਣੇ ਵਿਊਜ਼ ਦੇਣ ਦਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਊਜ਼ ਲੈਣ ਦਾ। ਤੇ ਮੈਂ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਐਕਸਪਰਟ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਯੂਨੀਵਰਸਟੀ ਦੇ ਚੀਫ਼ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਡਰੇਨੇਜ ਦੇ ਵਡੇ ਅਫ਼ਸਰ ਵੀ ਹਨ ਕੋਈ ਵੀ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਵਧਾਣ ਬਾਰੇ ਦਲੀਲ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕੇ। ਚੀਫ਼ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਬਾਰ ਬਾਰ ਇਲਾਨ ਤਾਂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਦੁਗਣੀ ਤਿਗਣੀ ਤੇ ਚੌਗਣੀ ਕਰ ਦਿਆਂਗੇ ਪਰ ਦਲੀਲ ਇਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਜ਼ਨ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਹਾਂ ਖੁਦ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੋ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਵਧਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਇਕ ਐਕਸਟੈਨਸਿਵ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਇਨਟੈਨਸਿਵ। ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਐਕਸਟੈਨਸਿਵ ਤਰੀਕੇ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕੋਨਾ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਜੋ ਅਸੀਂ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਹੋਵੇ। ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਹਰ ਇਕ ਕੋਨੇ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਜ਼ਮੀਨ ਬੰਜਰ ਸੀ, ਬੀੜ ... ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜਿਥੇ ਤਕ ਇਨਟੈਨਸਿਵ

ਅਸੀਂ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਖਾਦ ਪਾ ਚੁਕੇ ਹਾਂ । ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪਾਣੀ ਦਾ ਸਵਾਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹਿਸਾਰ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਛਡ ਕੇ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਆਬਪਾਸ਼ੀ ਦੇ ਥਲੇ ਲੈ ਆਂਦੀ ਗਈ ਹੈ । ਟਿਊਬ ਵੈਲ ਲਗਾ ਕੇ ਪਰਸ਼ੀਅਨ ਵੈਲ ਲਗਾ ਕੇ ਜਾਂ ਨਹਿਰਾਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਜ਼ਮੀਨ ਆਬਪਾਸ਼ੀ ਹੇਠ ਕਰ ਲਈ ਗਈ ਹੈ ।

ਜੇਕਰ ਸਚ ਸਮਝੋ ਜਿਤਨੇ ਵੀ ਐਲਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਇਹ ਸਭ ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਹੀ ਹਨ । ਅਸਲੀਅਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਬੜੀ ਦੂਰ ਹੈ । ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਚੀਫ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧਾ ਦੇਣੀ ਹੈ, ਦੁਗਣੀ ਕਰ ਦੇਣੀ ਹੈ, ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ ਜੇ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਦੇਣ, ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੀ ਕਹਾਵਤ ਹੈ Charity begins at home. ਕੈਰੋਂ ਸਾਹਿਬ ਕੋਲ ਪੈਸਾ ਵੀ ਬੜਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੰਮ ਕਰਾਉਣ ਦੇ ਸਾਧਨ ਵੀ ਬੜੇ ਹਨ । ਇਹ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ 60 ਮਣ ਵਿਘੇ ਦੀ ਕਣਕ ਜਾ ਮੱਕੀ ਅਤੇ 30 ਮਣ ਵਿਘੇ ਦਾ ਨਰਮਾ ਅਤੇ ਕਪਾਸ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਦਿਖਾਉਂਦੇ । ਉਹ ਆਪ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਹਨ, ਖੁਦ ਕਰਕੇ ਦਿਖਾਉਣ । ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਦਾ ਕੀ ਫਾਇਦਾ ।

ਦੂਸਰੀ ਗੱਲ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਮੈਂ ਕਹਿਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸੀਡ ਫ਼ਾਰਮਜ਼ ਖੋਲੇ ਹਨ। ਇਹ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਐਡਮਿਟ ਕਰਨਾ ਪਏਗਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਵੀ ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਖਰੀਦੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਮੈਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਬਾਰੇ ਪੂਰਾ ਅਨੈਲੇਸਿਜ਼ ਕਰਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਇਹ ਤਸਲੀਮ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਇਕ 25 ਏਕੜ ਦੇ ਸੀਡ ਫ਼ਾਰਮ ਤੇ ਇਕ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਇਨਸਪੈਕਟਰ 24 ਘੰਟੇ ਲਈ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਇਕ ਟਰੇਂਡ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਲਿਖਿਆ ਆਦਮੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਫਾਰਮ ਦੀ ਮੇਨਟੇਨੈਂਸ ਵਾਸਤੇ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਪਿਛਲੇ ਸੈਸ਼ਨ ਦੇ ਮੇਰੇ ਇਕ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਸੀਡ ਫਾਰਮ ਵਿਚੋਂ ਘਾਟਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਸਭ ਕੁਝ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਸਾਧਨ ਹਨ, ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਹੁਣ ਤਕ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੁਗਣੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਚਲਕੇ ਮੈਂ ਡਰੇਨੇਜ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਬਾਰੇ ਵੀ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਡਰੇਨੇਜ ਦਾ ਜੋ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹਰ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਹਮਦਰਦੀ ਹੈ । ਕੀ ਅਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਅਤੇ ਕੀ ਟਰੇਜ਼ਰੀ ਬੈਂਚਿਜ਼ ਸਭ ਨੇ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ । ਹੁਣੇ ਹੁਣੇ ਕੁਝ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਇਥੇ ਕੁਝ ਅਫਸਰਾਂ ਦੇ ਨਾਉਂ ਵੀ ਲਏ। ਮੈਂ ਵੀ ਇਥੇ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦੇਣੀਆਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ । ਬਸੀਆਂ ਆਊਟ ਫ਼ਾਲ ਡਿਸਟਰਿਕਟ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਵਿਚ ਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਅਲਾਈਨਮੈਂਟ ਜਿਸ ਦੀ ਕਿ ਖੁਦਾਈ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋ ਚੁਕੀ ਸੀ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ । ਇਹ ਮਹਿਜ਼ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੋਂ ਐਲਾਈਨਮੈਂਟ ਚੇਂਜ ਕਰਵਾਈ ਗਈ, ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਦੀ ਕੁਝ ਸਬੰਧਤ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਤਕ ਅਪਰੋਚ ਸੀ । ਮੈਨੂੰ ਜਦੋਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸ਼ਕ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਕ ਸਵਾਲ ਦਿਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਸਿੰਚਾਈ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਯਕੀਨ ਦਵਾਇਆ ਸੀ

[ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ]

ਕਿ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਤਬਦੀਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ । ਪਰ ਇਕ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਜਿਹੜੀ ਮੇਰੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਸੀ ਉਹ ਹੀ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ, ਯਾਨੀ ਇਸ ਦੀ ਐਲਾਈਨਮੈਂਟ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿਤਾ ਗਿਆ । ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਐਕਸੀਐਨਜ਼ ਅਤੇ ਐਸ.ਈ. ਨੂੰ ਦਰਖਾਸਤਾਂ ਭੇਜੀਆਂ । ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਇਕ ਸਰਕਾਰੀ ਚਿੱਠੀ ਰਾਹੀਂ ਦਿਤਾ ਕਿ ਅਜੇ ਅਸੀਂ ਅਲਾਈਨਮੈਂਟ ਦੀ ਪੁਟਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਅਜੇ ਇਸ ਦੀ ਪੁਟਾਈ ਦੀ ਅਪਰੂਵਲ ਵਾਸਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਪਰ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਇਕ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇਸ ਡਰੇਨ ਦੀ ਪੁਟਾਈ ਹੋ ਗਈ ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋ ਇਸ ਇਤਨੀ ਕੁ ਗੱਲ ਦੀ ਖਾਤਰ ਕਿਤਨਾ ਵੱਡਾ ਝੂਠ ਬੋਲਿਆ ਹੈ । ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਭਾਗੀਕੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਅਲਾਈਨਮੈਂਟ ਅਪਰੂਵਲ ਆਉਣੀ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾ ਨੇ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ ਕਿ ਪੁਟਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੋਈ । ਮੈਂ ਇਹ 1-2-64 ਤਰੀਕ ਦਾ ਲੈਟਰ ਹਾਊਸ ਦੀ ਟੇਬਲ* ਤੇ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਗੋਲੇਵਾਲ ਦੀ ਡਰੇਨ ਅਲਾਈਨਮੈਂਟ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੈ । ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਅਪਰੂਵਲ ਵੀ ਮਿਲ ਗਈ ਹੈ । ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਅਲਾਈਨਮੈਂਟ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੇ ਮੁਤਬਰ ਲੀਡਰਾਂ ਨੂੰ ਅਪਰੋਚ ਕੀਤਾ ਅਤੇ IPM ਤੇ CM ਨੂੰ ਅਪਰੋਚ ਕੀਤਾ ਗੋਲੇਵਾਲਾ ਡਰੇਨ ਜਿਹੜੀ ਕਿ 120 ਤੋਂ 146 ਫੁਟ ਤਕ ਪੁਟੀ ਜਾ ਚੁਕੀ ਸੀ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੈਨੂੰ ਆਈ. ਪੀ. ਐਮ. ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਤਲਾਹ ਦਿਤੀ ਕਿ ਇਹ ਐਲਾਈਨਮੈਂਟ ਗ਼ਲਤ ਹੈ । ਹੁਣ ਜਿਹੜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇੰਜਨੀਅਰਾਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਹੈ ਉਹ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਜਗ੍ਹਾ ਉਚੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇਸ ਤੇ 30 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਹੋਰ ਵਾਧੂ ਖਰਚ ਹੋਣਾ ਹੈ । ਇਹ ਉਸ ਸੂਬੇ ਦੀ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਅਗੇ ਅਸੀਂ ਵਧਾ ਦਿਤਾ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਡਰੇਨਜ਼ ਦਾ ਕੰਮ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋ ਜਾਵੇ । ਪਰ ਇਥੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਇਥੇ ਤਾਂ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਹਥ ਵਿਚ ਤਾਕਤ ਹੈ ਜਿਥੇ ਵੀ ਇਕ ਗਲ ਤੇ ਪੰਜ-ਚਾਰ ਮੈਂਬਰ ਬਜ਼ਿਦ ਹੋ ਗਏ ਉਥੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਹ ਗਲ ਮੰਨ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਚਾਹੇ ਉਹ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ । ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੀਪਰੇਸ਼ਨ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੋਟਰਜ਼ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਸੀਂ ਉਨਾਂ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤੇ ਕਿਉਂ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਾਵਾਂ ਮੇਰੀ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚੋਂ ਅਜ ਉਹ ਉਧਰ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਜਾ ਬੈਠੇ ਹਨ । ਇਹ ਉਹ ਲੋਕ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਵੋਟਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸ ਰਾਜ ਨੂੰ ਖੂਬ ਭੰਡਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਨਿਜ਼ਾਮ ਦੇ ਅਸੂਲਾਂ ਨੂੰ ਭੰਡਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਅਜ ਉਹ ਇਤਨੇ ਹੋਸ਼ ਵਾਲੇ ਬਣ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡੇ ਕਾਂਡਕਟ ਤੇ ਰੀਫਲੈਕਸ਼ਨ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ । ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕੋ ਹੀ ਗਲ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਜਮਾਤ ਕਿਤਨੀ ਘਟੀਆ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜੇ ਅਜ ਤਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭੰਡੀ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹੋਣ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਮਿਲਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਮਹਿਜ਼ ਆਪਣੀ ਮੈਜਾਰਟੀ ਕਾਇਮ ਰਖਣ ਵਾਸਤੇ । ਕੀ ਇਹ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਅਸੂਲ ਹਨ ।

ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਖਿਦਮਤ ਵਿਚ ਇਕੋ ਹੀ ਗਲ ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਮਾਈਨਰ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਕੰਮ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਸ ਵਿਚ ਬੜੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ । ਅਸੀਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਹ ਮਹਿਕਮਾ ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੋਲ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੋਟਿਸ

*Kept in the library.

ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਫਲਾਣੇ ਬਲਾਕ ਵਿਚ ਫਲਾਂ ਫਲਾਂ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਗਲਤ ਲੋਨ ਡਿਸਟਰੀਬਿਊਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੇ ਉਸ ਨੇ ਯੂਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਗਲਤ ਯੂਟੇਲਾਈਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਰਦਾਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਦੇ ਆਰਡਰਜ਼ ਵੀ ਕਰ ਦਿਤੇ ਸਨ। ਪਰ ਫਿਰ ਇਹ ਮਹਿਕਮਾ C.M. ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਹੋਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇਹ ਮੁਆਮਲਾ ਹੀ ਠਪ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਨਸਾਫ ਦੀ ਐਡਮਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ 19-20 ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਮੇਰਾ ਇਕ ਸਵਾਲ ਆਇਆ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ that it is not in the public interest ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਉਂ ਦਸੇ ਜਾਣ।

ਮੈਂ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਚੈਲੰਜ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਗਲਤ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਲੋਨ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਜਿਨਾਂ ਨੇ ਪੰਜ, ਛੇ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਨਾ ਹੀ ਉਨਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਟਿਊਬ ਵੈਲਜ਼ ਲਗਾਏ ਨਾ ਹੀ ਉਨਾ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪੁਛਿਆ। ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਇਸ ਬਜਟ ਦੀਆਂ ਫਿਗਰਜ਼ ਦਾ ਤਾਅਲੁਕ ਹੈ, ਮੈਂ, ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਰਾਹੀਂ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਾਹਿਬਾ, ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਇਸ ਪਾਸੇ ਦਿਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਥੇ ਗਲਤ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਲੋਨਜ਼ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਉਨਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖੇ ਤੇ ਚੈਕ ਕਰੇ ਔਰ ਛਰੇਨਿਜ਼ ਦੇ ਬਾਰੇ ਜੋ ਗਲਤ ਬਿਆਨੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਉਨਾਂ ਨੂੰ ਰਿਮੂਵ ਕਰੇ ਅਤੇ ਕਿਉਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਹਸ ਕੇ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨਾਲ ਜਵਾਬ ਦੇਣ।

श्री रूप लाल मेहता (पलवल) : आदरणीय डिप्टी स्पीकर साहिबा, फाइनैंस मिनिस्टर साहिब ने जो बजट पेश किया है, उस पर इस सदन में बहस हो रही है । उसी पर आप की आज्ञा से कुछ विचार प्रकट करने के लिए खड़ा हुआ हूं । मैं समझता हूं कि वित्त मंत्री साहब ने जिस सुलझे हुए तरीके के साथ और तजुरबे के साथ 112 करोड़ रुपए का जो बजट पेश किया है हमें उसके लिए उन को क्रेडिट देना चाहिए और इसकी सराहना करनी चाहिए तथा उनको मुबारिकबाद पेश करना चाहिए ।

डिप्टी स्पीकर साहिबा, अगर गहराई से देखा जाए तो पता चलेगा कि 15–16 साल से पंजाब ने बहुत भारी तरक्की की है । और इस साल के बजट में खास यह है कि किसी किस्म का कोई टैक्स का बोझ किसी पर नहीं डाला गया । इस लिए इस तरक्की को देखते हुए और बजट में टैक्स का रिलीफ देखते हुए हमें इस चीज के लिए क्रेडिट देना चाहिए —(विघ्न)— मैं यह समझता हूं कि यह बजट है तो घाटे का लेकिन सरकार इसको अपने रिसोर्सिज के जरिए पूरा करेगी । अपोज़ीशन वाले भाई अगर गहराई से देखें तो उन्हें इस बात का पता चलेगा कि इंडस्ट्रीज के क्षेत्र में, इंजीनियरिंग के क्षेत्र में, तालीम के क्षेत्र में, एग्रीकल्चर के क्षेत्र में गर्ज़ यह कि हर क्षेत्र में इस सूबे ने

[श्री रूप लाल मेहता]

एक नुमायां तरक्की की है। लेकिन हमारे अपोज़ीशन के साथी उस निगाह से नहीं देखते जिस निगाह से कि देखने की जरुरत है। अगर वह सच्चे दिल से मालूम करने की कोशिश करें तो उन्हें पता चलेगा कि क्या अपने मुल्क क्या बाहर के मुल्कों का कोई भी आदमी जब हमारे सूबे में आता है, तो उसे पंजाब की प्रशंसा करनी पड़ती है। यह सब क्या है ? यह इस लिए कि सन् 1947 के बाद हमारे सूबे ने बहुत ज़्यादा प्रौग्रेस की है। हम इतनी बड़ी योजनाएं चलाते हैं, इतने डिवैलपमैंट के काम करते हैं, और लोगों को आगे बढ़ाते, तो फिर क्या वजह है कि उस का क्रेडिट इस सरकार को नहीं दिया जाता ? आपोज़ीशन को चाहिए कि वह इन बातों पर विचार करें।

इस बजट में विशेष बात यह मिलती है कि हमारी सरकार इस सूबे को एक समाजवादी ढांचे में ढालना चाहती है लेकिन यह दूसरी बात है कि उस में टाइम लग सकता है। और यह तो सभी जानते हैं कि कोई देश या एम्पायर एक दिन में नहीं बनता उसके लिए तो टाइम लगता ही है। मगर अपोज़ीशन के लोग जो प्रॉपेगंडा इस सरकार के खिलाफ करते हैं, वह एक सियासी प्रोपेगंडा है। वरना हमारे सूबे ने बहुत अधिक तरक्की की है और इंडस्ट्री के क्षेत्र में तो अमृतसर से लेकर फरीदाबाद तक बराबर काम हुआ है। जिस की सराहना करनी पड़ेगी। (Shri Rup Lal Mehta was still in possession of the House when it adjourned.)

1.30 p.m. **Deputy Speaker** : The House stands adjourned till 9·00 a.m., tomorrow.

(*The Sabha then adjourned till* 9.00 *a.m., on Wednesday, the* 4*th March*, 1964)

24764 PVS—386—14-8-64—C.,P. &S.Pb., Chandigarh.

Published under the authority of the Punjab Vidhan Sabha and printed by the Controller, Printing & Stationery, Punjab, Chandigarh.

Chief Reporter
Punjab Vidhan Sabha
Chandigarh